A Tibetan-Engli... dictionary with Sanskrit synonyms

Sarat Chandra Das

Digitized by Google

University of Virginia
Libraries

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

V.C. II

Digitized by Google

Digitized by Google

THE INSTI... STUDIES
CARMEL, NEW YORK 10512

Digitized by Google

AL-TIBET
PL
3637
.E5
D3
1902
v.2

Digitized by Google

ན

ན I: *na* 1. the twelfth letter of the Tibetan alphabet, corresponding in sound to Sanskrit न or English *n*. 2. num. fig.: 12.

ན II. as a symbol ན *na* signifies steadiness, བརྟན་པ or མི་གཡོ་བ; and, further, it signifies དཀོན་མཆོག་རྣམ་གསུམ་ལ་བརྟན་པ to have steady faith in the Buddhist Trinity (*K. my.* ཀ *207*). Again in the *Tantra*, ན means futurity or མ་འོངས་པ (*K. g.* ཁ *179*). Also ན་ནི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་མིང་དང་གཟུགས་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་སྟོན་ནོ *na* explains the knowledge of the name and forms of all things, *i.e.*, matter. In mysticism ན is used to denote སྐལ་ངན་ अभागा bad luck (*K. g.* ཁ *179*).

ན III: or ན་ག *na-ga* 1. meadow, pasture land; ན་མ་ནང་སྐྱེ it grows on meadows (*Vai. sṅ.*). 2. ན old name of the province of Gar in Upper Tibet (*A. 148*). 3. sbst. = ན་ཚོད or ན་སོ (resp. སྐུ་ན *sku-na*) age, stage of life; ན་ཚོད་རྒས་པས *na-tshod rgas-pas* of advanced age (*Vai. sṅ.*); ན་སོ་གཞོན་ཏེ *na-so gshon-te* being young; ན་ཚོད་ཀྱི་དབྱེ་བ *na-tshod-kyi dbye-wa* the different ages or stages of life (*Jä.*); ན་ཆུང་ *na-chuṅ* maiden, virgin: ན་ཆུང་བཟང་མོ་བཅུ *nachuṅ bzaṅ-mo bcu* ten beautiful girls; ན་མཉམ *na-mñam* = ལོ་མཉམ *lo-mñam* of equal or same age, contemporaneous; ན་ཕྲམ तरुणी a young maiden.

ན IV: 1. the locative case-sign added to substantives, and to be translated: in, on, at, unto: གཡས་ན *gyas-na* on the right; གཡོན་ན *gyon-na* on the left; ལོ་རྒྱུས་ན *lo-rgyus-na* in a book of history; དེ་ན *de-na* there, in that place; དུས་གཅིག་ན at the same time, at a certain time; དེའི་ཚེ་ན at that time, then. 2. added to verbs, either to the inf. or more frq. to the verbal root, when it implies the construction of a gerund and is best rendered by "on" his doing so-and-so, or by "when" he did or was doing such a thing, etc. 3. added, as *Jä.* points out, to the instr. of substantives and verbs: དེ་ཕྱིར་ན for that reason, therefore; ཅིའི་ཕྱིར་ན for what reason, why, wherefore; དེ་བས་ན hence, thus, so then, accordingly, very frq. ཁུར་བས་ན *khur-was-na* because they carried (*Glr.*); also added to the terminative case: དང་པོར་ན། གཉིས་སུ་ན། གསུམ་དུ་ན in the first place, firstly, etc., (*Dzl.*); ཆེད་དུ་ན on account of.

ན V: the next meaning of ན as given in the work *Smra-sgo* is:—དམིགས་ཕྱེས་འབྱེད་དང་ཕྱི་མཐུན་དང་། ཕྱི་མཐུན་དོན་ཕྱེས་བསྡུས་པ་དང་། ལས་དང་ཆེད་དང་རྟེན་གནས་དང་། This definition refers in fact to the use of ན as a conditional conjunction when it is placed after the verb of the clause it affects and is rendered by "if." Frequently but not always the word གལ་ཏེ *gal-te* is put at the beginning of such clause, and གལ་ཏེ with ན together = "if." In *Situ. 22* there is given an elaborate explanation of ན as conditional particle:—1. དམིགས་ཕྱེས་ཀྱི་འབྱེད་དོན་དུ་སྦྱར་བ applied to show how a thing is comprised or on what it depends, for instance དངོས་སུ་ན if in reality or substantially; མདོར་བསྡུ་ན if taken together. 2. ཕྱི་མཐུན་གྱི་དོན་དུ་སྦྱར་བ applied to

Digitized by Google

express reason or conditional existence: འདི་ཡོད་ནས་འདི་བྱུང་ this having existed, that arose; མེ་ཡོད་ནས་དུ་བ་བྱུང་ fire existing, smoke came out. 3. as a suppositional particle: འདིར་ཤིང་ཡང་མེད་ན་ཤིང་སྐམ་པ་ཅི་ལྟར་ཡོད། if there exists no wood at all how can there be dry wood? འདུས་མ་བྱས་ཡིན་ན་མི་རྟག་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། if matter is not composite can there be impermanency? 4. although: འདི་སྔོན་དུ་ཉེས་པ་སྤྱོད་པ་ཞིག་ཡིན་ནའང་ད་ནི་བསམ་པ་ཆོས་ལ་འཇུག་གོ། although he was formerly a transgressor he is now applying his mind to piety; འདི་སྔོན་དབུལ་པོ་ཡིན་ནའང་ད་ནི་དབུལ་པོ་མ་ཡིན་ནོ། although this (person) was poor formerly, he is now no longer poor. 5. applied to prayer = if indeed: བདག་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་ན་ཅི་མ་རུང་། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་དང་ལྡན་ན་ལྟ་ཅི་སྨོས། if indeed, I obtained saintly enlightenment, I should think that all living beings were happy! 6. applied to express doubt: ས་བོན་ཞིག་བཏབ་ན། འདི་ལས་མྱུ་གུ་འབྱུང་ངམ་མི་འབྱུང་ if I sow seeds would seedlings (at all) come out of them? (*Situ. 81*). ན is also used with ནམ *nam*: ནམ་དུས་ལ་བབ་ན *nam-dus-la bab-na* when the time comes, frq.; ནམ་འགྲོ་ན *nam-hgro-na* when I go, was going, shall go. We have not space to illustrate the usage of ན with ཀ་ཏེ the latter word merely serving to show where the conditional clause commences.

‡ ན་ཀ *Na-ka* नाक n. of a Buddhist sage at whose request the poet Kshemendra wrote his famous poem Avadāna Kalpalatā.

‡ ན་ཀྲ *na-kra* नक्र a sea-monster of egg-born species, possibly a crocodile, an alligator.

ན་ཁ *Na-kha* n. of a place in Tibet: ན་ཁ་བ་ཐར་པའི་རྒྱལ་མཚན the saint *Thar-paḥi Rgyal-mtshan* of Nakha (*Loñ.* ༤ *18*). 2. = སྤང་ green-sward, turf.

ན་ཁི *na-khi* (क्ष) नीलक, शुक्ति [1. the plant *Marsilea quadrifolia*. 2. pearl oyster]*S.*

ན་ག *na-ga* pasture land, green meadow. ན་ག་ཕ་ནི *na-ga pha-ni* नागफणि n. of a medicinal plant.

‡ ན་གི *na-gi* नगी n. of a medicinal seed of the size and appearance of a pea, prob. a cubeb (*Rtsii.*) [lit. mountain-born]*S.*

Syn. ཉ་ཕྱིས་དུང་ *ña-phyis-duñ*; རྨིག་པ *rmig-pa*; ཀོ་ལའི་འདབ *ko-laḥi ḥdab*; མི་རྒན་སེན་མོ *mi-rgan sen-mo* (*Mñon.*).

‡ ན་གུ་ཅང་ *na-gu-chañ* = སྤང་རྩི *spañ-rtsi* green sward, pasture land.

ན་གུ་ལེ *na-gu-le* शालिक [the plant *Vatica robusta.*]*S.*

ན་ཆུང་མ *na-chuñ-ma* = ན་ཆུང་མོ युवती a virgin, a young woman, a damsel.

Syn. བུ་མོ་གཞོན་ནུ *bu-mo gshon-nu*; ལང་ཚོ་དང་པོ *lañ-tsho dañ-po*; ཕྱོགས་མེད་མ *phyogs-med-ma*; ནོར་ལྡན་མ *nor-ldan-ma* (*Mñon.*).

ན་མཉམ་མ *na-mñam-ma* = གྲོགས་མོ सहचरी a female friend, a mistress (*Mñon.*).

ན་ཏི་ཀ *Na-ti-ka* n. of a place in ancient India (*K. du.* ད *328*).

ན་ཉིང་ *na-niñ* परुत्: last year, preceding year [previously, before, in front]*S.*

ན་བ *na-wa* 1. to be ill, sick; also the state of being ill, illness, sickness; ན་བ་གསོ་བ to cure sickness (though ནད is more in use); ན་བ་དང་འཆི་བ *na-wa dañ hchi-wa* disease and death; སྐྱེ་རྒ་ན་འཆི *skye-rga-na-hchi*, v. སྐྱེ་བ *skye-wa* I. 2. sbst. = ནད་པ a sick person; རྒན་པ་དང་ན་བ old and sick people; ན་བ་པ་ན་བ་མ an invalid (male and female) (*Cs.*); ན་མཁན one

Digitized by Google

laid up with disease, ན་མོ a female patient (*Mil.*); ན་བ་ཁ་ཅན་ a sickly person, an invalid (*Cs.*); ན་བ་ཅན་ sickly; ན་བ་མེད་ healthy (*Cs.*); ན་རྗེས་ after falling ill (*Sch.*); ན་བ་ན་བ ear-ache; ལུས་ཐམས་ཅད་ན་ my whole body aches; སོ་ན་ན if the tooth aches; ནན་ན་ན it aches on pressing (*S.g.*); ཀླད་པ་ན་བ་ལ (good) for the headache, for disease of the brain; ན་འཛིང་ complication of diseases or fits of ན་བ generally. ན་ཚ *na-tsha*=illness: ན་ཚ་མེད་པའི་མི་ལ་སྨན་མི་འཕྲོད། medicine is not congenial to one who is not ill.

‡ ན་བ་མ་ལི་ཀ *na-wa ma-li-ka* नवमल्लिका the flower *Jasminum sambac*.

‡ ན་བ་ཙ་ཏི་ཀ *na-wa tsa-ti-ka* नवचटक n. of a bird (*K. ko.* ཀ *3*) [a young sparrow]*S.*

ན་བུན *na-bun* नीहिका, मिहिका fogs, line of thick mist which hangs over the sides and tops of hills. བྱིན་རླབས་ཀྱི་ན་བུན *byin-rlabs-kyi na-bun* the fog of blessings.

Syn. སྨུག་པ *smug-pa*; ཁུག་རྣ *khug-rna*.

ན་བུན་བུ་མོ *na-bun bu-mo* a kind of worm.

ན་མ *na-ma* abbr.=ན name for སྟོད་སྒར *stod-gar* the province of Gar in upper Tibet and མ for the lake Ma-pham (Manasarovara) (*A. 148*).

ན་མོ *na-mo* नमः praise, glory, adoration [bowing one-self down]*S.* ན་མོ་གུ་རུ *na-mo gu-ru* praise to the teacher! frq. in Milaraspa.

ན་མོ་ཆེ *Na-mo-che* n. of a place in ancient India: དེ་ནས་རིམ་པ་ལྟར་བྱོན་པས་ན་མོ་ཆེར་ཕྱིན་པ་དང་ (*A. 114*).

ན་ཚོད *na-tshod* वयः age; ན་ཚོད་མཉམ་པ समवय of the same age; ན་ཚོད་གཞོན तरुण youthful. young.

ན་ཚོད་གནས *na-tshod-gnas* 1.=ཁྱུ་བྱུག *khyu-byug* the cuckoo. 2.=ཕོ་རོག་ raven (*Mṅon.*). 3. a name for ཨ་རུ་ར हरितकी and སྐྱུ་རུ་ར *skyu-ru-ra* आमलकी *Myrobolana embelica*.

ན་ཚོད་གནས་པ *na-tshod gnas-pa*, ལང་ཚོ་དར་བ་ वयःस्थ a youth (*Mṅon.*) [a youthful maiden]*S.* ན་ཚོད་ཡོལ *na-tshod-yol* passed youth, one whose youth is over; but acc. to *Btsii.* an old man between 60 and 72 years of age.

ན་རྫ *na-rdsa* सिक्त [sprinkled]*S.*

ན་བཟའ *na-bzah* (nāmzā) निवासन, वास dress, clothes, covering. Also the cloth coverings of an idol. ན་བཟའི་ལྟེབ་ཏུ *na-bzahi lteb-tu*=ན་བཟའི་སྐྱིབ་ཏུ in the fold of the dress: ཁྱི་འུ་སྡུག་ཅེས་ན་བཟའི་ལྟེབ་ཏུ་བསྡམས་ནས་སོང་ saying poor pup! having wrapped it up in his garment, he proceeded (*A. 13*). ན་བཟའ་སྒྲོན *na-bzah sgron* or ན་བཟའ་འབུལ offering of raiment. ན་བཟའ་གོས་དྲུག *na-bzah gos-drug* the six kinds of clothes used by the Bon priest are the following;—སྨད་གོས *smad-gos*, སྨད་ཧོག *smad-hog*, སྨད་གཤམ *smad-çam*, སྟོད་གོས *stod-gos*, སད་ཤུ *sad-shu*, སད་ལྷམ *sad-lham* an additional one is འདིང་བ *ḥdiṅ-wa*.

ན་ཧུན *na-hun* acc. to Bon=ན་བུན *na-bun*: གཡོ་བའི་རླུང་འཕྲོད་ན་བུན་ཡལ་བ་འདྲ། agitated by the blowing wind like vanishing mists (*D.R.*).

‡ ན་ཡ་ཀོ་ཏ *Na-ya ko-ta* नयकोट n. of a village in Nepal.

ན་ར *Na-ra* n. of a place in the 10th century A.D. in Southern India (*A. 40*).

‡ ན་ར་ཀ *na-ra-kam* नरक=དཀྱིལ་འཁོར་ मण्डल; (mystic) (*K. g.* ཕ *28*). [1. hell. 2. a sort of mystical diagram framed in summoning up a divinity, etc.]*S.*

Digitized by Google

‡ ནརག *na-rag*=རྡོ་རྗེ་དམྱལ་བ Vajra Naraka eternal hell, or དམྱལ་བ་མནར་མེད་ *dmyal-wa mnar-med* the hell of ceaseless torture.

ན་རམ *na-ram* n. of a medicinal plant used for diarrhœa.

‡ ན་རི་ཀི་ལ *na-ri ki-la* नारिकेल cocoa-nut: ན་རི་ཀི་ལའི་ཚལ་ལ་སྦྲུམ་མའི་དབང་པོ་ཟུང་མར་བཞག་ནས་ ལྷ་ར་ལྷ་ནའི་བུ་མཆིན་ན་སྦྲུ་བཅུའི་དབང་པོའི་ཤུ་བའི་ནད་སེལ་བཅུད་དོ (*K. g.* ཤ *48*).

ན་རེ *na-re*=he (someone) says or said. It hardly occurs in old classical literature, but is frq. in later literature, especially in *Mil.* and *Pth.*

‡ ན་ལ་ད *Na-la-da* n. of a sage (*K. du.* ད *181*). [Prob. the same as Nārada नारद the divine sage who was produced from the forehead of Brahmā]*S.*

‡ ན་ལ་ཙེ *Na-la-tse* n. of the sister of Das'ānana the fabulous king of Ceylon: དེ་ནས་ སྲིན་པོ་ད་ཤ་གྲཱི་བས། ལྷ་དང་མི་འདུལ་འདོད་པའི་དོན་ཆེད་དུ་སྲིང་མོ་ན་ལ་ཙེ་མ་ཧཱ་དེ་བ་ལ་བཙུན་མོར་འབུལ་ལོ། then the Rākṣasa Dasagrīva for the purpose of conquering gods and men gave his sister Nalatse in marriage to Mahādeva (*K. g.* ཉ *317*).

‡ ན་ལི *na-li* bowl, basin, an iron or china dish (*Jä.*).

‡ ན་ལིན *na-lin*=ལྷ་ཡི་མེ་ཏོག *lha-yi me-tog* n. of a celestial flower (*Hbrom.* ཀ *17*) [prob. the same as *Nalina* नलिन a lotus-flower or water-lily]*S.*

‡ ན་ལེན་དྲ *Na-len-dra* नालन्द the great monastery of Nālanda in Magadha, which was a Buddhist seminary; also name of a small monastery in Phenyul in Tibet.

ན་ལེ་ཤམ *na-le-çam* मौक्तिक 1. pearl. 2. ཀྲུས मरिच, नागकेसर [pepper; a small tree with fragrant blossoms, called *Mesua roxburghii*]*S.*

Syn. གྲོལ་བ་ཅན *grol-wa-can*; མུ་ཏིག *mu-tig* (*Mhon.*).

ན་ལེ་ཤམ་དཀར་པོ *na-le-çam dkar-po* रेणुक [a particular drug or medicinal substance said to be fragrant, but bitter and slightly pungent in taste, and of a greyish colour; it is produced in grains about the size of pepper-corns]*S.*

Syn. གཉིས་སྐྱེས *gñis-skyes*; འཕྲོག་བྱེད *hphrog-byed*; གདུགས་ཅན *gdugs-can*; གདུང་ཅན *gduñ-can*; སེར་སྐྱེ *ser-skye* (*Mhon.*).

ན་ལེ་ཤག *na-le-çag* Sāl, *S.g.*;=ཤི་ཀྲུ *çi-kru* n. of an acrid medicine.

ན་རོ *na-ro* 1. the *o*, or the vowel sign for the letter ཨོ o in the Tibetan alphabet also called རྒྱ 2. रोग [disease]*S.*

ན་རོ་མཁའ་སྤྱོད་མ *Na-ro-mkhah-spyod-ma* a dakini who is taken to be the tutelary goddess of the Sa-kya sect, and said to be an emanation of variant type from Dorje Phagmo.

‡ ན་རོ་ཏ *na-ro-ta* or Narotapa; Tib. ན་རོ་པ *Na-ro-pa* a celebrated Buddhist sage of Nālanda in Magadha who guarded the northern gate of the monastery of Vikrama S'īla. Born of Kāshmir Brāhmaṇ parents he became a pandit before his conversion to Buddhism, and wrote a learned treatise on the subject of subduing the Tīrthika in disputation. Being miraculously told by a *Khadoma* that he should receive instructions in Buddhism from Tilopa and meditating for twelve years he obtained the occult powers called མཆོག་གི་དངོས་གྲུབ. He

Digitized by Google

returned to the life of an anchorite about the 70th year of his age leaving the Buddhist ministry to Dipaṁkara S'rijñāna (Atis'a).

‡ ནཱ=*nā* man (mystic) (*K. g.* ཁ *28*) [the word *nā* may be derived from the Sanskrit *nṛ* (man), in the nominative case, singular number]*S.*

‡ ནཱ་ག *nā-ga* नाग the Indian term for ཀླུ *klu.* q. v.

‡ ནཱ་ག་གེ་སར *nā-ga ge-sar* नागकेसर also called नागपुष्प [probably *Michelia champaka*]*S.*

Syn. གསེར་མིང་ཅན *gser-miṅ-can*; ཚམ་པ་སྐྱེས *tsam-pa-skyes*; བུང་བ་དགའ *buṅ-wa-dgaḥ* (*Mṅon.*).

† ནཱ་ག་ཏ་ལཱ་པ *nā-ga ta-lā-pa* नागतलाप n. of a lake in one of the fabulous cemeteries of Buddhist India.

‡ ནཱ་ག་རི *nā-ga-ri* the civic language, or the language of the civilized people, the character in which modern Sanskrit is written.

‡ ནཱ་གོ་པ *Nā-go-pa* n. of a Buddhist Indian ascetic who used to put on scarcely any clothes, and called the naked saint; while in Konkan in S. W. India he was found lecturing in the harem of a king who consequently caused his limbs to be cut off. It is said that the saint bearing the pain with indifference caused the king's limbs to be cut off by some occult agency. He resided in a hermitage in the Vindhya mountains (*K. dun. 54*).

‡ ནཱ་མ *nā-ma* नाम=ཤེས་བྱ་བ *shes-bya-wa* named, so-called.

‡ ན་རི་ཀྲོ་ར *na-ri kro-ra* a very delicious fruit (*K. d.* ར *20*).

ནག་པོ *nag-po* कृष्ण, काल black; dark, gloomy; ཁ་མདོག་ནག་པོ *kha-mdog nag-po* कालक, कलङ्क, मलीमस black colour, black or dark appearance. བེར་ཕྱི་ནག་པོ་ནང་དཀར *ber-phyi nag-po naṅ-dkar* a garment out side black inside white (*Rtsii.*); མི་ནག *mi-nag* or མི་ནག་པ *mi-nag-pa* 1. a layman who has entered the state of religious enlightenment, but is still in the darkness of a worldly life. 2. a married man. ནག་ཅན *nag-can* a wicked man, a murderer; a person guilty of a crime (*Sch.*); མི་ནག་ཅན་རྫོང་ནས་ཐར་བ a criminal released or escaped from prison.

ནག་ཁྲ *nag-khra* paintings in various colours on a black plain or basis.

ནག་གི་ཞིང་ *nag-gi-shiṅ* कुञ्ज a bower [an uncultivated field]*S.*

ནག་འགྲོ *nag-ḥgro* कृष्णवर्त्मा [1. walking in the night. 2. fire, that which causes a path to be black in moving]*S.*

ནག་རྒྱ *Nag-rgya* n. of a tribe in Ancient India: ཤཱཀྱ་སེར་སྐྱའི་ཡུལ་རིགས་ནག་རྒྱ་རྣམས Rajputs who lived in the neighbourhood of Kapilavāstu (*Yig. 28*).

ནག་ཆགས *nag-chags* black cattle, horned cattle (*Sch.*).

ནག་ཆུ *Nag-chu* acc. to Tibetan writers the upper course of the Irawadi: བྱང་གི་ནག་ཆུ, ཤག་ཆུ, སོག་ཆུ, གསུམ་ཁམས་མདོ་སྟོད་ཀྱི་སར་འདུས་པ་ལ་ཁམས་ཀྱི་དངུལ་ཆུ་ཟེར། དེ་ཙ་བ་རོང་སོགས་བརྒྱུད་ཁ་ཕྱོར་བསྐྱམ་ནས་བྱ་ཁམས་དང༌། དེ་ནས་ལ་ཡུལ་དུ་འབབ་པའི་འགྲམ་ན། ལ་མ་རུ་ན་ར་དང༌། མོན་ཤག་དང༌། ལ་ག་ཟེར་བའི་མཁར་བཙན་པོ་གསུམ་ཡོད། དེ་ནས་རྐང་ཁང་གི་ཡུལ་གྱི་ཤར་དང༌། སོ་རོན་གྱི་རྒྱ་བརྒྱུད། ས་ཡི་ཀུའི་ཡུལ་གྱི་ལྷོ་རྒྱ་ཀྱི་ཆར་རྒྱ་མཚོར་འབབ་བཞིན་ཡོད་པ་ལ། རྒྱ་གར་བ་རྣམས་ཀྱིས་ཨེ་ར་བ་ཏི་ཟེར the Rivers Nag-chu of the north, Shag-chu, Sog-chu, these three joining at a place in upper Kham-mdo form the river called Ngul-chu which

Digitized by Google

flowing through Tsha-wa Rong in a southward direction enters Mukham and thence passes by Ava, Amarapur, Mon Sowa, &c.; the Indians call it Airavati (*Dsam. 33*). This statement, however, is not borne out by the investigation of modern explorers who have proved the Irawadi to rise not in Tibet but in the northernmost ranges of Burmah itself.

ནག་ཆུ་ཁ་པ *nag-chu kha-pa* people living on the banks of the river Nag-chu who are notorious for their thievish propensities.

ནག་ཆུང་ *nag-chuṅ* or ནག་པོ་ཆུང་ཆུང་—ཚོགས་གཅིག་སྒྲུབ་ལས་ནག་ཆུང་ཁ་ཅིག་འདུག (*A. 37*).

ནག་ཆེན *nag-chen* a heinous crime; a great sinner.

‡ ནག་ཏ་མ་ལ *nag-ta ma-la* n. of a tree, the black Tamāla (*K. ko.* ཀ *3*).

ནག་ཏིང་ *nag-tiṅ* black indeed (ཏིང་ is a ཚིག་གྲོགས or auxiliary word added for emphasis to the principal word ནག; so too we have སྨུག་ཏིང་ཏིང་ deep purple, སྔོ་ཏིང་ཏིང་ very blue. On the other hand ཆབ་ཆབ *chab-chab* expresses a meaning contrary to ཏིང་ཏིང་ *tiṅ-tiṅ* as in དཀར་ཆབ་ཆབ and སེར་ཆབ་ཆབ. Similar expletives are ལྷབ་ལྷབ in དམར་ལྷབ་ལྷབ or ཤིག་ཤིག in ཁྲ་ཤིག་ཤིག, and so on). ཇོ་བོ་ཞལ་འཛུམ་ནག་ཏིང་གིས་མཛད་ནས the Lord smiling with an expression of suppressed displeasure (*A. 76*).

ནག་ཐུམ *nag-thum* or ནག་ཐོམ or ནག་ཧུ་རེ *nag-hu-re* jet black (*Sch.*).

ནག་ནོག *nag-nog* परामर्श [touching]*S.*

ནག་ནོག་ཅན *nag-nog-can* not clear; fig. polluted, stained with sin.

ནག་ནོག་དྲི་མས་ནོགས་པ *nag-nog dri-mas nogs-pa* covered with dirt, dirty, dingy.

ནག་པ *nag-pa* चित्रा (སྐར་མ *skar-ma*) the thirteenth constellation. ནག་ཟླ་བ *nag-zla-wa* चैत्रमास [March-April]*S.* ནག་པས་ཉ *nag-pas-ña* चैत्रपूर्णिमा [the full-moon day of March-April]*S.* ནག་པའི་ཚོགས *nag-paḥi-tshogs* [ཀརྦུར variegated]*S.*

ནག་པོ་ཁྱབ་འཇུག *Nag-po khyab-ḥjug* n. of Vishṇu (*Ḥbrom. 41*).

ནག་པོ་འགྲོ་ཤེས *nag-po ḥgro-ṣes*= ཡི་གེ་གོ་བདེ་བ་བྲིས་པ a clear legible writing, writing very clearly (*Rtsii.*). ནག་པོ་འགྲོ་བཤེར *nag-po ḥgro-bçer* was explained to *Jä.* as illustrating a sentence by comparing it with similar passages.

ནག་པོ་ཆེན་པོ *Nag-po chen-po* 1. महाकाल the god Mahākāla, or the lord of death; acc. to the later treatises, he is the wrathful manifestation of Chenraisi or Avalokitesvara. By propitiating Mahākāla, one can get a charmed sword, elixir medicine for eye-disease, pills of wonderful properties, also the power of walking with miraculous swiftness (*K. g.* ར *291*). 2. an epithet of the king of the Nāga. ནག་པོ་ཆེན་པོའི་ཚོགས *nag-po chen-poḥi tshogs* चेटक; attendants on Mahākāla.

ནག་པོ་དྲི་ལྡན *nag-po dri-ldan*, མུ་ཟི་ནག་པོ black sulphur (*Sman. 447*).

ནག་པོ་སྤྱོད་པ *Nag-po spyod-pa* n. of one of the Mahāsiddhas or *Grub-chen*: ལོངས་ལོངས་གྲུབ་ཐོབ་ནག་པོ་སྤྱོད་པ་ཞབས་ཀྱི་ཡོང arise, arise, the sage Kṛṣṇāchārya is coming (*K. dun. 27*).

ནག་པོ་ཙུ་ཏི *nag-po çu-ti* a kind of grain or seed which cures "the disease of thirst" (སྐོམ་ནད).

ནག་ཕྱོགས *nag-phyogs* कृष्ण [black, sin]*S.* ནག་པོ་སྡིག་པའི་ཕྱོགས *nag-po sdig-paḥi phyogs*,

Digitized by Google

ཆོས་ལུགས་ངན་པའི་ཕྱོགས *chos-lugs ṅan-paḥi phyogs* the side of irreligiousness; evil, sin, crime, etc., also the side of perverted religion, also those who behave contrary to the practices of the Buddhist religion; generally a *Mlecca*, an outsider, ཕྱི་རོལ་པ *phyi-rol-pa* and ཀླ་ཀློ *kla-klo* etc.

ནག་མ *nag-ma* a kind of vegetable medicine: ནག་མའི་ཆར་ནུས་ནག་འཐིབས་རྣ་བེར་འདོན.

ནག་མོ *nag-mo* कालिका a black woman, a woman in general; the goddess Kâlî. ནག་མོའི་བུའི་མིང་ *nag-moḥi-buḥi-miṅ* the names of the sons of Kâli:—བུམ་པ་ཅན *bum-pa-can*; ནག་མོ་སྐྱེས *nag-mo-skyes*; མཐར་བྱེད *mthar-byed*; མུན་པའི་དབང་ཕྱུག *mun-paḥi dbaṅ-phyug*; སྡེ་བཟང་ *sde-bzaṅ*; དུས་ཀྱི་ཕྱི་མ *dus-kyi phyi-ma*: བུམ་སྒྲ་བསྒྲེང་ *bum-sgra-bsgreṅ*; གཅོད་བྱེད *gcod-byed* (*Mṅon.*).

ནག་མོ་ཁྱོ་མེད *Nag-mo khyo-med* n. of a female ས་བདག *sa-bdag* or goddess of the soil.

ནག་མོ་ལྷ་ལེན *nag-mo lha-len* कृष्णा, पाञ्चाली one of the names of Draupadi, the joint wife of the five Pâṇḍava brothers (*Mṅon.*).

ནག་མོ་ཅན *nag-mo-can* पीतचन्दन, शितचन्दन [a yellow fragrant wood considered as a yellow species of sandal-wood; saffron]*S.*

ནག་མོའི་འབྲས *nag-moḥi-ḥbras* पर्याय [1. a tower. 2. a consequence]*S.*

ནག་མོའི་ཁོལ *Nag-moḥi-khol* or ནག་མོའི་འབངས Kâlidâsa the great Indian poet.

ནག་ཚང་ *Nag-tshaṅ* 1.=མི་ཚང་ नहा-नयन. 2. n. of a Dok-land lying to the north-west of *Sa-skya* monastery, and S. of the Yeru Tsangpo (*Loṅ.* ཞ *13*).

ནག་ཚིག *nag-tshig* a point, dot.

ནག་ཚོ་ལོ་ཙཱ་བ *Nag-tsho Lo-tsâ-wa* (ཚུལ་ཁྲིམས་རྒྱལ་བ) the Tibetan scholar and traveller who twice visited Magadha and resided for three years at the monastery of Vikrama S'ila for the purpose of bringing Atisa to Tibet about 1000 A.D. (*Loṅ.* ཀ *9*).

ནགས *nags* वन, गहन a forest: མི་མེད་ནགས *mi-med-nags* solitude, lonely forest (*A. K.* 1-4); ནགས་ཚལ *nags-tshal* a grove; ནགས་རྒྱུ་དང་ཁྲིམས dense forests; ནགས་ཁྲོད་པ *nags-khrod-pa* वनगहन or काननान a succession of thick woods on steep hill-sides. The names of the forests in the mountains called संकाशिकपर्वत of *Uttara Kuru* are the following:—I: (1) ཤིང་མ་རྟོག་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས; (2) རྒྱ་ཆེར་པར་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས; (3) ཚལ་མོ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས; (4) ཤིན་དགར་པོ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས; (5) རྣམ་པར་འཕབ་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས. II: (1) གསེར་དང་ལྡན་པ; (2) དཔལ་མཆོག་པོར་འབྱུང་བ; (3) སྤོས་པ་སྡོང་བས་སྐྱེས་པའི་ཚོམ; (4) མཐོན་ན་ཉེས་པ་འགྲིགས་ན་འཕར་བ—these exist in the mountains of *Uttara Kuru* called རི་དགས་ཀྱི་དབྱུ་འདུས་པའི་རི. The following forests are said to exist in the mountains of *Pûrva Videha*:—(1) ཤིག་བེ་གསུམ་པ; 2 མཆིན་པ་བཀག་པ; (3) དཀར་བའི་རིའི་ནགས. Also (1) གསེར་གྱི་དཔལ་འབྲས་ཀྱི་ཤིང་གི་ནགས; (2) ཀ་པི་ཏྲི་ཀའི་ནགས; (3) མིན་དུ་བྲུ་ཙའི་ནགས; (4) བྱུང་བའི་ནགས; (5) ཏུ་ཏའི་ནགས; (6) གུ་ར་ནའི་ནགས; (7) གསོན་པ་གསོན་པའི་ནགས; (8) དབྱིའི་ནགས दण्डकारण्य (*K. d.* ར *320*).

ནགས་ཀྱི་རྒྱལ *nags-kyi rgyal* काननराज ['king of the forest,' the lion; the plant *Verbesina scandens*]*S.*

ནགས་ཀྱི་གཅན་གཟན་གདུག་པ་ཅན *nags-kyi gcan-gzan gdug-pa-can*=ཏོའུ་ལོ *tohu-lo* the polecat (*Sman. 108*).

ནགས་ཀྱི་ཏིག་ཏ *nags-kyi tig-ta* a wild bitter medicinal plant, a species of *chiretta*.

Syn. རིག་པའི་རྣ་བ *rig-paḥi rna-wa*; གནས་གཅིག་འཛིན *gnas-gcig-ḥdsin*; ལེགས་ལྡན *legs-ldan*; རོ་ལྡན *ro-ldan*; སྡོང་བུ་གཅིག *sdoṅ-bu-gcig*; སྡིག་པའི་བྲན་མོ *sdig-paḥi bran-mo*; འཇོམ་བྱེད་མ *ḥjom-byed-ma* (*Mṅon.*).

ནགས་ཀྱི་སྦལ་པ *nags-kyi sbal-pa* acc. to *Jä.*: a tree-frog; a species of frog living in dense

Digitized by Google

marshy forest: ནགས་ཀྱི་ཐུལ་པའི་ཤ་ཡིམ་དེ། ར་ཙ་སྐམ་ ནད་བྱུང་བར་ཟད (*Med.*).

ནགས་ཀྱི་ཤུ་ན *nags-kyi çwa-na*= སྟག་གཟིག *stag-gzig* a tiger-leopard (*Mñon.*).

ནགས་ཀྱི་ཧི་ར *nags-kyi hi-ra* wild-boar.

ནགས་ཀྱི་ལྷ *nags-kyi-lha* वनदेवता sylvan god, nymph (*A. K. 1-4*).

ནགས་ཁྱི *nag-khyi* or ནགས་ཀྱི་ཁྱི *nag-kyi-khyi* wild dog *Cuon alpinus*.

Syn. འཕར་བ *hphar-wa*; རི་དྭགས་གསོད *ri-dwags-gsod* (*Mñon.*).

ནགས་མངོན་པར་དགའ་བ *Nags-mñon-par dgah-wa* n. of a city in the fabulous continent of *Pas'cimā Godāniya*.

ནགས་ཉེ་བ *nags-ñe-wa* उपवन, अनुवन a grove.

ནགས་ལྡན *nags-ldan* बर्हिण [a peacock]*S.*

ནགས་ལ་ལུས *nags-la-lus*= ཁྱུག *khyug* वन-प्रिय [fond of the forest, the Indian cuckoo]*S.* ནགས་ན་དགའ་བ *nags-na dgah-wa* cuckoo.

Syn. ཁུ་བྱུག *khyu-byug*; ངག་སྙན *ñag-sñan* (*Mñon.*).

ནགས་བྱུང *nags-byuñ* वनज := ནགས་ཚལ་སྐྱེས *nags-tshal-skyes* ['forest-born,' an elephant, a kind of grass]*S.*

ནགས་མ *nags-ma* officinal plant used in fractures.

ནང I: *nañ* अन्तर, अभ्यन्तर the space within a thing, the interior, the inside; colloq. and late literature: indoors, a house: ནང་ལ་སོང go home, ཕུག་པའི་ནང་ཀུན the whole interior of the cavern (*Mil.*); གཞོང་པའི་ནང *gshoñ-pahi nañ* the interior of the basin; དོང་གི་ནང the interior of a pit; ཁང་པའི་ནང་ཕྱག་དར་བྱེད་པ to sweep the inside of a house (*Dzl.*); ནང་ཚང *nañ-tshañ* the whole family (*Jä.*); ནང་གི་བྱེ་བྲག་ཕྱེ་བ *nañ-gi bye-brag phye-wa* to differentiate, to specify; the inner distinction. Also ནང་གསེས specification as in: བོད་ཡུལ་གྱི་ནང་གསེས་གཙང in the specification of the provinces of Tibet Tsang is included. Other ex.: ནད་པའི་ནང་དུ་འཇུག་པ to go into the room of a sick person (*Vai. sñ.*); དེའི་ནང་དུ་དྲངས་ཏེ inviting into their houses (*Mil.*); ནང་ན *nang-na*, ནང་ལ *nañ-la*, ནང་དུ *nañ-du* postp. with gen.=in, into, within; also as adv.=inside: ནང་དུ་རྡོ་ཕྱུ་ཡོད the kernel is inside; ནང་ནས *nañ-nas* from within; ནང་ལས *nañ-las* from among; རྫིང་གི་ནང་ན་ཁྲུས་བྱེད་པ *rdziñ-gi nañ-na khrus-byed-pa* (*Dzl.*) to bathe in a pond; ཆུའི་ནང་དུ་ཞུགས་པ (colloq.) to go into the water; གྲོང་ཁྱེར་དེའི་ནང་དང་ཕྱི་རོལ་ན in the town and out of it (*Dzl.*); སྣའི་ནང་ནས་བྱུང it came out of his nose (*Dzl.*).

ནང II:= ནང་མོ *nañ-mo* the morning (*Jä.*); ནང་མེད་ལ *nañ-med-la* col., frq. suddenly; ནང་མེད་ནོར་རྙེད་པ *nañ-med nor-rñed-pa* to become rich unexpectedly (*S.g.*). ནང has also a special mystical sense = esoteric.

ནང་ཁོང་སྐེམས *nañ-khoñ-skems* क्षय-व्याधि consumption.

ནང་ཁྲོལ *nañ-khrol* bowels, entrails, intestines; also any separate part of them (*Jä.*); ནང་ཁྲོལ་ལྡང་བ *nañ-khrol dloñ-wa* spasmodic contractions of the bowels; ནང་ཁྲོལ་བཤག *nañ-khrol bshag* = སྐྱུམ་བཤག.

ནང་འཁོར *nañ-hkhor* domestic attendants and officers, such as གསོལ་དཔོན *gsol-dpon*, གཟིམ་དཔོན *gzim-dpon*, etc.: ནང་འཁོར་བ་ལ་ཡང་གསུང་མི་གཏོང་བ he does not even say anything to his domestic attendants (*A. 95*).

ནང་གི་ཁང་པ *nañ-gi khañ-pa* inner apartment, also room of the house.

ནང་གི་མཆོད་སྦྱིན *nañ-gi mchod-sbyin* बलि sacrifice of animals, an offering.

Digitized by Google

ནང་གི་བྱེད་པ *nañ-gi byed-pa* སྔོན: ཡིད;= སེམས་ཉིད *sems-ñid* the mind, the heart (*Mñon.*) [the internal sense-organs]*S.*

ནང་གི་ཁྲིམས *nañ-gi khrims* or ནང་ཁྲིམས *nañ-khrims* a private law, precept or doctrine not intended for the public; private punishment or chastisement.

ནང་གི་གྲུ་འཛིན *nañ-gi gru-ḥdsin* = གཉེར་པ store keeper, one in charge of stores (*Mñon.*).

ནང་གི་སྦྱིན་པ *nañ-gi sbyin-pa* denotes personal sacrifices, the surrendering of parts of ourself, *e.g.*, a member of the body, opp. to outward property.

ནང་གི་རིགས་བཞི *nañ-gi rigs-bshi* the four original races (of Tibet) which are:—སྟོང *stoñ*, ལྡོང *ldoñ*, སེ *se* and རྨུ *rmu* (*Yig. 7*).

ནང་གོག *nañ-gog*, v. ཐེར *ther.*

ནང་འགལ་བ *nañ-ḥgal-wa* or ནང་དུ་འགལ་བ (དོན་དུ ནང་འགལ་བར་འགྱུར) a general term for the inner contents of the body (*Ya-sel. 39*).

ནང་ངོར་ཤར་བ *nañ-ñor çar-wa* 1. for སྣང་ངོར་ཤར་བ perception: མིག་ཤེས་ཀྱི་སྣང་ངོར་ཤར་བ perception by the sense of the eye. 2. to enlighten. དེར་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ཡུལ་དེ་ཀླུའི་ནང་ངོར་བྱིན་གྱིས་བརླབས་ནས there Buddha having blessed (sanctified) that country for the enlightenment of the Nāga (*A. 40*).

ནང་གཅིག *nañ-gcig* = སྔོད་གཅིག *sdod-gcig* also ཉིན་གཅིག one day, one morning: ནང་གཅིག་ཁང་པའི་སྟོན་མཐའ་རྩེ་མོ་བསྙུགས་པའི་སར་ཀ། one morning he went towards the edge of the roof of Atis'a's residence (*A. 27*).

ནང་ཆ *nañ-cha* = ནང་ཁྲོལ *nañ-khrol* intestines.

ནང་ཆགས་སུ *nañ-chags-su* in one's self, in one's own mind (*Sch.*).

ནང་ཆེན *nañ-chen* one great in orthodoxy: ས་སྐྱའི་ནང་གི་མི་ཆེན *sa-skyaḥi nañ-gi mi-chen* a great man under the hierarchy of Sakya.

ནང་ཆེན་གཟེར་གཅིག *Nañ-chen gzer-gcig* n. of a place in *Khams* (*Loñ. * 26*).

ནང་མཆོད *nañ-mchod* 1. mystical religious service; also offerings made to deities in such a service, the most important offering being sanctified beer poured from a human-skull-cup into the cups of devotees who drink it as something efficacious against evil. 2. a sort of potion consisting of the ten impurities, viz., five kinds of flesh (including human flesh), excrement, urine, blood, marrow and བྱང་སེམས་དཀར་པོ (semen) all mixed together, transsubstantiated by charms into བདུད་རྩི *bdud-rtsi* the potion of immortality, a small quantity of which is tasted by the devotees with the lama at their head. This drink is considered of great importance by the mystics who seek to obtain gifts of witchcraft; hence every offering is sprinkled with this potion.

ནང་རྗེ *nañ-rje* minister of the interior, home-minister (*Sch.*).

ནང་ལྟར *nañ-ltar* (col. for བཞིན་དུ or ལྟར *ltar*) according to, in conformity with, like, as, c. genit. or accus.: བཀའ་ནང་ལྟར according to order or command; ངས་གི་སྨྲས་པ་ནང་ལྟར according to what I have said; ཁྲིམས་ཀྱི་ནང་ལྟར according to law; ཞུ་ཡིག་ནང་ལྟར acc. to my written petition; བཀའ་ཤོག་ནང་ལྟར according to the orders (of Government).

ནང་འཐབ་བྱེད་པ *nañ-ḥthab byed-pa* = ནང་འཁྲུགས་བྱེད་པ *nañ-ḥkhrugs byed-pa* to stir up civil war, internal feuds.

ནང་དག *nañ-dag* pure or clean within; the interior being cleansed; ནང་དོན the intrinsic meaning, the true sense; ནང་དོན་རྟོག་པ *nañ-don rtog-pa* to investigate, to study, the real meaning.

Digitized by Google

ནང་ནང་གི *nañ-nañ-gi*, ནང་ནང་ནས = ནང་གི *nañ-gi*, ནང་ནས *nañ-nas* from among, out of: དེའི་ནང་ནས་ལེན་དགོས must be taken out of these; མཛོད་ལ་ཡོད་པའི་གཟེར་གྱི་ནང་ནས་ཁ་ཤིག་ཁྱེར་ཤོག bring some of the nails which are in store.

ནང་དུ་ཡང་དག་འཇོག *nañ-du yañ-dag hjog* प्रतिसंलयन [complete absorption].

ནང་ན་ལྕི་བ *nañ-na lci-wa* गुरुतरं भवति [becomes heavier, greater]*S.*

ནང་པ I: *nañ-pa* पराभवम् [humiliated, defeated]*S*

ནང་པ II: a Buddhist, opp. to ཕྱི་པ *phyi-pa* non-Buddhist, Brâhmanist. ནང་པ་སངས་རྒྱས་པ *nañ-pa sañs-rgyas-pa* he who has from sincere belief accepted Buddhism by formally taking refuge in the Buddhist Trinity—as thus defined by Tsongkhapa: དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་སྙིང་ཐག་པ་ནས་ཡིད་ཆེས་ཤིང་སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བའི་གང་ཟག་དེ་ནི་ནང་པ་སངས་རྒྱས་པ་ཡིན་ནོ། (*Lam-rim. 92*). ནང་པའི་ཆ་ལུགས *nañ-paḥi cha-lugs* the Buddhist way of dressing; ནང་པའི་ཆོས *nañ-paḥi-chos* Buddhist religion; ནང་པའི་ལྟ་བ *nañ-paḥi lta-wa* Buddhist philosophy; ནང་པའི་བསྟན་པ *nañ-paḥi bstan-pa* Buddhist doctrine; ནང་པའི་སྟོན་པ *nañ-paḥs ston-pa* the Buddhist Teacher; ནང་པའི་ནང་གཙང་། ཕྱི་པའི་ཕྱི་གཙང་། a Buddhist is inwardly clean or pure, a Hindu outwardly.

ནང་པར *nañ-par* 1. in the morning प्रगे (*Dsl.*). 2. the morning esp. the following morning: ནང་པར་གྱི་སྐལ་བ the allowance, the ration for the following morning (*Glr.*).

ནང་པོ *nañ-po* an intimate, a bosom-friend (*Sch.*).

ནང་བློན་དབང་པོ་ལྔ *nañ-blon dwañ-po lña* acc. to Bon. the five external organs of sense: nose, ears, tongue, eyes and the skin(*D.R.*)

+ ནང་བྱན་ཆུད་པ *nañ-byan chud-pa* = དོན་ཐམས་ཅད་རང་དབང་དུ་འདུ་བ་གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ། one who has mastered all meanings and does not require to ask others for explanation of the same.

ནང་མ *nañ-ma* 1. confidential, private. 2. गृहिणी house-wife, chief lady of the household (*Yig. k. 3*).

ནང་མའི་བཀའ་བྲིས *nañ-maḥi bkaḥ-bris* private or confidential writing or correspondence (*Yig. k. 27*). ནང་མའི་བཀའ་ཚོགས *nañ-maḥi bkaḥ-tshogs*, ནང་མའི་བཀའ་མཆིད *nañ-maḥi bkaḥ-mchid* confidential instructions, confidential correspondence; ནང་མའི་གསུང་མཆིད private advice = ནང་ལུགས་གསུང་མཆིད.

ནང་མི *nañ-mi* बान्धवजन [near relative or friend]*S.*; members of a household, inmates (*Dom.*).

ནང་མིག *nañ-mig* room, apartment.

ནང་མེ *nañ-me* lit. morning-fire for preparing breakfast [जठराग्नि the interior fire, digestive force]*S.*

ནང་དམེ *nañ-dme* (སྤུན་ཉེ་བ་རྣམས་ནང་ཚག་ཏུ་བསད་པ) a murder of one's own brothers, relations, etc. (*Ya-sel. 18*).

ནང་མོ *nañ-mo* the morning; in the morning; ནང་རེ་དགོང་མོ་རེ every morning and evening; ད་ནང་ this morning: ད་ནང་ཁྱེད་གང་ནས་བྱོན where do you come from this morning? (*Mil.*) ད་ནང་གི་འཚོ་བ this day's meal; ནང་ནུབ in the morning and evening; ནང་ནུབ་ཉི་ཕྱེད་གསུམ་ལ in the morning, in the evening, and at noon.

ནང་ཚགས *nañ-tshags* = ནང་ལུགས *nañ-lugs*.

ནང་བཟན་པ *nañ-bzan-pa* clerks or ministerial officers who receive allowance in kind or money; also domestic servants who receive food for the work they do: ནང་བཟན་ལས་བྱེད་ཀྱི་གཡོག the working attendants who receive allowance in food (*Rtsii.*).

ནང་ཡངས་པ *nañ-yañs-pa* उदाराशय magnanimous, broad-hearted.

Digitized by Google

ནང་རིག་པ་ *nañ-rig-pa* the esoteric science or learning; ནང་རིག་པའི་བོན་སྡེ་གསུམ་ *nañ-rig-paḥi bon-sde gsum* the three esoteric divisions of the Bon are:—(1) དྲག་པོའི་ཀླུ་འབུམ་ནག་པོ་ *drag-poḥi klu-ḥbum nag-po*; (2) འདུལ་བའི་ཀླུ་འབུམ་ཁྲ་བོ་ *ḥdul-waḥi klu-ḥbum khra-bo*; (3) གཙང་བའི་ཀླུ་འབུམ་དཀར་པོ་ *gtsañ-waḥi klu-ḥbum dkar-po*. These three Bon scriptures are said to have been brought from the land of the Nāga when they were delivered to the sage *Yeçes sñiñ-po* (*D.R.*). Also अध्यात्मविद्या, science of the soul or mind.

ནང་རིམ་ *nañ-rim* अभ्यन्तर-पटिका [the interior cloth, cloth used for a turban]*S*.

ནང་སེལ་ *nañ-sel* dissensions, discrepancy.

ནང་གསལ་ *nañ-gsal* 1. clear inside, inner light; lucid; also elucidation. 2.=དུ་ཀ་ལའི་རས་ *du-ka laḥi-ras* पट्टवस्त्र (*Mñon.*) [attired in coloured cloth or woven silk]*S*.

ནངས་ *nañs*, lit. to-morrow when the night is over; but practically signifies the day after to-morrow (*K. du.* ༣, *313*). ནངས་པར་ *nañs-par* adv. on the day after to-morrow.

ནད་ *nad* रोग, व्याधि; आमय, ग्लानि disease, illness, sickness; with vbs. signifying to be stricken with any sickness ནད་ is always put in the instr. case. སྐད་ཅིག་མགོ་བ་ནད་ཀྱིས་ཐེབ་ क्षणं शूलः शिरोव्यथा (*A. K.*) [was attacked for a moment by headache]*S*. ནད་ཀྱིས་ཐེབས་པ་ or ཐེབས་པ་ to be attacked by a disease, to be taken ill; ནད་ཀྱི་འབྲས་བུ་ཅན་ *nad-kyi ḥbras-bu-can* lit. that contains the germ of disease; ནད་ཀྱི་སྨན་ *nad-kyi sman* remedy for illness; ནད་རྐྱེན་བྱེད་ *nad-rkyen byed* the causes of illness or diseases (such as) ཆུ་མང་འཐུང་མལ་སྲ་ལ་ཉལ་བ་དང་། ཉིན་པར་གཉིད་ཚོག་མཚན་གཉིད་མེད། drinking of much water and lying on a hard bed, sleeping in the daytime, and keeping up at night. ནད་གོ་ *nad-go* seat of a disease (*Sch.*); ནད་ཅན་ ग्लान ill, sick; ནད་ཅན་མ་=སྦྲུམ་མ་ *sbrum-ma* a pregnant woman; ནད་ཐེག་པ་ *nad-theg-pa*=ཕུན་ཐེག་པ་ to suffer sickness or loss (*Rtsii.*). ནད་བདུད་མགོ་གོད་ *nad-bdud mgo-good* n. of a demi-god of the Nāga class.

ནད་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་བཏབ་ *nad sna-tshogs-kyis btab* नानाव्याधि-परिगत laid up with a complexity of diseases.

ནད་པ་ *nad-pa* 1. a sick person, male or female. In colloq. frq. 2. adj. ill, sick.

Syn. of 1: ནད་ཀྱིས་བཏབ་པ་ *nad-kyis btab-po*; ནད་ཕོག་པ་ *nad-phog-pa*; ན་བ་ *na-wa*; སུག་རྡུ་སྨར་བ་ *sug-rdu smar-wa*; ན་ཚ་བྱུང་བ་ *nu-tsha byuñ-wa*; ཁམས་མ་བདེ་བ་ *khams ma-bde-wa*; འདུ་བ་འཁྲུགས་པ་ *ḥdu-wa ḥkhrugs-pa*; ཉེ་བར་གདུང་བ་ *ñe-war gduñ-wa*; ཉམས་མ་བདེ་བ་ *ñams ma-bde-wa*; བློ་འཚལ་བ་ *blo-ḥtshal-wa*; སྙུན་པ་ *sñun-pa*; སྐུ་ལྡེམ་པ་ *sku-ldem-pa* (*Mñon.*).

ནད་པོ་ *nad-po*=ནད་པ་ *nad-pa*.

ནད་བུ་ *nad-bu*=ནད་ illness, disease; ནད་བུ་ཅན་ sickly.

ནད་མེད་ *nad-med* 1. ཉི་མ་ *ñi-ma* the sun (*Mñon.*). 2. आरोग्य healthy, hale.

ནད་མེད་པ་ *nad-med-pa* अव्याधित, निरामय, आरोग healthy, sound, not diseased; ནད་མེད་པར་བྱེད་པ་ to heal; also आगदंकार one who makes well, physician; ནད་མེད་པ་ཐོབ་པ་ or དྲག་པ་ to get well, to recover one's health.

Syn. ནད་བུ་མེད་ *nad-bu med*; ཉེར་འཚེ་མེད་ *ñer-ḥtshe-med*; གོང་མེད་ *gooñ-med*; འགྱུར་བ་བཞི་སྙོམས་ *ḥgyuñ-bshi sñoms*; ཉེ་ཚོ་དྭེན་ *ñe-sho dwen*; བྲོ་མི་འཚལ་ *bro-mi-ḥtshal*; ཁམས་བདེ་ *khams-bde*; སྙུན་མེད་ *sñun-med*; སྐུ་གཟུགས་བདེ་ *sku-gzugs bde* (*Mñon.*).

ནད་ཚ་ *nad-tsha* आतङ्क; fever, disquietude.

Digitized by Google

ནད་ཞི་བ *nad-shi-wa* রোগশান্তি alleviation of or recovery from a disease.

ནད་གཞི *nad-gshi* the primary cause of a disease.

ནད་གཡོག་པ *nad-yog-pa* পরিচারক an attendant on a patient; medical attendants: ནད་གཡོག་རྣམས་ཀྱིས་ཞི་བར་བྱ་མ་ནུས (*K. du.* ད *261*), the medical attendants were unable to alleviate it; ནད་གཡོག་བྱེད་པ to nurse.

ནད་སངས་པ *nad-sans-pa* recovery, the state of being cured.

Syn. ནད་གསོས་པ *nad-gsos-pa*; སྨུག་རྡུ་བྲལ་བ *sug-rdu bral-wa*; ནད་ཀྱིས་བཏང་ *nad-kyis-btan*; རྣམ་འགྱུར་མེད *rnam-bgyur-med*; ནད་ལས་གྲོལ *nad-las-grol*; སྙུན་དྭངས་པ *shun-dwans-pa*; ནད་ལས་ཐར་བ *nad-las thar-wa* (*Mnon.*).

ནད་སེལ *nad-sel* a general name for medicine (*Mnon.*).

ནད་གསོ་ཐབས *nad-gso-thabs* medical treatment, the method of healing.

Syn. གསོ་དཔྱད *gso-dpyad*; སྨན་གྱི་བྱ་བ *sman-gyi bya-wa*; ནད་གསོ *nad-gso*; འཚོ་ཐབས *btsho-thabs*; འཚོ་རིག་བྱེད *tshobi-rig-byed* (*Mnon.*).

ནན *nan* derived from ནོན་པ *non-pa* occurs as abstr. noun = urging, pressure, importunity: ཁོང་རྣམས་ཀྱིས་ནན་མ་ཐེག་པར། not being able to resist their importunity (*Mil.*); ནན་གྱིས with urgency, pressingly; ནན་ཁ *nan-kha* urgency, pressure.

ནན་ཏན *nan-tan* sbst. অনুষ্ঠান, যত্ন, ভর 1. earnestness, application, exertion; assiduity: སྒྲུབ་ནན་ཏན་གཅེས་ཤུ་ཅ exert yourself willingly for the attainment of perfection (*Hbrom.* ཁ *1*). 2. adv. certainly, positively; earnestly, ardently; ནན་ཏན་དུ་བྱས་པ *nan-tan-du byas-pa* accomplished, practised with earnestness; ནན་པར་བྱ = བརྩོན་པར་བྱ do earnestly, should be done with exertion.

Syn. འབད་པ *bbad-pa*; བརྩོན་འགྲུས *brtson-bgrus* (*Mnon.*).

ནན་ཏར *nan-tar* very much, all the more; altogether.

+ ནན་ཏུར *nan-tur* প্রণিধি, observing, scrutinizing as secret agent = ནན་ཏན *nan-tan*.

ནན་ལྟར *nan-ltar* অপার [interminable, epithet of heaven, the ocean, etc.]*S.*

ནན་ཐུར *nan-thur* = ནན་ཏན or ནན་ཏུར.

ནན་ཤག *nan-shag* in W. Tib. late, recent.

ནབ་ནུབ *nab-nub* n. of a great number: བྱ་འབྲིམ་གྱི་ས་ནབ་ནུབ་དང་ནབ་ཐེག་ཁྲིག་ཐམ་ཡང་ཡང་དང་ (*Ya-sel. 56, 57*).

ནབས་སོ *nabs-so* পুনর্বসু n. of the sixth constellation in Buddhist astrology. ནབས་སོ་སྐྱེས *nabs-so-skyes* one born under the constellation of *Punarvasu*, an epithet of Vishnu (*Mnon.*).

Syn. སྦྱིན་མའི་ལྷ་མོ *sbyin-mahi lha-mo*; རྒྱལ་སྟོད *rgyal-stod* (*Mnon.*).

ནམ I: *nam*, রাত্রি sbst. the night: ནམ་ལངས་ཏེ *nam-lans-te* or ནས *nas* the night rising, *i.e.*, at day-break. ནམ་གྱི་གུང་ཐུན་ལ *nam-gyi gun-thun-la* at the hour of mid-night.

ནམ II: adv. of time: when: ཁྱོད་ནམ་སོང་ when did you come; ནམ་འགྲོ when will you go? རྟག་ཏུ་ནམ་འཆི་བ་ངེས་མེད་ཤེས always keep in mind that when death will come is uncertain; དུས་ནམ་ཞིག་གི་ཚེ་ནས since what time? since when? (*Mil.*); relatively: ནམ་འགྲོ་བའི་དུས་བྱེད་པ to appoint the time when one is going to start (*Dsl.*); ནམ་ཞིག་སྒྱུ་ལུས་འཇོག་པའི་ཚེ when he shall lay aside his phantom-body (*Mil.*). ནམ་ཡང་ *nam-yan* with a negative, in sentences relating to the past or the future, = never: སྔོན་ནམ་ཡང་མ་ཐོས (that) has never been heard of formerly; ཕྱག་ཚེ་ཕྱུང་ཡོ་ནམ་

Digitized by Google

ཡང་སྐུ་མི་ཉམས the body of the abbot will never decay. Used, also, with imperat. ཆོས་དཀར་ནམ་ཡང་མ་སྤོང never renounce the holy doctrine. In colliq. "*nam-yang*" = ནམ་ཡང་

ནམ་མཁའ *nam-mkhaḥ* आकाश, अम्बर, नभः, गगन the sky, space above and around the earth; the various heavens which acc. to Mahāyāna lore lie to the west, north, east, and south. However, there are two classes of *ākāça*, one is sky or heaven, the other is a metaphysical conception which may be expressed just like the point in geometry.

Syn. acc. to (*Ṛtsii.*) ཀུན་འགེབས *kun-ḥgebs*; བྱ་ལམ *bya-lam*; རྟག་སྡོད *ṛtag-ṣdoḍ*; ཀུན་གསལ *kun-gsal* (भास्वर); ལྷ་རྩེ་རོལ་པའི་གནས *lha-ṛtse rol-paḥi gnas*; ལྷ་ལམ *lha-lam*; སྤྲིན་ལམ *sprin-lam*; རྒྱུ་སྐར་ལམ *ṛgyu-ṣkar-lam*; མཐའ་མེད *mthaḥ-med*; མི་གཡོ *mi-gyo*; མི་འདའ *mi-ḥdaḥ*; གནམ *gnam*; ལུས་མེད *lus-med*; གོ་འབྱེད *go-ḥbyeḍ*; མེ་ཤལ་ལམ *me-shal-lam*; ལྷའི་རྫིང་རིང *lha-yi ṛdsiñ-riñ*; ཁྱབ་འཇུག་གནས *khyab-ḥjug-gnas*; ཆུ་སྒྲོགས *chu-sgrogs*; ཆུ་མཐོངས *chu-mthoñs*; བར་མེད་མཁའ *bar-med-mkhaḥ*; མི་འགྱུར *mi-ḥgyur*; བར་སྣང *bar-snañ*; ཀུན་འགྲོ *kun-ḥgro*; མཐའ་བྲལ *mthaḥ-bral*; ཀུན་ཁྱབ *kun-khyab*; ནམ་མཁའ *nam-mkhaḥ* (*Mṅon.*).

ནམ་མཁའ་རྒྱལ་མཚན *Nam-mkhaḥ Ṛgyal-mtshan* the celebrated chief of *Rin-spuñs* Jong in Tsang (*Loñ.* ཀ *15*).

ནམ་མཁའ་མཇལ *nam-mkhaḥ-mjal* = ཉི་མའི་འོད sun-light (*Mṅon.*).

ནམ་མཁའ་ལྡིང *nam-mkhaḥ-ldiñ* the king of birds, the eagle (*K. g.* ད *127*). Of its other names are:—འོད་བཟང *ḥod-bzañ*, འདབ་དཀར *ḥdab-dkar*, རྐང་མེད་འགྲོ *ṛkañ-med-ḥgro*, འདབ་འགྲོ *ḥdab-ḥgro*, འདབ་བཟང་སྐྱེས *ḥdab-bzañ skyes*, འདབ་མེད་སྐྱེས *ḥdab-med skyes*, ཡིད་ལྟར་མགྱོགས *yid-ltar-mgyogs*, ཀླུ་རྣམས་འཇིགས *klu-ṛnams ḥjigs*, རྣམ་འབུད་བུ *ṛnam-ḥbud bu*, རྡོ་རྗེ *bha-ra dha-dsa*, བྱ་ཆེན་པོ *bya-chen-po*, འདབ་ལྡན་མཆོག *ḥdab-ldan mchog* (*K. g.* ད *127*).

ནམ་མཁའི་དཀྱིལ *nam-mkhaḥi dkyil* आकाशतल [the vault of the sky] *S.*

ནམ་མཁའི་སྐེ་རགས *nam-mkhaḥi ske-ragṣ* = དགུ་ཚིགས *dgu-tshigs* the horizon (*Mṅon.*).

ནམ་མཁའི་ཁྱིམ *nam-mkhaḥi-khyim* the heavenly mansion in a mystical as well as in astrological sense.

Syn. མཐོ་རིས་གནས *mtho-ris-nas*; མཐོ་རིས་རྒྱལ་སྲིད *mtho-ris ṛgyal-sriḍ* (*Mṅon.*).

ནམ་མཁའི་ཁྱོན *nam-mkhaḥi khyon* occurs in ནམ་མཁའི་ཁྱོན་དང་ཁོ་བོའི་བློ་ཡིས་གཉིས། both the expanse of my own mind and the area of the heavens (*Yiḍ. 88*).

+ ནམ་མཁའི་གོས་ཅན *nam-mkhaḥi gos-can* = སྨད་འཚོང་མ *smad-ḥtshoñ-ma* a harlot; विद्याधरी a celestial courtezan.

ནམ་མཁའི་གླང་པོ *nam-mkhaḥi glañ-po* "the bull of the heavens," met. cloud (*Mṅon.*).

Syn. ནམ་མཁའི་ཏ་མ་ལ *nam-mkhaḥi ta-ma-la* (*Mṅon.*) also (*Yig. k. 59*).

ནམ་མཁའི་ཆུ་བོ *nam-mkhaḥi chu-bo* the heavenly river, epithet of the river Ganges (*Mṅon.*).

ནམ་མཁའི་སྙིང་པོ *nam-mkhaḥi sñiñ-po* आकाशगर्भ lit. the essence of the sky or void, n. of a *Bodhisattva*: ནམ་མཁའི་སྙིང་པོའི་མཚན་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་པ the 108 names of *Bodhisattva* Ākās'agarbha (contained in *K. g.* ཕ *63*). ནམ་མཁའི་སྙིང་པོའི་མདོ *nam-mkhaḥi sñiñ-poḥi mdo* आकाशगर्भसूत्र n. of a Buddhist work of the northern school which contains the enumeration of the attributes of *Bodhisattva* Ākās'agarbha (*K. d.* ཕ *377*). ནམ་མཁའི་མདོག་ཕྱོགས་བརྒྱ་བའི་མཚོ་བའི་མདོ in *K. d.* ཕ *137*.

ནམ་མཁའི་རྟ *nam-khaḥi-ṛta* (lit. heavenly horse); general name for birds (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ནམ་མཁའི་ཐིག་ལེ *nam-khahi thig-le* as met. the sun (*Mṅon.* also *Yig. k. 59*).

ནམ་མཁའི་ཐོ་བ *nam-mkhahi tho-wa* (lit. the hammer of heaven) thunder (*Mṅon.*).

ནམ་མཁའི་ལྡིང་ *nam-mkhahi-ldiṅ* गरुड़; ནམ་མཁའི་དབུགས *nam-mkhahi-dbugs* नभःश्वास ['sky-breath,' wind]*S.*

ནམ་མཁའི་ནོར *nam-mkhahi-nor* or ནོར་བུ *nor-bu*=the sun and moon (*Mṅon.*) lit. the gems of heaven: ཉི་མཚན་ནམ་མཁའི་ནོར་བུའི་མཚན་དཔེའི་དཀྱིལ་འཁོར་ཡོང་ས་རྫུ་དངས་གེར། (*Yig. k. 70*).

ནམ་མཁའི་མེ་ཏོག *nam-mkhahi me-tog* खकुसुम 1. the flowers of the sky, *i.e.*, nothing. 2.=གོ་ཐལ *go-thal* (བྱ་གོད་པའི་བྲུན *bya-go-boḥi brun*) the excrement of the vulture (*Sman. 243*).

ནམ་ག་ཡིད་ལ་འདོད *nam-ga yid-la hdod* अनङ्ग [the bodiless one, Kāma]*S.*

ནམ་གང་ *nam-gaṅ* अमावस्या the new-moon, (lit. the night of full darkness).

ནམ་གུང་ *nam-guṅ* midnight.

ནམ་གྱི་ཆ་སྟོད *nam-gyi cha-stod* पूर्वरात्र the first half of the night; ནམ་གྱི་སྨད་ཆ *nam-gyi smadcha* अपररात्र latter part of the night.

ནམ་གྲུ *nam-gru* 1. रेवती नक्षत्र the twenty-sixth constellation in Buddhist astrology: གྲུ་ཟུར་གཉིས་ཀྱི་དབྱིབས་ཡོད་པ it is shaped as two eliptical groups of thirty-two stars. Syn. གསོ་བའི་ལྷ་མོ *gso-wahi lha-mo*; ཤེས་པ་རྒྱས་བྱེད *çes-pa rgyas-byed* (*Rtsii.*).

ནམ་གྲུ་སྐྱེས *Nam-gru-skyes* 1. कालिन्दी [the river Yamunā, daughter of the sun]*S.* 2. an epithet of the wife of the sun.

ནམ་གྲུ་མ *nam-gru-ma* 1. n. of a *Yakṣa* princess (*K. g.* ད, *130*). 2. नर्मदा river Nerbudda in South India. 3. रेवती [n. of a constellation or lunar mansion]*S.*

ནམ་མཇུག་འཆད་ཀ *nam-mjug hchad-ka* or ནམ་བཟུག་འཆད་ཀ हेमन्त the end of autumn and beginning of winter: ནམ་བཟུག་འཆད་ཀའི་མེ་ཏོག་ལྡུམ་ར་ལྟར like a garden of flowers of the days preceding the winter season (*A. 8*).

ནམ་སྟོད *nam-stod* or ནམ་གྱི་ཆ་སྟོད *nam-gyi cha-stod* the first half of the night.

ནམ་ཐང་ *nam-thaṅ* n. of a kind of serge of great breadth which the Tibetan monks wrap round their bodies (*Rtsii.*).

ནམ་ཕྱུགས *nam-pyugs* समय [time]*S.*

ནམ་ཕྱེད *nam-phyed* midnight.

ནམ་འཕང་སྤྱོད *nam-hphaṅ-spyod* as met.= vulture (*Mṅon.*).

ནམ་སྨད *nam-smad* or ནམ་གྱི་ཆ་སྨད the second half of the night.

ནམ་ཤོད *nam-shod* heavy and continual rain: སྔ་ལོའི་ནམ་ཤོད་མཇུག་རིང་ *sṅa-lohi nam-shod mjug-riṅ* (*Jig.*) the comet (indicating) the heavy rains of the last years.

ནམ་ཟླ *nam-zla*=དུས་ཚོད time, season. ནམ་ཟླ་དུས་བཞི the four seasons; ད་ནམ་ཟླ་སྟོན་ཤར *da-nam zla ston-çar* now autumn has set in; frq. ནམ་ཟླ་འདས *nam-zla-hdas* the favourable season has passed (*Mil.*); ནམ་ཟླ་དུས་ཚོད་དགུན་ཀ་ཤར now the time or season of winter has set in.

ནམ་རིང་ *nam-riṅ* a long night.

ནམ་ལངས *nam-laṅs* प्रभात day-break: ནམ་ལངས་མཚན་དུས་ཉིན་མོའི་སྒོ the beginning of day is at the termination of the night (*Rtsii.*).

ནམ་སོ *nam-so* corrupt form for ནབས་སོ *nabs-so.*

ནམ་སྲོད *nam-srod*=ས་སྲོས *sa-sros* the hours of night between 9 and 12 P.M., in India. Acc. to *Jä.* darkness of night: ནམ་སྲོད་བྱིང་སོང་བའི་ཚེ *nam-srod byiṅ soṅ-wahi tshe* as it was almost quite dark (*Mil.*).

ནའི་ལྗོངས *Nahi-ljoṅs* n. of a place in Tibet (*Yig.*).

Digitized by Google

ནར I: *nar*, v. ན *na* I and II 2; also ནཁ *na-kha* (*Jä.*).

ནར II: long and slender like a rope or string; as adv. straightway: དཀར་པོ་ནར་བྱུང་ came out straightway white (*Ḅrom. 93*). མཆི་ནར་ཏེ་ཐོན *mchi-nar-te thon* tears flowed forth continuously.

ནར་ནར *nar-nar* or ནར་ར་ར *nar-ra-ra* in a line, row, or file: ཐག་པ་ནར་ནར་འཐེན་པ to pull a rope steadily; ཆུ་ནར་ནར་བླུག་པ *chu-nar-nar ḅlug-pa* to pour out water continuously.

ནར་མ *nar-ma* adj. continuous, without interruption (*Sch.*); also ནར་མར *nar-mar* adv. =རྒྱུན་དུ continually, always (*Jig. 51*).

ནར་མོ *nar-mo*, ནར་ནར་པོ *nar-nar-po* oblong; ཁ་ནར་ཅན *kha-nar-can* having the shape of a rectangle; གྲུ་ནར་ཅན *gru-nar-can* rhombic, lozenge-shaped, cf. སྣར་བ *snar-wa* (*Jä.*).

ནལ *nal* 1. n. of a precious stone: ནལ་ཁྱིམ་ཏུག་ཤར་རྒྱང་ཏུག་ཅེས. 2. incest; ནལ་གྲིབ *nal-grib* pollution, fornication. ནལ་ཕྲུག *nal-phrug* bastard-child: ཕ་འདི་ཡིན་མེད་པའི་བུ *pha ḥdi-yin med-paḥi-bu* a child of unknown parentage. ནལ་བུ *nal-bu* [illegible] [child of an unmarried woman] *S.*

ནལ་བ *Nal-wa* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, *g.*).

ནལ་བྱི *nal-byi* 1. unnatural offence=ཕོས་ཕོ་ལ་སྦྱོར་བ *phos pho-la sbyor-wa* a vicious practice very common among the monks of the monasteries of Tibet and Mongolia. 2. n. of a poison tree (*Pth.*).

ནལ་བྱེད *nal-byed* or ནལ་མ *nal-ma* incestuous action, fornication

ནལ་ལེ *nal-le* in Tsang = a bastard-child; ནལ་ལུ *nal-lu* in *W*

ནལ་བཙམས *nal-bçams* to impute base-birth to one who is not a bastard: ནལ་བཙམས་ཤེས་ཕྲ་མ་བྱུག *nal-bçams shes phra-ma byug* they falsely calumniated him as a bastard (*J. Zań.*).

ནས I: *nas* sbst. barley, acc. to *Jä.* in three varieties: མགྱོགས་ནས *mgyogs-nas* (*Ld.* ཡང་མ *yań-ma*) or དྲུག་ཅུ་ནས *drug-cu-nas* or ཁྲ་མ *khra-ma* early or quick barley, ripening in about 60 days; སེར་མོ *ser-mo* late barley, the best sort; ཆེ་ནས *che-nas* a middling sort. In Kahgyur Mdo ས 266, ནས་ཀ་རྣམ་པ་ལྔ:—(1) སྤུན་པ་དང་བཅས་པ་དང་ *spun-pa dań-bcas-pa dań*; (2) སྤུན་པ་མེད་པ་དང་ *spun-pa med-pa dań*; (3) རྣམ་པར་འདྲེས་པ་དང་ *rnam-par ḥdres-pa dań*; (4) མར་པོ་དང་ *mar-po dań*; (5) མདོག་ནག་པ *mdog-nag-pa*; (6) མདོག་སྐྱ་བོ *mdog-skya-waḥo*. ནས་ཀྱི་ཞིང *nas-kyi-zhiń* barley field or cultivation; ནས་ཀྱི་སོ་བ *nas-kyi so-wa* [illegible] barley-cake; but in *W.* སོ་བ is a species of barley; ནས་རྔ་བ *nas-rńa-wa* to cut barley; ནས་ཆང་ *nas-chań* [illegible] beer brewed out of barley; ནས་ཕྱེ *nas-phye* barley flour; ནས་འབྲས་བཟང *nas-ḥbras-bzań*=[illegible] (a medicinal millet) (*Mńon.*). ནས་ཚན *nas-tsan* [illegible] [half-ripe barley] *S.*

ནས II: 1. a case-sign representing the ablative and usually to be rendered: from. It is to be distinguished from ལས *las* in that the latter = from out, or from among. ནས may in certain instances = by, *e.g.*, རྟ་སྲབ་ནས་བཟུང he grasped the horse by the bridle; མིང་ནས་བོས accosted him by his name. 2. as a gerundial affix, indicating usually the past tense in contrast to the affix ཏེ which forms a gerund of the present tense. *Jä.* seems in error in deeming ནས to belong properly to pres. as well as past significations. Thus ཁོ་ལ་མིག་བལྟས་ནས = "having looked at him,"

Digitized by Google

and not: "looking at him." The importance of the difference would be evident if the sentence ran on: ཐད་ཀ་ལ་ སོང་ "went straight on;" as the present signification would imply that as the person went on he kept on looking, instead of the looking action being now done with. 3. where ནས is used to connect the root of a verb with ཡོད or འདུག either the pluperf. act. or perf. pass. is indicated: ཟས་ནས་ཡོད has been eaten; བཙུགས་ནས་ ཡོད་པས as they had begun.

ཉི I: *ni* 1. is a particle of no intrinsic meaning which is chiefly employed in lengthy and ambiguous sentences to single out the leading subject, or even the object, for the sake of perspicuity. It is also used for the purpose of laying special stress on a word or set of words at the opening of a sentence, in three ways as Tibetan grammarians put it: (1) མཆོག་ཏུ་དགར་བ to set apart as the chief or most important, *e.g.*, ཁྱབ་འཇུག་ནི་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ནས་བརྟུལ་ཕོད་པའོ། it is Vishṇu who is the most heroic among the gods. (2) དམན་པར་དགར་བ as emphasis to show inferiority: རིགས་རྣམས་ལས་ནི་གདོལ་བའི་རིགས་དམའ་བ་ཡིན་ནོ། in caste the Sudra is the lowest. (3) ཐ་དད་པ་ཕྱེ་སྟེ་དགར་བ where emphasis is given to distinguish one from another: མཐིང་ག་ནི་སྔོ་སྐྱ་ལས་གཞན་ནོ། dark-blue is different from pale blue. The particle ཉི is also generally placed when the subject is twice mentioned: ལྷ་རྣམས་ལས་གདོང་བཞི་དང་ལྡན་པ་ནི་ཚངས་པ། among the gods the fourfaced is Brahmâ; མཆོད་སྦྱིན་བརྒྱའི་བདག་པོ་ནི་བརྒྱ་བྱིན་ནོ། the lord (the performer) of a hundred *yajña* (sacrifices) is Indra (*Situ. 39*). Furthermore, we find it stated that where it may be necessary མནན་པ་ལ་འཇུག་པ *bsnan-pa-la hjug-pa* "to signify pressure," ཉི is twice repeated with the subject: ཁྱོད་ནི་གཉེན་དང་ཁྱོད་ ནི་བཤེས thou art friend, thou art relation, *i.e.*, thou art both friend and relation. Other examples of the use of ཉི may be given: སྤང་བར་བྱ་བ་ནི་སྤངས what is to be abandoned has been abandoned; བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་ནི་སྒྲུབ what is to be accomplished, do accomplish. ཉི is also used ཁ་སྐོང་དུ to complete a sentence: སྡོམ་པ་ཐམས་ཅད་ལྡན་པར་ནི possessed of all the vows (abstinence, etc.) (*Situ.*). Lastly, in poetry ཉི is constantly introduced for no purpose but to make an additional syllable in a line.

ཉི II: as a num. fig. =42.

ཉི་ཀུ *ni-ku* पूग [the areca or betel-nut tree] *S.*

‡ ཉི་ཀྵ་ཊ *Ni-kṣa-ṭa* n. of a mountain, *B. ch. II.*

‡ ཉི་ཧུ་ལི *ni-ḥu-li* नकुल a weasel. Acc. to *Sch.* ཉི་ཧི་ལི *ni-ḥi-li* = the great buzzard or mouse hawk.

‡ ཉི་ཡ་མ *ni-ya-ma* n. of a tree (*K. ko.* ཀ, *3*).

‡ ཉི་རུ་ཧ་རྒྱབ་པ *ni-ru-ha rgyab-pa* to inject medicine through the rectum (*Sman. 245*).

‡ ཉི་རོ་དྷ *ni-ro-dha* निरोध cessation, obstruction, stoppage. So, in mystic ritual = ཆར་འབབ་པ་བཟློག་པ *char-hbab-pa bzlog-pa* stopping of rains by magic or by the efficacy of charms (*K. g.* ཁ, *26*).

ཉིང་ *niṅ* 1. col. for ཉི. 2. for སྙིང་ *sñiṅ*? v. ན་ཉིང་ *na-niṅ*, ཞེ་ཉིང་ *she-niṅ* (*Jä.*).

‡ ཉིད་དུ་ཤི་ལོ་དྷི *Nid-du shi-lo-dhi* n. of a tree (*K. ko.* ཀ, *3*).

‡ ཉིམ་པ *nim-pa* निम्ब n. of a plant: ཉིམ་པས་ཚད་པ་གསོད་དང་སྨིན་དད་དང་། ཞིག་འཇུམ་དང་ལྷགས་ནད་སེ

Digitized by Google

དབལ་སེལ། by *nimpa* is removed erysipelas with nausea, increasing thirst, and deadly fever.

Syn. ཤིང་ཀུན་འདྲེས *çiñ-kun-ḥdres*; ཡོངས་སུ་བཟང *yoñs-su-bzañ*; དྲི་བཅས *dri-bcas*; འཇུག་བྱེད *ḥjug-byed*; འཇམ་པོ་འཇོམས *ḥjam-po-ḥjoms*; ས་སྐྱེས *sa-skyes*; ཨ་རྐའི་ལྕུག་མ *a-rkahi lcug-ma*; ཨ་རྐའི་ཤིང *a-rkahi-çiñ* (*Mñon.*).

ནིམ་པ་ཁ *nim-pa-kha* निम्बतिक्त [the bitter of *Neem* or *Azadirachta Indica*]*S.*

ནུ *nu* 1. num. fig.: 72. 2. v. ནུ་བོ *nu-bo* and ནུ་མ *nu-ma.*

ནུ་རྒྱས་མ *nu-rgyas-ma* as met. =cow.

Syn. བ་མ *ba-ma*, འབབ་བྱེད *ḥbab-byed*, བོ་འཕེལ *bo-ḥphel*, བཞོན་མ *bshon-ma* (*Mñon.*).

ནུ་ཏོག *nu-tog* the nipple of the teat.

ནུ་གདན *nu-gdan* cow's udder (*Cs.*).

ནུ་བ *nu-wa* [pf. and imp. ནུས *nus* to suck (*Cs.*), ནུ་བོ or ནུ་བ་བོ, མོ a suckling (*Cs.*); ནུ་ཁུག *nu-khug* suckling-bag] (*Jä.*).

+ ནུ་བོ *nu-bo* कनिष्ठ, कनीयोभ्राता, अनुज [youngest or younger brother]*S.* བུ་གཅུན་ཆུང *bu-gcun-chuñ* a man's younger brother.

Syn. ཕྱིས་སྐྱེས *phyis-skyes*; གཅུང་པོ *gcuñ-po*; རྟིང་སྐྱེས *rtiñ-skyes*; ཐ་ཆུང *tha-chuñ* (*Mñon.*).

ནུ་འབུར *nu-ḥbur* चुचुक the nipple; also ནུ་འབོར *nu-ḥbor.*

ནུ་མ I: *nu-ma* स्तन 1. mammary gland, female breast, bosom. 2. blind nipple of males. 3. dug, nipple of a cow's udder.

Syn. བྲང་སྐྱེས *brañ-skyes*; དཀར་འཛིན *dkar-ḥdsin*; བོ་མ་འཛིན *ḥo-ma-ḥdsin*; ལོགས་སྐྱེས *logs-skyes*; ལང་ཚོའི་མཚན་མ *lañ-tshohi mtshan-ma*; འདོད་པའི་མྱོས་བུམ *ḥdod-pahi myos-bum*; ནུ་མ *nu-ma*; ན་སོར *na-sor*; ནུ་ཏོག *nu-tog*; ནུ་མའི་རྩེ *nu-mahi-rtse* (*Mñon.*).

ནུ་མ་གཉིས་མ *nu-ma gñis-ma* women in general; ནུ་མ་འཐུང་བ *nu-ma-ḥthuñ-wa* स्तनपाय breast-sucker, an infant; ནུ་མ་བསྣུན་པའི་མ་མ *nu-ma bsnun-pahi ma-ma* धात्रेयी wet-nurse. ནུ་མ་མཐོ་བ *nu-ma mtho-wa* तुङ्गपयोधर heaving breast.

+ ནུ་མོ *nu-mo* स्वसृ sister;=ནུ་མོ་གཅུན་ཆུང་བ a younger sister.

ནུ་མ་ཟུང *nu-ma-zuñ* स्तनयुगल a pair of breasts.

ནུ་རིན *nu-rin* the price of milk; the money-present which a bridegroom has to make to the bride's mother for the trouble she took in suckling her (Sikkim and Ladak).

ནུ་སོར *nu-sor* the nipple.

ནུད་པ *nud-pa* to suckle,=སྣུན་པ *snun-pa* (*Jä.*).

ནུབ *nub* पश्चिम, पश्चात्, अपर 1. the west: ནུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ངོས the western direction; ནུབ་ཕྱོགས་སུ towards the west; ནུབ་བྱང N.W.; ནུབ་ཀྱི of the west, western; ནུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་སྐྱོང *nub-kyi phyogs-skyoñ*=the guardian or keeper of the western quarter, the god of water, Varuṇa; ནུབ་བྱང་ཕྱོགས་སྐྱོང *nub-byañ phyogs-skyoñ* the god of wind who keeps the north-western quarter. 2.=ནུབ་མོ or མཚན་མོ night; ད་ནུབ this night; this evening, to-night. ནུབ་ཀྱི་ཐིག་ལེ *nub-kyi thig-le* the moon (*Yig. k. 11*). ནུབ་ཀྱི་རི *nub-kyi-ri* अपरशैल western mountain; ནུབ་ཏུ་གནས *nub-tu gnas* resident of the west; ནུབ་ནས་འོངས come from the west; ནུབ་ཕྱོགས་བདག *nub-phyogs-bdag* प्रतीचीपति the lord of the western quarter; ནུབ་ཕྱོགས་པ *nub-phyogs-pa* occidental, western.

ནུབ་པ I: *nub-pa* sbst. one of the west, an inhabitant of the west, occidental.

ནུབ་པ II: अस्त to go down, to set, of the sun or moon; to sink, to collapse, decline: ནུབ་པར་བྱེད་པ to cause to sink, to decay or decline; ནུབ་པར་གྱུར disappeared,

Digitized by Google

vanquished; [Tibetan] *nub-po* [Devanagari] [disappearance]*S.* [Tibetan] *nub ba-glaṅ-ṡbyod* [Devanagari] [lit. the cattle-feeding land in the west, n. of the western continent].

[Tibetan] *nub-mo*, v. [Tibetan] the evening; also in the evening, at night.

[Tibetan] *num* [[Devanagari] sounding, thundering; [Devanagari] sounded]*S.*

[Tibetan] *nur-nur-po* [Devanagari] the embryo in utero. [Tibetan] *nur-nur-ma* denotes the embryo in the second week. 2. oval, oblong; = [Tibetan] *mer-mer-po* (*Jä.*).

[Tibetan] *nur-pa* = [Tibetan] elongated, stretched; also = [Devanagari] [fit to come out]*S.*

[Tibetan] *nur-wa* 1. to change place or posture, to shift, to move by degrees, be displaced. 2. to be impressed; to yield, to give way, be dessicated; cf. [Tibetan] and [Tibetan].

[Tibetan] *nur-ṛtsi* or + [Tibetan] *nur-ṛdsis* spirit of wine, naptha.

Syn. [Tibetan] *chaṅ-gi ṡñiṅ-khu*; [Tibetan] *ḃdud-ṛtsi ṡñiṅ-po* (*Mṅon.*).

[Tibetan] *nus-ṃthu* [Devanagari] power and ability [experience]*S.* [Tibetan] [Devanagari], [Devanagari], [Devanagari] [able, competent]*S.* [Tibetan] *nus-ḷdan chen-po* 1. very powerful, efficacious. 2. [Devanagari] [a species of amaranth]*S.*

[Tibetan] *nus-pa* I: power, ability, capability, force,—this word is used as a synonym for [Tibetan] *ṃthu* and [Tibetan] *ṡtobs*; also [Tibetan] occult powers when applied to [Tibetan] or necromancy, and hence [Tibetan] = [Tibetan] or [Tibetan] or [Tibetan]: [Tibetan] *nus-ṃthu ma thob ṡñags-pa ṛlom sems-can* the proud *shaman* who is not possessed of supernatural powers to suppress evil spirits. Is applied to [Tibetan] *ḍkar-phyogs ṡkyoṅs-pa* the protection of the good and virtuous. Of course [Tibetan] = power and capability in a general sense also: [Tibetan] to one's best ability.

[Tibetan] II: the common potential verb, to be able. Is gen. annexed to the root of another verb, as in [Tibetan] is able to come, can come; [Tibetan] can eat food; [Tibetan] let us see who is more able, who can do more (*Mil.*); [Tibetan] whether or not he has been able to build. This vb. is much more frq. in literature than in ordinary talk, being usually now replaced by such verbs as [Tibetan] *thub-pa* and [Tibetan] *ḅtshugs-pa* the former being more common in *W. Tib.*, the latter used in Lhasa and Tsang.

[Tibetan] III: pf. of [Tibetan] *nu-wa* (*Jä.*).

[Tibetan] *nus-pa-can* [Devanagari] [able]*S.* (*A. K.* *1-20*).

[Tibetan] *nus-pa ṡtoṅ-ḷdan* = [Tibetan] the *dub*-grass; *Panicum dactylon* (*Mṅon.*).

[Tibetan] *nus-byed* [Devanagari] [able]*S.*

[Tibetan] *nus-ma* [Devanagari] is the female energy and vulgarly the female companion or concubine of a deity or even of a Bodhisattwa; = [Tibetan] in Tantrik mythology.

[Tibetan] *nus-med* [Devanagari] impotent [incapable, powerless]*S.*

[Tibetan] *ne* 1. num. figure: 102. 2. for [Tibetan]

[Tibetan] *ne-thaṅ* or [Tibetan] *neḅu-thaṅ* meadow, grass-land, sward.

[Tibetan] *ne-ne-mo* 1. an address of courtesy to a respectable woman. 2. [Devanagari] aunt, the father's sister, or the wife of a mother's brother (*Jä.*).

[Tibetan] *ne-ma* meadow, green-sward (*Jä.*).

Digitized by Google

ནེ་རྩམ་པ *Ne-rtsam-pa* n. of a place situated to the south-west of the birth-place of Dignāga, in the neighbourhood of Aurangabad, etc., in Southern India (*Dsam.*).

ནེ་ཙོ *ne-tso* शुक, कीर 1. parrot: ནེ་ཙོ་སྐད་སྨྲ་སྐྱེས་འདོད་དེ། དེ་རིང་ངོ་མཚར་ལྟ་མོ་མཐོང་། said Buddhadhara, I have to-day seen a strange sight—a parrot (*Mgrin.*). 2. n. of a minister of the king of the Raksha (*Mṅon.*).

Syn. of 1: མཐོར་བྱེད *mthor-byed*; ཡིད་གཞུང *yid-gshuṅ*; ཀུན་ཏུ་འགྲོ *kun-tu-hgro*; ལྕེ་གཉིས་པ *lce-gñis-pa*; སྐད་གཉིས་པ *skad-gñis-pa*; འཁྱོག་པའི་མཆུ་ཅན *hkhyog-pahi mchu-can*; ཚིག་འཇམ་ལྡན *tshig-hjam-ldan*; འཇམ་ལྗང་འདབ་ལྡན *hjam-ljaṅ hdab-ldan* (*Mṅon.*).

ནེ་ཝེ *ne-we* a mason's trowel: ནེ་ཝེ་རྒྱག་པ *ne-we rgyag-pa* to plaster, to rough-cast (*Jä.*).

ནེ་རེ *ne-re* or ནེར་ནེར *ner-ner* in *W.* sediment, settlings, dregs (*Jä.*).

ནེ་ལེ *ne-le* 1. चिचि a species of harrier-hawk, prob. *Circus melanoleucus* which occurs in Tibet. Syn. ཧོལ་བ *hol-wa* (*Mṅon.*). But in one author is stated to be equivalent to ཕིང་ཁྱུར་མ *piṅ-kyur-ma* the kite (*Rtsii.*).

ནེ་གསིང *ne-gsiṅ* alpine pastures, grass on mountain tops or in high valleys: རྟག་པར་འདིར་འདོང་བས་ས་འདི་སྣ་ཚོགས། ནེ་གསིང་མེ་ཏོག་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་བརྒྱན། do always come here, this place is diversified with different flowers and pasture lands (*Hbrom.* ཁ, *16*).

ནེན་པ *nen-pa* *W.* col. for ལེན་པ to take, to lay hold of, seize; to take off (*Jä.*).

✢ ནེམ་ནུར *nem-nur* सन्देह doubt, suspicion.

Syn. ཐེ་ཚོམ *the-tshom*; also ཐེ་ཚོམ་ཟ་བ *the-tshom za-wa*; ཡིད་གཉིས *yid-gñis* (*Mṅon.*).

ནེམ་ནེམ་པ *nem-nem-pa* 1. to cave in or sink down: ནེམ་ནེམ་བྱེད་པ or ནེམས *nems* it sinks a little, gives way. 2. denotes a nodding, waving, or rocking motion (*Mil.*).

ནེམ་བུ *nem-bu* doubt, error (*Sch.*).

ནེའུ་ལེ *nehu-le* [ichneumon, *Herpestes pharaonis* represented in *Bal.* as a fabulous animal, cat-like and vomiting jewels] (*Jä.*).

ནེའུ་ལྗང *nehu-ljaṅ* = ནེ་གསིང *ne-gsiṅ*.

✢ ནེའུ་ལྡང *nehu ldaṅ* one of equal or same age, a contemporary; acc. to *Sch.* ནེའུ་ལྡང *nehu ldaṅ* = a friend.

Syn. ན་ཟླ *na-zla*; ན་མཉམ *na-mñam*; ལོ་མཉམ *lo-mñam*.

ནེའུ་ལྡངས *nehu ldaṅs* protector, defender (*Sch.*).

ནེའུ་གསིང *nehu-gsiṅ* = ནེ་གསིང་ [green grass, abounding in green grass, 'verdant]*S.*

ནེར་བ *ner-wa* to drop gradually, to lower itself, subside, sink.

ནོ *no* 1. *W.* for ནུ་བོ *nu-ho*. 2. num. fig. 132.

‡ ནོ་ཀྲོ་གོང *No-kro-goṅ* n. of a small town in Assam near Gharagaoṅ (*Dsam.*).

ནོ་ནོ *no-no* in Ladak a title of young noblemen; ནོ་ནོ་ཆེན་མོ *no-no chen-mo* the eldest of a nobleman's sons, ནོ་ནོ་བར་པ *no-no bar-pa* the second, ཆུང་སེ *chuṅ-se* the youngest. In *Khams* is a favourite playful address to youngsters.

Digitized by Google

† ནོ་པི་ཀ། *no-pi-ka* n. of a religious service; propitiatory rite: ནོ་པི་ཀ་ལ་སོགས་པ་བསྐང་བ་མང་པོ་བསྒྱུར (*Deb. 27*) he translated many works, on propitiatory rites such as Nopika, &c.

ནོ་ཡོན *no-yon* in Mong.=དཔོན་པོ *dpon-po* chief, lord. ནོ་ཡོན་ཧུ་ཐུག་ཐུ *no-yon hu-thug-thu* a Mongol chief saint, or incarnate lama.

ནོག *nog* ककुद cervical vertebra; hump of a camel (*Sch.*) [the hump on the shoulders of the Indian bull]*S.* ནོག་ཅན *nog-can* humped-back; gen. cattle.

ནོགས་པ *nogs-pa*=ཕྱིས་པ *phyis-pa* परामृष्ट rubbed cleansed, c [illegible] ed. ནོགས་ཐུབ *nogs-thub* capab [illegible] eing cleaned.

ནོང་བ *noṅ-wa* pf. ནོངས *noṅs* 1. to grieve, upset, to cause pain, to ail: དེའི་དུས་ན་སྤྱན་ཆབ་ནོར་ནོར་འཁྱགས་ཀྱི་ཇོ་བོ་ཅི་ནོངས་ཞུས་པས། at that time tears having flowed down, "Atis'a what has upset you" he asked (*A. 49*). 2. to commit a fault, to make a mistake, to commit one's self: ཅི་ནོངས what has been done amiss? བདག་མ་ནོངས་པར་འདི་ལྟར་གནོད་པ་བགྱིས། I have thus been injured without any fault (*Dzl.*).

ནོངས་པ *noṅs-pa*=ཉེས་པ fault, crime: ད་ཁྱོད་ཚོས་ནོངས་པ་རྣམས་བཤགས now I have confessed my faults (*Hbrom.* ཁ, *15*); ནོངས་པ་མི་བྱེད་པ not to commit a fault or crime; ནོངས་པ་བཟོད་པར་གསོལ་བ to ask for pardon for a fault committed; ནོངས་པ་ཅན culpable, blameable.

ནོད་པ *nod-pa* or མནོད་པ *mnod-pa* pf. མནོས *mnos* 1. to keep, take, obtain, receive. 2. to receive instruction, directions, favours, from a superior, esp. a priest (*Dzl.*, *Glr.*).

ནོན་པ *non-pa* 1.=གནོན་པ समारोहण to mount. 2. a not uncommon variant of the more correct form གནོན་པ *gnon-pa* to press, force, compel, coerce; also to suppress, keep under *e.g.* ལག་པས་ཕྲུ་གུ་ནོན་ཀྱི་འདུག *lag-pas phru-gu non-kyi hdug* pressing down a baby (in its basket) with the hands; བགེགས་བཙན་སྔགས་ནོན་པ to subdue evil spirits by mystic charms. v. གནོན་པ.

ནོམ *nom*, occurs in ཁང་པར་སྒྲིབ་པ་ནི་ནོམ་ཞུགས་བྱེད་པར་བརྩམས་ཤིང་ (*Surah 3*). v. ནོམ་པ 2.

ནོམ *nom* is the equivalent in Mongol for ཆོས the Buddhist doctrine, and is sometimes incorrectly written in Tibetan as ནོ་མོ *no-mo*. The Mongol *Nom-un Khan*, answering to the Tib. ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ king of the doctrine, and often transliterated in Tib. as ནོ་མུན་ཧན *no-mun-han*, occurs as the designation of the head of one of the Ling monasteries of Lhasa, who is held to be an incarnation of a Mongol saint. The Abbé Huc refers to this personage as the *Nomenkhan*. Like ཆོས in Tibetan, the word *nom* in mongol also= a religious book.

ནོམ་པ *nom-pa* 1.=སྤྱོད भोग enjoyments. In Amdo, all articles, substances, properties (moveables) are called ནོམ་པ. 2. pf. ནོམས, *noms* to enjoy, partake of; to be satisfied. 3. acc. to *Sch.*: ནོམས་ཟུག་བྱེད་པ to lay hold of. cf. སྣོམ་པ.

ནོམ་ནོམ *nom-nom* act of sifting, also of polishing,=ཉབ་ཉབ *ñab-ñab* or བྱབ་བྱབ *byab-byab*: སྣ་ཚོགས་ལ་འཚོས་ཅན་པོ་ལ་ནོམ་ནོམ་འཛུགས་པ་འདྲ་ (*Beḥu. 50*).

ནོར *nor* or ནོར་རྫས धन, वसु, विभव, [illegible] 1. primarily=any property or possessions; but, eventually, has come to mean rather more especially: wealth, riches, money; ནོར་ལ་ཆོད་པ to suffer a loss of property; ནོར་ཀུན one's all, all one's goods, etc.; ནོར་ཅན rich, wealthy; ནོར་ལ་སྐྱབ to care for money, to be avaricious; ནོར་སྐྱི་བ *nor-skyi-wa* to

Digitized by Google

borrow money; ནོར་སོག་འཇོག་པ to accumulate riches. 2. In Sikk.=cattle: ནོར་འཁྲིག་པ the pairing of cattle; ནོར་དཔོན acc. to *Desg.* chief neat-herd; ནོར་རྐང་གྲིབ་པ *nor-rkaṅ grib-pa* the reduction in the number of cows, falling off in the number of cows.

Syn. རྫས *rdzas*; ཡོ་བྱད *yo-byad*; ལོངས་སྤྱོད *loṅs-spyod*; ཟང་ཟིང *zaṅ-ziṅ*; དབྱིག *dbyig*; དཀོར *dkor*; ཀ་ཅ *ka-ca*; འབྱོར་བ *ḥbyor-wa*; དངོས་པོ *dṅos-po* (*Mṅon.*).

ནོར་སྐལ *nor-skal* inheritance, hereditary portion; share of property: ནོར་སྐལ་རྣམས funds, capital (*Mil.*).

ནོར་སྐྱོང *nor-skyoṅ* or ནོར་སྐྱོངས *nor-skyoṅs* 1. a kind of bird (*K. ko.* ཀ, *13*). 2.=ཕྱག་མཛོད treasurer, keeper of the treasury, watch dog (*Mṅon.*).

ནོར་གྱི་ང་བ *nor-gyi ṅa-wa* धनप्रतिभू [a security for money]*S.*

ནོར་གྱི་བདག *nor-gyi-bdag* धनाधिप [master of wealth; the god of wealth]*S.*

ནོར་གྱི་དབང་པོ *nor-gyi dwaṅ-po* धनप्रतिभू, धनेश [lord of wealth, surety]*S.*

ནོར་སྐྱོང་སེ་འབྲུ *nor-skyoṅ-se-ḥbru* धनफल n. of a medicinal fruit.

ནོར་རྒྱས *nor-rgyas* 1. abundance, plenty. 2. वासुकी the snake-goddess who holds the earth on her head (*A. K. 41-47*).

ནོར་རྒྱུན་མ *Nor-rgyun-ma*, वसुधारा n. of a goddess. [Also, the earth]*S.*

ནོར་གཉེར *nor-gñer*=ཕྱག་མཛོད *phyag-mdsod* treasurer (*Mṅon.*).

ནོར་ཆར་འབབས *nor-char-ḥbabs* n. of a gem of Indra (*Mṅon.*).

ནོར་འཛིན་དབང་མོ *Nor-ḥdsin dwaṅ-mo* वसुधा-रेश्वरी the wife of Kuvera, the holder of treasure.

ནོར་སྙན་པ *nor-ñan-pa* (colloq. and idiom.) anything that is useful.

ནོར་དང་འདྲ་བ *nor-daṅ ḥdra-wa* प्रतिधन, counterpart, parallel, equivalent to wealth.

ནོར་དད་ཆེ་བ *nor-dad che-wa*, ནོར་ལ་འདོད་པ་ཆེ་བ greed for wealth, avarice: གྲོགས་པོ་ནོར་དད་ཆེ་བ་སྤོངས avoid that friend who has greed for wealth (*Çe.*)

ནོར་བདག *Nor-bdag* 1.=ནོར་གྱི་བདག་པོ कुबेर the lord of riches; also=Vaiśravaṇa, the god of wealth. 2. a money-changer, usurer. ནོར་བདག་པོ *nor-bdag-po* heir; ནོར་བདག་མོ *nor-bdag-mo* fem. of it; also n. of a goddess.

ནོར་འདུས *nor-ḥdus* in *Pur.* the gathering of taxes.

ནོར་ལྡན་མ *nor-ldan- a* वसुमती as met. the earth. Also a you f l damsel.

ནོར་ལྡན་འབྲི་ཁས *nor-ldan-ḥri* ? གྲོག་མཁར ant-hill (*Mṅon.*).

ནོར་སྡོང *nor-sdoṅ*=ནོར་གྱི་སྡོང་བུ *nor-gyi sdoṅ-bu.*

ནོར་གནས་པ *nor-gnas-pa*, ཕྱག་མཛོད treasurer, store-keeper (*Mṅon.*).

ནོར་རྩེན *nor-rtsen* धनकेलि playing with wealth; one rolling in wealth.

ནོར་བ *nor-wa* 1. to err, to make a mistake, to be in error: ལམ་ནོར་སོང he mistook the way; དཀོན་མཆོག་བཟུང་ན་ཤས་ཆེར་ནོར་མི་འོང if he lay hold on God, he will not greatly err. Colloq. *tshul di nor-ki-du'-ga mindu'* is this the wrong way of doing it or not? 2. भ्रान्ति an error, a mistake. ནོར་འཁྲུལ *nor-ḥkhrul* or ནོར་སོ *nor-so* a mistake; ནོར་སོ་ཅན blundering (*Vai-kar.*). Syn. འཁྲུལ་བ *ḥkhrul-wa*; ལོག་ཤེས *log-çes*; ལོག་པའི་བློ་གྲོས *log-paḥi blo-gros*; ཤིན་ཏུ་འཁོར *çin-tu ḥkhor* (*Mṅon.*).

ནོར་བུ *nor-bu* मणि 1. any gem or precious stone; sometimes applied fig. to any precious object: ནོར་བུ་ཅན adorned with jewels, set with precious stones; ནོར་བུ་སྐར

Digitized by Google

མདོག *nor-bu skar-mdog* brilliant, gem of star-like brilliancy; ནོར་བུ་དགའ་འཁྱིལ *nor-bu dgah-hkhyil* n. of a gem of the value of one hundred and twenty ounces of gold; ནོར་བུ་དགོད་འདོད་ཕུན་འཇོམས *nor-bu dgod-hdod phuns-hjom* चिन्तामणि the gem which brings to its owner all that he wishes for; ནོར་བུ་སྔོན་པོ *nor-bu sñon-po* इन्द्रनील sapphire; ནོར་བུ་གསེར་པོ a topaz; ནོར་བུ་ཆབ་བདུན་མ *nor-bu chab-bdun-ma* n. of a superior quality of satin. ནོར་བུ་ཐོབ *nor-bu-thob* आकर stone from which gems are obtained; ནོར་བུ་ལྗང་ *nor-bu-ljañ* मरकत emerald. Syn. མར་གད *mar-gad*; མརྒད *mrgad* (*Mñon.*). ནོར་བུ་འདྲ *nor-bu-hdra* मणिनिभ gem-like; imitation stones, glass trinkets. ནོར་བུ་པ *nor-bu-pa* or ནོར་བུ་མཁན *nor-bu-mkhan* a jeweller, a connoiseur of gems. ནོར་བུ་འཕྲེང་བ *nor-bu hphreñ-wa* a rosary or chaplet composed of precious stones; ནོར་བུ་བི་ཙུ་ལ་ཏ *nor-bu bi-tsu la-ta* n. of a fabulous gem. 2. a common personal name for men in Tibet and Mongolia.

ནོར་བུ་བཟང་པོ *nor-bu bzañ-po* मणिभद्र n. of a Buddhist house-holder; an epithet of जम्भल Jambhala the god of wealth.

Syn. རྨུག་འཛིན *rmug-hdsin* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་བཟང་པོའི་གཟུངས *nor-bu bzañ-pohi gzuñs* मणिभद्रधारणी n. of a *dhâraṇî* or mystic sentence which when regularly recited brings wealth (*K. g.* ^ṅ, *1*).

ནོར་བུའི་མགྲིན་ཅན *nor-buhi mgrin-can* met. for domestic fowl.

Syn. ཁྱིམ་བྱ *khyim-bya*; ཟངས་ཟེ་ཅན *zañs-ze-can*; དཔགས་པའི་གཙུག་ཕུད *pags-pahi gtsug-phud* (*Mñon.*).

ནོར་བུའི་འོད *Nor-buhi-hod* n. of a mountain.

ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ *nor-bu rin-po-che* चिन्तामणिरत्न. a mythical precious stone; further described as ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་རིན་ཐང་མེད་པ the priceless gem in which lies the chief wealth and prosperity of the Chakravarti Râjâ.

ནོར་བུ་བསམ་འཕེལ *nor-bu bsam-hphel* the gem which increases one's wealth according to the desire (*Mñon.*).

ནོར་བློ་གྲོས་བདག *nor blo-gros-bdag* or ནོར་གྱི་བློ་གྲོས་བདག a king.

Syn. རྒྱལ་པོ *rgyal-po*; འཇིགས་སེལ་བྱེད *hjigs-sel-byed* (*Mñon.*).

ནོར་སྦྱིན *Nor-sbyin* कुबेर Kuvera.

ནོར་སྦྱིན་མ *Nor-sbyin-ma* = ནོར་ལྡན་མ शची an epithet of the wife of Indra, the queen of heaven (*Mñon.*).

ནོར་མི་ཉན་པ *nor mi-ñan-pa* (idiom.) useless things, any thing that does not come of use (*Rtsii.*).

ནོར་རྩེན *nor-rtsen* = ནོར་བདག *nor-bdag* Vaiśravaṇa.

ནོར་འཛིན *nor-hdsin* = ས་གཞི वसुन्धरा the earth. ནོར་འཛིན་བདག་པོའི་སྲས son of a king, a prince, = རྒྱལ་སྲས *rgyal-sras* (*Mñon.*).

ནོར་འཛིན་དབང་མོ *nor-hdsin dwañ-mo* a title of queens and princesses; also a complimentary title for a young lady of great personal accomplishments: ཡིད་འཕྲོག་ལྷ་སྲས་ནོར་འཛིན་དབང་མོ་མཆོག་གི་ཞབས་སྔར་དུ to her charming and precious highness the princess (*Yig. k. 49*).

ནོར་འཛིན་བུ་མོ *nor-hdsin bu-mo* = the daughter of the earth, an epithet of Sitâ (*Rtsii.*). ནོར་འཛིན་གཡང་མོ *nor-hdsin gyañ-mo* a goddess of the soil (*Yig. k. 85*). ནོར་འཛིན་གསེར་མོ *nor-hdsin gser-mo* in Tantrik mythology deemed to be the *yum-ma* or female energy of the tutelary deity Kye-wa Dorje.

ནོར་རྫས *nor-rdsas* wealth, chattels.

ནོར་ལས་རྒྱལ *Nor-las-rgyal* धनञ्जय an epithet of Arjuna the third Pâṇḍava

Digitized by Google

ནོར་ལས་འདས་ *nor-las-hdas* ཕཱིཏེ [extravagant]*S.*

ནོར་གསར་ *nor-gsar* 1. fresh wealth, one who has newly become rich. 2. མངྒལ [good fortune; Mars]*S.*

ནོལ་བ *nol-wa* 1.= མི་གཙང་བ་བཙོག་པ adj unclean, dirty; unchaste. 2. to agree, to come to terms (*Cs.*).

ནོས་པ *nos-pa* 1.= ལེན་པ to receive, to accept, to obtain: རང་རང་དང་འཐུན་པའི་སྡོམ་པ་རྣམས་ནོས take vows that agree or suit you (*Hbrom. 117*). 2. v. ནོད་པ. 3.= དཔགས་པ to judge, appraise, measure [ཨབཔཱིཌ, ཨབཔཱིཌ pressing out]*S.*

ནྱ་གྲོ་དྷ *nya-gro-dha* = བྱང་ཆུབ་ལྗོན་ཤིང་ *byan-chub ljon-çiñ* ནྱགྲོདྷ; the *peepul* or *bodhi* tree. ཤཱཀྱའི་གྲོང་ཁྱེར་དག་པ་ནྱ་གྲོ་དྷ་གཅིག་པུ་རང་གནས in the pure city of S'ākya, the unique abode of the *bodhi* tree (*Tangur Mdo* ཉེ. *230*).

གནག་པ *gnag-pa* = ནག་པོ *nag-po* black, བུ་མོ་སྐྲ་སྣུམ་ལ་གནག་པ a girl with her greasy hair black (*Hbrom. 109*); གནག་སྦག *gnag-sbag* sooty (*Sch.*); ནག་ཕྱུགས *nag-phyugs* black cattle, esp. the yak; གནག་ཁྱུ *gnag-khyu* a herd of cattle, cowherd; གནག་རྫི *gnag-rdsi* a keeper of cattle, cowherd; སེམས་ལ་ནག་པ *sem-la nag-pa* black-hearted, scowling, impious; ཕྱི་རྩུབ་འཛམ་འཛམ་འདུ་ཡང་ནང་སྙ་མོད་ལས་ནི་ཕྱིང་བ་གནག་པ (*Rdsa. 14*).

གནང་བ I: *gnañ-wa* resp. form of སྟེར་བ *ster-wa* pf. གནང་ or གནངས *gnañs* imp. གནོང་ *gnoñ* 1. to give, grant, only used when a person of higher rank gives or is asked to give; to concede what has been asked; སྒོར་མོ་གཅིག་ང་ལ་གནང་རོགས་གནང་ please give me a rupee! མཆོག་གི་གཏུམ་མོ་གནང་ནས་བསྒོམས meditative warmth of the highest kind having been conceded, he became wrapt in meditation. 2. to allow, permit, approve of, assent to: གཤེགས་པར་གནང་ངོ། he accepted the invitation, he promised to come (*Dzl.*); རྟ་འདིའི་སྐད་དུ་མཆོད་པར་གནོང་ཞིག། allow me to send for the horse (*Dzl.*); བདག་གིས་སྦྱིན་པ་ཞིག་བྱེད་ཀྱིས་གནོང་ཞིག། allow of my making a donation (*Dzl.*); དེ་བཞིན་དུ་གནང་ངོ། yes, I permit it; བློན་པོར་གནང་ངོ he appointed him his minister; མ་གནང་ངོ་ he forbade, refused; ཆོས་བྱ་ར་མི་གནང་བའི་ཁྲིམས་བཅས། he published a prohibitory law concerning the exercise of religion (*Glr.*); བཀའ་མ་གནང་ he declined to grant it; ཕྱིན་དུ་མ་གནང་ he refused to come. གནང་བའི་དུང་བར་བྱས *gnan-wahi tuñ-war-byas* ཨབྷིཡཱཙནཱ [1. invitation, entreaty. 2. application of perfumes]*S.*

གནང་སྐྱེད *gnañ-skyed* present, reward, grant. གནང་ཆ *gnañ-cha* remuneration or gift. གནང་རྟེན *gnañ-rten* a present sent in a letter or with a letter (*Yig. k.*).

Syn. འབབ་རྟེན *hbab-rten*; འབབ་མཚོན *hbab-mtshon*; གཟིགས་རྟེན *gzigs-rten*; འབབ་སྟེགས *hbab-stegs*; འདེགས་མཚོན *hdegs-mtshon*; ཞུ་འདེགས *shu-hdegs*; མཚོན་བྱེད *mtshon-byed*; འདེགས་རྟེན *hdegs-rten* (*Mñon.*).

གནངས *gnañs* the day after to-morrow; སང་གནངས to-morrow and the day after to-morrow; གནངས་པ་རུ on the day after to-morrow; སང་འགྲོ་གནངས་འགྲོ་ཡོད་པ་ཡིན to-morrow or the day after to-morrow I must be off (*Jä.*).

གནད *gnad* མརྨ [vital part]*S.* 1. the essence or pith: དོན་དང་སྙིང་པོ་བསྡུས་པ the purport, the essential point, the point of view; ཆོས་ཀྱི་གནད the essence or pith of religion. གནད་ཆེ *gnad-che* important, of great import or meaning. ཚོས་ཀྱིས་དེ་བ་དེ་ལ་བརྟགས་ཀྱིས་ཉན་པ་གནད་ཆེ

it is of great importance to attend personally (to every point), and to inquire minutely into a matter (*D. çel. 7*). གནད་འགྲོལ་བ *gnad-hgrol-wa* to explain the main point (*Mil.*); གནད་དོན the proper meaning, the pith of the matter; གནད་འགག *gnad-hgag* = དོན་དག very important or salient point, object, purpose: དོན་དུ་དཀོན་མཆོག་གི་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གནད་འགག་མཐར་ཐུག་པ་འདི་ཡིན་པས། (*Khrid. 188*). 2. in anatomy: the heart; གནད་བདུན = the seven important parts of the body. 3. in mysticism: the seven points to be observed in the disposition of one's body when sitting in systematic meditation. Also ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་གནད are other attitudes and conditions imposed on a lama when མཚམས་ལ *mtshams-la*, *i.e.*, when seated in meditation. གནད་དུ་ཕོག་པ *gnad-du phog-pa* གནད་ཆེ་མེད piercing the heart, wound the feelings.

གནབ་པ *gnab-pa* pf གནབས *gnabs* 1. = འཆེས; གོས་གྱོན་པ *gos-gyon-pa* to put on clothes. 2. v. སྣབ་པ (*Jä.*).

གནམ *gnam* = ནམ་མཁའ 1. ཨམ: the sky; གནམ་གྱི་གོལ་ ཁ་གོར the sphere or dome of heaven; གནམ་རྡོ *gnam-rdo* hail. 2. the air, atmosphere, weather: གནམ་གྲང་མོ་འདུག *gnam grañ-mo hdug* the weather is cold, it is cold; དེ་རིང་གནམ་སང་ཡོང་ the weather will be clear to-day; གནམ་རློན་པ་རེད the air is damp.

གནམ་བསྐོས *gnam-bskos* or གནམ་གྱིས་བསྐོས་པ 1. the title by which the Tibetans address the Emperor of China. 2. = འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོ Emperor of the universe (*Mñon.*). གནམ་བསྐོས་འཇམ་དབྱངས་གོང་མ་བདག་པོ་ཆེན་པོ the supreme sovereign Mañju Ghoṣa, the lord by heaven appointed (*Yig. k. 55*).

གནམ་གྱི་ཁྲི་བདུན *gnam-gyi khri-bdun* the seven earliest kings of Tibet who traced their origin to the skies:—(1) གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོ *Gñaḥ-khri btsan-po*; (2) མུ་ཁྲི་བཙན་པོ *Mu-khri btsan-po*; (3) དིང་ཁྲི་བཙན་པོ *Diñ-khri btsan-po*; (4) སོ་ཁྲི་བཙན་པོ *So-khri btsan-po*; (5) མེར་ཁྲི་བཙན་པོ *Mer-khri btsan-po*; (6) སྲིབ་ཁྲི་བཙན་པོ *Srib-khri btsan-po*; སེང་ཁྲི་བཙན་པོ *Señ-khri btsan-po* (*J. Zañ.*).

གནམ་བསྐོས་མ *gnam-bskos-ma* the empress of the universe, an epithet of the queen of a Chakravarti Rāja (*Mñon.*).

གནམ་ཁ *gnam-khaḥ* for གནམ་མཁའ = also azure, sky-colour.

གནམ་ཁྱི་ནག་པོ *gnam khyi nag-po* lit. black dog of the sky; a deity of the *sa-bdag* class.

གནམ་གང *gnam-gañ* the new moon.

གནམ་གྱི་སྐྱོན *gnam-gyi skyon* drought, want of rains (*Mñon.*). གནམ་གྱི་ཉེད་འཚེ *gnam-gyi ñed-htshe* id.

Syn. ཆར་མེད *char-med*; ཐན་པ *then-pa*; གཏེང་འབར *gteñ-hbar* (*Mñon.*).

གནམ་གྱི་འཇིགས་པ *gnam-gyi hjigs-pa*, dangers brought by the skies, *i.e.*, from rainlessness; these are drought, famine, danger from excessive heat.

གནམ་གྱི་བྱ་ཁྱུང *gnam-gyi bya-khyuñ* 1. demi-god of the *Sa-bdag* class. 2. the Garuda.

གནམ་གྱི་བྱེ་མ་ལུང *Gnam-gyi bye-ma-luñ* sand banks of *Gnam*, n. of a village near Samye, *i.e.*, in the Yarlung district: བསམ་ཡས་ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་གནམ་གྱི་བྱེ་མ་ལུང་དུ་བྱོན (*A. 120*).

གནམ་གྱི་ཤེ་མོང་བྱ *gnam-gyi çe-moñ-bya* as met. the raven (*Mñon.*).

གནམ་གྲགས་ཉར་ཅན *gnam-grags ñar-chen* = འདོད་པའི་རྒྱལ་པོ the god of love, Kāmadeva.

གནམ་གྲུམ་པ *gnam-grum-pa* = སྒྲ་དྲག་པ ཤིན་ཏུ very rough and thundering sound.

གནམ་རྒྱན *gnam-rgyan* = ཐ་རེ སྒྲ, ཅེ་སྒྲ n. of an evil spirit (*Mñon.*).

Digitized by Google

གནམ་ལྕགས་ *gnam-lcags* ཐོག; resp. for ཐོག the thunder: གནམ་ལྕགས་རིགས་ཀྱིས་བགེགས་འཇོམས་ནུས་ཀྱང་ནུས with a kind of thunder was able to suppress evil spirits.

Syn. བརྒྱ་བྱིན་མཚོན་ཆ *brgya-byin mtshon-cha* (*Mṅon.*).

གནམ་ཆོད་པ *gnam-chod-pa* mystically = ལེགས་པ good (Bon.).

གནམ་རྟ་གྱི་ལིང་ *gnam-ṛta-gyi liṅ* a good breed of horses brought to Tibet from Amdo and Mongolia: གནམ་རྟ་ཡི་ལིང་ལིང་ནི་ཤུད་མཆོད་འདར (*Jig.*).

གནམ་སྟོང་ *gnam-stoṅ* the day of the new moon, the thirtieth day of the lunar month.

གནམ་གདོང་པོ *Gnam-gdoṅ-po* n. of a place in Tibet.

གནམ་ལྡེ་འོད་སྲུང་ *Gnam-lde Ḥod-sruṅ* n. of one of the early kings of Tibet (*Loṅ.* ༤, 7).

གནམ་སྡོད *gnam-sdod* = གནམ་སྡོད ཊིཀཱ་ཀུན: celestial, resident in heaven [1. 'having the clouds as fostermother,' fostered or watered by the clouds or by Indra, as corn, land, etc. 2. mother of the gods, Aditi]*S.*

+ གནམ་པ *gnam-pa* = དྲི་མ་ངན་པ *dṛi ma-ṅan-pa* bad smell, stench.

+ གནམ་པོ *gnam-po* = དྲང་པོ *draṅ-po* ཁ་ཐེ honest, straight;

གནམ་མཚོ་ཕྱིད་མོ *Gnam mtsho phyid-mo* is the large lake lying about 120 miles to the N.W. of Lhasa, commonly known by its Mongol name of Tengri Nor and styled Nam-tsho Chyidmo by Tibetans, *i.e.*, "the frozen sky lake." It was first surveyed and mapped by the native exploring agent of the Indian Survey Office, Nain Singh, in 1874. Since then it has been visited by Mr. and Mrs. St. George Littledale and Mr. Fletcher (in 1895). The map of Du Halde, founded on the Jesuit Fathers' notes, however, represented this lake approximately in its actual position. The Jesuits did not personally visit it, but marked it down from Chinese information. གནམ་མཚོ་རྡོ་རིང་ *Gnam-mtsho ṛdo-riṅ* the long stone or monolith of Nam-tsho; one of the thirty-seven secret holy places of the Bon, situated on a rock on the shores of Lake Tengri Nor (*G. Bon.*).

གནམ་མཛོད *Gnam-mdsod* n. of a demi-god of the *Sa-ḥdag* class.

+ གནམ་ཟེར *gnam-zer* 1. lit. the heavenly nail or pain, n. of a disease. 2. wooden bench or seats kept in the felt tents of Mongolia.

གནམ་ཡས *Gnam-yas* the name of a castle in Tibet (*Glr.*).

གནམ་རི་སྲོང་བཙན *Gnam-ri sroṅ-btsan* king Nam-ri Sroṅ-tsan, father of king *Sroṅ-btsan sgam-po* (*Loṅ.* ༤, 5).

གནམ་ལོ་གསར་ཚེས *gnam-lo gsar-tshes* the new-year's day (*Rtsii.*).

གནམ་གཅོད *Gnam-gcod* n. of a *Sa-ḥdag*.

+ གནམ་སོ *gnam-so* = དྲང་པོ *draṅ-po* straight.

གནའ *gnaḥ* or གནའ་བ *gnaḥ-wa*, but in colloq. usually styled "*na-po*," a large wild sheep found all over Tibet from Ladak to the borders of China, and often styled in sportsmen's books, the burrhel. It is the *Ovis nahur*, and is not so large as the *Ovis ammon* or the *Ovis hodgsoni*: གནའ་བའི་མཇུག་སྤུ་རྨ་ལ་ཕན *gnaḥ-waḥi mjug-spuḥ ṛma-la phan* the hair of the tail of burrhel sheep is good for sores; གནའ་ཕོ་སྤུ་དུག་སེལ་རྣག་སྐམ་བྱེད the hair of the male burrhel sheep cures poison (probably removes poison from ulcers) and dries pus in sores.

Digitized by Google

གནའ་བ *gnaḥ-wa* adj. former, ancient. གནའ་དུས *gnaḥ-dus* = ཐོག་མ *thog-ma* or སྔོན་ཆད *sṅon-chad*; གནའ་ནས་མ་མཐོང་ *gnaḥ-nas ma-mthoṅ* never seen before. གནའ་བོ *gnaḥ-bo* पुरा; = སྔོན་མའི་དུས *sṅo-maḥi-dus* former or ancient time, of yore; གནའ་མི *gnaḥ-mi* man of ancient time; གནའ་རབས *gnaḥ-rabs* men who lived in olden times, the ancients (*Cs.*).

གནས *gnas* स्थान, वास्तु, निलय; आयतन, पद; 1. a place, locality, spot or piece of ground; and hence, also: an abode, dwelling-place; also a temporary lodging: གནས་གཏོང་བ or སྐྱབ་པ to give shelter to, to lodge, a person; གནས་མེད་པར་འགྱུར་བ to become homeless; གནས་པོ *gnas-po*, colloq. "*na-bo*" a landlord, inn-keeper; གནས་ཚང་ a lodging-house; གནས་མལ sleeping place; གནས་སུ་སོང་ངོ་ they returned to their place, their home; སྐྱེ་གནས *skye-gnas* birth-place. 2. a holy place, place of pilgrimage; a monastery: གནས་ནས་དབྱུང་བ *gnas-nas dbyuṅ-wa* to turn out of a monastery, also excommunication. གནས་སྤེ་བ *gnas spe-wa* id. 3. a clerical dignity or religious personage; གནས་སྦྱིན་པ *gnas-sbyin-pa* to confer priestly status on a man. 4. object, heading, point: གད་མོའི་གནས an object of laughter; ངོ་ཚའི་གནས that which ought to be an object of shame (*Schtr.*). 5. division, section; sphere, province: རིག་པའི་གནས་ལྔ *rig-paḥi gnas-lha* the five classes of science. གནས appears also to mean any definite division of places, things, or beings; and even: sort, variety—almost equivalent to རིགས *rigs*, but not technically the same. Thus, the following definitions are termed གནས་རྣམས:—(1) ལུས་ཐ་དད་ཅིང་འདུ་ཤེས་ཐ་དད་པ་དག་དཔེར་ན་མི་རྣམས་དང་ལྷ་ཅིག་གོ། नानात्वकाया नानात्वसंज्ञास्तद्यथा मनुष्या एके च देवाः [varieties of bodies obtain various names, such as the gods are different from men]*S.* (2) ལུས་ཐ་དད་ལ་འདུ་ཤེས་གཅིག་པ་དག་དཔེར་ན་ཚངས་རིས་ཀྱི་ལྷ་དག་དང་པོ་བྱུང་ངོ། नानात्वकाया एकत्वसंज्ञाः तद्यथा देवा ब्रह्मकायिकाः प्रथमाभिनिर्वृत्ताः [varieties of bodies obtain the same name, such as the *Brahmakāyika* and *Prathamavinibṛtta* are both called gods]*S.* (3) ལུས་གཅིག་ལ་འདུ་ཤེས་ཐ་དད་པ་དག་དཔེར་ན་འོད་གསལ་བ་རྣམས་སོ། एकत्वकाया नानात्वसंज्ञाः तद्यथा आभास्वराः [the same sorts of bodies assume different names such as the various (64) classes of the *Ābhāsvara* deities]*S.* (4) ལུས་གཅིག་ལ་འདུ་ཤེས་གཅིག་པ་དག་དཔེར་ན་དགེ་རྒྱས་ཀྱི་ལྷ་རྣམས་སོ་ एकत्वकायाः एकत्वसंज्ञाः तद्यथा देवाः शुभकृत्स्नाः [the same sort of body assumes the same name such as the *Çubhakṛtsna* class of the gods]*S.* So, likewise, these spheres of external existence are classed as གནས: (1) ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད། आकाशानन्त्यायतनम् [the infinite expanse of the sky, the first of the *Arūpa Brahma-loka*]*S.* (2) རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད། विज्ञानानन्त्यायतनम् [unlimited realm of knowledge, the second of the *Arūpa Brahma loka*]*S.* (3) ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད आकिंचन्यायतनम् [source of nothingness, the third of the *Arūpa Brahma-loka*]*S.* (4) འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད། नैवसंज्ञानासंज्ञायतनम् [the sphere of knowledge and non-knowledge, the fourth of the *Arūpa Brahma loka*]*S.* (5) འདུ་ཤེས་མེད་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་སོ། असंज्ञिसत्त्वाः [the knowledgeless animated beings, the 11th or 13th of the *Rupāvacara* gods]*S.*

གནས་སུམ་ཅུ་སོ་བདུན *gnas-sum-cu so-bdun* the thirty-seven holy places of the Bon, out of which there are thirteen in *Dbus-ru*-the Central Division of Tibet:—(1) གཉན *Gñan*, ལོ *Lo*, and རལ *Ral*; (2) འདམ་ཅོད་སྣར་མོ *Hdam-çod snar-mo*; (3) འཕམ་ཡུལ་གྲབ་དཀར *Hpham-yul grab-dkar*; (4) མལ་གྲོ་ར་བ *Mal-gro ra-wa*; (5) ཆུན་གྱི་བྲག་དམར *Chun-gyi brag-dmar*; (6) ཧས་པོ་རི་ཐང་ *Has-po ri-thaṅ*; (7) ལྷ་ཡེར་བ *Lha-yer-wa*; (8) སྣམ་གྱི་རི་བར *Snam-gyi*

Digitized by Google

re-gad; (9) གནམ་མཚོ་རྡོ་རིང་ *Gnam-mtsho rdo-riṅ*; (10) སྟོད་རས་ལུང་གསུམ *Stod-ras luṅ-gsum*; (11) སྐྱིད་ཤོད་ལུང་ནག *Skyid-çod luṅ-nag*; (12) རུ་རྒྱང་ཤ་མཐབ *Ru-rgyaṅ ça-mthab*; (13) མགོན་གོན་རྒྱལ་མོ *Mgon-gon rgyal-mo*. Seven in the *Gyon-ru* districts:—(1) ཧོལ་ཁ་ཤུག་གཅིག *Hol-kha çug-gcig*; (2) ཉང་ཡུལ་ཤིང་ནག *Ñaṅ-yul çiṅ-nag*; (3) དབྱེ་ལུང་ཟང་བར *Dye-luṅ zaṅ-war*; (4) ཀོང་ཡུལ་བྲེ་སྣ *Koṅ-yul bre-sna*; (5) ཀླུ་ཤོད་ཐང་དམར *Klu-çod thaṅ-dmar*; (6) ཡར་ལུང་སོག་ཁ *Yar-luṅ sog-kha*; (7) མལ་གྲོ་མཚོན་ཤོད *Mal-gro mtshon-çod*. Eight in the *Gyas-ru* or Yeru districts:—(1) ཧུ་ཡུག་ས་ནག *Hu-yug sa-nag*; (2) ཤངས་ཀྱི་ཕང་ཚལ *Çaṅs-kyi paṅ-tshal*; (3) བྲུད་ཀྱི་མཁར་གདོང *Brud-kyi mkhar-gdoṅ*; (4) རྟ་ནག་རྒྱང་ཕུ *Rta-nag gyaṅ-phu*; (5) འཇང་གི་རྒྱང་མཁར *Hjaṅ-gi rgyaṅ-mkhar*; (6) ལྟག་ཕུ་གྲོས་ལྷས *Ltag-phu gros-lhas*; (7) གཙང་གི་གྱེར་ཡུག *Gtsaṅ-gi gyer-yug*; (8) ལང་ཟང་ལྒ་བྲག *Laṅ-zaṅ lga-brag*. Nine in *Ru-lag*:—(1) ཉག་སྟོད་སྟག་ཚལ *Ñag-stod stag-tshal*; (2) ཆུ་འགོ་རྟ་རིང *Chu-hgo rta-riṅ*; (3) མཁར་ཆེན་བྲག་དཀར *Mkhar-chen brag-dkar*; (4) མཚོ་ང་བྲིས་ཆུང *Mtsho-ṅa bris-chuṅ*; (5) གཉན་རྩེ་ཐང་ཤོད *Gñan-rtse thaṅ-çod*; (6) གྲམ་པ་ཁམ་བུ *Gram-pa kham-bu*; (7) རག་པ་ཐང་ཟླུམ *Rag-pa thaṅ-zlum*; (8) མང་མཁར་མདོ་ཕུག *Maṅ-mkhar mdo-phug*; (9) ལྷ་ཡུལ་གུར་ཐང *Lha-yul gur-thaṅ* (*G. Bon. 37, 38*).

གནས་བཅུ་གཅིག *gnas-bchu-gcig* the eleven *gnas* or physical states as mentioned in the medical works of Tibet: (1) རྩ་བ་མདོ་ཡི་གནས *rtsa-wa mdo-yi-gnas*; (2) གྲུབ་པ་ལུས་ཀྱི་གནས *grub-pa lus-kyi-gnas*; (3) འཕེལ་གྲིབ་ནད་ཀྱི་གནས *hphel-grib nad-kyi-gnas*; (4) བྱ་བ་སྤྱོད་ལམ་གྱི་གནས *bya-wa spyod-lam-gyi gnas*; (5) འཚོ་བ་ཟས་ཀྱི་གནས *htsho-wa zas-kyi-gnas*; (6) སྦྱོར་བ་སྨན་གྱི་གནས *sbyor-wa sman-gyi-gnas*; (7) ཆ་བྱད་དཔྱད་ཀྱི་གནས *cha-byad dpyad-kyi-gnas*; (8) ཐ་མལ་ནད་མེད་གནས *tha-mal nad-med-gnas*; (9) ངོས་བཟུང་རྟགས་ཀྱི་གནས *ṅos-bzuṅ rtags-kyi-gnas*; (10) གསོ་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་གནས *gso-byed thabs-kyi-gnas*; (11) བྱ་བྱེད་སྨན་པའི་གནས *bya-byed sman-pahi-gnas*.

གནས་ཆེན་ལྔ *gnas-chen-lṅa* the five great holy places of the Northern Buddhists of Tibet:—(1) དབུས་རྒྱ་གར་རྡོ་རྗེ་གདན the central one, Vajrāsana in Magadha; (2) ཤར་རི་བོ་རྩེ་ལྔ in the east Utai-shan in China; (3) ལྷོ་རི་བོ་ཏ་ལ in the south Potala; (4) ནུབ་ཨོ་ཌི་ཡ་ན or ཡུར་རྒྱན་ཡུལ Udyāna in the west; (5) བྱང་ཤམ་བྷ་ལ S'ambhala in the north. སྐུ་ཡི་གནས་བརྒྱད the eight places made holy by the relics of Buddha: (1) Preta purī (Tibet); (2) Griha devata; 3. Saurāṣtra (Guzerat); (4) Suvarṇa dvīpa (Pegu and Burma); (5) Nāgara; (6) Sindhu (Sind); (7). Maru; (8) Kuluta (*K. g.* ཤ, *69-76*).

གནས་སྐབས *gnas-skabs* [illegible], [illegible] temporal state or life [opportunity, condition]*S.* གནས་སྐབས་ལས་བྱུང་བ produced from circumstance [[illegible] accidental]*S.*; གནས་སྐབས་ཀྱི་བར་གཅོད་མི་འབྱུང་ཞིང་ danger to my temporal life not occurring.

གནས་སྐྱེས་མ *gnas-skyes-ma* [illegible] [1. habitable. 2. night]*S.*

གནས་ཁང་སྤངས་པ *gnas-khaṅ spaṅs-pa* [illegible]: [one who has forsaken his home]*S.* a mendicant, a Buddhist monk. གནས་ངེས་མེད *gnas-ṅes-med* one whose residence is not fixed, a mendicant ascetic; a vagabond; one of uncertain residence, not residing in one place.

གནས་ངན་ལན *gnas-ṅan-lan* [illegible] [depravity, wickedness]*S.*

གནས་གཅིག་འཛིན *gnas-gcig hdsin*=གནས་ཀྱི་ཏིག a species of wild gentian used in medicine (*Mṅon.*).

གནས་བཅའ་བ *gnas-bcah-wa* [illegible] [fit to be a shelter]*S.* གནས་བཅས *gnas bcas* [illegible], [illegible] n. of an ancient city in upper India sacred to the Buddhists [Some identify it with modern Oudh or Ayodhyā; others maintain that it is the same as Sogdiana or

Digitized by Google

the land of the Scythians. Patañjali who flourished in the 2nd century B.C. in referring to the conquests of Alexander the Great and in illustrating a rule of Pāṇini's grammar writes "अरुणत् यवनः साकेतम् the *Yavana* (Alexander) besieged Sāketa"]*S.*

གནས་ཆུང་སྒྲ་དབྱངས་གླིང་ *Gnas-chuṅ sgra-dbyaṅs gliṅ* n. of a small monastery situated to the south-east of Dapung monastery near Lhasa, where resides the great oracle of Na-chûng Choi-kyong, a personage said to be the incarnation of Pe-har Gompo, and who forecasts the place of re-birth of each successive Dalai Lama (*S. kar. 181*).

གནས་ཆེན་ *gnas-chen* (also གནས་ཀྱི་ཆེན་ or གནས་འཕང་ཆེན་) a very important place, a very sacred place (*Rtsii.*), a great resort of pilgrimage, a great sanctuary.

གནས་མཆོག *gnas-mchog* principal place of pilgrimage, a very holy place.

གནས་སྙིང་ *Gnas-sñiṅ* n. of an old monastery in Tsang situated near the road to Gyan-tse from Phari (*Loṅ.* ཞ, *10*).

གནས་ཏ་ལ *Gnas-ta-la* n. of a place in Tibet. སྐུ་འཕྲེང་ལྔ་པ་གནས་ཏ་ལའི་ཉེ་འཁོར་དུ་འཁྲུངས་པ་དགེ་ལེགས་བསྟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་ནོ། (*Loṅ.* ཞ, *25*) the fifth named, *Dge-legs bstan-paḥi Rgyal-mtshan* was born in the neighbourhood of *Gnas-ta-la*.

གནས་རྟེན *gnas-rten*= འཇིག་རྟེན *hjig-rten*, ས་རྟེན *sa-rten* the earth, the world (*Mṅon.*).

གནས་བརྟན *gnas-brtan* 1. स्थविर lit. firm in his place, an elder, a Buddhist monk of the *Sthavira* School. 2. दशमीस्थ [arrived at the tenth decade of life, above ninety years old]*S.* But chiefly we read of གནས་བརྟན་བཅུ་དྲུག *gnas-brtan bcu-drug* the sixteen famous *Sthavira* or elders who severally preached Buddhist doctrine in the various mythical islands and continents of the Buddhist cosmogony. A very late tradition asserts that they were invited to China by the Princess Wun-shing Konjo daughter of Emperor Than-ju.

གནས་པ *gnas-pa* I: 1.= སྡོད་པ *sdod-pa*, to sit; to be placed, to exist, to be in force, to continue to exist; ཁྲིམས་གནས་པ *khrims-gnas-pa* the law being in force; མི་གནས་པ *mi-gnas-pa* evanescent, unsteady. 2. to reside, dwell, stay: མངལ་ན་གནས་པའི་ཁྱེའུ *mṅal-na gnas-paḥi khyeḥu* the boy dwelling in his mother's womb (*Dom.*) 3. to remain, continue, adhere to, *e.g.*, a doctrine or opinion: དགེ་བ་བཅུ་ལ་གནས་པ to persevere in the ten virtues; བྱམས་པའི་སེམས་ལ་གནས་པ to remain, to continue in love; ཆོས་ལ་གནས་པ to abide in religion, one abiding in religion, a clerical person.

གནས་པ II: religious exercise, monastic function: གནས་པ་བརྟེན་པ to perform such; གནས་པ་དགུ the nine devotions of a Buddhist:—(1) སྟོན་པ་ལ་གནས་པ devotedness to the creed or teacher; (2) ཆོས་ལ་གནས་པ devotion to religion; (3) དགེ་འདུན་ལ་གནས་པ devotion to the church; (4) སློབ་དཔོན་ལ་གནས་པ devoted regard to the teacher; (5) མཁན་པོ་ལ་གནས་པ attachment to one's own professor or teacher; (6) བླ་མ་ལ་གནས་པ loyalty to the spiritual guide; (7) གནས་མལ་ལ་གནས་པ attachment to one's own station; (8) གང་ཟག་ལ་གནས་པ attachment to an individual; (9) ཡུལ་ལ་གནས་པ attachment to one's own country (*K. du.* ལ, *60*).

གནས་པ III: 1.= ལྡན་པ *ldan-pa*. 2. = བསྟན་པ *bstan-pa* शासयत्, शासित [to teach, having been taught]*S.*

གནས་བྱེད *gnas-byed*= ཉི་མའི་འཁོར་ལོ 1. the orb of the sun (*Mṅon.*). 2. ऋषि a saint, sage.

གནས་བྱེད་མ *gnas-byed-ma* वासवी as met. = a cow, also a woman (*Mṅon.*).

Digitized by Google

གནས་མ *gnas-ma* वसति residence; also a resident.

གནས་མོ *gnas-mo* hostess, land-lady, frq. mistress.

གནས་གཙང་མའི་རིས *Gnas-gtsaṅ maḥi ris* शुद्धावासकायिक n. of a class of gods whose abodes are very clean and pure.

གནས་ཚང་ *gnas-tsaṅ* v. གནས 1.

གནས་ཚུལ *gnas-tshul* state of things, affairs; condition of life bodily or spiritually; news.

གནས་ཚེའུ *gnas-tsheḥu* तडाग [a tank] *S.*

གནས་གཞི *gnas-gshi* = བརྟན་གནས *rtan-gnas* homestead, permanent residence; estate: མ་ག་དྷའི་ཡུལ་ན་གནས་གཞི་ within the province of Magadha there were numberless homesteads, residences of monks, estates, monasteries and villages, &c. (*A.* 59).

Syn. ཁང་ཁྱིམ *khaṅ-khyim*; གཞིས་ཀ *gshis-ka* (*Mṅon.*).

གནས་ཟབ *Gnas-zab* n. of the city of the *Asura* situated at the foot of Sumeru.

གནས་བཟང་ *gnas-bzaṅ* सुगति a good and happy world.

གནས་བསོད *gnas-bsod* = སེམས་བདེ་བ contentment, easiness at heart. དེ་བས་ for that reason let us both with a heart full of ease go to a happy place (*Bdsa.*).

གནས་ལུགས *gnas-lugs* has been described as ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་གནས་ཚུལ the natural state of all things, material and phenomenal.

གནས་ལུགས་རྟོགས་པ *gnas-lugs rtogs-pa* the knowledge of the essence of all things, the knowledge of all things, or in a Buddhist sense, of the non-existence of all things: གནས་ལུགས་ཀྱི་དོན་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་ཐུགས་ལ་འཁྲུངས་སོ (*A.* 28) in his mind arose the right unperverted meaning of the state of all things.

གནས་བསྲུང་ *gnas-bsruṅ* gen. a local god or spirit entrusted with the duty of guarding a holy place or sanctuary against an enemy, be he god or man. In *W.* earnest-money, pledge, security (*Jä.*). གནས་སྲུང་པོ *gnas-sruṅ-po* an epithet of རྣམ་སྲས *Rnam-sras* or Vais'ravaṇa who is the guardian of all Buddhist sacred places.

གནུབས *Gnubs* n. of a *lo-tsa-wa* of the *Rñiṅ-ma* School who translated Tantrik manuals into Tibetan (*Khrid.* 23).

+ གནོང་ *gnoṅ* consciousness of guilt, གནོང་མི་འགྱུར་བ = ཉེས་པ་ཁག་མི་ལེན་པ (*Lig.*).

གནོང་བ *gnoṅ-wa* 1. to feel ashamed: ང་ངོ་ཡང་གནོང་པ་ཡོད *ṅa ṅo-yaṅ gnoṅ-pa yod* I also felt ashamed (*A.* 68). 2. = ཉེས་པ་འགྱོད་པ to feel remorse = ཉེ་གནོང་སེམས་འགྱོད་པ to be conscience-stricken.

གནོད་པ I: *gnod-pa* ... is thus defined: ... men, demons and evil spirits who are bent on evil here and useless. ... at the root of the sacred tree of the s'akti there were some demons (*Ḥbrom.* 106).

གནོད་པ II: ... 1. evil, mischief, injury, harm, damage: ... fearing lest his feet should be hurt; ... a dangerous enemy; གནོད་པ་བྱེད་པ or སྐྱེལ་བ to do harm, to inflict injury, to hurt. གནོད་པ་བྱུང་ངམ *gnod-pa byuṅ-ṅam* (modern) = ... are you well? 2. to injure, to cause illness. གནོད་སྦྱིན *gnod-sbyin* = ཁུན་འབྱུང་བ *khun-hbyuṅ-wa* (*K. ko.* 235). གནོད་པ *gnod-pa* = སྡུག་བསྔལ་བ *sdug bsṅal-wa*, གནོད་ཟད་པ *gnod-zad-pa* = འགོག་པ *hgog-pa*. གནོད་པ་ཟད་པར་སྒོམ་པ *gnod-pa zad-par sgom-pa* = ལམ *lam*. These terms are used in mystical language.

Digitized by Google

གནོད་སྦྱིན *gnod-sbyin* यक्ष a set of deities or demons believed, in Tibet, to haunt mountains and especially mountain passes. They are poisonous to travellers unless propitiated at a pass-top. Many mountain ranges in Tibet are named after Noi-Jin demons. གནོད་སྦྱིན་ཁ་རླངས *gnod-sbyin kha-rlaṅs* lit. the mouth vapour of a *yakṣa* demi-god; =དགུ་ཚིགས *dgu-tshigs* (*Mṅon.*). གནོད་སྦྱིན་རྒྱལ་པོ *gnod-sbyin rgyal-po* the king of the Noi-Jin demons who guards the northern quarter of the world. གནོད་སྦྱིན་གྱི་སྡེ་དཔོན་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་མིང་ the names of some of the Noi-Jin chiefs are:—*Rnam thos-sras* (Vais'ravaṇa), *Hbrog-gnas*, *Yul-hkhor-sruṅ* (Dhritarāṣṭra), *Hphags-skyes-po* (Virudhaka), *Mig-mi-bzaṅ* (Virupākṣa), *Bzaṅ-po*, *Gaṅ-wa bzaṅ-po*, *Rmoṅs-byed hdsin-pa*, *Chuhi dwaṅ-po*, *Lag-brgyad-pa*, *Lha-rtsen* (*K. g.* ཀ *113*).

གནོད་སྦྱིན་ཆང་ *gnod-sbyin-chaṅ* met. for alcoholic spirit (*Mṅon.*).

གནོད་མཛེས *nod-mdses* नमुचि [n. of a demon slain by the Hindu goddess Durgā; he was son of Gaveshṭhin and grandson of Prahlāda]*S*.

གནོད་སེམས *gnod-sems* or གནོད་པའི་སེམས आघात आपद mischievous wish, ill-will: གནོད་སེམས་ལོག་ལྟ་དག སྙིང་པར་མི་བྱེད་ ཁྲིམས་དང་འགལ it is against duty to harbour evil-mindedness and false religion (*Hbrom.* ཁ *4*).

Syn. གནོད་བྱེད *gnod-byed*; འཚེ་བྱེད་ཉེས་བྱེད *htshe-byed ñes-byed*. (*Mṅon.*).

གནོན་པ *gnon-pa*, pf. གནན *gnan* or མནན *mnan*, fut. མནན *mnan*, imper. ནོན་ཅིག *non-cig*, to press, compress, force down; to subdue, suppress, keep down: ཐབ་ཆེན་ལས་ཤ་ཁུ་མ་ལུད་པས་བུ་མོས་ཁ་ལེབ་གནན་ནོ་ཡོད that the broth might not boil over from the cauldron, the girl pressed down the lid; བགེགས་དྲི་ཟ་ལྷ་འདྲེ་རྣམས་མནན་པའི་གཟུངས་སྔགས *bgegs dri-za lha-hdre-rnams mnan-pahi gzuṅs-sṅags* a dhāranī which will suppress demons, driza and imps; གནན་མགོ *gnan-mgo* n. of a mountain, "the head forced down," situated in Nepal, a few miles S. W. of Kinchinjunga. འདྲེ་མནན་པ *hdre mnan-pa*, ནོག་ཏུ་མནན་པ to press down. མནན་ན་རྗེས་ལ་བཞག་ན་འཕར་བ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས n. of a forest in the fabulous continent of Uttarakuru (*K. d.* ར, *304*).

གནོབ *gnob*, v. མནོབ་པ *mnob-pa*.

མནག་པ *mnag-pa*= གནག་པ *gnag-pa* (*Sch.*).

མནད་མནད *mnad-mnad* falsehood, calumny (*Sch.*).

✝ མནབ་པ *mnab-pa* or མནབས་པ *mnabs-pa* =གོས་གྱོན་པ *gos-gyon-pa* to put on: ན་བཟའ་མནབ་པ put on clothes (*Situ. 65*); v. also ནབས *nabs*.

✝ མནབ་བཙལ *mnab-btsal* n. of a kind of pastry, biscuit or cake.

མནབ་རྩལ *mnab-rtsal* 1. mean, worthless (*Cs.*). 2. nourishment, food. མནབ་རྩལ་གྱི་བུ *mnab-rtsal-gyi bu* the child of an indigent person (*Cs.*).

མནམ་པ *mnam-pa* 1. to smell: མནམ་ཤིང་ आघ्राय having smelt (*A. K. 1-8*); དྲི་མནམ་པ =དྲི་ངན་པ *dri ṅan-pa* bad smelling. 2. to smell of (most frq. signification).

མནའ *mnah* शपथ, समय, दिव्य oath: མནའ་འབོར་བ or སྐྱལ་བ to take an oath, to swear; ལྷ་དཔང་དུ་བཙུག་ནས་མནའ་བྱེད་པ to swear by the gods (*Glr.*). There are two kinds of མནའ oath, viz:—མི་མཐུན་གནོད་པའི་མནའ oath to do mischief to an enemy; and མཐུན་པ་ཕྱོགས་ཀྱི་མནའ oath to remain faithful to friends (*Gyu. 86*).

Syn. (to swear) སྦྲོ་བོར་བ *bro-bor-wa*; དབྱུ་མནའ་བཞེས་པ *dyu-mnah bshes-pa*; དབྱུ་བསྙུང་བ *dyu bsñuṅ-wa* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

མནའ་མ *mnaḥ-ma* བག་མ a son's or grandson's wife; but the word is also used for the bride of one's younger brother.

མནར་བ *mnar-wa* 1. sbst. torture, torment, excruciating pain. 2. to suffer, to be tormented: རྗེ་མེད་དག་རྒྱལ་པོའི་འཇིགས་པས་མནར the innocent lords had to suffer in consequence of the king's fears (*Pth.*); ལས་ཀྱིས་མནར་བ to suffer in consequence of former actions; རང་ཉིད་མནར་བྱེད you cause yourselves to suffer torments; མནར་མེད *Mnar-med* དམྱལ་བ n. of one of the eight hells the torments of which are excruciating (*B. ch. 5*); མནར་མེད་གཟིགས *mnar-med gzigs* one who has seen the hell of unceasing torment.

མནལ *mnal* resp. for གཉིད *gñid* 1. sleep, མནལ་གཟིམ་པ *mnal-gzim-pa* resp. for གཉིད་ལོག་པ *gñid-log-pa* to go to sleep; མནལ་དུ་ཕེབ་པ *mnal-du pheb-pa* or འགྲོ་བ *ḥgro-wa* to fall asleep, to sleep; མནལ་ཐུམ་པ *mnal-thum-pa* a short nap, slight sleep: མནལ་ཐུམ་པ་ཞིག་གྱི་རྨི་ལམ་དུ in a dream while he indulged in a short sleep (*A. 44*). མནལ་ལབ *mnal-lab* the talking in one's sleep.

✣ མནོ་བ *mno-wa* = སེམས་པ *sems-pa*, pf. མནོས *mnos* to think over, ponder, imagine: ང་ལ་ཟེར་བ་ཡིན་མནོས་ནས thinking it had been said to me. བསམ་མནོ་གཏོང་བ *bsam-mno gtoṅ-wa* = བསམ་བློ་གཏོང་བ *bsam-blo gtoṅ-wa* to consider, to think carefully upon.

མནོ་ཤེས་ལྷ་པ *mno-çis lha-pa* (ཀླུ་ཐུམ་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཞེ་མིང) n. of a *Kabandha* Raja, king of the headless spirits (*K. g.* ས, *523*).

✣ མནོག་པ *mnog-pa* = རྩ་ཆུང་བ *rtsa-chuṅ-pa* of little importance: slight, moderate; མནོག་ཆུང *mnog-chuṅ* insignificant, trifling, of little value. ཟས་མནོག *zas-mnog* moderate fare, frugal diet (*Sch.*).

མནོང་བ *mnoṅ-wa*, v. གནོང་བ; མནོང་མེད *mnoṅ-med* = ངོ་ཚ་མེད shameless (*Mṅon.*):

མནོད་པ *mnod-pa* = རྙེད་པ *rñed-pa*; v. ནོད་པ.

མནོལ་བ *mnol-wa* to grow feeble, to be reduced, weakened; མནོལ་བ་ཡིན have been weakened (*Pth. 198*). མནོལ་གྲིབ *mnol-grib* weak and dull, or obscure; མནོལ་རིག *mnol-rig* weak intellect.

རྣ་བ *rna-wa* སྙན, the ear: ཁྱོད་ལ་བོན་ཅན་བྱུང་ན་རྣ་རུ་མར་བླུགས *khyod-la bon-can byuṅ-na rna-ru mar blugs* if you have become deaf pour butter into the ear. རྣ་བའི་མེ་ལོང *rna-wahi me-loṅ* the drum or tympanum of the ear; རྣ་བ་མ་ཚ *rna-wa ma-tsha* do not disturb or vex by frequent prayers or clamour: དེ་བས་རྣ་བ་མ་ཚ་ཁ་རོག་སྡོད therefore dont vex, sit silent (*Rdzs.*). རྣ་བའི་དགའ་སྟོན a treat for the ear (*Glr.*); རྣ་བའི་དབང་པོ་གཏོད *rna-wahi dwaṅ-po gtod* lend me your ear, listen to me (*Mil.*); རྣར་སྙན་པ *rnar sñan-pa* pleasant to the ear, tickling the ear; རྣ་བ་བདུད་པ *rna-wa bdud-pa*, v. བདུད་པ *bdud-pa*; རྣ་བ་བྱ་བ *rna-wa bya-wa*, རྣ་བ་བྱོ་བ *rna-wa byo-wa*, རྣ་བ་བླག་པ *rna-wa blag-pa*, all = to listen. རྣ་བ་འོན་པ deaf, to be deaf; རྣ་བའི་ལས the function of hearing.

རྣ་ཁུང *rna-khuṅ* ear-hole: འཆི་ཁའི་རྣ་ཁུང་དུ་སྐད་པ to cry into a dying man's ears. The common word for the ear in colloq is རྣ་མཆོག sounded "*namchok*;" in W. ཨམ་མཆོག vulg. རྣ་རྒྱན *rna-rgyan* or ear ornaments are in universal use in Tibet; but the vulgar word for earring is not རྣ་གོར or རྣ་ལྕགས (sometimes used in books) but ཨེ་ཀོར "*e-kor*."

Syn. སྒྲ་འཛིན *sgra-ḥdzin*; སྙན *sñan*; ཐོས་འཛིན *thos-ḥdzin*; ཐོས་པའི་སྒོ *thos-paḥi-sgo*; སྒྲ་ཡི་གནས *sgra-yi gnas*; ཉན་བྱེད *ñan-byed* (*Mṅon.*).

རྣ་རྒྱན་གཅིག་པ *rna-rgyan gcig-pa* he who wears only one earring, as epithet of

Digitized by Google

རྣམ་སྲས་ *Rnam-sras* or Vais'ravaṇa, the god of wealth; also = a Tibetan layman.

+ ན་སྒྲང་ *rna-sgrań* = མདའི་མདེའུ་ *mdahi mdehu* a bullet, a buzzing arrow.

ན་ཅན་ *rna-can* ཀརྞ the first born of Kunti before she was married to Pāṇḍu (*Mṅon.*).

ན་ཆ་ *rna-cha* 1. = ན་རྒྱན་ *rna-rgyan* ear-ornament (*Yig.*). 2. = ཉི་མའི་གདུགས་ the halo encircling the sun, the canopy of the sun (*Mṅon.*). ན་ཆ་གདུབ་སྐོར་ *rna-cha gdub skor* [earring] *S.* Also ན་འདབ་ id.

ན་ཐེག་ཅན་ *rna-theg-can* one who can hear patiently; མཉན་པ་ཀུན་ལ་བཟོད་པའི་ན་ཐེག་ཅན་ one that is able to listen to all with patience; particularly one who is meditating on the merit of patience.

ན་སྦང་ *rna-sbańs* or ན་སྤགས་ *rna-spags* ear-wax.

ན་བ་དགོན་པ་ *Rna-wa gon-pa* n. of place prob. east of India (*K. d.* ར, *267*).

ན་བ་བརྒྱད་པ་ *rna-wa brgyad-pa* one possessed of eight ears—an epithet of deities with four heads; Brahmā, (*Mṅon.*).

ན་བ་ཅན་ *rna-wa-can* as met. the *Sāl* tree = ཤིང་དཀར་ཤིང་ (*Mṅon.*).

ན་བ་བྱེ་བ་རི་ *Rna-wa bye-wa-ri* n. of a hill in the land of the *Yidag* or *Preta:* ... (*Khrid. 41*).

ན་བའི་བཅུད་ *rna-wahi bcud* = ཀ་ལ་པིང་ཀ་ *ka-la piń-ka* or the Indian koel (*Mṅon.*).

ན་བ་འཛིན་ *rna-wa-hdsin* the holder of the helm of a boat, a pilot.

ན་མཛེས་ *rna-mdses* = ན་རྒྱན་ n. of a kind of ear-ornament (*Btsii.*); ན་བ་མཛེས་བྱེད་ *rna-wa mdses-byed* id.

+ ན་རུ་ *rna-ru* = འཁྲིག་པ་ *hkhrig-pa* copulative union of the sexes (mystic).

ན་ལུང་ *rna-luń* the ear or handle of a vessel (*Cs.*).

ན་སླགས་ *rna-slags* [capable of being heard] *S.*

ན་ཤལ་ *rna-śal* or ན་གོག་ *rna-gog* ear-lap, tip of the ear (*Med.*). [a vessel] *S.*

ན་སླན་ *rna-slan* a fur-cover for the ears worn by Tibetan ladies (*Jä.*).

རྣག་ *rnag* པཱུ་ matter, pus, suppuration; རྣག་སྨིན་པ་ *rnag-smin-pa* pus grown mature. རྣག་འདྲེན་པ་ *rnag-hdren-pa* to draw out pus; རྣག་ཁྲག་ *rnag-khrag* matter and blood; རྣག་ཅན་ *rnag-can* containing pus, purulent: རྣག་པར་ རྣག་པ་ *rnag-par rnag-pa* to form pus, to ulcerate (*Cs.*). རྣག་འབྲུམ་ *rnag-hbrum* abscess (*Sch.*).

རྣག་གཟན་ *rna-gzan* a kind of damned creature, prob. a *preta* which subsists on pus and mucous.

རྣགས་ *rnags* in colloq. = ready money, cash (*Jä.*).

རྣང་བ་ *rnań-wa*, pf. བརྣངས་ *brnańs* to become choked, be stifled, grow constricted: བརྣངས་ཏེ་འཆི་བ་ *brnańs-te hchi-wa* dying by choking; དབུགས་ཀྱིས་བརྣང་ནས་ (his) breath stopping short; ལྐོག་མ་འཁྲངས་ནས་འདི་སྐད་ཀྱིས་བརྣངས་སོ་ *lkog-ma hkhrańs-nas d'ehi skad-kyis brnańs-so* his throat having become swollen his words were stifled; ཟས་ཀྱིས་རྣང་ཏེ་ *zas-kyis rnań-te* the food choking him; མྱ་ངན་གྱིས་རྣང་ཏེ་ *mya-ńan-gyis rnań-te* stifled by his grief.

རྣམ་པ་ *rnam-pa* I 1. a piece, a part, a section, distinct part, ingredient: ལུས་ཀྱི་ཕྲ་བ་དང་རགས་པའི་རྣམས་ the subtle and the coarse ingredients of the body (*Vai. sṅ.*); རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་ or རྣམ་ཅད་དུ་ in every respect, to all intents and purposes—this phrase is used whenever people of rank are addressed: ... most honoured

Digitized by Google

patron, altogether incomparable as to grace and goodness. 2. adj. different, distinct, individual, respective: འོད་ཟེར་རྣམ་པ་བཞི four (separate) rays of light; རྗེ་བོ་རྣམ་(པ)་གཉིས the two lords respectively; བདག་འདིར་ཚོགས་བུ་མོ་རྣམ་པ་ལྔ we five individual girls here assembled (*Mil.*); ཆོ་འཕྲུལ་རྣམ་པ་བཅོ་བརྒྱད the eighteen different wonderful feats; ཞལ་ཟས་རྣམ་པ separate dishes of food; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་གཟུགས་དེ་ཁ་དོག་དང་དབྱིབས་ཀྱི་རྣམ་པའོ omniscience is that in which both colour and form are individually included (*Vai. sh.*). 3. division, class, species: དཔུང་རྣམ་བཞི the four species of troops; རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས *ṛnam-pa sna-tshogs* different sorts; རྣམ་པ་བཞི of four different kinds. 4. manner, way: རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་སྒོ་ནས in manifold manner, variously, frq.; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད in every way; རྣམ་པ་དྲུག་ཏུ (the earth shakes) in six ways, *i.e.*, directions. 5. effect, result, consequence; དེ་ལ་མི་དགའ་བའི་རྣམ་པས from vexation at it; གྲང་མའི་རྣམ་པས in consequence of the cold wind (*Mil.*). 6. shape, aspect, form: རྣམ་པ་དང་བཅས་པ [illegible] assuming individuality, personified outward appearance, figure, shape (*A. K.*); ལྕགས་ཀྱུའི་རྣམ་པ *lcags-kyuḥi ṛnam-pa* in the shape of a hook (*Vai. sh.*); སྟོན་པའི་རྣམ་པར་སྤྲུལ *ston-paḥi ṛnam-par sprul* he assumed the form of the teacher (*Ta.*); ཆོས་སྐུའི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ to appear in a spiritual form (*Glr.*); ལུས་འདི་ནི་རོའི་རྣམ་པར་འགྱུར this body turns into a corpse; and so in most cases with regard to the whole appearance [in substance (from *Jä.*)]. 7. time as an unit: རྣམ་པ་ཀུན *ṛnam-pa kun* बहुधा atoms of all things; time without end; རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ *ṛnam-pa kun-tu* at all times, perpetually (*Mṅon.*). བློ་ངན་འདི་བས་ཆེ་བ་མེད། དེ་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་འདི་སྤང་ཞ there is no greater danger than an evil thought, therefore it should be avoided at all times (*Lo. 26*).

རྣམ་པ II: in Budh. that which is cognizable, can be measured, or conceived is called *ṛnam-pa*; that which is inconceivable or incomprehensible, is *ṛnam-pa med-pa* (*K. d.* ཀ, *45*).

རྣམ་པར *ṛnam-par* or རྣམ *ṛnam* full, complete, all; fully, completely, to the uttermost: རྣམ་པར་བཀོད *ṛnam-par ḃkod* fully arranged; རྣམ་པར་མཁས་པ thoroughly wise, fully acquainted with; རྣམ་པར་འཐོར quite dazed; རྣམ་པར་གཏོང་བ resigning all, thoroughly giving up; རྣམ་པར་ལྟམས་པ *ṛnam-par ltams-pa* quite full, full to the brim; རྣམ་ཐར complete escape, emancipation, and hence: memoir, life, biography. For other compounds and examples, v. separate headings.

རྣམ་བཀྲ or རྣམ་པར་ཁྲ विचित्र variegated, piebald.

རྣམ་སྐྲག(འཁྲུགས) *ṛnam-skrag* (*ḥkhrugs*) विह्वल [very agitated, overcome]*S.*

རྣམ་སྐྱེས *ṛnam-skyes* or རྣམ་པར་སྐྱེས *ṛnam-par skyes* a king.

Syn. རྒྱལ་པོ *ṛgyal-po*; ས་དབང་ *sa-dwaṅ* (*Mṅon.*).

རྣམ་སྐྱེད་ *ṛnam-skyed* to procreate; procreation.

རྣམ་དཀར་རྩེ *Ṛnam-dkar-rtse* (Nangar-tse) n. of a small town with a fort situated on the western shore of lake Yamdok on the highroad from Gyang-tse to Lhasa.

རྣམ་ཁྲོ *ṛnam-khro* विक्रोध, [illegible] wrath [shameless anger]*S.*

རྣམ་མཁས་མ *ṛnam-mkhas-ma* a clever, wise woman (*Mṅon.*).

རྣམ་མཁྱེན *ṛnam-mkhyen* omniscience; the term in later lit. has been applied to Buddha: ད་ལྟ་འདས་མ་འོངས་ད་ལྟར་དང་། ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དང་། སངས་རྒྱས་དང་། སེམས་ཅན་གྱི་གནས་ཚུལ·

Digitized by Google

ཚང་མ་དུས་མཐའི་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་གཟིགས་པའོ། དེ་འདྲ་གཟིགས་ནུས་པའི་རྣམ་མཁྱེན་ནི་སངས་རྒྱས་ཁོ་ནའི་རྒྱུད་ལ་ཡོད་དོ། (*G̣ser-phreñ 68*) the omniscience to be able to see things in that manner exists only in the nature of Buddha.

རྣམ་འཁོར or རྣམ་པར་འཁོར་བ *ṛnam-ḥkhor ṛnam-par ḥkhor-wa* विभ्रम [mistake, flurry]*S.*

རྣམ་གྲངས *ṛnam-grañs* पर्याय 1. specification, enumeration: རྒྱལ་པོའི་རྣམ་གྲངས *ṛgyal-poḥi ṛnam-grañs* enumeration of the names of kings. རྣམ་གྲངས་དཔག་ཡས *ṛnam-grañs ḍpag-yaṣ* (ཁ་གྲངས་མི་འདྲ་བ་མང་པོ *kha-grañs mi-ḥdra-wa mañ-po*) many different individual things, great varioty of numbers (*Ṛtsii.*). མཚན་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས the component parts of names according to their etymological value (*Tā. 69, 3-3*). 2. treatise, dissertation, a paper ཆོས་ཀྱི *chos-kyi* frq

Syn. of 1. གནས་སྐབས *gnas-ṣkabs*; རིམ་པ *rim-pa*; སྤྲུལ་པ *ṣprul-pa*; རྣམ་པ *ṛnam-pa* (*Situ. 45*).

རྣམ་གྲོལ *ṛnam-grol* or རྣམ་པར་གྲོལ་བ *ṛnam-par grol-wa* विमुक्ति emancipation, complete escape from re-birth. རྣམ་གྲོལ་ཡོན་ཏན་བརྟན་པའི་མདོ a *Sūtra* in *K. d.* ཝ, *199*.

རྣམ་གླིང *Ṛnam-gliñ* or རྣམ་རྒྱལ་གླིང *Ṛnam-ṛgyal-gliñ* 1. n. of a monastery in the town of རྣམ་གླིང་རྫོང *Ṛnam-gliñ-ṛdsoñ* in the Shang district of the province of Tsang (*Ṛtsii.*). 2. n. of a Bon work (*G. Bon. 4*).

རྣམ་འགྱེད *ṛnam-ḥgyeḍ* n. of a fabulous number: ཐམས་ཅད་རྣམ་འབྱེད་ཕྲག་སྟོང་ཕྲ་མཚོན *(Ya-sel. 57)*.

རྣམ་འགྱུར I: *ṛnam-ḥgyur* विक्रिया, विकार change (for the worse) in illness; affliction of mind: རྣམ་འགྱུར་མི་མངའ་བ निर्विकार without anything affecting the mind, the mind in its serene, calm state; རྣམ་འགྱུར་ཅན one whose mind has been affected, changed for good or bad; རྣམ་འགྱུར་མེད་པ convalascent; recovered from illness.

Syn. ནད་སངས་པ *naḍ-sañs-pa*; ནད་ལས་ཐར་བ *naḍ-laṣ thar-wa* (*Mñon.*); without disturbance in the mind or anger; also change from the normal state of the mind.

རྣམ་འགྱུར II: 1. form, figure, shape; ཡི་གེའི་རྣམ་འགྱུར the form of letters (written or printed) (*Glr.*). 2. behaviour, demeanor; ལུས་ངག་གི་རྣམ་འགྱུར (*Vai-sñ.*); of a sick person, རྣམ་འགྱུར་མཛེས་པ *ṛnam-ḥgyur ṃdses-pa* mimic gestures or performances, mummers' dance. 3. graceful carriage of the body, strutting walk; pride.

རྣམ་རྒྱལ *ṛnam-ṛgyal* or རྣམ་པར་རྒྱལ 1. विजय complete victory; a common appellation of persons, deities and monasteries: རྣམ་རྒྱལ་ཆོས་སྡེ *Ṛnam-ṛgyal Chos-ṣde* the Dalai Lama's personal monastery on Potala at Lhasa. 2.= ཀ་རྡུ་ར་གསེར་མདོག mystic. 3. as met.= ཀུ་ཤ gourd (*Mñon.*).

རྣམ་རྒྱལ་ཤིང *ṛnam-ṛgyal-çiñ* 1. one of the names of Arjuna the third of the Pāṇdava brothers (*Mñon.*); a name of ṣaḍānana the youngest son of Mahādeva (*Mñon.*). 2.= རྒྱལ་མཚན *ṛgyal-ṃtshan* ध्वज, पताका; the standard of victory (*Mñon.*).

Syn. རྒྱལ་བྱེད་ཤིང *ṛgyal-byeḍ-çiñ*; ཆུ་ཀླུང་ཤིང *chu-ḳluñ-çiñ* (*Mñon.*).

རྣམ་རྒྱལ་བུམ་པ *ṛnam-ṛgyal bum-pa* 1. a consecrated water pot supposed to contain an elixir of life which Buddha Amita Āyuṣa holds in his hands; any vessel containing charmed water; རག་དང་ཟངས་དམར་གྱི་རྣམ་རྒྱལ་བུམ་པ the consecrated water-pot made of brass or red-copper (*Ṛtsii.*). 2. n. of a sanctuary in Yarlung.

རྣམ་རྒྱས *ṛnam-ṛgyaṣ* विस्तीर्ण copious, abundant.

རྣམ་སྒེག་མ *ṛnam-ṣgeg-ma* a coquettish woman.

Digitized by Google

Syn. འགྲམ་སེར་ *ḥgram-ser*; སྐྱེ་བོའི་སྐྲ་ཅན་ *ṣkye-ḅohi ṣkra-can* (*Ṃñon.*).

རྣམ་སྒྱུར་འགྲོ་ལུས་ *ṛnam-ṣgyur ḥgro-lus* as met. the sun (*Ṃñon.*).

རྣམ་སྒོམ་ *ṛnam-ṣgom* विभावरी; met. night.

རྣམ་གཅོད་ *ṛnam-g̣cod̤* and ཡོངས་གཅོད་ *yoṅs-g̣cod̤*, विसर्ग [relinquishment, leaving; a full pause consisting of two dots]*S.* རྣམ་བཅད་ཅན་ *ṛnam-ḅcad̤-can* a passage or sentence at the end of which two dots, one above another, are put is called *Ṛnam-ḅcod̤-can* (*Ya-sel. 47*).

རྣམ་འཇིག་ *ṛnam-ḥjig* विषाद sadness.

རྣམ་འཇོམས་རྩ་བ་ *ṛnam-ḥjoms ṛtsa-wa* (སྨན) n. of a medicinal root.

Syn. སྐར་བ་ *ṣkar-wa*; སྐར་ཆེན་ *ṣkar-chen*; སྐར་མའི་དྲི་ལྡན་མ་ *ṣkar-maḥi dri-ḷdan-ma*; བོ་མ་དཀར་པོ་ *ḅo-ma ḍkar-po*; བུར་ཤིང་དྲི་ *bur-çiṅ-dri*; རྔ་མོ་ *ṛṅa-mo*; གྲགས་ལྡན་ *grags-ḷdan* (*Ṃñon.*).

རྣམ་འཇོམས་ *ṛnam-ḥjoms* bashfulness.

རྣམ་གཉིས་སྦྱར་སྤོས་ *ṛnam-g̣ñis ṣbyar-ṣpos* = དྲི་མི་ཞིམ་པ་ bad smell, stink (*Ṃñon.*).

རྣམ་རྟོག་ *ṛnam-ṛtog* or རྣམ་པར་རྟོག་པ་ विकल्प, तर्क, वितर्क, विचार 1. cogitation, actual perception, thought, reflection. [तर्क reasoning or confutation; विचार disputation]*S.* It is variously stated by Tibetan sages:—རྣམ་རྟོག་ཐམས་ཅད་སྤང་བྱ་ཡིན་པས that all cogitation is to be avoided (*Grub.* ད, *76*); སེམས་ལ་ཤར་ངན་བཟང་ཤར་བ་རྣམ་རྟོག་ཟེར all that occurs in the mind, *i.e.*, thoughts good or bad, is called *Ṛnam-ṛtog.* 2. unreal conclusions, imagination, aberrations of the mind. 3. in philosophy: obscuration, viz., of the clear and direct (nihilistic) knowledge of truth by reasonings in the mind of the individual, error (*Was.* 305). 4. in pop. language disgust, distaste, རྣམ་རྟོག་སྐྱེད་པ་ *ṛnam-ṛtog ṣkyed̤-pa* to feel disgust (*Jä.*). 5. संशय doubt, scruples, misgiving; ཡིད་ཀྱི་རྣམ་རྟོག་དཔྱོད་པ་ *yid̤-kyi ṛnam-ṛtog-ḍpyod̤-pa* to remove doubts from the mind (*Ñag.*); རྣམ་རྟོག་ཅན་ *ṛnam-ṛtog can* or རྣམ་རྟོག་ལྡན་ *ṛnam-ṛtog-ḷdan* doubtful, hesitating. རྣམ་རྟོག་མི་མངའ་བ་ *ṛnam-ṛtog mi-ṃṅaḥ-wa* = རྣམ་རྟོག་མེད་པ་ *ṛnam-ṛtog med̤-pa* doubtless, unquestionably.

Syn. ཀུན་རྟོག་ *kun-ṛtog*; ཡིད་གཞུང་ *yid̤-g̣shuṅ*; ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yid̤-kyi-las*; སེམས་ཀྱི་ལོང་སྤྱོད་ *sems-kyi loṅ-ṣpyod̤*; ཡང་དག་རྟོག་ *yaṅ-dag-ṛtog*; ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yid̤-la byed̤-pa*; རྟོག་དཔྱོད་ *ṛtog-ḍpyod̤*; རྟོག་པ་ *ṛtog-pa*; དྲན་པ་ *dṛan-pa*; བསམ་མནོ་ *ḅsam-ṃno* (*Ṃñon.*).

རྣམ་ཐར་ *ṛnam-thar*, v. རྣམ་པར་ཐར་པ་ *ṛnam-par thar-wa.*

རྣམ་ཐར་སྒོ་གསུམ་ *ṛnam-thar ṣgo-g̣sum* the three doors of विमोक्ष emancipation: (1) སྟོང་པ་ཉིད་ *Çūnyatā* शून्यता [void]*S.* (2) མཚན་མ་མེད་པ་ अनिमित्तं [unconditioned]*S.*; (3) སྨོན་པ་མེད་པ་ अप्रणिहित [passionless]*S.*

རྣམ་ཐོས་ *ṛnam-thos* or རྣམ་པར་ཐོས་ *ṛnam-par-thos* 1. n. of a *Sa-ḅdag* or demi-god. 2.= ཤེས་རབ་ཅན་ one possessed of wisdom, spiritual knowledge (*Ṃñon.*).

རྣམ་ཐོས་སྲས་ *Ṛnam-thos-ṣras* the king of the Noijin or mountain deities who guards the northern quarters (*Ṃñon.*). Is also, in a way, amalgamated with Kuvera or Vais'ravaṇa, the god and guardian of wealth, whom he is sometimes identical with and sometimes differentiated from. He is furthermore classed with the དམ་ཅན deities and also placed in the Yamantaka group. His Mongol designation seems to be *Bisaman-tegri*, while in Japan he is styled *Bishamun.*

Syn. བྱང་ཕྱོགས་བདག་པོ་ *Byaṅ-phyogs ḅdag-po*; རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་ *ṛgyal-poḥi ṛgyal*; དཔལ་གཏེར་གསང་བདག་ *ḍpal-g̣ter g̣saṅ-ḅdag*; གཏེར་གྱི་བདག་ *g̣ter-gyi-ḅdag*; མིའི་ཆོས་ལྡན་ *miḥi chos-ḷdan*; ངལ་གསོལ་

Digitized by Google

ṅal-bsos-po; འོད་ཡངས་ཚ་བོ ḥoḍ-yaṅs tsha-ḅo; ཨེ་ལེའི་བརྒྱུད E-leḥi ḅṛgyud; ནོར་སྦྱིན་འདྲེན་པ nor-ṣbyin ḥdṛen-pa; གནོད་སྦྱིན་རྒྱལ g̣noḍ-ṣbyin ṛgyal; ནོར་གྱི་བདག nor-gyi-ḅdag; དབྱིག་ཚར་འབེབས ḍbyig-tshar-ḥbebs; ཡང་ཕྱོགས་སྐྱོང yaṅ-phyogs-ṣkyoṅ. (Mṅon.).

རྣམ་དག ṛnam-dag or རྣམ་པར་དག་པ विशुद्ध; 1. very pure, thoroughly cleansed, frq. 2. n. of the chaitya on the site of which Buddha cut off his locks with his sword and for the first time renounced the world and the pleasures of royalty.

རྣམ་དུལ ṛnam-dul. or རྣམ་པར་དུལ = རྟ་མཆོག ṛta-ṃchog उच्चैःश्रवा the king of horses which possesses a wonderful power of hearing (Mṅon.)

རྣམ་འདུད་སྐྱེས ṛnam-ḥduḍ ṣkyes विनतात्मज; वैनतेय an epithet of the mythical khyuṅ bird (Mṅon.).

རྣམ་དྭངས ṛnam-dwaṅs or རྣམ་པར་དྭངས = མཁས་པ a learned man (Mṅon.).

རྣམ་གདུང་མ ṛnam-g̣duṅ-ma or རྣམ་པར་གདུང་མ n. of a very useful and important medicine.

Syn. སྐད་ཅིག་མ ṣkaḍ-cig-ma; སྡེ་ཚན་བུ་མོ ṣde-tshan bu-mo; ཕྲ་མོའི་འབྲས phra-moḥi-ḥbras; ལྕང་ལོ་མ ḷcaṅ-lo-ma; མཚན་ཁུང་མ ṃtshan-khuṅ-ma; ས་སྐྱེས་མ sa-ṣkyes-ma; ཡུལ་བཟང་སྐྱེས yul-ḅzaṅ ṣkyes; རབ་ཏུ་པད་དཀར rab-tu paḍ-ḍkar; པད་དཀར་སྐྱེས paḍ-ḍkar ṣkyes; ཡངས་མ yaṅs-ma; མེའི་རྩེ meḥi-ṛtse; མཐའ་ཡས་པ ṃthaḥ-yas-pa; ཀུན་ཏུ་གཟུགས་ལྡན kun-tu g̣zugs-ḷdan; རྒན་པོ་འཇོམས ṛgan-po ḥjoms; ཡན་ལག་མཉམ yan-lag ṃñam; འགྲམ་ནག་མ ḥgram-nag-ma; སེར་བྱེད་མ ser byeḍ-ma; ཉ་མིག་ཅན ña-ṃig-can; ཟླ་བའི་འཁྲི་ཤིང zla-waḥi ḥkhri-çiṅ; པོ་ཏུའི་འདབ po-ṭuḥi ḥdab; གསལ་བའི་ལོ་མ g̣sal-waḥi lo-ma; གངས་ཅན་མ gaṅs-can-ma; ཚངས་མ tshaṅs-ma; ཟླ་བའི་སྙེ་མ zla-waḥi ṣñe-ma (Mṅon.).

རྣམ་འདུད Rnam-ḥduḍ विनतक n. of one of the seven golden mountains of the Buddhist cosmography which are situated round Meru (Glr.). It is so called from its crest being slightly bent (So-rig.).

རྣམ་འདྲེན ṛnam-ḥdṛen or རྣམ་པར་འདྲེན་པ विनायक [spiritual preceptor]S. འགྲོ་བ་རྣམས་འཁོར་བ་ལས་རྣམ་པར་འདྲེན་པ one who leads to Nirvāṇa (S. kar. 6), an epithet of Buddha; saviour.

རྣམ་འདྲེན་ཆེན་པོ ṛnam-ḥdṛen chen-po = རྣམ་འདྲེན ṛnam-ḥdṛen the great leader, an epithet of the Bodhisattvas who are incarnated for the purpose of conducting men along the path of Nirvāṇa (Yig. k. 8).

རྣམ་སྣང་གངས་ཅན་མཚོ Rnam-snaṅ gaṅs-chen ṃtsho n. of a lake in Tibet (B. ch. 10).

རྣམ་སྣང་བྱེད ṛnam-snaṅ-byeḍ met. the sun.

རྣམ་བསྣུན ṛnam-ḅsnun विविध manifold; [various, many]S.

རྣམ་པར་དགེ་བའི་དུས ṛnam-par ḍge-waḥi dus = དུས་བཟང་པོ good times, auspicious time or moment, favourable time.

རྣམ་པར་རྒྱལ་བྱེད Rnam-par ṛgyal-byeḍ वैजयन्त n. of the celestial palace of Indra (Mṅon.).

རྣམ་རྒྱལ་མ Rnam-ṛgyal-ma विजया n. of a goddess who is generally represented as possessed of 3 faces and 8 arms. In one of her right hands she holds an image of the Dhyani Buddha Amitabha, and from a left hand hang golden cords to which is attached the mystical syllable Hri wrought in silver. She is, it seems, identical with the goddess གཙུག་གཏོར་རྣམ་པར་རྒྱལ་མ Gtsug-gtor ṛnam-par ṛgyal-ma or Ushnisha-vijaya, a popular deity in Japan.

རྣམ་པར་ལྡན་པ ṛnam-par ḷdan-pa वीत [gone away]S.

རྣམ་པར་འདུད ṛnam-par-ḥduḍ bending down most humbly, to bow respectfully.

Digitized by Google

རྣམ་པར་གནས་ *rnam-par-gnas* विहार to rest, repose; residing at a place comfortably.

རྣམ་པར་གནོན་ *rnam-par gnon* 1. met. a lion. 2. horse in general (*Mñon.*). 3. hero; intrepid, fearless.

རྣམ་པར་སྣང་མཛད་ *Rnām-par snaṅ-mdsad* also རྣམ་སྣང་ *Rnam-snaṅ* 1. Vairocana the chief of the five Dhyāni Buddhas or ཡེ་ཤེས་སངས་རྒྱས. Is usually as an effigy painted white in colour and is asserted to preside over the uppermost paradise situated in the zenith of the terrestrial skies. The Mongol designation is *Mashi gheigûlûn dzokiakcki*. 2.=ཟླ་བ the moon.

རྣམ་པར་སྤྲོས་པ་མེད་ *rnam-par spros-pa-med* without enthusiasm, or zeal.

རྣམ་པར་འབབ་པ *Rnam-par hbab-pa* n. of a forest in the hill of Saṁkās'a in Uttara kuru (*K. d.* ར, *299*).

རྣམ་པར་བྱས་ *rnam-par-byas* आकृति shape, form (*A. K.* *2-95* v.).

རྣམ་པར་ཚིག་ *rnam-par tshig* द्रावक [solvent]*S.*

རྣམ་པར་བཞག་པ *rnam-par bshag-pa* व्यवस्थापन establishment; good arrangement.

རྣམ་པར་གཡེང་བ *rnam-par gyeṅ-wa* very attentive [विक्षेप throwing away, casting away, postponing]*S.*

རྣམ་པར་ཡངས་པ *rnam-par yaṅs-pa*=རྒྱ་ཆེ་བ wide and spacious (*Mñon.*).

རྣམ་པར་རིག་པ *rnam-par rig-pa*=རྣམ་པར་ཤེས་པ idea, notion; often=भाव [principle]*S.*; also विज्ञान [knowledge]*S.* རྣམ་རིག་ཏུ་བཀྲལ་པ *rnam-rig-tu bkral-pa* 'explained in the sense of the idealists' (*Schf.*).

རྣམ་པར་རིག་བྱེད་ *rnam-par-rig byed* विद्या science, knowledge.

རྣམ་པར་རོལ་བ *rnam-par rol-wa* विलास, विरति enjoyment, merriment.

རྣམ་པར་ཤེས་པ *rnam-par çes-pa* विज्ञान 1. etymologically: perfect knowledge, consciousness. 2. in philosophy: one of the five *phuṅ-po* or "aggregates." Is also used for: soul of the departed. By other authorities it is stated རྣམ་པར་ཤེས་པ is of two kinds, phenomenal consciousness or སྣང་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ and དངོས་པོ་སོ་སོར་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ consciousness of external things, or that which distinguishes one from another (*K. d.* ཙ, *100*). Nine kinds of *Rnam-çes* also are given:—(1) ཀུན་གཞི་རྣམ་པར་ཤེས་པ आलय-विज्ञान [abode of knowledge, self-consciousness, the "ego" or "I"] *S.* (2) ཉེན་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ प्रवृत्तिविज्ञान [momentary acts of knowledge] *S.* (3) སྣ་ཚོགས་པ་ཅན་གྱི་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ། आदानविज्ञान [image-receiving knowledge]*S.* (4) མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ། चक्षुर्विज्ञान [visual knowledge]*S.* (5) རྣ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ། श्रोत्रविज्ञान [auditory knowledge]*S.* (6) སྣ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ། घ्राणविज्ञान [smell-knowledge]*S.* (7) ལྕེའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ जिह्वाविज्ञान [taste-knowledge]*S.* (8) ལུས་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ། कायविज्ञान [tactual knowledge]*S.* (9) ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ། मनोविज्ञान [internal-sense-knowledge.]*S.*

རྣམ་པར་སྣུན་པ *rnam-par snun-pa* [विस्यन्द flowing, issuing forth]*S.*

རྣམ་དཔྱོད་ *rnam-dpyod* विचार, प्रज्ञा, मति discrimination, discernment, judgment. Syn. བློ་གྲོས་ *blo-gros*; ཤེས་རབ *çes-rab* (*Mñon.*) (*Yig. k. 88*). རྣམ་དཔྱོད་ཅན་ *rnam-dpyod-can*= བློ་གྲོས་ཅན *blo-gros-can* विचारिन् one who judges well, a judge (*Ñag.*). རྣམ་དཔྱོད་དང་ལྡན་པ sensible, possessed of judgment (*Situ. 8*). རྣམ་དཔྱོད་མཚུངས་མེད་ཕྱུག་བདག་གིས་བྱ་རེས། by that generous person who is without an equal in discretion (*Yid. 47*).

རྣམ་པར་སྤྲོས་པ་མེད་པ *rnam-par spros-pa med-pa* निष्प्रपञ्च without (religious) fervour or zeal; not unreal or magical.

Digitized by Google

རྣམ་ཕུག་པའི་གྲུབ་མཐའ *Rnam-phug-paḥi grub-mthaḥ* n. of a metaphysical and doctrinal treatise of one of the non-Buddhist schools of Magadha written by *Rnam phug-pa* (*Theg. 33-39*).

རྣམ་ཕྱར *rnam-phyar* or རྣམ་ཕྱར་ལྔ་ *rnam-phyar-lña* the five modes of reproof (*Yig.*).

རྣམ་ཕྱེ *rnam-phye*, རྣམ་ཕྱེད *rnam-phyed*, = རྣམ་པར་ཕྱེ་བ 1. विभजन distinction, division, section: རྣམ་པར་ཕྱེ་སྟེ *rnam par phye-ste* विभज्य dividing, having divided or differentiated. 2. = རྣམ་ཕྱེད.

རྣམ་འཕྱོ *rnam-ḥphyo* as met. fish. རྣམ་འཕྱོའི་བདག་པོ *rnam-ḥphyoḥi bdag-po* the king of fish, who is possessed of a thousand teeth. Syn. ཉ་ཡི་རྒྱལ་པོ *ña-yi rgyal-po*; མཆེ་བ་སྟོང་ལྔ *mche-wa stoñ-lña*; སོ་མང་བ *so-mañ-wa*; ཁྲི་ཅན *khri-can* (*Mñon.*).

རྣམ་བྱེད *rnam-byed* विधाता, विधि, विश्व [providence; fortune]*S.*

རྣམ་དབྱེ *rnam-dbye* विभक्ति; भाग case or cases in *Gram.* [division, separation; also, case-endings.]*S.*

རྣམ་སྨིན *rnam-smin* or རྣམ་པར་སྨིན་པ विपाक, विपक्व lit. fully ripened, become mature. In Budh. the fullness of one's sin. སྡིག་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ to suffer the effects of one's sins.

རྣམ་མཛེས *rnam-mdses* or རྣམ་པར་མཛེས་པ *rnam-par-mdses-pa* 1. very handsome, beautiful. 2. = སྐྱུར་རྩི་ཆེན་པོ *skyur-rtsi chen-po* the large species of lime (*Mñon.*).

རྣམ་བཞག *rnam-bshag* व्यवस्थापन arrangement, order in reference to place, position = གནས་ལུགས (*Jä.*).

རྣམ་གཟིགས *Rnam-gzigs* or Vipas'yi, the n. of the first of the six temporal Buddhas who preceded S'akyamuni: རྣམ་གཟིགས་མར་མེ་རིན་ཆེན་གཙུག། གྲངས་མེད་གསུམ་གྱི་ཐ་མར་བྱུང་ Vipas'yi, Dipañkara and Ratna-chūḍa appeared at the end of the age called *Asañklya.* The Mongol appellation of the Buddha *Rnam-gzigs* is *Babushi.*

རྣམ་གཡེང་ *rnam-gyeñ* चपल unsteady, vacillating, wavering, restless, = སེམས་གཡེང་ a changeable mind: རྣམ་གཡེང་བརྟེན་པའི་གྲོགས the friend who is fond of change (*Hbrom.* ཁ, *5*). རྣམ་གཡེང་བ *rnam-gyeñ-pa* one who is not of fixed purpose, always vacillating (*Yig. k. 26*).

རྣམ་གཡོ *rnam-gyo* explained by ཟ་མེད་ཀྱི་ཕྱོགས་འགྱུར fickleness, an attribute of the fair sex (*Mñon.*).

རྣམ་རབ་དྭགས་པོ་གྲྭ་ཚང་ *Rnam-rab dwags-po grwa-tshañ* n. of a monastery situated to the west of Lhasa (*Loñ.* ཕ, *4*).

རྣམ་རིག་བྱེད *rnam-rig-byed* = ཤེས་རབ प्रज्ञा wisdom (*Mñon.*).

རྣམ་ཤེས *rnam-çes* or རྣམ་པར་ཤེས་ विज्ञान the mind, memory, intellect; knowledge. རྣམ་ཤེས་ཅན = ཤེས་རབ་ཅན or མཁས་པ *mkhas-pa.* རྣམ་ཤེས་ཙམ་པ *rnam-çes-tsam-pa* विज्ञानवाद one who is possessed of only the *Vijñāna.* [n. of a sect in India and China who maintained that knowledge alone was real.]*S.* རྣམ་ཤེས་རྟེན *rnam-çes-rten* चित्त the heart the basis of consciousness.

རྣམ་སྲས་གན་མཛོད *Rnam-sras gan-mdsod* n. of the repository of precious articles (gold, silver, precious stones, etc.) belonging to the De-wa Zhung (sde-pa gshuñ) or central government of Lhasa (*S. kar. 178*).

རྣམ་གསལ *rnam-gsal* 1. विमल light; enlightened person (*Mñon.*) 2. विद्युत् lightning. རྣམ་གསལ་བྱེད *rnam-gsal-byed* दिवाकर the maker of light, sun (*Mñon.*).

རྣམ་གྲོལ *rnam-grol* = ལུགས་སྲོལ *lugs-srol* tradition, custom: ང་ཤི་བར་གྱུར་ཀྱིས་ཁྱེད་ཀྱི་རྣམ་གྲོལ་རྒྱུད་པར་བྱུང་ in the event of my death your ancestral tradition (or customs) should be preserved (*A. 128*).

Digitized by Google

རྣམ་པར་ལྷུང་བ *rnam-par lhuṅ-wa* विपतित entirely fallen (morally).

རྣམ་ལྷུན་གྲུབ་རྫོང་ *Rnam lhun-grub-rdsoṅ* n. of a Jong in upper Nyang (ཉང་སྟོད) in Tsang.

རྣམས *rnams* 1. (མང་ཚིག) the word or particle denotive of plurality: ལྷ་རྣམས the gods, ཀླུ་རྣམས *klu-rnams* the *Nāga* demi-gods, མི་རྣམས men, etc. 2. In *Bal.* the usual sign of the plural, but in col. language little used. May be annexed to adjectives and even whole phrases: ཆེ་རྣམས those which were large, the big ones; མདུན་རྣམས those in front; ལུག་ཁྱུ་དེ་ཉང་ནས་ཁྲིད་འོང་མཁན་རྣམས *lug-khyu de myaṅ-nas khrid-hoṅs rnams* those who had brought the flock of sheep from Nyang; གང་ཡོད་རྣམས whichever they were; རྗེས་ལ་སོང་རྣམས those that went behind.

རྣར *rnar* 1. abbr. of རྣམ་པར also abbr. of རྣམ་པར་པར or རྣམ་པར. 2. for རྣ་བར in the ear.

རྣལ I: *rnal* or རྣལ་མ=གཞི (*Ṅag.*) basic or fundamental state, also=ཡང་དག or ངོ་བོ normal condition; real, actual; རབ་བྱུང་གི་རྟགས་ཙམ་ལས། གྲུབ་རྣལ་མ་དང་མི་ལྡན་པས with the exception of the sign of ordination he was not possessed of real theoretical learning (*Yig.*). སེམས་རྣལ་དུ་ཕབ་པ=སེམས་བདེ་བར་གནས་པ the mind come to a state of happiness, *i.e.*, being in peace, or was in a tranquil state; སླར་རྣལ་དུ་གནས་པར་གྱུར A. प्रकृतिमापन्न: it again got to its original condition (*A. K. 1-16*). ཆོས་རྣལ་མ་བྱེད་པ=ཆོས་ངོ་མ་བྱེད་པ performing real religious practices, to practise religion from the heart.

རྣལ II: 1. rest. ལུས་རྣལ་དུ་ཕབ་པར་གྱུར་ཏོ his body obtained rest; esp. tranquility of mind, composedness, absence of passion: རྣལ་དུ་ཕེབས་པ=སྔར་གྱུར་བའི་བརྟན་པར་འགྱུར་བ to become steady in its nature as before; གྲུ་གཟིངས་ཆེན་པོ་རྣལ་དུ་ཕེབས་ནས *rdsiṅs chen-po rnal-du phebs-nas* the large boat has arrived at the tranquil state (*A. 18*); སེམས་རྣལ་དུ་མི་ཕེབས་པར his soul having no rest (*Tā.*). 2. seems to be related to མནལ, but in this form used in the sense of a dream or dreamful sleep (also a meditative trance): རྣལ་ལྟས *rnal-ltas* signs of a dream; རྣལ་ལྟས་བཟང་པོ *rnal-ltas bzaṅ-po* good prognostics of a dream (*Yig.*). དེར་རྣལ་སད་པ་དང་རྨི་ལམ་འདི་རྣམས་དགེ་འམ་མི་དགེ་དགོངས་ཏེ་རྟོག་བཅུག་ཞིག་སྐྱེས་པ *der-rnal sad-pa daṅ rmi-lam hdi-rnams dge-ham mi-dge dgoṅs-te rtog-bcuṅ-shig skyes-pa* as soon as the trance was over, then reflecting were these dreams and testings of visions auspicious or inauspicious, a maze of doubts arose.

རྣལ་འགོངས *rnal-hgoṅs* विश्राम [crossing]*S.*

རྣལ་དུ་འགོད་པ *rnal-du hkod-pa* व्यवस्थापित 1. put in the way of ascetical practice. 2. endeavours.

རྣལ་འབྱོར *rnal-hbyor* ཡོག; योग the realization of the happy state of meditation.

རྣལ་འབྱོར་པ *rnal-hbyor-pa* or རལ་འབྱོར *ral-byor* ཡོགི; योगिन्; 1. lit. one who adheres to contemplative tranquility, a hermit, an ascetic given up to meditation, a yogi. 2. n. of one of the earliest Tibetan disciples of Atis'a (*Khrid. 56*). 3. acc. to *Sch.*, personal, visible.

རྣལ་འབྱོར་མ *rnal-hbyor-ma* योगिनी a female hermit or ascetic; but hardly known in Tibet in modern times. However, the lady-abbess of Sam-ding on lake Yamdok is usually accorded this distinction.

རྣལ་འབྱོར་རྒྱུད *rnal-hbyor-rgyud* योगतन्त्र [n. of a class of writings about the different *Tantrik* postures of *yoga*]*S.*

རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པ *rnal-hbyor spyod-pa* योगाचार्य the practice of systematic meditation, but more especially an expert in the art.

རྣལ་འབྱོར་རྣམ་པ *rnal-hbyor rnam-pa* said to be=དཔལ་ལྡན་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ श्रीकालचक्र, *i.e.*, the

Kalachakra cultus (*Mñon.*). རྣལ་འབྱོར་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུད་=དེ་ཁོ་ན་ཉིད་འདུས་པ योगतन्त्रमूलतन्त्र the substance of *yoga-tantra* and *mûla-tantra* classes of writings, contained in *K. g.* ད, *213.* རྣལ་འབྱོར་རྒྱུད་ཀྱི་བཤད་རྒྱུད་རྡོ་རྗེ་རྩེ་མོ is contained in *K. g.* ཉ, and gives explanation of such mystic letters and terms as ཨོཾ་ཨཱ་ཧཱུྃ་ཧཱ་ཧཱ་ཕཊ *om-â-hûm, shâ-hâ-phat*, etc.

རྣལ་མའི་རྒྱུད *rnal-mahi-rgyud* the real passage to Nirvâna.

✠ རྙིལ *rñil*= སོའི་ཉིལ *sohi ñil* the gums.

རྙུར་བ *rñur-wa*, pf. བརྙུ་བ or བརྙུར་བ to pull forward or out of the way v. སྙུར་བ *ñur-wa.*

རྣོ་བ *rno-wa* तीक्ष्ण 1. sharp, pointed; ཤིན་ཏུ་རྣོ་བ तीक्ष्णतरः very sharp, རྣོ་མེད *rno-med* dull, blunt; རྣོ་ཕྱུང་བ *rno-phyuñ-wa* to sharpen; རྣོ་འབིགས *rno-hbigs* auger, instrument to bore holes in wood or iron, etc. (*Rtsii.*). རྣོ་བྱས *rno-byas* sharpened knife. རྣོ་བྱེད *rno-byed* a horn (*Mñon.*); རྣོ་འདོད་པ, རྣོ་ལེན་པ *rno-len-pa* to get sharp, to be sharpened; རྣོ་ཕྱུང *rno-phyuñ* a n. of females and males. 2. rank in taste, acrid, strong or penetrating (smell). 3. sharp, clever, shrewd, preceded by བློ, ཤེས་རབ, or རིག.

རྣོན་པོ *rnon-po* खर sharp; sharpness (*A. K. 1-48*): རྣོན་པོ་བྱས *rnon-po byas* खर, तीक्ष्ण sharpened; རྣོན་མང་དུ་བྱས *rnon mañ-du-byas* तीक्ष्ण ध्यान acute meditation.

སྣ *sna* घ्राण, नासिका; the nose but in the colloq. the usual term seems to be སྣ་ཁུ "*na-ku*" and in the *W.* སྣ་མཚུལ *sna-mtshul* pr. "*namtshul*" is the common word. སྣ་ཆུ *sna-chu* discharge or mucus from the nose; སྣ་ཆེན་པོ *sna-chen-po* a big nose, used also to designate a government commissioner or magistrate, just as the English slang term "beak" is vulgarly applied. སྣ་སྐད *sna-skad* whine, nasal twang; སྣ་གུག *sna-gug* flat nose; སྣ་སྒང *sna-sgañ* the bridge or top of the nose; སྣ་བུག *sna-bug* nostril. སྣ་ཀུན་ནས་དམའ་བ *sna kun-nas dmah-wa* चिपिटनास acc. to *S.*=flat-nosed. སྣ *sna* seems to be often used to designate a peak or projection from a mountain; also a promontary in a lake. Also, the tip or end of any thing: ཐག་སྣ *thag-sna* tip of a piece of string. སྣ་ཡི་བརྟག་པ *sna-yi brtag-pa* the prognostics of the nose: སྣ་རིང་རྣོ་བ་མཆོག་ཡིན་ལ *sna-riñ rno-wa mchog yin-la* a long aquiline nose is the sign of shrewdness and of superior intellect; སྣ་རྩེ་སྦོམ་མཐུག་སྡིག་ལ་སྤྱོད *sna-rtse sbom-mthug sdig-la spyod* a thick obtuse nose indicates viciousness (in a man); སྣ་གོང་ལེབ་འཁྱོག་སྡུག་བསྔལ་མང *a* flat and crooked nose is an augury of much misery *Mi.*

སྣ II: sort, kind; part, portion; with ཚོགས *tshogs* or ཚོགས་པ=various, all sorts of: སྤོས་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་འདེབས་པ *spos sna-tshogs-kyis hdebs-pa.* (*Dzl.*); to strew all sorts of spices over......; མཐའ་སྣ་ཚོགས every kind, སྣ་མང *sna-mañ* (*Lex.*), སྣ་དགུ་རྫོང་པ (*Glr.*); སྣ་ཚད of every sort; རིན་པོ་ཆེ་སྣ་བདུན seven kinds of jewels; དར་སྣ་ལྔ five sorts of silk; also སྣ alone is added to substantives, inst. of སྣ་ཚོགས or=རྣམས: ཤིང་སྣའི་དུད་པ smoke from different sorts of wood; འབྲུ་སྣ་སྨིན་པ the ripening of corn (*Glr.*); སྣ་གཅིག single; ཆོས་སྣ a portion of the doctrine (*Schf.*) (from *Jä.*)

སྣ་ཁྲིད *sna-khrid*, (ལམ་པ་ཁྲིད་པ) नेता, नायक guide, leader.

སྣ་གོང *sna-goñ* trunk, proboscis (*Sch.*).

སྣ་ཅན་མ *sna-can-ma* समीरण the wind.

སྣ་འཆག་པ *sna-hcag-pa* to procure sanction for any thing through the kindness of a superior official: སྣ་འཆག་ཚར་ནས་ལས་ཀ་འགོ་བཙུགས the work may be undertaken after sanction has been obtained, etc.

Digitized by Google

སྣ་ཆེན་པོ *sna-chen-po* 1. chief official, judge. 2. n. of a place in Magadha (*Yig.*).

Syn. བློན་པོ *blon-po*; ཁྲིམས་ཀྱི་ཁ་ལོ་པ *khrims-kyi kha-lo-pa*; གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ *gshuṅ-lugs hdsin-pa* (*Mṅon.*).

སྣ་འཁྱུ *sna-ḫju* piece of wood bent in the shape of a ring to which the nose-string of yaks is attached (*Rtsii.*).

སྣ་རྟོག *sna-rtog* nostril; སྣ་རྟོག་ཆེ་ཞིང་སོ་རྣོ་བ *sna-rtog che shiṅ so-rno-wa* the nostrils were large and the teeth were pointed (*Hbrom.* *117*).

སྣ་བསྟད་པ *sna bstad-pa* to be confident of, rely on; also as abstr. noun: trust, confidence.

སྣ་ཐག *sna-thag* 1. रश्मि; नासावाह a rope passed through the nose of a beast of burden to lead it by. 2. proboscis, སྣ་ཐག *sna-thag* or སྣ་མཆུ་སྲིང་བ *sna-mchu sriṅ-wa* to stretch it forward (*Pth.*, *Jä.*).

སྣ་ཐུང་བ *sna-thuṅ-wa* = སྲོ་ཐུང་བ *sro-thuṅ-wa* short-tempered, also one who loses his spirits very easily (*Mṅon.*).

སྣ་དྲི *sna-dri* prob. = སྣབས *snabs* (*Med.*).

སྣ་དྲངས *sna-droṅs* leader, conductor: ཤིང་རྟ་དཀར་པོ་གསུམ་གྱི་སྣ་དྲོངས་ལ for the conductor of the three white chariots (*A. 4*).

སྣ་འདེད་པ *sna-hded-pa* 1. སྔོན་དུ་འགྲོ་མཁན one who goes before; a fore-runner, pioneer. 2. = སྔང་ཁང་འགྲོ་བ to precede, go before.

སྣ་འདྲེན *sna-hdren* leader, commander; སྡུག་བསྔལ་གྱི་སྣ་འདྲེན *sdug-bsṅal-gyi sna-hdren* one that causes misfortune, author of it (*Jä.*). སྣ་འདྲེན་པ to lead, conduct; to head an expedition.

སྣ་དྲངས *sna-draṅs* = འགོ་བྱས་ནས *hgo-byas-nas* having taken the lead of (*A. 65*).

སྣ་ནམ *Sna-nam* Samarkand in Bokhara: སྣ་ནམ་རྡོ་རྗེ་བདུད་འཇོམས *Sna-nam rdo-rje bdud-hjoms* n. of a certain Buddhist sage who belonged to Samarkand (*Deb.* ཀ, *2*). ཆབ་སྲིད་སྣ་ནམ་ལ་གཏེར་ངེས *chab-srid sna-nam-la gter-ṅes* it was settled that the kingdom should be given to Nanam (*Ya-sel. 14*).

སྣ་སྙེམ *sna-snem*, lazy: སྣ་སྙེམ་མ་བསྡད་ཅིག *sna-snem ma-bdug-cig* do not sit here so idly, without any object! (*Sch.*).

སྣ་ཕུ *Sna-phu* n. of a place in Tibet (*Loṅ.* ཞ, *28*).

སྣ་བ *sna-ba* or སྣ་པ or སྣ་པོ = ཁྲིད་པ leader, a guide: གོམ་གསུམ་ཙམ་ལ་འང་སྣ་པོ་དགོས for about every third step a guide was necessary.

སྣ་བ་འཛིན *sna-wa hdsin* (evidently གྲུ་བ་འཛིན) कर्णधार ship-commander, boat-man.

Syn. མཉན་པ *mñan-pa*; གྲུ་ཡི་ཁ་ལོ་པ *gru-yi kha-lo-pa*; གྲུ་མཁན *gru-mkhan* (*Mṅon.*).

སྣ་བབས *sna-babs* the glanders [*Sch.*).

སྣ་བུམ *sna-bum* मसीधानी [ink-stand]*S.*

སྣ་བོ་ལ་ཁ *Sna-wo la-kha* on the top of the mountain of *Sna-bo* situated between Gyang-tse and Rong cham-chen དེ་ནས་དོལ་དུ་སྦྱོར་སྣ་བོ་ལ་ཁ་ནས་དུང་བུས་ནས then arriving at Dol he caused a trumpet to be sounded from the top of སྣ་བོ Nao peak (*A. 90*).

སྣ་བོན *sna-bon* certain Bon charms which are uttered by the leader of a marriage procession in Tibet (*D.R.*).

སྣ་སྦྱོང *sna-sbyoṅ*, སྣ་སྨན *sna-sman* snuff (*Med.*)

སྣ་སྦྲང *sna-sbraṅ* = སྣབས་ལུད *snabs-lud* mucus.

སྣ་མ *sna-ma* 1. (*Cs.*), the blossom of the nut-meg tree? 2. v. སྣ compound. कुचेल [1. n. of a plant *Cissampelos hexandra.* 2. badly clothed]*S.*

སྣ་མ *sna-ma* or སྣ་མའི་མེ་ཏོག *sna-mahi me-tog* जातिकुसुम n. of a flower [*Jasminum grandiflorum*]*S.*

Digitized by Google

སྣ་སྨད་ *Sna-smad* n. of a place in Tibet, lower part of the place called སྣ་ *Sna*.

སྣ་རྩེ་ *sna-rtse* the top or point of the nose; and སྣ་རྩེར་ཧྲིང་མ་ཧྲིང་ཞགས་པ་རྣི, ཀྱུགས་པད་མི་ཏད་ཟེ་ཏེ་ཟུ། is a mystic phrase of the Khadoma spirits (*Mkhah-hgro.*) (*K. g.* ང་, *70*).

སྣ་ཚང་ *sna-tshań*= སྣ་ཚོགས་ཚང་བ complete in varieties.

སྣ་ཚོགས *sna-tshogs* 1. विश्व, चित्र, नाना, v. སྣ *sna* II. 2.=ཀུན all. སྣ་ཚོགས་འཛིན་མ *sna-tshogs-hdsin* विश्वधर [1. the earth. 2. that fills or supports the universe]*S*. སྣ་ཚོགས་རྒྱུ *sna-tshogs rgyu*= ཉ fish (*Mńon.*). སྣ་ཚོགས་བསྒྲུབ *sna-tshogs-bsgrub*=विरिञ्चि [Brahmâ]*S*. སྣ་ཚོགས་བསྒྲུབ་བྱེད་ *sna-tshogs-bsgrub byed* विश्वकृत [maker of all things, Vis'va-kartâ]*S*.

སྣ་ཚོགས་ཅན *sna-tshogs-can* ཆུ་སྐྱ་མ the water bird [a wild cock]*S*.

སྣ་ཚོགས་ཏོག *Sna-tshogs tog* विश्वकेतु n. of the son of Kâmadeva (*Mńon.*).

སྣ་ཚོགས་རྟ་ཅན *Sna-tshogs rta-can* an epithet of the god of wind (*Mńon.*).

སྣ་ཚོགས་འཐུང་ *sna-tshogs-hthuń* विश्वपा [as met. all-drinking, the sun or moon or fire]*S*.

སྣ་ཚོགས་མདོག *sna-tshogs mdog*=བ་བླ *ba-bla* [कर्चुर lit. variety of colours; the plant *Curcuma amhaldi* or *zerumbet*]*S*. Also =གར་གྱི་བརྒྱན stage dress (*Mńon.*).

སྣ་ཚོགས་མདོག་ཅན *sna-tshogs mdog-can*, སྐར་ཅན་ གྱི་མཇུག་མ the comet's tail (*Mńon.*).

སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ *Sna-tshgs rdo-rje* the Vis'va-vajra or four-fold dorje which the *Yum* or Sakti of *Don-grub* the fifth Dhyani Buddha bears in her hand.

སྣ་ཚོགས་སྡེ *Sna-tshogs-sde* चक्र n. of a medicine (*Mńon.*). [the plant *Cassia alata* or *Tora*.]*S*.

སྣ་ཚོགས་མིག་ལྡན་མ *Sna-tshogs mig-ldan-ma* n. of a *Noijin* goddess (*K. g.* ང་, *130*).

སྣ་ཚོགས་གཙུག་ཅན *sna-tshogs gtsug-can* बृहस्पति the spiritual guide of the gods, Vṛhaspati (*Mńon.*).

སྣ་ཚོགས་འཛིན *sna-tshogs-hdsin*=ས་གཞི as met. the earth (*Mńon.*).

སྣ་ཚོགས་ཤིང་རྟ *sna-tshogs çiń-rta*=ཉི་མ *ńi-ma* सूर्य the sun (*Mńon.*).=चित्ररथ ['having a variegated car,' the sun]*S*.

སྣ་འཛོམས་པ *sna-hdsoms-pa*=སྣེ་འཛོམ *sne-hdsom*.

སྣ་རོ་ *sna-ro* or སྣ་རུ *sna-ru* 1.=ནཱ་རོ the sign of the vowel o ˇ (*Situ. 19*). 2. snuff-bottle made of the horn of yaks or of goats.

སྣ་ལེན་པ *sna-len-pa* 1. to give shelter or lodging. 2. hospitality.

སྣག *snag* a tribal name.

སྣག་ཚ *snag-tsha* मसी ink. སྣག་ཕྱམ an ink-pot; སྣག་སྨྱུག *snag-smyug* pen and ink; སྣག་ཚ་དང་སྨྱུ་གུ *snag-tsha dań smyu-gu* id. སྣག་སྨྱུག་མ་ འཛོམ་ནི་རི་ཞིང་ཀྱིས་ཕྲིས་པས་ཡི་གེ་མི་གསལ་ཞེས་སོ། both pen and ink together being not available he wrote with what he had, consequently the writing was not clear (legible) (*A. 100*).

སྣག་ཚ་འབྱར་བྱེད་ *snag-tsha hbyar-byed* glue, gum.

Syn. འབྱར་རྩི་ *hbyar-rtsi*; འབྱར་བྱེད་ *hbyar-byed*; སྦྱིན *sbyin* (*Mńon.*).

སྣག་ལས་སྐྱེས *snag-las skyes* born of the family of Snag; gen. family extraction.

Syn. རྒྱུད་པ *rgyud-pa*; རིགས་རྒྱུད *rigs-rgyud*; གདུང་རྒྱུད *gduń-rgyud* (*Mńon.*).

སྣགས་པ *snags-pa*=བཀགས་པ *bbags-pa* defiled, polluted.

སྣང་བ I: *snań-wa* ज्योतिः, आभा, आलोक sbst. 1. brightness, light, lustre, glare. མར་སྣང་

Digitized by Google

"the light between," *i.e.*, the atmosphere, the light of heaven, the sky: བར་སྣང་ནམ་མཁའ་ནས་ཆར་བབས་ཏེ་ཤིང་གི་འབྲས་བུ་ལོ་ཐོག་ཐམས་ཅད་དུས་གཅིག་ཏུ་སྨིན་ཏོ rain descending from the heavens the fruit of the fruit-trees and all the crops matured together (*Pth.*). སྣང་བ་ཐོབ་པའི་དུས་ན when there is light, when it is light; fig. ཆོས་ཀྱི་སྣང་བ the light of doctrine (*Dzl.*). Syn. སྣང་བྱེད *snaṅ-byed*; སྣང་གསལ *snaṅ-gsal*; གསལ *gsal*; མངོན་པར་གསལ་བ *mṅon-par gsal-wa*; འོད་ཟེར *hod-zer*; འོད་འབར *hod-hbar*; སྒྲོན་མེ *sgron-me*; རབ་གསལ *rab-gsal* (*Mṅon.*). 2. an objective appearance or thing seen, an apparition: མི་མང་པོས་དེད་པའི་སྣང་བ་འབྱུང་ངོ་ there is an appearance as of being pursued by many people; རྨི་ལམ་གྱི་སྣང་ཚུལ appearances in a dream. 3. = མཐོང, a visual seeing, one's sight: བདག་རང་གི་སྣང་བ་མུན་པ་ཡིན my faculty of vision, my sight, is dimmed (*Jä.*) (more frq. intellectually) a view, opinion; སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྣང་ངོར in the view of Buddha; and hence: 4. thought, idea, notion, conception, c. genit.: འདི་ཐམས་ཅད་རང་གི་སེམས་ཀྱི་སྣང་བ་ཡིན all these things are only conceptions of your mind, your fancies; འཇིག་རྟེན་པའི་སྣང་བ་འབྱུང (*Mil.*); བཀྲེས་སྣང་ཡེ་མེད་པར་གྱུར་ཏོ *bkres-snaṅ ye-med-par gyur-to* he was even without a thought of hunger (*Mil.*); ཆོས་ལ་སྣང་བ་སྒྱུར turn your mind to religion! (*Mil.*); སྣང་བ་བསྒྱུར་བ to change hearts to repent, conversion. སྣང་དགའ་བ pleased, cheerful, happy (*Pth.*); col. གཉིས་སྣང་ the arising of two ideas in the mind; གཉིས་སྣང་གི་ཐེ་ཚོམ hesitation, irresolution, wavering; མཐོང་སྣང perception, both physical and mental: མཐོང་སྣང་གི་སྤྲུལ་པ *mthoṅ snaṅ-gi sprul-pa* phantom, apparition; རང་སྣང་འཁྲུལ་པ an illusion of fancy (*Thgy.*) (*Jä*). 5. attainments, intellectual illumination.

སྣང་ཆགས *snaṅ-chags* shifts of work from serfs or *mi-ser* according to their respective turns (*Btsii.*)

སྣང་ཆུང་ *snaṅ-chuṅ* unimportant and of little use: སྣང་ཆུང་རིགས་ཀྱང་མི་རྗོད་ཅིང་ not mentioning those that are unimportant (*Btsii.*).

སྣང་བརྙན *snaṅ-brñan* 1. ཕྱི་ནས་མཛེས་པ very handsome outwardly (*Ñag. 33*). 2. = གཟུགས་བརྙན reflected image, image.

སྣང་དག *snaṅ-dag* (འདུ་ཤེས) colloq. the inward man, the heart, the soul; སྣང་དག་མ་ཆགས་པ not to care at all, to be indifferent.

སྣང་ལྡན *snaṅ-ldan* ཉི་མ as met. = the sun; སྣང་ལྡན་ཉེ་རྒྱུ = སྐར་མ་བརྟན་པ *skar-ma brtan-pa* སྐྱ་བ the polar star (*Mṅon.*).

སྣང་བ II: vb. 1. to emit light, to shine, to be bright; སྣང་བར་བྱེད་པ to fill with light, to be enlightened, to illuminate; སྣང་བར་འགྱུར་བ to be filled with light, to be enlightened, *e.g.*, by the light of wisdom (*Jä.*); མུན་ནག་མི་སྣང་བའི་མུན་པ darkness entirely devoid of light (*Dzl.*). 2. to be seen or perceived, to show one's self, to appear; སྣང་བ་ཐམས་ཅད or སྣང་སྲིད་ every thing visible; ཡུལ་སྣང་བའི་ཡུལ all that is an object of senses (*Mil.*); ད་སྐབས་ཡོད་སྣང་ངོ now an opportunity shows itself (*Jä.*). ལུས་མི་སྣང་བར་གྱུར་ཀྱང་སྐད་མ་ཆད་པར་སྣང་ although the body had become invisible, yet the voice continued to appear and was heard without interruption (*Ta. 187. 11*); to have a certain appearance, to look (like), ཆད་པ་ལྟར་སྣང་བ as if it had been suddenly cut off (*Vai. sṅ.*); སྣུམ་བཅས་སྣང་བ *snum-bcas snaṅ-pa* (to look) greasy (*S.g.*); འཕྲུལ་དུ་སྣང་ངོ it looks like sorcery (*Glr.*) (cf. འཕྲུལ); མི་སྣང་བ invisible, མི་སྣང་བར་གྱུར་པ to disappear frq.; ཆུང་མ་རྣམས་མི་སྣང་བ་དང་ as their wives were not to be seen, were not present (*Dzl.* ༢༩, *17*); མི་སྣང་བར་འགྱུར་བ to become invisible, to efface the traces of a thing (*Jä.*).

སྣང་གཡེལ་ཅན *snaṅ-gyel-can* forgetful, lazy. ཡོན་ཏན་མེད་ཀྱང་སྣང་བ་མཐོ་བ of no attainments yet high in appearances.

Digitized by Google

སྣང་བ III: = ཡོད་པ *Lea.*; in Amdo: སྣང་མི་སྣང་ = ཡོད་མེད or འདུག་མི་འདུག is or is not, ཁྱོད་ལ་རྩམ་པ་ཨེ་སྣང་ *khyod-la rtsam-pa e-snaṅ* I believe you have not barley-flour? ང་ལ་རྩམ་པ་མི་སྣང་ I have not barley-flour; ཞེས་སྐད་ཕལ་པ་ སྣང་ so it occurs in vulgar language, ཟེར་བ་སྣང་ it is said, *dicitur* (*Tā. 34, 14*); prob. also: to be in a certain state (of health), in a certain condition, etc.; in *C.* ད་ཕྱུག་སྣང་ཀྱི་ཡོད་དམ how are you now (?) what have you been doing now? (*Jä.*).

མི་སྣང་བ *mi-snaṅ-wa* अन्तर्धान (*A. K. 111-21*) [to vanish or disappear]*S.*

སྣང་བ་དཀར་པ *snaṅ-wa dkar-pa* = ཟླ་འོད moon-light (*Yig. k. 15*).

སྣང་བརྒྱད་པའི་རབ་རླུང *snaṅ-brgyad-pahi rab-rluṅ* an epithet of the river Gaṅgā: ཐུགས་བརྩེ་བ་སྣང་བ་བརྒྱད་པའི་རབ་རླུང་གི་ཕྲིན་ཡིག་བ་སྩོལ pray let your kind letters flow (to me) like the Gaṅgā (*Yig. k. 36*).

སྣང་བ་ཅན *snaṅ-wa-can* प्रकाशमान manifest, present in all its glory (*A. K. 111-21*).

སྣང་བ་མཆེད་པ *snaṅ-wa mched-pa* आलोकवृद्धि [increase of light]*S.*

སྣང་བ་ཐོབ་པ *snaṅ-wa thob-pa* to obtain light [आलोकलब्ध obtained light, enlightened]*S.*

སྣང་བ་མཐའ་ཡས *Snaṅ-wa mthaḥ-yas* अमिताभ the fourth Dhyani Buddha Amitābha in his first form of existence, *i.e.*, in his *dharmakāya* or ཆོས་ཀྱི་སྐུ *chos-kyi-sku*. In his *sambhoga* stage he is designated ཚེ་དཔག་མེད *Tshe-dpag-med*; and in the third or *nirmaṇa* stage འོད་དཔག་མེད *Hod-dpag-med*. His present earthly incarnation as འོད་དཔག་མེད is the Panchhen Lama of Tashi-lhunpo.

+ སྣང་བ་གདོང་རེད་པ *snaṅ-wa gdoṅ-red-pa* to take up or undertake a work without much deliberation.

སྣང་བ་ནས་སྣང་བར་འགྲོ་བ *snaṅ-wa nas snaṅ-war hgro-wa* ज्योतिर्ज्योतिःपरायणः to go from light to light.

སྣང་བ་ནས་མུན་པར་འགྲོ་བ *snaṅ-wa-nas-mun-par hgro-wa* ज्योतिस्तमःपरायणः [going from light to darkness]*S.*

སྣང་བ་མེད་པ *snaṅ-wa med-pa* निष्प्रभः [not possessing light, not bright]*S.*

སྣང་བའི་བདག་པོ *snaṅ-wahi bdag-po* किरणपति [the lord of rays, the sun]*S.*

སྣང་བའི་དབང་པོ *snaṅ-wahi dwaṅ-po* = མིག the eye (*Mṅon.*).

སྣང་བའི་མུ་ཁྱུད *snaṅ-wahi mu-khyud* विभामेखि; [the lustrous halo round the sun]*S.*

སྣང་བའི་མཛོད *snaṅ-wahi mdsod* the repository of light, *i.e.*, the sun (*Mṅon.*).

སྣང་བར་མཛེས་མ *Snaṅ-war mdses-ma* n. of a great Yakṣini, a she-demon (*K. g.* ད, *130*)

སྣང་བྱེད *snaṅ-byed* भास्कर as met. the eye, the sun, light.

སྣང་བྱེད་གཉིས་པ *snaṅ-byed gñis-pa* the second luminary, the moon (*Ñag.*) (*Mṅon.*).

སྣང་བྱེད་ཟུང *snaṅ-byed suṅ* the two luminaries, *i.e.*, the sun and the moon.

སྣང་བྱེད་འོད་བྱེད *snaṅ-byed hod-byed* as met. = the sun (*Mṅon.*).

སྣང་མེད *snaṅ-med*, v. ནང་མེད *naṅ-med*.

སྣང་ཚད *snaṅ-tshad*, v. the measure of light.

སྣང་ཚུལ *snaṅ-tshul* the outward appearance, of a landscape; scenery (*Mil.*); appearance, opp. to essence, གནས་ལུགས (*Was. 297*).

སྣང་ཚེ = རྣམ་སྣང *snaṅ-tshe* = *ñam-snaṅ* आभास [illumination, exhibition]*S.*

སྣང་མཛད *snaṅ-mdsad* brightening, illuminating, also, illuminator.

Digitized by Google

སྣང་ཟེར་ཅན་མ *snañ-zer can-ma*, v. སྣང་ཟེར་ལྡན་མ.

སྣང་ཟེར་ལྡན་མ *snañ-zer ldan-ma*= འོད་ཟེར་ཅན་མ n. of a Bon deity, one refulgent with light, radiant (*B. Ch. IV*).

སྣང་འོད *Snañ-hod* n. of a flower (*K. d.* ཁ, *12*).

སྣང་རུ་སྒང་ *Snañ-ru-sgañ* n. of a place in Tibet near སྟོད་ལུང་ *Stod-luñ* (*Loñ.* ཇ, *3*).

སྣང་ཤས *snañ-ças* thoughts, fancies.

སྣང་གཤན *Snañ-gçan* n. of a Bon priest of great mystical learning (*Jig.*).

སྣང་སེལ་ཁྲབ་གྱོན *Snañ-sel khrab-gyon* n. of Bon deity of *Sa-bdag* class, who wears a coat of mail.

སྣང་སྲིད *snañ-srid* [illegible] the visible, external world.

སྣང་གསལ *snañ-gsal* shining, bright, brilliant; ཆོས་ཀྱི་སྣང་གསལ་སྒྲོན་མེ the clear bright light of religion, also a lamp, light; syn. སྒྲོན་མེ་མར་མེ (*Mñon.*).

སྣད་པ *snad-pa*, pf. བསྣད *bsnad* imp. སྣོད *snod* to wound, to hurt, to stab: ལུས་སྣད་ནས being hurt in the body; ངའི་རྟ་སྣད་འགྲོ my horse might be injured; སྣད་ཀྱིས་དོགས་ཏེ afraid of hurting him (*Jä.*); of horned cattle: to butt (*Sch.*).

སྣབས *snabs*, सिङ्घाणक mucous of the nose: སྣབས་ཕྱི་བ *snabs phyi-wa* to wipe one's nose, སྣབས་ཕྱིས pocket-handkerchief; སྣབས་ལུད snotty nose, snotty fellow (*Sch*).

Syn. སྣབས་ལུད *snabs-lud*; ངར་སྣབས *ñar-snabs*; སྣ་ལུད *sna-lud*; སྣ་ཡི་དྲི་མ *sna-yi dri-ma*.

སྣམ I: *Snam* 1. n. of a place in Tibet; སྣམ་གྱི་རེ་གད *snam-gyi re-gad* one of the thirty seven sacred places of the Bon (*G. Bon. 37*) 2. སྣམ घ्रात smelt.

སྣམ II: or སྣམ་བུ *snam-bu* woollen cloth of various kinds, a blanket. ཀོང་སྣམ woollen cloth manufactured in Kong-bu; ཕྱི་སྣམ English broadcloth; དབུས་སྣམ woollen cloth from Central Tibet and Lhasa. སྣམ་དཀར *snam-dkar* शुक्लकम्बल white or woollen blanket. སྣམ་བུ་སྤུ་ཅན hairy cloth, friese; སྣམ་ཡུག *snam-yug* a whole piece or roll of woollen cloth. སྣམ་རས *snam-ras* woollen and cotton cloth (*Mil.*).

‡ སྣམ་ཕྱི *snam-phyi* privy, latrine.

Syn. ཆབ་ཁང་ *chab-khañ*; ཕྱིས་ཁང་ *phyis-khañ*; གསང་སྤྱོད *gsañ-chod*. (*Mñon.*).

སྣམ་ཕྲག *snam-phrag*= ཨམ་ཕྲག *am-phrag* in vulg. language: breast pocket.

སྣམ་བྲག *snam-brag*= སྣམ་ཕྲག *snam-phrag* or ཨམ་ཕྲག *am-phrag* the bosom, also the breast pocket. In colloq. *am-bák*.

སྣམ་སྦྱར *snam-sbyar* संघाटिका [a pair or couple; the aquatic plant *Trapa bispinosa*] *S.*

སྣམ་སྦྱར *snam-sbyar* a sort of loose mantle for priests (*Cs.*).

སྣམ་གཞོགས *snam-gshogs* resp. for side (*Jä.*).

‡ སྣམ་ལོགས *snam-logs*, also སྣམ་ཕྱོགས *snam-phyogs*, may signify respectfully the whole bodily person of a deity or lama, usually, however, it indicates the sides only; also specially = རྒྱབ་དང་ལོགས side and back. The following passage occurs in a Tantrik ritual of the Tangyur: གུར་དང་བླ་རེ་ལྷ་སྣམ་ཕྱོགས་སྐྱོང་གཏོར་མ་སོ་སོར་བགྲམ *gur dañ bla re lha snam-phyogs skyoñ gtor-ma so-sor bgram* having sprinkled separately the torma offerings protecting the back and sides of the god and each lama, together with their canopies.

Digitized by Google

སྣར་ཐང་ *Snar-thań* n. of a village and monastery about six miles to the south-west of Tashilhunpo. The monastery contains a printing press and a huge stock of wooden blocks embossed with the text of the Kahgyur and Tangyur encyclopædias. སྣར་ཐང་རིག་པའི་རལ་གྲི *Snar-thań Rig-paḥi ral-gri* n. of the great abbot of *Snar-thań* who arranged the cutting of the text of the two collections of sacred books in block-type or xylograph (*Loń.* ཤ, *10*).

སྣར་པོ *snar-po* or སྣར་མོ *snar-mo* or སྣར *snar* = རིང་པོ or རིང་མོ long, lengthwise.

སྙར་བ *sñar-wa* to shake or move to and fro: ཁྱིས་རྔ་མ་སྙར་བ a dog wagging its tail; also v. བསྙལ་བ *bsñal-wa* to extend, protract.

སྣར་མ *snar-ma* रोहिणी नक्षत्र 1. the third constellation or lunar mansion containing five stars and represented in the figure of a chariot; the wife of the moon. 2. तैलपर्णी [sandal, incense]*S*.

Syn. བི་རྡེའི *bi-rdei*; དལ་བའི་ལྷ་ལྡན་མ *dal-waḥi-lha ldan-ma*; སྐྱེ་དགུའི་བདག་པོ *sky-dguḥi bdag-po*.

སྣར་མ་སྐྱེས *snar-ma skyes* रौहिणेय [Balarama; the planet Mercury]*S*.

སྣར་མའི་བདག་པོ *snar-maḥi bdag-po* = ཟླ་བ रोहिणीपति, चन्द्र the moon (*Mńon.*).

སྣལ་མ *snal-ma* सूत्र [thread, silk thread, woollen thread, etc.; knitting-yarn, yarn used for other purposes; also for warp, abbyarn] (*Jä.*).

སྣུན་པ *snun-pa* = རྡུང་བ *rduń-wa* or འཛུགས་པ धारयति beating, sticking in (*A. K.*). སྡུན་པར་བྱེད संधयति [puts together]*S*. pf. and fut. བསྣུན 1. to prick into, *e.g.*, a stick into the ground, to thrust a weapon. 2. to suckle: ནུ་མ་སྣུན་པ (*Pth.*) id. 3. to multiply (*Vai. sń.*, *Lex.*, *Sch.*).

སྣུབ་པ *snub-pa* pf. བསྣུབས fut. བསྣུབ imp. སྣུབ or སྣུབས vb. a. to ནུབ་པ་མེད་པར་འགྱུར to do away with; to cause to perish; gen. fig. to suppress, abrogate, annul, destroy, annihilate, a religion; ཆོས་བསྣུབས abolished the custom.

སྣུབས *Snubs* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *8*). སྣུབས་གནའ་ཏོ་རེ་རྩུག་ལོ *Snubs-gnaḥ To-re rtsug-lo* n. of the son of king *Tore Sroń-btsan* (*Yig.*) who was prince of *Snubs-gnaḥ*.

སྣུབས་མཚོ་གླིང་དགུའི་བླ་རྡོ *Snubs-mtsho gliń-dguḥi bla-do* n. of a place in the lake country of Yam-dok (*Deb.* ཀ, *48*).

སྣུམ *snum* तैल, स्नेह oil, grease; སྣུམ་ཀོང་ *snum-koń* a little bowl for oil; སྣུམ་ཁུར *snum-khur* cake cooked in or seasoned with oil, a kind of pastry baked in suet; སྣུམ་ཅན *snum-can* or སྣུམ་བཅས or སྣུམ་ལྡན fatty, oily, greasy; སྣུམ་དྲི *snum-dri* a smell of fat.

སྣུམ་ཅན་ཤིང་ *snum-can çiń* गोक्षुर [n. of several medicinal plants = *Asteracantha longifolia*, *Tribulus lanuginosus* etc.]*S*.

སྣུམ་པ *snum-pa* or སྣུམ་པོ *snum-po* स्निग्ध 1. smooth, shining and of fine texture: སྣུམ་བག *snum-bag* polished. 2. fat, grease, any oily substance (or སྣུམ་རྩི *snum-rtsi*); oil: སྣུམ་ཟད་བྱེད་མར་མེ a lamp, the oil of which is consumed; རྗེན་སྣུམ raw fat, ཞུན་སྣུམ melted fat (*Cs.*); ཤིང་སྣུམ cart-grease, composed of pulverised charcoal and fat (*Glr.*). 3. fertile, with luxuriant pastures *C.* (*Jä.*). 4. n. of a clan (*A. 80*).

སྣུམ་ཟ *snum-za* oil-burner, a lamp.

Syn. སྒྲོན་མེ *sgron-me*; མར་མེ *mar-me* (*Mńon.*).

སྣུམ་ཟན་མ *snum-zan-ma* one who eats dainty dishes; a glutton: ཁྱོད་བཟང་བཟའ་བཅོས་སྣུམ་ཟན་མའི

Digitized by Google

ལས་ཁ་(ལྷས་)ཉིན་ཡོད (may be) you have some petted child with the disposition of a glutton (*A. 127*).

སྣུར་བ *snur-wa* 1. pf. and fut. སྣུར to push or move, to move out of its place, to remove, to shift *W.*; to drag up, pull in. 2. *Sch.*: to cut into pieces, to fracture, to crush, ཕྱེ་མར into impalpable powder. ཕྱེ་མ་སྣུར་བ or ཞིབ་སྣུར་བ. 3. to abridge. 4. v. སྣུར.

སྣེ *sne* or སྣེ་མ *sne-ma* 1. extremity, end of a thread or string, the selvedge or hem of a piece of cloth: ཐག་སྣེ *thag-sne* the end of a rope. སྣེ་འཁོར *sne-hkhor* to warp, to get twisted (*Sch.*). སྣེ་སྐོག *sne-skog* chaff of barley, wheat, etc. (*Rtsii.*).

སྣེ་གདོང་རྩེ *Sne-gdoṅ-rtse* n. of a town with a Jong styled སྣེ་གདོང་རྫོང་ *Sne-gdoṅ-rdzoṅ* the fort of Nedong-tse (*Loṅ.* ༢, *14*).

སྣེ་འཛོམ *sne-hdsom* = སྣ་འཛོམ n. of fragrant plant burnt as incense: བ་དང་ལ་ཟེར་སྣེ་འཛོམ་དགོས for (the cure of) cow-itch I must have the Ne-dsom plant, the Ne-dsom plant is necessary (*Rtsii.*).

སྙེམ་པ *snem-pa* to shake, to cause to move slightly: བསྙེམ་བྱའི་ས་གཞི *bsnem byahi sa-gshi* a quagmire, a bog, Siberian tundra.

སྣེའུ་གླིང་ཁ *snehu gliṅ-kha* n. of a grove near Lhasa སྣེའུ་གླིང་ཁར་དཔོན་གཉིས two overseers at Neuling-kha (*Rtsii.*).

སྣེའུ་སྟན *snehu-stan* = བུ་ཚ child, boy.

སྣེའུ་རྫོང་ *Snehu-rdsoṅ* n. of a small fort on the bank of the Kyi-chhu on the opposite side to Ḥbras-spuṅs (Daipung) (*Loṅ.* ༢, *14*).

སྣེ་ལེན *sne-len* resp. (མཐོང་བཟོས *mthoṅ-bzos*) attention to guests, hospitality, reception given to guests: ... (*D. çel.*).

སྣེ་ཅོད *Sne-çod* n. of a village in *Khams* (*Loṅ.* ༢, *28*).

སྣེ་སེལ་ཚམ་དུ་མཆིས *sne-sel tsam-du mchis* = ... am in the due discharge of my duties (*Yig.*).

སྣེར་སླེབས *sner-slebs* officials (who succeed each other by gradual promotion). ... (*D. çel. 7*) the government officials should not show partiality to any among the subjects of the state.

སྣོ་བ *sno-wa* acc. to *Cs.* = ... to reduce to small pieces, to crumble (*Jä.*).

✢ སྣོག་ཟན *snog-zan* cake, biscuit, etc.; in vulg. ཁབ་ཟས "*khab-se*" for ཁ་ཟས.

སྣོད I: *snod* 1. abst. ... a receptacle, that which holds anything, a vessel, basket. Syn. ཡོལ་གོ *yol-go*; སྣོད་སྤྱད *snod-spyad* (*Mṅon.*). སྡེ་སྣོད *sde-snod* ... a receptacle of doctrine, the doctrinal basket, sacred writings; སྡེ་སྣོད་གསུམ ... the Three Pitakas or three classes of sacred works. ཕྱེ་སྣོད *phye-snod* a vessel for meal or flour; ཆུ་སྣོད *chu-snod* water-pot, pitcher; བུ་སྣོད *bu-snod* uterus, womb; སྣོད་ཀྱི་ཁྱེད་པ *snod-kyi khyed-pa* ... [a small pot] *S.* སྣོད་ཀྱི་སྟེང་ *snod-kyi-steṅ* upper part of a vessel, also its cover or lid. སྣོད་གསུམ *snod-gsum* or དབང་པོ་རབ་འབྲིང་ཐ་མ་གསུམ the three qualities of the organs of the senses—best, intermediate, and the last.

སྣོད II: *Jä.* says that in the ascetic language *snod* denotes man, as far as he is susceptible of higher and divine things; a man is called སྣོད་ཡོངས་སུ་དག་པ *snod-yoṅs-su bdag-pa* a very pure and holy vessel; སྣོད་ལྡན་སློབ་མ *snod-ldan slob-ma* = a disciple eager to be instructed (*Mil.*); སྣོད་མ་ཡིན *snod-ma yin*

Digitized by Google

insusceptible of religion. Also in metaphysics ཕྱི་སྣོད་ *phyi-snod* = the external world, or rather inanimate nature. སྣོད་ཀྱི་སྐྱོན་གསུམ *snod-kyi skyon-gsum* = the three defects of humanity: 1. སྣོད་ཁ་སྦུབ་པ་དང་། 2. ཁ་སྤྱིན་དུ་བཏང་བ་མི་གཙང་བ་དང་། 3. ཞབས་གཏོལ་བའོ to be thus interpreted:—one who at the time of a sermon does not attend to it is as a vessel of which the mouth is shut up; on hearing if one does not get at the right meaning, but misundertands, it is like a spittle-pot full of unclean things or thoughts; if one attends to a sermon and understands it, but does not act accordingly, that is like a vessel which is upset. སྣོད་བཅུད་ *snod-bcud* the world of inanimate and sentient beings.

སྣོད་ཆེན་ *snod chen* तीर्थ [road, bathing place]*S.*

སྣོད་མ་ *snod-ma* कुण्डली [circular, coiling]*S.*

སྣོད་རུང་བ་ *snod-ruṅ-wa* भाजनो [1. receptacle. 2. a vessel for roasting or frying]*S.*

སྣོན་པ *snon-pa* pf. and fut. བསྣན *bsnan* 1. to add on, expand, augment; to put a tip on or point to (*e.g.*, an arrow): གཉིས་བསྣན་ཏེ two being added to them (*Mil.*); མང་དུ་སྣོན་པ *maṅ-du snon-pa* to augment by a great number; རྒྱབ་སྣོན *rgyab-snon* adding on the back, *i.e.*, confirmation; དམག་ཚོགས་སྣོན་མ *dmag-tshogs snon-ma* reinforcements, auxiliary troops; རྩེ་མོ་སྣོན *rtse-mo snon* adding or putting on a pinnacle; སྣོན་མདར་ཨཱར་ཡ་དེ་བའི་ལྷ་ཁང་ལ་རབ་གནས་མཛད *snon-mdar Ârya-de-wahi lha-khaṅ-la rab-gnas mdsad* consecrating the temple of Arya-deva with a pointed arrow. 2. to revive, strengthen.

སྣོབ་སོག་ཅན *snob-sog-can* curious, inquisitive (*Jä.*).

སྣོམ་པ *snom-pa* I: pf. བསྣམས *bsnams* fut. བསྣམ *bsnam* imp. སྣོམ *snom* or སྣོམས *snoms* to lay hold of, grasp, take up, pick up, to seize on; ཕྱག་ཏུ་སྣོམ་པ *phag-tu snom-pa* to grasp with the hand: ཐེག་པ་སྣ་ཚོགས་མཁྱེན་པའི་བརྡར་རྡོ་རྗེ་དྲིལ་བུ་ཕྱག་ཏུ་བསྣམས་པ having taken up in his hands the dorje and bell as a sign of his knowledge of the various vehicles (*Pth. 128b.*). ཕྱག་གཡས་པས་ཌ་མ་རུ་འཁྲོལ་ཞིང་གཡོན་བུམ་པ་བསྣམས་ནས *phag gyas-pas damaru hkhrol shiṅ gyon bum-pa bsnams nas* with his right hand he played the damaru and with his left held the sacred water-flagon.

སྣོམ་པ II: akin to སྣུམ་པ *snum-pa* to smell: དྲི་མ་སྣོམ་ཞིང་ *dri-ma snom-shiṅ* smelling the scent; སྣ་སྦྱིན met the nose. Prob. this vb. is very near in sense to that of I. in that it signifies: to catch up by means of the nose, *i.e.*, to smell or take up a scent.

སྣོར་བ *snor-wa*, pf. and fut. བསྣོར *bsnor* to confound, intermingle, stir up sediment: སྟེང་འོག་སྣོར་བ *steṅ-hog snor-wa* to comfound or mix up the upper and lower (contents, etc.)

སྣོལ་བ *snol-wa* pf. and fut. བསྣོལ *bsno* 1. to adjust, place together, fit together; to close up exactly, interlace. འཁམ་སྣོལ་བ *hkham snol-wa* to seize and wrestle with or "embrace and wrestle with; to embrace (*Cs.*); ལྟ་སྣོལ་བ *lta snol-wa* to interchange looks; འོ་སྣོལ་བ *ho snol-wa* to kiss each other; ཕན་ཚུན་སྣོལ་བ *phan-tshun snol-wa* to unite both the parties. རྐང་པ་སྣོལ་བ *rkaṅ-pa snol-wa* to join the legs. 2. to wrestle, to pounce upon; to contend with.

སྣྲུབས *snrubs* मूला *mūlā* the nineteenth constellation or lunar mansion.

Syn. རྩ་བ *rtsa-wa*; སོག་པ *sog-pa*; གྲུ་སོ *gru-so* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

སྣྲོན་ *snron* ज्येष्ठा the eighteenth lunar mansion.

Syn. ལྡེ་བུ་ *ldebu*; གདུ་བུ *gdu-bu*; ལྷ་དབང་ལྡན *lha-dwań-ldan* (*Mńon.*).

སྣྲོན་གྱི་ཟླ་བ *snron-gyi zla-wa* the month of May-June. སྣྲོན་གྱི་ཉ་བ *snron-gyi ña-wa* the full moon of that month.

བརྣག་ནུས *brnag-nus* = བཟོད་པ patience (*Mńon.*).

✝ བརྣག་པ *brnag-pa*, pf. བརྣགས *brnags* 1. to cogitate, deliberate; reflect upon: ཡིད་ལ་ཡང་ཡང་བརྣག་པ to think over and over again. ཡིད་ལ་བརྣགས turned over in the mind, thought over (*Situ. 76 and 137*). 2. to be concerned about, to strive after, ...ཅིག་ཅིག་ཏུ་བརྣགས་པས striving after that one thing. 3. to flow over with, be replete with; and hence, to be burdened with mentally as well as physically.

བརྣང་བ *brnań-wa* another form of རྣང་བ *rnań-wa* to be choked with; defined in *Ńag. 43* as ཟས་ཀྱི་འགགས་ལྕགས་ཐད་ཕྱི་ནང་བ obstruction of food in the gullet, which neither goes down nor comes out (also *A. 134*).

བརྣན *brnan* = ནན་ཏན་བརྣན *nan-tan brnan* or ནན་གྱིས་བརྣན་ཏོ pressed, urged upon (*Situ. 76*).

✝ བརྣན་པ *brnan-pa* to be eager for; to be on the alert, be attentive to: ཀློག་འབྲི་ལ་བརྣན་པ to attend while a person is reading or writing; ཆོས་ལ་བརྣན་པ to be eager for religious instruction, ཟས་ལ་བརྣན་པ eager for food.

བརྣབ་སེམས *brnab-sems* अभिध्या; [illegible]; [illegible] desire of gain, covetousness (*A. K. 6-17*). བརྣབ་སེམས་ཚིག་རྩུབ་བཅས་པ་དང་། རྫུན་པ་དང་ཁྱལ་ཚིག་བཅས་པ་ [illegible] speaking falsely or boastfully together with rough words and avarice (are of no good in this world) (*K. ḍ. ན, 346*). བརྣབ་སེམས་ཅན *bsnab-sems can* a covetous person.

བརྣོགས་པ *brnogs-pa* 1. སྦས = གསང་བ to be hidden, concealed. 2. = བསྡམས་པ bound, tied tightly (*Ńag. 43*).

བསྣང་བ *bsnań-wa*, v. རྣང་བ *rnań-wa*.

བསྣད་པ *bsnad-pa*, v. རྨད་པ = མཚོན་གྱིས་རྨས་པ *mtson-gyis rmas-pa* to cause a wound with a weapon.

བསྣན་པ *bsnan-pa*, v. སྣོན་པ; མང་པོ་དུ་མ་ཞིག་སྣོན་བསྣན to augment by the addition of a great many a great degree revived me (*Ńag. 43*).

བསྣམ་པར་བྱ *bsnam-par-bya* ऋषभ [met. a bull, excellent]*S.*

བསྣམ་ཞིན *bsnam-zin* पुरुष [the soul, an individual]*S.*

བསྣམས *bsnams*, = ཁྱེར་བ pf. of སྣོམ་པ q.v.

བསྣར་བ *bsnar-wa* = སྐྱོང་བ *skyoń-wa* 1. to stretch, to extend in length, to lengthen, to pull out, *e.g.*, a piece of India rubber. མཇུག་མ་རིང་པོར་བསྣར་བ to stretch out and trail the tail (*Ńag. 43*); མཇུག་བསྣར་ཏོ *mjug-bsnar-to* it stretched out its tail (*Situ. 76*). 2. to have in its train, to drag after: ཉོན་མོངས་བསྣར *ñon-mońs bsnar* the consequences of sin. v. སྣར་བ.

བསྣལ་བ *bsnal-wa* to spin out, to protract (*Cs.*).

བསྣུན་པ *bsnun* 1. v. བསྣུར (*Rtsi.*). 2. = མ་ཉེས་ རྨད་པ offended, hurt in the mind, [to wound in the heart]*S.* 3. = [illegible]: མཚོན་ཆ་མདའ་ལ་སོགས་པས་འབེན་ལ་བསྣུན་པ hit or pierced with weapons like arrows, etc., the target. 4. = ཉེད་པ, ནུ་མ་བསྣུན to give suck (*Ńag. 43*). བསྣུན *bsnun-pa* sbst. [[illegible] a moving to and fro, shaking; घात, ताडन beating; विदारण piercing; सूचि piercing, a needle]*S.*

བསྣུར *bsnur* 1. pf. of སྣུར *snur*. 2. has been explained as དུས་ཚོད་སྔར་དུ་འཕང་བ.

Digitized by Google

བསྣུབས *b̤s̤nubs*, pf. of སྣུབ་པ or སྣུབ་པ.

བསྙེམས *b̤s̤nems*, pf. of སྙེམ *s̤nem*: ཉེམ་པར་བསྙེམས *nem-par b̤s̤nems* (*Situ.* 76).

བསྙོམ་པ *b̤s̤nom-pa* apparently, in two passages met with, is to be differentiated from སྙོམ་པ *s̤nom-pa*, and = to cut, to shape, to carve: རྡོ་གྲུ་གསུམ་བསྙོམ་པའི་སྟེང་དུ་བཞུགས *r̤do gru g̤sum b̤s̤nom-paḥi s̤teṅ-du b̤shugs* sat on a stone which was shaped or cut at the corners, *i.e.*, on a triangular stone (*Yig*); སྙལ་མ་བསྙོམ *s̤nal ma b̤s̤nom* cut threads.

བསྣོར *b̤s̤nor* = ནར་ནར *nar-nar*: གོང་འོག་བསྣོར *goṅ-ḥog b̤s̤nor* (*Ṅag.* 43).

བསྣོལ *b̤s̤nol* v. སྣོལ, ཐུ་བ་བསྣོལ = ཐུ་བ་གོང་འོག་སྦྱུང་བ *thu-wa goṅ-ḥog byuṅ-wa* upper and lower flaps of a garment joined (*Ṅag.* 43). Again, we find: གཉེན་ཉེ་བཤེས་ཚོགས་བསྟེན་པ = ཕན་ཚུན་བསྣོལ་ཏེ friends and relations mutually attending or associating (*Situ.* 76).

བསྣོས *b̤s̤nos* = འདྲེས་པ *ḥdres-pa*, བསྲེས་པ and is illustrated thus: སྨན་ཐམས་ཅད་འདྲེས་པོ་འདྲེས་པོར་སྣག་ཕྱུར་བསྣོས *b̤s̤nos* as all medicines are beaten together and thoroughly commingled in a paste (*Situ.* 76).

པ

པ *pa* I: the thirteenth letter of the Tibetan alphabet and the first of the labial group.

པ II: as a syllable is called བདག་པོའི་སྒྲ *bdag poḥi sgra*, the word or particle expressive of ownership or possession. As an affix it is found added on to many roots, to verbs, nouns and adjectives, sometimes affecting the meaning of the root, sometimes making no difference and merely affixed from custom. As a general rule (but, it must be noted, not invariably so) it is changed to བ *wa* after a vowel or one of the three consonants ང་, ན, and ར. When པ is attached to the roots of verbs it is the sign of the infinitive and participle as in བཀོད་པ, སྐམས་པ, བསོད་པ, མེད་པ; in the language of common life, however, it is frq. used for the finite tense, and for པར *par*. Affixed to the names of certain places or things, it denotes the person that deals therewith as in རྟ་པ *rta-pa* horseman, ཆུ་པ *chu-pa* water-carrier, ལྷ་ས་བ one of Lhasa, སེ་ར་བ a monk of Sera. In such instances some writers use པ instead of བ, which is wrong; it is not correct to say ལྷ་ས་པ or སེ་ར་པ. Combined with names of places, པ designates the inhabitant (བོད་པ inhabitant of Tibet); with numerals, it either forms the ordinal numeral (གཉིས་པ *gñis-pa* the second) or it may imply other enumerations, *i.e.*, བུ་མོ་ལོ་གཉིས་པ a girl of two years, ཁྲུ་གང་པ *khru gaṅ-pa* measuring one cubit, སུམ་ཅུ་པ *sum-cu-pa* containing thirty, viz., letters, as in the Tibetan alphabet. As already said, with sbst. it may have no particular signification (སྐེད་པ *skeḍ-pa*, etc.), or may serve to distinguish different meanings (རྐང་ *rkaṅ* marrow, རྐང་པ *rkaṅ-pa* foot) or be a peculiarity of dialects. In certain expressions པ or བ stands, it would seem, incorr. inst. of པའི *paḥi* or བའི *waḥi*: གསོ་བ་རིག་པ *gso-wa rig-pa* science of medicine, གྲུབ་པ་ལུས *grub-pa lus* structure of the body; དམ་པ་ཆོས *dam-pa chos* holy doctrine (of Buddha) (*Jä.*). In Budh. པ *pa* mystically expresses དོན་དམ་པ *don dam-pa* the pure sense of all things (*K. d.* ཐ, *321* and *Ḥbum.* ཀ, *282*). Again in *K. my.* ཀ, *207*, པ *pa* signifies fallaciousness.

པ་སྡེ *Pa-sde* पवर्ग letter of the P series, *i.e.*, པ, ཕ, བ, མ.

པ་གོར *Pa-gor* n. of a place in the district of སྙན་མོ *Ṣñan-mo* in Tibet (*Deb.* ཀ, *4*).

པ་ཅར *pa-car* or གོས་ཆས་ལྟ་བུ *gos-chas lta-bu* कौपीन, कच्छाटिका [कौपीन a small piece of cloth worn over the privities; कच्छाटिका the end of a lower garment gathered up behind and tucked into the waistband] *S.*

‡ པུ་ཊ་ཧ *pu-ṭa-ha* पटह (རྔའི་བྱེ་བྲག་ཅིག) a kind of drum (*K. du.* ར, *502*).

པ་ཊ *pa-ṭa W.* a cross (*Jä.*).

‡ པ་ཊན *Pa-ṭan* ancient capital of Nepal called ཡེ་རང་ *Ye-raṅ* in Tibetan works (*Dsam.* *3*).

Digitized by Google

པ་ཏྲ་ལོ་ཏ་ན *Pa-tha lo-ta-na* n. of a great river running from east to west and to the north of Monkori (*S. lam. 40*).

‡ པ་ཏུ་ཤ *pa-tu-ça* a tree (*S. lam. 38*).

པ་ཏོ *pa-to* or པ་ཏོ་ལ *pa-to-la* a medicinal plant and fruit: (*Med.*).

‡ པ་ཏྲ *pa-tra* or པཱ་ཏྲ *pā-tra* 1. figures, pictures of various designs; སྲིད་པ་ཏྲ *srid-pa tra* (སྲིད་པ་ཧོ *srid-pa-ho* from Tib. སྲིད་པ *srid-pa* the world and ཧོ from the Chinese *hwo* a picture) astrological chart. 2. a gelong's begging-bowl=ལྷུང་བཟེད *lhuñ-bzed*. 3. n. of a gem, precious stone. wearing a *patra* can protect one under the (judicial) ordeal by poison.

‡ པ་ཙུ *Pa-tcu* n. of a great river flowing by the city of Madhubandha "the natives of which are very good-natured and honest, in consequence of which there is no fear of travelling in that country and there Buddhist monks get alms easily" (*S. lam. 36*).

‡ པ་ཎ *pa-ṇa* the sixteenth part of a rupee.

‡ པ་ན་ས *pa-na-sa* [the jack-fruit tree]*S.* (*K. d. 201*).

པ་སྣམ *Pa-snam* also called དཔལ་གནམ *Dpal-gnam* n. of a district with a fort called Penam Jong on the Penam Nyang Chhu midway between Tashi-lhunpo and Gyang-tse.

པ་པེན *pa-ben* in W.=a strip of wood, a ledge, border.

པ་མ་ལེ་པང *Pa-ma-le-pañ* n. of a place in Tibet (*Yig. 7*).

པ་ཙེ *pa-tse* a masak or leather bag for water, etc.

པ་ཚབ *Pa-tshab* n. of a Tibetan district and of a resident officer of the district: (*A. 102*). Pa-tshab presented him with a cloak lined with leopard-skin (*A. 68*).

པ་ཝ་སངས *pa wa sañs* v. པ་སངས *pa-sañs*.

པ་ཡག་པ *pa-yag-pa* a medicinal herb=སྨུག་ཆུང *smug-chuñ*: (*Med.*).

པ་ར་ཁ *pa-ra-kha* in *W.* cross (a straight one) (*Jä.*).

‡ པ་ར་ཤ *pa-ra-ça* n. of a sweet delicious fruit (*K. d. 201*).

པ་རི *pa-ri* in *W.*, པཱ་རུ *pā-ru* in *C.*, box, cylindrical or oval, high or flat, of wood or metal (*Jä.*).

‡ པ་རི་ད *pa-ri-da* Kshatriya race (mystic) (*K. g.* ཁ, *28*). [Evidently the of ancient times mentioned in the Mahābhārata, Manu-Saṁhitā, and Vishṇupurāṇa]*S.*

‡ པ་རི་ཙི་ཏྲ *pa-ri-tsi-tra* n. of a tree and of its flower (*K. my.* ཁ, *345* and ཀ, *20*).

‡ པ་རི་ཏཱི་ཀ *pa-ri dsā ti-ka* the flower of paradise (*K. nu.* ད *310*).

‡ པ་རུ་ཤ་ཀ *paru-ça-ka* [*Grewia asiatica* from the berries of which a cooling beverage is prepared]*S.*

Digitized by Google

‡ པ་ལཱ་ཤ *pa-la-ça* पलाश 1. the tree *Butea frondosa*: ཕལ་ཤིས་ཤིང་དང་མེ་ཏོག་... (*K. g.* ꣁ, *51*) used in *Yajña* (སྦྱིན་སྲེག་གི་ཡམ་ཤིང་དུ་རུང་བ *spyin-sreg gi-yam çiṅ-du ruṅ-wa*) (*K. g.* ꣁ, *387*). 2. [Also its leaf]*S*.

‡ པ་ལཱ་ཤ་པུར *Pa-lâ-ça-pur* the sea-port Balasore situated on the west shore of the Bay of Bengal (*Dzam. 34*). [The ancient capital of Magadha or Behar where the tree *Butea frondosa* grew in abundance]*S*.

‡ པ་ཤ་ཎི *pa-ça-ni* Indian gold formerly imported into Tibet (*Rtsii.*).

‡ པ་ཤུ *pa-çu* = རི་དྭགས *ri-dwags* wild animal (mystic) (*K. g.* ꣁ *28*).

‡ པ་ཤུ་པ་ཏི་ཤྭ་རུ *Pa-çu pa-ti çwa-ru* n. of sacred place in Nepal much frequented by Hindu pilgrims; in Tibetan called also གུ་ལང་དབང་ཕྱུག *Gu-laṅ dwaṅ-phyug* (*Dzam. 5*). [पशुपतिश्वर: the lake of Pas'upati.]*S*.

‡ པ་ཤུ་ལི་ཀ *pa-çu-li-ka* = ཁྱིམ *khyim* house (in mystic rituals) (*K. g.* ꣁ, *26*).

པ་སངས *pa-saṅs* or པ་བསངས 1. Friday. 2. कवि, भार्गव, शुक्र the planet Venus.

Syn. ལྷ་མིན་བླ་མ *lha-min bla-ma*; སྙན་ངག་མཁན་པོ *sñan-ṅag mkhan-po*; ངན་སྤོང་བུ *ṅan-spoṅ bu*; མཆུ་ལས་སྐྱེས *mchu-las skyes*; ལྷ་མིན་བདག་པོ *lha-min bdag-po*; ངན་སྤོང་འཛིན *ṅan-spoṅ hdsin*; ངན་ལས་རྒྱལ *ṅan-las rgyal*; ཚིགས་བརྒྱའི་དབང *tshigs-brgyahi dwaṅ*; འོད་དྲུག་འོད་ལྡན *hou-drug hod-ldan*; དཀར་པོ *dkar-po*; ཁུ་བ *khu-wa* (*Mṅon.*).

པ་སངས་སློབ་མ *pa-saṅs slob-ma* = ལྷ་མ་ཡིན *lha-ma yin* असुर the demons who war with the *lha* or petty gods (*Mṅon.*).

པ་ཤི *Pa-çi* prob. (པག་ཤི *Pak-çi*) a Tibetan lama of the Karmapa sect who visited China to preach Buddhism. In Mongolian པག་ཤི *pag-çi* or *bakshi* = a teacher.

‡ པཀྟི *pak-ti* पंक्ति 1. [line, row]*S*. 2. རྒྱལ་མཚན *rgyal-mtshan* ensign of victory, royal standard (mystic) (*K. g.* ꣁ *26*).

པག་ཟན *pag-zan* barley-meal.

པག *pag* sometimes incorrectly for སྤག barley dough. པག་གུ *pag-gu* (*Dzl.*); པཱུ *pahu* in *Lh.* brick; ཕིབས་པག *phibs-pag* roof-tile (*Cs.*); ཝ་པག *wa-pag* gutter-tile (*Cs.*); རྫ་པག *rdsa-pag* or སོ་པག *so-pag* (*Glr.*); ས་པག *sa-pag* (*Glr.*) (*Jä.*).

པག་རྩིར *pag-rtsir* burnt brick; unburnt brick. པག་པུ་མཁན *pag-pu mkhan* mason, པག་ཙིག *pag-tsig* brick wall, in *W.* a row or layer of bricks; frq. used as a measure: ཁ་པག་ཚིར་གཉིས་ཡོད *kha-pag tshir-gñis yod* the snow is as deep as two layers of bricks (*Jä.*).

པགས་པ *pags-pa* or པགས་པ त्वक्, चर्म, वल्क (cf. ལྤགས *lpags*) 1. skin, hide: པགས་པ་རྗེས་པ changing of skin (as of snakes); པགས་པ་ཤུ་བ to skin; པགས་པའི་གོས skin or fur clothing, fur-cloak; པགས་ཚན robe or cloak lined with lambskin. 2. rind or peel of fruit, also the bark of trees; པགས་ཤུན bark. པགས་པ་ཉེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ *pags-pa ñe-wahi rin-po che* चर्मरत्न the most precious of all skins said to be obtained from the body of an ocean-monster; it is presented to a *Chakravartti Râjâ* by sea-going merchants and is generally five miles in length, possessing the property of never getting wet (*K. d.* ꣁ, *147*). པགས་པ་ཅན *pags-pa can* = གྲ་ཤིང *birch*-tree (*Mṅon.*). Syn. རུས་པའི་གཟེབ *rus-pahi gzeb*; ཤ་ཁྲག་སྒྲིབ *ça-khrag sgrib*; ཤ་ཁྲག་འཛིན *ça-khrag dsin*. པགས་པའི་གོས་ཅན *pags-pahi gos-can* an epithet of Mahes'vara who dresses in tiger-skin (*Mṅon.*). པགས་པའི་ནད *pags-pahi nad* skin disease, ten kinds of which are

Digitized by Google

enumerated in the work *Man-rgyud ch.* 61):—ཤ་བཀྲ *ça-bkra*, གླང་ཤུ *glañ-çu*, འཛེར་བ *hdser-wa*, ས་སྐོང *sa-koñ*, ཤུ་བ *çu-wa*, སྲིན་ཐོར *srin-thor*, རྨོ་ཤིག *rño-çig*, རྨོ་ཁ *rño-kha*, ཁྱེ་མ *khye-ma*, རྨོ་གྱན་པ *rño-gyan-pa*. པགས་པའི་སྨྱུ་གུ *pags-pahi myu-gu* or པགས་པའི་མེ་ཏོག *pags-pahi me-tog* hair of the skin (*Mñon.*).

པགས་བྱིའུ *pags-byihu* 1. a species of plant. 2.=ཕ་ཝང་ *pha-wañ* bat.

པགས་པའི་གཙུག་ཕུད *pags-pahi gtsug phud* ཁྱིམ་བྱ domestic fowl.

པང་ *pañ* or པང་བ *pañ-pa* the lap or the bend between legs and bosom: མ་ཡི་པང་དུ་བུ་ཆ་ཉལ the boy sleeps in the mother's lap; པང་པར་ on the bosom; ཤིང་པང་པ་གང་ armful of wood (*Mil.*). པང་ཁེབས *pañ-khebs* or པང་གདན apron (*Jig.* 24); པང་ཁྲག *pañ-khrag* the blood flowing off during child-birth; པང་གསོགས midwife, wet-nurse.

པང་བ *pañ-pa* वतसते [to abandon]*S.*

‡པཉྩ་ལི་ཀ *pañ-tsa li-ka*=ཁ་དོག་སྣ་ལྔ पञ्चालिक the colours of the rain-bow, five different colours: པཉྩ་ལི་ཀའི་ན་བཟའ་གསོལ་རྒྱལ་པོས་བཅོམས he wore a robe of five different colours which was seized by the king (*A.* 8).

པད་དཀར་མ *pad-dkar-ma*=ལྷའི་གཟུགས་འཚོང་མ a celestial courtezan (*Loñ.* ས, 5).

པད་དཀར་མིག *pad-dkar-mig* पुण्डरीकाक्ष [lotus-eyed, an epithet of Vishnu]*S.*

པད་བཀོད *Pad-bkod*, པད་མ་བཀོད n. of a district of Southern Tibet.

པད་གླིང་ *Pad-gliñ* a Buddhist sanctuary consecrated to Padma Sumbhava; ཤར་ལྷོ་མཚམས་ན་སྦས་ཡུལ་པད་མ་གླིང་ on the south-east boundary is the hidden country Pad-ma-gliñ, *i.e.* Sikkim (*K. thañ.* ཀ, 168).

པད་སྡོང *pad-sdoñ* नल, नालक [a species of reed, consisting of reeds]*S.* Also lotus silk.

པད་པ *pad-pa* in *C.* and in *Sikk.*=སྲིན་འབུ་པད་མ *srin-hbu pad-ma* रक्तपा, leech.

པད་པ *pad-pa*=བགམ་པ *bgam-pa* जिज्ञासा inquiring, inquiry (*Lex.*).

‡**པད་མ** *pad-ma* कमल, पद्म; अम्बुज, अरविन्द, काश्मीरज, शतपत्र, पुष्कर the sacred lotus.

Syn. འདམ་སྐྱེས *hdam-skyes*; ཆུ་སྐྱེས *chu-skyes*; མཚོ་ལས་སྐྱེས *mtsho-las skyes*; འདབ་སྟོང་ *hdab-stoñ*; འདབ་བརྒྱ *hdab-brgya*; ཆུ་ཡི་རྒྱན *chu-yi rgyan*; སྦྲང་རྩིའི་རྒྱལ་མཚན *sbrañ-rtsihi rgyal-mtshan*; སྤྲང་རྩི་འཛིན *sprañ-rtsi hdsin*; དཔལ་གོས *dpal-gos*; དཔལ་གྱི་འདབ་ཅན *dpal-gyi hdab-can*; དྲི་བཟང་ཁང་པ *dri-bzañ khañ-pa*; ཆུའི་ལང་ཚོ *chuhi-lañ tsho*; གེ་སར་ཅན *ge-sar-can*; ཟེའུ་འབྲུ་ཅན *zehu-hbru can*; ཉི་མས་བཅད *ñi-mas bcad* (*Mñon.*).

པད་འདབ *pad-hdab* lotus leaf (*Ya-sel.* 42).

‡པད་མ་ཀ་ར *pad-ma-ka-ra* पद्माकर an epithet of Padmakara or Padma-sambhava (*Yig. k.* 83).

‡པད་མ་ཀུ་ཤེ་ཤ་ཡ *pad-ma ku-çe ça-ya* पद्मकुशेशय a mythological lake on the side of a mountain of same name (*K. d.* ར, 319).

པད་མ་དཀར་པོ *pad-dkar-po*; पुण्डरीक, white lotus—*S. Lex.*

‡པད་མ་དཀོད *Pad-ma dkod* n. of the south eastern district of Tibet.

པད་མ་སྐྱེས *pad-ma-skyes* पद्मजानि lotus-born, born of or from lotus [Brahmā]*S.*

‡པད་མ་གེ་སར *pad-ma ge-sar* पद्मकेसर the pistil of the lotus flower.

Syn. པད་མའི་ཟེ་བ *pad-mahi ze-wa*; པད་མའི་སྐྲ *pad-mahi skra*; གེ་སར *ge-sar* (*Mñon.*).

‡པད་མ་ཅན *Pad-ma-can* 1. an epithet of the wife of Viṣṇu. 2. epithet of Avalokites'vara (*Mñon.*). པད་ཅན་མ *pad-can-ma* कमला, पद्मिनी a lotus flower; a woman of personal and moral accomplishments.

‡པད་མ་ཅན་གྱི་མཚོ *Pad-ma can-gyi mtsho* lotus-lake; མཚོ་པད་མ is the name of a small lake in the little kingdom of Mandi in Kangra district, Panjab.

Digitized by Google

Syn. ལས་བཀའ་ *las-bkaḥ*; པད་མའི་རྫིང་བུ་ *pad-maḥi rdziṅ-bu*; པད་མ་ལྡན་ *pad-ma ldan*; པད་མ་ཅན་ *pad-ma can*; ཆུ་ཡི་སྙིང་པོ་ *chu-yi sñiṅ-po*; བཧད་ལྡན་མ་ *bahad-ldan ma*; པད་མའི་མཚོ་ *pad-maḥi mtsho*; པད་མ་འབྱུང་གནས་ *pad-ma ḥbyuṅ-gnas* (*Mṅon.*).

པད་མ་ཆེན་པོ *Pad-ma chen-po* 1. महापद्म n. of a Buddhist king of ancient India (*Yig. 15*). 2. n. of one of the cold hells. [According to the Vishṇupurāṇa, sect. iv. chap 24, *Padma-chen-po* or Mahāpadma was a king of Magadha, and was fifth in descent from the famous Ajātas'atru. He was the founder of the Nanda dynasty and is described in the Vishnupurāṇa as being a very cruel man exercising authority over the whole of India. He is said to be a S'ūdra king who destroyed the Kshatriya rulers]*S.*

‡ པདྨ་པཱ་ཎི *Padma-pani* पद्मपाणि a form of the Bodhisattva Avalokites'vara, who under this aspect appears with a spray of lotus in one of his left hands. He was originally sprung or born from a lotus.

པད་མ་འབྱུང་གནས *Pad-ma ḥbyuṅ-gnas* पद्माकर is the Tibetan name of the great master of magic who came into Tibet from India 860 A.D., *Pad-ma sam-bha-wa.* He was the inventor of much of the Tantrik ritual and eclectic mythology of later Buddhism; and he even devised female companions for the Dhyani Bodhisattwas whom he designated, from the analogy of the *Sakti* in Hinduism, as the *Yum* companion to the *Yab* or Bodhisattwa. Throughout Tibet *Padma Jungnas* may be asserted to be much more popular than Gautama the Buddha; and as Guru Padma, Urgyan Padma, and Lopön Humkara, his votaries are full of belief in his present might and powers of assistance.

པད་མ་མ *pad-ma-ma* पद्मलाञ्छन ['marked or symbolized by a lotus,' a king, Brahmā]*S.*

པད་མ་དམར་པོ *pad-ma-dmar* कोकनद red lotus flower (*S. Lex.*).

པད་མ་ཚུ་ཆེན་པོ *Pad-ma tshu chen-po* n. of an Indian sage (*K. dun. 17*).

‡ པད་མ་རབ་བཟང་མ *Pad-ma rab-bzaṅ-ma* n. of a Tibetan female saint (*Mṅon.*).

པད་མ་ཡེ་མཛེས *Padma ye-mdzes* n. of a Bon teacher (*G. Bon. 1*).

‡ པད་མ་རཱ་ག *pad-ma rā-ga* पद्मराग, शोणितक; कुरुविन्द, लोहितक, पुष्पराग, वैडूर्य, गारुत्मत a red gem, the ruby. [गोमेद a gem or precious stone brought from the Himālayas and the Indus, described as being of four sorts: white, pale-yellow, red, and dark-blue]*S.* It is of seven kinds:—མུ་ལ་རཾ་ག *mu-la raṁ-ga*; བི་ཛ་ཡ *bi-dza-ya*; གྷཱ་བུ་རི *ghāḥu-ri*; ཛ་ལི་ཧ་རི *dza-li ha-ri*; པད་མ་རཀྟ *pad-ma rakta*; པུ་ཥྤ་རཀྟ *puṣpa rakta*; གཽ་མེ་ཏ *gau-me ta* (गोमेद) (*Mṅon.*). པད་མ་རཱ་གས་ནད་དང་གདོན་ཀུན་སེལ the ruby removes illness and all evil spirits (*Sman.*).

Syn. རིན་ཆེན་དམར་པོ *rin-chen dmar-po.*

‡ པད་མ་སམ་བྷ་ཝ *Pad-ma sam-bha-wa* the Indian Buddhist saint, སློབ་དཔོན་ of the འཛམ་གླིང=པད་མ་འབྱུང་གནས v. above.

པད་མའི་སྐྲ *pad-maḥi skra* केसर pistil of the lotus flower.

པད་མའི་སྐྱིལ་ཀྲུང་ *pad-maḥi skyil-kruṅ* पद्मपर्यङ्क (ལྷ་རྣམས་ཀྱི་བཞུགས་སྟངས) the manner of sitting of the gods (*Ya-sel.*); and so, too, that adopted by a lama sitting समाधान, *i.e.*, in meditation.

པད་མའི་སྐྱེས་གནས *Pad-maḥi skyes-gnas* पद्मयोनि. पद्माकर an epithet of Brahmā (*Mṅon.*).

པད་མའི་ཁྲག *pad-maḥi khrag* (བུད་མེད་ཀྱི་མངལ་ཁྲག) the womb-blood of women (*Sman 2*).

པད་མའི་ཆ་ལག *pad-maḥi cha-lag* मृणाल [a lotus fibre]*S.*

Digitized by Google

པད་མའི་གཉེན་ *pad-maḥi gñen* as met. the sun (*Mṅon.*).

པད་མའི་ལྟེ་བ *Pad-maḥi lte-wa* 1. पद्मनाभ an epithet of Vishnu (*Mṅon.*). 2. पद्मबीजकोष the seed-ovary of the lotus flower (*Mṅon.*).

པད་མའི་གདན་ *pad-ma-gdan* कमलासन; lotus seat [Brahmâ]*S.*

པད་མའི་བདག་པོ *pad-maḥi bdag-po* नलिनीपति the sun.

པད་མའི་གདན་ཅན་ *pad-maḥi gdan-can* [illegible] Indra.

པད་མའི་སྡོང་པོ *pad-maḥi sdoṅ-po* पद्मयष्टि lotus-stick; [illegible] a fine lotus stalk.

པད་མའི་སྤྱན་ *pad-maḥi-spyan* पद्मनेत्र; lotus-eyed [n. of a future Buddha]*S.*

པད་མའི་འབྱུང་གནས *pad-maḥi ḥbyuṅ-gnas* pond or lake where lotus grows (*Mṅon.*).

པད་མའི་རྩ་བ or སྡོང་པོ मृणाल the lotus-root or stalk [lotus fibre]*S.*

Syn. ཆུ་སྐྱེས་རྩ་བ *chu-skyes rtsa-wa*; ཆུ་ཡི་ཚེར་མ *chu-yi tsher-ma*; པད་རྩ་ལི *pad-rtsa li*; པད་ཞིང་རྩ་བ *pad-çiṅ rtsa-wa*; རྐང་པ *rkaṅ-pa*; ངར་ར *ṅar-ra*; ཡུ་བ *yu-wa*; པད་སྡོང་ *pad-sdoṅ* (*Mṅon.*).

པད་མའི་ཟེ་བ *pad-maḥi ze-wa* = གེ་སར *Ge-sar*.

པད་མའི་ཟེ་འབྲུ *pad-maḥi ze-ḥbru* the anther and ovary of the lotus.

Syn. ས་བོན་མཛོད *sa-bon mdsod*; པད་མའི་ལྟེ་བ *pad-maḥi lte-wa* (*Mṅon.*).

པད་མའི་ལག་པ *pad-maḥi lag-pa* the lotus-armed, met. the sun (*Mṅon.*).

པད་མའི་ས་མཚན *pad-maḥi sa mtshan* पद्मलाञ्छन ['symbolized by a lotus,' a king, Brahmâ]*S.*

པད་ཞྭ *pad-shwa* a kind of mitre-shaped cap which was worn by the Buddhist saint Padma Sambhava: དབུ་ལ་པད་ཞྭ་གསོལ་བ he put on a mitre-shaped cap (*Khrid. 106*).

པད་སླུམ་མགྲིན *pad-slum mgrin* = ངང་སྐྱ *ṅaṅ-skya* बलाक the white goose, wild swan (*Mṅon.*).

པཎ་གྲུབ *Paṇ-grub* (paṇḍüb) for Pandita and grub-chan, also a learned Indian sage.

‡ པཎ་ཆེན *Paṇ-chen* an abbr. of པཎྜི་ཏ་ཆེན་པོ *Paṇḍita-chen-po*, a title first given to the Kashmirian Buddhist sage S'âkya S'ri who visited Magadha and Orissa when the Mahomedans under Baktyar Ghilji conquered Bihar; he was present at the sack of the monasteries of Odantapuri and Vikramaçila in 1203 A.D. and from there retired to Tibet. The title of Panchen Rin-po-chhe is now enjoyed by the lama-head of Tashi-lhunpo monastery who is titular ruler of the province of Tsang. He is believed to be an incarnation of Subhūti the third great disciple of Gautama Buddha; and also is an incarnate emanation of the Dhyani Buddha Amitabha.

པཎ་ཆེན......དཔལ་ལྡན་ཡེ་ཤེས *Paṇ-chen......Dpal ldan Ye-çes* the third Panchen Rin-po-chhe to whose court Warren Hastings in 1772 sent George Bogle. This lama made a grand progress from Shigatse to Peking; and died in 1779.

པཎ་ཆེན་བློ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཚན *Paṇ-chen Blo-bzaṅ chos-kyi rgyal-mtshan* the first Panchen ruler of Tashilhunpo.

པཎ་ཆེན་བློ་བཟང་ཡེ་ཤེས་དཔལ་བཟང་པོ *Paṇ-chen Blo-bzaṅ Ye-çes Dpal-bzaṅ-po* the second Panchen Rin-po-chhe (*Loṅ.* ཉ, *9*). He died in 1737, aged 75 years.

པཎ་ཆེན་བློ་བཟང་བསྟན་པའི་ཉི་མ *Paṇ-chen Blo-bzaṅ Bstan-paḥi Ñi-ma* the fourth Panchen Rin-po-chhe to whose court Captain Samuel Turner was sent in 1781 by Warren Hastings and who was then an infant.

པཎ་ཆེན་ཆོས་ཀྱི་གྲགས་པ་བསྟན་པའི་དབང་ཕྱུག *Paṇ-chen Chos-kyi Grags-pa Bstan-paḥi Dwaṅ-phyug* the Panchen Rin-po-chhe who invited

Digitized by Google

Sarat Chandra Das to Tibet in 1879 and 1881. He died of small-pox in 1882.

པཎ་ཆེན་བློ་བཟང་ཐུབ་བསྟན་ཆོས་ཀྱི་ཉི་མ *Paṇ-chen Blo-bzaṅ Thub-bstan Chos-kyi Ñi-ma* the sixth and present Paṇchen Rin-po-chhe, who came into the position as an infant in 1883.

‡ པཎ་ཆེན་ཨིར་ཏི་ནི *paṇ-chen ir-ti-ni* पण्डितरत्न, the title by which the Paṇchen or Tashi Lama is known in Mongolia.

‡ པཎྜི་ཏ *paṇ-ḍi-ta* a Sanskritist or Indian scholar, a title often introduced into Tibetan literature: རིག་པའི་གནས་ལྔ་ལ་མཁས་པར་གྱུར་ན་པཎྜི་ཏའི་མིང་ the title of Paṇḍita is given to one who has become versed in the five sciences.

‡ པཎྜི་ཏ་དྷ་ན་ཤྲཱི་མི་ཏྲ *Paṇ-ḍi-ta Dha-na Çri-mitra* the eldest of the nine sons of Atisa's elder brother who succeeded to the throne of Bengal and became known by the name of Dhana śrī-mitra.

‡ པཎྜི་ཏ་སྨྲྀ་ཏི *Paṇ-ḍi-ta Smri-ti* the Indian Buddhist paṇḍit who visited Tibet shortly after Buddhism was persecuted by king Langdarma but finding no encouragement at Lhasa he resided at Tanag in Tsang and earned his subsistence for some time by tending sheep (*J. Zañ.*).

‡ པཎྜི་ཏའི་ཞྭ *paṇḍi-taḥi shwa* the kind of mitre-shaped cap which Atīsa and Tsong-khapa used to wear: ཐམས་ཅད་ཀྱང་པཎྜི་ཏའི་ཞྭ་ང་རྒྱལ་མེད་པ་གསོལ་བ they all wore the paṇḍit's cap without showing vanity (*A. 22*).

པཎ་ཞྭ་རྩེ་རིང་ *paṇ-shwa rtse-riñ* the conical mitre-shaped cap worn by the lamas of Tibet during any religious service: དེ་དུས་བྷཾ་ག་ལ་ཡི་ཙ་ཏི་གའོའི་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་པཎྜི་ཏ་བི་ཧཱ་རའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་ཕྱི་ནང་པའི་རྩོད་པ་ཞིག་བྱུང་བའི་ཚེ་རྒན་མོ་ཞིག་གི་ཁ་ལ་ཉན་ནས་ཚེར་མ་ལྟ་བུའི་རྩེ་ཅན་གྱི་ཞྭ་གྱོན་ནས་རྩོད་པས་རྒྱལ་བ་ལས་པཎ་ཞྭ་རྩེ་རིང་དར་རོ (*J. Zañ. 108*) at that time on the occasion of a religious disputation that was held in the monastery called Paṇḍita Vihāra in the town of Tsa-ti-gao (modern Chittagong) of Bañgala, a Buddhist paṇḍit listening to the advice of an old woman wore a cap pointed like a thorn. From his victory in the controversy, the use of the pointed mitre-shaped cap spread about.

པན་བོན *pan-bon* not considered perfect in dignity, as for instance the lamas of Lahoul that are married (*Jä.*).

པན་མཐའ *pan-mthaḥ* पान्थ [traveller, wanderer]*S.*

‡ པཎ་ཙི་ཀ *pāṇ-tsi ka* and པཎ་ཙི་ཀ་ཆེན་པོ *pāṇ-tsi ka chen-po* (पाञ्चिक and महापाञ्चिक) are the names of Noijin chiefs (*K. g. 5, 21*).

པའུ་རྩེ *paḥu-rtse* (Chinese) a kind of tea (*Jig. 22*).

པར I: *par* any artificial mould: བླུགས་པར *glugs-par* casting mould; རྡེའུ་པར *rdeḥu-par* bullet-mould; ཤིང་པར *çiñ-par* block-print; printing forms, a stereotype plate cut in wood; པར་རྐོ་བ *par-rko-wa* to cut types on boards; པར་སྐྲུན་པ, པར་དུ་འདེབས་པ *par-du ḥdebs-pa* to print, to stamp; པར་རྐོ་མཁན *par-rko mkhan* or པར་རྐོ་པ *par-rko-pa* cutter of type; པར་ཁང་ *par-khañ* printing office; པར་མཁན *par-mkhan* printer; པར་རྒྱབ *par-rgyab* text; པར་སྣག *par-snag* printing-ink; པར་མ *par-ma* a printed work, book; པར་གཞི *par-gshi* printing boards; པར་གཡོག *par-gyog* a printer's assistant; པར་ཤོག *par-çog* printing-paper.

པར II: sign of the adverb; combined with verbs it represents the supine.

པར་ཏང་ *par-tañ*=གདན་གྲུམ་རྩེ *gdan-grum rtse* a square carpet used for sitting upon.

Digitized by Google

‡ པར་པ་ཊ *par-pa-ṭa* n. of an officinal plant used in intermittent fever.

པར་པོ་སོ་བརྒྱད *Par-po so-brgyad* the castle in which *Gśen-rab's* father lived (*G. Bon. 11*).

པར་བུ *par-bu* [breadth]*S.* (*Zam. 4*); acc. to *Sch.*=པ་ཏྲ *pa-tra.*

པར་ཙ་སོ་ཏི *par-tsa so-ti* in *W.* a kind of cotton cloth (*Jä.*).

‡ པར་ཤིག *par-śik* n. of a flower (*K. d.* ཉ, *196*).

པར་སིག *Par-sig* 1. Persia (*Dzam. 8*). 2 [a strap, strip of leather]*S.*

པལ་ཁ *pal-kha*=སྦུ *sbu* [a vein or any tubular vessel]*S.*

པས *pas* 1. as in དེ་ཡིན་པས that being so, དེ་མིན་པས that not being so, being without it. Combined with verbs, it signifies: by, in consequence of, because; also: as, since, when. 2. sign of the comparative; after vowels, however, and the final consonants ད, ར, ལ, བས stands in its place; འབྲས་ལྗོངས་བས་བོད་གྲང་བ་ཡིན Tibet is colder than Sikkim; ཟ་མཁན་པ་བས་སྒོམ་མཁན་དགའ་བ་ཡིན་པ the meditator is (spiritually) happier than the eater.

‡ པ་སྤྲ་ལི *pa-spa li* long pepper.

པི *pi* 1.=དུར་ཁྲོད *dur-khrod* a cemetery (mystic) (*K. g.* ཀ, *179*). 2. num. fig.: 43.

‡ པི་ཀ་ལི *pi-ka-li*=དཔེ་ཆ་འཇོག་པའི་ཁྲི་ཀ shelf to keep books, book-shelf (*Btsii. 28*).

‡ པི་ཏོ་པ *Pi-to-pa*; n. of an Indian Buddhist who is said to have visited Shambhala (*K. dun. 47*).

‡ པི་པ་ཅན *Pi-pa can* n. of a great river in ancient India (*K. my.* ཀ, *198*).

‡ པི་པཔ་ལ *pi-pap-la* prob. the peepul tree; པི་པཔ་ལི་ཡ་ན *Pi-pap li ya-na*; n. of an individual in *A. K.*

པི་པི *pi-pi* 1. acc. to *Schtr.*, *Sch.* fife, flute. 2. in *W.* nipple, teat. 3. in *W* icicle.

པི་པི་ལིང *pi-pi-liṅ* *Piper longum*: པི་པི་ལིང་གྲང་ནད་ཀུན་སེལ the *Piper longum* (fruit) cures all kinds of cold.

Syn. ལུས་འཕགས་སྐྱེས *lus-hphags skyes*; ཡུལ་དབུས་སྐྱེས *yul-dbus skyes*; གྲོགས་ཆེད *grogs-ched*; དྲོད་སྨན *drod-sman*; དྲོད་སྐྱེད་བྱེད *drod-skyed byed*; སེག་མ *seg-ma*; གྱོ་བྱེད *gyo-byed*; སྲེག་བྱེད *sreg-byed*; སྨ་རིང *sma-riṅ*. (*Mṅon.*).

པི་ཕོ *pi-pho* 1. abbr. of པི་པི་ལིང་ *pi-pi-liṅ* and ཕ་ཝ་རིལ་པོ *pha-wa ril-po*=*Piper longum* and black pepper. 2. v. པི་ཅི *pi-ci.*

‡ པི་ཙུ་ལཱ་ལ *pi-tsu lā-la* n. of a gem (*S. kar. 188*).

པི་ཝང *pi-waṅ*, guitar; ཀོ་ཉ་པི་ཝང *ko-ña pi-waṅ* a kind of guitar. པི་ཝང་མཁན *pi-waṅ mkhan*=པི་ཝང་པ *pi-waṅ-pa*, one who plays on the guitar (*Mṅon.*). པི་ཝང་རྒྱུད *pi-waṅ-rgyud* 1. [a musician]*S.* 2. [a lute]*S.* པི་ཝང་རྒྱུད་མང *pi-waṅ rgyud-maṅ* a guitar with many strings; པི་ཝང་རྒྱུད་གསུམ *pi-waṅ rgyud-gsum* a three stringed guitar.

པི་རག *pi-rag* (ནོར་བུ) n. of a gem or precious stone; པི་རག་དུག་དང་འབྱུང་པོའི་གདོན་སྲུང་བྱེད the precious stone *pirag* is a protection against poison and evil spirits.

‡ པི་རི་ཎཱ *pi-ri-nā*;=སྙིང་ཉིད *sñiṅ-ñid* (mystic) (*K. g.* ཀ, *27*).

པི་ལིང *pi-liṅ* and པི་ལིང་འཕར་མ *pi-liṅ hphar-ma* are names of two ལྷ་མིན demi-gods.

Digitized by Google

‡ པི་ལིན་དའི་བུ *pi-lin daḥi-bu* पिलिन्दवत्स the son of Pilinda, one of the disciples of Gautama Buddha, who used to exhibit miracles.

པིག་མོ *pig-mo* v. པུས་མོ *pus-mo* (*Jä.*).

‡ པིན་ཏ་ར་ཏ *pin-ta ra-ta* n. of a commentary: ཡོ་ག་ཙ་ར་དང་དེའི་པིན་ཏ་ར་ཏ་ལ་སོགས་པ་བསྒྱུར he translated the *Yogâcârya* works and their commentaries, etc. (*A. 66*).

པིར *pir* pencil, pen, brush; བྱུག་པིར *byug-pir* large brush for house-painting; འབད་པིར *ḅbad-pir* small brush for artistic painting, also lead-pencil.

Syn. འབྲི་བྱེད *ḅbri-byed*; བྲིས་སྨྱུག *bris-smyug* (*Mṅon.*).

པིར་བ *pir-wa* to crush, to grind (to powder) in Ladak = མཉེད་པ *mñed-pa*.

པུ་བ *pu-wa* 1. = གནོན་པ *gnon-pa* to press, pressing (mystic) (*K. g.* ཁ, *179*). 2. num. fig. 73.

པུ་གའི་འབྲས་བུ *pu-gaḥi ḅbras-bu* पूगफल areca nut eaten by the Hindus.

‡ པུ་ཏི *Pu-ti*, པུ་ཏིས་གཡོགས་པ *Pu-tis gyogs-pa* n. of the great ocean to the South of India on the coasts of which people subsist chiefly on fish (*K. d.* ར, *273*).

པུ་ཏ་ན *Pu-ta-na* n. of a city: ལྷོ་ཕྱོགས་པེ་ཏ་ལའི་ཡུལ་དུ་གྲོང་ཁྱེར་པུ་ཏ་ན་ཞེས་བྱ་བར་བྲམ་ཟེའི་ཁྱིམ་དུ་སྐྱེས་སོ། he was born in the house of a Brahman in the city of Putana in the country of Petala in Southern India (*K. my.* ཁ, *246*).

‡ པུ་ཏོ་པོ *Pu-to-po* n. of a learned lama: མདོ་ངག་བཅུ་ཆུང་ཆེན་པོ་མཛད་ནས། པུ་ཏོ་བ་ཐོན་ having composed a large book of maxims, Putapo went away (*A. 135*).

‡ པུ་ཏི *pu-ti* or པོ་ཏི *po-ti* a manuscript book.

‡ པུ་སྟ་ཀ *pu-sta-ka* पुस्तक a volume, book.

‡ པུ་ན་ཀ *pu-na-ka* n. of a flower (*K. g.* ག, *466*).

པུ་ན་ཁ *Pu-na-kha* the winter capital of Bhutan.

པུ་བྱི *pu-byi* v. སྤུ་བྱི *spu-byi*.

པུ་ཙེ *pu-tse*.

པུ་ཚོ *pu-tsho* bran (*Cs.*); husks of barley (*Jä.*)

པུ་རངས *Pu-rańs* a district in the S.E. of Ngari Khorsum, of which province it is a division; it is situated to the north of the districts of Kamaun and of Western Nepal.

‡ པུ་རུ་ཥ *pu-ru-ṣa* पुरुष an officer in Tibet = བློན་པོ *blon-po* a minister, official.

‡ པུ་ལི་ར་མ་ལ་ཡ *Pu-li-ra Ma-la-ya* n. of a country in ancient India.

‡ པུ་ལིང་ག *pu-liń-ga* पुंलिङ्ग n. for the masculine gender.

པུ་ལུ *pu-lu* hut, built of stones, like those of alpine herdsmen in *W.* (*Jä.*).

‡ པུ་ལོ་མའི་དགྲ *Pu-lo maḥi-dgra* पुलोमारि an epithet of Indra (*Mṅon.*) [Indra destroyed his father-in-law Puloman in order to avert his imprecation consequent on the violation of his daughter]*S.* པུ་ལོའི་སྲས་མོ *pu-loḥi sras-mo* (པུ་ལོ་མའི་སྲས་མོ *pu-lo maḥi-sras mo*) पौलोमी the daughter of Pulo, an epithet of the wife of Indra (*Mṅon.*).

པུ་ཤུ I: *pu-śu* = 1. སྤང་ཟར *spań-zar* क्रमशो [gradually tapering]*S.* 2. प्रच्छन्न [secretly]*S.*

Digitized by Google

སྤུ་ཤུ II: 1.= ཡང་ཐོག, སྟེང་ཁང upper story, second flat of a building also = བསིལ་ཁང་ ཐོག the top of a house. 2. སྤུ་ཤུའི་སྟེགས *pu-çuhi-stens* चन्द्रशालिका [top of a building]*S.*

སྤུ་ཤུད་ *Pu-çud* (ཟ) कलम 1. the hoopoe bird: སྤུ་ཤུད་ཀྱི་ཤ་གདོན་ནད་ཉེ་བར་ཞི the flesh of Pu-çud soothes apoplexy or illness caused by evil spirits. The colloq. term for the hoopoe in C. T. is *pu-pu ku-shu.* 2.= ཡང་ཐོག *yań-thog* or བསིལ་ཁང་ *bsil-khań* the turret or open airing room on the top of a house.

Syn. of 1. མཆུ་རིང་ *mchu-riń*; འགྲོ་བའི་གཙུག་ཕུད་ཅན *sgro-bi-gtsug phud-can*; དྲི་ངའི་བདག་ཆགས *dri-ńahi bdag-chags* (*Mńon.*).

སྤུ་ཤེལ་ཙེ *pu-çel tse* (ཟས) उशीर [the fragrant root of the plant *Andropogon muricatus*; the root is a cure for vomiting]*S.* (ཀླུ་སྨན་གྲས *klu-sman gras*).

Syn. ནག་དབྱེ *nag-dbye*; བྱ་ཟས *bya-zas*; འཁོར་ལོའི་ལུས *hkhor-lohi lus*; ཉ་ཡི་འབྱོར་པ *ña-yi hbyór-pa*; ལུས་ངན་མིག *lus-ńan mig* (*Mńon.*).

སྤུག་ཏ *pug-ta* [shelf, partition in a box] (*Jä.*)

སྤུག་མ *pug-ma* in Purig = collar-bone.

སྤུང་པ *puń-pa* or ཕུང་པ *phuń-pa* in *C.*, *W.* an unshaped vessel of clay or wood for water, beer, etc., but seems not to be the same with བུམ་པ *bum-pa* (*Jä.*)

‡ སྤུཎྜ་རཱི་ཀ *puṇ-ḍa ri-ka* 1. n. of a gem (precious stone). 2. n. of a celestial flower; པུཎྜ་རཱི་ཀའི་ཕྲེང་ *puṇ-ḍa ri-kahi phreń* a garland of puṇḍarīka flower (*Situ. 137*). 3. पुण्डरीक white lotus.

པུན་ནག *pun-nag* पुन्नाग [n. of a tree, *Rottleria tinctoria*, from the blossoms of which a yellowish dye is prepared]*S.*

སྤུར *pur* resp. for རོ dead body; པུར་རྒྱལ प्रेतपुरी ghost-land, a name for Tibet which is called the kingdom of the dead.

‡ སྤུརྞ་ཀཙྪ *Pur-ṇa kats-tsha* n. of a place in Ancient India.

‡ པུརྞ་གི་རི *Pur-ṇa gi-ri* in Tib. གང་བའི་རི 1. the Indian *Gosain* belonging to Joshimot who resided for many years at Tashilhunpo and accompanied *Paṇchen Rin-poche* Palden Ye-s'es to Peking. It was he who carried letters to Warren Hastings and founded the monastery of Bhot-Bagan opposite Calcutta on the Howrah side of the Hughli. He was killed by dacoits who had robbed him of the large quantity of gold he had amassed during his residence in Tibet. 2. n. of a Buddhist holy place in the Swat Valley. ཨུ་རྒྱན་གྱི་བྱང་ན་ཡོད situated on the north of Udyāna (*Dus-ye. 38*).

སྤུཥྐ་ར *puç-ka-ra* पुष्कर n. of a medicinal plant the flower of which resembles in shape a lamb's foot: པུཥྐ་ར་ཡི་རྩ་བས་བད་ཀན་ཚ་བ་སེལ the root of *pushkara* cures phelgm and fever.

+ པུས་འཁྱུད *pus-hkhyud* = སྒོམ་ཐག *sgom-thag* the string or cloth tied round the body of a *Naljor* by which he ties himself when meditating (*Pag. 76*).

པུས་མོ *pus-mo* जानु, अष्ठीव the knee; the shank or lower part of the leg from the ankle to the knee. [པུས་མོ་ས་ལ་འཛུག་པ *pus-mo sa-la hdsug-pa* to kneel]*Jä.* པུས་མོ་ས་ལ་བཙུགས་ཏེ་ཐལ་མོ་སྦྱར་ནས་ཞུས་སོ he kneeled down with the palms of his hands joined and petitioned. པུས་མོ་གཡས་པའི་ལྷུང་མ་ས་ལ་བཙུགས་ཏེ दक्षिणं जानु-मण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य [fixed the right knee-joint on the ground]*S.*

Digitized by Google

པུས་མོའི་གནས་ *pus-moḥi gnas* जानु [the knee joint]*S.*

པུས་མོའི་ལྷ་ང་ *pus-moḥi lha-ṅa* जानुमण्डल [knee-pans]*S.*

པུས་ཚིགས *pus-tshigs* = པུས་མོའི་ཚིགས *pus-moḥi tshigs* the knee joint. རྒན་མོ་པུས་འཁྲེགས་ཀྱང་འགྲོ་ཞིང་འདོད *rgan-mo pus ḥkhregs-kyaṅ ḥgro-ṣhiṅ ḥdod* though the old woman had a stiff knee she wished to go away (*Bdsa. 17*).

པེ *pe* = སྐྱབས gruel-broth (mystic) (*K. g.* ཕ, *179*).

པེ་ཀར *Pe-kar* or པེ་དཀར *Pe-dkar* (also spelt དཔེ་དཀར or དཔེ་ཧར *Dpe-har*) = དཀོར་བདག་རྒྱལ་པོ *dkor-bdag rgyal-po* the spirit-king or chief of the custodians of monastic properties. His principal shrine stands in the Nechung grove near Lhasa. He is greatly adored all over Tibet; and it is said that he was brought by Padma Sambhawa from the monastery of Odantapuri in Magadha and bound under solemn oath to protect the great monastery of Sam-ye. པེ་ཀར་གླིང་ *pe-kar gliṅ*, བསམ་ཡས the temple of Pekar in Sam-ye in which the monastic treasures are kept: གཟིམ་ཁྱིམ་ཆུང་ང་ཡང་པེ་ཀར་གླིང་གི་དཀོར་མཛོད། (*A. 91*) his small room was also in the treasury of the temple of *Pe-kar gliṅ*.

པེ་སྒང *Pe-sgaṅ* n. of a place in Tibet: ཞག་ས་པེ་སྒང་དུ་བྱས *shag-sa pe-sgaṅ du-byas* he halted one night at *Pe-sgaṅ* (*A. 90*).

པེ་ཏེ་ཧོར *Pe-te-hor*, more properly པ་ཏ་ཧོར *Pa-ta-hor*, the country to the east of Yarkand which was a great place of the Northern Buddhists.

པེ་ཙམ *pe-tsam* little, small, a little (*Sch.*).

པེ་ཙེ *pe-tse* white cabbage in *C.* (*Jä.*).

པེ་ར *pe-ra* a flat basket (*Jä.*).

པེན་པ *pen-pa*. pincers (in *Sikk.*).

པོ I: *Po* 1. n. of a place in the confines of the country of Gesar and Tibet (*G. Bon. 4*). 2. n. of a clan in Tibet (*Jig. 81*). 3. for པ་པོ.

པོ II: 1. the particle styled བདག་སྒྲ *bdag-sgra* signifying the agent, as in སྟོན་པ་པོ a demonstrator, explainer, ཐོས་པ་པོ *thos-pa-po* a hearer. 2. sign of nouns, designating concrete nouns and the masculine gender, in contradistinction to abstract nouns with པ or བ, and to feminines with མོ; connected with a numeral, it supplies the definite article: ལྔ་པོ *lṅa-po* the five (just mentioned); གཉིས་པོ *gñis-po* the two, both, (*Jä.*).

པོ་ཏ་ལ *Po-ta-la* (ལྷོ་ཕྱོགས་རི་བོ་གྲུ་འཛིན *lho-phyogs ri-bogru-ḥdsin*) 1. पोतल or पोतलक the residence of Avalokites'vara and Āryā Tārā on a hill situated in an harbour somewhere in the Indian ocean; acc. to the Chinese Buddhists an island in the China sea off the coast of Shanghai. 2. = རྩེ་པོ་ཏ་ལ *Rtse Po ta-la* or རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེའི་ཕོ་བྲང་ *rgyal-wa rin-po cheḥi pho-braṅ* the residence of the Dalai Lama at Lhasa (*Rtsii.*). The buildings stand on a three-peaked hill in the north-western suburbs of Lhasa.

† པོ་ཏང་གི *po-taṅ-gi* = གསོང་པོར་སྨྲ་བ *gsoṅ-por smra-wa* (mystic) (*K. g.* ཕ, *27*).

པོ་ཏི *po-ti* = པུ་ཏི *pu-ti* small book.

པོ་ཏོག *po-tog* v. མཐོ་པོ་ཏོག *mtho-po tog* (*Jä.*).

པོ་བོ *po-bo* grandfather (both in the father's and mother's side); མོ་མོ grandmother.

པོ་ལོན་ཅན *Po-lon-çan* n. of a high mountain in China.

པོ་སོན་ཆ *po-son-cha* अगस्त्य a shrub *Sesbana grandiflora*.

Syn. གོང་བུ་ཅན *goṅ-bu-can*; ལག་པའི་ཚེས་དུས *lag-paḥi tshes-dus*; གསེར་གྱི་ལག *gser-gyi lag*; དབུགས་འབྱིན་ཤིང *dbugs-ḥbyin çiṅ*; འཁྱོག་པོའི་སྡེ *ḥkhyog-poḥi sde*; སྨྱོས་བྱེད *myos-byed*; ཆང་ཤིང *chaṅ-çiṅ* (*Mṅon.*).

པོག *pog* कुन्दुरु [the resin of the plant *Boswellia thurifera*]*S.*

པོག་ཏ *pog-ta* (Mong.) = རྗེ sir, lord.

པོག་ཕོར *pog-phor* = སྤོས་ཕོར *spos-phor* (པོག *pog* = སྤོས *spos*) incense-burner, perfuming-pan.

པོད *pod* acc. to *Jä.* = པོན *pon*, པོན་ཏོ *pon-to*, v. ཕོན *phon*, ཕོན་ཏོ *phon-to*.

པོར་འཛོད *Por-ḥdsod* n. of a tribe in Tibet (*J. Zaṅ.*).

པོལ *pol* in Tsang is said to be a sort of fever.

པྲ I: *pra* 1. a small turquoise, in *W.* seldom larger than a lentil, for wearing on ornamental rings. 2. v. ཚོམ *tshom*.

པྲ II: also པྲ་མོ *pra-mo* 1. lot; sign, token, prognostic: པྲ་ངན་པ *pra-ṅan-pa* bad sign; པྲ་ཕབ་པ *pra phab-pa* = རྟགས་བྱེད་པ *rtags-pa byed-pa* to draw prognostics from a charmed mirror: རྗེ་འཇམ་སྒྲོལ་མའི་པྲ་ཕབ་པ་ནས prognostics were drawn from a mirror consecrated to Dolma (*A.* 57); པྲ་རྟགས *pra-rtags*, མེ་ལོང་བཀྲམ་ནས་གཟུགས་ཀྱི་བཟང་ངན་གང་ཡང་ཤར་བའི་རྟགས་པ the mirror having been consecrated any good or bad signs will appear on it; ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་པྲ་རྟགས་ངན the ill-omen of *Samâdhi* (*D.R.*).

‡ པྲ་ཀིར་ཡ *pra kir-ya* करञ्ज [1. the plant *Guilandina bonduc*. 2. the tree *Pongamia glabra*]*S.*; v. ཀ་རང་དྷ *ka-raṅ dsa* (*Mṅon.*).

‡ པྲ་ག་ཛྱོ་ཏི་ཥ *Praga dsyo-ti ṣa* प्राग्ज्योतिष n. of a mountain said to be situated beyond the mountains of Susrimo Parvata which is inhabited by the gods and where the Asuras cause the former constant terror (*K. d.* ད, 283). [It is identified by some writers with Prâgjyotisha, or the province of Assam]*S.*

པྲ་ཆལ *pra-chal* or སྤྲལ་ཆལ *spral-chal* jest, joke, nonsensical talk; པྲ་ཆལ་བྱེད་པ *pra-chal byed-pa* to make sport, to play the buffoon; པྲ་ཆལ་སློང་བ *pra-chal sloṅ-wa* to cause merriment (*Jä.*).

‡ པྲ་ཏི་པོ་ཏང་གི *pra-ti po-taṅ-gi* is explained as གསང་པོར་སྨྲ་བའི་ལན *gsaṅ-por smra-waḥi lan* reply to an enquiry given in a mystic language.

པྲ་དུན་རྩེ་ལྷ་ཁང *Pra-dun-rtse lha khaṅ* one of the twelve Buddhist temples said to have been erected by king *Sroṅ-btsan Sgam-po*, this one being in the north of Tibet.

‡ པྲ་པ་ཏ *pra-pa-ta* = གྲུ *gru* boat (in mystic language) (*K. g.* 27).

པྲ་ཕབ་པ *pra-phab-pa* [1. प्रदीप, n. of a prince, 2. प्रतिमा figure, shape image]*S.*; པྲ་ཕབ་བཞིན *pra-phab bshin* प्रतिकृति likeness, image.

པྲ་བ *pra-wa* 1. बक, པྲ་བའི་མེ་ཏོག *pra-waḥi me-tog* बकपुष्प [the flower of the tree called *Æschynomene grandiflora*]*S.* 2. कपित्थ [hardness, the plant *Teronia elephantum*]*S.*

པྲ་ཚིལ *pra-tshil* = སྦྲང་རྩིགས་མ *sbraṅ-rtsigs-ma* bee-wax.

པྲ་ཧི *pra-hi* a tailless rodent, *Lagomys badius* or some kindred species.

‡ པྲི་ཡང་ཀུ *pri yaṅ-ku* or པྲི་ཡང་གུ *pri yaṅ-gu* प्रियङ्गु [*Panicum italicum*, a medicinal plant and perfume described in some places as being a fragrant seed]*S.* ཤིང་ཤིང་གུ་ཤིང༌། ཤིང་མཆོད་ལྡན་གྱིས། ཤིང་མ་རྫོང་ཐ་མ་མེ་ཏོག་འབྲས་བུ་ཅན་མ་དཀོན.

Syn. བུད་མེད་མིང་ཅན *bud-med miñ-can*; སྣ་ཚོགས་སྡེ *sna-tshogs sde*; འབྱུང་པོའི་མེ་ཏོག *hbyuñ-pohi-me-tog*; འཛམ་བུ་སྐྱེས *dzam-bu skyes*; འཁྲི་མཆོག་ལྡན *hkhri-mchog ldan*; སྔ་སངས་ཅན *sña-sañs can*; ས་ལ་ཕྱག་འཚལ *sa-la phyag-htshal* (*Mñon.*).

སྤྲོག *prog* or མེ་སྤྲོག *me-prog* the crest of a cock (*Cs.*)

སྤྲོག་ཞུ *prog-shu* or ཕྲོག་ཞུ *phrog-shu* मुकुट, मुकुट=ཅོད་པན *cod-pan* ornamental helmet, the kind of crown worn by Vais'ravaṇa the king of the north.

Syn. མགོ་རྒྱན *mgo-rgyan*; དབུ་རྒྱན *dbu-rgyan* (*Mñon.*).

དཔག། *dpag* measure: དཔག་མེད *dpag-med* or དཔག་ཡས *dpag-yas* measureless, immeasurable. དཔག་ཐག *dpag-thag* measuring string or tape; དཔག་པ *dpag-pa* व्याम fathom; དཔག་བྱས *dpag-byas* मेय measurable; དཔག་བྲལ *dpag-bral* विवाह, विवह n. of a number. དཔག་འབྱམས *dpag-hbyams* id.

དཔག་ཚད *dpag-tshad* योजन acc. to *Cs.* 4,000 fathoms, hence a geographical mile; དཔག་ཚེན *dpag-cen* a distance of 5,000 fathoms.

དཔག་ཅོད *Dpag-cod* or དཔའ *Dpah* n. of a village in Kham belonging to the estate of ཀུན་བདེ་གླིང་ *Kun-bde gliñ*, *i.e.*, to one of the four great Ling monasteries of Lhasa (*Loñ.* ᵃ, *16*).

དཔག་བསམ *dpag-bsam* कल्प thought, imagination, wish. དཔག་བསམ་འཁྲི་ཤིང་ *dpag-bsam hkhri-çiñ* कल्पलता or कल्पलतिका the wishing tree, the tree of cogitation; n. of a fine poetical work written by Kshemendra on the exploits and glories of Buddha. This work occurs in full in the Tangyur, in the 93rd vol. mdo section; the text and a synopsis of the whole work in Tibetan have been published under the editorship of Sarat Chandra Das, C.I.E., by the Asiatic Society of Bengal. དཔག་བསམ་ལྗོན་པ *dpag-bsam ljon-pa* कल्पवृक्ष the wishing-tree; one who is very charitable and gives alms to all beggars.

དཔགས *dpags* 1. parched barley meal made into sop or balls by soaking in tea or soup. 2.=སོག་པ *sog-pa* चयित [to accumulate]*S.* 3.=གཏིང་ *gtiñ* depth. འབྲོག་པས་ང་ལ་དཔགས་ཤིག་ཡོད in me said the herdsman there is some depth (of mind) (*A. 142*).

དཔང་ *dpañ* or དཔང་པོ *dpañ-po* 1. a witness, one able to attest or bear witness; also, a surety: དཔང་བྱེད་པ *dpañ byed-pa* to bear witness, to attest, v. མནའ *mnah*; རང་སེམས་དཔང་དུ་འཇོག་པ to be sincere, to be conscious of speaking the truth (*Jä.*); དཔང་པོས་ལྐོག་རྙན་ཟ་བ་དེ (ཁྲིམས་ཀྱི་མཐའ་རླུང་ལ་འཕྱར་བ་ཡིན causes the ends of law to be thrown to the winds) the witness that receives secret gratification (*Gser-phreñ 16*). དཔང་དུ་འགྱུར་བ *dpañ-du hgyur-wa* to be witness of བདེན་དཔང་ witness or proof for the truth of; a thing; རྫུན་དཔང་ *rdsun-dpañ* false witness (*Schtr*). ཁ་དཔང་ *C.*, one who is a defendant's advocate; ཁ་དཔང་ (or དཔང་པོ) བྱེད་པ c. genit. or dat., to defend in a court of justice (*Jä.*). དཔང་པོར་འདྲི་པ *dpañ-por hdri-pa* asked to be a witness; དཔང་འཕེར་བ *dpañ-hpher-wa* to become witness.

དཔང་བློ་གྲོས་བརྟན་པ *Dpañ-blo gros brtan-pa* n. of a learned *Lotsāwa* of Tibet.

དཔང་དམའ་བ *dpañ-dmah-wa* low; དཔང་མཐོ་བ *dpañ-mtho-wa* high.

དཔངས *dpañs* उच्छ्राय height, དཔངས་སུ *dpañs-su* in height.

དཔའ *dpah* or དཔའ་བ *dpah-wa* शूर, वीर, अपरिभव्य, सुयोधन, वलीय 1. sbst. bravery strength, courage; also adj. brave, strong,

Digitized by Google

courageous; དཔའ་ཁུམས *dpaḥ-khums* weak, strengthless, feeble. དཔའ་རྒྱས་པ *dpaḥ rgyas-pa*=དཔའ་ངར་བ very powerful, heroic, chivalrous. དཔའ་མངའ *dpaḥ-mṅaḥ* (རྩལ་ཡོད་པ) strong, powerful; དཔའ་ལྡན *dpaḥ-ldan* brave. 2. in *W.* taste, agreeable flavour.

དཔའ་སྐོང་བ *dpaḥ-skoṅ-wa*=ང་རྒྱལ་འཇོམས་པ *ṅa-rgyal ḥjoms-pa* to humiliate, to humble, break the pride: བསོད་ཀྱི་ནམས་པ་ཐམས་ཅད་པ་དཔག་དཔའ་སྐོང་བའི་ཕྱིར་དུ་འབྱུང་བའི་དཔེ་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། (*Ḥbrom.* ཕ, *318*).

དཔའ་ཅན *dpaḥ-can* 1. brave. 2. beautiful. 3. *W.* savoury (*Jä.*).

དཔའ་དར *dpaḥ-dar* scarf presented to one who has distinguished himself by valour and success in any undertaking.

དཔའ་གདམ *dpaḥ-gdam*=གྲི་རིང་ long knife, a sword.

དཔའ་པ *dpaḥ-pa*, a medicinal plant with root resembling that of a radish.

དཔའ་པོ *dpaḥ-po* heroic. དཔའ་པོ་དུལ *dpaḥ-po dul* an epithet of Bhīmasena the second Pāṇḍava (*Mṅon.*). དཔའ་པོ་ཟླ་མ *dpaḥ-po dsa-ma* an epithet of Paraçurāma (*Mṅon.*). དཔའ་པོ་ལག་པ *dpaḥ-po lag-pa* करवीर [the fragrant oleander] *S.*; n. of a medicinal plant and flower (*Mṅon.*).

དཔའ་བ *dpaḥ-wa* वीर, तपस्विन् an ascetic; a steady person; v. ante དཔའ. དཔའ་ཉིད steadiness, valour.

དཔའ་བོ *dpaḥ-bo* वीर, शूर 1. an intrepid chivalrous person, hero, a fearless strong man, a demi-god. 2. brave, heroic: རྟ་མགྲིན་དཔའ་བོ *Rta-mgrin dpaḥ-wo* brave Tamdin! according to some དཔའ་བོ་ཆེན་པོ *dpaḥ-bo chen-po* is same as བོང་ནག *boṅ-nag* aconite: དཔའ་བོ་ཆེན་པོ་རྣམ་གསུམ་དང་ཚན་ཅིག. དཔའ་བོ་བརྟན་པ *dpaḥ-bo brtan-pa*=གུར་གུམ saffron (*Mṅon.*). དཔའ་བོ་མཆོང་གི་གཙུག་ཕུད་ཅན=བྱ་རོག་མིག *bya-rog mig* བྱ་རོག་ནོར་བུ *bya-rog nor-bu*, དཀར་པོ་ཡར་འདྲེན་རེ་སྐོར *dkar-po yar-ḥdren re-skor*, etc. (*Sman.* *350*). དཔའ་བོ་སེར *dpaḥ-bo ser*, an officinal plant of bitter taste. དཔའ་བོའི་རྒྱུད *dpaḥ-boḥi-rgyud*; वीरि, वार्ण of chivalrous spirit, heroic and noble-birth.

Syn. སྟོབས་ཅན *stobs-chen*; རྒྱད་མི *gyad-mi*; ཕ་རོལ་གནོན *pha-rol-gnon*; ཤེ་སྡང་གཏུམ་པའི་དཔུང་པ་ཅན *she-sdaṅ gtum-paḥi dpuṅ-pa-can*; རྣམ་གནོན་ཅན *rnam-gnon-can*; གཡུལ་ངོར་བརྟན *gyul-ṅor brtan*; ཚིམ་པ་མེད *tshim-pa med*; ཐལ་བྱུང་འགྲོ *thal-byuṅ ḥgro*; འཇིགས་མེད *ḥjigs-med*; འཇིགས་སྐྲག་བྲལ *ḥjigs-skrag-bral*; བག་མི་ཚ *bag-mi tsha*; ཞུམ་པ་མི་མངའ *zhum-pa mi-mṅaḥ*; ངམ་ངེ་མེད *ṅam-ṅa med*; གཡུལ་ན་བརྗིད *gyul-na brjid*; སྙིང་སྟོབས་ཅན *sñiṅ-stobs can*; རྟུལ་ཕོད་པ *rtul-phod pa*; ཆུ་གང་ཅན *chu-gaṅ can*; མི་འགོང་བ *mi-ḥgoṅ-wa*; འཐབ་ཆོས་སྦྱང་ *ḥthab-chos sbyaṅ*. (*Mṅon.*).

དཔའ་བོ་བརྒྱུད *dpaḥ-bo brgyud* an epithet of Vishṇu (*Mṅon.*).

དཔའ་བོའི་འདུག་སྟངས *dpaḥ-poḥi ḥdug-staṅs* the manner of sitting of a *lha* or minor god (*Ya-sel.*).

དཔའ་བྱེད *dpaḥ-byed* वीर [hero] *S.*

དཔའ་མོ *dpaḥ-mo* 1. heroine, also name of a Yaksha queen (*K. g.* ད, *139*). 2. v. མང་།

དཔའ་རབ *Dpaḥ-rab* n. of a country that was ruled over by king Udayi (འཆར་ཀ) (*K. d. 133*).

དཔའ་རླབས་ལྡན་བཅས་པ *dpaḥ-rlabs-dan bcas-pa* मोदोर्मिक [having violent waves; the ocean] *S.*

དཔའ་ཅོད *dpaḥ-çod*=དཔག་ཅོད *dpag-çod*.

དཔལ I: *Dpal* श्रीपर्णी, काश्मरी n. of a medicinal tree [the tree *Gmelina arborea*] *S.*

Syn. ཀུན་ནས་བཟང་ *kun-nas bzaṅ*; ལོ་མ་མཛར *lo-ma mdzar*; སྦྲང་རྩིའི་འདབ *sbraṅ-rtsiḥi ḥdab*;

Digitized by Google

ལོ་མ་བཟང་སྤྲོད་བྱེད་ *lo-ma-bzañ sprod-byed*; དཔལ་གྱི་ལོ་མ *dpal-gyi lo-ma* (*Mñon.*).

དཔལ II: 1. लक्ष्मी, श्री, भग, भाग, पद्मा glory, splendour. magnificence, abundance; prosperity, talent. སྐྱིད་པའི་དཔལ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པ enjoying the utmost happiness (*Glr.*); as an epithet, or part of the names of deities, *e.g.*, དཔལ་ལྡེམ *Dpal ldem* a deity incarnated in the Sikkim mountain peak of Pandim; འགྲོ་བའི་དཔལ welfare of all living beings. ཀུན་གྱི་དཔལ་དུ་འགྱུར་བ or ཤར་བ to be the salvation, the saviour of all beings (*Glr.*); དཔལ་སྐྱེད་པ *dpal-skyed-pa*, གཞན་གྱི་རང་གི་དཔལ *gzhan-gyi rañ-gi dpal* to work for the elevation of others or for one's own. 2. nobility: དཔལ་གྱི་གནང་བ privilege of nobility; དཔལ་གྱི་གནང་ཤོག diploma of nobility; དཔལ་གྱི་གནང་ཤོག་པ one having a diploma of nobility (*Cs*)

Syn. ཡོན་ཏན *yon-tan*; གཟི་བརྗིད *gzi-brjid*; གཉེན་ལོངས་སྤྱོད *gñen-loñs spyod* (*Mñon.*).

དཔལ་སྐྱེས *dpal-skyes* = རྒྱ་ཤུག *rgya-çug* (*Mñon.*).

དཔལ་སྐྱོང་ *Dpal-skyoñ* श्रीश [the lord of fortune, n. of Vishṇu; also a king]*S.*

དཔལ་ཁྱད *dpal-khyad* = དཔལ *dpal* (*Jä.*).

དཔལ་འཁོར་བཙན *Dpal-ḥkhor btsan* n. of an early king of Tibet, the son of king *Gnam-lde Ḥod-srun* (*Loñ.* ཀ, *8*).

‡ དཔལ་གོས *dpal-gos* 1. पद्म lotus flower (*Mñon.*). 2. श्रीवास [dwelling with S'rī, n. of Vishṇu]*S.* དཔལ་གྱི་བེའུས་མཚན *dpal-gyi behus mtshan* another epithet of Vishṇu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་དུམ་བུ ཙན་དན་དཀར་པོ *dpal-gyi dum-bu tsan-dan dkar-po* श्वेतचन्दन श्रीखण्ड white sandal-wood.

དཔལ་གྱི་ཕག་པ *dpal-gyi phag-pa* श्रीवराह ['the divine boar,' a n. of Vishṇu]*S.* དཔལ་གྱི་བདག *dpal-gyi bdag* श्रीपति another epithet of Vishṇu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་འདབ་མ་ཅན *dpal-gyi ḥdab-ma can* as met. = lotus flower (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་བུ *dpal-gyi-bu* met. horse (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་བེའུ *dpal-gyi behu* श्रीवत्स noose of love, n. of a gem [a particular mark or curl-hair on the breast of Vishnu]*S.*

དཔལ་གྱི་རི *Dpal-gyi ri* श्रीपर्वत [n. of a mountain mentioned by Bhavabhūti in his Malatimādhava]*S.* Also a mountain in Southern India where Nāgārjuna is said to have spent his last days absorbed in deep meditation. Also a mountain with a monastery in Tsang, opposite Dong-tse, built by an incarnate lama of the Nying-ma school.

དཔལ་གྱི་ལག་པ *dpal-gyi lag-pa* श्रीकर; an epithet of Vishṇu (*Mñon.*). དཔལ་གྱི་ལག་ལྡན་མ *dpal-gyi-lag-ldan-ma* or དཔལ་སྟུག *dpal-stug* = ཞོ *sho* curds.

དཔལ་མགྲིན *dpal-mgrin* श्रीकण्ठ another epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་མཆོག་དང་པོའི་རྒྱུད *dpal-mchog dañ-pohi rgyud* n. of a book (in *K. g.* ཉ, *294*).

དཔལ་གཏུམ་པོ *Dpal-gtum-po* n. of a spirit-king of very frightful appearance (*K. g.* ཤ, *1*).

དཔལ་གཏེར *dpal-gter* or དཔལ་སྟེར *dpal-ster* an epithet of Nam-sras or Vais'ravaṇa (*Mñon.*).

དཔལ་སྟུག *dpal-stug* श्रीघन majestic.

དཔལ་སྡེའི་རྫོང་ *Dpal-sdehi rdsoñ* n. of a small fort and Jong situated on the north margin of Yamdok-lake a few miles to the south-east of Khamba-La and on the road to Lhasa from Gyañtse (*Loñ.* ཀ, *14*). The Jesuit missionaries who visited Tibet in the 18th century A.D. on their way to Lhasa passed this place and called the great lake after the name of the fort

Digitized by Google

དཔལ་སྡེ་ཞབས་དྲུང་ *Dpal-sde shabs-druṅ* n. of a Nyingma sage of Yamdok district, a great expert in Tantrik ritual and author of the work ཞི་ཁྲིད་ཆོས. By his infl ence with the lake-deities the Jong-Gar Mongol invasion of this district was repulsed and 1,000 Mongol soldiers drowned in the Yamdok Tsho.

དཔལ་རྡོ་རྗེ་འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད *dpal-rdo-rje-ḥjigs byed kyi-rgyud* श्रीवज्रभैरवतन्त्र n. of a book in *K. g.* ར, *46*.

དཔལ་རྡོ་རྗེ་གདན *Dpal-rdo-rje-gdan* श्रीवज्रासन the ancient name of Buddha Gayā in Behar: དཔལ་རྡོ་རྗེ་གདན་གྱི་ཤར་ཕྱོགས་ན་ཡུལ་ཆེན་པོ་བང་གཱ་ལ (*A. 26*) to the east of Dorjedan is situated the great country of Bangala.

དཔལ་འདབ *dpal-ḥdab* श्रीपत्र.

དཔལ་ལྡན *dpal-ldan* श्रीमान्, श्रीमत्; adj. glorious; also as sbst. one possessed of glory, abundance, wealth, property, talents, &c.; is a common title by which every Buddhist is privileged to be addressed. དཔལ་ལྡན་མ श्रीमती possessed of glory, and charms, noblewoman.

དཔལ་ལྡན་ཁྲག་འཐུང་ *Dpal-ldan khrag-ḥthuṅ* = དགྱེས་པ་རྡོ་རྗེ *Dgyes-pa rdo-rje* an epithet of a wrathful Buddhist deity of the *Tantra* class (*Mṅon.*).

དཔལ་ལྡན་དུས་འཁོར *Dpal-ldan dus-ḥkhor* श्रीकालचक्र an epithet of the Adi Buddha (*Mṅon.*).

དཔལ་ལྡན་འབྲས་སྤུངས *Dpal-ldan ḥbras-spuṅs* श्रीधान्यकटक 1. n. of an ancient Buddhist monastery in Orissa (near modern Katak). 2. The great monastery of Daipung near Lhasa (*S. kar. 180*).

དཔལ་ལྡན་མ *dpal ldan-ma* श्रीमती; 1. polite term for the female sex. 2. n. of a *Yakshinī*, queen of the *Yaksha* demi-gods (*K. g.* ད, *133*).

དཔལ་ལྡན་སྨད་རྒྱུད་པ *dpal-ldan smad rgyud-pa* = རྒྱུད་སྨད་གྲྭ་ཚང་ *rgyud-smad grwa-tshaṅ* n. of the *Tantrik* section of the Gahdan monastery.(*Loṅ.* ས, *17*).

དཔལ་ལྡན་ལྷ་མོ *Dpal-ldan Lha-mo* is a goddess of terrific aspect famous for her bloody and licentious deeds, but at the same time a constant and redoubtable championess of Buddhisim. She is the analogue of the Indian goddess S'rīmati Devi; and by the Mongol Tatars is known as *Ukin Tegri*. In all large Tibetan temples Paldan Lhamo is to be found presiding over the ཁྲོ་བོ or wrathful deities. Her several names are:—ལྷ་མོ་ཨུ་མ *lha-mo uma*; ལྷ་མོ་དམར་མོ *lha-mo dmar-mo*; ཙ་མུཎྜི *tsa mun-di*; ལྷ་མོ་པར་ཎ་ཤ་བ་རི *lha-mo par-na-ça pa ri*; རི་ཁྲོད་ལོ་མ་ཅན *ri-krod lo-ma ca*; ལྷ་མོ་དཀར་མོ་དུང་སྐྱོང་མ *lha-mo dkar-mo duṅ-skyoṅ ma*; སྤས་པའི་ཐལ་མདོག་མ *spas-paḥi thal mdog-ma*; ཁྲོ་གཉེར་ཅན་མ *khro-gñer-chan-ma*; མི་ཕམ་ཁྲོ་གཉེར་རོ་ལངས་མ *mi-pham khro-gñer ro-laṅs ma*; ནག་མོ་རེ་མ་ཏི *nag-mo re-ma-ti*; སྲིན་པོ་དམར་འདབ *srin-po dmar-ḥdab*; ཕུར་བའི་ལྷ་གསེར་ཅན *phur-wabi lha gser-can*; སྲིད་པ་གསུམ་གྱི་བློ་འཕྲོག་མ *srid-pa gsum-gyi-blo-ḥphrog-ma*; ཡ་མཚན་འཕྲུལ་གྱི་གཙོག་པ་ཅན *ya-mtshan ḥphrul-gyi gçog-pa can*; དཔལ་ལྷ་མོ་ནག་མོ *dpal lha-mo nag-mo*; དཔལ་ལྡན་འཕྱི་མ *dpal-ldan ḥphyi-ma*; ཡག་ཤ་རེ་མ་ཏི *yag-ça re-ma-ti*; སྲིད་གསུམ་རྒྱལ་མོ *srid-gsum rgyal-mo*; རྡོ་རྗེ་གློག་མ་སྤྲིན *rdo-rje glog-ma sprin*; འདོད་པའི་ཁམས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་མ *ḥdod-paḥi khams-kyi dwaṅ-phyug-ma*; ལྷ་མོ་མན་ཛུ *lha-mo man-dsu*; དམག་ཟོར་རྒྱལ་མོ *dmag-zor rgyal-mo*; ལྷ་མོ་དམག་ཟོར་མ *lha-mo dmag-zorma*; རྒྱལ་མོ་ལྡིང་བཟང་ *rgyal-mo ldiṅ-bzaṅ*.

དཔལ་འདལ *dpal-ḥdal* श्रीपर्णी [the plant *Premna spinosa*, the lotus.]*S*.

དཔལ་བེའུ *dpal-beḥu* श्रीवत्स love noose. [1. Vishṇu. 2. a particular mark or curl of hair on the breast of Vishṇu.]*S*.

Digitized by Google

དཔལ་བྱེད་ *dpal-byed* अर्जुन [the third of the Pandava brothers.]*S.*

དཔལ་འབྱོར་ *dpal-hbyor* 1. glory, effulgence, grandeur: འོད་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ glory of light (*A. K. 111-36*). 2. *W.* strawberry. 3. is a common personal name for men.

དཔལ་འབྲས་ *dpal-hbras* श्रीफल woodapple (*K. d.* ཆ, *427*). वर्वटक several plants such as *Momordika mixta.*

དཔལ་སྦས་ *Dpal-sbas* श्रीगुप्त n. of a householder who at the instigation of Kshapanaka laid a foul plot to kill Buddha who miraculously frustrated his designs and converted him to Buddhism (*K. d.* ཆ, *417*).

དཔལ་སྦྱིན་ *dpal-sbyin* श्रीदत्त ;=Kuvera.

དཔལ་མོ་ *Dpal-mo* कमला, श्रीमती she that has sprung from the ocean of milk, in certain Tantras set down as the *Yum* or *Nus-ma* (sakti or female energy) co-operative with *Spyan-ras-gzigs* (Avalokites'vara).

དཔལ་གཙོ་ *dpal gtso* श्रीप्रधान bolder.

དཔལ་ཡོན་ *dpal-yon* [1. धन्य fortunate. 2. the fruit of *Diospyros embryobteris.*]*S.*

དཔལ་གསང་བའི་སྙིང་པོ་ *dpal-gsań wahi-sñiń-po* n. of a book in *K. g.* ཀ, *139* much used by the Nyingma school.

དཔལ་གསང་བ་འདུས་པ་ *Dpal-gsań-wa hdus-pa* गुह्यसमाज n. of a *Tantra* which is considered as a standard Tantrik work of the Northern Buddhists.

དཔུང་ *dpuń* 1. समूह host, great number; as vb. to collect, assemble, pf. དཔུངས་ *dpuńs.* 2.=དམག་ཚོགས་ (*Mńon.*) force, troops, army; དཔུང་བཞི or དཔུང་ཚོགས་བཞི་ चतुरंग-बलकाय are the following four kinds of troops:—རྟ་ཚོགས་ cavalry; གླང་པོ་ཆེའི་ཚོགས་ elephant; ཤིང་རྟའི་ཚོགས་ chariots; རྐང་ཐང་གི་ཚོགས་ infantry. དཔུང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ *dpuń-gi dkyil-hkhor*=དམག་དཔུང་ *dmag-dpuń* army, troops (*Mńon.*); དཔུང་གི་མགོན་པོ་ *dpuń-gi mgon-po*=དམག་དཔོན་ *dmag-dpon* commander, general (*Mńon.*); དཔུང་གི་གཉེན་ *dpuń-gi gñen* friend, protector, defender, assistant; དཔུང་གི་ཚོགས་ *dpuń-gi tshog* དམག་དཔུང་ army; དགྲ་དཔུང་ hostile army; དཔུང་གྲོགས་ or དཔུང་རོགས་ allies.

དཔུང་རྒྱན་ *dpuń-rgyań* or དཔུང་པའི་རྒྱན་ [केयूर, अङ्गद a bracelet worn on the upper arm]*S.* དཔུང་པ་འདོགས་བྱེད་ an ornament for the arm; རིན་ཆེན་དཔུང་རྒྱན་ arm-ornament made of precious stones (*A. K. 1-10*).

དཔུང་འཁུམ་པ་ *dpuń hjum-pa* (*Sch.*) to contract the arm.

དཔུང་གཉེན་ *dpuń-gñen* परायण [last resort]*S.*

དཔུང་ལྡན་ *dpuń-ldan*=རི་ *ri* पर्वत mountain.

དཔུང་གནོན་ *dpuń-gnon* reinforcement.

དཔུང་པ་ *dpuń-pa* 1. बाहु, स्कन्ध the shoulder; the upper part of the arm. དཔུང་མགོ་=དཔུང་པའི་མགོ་ *dpuń-pahi hgo* or ཕྲག་ *phrag* shoulders (*Mńon.*). དཔུང་པ་རྐང་ *dpuń-pa rkań* shoulder-blade; དཔུང་པ་རྒྱས་པ་ *dpuń-pa rgyas-pa* पीनबाहु fleshy shoulder; དཔུང་པ་ལག་པ་ *dpuń-pa lag-pa* upper and lower arm (*Cs.*); དཔུང་ཁར་ on the shoulder; དཔུང་པ་དང་དཔྱི་གཉིས་ both the shoulders and hips (*S. g.*). དཔུང་པའི་བུ་ *dpuń-pahi-bu* बाहव: [arms or pertaining to arms]. 2. राशि, पुञ्ज a heap, anything piled up together.

དཔུང་པས་བྱིན་ *Dpuń-pas-byin* an epithet of the great Yeru Tsang-po of Tibet (*Mńon.*).

དཔུང་བུ་ཆུང་ *dpuń-bu chuń*=རྐང་ཐང་དམག་མི་ infantry (*A. 149*).

དཔུང་ལག་སྐྱེས་ *Dpuń-la skyes*=ལག་ལས་སྐྱེས་ *lag-las skyes* born of the hand, n. of a king (*Mńon.*).

དཔུང་བཟང་གིས་ཞུས་པའི་རྒྱུད་ *dpuń-bzań gis-zhus pahi-rgyud* n. of a *Tantra* in which there

Digitized by Google

are descriptions of mystic vows, the method of preserving one's vows, manner of meditation and that of ejaculating charms (*K. g.* ཚ, *40*).

དཔུང་གཡོས *dpuṅ-gyos* re-inforcement of troops, also sending of troops to fight.

དཔུས་བསྒྱུར་བ *dpus-bsgyur-wa*, རྫས་ཕག་འཚོང་ or འཛེ་བ to exchange or dispose of articles: གཞུང་དུ་དཀོན་རིགས་རྣམས་མ། གཏོགས་དཔུས་བསྒྱུར་གནང་ with the exception of very rare articles it would be necessary to sell off on Government account (*D. çel. 11*).

དཔེ *dpe*=ཉེ་བར་འཇལ་བ *ñe-war hjal-wa* दृष्टान्त, निदर्शनं, उपमा 1. sample, specimen, example, pattern: དཔེར་ན for instance; དེ་དཔེར་བྱས་ནས *de-dper byes-nas* taking this for a sample (*Zam.*). 2. way of doing anything, method: རྒྱ་ནག་ནས་རྩིས་ཀྱི་དཔེ་བྱུང་ it was from China that methods of reckoning arose; དཔེ་ཅི་ལྟར according to what method, plan, example; མཐུན་པའི་དཔེ a way that may be followed, a good example. 3. a parable, analogue, simile, illustration. 4. a book: ཀ་དཔེ, ཀ་ཁའི་དཔེ A-B-C book, primer; ཕྱག་དཔེ resp. for དཔེ; ཡུམ་དཔེ, *yum-dpe* original of a book; བུ་དཔེ *bu-dpe* copy of a book; དཔེ་ཐོ list of books; དཔེ་ཤུབས book-cover; དཔེ་རྩོམ་པ to write, to compose; དཔེ་བཤུ་བ to copy a book; དཔེ་བཤུས copied manuscript; དཔེ་འཚེམ་པ to stitch a book; དཔེ་མཇུག end of a book. དཔེ་ཀ *dpe-ka* a little book (*Jä.*).

དཔེ་ཁང་ *dpe-khaṅ* library; book-seller's shop.

དཔེ་ཁྲི *dpe-khri* a table to put books on, a bookstand.

+ དཔེ་མཁྱུད *dpe mkhyud* fond of books.

དཔེ་རྒྱུག *dpe-rgyug* or དཔེ་རྒྱུགས book-lesson.

དཔེ་སྒྲ *dpe-sgra* in *W.* speech (*Jä.*).

དཔེ་ཆ *dpe-cha* पुस्तक in colloq. is the common word for book.

དཔེ་བརྗོད་ *dpe-brjod* उदाहरण (*Mṅon.*) 1. example, comparison: དཔེ་བརྗོད་པའི་ཚུལ་གྱིས उदाहरणयोगेन by way or means of example; དཔེ་བརྗོད་བྱེད་པ to compare, to cite an example. 2. paradigm, example in *Gram.* (*Jä.*)

དཔེ་བྱད *dpe-byad* अनुव्यञ्जन proportion, symmetry, beauty (*Jä.*). [In the Lalitavistara it occurs as meaning "secondary marks of perfection."] *S.* དཔེ་བྱད་ཅན *dpe-byad can* well-proportioned; དཔེ་བྱད་བཟང་པོ་བརྒྱད་ཅུ the eighty physical perfections of Buddha (རྒྱང་ཐུན. *336*).

དཔེ་མེད *Dpe-med* n. of a city in ancient India (*Jig.*).

དཔེ་མེད་པ *dpe-med-pa* अनुपम incomparable, unique, unexampled; an epithet of Buddha. Also personal name.

དཔེ་ཡས *dpe-yas* (གྲངས) उपसम n. of a number.

+ **དཔེན་པ** *dpen-pa* is used for ཕངས་པ *phaṅs-pa* or ཡིད་འོང་ *yid-hoṅ* उपमा charming, very handsome; useful.

དཔེར་ན *dper-na* or དཔེར *dper* यथापि, तद्यथा for example; v. sub. དཔེ *dpe*. དཔེར་མཚོན *dper-mtshon*=དཔེར་བཞག་པ setting example. དཔེར་ཡང *dper-yaṅ* उपमापि [even comparison]*S.* དཔེར་བརྗོད་པ *dper-brjod-pa* fit for being an example.

དཔོག་པ *dpog-pa* pf. དཔགས *dpags*, fut. དཔག *dpag*, to measure, to apportion, to fix: དཔག་ཏུ་མེད or དཔག་ཏུ་མེད་པ immeasurable དཔག་ཡས, དཔག་ཡས immensely large, very much; ཐུགས དཔག་མེད infinite grace; ཐུགས་དཔག་མཛད་པ to show mercy ཚད་དཔོག་པ *tshad-dpog-pa* to fathom: གཏིང་དཔོག་མེད་པ fathomless; དོན་དཔོག་མ་དཔོག meaning comprehensible or not. དཔོག་འགྲོ=ཆུ་བརྒལ་འགྲོ་བ (in the dialect of Amdo) to cross a river. དཔོག་མི་ཐུབ་པ=བརྒལ་མི་ཐུབ་པ unfordable, a river or lake that cannot be crossed over.

Digitized by Google

དཔོད་རྩོམ an elegant composition that is added to a letter to make the meaning of the writer clear, pathetic, or forcible (*D. ṣel. 20*): གལ་ཆེ་དཔོད་རྩོམ་བྱུང་རིགས *gal-che dpod-rtsom byuṅ-rigs*.

དཔོན *dpon* or དཔོན་པོ *dpon-po* स्वर, पति, ठाकुर chief; master, lord; overseer of working-men, foreman, leader. དཔོན་པོས་གཡོག་པོ་མ་འདོད་ན། གླ་སྤྲད་ནས་གཏོང་དགོས། if a master does not want his servant, he should pay his wages and dismiss him; གཡོག་པོས་དཔོན་པོ་མ་འདོད་ན། གླ་བཞག་ནས་འགྲོ་དགོས། (དཔེ་གཏམ) if the servant does not like his master, he should give up his wages and go away. ཁྲིམས་དཔོན is the title of the second judge at Lhasa; རྩིས་དཔོན *rtsi-dpon* chief accountant; སྒར་དཔོན *Gar-dpon* chief administrative officer of the districts of Gartok and Rudok in *W. Tib.*; སྟོང་དཔོན leader of a thousand soldiers; མདའ་དཔོན in *C.* modern word for general, and འདེགས་དཔོན *bdegs-dpon* the same as རྒྱང་དཔོན (*Jä.*) སྤྱི་དཔོན *spyi-dpon* a general manager in a monastery: མི་དེ་འཇིག་རྟེན་ན་སྤྱི་དཔོན་ཡིན etc., etc., that man in this world (is fit) to be *Spyi-dpon* who is noble in birth, wealthy, magnanimous, who is anxious for his personal gain, very modest in his speech, etc. མི་དཔོན prefect; རྡོ་བ་དཔོན master mason; རྫོང་དཔོན *rdsoṅ-dpon*, colloq. *Jong-pon*, district administrative officer who possesses civil and quasi-military jurisdiction; རུ་དཔོན *ru-dpon* commander of 250 troops; སློབ་དཔོན आचार्य school-master also title of the more learned lamas; གསོལ་དཔོན kitchen steward who arranges the food of a Grand Lama or of the head lama of a large monastery; གསོལ་དཔོན་ཆེན་པོ chief steward of the food of the Dalai Lama of Lhasa, who is assisted by four sub-stewards. དཔོན་སྐྱ *dpon-skya* ठाकुर [an honourable and distinguished man.] *S.*

དཔོན་འགོ *dpon-bgo* = མགོ་དཔོན chief governor, ruler, lord (*Mṅon.*).

དཔོན་པོ *dpon-po* v. དཔོན *dpon*.

དཔོན་མོ *dpon-mo* स्वामिनी mistress, chieftainess: ངའི་དཔོན་མོ་ཡིན she is my ruler.

དཔོན་མེད *dpon-med* free (*Cs.*).

དཔོན་ཡོད *dpon-yod* standing under master or mistress.

དཔོན་ཚང་ *dpon-tshaṅ* physician (*Schtr.*).

དཔོན་གཡོག *dpon-gyog* master and servant: ཀོང་ཇོ་དཔོན་གཡོག *koṅ-jo dpon-gyog* Princess Kongjo and her suite (*Glr.*)

དཔོན་རབས *dpon-rabs* genealogy of kings, chiefs or governors: དཔལ་ཕག་མོ་གྲུ་པའི་དཔོན་རབས the genealogy of the dynasty of Phag-mo-grub (*Jig.*).

དཔོན་ས་བླ་མ *dpon-sa bla-ma* = ཏི་ཤྲཱི་བླ་མ the high priest; a hierarch (*D.R.*).

དཔོན་སློབ *dpon-slob* 1. for དཔོན་པོ་དང་སློབ་མ. 2. title of the petty feudal governors ruling in Bhutan. 3. = དཔོན་དང་གཡོག *dpon-daṅ gyog* (*Btsii.*).

དཔོར་བ *dpor-wa* pf. and fut. དཔར *dpar* to dictate (*Cs.*).

དཔྱ *dpya* tribute, tax, duty: དཔྱ་འཆིང་བ to impose a tax (*Tā. 21, 11*). དཔྱ་ཁྲལ *dpya-khral* = གཞུང་ཁྲལ government revenue: གཞུང་གི་བཞེས་དོ་དཔྱ་ཁྲལ་གྱི་སྲོལ་བཙུགས། he established the custom of raising revenue for Government (*Loṅ.* ཀ, *27*). དཔྱ་འཇལ་བ *dpya bjal-wa* = ཁྲལ་འཇལ་བ or ཁྲལ་འབུལ་བ or ཁྲལ་སྤྲོད་པ *khral sprod-pa* payment of revenue (*Mṅon.*); དཔྱ་བླ་སྐྱེས *dpya-bla skyes* करभार [revenue, tax, toll] *S.*

† དཔྱ་བ *dpya-wa* = འཕྱ་བ *bphya-wa*.

Digitized by Google

དཔྱང་བ *dpyaṅ-wa* to dangle, to let down, to make hang down, vb. a., pf. དཔྱངས *dpyaṅs* imp. ཕྱངས *pyaṅs* also དཔྱོངས *dpyoṅs*; དཔྱང་ཐག, འཕྱང་ཐག cord or rope, by which a thing is suspended; hence fig. ཐུགས་རྗེའི་དཔྱང་ཐག་གཏོད་པ (*Thgr.*); ཐག་པ་རགས་པ་དཔྱོང་ཞིག let down a thick rope; དཔྱང་ཐག་རྩེད་པ to swing (one's self); དཔྱང་དར *dpyaṅ-dar* scarf attached to pillars in a temple or monastery or to flag-poles, etc. (*Ṛtsii.*).

དཔྱད *dpyad* and its compounds, v. དཔྱོད་པ.

དཔྱལ *Dpyal* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *14*).

དཔྱས་པ *dpyas-pa*, explained as གཞན་འཕྱས་བཏང་། སྐྱོན་བཙུགས་པ to throw blame upon another, to impute guilt to another person.

དཔྱས་པོ *dpyas-po* fault, blunder; དཔྱས་ཅན *dpyas-can* faulty, blameable; དཔྱས་མེད *dpyas-med* faultless, blameless (*Cs.*); དཔྱས་འདོགས་པ *dpyas ḥdogs-pa* to blame (*Tā.*).

དཔྱི *dpyi* कुक्षि the belly; (also རྐང་པའི་དཔྱི་མིག་ལྟ་བུ *rkaṅ-pahi dpyi-mig lta-bu* acc. to *Cs.*=སྤྱི *spyi*) hip; དཔྱི་ཟུར *dpyi-zur*, དཔྱི་རུས *dpyi-rus* hip-bone; དཔྱི་མིག *dpyi-mig* socket of the hip-bone perh. also vulg.=hip (*Jä.*); དཔྱི་མགོ *dpyi-mgo*=ཙ་ཟུར hip.

དཔྱིད *dpyid* 1.=དཔལ grace (*Yig. 64*). 2. वसन्त, मदन, also དཔྱིད་དུས the spring season. དཔྱིད་ཀྱི་ཕོ་ཉ *dpyid-kyi pho-ña* वसन्तदूत the messenger of the spring, the cuckoo; དཔྱིད་ཟླ *dpyid-zla* months of spring; དཔྱིད་ཟླ་ཐ་ཆུང *dpyid-zla tha-chuṅ* चैत्र the month of March-April; དཔྱིད་ཟླ་འབྲིང་པོ *dpyid-zla ḥbriṅ-po* वैश April; དཔྱིད་ཟླ་ར་བ *dpyid-zla ra-pa* फाल्गुन February-March.

དཔྱིས *dpyis* पश्चिम the last, the end, conclusion: དཔྱིས་ཕྱིན་པ *dpyis pyin-pa* to bring to an end, finish; ཚིག་དོན་མཐར་ཕྱིན་པ *tshig-don mthar phyin-pa* to arrive at the final conclusion as to the meaning of a word or that of any object or business.

Syn. མཐར་ཕྱིན་པ *mthar phyin-pa*; འཕྱ་བ *ḥphya-pa* (*Situ. 41*).

དཔྱོ་བ *dpyo-wa* to change (*Sch.*).

དཔྱོང་བ *dpyoṅ-wa* perh. primitive form of དཔྱང་བ *dpyaṅ-wa* (*Jä.*).

དཔྱོངས *dpyoṅs* explained as དཔྱི་ཚིགས་མི་བདེ་ཞིང་རྐང་པ་བརྐྱངས་བསྐུམས་དཀའ་བ། difficulty in stretching or contracting the legs from pain in the hip-joint.

དཔྱོད་པ *dpyod-pa* pf. and fut. དཔྱད་པ *dpyad-pa* to investigate, to examine into, to test by reasoning; དཔྱད་བྱེད་པ *dpyad-byed-pa* to test, make an examination of; to diagnose medically; *dpyad-na* on examination; ཅོག་དཔྱོད་པ to examine anything; བརྟག་དཔྱད *brtag-dpyad* investigation, inquiry; སོ་སོར་དཔྱད་པ་ཉིད separately examining it; རི་དཔྱད་པ་གཟིགས་པ to inspect the mountains (*Glr.*); འདི་དཔྱད་བཟང་བར་ཤེས་པ to know that this inspection will turn out favourably (*Glr.*); སྨན་དཔྱད་བྱེད་པ to treat medically: དཔྱད་མ་ལ་བྱ then the mother (not the child) must be placed under medical treatment (*Jä.*); སྨན་དཔྱད་ལ་མཁས་པ skilful in medical science (*Dzl.*); དཔྱད་མཚམས *dpyad-mtshams* minute rules, also close inquiry; དཔྱད་གཞི grounds for inquiry, also elements on which an investigation can be based, *i.e.*, the evidence; དཔྱད་པའི་ཡུལ *dpyad-pahi yul* an object or a subject of examination; དཔྱད་ཤེས་པ to ascertain, to come to a conclusion upon: རྒྱལ་བློན་རྣམས་ཀྱིས་དཔྱད་མི་ཤེས་པ་དེ་སྨན་ཆེན་པོས་ཐག་བཅད that which the king and his ministers do not unravel must be decided by means of powerful drugs (*i.e.*, by the test or ordeal of poision). རྣམ་དཔྱོད *rnam-dpyod*=བློ་གྲོས *blo-gros*. དཔྱོད་ལྡན

Digitized by Google

dpyod-ldan = विचक्षण learned, discreet, possessed of judgment: དཔྱོད་ལྡན་དགྱེས་པ་བརྗོད་པའི་ལེགས་བཤད elegant description full of well-judged thoughts (*Yig. k. 49*).

དཔོད་པ་པ *Dphod-pa-pa* 1. मीमांसक in anci nt India a sect of philosophers. 2. one bringing on a reconciliation between two parties; an arbitrator.

དཔྱོད་ལ *Dpyod-la* n. of a Tibetan minister: བློན་པོ་དཔྱོད་ལ་ང་ལ་ཉོན O minister *Dpyod-la*, do listen to me (*Hbrom. 110*).

དཔྲག་ཆགས *dprag-chags*, in མིག་དང་དཔྲག་མཆན་མཆོག་མེ་ཏོག་ཏུ་བྱས་པ་ར་ (*D.R.*).

དཔྲལ་བ *dpral-wa* ललाट the forehead, the brow: དཔྲལ་བ་ཡངས་པ་ལ་གཉེར་མ་གཉིས་ཡོད་ན།, ལོ་དྲུག་ཅུ་འཚོ་བ་དང་། he who has two wrinkles on the expanse of his forehead will live sixty years, etc. དཔྲལ་མགོ་སྟུག་པོ *dpral-mgo stug-po* = ངོ་ཚ་མེད་པ lit. a thick-headed, a shameless person; shamelessness (*Mṅon.*). དཔྲལ་མིག *dpral-mig* ललाट नेत्र the third eye, the eye of knowledge [one who has got an eye on his forehead, n. of S'iva]*S*. དཔྲལ་རིལ *dpral-ril* तिलक a sectarial mark or circlet on the forehead; དཔྲལ་གཡུ *dpral-gyu* = མདུན་གཡུ the turquoise that a Tibetan woman wears on her forehead; དཔྲལ་གཡུ་གསེར་སྒོང་པ *dpral-gyu gser-sgoṅ-pa* a turquoise mounted on gold and overhanging the forehead (*Rtsii.*). དཔྲལ་བ་ངན་པ *W*. luckless person.

Syn. རྒྱན་གནས *rgyan-gnas*; མིག་འཛིན *mig-hdsin* (*Mṅon.*).

དཔྲལ་རིས ललाम, तिलक [character, a mark on the head]*S*.

དཔྲི *dpri* पायस cream also gen. porridge made of milk and rice.

དཔྲུལ་དཔྲུལ *dprul-dprul* in *dprul-dprul la gtoṅ-wa* to hang one's self (*Jä.*).

ལྤགས་པ *lpags-pa* the outer skin or fur of an animal; a leath ern strap; also less frq. the bark of a tree. When this word is joined to another word the surmounting ལ is sometimes dropped: སྟག་ལྤགས *stag-lpags* tiger's skin, ཤུན་ལྤགས *çun-lpags* bark, peel, ཝ་ལྤགས *wa-lpags* fox skin. ལྤགས་ལྡན་མ *lpags-ldan-ma* चर्मण्वती, चर्मवती [covered with hides or skins; also, the n. of a river which flows through Bundelkhand into the Ganges, the modern Chambal]*S*. ལྤགས་པ་མཉེན *lpags-pa mñen* of soft skin, a name for the birch tree (སྟག་པ་ཤིང་) (*Mṅon.*); ལྤགས་པ་གསེར་མདོག *lpgas-pa-gser-mdog* सुवर्ण भूर्ज; the golden bark; ལྤགས་པའི་ལས་ཅན *lpags-pahi las-can* चर्मकार dealer in leather, a shoemaker.

ལྤགས་པའི་འདབ་ཆགས་ཅན *lpags-pahi hdab-chags-can* bat, the skin-winged animal.

Syn. ཕ་ཝང་ *pha-waṅ*; ལྤགས་བྱེའུ *lpags-byehu* (*Mṅon.*).

སྤ *spa* 1. རྒྱན་ཆས ornament, equipment; that which beautifies. 2. वेणु bamboo, cane: སྤ་འཁར *spa-hkhar*, སྤ་ལྕགས *spa-lcags*, སྤ་དབྱུག *spa-dbyug* walking-cane. 3. hair-dressing; སྤ་མཁན་པ one who is skilled in dressing hair. *Spa-lo* (1) = སྤོབས་པ *spobs-pa*; (2) (ཟུར་འཁོར་གྱི་སྤ་རྩེ་པོར་ཏོག་ཏོག་བྱས་ཏེ་བཀྱིལ་བ) the hair dressed and tied in a round ball on the crown of the head of the civil officers of Tibet. ཟུར་འཁོར་སྤ་བཅོས་པ་སྤ་ཇ་བར་སྐྱ་ཇ་རེ་དགོས (*D. çel. 11*) hair-tea, *i.e.*, tea, &c., served to officials on every occasion of their dressing their hair.

སྤ་ཀོང་ *spa-koṅ* = གཞིལ་གྱིས་གནོན་པ *gsil-gyis gnon-pa* སྤ་ཀོང་བ to frighten (*Gyal.*); जिह्वोत्तान showing the tongue to frighten.

སྤ་སྐོར *spa-skor* hoop of a cask (*Schtr.*).

Digitized by Google

སྤ་གྲོ *Spa-gro* n. of the seat of the Governor of West Bhutan called Paro (*Loñ.* ན, *8*).

སྤ་གོང་བ *spa goñ-wa* ཡུལ་ཡུལ་དུ་གྱུར *yul-yul-du gyur* jealousy, envy. སྤ་གོང་བར་འགྱུར *spa-goñ war-hgyur*=ཡིད་བཙད་པར་གྱུར *yid-bsad par gyur* [অপবাদমাগাদয়তি incurs blaming, অবসাদমাসাদয়তি becomes sad or sorry]*S.* དེ་ལྷའི་བུ་བསོད་ནམས་ཆུང་བ་རྣམས་ཀྱིས་མཐོང་བ་ན་སྤ་གོང་བར་འགྱུར། when the sons of gods of lesser merits should see that, they will become envious.

སྤ་ཅུ་གང་ *spa-cu-gañ* বংশরোচনা [bamboo manna]*S.*

སྤ་ཆལ *spa-chal* or སྤྲ་ཅལ *spra-cal* (རྡང་མི་ཐུབ་པ) চপল restless, cannot remain in one place.

སྤ་ཏི *Spa-ti* n. of a section of the monastery of Sera; སྤ་ཏི་མི་ཚན་གཙང་པ the section or community of Pati in Tsang (*Loñ.* ཟ, *16*).

སྤ་ཏིལ *spa-til* match, v. ཕ་ཏིལ *pha-til* (*Jä.*).

སྤ་དོང་ *spa-doñ* or སྤ་ལྡོང *spa-ldoñ* little cask, made of bamboo; in Sikk. vessel made of bamboo to carry milk or water.

སྤ་པ *spa-pa*=དྲག་པོ *drag-po* (བྱིན་ཆགས་པ *byin-chags-pa*) বীরত্ব.

སྤ་འབྲུམ *spa-hbrum* n. of a fruit: སྤ་འབྲུམ་མཆིས་པ་འབྲུམ་དང་གཞང་འབྲུམ་སེལ.

སྤ་མ *spa-ma* juniper, *Juniperus squamosa*; and some other small species.

སྤ་ཚབ *Spa-tshab* n. of a place in Upper Tibet (*Yig. 8*).

སྤ་ཡི་སྣས *spa-yi snas* শঙ্কু [a small stake]*S.*

སྤ་ར *spa-ra* n. of a village to the north-west of Lhasa (*Loñ.* ཟ, *12*).

སྤ་རི *spa-ri* n. of a kind of cotton cloth (*Btsii.*).

སྤ་རེངས *spa-reñs* (ཕག) (*phag*) pig, hog.

སྤག *spag* অবলম্বন; barley paste balls, barley meal moistened with butter or tea. རྩམ་པའི་ལྟོ *rtsam-pahi lto* barley food; སྤག་ལྟར་བསྙོས *spag-ltar bsnos* or བརྡེས *brdeis* mixed in dough (*Ñag. 43*). སྤག་པ *spag-pa* 1. to sop up with meal or bread, to soak up gravy (*Jä.*). 2.=བསྙོས་པ, *bsnos-pa* [অবধিত to accumulate]*S.* སྤག་ཕོར *spag-phor* a bowl made of wood or metal to hold barley meal.

སྤགས་པ *spags-pa* 1.=སྤོ་བ *spo-wa* to shift, to transfer one's self: གཞན་དུ་སྤགས remove elsewhere; གཞན་དུ་སྤོ་བ to go elsewhere (*Situ. 99*). 2. pickle, pottage, sauce, gravy: ཚོ་སྤགས་ཤ་དང་ཚོད་མ.

སྤང་ *spañ* 1. board, plank, colloq. སྤང་ལེབ; also a slab, slate, flag; སྤང་སྒོ *spañ-sgo* board or panel of a door (*Cs.*); སྤང་ཁྲི bookstand (*Schtr.*) 2. soft springy turf yielding to the feet. སྤང་པོ *spañ-po*=a boggy marshy flat, a moss; also ཆུ་སྤང་ *chu-spañ* (*Cs.*).

སྤང་སྐོང་མཚོ *Spañ-skoñ Tsho* the well-known Pang-kong Lake on the Tibeto-Ladak frontier, stretching due east towards the immediate north of Rudok. It comprises three oblong sheets of water connected by narrow necks, together making a fine lake over 100 miles in length. སྤང་སྐོང་ཕྱག་རྒྱའི་མདོ *spañ-skoñ phyag-rgyahi mdo* a Sûtra occurring in *K. d.* ཟ, *1-50* and containing an enumeration of the epithets of Buddhas, Bodhisattvas, etc., and also the method of confession of sins. It is said to have fallen from heaven on the roof of the palace of king Lha Thothori.

སྤང་ཁ *spañ-kha*=སྤང་ *spañ* a marsh (*Rdsa.*).

Digitized by Google

སྤང་ཁེབས་ *spaṅ-khebs* an apron, a piece of cloth that covers a lady's breast: མཆི་མས་ཀྱིས་སྤང་ཁེབས་ཅོག་ཙེ་བརླན་པ་ with her tears she wet her apron and the small table before her (*A. 128*).

སྤང་རྒྱན་ *spaṅ-rgyan* n. of an autumnal flower that grows along with grass. There are three kinds of it: (1) སྤང་རྒྱན་དཀར་པོ་ white species (དུག་དང་གྲེ་ནད་སེལ་ which cures poison and affections of the throat); (2) སྤང་རྒྱན་སྔོན་པོ་ *spaṅ-rgyan sṅon-po* the blue species; (3) སྤང་རྒྱན་ནག་པོ་ *spaṅ-rgyan nag-po* the black species འབྲུམ་ནག་དང་དམར་འགོས་ which cures black pox and inflammatory fever.

Syn. རི་བོའི་རྣ་རྒྱན་ *ri-boḥi rna-rgyan*; ཀུན་ཏུ་དགས་ *kun-tu gas*; ཁྱབ་འཇུག་གདན་པ་ *khyab-ḥjug gdan-pa*; གཞན་ལས་རྒྱལ་ *gshan-las rgyal*; གཞན་གྱིས་མི་ཐུབ་ *gshan-gyis mi-thub*; བ་གླང་དགས་ *ba-glaṅ dgas*; སྟོན་གྱི་མེ་ཏོག་ *ston-gyi me-tog* (*Mṅon.*).

སྤང་བ་ *spaṅ-wa* 1. v. སྤོང་བ་ *spoṅ-wa*. 2. ཤ་ཅིའི་འཇུག་པའི་ re-adjustive, elastic, spongy. སྤང་བར་བྱ་ *spaṅ-war-bya* त्यागार्ह [fit to be left out]*S*.

སྤང་སྤོས་ *spaṅ-spos* जटामांसी 1. the plant *Nardostachys jatāmāṁsi*. 2. कदम्ब the tree *Nauclea cadamba*.

Syn. སྤུ་ཅན་ *spu-can*; དཀའ་ཐུབ་ཅན་ *dkaḥ-thub can*; འབྱུང་པོའི་རལ་བ་ *ḥbyuṅ-poḥi ral-wa*; དྲིའི་སྲས་པོ་ *dreḥi sras-po* (*Mṅon.*).

སྤང་བོག་ *spaṅ-bog* piece of turf, sod; སྤང་མ་ *spaṅ-ma* ཐུ་ blue vitriol.

སྤང་མ་ *spaṅ-ma* हरितक, शाद्वल verdure, green colour; a pot-herb: སྤང་མ་རྩ་སེར་ཁྲིམ་ཏེང་སེང་ཏོག་བཀོད། ཕྱི་དྲོ་སྔོ་མཚན་ནད་སེལ་ཀུན་ཁྱབ.

Syn. སྤང་མའི་མིག་སྨན་ *spaṅ-maḥi mig-sman*; རྩ་ཅན་མགྲིན་ *rtsa-can mgrin*; སྔོན་པོ་ *sṅon-po*; རྨ་བྱ་ཅན་ *rma bya-can*; སྤང་མ་དྲུལ་མ་ *spaṅ-ma drul-ma*; འཚོས་པ་ལས་བྱུང་ *ḥtsos-pa las-byuṅ* (*Mṅon.*).

སྤང་ཞུན་ *spaṅ-shun* verdigris (*Sch.*) Also = ཚོན་ལྗང་ཁ་ *tshon-ljaṅ kha* green paint (*Rtsii.*).

སྤང་ལེབ་ *spaṅ-leb* असिधारा [1. a shield. 2. one who observes a particular religious penance peculiar to Buddhists, *viz.*, rubbing the feet backwards and forwards on the edge of a sword made red-hot]*S*.

སྤང་ལེབ་ཁང་ *spaṅ-leb-khaṅ* मकुटस्थान [the stand on which a Buddhist priest keeps his cap]*S*.

སྤང་སེ་ *spaṅ-se* n. of a bird (*Rtsii.*).

སྤངས་ *spaṅs* त्यक्त 1. pf. of སྤོང་བ་ to abandon; སྤངས་ཏེ་ *spaṅs-te* giving up. Sometimes intrs. of དཔངས་ *dpaṅs*. 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *33*); སྤངས་མི་ཕག་མགོན་པོ་ *spaṅs-mi phag mgon-po* n. of a celebrated Lama of Tibet born at སྤངས་ *Spaṅs* (*Deb.* ཀ *33*).

སྤངས་མཐོ་བ་ *spaṅs-mtho-wa* उच्च high, elevated.

སྤངས་པོ་ *spaṅs-po* त्यागी [renunciation of everything, freedom]*S*.

སྤངས་བྱ་ *spaṅs-bya* त्याज्य, वर्ज्य anything very bad, worthy of being abandoned.

སྤད་ *spad* only in ཕ་སྤད་ *pha-spad* father and children; cf. the more frq. མ་སྤད་ *ma-spad Lex.* (*Jä.*).

སྤན་སྤུན་ *span-spun* brothers, relatives (*Cs.*).

སྤབས་ *spabs* 1.= རྡུལ་བརྩིགས་པ་ *rdul brtsigs-pa*. 2. in རྣ་སྤབས་ *rna-spabs* ear-wax.

སྤམ་ *spam* = མཛེས་པ་ *mdses-pa* or ལེགས་པ་ *legs-pa* beautiful, nice, good: རང་སྤང་མི་ཉེས་ཞབས་ཞུ་ (*Rdsa.*).

སྤར་ *spar* also སྤར་མོ་ *spar-mo* "the grasping hand," pan, claw; मुष्टि a handful, as much as may be contained in the closed hand. སྤར་གང་ *spar-gaṅ* id.: དགེ་བཤེས་སྟོན་པས་གསེར་ལྕགས་སྤར་གང་བསྐུར་བས་ the *Kalyāna mitra* (Buddhist scholar) sent one handful

Digitized by Google

more of the relics (*A. 122*). སྤར་མོས་བརྡབ་པ to strike with the paws; སྤར་ཀར་འདེབས་པ to scratch; སྤར་མོས་སྣམ་པ *spar-mos snam-pa* to clutch, grab at.

སྤར་ཁ *spar-kha* mystical marks on tortoise-shell from which the Chinese are said to have derived their knowledge of divination. སྤར་བརྒྱད *spar-brgyad* the eight diagrams of Chinese divination represented by the names of elements and certain other things: *li* = མེ fire, *khon* = ས earth, *dva* = ལྕགས iron, *khen* = གནམ sky, *kham* = ཆུ water, *gin* = རི hill *sin* = ཤིང་ tree, and *san* = རླུང་ wind.

སྤར་ཕུ *Spar-phu* place in Tibet; སྤར་ཕུ་བ a celebrated lama of Phar-phu (*Loṅ.* ཀ, *29*).

སྤར་བ *spar-wa* 1. vb. v. སྤོར་བ *spor-wa*. 2. to raise, increase, advance, promote; excite, incite: སེམས་ཉམས་ཁོང་དུ་སྤར་བ to lift up the soul; གོ་ས་སྤར་བ to advance one's dignity or rank; མེ་སྤར་བ *me spar-wa* to excite or poke up fire.

སྤར་མ *spar-ma* [a low-growing shrub of very hard wood *Mil. nt.*] *Jä.*

སྤི་ཏི *Spi-ti* is one of the Himalayan hill-states, lying W.N.W. of Lahul; greatly elevated and very sparsely populated.

སྤིག་རྫོང་ *Spig-rdzoṅ* n. of a place in Tibet. བུ་མོའི་སྤིག་རྫོང་ *bu-moḥi spig-rdzoṅ*.

སྤུ *spu* रोम, रोमक; syn. ལུས་ལས་སྐྱེས 1. hair: སྤུ་ཡི་ཁུང་བུ་ཀུན་ནས *spu-yi khuṅ-bu kun-nas* from every pore of the hair (*Mṅon.*). མགོ་སྤུ *mgo-spu* hair of the head; ཁ་སྤུ *kha-spu* the beard; གདོང་སྤུ *gdoṅ-spu* hair of the face; མཆན་སྤུ *mchan-spu* the hair of the arm-pits; འདོམས་སྤུ *ḥdoms-spu* or (སྤུ་ངན *spu-ṅan Cs.*) the hair of the private parts; བྲང་སྤུ *braṅ-spu* hair of the chest; བ་སྤུ *ba-spu* the little hairs of the skin; སྤུ་ཟིང *spu-ziṅ*, रोमहर्ष, रोमाञ्चित explained བ་སྤུ་ལངས་པ *ba-spu laṅs-pa* (*Mṅon.*). སྤུ་བྲིང་ཤེས་བྱེད་པ *spu-briṅ-shes byed-pa* or སྤུ་རིས་འབྱེད་མཁས *spu-ris ḥbyed-mkhas* knowing how to judge cases on their own merits, *i.e.*, not mixing up the facts of one case with those of another, *i.e.*, as the hairs of the body remain separate and not mixed up together (*D. çel. 10*).

སྤུ་ཁ *spu-kha* 1. n. of a kind of cotton cloth (*Rtsii.*). 2. colour, colour of horses and other animals.

སྤུ་གུ་དོར *Spu-gu dor* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *21*).

སྤུ་གྲི *spu-gri* क्षुर, क्षुरक razor [क्षुरक = *Saccharum spontaneum*] *S.*

སྤུ་གྲི་གང་བ *spu-gri gaṅ-wa* n. of one of the hells full of razors over the edges of which sinners walk with bleeding feet.

སྤུ་ཇ *spu-ja* n. of a kind of tea; but perhaps = སྐྲ་ཇ *skra-ja*, v. under སྤ *spa*.

+ **སྤུ་བསྙལ་བ** *spu bsñal-wa* = ཁྲོ་བ་ཞི་བ *khro-wa shi-wa* pacification of anger. སྤུ་སྙོལ *spu-sñol* = ཁྲོ་བ་སྐྱུང་བ *khro-wa skyuṅ-wa* suppression of anger or ཉེས་པ་བཤགས་པ to confess guilt (*Zam. 24*).

སྤུ་ཐག *spu-thag* a rope made of hair (*Rtsii.*).

སྤུ་ནག *spu-nag* a term for the hairy-cattle *i.e.*, yak, yak-cow (*Rtsii.*).

སྤུ་སྤ་ད་མ *spu-spa da-ma* (སྤུ་སྤྲག་ཟླ་སྐམས་ཅན) n. of a fabulous place in the abode of the Asura (*K. d.* ཀ, *15*).

སྤུ་ཕྲུག *spu-phrug* or སྤུ་ཁྲུག *spu-hrug* a kind of hairy blanket, also serge (*Rtsii.*).

སྤུ་གཙང་མ *spu-gtsaṅ-ma* v. སྤུས *spus*.

Digitized by Google

སྤུ་རངས *Spu-raṅs* the Purang district in S.W. Tibet.

སྤུ་ར *spu-ra* क्षुरि a knife.

སྤུ་རིང་ཉ *spu-riṅ ña* seems to be a fish (*Mṅon.*).

སྤུ་རིང་པོ *spu-riṅ-po* वराङ्ग [the vulva; an elephant.]*S.*

སྤུ་རེངས *spu-reṅs* with bristles on its body, as met. a wild boar (*Mṅon.*).

སྤུ་ལོང་ *spu-loṅ* पुलक, पुल [bristling of the hairs; glad]*S.* (*A. K. 1-54*) = བ་སྤུ་ལངས་པ *ba-spu laṅs-pa* (*Mṅon.*).

སྤུ་བོ་བྲག *Spu-bo brag* n. of a place and rock-cavern in Tibet: སྤུ་བོ་བྲག་ཐོག་ཏུ་བྱོན *spu-bo-brag thog-tu byon* he visited the top of the rock of *Spu-bo-brag* (*Jig.*).

སྤུ་ཤེལ *spu-śel* amber; but སྤུ་ཤེལ་རྩེ *spu-śel-rtse* नलद [Indian spikenard, *Nardostachys jatamansi*; the root of *Andropogon muricatus*]*S.*

སྤུ་ཕྲུག *spu-phrug* a durable serge made of soft hair or wool worn by all classes in Tibet.

སྤུག *spug* (རིན་ཆེ) [मसारक, कर्केतन a kind of gem]*S.*

སྤུང་བ *spuṅ-ba* pf. སྤུངས་པ *spuṅs-pa*, imp. སྤུངས *spuṅs* 1. to heap, accumulate, pile up; ས་རྡོ་སྤུངས་པ *sa-rdo spuṅs-pa* heaped earth and stones; འབྲུ་སོགས་སྤུངས་པ accumulated grain, etc. 2. to fill up: སྣོད་དུ་བླུགས་ནས་ཁ་སྤུངས putting (anything) into a vessel to fill it to the brim. རིན་ཆེན་སྤུངས་པ *Rin-chen spuṅs-pa* where precious things have been accumulated together or are heaped up; a heap of precious stones; n. of a town in Tibet.

སྤུངས *spuṅs* adj. (མང་པོ, ཚོགས) बहु many.

སྤུངས་པ་ཅན *spuṅs-pa-can* पृथु [broad, expanded]*S.*

སྤུད *spud* a hanging ornament, embroidery, equipment (*Mṅon.*); སྤུད་པ *spud-pa* ornamented, decorated.

སྤུན *spun*, also སྤུན་ཟླ भ्राता 1. usually a brother; also, in general sense, brethren and even of both sexes, *i.e.*, children of the same parents; also of the same fathers but of different mothers; ཁོ་མ་ཅག་སྤུན་གཉིས *kho-ma cag spun gñis* we (his) two sisters (*Dzl. 180, 17*); ཁོང་སྤུན་གསུམ *khoṅ-spun gsum* we (his) three brothers (*Glr.*); ཁྱོད་བུ་མོ་སྤུན་གསུམ *khyod bu-mo spun gsum* you three sisters; ཕ་སྤུན brothers and sisters of the same father; མ་སྤུན *ma-spun* of the same mother (*Jä.*) सोदर्य, समानोदर्य [brothers of the same parents]*S.* སྤུན་ཕྱེ *spun-phye* or སྤུན་ཟླའི་བུ *spun-zlaḥi-bu* the son of one's brother. Another meaning of སྤུན་ཟླ *spun-zla* or མཉམ་ཟླ་སྤུན *mñam-zla spun* seems to be: the joint-husbands of a woman; two men of different parentage having one common wife. 2. brethern in a figurative and more general sense, as comrades, members of one religious section in a monastery, persons with the same tutelary deity, sets of ninepins, series of brass cups all alike, etc., etc.; acc. to *Jä.* also: cousins, brothers and sisters by marriage. སྤུན = husks of winnowed grain, cornwaste after brewing.

སྤུབ་པ *spub-pa* pf. སྤུབས *spubs*, to reverse, to turn upside down: ཁ་སྤུབ་པ *kha spub-pa* to turn the mouth, face, or the top of a thing upside down; ཐུར་དུ་སྤུབ་པ *thur-du spub-pa* to plunge head-long downwards.

སྤུར *spur* or ཕུར *pur* also སྐུ་སྤུར *sku-spur*, resp. for རོ, *ro* dead body, corpse: སྤུར་སྦྱངས

Digitized by Google

spur-byaṅ-pa C. to burn a dead body; སྤུར་ཁང་ *spur-khaṅ* house for keeping dead bodies, or rather in most cases, the place of cremation; སྤུར་སྒམ *spur-sgam* or སྤུར་སྒྲོམ *spur-sgrom* coffin; སྤུར་ཐལ *spur-thal* ashes of the dead body (*Jä.*)

སྤུར་རྒྱལ *Spur-rgyal* an ancient name of Tibet. Acc. to some historians Tibet was called *Spur-rgyal, i.e.*, the kingdom of the dead, and as such it was known to the Buddhists of India who believed that a heaven was located on the snowy peaks of Himalaya, while somewhat below it was the intermediate region between heaven and earth called Bardo where the soul of the departed rested before entering a new destination. King Yudhiṣṭhir the model of piety before being conducted to heaven was made to visit this region. Hence in all probablity he had a glance at Tibet or the terrestrial Pretaloka. The Tibetan history of the term is that king *Gri-gum btsan-po* had made the town of *Spubo-brag* his capital and was called the king of *Spu, i.e., Spur-rgyal* and from that circumstance Tibet became known as Purgyal or *Bod-kyi Rgyal Khams* (*Yig.*).

སྤུར་བ *spur-wa* [vb. a. to འཕུར *hphur* to make fly, to scare up, to let fly; དུས་སྤུར་བ *dus spur-pa* to pass time quickly; སྟོང་སྤུར་ *stoṅ-spur* exaggeration, bombast] *Jä.*

སྤུས *spus* 1. quality or property of a thing; pleasant characteristic: སྣམ་བུ་འདི་སྤུས་ཡག་པོ་འདུག *snam-bu hdi-spus yag-po hdug* this blanket is of good quality; སྤུས་ཁ *spus-kha* = སྤུས *spus*; སྤུས་ཆ *spus-cha* id.; སྤུས་ཆ་དངོས་གཙང་ *spus-cha dṅos-gtsaṅ* articles of good quality; རྟ་སྤུས་ཁ་ཡག་པོ་འདུག *rta spus-kha yag-po hdug* the horse is of fine quality; སྤུས་ལྟ་བ *spus-lta-wa* to examine the quality of an article before purchasing it; སྤུས་གཙང་ *spus-gtsaṅ* pure; སྤུ་མེད *spu-med* ill-looking, of inferior quality; སྤུས་འབྲིང་ *spus-hbriṅ* middling; སྤུས་ཞན་པ *spus shan-pa* id.; སྤུ་ཕྲུག་སྤུས་ཞན *spu-phrug spus-shan* Purug serge of inferior quality (*Rtsii.*); སྤུས་རབ *spus-rab* superior quality; སྤུས་ལེགས *spus-legs* best things, articles of the best quality (*Yig. k. 85*).

སྤེ *Spe* n. of a place in Tibet. སྤེ་ཐུབ *Spe-thub* n. of a village in the province of Ngari Khorsum in *W.* Tibet (*Loñ. ༣, 16*).

སྤེག་རིང་ *speg-riṅ* some part of a cart (*Cs.*).

སྤེན་དཀར *spen-dkar* tamarisk-blossom; the plant itself being styled སྤེན་མ *spen-ma*. སྤེན་ཏོག *spen-tog* or སྤེན་ཏོག་སྣ a kind of muslin with variegated figures embroidered on it like tamarisk foliage, also called ཐ་ག་ཁ་ཁར and imported into Tibet *viâ* Buxa Duars (*Rtsii.*). སྤེན་ཐོག *spen-thog*, or ཁང་པའི་སྤེན་པ *khaṅ-paḥi spen-pa* roof made of *pen-ma* stems (*Yig.*); སྤེན་པད *spen-pad* a border formed of the brushwood of tamarisk on the roofs of monasteries. སྤེན་མདོག *spen-mdog* a kind of country chints with figures of tamarisk, imported into Tibet from Bhutan and Assam (*Jig.*); སྤེན་ཕོར *spen-phor* eating bowl of tamarisk-wood (*Rtsii.*).

སྤེན་པ *spen-pa* ཤནཻཤྩར, ཤནི 1. the planet Saturn. Syn. ཉི་མའི་བུ *ñi-maḥi bu*; དལ་བར་འགྲོ *dal-war hgro*; ཉི་སྐྱེས *ñi-skyes*; ཚངས་སྐྱེས *tshaṅs-skyes*; རྗེས་སུ་སྐྱེས *rjes-su skyes*; འོད་ཟེར་བདུན་པ *hod-zer bdun-pa*; མི་བཟད་མིག *mi-bzad mig*; གཉིན་རྗེའི་བདག་པོ *gñin-rjeḥi bdag-po*; དཔྱེ་བའི་བུ *dpye-waḥi bu*; འཁྱོག་འགྲོ *hkhyog-hgro*; གོས་སྔོན (*Mñon.*). 2. = གཟའ་སྤེན་པ *gzaḥ-spen-pa* Saturday.

སྤེའུ *speḥu* turret on a castle or gate.

Digitized by Google

སྤེལ་བ *spel-wa* 1. to augment, to increase, ནོར་སྤེལ to increase the wealth, བཀྲ་ཤིས་སྤེལ་བ to increase one's welfare; རྐང་འགྲོས་སྤེལ་བ *rkaṅ-ḥgros spel-wa* to breed cattle (*Dzl.*) སྤེལ་བ་ལ *spel-wa-la* བགྱིའོ; to the increase, for increasing; སྤེལ་ཟིན *spel-zin* increased. 2. to diffuse: ཆོས་སྤེལ་བ *chos-spel-wa* spreading or propagating religion, སྤེལ་རྒྱས་པར *spel-rgyas-par* or གྲོག་པར་བྱེད་པ *grog-par byed-pa* to blaze about (*Sch.*). 3. to multiply (arith.) (*Rtsii.*). 4. to conjoin, unite together, compose: བཤད་ལྷུག་སྤེལ་མ *bśad-lhug spel-ma* a composition of poetry and prose. སྤེལ་གོས *spel-gos* clothes of various colours (*Cs.*); ཆོས་དང་འཇིག་རྟེན་སྤེལ་མ *chos-daṅ ḥjig-rten spel-ma* religion and worldliness mixed up together (*Yig. k. 1*); སྤེལ་ཚིག *spel-tshig* a combination of verses, poetry and prose; སྤེལ་མར་གནས་པ *spel-mar gnas-pa* to keep different or many things together; སྤེལ་མར་བྱེད་པ *spel-mar byed-pa* to mix (*Lex.*).

སྤེལ་གཞི *spel-gshi* n. of a village in Tsang (*S. kar. 178*).

སྤོ I: *spo* the height, the summit (of a mountain): བྲག་དམར་སྤོ་མཐོ་ནས *brag-dmar spo-mtho-nas* from the height of a red cliff or rock; རྡོ་རྗེ་གདན་གྱི་སྤོ་ལ *Rdo-rje gdan gyi-spo-la* on the top of Vajrāsana.

སྤོ *Spo* or སྤོ་ཡུལ *Spo-yul* 1. a district S.E. of Kong-po and N. of Dza-yul (*Loṅ. ཤ, 16*); *Spo-wa* name of the tribe inhabiting that district. The district is sub-divided into *Spo-stod* and *Spo-smad* (*Po-tö* and *Po-me*). 2.= པོ་བོ or སྤོ་བོ grandfather, an address of courtesy for old respectable men.

སྤོ་ཏོ *spo-to* 1. the yellow woollen cap of Tibet worn by lamas when travelling. 2. bullock *C.* 3. n of a village in Phan-yul (*Jä.*).

སྤོ་ཐང་ *spo-thaṅ*, ཙི་ཙི་ནག་པོ་ཤིང་, n. of rat in the story of the Hermit and the Rats (*Rdsa.*).

སྤོ་བ *spo-wa* [གནས་སྤོ to remove residence, ཕྱིར་བ throw out, deposit or pledge]*S.* pf. and imp. སྤོས *spos* (vb. a. to འཕོ་བ *ḥpho-wa*), to alter, to change: གནས་སྤོ་བ *gnas spo-wa* to change the place of residence, to remove, to shift; also to transplant; མིང་སྤོ་བ *miṅ spo-wa* to change name; གོས་སྤོ་བ *gos spo-wa* to change one's dress; to dismiss, to alter, to mend, correct *W.* (*Jä.*); སྤོས *spo-sa* a place newly occupied by nomads (*Sch.*); སྤོ་བ་ཚ་དཀར *spo-wa cha-dkar* n. of an insect that eats up corn (*Rtsii.*).

སྤོ་བོ་བྲག་ཐོག *Spo-bo brag-thog* the palace of the chieftain of *Po-Yul* situated on a rocky hill (*Yig. 65*).

སྤོ་འབོར་སྒང་ *Spo-ḥbor Sgaṅ* one of the six provinces of *Mdo-Khams*, called also *Sgaṅ*.

སྤོ་རེ *spo-re* v. སྤོར *spor* (*Jä.*); རེས་འགའ་སྤོ་བྱེད་པ sometimes changing his place of residence.

སྤོ་སེར་དགོན་མཆོག་བཀྲ་ཤིས་གླིང་ *Spo-ser Dkon-mchog bkra-śis gliṅ* n. of a place and monastery in Lhobrag, the birth-place of Marpa the *Lotsawa* (*Loṅ. ཤ, 28*).

སྤོག་པ *spog-pa* pf. སྤགས *spags* imp. སྤོགས *spogs* to carry elsewhere, to remove: འདི་ཁྱོད་རང་སྤོགས་སོང་ངམ *ḥdi-khyod raṅ-spogs-soṅ-ṅam* have you removed this.

སྤོགས *spogs* gain, profit, ཁེ་སྤོགས *khe-spogs* id.; སྤོགས་བྱེད་པ *spogs-byed-pa* to make profit, ཚོང་སྤོགས་བྱེད་པ, ཚོང་སྤོགས་འཚོལ་བ to gain money by traffic (*Dzl.*); སྐྱེད་སྤོགས *skyed-spogs* interest

Digitized by Google

(of money); སྤོགས་སུ་གཏོང་བ *spogs-su gtoṅ-wa* to give money on interest (*Cs.*)

སྤོང་བ *spoṅ-wa* or སྤང་བ *spaṅ-wa* [विरति, त्याग, वर्जन = cessation, abandoning]*S.* pf. སྤངས *spaṅs*, fut. སྤང་ *spaṅ*, imp. སྤོང་ *spoṅ* or སྤོངས *spoṅs*; to abandon, renounce, leave, deliver up; to reject, throw out: སྨན་ངེས་པར་མི་ཤེས་པར་སྤོང་ན if he abandons him without discerning the proper medicines; སྤོང་བླང་བརྫིན་པ་ཞིག་པ *spoṅ-blaṅ bdsin-pa shig-pa* the cessation of every inclination and disinclination, or also, of every interest in choosing or rejecting (*Jä.*). མི་རློན་མེ་ཏོག་བུང་བས་སྤོང་། ནགས་ཚལ་ཚིག་པ་རི་དྭགས་ཀྱིས་སྤོང་ the flower that is not fresh is quitted by the bee, the forest that is burnt is forsaken by wild creatures (*Cśę.*) སྤོང་ཐག *spoṅ-thag* one who has renounced every thing; also a destitute person (*Deb.* ཀ, *10*); སྤོང་བ་པ *spoṅ-wa-pa* भिक्षुक; a renouncer, a Buddhist monk. སྤོང་བྱ *spoṅ-bya* that which should be given up, *i.e.* a fault.

སྤོང་བྱེད *Spoṅ-byed* Vriji, an ancient town in Magadha. སྤོང་བྱེད་པ *spoṅ-byed-pa* वृजिक; belonging to the district of Vriji. [Major Cunningham has identified the ancient town of Vriji or Wajji with modern Tirhut and the adjoining districts. The people of Vriji or Wajji are called Vrijika or Wajjians. The great monarch Ajātas'atru of Magadha is described in the Mahāparinibbāna sutta to have built a fortress at Pāṭaligrāma (Pāṭaliputra), with a view to subdue the great and powerful people of Vriji. These people were divided into eight clans such as Licchavi and others whose capital cities are said to have been respectively at: (1) Vais'ali, (2) Kesariya, (3) Janakapura, (4) Navandgarh, (5) Simrūn, (6) Darbang, (7) Puraniya, and (8) Motihāri. If the bearings and distance recorded by Hwen Thsang are correct, it is almost certain that the capital of Vriji in the 7th century must have been at Janakapur. Aṁsuvarma, king of Nepal and a contemporary of Hwen Thsang, belonged to the Licchavi branch of the Vriji people. The Vriji conquest of Nepal is assigned to Newarit who preceded Aṁsuvarma by 37 reigns. It is also curious that kings of Tibet and Ladak also trace their descent from the Licchavi branch of the Vriji race. It is indeed found in the Pali annals that Ajātas'atru who ascended the throne of Magadha in 551 B.C. drove most of the Vriji people out of India. It is therefore not altogether improbable that the powerful people of Vriji being driven out of India founded the kingdoms of Nepal, Tibet, Ladak, etc., in the centuries immediately preceding the birth of Christ.]*S.*

སྤོང་འབོར *Spoṅ-ḥbor* also called སྒོམ་སྡེ n. of a section of Daipung monastery.

སྤོད *spod* spice (such as pepper, ginger, onion, garlic, etc.): སྤོད་བདེབས་པ *spod bdebs-pa* to season; སྤོད་ཅན *spod-can* seasoned.

སྤོད་པ *spod-pa* 1. hermit, སྤོད་ཁང་ *spod-khaṅ* hermitage *Sch.* 2. vow, སྤོད་པ་ཉམས་པ *spod-pa ñams-pa* one that has broken his vow (*Sch. Jä.*).

སྤོབས་པ *spobs-pa* 1. self-reliance and wisdom (*K. d.* ཀ, *263*). བོད་ཀྱི་བླ་མ་སྤོབས་པ་མེད་པ་རྣམས་ངོ་མཚར་སྐྱེས་པས the Tibetan religious teachers who were not selfreliant and wise became wonder-stricken (*A. 77*). 2. प्रतिभान courage, self-confidence; fitness, propriety (*Yig.*). 3. vb. to dare, venture: སྐྱུ་བར་མི་སྤོབས་པས་སྤོབས་པ *kyu-war mi spobs-pas*

Digitized by Google

not daring to take hold of (*Pth.*); སྤོབས་པར་བྱེད་པ *spobs-par byed-pa* to enable, empower, authorize; སྤོབས་པ་ཅན *spobs-pa-can* विशारद, प्रगल्भ daring, bold. སྤོབས་པ་ཞན *spobs-pa-shan* adj. [अप्रगल्भ not daring]*S.* less intelligent; སྤོབས་པ་ཞན་པ *spobs-pa shan-pa* one less intelligent and wanting in courage. སྤོབས་པའི་སྒོ་སྦྱོར་ཕྱིར་གྱུར་པའི་མདོ n. of a *Sûtra* (*K. d.* ཏ, *323*).

སྤོབས་པའི་གཏེར *spobs pahi-gter* n. of a religious work, lit. the mine of wisdom; ཞེས་པ་ལས་བཤད་པས་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཅན་གྱི་སྤོབས་པའི་གཏེར (*K. d.* ཏ, *325*).

སྤོམ *spom*, 1.=མང་ཉུང་ *mañ-ñuñ* average. 2. n. of a place in *Khams*: སྤོམ་མདའ *Spom-mdah* the lower part of Pom in *Khams* (*Yig.*).

སྤོམ་སྤོད *spom-spod*=སྡེབས་སྤོད *sdebs-spod*, བསྡོམས་སྤྲོད *bsdoms-sprod* the delivering altogether, making over entire charge or responsibilities (*Rtsii.*).

སྤོམ་འབོར *Spom-hbor*=སྤོང་འབོར *Spoñ-hbor* n. of a section of Daipung monastery (*Loñ.* ཙ, *16*).

སྤོམ་ཡོར *spom-yor* superfluity, over-flow: སྤོམ་ཆེན་པོ *spom chen-po* diffuse (in words), prolix, long-winded; སྤོམ་ཡོར་མ་བྱ་བ to be succinct.

སྤོར *spor*, སྤོར་རེ *spor-re* 1. small pair of scales. 2. n. of a medicinal plant: སྤོར་གྱིས་རིམས་ཚད་རྙིང་པ་དང་སྲིན་ནད་སེལ *Por* removes chronic fever and worms.

སྤོར་ཐང *spor-thañ*=ནག་རྩིས *nag-rtsis* the black-art, the art of divination. It was introduced into Tibet from China during the Thang dynasty (*Grub.* ཙ, *5*).

སྤོར་སྣུམ *spor-snum* oil or butter to burn in lamps (*Rtsii.*).

སྤོར་བ *spor-wa*, སྤར་བ *spar-wa* 1. pf. and fut. སྤར *spar* to elevate, raise: རྡོ་རྗེ་སྤོར་བ to lift up the mystic sceptre. 2. v. དཔོར་བ *dpor-wa*.

སྤོས *spos*, धूप, वासना; sbst. incense; fumes, perfume; བདུག་སྤོས *bdug-spos* id.; བྱུག་སྤོས *byug-spos* sweet-scented water or ointment; སྤོས་སྦྱོར་བ *spos sbyor-wa*, སྤོས་སྒྲུབ་པ *sgrub-pa* also བདུག་པ to burn (incense); སྤོས་ཀྱིས་བྱུག་པ to cover (with) perfumed ointment. སྤོས་སྦྱོར་རིན་པོ་ཆེའི་ཕྲེང་བ *spos-sbyor rin-po chehi-phreñ-wa* धूपयोगरत्नमाला n. of a work on the preparation of incense-sticks by Nâgârjuna (*Tan. d.* ཀྱ, *28*) in two chapters; the recipe is as follows:— ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་དཔལ་ལྡན་པའི་རྡོ། བཟང་པོ་དེ། ཁ་ཆེ་ཡི་གུར་གུམ་དང་། ཅི་སྐྱ་རྒྱུད་ཡིན། ག་བུར་སྨྲ་བཅིན་དུ་བཀར་། པག་དང་གླང་གི་རྩ་སྤོད། སྐྱང་པ་ཡི་མིག་ནི་བསྒྲུབ་རྡོ། ཞུ་རི་ཡི་ནི་ཡུལ་འབྱུང་ཏུ། ཀ་ཀུ་རུ་ཀྲང་དང་རྒྱ་ཤུར་ཏོང་ཀ། སྟོང་ཡི་ཙ་ཚེ་བ་ཀྱི་ཡིན་པས་ འབྲུང་ or འབྲུང་། གུ་གུལ་དང་ནི་ཤུག་པ་ཀུ་རུ། སར་ལྕེ་ཚ་ཡི་ཤིང་ སྤོས་ཀྱི་རྒྱུ། སྤོས་སྦྱོར་རིན་ཆེའི་སྦྱོར་བ་ཞེས་བྱ་བ། སྤོས་དཀར་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ་མཚོད་པ། ཁ་ཆེ་ཕྱེ་མའི་ནང་དུ་ཐག་ཏང་། སྨྲ་རྒྱ་ཡིན། སྡིགས་འཕང་ཞིབ་པར་བསྐུར་བའོ།། རྒྱ་སྤོས *rgya-spos*, བྲག་སྤོས *brag-spos*, སྤང་སྤོས *spañ-spos* different kinds of exalation or miasma. སྤོས་དཀར *spos-dkar*= བདུག་སྤོས *bdug-spos* or གུ་གུལ་དཀར་པོ *gu-gul dkar-po* (*Rtsii.*) frankincense, or a fragrant gum obtained from the *Sâl* tree.

སྤོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ *spos-kyi rgyal-po* जातिफल nutmeg.

སྤོས་ཀྱི་གླང་པོ *spos-kyi glañ-po* गन्धहस्तिन्; གླང་པོ་མཆོག *glañ-po mchog* the chief or the prince of elephants (*Mñon.*).

སྤོས་དཀར *spos-dkar* सर्ज [the resin of the plant *Shorea robusta.*]*S.* སྤོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar-çiñ* शाल the *Sâl* tree; [अजकर्ण, अश्वकर्ण, अग्निशिखा a tendril, the plant *Premna spinosa*]*S.*

སྤོས་ཀྱི་རེང་བུ *spos-kyi reñ-bu* 1. a single incense-stick (*Rtsii.*). 2. pastil, long

Digitized by Google

thin straw covered with an odoriferous substance, which generally consists of pulverised juniper and sandal-wood, combined with musk and the like; they are made by the lamas, and frequently presented to travellers as an offering of welcome (*Jä.*).

སྤོས་གླང་ *spos-glaṅ* 1. गन्धहस्तिन् the royal elephant which in ancient India used to pick out a person as king in the place of defunct royalty. 2. सदादान ['always exuding ichor'; an elephant in rut; n. of Airâvata, and of Ganes'a]*S.*

སྤོས་ངད་ལྡན་ *spos-ṅad ldan*=ཆང་ beer, also very delicious and fragrant wine (*Mṅon.*).

སྤོས་ཆགས་ *spos-chags* or སྤོས་སྤམས་ *spos-spams* a bundle of incense sticks.

སྤོས་བླ་ལའི་ཤིང་ *spos-blâ laḥi-çiṅ* भाम [a kind of fragrant herb, *Andropogon schœnanthus*]*S.*

Syn. སྐྲ་ཅན་ *skra-can*; སྐྲ་བཟང་ *skra-bzaṅ*; བྱང་གི་སྐྲ་ *byaṅ-gi skra*; ལྷ་ཡི་སྐྲ་ཅན་ *lha-yi skra-can*; ངོ་ཚའི་ལུས་ *ṅo-tshaḥi lus*; ནགས་གནས་ *nags-gnas*; ཤིང་ལ་གནས་ *çiṅ-la gnas*; ཆུ་ཡི་མིག་ཅན་ *chu-yi mig-can* (*Mṅon.*).

སྤོས་སིཧླ་ *spos-sihla* तुरुष्क; a Turk, Tartar.

སྤོས་ཤེལ་ *spos-çel* amber (*Loṅ.* ༥).

སྤྱང་ཀི་ *spyaṅ-kyi*, generally སྤྱང་ཀུ་ "*chaṅ-ku*," the wolf, *Lupus Tibetanus*, which is of amber colour; but there is another species which has not, so far, been differentiated scientifically and which is jet-black. The black wolf occurs not infrequently in Ngari Khorsum, near Lake Ma-pham. སྤྱང་ཐུལ་ *spyaṅ-thul* raiment or cloak made of wolf's skin: པ་ཚ་བས་དེའི་སྤྱང་ཐུལ་གཅིག་ཕུལ Pa-tsha-wa presented him with a wolf's skin cloak (*A. 66*). སྤྱང་ནག་ black wolf; སྤྱང་མོ་ she-wolf; དུར་སྤྱང་ *dur-spyaṅ* the hyæna.

སྤྱང་ཁུ་ལ་ཁ་ *spyaṅ-khu la-kha* (lit. the wolf's peak) n. of a hill N. of Lhasa on the road from Sera towards Phan-yul.

སྤྱང་ཁྲིག་ *Spyaṅ-khrig* n. of a tribe (*J. Zaṅ.*); སྤྱང་ཁྲིག་ཡེ་ཤེས་ *spyaṅ-khrig ye-çes* a celebrated Lama of that tribe.

སྤྱང་གྲུང་ *spyaṅ-gruṅ* or སྤྱང་པོ་ *spyaṅ-po* very clever and dextrous: དཔའ་རྩལ་དང་སྤྱང་བ་ཤིན་ཏུ་སྤྱང་ (*A. 102*) (*Khrid.*). སྤྱང་བ་ *spyaṅ-wa* skilful, expert; སྤྱང་གླེན་ *spyaṅ-glen* the clever one and the dunce.

སྤྱང་དུག་པ་ *spyaṅ dug-pa* or སྤྱང་ཚེར་ *spyaṅ-tsher* the thistle, or a kind of thistle (*Jä.*) སྤྱང་ཚེར་བད་ཀན་ནད་རྣམས་ཀྱི་དྲུད་འདྲེན the root of a thistle draws out complaints with phlegm.

སྤྱངས་པ་ *spyaṅs-pa*=འཇུས་པ་ *ḥjus-pa* अवलम्बन [support]*S.* seizing, catching hold of.

སྤྱད་ *spyad* v. སྤྱོད. Also སྤྱད་བྱ་ *spyad-bya* भुक्त [enjoyed, eaten]*S.* (*A. K. 50-137*).

སྤྱད་དངོས་ *spyad-dṅos* for སྤྱད་ལག་དངོས་པོ་ *spyad-lag dṅos-po*=ཡོ་བྱད་ *yo-byad* things, articles.

སྤྱན་ *spyan* नेत्र, चक्षुः; resp. word for མིག the eye; སྤྱན་ལྤགས་ *spyan-lpags* the eye-lid; སྤྱན་རྩེག་ *spyan-rtseg* puckers about the eye, crow-feet; སྤྱན་སྐྱུག་ *spyan-kyug* or སྤྱན་ཁུག་ *spyan-khug* eye-brow (*Cs.*) སྤྱན་དཀྱུས་ *spyan-dkyus* v. དཀྱུས་ *dkyus*. སྤྱན་ཕྱིར་མཛད་པ to look backward, to glance behind; སྤྱན་བསྐྱངས་མཛད་པ་ *spyan-bskyaṅs mdsad-pa* to protect, to preserve the eyes (*Sch.*) སྤྱན་ལྔ་ *spyan-lṅa* पञ्चचक्षुः the five eyes: (1) ཤའི་སྤྱན་ *çaḥi-spyan* मांस-चक्षुः: the flesh eye the one with which we see; (2) ལྷའི་སྤྱན་ *lhaḥi-spyan* दिव्यचक्षुः: the divine eye with which one can see what other mortals cannot; (3) ཤེས་རབ་ཀྱི་སྤྱན་ *çes-rab-kyi spyan* प्रज्ञाचक्षुः the eye of knowledge or wisdom; (4) ཆོས་ཀྱི་སྤྱན་ *chos-kyi spyan* धर्मचक्षुः the eye of religion; (5) སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་ *saṅs-rgyas kyi spyan* बुद्धचक्षुः: the eye of the Buddha, the most perfect

Digitized by Google

sight (*Rnam.* 69). སྤྱན་པ *spyan-pa* observation, inspection.

སྤྱན་སྔ *spyan-sña* before, in the presence of (a dignitary): སྤྱན་སྔའི་གྲྭ་པ་རྣམས *spyan-sñahi grwa-pa rnams* the scholars in his Reverence's presence. སྤྱན་སྔར *spyan-sñar*, སྐུ་མདུན་དུ *sku mdun-du* as adv. and postp. in front, in the presence of: རྒྱལ་པོའི་སྤྱན་སྔར་ཁྲིད་པ *rgyal-pohi spyan-sñar-khrid-pa* to lead another before the king; དེ་ལྷའི་སྤྱན་སྔར་མི་སྡོད་དོ་ཞེས་གསུངས་སོ he said that he would not stay in the presence of the deity (*K. du.* ད, 261).

སྤྱན་བཅུ་གཉིས *spyan bcu-gñis* द्वादशाक्ष one with twelve eyes [an epithet of Karttikeya and of the sun]*S.*

སྤྱན་ཆབ *spyan-chab* tears, སྤྱན་ཆབ་འབྱིན་པ *spyan-chab hbyin-pa* to shed tears; སྤྱན་ཆབ་འཆོར་བ *spyan-chab hchor-wa* to let the tears flow; also to shed tears; རྒྱལ་བུ་སྤྱན་ཆབ་ཤོར་རོ *rgyal-bu spyan-chab çor-ro* the prince shed tears (*Jā.*).

སྤྱན་ལྟོས *spyan-ltos* resp. of མིག་ལྟོས *mig-ltos*, (=ལད་མོ *lad-mo*) imitation: བཀའ་གདམས་པའི་སྤྱན་ལྟོས་ཀྱི་དགེ་ལུགས་པ་ལ་གྲུབ་མཐའ་མ་བྱུང་ in the *Dge-lugs-pa* sect which was an imitation of the *Bkah-gdams-pa* sect there arose no schismatic differences (*Loñ.* ཆ, 12).

སྤྱན་བསྟར་བ *spyan-ltar-wa* or སྤྱན་བརྡར *spyan-brdar*=གཟིགས་རྟོགས་ཕུལ་བ *gzigs-rtogs phul-wa* to offer for inspection or for revision. སྤྱན་བསྟར་ཞུ་རྒྱུ་བ *spyan-bltar shu-rgyu-wa* to submit or ask for inspection: ཕྱག་བྲིས་རྣམས་སྤྱན་བརྡར་ཞུས *phyag-bris rnams-spyan brdar-shus* submit the letters for approval (*i.e.*, for revision) (*Rtsii.*).

སྤྱན་དྲུག *spyan-drug* acc. to the Bon there are six glances or visions, viz.: བོན་གྱི་སྤྱན *bon-gyi spyan*; ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྤྱན *ye-çes kyi-spyan*; རིག་པའི་སྤྱན *rig-pahi spyan*; ཐུགས་རྗེའི་སྤྱན *thugs-rjehi spyan*; སྤྲུལ་པའི་སྤྱན *sprul-pahi spyan*; ཤེས་རབ་ཀྱི་སྤྱན *çes-rab kyi-spyan* (*D.R.*)

སྤྱན་དྲངས *spyan-drañs* or སྤྱན་འདྲེན་པ आवाहन; v. འདྲེན་པ *hdren-pa*. སྤྱན་དྲངས་ཉེ་མ *spyan-drañs ñe-ma* उपनिमन्त्रण [invitation, inauguration]*S.*

+ སྤྱན་པ *spyan-pa* 1.=བྱ་ར་བ *bya-ra-wa* to give heed, attention, take care. 2. eye-witness. 3. inspection. 4. overseer, inspector.

སྤྱན་འབེབས *spyan-hbebs*=སྤྱན་བལྟར *spyan-bltar* inspection: … to ask for inspection of a work or thing to ascertain its quality and defects; also to display articles of merchandise for sale (*Rtsii.*).

སྤྱན་མ *spyan-ma*=མིག་མ or *mig-ma* लोचन the eye.

སྤྱན་མི་བཟང་ *Spyan-mi bzañ* विरूपाक्ष [*lit.* one with eyes of uneven number]*S.*; one of the four guardian kings of the world, the keeper of the western quarter of the world.

སྤྱན་དམར *spyan-dmar*=लोहिताक्ष one with red eyes;=མིག་དམར *Mig-dmar* an epithet of the planet Mañgala, Mars.

སྤྱན་དམིགས *spyan-dmigs* 'the object of vision'; any object, mental or visual, which an ascetic employs for the purpose of concentrating his mind in the process of systematic meditation.

སྤྱན་གཟིགས *spyan-gzigs* 1. costly offerings dedicated to the gods (*Mil.*); also applied to presents of food offered to men (*Mil.*); སྤྱན་གཟིགས་འབུལ་བ *spyan-gzigs hbul-wa* to make presents gen. of curios or precious articles. 2. wild animals, horses, camels, etc., that are presented to a nobleman king, minister or a lama (*Rtsii.*).

Digitized by Google

སྤྱན་རས *spyan-ras* penetrating vision, observation: ཐུགས་རྗེའི་སྤྱན་རས་ཀྱིས་གཟིགས་པ to behold with one's merciful eye (*Yig. k. 13*).

སྤྱན་རས་གཟིགས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ *Spyan-ras-gzigs-byaṅ-chub sems-dpaḥ* अवलोकितेश्वर; the 4th Dhyani Bodhisattva Avalokites'vara, the patron saint of Tibet, the vicegerent of the Dhyani Buddha Amitabha. He is incarnated perpetually in each successive Dalai Lama of Lhasa. His colloq. n. in Tibet is *Chenresi* and the images of this being generally represent him as having eleven faces, each differently coloured, and with from 6 to 1000 arms. In Mongolia he is styled *Nidüber Udzekchi.* His other Tibetan names are:—འཇིག་རྟེན་དབང་ཕྱུག *Hjig-rten dwaṅ-phyug*; འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ *Hjig-rten mgon-po*; ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ *Thugs-rje chen-po*; གྲུ་འཛིན་བདག *Gru-ḥdsin bdag*; ཕྱག་ན་པད་མོ *Phyag-na pad-mo*; སྙིང་རྗེའི་ལྷ *Sñiṅ-rjeḥi lha*; བཅུ་གཅིག་ཞལ *Bcu-gcig-shal.* The *Mani Bkah-hbum*, in chap. 2, mentions that སྤྱན་རས གཟིགས was doubly evolved on earth; first appearing from a ray of white light which issued forth from the left eye of Amitabha, and secondly being born as a youth of 16 from out of a lotos-bud.

སྤྱན་རས་གཟིགས་ཞེས་བྱ་བའི་མདོ *spyan-ras gzigs-shes bya-waḥi mdo* a Sûtra on Avalokites'vara (*K. d.* ཁ, *404*). སྤྱན་རས་གཟིགས་ཀྱི་མཚན་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་གཟུངས་སྔགས་དང་བཅས་པ the one hundred and eight names of Avalokites'vara together with mantras and charms, etc., (contained in *K. g.* ཕ, *218-457*).

སྤྱན་ལམ་དུ *spyan-lam-du* in the observation; also = སྤྱན་སྔར near, in the presence of.

སྤྱན་གསལ་རྒྱབ *Spyan-gsal-rgyab* प्रहसितनेत्र [laughing-eyed, n. of a Buddha] *S.*

སྤྱན་གསུམ་པ *spyan-gsum-pa* त्रिलोचन; the three eyed one; an epithet of Mahes'vara.

སྤྱི *spyi* समुदाय, सामान्य, जाति 1. adj. common, the public, ordinary, general, relating to all; as sbst. the lot, those in general. As adv. སྤྱིར *spyir*, སྤྱིར་དུ *spyir-du* or སྤྱི་ན *spyi-na*, also སྤྱིར་གྱིས *spyir-gyis* generally, in general; frq. used in contradistinction to ཁྱད་པར *khyad-par* in particular, singly. 2. In the colloq. སྤྱི *spyi* = all; *spyi-sgra* or སྒྲ་སྤྱི *sgra-spyi* general meaning or general expression (*Jä.*)

སྤྱི་ཁྱབ *spyi-khyab* that covers all; a minister that has general jurisdiction over the public, one who rules over several districts together. སྤྱི་ཁྱབ་མཁན་པོ *spyi-khyab-mkhan-po* a high official at Lhasa who ranks next to the four Kalons in the Dalai Lama's council; seems to be also a sort of lord chamberlain in his court duties. Another important officer, who resides in the far east of Tibet, is known as ཉག་རོང་གི་སྤྱི་ཁྱབ the Chyi-khyab of Nya-rong. He is placed in lieu of a Jong-pon to administer the petty lordships inhabited by the 18 tribes of the Hor-wa who people the banks of the Nya-Chhu, just W. of Ta-chien-lu.

སྤྱི་བླུགས *spyi-blugs* कमण्डलु holy water-pot which the lamas keep near them with a view to sprinkle the heads of their devotees.

སྤྱི་སྒོས *spyi-sgos* general and special.

སྤྱི་ཏི *Spyi-ti* n. of a kind of *yoga* (meditation) performed by the Dsog-chen sect; described as his own invention by Urgyen Padma in the Padma Tang-Yig.

+ སྤྱི་ཏོར *spyi-tor* or སྤྱི་གཏོར *spyi-gtor* 1. v. སྤྱི་བོ *spyi-wo.* 2. acc. to *Lex.* = སྤྱི་ཐོག *spyi-thog* the property of a particular community or institution, common property.

Digitized by Google

+ སྤྱི་བརྟོལ་ *spyi-brtol* or སྤྱི་གཏོལ་ *spyi-gtol* also སྤྱི་བརྡོལ་ *spyi-brdol* signifying ངོ་ཚ་མེད་པ་ *ṅo-tsha med-pa* धृष्ट [impudent, shameless, daring]*S.* also = མུ་ཅོར་ *mu-cor* मुखर, मलमुख [scurrilous, foul-mouthed]*S.* སྤྱི་བརྟོལ་བྱེད་པ་ *spyi-brtol byed-pa* to be impudent (*Cs.*); སྤྱི་བརྟོལ་གཏམ་ *spyi-brtol gtam* shameless talk, impertinent language.

སྤྱི་ཐེར་ *spyi-ther* = སྤྱི་གཏེར་ v. སྤྱི་བོ་ *spyi-wo*.

སྤྱི་དོན་ *spyi-don* (ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་ *thams-cad kyi-don*) the interest of all, public welfare (*Rtsii.*).

སྤྱི་སྡེ་བཞི་ *spyi-sde bźi* the four sects among the Bons: (1) བཀའ་ལུང་ལྡན་བཤད་ཀྱི་སྡེ་ *bkaḥ-luṅ ldan-bśad-kyi sde*, (2) བྲག་དགོན་དཀའ་ཐུབ་སྡེ་ *brag-dgon dkaḥ thub-sde*, (3) དུར་ཁྲོད་ཉན་ཐོས་བོག་པུའི་སྡེ་ *dur-khrod ñan-thos bog-puḥi sde*, (4) ཤིང་དྲུང་མ་རིག་པའི་སྡེ་ *çiṅ-druṅ ma-rig paḥi-sde* (*D.R.*).

སྤྱི་པ་ *spyi-pa* or སྤྱི་དཔོན་ *pyi-dpon* head, chief, leader, superintendent.

སྤྱི་ཕུད་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* one of the five mythological kings of the world; སྤྱི་ཕུད་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* the universal king.

སྤྱི་བོ་ *spyi-bo* 1. मूर्धा, शिरः, काय; crown of the head, the top: ཤིང་གི་སྤྱི་བོ་ *çiṅ-gi spyi-bo* = ཤིང་གི་རྩེ་མོ་ *çiṅ-gi rtse-mo* the top of a tree. སྤྱི་བོར་འཁུར་བ་ *spyi-bor ḥkhur-wa* to carry on the head; སྤྱི་བོས་ཕྱག་འཚལ་བ་ *spyi-bos phyag ḥtshal-wa* to bow down bending the head; ཞབས་སྤྱི་བོར་ལེན་པ་ *shabs spyi-bor len-pa* with one's own head to touch the foot of a superior person; དེའི་སྤྱི་བོ་ནས་བྱུང་ནས་ *deḥi spyi-bo-nas byug-nas* pouring over his head, སྤྱི་བོ་ནས་དབང་བསྐུར་བ་ *spyi-bo nas dbaṅ bskur-wa* anointing the head; སྤྱི་ཐེར་ or སྤྱི་གཏེར་ bald, baldness; སྤྱི་གཏོར་ *spyi-gtor* a turban or pagri; སྤྱི་དཔོན་ *spyi-dpon* or སྤྱི་པ་ *spyi-pa* head-man, overseer, chief. 2. the end of a piece of cloth: དར་ཡུག་གི་སྤྱི་བོ་ *dar-yug-gi spyi-bo*. 3. n. of a king of China. སྤྱི་བོ་སྐྱེས་ *spyi-bo skyes* (1) an epithet of king Māndhātā, a legendary ancestor of Gautama Buddha; (2) = སྐྲ་ *skra* मूर्धज hair of the head (*Mṅon.*).

སྤྱི་བོར་དབང་བསྐུར་ *spyi-bor dbaṅ-bskur* = རྒྱལ་པོ་ *rgyal-po*, मूर्धाभिषिक्त; a king, one on whose head has been sprinkled sanctified water; a man of the Kshatriya or warrior caste of India (*Mṅon.*).

སྤྱི་མ་ = བྱད་སྐང་ v. སྤྱི།

སྤྱི་ཤུར་གྱི་ཤིང་ *Spyi-shur gyi-çiṅ*, अर्जुन, n. of the tree *Terminalia tomentosa*.

Syn. ས་ལ་སེར་པོ་ *sā-la ser-po*; ཀུན་ས་མེ་ཏོག་ *kun-sa me-tog*; དགའ་བྱེད་ *dgaḥ-byed*; མེ་ཏོག་རྩ་ལག་ *me-tog rtsa-lag*; འཚོ་བྱེད་ཤིང་ *ḥtsho-byed çiṅ*; འདོད་བྱེད་ *ḥdod-byed* (*Mṅon.*).

སྤྱི་གཟུགས་ *spyi-gzugs*, གཅིག་ཏུ་འདུས་པ་ *gcig-tu ḥdus-pa*, aggregated body; amassed into one body.

སྤྱི་བླུགས་ *spyi-blugs* vase; कनककलश a golden pitcher or vase.

སྤྱི་སུམ་ = སྤྱི་གདུན་ཅན་ *spyi-gdun-can*, संपिण्डित [combined]*S.*

སྤྱིང་སྐོར་གསུམ་ *spyiṅ-skor gsum*, three scriptures of the Bon the originals of which disappeared after they had been delivered, but were published: 1. སྟེང་ལྷ་ཡུལ་དུ་བསྒྲགས་པའི་སྐོར་ *steṅ-lha yul-du bsgrags-paḥi skor*, 2. འོག་ཀླུ་ཡུལ་དུ་བསྒྲགས་པའི་སྐོར་ *ḥog-klu yul-du bsgrags-paḥi skor*, 3. བར་མི་ཡུལ་དུ་བསྒྲགས་པའི་སྐོར་ *bar-mi yul-du bsgrags-paḥi skor* (*D.R.*).

སྤྱིང་བ་ *spyiṅ-wa*, pf. སྤྱིངས་ *spyiṅs*, imp. སྤྱིང་ *spyiṅ* or སྤྱིངས་ *spyiṅs*, being the vb. a. to འབྱིང་བ་ *ḥbyiṅ-wa*, to vanish, to be lost, to sink, to lower down, dip under ཆུར་ *chur* into water.

Digitized by Google

སྤྱིན *spyin* in colloq ལྕང་རྩི gum, glue, paste; is sometimes incorrectly written as སྤིན or སྦིན *spin*. སྤྱིན་སྐོལ་བ *spyin skol-wa* to manufacture glue; སྤྱིན་སྐུད་པ *spyin skud-pa* to spread glue on; ཀོ་སྤྱིན *ko-spyin* glue made of hides; ཉ་སྤྱིན *ña-spyin* fish-glue; བག་སྤྱིན *bag-spyin* paste compounded of flour and glue; རྭ་སྤྱིན *rba-spyin* glue made of horn; ཤ་སྤྱིན *ça-spyin* meat-jelly also, slime; སྤྱིན་ཆུ *spyin-chu* gum, resin. ཤིང་གཉིས་གསེས་པའི་བར་སྦྱིན་ཆུ the gum (or resinous juice) that has come out of the interstice where the two trees were cleft (*Rdsa.*).

Syn. དྲི་སྤྱིན *dri-spyin*; གོ་བ *go-wa*; འབྱར་རྩི *hbyar-rtsi*; འབྱར་བྱེད *hbyar-byed*; སྣག་ཚ་འཕེལ་བྱེད *snag-tsha hphel-byed* (*Mñon.*).

སྤྱིར *spyir*=སྤྱི་ལ *spyi-la*, adv. v. སྤྱི *spyi*.

སྤྱིལ་པོ *spyil-po* तृणकुटीर; a hut of grass or straw: རྩའི་སྤྱིལ་པོ *rtsahi spyil-po* thatched hut; སྤྱིལ་བུ *spyil-bu* id.; སྤྱིལ་པ *spyil-pa* fem. སྤྱིལ་མ *spyil-ma* hut-dweller.

སྤྱུག་པ *spyug-pa*, pf. སྤྱུགས *spyugs*, imp. སྤྱུག *spyug* or སྤྱུགས *spyugs*; to expel, to drive out, to banish; ཡུལ་ནས་སྤྱུག out of country; ཡུལ་ཕྱུགས་དུ *Glr.*, མཐའ་ལ *mthah-la* མཐར *mthar* into the neighbouring country, over the frontier (*Jä.*). སྤྱུགས་པ *spyugs-pa* निर्वासन exile, banishment; སྤྱུགས་ཤིག *spyugs-çig*, imp. turn him out!

སྤྱོ་བ *spyo-wa*=གཤེ་བ *gçe-wa*, to abuse, revile; to blame, to scold; ཆུང་མ་རྟག་ཏུ་སྤྱོ་ཞིང *chuñ-ma rtag-tu spyo-shiñ* as my wife is always scolding; ཆེས་སྤྱོས་སོ *ches-spyos-so* thus they spoke in a blaming way (*Dzl.*); སྤྱོ་བ་མཛད *spyo-wa mdsad* भर्त्सन cursing, blaming; སྤྱོ་ཚིག *spyo-tshig*=རྒོལ་ཚིག *rgol-tshig* words of blame, censure (*Mñon.*).

སྤྱོང་བ *spyoñ-wa*=དཔྱང་བ *dpyañ-wa* (*Jä.*).

སྤྱོད་པ *spyod-pa* चर्या, चारित्र, भुज, pf. སྤྱད *spyad*, 1. to practise, perform; but signifies rather the completing or completion of an action than the process of performance, and thus is better rendered: to accomplish, to perpetrate; to succeed in. མི་དགེ་བ་དེ་དག་སྤྱོད་ན *mi-dge-wa de dag-spyod-na* if one perpetrates these sins; བདག་གིས་སྤྱད་པས་འདིར་སྐྱེས *bdag-gi spyad-pas hdir skyes* for what I did, I am reborn here. 2. to bring into subjection, over-power, coerce, *e.g.*, demons, deities, etc., to make subject. མངའ་འོག་སྤྱོད་པའི་འབངས *mñah-hog spyod-pahi hbañs* subjects brought under control; སྡིག་པ་འབའ་ཞིག་ལ་སྤྱོད་པ *sdig-pa hbah-shig la spyod-pa* utterly subject to sin; ས་འོག་སྤྱོད *sa-hog-spyod* subject to earth; གནམ་སྤྱོད subject to heaven. 3. to make use of, to employ, to enjoy: བ་གླང་ཉིན་པར *ba-glañ ñin-par* to use an ox during the day (for ploughing) (*Dzl.*); ཡུན་རིང་དུ་མ་བདེ་བར་སྤྱད་ཀྱང་ even if one has long enjoyed well-being; ལོངས་སྤྱོད་པ *loñs spyod-pa*, to enjoy, to use, have the benefit of; བུད་མེད་ལ་སྤྱོད་པ *bud-med la spyod-pa* to cohabit with a woman (*Dzl.*); ལོག་པར་སྤྱོད་པ *log-par spyod-pa* to violate (a woman); དགའ་མགུར་སྤྱོད་པ *dga-mgur-spyod-pa*, very frq. to enjoy a woman. 4. to arrive at the third stage of mystic meditation, to complete or consummate meditation, very frq.; སེམས་ལ་ཉམས་སྤྱོད meditative exercises.

སྤྱོད་པ II: 1. ཚུལ चारित्र, चर्या 1. a deed, perpetrated action; a practice, the accomplishing of any action. 2. an object attained, thing dnoe, esp. the third stage of mystic meditation or "consummation," which implies expertness and that the end aimed at has been gained: སྒོམ་སྤྱོད་ལ་ཕྲལ་བ contemplation and consummation being disentangled one from the other. 3. duty; also conduct, mode, manner: སྤྱོད་ལམ *spyod-*

Digitized by Google

lam also སྤྱོད་ཚུལ་ *spyod-tshul* behaviour; ངན་ *ṅan* or ཉེས་སྤྱོད་ *ñes-spyod* bad actions, བཟང་ *bzaṅ* or ལེགས་སྤྱོད་ *legs-spyod* good actions (*Cs.*): སྤྱོད་པ་ཞིབ་པ་ *spyod-pa shib-pa* 'the strict monastic walk; སྤྱོད་པ་རྩིང་བ་ *spyod-pa rtsiṅ-wa* rude, rough, in manners (*Glr.*); སྤྱོད་པས་ཤད་རེག་ཐུང་མི་ཐུབ་ of an extremely variable conduct. དེ་ཡང་དང་པོ་རྣལ་འབྱོར་གྱི་སྤྱོད་པས་ཆགས་ཅན་གྱི་གདུལ་བྱ་ཡིད་དང་བ་འདྲེན་པའི་ཕྱིར *de-yaṅ daṅ-po rnal-hbyor-gyi spyod-pas chags-can-gyi gdul-bya yid daṅ-wa hdren-pahi phyir* moreover because it was the duty of a Naljor first to draw into purity of disposition such of the sensual as were destined for conversion; སྤྱོད་པ་རྒྱ་ཆེ་ *spyod-pa rgya-che* उदार-चरित magnanimity, noble behaviour. སྤྱོད་པ་མི་གསལ་བ་ *spyod-pa mi-gsal-wa* चर्याव्यक्त [awkward practice]*S.* སྤྱོད་པ་ཡང་ངམ་=ལས་ཀྱི་མཐའ་གྲུབ་བམ *spyod-pa yaṅ-ṅam*=*las-kyi mthah-grub-bam* (asks the question) whether you have accomplished all that you had to do? སྤྱོད་པའི་ཕུན་ *spyod-pahi phun-bu*=གྲོང་ཁྱེར་ *groṅ-khyer* a fortified town, a city (*Mṅon.*); སྤྱོད་བབས་རྩེ་མཐུན་ *spyod-babs rtse-mthun* generous conduct; སྤྱོད་པ་ *spyod-pa* manners. སྤྱོད་ལྡན་ *spyod-ldan* accomplished, courteous, polite; སྤྱོད་མི་ལྡན་ ill-mannered, rude, uncouth.

སྤྱོད་པ་བསྡུས་པའི་སྒྲོན་མ་ *spyod-pa bsdus-pahi sgron-ma* n. of a work written by Atis'a. ཇོ་བོ་[illegible] (*A. 11*). གསང་སྔགས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ *gsaṅ-sṅags-kyi spyod-pa* a mystic cult of the Buddhists; in which there are three stages: སྤྲོས་བཅས *spros-bcas*, སྤྲོས་མེད་ *spros-med*, ཤིན་ཏུ་སྤྲོས་མེད་ *śin-tu spros-med*.

སྤྱོད་པ་པ་ *spyod-pa-pa* (རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པའི་ལམ་འཛིན་པ) a *Yogi*, one who practises mysticism.

སྤྱོད་བྱེད་མ་ *spyod-byed-ma* कामिनी a woman.

སྤྱོད་མེད་ *spyod-med* दिगम्बर [a religious mendicant, a naked devotee]*S.*

སྤྱོད་ཡུལ་ *spyod-yul* गोचर, विषय sphere of activity: མཐོང་བའི་སྤྱོད་ཡུལ *mthoṅ-wahi spyod-yul* range of vision; སྤྱོད་ཡུལ་མ་ཡིན་པ *spyod-yul ma-yin-pa* अचिन्त्य [a place which is not fit for thinking upon]*S.* སྤྱོད་ཡུལ་མ་ཡིན་པའི་གནས་ལྔ་འདུལ, according to the *Dulwa*, the five places with which one should have nothing to do:—(1) རོལ་མོའི་གནས *rol-mohi gnas* the place of music; (2) སྨད་འཚོང་མའི་གནས *smad-htshoṅ mahi-gnas* a public house; (3) རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་འཁོར་གྱི་སྒོ *rgyal-pohi pho-braṅ hkhor-gyi sgo* the palace gate; (4) རིགས་ངན་གྱི་གནས *rigs-ṅan gyi-gnas* the residence of low persons; (5) ཆང་འཚོང་མའི་གནས *chaṅ-htshoṅ-mahi gnas* grog-shop kept by a woman, a brothel (*K. du.* ལ, *56*).

卐 སྤྱོན་ *spyon* or སྤྱོན་པ *spyon-pa* resp. form of བྱོན་པ *byon-pa*: ཚུར་སྤྱོན *tshur-spyon* come here, pray come (*Ñag.*).

སྤྱོམ་པ *spyom-pa*=སྨོད་པ *smod-pa* slander; also vb. with pf. སྤྱོམས *spyoms* to boast, to exhibit with ostentation; sbst. སྤྱོམས *spyoms* self-praise, boasting (*Jä.*); སྤྱོམས་དང་བཅས་མ་བྱའོ *spyoms-daṅ bcas ma-byaho* you must not be boastful.

卐 སྤྱོས་པ *spyos-pa*=བཀའ་བཀྱོན་པ *bkah-bkyon-pa* निर्भर्त्सन to reprove, to remonstrate with.

སྤྲ *spra* (*ta*) (*K. du.* ད, *111*) a species of monkey with black face, and a tail as long as its body, the langur; (སྤྲ་དང་སྤྲེའུ་ཡང་རྩལ་ཆེ *spra-daṅ sprehu-yaṅ rtsal-che*) the larger and smaller species of monkey are very agile; སྤྲ་མོ *spra-mo*; སྤྲ་ཕྲུག *spra-phrug* young langur; the gray species is called སྤྲ་དཀར white *ta*.

སྤྲ་ཆལ *spra-chal*=འགྱུར་བྱེད *hgyur-byed* चपल [changeable, moving about trembling]*S.*

Digitized by Google

སྤྲ་ཐོག *spra-thog* a medicinal herb: སྤྲ་ཐོག་ཏིམ་ཤང་ནང་རྡོ་དྲུག་ཞིག་པར་བྱེད.

སྤྲ་བ *spra-wa* 1. vegetable-tinder. 2. also སྤྲ་བསྤྲས, ornament, decorations. 3. vb. pf. སྤྲས *spras*, imp. སྤྲོས *spros* to adorn, to decorate; རྒྱན་གྱིས *rgyan-gyis* with ornaments.

སྤྲ་བའི་མེ་ཏོག *spra-wahi me-tog* वकपुष्प [species of tree, *Aeschynomene grandiflora*]*S*.

སྤྲ་ཚིལ *spra-tshil* सिक्थकं [1. boiled rice. 2. bee's wax]*S*. སྤྲ་ཚིལ་བྲང་རྩིའི་ཁུ་བ་ལ་གྲགས་པ་ཡིན.

སྤྲང་པོ *sprah-po* याचक a beggar; རྫུས་མའི་སྤྲང་པོ *rdsus-mahi sprah-po* a sham beggar; སྤྲང་རྒན *sprah-rgan* an old beggar; སྤྲང་ངན low beggar; སྤྲང་ཤོག *sprah-çog* coarse and inferior paper. སྤྲང་པོ་བུ་པུའི་རྒྱལ་ནག *sprah-po bu puhi rgyal-nag* a kind of rope; also n. of a demon (ལྷ་འདྲེ *lha-hdre*) (*Deb.* ཀ, *14*).

Syn. སློང་མོ་པ *sloh-mo-pa*; མུ་ལྟོ་བ *mu-lto-wa*; ལམ་པ *lam-pa*; ལག་རྐྱོང *lag-rkyoh*; དོན་འདོད་པ *don-hdod-pa*; *colloq.* སློང་མཁན *sloh-mkhan* (*Mhon.*).

སྤྲད་ཁ *sprad-kha* register or list of things or of revenue received (*Rtsii.*).

སྤྲད་པ *sprad-pa* I. 1. to give, bestow, deliver, confer; resp. term for གནང *gnah*. ལག་པར་སྤྲད pray hand over! 2. मर्कट monkey.

སྤྲད་པ II: used for འཕྲད་པ to meet, to come across: ཕས་ཕོ་ཉ་སྤྲད་པ *phas pho-ña sprad-pa* the father met the envoy (*K. du.* ད, *261*).

སྤྲས *Spras* 1. n. of a place in འཕན་ཡུལ *Hphan-yul* in Tibet. སྤྲས་ཀྱི་བྲའི་ཐང *Spras-kyi brahi-thah* birthplace of *To-wa Rin-chen gsal* (a pupil of Bromston in *Hphan-yul* (*Loh.* ཞ, *2.*). 2.=རྒྱན *rgyan* ornament (*Mhon.*).

སྤྲས་པ *spras-pa* 1. खचित, प्रदीप; रचित; variegated, bedecked. 2. enumerated: ཁོ་བོས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་མཚན་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་སྤྲས I have enumerated the thirty-two names of Buddha (*Surah. 4*). 3.=བསྒྲིམས་པ *bsgrims-pa* also བཀོད་པ *bkod-pa* रचित.

སྤྲི *spri* पीयूष cream.

སྤྲི་ཙི་མར་ཌ་ཡ་ལ་སི་ཆེན *Spri-tsi Mar-dsa-ya-la Si-chen* n. of the emperor of China during whose reign Buddhism was introduced into that country, acc. to Chinese accounts (*Jä.*).

‡ སྤྲིག་ཀ་གན་དྷ *sprig-ka gan-dha* 1. n. of a bird of the land of *Asura* (*K. d.* ས, *15.*). 2. [स्पृक्कागन्ध a kind of mixed scent=the scent of the plant *Trigonella corniculata*]*S*.

སྤྲིང་བ *sprih-wa* (=འཕྲིང་བ) pf. སྤྲིངས *sprihs* to send a message, to give information, to send word; སྤྲིང *sprih* tidings (*Dzl.*); རྒྱལ་པོ་ལ་ལན་འདེབས་ཀྱིས་སྤྲིང་ངོ I shall send a reply to the king (*K. du.* ད, *261-306*); རྒྱ་གར་དུ་སྔོན་གྱི་སློབ་དཔོན་རྣམས་ལ་ཡི་གེ་སྤྲིངས་པ *rgya-gar-du shon-gyi slob-dpon-rnams-la yi-ge sprihs-pa* he despatched a letter to his former teachers in India; ཤེས་སྤྲིང་ངོ *shes-sprih-ho* so I sent him word; སྤྲིངས་བཞུལ *sprih-bshul* सेवक [servant, messenger]*S*; སྤྲིངས་ཡིག *sprihs-yig* letter, epistle.

སྤྲིན *sprin* or སྤྲིན་པ *sprin-pa* मेघ, बलाहक, तोयधर, घन, जलद, जीमूत, a cloud: སྤྲིན་གྱི་གསེབ་ནས *sprin-gyi gseb-nas* from between the clouds; རྒྱ་བལ་གཉིས་ན་མུ་གེ་སྤྲིན་བཞིན་དུ་འཁྲིགས *rgya-bal gñis-na mu-ge sprin bshin-du hkhrigs* famine enfolded like a cloud both India and Nepal (*Pth.*); ནམ་མཁའ་ལ་སྤྲིན་འཐིབས darkening the heavens with clouds; གཟའ་སྤྲིན *hzah-sprin* cloud tinged with rain-bow colours; ལྷོ་སྤྲིན *lho-sprin* a southern cloud; སྤྲིན་ཕུང *sprin-phuh*, སྤྲིན་ཚོགས *sprin-tshogs* an accumulation of clouds; སྤྲིན་གྱི་ཕོ་ཉ *sprin-gyi pho-ña* मेघदूत the cloud messenger, Meghadūta, a Sanskrit poem by Kālidāsa.

Syn. དུ་བའི་སྐྱེ་གནས *du-wahi skye-gnas*; མཁའི་རྒྱལ་མཚན *mkhahi-rgyal mtshan*; ཆུ་མི་འཛིན་པ

chu-yi ḅshon-pa; ཚ་ཟེར་འཇོམས་ *tsha-zer ḥjoms*; ཀ་དམ་པ་ཅན་ *ka-dam-pa-can*; ནམ་མཁའི་གླིང་ *nam-ṃkhaḥi gliṅ*; རླུང་གི་ཤིང་རྟ་ *ṛluṅ-gi çiṅ-ṛta*; མཁའ་གོས་ཅན་ *ṃkhaḥ-gos can*; སྒྲ་ལྡན་པར་མ་ནི་ *ṣgra-ḷdan parma-ṇi*; ནམ་མཁའི་གླང་པོ་ *nam-ṃkhaḥi glaṅ-po*; མཁའ་ལ་རྒྱུ་ *ṃkhaḥ-la ṛgyu*; ཆུ་འཛིན་ *chu-ḥdsin*; ནམ་མཁའི་ཏ་མ་ལ་ *nam-ṃkhaḥi ta-ma-la*; གློག་ལྡན་ *glog-ḷdan*; ཆུ་སྤྲིན་པ་ *chu ṣprin-pa* (*Mṅon.*).

སྤྲིན་དཀར་པོ་རྒྱུ་བ་ *Ṣprin-ḍkar-po ṛgyu-wa* n. of a mountain in Uttara kuru (*K. d.* ར, *305*). སྤྲིན་དཀར་པོ་ཤེས་བྱ་བའི་གནས་ *Ṣprin-ḍkar po-shes bya-waḥi gnas* a grove in the mountain of Samkās'a in Uttara kuru (*K. d.* ར, *299*).

སྤྲིན་སྐྱེས་ *ṣprin-ṣkyes* स्तनित as met. = thunder.

སྤྲིན་གྱི་གླང་པོ་ *ṣprin-gyi glaṅ-po* an epithet of Airāvata the elephant of Indra (*Mṅon.*).

སྤྲིན་གྱི་རྒྱུ་ *ṣprin-gyi ṛgyu* the sources of rain, vapour and humid air.

སྤྲིན་གྱི་བྱ་ *ṣprin-gyi bya* = ཆ་བྱ་གག་ *cha-bya gag* (*Mṅon.*).

སྤྲིན་གྱི་སྙིང་པོ་ *ṣprin-gyi ṣñiṅ-po* = ག་བུར་ *ga-bur* घनसार, कर्पूर, camphor.

སྤྲིན་གྱི་རྡོ་བ་ *ṣprin-gyi ṛdo-wa* अशनि [hail, thunderbolt]*S.*

སྤྲིན་གྱི་མེ་ཏོག་ *ṣprin-gyi me-tog* snow flakes [मेघपुष्प lit. "cloud-blossom"; water or hail.]*S.*

སྤྲིན་གྱི་མེ་པོ་ཆེ་ *ṣprin-gyi me-po che* met. the thunder (*Mṅon.*).

སྤྲིན་གྱི་མྱུ་གུ་ *ṣprin-gyi myu-gu* water (*Mṅon.*).

སྤྲིན་གྱི་རྡུ་ཅན་ *ṣprin-gyi rḍu-can* or སྐར་བུ་ཤིང་ *ṣkar-bu çiṅ* (*Mṅon.*).

སྤྲིན་གྱི་གཞུགས་ཅན་ *Ṣprin-gyi gzugs-can* n. of an angel, *Devaputra* (*K. g.* མ, *523*).

སྤྲིན་གྱི་སྒེག་ *ṣprin-gyi ṣgeg* met. peacock (*Mṅon.*).

སྤྲིན་གྱི་ལྕུག་མ་ *ṣprin-gyi ḷcug-ma* = གློག་ *glog* lightning (*Mṅon.*).

སྤྲིན་མགོ་མེ་ལོང་ *ṣprin-ṃgo me-loṅ* = སོག་པའི་མེ་ལོང་ *sog-paḥi me-loṅ* (myst.) (*Miṅ. 4*).

སྤྲིན་བཅུད་ *ṣprin-ḅcud* as met. = rain.

སྤྲིན་ཆེན་ཆར་འབེབས་ཆོ་ག་ *ṣprin-chen char-ḥbebs cho-ga* a religious service for rain to fall.

སྤྲིན་ཆེན་སྙིང་པོ་ *Ṣprin-chen-ṣñiṅ-po*, *i. e.*, *Mahā meghagarbha*, seems to be the n. of a Bodhisattwa or else of a demon.

སྤྲིན་འདེགས་ *ṣprin-ḥdegs* चातक [the bird *Cuculus melanoleucus*]*S.* ཁུག་རྟ་ *khug-ṛta*, སྤྲིན་ལ་སློང་ *ṣprin-la ṣloṅ* (*Mṅon.*).

སྤྲིན་ལ་དགའ་ *ṣprin-la ḍgaḥ* as met. a peacock.

སྤྲིན་ལ་སློང་ *ṣprin-la-ṣloṅ* = ཁུག་རྟ་ *khug-ṛta* चातक [the bird *Cuculus melanoleucus*]*S.* (*Mṅon.*).

སྤྲིན་དག་པ་ *ṣprin-dag-pa* fog [भेक frog]*S.*

སྤྲིན་ལྡན་མ་ *ṣprin-ḷdan-ma* मेघवती [enveloped in clouds]*S.* As met. = peacock.

སྤྲིན་དམར་ *ṣprin-dmar*, जीमूतक [1. plants such as *Trichosanthes diœca*, *Luffa acutangula*, etc. 2. a moonlight night]*S.*

སྤྲིན་རྩ་བ་ *ṣprin-ṛtsa-wa* पिप्पलीमूल the root of long pepper.

སྤྲིན་གསར་ *ṣprin-gsar* मषी met. ink.

སྤྲིབས་པ་ *ṣpribs-pa* to be hungry (*Sch.*).

སྤྲིས་ *ṣpris* or སྤྲིས་མ་ *ṣpris-ma* scum, congealed grease floating on gravy or soup; also cream; ར་མའི་སྤྲིས་ id.

སྤྲུ་བ་ *ṣpru-wa* or སྤྲུ་མ་ *ṣpru-ma* hellebore; སྤྲུ་དཀར་ *ṣpru-ḍkar* white species of it. སྤྲུ་གཉན་ཚད་སྲིན་དང་། མཛེ་ནད་འཇོམས་ཤིང་ཁྲག་ཐིང་གཅོད. hellebore cures plague, fever, worms and leprosy, also stops bleeding.

སྤྲུག་པ་ *ṣprug-pa* = ཕྱི་བ་ *phyi-wa* प्रस्फोटन splitting, opening, blowing.

Digitized by Google

སྤྲུག *sprug* प्रवास residence in a foreign country.

✠ སྤྲུག་པ *sprug-pa* 1.=ཟད་པ *zad-pa*, क्षय wasting, consuming. 2. pf. and imp. སྤྲུགས *sprugs*, to shake, to shake off, to beat out, *e.g.*, dust; རྡུལ་ཚུབ *rdul-tsub* to raise, whirl up dust; ལུས་སྤྲུག་སིལ་བྱེད་པ *lus-sprug sil byed-pa* to shake one's self (used of horses). 3. to bestir one's self, to bustle. སྤྲུགས་བསིགས *sprugs-bsigs* चलस्कोटन [falling asunder]*S.*

སྤྲུལ་སྐུ *sprul-sku* निर्माणकाय an incarnate being, generally a lama; a personage in whom the emanation from some deity or by-gone saint is present in an occult manner. A lama thus possessed is styled a *Tul-ku* and usually occupies some high office to which only the particular individual into which the emanation has passed can succeed. Mongol equiv. is *Khubilgan.*

སྤྲུལ་སྐུ་གསུམ *sprul-sku gsum* the three incarnate beings:—རྒྱལ་སྲས་རིན་པོ་ཆེ *Rgyal-sras Rin-po che* of བོན, *Bon*, སེམས་དཔའ་རིན་པོ་ཆེ *Sems-dpah Rin-po che* of ལོ *Lo*, and མཐོང་བ་རིན་པོ་ཆེ *Mthoṅ-wa Rin-po che* of སྟག་ལུང *Stag-luṅ* who are known as the three incarnate beings of Tibet, and are said to have appeared in Tibet for a series of years.

སྤྲུལ་པ *sprul-pa* 1. माया a phantom, a disembodied spirit, a ghost from the Bardo; emanation; ཡང་སྤྲུལ *yyaṅ-sprul* emanation of the second degree, *i.e.*, one emanation going forth from another; ཉིང་སྤྲུལ *ñiṅ-sprul* or གསུམ་སྤྲུལ *gsum-sprul* an emanation of the third degree (*Pth.*); སྤྲུལ་པ་འགྱེད་པ *sprul-pa hgyed-pa* to let emanations go forth; སྤྲུལ་པ་མཁྱེན་པ *sprul-pa. mkhyen-pa* to be an adept in the art of producing miraculous apparitions (*Jä.*). སྤྲུལ་པ་སྤྲུལ་བྱེད *sprul-pa sprul-byed* निर्माता the inventor, the transformer, maker; also anything made or invented. ཐམས་ཅད་སྤྲུལ་པར་འདུག་པ *thams-cad sprul-par hdug-pa* these were all metamorphoses, mocking phantoms (*Glr.*), སྤྲུལ་པའི་རྒྱལ་པོ *sprul-pahi rgyal-po* phantom king. 2. a miracle-worker. 3. निर्माण (སྒྱུ་མ་ལྟ་བུ *sgyu-ma lta-bu* "as if an illusion") to appear to change, to transform one's self, to cause illusions, to alter an object by magic. སྤྲུལ་པའི་ཐབས *sprul-pahi-thabs* the power of miraculous transformation; jugglery.

སྤྲུལ་པ་བཅུ *sprul-pa bcu* the ten sublime illusions workable by *Bodhisattvas* are:—(1) སེམས་ཅན་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ evolving animate beings; (2) ཉིང་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ creation of astrological mansions; (3) ཆོས་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ invention of religious doctrines; (4) ལུས་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ formation of bodily famine; (5) རྨི་ལམ་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ dream-illusions; (6) སྨོན་ལམ་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ illusions as to some sphere of activity; (7) ཡེ་ཤེས་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ exhibition of feats of fore-knowledge; (8) མངོན་པར་ཤེས་པ་སྤྲུལ་པ appearance as of transcendental learning; (9) རྫུ་འཕྲུལ་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ exhibition of miracles; (10) སྟོབས་རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ exhibition of feats of strength.

སྤྲུལ་པོ *sprul-po* 1. phantom. 2. n. of a Kinnara Rājā (*K. g.* མ, *523*).

སྤྲུལ་ཡང་གསང་ *sprul-yaṅ-gsaṅ* or རྫུ་འཕྲུལ་ཡང་གསང་ a mystical form of Bon divinity (*D.R.*).

Syn. སྒྲ་ཅན་རཱ་ཧུ *sgra-can Rā-hu* (*Mṅon.*).

སྤྲེ *spre* or སྤྲེའུ *sprehu* वानर, कपि, हरि, प्लवङ्गम, monkey in general. སྤྲེའུའི་གནས *sprehuhi-gnas* किष्किन्धा the abode of monkeys, n. of a particular forest in Mysore.

Syn. ཡལ་གའི་རི་དྭགས *yal-gahi ri-dwags*; གཉེར་མའི་གདོང་ *gñer-mahi gdoṅ*; འཕར་འགྲོ *hphar-hgro*; རྒྱུག་མཆོང་ *rgyug-mchoṅ*; སའི་མཇུག་མ *sahi mjug-*

Digitized by Google

ma; རླུང་གི་བུ་རྒྱུད་ *rluṅ-gi bu-rgyud*; མི་དང་འདྲ་ *mi-daṅ ḥdra*; མ་རྒ་ར་ *ma-rga-ra* (*Mṅon.*).

སྤྲེ་གཤུག་རེ་རལ་ *spre-gshug re-ral* (mystic) मर्कट, प्लवग, [ape, monkey]*S.*

སྤྲེལ་སླག *Sprel-slag* one of the thirty-six border countries of ancient India (*Ya-sel. 38*).

སྤྲོ་བ *spro-wa* (ཕྱད་མེད་ཀྱང) व्याप्त [to expand, to get air, to receive scent]*S.* pf. སྤྲོས *spros* (acc. to *Jä.* is the transitive of འཕྲོ་བ = to make go out, to disperse, to spread); gen. however intransitive: 1. to go out, to proceed, to spread, of rays of light, of the wind; fig. to enlarge upon, by way of explaining, གཅིག་ལས་སྤྲོས་པ *gcig-las spros-pa* (*Was. 115*), enlarging (proceeding) from the number one in an ascending progression of numbers; འོད་ཟེར་ལྟ་བུར་སྤྲུལ་པ་སྤྲོས་སོ emanations had been diffused like rays of light. 2. to feel energy for, incline towards; to delight in, rejoice at: ཅི་བྱ་བ་ལ་སྤྲོ་བ་ཆུང་ feel little inclination for doing anything; སྤྲོ་བར་འགྱུར་བ *spro-war hgyur-wa* to get cheerful, to be merry (*Mil.*). 3. उत्साह, प्रीतिसुख sbst. joy, energy, cheerfulness: སྤྲོ་བ་སྐྱེད་པ *spro-wa skyed-pa* to feel joy, pleasure (*Dzl.*); སྤྲོ་ཆེན་བ *spro-čhen-wa* great joy; སྤྲོ་ཤི་བ *spro-çi-wa* 'not to be joyful,' lit. the dying of joy. སྤྲོ་བ་འཕེལ་བ *spro-wa hphel-wa* (སྤྲོ་སེམས) उत्साहवर्धन, to encourage, inspire, incite; increase of pleasure, enthusiasm: ལུགས་འདིར་ཁོ་བོའི་སྤྲོ་བ་འཕེལ in this sect my enthusiasm increased (*Vai-sṅ.*). སྤྲོ་རིམ་པ *spro-rim-pa* to increase or become more and more by degrees. སྤྲོ་བསྡིངས *spro-bsdiṅs*, आश्वासित, [consoled]*S.*: རྒྱལ་བུས་བཙུན་མོའི་སྤྲོ་བསྡིངས། the prince consoled the queen (*Yig. 18*).

སྤྲོག་མ *sprog-ma* སྤོས་ཀྱི་སྤྲོག་མ *spros kyi sprog-ma* little box for frankincense (*Jä.*). སྤྲོག་ཤུ *sprog-shu* v. ཕྲོག *phrog* (*Jä.*).

སྤྲོད་དེབ་པ *sprod-deb-pa* to give accounts of articles, money, etc., making over of an office or duty: སྤྲོད་དེབ་ཏུ་གསལ་བའི་ལྟར་ལས (*Btsii.*).

སྤྲོད *sprod* ད་སྤྲོད་ तत्काल adv. presently, immediately; lit. existing time.

སྤྲོད་པ *sprod-pa* secondary form སྦྱར the vb a. of འཕྲོད་པ 1. to bring together, to put together, to make to meet: ངའི་བླ་མ་ལ་སྤྲོད་དོ *ṅaḥi-bla ma-la sprod-do* we will bring you together with our lama (*Mil.*); so also resp.......གཉིས་ཞལ་སྤྲོད་མཛད་པ *gñis-shal sprod-mdsad-pa*; in another passage དེ་དང་ལག་སྤྲོད་དུ་ལྷུག་པ་ཞིང་ prob. means sitting exactly opposite to one another; བདག་ཅག་སྤྲོད་ཅིག *bdag-cag sprod-cig* bring about a meeting between our two parties! གཡུལ or ཟམ་མོ to meet in a battle; ཟུར་ཁ *Ma.*, to put the edges of the swords together; མཐེབ་སྤྲོད་པ *mtheb sprod-pa* to put the finger to the bow-string. 2. to deliver a letter, message (*Pth.*); སྤར་མོར *spar-mor*, ལག་ཏུ *lag-tu* to put into one's hand; to set, to put, to propose. 3. to pay (cf. འཕྲོད་པ *hphrod-pa*), ཕྱིར་སྤྲོད་པ *phyir-sprod-pa* to repay. 4. ངོ་སྤྲོད་པ *ṅo sprod-pa* to explain, དོན་དང་སྤྲོད་པ *don-daṅ sprod-pa* = བརྡ་སྤྲོད་པ *brda-sprod-pa* to explain, to describe v. བརྡ *brda*] (extracted from *Jä.*). སྤྲོད་ཐམས་མོ *sprod btham-mo* परिभाषा [technicality]*S.* སྤྲོད་དེ *sprod-de* निःसृत [having come out]*S.* སྤྲོད་དཔང་ *sprod-dpaṅ* witness of receipt of things and of loan given. སྤྲོད་འོས *sprod-hos* worthy or fit to be given.

སྤྲོས་པ *spros-pa* 1. = सर्ग [creation]*S.* (*A. K. 111-1*). 2. (དུ་མ) प्रपञ्च, प्रकाश [expression, exhibition, illusion]*S.*

Digitized by Google

སྤྲོས་པ *spros-pa* 1. pf. of སྤྲོ་བ *spro-wa*. 2. business, employment, activity; སྤྲོས་པ་ཅན *spros-pa can* busy, employed, occupied; སྤྲོས *spros* id.; ཆོས་ཀྱི and འཇིག་རྟེན་སྤྲོས་པ spiritual and secular business (*Jä.*). 3. occurs in ལུང་རྟོགས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་སྤྲོས་པ་ལས་སྤྲོས་བཅས निष्प्रपञ्च, प्रपञ्च, अप्रपञ्च [not expanded, real, honest, pure] *S.* སྤྲོས་མེད་པ *spros-med-pa* or སྤྲོས་བྲལ *spros-bral* the state of an absolute inactivity (*Pth.*): མཉམ་བཞག་ཏུ་དོན་དམ་པ་སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ (*A.* 78). སྤྲོས་མེད་སྙན་ཞུ *spros-med-sñan-shu* an indifferent application or prayer. དོན་དམ་པའི་ཆོས་རྣམས་སྤྲོས་མེད་དམ་སྤྲོས་བྲལ the formal piety and the absolute piety. In the first a devotee has to make offerings, recite *mantras*, etc.; in the latter he has only to meditate doing nothing more for the attainment of *Nirvāṇa*.

སྤྲོས་གཟན *spros-gzan* the allowance that is given by *miser* and other tenants towards the maintenance of men and horses kept for service of the Government (*Rtsii.*).

Digitized by Google

ཕ

ཕ I: *pha* 1. the fourteenth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to फ of the *Nāgrī* alphabet, and heard in a measure in the *ph* of uphill, loophole, etc. 2. num. figure: 14.

ཕ II: mystically: འབྲས་བུ་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡིན་ནོ། it is a symbol of all things its effects not being dependent on imagination (*Ḥbum.* ཀ, *282, 283*).

ཕ III: पिता, जनक, तात father; the colloq. form being ཨ་ཕ *a-pha*, in *W.* also ཨ་བ་ Also = male: ཕ་གླང *pha-glaṅ* bull, ཕ་རྟ *pha-rta* stallion, ཕ་ཕག *pha-phag* boar, ཕ་ར *pha-ra* he-goat, buck. ཕ་སྤད *pha-spad* = ཕ་དང་བུ *pha-daṅ-bu* father and son or father and daughter; ཕ་སྤུན *pha-spun* brothers by the same father; ཕ་མ *pha-ma* parents, father and mother; ཕ་ཤུལ་བུ a posthumous child or one born after its father's death (*Sch.*); ཕ་ནོར་ patrimony; ཕ་མ་ལ་གུས་པ respect to parents; ཕ་མ་གཅིག་པ brothers and sisters born of same parents. ཕ་བཟང་གི་བུ son of good parentage, extraction; ཕ་ཙནྡན (lit. father as sandal wood) pure blood, blue blood. ཕ་སྐལ་བུ་ལ་འཁོས inheritance; heritage (lit. father's effects and estates the son inherits). ཕ་ཡང *pha-yaṅ* or ཕ་ཆང step-father, foster-father; ཕ་ཡུལ *pha-yul* father-land, native country: ཕ་ཡུལ་ལ་བརྩེ་བ (སྙིང་པ) love of one's country. ཕ་བསད་པ *pha-bsad-pa* पितृघातक murderer of one's father; ཕའི་གདོངས་པོ *phaḥi-gdoṅs-po* दाय patrimony; ཕའི་ཕ *phaḥi-pha* पितामह in colloq. grand-father; ཕའི་བུ *phaḥi-bu* पुत्र son, worthy son; ཕའི་མ *phaḥi-ma* पितामही grandmother, her mother མེས་མོ; ཕའི་ལོངས་སྤྱོད་ལ་ཕན་པ *phaḥi loṅs-spyod-la phan-pa* पितृभोगीन one who enjoys his paternal fortune, enjoying a father's property.

ཕ་དམ་པ་སངས་རྒྱས *Pha-dam-pa saṅs-rgyas* an Indian who visited Tibet and founded the *Shi-byed-pa* Tantrik school. According to legendary accounts he paid seven visits to Tibet in one of which he is said to have miraculously proceeded to China. The chief of his disciples was the famous མ་གཅིག་ལབ་སྒྲོན *Ma-gcig lab-sgron* who founded the monastery of *Saṅ-ri Khamar* on the Yeru Tsang-po in Lho-kha. Phadampa founded the monastery of *Diṅ-ri glaṅ-gor*: དེས་འཛུགས་པའི་དགོན་པ་ཇོ་མོ་གླང་མའི་བྱང་ཤར་ན་ཡོད the monastery founded by him is to the north east of the (snowy mountain of) Lab-phyi (now called Mt. Everest) (*J. Zaṅ.*).

ཕ་མའི་དོན *pha-maḥi-don* अर्थ the interest or welfare of one's parents [the food or oblation offered to the spirits of deceased ancestors] *S.*

ཕ་མའི་མདོ *pha-maḥi-mdo* Sūtra on the subject of the duties of a son to his parents, etc. (*K. d.* ས, *266*).

ཕ་མིང་ *pha-miṅ* the friends and relations of a bride; ཕ་མིང་ནམ་བུ་མོ་བསྐྱལ་དུས the friends and relations of the bride at the time of sending her away; ཆུང་མའི་ཕ་མིང་བོས་སོ he invited the relations of his wife's side (*Jä.*).

Digitized by Google

ཕ་མེས་ *pha-mes* पैतृक 1. paternal ancestors: ཕ་མེས་ཤི་བའི་དོན་དུ་ for the defunct ancestors (*Vai. sñ.*); ཕ་མེས་ཞབས་ *pha-mes-zhabs* पितृ of the time of one's ancestors. 2. (ཕ་མེས) सनातन [eternal]*S.*

ཕ་མེས་ནགས་ *pha-mes nags* any cemetery.

Syn. དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod*; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi-gnas* (*Mñon.*).

ཕ་མེས་པ་ *pha-mes-pa* पित्र्य [belonging to ancestors]*S.*

ཕ་ཚན་ *pha-tshan* paternal relations; ཕའི་སྡེ་ *phahi-sde* father's kindred, also class. བློན་པོ་ཆེན་པོ་བདུད་ཀྱི་ཕ་ཚན་ཆེན་པོ་ཡིན་ (*A. 7*) the ministers are great as paternal relatives of the devil. ཕ་ཚན་ཆེ་ *pha-tshan-che* of noble extraction or birth: རྒྱལ་པོ་ཕ་ཚན་ཆེ་ *rgyal-po pha-tshan-che* the king was of noble pedigree (*A. 29*).

ཕ་གཞི་ *pha-gzhi* ancestral property, heritage.

ཕར་འཛིན་པ་ *phar-ḥdzin-pa* पितृज्ञ [one who knows his ancestors]*S.* ཕར་མི་འཛིན་པ་ *phar mi-ḥdzin-pa* one who does not know his ancestors.

ཕ IV: beyond, farther on; ཕ་ག the opposite side; ཕ་གར adv. on or to the opposite side ཆུ་ཕ་གར་སོང་ནས་ having gone to the opposite bank or shore; ཕ་གི་ *pha-gi* yonder, there (opp. to ཧ་གི *ha-gi* just here); ཕ་གི་ནས་ from there or yonder; ཕ་གི་སྡོད་ stand there; ཕ་གིའི་རི་དེ་ that mountain yonder; ཕ་གིར་ there, thither; ཕ་རོལ་=ཕ་རོལ་, ཕ་མཐའ་ the other end, the other boundary; ཕ་མཐའ་མེད་ without boundary, endless (*Cs.*); ཕ་ཕྱོགས་ *pha-phyogs* *C.*=ཕ་ག *pha-ga*; ཕ་ཚད་ *pha-tshad* or ཕ་ཟད *pha-zad* a space, a distance; དེ་ནས་ཕ་ཟད་ཙམ་ན་ a bit further on; དེ་ནས་ཕ་ཟད་འགྲོ་ན from there going on some distance; ཕ་ཚད་ཅིག་ཏུ་འདོང་ནས་ stepping a little space aside (*Jä.*).

ཕ་ཁོལ་ *pha-khol* बाधक [obstacle]*S.*

ཕ་གུ་ *pha-gu* [*Sch.* 1. wall; edge, border; 2. tile] *Jä.*

ཕ་ཏིང་ *pha-tiṅ* in *W.* sweet dried apricots; in *C.* གཞང་རིས་ཁམ་བུ་ *gźaṅ-ris kham-bu* (*Jä.*).

ཕ་མཐར་སྒྲོལ་ *pha-mthar sgrol* as met. boat.

ཕ་ཐེལ་ *pha-thel*=ཕ་རོལ་ *pha-rol*, adv. ཕ་ཐེལ་དུ་ *pha-thel-du*: དཔུང་ཕ་ཐེལ་དུ་སྐྱོལ (*A. 30*).

ཕ་ནོར་ *pha-nor* patrimony; also burnt brick.

ཕ་བ་དགོ་དགོ *pha-wa dgo-dgo* (སྡུག་འདྲེའི་ཐང་ཁུག *sdug-ḥdreḥi thaṅ-khug*) (*Ñag.*) puff-ball, bull-fist (*Vai. sñ.*).

+ ཕ་བི *pha-bi*=ཕ་རོལ *pha-rol.*

ཕ་བོང་ *pha-boṅ* (in *Ld.* ཕ་ཝོང་) a large boulder or block of rock; a boulder-like mass: ཁྲོ་ཆེན་ཕ་བོང་བཞི་རྒྱ་མཚོའི་གཏིང་དུ་ལྩང་ཀར་ although four massive lumps of bronze were cast to the bottom of the sea as anchors (*A. 98*). ཕ་བོང་ཁོང་ཁྲམ་རྡོ་ནང་དུ་བཅུག་སྒོར (*Med.*). ཕ་བོང་ཁ *Pha-boṅ-kha* n. of monastery situated on a huge rock north of Lhasa (*Rtsii.*).

ཕ་རྩེ *pha-rtse*=ཕར་སྐྱལ་བ *phar skyal-wa* (*Yig. k. 88*).

ཕ་ཚེ *pha-tshe*=རྒྱབ་ཁུག *rgyab-khug* a bag, a sack, alms-bag carried by mendicants; ནང་ག(རྒྱང)ན་ཚེ་ཆེན་ཞིག་དུས་གསུམ་གྱི་སངས་རྒྱས་ inside a bag there was a picture of the Buddhas of the three ages.

ཕ་ཝང་ *pha-waṅ* चर्मचटी, जतुका, पक्षाजिन a bat of any species—the general term: ཕ་ཝང་ཤ་སྐྱུག་པ་གཅོད the flesh of bat stops vomiting.

Syn. ལྤགས་པའི་འདབ་ཅན *lpags-paḥi ḥdab-can*; ལྤགས་བྱིའུ *pags-byiḥu*; ཁྱིམ་དུ་འགྲོ *khyim-du ḥgro*; བྱ་རོག་དགྲ་བོ *bya-rog dgra-bo*; གཙན་དུས་རྒྱུ་བ *gtshan-dus rgyu-wa* (*Mñon.*).

ཕ་རག *pha-rag* 1. breeding-buck. 2. v. ཕར་པ *phar-pa* (*Jä.*). 3. n. of a section in the Dapung monastery (*Loñ.* ༢, *16*). 4. n. of a place in *Khams.*

Digitized by Google

ཕ་རང་ *pha-raṅ* 1. also ཕེ་རང་ from Feringhi a man of European race. 2. vulg. venereal disease (*Jä.*).

ཕ་རི *pha-ri* 1. in *Lh.* a coarse covering or carpet. 2. for ཕ་རོལ་གྱི་རི the mountains on the other side; yonder mountain.

ཕ་རོལ *pha-rol* 1. the other, परम, परोक्ष, पर; also defined as རང་ལས་གཞན་པ other than self, one's neighbour; ཕ་རོལ་གྱི་ནོར་ལེན་པ to take away a neighbour's property; ཕ་རོལ་གྱི་རྫས another's property or things. 2. an outsider, an enemy, the opposer; the enemy of man's peace. But more frq occurs as ཕ་རོལ་པོ. 3. परलोक that beyond, the next world; ཕ་རོལ་ལས་ཕྱིན परलोकगतं गतः gone to the next or other world (*A. K. 111, 20*). 4. for ཕ་རོལ་ཏུ *pha-rol-tu* adv. beyond, outside, abroad: ཁྱོད་རང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཚེ་གྲོགས་མེད་རྟ་མེད་རང་རྐང་ཐང་གིས་འགྲོ་བ་རེད when you go out abroad you walk on foot alone without a companion or a horse (*A. 7*); ཕ་རོལ་ཚུ་རོལ this side and that side; ཕ་རོལ་འཁོར *pha-rol-ḥkhor* further bank or side; ཕ་རོལ་གྱི་འཁོར་བ *pha-rol-kh hor-wa* परचक्र; the enemy's designs, machinations, enemy's advice [पारापार the further and the nearer bank or shore]*S.*; ཕ་རོལ་གྱི་གོ་བ *pha-rol-gyi go-wa* the space or sphere beyond; ཕ་རོལ་གྱི་དུས *ph-rol-gyi-dus* परकाल time after death. ཕ་རོལ་གྱི་དམག་ཚོགས *pha-rol-gyi dmag-tshogs* परसेना the enemy's troops; ཕ་རོལ་གྱི་ཟླ་དང་མཐུན་པར་བྱས་ཏེ *pha-rol-gyi zla-daṅ mthun-par byas-te* परच्छन्दानुवर्तन [acting in obedience to the enemy]*S.* ཕ་རོལ་འགྲོད *pha-rol-ḥgrod* पारीण [being on the other shore]*S.* ཕ་རོལ་ལྔ་བའི་ལམ *pha-rol lṅa-waḥi lam* पञ्चम पद्धति the way to the fifth stage of humanity, *i.e.*, death, the five stages being the following: བྱིས་པ *byis-pa* boyhood, ལང་ཚོ *laṅ-tsho* youth, དར་མ *dar-ma* adult age or manhood, རྒས་པ *rgas-pa* old age, འཆི་བ *ḥchi-wa* death: འདི་དག་ལས་ལྔ་པ་འདང་ ཕ་རོལ་ལྔ་བའི་ལམ་དུ་ས་ལྔ་ལ་ཐིམ (*Yig. k. 80*). [पञ्चपद may also be interpreted as the state of being dissolved into the five elements at death]*S.* ཕ་རོལ་འཇིག་རྟེན *pha-rol ḥjig-rten* परलोक [next existence or the other world]*S.*

ཕ་རོལ་ཏུ *pha-rol-tu* beyond, to the other side; ཆུ་སོགས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ *chu sogs-kyi pha-rol-tu* to the other or the further side of a river, etc.

ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ *pha-rol-tu phyin-pa* to get to the other side; in Budh. crossing to the other side of this life, etc., *i.e.*, to *Nirvāna.* Gen. as sbst. = पारमिता [lit. absolute transcendental virtue]*S.* ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔའི་མདོ *pha-rol tu phyin-pa lṅaḥi-mdo* the *Sūtra* on the five transcendental virtues, viz: སྦྱིན་པ *sbyin-pa* दान (charity), ཚུལ་ཁྲིམས *tshul-khrims* शील (morality), བཟོད་པ *bzod-pa* क्षान्ति (patience and forgiveness), བརྩོན་འགྲུས *brtson-ḥgrus* वीर्य (industry and assiduity) and བསམ་གཏན *bsam-gtan* ध्यान (meditation or *Dhyāna*). To these five virtues is added *Prajñā* (ཤེས་རབ *çes-rab*) wisdom. These six are called ཕར་ཕྱིན་དྲུག *phar-phyin drug, or* ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག *pha-rol-tu phyin-pa drug* the six transcendental virtues. In the later development of the Mal āyāna doctrine ten *Pāramitā* were formed by the addition to the above six of the following four: ཐབས *thabs* (means or resource), སྨོན་ལམ *smon-lam* (prayer or *praṇi-dhāna*), སྟོབས *stobs* (fortitude or moral strength), and ཡེ་ཤེས *ye-çes* (divine knowledge).

ཕ་རོལ་ཏུ་ཁ་ཕྱོགས་པ *pha-rol-tu kha phyogs-pa* to go beyond, to look beyond or outside, to go against, to act in opposition to, also to contradict.

ཕ་རོལ་བརྟེན *pha-rol-brten* परायण [the excellent refuge]*S.*

Digitized by Google

ཕ་རོལ་ལྟར་མི་སྣང་ *pha-rol ltar mi-snań* (ཆུ་མཐའ་རྒྱ་ཆེ་བ) (*Mṅon.*) the limit of the wide expanse of water is very distant.

ཕ་རོལ་གདུང་ *pha-rol-gdun* परंतप [enemies tormented; a conqueror; n. of a king of Magadha mentioned by Kâlidâsa in his Raghuvamsa]*S.*

ཕ་རོལ་འདོད་པ *pha-rol ḥdod-pa* one who thinks of the next world or existence, a Rishi.

Syn. དྲང་སྲོང་ *drań-sroń*; དགེ་བ་སློང་ *dge-wa sloń* (*Mṅon.*).

ཕ་རོལ་འདྲུངས *pha-rol-ḥrduńs* परंतप [subduer of enemies, a victor]*S.*

ཕ་རོལ་ན *pha-rol-na* ago, on the other side, beyond.

ཕ་རོལ་གནོན *pha-rol-gnon* a hero, a warrior who vanquishes the enemy. ཕ་རོལ་གནོན་པ *pha-rol gnon-pa*=ཕ་རོལ་རྟུལ་བ *pha-rol rtul-wa* पराजय to vanquish the enemy.

ཕ་རོལ་འརྣོགས *pha-rol ḥrnogs* hidden adversary.

ཕ་རོལ་པ *pha-rol-pa* one living on the other side, an outsider, a foreigner; ཕ་རོལ་པོ *pha-rol-po* an enemy, foe; ཕ་རོལ་པོའི་རྒྱལ་པོ *pha-rol-poḥi rgyal-po* the hostile king; ཕ་རོལ་པོའི་དམག *pha-rol-poḥi dmag* hostile army.

ཕ་རོལ་མི་མཐོན *pha-rol mi-mthon* the ocean.

Syn. རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ *rgya-mtsho chen-po* (*Mṅon.*).

ཕ་རོལ་བསླུ་བ *pha-rol bslu-wa* माया deceiving others by jugglery [magic, illusion]*S.*

ཕ་ལོགས *pha-logs*=ཕ་རོལ *pha-rol.*

† ཕ་ལ *pha-la* 1. ཕལ fruit (*Jä.*). 2. n. of one of the old families of Tibet from among the representatives of which generals are appointed. They have estates in Tsang and Yarlung and generally reside at the Gyankhar castle near the town of Gyan-tse. ཕ་ལ་ཚང་ *Pha-la-tshań* the family of Shabpe Phala in Tsang.

ཕ་ལམ *pha-lam* or རྡོ་རྗེ་ཕ་ལམ हीरक a diamond.

ཕ་ལད *pha-lad* an epithet of Paraśurâma (*Mṅon.*).

ཕ་ལི *pha-li* shield, buckler.

ཕག *phag* that which is hidden or secret, that which lies in between; a hidden part, interstice: སྒོ་ཕག་ནས་བལྟས་པས *sgo-phag-nas bltas-pas* having spied from the crevice of the door; བག་མའི་ཕག་ཏུ་ཉལ *bag-maḥi phag-tu ńal* slept in the embrace of the bride (*Jig. 26*). ཕག་ལམ secret path.

ཕག་པ *phag-pa* सूकर, घृष्टि, क्रोड, वराह a boar, hog, pig. Syn. གྲོང་ཕག *groń-phag*; བཞང་བ་ཟ *bźań-wa-za*; ཕག་པ་ཆུང་ངུ *phag-pa chuń-ńu*; ཀྱོར (*Mṅon.*). ཕག་པའི་སྣ *phag-paḥi sna* the pig's snout; ཕག་གི་གདོང་ *phag-gi gdoń* a pig's face; ཕོ་ཕག *pho-phag* male hog not castrated; མོ་ཕག *mo-phag* sow. ཕག་ཀྲུམ *phag-krum*=ཕག་ཤ *phag-ça* pork: རེ་ཁ་ཕག་མོ་སོང་འགྲུབ་དང་ཕག་ཀྲུམ་ཁྱིམ་ཕག་ཟ་ཐེ་ནས (*Yig.*). ཕག་ཁྱུ *phag-khyu* a herd of swine; ཕག་མཆུ *phag-mchu* a hog; ཕག་མཆེ *phag-mche* boar's tusks; ཕག་པའི་མཇུག is said to be: boar's tail; ཕག་རྩ hog's bristle.

Syn. ས་སློག *sa-slog*; ས་འཇོམས *sa-ḥjoms*; མང་དུ་སྐྱེ *mań-du-skye*; ནགས་ཀྱི་ར *nags-hi-ra*; ངུར་སྒྲ་ཅན *ńur-sgra-can*; མཆུ་རིང་ *mchu-riń*; སྤུ་རེངས *spu-reńs*; འཁོར་ལོའི་སྣ་ཅན *ḥkhor-loḥi sna-can*; མཆེ་བ་ཅན *mche-wa-can* (*Mṅon.*).

ཕག་མགོ *phag-mgo* a mineral medicine (རྡོ་སྨན *rdo-sman*) a stone: ཕག་མགོས་རྒྱབ་པ་གཡོ་ཞིང་སྐྱེ་སེར་འཛིན (*Med.*); ཕྱི་རོ་ཕག་མགོ་དང་མེ་ཤལ་ཞོགས་པ (*A. 4*).

ཕག་གུང་ *Phag-guń* n. of a district in Tibet (*Btsii.*); ཕག་གུང་རྫོང་ *phag-guń rdzoń* the chief town of Phag-gung district.

ཕག་གྲུ *Phag-gru* or ཕག་མོ་གྲུ *phag-mo gru* n. of a district in the province of Lhokha.

Digitized by Google

ཕག་མོ་གྲུ་པ *phag-mo gru-pa* n. of a celebrated lama who founded the monastery of *Gdan-sa mthil* (*Loñ.* ཀ, *5*).

ཕག་རྒོད *phag-rgod* वनवराह wild boar.

ཕག་མོ *phag-mo* 1. वराही a sow; རྡོ་རྗེ་ཕག་མོ वज्रवाराही Dorje Phagmo the diamond sow, a Buddhist goddess believed to be incarnated as the abbess of the monastery of Samding in Central Tibet. 3. वनवाहिनी [a kind of plant]*S*. v. རྡོ་རྗེ *rdo-rje*.

ཕག་ཞག *phag-shag* (lit. hog's day) it occurs twelve days after the summer solstice when if it rains the water becomes bad and poisonous (*Rtsii.*).

ཕག་ཤོ *phag-sho* weight of 31 *sho* (*Yig.*).

ཕག་ཟུར *phag-zur*, གསེར་གྱི་ཕག་ཟུར་གསུམ་གྱིས *gser-gyi phag-zur gsum-gyis*.

ཕག་ཤ *phag-ça* pork.

ཕག་རགས *phag-rags* ramparts, intrenchment.

ཕག་རི *phag-ri* and ཕག་རི་རྫོང *phag-ri rdsoñ* n. of a fort and frontier station of Tibet situated on the confines of Tibet, Bhutan, and Sikkim (*Rtsii.*): ནུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ན་ཕག་རི་ལུང་ to the west is Phagri-lung (*Kathañ.* ག, *118*).

ཕག་ལང་པ *phag lañ-pa* = སྨྱུ་གུ་ཤིང་ *myu-gu çiñ* reed-bamboo (in mysticism) (*Miñ-rda. 4*).

ཕག་སུག་མ *phag-sug-ma* a kind of small table used as dining table by Tibetan lamas and noblemen, with legs resembling those of a pig. ཅོག་ཙེ་ཕག་སུག་མ *cog-tse-phag-sug-ma* (*J. 27*).

ཕག་ཕག *phag-phag* [the name given in *Pur.* to *Codonopsis ovata*, the thick roots of which plant are cooked like turnips or ground and baked] (*Jä.*).

ཕང *phañ* for འཕང་ *hphañ* 1. ཕང་ཙ *phañ-tsa* or ཕང་མ *phañ-ma* spindle (*Cs.*). 2. in མཚོ་ *Mtsho-ma phañ* seems to be equal to མཚོ་མ་ཕང. 3. v. པང་ *pañ*. ཕང་ཁེབ *phañ-kheb* = པང་ཁེབ *pañ-kheb*.

ཕང་མཁན *phañ-mkhan* = (तन्तुवाय) weaver's caste. ཕང་ལོ *phañ-lo* = འཁོར་ལོ *hkhor-lo* चक्र [a wheel]*S*.

ཕང་བ *phañ-wa* उत्सङ्ग, उपाङ्ग, pf. probably ཕོངས་པ *phoñs-pa*, to save, to spare, to use economy: སྲོག་ཕང་བ *srog phañ-wa* to spare one's life; མི་ཕངས་པར་སྦྱིན་པ to give without stint; ཕང་སེམས careful disposition; ཕང་སེམས་ཅན thrifty, frugal (*Jä.*) [उत्सङ्ग = lap, embrace, उपाङ्ग = the hip, lap]*S*.

ཕང་ཕུང་ *phañ-phuñ* = ཕང་ཕེང་ or ཕྲང་ཕྲང bit by bit, piece by piece; also = རྡོག་རྡོག *rdog-rdog* patched (*Yig.*) ཕང་ཕུང་དུ *phañ-phuñ-du* = ཕང་ཕེང་དུ adv. in patches (*Yig.*).

ཕང་མ *phañ-ma* 1. = ཕང་ཙ. 2. a medicinal plant (*Med.*).

ཕངས་པ I: *phañs-pa* हानि loss: ཨ་ཁ ཕངས་པ *a-kha phañs-pa* alas so much loss! འདོར་ཕངས་ཕངས་མེད་པ་འདྲ་བས་མ་དོར་བས alas, to abandon it would be indeed a loss, affection would not forsake it (*A. 11*). ཕངས་སྨོད *phañs-smod* (vulg.) ཕྲོ་ལྷག *hphro-lhag* the excess of anything, anything that is thrown out when not required.

ཕངས་པ II: वत्स [n. of a Brahman whom Buddha met on his way to Benares]*S*.

ཕཊ *phat* is a very powerful and efficacious ejaculation used in mantras for the destruction and suppression of evil spirits. In Milaraspa the writer expounds this mystic syllable thus: "Outwardly *phat* is the condensation of the items of Discriminative Perception, or their amalgamation when those items have been

Digitized by Google

too minutely subdivided and scattered; inwardly, *phat* is the revival of one's sinking soul; rationally, *phat* is the classification of things according to their primary nature."

ཕད་ *phad* (ཧྥད) 1. a large bag or sack of hair or cotton cloth: ཕད་མཐིལ the bottom of a sack; ཕད་ཁང་ a full sack; a sackful; ཕད་སྟོང་ an empty sack; ཕད་བུ *phad-bu* a small handbag to contain trifles such as tea-cups, saucers, etc.: ཕད་བུའི་ཐུམ་ཐུམ་ཞིག་ཁུར *phad-buhi thum-thum shig khur* (*Lam-rim.* *139*). ཕད་ཙེ *phad-tse* a sack made of yak-hair or yak-tail hair. ཕད་རྒྱམ sacking; ཕད་ཞ very coarse sack-cloth (*Jä.*). 2. sting in the tail of a scorpion [also वक्र=curl, lock]*S.*

ཕན་ I: *phan* a tassel, fringe, hanging ribands, etc.

ཕན་ II: postp. until; ཕན་ལ id. Also in the combination ཕན་ཆད་ *phan-chad* or ཕན་ཆོད་ *phan-chod* postp.=beyond, further than, as far as, until: ད་སྔ་ཕན་ཆད་ up till now; དེ་ཕན་ཆད་མ་འགྲོ *C.* do not go any further than that place.

ཕན་ཚུན་ *phan-tshun* अन्योन्य, परस्पर to and fro, over and across, hither and thither; one another. ཕན་ཚུན་ *phan-tshun* [संधि splitting, junction, अन्वय, following, connection, मिथः, अन्योन्य, परस्पर each other, one another]*S.* ཕན་ཚུན་འགྲོགས་པ *phan-tshun hgrogs-pa* to hold to one another, to associate. ཕན་ཚུན་སྒྲུད་པ *phan-tshun rgyud-pa* to twist, to string together. ཕན་ཚུན་དུ་འགྲོ་བ *phan-tshun-du hgro-wa* to walk to and fro, there and back; ཕན་ཚུན་དུ་ཐུལ་བ to push hither and thither; ཕན་ཚུན་མཐུན་པའི་གཏམ words of mutual friendship (*Glr.*); ཕན་ཚུན་ གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་ཡི་གེ་གཏོང་བ, ཕྱག་བྱེད་པ, གནོད་པ་བྱེད་པ། mutual correspondence, mutual greetings, mutual encroachment; ཕན་ཚུན་བྱར་བ་སྡེབས་པ to compare with one another, to mix one with the other (*Zam.*). མཚམས་ཀྱི་འཁྲམ་ཕན་ཚུན་དུ on each of the two shores of lake *Ma-pham*, (*Mil.*); ཕན་ཚུན་ཐོར་བ *phan-tshun thor-wa* to scatter, to disperse. ཕན་ཚུན་ཕྱོགས་འདྲིས་པ་ལ་བཟང་བའི་མཐུན between friends accustomed to one another there is good agreement; ཕན་ཚུན་སྤྲད་ *phan-tshun-sprad* to exchange mutually, mutual exchange.

ཕན་དིལ *phan-dil* round open metal pot of all sizes, a *degchi*, the common cooking vessel in Tibet and India; ཕན་ཆུང་ *phan-chuṅ* a small cooking vessel.

ཕན་ཕུན་ *phan-phun* n. of a very large numeral (*Ya-sel.* *57*).

ཕན་ཕུན་དུ་གྱུར་པ *phan-phun-du gyur-pa*=མི་མཐུན་པ to disagree, not to be in accord or agreement.

ཕན་པ *phan-pa* 1. हित, उपकार, गु, शक्ति to benefit, to be of use, to be useful: དེ་ནི་བདག་ལ་མི་ཕན that is of no use to me; བུ་འདི་ཡང་ང་ལ་ཕན་པར་དཀར this son will hardly be useful to me (*Jä.*). ཕན་པ and ཕན་པ་ཡོད་པ adj. useful: ཕན་པའི་དོན a useful thing, valuable possession, frq.; ཕན་ཀྱང་ཉིད་མོངས་པ་ལས་ཕན་པའི་དོན་མེད after all it is of no use to me in my misery (*Dsl.*); བསླབ་བྱ་ཕན་པའི་ཚིག a wholesome instructive word (*Glr.*); ཕན་པའི་གྲོས useful advice (*Dsl.*). 2. उपकार, हित, बल, जय, अर्थ (*A. K.* *1-20*) use, utility, benefit; force, victory, ability; ཕན་ཐུབ also ཕན་ཐོགས useful, profitable, ཕན་ཐུབ་པ to be useful; ཕན་འདོགས་པ to befit, suit; ཕན་ཡོན serviceable, of good effect, comfortable; a comfort, blessing; merit. ཕན་པའི་སེམས *phan-pahi-sems* benevolence, readiness to help; ཕན་བཏགས་པ *phan btags-pa* and ཕན་ཐོགས་པ the administration of medicina to a sick-man: ཕན་བཏགས་པའི་ལས

Digitized by Google

ཕན་པ has done a useful work. Where medicine does no good it is said of it: ཕན་ཐོགས་མ་བྱུང་.

ཕན་ཡུལ *Phan-yul* and ཕན་པ incorrectly for འཕན་ཡུལ *Ḥphan-yul* and འཕན་པ.

ཕབ *phab* = ཆང་རྩི *chaṅ-rtsi* किण्व, yeast (*Mṅon.*). In Baltistan ཕབས *phabs*.

ཕབ་པ *phab-pa* to bring down (གྱེན་ནས་མར་ཕབ་པ *gyeṅ-nas mar phab-pa*), v. འབེབས་པ *ḥbebs-pa* perf. ཕབ *phab* fut. དབབ *dbab* imp. ཕོབ *phob*. (*Bdo. 46*).

ཕམ་རྒྱལ *pham-rgyal* = ཕམ་པ་དང་རྒྱལ་བ *pham-pa daṅ rgyal-wa*.

ཕམ་མཐིང་པ་ཅན *Pham mthiṅ-pa can* n. of a Buddhist of Nepal: དཔལ་ཐ་ཕམ་མཐིང་པ་ཅན་དུ་ འབྱུང་ངོ (*A. 87*). ཕམ་མཐིང་བ *Pham-mthiṅ-wa* n. of two Buddhist priests of Nepal (*A. 86*).

ཕམ་པ *pham-pa*, pf. of འཕམ་པ *ḥpham-pa*, *q. v.*

+ ཕམ་ཕབ *pham-phab* = ཟས་ལྷག་མའི་ཐོག་དར་ས་ཁད་ བ to give to some one the remainder of a dish which one has not been able to eat.

ཕའུ *phaḥu* = པག *pag*.

ཕར I: *phar* [sbst. exchange, interest of money *W.*] *Jä.*

ཕར II: adv. away, beyond, out, further; ཕར་འགྲོ་བ to go off; ཕར་འཁྱམ་པ to roam onwards: འདི་ནས་ཕར away from here; ཕར་མི་འགྲོ I do not go away; ཕར་སོང་ go away! Often used in conjunction with ཚུར *tshur* hither, when = hither and thither. ཕར་འགྲེ་ཚུར་འགྲེ *phar-ḥgre tshur-ḥgre* rolling about on the ground (ས་ལ་ཕར་ཚུར་འགྲེ་བ *sa-la phar-tshur ḥgre-wa*). ཕར་ངོས *phar-ṅos* the other or opposite side: ཕར་ངོས་དེ་བ་ས་མིན་ཁད་ཀྱི་ཞིང་ཅེས་བ་ས་ཁང་ (*D.R.*) ཕ་ལ *pha-la* or ཕར་ཕྱོགས *phar-phyogs* = ཕར *phar* beyond, further side.

ཕར་ཀན *phar-kan* = ཕ་རོལ *pha-rol* or ཕ་ཕྱོགས *pha-phyogs*: ཆུ་བོ་ཕར་ཀན་ནས་འགྲོ་བ་ཡོད (*A. 87*).

ཕར་ཁ *phar-kha* = ཕ་རོལ *pha-rol* the opposite side (of a valley, river, etc.).

ཕར་ཁ་ལྟ *phar-kha lta* = གཞན་དུ་ཕྱོགས *gshan-du phyogs* or ཕྱིན་ཅི་ལོག *phyin-ci log* (*Mṅon.*).

ཕར་ཁ་ན *phar-kha-na* = ཕར་ཀན *phar-kan*.

ཕར་འཛུག *phar-ḥdsug* and ཚུར་རྒོལ *tshur-rgol* = ཟླ་རྒོལ *zla-rgol* and ཕྱི་རྒོལ *phyi-rgol*.

ཕར་ཕར *phar-phar* indirectly; also eventually, later on: ཕར་ཕར་བ་དེའི་ཉེ་འབྲེལ་ཤེས་སོ indirectly his relations came to know.

ཕར་ཕྱིན *phar-phyin* abbr. of ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ *pha-rol-tu phyin-pa*, v. ཕ་རོལ *pha-rol*.

ཕར་ཟད *phar-zad* = ཕ་ཟད *pha-zad*.

ཕར་ལ *phar-la* 1. beyond: ལོ་གཅིག་ཕར་ལ after one year. 2. over there: ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་ཕར་ལ over there at the foot of a tree (*Ḥbrom. 106*).

ཕར་ལོག་ཚུར་ལོག *phar-log tshur-log* ཕ་ཚིགས་ཅན topsy-turvy, upside-down; all confused together.

ཕར་བ *phar-wa* the lesser wild dog, *Cuon primævus*; ཕར་སྤྱང་ *phar-spyaṅ* Pallas's wild-dog, *Cuon alpinus*.

‡ ཕལ་གུ *phal-gu* ཕལ་གུ the river of Gayâ anciently called Nairañjana (Nilajan) mentioned by the Chinese traveller Thangsing under the name of འཕགས་ཆུ *ḥphags-chu*.

ཕལ་པ *phal-pa* = དཀྱུས་མ *dkyus-ma* साधारण, नीच common, usual, ordinary; that which suits or is fitting for: ཕལ་པ་ལས་ཁྱད་པར་འཕགས་པ a more than ordinary beauty (*Jä.*) མི *mi* or གང་ཟག་ཕལ་པ *gaṅ-zag phal-pa* common people, *i.e.*, སོ་སོ་སྐྱེ་བོ *so-so skye-bo* ordinary people, not uncommon or incarnate in origin; ཤིང་ཕལ་རྣམས *çiṅ phal-rnams* common trees (*Mil.*); ཕལ་པའི་སྐད *phal-paḥi skad* the language of common life, opp. to ཆོས་སྐད *chos-skad* book language; ཕལ་བཏང་ *phal-btaṅ*

Digitized by Google

=མི་འོས་ཙམ་ *mi-hos-tsam* unfit, unsuited, also साधारण very common. ཕལ་ཆེ་བ་ *phal-che-wa* or ཕལ་པོ་ཆེ་ जनसमूह a host, a troop, mass of people; མི་རྒོད་ཕལ་པོ་ཆེ་ཞིག་ *mi-rgod-phal-po che shig* a troop or set of monsters (wild men). ཕལ་པོ་ཆེ་ *phal-po-che* अवतंसक a class of Mahāyāna *Sûtra* comprising six volumes containing brief accounts of gods, demons (*Yakṣa*), the sun-god (ཉི་མའི་ལྷ), the moon-god (ཟླ་བའི་ལྷ), etc.; and also of the formation, dimensions, duration of the world; of the different Buddhas, *Bodhi-sattvas*; also of how and what to pray for, etc.

ཕལ་ཆེན་སྡེ་པ་ *phal-chen sde-pa* the Mahāsamgika school of Buddhists.

ཕལ་ཆེར་ *phal-cher* प्राय 1. usually, mostly (*A. K. 1-24*). 2. མང་པོ, ཕལ་ཆེ་བ་ भूयिष्ठ, भूरि many, majority.

ཕལ་ཅན་ *phal-can W.*, broad, wide, *e.g.*, a broad valley; ཕལ་མེད་ *phal-med* narrow.

ཕལ་ཀུ་ཤམ་ *phal-ku çam*=སྐྱེ་བ་ *skye-wa* birth, (mystic) (*K. g.* ཁ, *28*).

ཕས་ *phas* instr. of ཕ, by the father; ཕས་སྤུན་ *phas-spun* children of one father. ཕས་ཀྱི་དགྲ་ *phas-kyi-dgra* प्रत्यर्थिक [hostile, opposed, enemy]*S.* ཕས་རྒོལ་བ་ *phas rgol-wa*, ཕས་ཀྱི་རྒོལ་བ་ *phas-kyi rgol-wa* परवादी an enemy; of the opposite side, of the counter-party (*Jä.*). ཕས་ཕམ་པ་བཞི་ *phas pham-pa bshi* the four fundamental sins:—अब्रह्मचर्या or impurity, अदत्तादान or stealing, वध or killing, प्रलाप or frivolous and irrelevant talk.

ཕི་ *pi* [1. num. fig : 44. 2. *W.* for ཕྱི, ཕིབ for ཕྱིབ] *Jä.*

ཕི་ལིང་ *pli-liṅ* or ཕྱི་གླིང་པ་ *phyi gliṅ-pa* a foreigner, one of the outer continent, *i.e.*, a European. The common term for an Englishman.

ཕིག་ཕིག་ *phig-phig* 1. adj. jelly-like. 2. a kind of jelly.

ཕིང་ *phiṅ* 1. a kind of vermicelli made of pea flour and brought from China. 2. earthen-ware cup.

ཕིང་གིས་ *Phiṅ-gis* n. of a mountain in South China where some of the finest tea is produced (*Jig. 16*).

ཕིང་བ་ or ཕིང་བ་ for ཕྱིང་བ.

ཕིབས་ *phibs* dome, canopy. ཕིབས་འོག 1. under a canopy or dome of a house. 2. ཁང་ཁྱིམ་འདུག་གནས་ residence, house (*Mṅon.*).

ཕིར་བ་ *phir-wa* in *W.* to fall down (*Jä.*)

ཕུ་ *phu* the upper part of a sloping valley; the higher ground. ཕུ་ཆུ་ *phu-chu* river coming from above; ཕུ་ཆུའི་རྒྱུན་ *phu-chuhi-rgyun* the upland stream. ཕུ་ལྷགས་ *phu-lhags* higher situated and colder places or districts, opp to རྒྱ་ཤོད་ *rgya-çod* open lower and milder parts.

ཕུ་གྲས་ *phu-gras* an elder brother (*Jä.*).

ཕུ་ཐག་ཆོད་པ་ *phu-thag chod-pa* is described as དོན་ལ་དོན་ངས་རྟོགས་པ་ to reflect on the real meaning, not to make any mistake about the real meaning of a thing: ཕུ་ཐག་མ་ཆོད་ན་ནི་ཐེ་ཚོམ་ཡོད་ there is doubt where there is no arriving at the reel meaning (*Btsa-ṭi. 2*) For derivation of phrase v. *Jä.* ཕུ་ཐག་རིང་ཐུང་ *phu-thag riṅ-thuṅ* occurs in ཕུ་ཐུང་ཕྱུགས་ཀྱི་ཕུ་ཐག་རིང་ཐུང་དེ། མདོ་ཐུང་ཕྱུགས་ཀྱི་གཞུང་ཆན་མཐོང་བས་ནས།

ཕུ་ཐུང་ *phu-thuṅ* or ཕུ་དུང་ *phu-duṅ* a sleeve; with short sleeves; ཕུ་དུང་རྩེ་ *phu-duṅ rtse* sleeve-edges; ཕུ་(དུང་)ཡོད་ *phu-(duṅ) yod* one with sleeves, ཕུ་མེད་ *phu-med* sleeveless (shirt or robe); ཕུ་རུང་ *phu-ruṅ* sleeves: ནངས་པར་འབའ་ཕུ་རིང་ཆེན་པོ་ཅན་ཞིག་ཡོད་ (*A. 120*) in the morning there was a fellow wearing long sleeves. ཕུ་ལུང་ *phu-luṅ*=ཕུ་དུང་ *phu-duṅ* a sleeve.

Digitized by Google

+ཕུ་དུད་ *phu-dud* honour, respect, esteem; ཕུ་དུད་བྱེད་པ་ or ཕུ་དུད་ཕུལ་བ་ to show honour, respect; ཕུ་དུད་པ་=ཕྱག་ལྷག་འདུད་པ་ to bend or bow down respectfully.

ཕུ་ན *Phu-na* n. of a sacred place of the Bon somewhere in ancient Persia (*G. Bon. 4*).

+ཕུ་ནུ *phu-nu* the elder and the younger brother, or brothers; ཕུ་ནུ་མ or ཕུ་ནུ་མོ भगिनी sisters; elder sister in modern Tibetan=ཨ་ཅེ *a-tsi*. ཕུ་ནུ་མོས་བསྲུངས་པ *phu-nu-mos bsruṅs-pa* भगिनी-रक्षित [protected or supported by one's sisters]*S*. ཕུ་བོ *phu-bo*=ཨ་ཇོ *a-jo* or ཇོ་ཇོ· *jo-jo* a man's elder brother; ཕུ་བོ་མིན་ཡང་ཡབ་ཀྱི་ཞང་ཕྱག་འབའི་ཕུ་བོ་འགྲོགས (*Hbrom.* ཁ, *35*).

ཕུ་བ *phu-wa* [pf. of འབུད་པ *hbud-pa* to blow; col. used for the latter] *Jä*.

ཕུ་མོ *phu-mo* a kind of plant growing in the glens of high mountains.

ཕུ་རྩ་རྒྱེ་མོ *Phu-rtsa gye-mo* n. of a village in *Stod-luṅ* situated N. W. of Lhasa, the birth place of *Hbrom-ston Rgyal-wahi hbyuṅ-gnas*: འབྲོམ་སྟོན་རྒྱལ་བའི་འབྱུང་གནས་ཀྱི་སྐྱེ་ས་ནི་སྟོད་ལུང་ཕུ་རྩ་རྒྱེ་མོ་ན (*Loñ.* ཟ, *2*).

ཕུ་རོན *phu-ron*=ཕུག་རོན: ཕུ་རོན་གྱི་ཚྭ a flock of pigeons.

ཕུ་ལངས་པ *phu laṅs-pa* (in the colloq. of Amdo) to be irritated, enraged.

ཕུ་ཕུ *phu-phu* an expression of disapproval. ཇོ་བོའི་སྐུ་ཁམས་མ་བདེ་བའི་དུས་ཕུ་ཕུ་ཕུ་གསུང་ when Atis'a was unwell (hearing it) he said *phu-phu* (*A. 115*). ཕུ་ཕུ་མི་བྱ *phu-phu-mi-bya* मुखवायु वारय do not blow wind with the mouth.

ཕུ་ཤུད *phu-çud* the hoopoe. In colloq. *pu-pu-kuçu*.

ཕུ་སེ *phu-se* mouse, souslik and similar rodent quardrupeds (*Jä*.).

ཕུག་སྐྱ *phug-skya*=ཕུག་རོན་སྐྱ pigeon-hued, of a light blue colour (*Sch*.).

ཕུག་ཅན *phug-chan* (ནགས *nags*) वृक्षिल woody, wild.

ཕུག་ཉལ *phug-ñal* भल्लुक=དོམ a bear.

ཕུག་ཐོགས་པ *phug-thogs-pa* कम्पित: [quivering, vibrating]*S*.

ཕུག་པ *phug-pa* गुहा, गह्वर recess in a rock, a cave, cavern; in colloq. "*tak-phuk*" བྲག་ཕུག; ཕུག་ཏུ *phug-tu* into the hollow; གད་ཕུག cavern in a steep river-bank formed by conglomerate; དབེན་ཕུག the solitary cavern of an anchorite. ཕུག is also loosely used to designate the dwelling place of solitary meditative lamas, whether actually in caverns or not. Syn. དབུག *dbug*; བརྟོལ *brtol*; བུག་པ་བྱས *bug-pa byas* (*Mṅon*.).

ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ *Phug-pa lhun-drub rgya-mtsho* n. of a celebrated author born in Lhokha. He wrote commentaries on the works of *Pad-dkar*, *Sha-luṅ*, and *Gsal sgrom*.

ཕུག་མ *phug-ma* dust, chaff: འབྲས་དང་ནས་སོགས་ཀྱི་ཕུག་མ chaff of rice and barley, etc. (*Jig*.).

ཕུག་རོན *phug-ron* पारावत, कपोत, कामचारि a pigeon.

Syn. སྐད་ཅིག་འདོད་ལྡན *skad-cig hdod-ldan*; ཀུ་ཀུ་སྒྲོག *co-co-sgrog*; རྡོ་ཡི་སས་ཅན *rdo-yi sas-can*; རྒྱ་ཕྱིབས་གནས *rgya-phyibs-gnas*; ཆའ་དིག་སྙན *chah-dig-sñan*; འཕྲུལ་བའི་མིག་ཅན *hphrul-wahi mig-can*. (*Mṅon*.).

ཕུག་རོན་རྐང་ *phug-ron rkaṅ* चक्र, पिच्छा n. of a medicinal plant. [चक्र the plant *Cassia alata*; पिच्छा=the heart-pea *Cardiospermum halicabum*]*S*.

Syn. ཕག་གདོང་ *phag-gdoṅ*; ཕག་མོ *phag-mo* (*Mṅon*.).

ཕུགས *phugs* 1. occurs apparently as a fut. of འབིགས་པ *hbigs-pa* (*Rdo. 46*). 2.

Digitized by Google

the extreme or uttermost part, the extremity; that which is innermost; ཕུགས་ཀྱི་བློ prob.=ultimate design; ཕུགས་སུ, ཕུགས་ན in the end, eventually, ultimately; ཕུགས་ཇི་ལྟར་འགྱུར་ how will it end? what will be the final issue? (*Jä.*). ཕུགས་མ་མཐོང་བར་སྤྲལ་རྩོད *phugs-ma mthoń-war bphral-rtsod* (*Hbrom.* 120). ཕུགས་ལོན *phugs-lon* a provident foreseeing person. ཕུགས་སུ་བྲོས *phugs-su-bros* ... escaped to the interior (of the house or country); sunk down, set (as of the sun). ཕུགས་མ *phugs-ma* ... [interior]*S*.

ཕུང་དུང་མ *phuń-duń-ma* (གོས *gos*) ... waistcoat.

ཕུང་བ *phuń-pa*=བརླག་པ *brlag-pa* spoilt, blown out, destroyed, lost, etc. ཕུང་ཀྲོལ *phuń-krol*=ཐབ་ཀྲོལ *bthab-krol* [... useless]*S.*; also=... the cause or root of many evils and faults.

ཕུང་ཁ *phuń-kha* (མེད་པར་འགྲོ་བ *med-par hgro-wa*) ... (*Khrid.* 137).

ཕུང་འདབ *phuń-hdab* to back-bite (*Sikk.*).

ཕུང་བ *phuń-wa*, v. འཕུང་བ *hphuń-wa*.

ཕུང་གཞི *phuń-gshi*, destruction: ... they brought about such dissension and destruction (*Rdsa.* 24). ཕུང་བར་བྱེད་ caused to be killed or spoiled.

ཕུང་སོང *phuń-soń* destroyed, ruined, upset, fallen.

ཕུང་པོ *phuń-po* I: 1. ..., (...) bundle (of hay, straw &c.). 2. (...) ... [a herd]*S* 3. (...) ...

ཕུང་པོ II: 1. symb. num. 5. 2. ... a piled-up hill or peak, a mound: ... the vulture-peak hill; *phuń-po* also=any heap; many things brought together or collected under a certain name or head.

ཕུང་པོ III: ... the body—the philosophical term when regarded as a bundle or agglomeration of component parts: ... all animated nature and beings like the *Çrâvakas*, *Pratyeka-Buddhas*, *Arhats* including the *Bodhisattvas*; such as have for the first time conceived faith in Buddhism and those who have attained that stage from which they will not return to this world being included in this very comprehensive term (*Hbum.* ཀ, 77). ... *ñams-pahi phuń-po lńa* ... the five aggregates that are subject to destruction:—(1) ... the aggregate of form comprising the organs of sense, *viz.*, taste, smell, sound or hearing, sight, and form which is not perceptible (...); (2) ... comprising happiness and misery and indifference to either of them (...); (3) ... comprising ... and ...; (4) ... which includes (*a*) ... comprising ... (the mind) and ... all that have grown therefrom, and (*b*) ...; (5) རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཕུང་པོ *rnam-par çes-pahi phuń-po* ... the aggregate of consciousness comprising all knowledge conveyed to the mind (*Loń.* ཀ, 9). There are also ... the five aggregates not liable to destruction: (1) ...; (2) ...; (3) ...; (4) ...; (5) .... Besides these there are moral and physical aggregates such as ... faults; ... virtues; ... sins; ... attributes and talents; ...

water; མེ་ཡི་ཕུང་པོ། अग्निराशि fire; etc., etc. Altogether there are 84,000 ཆོས་ཀྱི་ཕུང་པོ धर्मस्कन्ध (*Ya-sel. 272*), *i.e.*, conceivable aggregates of mental, moral, and material substances.

ཕུང་པོ་ཅན *phuṅ-po-can* = पादपो ལྗོན་ཤིང་ v. ལྗོན་པ a tree (*Mṅon.*).

ཕུང་པོ་རི་བོ་ཆེ *Phuṅ-po ri-wo-che* n. of a monastery situated on the top of a hill in Tsang; in its neighbourhood there is a Bon monastery (*Deb.* ཀ, *22*).

ཕུང་པོ་གསུམ་གྱི་ལམ་སྟོན་པ *phuṅ-po gsum-gyi lam-ston-pa* त्रिस्कन्धपथदेशिका the instructor of the way (regarding salvation of the three aggregates), an epithet of Buddha (*M. V.*).

ཕུང་པོ་གསུམ་པའི་མདོ *phuṅ-po gsum-paḥi mdo* n. of a *Sûtra* also called ཕུང་ཤུང་ལྟུང་བ་བཤགས the confessions of the sins of a *Bodhisattva* (*Yig. 13*).

ཕུང་པོར་བྱས *phuṅ-por-byas* संहृत [heaped] *S.*

ཕུད *phud* 1. v. འཕུད་པ, pf. ཕུད. sbst. that which is taken forth from the rest; a specimen; also a first taste or experimental trial. In common life, especially a sort of first fruits offering, a portion selected and offered to gods or *driza*. ཐོག་ཕུད *thog-phud* or ལོ་ཕུད *lo-phud* an offering of the first fruits of harvest; སྲུས་ཕུད *srus-phud* offering of ears of corn wound round a pillar of the house; རྡོ་ཕུད *rdo-phud*, ས་ཕུད *sa-phud* an offering of stones or earth when a house is built; these materials being used for manufacturing images of gods (*Glr.*) (*Jä.*). 2. ཕུད་དབུ་བསྐུར་བ *phud-dbu bskur-wa* = སྤྱི་བོར་བསྐུར་བ *spyi-wor bskur-wa* or གཙུག་ཏུ་བསྐུར་བ *gtsug-tu bskur-wa* to carry a present on one's head, to offer respectfully (*Mṅon.*).

ཕུད་པ *phud-pa* 1. pf. of འཕུད་པ *ḥbud-pa* thrown out, cast out; turned out, dismissed (servants, etc.). 2. hair-knot, tuft of hair.

ཕུན་གླིང་ *Phun-gliṅ* abbr. of ཕུན་ཚོགས་གླིང་ *Phun-tshogs-gliṅ* a great monastery of the Jonang-pa sect in Tsang (*Rtsii.*).

ཕུན་ཆག *phun-chag* bundle, tuft (*Glu.*).

ཕུན་ཚོགས *phun-tshogs* or ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ सम्पन्न adj. [possessed of the three:—grace, glory and wealth], perfect, complete, sublime; also as sbst. mass of merits, perfection, quintessence, all that could be desired; frq. = heaven, paradise.

ཕུབ *phub* वर्म armour. 1. shield, plate or breast-plate: ཀོ་ཕུབ *ko-phub* a leather buckler; ཕུབ་ཤུབས *phub-çubs* the cover of a shield; ཕུབ་ཀྱི་མེ་ལོང་ *phub-kyi me-loṅ* the centre of the shield (*Cs.*). 2. canopy, a projecting moulding; ཁྱིམ་ཕུབ. *khyim-phub* a roof constructed like a canopy; གདུགས་ཕུབ *gdugs-phub* an umbrella.

ཕུབ་པ *phub-pa*, = འབུབ་པ *ḥbub-pa* to probe into, to penetrate into the meaning, to get at the sense: གནས་ཀྱི་ཚིག་འདི་རྣམས་ཕུབ་པས་འདུལ་བ་འཛིན་པ་ལ་ཞུ་ན (*A. 126*) if one enquires of the *Ḥdul-wa Ḥdsin-pa* in order to get at the meaning of these expressions.

ཕུབ་མ *phub-ma* तुष 1. chaff or chaff-dust with particles of the husk. ཕུབ་མའི་མེ *phub-maḥi-me* तुषाग्नि a kind of torture which a penitent undergoes by burning his body with the glowing fire of rice-chaff. 2. gleanings, stubble, straw-ends.

Syn. སྐོགས་པ *skogs-pa*; སྤུན་པ *spun-pa*.

ཕུར་པ *phur-pa* 1. any peg, staple, or large nail whether of wood or iron; but usually = a metal three-sided dagger, not in any way pointed, used by exorcists and lamas in their ceremonial, wherewith

Digitized by Google

theoretically they stab demons. The shaft of this instrument usually comprises the heads of three deities capped by a projecting representation of the horse-headed Tamdin. Usually, for the smaller or more ordinary implement the term is not ཕུར་པ but ཕུར་བུ *phur-bu*. 2. adj. and adv. piercing, piercingly: མིག་ཕུར་ཚུགས་སུ་ལྟ་བ to look at one with a piercing glance of the eye; ལྷ་ལ་གསོལ་བ་ཕུར་གཙུག་ཏུ་འདེབས་པ to implore a god very earnestly. ཕུར་དུང་བཙུགས་པ་བསྒྲེང་ནས one with brandished dagger having risen up (*A. 131*). ཕུར་འགྱུར *phur-hgyur* pegs to which tent ropes are tied in pitching a tent (*Rtsii.*).

ཕུར་བ *phur-wa* 1.=སྤྱོ་བ or འཕྲུ་བ (*Mhon.*), v. འཕྱུར་བ to scratch. 2. *Sch.*: to emboss. 3. n. of a disease (སྐྲོད་པ) (*Jä.*). 4. ग्रथित [strung, tied, connected]*S.*

ཕུར་བུ *phur-bu* 1. गीष्पति, बृहस्पति; དང་སྲང་མ an epithet of Vrihaspati the spritual teacher of the gods. གཟའ་ཕུར་བུ *gzah-phur-bu* thursday. 2. v. ཕུར་པ.

Syn. ལྷ་ཡི་བླ་མ *lha-yi bla-ma*; སྒྲ་མཁན *sgra-mkhan*; བློ་ལྡན *blo-ldan*; མེ་བཞི་སྐྱེས *me-bshi-skyes*; ཚིག་བདག *tshig-bdag*; སྒྲ་མཁས *sgra-mkhas*; ལྷའི་སློབ་དཔོན *lhahi slob-dpon*; སྣ་ཚོགས་གཙུག་ཅན *sna-tshogs gtsug-can*; རིག་བྱེད་བདག *rig-byed-bdag*; གྲོ་སྐྱེས *gro-skyes*; འཚོ་བྱེད *htsho-byed*; སྨྲ་མཁས *smra-mkhas*; བཅུ་གཉིས་འོད་འཕྲོ *bcu-gñis hod-hphro*; རིགས་སྐྱེས *rigs-skyes*; མཐོ་རིས་ཐོབ *mtho-ris-thob*; འབར་བ་ལྡན *hbar-wa-ldan*; རྩུབ་ལྡན *rtsub-ldan*; ཤིན་ཏུ་གསལ་བའི་གཙུད *çin-tu gsal-wahi gcud*; ཚིག་ལྡན *tshig-ldan*; མིག་ལྡན *mig-ldan*; དཔྱོད་ལྡན *dpyod-ldan* (*Mhon.*).

ཕུར་བུ་ལྕོག *Phur-bu lcog* n. of a small monastery situated in the neighbourhood of Sera toward the east (*Loh. ཀ, 17*).

ཕུར་མ *phur-ma* 1.=འབུར་མ *hbur-ma* उद्धत relievo work embossment; also a vessel made of a leaf doubled over in funnel shape. 2. fine medicinal powders, anything volatile. ཕུར་མ་གསུམ་པ *phur-ma gsum-pa* a medicinal root. ཕུར་མོང *phur-moṅ* (acc. to *Jä.*, ཕུར་མོ) a medicament: ཕུར་མོང་སྲིན་གསོད་གཉན་ཐུག་དང་གདོན་འཇོམས.

ཕུར་མོང་སྒང *Phur-moṅ sgaṅ* n. of a place in Tibet (*Deb. ཀ, 14*).

ཕུལ *phul* 1. ཕྱག་ལྟ་བུ *phyag-lta-bu* a handful, also ཕུལ་གང *phul-gaṅ*. 2. श्रेष्ठ, निर्गत [best, issued]*S.*

ཕུལ་ཏུ་ཕྱིན་པ *phul-tu phyin-pa* परिनिष्पन्न, परिसमाप्त [finished, perfect, accomplished]*S.* reached the climax, *i.e.*, attained highest point, victorious, to have got the better of an argument; མཁས་པའི་ཕུལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་གྱུར་ཏོ he became a great scholar (*Jä.*). ཕུལ་དུ་བྱུང་བ *phul-du byuṅ-wa* प्राप्त attained excellence.

ཕུལ་བྱུང *phul-byuṅ* or ཕུལ་ཏུ་བྱུང་བ=ཁྱད་དུ་འཕགས་པ प्राप्त, श्रेष्ठ accomplished, perfect, eminent; the Tibetan translation of the personal name of Atis'a.

ཕུལ་བ *phul-wa*, प्रतिपत्ति, समर्पित [represented, delivered]*S.* 1. pf. of འབུལ་བ v. འཕུལ་བ *hphul-wa* and འབུལ་བ *hbul-wa*. 2. an offering, a present. Syn. འབུལ་བ *hbul-wa*; ཕྱག་རྟེན *phyag-rten*; སྐྱེས *skyes*; རྣམ་གཞག *rnam-gshag*; གུས་རྫས *gus rdsas*; མདུན་འཇོག *mdun hjog*; ཤུ་རྟེན *shu-rten* (*Mhon.*). ཕུལ་བའི་བཏུང་ཕོར *phul-wahi btuṅ-phor* पानपात्र पात्र [a drinking plate]*S.*

ཕེ *phe* 1. *W.* and Sikk. for ཕྱེ *phye* चूर्ण powder, anything pulverized. ཕེ་ཕེ་ཞིབ་མོ *phe-phe-shib-mo* चूर्ण fine powder. 2. num. fig. 104.

ཕེ་ཤ *phe-ça* is an exclamation; occurs in the passage ཕེ་ཤ་མི་མ་ཚོར་མཚར་བར་ཏུ་ཅེ (*D.R.*).

ཕེག་རྡོག *pheg-rdog* पणव [a musical instrument, a tabor]*S.* ཕེག་རྡོབ *pheg-rdob* 1.= ཕེབ་ཀྱང *pheb-kyaṅ* even when come. 2.

Digitized by Google

[a small drum, or tabor, or a kind of cymbal]*S.* ताडावचर मृदङ्ग is a long drum used by the Indians as a musical instrument. ཕེབ་རྡོབ་པ *pheb-rdob-pa* पाणिवाद a minstrel.

ཕེབ་པ *pheb-pa* 1. pf. ཕེབས *phebs,* resp. term for to come, to arrive, to go, depart. Is in very frequent use in *C.* ག་ལེ་ཕེབ *ga-le pheb* a farewell salute to a visitor: "go gently!" ཕེབས་པར་སྨྲ་བ *phebs-par smra-wa* संवद् to ask to come, to invite. ཕེབས་ཚོགས *phebs-tshogs* instructions, or anything that is sent as a favour: ཕེབས་ཚོགས་ཀྱང་དུས་འགྲོའི་ཀླུང་བཞིན་ཐོད་པ་མཆིན pray, may your letters also come like the stream of a river (*Yig. k. 69*). ཕེབས་བསུ་བ *phebs-bsu-wa* or ཕེབས་གསོ་བ *phebs-gso-wa* to go and meet a person in the way for his reception.

ཕེར་བ *pher-wa* to be able, to be capable of, equal to: ཁྱོད་རང་སྙིང་ཁམས་ཀྱིས་ཕེར་ན་འདོང་ go, if from your heart you can do so (*A. 65*); གཞན་ལ་རབ་བྱུང་བསྒྱུར་བའི་སློབ་དཔོན་ཕེར་བ་བྱུང་ he was able to consecrate others (*Deb:* ཀ, *23*). ཕེར་བ also = serviceable; an equivalent. མི་ཕེར་བ incapable, not serviceable, = མི་ཕན་པ་ཕེར་ཡོད (*Khrid. 28*). བྱང་སློན་ཆེན་པོ་ཕེར་བ་ཙམ་གྱིས་མཇིན་པ་མངའ་བགྱིད་པས (*A. 84*).

ཕེར་པོ *pher-po* one who is clever in conversation, correspondence, or diplomatic business, etc. (*Yig. 13*).

ཕོ *pho* 1. an affixed particle or perhaps adj. signifying: male, paternal: བྱ་ཕོ a male fowl, cock-bird; ཝ་ཕོ *wa-pho* male fox. 2. also sbst. a male; and occasionally, a father (not however commonly): ཕོ་མོ male and female; ཕོ་མཛེས་པོ handsome man. Applied to animals seems generally to indicate castrated males; but ཕོ་རྟགས *pho-rtags* = the male organ of generation, and ཕོ་མཚན id., ཕོ་དབང virile power.

ཕོ་གླང *pho-glaṅ* फुप्फुस, क्लोमन् [the lungs, the bladder]*S.*

ཕོ་རྒོད་པ *pho-rgod-pa* उच्छ्राय [raising, elevation]*S.*

ཕོ་ཆེ་བ *pho-che-wa* = ཁེངས་པ *kheṅs-pa* उन्नत noble, exalted.

ཕོ་ཉིད *pho-ñid* अनुलोम [coming after, successive]*S.*

+ ཕོ་ཐག་ཆེ་བ *pho-thag che-wa* 1. = ཁེངས་པ་ཆེ་བ and ཁུར་ཆེ་བ *khur-che-wa* (*Mṅon.*). 2. = ལྟ་བ་མཐོ་བ *lta-wa mtho-wa.*

ཕོ་བོ *pho-wo* = སྤུན་རྒན་པ *spun rgan-pa* elder brother (*Yig. 11*). ཕོ་བོ་ལྡོང *Pho-wo-ldoṅ* n. of a clan (*Yig. 7*).

ཕོ་མ *pho-ma* = མ་ནིང་ཕོ *ma-niṅ-pho* hermaphrodite of the male class (*Mṅon.*).

ཕོ་མོ *pho-mo* man and woman; male and female. ཕོ་མོ་མེད *pho-mo-med* no difference of sex exists; ཕོ་མོ་ལྷན་ཅིག་ཏུ་གནས་པ terms signifying cohabitation.

ཕོ་མོ་བྱང་ཐང་མཚོ *Pho-mo Byaṅ-thaṅ mtsho* a large lake in Tibet on the Bhutan frontier lying between long 90° and 90° 30′E. at an elevation of 16,050 ft.

ཕོ་རྨོངས *pho-rmoṅs* the penis.

ཕོ་རྩེད་སྣ་དགུ *pho-rtsed sna-dgu* the nine different sports or feats of man as mentioned in *Rtsis-len.*

ཕོ་ཚོད *pho-tshod* acc. to *Jä.* = ཕོ་སོ *pho-so*: ཕོ་ཚོད་མངོན་ཤེས་མ་བྱེད་ཅིག do not boast of prophetic sight.

ཕོ་མཚན *pho-mtshan* लिङ्ग masculine gender; the male organ, the penis. In the *Dulwa* ཕོ་མཚན is termed ཡན་ལག་གི་སྣམ་པ and its work is called ཕྲས་ཕུང.

Digitized by Google

Syn. འདོམས་ཀྱི་ཤྭ་བ *ḥdoms-kyi ṣha-wa*; མེ་ཧ་ན *me-ha-na*; ཧེ་མ་ན་དཔྱད *he-ma-na-dpyad*; དྲན་པའི་ཀ་བ *dran-paḥi ka-wa*; ཕོ་དབང་ *pho-dwañ*; ཆགས་པའི་རྒྱལ་མཚན *chags-paḥi rgyal-mtshan*; དབང་པོ *dwañ-po*; མྱོས་བྱེད་ལྕགས་ཀྱུ *myos-byed lcags-kyu*; མཚན་གཏུན་ཤིང་ *mtshan-gtun-çiñ*; འདོམས་ཀྱི་མཇུག་མ *ḥdoms-kyi mjug-ma* (*Mñon.*).

ཕོ་ཡན *pho-yan* and ཕོ་རང་ *pho-rañ*, also ཕོ་ཧྲང་ *pho-hrañ* = an unmarried man.

ཕོ་ལྷ *pho-lha* 1. tutelary deity of a man's right side (*Jä.*). 2. *Cs.*: sir, as polite address.

ཕོ་ཡིག *pho-yig* the male letters of the Tibetan alphabet which are ཀ, ཙ, ཏ, པ, ཙ, &c.; among the thirty letters the first of each group being regarded as a male letter (*Situ. 60*).

ཕོ་ཡོང་བཟའ *Pho-yoñ-bzaḥ* n. of one of the queens of king *Khri-sroñ ldehu btsan* (*Loñ.* ན, *8*).

ཕོ་ལྷ་བ *Pho-lha-wa* or ཕོ་ལྷ་བས་ཆེ or ཐའི་ཇི the family descended from king Miwang Pholha Thaiji, originally occupying the village of འདུས་ཆུང་ in Tsang (*Loñ.* ན, *12*).

ཕོ་ཤན *pho-çan* explained as སྐྱེས་པ་དྲག་པ *skyes-pa drag-pa* (*Rtsii.*).

ཕོ་སོ *pho-so* one of position; ཕོ་སོ་ཐོན་པ *pho-so thon-pa* = མགོ་ཐོན་པ one who has made himself prominent, distinguished. In *W.* ཕོ་སོ་ཅན proud, haughty.

ཕོ་ཉ *pho-ña* or ཕོ་ཉ་བ *pho-ña-wa* a messenger, deputy, envoy: ཕོ་ཉ་གཏོང་བ *pho-ña gtoñ-wa*, ཕོ་ཉ་མངག་པ *pho-ña mñag-pa* to send, despatch a messenger. Also, a spiritual messenger or angel: བདེ་བ་ཅན་གྱི་ཕོ་ཉ *bde-wa can-gyi pho-ña* the angel of paradise; གཤིན་རྗེའི་ཕོ་ཉ *gçin-rjeḥi pho-ña* the messenger of death; རྒྱལ་པོའི་ཕོ་ཉ *rgyal-poḥi pho-ña* ambassador, envoy. ཕོ་ཉ་མོ *pho-ña-mo* 1. दूती, दूतिका female messenger. 2. gen. a གྲོགས་མོ mistress, female friend (*Mñon.*). ཕོ་ཉ་གཟིག་གི་སླེག་པ་ཅན *pho-ña gzig-gi slog-pa-can* a lit. messenger wearing a leopard's skin = ཐུན་མོང (*Sman. 350*).

Syn. ཉན་རྣ *ñan-rna*; བྱ་མ་རྟ *bya-ma-rta*; གཏམ་སྐྱེལ *gtam-skyel*; འཕྲིན་སྐྱེལ *ḥphrin-skyel*; བང་ཆེན *bañ-chen*; བང་ཕྱིན *bañ-phyin* (*Mñon.*).

ཕོ་བརྒྱད *Pho-brgyad* and ཕོ་དྲུག *pho-drug* a silk scarf for presentation (*S. kar. 179*).

ཕོ་བ *pho-wa* (resp. སྐུ་ཕོ *Cs.*) 1. पेट colloq. the stomach. 2. second cavity of the stomach or the reticulum of ruminating animals (*Jä.*); आमाशय [the receptacle of undigested food, the stomach] *S.* ཕོ་བ་ལྗིད་པ *pho-wa ljid-pa* to overcharge the stomach, to clog; ཕོ་བ་ཤོལ་བ *pho-wa çol-wa* to purge, to cleanse; ཕོ་ཉམ *pho-ñan* a weak stomach; ཕོ་བ་བཟང་ *pho-wa-bzañ* a good, sound stomach (*Jä.*).

ཕོ་དྲོད *pho-drod* (lit. warmth in the stomach) digestion: ཕོ་དྲོད་མེད་པའི་མི་ཟས་མི་འཞུ one in whose stomach there is no heat will not be able to digest food (*Sog-dpe.*).

ཕོ་བ་གདགས *pho-wa-gdags* (आमाशय) [immediate] *S.*

ཕོ་བ་རིལ *pho-wa-ril* (also ཕོ་བ་རིས or ཕོ་རིས) black pepper.

Syn. ན་ལེ་ཤམ *na-le çam*; ཕོ་བ་རིལ་བུ *pho-wa ril-bu*.

ཕོ་བྲང་ *pho-brañ* प्रासाद palace, family castle; ཕོ་བྲང་འཁོར *pho-brañ-ḥkhor* = གྲོང་ཁྱེར a town (*Mñon.*). ཕོ་བྲང་འབུམ་གདུགས *pho-brañ ḥbum-gdugs* n. of a palace built by king *Gnam-ri sroñ-btsan* where under royal order medicinal drugs were assorted for use in Tibet. འབྲས་ལྗོངས་ཕོ་བྲང་ palace of the Sikkim raja.

ཕོ་བྲང་ཡུམ་བུ་བླ་སྒང་ *Pho-brañ Yum-bu bla-sgañ* the most ancient stone structure of Tibet built by the first king and said

to be still kept in some state of preservation by the Dalai Lama's government (*J. Zañ.*).

ཕོ་བྲང་མེ་ཏོག་ཅན *Pho-brañ me-tog-can* the capital of king Râma. ཆོས་རྒྱལ་ཕོ་བྲང་ *Chos-rgyal pho-brañ* ancient capital of Tibet in Yar-lung in Lhokha now in ruins (*Rtsii.*).

ཕོ་བཙོག *pho-btsog* or བཙོག་པ *btsog-pa*.

ཕོ་ཚོས *pho-tshos* 1. अनुमान [inference, estimate, measurement; one's own estimate of himself, etc.]*S.* མཐོང་ཆོས་གྲུབ་པའི་མཐོང་ཕོ་ཚོད་བྱེས་བས་བྱེ་ཡོད་དུ (*Khrid.*). 2. rouge for the cheeks of ladies.

ཕོ་རོག *pho-rog* colloq for བྱ་རོག *bya-rog* the raven, said to possess the power of foreboding; consequently omens are drawn from its cry. ཕོ་རོག་མིག *pho-rog-mig* (lit. the raven's eye) n. of a medicinal herb (*Vai. sñ.*).

ཕོ་ལེན་བྱེད་པ *pho-len byed-pa* transferring of Jongpons from one district to another: རྒྱལ་པོ་སྔ་མས་བཀོད་པའི་མཛོད་པའི་རྫོང་རྫོང་དཔོན་ཕོ་ལེན་བྱེད་པ the transfer of *Jongo* officers who were instituted by the former kings (*Rtsii.*).

ཕོ་ལོག *pho-log* विषूचिका a disease of the stomach resembling cholera if not cholera itself [spasmodic cholera]*S.*: ལོ་ཙཱ་བ་བལ་ཡུལ་དུ་ཕོ་ལོག་གིས་ཤི the lo-tsâwa having died of cholera in Nepal (*A.*).

ཕོ་ལོང་ *pho-loñ* कुन्द [a kind of jasmine]*S.*

ཕོ་ལོང་ཧེལ *pho-loñ hel*=ཕོ་དྭང་ *pho-dwañ* (*Jä.*).

ཕོག *phog* 1. v. འཕོག་པ 2. wages, pay, salary; ལོ་ཕོག yearly pay, ཟླ་ཕོག monthly salary, ཉིན་ཕོག daily wages; ཕོག་དཔོན an officer at Shigatse who pays and looks after the maintenance of the Tibetan troops on the Himalayan frontier. 3. pension, gratuitous support. ཕོག་རྒྱར *phog-rgyar* allowance in meat, each pound being called རྒྱ་རི *rgya-ri* (*Rtsii.*). ཕོག་བཟན *phog-bzan* or ཕོག་བཟན་པ officers or servants with allowances either in money or in kind; any allowance (*Rtsii.*).

ཕོང་ *phoñ*, v. འཕང་བ *hphañ-wa*; ཕོང་བ *phoñ-wa* (*Glr.*) for པང་བ *pañ-wa*. ཕོང་གྱུར་བ *phoñ-gyur-wa* व्यथित [afflicted]*S.*

ཕོངས་པ *phoñs-pa* व्यसन, विपद् 1. poor, needy, destitute: ཟས་ནོར་གྱིས་ཕོངས་པ destitute of food and wealth; ཆོས་དང་རིག་པས་ཕོངས་པ devoid of religion and intellect; སེམས་ཅན་ཉམ་ཐག་ཕོངས་དགུ the poor and miserable creatures (དགུ *dgu* being here sign of plural). 2. poverty, misfortune. ཕོངས་པའི་དུས *phoñs-pahi dus* विपत्काल, संकट [time of danger, evil, calamity]*S.* (*A. K. 1-40*).

ཕོད་ཀ *phod-ka* (or ཕོད་ཁ)=འཆམ་ཕྱིས་ཀྱི་རེས་ལྭ a kind of stage-dress of the lamas; masquerade garment with long sleeves: སྒྲུ་ལ་ཟ་འཇེར་ཕྱིས་ཕོད་ཀ་ལ་ཆུགས་པ he put on a cloak and stage-robe (*Khrid.* 106).

ཕོད་ཅན *phod-can* केतु; comet. Syn. སྨྱུག་ཕོད་ཅན *myug phod-can*; དུ་བ་སྨྱུག་རིང་ *du-wa myug-riñ* (*Mñon.*) ཕོད་ཅ་གཟའ *phod-ca-gzah*.

ཕོད་པ *phod-pa*=ནུས་པ, ཐུབ་པ क्षम 1. to cope with, to be able, to coerce: འགྲུས་མི་ཕོད་ལ་ཕོད་དུ་ཡང་ although he was scarcely able to part with; ལྟ་མི་ཕོད I cannot bear to see that. 2. to withstand, be a match for: ཟས་ཞིམ་གོས་བཟང་སུ་ཡིས་ཕོད who can resist good food and fine clothes? ཕོད་པ་ཅན *phod-pa-can* bold, daring (*Cs.*).

ꣻ ཕོན *phon* or ཕོན་པ 1.=ཚོམ་པ गुच्छ, स्तबक bundle, truss, sheaf. 2.=ཆུན་པོ *chun-po*

Digitized by Google

bunch, cluster, umbel; tuft, tassel (*Jä.*); དར་ཕོན *dar-phon*, སྐུད་ཕོན *skud-phon* (*Cs.*).

ཕོན་ཆེན *phon-chen* a good deal = མང་པོ much, many (*Rtsii.*).

ཕོབ *phob* v. འབེབས་པ *hbebs-pa*.

ཕོམ་པ *phom-pa* = བུམ་པ *bum-pa* a pot, jar.

ཕོར་རྙི *phor-rñi* trap, net to catch birds: དེའི་ནང་ཕྱི་མོར་རྙི་ལེགས་པ་གཅིག་བཙུགས་སོ་བཤད་པས next day at evening he laid a fine trap (*Rdsa.* 10).

ཕོར་པ *phor-pa* ཀར་ཀ; drinking cup or vessel; ལྕགས་ཕོར iron cup, དངུལ་ཕོར silver cup, གསེར་ཕོར golden cup, ཤེལ་ཕོར glass cup, བག་ཕོར barley flour-bowl, སྤྱིན་ཕོར *spyin-phor* glue-pot; ཕོར་ཕྱིས cloth for wiping a cup. ཕོར་རུ *phor-ru* = ཕོར་པ *phor-pa*.

ཕོལ *phol* in *W.* any blister caused by burning. ཕོལ་མིག *phol-mig* 1. a circle, disk. 2. a bad sore, ulcer, boil.

ཕོལ་ཏ *phol-ta* = ཕན་ཏེ *phen-te*.

ཕོལ་བ *phol-wa* = རྟོགས་པ *rtogs-pa*.

ཕོས *phos* 1. = ཕོ་ཡིས *pho-yis*. 2. pf. of འཕོ་བ *hpho-wa*. 3. v. ཤ *ça*.

ཕྱ *phya* ཕྱྭ *phywa* lot, luck, chance, fortune, good luck: ཕྱ་རྒྱབ་པ to cast lots; ཕྱ་བཟང་ཕྱ་ངན good, bad fortune or prognostics (*Cs.*); ནོར་ཕྱ, ཁྱིམ་ཕྱ prognostics relative to property, family, etc., by casting dice; ཕྱ་དང་གཡང་ lot (good luck) and blessing; ཕྱ་དང་གཡང་འགུག་པ to call forth good luck and blessing, to secure it by enchantment (*Jä.*). ཕྱ་ཀེན་ཙེ *phya-ken tse* one who pretends to know the issue of fighting between gods and demons; a Bon necromancer (*D.R.*). ཕྱ་མཁན *phya-mkhan* = མོ་བལྟ་མཁན fortune-teller. ཕྱ་ཚན *phya-tshan* the fæces of any infant, new born colt, calf, etc., that died immediately after sucking milk, and used as an augury: ཕྱ་ཚན་ཕྱིས་བྱུང་བ་དང་ཞེས. The expression ཕྱའི་གཏོ་སྤྱད *phyaḥi gto-spyad* occurs in གཉེན་རབས་ཀྱི་རྡེ་བས་ཕྱི་རྗེ་མོར་ཕྱའི་གཏོ་སྤྱད་པ་གཉིས་སོ (*D.R.*).

ཕྱ་འཕྲིན་ནོར་བུ་མཆོག་རྒྱལ *Phywa-hphrin nor-bu mchog-rgyal* (གསང་འདུས་ཀྱི་དེབ) n. of a Bon work to hear which brings good luck and fortune (*Rtsii.*).

ཕྱ་ར *phya-ra* door-curtain of yak-hair cloth.

+ ཕྱ་ལེ་བ *phya-le-wa* = ཀྱིད་མཉམ་པ fine, smooth refined, pleasant: ཕྱ་ལེ་བ་མ་ཡིན་པ = ཁྱོད་མི་མཉམ་པ *khyod mi-mñam-pa* not smooth-going, rough.

ཕྱ་སངས་ཧོལ་ལ་འཐེན *Phya-sañs Hol-la-hthen* n. of a son of *Gyen-sañs phya-la hthen* (*G. Bon.* 23).

ཕྱག *phyag* ཕྱག, पाणि is the resp. word for ལག the hand; and from the use made of the hand in salutation by orientals, the word has also come to mean: salution and reverence. ཕྱག་རྒྱབ་ back of hand, ཕྱག་ཚིགས the wrist, ཕྱག་མཐེབ the thumb, all resp. terms. ཕྱག་དང་པོ་ལ at the first salute; ཕྱག་གྲངས་མེད་པས with unnumbered compliments; ཕྱག་བྱེད་པ, ཕྱག་འཚལ་བ to pay one's respects, to salute; བརྐྱང་ཕྱག salutation by prostrating the body on the ground; འཁྱུར་ཕྱག salutation by bending the body and touching the ground with the head: ཕྱག་ཞེས welcome! ཕྱག་ཞེས་གསུང་གཅིག is form of welcome by a host on arrival of a guest; ཕྱག་ཞེས་ཕྱ་གསང་ id.; ཕྱག་གྱེན་འགྱེལ *phyag-gyeñ hgyel* or ཕྱག་གྱང་འགྱེལ *phyag-gyañ hgyel* suddenly falling on the ground (like the falling of a dilapidated wall) to make salutation: སློབ་ཤ་ཀྱ་ཐོད་པའི་དབྱིབས་སུ་ཕྱག་གྱེང་འགྱེལ་བ་བཞིན་དུ་མཛད་དོ in

Digitized by Google

the midst of his pupils he saluted (him) by falling down on the ground (*A. 83*).

ཕྱག་མཁར་ *phyag-mkhar* (resp. for མཁར་བ) handstaff.

ཕྱག་འཁུར་ *phyag-ḥkhur W.* = ཕྱག་རྟེན.

ཕྱག་རྒྱ་ *phyag-rgya* མུདྲ, མུདྲཱ [the clenched fist, seal]*S.* 1. resp. for རྒྱ a seal; ཕྱག་རྒྱ་འདེབས་པ *phyag-rgya ḥdebs-pa* to seal, to confirm by a seal. 2. a sign or manual gesture; the manner in which the hand and fingers are held by Buddhist saints and lamas when performing certain religious ceremonies or mystical rites; also, symbolic devotional ceremonies by *Tantrik* priests. ལས་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ when making offerings to a deity, term for the peculiar gestures and signs of the hands and fingers. These are different in exhorting, or threatening or in binding a deity to perform some religious duty in the names of Buddhas and Bodhisattvas; and those who are adepts in such mystic signs are said to be able to exercise great power over spirits. It is believed that སྔགས *sňags*, ཕྱག་རྒྱ and ཏིང་ངེ་འཛིན (*mantra, mudrā* and *samādhi*) are equally efficacious when they are properly uttered or performed. ངག་གི་ཕྱག་རྒྱ the *mudrā* of speech consists in using mystical language and signs; ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ the *mudrā* of the mind is meditation on the deity.

ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོ I: *phyag-rgya chen-po* མཧཱམུདྲཱ is said to be a figurative designation under the *Mādhyamika* doctrine, indicating a mode of attaining *Nirvāṇa* by highly mystically-developed devotees while indulging in sexual embrace; the woman so embraced is called གསང་ཡུམ (private *sakti*). Likewise this sexual ecstasy is termed ཕྱག་རྒྱ་མ *phyag-rgya-ma* or ལས་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ *las-kyi-phyag-rgya* ཀརྨ་མུདྲཱ, མཧཱམུདྲཱ.

ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོ II: is decribed in both Sûtra and Tantra. 1. ཕྱག་རྒྱའི་དགྱི་བ་བླ་ན་མེད། ཆོས་དང་ལས་དང་དམ་ཚིག་དང་ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཤེས་པ་བརྗོད་དོ the special meaning of *Mahāmudrā* is *Anuttara*, the supreme and absolute doctrine; it is described as the knowledge of *Dharma Karma* (its practice) and the vows. 2. according to the *Tantra*: ཕྱག་ནི་སྟོང་པའི་ཡེ་ཤེས་ཏེ། རྒྱ་ནི་འཁོར་བའི་ཚོགས་ལས་གྲོལ། ཆེན་པོ་ཟུང་དུ་འཇུག་པ་སྟེ *Phyag* signifies the knowledge of *Çūnyatā*, while *Rgya* conveys the meaning of liberation from worldliness; and *chen-po* signifies both these important functions being brought together. This occult Buddhism was first taught in India by Padma-vajra (the senior), Saraha, Nāgārjūna, Ri-khrod dwaň-phyug, Maitripa, etc., and afterwards it was taken into Tibet by the Tibetan sages such as Marmije, Sgam-po, Phag-gru, Sakya Pan-chen and others (*J. Zaň.*). ཕྱག་རྒྱ་མ *phyag-rgya-ma* མུདྲཱ [a posture of the hands or feet in the practice of *Yoga* or meditation]*S.* But v. preceding paragraph. ཕྱག་རྒྱས་མནན་པ *phyag-rgyas mnan-pa* to overcome evil-spirits by gesticulations; ཕྱག་རྒྱས་འགྲོལ་བ *phyag-rgyas ḥgrol-wa* to set them free, by dissolving the charm (*Jä.*).

ཕྱག་ཆ *phyag-cha* any manual tool or implement, resp. for ལག་ཆ. ཕྱག་ཆས *phyag-chas* instruments (symb. of attributes) carried in the hand, or used in performing religious dances, cf. ཕྱག་མཚན.

ཕྱག་མཆོད *phyag-mchod* for ཕྱག་དང་མཆོད་པ་བྱེད་པ salutation and worshipping.

+ ཕྱག་བརྙན *phyag-brňan* = འཁོར་གཡོག *ḥkhor-gyog* པརིཝཱར attendants, retinue.

ཕྱག་སྙིགས *phyag-sňigs* = ཕྱག་དར, གད་སྙིགས *gad-sňigs* (*Ñag. 38*).

ཕྱག་རྟགས *phyag-rtags* 1. resp. for ལག་རྟགས *lag-rtags* sign of the hand, impression of a

Digitized by Google

blackened finger in the place of a seal. 2. in Sikkim. hand-token, *i.e.*, a present (*Jä.*).

ཕྱག་རྟེན *phyag-ṛten*=ཕྱག་བ, ཆ་རྟེན སန्देश present, souvenir with letter (*Mṅon.*). ཕྱག་བརྟེན *phyag-bṛten* सन्देश [orders, instruction, message]*S.*

ཕྱག་དམ *phyag-dam* a seal.

Syn. དམ་ཕྲུག *dam-phrug*; ཐེའུ་ཙེ *theḥu-tse* (*Mṅon.*).

ཕྱག་དར་པ *phyag dar-pa* a sweeper, duster; ཕྱག་དར་གྱི་ཕུང་པོ or ཕྱག་དར་ཁྲོད पांसुकूल dust-heap; ཕྱག་དར་གྱི་ཁྲོད་ཀྱི་ཚེམ་གོས or ན་བཟའ vestment or cowl of a mendicant monk patched with rags gathered from rubbish heaps. ཕྱག་དར་ལེགས་པར་བྱས་པ *phyag-dar legs-par byas-pa* सुमोचन-कृत [rendered clean or pure, swept well, cleansed well]*S.* ཕྱག་འདར *phyag-ḥdar*=ཕྱག་དར་བྱེད་པ संमार्ग clearing from dust, dusting, making a thing clean: བྱི་དོར་གྱི་ལས *byi-dor-gyi las* the work of cleansing, sweeping, dusting (*Ñag. 38*).

ཕྱག་དེབ *phyag-deb* occurs in ཕྱི་འབེབས་ཞུས་པ་ཕྱག་དེབ་ལ (*Ḅtsii.*).

ཕྱག་རྡོར *Phyag-ṛdor* or ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེ *Phyag-na ṛdo-ṛje* also called ལག་ན་རྡོ་རྗེ *Lag-na ṛdo-ṛje* वज्रपाणि the *Bodhisattva* Dorje Chang or Vajra-pani in his wrathful manifestation, the chief of Tantrik deities

Syn. གསང་བའི་བདག་པོ *gsaṅ-wahi ḥdag-po*; གསང་བ་འཛིན *gsaṅ-wa-ḥdsin*; ལག་ན་རྡོ་རྗེ་གསང་བའི་རྒྱལ *lag-na ṛdo-ṛje gsaṅ-wahi-ṛgyal*; རྡོ་རྗེ་དབང་ཕྱུག *ṛdo-ṛje dwaṅ-phyug*; རྡོ་རྗེ་ཅན *ṛdo-ṛje-caṅ*; མཐུ་སྟོབས་བདག་པོ *mthu-stobs ḥdag-po* (*Mṅon.*).

ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེ་གོས་སྔོན་ཅན *Phyag-na ṛdo-ṛje gos-sṅon-can* (གཏོད་སྦྱིན་དྲག་པོ་ཆེན་པོ་རྡོ་རྗེ་མེ་ལྕེ) n. of one of the most terrific manifestations of Vajra Pāṇi; his body being said to be then 260,000 *yojana* high. In his right hand he carries a flaming pointed *vajra* (thunderbolt), in his left hand he holds the king of eagles; eight huge snakes coiled round his arms and feet serve him for bangles; six thousand tiger skins sewn together form his garment. He prostrates himself before Buddha and prays that he may gain perfection. ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེའི་མཚན་བརྒྱད་པ, གཟུངས་རྒྱུགས་དང་བཅས་པ one hundred and eight epithets of Vajra Pāṇi together with *Dhāraṇi* (contained in *K. g.* ཞ, *73*).

‡ ཕྱག་ན་པད་མ *Phyag-na pad-ma* पद्मपाणि an epithet of Avalokites'vara (*Yig. k. 5*).

ཕྱག་དཔུང *phyag-ḍpuṅ* resp. for arm.

ཕྱག་དཔེ *phyag-ḍpe* resp. for དཔེ་ཆ *ḍpe-cha* a hand-book, book in general.

+ ཕྱག་སྦལ *phyag-sbal* 1.=བཙོན་ཁང prison house. 2. resp.=ཕྱག་ཕོང (*Cs.*).

ཕྱག་ཕྱི *phyag-phyi*=ཞབས་ཕྱི *shabs-phyi* attendant, man-servant; ཕྱག་ཕྱི་བྱེད་པ *phyag-phyi-byed-pa* to be a servant. ཕྱག་ཕྱི་ལ *phyag-phyi-la* or ཕྱག་ཕྱིར་འབྲེང་བ *phyag-phyir ḥbreṅ-wa* to be a follower (of a lama); train of servant, retinue (*Jä.*)

ཕྱག་ཕྱིག *phyag-phyig* 1. a very large numeral; ཕྱག་ཕྱིག་ས་ཡ་ཁྲག་ཁྲིག་ཁྲིག (*Ya-sel. 57*). 2. फेल [remnants of food, a small portion]*S.*

ཕྱག་བྲིས *phyag-bris* resp. hand-writing, manuscript; but gen.=a letter: བརྩེ་བའི་ཕྱག་བྲིས your kind letter, your friendly correspondence.

ཕྱག་འབུལ *phyag-ḥbul* resp. gift, present.

ཕྱག་འབྱོར *phyag-ḥbyor*=ཕྱག་སོན *phyag-son.*

ཕྱག་མ *phyag-ma* संमार्जनी broom, duster, mop.

ཕྱག་སྨན *phyag-sman* 1. resp. for སྨན *sman.* 2.=ཕྱག་རྟེན *phyag-ṛten.*

ཕྱག་ཚང *phyag-tshaṅ*=མ་ཆེན सूपकार a cook: དགོས་ཀྱི་བརྟན་བཙོས་ཀུན་ལ་མཁས། དེ་ནི་ཕྱག་ཚང་ཡིན་པར་བཤད

Digitized by Google

he who knows the science of cooking is said to be a cook (*Cān.*).

ཕྱག་འཚལ་བ *phyag-tshal-wa* नमः bowing down, profound salutation (*A. K. 1-2*). The erroneous Budh. etymology is: ཕྱག = sweeping out all defilements and འཚལ་བ = begging for virtue and blessing; in making prayers or reciting *mantras* one should bend his head respectfully and then prostrate himself on the ground (*Spyod. 17*). ཕྱག་འཚལ་ལོ *phyag-htshal-lo* नमः I salute.

ཕྱག་མཛོད *phyag-mdsod* one in whose hand the treasury is; a treasurer.

Syn. མཛོད་པ *mdsod-pa*; ནོར་གཉེར *nor-gñer*; བང་མཛོད་པ *baṅ-mdsod-pa*; ནོར་སྐྱོངས *nor-skyoṅs*; ནོར་བསྲུངས *nor-bsruṅs*; ནོར་གནས་པ *nor-gnas-pa*; མཛོད་འཛིན *mdsod-hdsin* (*Mṅon.*).

ཕྱག་རྫས *phyag rdsas* resp. for ནོར་རྫས *nor-rdsas*.

ཕྱག་ཞབས *phyag-shabs* resp. for རྐང་ལག *rkaṅ-lag* (*Schr.*).

ཕྱག་བོས *phyag-bos* पूज्य worthy of salutation, worshipful.

ཕྱག་ར *phyag-ra* prob. for ཕྱག་གྲ *phyag-gra* privy, water-closet. In *W.* also ཕྱག་ས *phyag-sa*.

ཕྱག་ལན *phyag-lan* reply, the return for a salutation, reciprocal greeting.

ཕྱག་ལས *phyag-las* = ཕྲིན་ལས *phrin-las* resp. for ལས work, business.

+ ཕྱག་ལས་ཁོམ *phyag-las khom* resp. for ར་རོ་བ *ra-ro-wa*.

ཕྱག་ལེན *phyag-len* resp. for ལག་ལེན practice, excercise, also ceremony.

ཕྱག་སེན *phyag-sen* resp. for སེན་མོ nails.

ཕྱག་སོན *phyag-son* = ཕྱག་འབྱོར receipt of cash, cash in hand (*Yig. k.*).

ཕྱག་སྲོལ *phyag-srol* law, regulation; tradition (*Jä.*).

ཕྱག་ལྷམ *phyag-lham* a kind of slipper which the Buddhist monks in ancient India were permitted to wear: དགེ་སློང་གཅིག་ཡན་ཆད་ཕྱག་ལྷམ་འཛིང་མིག་མ་གནོན་པ only the དགེ་སློང and those above him may wear slippers with a hole at the centre (*A. 22*).

ཕྱང་ངེ་བ *phyaṅ-ṅe-wa* 1. hanging down; (acc. to *Cs.*, འཕྱང་བ). 2. तनु slender, slight-made; acc. to *Sch.*, straight or stretched (*Jä.*). See འཕྱང་བ *hphyaṅ-wa*.

ཕྱང་ཆད *phyaṅ-chad* = ཐག་ཆད certain, sure, decided.

ཕྱང་ཕྲུལ *phyaṅ-phrul* हारावल necklace; pendant ornaments (*Mṅon.*).

ཕྱང་ཡར *phyaṅ-yar* = འཕྲིན་ལས *hphrin-las*.

ཕྱད་པར་ལུང་སྟོན་པ *phyad-par luṅ-ston-pa* अपूर्व व्याकरण [uncurtailed explanation or exposition]*S.*

ཕྱད་ཕྱོད *phyad-phyod* or ཕྱད་དེ་ཕྱོད་དེ adv. descriptive of uncertainty of movement, *e.g.*, not going by the straight path: རྟ་ལ་ཞོན་ནས ཕྱད་ཕྱོད་ལམ་ཚང་དུ་འགྲོ་ཞིང riding on a horse going this way and that way. ཕྱད་ཕྱད *phyad-phyad* awkward gambols, clumsy attempts at dancing (*Jä.*).

ཕྱད་པ *phyad-pa* also འཕྱད་པ *hphyad-pa* constant, firm, persevering. ཕྱད་པར *phyad-par* always, continually, perpetually.

+ ཕྱན་པ *phyan-pa* = རྒྱུན་བར་ཡང་ཡང་འཁོར continually revolving; uninterrupted revolution.

ཕྱམ *phyam* पाली; also ཕྱམ་ཤིང the resting beam of a staircase or ladder. Also: prop, bracket, mortice: ཕྱམ་གདངས *phyam-gdaṅs* the transverse ledges on which rafters of a roof rest. ཕྱམ་གྱི་སྤྱི་རྟེན *phyam-gyi spyi-rten* मूल projecting bracket.

Digitized by Google

ཕྱམ་ཕྱད་ *phyam-phyad*=མཉམ་ཉིད་ *mñam-ñid* state of evenness; equality.

ཕྱར་བ་ *phyar-wa* to let float, hoist (a flag).

Syn. སྒྲེང་བ་ *sgreñ-wa*; སློང་བ་ *sloñs-pa*. (*Mñon.*).

ཕྱར་ཁ་ *phyar-kha* blame, affront, insult.

ཕྱར་ཕྱུར་ *phyar-phyur* (གྲངས) ཕལར n. of a large numeral (*Ya-sel. 56*).

ཕྱར་གཡེང་ཅན་ *phyar-gyeñ-can* (འདུ་འཛིའི་དགའ་རྟེན་ལ་གཡེང་ཅེ་བ) given up to enjoyment of worldly happiness.

ཕྱལ་ *phyal*=སྐུ་ཡི་ལྟོ་བ་ *sku-yi lto-wa* belly, stomach (*Cs.*). ཕྱལ་ཕྱང་ངེ་ *phyal-phyañ-ñe* or ཕྱལ་མོ་ *phyal-mo* prominent or hanging paunch.

ཕྱལ་ཕྱེལ་ *phyal-phyel* n. of a large number: ཕྱལ་ཕྱེལ་ཁྲུང་ཁྲུང་ཞེས་རིང་དུ་ཕྱེ་བ། (*Ya-sel. 56*).

ཕྱལ་ཕྱོལ་ *phyal-phyol* नमस् [bowing down]*S.*; ཕྱལ་ལེ་བ་ *phyal-le-wa*=མཉམ་ level, prostrate.

ཕྱི་ *phyi* 1. adv. behind, backwards: ཕྱི་བཀན་དུ་ཉལ་བ་ to lie on one's back; ཕྱི་འགྲོ་རྒྱབ་པ་ *phyi-ḫgro rgyab-pa C.*, to retreat, to walk backwards quickly; ཕྱི་ན་ behind; ཕྱི་ནས་ from behind; but see also under 3. below. ཕྱི་འགྲོ་བ་ to walk behind; ཕྱི་ལྕག་ a back-hand blow; ཕྱི་མིག་ལྟ་བ་ to look behind, also ཕྱི་མིག་ a backward look; ཕྱི་རྟིང་ the heel. 2. or ཕྱི་ལ་ *phyi-la* after, afterwards, adv. of time; སྔ་ཕྱི་ earlier and later, also former and latter; ཕྱི་འཕེལ་ subsequent increase; དུས་ཕྱི་ནམ་ཞིག་ན་ at a later period, sometime afterwards (*Dzl.*); དེའི་ཕྱི་ཉིན་ལ་ on the following day (*Jä.*). 3. also ཕྱི་ན་, outside; ཕྱིའི་ the outer; ཕྱི་ཡི་ལས་ཀ་ husbandry, farming (*Glr.*); ཕྱི་ཡི་རྒྱ་མཚོ་ the outer sea, the ocean; ཕྱི་མི་ people from abroad, foreigner strange people; ཕྱི་ཡུལ་ foreign land; མགྲོན་ནམ་ཕྱི་མི་དག་འོངས་ན་ (when) either guests or strangers have come; ཕྱི་ནས་ནང་ལ་ཕྱུགས་སོ་ came indoors from without; ཕྱི་དགྲ་ *phyi-dgra* foreign enemy; ཕྱི་རྒོལ་ *phyi-rgol* प्रत्यर्थिन् adversary, antagonist (in a lawsuit or controversy); ཕྱོགས་ཕྱི་མ་ *phyogs-phyi-ma* id.

ཕྱི་ཐག་ *phyi-thag* in future, eventually, afterwards, in remote future (*Ḫbrom.* ཁ, *8*). ཕྱི་ཐག་རིང་པོ་=ཚེ་ཕྱི་མ་ future life: ཕྱི་ཐག་ཕྱིར་ཕན་པ་མ་མཐོང་གནས་འདིར་བསྡད། resided here not having seen anything that would profit (him) in the next life (*A. 6*).

ཕྱི་ཐན་ *phyi-than* a threat, menace.

ཕྱི་དར་ *phyi-dar* later development: ཕྱི་དར་ཕྱི་དུས་ period of later development or diffusion: སྔ་དར་ཕྱི་དར་ *phyi-dar sñar-dar* earlier introduction of Buddha and its later development.

ཕྱི་དྲོ་ *phyi-dro* or ཕྱི་རོ་ *phyi-ro* अपराह्ण; colloq. "*phi-ro,*" the evening: ཕྱི་དྲོ་སྔ་དྲོའི་དུས་དྲུག་ཏུ་ during the six times between morning and evening (*Zam. 4*).

ཕྱི་བདར་བྱེད་པ་ *phyi-bdar byed-pa* is explained as ཕྱག་དར་ཕྱིས་ཙོག་པ་ཕྱུགས་ནས་གཙང་མ་བཟོས་ to make clean by sweeping away whatever is filthy (*Ñag. 38*).

ཕྱི་ནང་ *phyi-nañ* 1. the outside and inside; ཕྱི་ནང་བསྒྱུར་ to turn inside out; ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀ་སྨིན་པ་ ripe both as to the outside and inside. ཕྱི་པའི་ཕྱི་གཙང་, ནང་པའི་ནང་གཙང་ Hindus clean outside, Buddhists pure inside;—so say the Buddhists of Ladak. ཕྱི་ནང་གཙང་ pure as to thought and action; ཕྱི་ནང་བར་གསུམ་ the three inner outer and intermediate (provinces, etc.). 2. inside: ཕྱི་ནང་དུ་རྒྱངས་ཏེ་ *phyi-nañ-du rgyañs-te* calling in from outside:

Digitized by Google

ཐང་ཁར་ཕྱིན་པ་ལ་ཕྱི་ནང་ནས་བོས་ calling inside one who had gone on to the roof (*A. 113*). ཕྱི་ནང་མིན་ *phyi-nañ-min* अनभ्यन्तर [not in the interior, *i.e.*, an outsider]*S*.

ཕྱི་ནས་ *phyi-nas* 1. in future, in time to come, later on; from outside. 2.=རྗེས་ནས་ *rjes-nas* again, subsequently (*A. K. 1-6*). ཕྱི་ནས་གདུང་ *phyi-nas-gduñ*=འགྱོད་པ་ *ḥgyod-pa* repentance (*Mṅon.*).

ཕྱི་ནུར་ *phyi-nur*=ཕྱི་འཐེན་ *phyi-ḥthen* (*Yig. 83*). ཕྱི་ནུར་མེད་པ་ *phyi-nur med-pa* or ཕྱི་ནུད་མེད་པ་ *phyi-nud med-pa* without fail.

ཕྱི་ཕྱག་བྱེད་པ་ *phyi-phyag byed-pa* to request for the last time; to bid farewell, to take leave.

ཕྱི་འཕྲོད་ *phyi-ḥphrod* सायाह्न [the evening]*S*.

ཕྱི་བ་ *phyi-wa* 1. in colloq. "*chi-phi*" the large marmot found throughout Tibet. 2. v. འབྱི་བ་ *ḥbyi-wa*.

ཕྱི་ཕུར་ *phyi-pur* a kind of ornament, similar to ཨན་.

ཕྱི་མ་ *phyi-ma* see also ཕྱི་མོ་ *phyi-mo* 1. पश्चात् later, subsequent, following: སྔ་མ་མ་ཞུ་ཕྱི་མ་ཟ་བ་ not having digested the first (meal), to eat additional quantities; ཕྱི་མ་རྣམས་ the later ones, the modern; ཉལ་བའི་ཕྱི་མ་ *ñal-wahi phyi-ma* the last going to bed. 2. पाश्चात्य, अपर the posterior. ཕྱི་མ་ཕྱི་མ་ *phyi-ma phyi-ma* each following one, every one consecutive in a series (*Jä.*). ཕྱི་མའི་མཐའ་ *phyi-mahi-mthaḥ* अपरान्त [western border, extreme end]*S*. ཕྱི་མའི་དུས་ *phyi-mahi-dus* पश्चात्काल, अनागत [future or after-time]*S*.

ཕྱི་མོ་ *phyi-mo* 1. grand mother. 2. अणु कणा [small particle]*S*. 3. late, as adv. or adj.; also, last, the latest, as sbst. ཕྱི་མོར་འགྱུར་བ་ to have become late; ཕྱི་མོ་རྣམས་ those who came last; colloq. ཁོ་རང་རྟག་པ་རེ་ཞིག་ཕྱི་མོ་སླེབས་ *kho-rañ rtag-pa-re-shig phyi-mo slebs* he always arrives late. In *W.* and Sikkim sounds "*phi-mo*."

ཕྱི་བཞིན་ *phyi-bshin* or ཕྱིར་བཞིན་ adv. and postp. after; ཕྱི་བཞིན་འབྲང་བ་, འབྲང་བ་ to pursue; also a follower; ཕྱི་བཞིན་ཕྱིན་པ་, འོང་བ་, འགྲོ་བ་ to go after, etc. ཕྱི་བཞིན་ཕྱི་བཞིན་ *phyi-bshin phyi-bshin* =རྗེས་རྗེས་སུ་ (*Mṅon.*). ཕྱི་བཞིན་འབྲང་བའི་དགེ་སྦྱོང་ *phyi-bshin ḥbrañ-wahi dge-sbyoñ* पश्चाच्छ्रमण [an attendant S'ramaṇa, one resembling a S'ramaṇa]*S*.

ཕྱི་རབས་ *phyi-rabs* the later generation, posterity.

ཕྱི་རིག་པའི་བོན་སྡེ་གསུམ་ *phyi rig-pahi bon-de gsum* the three sûtras of Bon in reference to their outer doctrine:—(1) ཕྱི་གཡུང་འདུལ་བ་ནག་པོ། (2) ཆོས་ཉིད་ཕྱི་སྒྲུབ་འདུས་སྐོར། (3) [illegible]. These three are said to have been delivered by Shenrab on the top of Sumeru mountain to king *Koñ-tse Ḥphrul*.

ཕྱི་རིམ་ *phyi-rim*, in Pâli बाहिर परिख outer-zone.

ཕྱི་རོལ་ *phyi-rol* the outer side, outside. མལ་གྱི་ཕྱི་རོལ་ the outside of the bed (*Glr.*); ཕྱི་རོལ་ན—ཏུ,—ནས are adverbs equiv. to ཕྱི་ན, ཕྱི་རུ, ཕྱི་ནས outside, out of doors, from without; also occur as postp. on the outside of, etc. In mysticism: གདོན་བགེགས་ཕྱི་རོལ་དུ་འཛིན་པ་ to believe goblins and demons to be really existing in the outer world. ཕྱི་རོལ་པའི་དབང་པོ་ལྔ་ *phyi-rol-pahi dwañ-po lña* the five external members of the body which are: ལག་པ་ hand, རྐང་པ་ the legs, ལྟོ་བ་ the belly, འདོམས་ privities, ངག the speech. ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་ཡོད་པར་སྨྲ་ *phyi-rol-gyi don yod-par-smra* बाह्यार्थवादी [a class of Buddhist philosophers who maintained that the external world was real]*S*. ཕྱི་རོལ་པ་ *phyi-rol-pa* or ཕྱི་པ་ *phyi-pa* a non-Buddhist, more particularly a Brâhmanist;

Digitized by Google

ཕྱི་རོལ་པའི་ *phyi-rol paḥi* or ཕྱི་པའི་ཆོས་ *phyi-paḥi chos* the doctrine of the non-Buddhists.

ཕྱི་ལག་ནང་འབྲེལ་བ *phyi-lag naṅ-ḥbrel-wa* to have confidential conference, to discuss any matter without letting the public know it.

ཕྱི་ལེབ *phyi-leb* a felt rug (*Rtsii. 46*).

ཕྱི་སོས *phyi-ços* पश्चिम behind, later, latest.

Syn. རྗེས་མ *rjes-ma*; རྟིང་མ *rtiṅ-ma* (*Mṅon.*). v. ཕྱི་མ *phyi-ma*.

ཕྱི་བཅོལ *phyi-bçol* = ཕྱིར་ལོག་རྒྱབ་པ *phyir-log rgyab-pa* (*Ya-sel. 31*).

ཕྱི་ས *phyi-sa* = མི་གཙང་མ विष् excrements: མི་གཙང་ཕྱི་ས་ཕྱི་རོལ་དོར unclean things and ordure throw out (*Zam. 4*); ཕྱིས་ཕྱི་ས་ཟ་བར་གྱུར་ afterwards (it was their lot) to eat dung (*Dug. 10*).

ཕྱིང་པ *phyiṅ-pa* (ལས་ཕྱི) नमत, कम्बल [the quantity of wool necessary for making a blanket] *S.*; felt much used by Dokpa nomads of Tibet for tents and carpets. ཕྱིང་འདུད་པ *phyiṅ-ḥdud-pa* to make felt, to mill (*Sch.*); ཕྱིང་གུར *phyiṅ-gur* felt tent, a Dokpa hut; ཕྱིང་སྟན *phyiṅ-stan* felt-carpet.

ཕྱིང་དཀར་བ *Phyiṅ-dkar-wa* n. of a place in Tibet; ཇོ་བོ་ཕྱིང་དཀར་བ n. of an image of Buddha of that place (*Rtsii.*).

ཕྱིང་བྱ་སྟག་རྩེ་རྫོང་ *Phyiṅ-bya Stag-rtse rdsoṅ* n. of a district in Lhokha near *Rphuṅ-rgyas* (*Loṅ.* ༤, *14*).

ཕྱིད *phyid* after, following; ཕྱིད་ཉིན *phyid-ñin* the day after to morrow (*Cs. Jä.*).

ཕྱིད་པ *phyid-pa* 1. = འདང་བ to suffice, to be sufficient: ལྟོ་གོས་མི་ཕྱིད *lto-gos mi-phyid* food and dress were not enough, did not suffice; ཚེ་ཕྱིད་པ *tshe-phyid-pa* to suffice life, to sustain life. 2. to freeze, become frozen: བྱང་གི་མཚོ་རྣམས་ཕྱིད་བྱུང་ *byaṅ-gi mtsho-rnams phyid-byuṅ* the northern lakes have become frozen.

ཕྱིན་པ *phyin-pa* 1. (गत, गम् to go), set out: ལམ་དུ་ཕྱི་ཡུལ་དུ་ཕྱིན་པ *lam-du phyi-yul-du phyin-pa* gone on a journey; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ gone to the country, gone to the other side of the sea, done thoroughly: ཁང་དེ་ཕྱི་ལ་དུ་ཕྱིན་པ་ན if I go into the house (*A. K.*). 2. to reach, come to, arrive at: མི་ལ་འདིར་ཕྱིན་ནམ་ཞེས་འདྲིས་སོ has Mila arrived here—thus they asked; ཆུ་དེ་ཤིང་གི་སྟེང་དུ་ཕྱིན་ནས་པདྨའི་མེ་ཏོག་ལྡིང་སོང་ *chu-de śiṅ-gi steṅ-du phyin-nas padmaḥi me-tog ldiṅ soṅ* when the water had reached above the tree the lotus-flower floated. མཐར་ཕྱིན་པ to reach the end, to complete; also a perfected one, a saint: སྒོམ་པ་གསུམ་མཐར་ཕྱིན་པའི་རྟགས་ as a sign of having completed the three stages of meditation.

ཕྱིན *phyin* 1. that which is to arrive, what is subsequent: ཕྱིན་ཆད *phyin-chad* later, hereafter; ཕྱིན་ཆད་སྡོམ *phyin-chad sdom* bound over for the time to come; ཕྱིན་ཆད་དེ་ལྟར་མ་བྱེད་ཅིག henceforth do not act like that; ད་ཕྱིན་ཆད from the present moment, from henceforth; དེ་ཕྱིན་ཆད since, since that time, ever since. 2. for ཕྱི outside (*Jä.*) ཕྱིན་རྩིག་པ་མེད་དེ as there was no wall outside; ཕྱིན་དགྲ *phyin-dgra* a foreign enemy (*Glr.*); ཕྱིན་ལས *phyin-las* outside business, foreign affairs.

ཕྱིན་ཅི་ལོག་པ *phyin-ci log-pa* विपर्यास, विपरीत, विभ्रम that which is false or deceptive or mistaken; ཕྱི་ཅི་ལོག་གིས་བསླད་དེ *phyi-ci log-gis slad-de* corrupt, depraved by perversity (*Dzl.*); ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ *phyin-ci ma-log-pa* it is a fact; བདེན་པ་བཞག་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ correct view, opinion (*Pth.*); བློ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ with a never-erring mind (*Mil.*) (*Jä.*); སེམས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པ a perverted mind; ལྟ་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པ false view or doctrine; ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ incontrovertible (*K. d.* ཅ, *47*). ཕྱིན་ཅི་ལོག་བརྗོད *phyin-ci log-brjod*

Digitized by Google

blasphemy; syn. སྨད་པའི་ཚིག *sman-paḥi-tshig*, བསྐུར་བ་འདེབས *bskur-wa-ḥdebs* (*Mṅon.*).

ཕྱིན་ཕྱོད *phyin-phyod* (གྲངས) n. of a numeral.

ཕྱིར *phyir* adv. again, back: ཕྱིར་འཇེང་བ to return [1. adv. back, towards the back, behind; ཕྱིར་འོང་བ to come back, to return (*Dzl.*); used in a special sense rel. to re-birth: லན་གཅིག་ཕྱིར་འོང་བ once to return (to this life); ཕྱིར་འདུག་པ to remain behind, at home (*Dzl.*); ཕྱིར་འཇོག་པ to leave behind, at home, to lay aside, to lay up (*Dzl.*); again (rursus), ཕྱིར་ལང་བ to get up again, after having fallen; ཕྱིར་ལྡོག་པ *phyir-ldog-pa*, ལྡོག་པ to come back again, to return; ཕྱིར་ལྡོག་པའི་ལམ *phyir ldog-paḥi lam* the way back, the return (*Dzl.*); ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ *phyir mi-ldog-pa* the not taking place of relapses, the prevention of them (*Lt.*); ཕྱིར་སློག་པ *phyir-slog-pa* to bring back, to draw off, to divert from; ཕྱིར་སོས་པར་འགྱུར་བ to return to life; ཕྱིར་སངས་ནས having recovered (*Dzl.*); ཕྱིར་མ་ལ་སྨྲས་པ he replied to his mother (*Dzl.*); ཕྱིར་ཁ་ལོག་ཞོན་པ to make one ride backward with the face to the horse's tail. 2. postp., *e.g.*, behind, after: ངའི་ཕྱིར་ཁྱེ་འབྲང (*Pth.*) will you follow me?] from *Jä.*

ཕྱིར II: ཕྱི: outside, forth, out; ཕྱིར་བ from an interior to an exterior place, ཕྱིར་འབྱུང་བ to cast out; ཐམས་ཕྱིར་འབྱོན་ཏེ all coming forth; ཕྱིར་འཐུང་བ to come out; ཕྱིར་སྐྱུར་བ *phyir-skyur-wa* to cast out, ཕྱིར་ལྟས་ནས turned inside out (the lining of a coat) (*Glr.*); ཁང་པ་ལས་ཕྱུགས་ཕྱིར་འདས *khaṅ-pa-las phyugs phyir ḥdas* drove forth the cattle from the house; ཕྱིར་མར་མེ་བཞག་བོད placed the lamp outside; མི་ཕྱིར་ས་གཏོང་བ not to let out at the door (*Jä*); ཁྱི་ཕྱི་བཏང let out the dog. ཕྱིར་དགྲ outside aggressor, foreign foe; ཕྱིར་འཐེན་པ to expel; ཕྱིར་བསྒྲིངས *phyir-bsriṅs* sent off. ཕྱིར་མཆེད་པ *phyir-mched-pa* to reveal a secret, to spread or let out confidential news or information. རྒྱལ་ནང་གི་གསང་དོན་ལུགས་ཆེ་ཁྲིམས་རང་གི་བུ་ནུ་བོ་ཕ་མ་ཆུང་མ་མཛའ་བ་ཉེ་ཞིང་ཀུན་སུ་ལ་ཡང་ཕྱིར་མཆེད་མི་བྱེད the important policy of the state whether of public or of private interest should not be revealed to one's own son, brother, parents, wife, and near relations, or to any whomsoever (*D. ṣel. 15*).

ཕྱིར III: or ཕྱིར་དུ 1. ཕྱིན, ཆེད: postp. because of, on account of, by or through: ཅིའི་ཕྱིར་དེ་འདྲ་བར་གྱུར through what have you become like this (*Dzl.*); ཅིའི་ཕྱིར why, wherefore; ང་རང་ཁྱོད་འོངས་པའི་ཕྱིར་འོངས་ནས་ཡོང I have come because he came; གནོད་པའི་ཕྱིར་དུ because of having done you harm (*Mil.*). 2. for, for the sake of, in order to, for the purpose of: ཁྱད་ནས་ཐུབ་པའི་ཕྱིར་སྒོ་ཕྱི་རུ་ཤུགས་བཙུགས the plumes of vultures were stuck up in order to roof him in overhead (*Pth. 188b.*); གདུལ་བྱ་དྲང་བ་འདྲེན་པའི་ཕྱིར *gdul-bya daṅ-wa ḥdren-paḥi phyir* with the object of attracting converts; དགོས་པའི་ཕྱིར because it is necessary.

ཕྱིར IV: adv. afterwards, subsequently.

ཕྱིར་འཐེལ་བར་བྱེད་པ *phyir-ḥthil-war byed-pa* = བགེགས་བྱེད་པ to obstruct, to put hindrance to.

ཕྱིར་བཅོས་པ *phyir-bcos-pa* or ལན་གདབ་པ = ལན་འདེབས་པ to reply, return; प्रतिविधान [remedy] *S.*

ཕྱིར་དྲང་བ *phyir-draṅ-wa* प्रतिलोम [against the hair or grain; disagreeable, hostile] *S.*

ཕྱིར་ཕྱོགས *phyir-phyogs* = ཕྱིར་ཕྱོགས པराङ्मुख [having the face turned back; disinclined towards; regardless of] *S.* དམ་པའི་ཡོན་ཏན་དང་བྲལ་ཏེ་ཆོས་ལས་ཕྱིར་ཕྱོགས being devoid of holy virtues he turns his back on religion (*Khrid. 17*). ཕྱིར་ཕྱོགས་པ *phyir phyogs-pa* = ཁ་ཕྱིར་ལྟ་བ to look back or forth (*Mṅon. A. K. 1-12*).

ཕྱིར་འབུར་བ *phyir-ḥbur-wa* विप्लुत [to confound] *S.*

Digitized by Google

ཕྱིར་འབྲང་བ *phyir-ḥbrañ-wa*=རྗེས་སུ་འབྲང་བ or རྗེས་སུ་སྤྱོད་པ *rjes-su spyod-pa* to follow, to imitate, to go to imitate, to go in the foot-steps (*Mñon.*).

ཕྱིར་མི་ནུར་བ *phyir mi-nur-wa* अप्रतिवर्तन [not to change place with]*S.*

ཕྱིར་མི་འོང་བ *phyir mi-ḥoñ-wa* अनागामी [that will not have to come back; the *Anāgāmins* are those who will not have to be born in the world again]*S.* ཕྱིར་མི་འོང་བ་ལ་འཇུག་པ *phyir mi-ḥoñ-wa-la ḥjug-pa* अनागामि-प्रतिपन्न [one who has attained to the state of *anāgāmi*]*S.* ཕྱིར་འོང་བ *phyir-ḥoñ-wa* प्रत्या-गमन [to come back]*S.* ཕྱིར་ལན་འོང་ཞིན་གྱི་ངོ་ཤུས copy of a reply that has come afterwards. ཕྱིར་ལན་འོང་ཞིན་གྱི་ངོ་ཤུས *phyir-lan ḥoñ-ẑin-gyi ño-çus* true copy of a reply received (*Yig. k.*).

ཕྱིས *phyis* 1.=ད་གཟོད *da-gzod* and ད་སྡོད *da-sdod* (*Mñon.*) adv. of time and place: late, last; at the back, behind, to the rear. Often with ན: ཕྱིས་ན་བྱུང་ནས having come later, or at last; ཕྱིས་ན་ངོ་དོད་འབྱུང་བས because cries for help were arising in the rear. ཕྱིས་ནས afterwards, later, hereafter; ཕྱིས་ཤིག་ན at a later time, དུས་ཕྱིས་ཤིག་ན id. Occasionally used like a postp., *e.g.*, མིག་བལྟས་པའི་ཕྱིས after he had beheld, after having seen. ཕྱིས་ལམ་ཁེགས་པ *phyis-lam khegs-pa* to prevent the recurrence of a fault, guilt, mistake or irregularity (*D. çel. 10*). 2. sbst. rag, scrap of cloth: ལག་ཕྱིས rag for the hands, སྣ་ཕྱིས nose-rag.

ཕྱིས་སྐྱེས *phyis-skyes* younger brother or sister.

Syn. ནུ་བོ *nu-bo*; གཅུང་པོ *gcuñ-po* (*Mñon.*).

ཕྱིས་བཅོས *phyis-bcos* प्रतिकार amendment, reparation.

ཕྱིས་ཆོས་རྒྱུན *phyis chos-rgyun*=རྗེས་སུ་ཆོས་རྒྱུན *rjes-su chos-rgyun*: ཕྱིས་ཆོས་རྒྱུན་དང་བར་མའི་མཛད་ཆེན the later development of religion and the intermediate great deeds (*Yig. k.*).

+ ཕྱིས་བུ *phyis-bu*=སྣོད *snod* a vessel.

ཕྱིས་འབྱུང *phyis-byuñ*=རྗེས་སུ་འབྱུང་བ any-thing that will happen afterwards; after consequences (*Rtsii.*). ཕྱིས་འབྱུང་ཇི་བྱེད *phyis-ḥbyuñ ji-byed* what to be done when a thing happens afterwards, *i.e.*, to provide for a contingency (*Yig. k.*).

ཕྱུག *phyug* or ཕྱུག་པོ *phyug-po* adj. rich: ཕྱུག་པོ་རྣམས་ཀྱི་ནོར་ཕྲོགས་ནས། དབུལ་པོ་རྣམས་ལ་བགོས་པར་བྱ the wealth of the rich being taken away from them should be distributed to the poor. ཕྱུག་པོ་རབ་འབྲིང་ཐ་གསུམ there are three classes of rich people:—(1) རབ་ཆོས་ཀྱི་ཕྱུག་པོ the best who are rich in righteousness (religion); (2) འབྲིང་མི་ཡིས་ཕྱུག་པོ the intermediate who are rich in men (friend, relation flowers); (3) ཐ་ནོར་གྱི་ཕྱུག་པོ the last are those who are rich in possessions. ཕྱུག་མོ *phyug-mo* a rich lady; ཕྱུག་ཕྱད riches, wealth, opulence; ཕྱུག་པར་འགྱུར་བ to grow rich; ཕྱུག་དབུལ rich and poor; ཕྱུག་དབུལ་མེད no difference between rich and poor (*Jā.*).

Syn. ནོར་ལྡན *nor-ldan*; འབྱོར་ལྡན *ḥbyor-ldan*; ཡོ་བྱད་ལྡན *yo-byad-ldan*; རྫས་ལྡན *rdzas-ldan*; ནོར་གྱིས་ཕྱུག་པ *nor-gyis phyug-pa*; དབང་ཕྱུག་པ *dwañ-phyug-pa*; ཕྱུག་པོ *phyug-po*; ཁྱིམ་བདག *khyim-bdag*; གཙོ་བོ *gtso-wo*; དཔོན་འགོ *dpon-ḥgo*; དཔོན་མགོ *dpon-mgo*; མགོ་འདྲེན *mgo-ḥdren*; རྗེ་བོ *rje-wo*; ཕྱུག་ཆེན *phyug-chen*; ལྷག་འབྱོར *lhag-ḥbyor*; ཡང་དག་འབྱོར *yañ-dag-ḥbyor*; འདྲིན་པ *ḥdrin-pa*; ཇོ་བོ *jo-bo*; མངའ་བདག *mñaḥ-bdag*; མགོ་དཔོན *mgo-dpon*; ནོར་དབང *nor-dwañ* (*Mñon.*).

ཕྱུགས *phyugs* पशु all beasts that can be domesticated o. subjugated by man: camel, horse, yak, cow, sheep, goat, etc., gen. translated "cattle": ཕྱུགས་སྐྱོང *phyugs-skyoñ* herdsman; ཕྱུགས་ཕྱིས་ཕྱུག rich in cattle, cattle-wealth (*Mñon.*). ཕྱུགས་དང་མཛོད

Digitized by Google

phyugs-daṅ mtshuṅs पशुवत् brute-like: ཆང་ཞིམ་བུན་ཏུ་གཡེངས་པའི་མིང་། མི་ནི་ཕྱུགས་དང་མཚུངས་པ་ཡིན (*K. du.* ༣, *51*) the man whose mind is under the influence of wine is like a brute; གཞན་ཕན་དོན་མི་སེམས་པ། དེ་ཡི་སྤྱོད་པ་ཕྱུགས་དང་མཚུངས whoever does not think of other persons' interests, his behaviour is similar to that of beasts (*Cāṇ.*). ཕྱུགས་དེབ *phyugs-deb*=ཕྱུགས་རྩིས *phyugs-ṛtsis* a register or account of cattle. ཕྱུགས་བདག *phyugs-ḫdag*=དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ *dwaṅ-phyug chen-po* पशुपति Mahes'vara (*Mṅon.*); ཕྱུགས་འདུལ *phyugs-ḫdul* taming of beasts, breaking in horses and mules, domesticating animals (*Bsḫu. 174*); ཕྱུགས་རྒྱང་མོ *phyugs-gyaṅ-mo* cattle which have lived a great many years (*Yig. 8*).

+ ཕྱུགས་ཕྱུང་ *phyugs-phyuṅ*=གཞོན་ནུ་མ *gshon-nu-ma* a youthful maiden.

ཕྱུང་བ *phyuṅ-wa*=འབྱིན་པ or དབྱུང་བ (*Mṅon.*). 1. really perf. of, but sometimes used instead of, འབྱིན་པ *ḫbyin-pa* (*Ḇdo. 46*) to cast out, throw away; banish. 2. to be in excess, to be more than what is required or can be accommodated in a vessel (*Yig. 28*). 3. sbst. the excess or overflow of a thing in a vessel (*Ḇtsii.*).

ཕྱུར་བུ *phyur-bu* 1. hay-rick, shook of sheaves, heap of sticks (*Jä.*). 2. the solid substance obtained from milk devoid of butter: ཕྱུར་སྐམ *phyur-ṣkam* dried curds (*Ḇtsii. 49*).

ཕྱེ I: *phye* 1. flour, meal, flour of parched barley=རྩམ་པ. 2. for ཕྱེ་མ *phye-ma* dust, powder, etc.; ཕྱེ་འཐག་པ *phye ḫthag-pa* or ཕྱེར་འཐག་པ *phyer-ḫthag-pa* to reduce to flour. རྒྱགས་ཕྱེ *ṛgyags-phye* flour as provision for a journey=རྩམ་པ, also parched meal; ལྕགས་ཕྱེ *lcags-phye* iron filings; རྡོ་ཕྱེ *ṛdo-phye* stone reduced to powder, small particles of stone; སྤོས་ཕྱེ *ṣpos-phye*, ཙནྡན་གྱི་ཕྱེ་མ *tsan-dan-gyi phye-ma* fumigating powder, sandal-wood powder; བག་ཕྱེ *bag-phye* wheat flour or barley meal; བྲག་ཕྱེ *brag-phye* small fragments of stone produced by stone-cutting; ཤིང་ཕྱེ *çiṅ-phye* saw-dust; གསེར་ཕྱེ *gser-hye* gold-dust (from *Jä.*).

ཕྱེ II: occurs as pf. and imperat. of འབྱེད་པ *q. v.*

ཕྱེ་གཏོར *phye-gtor* बलि offerings made of barley-flour to spirits (*Jig. 36*).

ཕྱེ་མ *phye-ma* चूर्ण powder, dust, v. ཕྱེ *phye*.

ཕྱེ་མ་ལེབ *phye-ma-leb* a butterfly (*Yig. 36*).

ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ *phye-leb ser-khra* n. of a vegetable medicine: ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་ས་ཤྲིན་བུ་ཁ་འཇོམས.

ཕྱེད *phyed* अर्ध half; ནམ་ཕྱེད midnight, ཟླ་ཕྱེད *zla-phyed* half a month. ཕྱེད་ཀ *phyed-ka* अर्ध one half (*A. K. 40*). ཕྱེད་ཀྲུང་ *phyed-kruṅ*=སྐྱིལ་ཀྲུང་ *ṣkyil-kruṅ* drawing in one leg and stretching out the other. ཕྱེད་སྐྱིལ་བ *phyed-ṣkyil-wa* to sit in a cross-legged posture but not exactly in the manner of Buddha: སྐུ་དངོས་པར་ཕྱེད་སྐྱིལ་ཞུགས་བཞུགས་བཅས with the real body seated in a cross legged posture but not meditating (*A. 11*). ཕྱེད་གླིང་ *phyed-ḡliṅ* peninsula. ཕྱེད་མ partner to one half: འདིའི་ནང་ན་ངའི་ཕྱེད་མ་ཞིག་བྱང་ཡོད་དེ as I have still a partner in this business.

ཕྱེད་པ *phyed-pa*=འགྱུར་བ *ḫgyur-wa* to change, changing; མི་ཕྱེད་དངས་པ *mi-phyed dwaṅs-pa* a mind that does not change and remains firm (*Yig. 42*). ཕྱེད་པོ *phyed-po* that which has changed.

ཕྱེན *phyen*=བོག་རླུང་དྲི་མ *bog-ṛluṅ dṛi-ma* (vulg. in Sikk. and *W.* pronounced as *phen*) wind, flatulence: དམ་ཕྱེད་བྱུ་དཔྱིད

Digitized by Google

བཏང་ at midnight the child let go a wind (*Dag. 4*); ཕྱེན་ཤོར་སོང་ *phyen-çor-soṅ* a wind has escaped (*Jä.*).

ཕྱེམ་རེད *phyem-red* the whole afternoon, *e.g.*, from 1 P.M., to 3 P.M. (*K. d.* ན, ལ, *396*; ཡ, *48*).

ཕྱོ་ཕྱོ *phyo-phyo* is defined as ཁྱི་ལ་རྦད་པ *khyi-la rbad-pa* to incite or set on a dog.

ཕྱོགས *phyogs* 1. दिश् that part which borders on another greater part, the base, the side, the outskirts; with reference to any place—the direction or quarter in which it lies from the speaker: ཕྱོགས་སུ *phyogs-su* दिशु towards, in the direction of; མདུན་ཕྱོགས་ལ अभिमुखे in the front, ahead, the front side; མདུན་ཕྱོགས་ཀྱི पार्श्व; ཕྱོགས་གང་ནས from whence? ཕྱོགས་དེར་ there, thither, in that direction; ལྟག་པའི་ཕྱོགས་སུ towards the nape of the neck (*Vai. sñ.*); in colloq.: ཕྱོགས་ལ towards, in the direction of; ཕྱོགས་གཅིག་ལ together, at one time; ཕྱོགས་གཅིག་པ also ཕྱོགས་ལྷུང one-sided, prejudiced. 2. ཕྱོགས is also used figuratively to signify a man's side, part, interests, benefit, party; the benefit of anything in general: ཆོས་ཕྱོགས་སུ་གཏོང་བ to spend for the benefit of religion; གཞན་གྱི་ཕྱོགས་འཛིན་པ to take the part of another, to embrace another's interests; ཕྱོགས་སུ in favour of, for, in behalf of, for the benefit of: གཅེན་གྲོགས་ཕྱོགས་སུ་ཤི་ཡི་རྒྱུ་བས་བྱེད་པ to die or to undergo death for the sake of a close friend (*Mil.*); ཕྱོགས་མཐའ *phyogs-mthaḥ* ultimate end or use; ཕྱོགས་རིས the part or side of a person or faction; ཕྱོགས་ཕྱི་མ *phyogs-phyi-ma* an enemy's party or side. 3. the cardinal point, quarter or direction; ཕྱོགས་བཞི the four points of the compass; ཕྱོགས་བཞིར on every side, in all directions; all round (a person or place); ཕྱོགས་བཞི་ནས from all sides, frq.; སྟེང་ཕྱོགས *steṅ-hpyogs* the zenith; འོག་ཕྱོགས *hog-phyogs* the nadir. ས་ཕྱོགས *sa-phyogs* locality, region, country: ཁྱེད་ཀྱི་ས་ཕྱོགས your neighbourhood or your country. ཕྱོགས་ཀྱི་མུ་ཁྱུད *phyogs-kyi mukhyud*=ཉི་མ *ñi-ma* the sun (*Mṅon.*). 4. about, lately: གསུམ་ཕྱོགས about 3 o'clock 5. symb. numeral=ten.

Syn. ཉི་སྟོན *ñi ston*; ཀུན་ཁྱབ *kun-khyab* (*Mṅon.*).

ཕྱོགས་ཀྱི་གླང་པོ *phyogs-kyi glaṅ-po* 1. दिङ्नाग [A famous Buddhist logician born in Kanchipur in the Deccan. He is the author of Prāmaṇasamuccaya and Nyāya-bhāṣya, and was a contemporary of Lha-Tho-tho-ri of Tibet. He is described in the Hindu works on Nyāya philosophy as being a man of extraordinary genius] *S.* 2. दिग्गज the eight mythological elephants which guard the "quarters" of the world are:—(1) ས་སྲུངས་བུ *sa-sruṅs-bu*; (2) པད་དཀར་ཅན *pad-dkar-can*; (3) གཡོན་ཕྱོགས *gyon-phyogs*; (4) ས་མོས *sa-mos*; (5) གསལ་བྱེད *gsal-byed*; (6) མེ་ཏོག་སོ་ཅན *me-tog so-can*; (7) ཀུན་གྲགས *kun-grags*; (8) ཚ་མདེས *cha-mdees*.

ཕྱོགས་ཀྱི་གོས *phyogs-kyi gos*=གཅེར་བུ *gcer-bu*, གོས་མེད *gos-med* नग्न naked, uncovered (*Mṅon.*).

ཕྱོགས་ཀྱི་གནོད་པའི་བགེགས་བཞི *phyogs-kyi gnod-paḥi bgegs-bshi*, the four obstructors on one's four sides or towards the four points of the compass:—(1) འབྱུང་བས་གནོད་པ *ḥbyuṅ-bas gcod-pa*; (2) ཁམས་ཀྱིས་གནོད་པ *khams-kyis gcod-pa*; (3) ལྷ་འདྲེས་གནོད་པ *lha-ḥdres gnod-pa*; (4) དགྲ་ཡིས་གནོད་པ *dgra-yis gcod-pa*.

ཕྱོགས་སྐྱོང *phyogs-skyoṅ* दिक्पाल the guardian of a quarter or direction.

ཕྱོགས་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ *phyogs-skyoṅ rgyal-po* the guardian kings of the four quarters. The

Digitized by Google

second of the four great kings of the world:—(1) ས་འཛིན་རྒྱལ་པོ sa-ḥdsin ṛgyal-po; (2) ཕྱོགས་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ phyogṣ-ṣkyoṅ ṛgyal-po; (3) རིགས་དྲུག་རྒྱལ་པོ rigṣ-dṛug ṛgyal-po; (4) འཛམ་གླིང་རྒྱལ་པོ ḥdsam-gliṅ ṛgyal-po. ལྷ་ཆེན་པོ་ཕྱོགས་སྐྱོང་བ་བཅུ the ten great gods who guard the ’en sides of the world.

ཕྱོགས་གོས་ཅན phyogṣ-goṣ-can दिगम्बर an epithet of Mahes'vara.

ཕྱོགས་གླང་ Phyogṣ-glaṅ दिङ्नाग n. of a great Buddhist philosopher who was contemporary with Kālīdāsa. See ཕྱོགས་ཀྱི་གླང་པོ I.

ཕྱོགས་སྔ་མ phyogṣ-ṣña-ma उत्तरपक्ष [1. northern or left side. 2. second part of an argument, reason *pro*, the reply]*S.*

ཕྱོགས་ཅན *Phyogṣ-can* n. of a Ṛiṣi (*Ya-sel. 53*).

ཕྱོགས་བཅུ *phyogṣ-ḅcu* दशदिश् the ten quarters, all sides; all directions; v. above.

ཕྱོགས་བཅུ་མུན་སེལ *Phyogṣ-ḅcu mun-sel* n. of a work in Tibetan which is considered as an indispensable traveller's manual (*Rtsii.*).

ཕྱོགས་འཆའི་རྟོག་པ *phyogṣ-chaḥi ṛtog-pa* hesitation or scruples arising from feeling an interest in a thing.

ཕྱོགས་ཐམས་ཅད *phyogṣ thamṣ-cad* all quarters: ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་ནས་གྲོགས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་རེ་ནས་བྱེད from all quarters (they) come to your help (*A. 61*).

ཕྱོགས་མཐུན *phyogṣ-ṃthun* = མཚུངས *phyogṣ-ṃtshuṅṣ* appropriate, suitable, adequate (*Mṅon.*).

ཕྱོགས་བདག *phyogṣ-ḅdag* as met. the sun (*Mṅon.*). Also = गोपति [1. the lord of the earth. 2. the guardians of the eight quarters.]*S.*

ཕྱོགས་འདྲ་བ *phyogṣ ḥdṛa-wa* also ཕྱོགས་མཚུངས *phyogṣ-ṃtshuṅṣ* similar.

ཕྱོགས་སྣང་བྱེད *phyogṣ-ṣnaṅ-byeḍ* गमणि the illuminator of the quarters.

ཕྱོགས་མེད *phyogṣ-meḍ* impartial; without country; a vagabond: གནས་ངེས་མེད་དུ་པཎྜི་ཏ་ཕྱོགས་མེད་དུ་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན་ཟེར he is said to be a stranger Paṇḍit who has no fixed residence (*A. 134*).

ཕྱོགས་མེད་མ *phyogṣ-meḍ-ma* 1. कण्टकारी a prickly medicinal plant [*Solanum jacquini*]*S.* 2. a young woman, a girl just budding into youth (*Mṅon.*).

ཕྱོགས་མཚམས *phyogṣ-ṃtshamṣ* the limits of quarters; boundary. ཕྱོགས་མཚམས་མ *Phyogṣ-ṃtshamṣ-ma* a queen of the yaksha (*K. gu.* ད, *130*).

ཕྱོགས་བཟུང་ *phyogṣ-ḅzuṅ* = ཁས་བླངས *khaṣ-ḅlaṅṣ* promise; to promise. ཕྱོགས་བཟུང་བ one who has become a party to, one engaged to a party.

ཕྱོགས་རིས *phyogṣ-riṣ* inclining to one side, partiality: དང་པོ་སངས་རྒྱས་པའི་གྲུབ་མཐའ་ཀུན་ཕྱོགས་རིས་དང་ཕྱོགས་མེད་པའི་དངར་ཚད་ལྡན་པ all the established doctrines of the orthodox Buddhists are impartial and unhostile evidences. (*Loṅ.* ཀ, *14*). Vide ཕྱོགས 2.

ཕྱོགས་ལས་གོལ་བ *phyogṣ-laṣ gol-wa* = ལམ་ནོར་བ *lam-nor-wa* to mistake the right way, to go amiss: རང་གནས་ཀྱི་དོན་ཅན་ཐབ་ཕྱོགས་ལས་གོལ་བའི་མ་བཞིན་དུ་མཛེས (*Yig. k. 10*).

ཕྱོགས་ལྷུང་ *phyogṣ-lhuṅ* 1. पक्षपात partiality, ཕྱོགས་ལྷུང་ན། རང་གི་ལུགས་ཆགས་པ་དང་། གཞན་གྱི་ཆོས་ལུགས་ལ་ནི་སྡང་བའོ if one is partial and prejudiced one becomes bigotted and regards another's religion with intolerance (*Lam-rim. 23*). 2. = ཆགས་སྡང་ *chagṣ-ṣdaṅ.*

ཕྱོགས་པ *phyogṣ-pa* 1. अभिमुख to go aside, diverge, to turn; vb. n. ཆོས་ལ *choṣ-la* to turn to religion (*Schtr.*); ཕྱིར་ཕྱོགས་པ *phyir phyogṣ-pa* to turn aside; ཕྱིར་ཕྱོགས་པར་བྱེད་པ *phyir phyogṣ-par byeḍ-pa* to divert from, to dissuade from (*Tā. 12, 14.*); འཆི་ཁར་ཕྱོགས་པ *ḥchi-khar phyogṣ-pa* turned to dying = nearing

Digitized by Google

death; འཁོར་བ་ལ་རྒྱབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པ to turn one's back on worldly transmigration. མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ *mṅon-du phyogs-pa* 2. to become visible, to make evident, to face or front: ལྷོ་ངོས་བྲག་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པའི་བྲག་ལས་འཁྲུངས་པ growing from a rock facing the south side (*S. Lam.*); དོན་དེ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར in order to bring this meaning to light, to express it clearly (*Gram.*). 3. to be openly or evidently attached to, strongly turned towards: རྒྱུད་ལ *rgyud-la* to a *Tantra* or treatise 4. पाक्षिक [adj., sbst. attached to, following, a partizan, an adherent] *Jä.*

ཕྱོད་པ *phyod-pa* to be thorough, to carry through: ཕྱོད་ཆེ་བ very pushing; མགྱོགས་པོ་འགྲོ་ན་ས་ཐག་ཕྱོད་པ by proceeding quickly a long journey is accomplished.

ཕྱོར *phyor* 1. खर्व n. of a numerical figure (*S. Lex.*). 2. in ཁ་ཕྱོར་བ *kha phyor-wa* for མཆོར *mchor* speaking vainly.

ཕྱོལ་ཡས *phyol-yas* a numerical figure.

ཕྲ I: *phra* acc. to *Jä.* all these expressions ཕྲ་རྒྱབ་པ, ཕྲ་རྒྱུ་བ, ཕྲ་འགོད་པ, ཕྲ་འདེབས་པ, ཕྲས་སྤྲས signify to insert an ornament of jewels, to stud with jewels, etc.: རིན་ཆེན་ཕྲ་ཚོགས་ཀྱིས་ཕྲ་བཀོད་པ bedecked with different kinds of precious stones and metals. ཕྲ་མེད *phra-med* the displaced precious stones such as rubies, sapphire, turquoises, picked out from ornaments (*Jig. 10*).

ཕྲ་རྒྱས *phra-rgyas* = ཉོན་མོངས अनुशय misery, because it first comes in insignificant form and then assumes more dangerous shape and important dimensions.

ཕྲ་དོག *phra-dog* envy.

ཕྲ II: or འཕྲ་བ 1. fine, thin. ཞིབ་ཙ་ཕྲ་བ in reference to the doctrine of Buddhist subtleties; ཕྲན་བཙུགས་ཀྱི་ཕྲ་བ་སྐུད་པ་ལྟ་བུ a body as slender as a thread; སྐེད་ཕྲ་བ a thin or slender waist. ཕྱག་ཕྲ = ཕྱམ་ཆུང་ a poor, humble man. 2. = ཞིབ་མོ पिशुन, अणु [minute, atomic]*S.* = རྣ་མ कर्णजाप [the act of whispering into the ears; treason, disunion]*S.* ཕྲ་མོ *phra-mo* thin, little, small: སེམས་ཅན་ཕྲ་མོ་རྣམས *sems-can phra-mo rnams* animalculæ; ན་ཕྲ་མོ *na-phra-mo* little as to age, trifling, slight; རྣམ་རྟོག་ཕྲ་མོ *rnam-rtog phra-mo* slight scruple; རྫུན་ཕྲ་མོ *rdsun-phra-mo* a little lie; ཕྲ་མོ་ཙམ *phra-mo-tsam* slender. ཕྲ་ཞིང་ཕྲ་བ *phra-shiṅ phra-wa* subtle, extremely fine; ཕྲ་ཞིབ *phra-shib* सूक्ष्म very fine, minute, exact; ཕྲ་ཞིབ་འཐུས་འདེམས *phra-shib ḥthus-ḥdems* all the minute details, complete details.

ཕྲ་ཕབ་པ *phra-phab-pa* to cast a horoscope, to predict good or evil by interpreting reflections of any thing on a mirror; ཕྲ་མོན *phra-mon* magical forecasts. དྲི་མེད་ཟླ་བའི་ཕྲ་ཕབ་ནས། དུས་གསུམ་གྱི་དངོས་པོའི་ངོ་བོ་འབྱུང་བར་འགྱུར if the image of the immaculate moon be thrown on a mirror, from it can be drawn the essential condition of an object in the three times, *i.e.* past, present and future (*A. 34*).

ཕྲ་གསས་གཞོན་ནུ *phra-gsas gshon-nu* an epithet of འཇམ་དཔལ་དཀར་པོ *Ḥjam-dpal dkar-po* of Bon mythology *D.R.*

ཕྲ་མ *phra-ma* 1. पिशुन one of the four sins of speech, calumny, slander, &c. ཕྲ་མ་སྨྲ་བ to calumniate, slander; ཕྲ་མ་ཞུ་བ *phra-ma shu-wa* id. (*Jä.*) དགེ་སློང་རྣམས་ཀྱིས་ཕྲ་མའི་ཚིག་བརྗོད་མི་རུང་ it is not right that a gelong should speak words of calumny. 2. = མཚོན་གྱིས द्विजिह्व a weapon of two tongues or points, [two-tongued one, *i.e.*, snake]*S.* 3. सूचक a needle.

ཕྲ་མའི་ནད *phra-maḥi-nad* n. of a disease.

Digitized by Google

ཕྲ་མོའི་ཞིང་ *phra-moḥi-zhiṅ* श्यामक [a field of *Panicum miliaceum*]*S.*

ཕྲག *phrag* 1. intermediate space, interstices, a crevice, ravine. ཕྲག་ཏུ in between, in the interstices, and as postp. betwixt; སྐྲན་ཕྲག v. སྐྲན་མ (*Jä.*) 2. ཕྲག is also used as an auxiliary particle after cardinal numbers, to signify a collective body: བརྒྱ་ཕྲག a hundred, སྟོང་ཕྲག a thousand, འབུམ་ཕྲག a hundred thousand, བདུན་ཕྲག *bdun-phrag* a week, ཟླ་ཕྲག a month.

ཕྲག་པ *phrag-pa*=དཔུང་པའི་འགོ (*Mṅon.*) 1. अंस, स्कन्ध sbst. the shoulder: ཕྲག་པ་ལ་འཁེལ་བ to load on the shoulders; གྲོགས་པོའི་ཕྲག་པ་ལ་འཛེག་པ to climb on the shoulders of a friend; ཕྲག་པ་གཉིས་ཀྱི་ཤ the flesh of both shoulders. དེ་སྐད་མའི་ཚིག་གིས་ཟ་གསོག་རླབས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་མེད་པར་སྤུན་ཟླ་ཕྲག་པ་བཀྱེར་ནས at the moment the word was uttered the bird without greatly increasing the flappings of its pinions carried both the brothers on its shoulders (*Tan. d.* ཀ.) ཕྲག་དཔུང་ *phrag-byuṅ*=ཟེན་འཕགས or སྟོད་གོས shawl worn by the lamas as an upper covering or wrapper leaving one shoulder bare; ཕྲག་པ་གཡས *phrag-pa-gyas* right shoulder or arm, ཕྲག་པ་གཡོན *phrag-pa-gyon* left shoulder or arm. ཕྲག་མིག *phrag-mig* कर्कटक the crab; n. of a kind of spirits having eyes on their shoulders. 2. vb., also འཕྲག་པ *hphrag-pa*, to envy, to grudge (*Cs.*)

ཕྲག་དོག *phrag-dog* ईर्ष्या, मात्सर्य (*A. K. 1-84*), envy, jealousy; ཕྲག་དོག་གི་བྲག་ལ་བསོད་ནམས་ཀྱི་མྱུ་གུ་མི་སྐྱེ on the rock of jealousy the tender shoots of merit will not grow. ཕྲག་དོག་གི་དྲི་མ *phrag-dog-gi dri-ma* the defilement of envy; ཕྲག་དོག་ཅན *phrog-dog-can* ईर्ष्यालु jealous, envious, grudging.

ཕྲང་ *phraṅ*, v. འཕྲང་ *hphraṅ*.

ཕྲང་བཙན *Phraṅ-btsan* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*).

ཕྲད *phrad* (ཡི་གེའི་ཚིག) 1. a particle added to words or letters to show relationship to another word in a sentence: ཕྲད་ཀྱི་སྦྱོར་ལུགས་ཤེས་པར་བྱ་དགོས་པ it is necessary to learn the proper application of these particles (*Gram.*) ཕྲད་གང་འཐོབ་ལྟ་དགོས་པ *phrad-gaṅ hthob lta-dgos-pa* (a beginner of grammar) must see what particles should be applied (*Situ. 118*). རྣམ་དབྱེ་ཕྲད *rnam-dbye-phrad* विभक्ति the signs of cases, as ཀྱི, ལ, etc. 2.=བསྙེན आसाद्य.

ཕྲད་པ *phrad-pa* is a form of འཕྲད་པ; समागम, संयोग: གྲོགས་དང་ཕྲད meeting a friend, collision; རླུང་དང་རླུང་ཕྲད་པ *rluṅ-daṅ rluṅ phrad-pa* wind rushing upon wind.

ཕྲད་པོ *phrad-po* for ཁྲད་པོ *khrad-po* (*Vai. sṅ.*).

ཕྲན *phran* or ཕྲན་བུ=ཕྲ་མོ 1. अणु a little, a trifle; trifling. 2. part of the body. 3. knives and other small instruments used in surgery (*Jä.*) ཕྲན་ཆུང་ *phran-chuṅ* humble or little self (common in letters); ཕྲན་ཚེགས *phran-tshegs* (vulg. ཕྲན་ཙེག)=ཕྲན་བུ. Also as adj. small, insignificant: འདུལ་བའི་ཕྲན་ཚེགས་ཀྱི་གཞི the minutiæ of religious discipline (*Jä.*) ཕྲན་ཚེགས་སྒྲིམ་པ *phran-tshegs sgrim-pa* यत्किंचित्कारक [practising in small degree]*S.* ཕྲན་ཚོ *phran-tsho* we, our humble selves.

ཕྲལ *phral* 1. present time, just now: ངའི་ཡུལ་ལ་ཕྲལ་ན in my country at present (*Hbrom. 104*). ཕྲལ་དུ *phral-du* adv.=ད་ལྟ, གསར་དུ freshly, recently. 2. described as: སོ་སོར་ཁ་བྲལ་བ *so-sor kha-bral-wa* enumeration; separation.

ཕྲི་བ *phri-wa* v. འཕྲི་བ or སྦྲིད་པ *sbrid-pa* to diminish, reduce.

Digitized by Google

ཕྲིན *phrin* = འཕྲིན *ḥphrin* news, tidings, intelligence: ཕྲིན་ལས་འཕྲུལ་བ་དང་སྤྲིང་འཕྲུལ་བ communicating news, sending it out and abroad.

ཕྲིལ *phril* vulg. for ཧྲིལ *hril* used by the herdsmen (Dok-pa) of Tibet: མཚན་ཕྲིལ *mtshan-phril* = མཚན་ཧྲིལ *mtshan-hril* whole or full night.

ཕྲུ་གུ *phru-gu*, v. ཕྲུག *phrug*.

+ ཕྲུ་བ. *phru-wa* = (col. རྫ་མ *rdsa-ma*) earthen pot, pan, stew-pan.

Syn. སན་རྫ *san-rdsa*; མི་ཐ་ར *mi-tha-ra*; འོ་རྫ *ḥo-rdsa*; གྱོ་སྣོད *gyo-snod*; ཁོག་མ *khog-ma* (*Mṅon.*).

+ ཕྲུ་མ *phru-ma* 1. the womb; also explained as meaning: ... (*Khrid. 46*). 2. = མཁར་... a palace, castle; also = དམག་སྒར *dmag-sgar* military encampment.

ཕྲུག *phrug* 1. (or ཕྲུག་གུ or ཕྲུ་གུ) child; the young of any animal, ཁྱི་ཕྲུག *khyi-phrug* a pup. Syn. བུ་བརྒྱུད *bu-brgyud*; བདག་སྐྱེས *bdag-skyes*; ལུས་ལས་འཕེལ *lus-las-ḥphel*; བྲང་སྐྱེས *brań-skyes*; ཁྱེའུ *khyeḥu*; བུས་པ *bus-pa* (*Mṅon.*). ཕྲུག་གུ་སྐྱེ་བ *phrug-gu skye-wa* to beget children, to bring forth a child; ཕྲུག་གུ་ཆགས་པ *phrug-gu chags-pa* pregnancy, a pregnant woman (*Mṅon.*); ཕྲུག་གུ་གསོ་བ *phru-gu gso-wa* to rear, to bring up a child; ཕྲུག་གུ་ཤོར་བ *phru-gu śor-pa* a miscarriage, abortion; ཕྲུག་གུའི་དུས *phru-guḥi dus* infancy, childhood; དྭ་ཕྲུག *da-phrug* orphan; ནལ་ཕྲུག *nal-phrug* bastard; ཚོང་ཕྲུག *tshoń-phrug* the merchants of a caravan in their relationship to their leader (*Jä.*). 2. fine cloth or woollen stuff: སྣམ་ཕྲུག *snam-phrug* woollen cloth: སྤུ་ཕྲུག *spu-phrug* fine strong serge of which the robes of Tibetan great men are made.

ཕྲུགས *phrugs* or ཕྲུགས་གཅིག *phrugs-gcig* one day with the night, a period of twenty-four hours: ཉིན་མཚན་ཕྲུགས་གཅིག་གི་བྱ་བ the work of one full day (day and night) (*A. 74*); ... how one with three vows should observe (practise) them day and night or within 24 hours (*Çil. 6*). ཕྲུགས་མ *phrugs-ma* याम: [a period of three hours]*S.*

ཕྲུམ *phrum* in ཕྲུམ་རུས *phrum-rus* = cartilage, gristle (*Jä.*).

ཕྲུམ་གསར *phrum-gsar*, in ... a fresh *phrum* yields vigour and increases the semen; ཕྲུམ་ཕྲུམ *phrum-phrum* = རྡོག་རྡོག *rdog-rdog*.

ཕྲེའུ *phreḥu* = སྐྱེ་རགས་ཕྲ་བོ *skye-rags phra-wo* a fine sash; acc. to *Cs.* = ཕྲ་མོ *phra-mo*.

ཕྲེང་ *phreń* = རིམ་པ पंक्ति, पालि, प्रकार order, line, row, stratum.

ཕྲེང་པོ *Phreń-po* n. of a place in Tibet. ཕྲེང་པོ་ཞི་བ *Phreń-po shi-wa* n. of the Lama of that place (*Loń.* ᵃ, *4*).

ཕྲེང་བ *phreń-wa*, 1. v. འཕྲེང་བ *ḥphreń-wa*. 2. माला, श्रेणी, आवलि order, row, many in a line or order. Also माला a garland, wreath; further = जपमाला, rosary, string of beads. ཕྲེང་དུ་བསྒྲིགས་པ *phreń-du bsgrigs-pa* (ཚིག་སྡེབ་...) arranged like the order in *chandas* rhythm. ཕྲེང་ཐག *phreń-thag* रज्जु a rope, garland; ཕྲེང་ལྡན་མ *phreń-ldan-ma* a cascade (འབབ་ཆུ *ḥbab-chu*) (*Mṅon.*). ཕྲེང་བ་མ *phreń-wa-ma* मालिनी [a female garland-maker]*S.*

ཕྲེང་བ་གསར *phreń-wa-gsar* नेपाली a Nepalese.

Digitized by Google

ཕྲེང་ཐོགས *phreṅ-thogs* an epithet of the god of love, Kāma (*B. ch. 5*).

ཕྲེང་བ་ཅན *phreṅ-wa-can* 1. n. of the king of swans (*Mṅon.*) 2. माली, मालाकार [a garland-maker, gardener, or florist] *S.*

ཕྲེད *phred* derivative from འཕྲད་པ *hphrad-pa* to meet; and signifying that which meets or crosses over another, that which is aslant something else: ཕྲེད་ལ across, at an angle to, ཕྲེད་དུ id.; ཕྲེད་ལམ *phred-lam* a path (horizontal or inclined) leading along the side of a mountain; ཕྲེད་གཏན *phred-gtan* bolt or bar of a gate (*Jä.*).

ཕྲོ་ཡས *phro-yas* (ཕྲང་མ) विपटि n. of a numerical figure (*S. Lex.*).

ཕྲོག *phrog*, pf. of དཕྲོག་པ *dphrog-pa*, fut. འཕྲོག *hphrog* (*Bdo. 46*); but ordinarily དཕྲོག is considered to be the fut. ཕྲོགས་ཤིག *phrogs-çig*, imp. of འཕྲོག་པ *hphrog-pa*.

ཕྲོབ *phrob*, v. འཕྲོབ *hphrob*.

ཕྲོལ *phrol* or འཕྲོལ *hphrol*, imp. of འཕྲལ་བ *hphral-wa*.

ཕྲོས *phros*, v. འཕྲོ་བ *hphro-wa*.

ཕྲོམ *Phrom* n. of a country situated to the north-east of Yarkand and north of Tibet where Buddhism flourished in and before the 10th century A.D.; but thereafter it became desolate, though traces of its existence are occasionally discovered by travellers. This country in the 6th century A.D. is said to have been under the rule of king Gesar; acc. to Bon: བྱང་ཕྱོགས་གེ་སར་ཕྲོམ་གྱི་ཡུལ in the north the country of Phrom of Gesar (*G. Bon.*).

ཕྲོམ་སྒྲག *phrom-sgrag* prob. ཁྲོམ་སྒྲག public, known to all, trumpetted.

འཕག་པ *hphag-pa*, pf. འཕགས *hphags*, to rise up, to be elevated, to raise oneself, be uplifted or raised, to ascend: ཁྱེད་ཐུན་འཕགས་པའི་བྱིན་རླབས་ཡིན (I) am the divine instrument of your elevation (your elevation-blessing), he who will effect your ascent to heaven or deification (*Jä.*) ནར་བོད་ནས་འཕགས་ནས་ད་ལྟ་ཡན་ཆོད་དུ however, from (the time of his) coming up from Tibet till now. (*A. 135*).

འཕགས་པ *hphags-pa* is the equiv. of the Sanskrit *Arya* आर्य sublime, exalted, raised-up: ཕལ་ལས་འཕགས་པར་མཛེས་པ *phal-las hphags-par mdzes-wa* a more than ordinary beauty (*Dzl.*); གཞན་ལས་འཕགས་པར་གྱུར་ཏོ *gzhan-las hphags-par gyur-to* he far excelled others (*Dzl.*); ཁྱད་འཕགས *khyad-hphags* or ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ *khyad-par hphags-pa* distinguished, transcendant, glorious: ཡུལ་ལས་ཁྱད་འཕགས་རྒྱ་གར་ཡུལ India, the most glorious country; རིན་པོ་ཁྱད་པར་འཕགས་པ་བརྒྱའི་འབུལ་བ an offering of a hundred of the most costly kinds of jewels (*Jä.*). འཕགས་པ is a common prefix to the names of great deities and Bodhisattwas, *e.g.*, འཕགས་པ་སྤྱན་རས་གཟིགས Arya Chenraisi, འཕགས་མ་སྒྲོལ་མ Arya Dolma or Tara. Buddha S'ākya-thubpa is also *par excellence* འཕགས་པ, and this epithet standing alone always indicates him and may be used in lieu of his full name.

འཕགས་སྐད *hphags-skad* or འཕགས་ཡུལ་སྐད *hphags-yul-skad* the language of the Aryas; the Sanskrit language.

འཕགས་སྐྱེས་པོ *hphags-skyes-po* विरूढक one of the four Dikpāla or guardian kings of the Faith; the guardian of the south.

འཕགས་འཁྲུངས *Hphags-hkhruṅs* the birth place of the venerable ones; मगध the Buddhist name of India.

Syn. རྒྱ་གར་ཡུལ *rgya-gar-yul*; ཡུལ་དབུས *yul-dwus*; བསོད་ནམས་ས་གཞི *bsod-rnams sa-gshi*; དབུས་འགྱུར་འཆང་ *dwus-hgyur-hchaṅ* (*Mṅon.*).

འཕགས་ཆེན་པོ *hphags-chen-po* महाभाग: the celebrated, the illustrious.

Digitized by Google

འཕགས་མཆོག *hphags-mchog* or འཕགས་པའི་མཆོག परमार्य the most exalted, the most holy འཕགས་མཆོག་སེམས་དཔའ *hphags-mchog sems-dpah* = འཕགས་པའི་དགེ་འདུན the venerable body of saints.

འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ *hphags-pa klu-sgrub* आर्यनागार्जुन v. ཀླུ་སྒྲུབ *klu-sgrub*.

འཕགས་པ་ཁྱེའུ་ཁྱིམ་ན་བསྟན་པ the Sûtras delivered by Buddha to a number of infants whereby, though left in a lonely house in the wilderness, they were not disturbed by wild beasts, etc. (*K. d.* ང, *421*).

འཕགས་པ་དགྱེས་པ *hphags-pa dgyes-pa* आर्यकान्त [the noble and graceful]*S*.

འཕགས་རྒྱལ *hphags-rgyal* उज्जयिनी the city of Ujjayani (modern Ujjain in Malwa).

འཕགས་པ་ཅན *hphags-pa-can* acc. to Bon, a name of the Kâmaloka.

འཕགས་པ་ཐོགས་མེད *Hphags-pa Thogs-med* आर्यासङ्ग the founder of the Yogacharya school of Buddhism. He was high-priest in the Achintapuri monastery (Ajanta caves).

འཕགས་པ་འབྲང་གི་མདོའི་མིང་རྣམ་གྲངས the enumeration of names in the Sûtra of the two venerable ones (*K. d.* ང, *342*).

འཕགས་པ་ཤིང་ཀུན *Hphags-pa çiñ-kun* स्वयम्भूचैत्य a celebrated Buddhist sanctuary in Nepal.

འཕགས་པ་ལྷ *Hphags-pa lha* आर्यदेव the chief disciple of Nâgârjuna who succeeded him in the rule of Nâlendra.

འཕགས་པའི་བསྐྱོད་པ *hphags-pahi bskyod-pa* उपशमित [appeased]*S*.

འཕགས་པའི་དགེ་འདུན *hphags-pahi dge-hdun* आर्यसंघ the holy Buddhist church comprising monks, saints, Bodhisattvas, Arhats, etc.

འཕགས་པའི་ནོར་བདུན *hphags-pahi nor-bdun* the seven riches of a Buddhist saint:—(1) མ་རིགས་པ་རྒྱུད་ལ་སྐྱེ་བ; (2) རང་དོན་དུ་སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བ; (3) གཞན་དོན་དུ་སེམས་བསྐྱེད་པ; (4) ཚེ་རབས་ཀྱི་རྟོག་པ་བཤགས་པ; (5) ཕྱི་ནང་གི་མཆོད་པ་འབུལ་བ; (6) དད་འདུན་གྱི་གསོལ་བ་འདེབས་པ; (7) མཐར་ཕྱིན་དུ་སྒྲོན་གཏང་བ. The treasures of the saints, the wealth of the holy personages are: the wealth of faith, of pure morals, of modesty, of sensibility to Dharma, of attentiveness, of charity, of wisdom (*K. d.* པ, *55*).

འཕགས་པའི་ཚོགས *hphags-pahi-tshogs* आर्यसंघ the assembly of the venerable.

འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད *hphags-pahi lam yan lag-brgyad* आर्याष्टाङ्गपथ; the eight accessories to the noble path to Nirvâṇa:—(1) ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ *yañ-hdag-pahi lta-wa*; (2) རྟོགས་པ *rtogs-pa*; (3) ངག *ñag*; (4) ལས་ཀྱི་མཐའ *las-kyi-mthah*; (5) འཚོ་བ *htsho-wa*; (6) རྩོལ་བ *rtsol-wa*; (7) དྲན་པ *dran-pa*; (8) ཏིང་ངེ་འཛིན *tiñ-ñe-hdsin* (*K. du.* ག, *164*). [The equivalents in Sanskrit and English are:—(1) सम्यग् दृष्टि right view; (2) सम्यक् संकल्प right thought; (3) सम्यग् वाक् right speech; (4) सम्यक् कर्मान्त right action; (5) सम्यग् आजीव right living; (6) सम्यग् व्यायाम right exertion; (7) सम्यक् स्मृति right recollection, and (8) सम्यक् समाधि right meditation]*S*.

འཕགས་མ *hphags-ma* आर्या the venerable lady or female saint.

འཕགས་ཡུལ *hphags-yul* (= བསོད་ནམས་ས་གཞི *bsod-nams sa-gshi* पुण्यभूमि) a Tibetan name of India.

འཕགས་རིགས *hphags-rigs* the noble and venerable brotherhood or order.

Syn. རིགས་ཆེན *rigs-chen*; རིགས་བཟང་ *rigs-bzañ*; སྐྱེས་བུ་མཆོག *skyes-bu-mchog*; སྐྱེས་བུ་དམ་པ *skyes-bu dam-pa*; ཚངས་པར་སྤྱོད་པ *tshañs-par spyod-pa*; ཁྲིམས་ལ་གནས་པ *khrims-la gnas-pa*; ནགས་ན་གནས་པ *nags-na gnas-pa*; དགེ་སློང་ *dge-sloñ* (*Mñon.*).

འཕང་ *hphañ* also འཕངས *hphañs*, आरोह height: འཕང་དུ, འཕངས་སུ in height; also adv.

Digitized by Google

with dignity, with sublimity; དཀོན་མཆོག་གི་དབུ་འཕང་སྐྱུང་བ to lower, to detract from the sublimity of the most Precious (*Jä.*). འཕང་ས་ནས་བྱོན *hphańs-nas byon* proceeded in a dignified manner, went on with cheerful confidence.

འཕང་མདུང་ *hphań-mduń* མཆིལ a sling-hook or spear head to which a string is tied and, being held fast, the spear-head is flung at a fish or bird.

འཕང་ཕུང་ *Hphań-phuń* n. of a very large number: འབུམ་ཕྲག་འཕང་ཕུང་ཕྲག་ཚང་འཕང་ཆེན.

འཕང་བ *hphań-wa* fut., and འཕངས་པ *hphańs-pa* pf., of འཕེན་པ *hphen-pa*.

འཕང་མ *hphań-ma* n. of a plant the fruit of which is used in medicine: འཕང་མའི་འབྲས་བུ་རྩིང་ཚད་སོ་ནད་སེལ.

འཕང་ལོ *hphań-lo*=འཁོར་ལོ *hkhor-lo*. 1. a wheel, a cycle: འཕང་ལོ་ཙམ་གྱི་གོ་སན *hphań-lo tsam-gyi go-san* (*B. ch. 14*). ཤིང་རྟའི་འཕང་ལོ་བཞིན like the wheel of a vehicle; དུས་བཞིའི་འཕང་ལོ་ལྟར like the cycle of the four seasons (*Yig. 243*). 2. a spindle; འཕང་ཤིང་ *hphań-çiń* a weaver's spindle.

འཕངས་པ *hphańs-pa* 1. shaken, thrown, cast out (=བསྐྱོད་པ *bskyod-pa*), pf. of འཕེན་པ *hphen-pa* (*Mńon.*). 2. frq. for འཕངས་པ *phańs-pa* to spare, to save (*Dzl.*); འཕངས་མེད་གཏོང་སེམས་ལྡན liberal, bounteous, without restriction (*Jä.*).

འཕན *hphan*, ཕྱིས thrown, cast out v. ཕན *phan*; འཕན་བྱེད་པ *hphan byed-pa* to throw.

འཕན་པ *hphan-pa*=ཉམས་པ *ńams-pa*.

འཕན་པོ *Hphan-po* or འཕན་ཡུལ *Hphan-yul* (ལྷ་སའི་བྱང་དུ་བརྒྱུད་པ་ཡོད་པའི་ཡུལ་ཞིག) n. of the nearest alpine valley north of Lhasa. འཕན་ཡུལ་གྲབ་དཀར *hphan-yul grab-dkar* one of the thirty holy places of Bon (*G. Bon. 4*).

འཕན་སེལ *hphan-sel* a kind of onyx: འཕན་སེལ་མེ་ཏོག་མཆོག་གི་སྙིང་པོ (*Sorig.*); འཕན་སེལ་རིན་ཆེན་འདྲ the onyx is to be looked on as most precious (*Situ. 71*).

འཕམ་པ *hpham-pa* pf. ཕམ *pham* to be defeated, subdued, vanquished, worsted; to succumb: རྒྱ་ནག་དམག་བོད་པ་ལ་ཕམ་པ་ཡིན the Chinese were conquered by the Tibetans; འཕམ་པར་འགྱུར་བ or འཕམ་འགྱོ་བ in *C.* to be defeated or worsted; འཕམ་པར་བྱེད་པ to cause defeat, to conquer; རྒྱ་དམག་འཕམ་པར་བྱས he conquered the Chinese (*Glr.*); མི་ལ་རས་པས་བོན་ཆོས་ཀྱིས་ཕམ་བྱས་པ Milarapa overcoming the Bon religion by the doctrine of Buddha; མ་ཕམ་མཚོ the Ma-pham or Manasarowar Lake, so called because Milaraspa proved "unconquerable" there. ཡིད་འཕམ་པ down-hearted, dejected; ཡིད་འཕམ་མོ a low-spirited, dejected woman (*Jä.*). མི་འཕམ invincible: མི་འཕམ་མགོན་པོ *mi-hpham mgon-po* or མི་འཕམ་ཆོས་ཀྱི་རྗེ is an epithet of Jampal *Bodhisattva*. འཕམ་རྒྱལ *hpham-rgyal* abbr. of འཕམ་པ་དང་རྒྱལ་བ victory and defeat in a battle or law-suit: འཐབ་པ་འཕམ་རྒྱལ་རིམ་གྱིས་ཡོང་ victory or defeat are the respective consequences of a dispute.

འཕར *hphar* a panel, small plank.

འཕར་འགྲོ *hphar-hgro* 1.=སྤྲེའུ *sprehu* monkey, that which walks jumping (*Mńon.*). 2. increase, advance.

འཕར་བ I: *hphar-wa*, or ཕར་བ ཁྱི hill-dog, wild-dog, *Cuon primævus*.

Syn. ནགས་ཁྱི *nags-khyi*; རི་དྭགས་གསོད *ri-dwags-gsod*; མཚའ *mtshah*; དཔའ་བས་མཚན *dpah-was-tshan* or དཔལ་ཤེས་མཚན *dpal-wes-mtshan*; (*Mńon.*).

འཕར་བ་མགོ་དགུ *Hphar-wa mgo-dgu* n. of a malignant devil of the *Sa-bdag* class.

Digitized by Google

འཕར་བ II : ཕར (vb. n. to སྤོར་བ *spor-wa*) 1. to leap up, to fly up, to bound, to throb: རྩ་འཕར the pulse is beating; ཤ་ཤ་འཕར་བ to fidget, to be restless (*Jä.*). 2. to be raised, elevated, promoted, advanced: གོ་ས་འཕར་བ to be officially promoted; གོང་འཕར to increase or raise the price; ཡར་འཕར་བ to ascend forward; འཕར་ཁ *ḥphar-kha* promotion, augmentation of position and pay in service: ལས་རྟེན་ལ་འཇོག་མཁན་ལ་རེ་ནང་ལ་འཕར་ཁ་ཕྱག་རོགས་བཟོ (*D. çel.* *10*). 3.=འཁྱོད་པ *ḥkhyod-pa* to flutter, to move to and fro (*A. 16*).

Syn. དོན་འཕེལ་བ *don-ḥphel-wa*; རྒྱས་པ *rgyas-pa*; མཐོ་བར་འགྱུར་བ *mtho-war ḥgyur-wa*; དར་བ *dar-wa*. (*Mṅon.*).

འཕར་ཆག *ḥphar-chag* abbr. of ཡར་འཕར་བ *yar ḥphar-wa* and མར་ཆག་པ *mar-chag-pa*.

འཕར་མ *ḥphar-ma* ལྷག་པ=ལྷག་པ or ལྷག་མ excess, more than what is ordinarily required in worldly or religious matters; འཕར་མ་སྤྲོད་པ refund or to pay up the excess (*Rtsii. 60*). འཕར་མའི་འཛད་དཀྱུལ *ḥphar-maḥi dsa-dkul* in colloq. special allowance or reward, extraordinary allowance (*D. çel. 10*).

‡ **འཕལ་ཀ** *ḥphal-ka*=རི་མོ *ri-mo* (བརྡ་) a figure or a painting.

འཕལ་ག *ḥphal-ga* incision, indentation, notch (*Cs.*).

འཕིག་པ *ḥphig-pa* or འཕིགས pf. of འཕིགས་པ.

འཕུག་པ *ḥphug-pa* occurs for འབུགས་པ as in མིག་འཕུག. etc.

འཕུང་བ *ḥphuṅ-wa* pf. ཕུང *phuṅ* to degenerate, to decay, to be in declining circumstances, to wear away. བོད་ཕུང་འཕུང་བའི་ལས a deed for the ruin of Tibet; those circumstances which brought ruin or decay; འཕུང་བར་འགྱུར་བ to be ruined, to become decayed, འཕུང་བར་བྱེད་པ, འཕུང་བ་སྐྱོང་བ, འཕུང་བར་གཏོང་བ or འཕུང་བར་འབྱུག་པ to ruin, to undo; འཕུང་དཀྲོལ *ḥphuṅ-dkrol* the decay of fortune, ruin, degeneration. འཕུང་གཞི *ḥphuṅ-gshi* cause, occasion of decay.

འཕུངས་པ *ḥphuṅs-pa* ཚོགས་པ concourse of many people.

འཕུད་པ *ḥphud-pa* to transfer, lay aside, to put apart: ནང་ནས་ཕྱི་ལ་འཕུད་པ *naṅ-nas hpyi-la ḥphud-pa* to remove a thing from inside (a house) to outside (of it).

འཕུབ་པ *ḥphub-pa* to set up, pitch: གུར་འཕུབ་པ to pitch a tent; ཁྱིམ་འཕུབ་པ *khyim-ḥphub-pa* to set up or erect a house.

འཕུར་བ *ḥphur-wa* མཁའ་ལ་ལྡིང་བ, ཕུར; pf. ཕུར *phur* 1. to fly; also, to fan, to flap to and fro: ཕུར་གྱིས་ཕུར་བ *phur-gyis phur-wa* to flutter. འཕུར་འགྲོ *ḥphur-ḥgro* bird (*Mṅon.*); འཕུར་བྱེད *ḥphur-byed* ལྡིང་བ flying. 2.=མཉེད་པ to rub with the hand, *e.g.*, linen in washing; to scratch softly (*Jä.*).

འཕུལ *ḥphul* and འཕུལ་ཅན *ḥphul-can* in *Gram.* the letters which are either prefixed or affixed to a basic word or letter are called འཕུལ; *e.g.*, in the word འཕུལ, ཕུ is the basic while འ and ལ prefixed and affixed to it for the formation of a word are called འཕུལ. A word that is so formed is called འཕུལ་ཅན, a term distinct from འཕུལ་ཡིག *ḥphul-yig* a prefix, *i.e.* one of the prefixed letters *g*, *d*, *b*, *m*, and འ. བས་འཕུལ་ཀ་བོ *bas-ḥphul-kaḥo* words with the initial ཀ *ka* and the prefix བ *ba*; དས་འཕུལ་མེད *das-ḥphul-med* these receive no ད *da* as prefix; ས, ར, ལ་རྣམས་འཕུལ་ཚུལ་ནི *sa-ra-la-rnams ḥphul-tshul-ni* the manner in which prefixes are joined with words beginning with ས *sa*, ར *ra*, or ལ *la*.

Digitized by Google

འཕུལ་བ་ *hphul-wa* 1.=འཕུལ་བ to give, སྩལ་འཕུལ་བ to give away (in charity). 2. प्रेरण, नोदन to press, to drive, to push, knock: གྲུ་མོའི་འཕུལ་རྡེག་ཅིག་བྱེད་པ *gru-mohi hphul rdeg-cig byed-pa* to jostle with the elbow (*Mil.*); ཕྱིར་འཕུལ་བ to turn out. ལག་པས་མར་འཕུལ་བ to push out with the arms (*Jä.*).

Syn. of 2. འདེད་པ *hded-pa*; བསྐུལ་བ *bskul-wa*; སྡིགས་པ *sdigs-pa*; གཞིར་བ *gzir-wa*; གནད་དུ་བསྣན་པ *gnad-du bsnan-pa* (*Mñon.*).

འཕེག *hpheg*, v. ཕེག *pheg*.

འཕེན་པ *hphen-pa*. pf. འཕངས *hphaṅs*, fut. འཕང་ *hphaṅ*, imp. ཕོང་ *phoṅ*, प्रक्षेपण; to throw, to fling; ནམ་མཁར་འཕེན to fling into the air (*Dzl.*); འཁོར་བར་འཕེན་པ to throw into the orb of transmigration (*Mil.*); ཕྱི་རོལ་དུ་འཕེན་པར་དགོས་སོ it must be thrown away or outside. མདའ་འཕེན་པ to cast an arrow; འཕེན་མི་ཤེས་པ one that does not know how to shoot (*Jä.*). འཕེན་ཐག *hphen-thag*=ཤགས་པ *shags-pa* पाश a sling (*Mñon.*). རྒྱང་འཕེན་པ *Rgyaṅ hphen-pa* or འཇིག་རྟེན་རྒྱང་འཕེན་པ *Hjig-rten Rgyaṅ hphen-pa* चार्वाक a philosophical sect of Ancient India, who were thorough atheists and whom both Brahmans and Buddhists condemned.

འཕེར་བ *hpher-wa* उद्गो [to raise]*S.*

འཕེལ་གཏམ *hphel-gtam*=སྤེལ་གཏམ *spel-gtam* harangue, speech, sermon, discourse.

འཕེལ་བ *hphel-wa* वर्धन, वृद्धि pf. ཕེལ *phel* 1. to increase either in number or in size, to become more or larger: ཤིང་གི་དྲུང་གི་མེ་ཏོག་ཕེལ་དུ་ཞིང་ the flowers under the tree had multiplied; གཏུམ་མོའི་བདེ་དྲོད་འཕེལ the pleasant warmth of mystic heat increases; གངས་ཀྱི་ཕུག་ལས་རླུང་དར་འཕེལ the air-blasts from the caverns of ice grow stronger; འཕེལ་འགྲིབ་ནད *hphel-hgrib-nad* prob. diseases arising from an excess or deficiency of humours (*Vai. sṅ.*). འཕེལ་ཀ increase, development. 2.= བསྡུས་པ चय [to collect together]*S.* As sbst. accumulation, collection, excess;= དར་བ *dar-wa*.

འཕེལ་བ་ཅན *hphel-wa-can*=རྒྱལ་པོའི་ཁྱིམ་ सदन palace, king's place (*Mñon.*) [the upright post of a house]*S.*

འཕེལ་བྱེད *hphel-byed* 1.=ཁྱིམ་བྱ *khyim-bya* domestic fowl (*Mñon.*). 2. वर्धमान growing, rising.

འཕོ་བ *hpho-wa* pf. འཕོས *hphos* imp. ཕོས་ཤིག संक्रमि, संचार to change place, go, move oneself away, migrate; མྱུར་དུ་འཕོས་ཤིག *myur-du hphos-cig* depart quickly! འཕོ་མ་གྱི་བདེ་བ transitory happiness; འཕོ་འགྱུར་མེད་པའི་རྣལ་འབྱོར་ a *yogi* who is not subject to change; འཕོ་བྱེད་པ to move or shift anything: གུར་འཕོ་ཚུལ shifted the tent. ཚེ་འཕོ་=ཚེ་རབས་འཕོ་བ जातिपरिवर्त change of existence, འཆི་འཕོ་བ or ཤི་འཕོ་བ to exchange life, to die; འཕོ་ཚུལ་བྱེད་པ *hpho-shyas byed-pa* to remove from one place to another, transfer, change one's place: ལུང་སྟོད་ཅིག་ནས་ཅིག་ཏུ་འཕོ་ཚུལ་ལན་དགུ་ཙམ་ལས nine times he removed from one upland to another (*Deb.* ཀ, *54*). འཕོ་བ་གྲོང་འཇུག *hpho-wa groṅ-hjug*=གདམས་ངག་གིས་འཕོ་བ *gdam-ṅag-gis hpho-wa* the translation of a soul, by the efficacy of གདམས་ངག or charms, from one body to another just vacated by death.

འཕོ་བྱ *hpho-bya*=རྣམ་ཤེས the soul or *Vijñā-na*; འཕོ་བྱེད =གདམས་ངག a charm, *mantra*.

འཕོ་མེད་ཐོག་མ་མེད *hpho-med thog-med tha-ma-med*=དཔལ་ལྡན་དུས་འཁོར *dpal-ldan dus-hkhor* श्रीकालचक्र; the doctrine of *Kāla-cakra* Buddhism, which affirms neither a beginning nor an end in respect of the transmigration of the soul from one body to another (*Mñon.*)

Digitized by Google

འཕོ་ལན་ *hpho-lan* 1. filling up by a new comer of an appointment caused by the removal or retirement of an officer: ལས་ཚན་དཔོན་གཡོག་ན་འཕོ་ལན་དང་གཞི་སྐྱོང་དང་ཚམས་ལ (*D. çel. 10*). 2. taking over charge of office-accounts, &c., by an officer from a retiring official (*Rtsii. 21*).

འཕོས་ *hphos* ཟང་ཀྲམ་ death (*A. K. 1-42*), passing over; migration: ངང་པ་དེ་དག་གོ་རིམ་མ་ཆགས་པར་རྒྱུ་བསམ་པ་གཞལ་བ་དེར་འཕོས་ཤིང་གནས་སོ those swans (in their turn) without break in their order, migrating whereever the boy *Gsal-wa* was, took up their station (*Hbrom.* ཁ, *35*).

འཕོག་པ *hphog-pa* pf. ཕོག *phog* to strike, both in the figurative sense and materially: to affect, influence, to touch གནད་དུ the main point; also, to hit (that which is aimed at), to impinge upon, fall upon. སྙིང་ལ་ཕོག་པ it struck his heart; མིའི་སེམས་ལ་ཕོག་པ it affected the man's mind; ཟས་སོགས་ནད་ལ་ཕོག་པ the food, etc., affected the disease; གཟའ་ནད་ཀྱིས་ཕོག་སོང་ he was struck with epilepsy; འཕེན་པ་ཐག་རིང་ནས་འབེན་ཕོག་སོང་ the arrow hit the target from a long distance.

འཕོག་ཐུག་ *hphog-thug* pollution in the ease of a god, nâga, demon, etc., but seems to be a proper name here:—གཉན་པོ་ཀླུ་བདུད་ཡོད་དེ་འཕོག་ཐུག་ཅེ་མི་རེར (*Hbrom. 54*).

འཕོང་ *hphoń* ཀ་ཀུ་ཤྭ archery; འཕོང་མཁན་ *hphoń-mkhan* archer; འཕོང་རྩེད་ ཀ་ཀུ་ཤྭ archery. འཕོང་གི་སློབ་དཔོན་ *hphoń-gi slob-dpon* ཀ་ཀུ་ཤྭ་ཨཱ་ཙཱ་རྱ instructor in archery; འཕོང་གི་སྒང་ས་ *hphoń-gi sgoń-sa* or འཕོང་ས archery ground, the place from which arrows are shot at the target. འཕོང་གི་དབྱེ་བ་ལྔ *hphoń-gi dbye-wa lńa* or འཕོང་རྐྱེན *hphoń-rkyen* the five distinguishing features in archery: (1) རྒྱང་རིང་ནས་འཕོག་པ to hit from a great distance; (2) མི་འཚོར་བར་འཕོག་པ to hit without perceiving it; (3) ཤུགས་ཆེ་བར་འཕོག་པ to hit with great force; (4) གནད་དུ་འཕོག་པ to hit at the main point, or object; (5) སྒྲ་སྒྲོགས་པར་འཕོག་པ to hit at an object with a sound.

འཕོང་ས་ལྕག་ *hphońs-lcag*=རྟ་ལྕག *rta-lcag* a horse-whip (*Mńon.*).

འཕོང་ཚོས་ *hphoń-tshos* sitting-part, posteriors (*Vai. sń.*), འཕོང་ལ་སྐྱོན་པ *hphoń-la skyon-pa* (*Sch.*) the riding of two persons on one horse (*Sch. Jä.*).

འཕོངས་སྐྱེན་ *Hphońs-skyen* 1. an epithet of king Râma (*Mńon.*). 2. a good skilful archer (*Jä.*).

འཕོངས་ནས་ཁྲག་འཛག་ *hphońs-nas khrag-hdsag* རཀྟ་སྲཱ་བི་ཀཱ [a stream of blood]*S.*

འཕོངས་པ *hphońs-pa* ཝིཔན 1. pf. འཕོངས *hphońs* or ཕོངས *phońs* to be poor, indigent, unfortunate; with instrum. to be bereft of, to lose; རྒྱལ་པོ་སྲས་ཀྱིས་འཕོངས་ནས the king having lost his own son (*Pth.*). 2. adj. poor, unfortunate, dejected, disheartened (*Jä.*). 3. also ཕོངས་པ sbst. poverty; v. འཕོང་ཚོས *hphoń-chos*. Syn. དབུལ་པོ *dwul-po*; བཀྲེན་པོ *bkren-po* (*Mńon.*).

འཕོད་པ *hphod-pa*=ཕོད་པ *phod-pa* (*Cs.*).

འཕོན་པོ *hphon-po* a bundle, a bunch: དེ་གཉིས་གཉིས་ཀྱི་སོ་སོའི་འཕོན་པོ་རེ་རེའི་སྟེང་དུ over each of the two respectively a bundle of tamarisk (*Rdsa. 24*).

འཕོབ་པ *hphob-pa*=འབེབས་པ *hbebs-pa* (*Sch.*).

འཕོས་ *hphos*, v. འཕོ་བ *hpho-wa*.

འཕྱ་བ *hphya-wa* ཨ་ཝ་ཛྙཱ, ཨ་ཝ་མཱ་ན, pf. འཕྱས *hphyas* to blame, censure, chide. Also: to abuse, deride: འཕྱ་གླེང་ *hphya-gleń* or འཕྱ་བའི་གླེང་མོ *hphya-wahi gleń-mo* a scoffing or satirical discourse or story, etc. རྟེང་མའི་གཏེར་སྟོན་གྱི་ལུགས་རྣམས་ཟམ་པར་མ་དགའ་བའི་འཕྱ་གླེང་ the sectarian

Digitized by Google

theories of the *Ṅñiṅ-ma gter-byon* were satires on purity (*Ya-sel. 58*). འཕྱ་ཚིག *hphya-tshig* = ཁྲ་བའི་ཚིག words of slander, curses; (*Mṅon.*).

འཕྱག་པ *hphyag-pa* pf. འཕྱགས *hphyags* to sweep: ཕྱགས་མས་འཕྱགས་པ swept with a broom.

འཕྱང་བ *hphyaṅ-wa*, pf. འཕྱངས *hphyaṅs*, to hang down, to be suspended; to hang on to (སྐྱ་ཏུ) ལམ་བམ་ནམ, ཞམ; འཕྱང་བར་བྱར hanging down (*A. K. 1-38*); འཕྱང་བར་ཐུན་ཕགས flowing (*A. K. 1-14*) [a support or prop]*S.* དར་སྔོན་པའི་ཀེ་ཤ་འཕྱང་བ a handkerchief of blue silk hanging down (from the hair); འཇུ་རིང་འཕྱང་བ to cling to, to take a firm hold of (*Thgy.*); འཕྱང་ཐག sounding-line *C.* འཕྱང་འཕྲུལ *hphyaṅ hphrul* or འཕྱང་འཕྲུལ་གྱི་རྒྱན suspended ornament; འཕྱང་མ *hphyaṅ-ma* ཆམས a wife, one clinging to her husband; any ornamental pendants, hangings, &c.

+ **འཕྱང་མོ** *hphyaṅ-mo* = ཐེ་ཚོམ *the-tsom* doubt, hesitation.

འཕྱངས *hphyaṅs* ཕ྄ལམཕ. ཤ྄ [a talkative one, a singer, a cuckoo]*S.*

འཕྱད *hphyad* in *Sch.* = ཕྱད *pyad*; འཕྱད་ཅན *hphyad-can* n. of a place (*B. ch. 4*).

+ **འཕྱན་པ** *hphyan-pa* 1. in ར་ཝིའི་འཁོར་ཐོར་འཕྱན་བཞིན་པར་ཁམ་ཡི (*Yig. 122*). 2. acc. to *Jä.* = ཡན་བ to ramble, to range, roam about, wander, stray from; འཕྱན་ཏེ་འགྲོ་བ to go wandering about.

འཕྱར *hphyar*, (ཁང་པའི་མཐར་ཡས་ཕྱང་རེར) ཤིཁས the roof of a house.

འཕྱར་ཁ *hphyar-kha* blame, affront, disgrace (*Sch.*): འཕྱར་ཁ་བཏང་བ *hphyar-kha btaṅ-wa* to use abusive language, to insult a person (*Yig. k.*).

འཕྱར་བ *phyar-pa* ཀཤེཀ: [sprinkling]*S.*

འཕྱར་བ *hphyar-wa* imp. འཕྱོར *hphyor* and ཕྱོར *phyor* 1. to hoist, lift up; to hold aloft: སྡིག་མཛུབ *sdig-mdsub* to lift up the finger (*Mil.*); དར་འཕྱར་བ to hoist a flag; རྟ་རླུང་འཕྱོར་ཅིག *rta-rluṅ hphyor-cig* hang up the inscribed flags; འཕྱར་དར *hphyar-dar* or དར་འཕྱར *dar-hhpyar* a flag. 2. (*Cs.*) to show, to represent, to excite, to waken; འཕྱར་བ་བྱེད་པ *hphyar-wa byed-pa* to assume an alluring attitude. འཕྱར་ཀ་ཅན *hphyar-ka-can* tempting, graceful, charming (*Jä.*).

Syn. འཁྲབ་པ *hkrab-pa*; ངེས་འབྱེད *ṅes-hbyed* (*Mṅon.*),

འཕྱར་བ་ཅན *Hphyar-wa-can* n. of a cemetry (*Bon. ch. 5*).

འཕྱར་གཡེང *hphyar-gyeṅ* 1. = འཇོག་སྒེགས *hjog-sgegs* engaging, winning behaviour (*Jä.*) 2. འཕྱས་འདོགས་པ back-biting, doing mischief, maliciously.

འཕྱི་བ *hphyi-wa* I: a marmot; colloq. འཕྱི་འཕིགས "*chhi-pik*" or "*chhi-pi*," also called སྒོམ་ཆེན *sgom-chen* on account of its hybernating during the winter like Buddhist monks who practise the state of suspended animation; = ཕྱི་བ *phyi-wa*.

འཕྱི་བ II: pf. ཕྱིས *phyis* or འཕྱིས *hphyis* འཕྱངས་པ ཕཀཐཀ; to be late, to be belated, to come too late; གལ་ཏེ་འཕྱིས་ན *gal-te hphyis-na* if I have come too late; ད་ཁྱོད་ཅུང་འཕྱིས་པ་ཡིན *da-khyod cuṅ hphyis-pa yin* you have come just a little too late (*Jä.*); འཕྱི་དགུང་ཆུ་ཤ་གྲུ་བ་ཚབ་ཚབ་གྲུང་། late at night there was the chap-chap sound of the oars on the water (*A. 67*).

འཕྱི་བ III: = འཕྱིད་པ *hphyid-pa* to wipe, to wipe off; to remove, eradicate: ཤིགཔས

Digitized by Google

རྡུལ་འཕྱི་བ to wipe out dust from the eye; མིག་ལ་རྡུལ་ཞུགས་ན་ཕྱི་བ་ཡི་སྐྱབས་སོ། མདུན་དུ་ཕྱུང་ (*Yig. 14*); སྐྲ་འཕྱི་བ to pull out the hair; རླིག་པ་འཕྱི་བ to remove the testicles (*Sch*).

འཕྱིག་པ *hphyig-pa* = འཁྱིག་པ *hkhyig-pa* to bind (*Sch*).

འཕྱིང་སང་ *hphin-sań* the designation in the older writings of a minister of state of Tibet = the modern བཀའ་བློན.

འཕྱིད་པ *hphyid-pa* 1. to suffice, be enough. 2. = འཕྱི་བ or འདུང་བ.

འཕྱིལ་བ *hphyil-wa* for འཁྱིལ་བ *hkhyil-wa* to wind, to twist, the hair *Vai. sń.* (*Jä.*).

འཕྱུག་པ *hphyug-pa* or འཕྱུགས་པ = ནོར་བ to mistake, to be mistaken; = ཆུག་པ *chug-pa* to miss: ལམ་འཕྱུག་པ to mistake the road; ཆུ་ཚོད་འཕྱུག་པ to mistake the hour. འཕྱུགས་པོ *hphyugs-po* = ནོར་མཁན *nor-mkhan* the mistaker, one who commits a blunder; འཕྱུགས་མེད *hphyugs-med* without mistake or blunder: འཕྱུགས་མེད་ཡིན་ཞེས་ཡིན་པས་མ་ནོར་བ་དགོས་པ་འདུག those that are free from blunders should not be mistaken by those who have erred (*Rtsii. 11*).

འཕྱུར་བ *hphyur-wa* 1. to ascend, to mount, to rise up, of smoke; to overflow, inundate, of rivers, lakes, etc. 2. *Sch.* to heap up, to accumulate.

ᛸ **འཕྱེ་བ** *hphye-wa* pf. འཕྱེས *hphyes* to crawl, to creep, like snakes; འཕྱེ་བ་ཆེན་པོ མཧོརག; n. of a nâga demon.

འཕྱེ་བོ *hphye-wo* འཕྱེ་མོ *hphye-mo* a crawler, a cripple: དམན་ཉམས་རྣམས་ནི་རྩ་བ་ཟོས་པའི་འཕྱེ་བོ་བཞིན་དེ་རིང་སང་ལ་ལོངས་སྤྱོད་དང་ལྷན་ཅིག་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་འགྱུར the most degraded will be utterly consumed together with their possessions, like cripples who have fed upon roots, on this day or the next (*Tan. d.* ཤེ).

འཕྱེན *hphyen* v. ཕྱེན *phyen* flatulence.

འཕྱོ་བ *hphyo-wa* pf. འཕྱོས་པ 1. གཡོ་བ to move, throb, be agitated: སེམས་ཉིད་འཕྱོ་ཞིང་བླ་མ་དྲན་ནས་དུས his heart throbbing remembered the lama (*Rdsa. 24*). [2. to soar, to float, in the air (*Thgy.*). 3. to flow forth, heave, swell, of fluids; འཕྱོ་དར་བ *hphyo dar-wa* to undulate. 4. to range, roam about, gambol: རི་དྭགས་འཕྱོ་ཞིང་ (the deer) gambols and skips (*Mil.*); རི་ལ་འཕྱོ་དགུ *ri-la hphyo-dgu* the wild animals of the field *Sch.* 5. སྙིང་འཕྱོ *sñin-hphyo* (*Sch.*) 'the heart is swelling, courage rising'; ཤེས་པ་འཕྱོ *çes-pa hphyo* (*Med.*) consciousness gives way, is wavering, flitting] *Jä.*

འཕྱོང་འགྱུར *hphyoń-hgyur* a large number: གནམ་གྱི་འཕྱོང་འགྱུར་ལྟ་བུ་ཞིང་དང་ (*Ya-sel. 57*).

འཕྱོང་རྒྱས *Hphyoń-rgyas* (Chongay) n. of a district of Lhokha in central Tibet (*Rtsii. 35.*) འཕྱོང་རྒྱས་རྗེ་བ the Governor of Chongay.

འཕྱོང་པོ་ཁེ་རུ *Hphyoń-po Khe-ru* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *24*).

འཕྱོང་བ *hphyoń-wa* 1. = སྐྱོང་བ *skyoń-wa* to protect. འཕྱོང་སྙེམས pride. 2. उत्सर्ग [to lay aside, abandon]*S.* (*Liç.*).

འཕྱོན་མ *hphyon-ma* a harlot, prostitute (*Mńon.*); འཕྱོན་མོ་བྱེད་པ *hphyon-mo byed-pa* to whore, to commit fornication; འཕྱོན་མའི་བུ *hphyon-mahi-bu* = སྨད་འཚོང་མའི་བུ a prostitute's son (*Situ. 91*).

འཕྱོར་བ *hphyor-wa* 1. = ཕོར་བ *phor-wa* to rave: ཁ་འཕྱོར་བ *kha-hphyor-wa* to speak deliriously. 2. v. ཕྱར་བ *phyar-wa*, also ཆོར་བ *chor-wa*; འཕྱོར་པོ *hphyor-po* for མཆོར་བ hence འཕྱོར་དགའ *hphor-dgah* dandy, fop (*Jä.*).

འཕྱོས་མ *hphyos-ma* 1. gifts to friends and relations. 2. purchase-price of a bride (*Jä.*).

Digitized by Google

འཕྲ་བ *hphra-wa* pf. འཕྲས *hphras* to kick, to strike with the foot, struggle; འཕྲས་རྒྱབ་པ *hphras rgyab-pa* id.; རྟས་འཕྲས་རྒྱབ་ཡོད kicked by a horse; ཤི་འཕྲས *çi-hphras* death-struggle.

འཕྲ་ཤགས *hphra-çags* 1. shaving clean; having shaved his beard (*A. 95*). 2. a kick: འཕྲ་ཤགས་བྱེད་པ or རྒྱབ་པ to kick; དེའི་ཉིན་པར་འཕྲ་ཤགས་བྱས་ནས་མ་ཟིན during that day it having kicked about was not caught (*A. 92*).

འཕྲག་པ *hphrag-pa* = དཀྲོག་པ *dkrog-pa* to stir up, to spur (a horse, etc.).

འཕྲང་ *hphrañ* = གུ་དོག་པོ *gu-dog-po*, or ཕྲང་ a narrow passage which is difficult to pass: ཕ་རོལ་འཕྲང་ལ་གཤེད་མས་ཁྲིད་པའི་ཚེ when the messenger of death will lead one along the narrow path to the beyond (*A. 9*). ལམ་འཕྲང་ difficult pathway, a foot-path along a narrow ledge on the side of a precipice; བར་དོའི་འཕྲང་ *bar-dohi-hphrañ* the narrow passage across the abyss of the *Bar-do* (the state between death and rebirth); བར་དོའི་འཕྲང་སྒྲོལ *bar-dohi hphrañ-sgrol* a prayer for escaping the isthmus of the *Bar-do*.

འཕྲང་གྱུར་བ *hphrañ-gyur-wa* = སེམས་ཆགས་པར་འགྱུར་བ to be attached affectionately: དེ་མ་ཐག་ཕྲུ་གུ་ལ་འཕྲང་གྱུར་ཀྱང་ (*A. 10*); རྒྱལ་བུས་འཕྲང་བའི་ཚིག་འདི་སྐད་གསོལ་བ (*A. 11*) prayed again in the touching words of the prince.

འཕྲང་འཕྲུལ *hphrañ-hphrul* something hanging down (*Sch.*).

འཕྲད་པ *hphrad-pa* pf. and fut. ཕྲད *phrad* (མས་ཚུན་འཕྲད་པ) to interview; meet together; དེ་དང་འཕྲད་དོ you shall meet him (*Dzl.*); དེ་དེང་དང་ཕྲད་མི་ནུས him I cannot admit (*Dzl.*); བདག་དང་འཕྲད་པར་ཤོག་ཅེས may it happen to me (*Dzl.*); ཁྱིམ་བའི་རོ་ཞིག་དང་ཕྲད་དོ he found the dead body of an infant (*Dzl.*); འཕྲད་མཚམས (*Sch.*,) intersecting lines of two plains, corner, angle (*Jä.*).

འཕྲབ་པ *hphrab-pa* = འཕྲབ and འཕྲབ་པ; འཕྲབ་བྱེད་པ to flutter, of a bird wounded by a shot.

འཕྲལ *hphral* or ཕྲལ (ཕལ་བཅོས) adj. and adv. the present, imminent, immediate, temporary; just now, immediately, this instant; འཕྲལ་ལ *hphral-la* and འཕྲལ་དུ immediately, suddenly; colloq. འཕྲལ་འཕྲལ་ལ id.; ད་ལྟ་འཕྲལ་དུ *'tanta thel-tu'* at once, this instant (*Snd. Hbk. 93.*); འཕྲལ་ལ་ཐེད་དུ = *ipso facto*, at once by that very circumstance: མེ་ཡིས་སྐྱེས་པ་བཞིན་གསུམ་སྦྱོར་རེག་པ་རྫོགས་པ་ནམ་དག་ཀྱང་འཕྲལ་ལ་ཐེད་དུ་སྐྱེས་པར་བྱེད the fire springing up three times and increasing, those who were able to touch it, it caused to develope complete purity forthwith; འཕྲལ་ལ་ཁྲོ་བའི་དུག *hphral-la khro-wahi dug* the poison of sudden anger. འཕྲལ་དང་ཕུགས what is going to happen immediately and at a later period, འཕྲལ་ཕུགས་གང་ལ་བཟང་ that is good both now and in the more distant future; འཕྲལ་དང་ཡུན་དུ now and in time to come; འཕྲལ་ཚོག་འཛོག་མེད་པ not having laid up anything for present use (*Mil.*); འཕྲལ་གྱི་འདུག་ཚུགས་ངན་པ a poor temporary dwelling, or also: a common ordinary dwelling (*Jä.*); ཕྲལ་ཡུན *phral-yun* present and future: ཕྲལ་ཡུན་བདེ་འབྲས་ལ་བསམ thought of the present and future. ཕྲལ་རྐྱེན *phral-rkyen* immediate disaster; ཕྲལ་དགོས *phral-dgos* immediate necessity; ཕྲལ་ཕུགས *phral-phugs* the present and future; འཕྲལ་བདེ present comfort; འཕྲལ་སྦྱར *hphral-sbyar* काकतालीय संयोग sudden coincidence; accidental meeting. As adj.: འཕྲལ་སྐད *hphral-skad* = ཕལ་སྐད the common dialect, the colloquial language, the language of the common people or of common daily life: ཉེས་འཕྲལ་སྐད་ལ་སྦྱར་ so you

hear it in the language of the common people; རྒྱང་འགྲོ་སྐྱོང་སྐྱོང་བ་འབྲལ་སྐད་ཤེས་པ་ཞིག་ལ one who has been (in India) and knows the language of the people (*A. 67*).

ཕྲལ་གྲིག *phral-grig* finished, ready, prepared.

འཕྲལ་བ *hphral-wa* pf. ཕྲལ *phral* fut. དབྲལ *dbral* imp. ཕྲོལ *phrol* acc. to *Jä.* vb. a. to འབྲལ་བ and signifies: to separate, to part (with the word དང་ signifying "from") རྟགས་དང་ཕྲལ he deprived them of their insignia (*Glr.*); སྲོག་དང་འཕྲལ་བ *srog-dań hphral-wa* to separate from life, to put to death (*Glr.*); also, without དང་,=to cut, divide: ཟུག་ཏུ་འཕྲལ་བ to cut (cattle) into quarters (*Mil.*); ལྟ་བ་ཕྲལ་བ *lta-wa phral-wa* to split open the belly.

འཕྲི་བ *hphri-wa* pf. and imp. ཕྲིས *phris*, fut. དཔྲི *dpri*, vb. a., to diminish, to take away from: འཕྲི་མེད་རྩ་ཆག་ཏུ་འཛགས་པ་དང་གང་ཡང་ཁག་འཕྲི་མེད་པར་གནས་པ (*Yig. k.*).

འཕྲིག་པ *hphrig-pa* to doubt, be undecided about; འཕྲིག་ཚུད་པ *hphrig-tshud-pa*= སེམས་ལ་ངེས་པ to be assured of.

འཕྲིན *hphrin* 1.=ཕྲིན (ཡི་གེ་དང་ལན་གཏོང་བ) correspondence. 2. news, tidings, intelligence, message: འཕྲིན་བཟང་པོ good tidings, favourable accounts; ཕྲིན་བསྐུར་མཁན messenger; འཕྲིན་སྤྲིང་བ *hphrin spriń-wa* to send word, information, འཕྲིན་ཁྱེར་བ *hphrin-khyer-wa* to bring tidings, intelligence. འཕྲིན་སྐྱེལ་བ *hphrin-skyel-wa*=གཏམ་སྐྱེལ *gtam-skyel* to send a message; to give orders, communicate orders. འཕྲིན་བཞག་པ *hphrin-bshag-pa*= མངགས་བཞག་པ to make a verbal request, to leave orders. རྒྱ་གར་ནས་བྱོན་ན་ང་ལ་སྐད་ཐོང་ཞེས་པའི་འཕྲིན་བཞག་གོ he left a message (to the effect): do inform me when you have arrived from India (*A. 66*).

འཕྲིན་སྐྱེལ་མ *hphrin-skyel-ma*=གྲོགས་མོ दूती a mistress, a female friend (*Mńon.*).

འཕྲིན་ཡིག *hphrin-yig* letter, epistle. འཕྲིན་ལན *hphrin-lan* answer to a message.

འཕྲིན་ལས *hphrin-las* कर्म, कार्यं, समुदाचार 1. resp. for ལས affair, business; deed, work: དེ་འདྲ་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་ཕྱིར་དུ with regard to such matters. འཕྲིན་ལས་རྣམ་བཞི the four kinds of religious service, enumerated as ཞི་རྒྱས་དབང་དྲག་གི་ཕྲིན་ལས milder worship, abundant service, religious service to obtain power, and terrific methods in co-ercing a deity by charms. འཕྲིན་ལས་འཚོལ་བ, འཕྲིན་བཅོལ་བྱེད་པ to commit a thing to another person's care; in reference to gods, to recommend to their protection or blessings (*Glr.*). 2. efficiency, power (*Mil.*). 3. personal n. in Tibet.

འཕྲིན་ལས་སྲས *hphrin-las sras* acc. to Bon incarnate beings.

འཕྲིན་འགན་པ *hphrin-hgan-pa*=འཕྲིན་བསྐུར་བ or ལན་བསྐུར to send a reply (*Ńag. 9*).

འཕྲུ་བ *hphru-wa*, འཕྲུ་མ *hphru-ma* v. ཕུ་བ *phu-wa*, etc. (*Jä.*).

འཕྲུག་པ *hphrug-pa* pf. ཕྲུགས कण्डू to scratch one's body: འཕྲུགས་ཏུ་འཇུག་པ *hphrugs-tu hjug-pa* कण्डूयति begins to scratch.

འཕྲུལ *hphrul* (occasionally only occurs as འཕྲུལ་བ) black art and magic, of an illicit and irregular character rather than the orthodox performances, though not always so. འཕྲུལ་ཅན or འཕྲུལ་གྱི has the adjectival sense of transformed, illusionary, magical: འཕྲུལ་གྱི་སྟོབས magical power or force; འཕྲུལ་གྱི་རྟ་སྐམ་ངང་པ transformed into the form of an ochre-coloured horse. ཆོ་འཕྲུལ *cho-hphrul* orthodox magic rite; རྫུ་འཕྲུལ *rdzu-hphrul* subtle miracle, magical tricks; རྣམ་འཕྲུལ (abbr. for རྣམ་པར་འཕྲུལ་བ) sorcery of an

Digitized by Google

undesirable type: སྐྱེ་གཞན་ལ་ཡང་འདོང་བའི་རྫས་འཕྲུལ sorcery which even lasts after another re-birth; མིག་འཕྲུལ optical illusion; འཕྲུལ་བ་པོ magician, illusion-worker.

འཕྲུལ་འཁོར *ḥphrul-ḥkhor* in modern times is used to designate any machine turned by a wheel, but is really: magic circles; which are of three series:—I: དགྲའི་རྫོང་འཛོམས་པའི་འཕྲུལ་འཁོར magical circles to lay siege to an enemy's fort and to capture it; subdivided into seven kinds:-(1) རྡོའི་འཕྲུལ་འཁོར་ *rdoḥi-ḥphrul ḥkhor* the magic circle of stone, discharging of missiles to capture a fort situated on a plain; (2) གྲུའི་འཕྲུལ་འཁོར *gruḥi-ḥphrul ḥkhor* the magic circle of boats to capture a floating fort; (3) འབྲུ་མར་གྱི་འཕྲུལ་འཁོར *ḥbru-mar gyi-ḥphrul ḥkhor* the magic circle of fire (burning grain and butter) to blockade a fort situated on a hill; (4) གྲི་གུག་གི་འཕྲུལ་འཁོར *gri-gug gi ḥphrul-ḥkhor* the magic circle of a sabre to besiege an enemy's fort with swords; (5) རླུང་གི་འཕྲུལ་འཁོར *rluń-gi ḥphrul-ḥkhor* the magic circle of wind for the purpose of blowing away the top of a fort situated on a hill; (6) རྡོ་རྗེ་གུར་གྱི་འཕྲུལ་འཁོར *rdo-rje gur-gyi ḥphrul-ḥkhor* the magic circle of a *Rdor-je* tent made of iron-sceptres, to break through or demolish the ramparts of a fort; (7) ལྕགས་མདའི་འཕྲུལ་འཁོར *lcags-mdaḥi ḥphrul-ḥkhor* the magic circle of iron arrows, to kill war-elephants equipped with coats of mail. II: རང་གནས་བསྲུང་བའི་འཕྲུལ་འཁོར *rań-gnas bsruń-paḥi ḥphrul-ḥkhor* magical circles intended to defend one's own place: (1) རལ་གྲིའི་འཕྲུལ་འཁོར *ral-griḥi ḥphrul-ḥkhor* the magic circle of swords which remain concealed under the ground for the purpose of protecting a king's palace; (2) the magic circle of chariots on which the warriors sit. III. དགྲ་བཅོམ་རྒྱལ་ནས་བདེ་བར་སྤྱོད་པའི་འཕྲུལ་འཁོར magical circles of triumph for enjoying peace and prosperity after conquering an enemy: (1) the king's superb mansions to view the arrival of his forces; (2) arrangements for sights, entertainments and amusements; (3) magic wheel for water-sports, etc. (*Dus-kho. 330*).

འཕྲུལ་གྱི་འཁོར་ལོ *ḥphrul-gyi ḥkhor-lo* magic wheel—in ancient literature merely a fantastic attribute of gods, etc. (*Jä.*).

འཕྲུལ་དགའ *Ḥphrul-dgaḥ* निर्माणरति: n. of a heavenly abode where the gods enjoy prosperity and happiness by their own merits and miraculous efforts (*So-rig. 34*).

འཕྲུལ་ཆ *ḥphrul-cha* = གོ་ཆ miraculous dress, *i.e.*, coat of mail: འཕྲུལ་ཆ་ལ་སོགས་པ་གོན་ནས being equipped with coat of mail, etc. (*D.R.*).

འཕྲུལ་ཐུར *ḥphrul-thur* catheter (*S.g.*, *Jä.*).

འཕྲུལ་སྣང་ *Ḥphrul-snań* delusion, mockery; miraculous; n. of the famous temple of Buddha at Lhasa built by king *Sroń-btsan sgam-po* at the instance of his Nepalese wife, the daughter of king Amś'u-Varma.

འཕྲུལ་བ *ḥphrul-wa* 1. (by its form intrs. to སྤྲུལ་བ *sprul-wa*; acc. to *Cs.* both are identical in meaning) = འཕྲུལ་རྣམ་པར་འཕྲུལ་བ་དུ་མ many transformations, magic tricks. 2. = འཁྲུལ་བ *ḥkhrul-wa* to be mistaken, to err, to make blunders. 3. to separate, sort, discriminate, the good from the bad, truth from falsehood (*Jä.*).

འཕྲུལ་བའི་མིག་ཅན *ḥphrul-waḥi mig-can* = ཕུག་རོན a pigeon.

འཕྲུལ་ས་ལྷའི་སྒྲོན་མ *Ḥphrul-sa lhaḥi sgron-ma* n. of a Bon goddess; འཕྲུལ་ས་སྨན་མོ་བཙུན *Ḥphrul-sa sman-mo btsun* another Bon goddess (*D.R.*).

འཕྲུལ་གཤེན *Ḥphrul-gśen* the miraculous *Gśen-rab* founder of the Bon religion (*Jig. 26*).

Digitized by Google

འཕྲེ་བ *ḥphre-wa* pf. འཕྲེས *ḥphres* to incline, to lean against, to put down, to lay down; འཕྲེ་བྱེད་པ *ḥphre byed-pa* id.

འཕྲེང་ *ḥphreṅ* or འཕྲེང་བ *ḥphreṅ-wa* 1. to fasten, be fastened to, be affixed to, be arranged (especially in a settled and orderly manner): སེམས་ལ་འཕྲེང་བ *sems-la ḥphreṅ-wa* to fasten or bear in the mind. 2. as sbst. an array, consecutive placing, regular order; माला, मालिका (*A. K. 1-4*) མང་པོ་ཕྲལ་བ་བཞིགས་པ = གཅིག་གི་རྗེས་སུ་གཅིག་འགྲོ་བ a great number of things arranged in order, also one after another often in rapid succession; མུན་སེལ་སྒྲོན་མའི་འཕྲེང་ཚར་དུ་དངར the lamp-lights which remove darkness are in fine array; རྒྱ་མཚོའི་རླབས་འཕྲེང་ *rgya-mtshoḥi rlabs-ḥphreṅ* the array of the waves of the sea. 3. a chain, wreath, file, series, string of anything: མེ་ཏོག་གི་འཕྲེང་བ *me-tog-gi ḥphreṅ-wa* a wreath, a garland of flowers; གངས་རིའི་འཕྲེང་ *gaṅs-riḥi ḥphreṅ* a chain of snowy mountains; ནགས་ཀྱི་འཕྲེང་བ་ *nags-kyi ḥphreṅ-wa* a circle of woods; ཤིང་རྟའི་འཕྲེང་བ་བདུན seven sets of chariots (*Pth.*); ཡིག་འཕྲེང་ *yig-ḥphreṅ* a row of letters, a line; འཕྲེང་བ་འདོགས་པ *ḥphreṅ-wa ḥdogs-pa* to bind a wreath; འཕྲེང་རྒྱུད་མཁན *ḥphreṅ-rgyud mkhan* a seller of flower wreaths, garlands. Syn. for garland: མེ་ཏོག་མཁན་པོ *me-tog mkhan-po*; འཕྲེང་ལྡན *ḥphreṅ-ldan*; མེ་ཏོག་གིས་འཚོ *me-tog gis-ḥtsho*; མེ་ཏོག་ཅན *me-tog-can*; མེ་ཏོག་རབ་ཏུ་སོག་བྱེད *me-tog rab-tu sog-byed*; མེ་ཏོག་སྤྱོད་བྱེད *me-tog spyod-byed* (*Mṅon.*). འཕྲེང་བ *ḥphreṅ-wa* a string of beads, rosary; མུ་ཏིག་འཕྲེང་བ *mu-tig ḥphreṅ-wa* rosary of pearls.

འཕྲེད *ḥphred*, or འཕྲེད་ལ *ḥphred-la* adv. across, transversely, by the transverse way, by the oblique passage.

འཕྲོ *ḥphro* 1. progress, continuation, process; འཕྲོ་ལ in progress, in process; འཕྲོ་བཞག་པ to lay the continuation aside, to put it off; འཕྲོ་ཐུད་པ *ḥphro-thud-pa* to continue again, once more. 2. = ལྷག་མ, རྒྱུན remainder, continuity: འཕྲོ་ལུས་སོང་ a remainder, the rest, is still left.

འཕྲོ་སྐྱེ *ḥphro-skye* n. of a great number (*Ya-sel. 57*).

འཕྲོ་བ *ḥphro-wa* pf. འཕྲོས *ḥphros* vb. n. to སྤྲོ་བ *spro-wa* 1. gen. with ནས from, to proceed, issue, emanate from, to spread, diffuse; སྐུ་འོད་ཟེར་འཕྲོ་བ *sku-ḥod zer ḥphro-wa* a body from which rays of light proceed, a body sending forth light (*Cs.*). 2. to proceed, to go on, continue. འཕྲོ་འཆད་པ or འཕྲོ་གཅོད་པ to discontinue, cease from, halt: བྱ་བ་ངན་པ་འཕྲོ་ཆོད discontinue evil doings! འཕྲོ་གླངས *ḥphro-glaṅs* resumption of an unfinished work: རྗེ་བོས་འཕྲོ་གླངས་ཏེ་རྩོད་པ་བྱས་པས་རྗེ་བོ་རྒྱལ (*A. 32*), the lord having taken up the controversy (where it was left by his predecessor) came out victorious. འཕྲོ་མ་ཆད་པ *ḥphro-ma chad-pa* = རྒྱུན་མ་ཆད་པ *rgyun-ma chad-pa* without interruption, keeping the continuity: མི་རབས་བདུན་དུ་མེ་འཕྲོ་མ་ཆད་པ the fire was not put out during seven generations (*A. 2*). འཕྲོ་བཅོལ *ḥphro-bcol* = མཚམས་བཞག *mtshams-bshag* postponement, puting off. པཎྜི་ཏ་སྤྱན་འདྲེན་པའི་འཕྲོ་བཅོལ the invitation of the pandit was postponed (*A. 127*).

འཕྲོག *ḥphrog* (fut. of ཕྲོག acc. to *Rdo. 46*), pf. and imp. ཕྲོགས *phrogs* fut. དབྲོག *dbrog* to rob, run away with; to deprive of; appropriate, embezzle: བུ་མོའི་ཁ་ལས་རྣ་རྒྱན་རྣམས་ཕྲོགས་སོང་ ravished the ear-ornaments from the girl's face; སེམས་ཀྱང་འཕྲོག་པ to carry off another man's heart, to run away with his affections, to captivate him (*Jä.*). འཕྲོག་ཏུ་འབྱུང་བ to be lost. རབ་ཏུ་འཕྲོག་བྱེད་པ *rab-tu ḥphrog-byed-pa* अपहारिन् (*A. K. 1-42*).

Digitized by Google

འཕྲོག་པའི་རྫས *phrog-pahi-rdsas* booty, stolen goods.

འཕྲོག་བྱེད *hphrog-byed* हरि as epithet variously applied: 1. the sun, the wind-god, the lord of death, Indra, the sky, wind, the 21st constellation Çravanâ. 2. myrobalan, white-pepper, mercury. 3. lion, a hero (*Mṅon.*). 4. symb. num. 11 (*Ya-sel. 54*).

འཕྲོག་བྱེད་གཏམ *hphrog-byed-gtam* हरि met. the cuckoo.

འཕྲོག་བྱེད་དབང་པོ *hphrog-byed dwaṅ-po* = the lion: འཕྲོག་བྱེད་དབང་པོ་བདུན་གྱིས་བཏེགས་པའི་ནོར་བུའི་ཁྲི་སྟེང་མཐོན་མཐོའི་སྟེང་དུ to him who sits on the exalted throne of gems borne by seven lions (*Yig. k. 4*).

འཕྲོག་བྱེད་མིག *hphrog-byed-mig* हर्यक्ष, हरिलोचन, as met. = the scorpion (*Mṅon.*); acc. to *S. Lex.* = སྦལ་པ the frog [also, a crab]*S.*

འཕྲོག་བྱེད་ཡུམ *hphrog-byed yum* an epithet of the mother of Vishnu (*Mṅon.*).

འཕྲོག་བྱེད་ས་བོན *hphro-byed sa-bon* हरिताल [yellow orpiment]*S.*

འཕྲོག་ཡས *phog. yas* हरित n. of a number.

འཕྲོད *hphrod* offering (of present) = ཕྲོད་པ resp. འབུལ་བ; འཕྲོད་བདེ (salutation) good health (*Yig. k.*). འཕྲོད་བསྟེན་པ *hphrod bsten-pa* recruiting of health when convalescent by a change or by resorting to mineral springs, etc.

འཕྲོད་པ *hphrod-pa*, 1. pf. ཕྲོད *phrod* vb. n. to སྤྲོད་པ *sprod-pa* to be given, bestowed, offered, delivered. འཕྲོད་འཛིན receipt, quittance; ངོ་འཕྲོད་པ to recognise, know, perceive. ནོར་འཕྲོད presents: ནོར་འཕྲོད་ཁྱེད་རང་དང་མཉམ་དུ་ང་འདི་རུ་ར (*A. 127*). 2. = མཐུན་པ or མཐུན་པ adj. fit, proper, suitable, agreeing with, congenial to: ཕོ་བ་ར་འཕྲོད agreeing with the stomach; མི་འཕྲོད་ཟས unwholesome food; མི་འཕྲོད་པ not acting (when medicine has not the desired effect) *C.*; རྗེ་བཙུན་ལ་ས་ཆ་འདི་འཕྲོད་དམ is this place agreeable to your reverence?

འཕྲོད་པ་ཉེར་བརྒྱད *hphrod-pa ñer-brgyad* or སྐར་དང་གཟའ་མ་འཕྲོད་པའི་མིང་རྣམས योग, वार the astrological terms for harmony of influence in the destiny of a person: (1) ཀུན་དགའ *kun-dgah*, (2) དུས་དབྱིག *dus-dbyig*, (3) དུལ *dul*, (4) སྐྱེ་རྒུ *skye-rgu*, (5) གཞོན *gshon*, (6) བྱ་རོག *bya-rog*, (7) རྒྱལ་མཚན *rgyal-mtshan*, (8) དཔལ་བེའུ *dpal-behu*, (9) རྡོ་རྗེ *rdo-rje*, (10) ཐོ་བ *tho-wa*, (11) གདུགས *gdugs*, (12) གྲོགས *grogs*, (13) ཡིད *yid*, (14) འདོད *hdod*, (15) འགལ་མེ *hgal-me*, (16) རྩ་སྟོན *rtsa-ton*, (17) འཆི་བདག *hchi-bdag*, (18) མདའ *mdah*, (19) གྲུབ *grub*, (20) མདུང *mduṅ*, (21) བདུད་རྩི *bdud-rtsi*, (22) གཏུན་ཤིང *gtun-çiṅ*, (23) གླང་པོ *glaṅ-po*, (24) སྟག་སྨྱོས *stag-myos*, (25) ཟད་པ *zad-pa*, (26) གཡོ *gyo*, (27) བརྟན *brtan*, (28) འཕེལ *hphel* (*Rtsi.*).

འཕྲོབ་པ *hphrob-pa* = འཕྲབ་པ *hphrab-pa* (*Sch.*).

འཕྲོལ་བ *hphrol-wa* = འཕྲལ་བ *hphral-wa* (*Sch.*)

འཕྲོས *hphros* (from འཕྲོ་བ q. v.) = ལྷག་ལུས residue (*Situ. 114*), excess of what is actually required, remainder, balance; འཕྲོས་རྣམས་གནང་འཚལ grant me that residue, let me have the remainder (*Yig. k.*).

Digitized by Google

བ

བ *ba* the fifteenth letter of the Tibetan alphabet sounded variously according to position or from usage as b, p or w.

བ *ba* I: 1. an affix sounded as *wa* for use of which v. ante under པ *pa*. 2. in Budh. *ba* is symbolical of the primordial which is simple and absolute, *i.e.*, འདུས་མ་བྱས་པ eternal and unchangeable; *ba* also represents སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྟོབས་བཅུ the ten moral powers of Buddha (*K. my.* ཀ, *208*), and further demonstrates the doctrine of Buddha in the Dharmārtha for the salvation of mankind (*K. d.* ན, *114*). 3. in mysticism, བ is held to signify ཤ meat and also ཟ་བ to eat (*K. g.* ཕ, *179*).

བ II: also བ་མོ *ba-mo* गो a cow; བ་གླང *ba-glaṅ* a bull; བ་ཅུ *ba-cu* (colloq.) a cow; བ་འཛི *ba-hjo* गोपाल a herdsman, cow-driver; བ་ཕྲུག calf; བ་རྨིག *ba-rmig* a cow's hoofs; བ་རྨིག་གི་ཆུ the water collected in the impression of a cow's foot on the ground, to denote a very small quantity of water (*Dsl.*); བ་ཉལ་མཚོ་གྲོད *ba-ñal mdso-grod* (ལས་མི་བྱེད་པར་བ་འདུ་བ་ཉལ་རྟིང་དེ་ལྟ་མཚོ་ལྟ་བ་ཟ་བ) (*Yig. k.*) to idle away time doing no work; compared with a cow which lying down chews the cud and does nothing more.

Syn. འཛོ་མ *hjo-mu*; ཧོ་འཕེལ *ho-hphel*; ཧོ་མོ་འཆིང *ho-mo-hchiṅ*; འབབ་བྱེད *hbab-byed*; ལུས་ལྡན *lus-ldan*; སྐོ་སྲུང་བྱེད *sko-sruṅ-byed*; བ་མོ *ba-mo*; ནུ་རྒྱས་མ *nu-rgyas-ma*; ཡོངས་འཇོམ *yoṅs-hjom*; གཞོན་མ *gshon-ma*; གྲུས་མ *grus-ma* (*Mṅon.*).

བ་གླང་སྐྱོང་བ *ba-glaṅ skyoṅ-wa* गोपाल; a low caste in India whose profession it is to tend cattle (*Ya-sel. 55*).

བ་གླང་ལྡན *ba-glaṅ-ldan* n. of a Yakshinī of Rohita who, having invited Buddha with his followers to her place, in honour of this visit caused 500 *vihāra* to be built miraculously (*K. du.* ཀ, *298*).

བ་གླང་སྤྱོད *ba-glaṅ-spyod* पश्चिमगोदानीय n. of a fabulous continent to the west of Jambudvīpa, and so called because cows feed on the lands and form the main wealth of the people (*K. du.* ན, *286*).

+ བ་གླང་མིག *ba-glaṅ-mig* 1. गवाक्ष a small opening in the wall of a house for light and air 2. n. of a medicinal flower and of millet (*Mṅon.*).

བ་གླང་རྫས *ba-glaṅ-rdsas* = སྤང་རྒྱན་མེ་ཏོག *spaṅ-rgyan me-tog* (*Mṅon.*).

བ་གླང་བསྲུང *ba-glaṅ-bsruṅ* = ཐལ་དྲེས་སྨན *thal-dres-sman* ཨུཏ་པ་ལ *ut-pa-la* (*Mṅon.*).

བ་གླང་ལྕེ *ba-glaṅ-lce* = ཁུར་མངས *khur-maṅs*.

བ་བརྒྱ *ba-brgya* कीट-जाल a spider's web.

‡ བ་ཀ *ba-ka* बक n. of a tree (*K. ko.* ཀ, *3*).

‡ བ་ཀུ་ལ *ba-ku-la* 1. n. of a *Preta* (*K. my.* ཕ, *288*). 2. n. of a flower (that of *Mimusops elengi*) which becomes full-blown when smelt by a woman who has the scent of wine in her mouth (*Yig. 41*).

Digitized by Google

བ་ཀན་སེལ་ *ba-kan-sel* n. of a medicine which cures phlegm.

བ་དཀར་ *ba-dkar* 1. white. 2. lime, lime-stone (*Schtr.*).

བ་གམ་ *ba-gam* वलभ, हर्म्य a dome on the top of a house: གསེར་གྱི་བ་གམ་ a golden dome (*A. K. 1-4*); བ་གམ་འོད་ཚོགས་ *ba-gam hod tshogs* the glittering dome; བདུད་རྩིའི་བ་གམ་ the celestial castle (*Yig. k. 2*) བ་གམ་ acc. to *Jä.* is a certain part of the timber work of a roof, something like pinnacle, battlement; བ་གམ་ཅན་ *ba-gam-can* = རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་ king's palace also བ་ཀྱུགས་ [illegible] milch-cow (*Mṅon.*).

བ་ཅར་ *ba-car* कच्छाटिका [a piece of cloth to cover the secret parts; the hem of a lower garment] *S.*

‡ **བ་ཌི་ཡ་ལ་** *ba-ḍi yā-la* = flax.

Syn. ཤ་ནའི་མེ་ཏོག་ *ça-ṇahi me-tog*; དྲིལ་བའི་སྒྲ་ *dril-bahi-sgra*; སྟོབས་ཅན་ *stobs-can* (*Mṅon.*).

བ་ཏི་ *ba-ti* in Sikkim and the West: dry grain-measure equal to four pounds. བ་ཏི་ཀ་ *ba-ti-ka* a small long measure, one seventh of a barley-corn.

བ་ཏུ་བ་ *Ba-tu-ba* n. of a country mentioned in Bon works (*B.ch. 4*).

བ་ཐག་ *ba-thag* 1. cob-web, or thread which is drawn from the spider's body. 2. root, stalk of fruit (*Jä.*).

‡ **བ་ད་ན་** *ba-da-na* = གདོང་ *gdoṅ* the face (mystic) (*K. g.* ཁ, *26*).

‡ **བ་ད་ར་** *ba-da-ra* jujube fruit = རྒྱ་ཤུག་ *rgya-çug* (*Ya-sel. 43*).

བ་དེ་ *ba-de* a tree: བ་དེའི་འབྲས་བུ་མོ་ཡུང་[illegible]

བ་དན་སེན་པོ་ *ba-dan sen-po* a demon of the *Nāga* class.

བ་དན་ *ba-dan* पताका (*A. k. 111-28*) acc. to *Liç* an ensign with pendent silk strips; acc. to *Jä.* a kind of dagger set upright, a semblance of which often attends apparitions of the gods. བ་དན་འཛིན་མ་ (Beng) निशान-धारी flagholder; carrier of a standard.

བ་བདེ་རྣམ་འཛོམས་ *Ba-bde rnam-hdsom* n. of a village in the neighbour-hood of *Stod-luṅ* (*Btsii.*).

བ་ཏི་ལ་ *ba-ti-la* n. of a tree (*Laṅ. Yig. 36*).

Syn. མ་ནོ་ཧ་ *ma-no-ha*; ལྡོང་རོས་ *ldoṅ-ros* (*Mṅon.*).

བ་ནུ་ *ba-nu* a mineral medicine: བ་ནུ་མ་ནི་བ་ནུ་བའི་ནད་རྣམས་སེལ་ (*Med.*).

བ་སྤུ་ *ba-spu* लोम, तनूरुह little hairs of the body; བ་སྤུ་ཅན་ *ba-spu-can* hairy, covered with hair; བ་སྤུ་མེད་ *ba-spu-med* bald. Syn. ལུས་སྐྱེས་ *lus-skyes*; འཕགས་པའི་མྱུ་ག་ or སྤུ་ *pags-pahi myu-ga*; འཕགས་པའི་མེ་ཏོག་ *pags-pahi me-tog* (*Mṅon.*). བ་སྤུ་ལངས་པ་ *ba-spu laṅs-pa* रोमहर्ष hair standing on end (out of fear). Syn. སྤུ་ཟིང་ *spu-ziṅ*; སྤུ་ལྡང་ *spu-ldaṅs*; སྤུ་གཡོ་བ་ *spu-gyo-wa*; སྤུ་ལོང་ *spu-loṅ*; བ་སྤུའི་རྣམ་འགྱུར་ *ba-spuhi rnam-hgyur* (*Mṅon.*). བ་སྤུའི་བུ་ག་ रोमकूप pore; བ་སྤུ་ལྡང་ संहृष्ट, joyful.

བ་བླ་ *ba-bla* (pron. *babla*) हरिताल, [illegible] yellow arsenic; yellow orpiment: བ་བླས་སྨན་ངན་རུལ་པ་གསོད་ *ba-blas smen-ṅan rul-pa good* yellow arsenic is an antidote against indolent sores and ulcers.

Syn. ས་འོག་ཕྲེང་བ་ *sa-hog phreṅ-wa*; སྣ་ཚོགས་མདོག་ *sna-tshogs mdog*; བ་གླང་སོ་ *ba-glaṅ-so*; གར་གྱི་བརྒྱན་ *gar-gyi-brgyan*: བ་སྤུ་ལྷུང་བ་ *ba-spu lhuṅ-wa*; བྱི་བླའི་མིག་ *byi-blahi-mig* (*Mṅon.*).

བ་འབོག་ *ba-bbog W.* clod, lump of earth.

Digitized by Google

བ་མེན་ *ba-men* गवय (*Mṅon.*) the gayal wild-ox (*Bos gavæus*). Acc. to Tibetan accounts the *Gayal* are indigenous to the Chittagong hill tracts and are also abundant in the forests of Pemakod where it has been with some success domesticated and yields good milk; but the Sanskrit name given in *Mṅon.* evidently refers to the yak-cattle of Tibet and Higher Asia. In *Lam.* གངས་རི་བ་མེན་ *gaṅs-ri-ba-men* is often mentioned and is certainly the yak of Tibet.

བ་མོ་ *ba-mo* 1. a cow (*Mṅon.*). 2. hoar-frost.

Syn. of 2. ནམ་མཁའི་རླངས་པ་ *nam-mkhahi rlaṅs-pa*; རྡུལ་གྱི་ཆུ་ *rdul-gyi-chu*; མཁའི་སིལ་པ་ *mkhahi-sil-pa* (*Mṅon.*).

བ་མོའི་བྱིའུ་ *ba-mohi byihu* चातक [the bird *Cuculus melanoleucus*, according to the legend living only upon rain-drops]*S*.

Syn. སྟོན་ཀ་སྤྱོད་ *ston-ka-spyod*; ལན་ཅིག་དགའ་ *lan-cig-dgah*; ཙ་ཏ་ཀའི་རྒྱལ་ *tsa-ta-kahi rgyal*; ཆར་མཚོན་བྱེད་ *char-mtshon-byed*; ཆར་རྟ་ *char-rta*; དགའ་བའི་སིལ་སྙན་ *dgah-wahi sil-sñan*; ཚངས་སྦས་ *tshaṅs-sbas* (*Mṅon.*).

‡ བ་ཙི་གེར་གླིང་ *ba-tsi ger-gliṅ* n. of an island: ཁ་ཆེའི་དགེ་འདུན་གཅིག་གིས་བ་ཙི་གེར་གླིང་ནས་ཕྱུགས (*A.* 55).

བ་ཚྭ་ *ba-tshwa* 1. described loosely as རྒྱ་མཚོའི་ཆུ་ *rgya-mtshohi-chu* sea-water (*Ya-sel.* 40). 2. impure soda incrusting the ground near salt lakes. བ་ཚྭ་ཅན་ *ba-tswa-can* =ཚྭ་སྒོ་ཅན་ क्षार; salty, briny; བ་ཚྭ་ཅན་གྱི་མཚོ་ *ba-tshwa-can-gyi mtsho* a lake of soda-salt; བ་ཚྭའི་སྐྱུར་རྩི་ *ba-tshwahi skyur-tshi* muratic acid (*Cs.*)

† བ་དྷྲ་བོ་དྷི་ *ba-dsra bo-dhi* n. of an Indian Buddhist, born in the country of Malaya, who visited China accompanied by his pupil Amogha Vajra during the reign of Emperor Ming Hung of the T'ng dynasty (*Grub.* 7).

བ་ཡི་ནུ་མ་ *ba-yi nu-ma* 1. cow's dug or teat. 2.=རྒུན་འབྲུམ་ *rgun-hbrum* grapes (*Mṅon.*).

བ་ར་པོ་ཏ་ *ba-ra po-ta* described as རི་དྭགས་ཀྱི་རིགས་ a wild animal of the deer class (*K. d.* ཟ, 374.)

བ་རི་ *Ba-ri* n. of a solitary monastery on the top of a hill in Tsang (*Deb.* ཀ, 35).

བ་རུ་ར་ *ba-ru-ra* बिभीतक a species of myrabolan [the plant *Terminalia belerica*]*S*. བ་རུ་ར་ཡིས་བད་མཁྲིས་ཚ་བ་སེལ (*Med.*).

Syn. ཏ་ཀ་ *ta-ka*; བ་བྷ་ *ba-bha*; རི་ལི་ *ri-li*; ཀར་ཤའི་འབྲས་བུ་ *kar-çahi hbras-bu*; མིག་གི་རྩ་བ་ *mig-gi rtsa-wa*; མིག་ཅན་ *mig-can*; ཚིམ་བྱེད་ *tshim-byed* (*Mṅon.*).

བ་རེ་ནང་ *Ba-re-naṅ* n. of a place in Tibet (*Yig.* 98).

‡ བ་ལ་ཀ་ *ba-la-ka* बलाका a tree [*Sida cordifolia*]*S*.: བ་ལ་ཀ་དང་ཙན་དན་དང་ (*K. g.* ཀ, 210).

‡ བ་ལ་ཤ་ *Ba-la-ça* n. of a *Tirthika* king: དེའི་ཚེ་བ་ལ་ཤ་ཞེས་བྱ་བ་ཕྱི་རོལ་པའི་རྒྱལ་པོ་ནང་པ་ལ་སྡང་བ་ཞིག་བྱུང་ནས་ནང་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་རྣམས་བཤིག (*K. my.* ཁ, 526).

‡ བ་ལ་ཧ་ *ba-la-ha* बलाहक [cloud]*S*. ཅང་ཤེས་བ་ལ་ཧ་ *caṅ-çes ba-la-ha* is a *tamchok* or wonderful horse of Indra famous like Alexander's Bucephelus.

བ་ལང་ *ba-laṅ* like བ་གླང་ also ཕྱུང་ཐོང་, a bullock: བ་ལང་རྫི་མ་ a woman tending bullocks; བ་ལང་བགྲང་ *ba-laṅ-bgraṅ* v. བ་ལང་དཀར་རྒྱུག below. བ་ལང་གི་མཁྲིས་ गोरोचन [bullock's bile used as medicine by Hindus]*S*. བ་ལང་གི་རྨིག་ གོཥ្ប cow's foot-mark holes; བ་ལང་གི་ཕྲུག་ कलभ, गजपोत [a young elephant]*S*.; བ་ལང་ཁ་ཤོ་སྔོན་པ་ *ba-laṅ kha-sho sṅon-pa* n. of a wild animal of the deer species

Digitized by Google

(*K. ko.* ཀ, *2*); བ་ལང་ཁྲ་བོ a spotted or parti-coloured bullock; བ་ལང་འདང་ཕྱུག *ba-lan ḍwan-phyug* a herdsman, keeper or tender of cattle; བ་ལང་སྣ गोनास tobacco leaf; lit. bullock's nose; བ་ལང་སྐྱོང गोविन्द [a cowkeeper]*S.* བ་ལང་རྨིག་པ गोक्षुर [1. bullock's hoof; 2. the plant *Asteracantha longifolia*]*S.* བ་ལང་རྨིག་རྗེས गोष्पद [cow's foot]*S.* བ་ལང་ཚོགས गोष्ठ [a cow-shed]*S.* བ་ལང་རྫི गोपाल [a cow-keeper]*S.*

བ་ལ་སངས་རྒྱན་ལ་བཀྲེན *Ba-la sans-gyen-la kthen* n. of the son of མུ་སངས་ལ་བཀྲེན *mu-sans-la kthen* (*G. Bon. 23*).

བ་ལུ *ba-lu* तालीश species of fragrant arborescent plants (rhododendrons) growing in the Himalaya and Tibet the bark and leaves of which are used as incense by Tibetans; its flowers are called ད་ལི *da-li* (*Lic.*).

བ་ལུ་ཀ *ba-lu-ka* n. of an aquatic insect (*K. du.* ཙ, *241*).

‡ བ་ལིང་ག་ནའི་ཤིང *ba-linga-nahi çin* पाशिकुलकाथ [a species of creeper]*S.*

Syn. ཤིང་ཀུན་ཅན *çin-kun-can*; ངན་དགའ་མ *nan-dgah-ma*; སེང་མོ་སྣོད་ལྡན *sen-mo snod-ldan*; འཇུག་བྱེད *hjug-byed.*

‡ བ་ཤ་ཀ *ba-ça-ka* वासिका [the plant *Justicia ganderussa*]*S.* Syn. རྟ་ཡི་སོ་ཅན *rta-yi so-can*; སེང་གེའི་གདོང *sen-gehi-gdon*; གནས་ཅན་མ *gnas can-ma*; རྟག་ཏུ་ཁྲོ *rtag-tu-khro*; སེང་གེ་ཅན *sen-ge-can*; ཁྱུ་མཆོག *kkyu-mchog*; སྨན་པའི་མ *sman-pahi-ma* (*Mnon.*).

བ་ཤུ *ba-çu W.* a virulent boil, ulcer (*Jä.*).

བ་སོ *Ba-so* 1. a large village in Tsang (*Lon.* ༢, *9*); བ་སོ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཚན *Ba-so chos-kyi rgyal-mtshan* a celebrated lama of that place. 2. ivory, tusks of elephant: བ་སོ་མཁན *ba-so-mkhan* worker in ivory.

‡ བ་ཧི་ཀ *ba-hi-ka* a bird (*K. my.* ཀ, *18*).

བ་ཧྭ *ba-hwa*; here བ *ba*=འདུས་མ་བྱས་པ simple, not compounded, and ཧྭ=འདུས་བྱས *hdus-byas* therefore མི་བརྟན་པ transient and unsteady (*K. my.* ཀ, *208*).

‡ བྷ *bha*=ཁུར་ལྕི་བ་ཁྱེར་བ *khur-lci-wa khyer-wa* carrying heavy burdens, hence it signifies a *Bodhisattva* or *Mahâsattva* who is capable of carrying heavy moral responsibilities, *i.e.*, the burden of the *anuttara samyak-dharma* on his shoulders (*K. my.* ཀ, *208*).

‡ བྷ་ཀེ་ར་ཀུཊ *Bha-ke-ra kuṭ* n. of a town in the country of Tamal (*Dsam.*).

‡ བྷ་ག་ན *bha-ga-na*=མཁའ་འགྲོ་མ a fairy, in mysticism (*K. g.* ཁ, *26*).

‡ བྷ་དྲ་ལ *bha-dra-la*=བྷ་དྲ་ལའི་ཕྱེ་མ *bha-dra-lahi phye-ma* (*K. g.* ཙ, *45*).

‡ བྷ་ར་ཏ *Bha-ra-ta* king Bharata (from whom the Pauranic name Bhârat Varṣa has been derived); the second step-brother of king Râma. བྷ་ར་ཏ་ལྷག་པར་གནས་པ་ཤེས་བྱ་བའི་གླིང *bha-ra-ta lhag-par gnas-pa shes-bya-wahi glin* n. of a continent (*K. d.* ར, *342*).

‡ བྷ་ར་ན *bha-ra-na* an Indian Buddhist pandit who with his colleague Mâtanga visited China during the reign of Emperor Han Mingti, and first introduced Buddhism there about A.D. 61. (*Grub.* ད, *7*).

‡ བྷ་ལེན་ཏྲ *Bha-len-tra* वारेन्द्र the country Vârendra (North Bengal): ཤར་ཕྱོགས་བྷ་ལེན་ཏྲ་ན་རྟེན་གྱི་རྒྱུད་མང་པོ་ཡོད in the eastern quarter in Bhalentra there were many Buddhist images and symbols (*A 60*).

‡ བྷང་ག་ལ *Bhan-ga-la* Bangala (modern Eastern Bengal): བྷང་ག་ལ་ལ་བ་སམ་ཙནྡ་དཔལ་བྱ་ཕྱུག་ནས

Digitized by Google

(king Deva Pala) summoning all the Bangala-pa into war (*A. 60*).

བྷུ *bhu* = འདྲེས *bdres* mixed (mystic) (*K. g.* ཁ, *179*).

‡ བྲཧྨ་དཎྜི *Brahma dandi* n. of a medicinal (vegetable) drug: བྲཧྨ་དཎྜི་དང་། ཐི་ཀྲང་ཀ་དང་། ཏ་རུ་དང་། ཀླུ་ཀེ་སར་དང་། ཁོ་ལ་ཆེན་ཏེང་། ཀླུ་མཚན་ཀྱིས་ཕྱག་ནས་འདོད་པ་ཐམས་ཅད་ཐུན་མོང་དབང་དུ་འགྱུར་རོ (*K. g.* ཙ, *49*).

བག *bag* I: 1. = ཉུང་ཟད *ouṅ-sad* a little, slight: སྣུམ་བག་ཆགས་པ *snum bag chags-pa* a little oil was on it (*A. 133*). 2. a primary signification of this word seems to be: a narrow space; fig. བག་རོན་པ to be straitened, in necessitous circumstances (*K. d.* ཉ, *337*). acc. to *Jä.* attention, care, caution, relative to physical and moral evils or contaminations; བག་མེད inattentiveness: ར་རོ་དང་པོ་བག་མེད་པ the beginning of intoxication is the disappearing of attention; as adj. or attribute: careless, unrestrained, fearless; མི་བདེ་བའི་བག་མེད fearless of misfortune (*Dzl.*). See also below under བག་མེད.

བག་སྐར *bag-skar* or བག་སྐར་རྩིས *bag-skar-rtsis* astrological calculation regarding good and bad luck at the selection of a bride.

བག་ཁག *bag-khag* brick of tea weighing 6 lb. (*Rtsii. 70*).

བག་འཁུམས་པ *bag-bkhums-pa* 1. = བློ་ཆུང་བ *blo-chuṅ-wa* timid, also little-minded (*Mṅon.*). 2. acc. to *Sch.* to be afraid of.

བག་གླུ *bag-glu* marriage songs, *i.e.*, those sung on the occasion of a marriage by women.

བག་ཆགས *bag-chags* वासना, प्रकृति, स्वभाव habit, inclination, propensity: ཚེ་སྔོན་མའི་བག་ཆགས पूर्वजन्मवासना; the habits or propensities of a former life. བག་ཆགས་བཟང *bag-chags-bzaṅ* good propensities. བག་ཆགས་གསུམ *bag-chags-gsum* acc. to the Bon, the three vices of mind, body and speech (*B. Nam.*). བག་ཆགས་རང་གྲོལ *bag-chags raṅ-grol* n. of a religious work of the *Rñiṅ-ma* school.

བག་དྲོ་བ *bag-dro-wa* in easy circumstances; also, a cheerful state of mind (*A. 149*).

བག་ལྡན *bag-ldan* modest, discreet, temperate, careful; one possessed of self respect: བག་དང་ལྡན་པར་སྤྱོད་ཤིག behave honestly (*Hbrom. 106*).

Syn. བག་ཡོད *bag-yod*; ཁྲེལ་ཡོད *khrel-yod*; ངོ་ཚའི་ཚུལ་ཅན *ṅo-tshahi tshul-can*; ངོ་ཚ་ཤེས་པ *ṅa-tsha çes-pa* (*Mṅon.*).

བག་ཕེབས *bag-phebs* = སྤྲོ་བ *spro-wa* (སེམས་སྤྲོ་ཞིང་བློ་བདེ་བ་བྱས་ནས *blo bde-wa byas-nas*) with a cheerful mind; without care, anxiety or fear. Adv. བག་ཕེབས་པར = སྤྲོ་བར at ease, leisurely, without any hurry: ཁྱེད་རང་རྣམས་པ་བག་ཕེབས་པར་གཟིམས you gentlemen sleep without any anxiety or fear, *i.e.*, being at ease (*A. 130*).

བག་པ *bag-pa* as a verb. to be afraid, to be apprehensive of, to be anxious; བག་འབེབས་པ *bag-bbebs-pa* to drop, abandon cast away all fear.

བག་ཚ་བ *bag-tsha-wa* = སྙིང་ལ་ཚ་ལངས་བྱེད་པ *sñiṅ-la-tsha-laṅs byed-pa* 1. to be afraid, panic-struck; to be convulsed out of fright: བག་ཚ་བ་ཅི་ཡང་མ་བྱུང་བའི་བར་དུ in the meanwhile there arose no apprehension or cause of uneasiness whatever (*A. 87*). 2. sbst. fear, timidity, anxiousness; བག་ཚ་མེད་པ *bag-tsha med-pa* fearlessness (*Jä.*). བག་མི་ཚ *bag-mi-tsha* intrepid, fearless; as sbst. one who does not become affected by threat, fear, or danger; a hero, an intrepid person.

བག་ཡོད *bag-yod* = བག་ལྡན *bag-ldan* a prudent person; one who is pious, law-abiding, temperate, dutiful, discreet and conscientious in his dealings: རྟག་ཏུ་བག་ཡོད་མི་རྣམས་ལ། འཇིག་རྟེན་ཀུན་གྱིས་ཕྱག་ཕྱག་བྱེད all the world bows to

Digitized by Google

those who at all times possess self-restraint and honesty (*K. d.* ཀ, *113*).

བག་མེད་ *bag-med* प्रमादिन् impious, dishonest, immodest, impudent, indiscreet, etc. བག་མེད་དགྲ་ཡི་མཆོག་ཡིན་པས། བག་མེད་སྐྱེས་བུ་ལས་མི་བྱ། ལྷ་རྣམས་བག་མེད་ཕྱུགས་ཀྱིས། ཡང་དང་ཡང་དུ་ངན་སོང་ལྟུང་ (*K. d.* ཀ, *107*) a dishonest and impudent person is the chief of all enemies, do not be attached to such a man; the immodest gods again and again fall into perdition; བག་མེད་དགེ་བ་མི་བྱེད་ཅིང་ངན་སོང་དུ་ལྟུང་། སྡིག་པའི་ལས་མི་གཏོང་བ་ནི། he who not performing works of piety falls into misery and does not give up works of sin is called *bag-med-pa*. བག་མེད་པའི་གནས *bag-med-paḥi gnas*, प्रमादस्थान [place of mistakes]*S*.

བག་ཡོད་པ *bag-yod-pa* अप्रमाद [absence of mistake, carefulness]*S*. reverence, fear, self-respect, self-control; as adj. chaste, careful, conscientious; བག་པོ *bag-po* adj. = བག་ཡོད་པ *bag-yod-pa* (*Cs*.).

བག་ཡངས *bag-yaṅs* sbst. प्रहार [a striking]*S*. as adj. intrepid.

བག II: meal (generally of barley, the staple food of the Tibetans) བག་སྡེར་ bowl to keep barley flour; བག་ཕྱེ *bag-phye* barley flour; བག་སྐྱོ *bag-skyo* thin pap or porridge of meal; བག་ཟན thick pap, dough; བག་དྲོན warm porridge; བག་སྦྱར *bag-sbyar* paste; བག་སྦྱིན *bag-sbyin* lute, putty, a compound of meal and glue; བག་ལེབ *bag-leb* or ལེབ་བག *lebs-pag* *C*. cake or bread.

བག་མ *bag-ma* वधू newly married wife, a bride; *bag-po* bridegroom; བག་གཡོག་མ *bag-gyog-ma* a maid-servant who waits upon a bride; བག་རོགས *bag-rogs* = བག་གཡོག attendants on a bride at the time of marriage; བག་ལོག *bag-log* the return of the bride accompanied by her husband for the first time after marriage. བག་མར་བཏང་བ *bag-mar btaṅ-wa*, विवाह given in marriage; བག་མར་བླང་བ *bag-mar-blaṅ-wa* = མནའ་མར་བླང་བ [illegible] to take as wife, to marry; བྲམ་ཟེ་ཞིག གིས་བུ་མོ་ཞིག་བག་མར་བླངས་ a Brāhman took a girl for his wife. (*K. du.* ད, *261*).

Syn. བག་གསར *bag-gsar*; དང་པོའི་རྡུལ་ཅན *daṅ-poḥi rdul-can*; ཁྱོ་འདམ་མ *hkyo-hdam-ma*; ལག་འཛིན་མ *lag-hdsin-ma*; ལྷན་ཅིག་སྤྱོད་མ *lhan-cig spyod-ma*; ཉ་བཟུང་མ *ña-bzuṅ-ma*; ཆོས་བཅས་མ *chos-bcas-ma*; ཁྱིམ་གསར *khyim-gsar*; མཆིས་བྲང་ *mchis-braṅ* (*Mṅon*.).

བག་ཙམ *bag-tsam* = ཅུང་ཙམ or ཅ་ཙམ, ཅེས; a little; རེ་བག་ཙམ་རེ each a little money (*Mil*.); དང་ཀ་བག་ཙམ་བདེ་ the appetite is growing a little better; བག་ཙམ་པ slight, insignificant, trifling (*Jā*.).

+ བགས *bags* = རིམས slowly, gradually, one after another, by degrees; བགས་ཀྱིས *bags kyis* = རིམས་ཀྱིས་ *rims-kyis*: བགས་ཀྱིས་རི་བོ་བགས་ཀྱིས་འཛེགས climbed up the hill slowly, *i.e.*, by degrees (*A. 131*). བགས་ཀྱིས་འགྲོ = ཆ་ཆུང་

བང་ *baṅ* धावन 1. foot-race: བང་རྒྱུག་པ *baṅ-rgyug-pa* to run a race. བང་མཆོང་འགྲོས *baṅ-mchoṅ-hgros* or རྐང་པ་བསྐྱོད་ movement or gesture of the feet in dancing (*Mṅon*.); also = གོམ་པ་ཆེན་པོ་རྒྱུག་པ making long strides, or paces in running (*Mṅon*.). 2. courier: བང་གཏོང་བ despatching a messenger, also running.

བང་ཁྲི *baṅ-khri* shelf: བང་ཁྲི་གསུམ་བརྩེགས *baṅ-khri gsum-brtsegs* a shelf in three steps or tiers (*Rtsii. 55*).

བང་ཆེན *baṅ-chen* or བང་ཆེན་པ = འབབ་མ, [illegible] [one going down, descending]*S*. swift messenger, courier: གཞུང་དོན་གྱི་བང་ཆེན་མི་ཉུང་ཙམ་པ་བཅོལ་བ་བསྐྱོད་པ (*Rtsii*.).

Syn. ཕོ་ཉ *pho-ña*; ཕྲན་རྣ *ñan-rna*; འཕྲིན་སྐྱེལ *hphrin-skyel*; བང་ཕྱིན *baṅ-phyin* (*Mṅon*.).

བང་བ *baṅ-wa* or བང་མཛོད *baṅ-mdsod* store-room, store-house, corn magazine, also

Digitized by Google

treasury; བང་ཁང་ *bañ-khañ* id.; བང་ཕུད *bañ-phud* the first-fruit offering from the barn (*Jä.*); དབུས་བང་ *dbus-bañ* cup-board, press (*Jä.*).

Syn. མཛོད་ཁང་ *mdsod-khañ*; བདུན་ཁང་ *bdun-khañ*; ལོངས་སྤྱོད་གནས *loñs-spyod-gnas* (*Mñon.*).

བང་མཛོད་པ *bañ-mdsod-pa* = ཕྱག་མཛོད་པ *phyag-mdsod-pa.*

Syn. མཛོད་པ *mdsod-pa*; མཛོད་འཛིན་པ *mdsod-hdsin-pa* (*Mñon.*).

བང་རིམ *bañ-rim* = སྐྱེ་འགས་ཕྲིགས the steps of a chorten; terrace-steps: དབང་ཕྱུག་གི་མདུན་ནས་རི་རབ་ཀྱི་བང་རིམ་ལ་ཐུག་པར་བྱེད་དོ from the front of Is'wara to the first terrace step of the Sumeru they are made to reside (ཐེག་ཆུང, *Theg 33*).

བང་སོ *bañ-so* or བང་པོ *bañ-po* a tomb, monument, but esp. graves of kings, royal monuments or tombs.

འབངས་པོ *bañs-po* = རློན་པ *rlon-pa* wet, moist (*Mñon.*).

བད *bad* [1. moisture, humidity *W.* 2. edge, border: བད་ནི་གསེར the edge is of gold *Sch.*] *Jä.*

བད་ཀ *bad-ka* *C.* a plant similar to mustard yielding oil (*Jä.*).

‡ **བད་ཏི་ཀ** *bad-ti-ka* n. of a bird (*K. ko.* ཀ, *3*).

བད་ས *Bad-sa* n. of a tribe or class (*K. du.* ཨ, *333*).

བད་ཀན *bad-kan* ཐ་གས mucous, phlegm: བད་ཀན་འཇོམས *bad-kan-hjoms* that which removes phlegm. བད་སྨུག *bad-smug* = བད་ཀན་སྨུག་པོ *bad-kan smug-po* convulsions, choleraic cramps (*Mñg. ch. 5*).

བད་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ལ་གདམས་པའི་མདོ *Bad-sa-lahi rgyal-po Hchar-byed-la gdams-pahi-mdo* the Sûtra on the instruction given to *Hchar-byed* the king of Badsala. Buddha perceiving that the time had arrived to convert the king of Badsala proceeded to that country with his attendants and followers. The king about this time was proceeding to invade the city of གཞན་གསེར་ཅན *Gshan-gser-can*; and, meeting Buddha on the way, became annoyed and asked what business that wicked man (alluding to Buddha) had in shooting arrows at him, the arrows rising in the air miraculously and sounding the following verse:—ཐེ་ཚོམ་རི་རྒྱལ་བསྐྱལ་བ་ཆེ། འདི་ལས་ཕ་རོལ་འགྲོ་བར་བྱེད། །ཆོས་དབྱིངས་བདེ་རྒྱལ་བསྐྱལ་འཕྱང་། །རིམ་པ་ཡི་མཁར་ལས་བྱེད་ཀྱང་། (*K. d. 337*). But listening, the king perceived the truth and became converted to Buddhism. བད་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ཀྱིས་ཞུས་པའི་མདོ the Sûtra delivered at the prayer of *Hchar-byed* king of Badsala. In this the story is told of the illicit connection which Buddha was said to have had with queen S'yâmâ, a story set afloat by queen Anupamâ the daughter of Madhu. When the malicious design of the enemies of Buddha was percieved by the truth having been brought to light, the king with his wife became firm believers in the religion of Buddha (*K. ko.* ཨ, *350*).

‡ **བན་སྐྱ** *ban-skya* (བན = བན་དེ *ban-de* a Buddhist monk or priest, སྐྱ = a layman) སྤྱིར་བན་སྐྱ་ཐམས་ཅད་སྐྱབས་འགྲོ་ལ་བཙུད་པས compelled all the priests and laymen in general to take refuge in Buddhism (*A. 103*).

ꜙ **བན་གླང་** *ban-glañ* = བ་གླང་ ox, bull.

བན་བུན *ban-bun* 1. = ཙེ་རེ་ཙོ་རེ *dsa-re-dso-re* little by little. 2. = ཏབ་ཏུབ, ཟླུག.

‡ **བན་དྷ** *ban-dha* or བྷན་དྷ *bhan-dha* 1. = ཐོད་པ skull, cranium; prob. ཀ་པཱ་ལ (a skull used in *Tantrik* rites as a vessel for drinking

Digitized by Google

water or wine). 2. n. of a great mountain situated to the north of the snowy mountains of Kakāri, and filled with medicinal plants and minerals; a kind of animal which can at will transform itself into a lion having eight feet lives there. (*Lam.* 36).

‡ བན་དེ *ban-de* वन्द्य worshipful, venerable, a Buddhist monk or priest. བན་རྒན *ban-rgan* an old or elderly priest; བན་དེ་སྤྲང་ or བན་སྤྲང་ *ban-sprañ* and སྤྲང་བན a mendicant monk; བན་ཆུང *ban-chuñ* pupil in a monastery. བན་དེའི་མཁྲིས་པ *ban-debi mkhris-pa* (ངང་པ་སྐྱ་ སྔོང་གི་མཁྲིས་པ) the bile of the brown-duck (mystic) (*Mñg.* 111).

‡ བན་དྷུ་ཀ *ban-dhu-ka* जीवक, ཀུ་བ a youth, n. of a red flower [जीवक the plant *Terminalia tomentosa*]*S.*

Syn. རྩ་ལག་ཅན *rtsa-lag-can*; གཞོན་ནུ *gshon-nu*; ནུས་ལྡན *nus-ldan*; རྩ་ལག་འཚོ *rtsa-lag-btsho*; མེ་ཏོག་དམར *me-tog dmar*; ལང་ཚོ་ཅན *lañ-tsho-can* (*K. d.* ན, 75).

‡ བན་དྷུ་ཛི་བ་ཀ *ban-dhu dzi-wa-ka* बन्धुजीवक n. of a red and brilliant flower [a shrub bearing a red flower, *Pentapetes phœnicea*]*S.*

བན་ཏ *Ban-ta* n. of a tribe in Nepal (*Dsam.*).

བན་བོན *ban-bon* for (བན་དེ and བོན་པོ) Buddhist priest and Bon priest (*Ya-sel.* 18).

བན་ཟོན་བྱེད་པ *ban-zon byed-pa* = རེ་དོགས་འཛིན་པ also དོགས་ཟོན་བྱེད་པ to be alarmed; to take heed.

བན་གཟན *ban-gzan* the shawl or serge-cloth wrapper used by Tibetan lamas or བན་དེ (*Rtsii.*). བན་ལྷམ *ban-lham* shoes worn by Buddhist priests (*Rtsii.* 51).

‡ བནྟ་ཤཱ་ཀ *bān-ta śa-ka* वान्ताशक n. of a bird (*K. ko.* ཀ, 3) [one who eats what is vomited]*S.*

བབ *bab* and བབས *babs*, v. འབབ་པ *bbab-pa*. བབས་པ *babs-pa* = ལེན་པ *len-pa* taking, assuming; མི་ལུས་བབས་པ *mi-lus babs-pa* (*Yig. k.*).

བབ་ཅོལ *bab-col* = དྲན་མེད want of consideration in speaking and acting, = བབ་ཅབ, རྒྱུ་ལུམ *gyu-lum* hastiness, rashness: ཉེས་པ་ བབ་ཅོལ་དུ་བྱེད་པ to sin recklessly, without heed or regard. བབ་ཅོལ་སྒོམས་པ *bab-col goms-pa* सहसाभ्यास (*A. K.* 910) [sudden practice.]*S.* བབ་ཅོལ་སྨྲ་བ *bab-col smra-wa* = རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun-smra-wa* speaking falsehood, also insincere speech. བབ་ལྷིང་ *bab-lhiñ* considerateness and discreetness in any work or proceeding; བབ་ལྷིང་ངང་ནས་བརྟག having carefully weighed the circumstances; on full consideration of a subject (*Yig. k.*).

བབ་མལ *bab-mal* = ས་ཚུགས་ also called ས་ཚུགས *sa-tshugs* which really signifies a halting stage after a day's march, lodging for one night, place of one day's halt; ཉིན་རེ་ཉིན་གཉིས་ཀྱི་བབ་མལ་འཛིན་པའི་ས་ at a place calculated for staying at after one day's or two days' journey (*A.* 157).

བབ་མོ *bab-mo* or བབ་མོ in *Ld.* soft, mild; also chaste, modest (*Jä.*).

བབ་བླ *bab-bla* हरिताल sulphate of arsenic.

བབ་ས *bab-sa* अवतार landing place; also settlement, colony (*Jä.*). བབས་སྟེགས *babs-stegs* = འབབ་ས *bbab-sa* a place of landing, a landing.

བབས་འབྲེལ *babs-bbrel* = ཟུང་འབྲེལ, joint, combined; conjointly, in connection; also in harmony with, in accordance with: དེ་མ་བྱུང་ན་ཡིན་ཟེར་བ་འཕྲིན་བབས་འབྲེལ་དགོས except, but for that, we should require an order according to the circumstances (*Rdes.* 16); མཆོད་ཡོན་ཟུང་ལ་གཞུང་བབས་འབྲེལ་གྱི་བཀའ་ཤོག་ཕྱག་དང་ an official authority (jointly) from the Church government (མཆོད་ཡོན) and the Emperor of China (གོང་མ), etc. (*D. sel.* 7).

Digitized by Google

བབས་བོས *babs-bos* suitable or fit for, opportune: བབས་བོས་ཀྱི་མཐུན་རྐྱེན་ཞབས་ཏོག་ assistance according to what shall be suitable or needed (*Yig. k.*).

བམ *bam* or བམ་པ *bam-pa* stale, mouldy, decaying.

བམ་པོ *bam-po* that which has been gathered together, what is put or grouped into one; and, hence, frq. a section or subdivision of a book, a number of chapters taken together; a series of pages; a set of slokas; གླེགས་བམ *glegs-bam* that which is gathered between boards, *i.e.* a book or MS.

བམ་རིལ *bam-ril* 1. defined as མི་རོ་གཙང་མ་སྐྱོན་མེད *mi-ro gtsaṅ-ma skyon-med* fresh human corpse without any part injured or decayed. 2. that which is weakened or worn out by much usage. 3. mould in *W.* (*Jä.*)

བམ་རོ *bam-ro* a made-up effigy to represent the dead bodies of supposed enemies of Buddhism, gen. used in *Tantrikism.*

བར *bar* 1. མཚམས, བར་སྣང intermediate space, that which lies or comes between, that which intervenes (used as adj. or as sbst.): བར་གྱི་བསྐལ་པ བར་སྐབས the intermediate age; བར་གྱི་ཚིག་ཕྲད་མ་སྨོས་པར་བྱས མཚམས་སྦྱོར་གྱི་ཚིག omitting the intermediate word or particle, or making it eliptical; བྲག་གི་བར་ན་ཐུ་ལེ་ཡི་བར་ཐིག a wedge of lapis-lasuli in between the rock; ལྕེ་བར isthmus, neck of land; སྟོད་སྨད་བར་གསུམ upper, lower and middle country; བར་གྱི་རྗེང་བག a lizard, as an amphibium partaking of two natures (*Jä.*). But བར most commonly occurs in the sense of a postp. or of an adv. when it usually takes such forms as བར་ལ *bar-la*, བར་ན *bar-na*, བར་དུ *bar-du*=betwixt, between; also, up to, until, as far as; during: ཆུ་ཁའི་བར་དུ་ཟམ་པ་བཙུགས་པ་ཡིན between the river banks a bridge had been placed; ཞག་བདུན་གྱི་བར་དུ during seven days (he had not eaten any thing); ད་ལྟའི་བར་དུ till now; ད་ཙམ་གྱི་བར་དུ; ད་བར. until now, hitherto; དེའི་བར་དུ or དེ་བར till then, up to that time; ལན་གསུམ་གྱི་བར་དུ at three (different) times; frq. with verbs: རྩེ་མོ་ལ་ཐུག་གི་བར་དུ till even touching the top. With a negative, བར་དུ etc. is equivalent to: as long as, མ་ཐོབ་པའི་བར་དུ as long as it has not been obtained, *i.e.*, until it is obtained; ཤི་བ་ཉེ་བར་དུ till or up to his death (*Mil.*); མ་སླེབ་པ་བར་དུ as long as we have not reached, attained to. བར་ནས *bar-nas* from between: གུར་གཉིས་ཀྱི་བར་ནས from between the two tents. བར་བྱེད་པ to interpose, intercede, mediate (*Jä.*).

བར་སྐབས *bar-skabs* སྐབས་བར space of time, meanwhile.

བར་ཁང་ *bar-khaṅ* 1. acc. to *Sch.* a building between two other houses. 2. central house or room.

བར་ཁྱི *bar-khyi* n. of a demon (མ་བདུད) of the nāga class

བར་ཁྲ *bar-khra* a kind of tea of middling quality (*S. kar. 179*).

བར་གོས *bar-gos* a sort of waistcoat.

བར་གྱི་མཚམས *bar-gyi-mtshams* the intermediate space or zone (*Ñag*).

བར་གྱི་ཁ་སྒྲིར སྒོ་ཁྱམས [a portico or veranda]*S.*

བར་གྱི་ལྡིང་གཉིས *Bar-gyi ldiṅ-gñis* n. of a dynasty which reigned in Tibet, of which there were only two kings, viz:—གྲི་གུམ་བཙན་པོ *Gri-gum btsan-po* and སྤུ་དེ་གུང་རྒྱལ *Spu-de guṅ-rgyal* (*B. Nam*).

བར་དགའ *bar-bgab* 1=རེ་འགའ་re-bgaḥ occasionally, at times. 2. some, several; several times, now...now...(*Jä.*).

བར་གྲས *bar-gras*=འབྲིང་གི་གྲས of the middle class, quality, or size. བར་ཞིབ *bar-shib*

Digitized by Google

barley flour of second quality (*Rtsii.*); བར་གཡུ *bar-gyu* = གཡུ་འབྲིང་ *gyu-hbriṅ* turquoise of second quality; བར་ཤ second quality meat (*Rtsii.*).

བར་ཆོད་ *bar-chod*, བར་ཆད་ *bar-chad* or བར་གཅོད་ *bar-gcod* अन्तराय: that which interferes, cuts in between something else; any hindrance, accident, impediment, untoward occurrence, interruption: སྲོག་གི་བར་ཆད་དུ་འགྱུར meeting with an accident, to perish, to be lost; བར་ཆད་སེལ་བ to remove impediments; ང་མ་བར་ཆད་མེད་པར without meeting with an accident (*Mil.*); བར་ཆད་སྒོམ་པ to meditate evil, to brood mischief; བར་ཆད་མ་བྱས་པར not having played me a roguish trick (*Jä.*). Whilst བར་ཆོད indicates usually any interruption in a worldly business caused by any accident, disease, etc., it means also a change of mind or a hindrance by sin, etc. Again, when a Buddhist who has been for years observing the rules of *Vinaya* and suddenly betakes himself to the practice of the *Tantrik* rites but fails and becomes a fallen monk, this change of religious practice has been to him a *Bar-chad*.

Syn. གོ་གོས *go-gos*; བགེགས *bgegs*; སྒྲུབ་མ་འབྱུག *sgrub-ma-hjug*; བར་དུ་གཅོད *bar-du-gcod* (*Mṅon.*).

བར་ཆད་མེད་པ अनन्तरम्, निरन्तर continuously, uninterruptedly.

བར་དུ *bar-du* मध्ये; in colloq. དབར་དུ *dwar-du* between. བར་དུ་དགེ मध्यकल्याण [good or propitious in the middle.]*S.* བར་དུ་གཅོད་པའི་ཆོས आवरणिक धर्मः [intervening or obstructing objects.]*S.* བར་དུ་གཅོད་པའི་བགེགས་བཞི the four obstructions, to good work, etc. which bring calamities on men: (1) ལུས་ཀྱི་བར་ཆད danger to one's body such as are diseases; (2) ཆོས་ཀྱི་བར་ཆད་བདུད the danger of devotion to religion is the devil བདུད; (3) ཚེའི་བར་ཆད་ཉེས faults are the dangers to life; (4) བསོད་ནམས་ཀྱི་བར་ཆད་ལས the danger to merit (*D.R.*).

བར་དོ *bar-do* also བར་མ་དོ *bar-ma-do* the intermediate state between death and re-birth, of a shorter or longer duration, ordinarily under 49 days; lit. བར between and དོ two, *i.e.*, between the two, so the present life is a state of *Bar-do* inasmuch as it lies between the past and future existences. There are according to the work called *Tho-sgrol* six varieties of the *Bardo*: (1) སྐྱེད་གནས་བར་དོ *skyed-gnas bar-do*; (2) རྨི་ལམ་བར་དོ *rmi-lam bar-do*; (3) བསམ་གཏན་བར་དོ *bsam-gtan bardo*; (4) འཆི་ཁ་བར་དོ *hchi-kha bar-do*; (5) ཆོས་ཉིད་བར་དོ *chos-ñid bar-do*; (6) སྲིད་པ་བར་དོ *srid-pa bar-do*. Acc. to *Rñiṅ-ma Bkah-gter* system there are seven stages of *Bardo*: (1) རང་བཞིན་གྱི་གནས་ཀྱི་བར་དོ; (2) ཆོས་ཉིད་སྲིད་པའི་བར་དོ; (3) ཟུང་འཇུག་སྒྱུ་མའི་བར་དོ; (4) རང་རིག་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་བར་དོ; (5) ཕྱམ་ཚམ་རང་བཞིན་གྱི་བར་དོ; (6) འཁྲུལ་མེད་རྟེན་འབྲེལ་བར་དོ; (7) འཁོར་འདས་གཉིས་ཀྱི་བར་དོ. Acc. to the *Bkah-rgyud-pa* school there are five stages in the *Bardo*:—(1) སྐྱེ་གནས་བཙུད་པའི་བར་དོ; (2) སྣང་བ་སྒྱུ་མའི་བར་དོ; (3) ཏིང་འཛིན་ལམ་གྱི་བར་དོ; (4) རྨི་ལམ་གཉིད་ཀྱི་བར་དོ; (5) འཆི་བ་སྲིད་པའི་བར་དོ (*Ya-sel. 186*).

བར་འདུམ *bar-hdum* = བར་བཞག agreement or treaty between belligerents: བར་འདུམ་ཐེབ་ཐུབ་རེ hoping to be able to bring about an agreement. བར་སྡོམ *bar-sdom* कुम्भक [the suppression of the breath or voice]*S.*

བར་སྣང་ *bar-snaṅ* अन्तरीक्ष, व्योम atmospherical space, the illumined space; སྟེང་གི་བར་སྣང་ལ in the heavens above, in the air; བར་སྣང་གི་ཁྱམས illuminated region above.

Syn. གནམ *gnam*; གནམ་མཁའ *gnam-mkhah*.

བར་པ *bar-pa* the middle one, gen. the second son or brother in a family.

བར་པ་ར་ཙ་ཀ *Bar-pa ra-tsa-ka* n. of a sect of the *Tirthika* in ancient India: བར་པ་ར་ཙ་ཀ་ཞེས་བར་གཞིང་བར་ཐུར་པ་ཐམས་ཅད་དང་ (*K. ko.* ཁ, *137*).

Digitized by Google

བར་བར་དུ *bar-bar-du* at intervals, from time to time, now and then.

བར་མ *bar-ma* मध्यमा 1. the middle tone in music. 2. or དབུས་མ, मध्यम the middle one of three things; སྟོང་བར་མའི་འཇིག་རྟེན the world of the middle thousand (*B. ch. 7*). 3.=གར་མ or གར་མཁན་མ a dancing woman or girl (*Mñon.*). 4. རྐེད་པ *rked-pa* the waist or middle zone of the body (*Mñon.*). བར་མ་པ middle one; བར་མའི་འཇིག་རྟེན मध्यमलोक the middle world; བར་མི *bar-mi* umpire, mediator, intercessor.

བར་མེད *bar-med* निरन्तर without interval. བར་མེད་མཁའ *bar-med-mkhaḥ* the heavens.

བར་མཚམས *bar-tshams* or བར་གྱི་མཚམས any interval. བར་མཚམས་མེད, निरन्तर, continual, often.

བར་གཡེན་དགུ *bar-gyen-dgu* explained: རྒྱ་གར་དབུས་དང་། ཤིན་ཏུ་གསལ་བ་དང་། རྟ་མོ་ཁྲི་དང་ལ་གསུམ་རྣམ་དགུར (*B. Nam.*).

བར་ལག་པ *bar-lag-pa* a go-between, agent.

བར་ལམ *bar-lam*=ད་ལྟ་ཉེ་ལམ in the meantime, presently, at present (*Yig. k. 39*).

བར་ཤིག *bar-çig* n. of a flower (*K. d.* ཁ, *12*).

བར་གསར་རྫིང་ཁ *Bar-gsar rdziṅ-khaṅ* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *43*).

བལ *bal* ऊर्णा, मेषक wool; བལ་གྱི woollen, བལ་དང་ལྡན་པ woolly (*Vai-ṣñ.*), བལ་ཐེད་པ the first coarse plucking of wool, བལ་རྨེ་བ *bal-rme-wa* the second of the finer wool, བལ་སྲིང་བ the third, of the finest *W.*; བལ་དཀར *bal-dkar* fleece; བལ་སྐུད *bal-skud* ऊर्णसूत्र woollen thread. བལ་སྐྱེ *bal-skye* mould on fermented liquors. བལ་ཕྱིས कम्बलक; one of the 41 clothing stuffs prescribed for the use of a Buddhist monk (*S. Lex.*); བལ་འགོར *bal-ḥgor* (modern བལ་སྒོར *bal-sgor*): བལ་འགོར་འཁྱེར་དང་ནས་སྲན་ཁལ་བརྒྱད་ཙམ་ཡོད་པ there were only eight loads of barley and peas and four balls of wool (*A. 103*). བལ་ཅན ऊर्णनाभ [a woollen blanket, spider]*S.* བལ་ཚོན་སྣ་ལྔ *bal-tshon sna-lña* wool-yarn or thread of five different colours; བལ་ཟམ *bal-zam* cotton-yarn of red and white colours (*Rtsii.*); བལ་སླེ *bal-sle*=བལ་གྱི་སླེ་བུ *bal-gyi slebu* a kind of woollen serge-cloth of very small breadth manufactured in Tibet: བལ་སླེ་རྣམ་པ *bal-sle rnam-pa* a piece of bal-sle (costs so much) (*Rtsii.*).

བལ་ཐོད *bal-thod* the hair that is tied to the skull cap used by Bon-po priests in exorcism (*Jig. 26*). བལ་ཐོད་ཅན *bal-thod-can* a class of Bon exorcists who wear tufts of wool on their forehead: བལ་ཐོད་ཅན་གྱིས་གཡང་འགུགས the Bon exorcists wearing hair on their brow invoke good luck (*Jig. 26*).

བལ་པ་རྡེ *bal-pa-dsa* or རྩ་དྲེས་མ *rtsa dres-ma* (རྩ་ཅན་དད) शिवाक्षक [n. of a Bodhisattva]*S.*

བལ་པོ *Bal-po* or བལ་ཡུལ *Bal-yul* नेपाल 1. Nepal, the Indian state lying S. of the Tibetan districts of Purang and Kyirong. 2. a native of Nepal. བལ་ཆོལ *bal-chol* a cymbal imported into Tibet from Nepal (*Jig. 18*); བལ་ཏམ *bal-tam* Nepalese coin (*Loñ.* ཀ, *18*); བལ་དྲིལ *bal-dril* bell manufactured in Nepal; also a kind of cotton cloth manufactured in Nepal; བལ་མདའ *bal-mdaḥ* match-lock manufactured in Nepal and imported to Tibet (*Rtsii. 60*); བལ་ཟ་གུར་གུམ སྤྲུལ Nepalese saffron; བལ་ཟ་སེ་འབྲུ་ཤིང་ दाडिम-वृक्ष pomegranate tree; བལ་བོད *Bal-Bod* Nepal and Tibet; བལ་སྦུག *bal-sbug* or བལ་པོའི་སྦུག་ཆལ *bal-poḥi sbug-chal* kind of cymbal manufactured in Nepal (*Rtsii.*). བལ་མོ *bal-mo* a woman of Nepal.

བལ་བཟའ *Bal-bzaḥ* the Tibetan name of the Nepalese wife of king Sroṅ-btsan sgam-po, a daughter of king Ams'uvarman; n. of

Digitized by Google

a Tibetan lady who had obtained sainthood.

བལ་ཡུལ་སྐྱེས་ *bal-yul-skyes* नेपालज n. of a medicine.

Syn. ལྡོང་རོས་ *ldoń-ros*; གོ་ལཱ་ *go-lá*; མ་ཧོ་ན *ma-ho-na* (*Mñon.*).

† བལླ *balla* and བལླ་ཆེན་པོ *balla-chen-po* names of heavenly flowers (*K. d.* ཀ, *150*).

‡ བལ་ལི *bal-li* n. of a celestial flower (*K. d.* ཙ, *368*).

བལ་ལྷོག *bal-lhog* = གཉན་ནད plague, or cancer (*Ya-sel. 28*).

བས་མཐའ *bas-mthah* 1. གྲོང་ཁྱེར་ཟད་པའི་མཐའ ग्राम the suburb of a town, *i.e.*, the limits where a town terminates. བས་མཐའ་ཉེ་བ उपकण्ठ, उपचार touching or near the suburbs; བས་མཐའི་གནས་མལ ग्रामे समावास place of residence in the suburbs. 2. border country (*Sch.*).

བས་པ *bas-pa* 1. occurs in lieu of བྱས་པ *byas-pa* the pf. of བྱེད་པ, mostly in the sense of a thing being quite done or accomplished. 2. = མི་ཁྲེལ་བ *mi-khrel-wa* immodest.

བས་མོ *bas-mo*, v. བབ་མོ *bab-mo*.

བི་ཀྲ་མ་ཤཱི་ལ *Bi-kra-ma çi-la* (sometimes wrongly written as བི་ཀྲ་མ་ལ་ཤཱི་ལ *Bi-kra ma-la çila*) n. of a monastery at Magadha founded by king Dharmapala on the bank of the Ganges. It became the chief seat of Buddhist learning after the glory of Nālanda had waned; and Atis a was high priest there for several years till he proceeded to Tibet. It was destroyed by Baktyar Ghiliji in A.D. 1203 about the time S'ākya Srī Paṇḍita of Kashmir visited it (*A. 61*).

‡ བི་ཀྲ་མ་པུ་རི *Bi-kra-ma pu-ri* (sometimes wrongly written བི་ཀྲ་མ་ལ་པུ་རི *bi-kra ma-la pu-ri*) n. of a place in East Bengal situated in the neighbourhood of the place where Atis'a was born: བི་ཀྲ་མ་པུ་རི་ནི་ཇོ་བོ་བཞུགས་པ་ཡོད (*A. 2*).

བི་ཆུ *bi-chu* शैवल moss.

བི་ཆུང་ *bi-chuń* = བྱ་ཆུང་ *bya-chuń* (in *Sikk.*).

‡ བི་དྲུ་མ *bi-dru-ma* विद्रुम n. of a precious stone (*K. d.* ར, *320*). བི་དྲུ་མ་འདྲ་བ *Bi-dru-ma hdra-wa* n. of a mountain inhabited by venomous naga whose poisonous breath renders the sea water warm at all times (*K. d.* ར, *030*).

‡ བི་ནཱ་ཡ་ཀ *bi-ná-ya-ka* a class of malignant spirits called བགེགས in Tibetan, also the name of their king.

བི་པ *bi-pa* ग्रहण [receiving, accepting] *S.*

‡ བི་མ་ལ *Bi-ma-la* n. of an Indian Buddhist saint who had confided his mystic lore to Lo-tsā-wa *Rin-chen mchog Rma* and who is very much respected by the *Rñiń-ma* school (*Deb.* ཀ, *3*).

‡ བི་པ་ཀཱ་ཡ *Bi-pa ká-ya* n. of a fabulous phantom who appears in the sky at times to receive the homage of the nāga demi-gods (*Dus-ye. 39*).

‡ བི་དྷ *Bi-dha* or བིནྡྷྱ *Vin-dhya*, in Tib. also རི་བོ་འབིགས་བྱེད, chain of hill in central India in a cavern of which the Buddhist sage Achārya Diṅnāga performed his ascetical meditations.

‡ བི་ཙ་པཱུ་ར *Bi-dsa pū-ra* n. of an ancient city of southern India which is mentioned in the Kahgyur under the names of འབྲུམ་བུ་མཁར། མཆོད་རྟེན་གྱི་མཁར། མདོག་མཛེས (*Mñon.*).

བི་རྫི *bi-rdsi* a species of shrew (in *Sikk.*).

བི་རི་ཧ་མདོ *Bi-ri Ha-mdo* n. of a place in Ulterior Tibet or Amdo (*Yig. 8*).

‡ བིཥ *bi-ṣa* a poison.

‡ བི་ཧཱ་ར *vi-há-ra* विहार a Buddhist monastery where monks receive instruction in sacred literature.

Digitized by Google

‡ བིང་པ་ཏ *Biñ-pa-ta* n. of a treatise on *Çabda-vidyā* the science of words: སྒྲའི་ཟེར་མ་ཞེས་པ་བིང་པ་ཏ་ཞེས་བྱ་བ the work *Bing-pata* called: thorns of words, etc. (*A. 82*).

‡ བིམ་པ *bim-pa* or བིམ་བ (written in the ... and ... etc., as the Sanskṛt equivalent of སྐུ་གཟུགས *sku-gzugs* and འབི་འབི *ḥbi-ḥbi*): 1. Lama *Çoñ Blo-gros ḥstan* states that bimba is a flower of རྒྱ་སྐྱེགས *rgya-skyegs*. 2 *Momordica monadelpha* a cucurbitaceous plant with a red fruit. बिम्बोष्ठ ...; a lip red like the fruit of *Bimba*.

བིཧུ *biḥu* वत्स a calf; in Sikk. a snake. ... सौमिलिका and ... क्षमिखिका [linen cloth dyed with red colour.]*S.*

བིར་བ་ཀུན་ཏི་མ་ལི *bir-wa kun-ti ma-li* is a mystical expression.

‡ བིལ་བ *bil-wa* बिल्व, श्रीफल wood-apple. The wood-apple tree is also called ... but this seems to be incorrect.

Syn. དཔལ་འབྲས *dpal-ḥbras*; ཚ་ལྡན་མགོ *cha-ldan-mgo*; རབ་མཆོད་མིག *rab mchod-mig* (*Mñon.*).

‡ བི་ར་ཛ *biradsa* in Tib. དཔལ་གྱི་སྒྲ n. of a town situated to the south of Vajrāsana (*Dus-ye 40*).

བུ *bu* 1. sbst., resp. སྲས *sras*, तनय, ...; son, boy, common in *C.* བུ་ཆུ་ཞིང་གི་ཡོར་མ *bu-chu çiñ-gi yor-ma* in Tibetan proverbs: a son that is not worthy of his father. 2. शिशु child; offspring; *bu-phrug* children; བུ་ཆེན་མ ... a pregnant woman, one big with child: བུ་ཆེན་ས་སྐྱ་པའི་བུ་ཆེན་ཤར་ནུབ་གུང་གསུམ *bu-chen sa-skya-paḥi bu-chen çar-nub guñ-gsum* (*Yig. 2*).

བུ་འཁྲིད *bu-ḥkhriḍ* (*puṭi*) a common title generally given by parents in Tibet to the first born daughter with a hope that she would bring in the train of birth a བུ or son to her parents.

བུ་ག *bu-ga* I: or བུག *bug* 1. छिद्र hole, aperture, opening: བ་སྤུའི་བུ་ག *ba-spuḥi bu-ga* pore, passage of prespiration (*Dzl.*); སྣ་བུག *sna-bug* nostril; བུ་ག་འཛིན *bu-ga-ḥdsin* full of perforations; བུ་ག་དགུ *bu-ga-ḍgu* the nine orifices of the body (2 eyes, 2 ears, 2 nostrils, mouth, urethra, anus). 2. symbol, num. 9 (*Jä.*).

བུ་གུ *bu-gu*=བུ་ཚ་ཆུང་ཆུང *bu-tsha chuñ-chuñ* little boy.

བུ་གླིང *Bu-gliñ* n. of a park or grove in Lhasa belonging to the State (*Rtsii.*).

བུ་བརྒྱུད *bu-brgyuḍ* सन्तान, सन्तति, प्रजा, descendants, issue, generation.

བུ་ཆུ་ལྷ་ཁང *Bu-chu lha-khañ* one of the twelve Buddhist sanctuaries erected during the reign of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.* ཉ, *6*).

བུ་ཏ་ཀ *bu-ta-ka*=གཏོར་མ offerings to the earthly gods and spirits (*K. g.* ཀ, *215*).

བུ་སྟོན *Bu-ston* (རིན་ཆེན་གྲུབ) a celebrated lama the author of voluminous works who edited and put into present form the Kahgyur and Tangyur encyclopœdias. It may be said that a more deeply-read and a more voluminous writer than Buton has not at any time appeared in Tibet. He lived over seventy years strenuously exerting himself for the spread of Buddhism, and spending the last days of his life at Shalu, a large monastery situated about twelve miles to the S.E. of Tashi-lhunpo, where he died about the beginning of the 14th century A.D.

བུ་དེ་ཚེ *bu-de-tshe* जीवन life.

བུ་དོད *bu-doḍ* foster-child, adopted son. ངེད་ཀྱི་བུ་དོད་མཛོད *ñeḍ-kyi bu-doḍ-mdsoḍ* deign to be adopted by us (*Mil. Jä.*).

བུ་གདུང *bu-gduñ* a small cross-beam (*Mil.*)

Digitized by Google

བུ་རྡོ་ *bu-rdo* (*Sch.*) idle talk, tittle-tattle.

བུ་ནད་ *bu-nad* child-bed: བུ་ནད་ངན་ the child-bed terminates unfavourably (*Pth.*).

བུ་སྣོད་ *bu-snod* uterus, womb.

བུ་དཔེ་ *bu-dpe* true copy: ཟླ་སྨས་ཀྱི་འཕྲུང་བ་རབ་ལ་ཡང་མི་འཁྲིལ་བ་འདྲ་རྒྱང་ཞལ་བྱུང་བུ་དཔེའི་རིགས་དང་ (*Ya sel.* *11*).

བུ་མོ *bu-mo*, rarely བུ་མོ་མ *bu-mo-ma*, 1. कन्या, दुहिता, a daughter. 2. a girl, maiden, virgin: བུ་མོ་གཞོན་མ or གསར་མ or གསར་པ a girl that is still in a virgin state; བུ་མོ་དར་མ *bu-mo dar-ma* a youthful maiden, a young woman.

Syn. དར་མ *da--ma*; སྨྱོས་མ *myos-ma*; མེ་ཏོག་གསར *me-tog-gsar*; ཁེངས་ལྡན་མ *kheṅs-ldan-ma*; དྲེགས་ལྡན་མ *dregs-ldan-ma*; ལང་ཚོ་ཅན་མ *laṅ-tsho can-ma*; རྩེ་དགའ་མ *rtse-dgah-ma*; དང་པོའི་རྡུལ་ཅན *daṅ-pohi rdul-can*; རྡུལ་བཞས་མ *rdul-bzas-ma*; དར་བབ་མ *dar-bab-ma* (*Mṅon.*).

བུ་མོ་གཞོན་ནུ་མ *bu-mo gshon-nu-ma* a young girl, maiden, damsel.

Syn. མ་བཞེངས་རྡུལ་ཅན *ma-bżeṅs rdul-can*; ན་ཆུང་མ *na-chuṅ-ma*; ཕྱོགས་མེད་མ *phyogs-med-ma*; ལང་ཚོ་དང་པོ *laṅ-tsho daṅ-po*; ནོར་ལྡན་མ *nor-ldan-ma*; གྲོང་པའི་ཆོས་མ་གོས *groṅ-pahi chos-ma-gos* (*Mṅon.*).

བུ་མོའི་བདག་པོ वरपक्ष bridegroom, son-in-law [also, a lotus]*S.*

བུ་སྨད *bu-smad* family, children.

བུ་ཚ *bu-tsha* सन्तान, बालक son, boy; often familiarly sounded as *potsa* or *putsa*. བུ་ཚ་འཕེལ सन्तान वृद्धि increase of family. བུ་ཚས་འབྲེལ་བ *bu-tshas hbrel-wa* to cohabit (*Jä.*).

བུ་ཚབ *bu-tshab*=བུ་དོད *bu-dod*.

བུ་འཛིན་མ *bu-hdsin-ma* दुहिता [a daughter]*S.*

བུ་རྫིས *bu-rdsis* कुमार रक्षक [guard of a young child]*S.*; a nurse that looks after children (*Nag. 59*).

བུ་ཡུག *bu-yug* snow-storm.

བུ་རམ *bu-ram* शर्करा molasses, raw brown sugar; treacle: བུ་རམ་སྐོར་བ *bu-ram-sgor-wa* to boil down raw sugar (*Jä.*) བུ་རམ་དང་ཚ་བའི་མར་ཁུ་འཐུངས་ན་སྒློ་དང་དབུགས་བརྒྱལ་བ་སེལ་བར་བྱེད་དོ sugarcane juice and hot melted butter drunk while warm relieves coughing and removes hard-breathing (*K. g.* ཙ, *47*). བུ་རམ་ཀ་ར *bu-ram ka-ra*, सिता treacle; བུ་རམ་གོང་བུ loaf sugar. བུ་རམ་གྱི་ཁུ་བ फाणित शर्करा; [diluted sugar]*S.* བུ་རམ་སྒྲ *bu-ram sgra*, an epithet of Arjuna the 3rd son of Paṇḍu (*Mṅon.*). བུ་རམ་ཆང་ *bu-ram-chaṅ*, शीधु spirit from sugarcane juice or from treacle; བུ་རམ་ཤིང་ *bu-ram-çiṅ* इक्षु the plant from which sugar is extracted, sugarcane plant; བུ་རམ་ཤིང་གི་ཁུ་བ इक्षुरस, sugarcane juice. བུ་རམ་ཤིང་པའི་རྒྱལ་པོའི་སྐྱེས་རབས work on the exploits of Ikshakus, etc. (*A. 85*).

བུ་རམ་ཤིང་པ *bu-ram çiṅ-pa* इक्ष्वाकु n. of the progenitor of the solar race, an epithet of Sâkya-siṁha Buddha who was born of that race.

བུ་ལ་མ་སྐྱེས་མེ་ཏོག *bu-la-ma skyes me-tog*=བོམ་བུ་སྙེ་མ *bom-bu sñe-ma* (mytic) (*Mil. 4*).

བུ་ལ་ཧ་རི *Bu-la ha-ri* 1. a kind of fine leather generally of calf or kid which is japanned black or red and is used in lining boxes, &c. བུ་ལ་ཧ་རིང་ལྷམ་པའི་ཀྲིམ་བཀྲེལ (*Rtsii.*). 2. n. of a monastery on the Ganges in the Monghyr district said to be still resorted to by Tibetan pilgrims.

བུ་སློབ *bu-slob*=སློབ་མ *slob-ma* scholar, disciple, follower of a clerical teacher; also =སློབ་ཕྲུག *slob-phrug* a pupil.

བུ་ལོན *bu-lon* (cf. བུན *bun*) advanced money, debt: བུ་ལོན་བྱེད་པ or བུ་ལོན་བྱས་པ to contract debts; བུ་ལོན་འཇལ་བ *bu-lon hjal-wa* or སྤྲོད་པ *sprod-pa* to pay a debt; བུ་ལོན་པ *bu-lon-pa* a debtor.

Digitized by Google

† བུག་པ་ *bug-pa* = छिद्र सुषिर a crack, hole, cavity: བུག་པ་བུས bored holes.

Syn. བུ་ག *bu-ga*; ཁུང་བུ *khuṅ-bu*; པདྨའི་མིག *pad-mahi-mig*; རླུང་འབྱུང་ *rluṅ-hbyuṅ*; ས་མཐོངས *sa-mthoṅs*; ཁོང་སྟོང་ *khoṅ-stoṅ* (*Mṅon.*).

བུག་ཤོལ *bug-shol*, v. སྦུགས *sbugs* (*Jä.*).

བུགས་གཅིག *bugs-gcig* = ཉིན་ཞག་བདུན་གཅིག a week, seven days: ཉིན་ཞག་བུགས་གཅིག་གི་ཁྲིད་ཐོབ he received a week's instruction (*Rtsii.*).

བུགས་ལོང་ *bugs-loṅ* an entire carcase: ལུག་ར་མ་བའི་སྐམ་པོ་བུགས་ལོང་གཅིག entire dry carcase of a sheep, goat or yak. (*Jig. 29*).

བུང་བ *buṅ-wa* = སྦྲང་མ *sbraṅ-ma* अलि, मधुप, भ्रमर (*Mṅon.*). 1. a humming and stinging insect, such as a bee, etc.; བུ་སྐྱུག sting, and also the wound caused by it. 2. acc. to *Cs.* a bright black stone: བུང་བ་སྔར་ནག black either like a bee or like this stone. བུང་བ་སྐྲོད་བྱེད *buṅ-wa skrod-byed* = ཛ་ཡས་བུང་བ་ཅན་མ चमरी the female bee; also a *chowry* to drive away flies (*Mṅon.*). བུང་བའི་རྒྱལ་པོ मधुकराज prob. the queen-bee though the masculine gender is used.

བུང་བུ *buṅ-bu* चक्रधर [a discus-bearer].

བུངས *buṅs* [mass, heap, bulk; བུངས་ཆེན a large heap; དྲི་ཆུའི་བུངས་ཆེ a great quantity of urine (*Miṅ.*); བུངས་བྱེད་པ to heap one upon another, pile up] *Jä.*

བུད *bud* 1. (ཐལ) any darkening of the air through dry matter, a cloud of dust, dust-storm: བུད་ཀྱིས་འཁྱིལ wrapt in dusty mist. 2. = ཕྱིར་ཕྱུང turned out, expelled: ཚོགས་ནས་བུད་དོ turned out of the assembly of monks or congregation (*Yig. 5*). བུད་སྟོང་ *bud-stoṅ* destitute tenants or subjects, also where a family has been entirely expelled (*Rtsii.*).

བུད་དྷ་བ་ན *bud-dha wa-na* n. of a forest situated to the east of Vajrasana in Buddha-Gayā (*Dsam. 17*).

† བུད་དྷ *Bud-dha* = སངས་རྒྱས *Saṅs-rgyas.*

བུད་མེད *bud-med* 1. नारी, स्त्री, ललना a woman; defined as མཛོན་མ་ཕྱི་ཞ་མ་བུད་པས་བུད་མེད་ཅེས་པ་ཡིན one that cannot be dispensed with or forsaken; acc. to others, one that cannot be left outside the house at night is called བུད་མེད, and hence = woman. བུད་མེད་ཕྲུག་གུ a female child; བུད་མེད་གདུག་མོ a violent hag; བུད་མེད་སྡུག་པ a fair woman (*Dzl.*); བུད་མེད་ཚང་མ one who is bullied by his wife; གཙོ་བོའི་བུད་མེད *gtso-wohi bud-med* सुचक्राङ्गना a lady (*A. K. 1 22*). བུད་མེད་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར *bud-med-kyi rnam-hgyur* womanly expression and beauty:—འཇོ་སྒེགས *hjo-sgegs*; རྣམ་འགྱུར *rnam-hgyur*; རྣམ་གཡོ *rnam-gyo*; རོལ་པ *rol-pa*; བསྐུལ་བ *bskul-wa*; ཟུར་གྱིས་སྟོན་པ *zur-gyis ston-pa* (*Mṅon.*). 2. = མཛའ་ན་མོ a concubine, mistress.

Syn. མི་མོ *mi-mo*; སྐྲ་ཅན་མ *skra-can-ma*; མཚམས་ལྡན་མ *mtshams-ldan-ma*; སྦྱོར་བྱེད་མ *sbyor-byed-ma*; འཆིང་བྱེད་མ *hchiṅ-byed-ma*; ཉི་གཉིས་མ *ni-gñis-ma*; འདོད་ལྡན་མ *hdod-ldan-ma*; བྱེད་པའི་གཞི *byed-pahi-gshi*; གཟུགས་ཅན་མ *gzugs-can-ma*; དགའ་བའི་གཞི *dgah-wahi-gshi*; ཟུར་ལྟ་མ *zur-lta-ma*; དགའ་མ *dgah-ma*; སྐྱེད་མ *skyed-ma*; འཛིན་མ *hdsin-ma*; བོ་འདྲེན་མ *bo-hdcin-ma*; ལུས་ལྡན་མ *lus-ldan-ma*; སྟོབས་མེད་མ *stobs-med-ma*; སྐྱེ་བས་དམན *skye-was-dman*; ལན་ཧུ་ཅན *lan-hu-can*; གནས་བྱེད་མ *gnas-byed-ma* (*Mṅon.*).

བུད་མེད་རུས་པ་ཐོད་པ female ascetics that wear human bone ornaments, or Buddhist women who are said to have obtained sainthood; those of Indian origin:—སུ་ཁ་སིད་དྷི *sukh sid-dhi*, མ་གཅིག་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་མོ *ma-cig grub-pahi rgyal-mo*, དགེ་སློང་མ་དཔལ་མོ [illegible]-sloṅ-[illegible] *dpal-mo*, etc. Tibetan *nal*[illegible]*jor-ma*:—རྒྱ་བཟའ *rgya-bzah*, བལ་བཟའ *bal-bzah*, ཡེ་ཤེས་མཚོ་རྒྱལ *ye-çes mtsho-rgyal*, བདག་མེད་མ *bdag med-ma* མ་གཅིག་ལབ་སྒྲོན་མ *ma-cig lab-sgron-ma*, འཕོད་དཔལ་བཟུང་མ

Digitized by Google

bsod-nams brgyan-ma, མ་ཅིག་ཤ་མ *ma-cig sha-ma*, བསོད་ནམས་དཔལ་འདྲེན *bsod-nams dpal-ḥdren*, པད་མ་མཚོ *pad-ma-mtsho*, ལྷ་རྩེ་དཔོན་མོ *lha-rtse dpon-mo*, ཞིང་བཟང་རྣལ་འབྱོར་མ *çiṅ-bzaṅ rnal-ḥbyor-ma*, པད་མ་རབ་བཟང་མ *pad-ma rab-bzaṅ-ma* (*Loṅ.* ཀ, *5*).

བུད་མེད་དགའ་བྲལ *bud-med dgaḥ-bral* (ཉམས་འགྱུར་བྱང་བ or དགའ་མེད) a woman who is devoid of enjoyment and happiness, a barren woman; a hermaphrodite of the female sign.

བུད་མེད་འགྱུར་བ་ལུང་བསྟན་པའི་མདོ *bud-med ḥgyur-wa luṅ-bstan-paḥi mdo* n. of a Sūtra in which is described how women can be changed into men (*K. d.* ཁ, *326*).

བུད་མེད་མཆོག *bud-med-mchog*, वासुरा, गणिका a very handsome woman with personal accomplishments. [1. a prostitute. 2. one who goes about in the dark]*S.*

Syn. ཡན་ལག་མཆོག་ལྡན་མ *yan-lag mchog-ldan-ma*; ལུས་མཆོག་མ *lus-mchog-ma*; ལུས་བཟང་མ *lus-bzaṅ-ma*; ལུས་ཕྲ་མ *lus-phra-ma*; མིག་བཟང་མ *mig-bzaṅ-ma*; བཞིན་བཟང་མ *bshin-bzaṅ-ma*; མཚན་ལྡན་མ *mtshan-ldan-ma*; པདྨ་ཅན *pad-ma-can*; སྒེག་མོ *sgeg-mo*; སྨད་རྒྱས་མ *smad-rgyas-ma*; རྐྱོད་མེད་མ *rkyod-med-ma*; ཡིད་འོང་མ *yid-ḥoṅ-ma*; ཡིད་འཕྲོག་མ *yid-ḥphrog-ma*; འཆིང་བ་སྦྱིན་མ *ḥchiṅ-wa sbyin-ma*; མིག་གཡོ་མ *mig-gyo-ma*; མིག་མཛེས་མ *mig-mdses-ma*; རི་དྭགས་མིག་ཅན་མ *ri-dwags mig-can-ma*; གཡོན་མིག་མ *gyon-mig-ma*; སུར་མིག་མ *sur-mig-ma*; སྨིན་ལེགས་མ *smin-legs-ma*; སྡུག་གུ་མ *sdug-gu-ma*; མཆོག་གི་ལོང་མ *mchog-gi loṅ-ma*; མྱོས་གཟལ་མ *myos-gzal-ma*; མིག་ཡངས་མ *mig-yaṅs-ma*; ཟླ་ཞལ་མཛེས་མ *zla-shal mdses-ma*. (*Mṅon.*)

བུད་མེད་འདོད་ལྡན་མ any voluptuous or unchaste woman; with following syn.: ཆགས་ལྡན་མ *chags-ldan ma*; མྱོས་པའི་ཕྲེང་ལྡན་མ *myos-paḥi phreṅ-ldan-ma*; རིག་མྱུར་མ *rig-myur-ma*; དུས་བཏབ་མ *dus-btab-ma*; མངོན་འགྲོ་མ *mṅon-ḥgro-ma*; དབེན་འགྲོ་མ *dben-ḥgro-ma*; འདོད་འགྲོ་མ *ḥdod-ḥgro-ma*; འཁྲིག་པའི་བསམ་གཏན་མ *ḥkhrig-pa-ḥi bsam-gtan-ma*; འཁྲུལ་བྱེད་མ *ḥkhrul-byed-ma*; ཆགས་པའི་གདོན་ཅན་མ *chags-paḥi gdon-can-ma* (*Mṅon.*).

བུད་མེད་རྡུལ *bud-med rdul* स्त्रीकुसुम, रजस् the menses.

བུད་མེད་བློ་ལྡན་མ *bud-med blo-ldan-ma* = a noble and magnanimous woman; with syn.: རྣམ་མཁས་མ *rnam-mkhas-ma*; སྦྱོང་ལྡན་མ *sbyod-ldan ma*; མཁས་མ *mkhas-ma*; ཤེས་རབ་མ *çes-rab-ma*; ཚིག་ལྡན་མ *tshig-ldan-ma*; སྙན་སྒྲོགས་མ *sñan-sgrogs-ma*; ཤེས་ལྡན་མ *çes-ldan-ma*; དྲ་བ་ཅན་མ *dra-wa can-ma* (*Mṅon.*).

བུད་མེད་སྦྲུམ་མ *bud-med sbrum-ma* गर्भिणी a pregnant woman.

Syn. ཕྲུ་གུ་ཆགས *phru-gu-chags*; མངལ་ལྡན་མ *mṅal-ldan-ma*; སེམས་ཅན་ཞུགས *sems-can shugs*; སྲོག་ཆགས་ལྡན *srog-chags-ldan*; ལུས་ལྕི་མ *lus-lci-ma*; ལུས་མི་བདེ *lus-mi-bde*; མངལ་ཆགས་མ *mṅal-chags-ma*; གླང་མོའི་འགྲོས་མ *glaṅ-moḥi ḥgros-ma* (*Mṅon.*).

བུད་མེད་ཟླ་མཚན་དང་ལྡན་མ *bud-med zla-mtshan-daṅ ldan-ma* ऋतुमती स्त्री a woman in menses.

Syn བུད་མེད་ཆོས་ལྡན་མ *bud-med chos-ldan-ma*; དུས་ལྡན་མ *dus-ldan-ma*; ཟླ་ལྡན་མ; མེ་ཏོག་ལྡན་མ *me-tog ldan-ma*; རྐེད་ནད་ཅན་མ *rked-nad can-ma*; ཁྲག་ལྡན་མ *khrag-ldan-ma* (*Mṅon.*).

བུད་མེད་ཁྱིམ་བྱ་སྤྱོད་པ कुक्कुटी an adulterous woman, who is said in her manners to resemble a hen.

བུད་ཤིང *bud-çiṅ* = མེ་ཤིང fire-wood, fuel, also dried dung used as such; བུད་ཤིང་གཤག་པ *bud-çiṅ bçag-pa* to split or chop wood. བུད་ཤིང་བཅུ་པ (མང་མེ) दशेन्धन a torch, a light; lit. flambeau consisting of ten pieces of wood.

བུན *bun* abbr. of བུ་ལོན: interest on money lent. བུན་སྐྱོད *bun-skyod* ऋणानिधि

stretched and hanging. བུན་ཐོ་ *bun-tho* or བུན་ཡིག *bun-yig* 1. debtor's account-book. 2. bond or obligation; bill of debt. བུན་གཏོང་ *bun-gtoṅ* to lend money on interest: བུན་གཏོང་གི་འཁོར་བ་ཅི་ཡོད་རྩིས་དངོས་གཉེར་གྱི་ཐོང་ངེས་ཅན་དགོས། whatever receipts there are should be clear in the cash account list (*Ṛtsii.*). བུན་བདག *bun-ḥdag* money-lender, banker.

བུན་བུན *bun-bun* piece-meal, dispersed (*Sch.*).

བུན་ཙན་ཏི *bun-dsan-ti*=ཀུན་ཏུ་མཛེས *kun-tu-mdses* very handsome (mystic) (*K. g.* ཀ, *215*).

བུན་རེ *bun-re* (*Sch.*) a small matter, cf. བན་བུན *ban-bun*.

བུན་ལོང་ *bun-loṅ* ཆུ་བུན་ལོང་ལོང་བྱེད whirling up and down, an expression used of boiling water; བུན་ལོང་གི་སྣང་སྲས *bun-loṅ-gi snaṅ-sras* troubled, impure, sinful thoughts (*Jä.*).

བུན་ལོབ *bun-lob* some large number: བུན་ལོབ་ལས་ལོང་དང་ (*Ya-sel. 57*).

བུབས་ *bubs*=བུག 1. an entire piece of cloth rolled up; རས་བུབས cotton-cloth (*Cs.*). 2. in a general sense: whole, something entire (*Sch.*); བུབས་རིལ prob. whole, entire, བུབས་རིལ་བུམ the whole body as opp. to separate parts (*Jä.*).,

བུམ་སྐུ *bum-sku*, acc. to the *Ṛñiṅ-ma* School=state of unchangeableness like that of the *Vajra* (*Yig. 14*).

བུམ་པ *bum-pa* घट, कुम्भ water-bottle, flask; bottle-shaped ornaments in architecture, *e.g.*, on the chorten; མཆོད་བུམ vessel used in sacrificing. The water pot required in Buddhist religious services is of two kinds having the following characteristics; a large belly, long neck hanging down (མཆུ་འཕྱང་བ) and contracted legs: (1) རྣམ་རྒྱལ་བུམ་པ, and (2) ལས་ཀྱི་བུམ་པ ... The former has no མཆུ or beak, the latter when provided with མཆུ is called ཚེ་བུམ the jar-of-life, *i.e.*, it contains water consecrated to the Dhyani Buddha ཚེ་དཔག་མེད (Amitâyusha). བུམ་ཁེབས *bum-khebs* the cover for a water-pot used in *Tantrik* religious ceremonies (*Rtsii.*); བུམ་དར *bum-dar* the scarf that is wrapt round the jar containing sacred water (*Ṛtsii.*).

བུམ་ཙམ་གྱི་ཅན रणत्कार [sonorous]*S.* བུམ་རྫས *bum-rdsas*: ཉེར་ལྔ་དང་སྨན་རྫས་སོགས་བུམ་རྫས་ཉེར་ལྔ twenty-five articles (comprising consecrated objects and various sorts of medicines) required to be kept in the sacred-pot which contains the consecrated water (*Ṛtsii.*).

བུམ་པ་སྐྱེས *Bum-pa skyes* कुम्भज, घटयज n. of a Rishi, who was born in a water pot. In ancient times the Rishi *Ṛgyal-wa* while practising asceticism caught a glimpse of an *Apsara*-goddess and, as if embracing her, in a dream discharged seed which preserved in a water-pot produced the Rishi. This was the famous Vas'ishtha the pot-born (*Ṃṅon.*).

བུམ་པ་ཅན ग्लचक, कौपर्णी [a kind of lotus, the *Premna spinosa.*]*S.*

བུམ་པའི་འཁྲུལ་འཁོར *bum-paḥi ḥkhrul-ḥkhor*= ཟོ་ཆུན་ཁྱུད *zo-chun-khyud* (*Ṃṅon.*).

བུམ་པའི་མགུལ་ཅན *bum-paḥi mgul-can* resp. form of མགྲིན་པ *mgrin-pa* neck (*Ṃṅon.*).

བུམ་པས་སྐྱེ घाटिका [1. a pitcher. 2. the back of the neck]*S.*

+ བུམ་བུ *bum-bu*=བུམ་ཆུང་ small water-pot generally used in religious ceremonies.

བུར *bur* upright bolt or fastening to a door, སྟེང་བུར upper bolt, འོག་བུར lower bolt. (*Jä.*).

བུར་ཏིང་ *bur-rtiṅ* or བུར་ཏིང་ *bur-tiṅ* a kind of bell or gong in temples (*Jä.*).

Digitized by Google

བུར་ལྟང་ *bur-ltaṅ* balls of molasses packed in goat skin: བུར་ལྟང་ར་གཟུམ་པའི་ཀོ་བར་རིལ་བུའི་བཀམ་པའི་བཏེ་ཁ་གཅིག (*Rtsii.*). བུར་ཐུད *bur-thud* pastry or cakes made of dried milk, molasses and butter: བུར་ཐུད་ཆེ་ཐང་ (*Jig. 29*).

བུར་ཐུང་ཁུགས *bur-thuṅ-khugs*=བློ་བུར་དུ *blo-bur-du* suddenly (*Sman*).

བུར་ཙེ *bur-tse* various species of *Eurotia*, largely used in the *W.* by travellers as fuel.

བུར་ཤིང་ *bur-çiṅ* for བུ་རམ་ཤིང་ ।

བུལ I: *bul* or བུལ་ཏོག *bul-tog* soda occurs in Tibet as a white powder on the ground, generally near the margins of lakes though not exclusively so. It is used as a medicine, and also added in small quantities to bring out the quality and flavour of tea.

བུལ II: or བུལ་པོ *bul-po*=དལ་པོ *dal-po*, ག་ལེ *ga-le* 1. slow, dilatory, lazy: འགྲོ་བུལ་ཏེ *hgro-bul-te* slow in walking, making but tardy progress (*Dul.*); མི་བུལ་མི་མྱུར *mi-bul mi-myur* neither slow nor quick (*A. 60*). 2.=སུལ *sul* valley, ravine: རྒྱ་དང་འདྲ་བའི་རི་ཡི་བུལ a valley of the mountains resembling (the plains of) India (*A. 143*).

བུལ་འགྲོས *bul-hgros*=སྐང་པའི་འདུ་བྱེད *skaṅ-pahi hdu-byed* a kind of movement of the feet (in dancing).

བུལ་རན་པ *bul-ran-pa* neither very quick nor slow in walking: རྟ་མགྱོགས་བུལ་རན་པ་ཞིག a moderately-swift horse (*Hbrom 118*).

+ བུས་པ *bus-pa*=བྱིས་པ 1. बालक boy, lad. 2. v. འབུད་པ *hbud-pa* (*Jä.*).

བེ I: *be* 1. num. fig.: 105. 2. *W.* for བྱེ *bye* (*Jä.*). 3. for བེ་རྡོ *be-rdo*; བེ་ཤིང་ *be-çiṅ* an oath (*Jig. 62*).

བེ་གེ *be-ge*, v. བེག་གེ *beg-ge*.

བེ་ཅི *be-ci*=བྱིས་པ *byis-pa* a little boy, lad or lass: བེ་ཅི་ཞིག་ཞེས་བྱ་བ་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ལུག་པར་མའི་རི་མོ (*A. 88, 86*).

བེ་ཆོན *be-chon* दण्ड, गदा (*Zam. 3*) club with an ornamental hammer, knob, dorje, or human head-like figure on its top which the gods generally carry in their hands to fight with the *Asura*.

བེ་ཅོན་འཆང་ *be-con-hchaṅ* गदाधर 1. an epithet of Vishṇu, and also of Yama the lord of death (*Mṅon.*). 2. n. of a goddess (*Jä.*).

བེ་ལྗང་ *be-ljaṅ*=རེ་རལ (mystic) (*Miṅ 4*).

བེ་ཏ *be-ta* 1. नारिकेल; cocoa-nut, བེ་ཏའི་ཤིང་ *be-tahi-çiṅ* the cocoa-nut tree. 2. Tibetan name of བི་ད་ར *bi-da-rwa* विदर्भ Bedar, the birth place of Nāgārjuna (*Dsam.*).

Syn. འབྲས་བུ་རྟག *hbras-bu-rtag*; སྦྲུས་བུའི་ཕུང་པོ *hbrus-buhi. phuṅpo*; ས་འཚོ་འདབ *sa-htsho-hdab*; ཏ་ལའི་རྒྱལ་པོ *ta-lahi rgyal-po*; མི་མོ་རྩེ *mi-mo-rtse*; གསོལ་ལྡན *gçol-ldan* (*Mṅon.*).

བེ་ཏུར=མཐིང་ཤུན sulphate of copper.

བེ་མདུང་ *be-mduṅ* a spear or javelin made of oak-wood (*Jig. 32*).

བེ་རྡོ *be-rdo*, v. བེ quoit, the discus of the ancients.

+ བེ་ནོ *be-no*=འཛིན་པ *hdsin-pa*.

བེ་སྣ་ལག་ཆེན *be-sna lag-chen* n. of a བགེགས demon of the *nāga* class.

བེ་སྣབས *be-snabs* a mineral substance.

བེ་རྫི *be-rdsi*=སྐར་མ་སྣར་མ *skar-ma snar-ma*.

‡ བེ་ས་ར་ཀ *be-sa ra-ka* a species of very small insects (*K. du.* ན, *204*).

བེ་རག *be-rag* a long and more or less broad band worn as a head-ornament by all Buddhist women of Ladak, nuns excepted. It is fastened to the hair and is studded with one to five long rows of turquoises which forcibly suggest serpents and serpent-worship in general. In a

Digitized by Google

case in which a woman was ordered by the court to give up her *berag* to the complainant at once, she refused to do so saying that this could not be done as long as (in that year) the irrigation of the fields lasted, evidently because of the water-supplying ཀླུ or nagas.

བེ་རི *Be-ri* n. of a district in the jurisdiction of Chamdo in E. Tibet (*Loñ.* ཤ, *15*). བེ་རི་དཔོན་པོ n. of a petty chief who favoured the Karma-pa school and helped Deba Tsangpa in the war with the Œleuth chief Gus'ri Khan, but was killed by him (*Loñ.* ཤ, *15*).

བེ་ལོག *be-log* a great-grand father (*Jä.*).

བེའུ *behu* བཙུ a calf: དཔལ་བེའུ *dpal-behu* ཤྲཱི་ཝཏྶ n. of a gem; also the emblem of love and affection represented by a noose. བེའུ་བུམ *behu-bum* lit. calf's pot, *i.e.*, cow's dug from which the calf sucks milk; fig. that which yields nourishment to life, met. spiritual life, hence, scriptures. བེའུ་བུམ་སྔོན་པོ *be-hbum sñon-po* the ancient book on religion and religious history of the Kadampa school compiled by *Dge-çes Dol Rin-po-che* (*Loñ.* ཁ, *2*).

བེག་གེ *beg-ge*=བེ་གེ *be-ge* measles (*Sch.*); also called སིབ་བི *sib-bi*.

བེག་ཙེ *Beg-tse* 1. n. of a goddess who when propitiated protects her devotees. 2. hidden shirt of mail.

བེང་ *beñ* 1. smaller beams of a house which support the roof. 2. a stick, cudgel, club (*Jä.*)

བེད *bed* 1. dearness, advantage: བེད་མ་ཆོད *bed-ma-chod* proved of no use, no advantage; ཚྭ་བ་རྣམ་ཅ་བེད་ལོད་པའི་སྐབས་སུ at a time when salt was sixty times dearer (than barley) (*Glr.*); བེད་ཆོད=ལོངས་སྤྱོད *loñs-spyod* in *Mil.*; བེད་ཆོད་ཚོད་འཛིན་ to be temperate, to keep moderation in the indulgence of the appetites (*Jä.*).

བེན *ben* a large pitcher; ཆུ་བེན *chu-ben* water-pot.

བེམ *bem* or བེམ་པོ *bem-po*=སེམས་མེད་པ (*Mñon.*) 1. རྙིང་བ in the dialect of upper or western Tsang=old, worn-out, as of patched clothes. Also applied to the body, and defined as རྣམ་ཤེས་མེད་པའི་དངོས་པོ "an entity deprived of all sense." ལུས་བེམ་རིག་གཉིས་ཀྱི་མཚམས་སུ on the boundary between the physical matter of the body and the soul (*Mil.*). སྨོན་ལམ་ལས་པའི་མཐུ་ཡབ་བེམ་ཤེས་མེད་བེམ་པོའི་རང་བཞིན by the power of his prayer was deprived of sense like his own worn-out self (*Ya-sel 10*); བེམ་པོ་ལྟར་ལྐུགས *bem-pa ltar-lkug*=ལྐུག་པ *lkug-pa* stupid, senseless like a log of wood or physical matter. བེམ་རིག་བྲལ་བ *bem-rig bral-wa* without body and soul: འཆི་བ་རྣམས་ལ་བེམ་རིག་བྲལ་བ the dead are without body and soul. 2. a receptacle, box, bag, etc. (*Jä.*).

བེམ་ཆག *bem-chag*=དཀར་ཆག *dkar-chag* list of contents: རྒྱལ་རབས་ཀྱི་བེམ་ཆག་ཏུ་འབྱུང་བ་ལས་རིམ་པ་དང་ཏུ་བལྟ་བར should refer to those occurring in the list of contents of the Rgyalrab (*Hbrom.* *251*).

བེར *ber* 1. resp. སྐུ་བེར *sku-ber*,=སྐུ་གམ *sku-gam* cloak of thick woollen cloth used by the lamas of Tibet, in winter; བེར་ཆེན *ber-chen* a full cloak: ཚེམ་བེར *tshem-ber* a cloak made up of many pieces (*Pth.*); བེར་ཐུལ *ber-thul* gown of a priest, sacerdotal cloak without sleeves, with གོས་ཆེན *gos-chen* for a *ber-thul* fur-cloak. 2. burning, sharpness, acridity, any biting, stinging quality: འབྲིལ་བུ་ཀྱི་བེར་བྱུང་ངོ་ a stinging or burning of the blister arose. བེར་ཅན *ber-can* sharp, pungent, keen.

Digitized by Google

བེར་ཀ *ber-ka* = ཡལ་ག a branch; བེར་མ *ber-ma*. བེར་ལྕག *ber-lcag* a stick or staff; སྤའི་བེར་མ *spaḥi ber-ma* cane, bamboo stick (*Mil.*); བེར་མ་ལྕག *ber-ma lcag* a switch.

Syn. དབྱུག་པ *dbyug-pa*; འཁར་བ *ḥkhar-wa*; འཁར་དབྱུག *ḥkhar-dbyug* (*Mṅon.*).

བེར་སེར་ཅན *ber-ser-can* an aquatic grass (*Sman. 109*).

བེལ *bel* a leather bag. བེལ་ལྤགས *bel-lpags* = བེའུ་བིའི་ལྤགས *beḥubi-lpags* calf-skin (*Rtsii.*).

བེས *bes* མཁུར the cheek.

‡ བཻ་ཌཱུར་ཡ *bai-ḍūr-ya* བཻ་ཌཱུརྱ malachite or chrysolite. There are three descriptions of Vaidūrya stone: (1) བཻ་ཌཱུར་ཡ་སེར་མཉྫུ་རི *bai-ḍūr-ya ser mañ-dsu-ri*; the yellow lapis-lasuli called *Mañjuri*; (2) བཻ་ཌཱུར་ཡ་ལྗང་སུ་ག་ཏ *bai-ḍūr-ya ljañ-su-ga-ta* the green lapis-lasuli called *Sugata*; (3) བཻ་ཌཱུར་ཡ་དཀར་སུ་ཉ *bai-dur-ya dkar-su nya* the white lapis-lasuli called the white *Sūnya*.

‡ བཻ་ར་ཙ་ན *Vai-ra tsa-na* བཻ་རོ་ཙ་ན 1. n. of the first Dhyāni Buddha. 2. a learned lo-tsā-wa who flourished during king *Khri-sroṅ ldeḥu btsan's* reign and who first translated the *Ḥbum* from Sanskrit (*Yig. 35*).

‡ བྷེ་ཀ *bhe-ka* སྦལ; toad, corrupted into སྦེ་ཀ *sbe-ka*: མི་སྦེ་ཀ་རྩེར་བུར་འཛིང་བ rugged naked person, བྷེ་ཀའི་ཚིལ་གྱིས་མིག་སྨན་བྱས་ན། if the fat of the toad is made into eye-salve, etc. (*K. g.* ཙ, *56*).

བྷཻ་ཀ་ཙེ་ལྕམ་བྲལ *Bhai-ka-tse lcam-bral* n. of a sylvan nymph who undertook to protect Tibet and defend Buddhism (*Deb.* ཀ, *2*).

‡ བྷཻ་ར *bhai-ra* a gem: བྷཻ་ར་ས་གདོན་རིགས་ཀུན་བསྲུང་གནོད་པ་འཇོམས *Bhaira* gem is a protection against all classes of evil-spirit and removes pain.

བོ *bo* 1. num. fig.: 135. 2. affix, to designate certain adj. or nouns.

བོ་ཏོག་པ *bo-tog-pa* = བ་ལོང་བ *ba-loṅ-wa*; acc. to. *Jä.* ankle, ankle-bone.

བོ་དེ་ཉལ་བ *bo-de-ñal-wa* = སྐྱིད་པོ་ཉལ་བ *skyid-po-ñal-wa* to sleep well: ཁྱོད་ང་ཉལ་བ་མེད་པའི་བོ་དེ་ཉལ་ཁྱོད་ཀྱང་བོ་དེ་ཉལ་བ་རིགས་ཀྱི། (*A. 126*).

‡ བོ་དྷི *bo-dhi* = བྱང་ཆུབ *byañ-chub* བོདྷི 1. enlightenment, divine wisdom or knowledge. 2. = བྱང་ཆུབ་ཤིང *byañ-chub-śiñ* the Indian *peepul*, *Ficus religiosa*. བོ་དྷི་རྩེ *bo-dhi-rtsi* rosary used to count the recitation of the names of *Bodhisattvas*, probably made of a kind of *peepul* wood.

བོ་དོང *Bo-doṅ* n. of a place in Tibet situated to the north-west of Tashilhunpo in Tsang (*Deb.* ཀ, *2*).

བོ་དོང་ཕྱོགས་ལས་རྣམ་རྒྱལ *Bo-doṅ Phyogs-las rnam-rgyal* also called འཇིགས་མེད་གྲགས *Ḥjigs-med grags* was one of the celebrated lamas of Tibet; and is said to have written one hundred volumes. He belonged to the Jonang-pa school and founded the monastery of དཔལ་མོ་ཆོས་སྡིངས *Dpal-mo chos-sdiṅs* monastery (*Grub.* ང, *14*), also establishing his control over the monastery of Sam-ding in Yamdok lake-district which is presided over by Dorje Phagmo the incarnate Vajra Varāhī.

བོ་བ *bo-wa* སྦོ་བ to expand as a bubble; to overflow or fall out of a vessel on account of over-filling: འོ་མ་བོ་བས *ḥo-ma bo-was* the milk bubbled over (*A. 80*).

བོ་ཤོག་ཐུ *Bo-çog-thu* n. of a province in Mongolia, also of its king: གནམ་ས་འི་དབང་ཕྱུག་དཔལ་ལྡན་འཛིན་པ་བོ་ཤོག་ཐུ་རྒྱལ་པོ to the ruler of heaven and earth the king of Bo-çog-thu a votary of the Gelugpa school (*Ya-sel. 17*).

Digitized by Google

བོག་ཏོ *bog-to* Tib. rendering of Mongol term for a prince or chief; = རྗེ *rje* lord or sir (*Loń.* ན, *10*); སེར་ཞྭ་བོག་ཏོ the yellow turban worn by the lay people of Tibet.

བོག་ཏོ་མུ་ཏན *Bog-to Mu-tan* n. of the prince of Mongolia who entertained the Dalai Lama *Bsod-nams Rgyam tsho* with great pomp when he visited that country at the invitation of king Thu-mad Altan Khan for the purpose of introducing Buddhism there (*Loń.* ཉ, *11*).

+ བོག་རི *bog-ri* acc. to some, བོག་ཏེ, *bog-te* = བ་གམ *ba-gam*.

བོགས *bogs* benefit, profit, advantage.

བོང་ *boń* in size, sized; in capacity, in bulk, generally with ཆེ or ཆུང་ annexed signifying "large-sized" or "small-sized"; also with ཐུང་: བོང་ཐུང་ short in stature; བོང་ཆེ, བོང་ཆེ full sized. བོང་བ, ढेल [a clod] *S.*

བོང་ཁྲ *boń-khra* a species of falcon.

བོང་གུ *boń-gu*. colloq. for བོང་བུ *boń-bu*.

བོང་ང་ *boń-ńa* निर्विष, श्वेतविष the wild aconite, of which seven species grow in the Himalayas. བོང་ང་དཀར་པོ *boń-ńa dkar-po* the white species of aconite: བོང་ང་དཀར་པོས་རིམས་དུག་མཁྲིས་ཚད་སེལ white aconite cures contagious bilious fevers. བོང་ང་དམར་, रक्तविष the red species of aconite: གདུག་པ་གཉན་དུག་སེལ (*Med.*); བོང་ནག also called ཙན་དུག or སྨན་ཆེན the black species of aconite which is called a great medicine: བོང་ནག་དུག་ཡིན་ཡེ་གཞེར་རྣམས་འཇོམས (*Sman.*).

Syn. བོང་དཀར་པོ; སླར་དུག *slar-dug*; ཤིན་ཏུ་དུག *çin-tu-dug*; ཉེ་བའི་དུག *ñe-waḥi-dug*; དམར་པོ་རྭ་ཅན *dmar-po rba-can*; བོད་དམར་ཅན *bod-dmar-can*; བྱེད་ལྡན་སྣང་བ *byed-ldan snań-wa*; སྨན་ཆེན *sman-chen* (*Mńon.*).

བོང་བུ *boń-bu* I गर्दभ, खर; the ass, donkey; བོང་པོ or ཕོ་བོང་ a he-ass; བོང་མོ or མོ་བོང་ she-ass; བོང་ཕྲུག colt or foal of an ass; རྐྱ་བོང་ཁྱིམ खरशाला an ass's fold; བོང་བུ་པ *boń-bu-pa* an ass-driver.

Syn. རྣ་ཆེན *rna-chen*; སྐད་ཆེན *skad-chen*; ཤུགས་འགྲོའི་ཕ *çugs-hgroḥi-pha*; ཆོས་ཅན་རིང་ *chos-can-riń*; ཕོ་རྟགས *pho-rtags* or ཆ་བ *cha-wa*; བྱིན་པ་གཙང་ *byin-pa-gtsań*; བསོད་པའི་མུ་ཁྱུད *bsod-paḥi mu-khyud*; གྲོང་དུ་འདྲེན *groń-du hdren*; མགྲིན་བཟང་ *mgrin-bzań* (*Mńon.*).

བོང་བུ་ཕྱེ་མར *boń-bu phye-mar* = ལྷོག་དུག་པ *lhog-dug-pa*, ལྕེ་ཚ *lce-tsha* (mystic) (*Mih.* *4*).

བོང་བུའི་སྤྱོད་པ *boń-buḥi spyod-pa* the characteristics of an ass: ཁལ་ཁྱེར་བཀལ་ན་འཛེམ་འདུང་ when laden with a burden he carries it; གྲང་དང་ཚ་བས་མི་འཁྲུག་འདུང་ is not affected either by cold or heat; ཕྱག་ཏུ་ཚིམ་ན་ཤེས་པ་རྟེ when he has had enough, he always knows it (*Masurakṣi*).

བོང་བུ II: small insects: རྒྱས་པའི་བོང་བུ *rgyas-paḥi boń-bu* sugar mite, lepisma; བོང་(བུན་)ནག *boń-(bun)-nag* dung-beetle (*Cs.*).

བོངས་ཐུང་ *bońs-thuń* = མིའུ་ཐུང་ *miḥu-thuń* a dwarf (*Mńon.*).

བོངས་ཚོ पटिमन् [sharpness.] *S.*

བོད *Bod* or བོད་ཡུལ भोट. त्रिमवत् Tibet; བོད་ཀྱི་ཡུལ *Bod-kyi-yul* the country of Bhot or Tibet which comprises བོད་ཆུང་ little Tibet including U. and Tsang, and བོད་ཆེན greater Tibet including *Mdo-smad* (Amdo) and *Mdo-stod* (Kham). བོད་འབངས *bod-hbańs* Tibetan subjects: བོད་འབངས་འདི་རྣམས་ལོ་ཕྱུག་སྐྱིད་པ the Tibetan subjects are happy having good crops and cattle. (*Rtsii.*). བོད་འབྲོག *bod-hbrog* herdsmen of Tibet living in the northern solitudes tending their cattle (so expressed in *Loń.* ན, *5*).

Digitized by Google

བོད་ཀྱི་སྟག་མོ་སྐེ་རིང་ཅན *bod-kyi stag-mo ske-riṅ-can* = སྲེ་མོང་ *sre-moṅ* (*Sman. 108*).

བོད་སྐད *Bod-skad* भोटभाषा Tibetan language; བོད་སྐད་དུ་བསྒྱུར་བཅུག *Bod-skad-du bsgyur-bcug* translated into Tibetan. བོད་ཁ་བ་ཅན *Bod kha-wa-can* हिमवत् the ancient name of Tibet which before the spread of Buddhism was called *Doṅ-mar-can-gyi yul* the country of the red-face cannibals, *i.e.*, of savages (*Yig. 9*). བོད་འཆམས *bod-chams* Tibetan leather tanned and painted in Tibet: བོད་འཆམས་རྙིང་མ་ཐེབས་རྒྱུ་ཁ་ལ། སྲང་རེ་ཁུག་པའི་གོ་བརྙན as to the price of the best Tibetan leather there is information of its fetching one *srang* a piece (*Jig. 21*). བོད་དུད *bod-dud* (lit. Tibetan-smoke), *i.e.*, Tibetan husbandmen engaged in agricultural pursuits, or having settled life; so called from smoke coming out of their huts. བོད་པ *Bod-pa* or བོད་མི *Bod-mi* a Tibetan.

བོད་བསེ *bod-bse* cups and plates and buckles made of rhinoceros skin, generally by Dokpa Tibetans (*Jig. 21*).

བོན *bon* 1. the ancient religion of Tibet which was fetishism, demon worship, and propitiation by means of incantations. The word ཆོས which ordinarily means religion is used as the antithesis to བོན. Bon now signifies the kind of Shamanism which was followed by Tibetans before the introduction of Buddhism and in certain parts still extant; of this there were three stages, namely:—བརྡོལ་བོན *bdsol-bon*, འཁྱར་བོན *bkhyar-bon* and བསྒྱུར་བོན *bsgyur-bon*. The duration of the first extended from the time of གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོ *Gñaḥ-khri Btsan-po*, the first historical king of Tibet, down to the reign of king ཁྲི་སྡེ་བཙན་པོ *Khri-sde Btsan-po*; the second from the reign of king Digum tsan-po (གྲི་གུམ་བཙན་པོ) to the formal introduction of Buddhism under king སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ *Sroṅ-btsan sgam-po*; and the third stage from king Srong-tsan's time down to the time of Tsong-khapa. བོན་སྐུ་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ *bon-sku kun-tu bzaṅ-po* the supreme deity according to Bon, opp. to ཆོས་སྐུ་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ Dharmakâya Samanta Bhadra; བོན་སྐྱོང་ *bon-skyoṅ* a guardian deity of the Bon, opp. to ཆོས་སྐྱོང་ Dharmapâla. བོན་སྒོ་བཞི་མཛོད་ལྔ *bon-sgo-bshi mdsod-lṅa* the four schools of Bon (treasures) (1) ཆབ་དཀར་དབལ་བོ་རྩལ་ཕྱག་གི་བོན, (2) ཆབ་ནག་སྲིད་པ་རྒྱུད་ཀྱི་བོན, (3) ཕན་ཡུལ་རྒྱ་བ་འབུམ་གྱི་བོན, (4) དཔོན་གསས་མན་ངག་གི་བོན, and the five classes of sacred works called ཀླུ་གདོང་མི་འབྲི་བ་མཛོད་ལྔ་ཡི་མཛོད. We have also བོན་སྡེ་གསུམ *bon-sde-gsum* the three subdivisions of the Bon scriptures. བོན་པོ *Bon-po* a follower of Bon tenets.

༤. བོན་པ *bon-pa* = བཟླས་པ *bzlas-pa* to express, to mutter.

བོན་འབྱུང་གཏེར་ཆེན *bon-hbyuṅ gtsiṅ-chen* n. of a Bon religious work resembling the ཆོས་འབྱུང་ of the Buddhists.

བོན་རི *Bon-ri* n. of a mountain in Kongpo sacred to Bon people: ཀོང་ཡུལ་བུ་ཆུ་ལྷ་ཁང་གི་ཤར་ཕྱོགས་བོན་རི་སོགས་བོད་ཀྱི་གནས་དུ་མ many Tibetan holy places such as Bon-ri situated to the east of Buchu lha-khang of the province of Kongpo (*B. grub. 2*).

བོན་ལུང་བོད་དཀར *bon-luṅ bod-dkar* = འཕགས་པ་བཙུན the venerable (*B. Nam.*).

བོར་ར *bor-ra* ཕུལ་ཁལ་ལྔ་ཅུ་ཤོང་བ་གོ་ཐ 1. a sack of corn, holding about 30 khal (*Ja.*). 2. bag for sweepings and dust, dust-bin.

བོལ *bol* or བོལ་གོང་ *bol go* the upper part of the foot or boot. བོལ་གར *bol-gar* = ཧུལ་ཧ་རི *hul-ha-ri*.

བོལ་པོ *bol-po* पाखाल v འབོལ་པ *hbol-po*.

བོས *bos*, v. འབོད་པ *hbod-pa* to call.

Digitized by Google

བྱ I: *bya* the fut. root of བྱེད་པ་ *byed-pa*; v. this and the sbst. བྱ་བ *bya-wa*.

བྱ II: པཀྵཱི, ཤཀུན any bird or fowl. ཁྱིམ་བྱ *khyim-bya* the domestic fowl; བྱ་སྒྲོ *bya-sgro* a feather; བྱ་འདབ *bya-ḥdab* wing; བྱ་སྤུ *bya-spu* bird's down; བྱ་ཚང་ *bya-tshaṅ* or བྱ་མལ *bya-mal* bird's nest; བྱ་སྐོན *bya-skon* or བྱ་རྒྱ *bya-rgya* a net or trap to catch birds.

Syn. སྒོང་སྐྱེས *sgoṅ-skyes*; གཉིས་སྐྱེས *gñis-skyes*; མཁའ་འགྲོ *mkhaḥ-ḥgro*; མཁའ་སྤྱོད *mkhaḥ-spyod*; མཁའ་ལ་རྒྱུ *mkhaḥ-la-rgyu*; འདབ་ལྡན *ḥdab-ldan*; འདབ་མའི་ཤིང་རྟ་ཅན *ḥdab-maḥi çiṅ-rta-can*; ཡན་ལག་དྲུག་པ *yan-lag drug-pa*; ནམ་མཁའི་རྟ *nam-mkhaḥi-rta*; མཁའ་ཉལ *mkhaḥ-ñal*; སྒྲོ་ལྡན *sgro-ldan*; མེ་ཡི་མགྲིན *me-yi-mgrin*; འཕུར་འགྲོ *ḥphur-ḥgro*; མཁའ་འགྲོད *mkhaḥ-ḥgrod*; ལུས་མགྱོགས *lus-mgyogs*; འདབ་སྐྱོད *ḥdab-skyod*; འདབ་ཆགས *ḥdab-chags* (*Mṅon.*).

བྱ་ཀ་དམ་པ ཀདམྦ the bird called *cadamba-goose*.

བྱ་ཀ་ལན་ཏ་ཀ *bya-ka lan-ta-ka* v. ཀ་ལནྟ་ཀ།

བྱ་ཀུ་ར་ར *bya-ku ra-ra* ཀུ་རར; v. ཀུ་ར་ར [an osprey]*S*.

Syn. རྒྱང་གྲགས་ཐོས *rgyaṅ-grags-thos*; སྒྲ་སྒྲོགས *sgra-sgrogs*; སྒྲ་འབྱིན་ཆེན་པོ *sgra-ḥbyin chen-po* (*Mṅon.*).

བྱ་ཀུ་ཎྜ་ལ *bya ku-ṇḍa-la* ཀུཀྐུཊ or ཀུ་ཀུ་ཊ ཀུཀྐུཊ [*Phasianus gallus*]*S*.

Syn. འདབ་ཆགས་རབ *ḥdab-chags-rab*; བྱ་ལྡན *bya-ldan* (*Mṅon.*).

བྱ་དཀར v. ཚི་བྱ་གག།

བྱ་རྐང་ *bya-rkaṅ* ཀུཀྐུཊཔཱད a place in Magadha where Gautama had resided some time.

བྱ་སྐྱིབས *bya-skyibs* (*cha-kib*) ཤཀུནཱ clefts in rocks where birds take shelter, rocky overhanging crag with ledge beneath, men and animals taking shelter in such large chakib or rock-harbours. བྲག་ནག་པོའི་འོག་གི་བྱ་སྐྱིབས་སུ in the bird's shelter under a black rock; བྱ་སྐྱིབས་སུ་གྱུར་པ formed into a shelter for birds (*A. 11*).

བྱ་ཁང་ *bya-khaṅ* or བྱའི་ཁང་པ a bird's cage.

Syn. བུ་ཁྱིམ, བུ་རྒྱ བྱ་གཞིའི་དབྱངས *bu-gaḥi-dbyaṅs* (*Mṅon.*).

བྱ་ཁྱུང་ *bya-khyuṅ* གརུཌ; an eagle.

བྱ་ཁྱུང་རྡོ *bya-khyuṅ-rdo* = མཐིང་ *mthiṅ* blue mineral colour (*Mṅon.*).

བྱ་ཁྲ *bya-khra* ཤྱེན peregrine falcon.

བྱ་ཁྲུང་ *bya-khruṅ* the crane.

བྱ་ག་རྒང་ག་ག་ཏི *bya-ga rgaṅ-gha-ga-ti*:

Syn. ནམ་མཁར་སྒོག *nam-mkhar-sgog*; དབྱངས་ལྡན *dbyaṅs-ldan*; བཀྲ་བའི་སྐད་འབྱིན *bkra-waḥi skad-ḥbyin* (*Mṅon.*).

བྱ་གག *bya-gag* ཀཱུཀིལ, ཕཱི, བཀ, ཀཱུཀོ a species of bird: བྱ་གག་གི་ལོ *bya-gag-gi lo* bird year. དེ་ནས་བྱ་གག་གི་ལོ་ལ་ཐར་པར་གཤེགས then he proceeded to Tharpa (Nirvāṇa) in the year called *bya-gag*, i.e., the bird year (A. 93).

Syn. ཀུ་ཀུ་སྒྲོགས *ku-ku sgrogs*; ས་གནས *sa-gnas*; ཁྱིམ་བྱ *khyim-bya* (*Mṅon.*).

བྱ་གླག *bya-glag* the white-tailed eagle.

བྱ་གོ་བོ *bya-go-wo* the lammergayer.

Syn. བྱིན་ཟའི་ལྟོ་བ *byin-zaḥi lto-wa*; འཆི་བའི་འབབས *ḥchi-waḥi-ḥbaṅs*; སླ་བོད་སྒྲ་ཅན *sla-ḥod sgra-can* (*Mṅon.*).

བྱ་རྒོད *bya-rgod* = གྲྀ་དྷྲ vulture, bird of prey; བྱ་རྒོད་ཕུང་པོའི་རི *bya-rgod phuṅ-poḥi-ri* གྲྀདྷྲཀཱུཊ vulture-hill of Magadha, a resort of S'ākyamuni. Syn. རླུང་སྤྱོད *rluṅ-spyod*; མཁའ་ལ་འཁོར *mkha-la ḥkhor*; རིང་འཕུར *riṅ-ḥphur*;

Digitized by Google

ནམ་འཕང་སྤྱོད་ *nam-ḥphaṅ-spyod* (*Mṅon.*). བྱ་རྒོད་སྤོས་ *bya-rgod-spos* the plant *Delphinium Brunonianum*, the same as *Delphinium moschatum*; བྱ་རྒོད་སེན་མོ *bya-rgod sen-mo* = རྒྱ་སྤུག *rgya-spug*; བྱ་རྒྱ a net or trap to catch birds. བྱ་ཐལ *bya-thal* = བྱ་རྒོད་བྲུན *bya-rgod-brun* vulture's droppings (*Miṅ-rda. 4*).

བྱ་རྒྱུད་ *bya-rgyud* क्रियातन्त्र a ritual in mysticism.

བྱ་སྒྲུངས་ *bya-sgruṅs*, or བྱ་ཆོས་ title of a book of satirical fables, in which birds are introduced as speaking.

བྱ་སྙིང་ *bya-sñiṅ*, = བྱ་རྨྱེན་ *bya-rmyen*.

བྱ་སྨྱངས་ = སྨྱངས་པ विजृम्भ vb. yawning, gaping.

‡ བྱ་ད་ལི་པ *Bya-da li-pa* an Indian Buddhist saint, a pupil of Virūpa (*K. dun. 18*).

བྱ་འདབ *bya-ḥdab*, ཁང་པའི་བྱ་འདབ a balcony.

བྱ་འདྲེ *bya-ḥdre* a kind of winged demon.

བྱ་པོ *bya-po* cock, the male of the domestic fowl: བྱ་པོ་དང་པོ, གཉིས་པ, etc., the first, the second cock-crow (*C.*).

བྱ་པོ་ཙི་ཙི *bya-po tsi-tsi* (*Med.*) a medicinal plant, stopping the monthly courses; in *Lh.* applied to *Impatiens sulcata*.

བྱ་སྤུ་ནོན་པ *bya-spu-non-pa* to pat on the back; to keep in order, not to disturb any arrangement: བྱ་སྤུ་ནོན་གྱི་སྤྱོད་ patting on the back in the way of encouragement as if gently touching the plumes of a bird (*Yig. k.*).

བྱ་སྤོས *bya-spos* = སྐར་མ་སྨིན་འདྲིལ n. of a constellation.

བྱ་ཕོ *bya-pho* a male bird, a cock; n. of a medicinal plant used to stop excessive menstruation.

བྱ་མ་རྟ *bya-ma-rta* = བང་ཆེན or བང་ཕྱིན *baṅ-phyin* a messenger (*Mṅon.*).

བྱ་མ་བྱི *bya-ma-byi* the fruit-bat or flying fox.

Syn. བྱ་མ་བྱིའུ *bya-ma byiḥu*; གོད་བྱེད *good-byed*; ཉེ་བར་འཛིན་བྱེད *ñe-war ḥdsin-byed* (*Mṅon.*).

བྱ་མ་ལེབ *bya-ma-leb* any butterfly.

བྱ་རྨྱང་བ *bya-rmyaṅ-wa* = འགྱིངས་པ་ཀྱང་བྱེད་པ stretching one's self after fatigue, lying prostrate: སེང་གེ་འདི་ཕུག་ནས་ཐོན་ཏེ་བྱ་རྨྱང་བྱེད this lion coming out of his den stretches his body.

བྱ་ཚོ་རིང་ *bya-tsho-riṅ* the white crane, a species of bird said to live one hundred years.

Syn. ལྷད་བཀོད *lhad-bkod*; གནམ་གྱི་སོ་མོང་བྱ *gnam-gyi so-moṅ-bya*; སྙན་འཕྲིན *sñan-ḥphrin*; འདབ་ཆགས་ཚོ་རིང་ *ḥdab-chags tsho-riṅ* (*Mṅon.*).

བྱ་ཝང་ *bya-waṅ* the bat; acc. to *Jä.* night-hawk, goatsucker, caprimulgus.

བྱ་བཞོན *bya-bžon* 1. one who rides on a bird, an epithet of Vishṇu and Kārtikeya the former riding on the eagle, the latter on the peacock. 2. an egg (in *Bal.*) (*Jä.*).

བྱ་ཟེ *bya-ze* crest on the head of birds, tuft (of feathers) of birds.

བྱ་འུག་པ *bya ḥug-pa* the owl (general term).

བྱའི་གདོན *byaḥi-gdon* a malignant spirit which kills birds; a disease of birds (*Mṅg. 77*).

བྱའི་ཕུར་ཚུལ *byaḥi phur-tshul* flying of a bird: གྱེན་འཕུར *gyen-ḥphur*; ཐུར་འཕུར *thur-ḥphur*; ཐད་ཀ་འཕུར *thad-ka-ḥphur*; རབ་ཏུ་འཕུར *rab-tu ḥphur*; བྱའི་འགྲོས *byaḥi-ḥgros* (*Mṅon.*).

བྱ་རི་ཀྲུགས शारी [a species of bird, the *Gracula religiosa*.] *S.*

བྱ་རོག *bya-rog* ध्वांक्ष, काक, ..., the crow; in *W.* the raven. བྱ་རོག་ཕྱིན

bya-rog ṣpyoḍ-pa the characteristics of a crow: མི་མཐོན་འཁྲིག་དང་ *mi-mthon ḥkhrig-dañ*, རྔམ་པ་དང་ *ṛñam-pa dañ*, དུས་སུ་གནས་ན་འཆབ་བག་ཡོད་པ་དང་ *dus-su gnas-na ḥchab-bag yoḍ-pa dañ*, ཡིད་མི་ཆེས *yiḍ-mi ches* (*Masu rakṣa*).

Syn. ཁྭ་ཏ *khẉa-ta*; ཐོས་སྒྲོགས *thos-ṣgrogs*; གྲོང་ཁྱེར་སྤྱོད *groñ-khyer-ṣpyoḍ*; ན་ཚོད་གནས *na-tshoḍ-gnas*; གཞན་གསོ *gshan-gso*; རབ་དགའ *rab-ḍgaḥ*; ཚེར་མའི་ཚང་ཅན *tsher-maḥi tshañs-can* བརྒྱ་བྱིན་སྐྱེས *ḅrgya-byin ṣkyes*; ལན་ཅིག་སྐྱེས *lan-cig ṣkyes*; མདོག་གཅིག་པ *ṃdog gcig-pa*; རྡོ་རྗེའི་ཆུ་ཅན *ṛdo-ṛjeḥi chu-can*; འཁྲིད་པ་སྤེད *ḥkhriḍ-pa ṣpeḍ*; དགའ་བས་རྒྱུ *dgaḥ-pas-ṛgyu*; ལྟེ་བ་སྐྱེས *lte-wa ṣkyes*; ལྷ་གཏོར་ཟ་བ *lha-gtor za-wa*; བདག་ཉིད་སྒྲོགས *ḅdag-ñiḍ ṣkrogs*; བདེན་པའི་ངག *ḅden-paḥi ñag* (*Mñon.*).

བྱ་རོག་དགྲ་བོ *bya-rog ḍgra-wo* दिवाकीर्ति, *[Devanagari]* [a bat, an owl, a cricket] *S.* = ཕ་ཝང་ *pha-wañ*.

བྱ་རོག་ཆེན་པོ *bya-rog chen-po* the large species of crow, the raven.

Syn. ཀ་ཀོ་ལ *ka-ko-la*; འཆི་བ་བསླུ *ḥchi-wa ḅslu*; མགྲིན་ནག *ṃgrin-nag* (*Mñon.*).

བྱ་རོག་མཚུ *[Devanagari]* [a fragrant powder, a kind of gem.] *S.*

བྱ་རོག་ཉུང་མ *bya-rog ñuñ-ma* a medicinal plant: བྱ་རོག་ཉུང་མས་མ་གསོ་འདུས་ནད་འདུལ.

Syn. ཐ་དད་ཕྲེང *tha-daḍ phreñ*; བུམ་ཚེས *bum-ñes*; ཨུ་དུ་མུ་རའི་འདབ *u-du mu-raḥi ḥdab*; པད་མ་མཆོས *paḍ-ma ṃchos*; ནད་མེད་ལམ་སྐྱེས *naḍ-meḍ lam ṣkyes*; ཤིན་ཏུ་སྤྱོད *çin-tu ṣpyoḍ*; འདབ་བྱེད་རྩུབ་མོ *ḥdab-byeḍ ṛtsub-mo*; ཡན་ལག་དམར *yan-lag ḍmar*; མདཟེས་ལྡན་ཉིད *ṃdses-ḷdan ñiḍ* (*Mñon.*).

བྱ་རོག་ལྟོ *bya-rog-ḷto* *[Devanagari]*, *[Devanagari]* [a vegetable substance used in medicine, described as sweet and cooling, allaying fever, removing phlegm, etc; it is said to be a root brought from Nepal or Morung] *S.*

བྱ་རོག་གདོང 1. *[Devanagari]* a kind of sandal wood. 2. *[Devanagari]* the crow's face,

བྱ་རོག་སྟོབས་ལྡན *bya-rog ṣtobs-ḷdan* important medicinal root.

Syn. སྡེ་བརྒྱད་འབྲས་ཞིམ *ṣde-ḅrgyaḍ-ḥbras shim*; ལང་ཚོ་གནས *lañ-tsho gnas*; སོ་སོའི་ཕྲེང་བ *so-soḥi phreñ-wa* (*Mñon.*).

བྱ་རོག་ནོར་བུ *bya-rog nor-bu* *[Devanagari]* a medicinal fruit said to be useful in consumption: བྱ་རོག་ནོར་བུ་སྟར་བུ་རུ་རྟ་དང་ *bya-rog nor-bu ṣtar-bu ru-ṛta dañ* (*Smans. 222*).

‡ བྱ་རོག་ཨུ་དུམ་བ་རི་ཀཱ *bya-rog u-dum wa-rikā* *[Devanagari]* [the glomerous fig tree.] *S.*

Syn. སྙིང་མེད *ṣñiñ-meḍ*; དྲིས་གང་ *driṣ-gañ*; རྗེ་ངར་འབྲས *ṛje-ñar ḥbras* (*Mñon.*).

བྱ་ལམ *bya-lam* as met. the sky (*Mñon.*).

བྱ་ལོ་པ *bya-lo-pa* one born in the bird-year of the Tibetan calendar.

བྱ་ཤིང་རྟ་མོ *bya-çiñ ṛta-mo*.

Syn. ཤིང་འཇོམས *çiñ-ḥjoms*; འདབ་མ་བརྒྱད་པ *ḥdab-ma ḅrgyaḍ-pa*; མགྲིན་རིང *ṃgrin-riñ* (*Mñon.*).

བྱ་ཤོར་བ *bya-çor-wa* bird of prey.

Syn. འཚོ་བའི་ཐ་ཆད *ḥtsho-waḥi tha-chaḍ*; བྱ་རྙི་བ *bya-ṛñi-wa*; བྱ་རྒྱ་བ *bya-ṛgya-wa* (*Mñon.*).

བྱ་བ 1. sbst. *[Devanagari]* that which is to be done; any action or deed; a duty: འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བ *ḥjig-ṛten gyi-bya-wa* and ཆོས་ཀྱི་བྱ་བ *chos-kyi bya-wa* secular and religious works; བྱ་ལས *bya-las* one's duties; བྱ་བ་སྤྱོད་ལམ *bya-wa ṣpyoḍ-lam* behaviour, conduct doings. 2. fut. infin. of བྱེད་པ to do, or to call; esp. in the phrase ཞེས་བྱ་བ thus to be called, so to be styled (placed after personal names). བྱ་རྒྱུ་ཟད་པ *bya-ṛgyu zaḍ-pa* all efforts or measures exhausted, nothing left to be done. བྱ་རྒྱལ་ཐབས་ཟད *bya-ṛgyal thabs-zaḍ* all resources failing, bereft of help. བྱ་སྙམ་པ *bya-ṣñam-pa* = བྱ་བསམ་པ: ཕྱི་བྱ་བ་འདི་འཁོར་གྱི་ཆོས་མ་ཡིན་བྱ་ ཉམ་པ་ཡིན (*A, 60*). བྱ་འདང་

bya-btaṅ (བདག་འཛིན་བློ་བཏང་ *bdag-ḥdsin blo-btaṅ* relinquishing one's interest or possessions either in a spiritual or a temporal sense. བྱ་སླ་བ easy to be done.

བྱ་ག *bya-ga* or བྱག་པ *byag-pa* pliancy, nimbleness, agility of body; བྱག་མཁན rope-dancer (*Jä.*).

བྱ་དགའ *bya-dgaḥ* प्रसाद favour, boon, royal favour, recognition of services with rewards and presents: བླུད་མི་འདོད་པའི་སྟེང་དུ་བྱ་དགའ་ཆེན་པོ་ཡང་སྦྱིན besides not demanding ransom from you he would even confer on you great rewards; རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱང་པོ་ལ་བྱ་དགའ་ཁས་བླངས་ཏེ་བོད་ལ་ཕན་ཐོགས་པའི་པཎྜི་ཏ་ཡོད་དམ་མེད་འདྲི་རུ་བཏང་བས offering rewards to mendicants of India he sent to inquire if there were paṇḍits who would be of service to Tibet (*A. 64*).

བྱ་བྲལ *bya-bral* met. night, lit. free from work, cessation from work. Syn. མཚན་མོ *mtshan-mo*; འདུ་འཛི་བྲལ་བ *ḥdu-ḥdsi bral-wa* (*Mṅon.*). བྱ་བྲལ་པ *bya-bral-pa*=བྱ་བཏང་བ one free from business, an ascetic.

བྱ་མ་བུམ་པ *bya-ma bum-pa*. a teapot-shaped vessel used in sacrificing.

བྱ་མ་བྱར་སྐྱག *bya-ma byar-skyag* dandelion.

བྱ་མོ་ལབ *bya-mo-lab*=མཆོད་རྫས articles for religious service.

བྱ་ར *bya-ra* sbst. watch, superintendence, attention: ཞག་གསུམ་གྱི་ནང་དགེ་བསྙེན་པ་ཞིག་གི་བྱ་ར་མཛད he watched the conduct of the *upāsaka* for three days (or it may mean that he did the duties of an *upāsaka* for three days) (*A. 83*). བྱ་ར་གཏོགས *bya-ra-gtogs* in: སྦྱོང་བ་ལ་ཆོས་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱ་ར་མ་གཏོགས་པ་མི་འགྲུལ does not move without doing some service to religion in reference to study (*A. 126*). བྱ་ར་བ *bya-ra-wa*,=སྲུང་མཁན यामिक sentinel, watcher.

བྱ་ས *Bya-sa* n. of a monastery near Chethang (རྩེས་ཐང *Rtse-thaṅ*) on the Yeru Tsang-po: དང་པོར་བྱ་སར་ཕྱག་ཕེབས *daṅ-por bya-sar phyag-phebs* he first visited the monastery of Chya-sa (*A. 93*). བྱ་ས་ཀོ་ཁར *bya-sa ko-khar* the ferry at བྱ་ས the place where people cross the Tsang-po by means of ཀོ་བ hide boats.

བྱང་ *byaṅ* उत्तर, कौबेरी the north: བྱང་ཕྱོགས उत्तरदिक् the northern direction, བྱང་ཀྱི་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི northern; བྱང་ངོས north side, བྱང་ཐང་ the Jang-thang or grassy undulating plains of North Tibet; བྱང་པ an inhabitant of the north. བྱང་གི་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *byaṅ-gi phyogs-skyoṅ* the guardian of the north, an epithet of Vai-sravana. བྱང་སྒྲ་མི་སྙན *byaṅ-sgra mi-sñan* उत्तरकुरु the fancied continent of the north where men enjoy unvarying health and fabulous longevity. བྱང་ཕྱོགས་རྫིང་འབྲོག་ཐང་གྱི་ཁྲ་ཚོག,=བུལ་ཏོག *bul-tog* a a kind of soda obtained from the northern deserts of Tibet (*Sman*); བྱང་དཀར་ *byaṅ-dkar* n. of a superior quality of satin (*S. Kar. 179*). བྱང་འབྲོག *byaṅ-ḥbrog* the herdsmen of the northern solitudes of Tibet (*Loṅ.* ཤ, *5*).

བྱང་ཆུབ *byaṅ-chub* बोधि; བྱང་ *byaṅ*= purified, all sins and defilements washed out, and ཆུབ *chub*=perfected, all attainments and accomplishments having been acquired. བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ *byaṅ-chub-sems-dpaḥ* बोधिसत्त्व one having perfect spiritual enlightenment, *i.e.*, a Bodhisattwa; བྱང་ཆུབ་སེམས་མ fem. of བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ. There are two classes of བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ: one those belonging to the school of Hinayāna, *i.e.*, Çrāvakas and Pratyeka Buddhas; and the other those belonging to the Mahāyāna school or the proper *Bodhisattwa*. The name བླ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ *bla-na-med-paḥi byaṅ*

Digitized by Google

chub, *i.e.*, *Anuttara Bodhisattva* is given to those who having attained to the position of a *Bodhisattwa* of the Mahâyâna school are neither subject to decay nor dependent on anything (*K. d.* ཀ, *451*). General names of a *Bodhisattwa* are: སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ महासत्त्व; བློ་ལྡན་ धीमान्; སྣང་བ་མཆོག་ उत्तमद्युति; རྒྱལ་བའི་སྲས་ जिनपुत्र; རྒྱལ་བའི་གཞི་ जिनाधार; རྣམ་པར་རྒྱལ་བྱེད་ विजेता; རྒྱལ་བའི་མྱུ་གུ་ जिनाङ्कुर; རྩལ་ལྡན་ विक्रान्त; འཕགས་མཆོག་ परमार्य; དེད་དཔོན་ सार्थवाह; གྲགས་ཆེན་ महायशाः; སྙིང་རྗེ་ཅན་ कृपालु; བསོད་ནམས་ཆེ་ महापुण्य; དབང་ཕྱུག་ ईश्वर; ཆོས་དང་ལྡན་པ་ धार्मिक; རྒྱལ་བའི་ཐུགས་ཀྱི་སྲས་ जिनौरस; ཆོས་ལས་འབྱུང་བ་ धर्मनिर्मित; ཞལ་ནས་སྐྱེས་ मुखतोजात. The special attributes of a *Bodhisattwa* are: ཏིང་ངེ་འཛིན་ Samâdhi or contemplation; སྟོབས་བཅུ་ दशबल the ten k.nds of moral strength; མི་འཇིགས་པ་ *Vaiçâradya* or moral intrepidity, etc. བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ the eighteen unmixed virtues of a *Bodhisattwa*:—(1) མ་བསྟན་པའི་སྦྱིན་པ་ཅན་རྣམས་ परोपदिष्टदानाः; (2) མ་བསྟན་པའི་ཚུལ་ཁྲིམས་ཅན་རྣམས་ परोपदिष्टशीलाः; (3) མ་བསྟན་པའི་བཟོད་པ་ཅན་རྣམས་ परोपदिष्टक्षान्तयः; (4) མ་བསྟན་པའི་བརྩོན་འགྲུས་ཅན་རྣམས་ परोपदिष्टवीर्याः; (5) མ་བསྟན་པའི་བསམ་གཏན་ཅན་རྣམས་ परोपदिष्टध्यानाः; (6) མ་བསྟན་པའི་ཤེས་རབ་ཅན་རྣམས་ परोपदिष्टप्रज्ञाः; (7) བསྡུ་བའི་དངོས་པོས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སྡུད་པ་རྣམས་ सर्वसत्त्वसंग्रह-संग्राहकाः; (8) ཡོངས་སུ་བསྔོ་བའི་ཚེ་ན་ཤེས་པ་རྣམས་ परिणामनविधिज्ञाः; (9) ཐབས་མཁས་པས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྤྱོད་པའི་དབང་གིས་ཐེག་པའི་མཆོག་གིས་འབྱུང་བ་སྟོན་པ་རྣམས་ उपायकौशल्य-सर्वसत्त्वचरितकथिता-परमयान-निर्याण-सन्दर्शकाः; (10) ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལས་མ་ཉམས་པ་རྣམས་ महायानानवच्युता (not fallen away from Mahâyâna); (11) འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་སྒོ་སྟོན་པ་རྣམས་ संसार निर्वाणमुख सन्दर्शकाः; (12) ཟུང་འབྲེལ་གྱི་འདུད་པ་མཁས་པ་རྣམས་ युगनद्धन्यायकुशलाः; (13) ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་བས་མངོན་པར་འདུ་མི་བྱེད་ཅིང་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མེད་པར་ཚེ་རབས་ཐམས་ཅད་དུ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་རྣམས་ ज्ञानपूर्वंगमनाभिसंस्कार-निरवद्यसर्वजन्मातिमुख-संमुखाः; (14) ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ལས་ཀྱི་མཐའ་དགེ་བ་བཅུ་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ दशकुशलोपेतकायवाङ्मनस्कर्मान्ताः; (15) སྡུག་བསྔལ་གྱི་ཕུང་པོ་ཐམས་ཅད་བཟོད་པའི་ལུས་ལེན་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་བ་རྣམས་ सर्वदुःखस्कन्ध-महासत्त्वोपादान-सर्वसत्त्वधात्वपरित्यागिनः; (16) འགྲོ་བ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་དགའ་བར་སྟོན་པ་རྣམས་ सर्वजगदभिप्रियदर्शनाः; (17) བྱིས་པ་དང་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ནང་དུ་ཞུགས་ཀྱང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་རིན་པོ་ཆེའི་ཤིང་དཔག་བསམ་ཕྱིན་ཏེ་ཆར་ཕབ་ཀྱང་དབང་པོ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་སྟེ་ཁྱད་པར་ཅན་རྣམས་ बालश्रावकमध्यगत-सर्वबुद्धगुणरत्नवृक्षपातालविनयाश्च सुपिताः; (18) ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམས་ཅད་སྦྱིན་པས་དབང་བསྐུར་བ་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་མངའ་རྒྱལ་གྱི་ཆོས་བཙལ་བ་བསྟན་པ་ལ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་རྣམས་ सर्वबुद्धधर्माभिषेकप्राप्तिसर्वज्ञतासमुदाचरणाविपर्यस्तदर्शनाः ।

Again, we read of བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་བདུན་ *byañ-chub-kyi yan-lag bdun* the seven secondary virtues of a *Bodhisattwa*, viz.: དྲན་པ, ཆོས་རྣམ་པར་འབྱེད་པ, བརྩོན་འགྲུས, དགའ་བ, ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པ, ཏིང་ངེ་འཛིན, བཏང་སྙོམས (*K. d.* ཀ, *257*). བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཚོགས་ཆེན་པོ་དང་ཡང་ཐབས་ཅིག་ महता च बोधिसत्त्वगणेन सार्द्धं [with a large retinue of Bodhisattvas.] *S.* ཡང་དག་བྱང་ཆུབ་ *yañ-dag byañ-chub* सम्यक्-बोधि complete enlightenment; ཡང་དག་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས a soul that has attained to the most perfect development spiritually. བྱང་ཆུབ་པ *byañ-chub-pa* = ཐར་བ *thar-wa* मुक्ति or salvation (*Mñon.*).

བྱང་ཆུབ་ལྗོན་ཤིང་ *byañ-chub ljon-çiñ* बोधिवृक्ष, चलदल, पिप्पल; the Indian fig-tree, *Ficus religiosa*.

Syn. མཆོད་རྟེན་ཤིང་ *mchod-rten-çiñ*; ཁྲད་པར་གནས *khrad-par-gnas*; གླང་པོའི་ཟས *glañ-poḥi-zas*; ཤིང་གི་དབང་པོ *çiñ-gi dwañ-po* (*Mñon.*).

བྱང་ཆུབ་སྙིང་པོ *byañ-chub sñiñ-po* बोधिमण्ड the sacred heart of the *Bodhisattva*, *i.e.*, the place where Buddha attained to *Nirvâṇa*, Vajrâsana now called Gayâ.

བྱང་ཆུབ་ལམ་སྒྲོན *byañ-chub lam-sgron* the great work of Atis'a which was written in Sanskrt during his residence in the golden monastery of Thoding or Tholing in W. Tibet, still an important establishment.

བྱང་ཆུབ་ལྷ་ཁང་ *byañ-chub lha-khañ* n. of a sanctuary in Kong-po (*Jig. 3*).

Digitized by Google

བྱང་གྲོལ་ *byań-grol* (abbr. of བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ) मिमुक्ति, अपवर्ग immortality, emancipation, salvation.

Syn. ཐར་པ་ *thar-pa*; རྣམ་གྲོལ་ *rnam-grol*; འཆི་མེད་ *ḥchi-med* (*Mñon.*).

བྱང་དར་ *byań-dar* a kind of white silk scarf presented to guests at the time of meeting or parting (*S. Kar. 179*).

བྱང་རྡོ་ *byań-rdo* monument or prop. inscription stone (*Jä.*).

བྱང་པ་ *byań-pa* 1. v. བྱང་ *byań*. 2. medicinal plant: བྱང་པས་རྒྱ་ཡི་ནད་སྐམས་ཆུང་བར་བྱེད.

བྱང་སེམས་དཀར་ *byań-sems-dkar*, དམར་ *dmar* white and red species of medicinal plants which are used to stop seminal discharge, etc. ཁྲག་རྒྱུན་འཆད་པ་ཆེན་མཆོག། ཁུ་བ་འཛག་རྒྱས་བ་དང་དུ་བ་གསུམ་ (*Med.*). བྱང་སེམས་དཀར་པོ་ *byań-sems-dkar-po* the seminal fluid, the animal seed. བྱང་སེམས་སྐྱུང་བའི་ཕུ་བུ་གསོར་རྒྱ = ཅོང་ཞི་ *coń-shi* soapstone, or perhaps pumice stone (*Sman.*).

བྱང་བ *byań-wa* 1.= སྦྱངས་པ (*Yig. 38*). purified; = བཏབ་པ powdered (*S. Lex.*). 2. sbst. མཁས་པ निपुण, विचित्र, प्रवीण, दक्ष wise, learned, skilful, clever. བྱང་བར་འགྱུར་ becomes purified; བྱང་བར་མ་བྱས has not been made clean.

བྱང་བུ་ *byań-bu* 1. coat of mail made of thin circular scale-like iron rings (*Jig. 31*). 2. an inscription written on a board. Acc. to *Jä.* direction, label.

བྱང་བྱིང་ *byań-byiń* ཀྲངས n. of a number: རྒྱས་རྡིབ་བྱང་བྱིང་ཆེན་ཆེན་དང་ (*Ya-sel. 56*).

བྱང་མི་ *byań-mi* 1. north-man. 2. nothing, not at all, by no means: བྱང་མི་གསུང་ said nothing.

བྱང་ཞྭ་ *byań-shwa*, ལྕགས་ཀྱི་བྱང་དབུ་བཀོད་པ་ཞྭ་མོ iron helmet (*Rtsii.*).

བྱངས *byańs* = བྱང་ *byań*: རབ་བྱངས *rab-byańs* well cleansed or purified.

བྱད *byad* आकार 1. shape, aspect, outline; and, hence, countenance: བྱད་ཀྱི་བཀྲག་མདངས brightness, radiancy, beautiful complexion; བྱད་གཟུགས आकृति well-formed. 2. (*Cs.* also བྱད་མ *byad-ma*) enemy: བྱད་མ་རྨེ་ཤ་ཅན *byad-ma rme-ça-can* a wicked demon, (*Vai-sñ.*). 3. = མནན་གཏད suppression, imprecation, malediction. 4. any article, piece of furniture; in compounds, ཡོ་བྱད ཆ་བྱད.

བྱད་བུར [भद्रमुस्ता a fragrant grass, *Cyperus*]*S.*

‡ **བྱན** *byan* or བྱ་ན *bya-na* = མར་གྱི་ཁ་ཟས་ཀྱི་བའི་ཟན་ཞེ. བྱ་ན may be salted curry or བྱན *byan* is prob. a corrupted form of བྱ་ཚན ཀཱ་ལ།

བྱན་པོ *byan-po* a cook. བྱན་མོ a housewife, a woman who cooks food; acc. to *Sch.* a divorced woman; and བྱན་ཚུད་པ *byan-tshud-pa* 'to allure, entice, seduce.'

བྱབ་པ *byab-pa*, pf. བྱབས་པ *byabs-pa* 1. to cleanse, wash, wipe: ནང་ཁྱིམ་ཐམས་ཅད་བྱབ་པ to clean the whole house. 2. to seize, clutch: ར་ལུག་བྱབ་ནས་འཁྱེ་བ་མོས་ཟ *ra lug byab-nas a-lche wa-mos za* seizing the goat and sheep, the fox eats them, alas!

བྱམས་པ *byams-pa* 1. sbst. मैत्री, प्रेम kindness, love, affection, བྱམས་སེམས id. Also adj. kind, loving, benevolent, used of the love of parents to their children, of the beneficent to the needy, but not in the contrary order, nor of love to inanimate objects (*Jä.*). བྱམས་དགོངས *byams-dgońs* kindness, consideration, gracious treatment; བྱམས་པའི་གཉེན *byams-paḥi-gñen* kind and beloved friend: ཚུར་ཤོག་བྱམས་པའི་གཉེན beloved friend do come here. 2. मैत्रेय; the loving one, *i.e.*, the coming Buddha, or Maitreya; also styled:— མ་ཕམ་མགོན་པོ *Ma pham mgon-po*; ས་བཟང་དཔལ་ཕྱུག *Sa-bzańi dwań-phyug*; མ་ཕམ་པ *Ma-pham-pa*; དགའ་ལྡན་བཞུགས

Digitized by Google

Dgaḥ-ldanbshugs; དགའ་ལྡན་བདག *Dgaḥ-ldan-bdag*; བྱམས་ཆེན་མགོན་པོ *Byams-chen mgon-po* (*Mṅon.*). An enumeration of his one hundred and eight names is to be found in *K g.* ཀ, *21.* His name with Mongol Buddhists is *Maidari*; and the Pali synonym is *Metteyya*.

བྱམས་ཆེན་ཆོས་རྗེ་ཤཱ་ཀྱ་ཡེ་ཤེ *Byams-chen Chos-rje Çā-kya ye-çe* n. of the founder of the great monastery of Sera near Lhasa (*Loṅ.* ༦, *11*)

བྱམས་པ་གླིང་ *Byams-pa-gliṅ* (Chambaling) n. of a great monastery and *Chorten* in Gra-nang in Lhokha where there is a huge image of Maitreya. Every year in the month of June a great fair is held at Chambaling (*Loṅ.* ༡, *7*). བྱམས་པ་ཆོས་འཁོར་མ *byams-pa-chos ḥkhor-ma* n. of the chief image of the *Maitreya Dharma cakra* which king Krikri during the time of Buddha Kās'yapa used to adore (*Lon.* ༦, *5*).

བྱམས་པ་འཇུག་པ་ཤེས་པའི་མདོ *Byams-pa ḥjug-pa shes-paḥi mdo* a sûtra on the advent of Maitreya (*K. d.* ཧ, *440*).

བྱམས་པ་ཉེར་གཅིག twenty-one Champa duties of the Bon pantheon which according to some find form in the སྒྲོལ་མ་ཉེར་གཅིག the twenty-one manifestations of the goddess *Dol-ma* or Tārā (*D.R.*).

བྱམས་པ་མི་འགྱུར *Byams-pa mi-ḥgyur* n. of an ancient castle built by the royal father of king *Sroṅ-btsan sgam-po* situated to the east of Lhasa (*Loṅ.* ༦, *5*).

བྱམས་པ་དང་ལྡན་པ *byams-pa-daṅ ldan-pa* loving and affectionate, one who is possessed of these qualities.

Syn. ཡིད་ལ་གཅགས་པ *yid-la gcags-pa*; ཕ་ལྟ་བུ *pha-lta-bu*; ཕ་ཡི་ཆོས་ལྡན *pha-yi chos-ldan*; མ་དང་སྲིང་མོ་ལྟ་བུ *ma-daṅ sriṅ-mo lta-bu*; བྱམས་ལྡན *byams-ldan*; ཐུགས་རྗེ་ཆེ་བ *thugs-rje che-wa*; བཀའ་དྲིན་ཅན *bkaḥ-drin-can*; རྗེས་བཟུང་ *rjes-bzuṅ*; བརྩེ་བས་སྐྱོང་ *brtse-was-skyoṅ*; བརྩེ་ལྡན *brtse-ldan*; བརྩེ་བས་འཛིན *brtse-was-ḥdsin*; བྱམས་བརྩེ *byams-brtse*; མཉེས་གཉེན *mñes-gñen*; བྱམས་པ་ཆེན་པོ *byams-pa chen-po* (*Mṅon.*).

བྱམས་པས་ཞུས་པའི་ཆོས་བརྒྱད *byams-pas shus-paḥi chos-brgad* the eight religious discourses delivered to Maitreya at his request on the following subjects: བསམ་པ *bsam-pa*, སྦྱོར་བ *sbyor-wa*, གཏོང་བ *gtoṅ-wa*; ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་ལ་མཁས་པ *yoṅs-su bsño-wa-la mkhas-pa*, བྱམས་པ *byams-pa*, སྙིང་རྗེ *sñiṅ-rje* ཐབས་ལ་མཁས་པ *thabs-la mkhas-pa*, ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་རྣམ་པར་སྤྱད་པ (*K. ko.* ཆ, *203*). བྱམས་པས་ཞུས་པའི་མདོ *byams-pas shus-paḥi mdo* a sutra spoken by Maitreya (*K. ko* ཆ, *41*).

བྱམས་སྤྲིན་ *Byams-sprin* n. of a place with a monastery in the district of *Skyid-groṅ* (Kirong) north of Nepal (*Loṅ.* ༦, *6*).

[བྱམས་བཞུགས *Byams-bshugs* sitting like Maitreya, *i.e.*, after European fashion on a chair with his legs hanging down, opp. to སྐྱིལ་བཞུགས sitting cross legged like Buddha. Maitreya when appearing in this world as a Buddha will change the usual mode of Buddhist sitting.

བྱར *byar* = བྱ་བར *bya-war*, supine of བྱེད་པ; བྱར་མེད *byar-med* 1. not to be done. 2. sbst. inactivity, inaction. In Buddhism, apathy, indifference: བྱར་མེད་ཀྱི་ངང་ལ་གནས་པ to live in the state of inaction.

བྱས་དེབ *byas-deb* (ལས་བྱ་བ་ཐག་བྱས་པའི་དེབ) register of work and duties (of officials, etc.) (*Rtsi.*).

བྱས་ནས *byas-nas* ক্বত্বা having done, performed.

བྱས་པ *byas-pa* pf. of བྱེད་པ *byed-pa*: 1. কারিত [done]*S.* བྱས་ན *byas-na*, কৃতে, when done. 2. a doer: བྱེད་པ་བྱས་པ *byed-pa byas-pa*

Digitized by Google

a doer of deeds, as the first grade of holiness. བྱས་པ་ཅན་ कृतवान् [one who has done]*S.* བྱས་པ་ཆུད་ཟ་བ *byas-pa-chud-za-wa* कृतविप्रणाश [destruction of what has been done; is a technical term of Indian philosophy adopted to establish the doctrine of rebirth by showing that it is an absurdity to maintain that any act done by me will be destroyed, and that I shall not enjoy the fruit of it]*S.* བྱས་པ་ཚོར་བ *byas-pa tshor-wa* कृतवेदी [grateful]*S.* བྱས་པ་ཤེས་པ *byas-pa çes-pa* or བྱས་པ་གཟོ་བ=བྱས་ཤེས་པ infra. བྱས་ཆོས *byas-chos* conscience (*Jä.*). བྱས་ཟིན་པ *byas-zin-pa* a work done, finished or completed. བྱས་ཤེས་པ *byas-çes-pa* कृतज्ञ, कृतज्ञता to be grateful; gratitude, thankfulness: བྱས་ཤེས་བཀའ་དྲིན་གཟོ་དགོས for kindness done you should be grateful (*A. 129*).

བྱི *byi* 1. anything that is devoid of hair and plumes or from which the hair has been taken off. བྱི་བྱེད་པ *byi-byed-pa* rarely བྱི་བ *byi-wa* to ravish, commit a rape; བྱི་ཆད *byi-chad* punishment for it.

བྱི་བྱས *byi-byas*=བྱི་ཤོར *byi-çor* or བཤང་བྱི་བྱུང་སྤྱོད་པ adultery, fornication (*Shal. ch. 14*). བྱི་བོ *byi-wo*=འཆལ་པོ *hchal-po* a lewd person.

བྱི་ཏང་ག *byi-tañ-ga* also called བྱི་ཌང་ག विडङ्ग n. of a medicinal fruit [*Erycibe paniculata*] very effective in killing worms and improving digestion.

Syn. དོན་ཡོད་འབྲས་བུ *don-yod hbras-bu*; སྣ་ཚོགས་འབྲས *sna-tshogs-hbras* (*Mñon.*).

བྱི་ཐར་དུར *byi-thar-dur* porcupine, hedgehog.

བྱི་དར *byi-dar* a silk stuff (*Vai-sñ*).

བྱི་སྡིངས *byi-sdiñs* whole, entire.

བྱི་ནུ་ཏི *Byi-nu-ti* n. of a place in ancient India: དེའི་ཚེ་ཡུལ་བྱི་ནུ་ཏིའི་རྒྱལ་པོ་མི་འཇིགས་པ་ཞེས་པའང་ at that time (seven days after the death of Buddha) the king of the country of Byinuti called Abhaya (*K. my.* ཕ, *526*).

བྱི་དོར *byi-dor* also བྱི་འདར *byi-hdur* परिकर्म, मार्जन, परिमर्द the wiping, cleansing; the act of cleaning; བྱི་དོར་བྱེད་པ *byi-dor byed-pa* to clean, to sweep out spiritually, to cleanse one's thoughts (*Mil.*); བྱི་འདར་བྱེད་པ to dress trimly, to make one's self smart; བྱི་དོར་ཅན *byi-dor-can* one who keeps neat and clean and is fond of living so: ཁྱང་བྱིར་གནས་དགེ་མོ་བྱི་དོར་ཅན (*A. 5*).

བྱི་པོ *byi-po* or བྱི་ཕོ *byi-pho* an adulterer, a lewd person (*K. du.* ད, *284*).

བྱི་བ *byi-wa*=ཙི་ཙི *rtsi-rtsi* मूषिक, बिलेशय rat, mouse.

Syn. རྐུན་མོ *rkun-mo*; འབིགས་བྱེད *hbigs-byed*; སྤྲི་ཟའི་མིག *pri-zahi-mig*; རྐོ་བྱེད *rko-byed*; བུག་པ་བྱེད *bug-pa-byed*; རི་འོབྲག་ལ་གནས་པ *ri-orag-la gnas-pa*; ཤིང་གི་བྱི་བ *çiñ-gi byi-wa*; དྲི་མ་ཅན *dri-ma-can* (*Mñon.*).

བྱི་བ་སྨུག་ཆུང་ *byi-wa smug-chuñ* n. of a mouse in the fable *Rdsa-byi.*

བྱི་བའི་ལོ་མ *byi-wahi lo-ma* v. ཙང་ཟུ.

བྱི་ཚེ *byi-tshe* n. of a monster: བྱི་ཚེ་ལྕགས་མགོ་དང་མེ་ལ་ལྕེ་ལྡན་པ (*A. 34*).

བྱི་ཚེར *byi-tsher* a medicine for external application: བྱི་ཚེར་རིམས་དུག་སྐྲན་མའི་ཐ་བ་སེལ (*Med.*).

བྱི་བཞིན *byi-bshin* (སྐར་མ) अभिजित् n. of the 21st constellation or lunar mansion.

Syn. ངག་ཉན་མ *ñag-ñan-pa*; ཚིམ་བྱེད་མ *tshim-byed-ma*; བྱ་ཟེ *bya-ze* (*Mñon.*).

བྱི་བཟུང་ *byi-bzuñ* the bur of the burdock plant (*Jä.*).

བྱི་ཟེ *byi-ze*=ཐབས *thabs* manner, way, method.

བྱི་ཧུ *byi-hu* 1. shrew-rat. བྱི་ཧུ་ཐང་ཁྱམས *byihu-thañ-khyams* field-shrew: བྱི་ཧུ་ཐང་ཁྱམས་ལྟ་བུར་མི

ཐང་བའི་མགོ་འདྲེན guided the men who went like a field-shrew (*Yig. k.*). 2. a sparrow. བྱིའུ་ལ་ཕུག *byiḥu-la-phug* and བྱིའུ་སྒོག *byiḥu-sgog* are medicinal plants.

བྱི་རུ *byi-ru* wrongly written for བྱུ་རུ *byu-ru* q. v.

བྱི་རུག *byi-rug* a kind of plant. བྱི་རུག་མ་ཡི་འབྲུ་འབྱུང་སྨིན་སོལ་ཞེས.

བྱི་ལ *byi-la* 1. मार्जार, बिडाल cat. Syn. ཞུམ་བུ *shum-bu*; ཞི་མི *shi-mi*; ཨ་ལི *a-li*; (*Mñon.*). 2. n. of a demon (ཡ་བདུད) of the nâga class. བྱི་ལའི་རྒྱལ་མཚན *byi-laḥi rgyal-mtshan* is an appurtenance of gods, resembling a flag with a cat's head at the top (*Jä.*). བྱི་ལམ་ཕ་མགོ *byi-lam pha-mgo* = བྱི་ལམ་སྔོན་མོ *byi-lam sñon-mo* n. of a monster of the nâga class having a pig's head.

བྱི་ཤང་དཀར་མོ *byi-çañ dkar-mo* n. of a medicinal plant, བྱི་ཤང་དཀར་མོས་སྦྲོ་ཚད་ཀྱི་སྨན་ཞེས.

བྱི་ཟོར *byi-çor*, v. བྱི་བྱས *byi-byas*; खाखादिता [calumniated]*S.*

བྱིང་རྡུལ *byiñ-rdul* निम्नरज: n. of a number.

བྱིང་ཕབ *byiñ-phab* a kind of tea (*Rtsii.*).

བྱིང་བ *byiñ-wa* निमग्न, मग्न hidden (*A. K. 1-18*), sunk in water, etc., v. འབྱིང་བ *hbyiñ-wa*.

བྱིང་བྱིང་ཐུ་ལུ *byiñ-byiñ thu-lu* a species of small beetle.

བྱིང་མ *byiñ-ma* a kind of woollen stuff like serge: བྱིང་མ་འདོམ་རེར་འབྲིང་འདུ་བ་འཚོས་མ་རེ the cost of each fathom's length of middle quality of *chingma* (*Rtsii.*).

བྱིངས *byiñs* 1. depth of the sea: བྱིངས་ན་གནས་པ *byiñs-na gnas-pa* animals that live hidden in the deep sea. 2. hidden, concealed; sunk in water: རྣམ་པར་བྱིངས *rnam-par byiñs* विनिमग्न quite submerged, foundered (*A. K. 1-16*). 3. or བྱིངས་པ,=all, in general (like ཀུན་སྤྱི *kun-spyi*).

བྱིན *byin* 1. pomp, splendour, magnificence, བྱིན་ཆེ grandeur; བྱིན་ཅན magnificent, splendid, brilliant, བྱིན་མེད without display. 2. also བྱིན་རླབས a blessing, a bestowing of blessings, བྱིན་ཕབ received blessings; བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་བྱིན་གྱིས by the blessing or the miraculous power of Buddha (*Jä.*). བྱིན་གྱིས་རློབ་པ *byin-gyis rlob-pa* अधिष्ठान to bless: སེམས་ཅན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ཞི་བར་བྱིན་གྱིས་རློབས grant thy blessing, that the misery of beings may be assuaged (*Mil.*); ཚོགས་འདྲེན་བདུད་ཀྱིས་བྱིན་གྱིས་བརླབས heretical teachers sent and fitted out by the devil (*Jä.*). There are four kinds of Adhiṣṭhâna or blessings: (1) བདེན་པའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས सत्याधिष्ठान [blessing of truth]*S.*; (2) གཏོང་བའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས त्यागाधिष्ठान [blessing of charity]*S.*; (3) ཉེ་བར་ཞི་བའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས उपशमाधिष्ठान [blessing of tranquility]*S*; (4) ཤེས་རབ་ཀྱི་བྱིན་གྱིས་བརླབས प्रज्ञाधिष्ठान [blessing of wisdom]*S.* བྱིན་རླབས་ཅན *byin-rlabs-can* blessed, holy. བྱིན་རླབས་ཐུབ་པ to suppress evil by means of blessing, also to exorcise spirits.

བྱིན་ལྕགས *byin-lcags* a kind of tea (*Rtsii.*).

བྱིན་ཆགས་པ *byin-chags-pa* सुरत charming, fascinating [also, playful, tender]*S.*

བྱིན་རྟེན *byin-rten* (བྱིན་རླབས་ཀྱི་རྟེན) the object of sanctity, symbol of blessedness, sacred charm or medicament; saintly relics.

བྱིན་པ *byin-pa* 1. (རྐང་པའི) जङ्घा calf of the leg: བྱིན་པ་ན་བ *byin-pa na-wa* painrin the calf. 2. pf. of སྦྱིན་པ *sbyin-pa*.

བྱིན་པའི་མཐའ *byin-paḥi mthaḥ* पार the limit of charity.

བྱིན་པོ *byin-po* ordinary; most, all: འཁོར་བྱིན་པོ most of the servants or attendants (*A. 71*); ཚེ་གཅིག་གསུང་ནས་འཁོར་བྱིན་པོ་རྣམས་བཞུགས mentioning (he would stay in Tibet) one

Digitized by Google

year, he sent back most of his attendants (*A. 71*).

བྱིན་ཕབས *byin-phabs* good ordinary tea (*Rtsii.*).

བྱིན་ཕུལ *byin-phul* hollow on the inner side of the thigh (*Cs.*).

བྱིན་ཟའི་ལྟོ་བ *byin-saḥi lto-wa*=བྱ་གོ་བོ *bya-go-bo* a kind of vulture with plumes (*Mṅon.*)

བྱིན་ལན *byin-lan* प्रतिपूज thank-offering.

བྱིབས *byibs*, seems to have a pres. form བྱིབ or འབྱིབ་པ=བཀབ་པ *bkab-pa* or གཡོགས་པ *gyogs-pa* enveloped, hidden (*Mṅon.*).

བྱིའུ་སྦྱང་ *byiḥu-sbyaṅ* a small bird (*Rtsii.*).

བྱིའུ་མེ་ཟན *byiḥu-me-san* (lit. the fire-eating bird) n. of a fabulous bird from the excrement of which gold is said to be obtained: རྒྱ་མཚོའི་འགྲམ་གྱི་བྲག་རི་ཆེན་པོ་ལ། བྱིའུ་མེ་ཟན་ཞེས་བྱ་བའི་བྱུན་ལས from the dung of the so-called fire-bird on a large rocky precipice of the sea-shore. (*Jig. 16*).

བྱིལ་བ *byil-wa* to pat: མགོ་བོ་ལ་བྱིལ་བྱིལ་བྱེད་པ to pat a person's head (*Pth.*).

བྱིལ་མོ *byil-mo* naked (*Sch.*).

བྱིས་པ *byis-pa* शिशु, माणवक, बालेय, बालक little child, young boy: མོ་བྱིས *mo-byis* little girl; བྱིས་པ་སྤྱོད་པ *byis-pa spyod-pa* बालचार childish or boyish behaviour. བྱིས་པ་གདོན་བདུད *byis-pa gda-bdud* n. of a (महाग्रह) monster. བྱིས་པའི་སྐྱེ་བོ *byis-paḥi skye-wo* पृथग्जन 1. a plain young person not initiated or married. 2. one who is ignorant of the doctrine of *Karma* and *Phala*, and who does not receive what is necessary for his spiritual culture. བྱིས་པའི་བརྟུལ་ཞུགས बालव्रत childish resolution, or vows; བྱིས་པའི་རང་བཞིན बालजातीय puerile childish nature; བྱིས་པའི་ལམ बालपथ childish ways. བྱིས་པ་གསོ་བ་ལ་ཉེའི་སྐྱེར་ཚོང་དང་། ཉེའི་ནད་དང་། གདོན་གསོ་བ་གསུམ in bringing up a child there are three things to be watched ཉེར་སྤྱོད་ལ *ñer-spyod-la*:—to see whether it will be lucky on its navel string being cut, to ascertain the diseases to which it will be subject owing to faults of the parents, to protect it against the twenty-four dangers from evil spirits.

བྱུ་རུ *byu-ru* प्रवाल, विद्रुम coral (*Zam.*): བྱུ་རུ་རྒྱ་མཚོའི་འགྲམ་གྱི་བྱེ་མ་ལ། སྐྱེ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ཞེས་སྐྱེས་བུ་བཙོད་ཡིན་ཟེར་བ་བྱུན་ཀྱང་ཡིན། it is said that coral is grown in sand on the sea-shores; it is foolish talk to say that it is the horn of a species of rat (*Loñ.* ༥, ༢). བྱུ་རུ་ཇ *byu-ru-ja* n. of a kind of tea (*Rtsii.*). བྱུ་རུའི་མཆུ་ཅན *byu-ruḥi mchu-can*=བྱ་སྐྱང་ཀ *bya-skyaṅ-ka* the bird with a coral-like bill.

Syn. ནོར་བུའི་འཁྲི་ཤིང་ *nor-buḥi ḥkhri-çiṅ*; ནོར་བུ་ཆེན་པོ *nor-bu chen-po*; དཔལ་མེ་ཏོག *dpal me-tog*; ལུས་དམར་འདབ *lus-dmar-ḥdab*; གསེར་ཅན་འདབ *gser-can ḥdab*; རིན་ཆེན་སྡོང་པོ *rin-chen sdoṅ-po* (*Mṅon.*).

བྱུག་པ *byug-pa*=འབྱུག་པ *ḥbyug-pa* 1. to apply a salve, to anoint. 2. लेपन, अनुलेपन, प्रलेप medicinal ointment, also pomade. བྱུག་སྤོས *byug-spos* scented ointment or oil; བྱུག་དམར *byug-dmar* the coloured butter that is used to paint cakes, biscuits, &c., for temple-offerings (*Rtsii.*).

བྱུག་རིས *byug-ris* 1. a painted image, a figure done in paint or colour. 2. acc. to *Jä.*=གྲལ a place in a certain succession or row; བྱུག་རིས་ཤོག *byug-ris-shog* make room, leave a place empty (*Sch.*).

བྱུག་གསེར *byug-gser* gold that is used in gilding, golden paint.

བྱུགས *byugs* pf. of འབྱུག་པ *byug-pa*.

བྱུང་ *byuṅ* 1. v. འབྱུང་བ *ḥbyuṅ-wa*.

Digitized by Google

+ བྱུང་རྒྱལ་དུ་སྨྲ་བ *byuṅ-rgyal-du smra-wa* = རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun-smra-wa* to speak falsehood, to utter an untruth.

བྱུང་ཚུལ *byuṅ-tshul* history, story, particulars of any event: ངའི་བྱུང་ཚུལ་དེ་ཀྱང་གདའ that is my history (*Jä.*); བྱུང་རབས *byuṅ-rabs* history, historical events; བྱུང་ཤག *byuṅ-çag* must have occurred or happened; also, it is hoped that such a thing has happened, v. འབྱུང་བ *ḥbyuṅ-wa*.

བྱུབ *byub* an abbrv. of བྱང་ཆུབ *byaṅ-chub*.

+ བྱུར *byur* = མྱ་ངན *mya-ṅan* ill-luck, misery, shame; བྱུར་སྡུད་མ *byur-sdud-ma* = ཆགས་མ ཉེས་སྤྱོད་མཁན་མ a woman who does shameful actions (*Khrid. 51*)

བྱུར་པོ *byur-po* 1. = ལྟས་ངན ominous sign, ill-omen: མི་ལུས་བྱུར་པོ་ཆེ་མི་ལུས་ཞན་པས a human body is an ill-fated object, it is very mean (*Khrid. 19*). 2. acc. to *Jä.* = vulg. བྱུར་བྱུར = ཁེངས་པ पूरित, heaped, a heaped measure of corn or meal; བྱུར་བྱུར་བྱུར་བ became heaped up, accumulated.

བྱུས་འགྲོ་བ *byus-ḥgro-wa* to be successful, to succeed (*Yig. 19*). བྱུས་ཆེ *byus-che* = གནད་ཆེན་བྱུ *gnad chen-byu* very important, (*Ljaṅs.*). བྱུས་དཔོན *byus-dpon* a commander-in-chief who is successful in administration and diplomacy (*Ljaṅs.*).

བྱེ *bye* = ཕྱེ *phye* 1. powder. 2. = བྱིའུ little bird; བྱེ་ཚང bird's nest; བྱེ་ཕྲུག a young bird; བྱེ་བྲུན bird-dung (*Vai-sṅ.*).

བྱེ་དཀར *bye-kar* = བྱེ་མ་ཀར refined sugar; also for ཤེལ་ཀར crystaline sugar or sugar candy (*Rtsii.*).

བྱེ་སྟག *bye-stag* = དམིག་བུ *dmig-bu* (mystic) (*Miṅ-rda. 4*).

བྱེ་ན་ནབ་རྡུབ शङ्कु [a javelin, measuring-rod]*S.*

བྱེ་བ I: *bye-wa* ten millions; བྱེ་བ་ཕྲག་གསུམ་དང་ས་ཡ་ཕྲག་དྲུག thirty-six millions; བྱེ་བ་ས་ཡ *bye-wa sa-ya* eleven millions.

བྱེ་བ II: विश्लेष [disjunction]*S.*

བྱེ་བྲག *bye-brag* 1. = ཁྱད་པར विशेष special, particular; opp. to སྤྱི *spyi* general, common. 2. difference, diversity: ཁོ་བོ་དང་སངས་རྒྱས་བྱེ་བྲག་ཅི་ཡོད what difference is there between me and Buddha? བྱེ་བྲག་འབྱེད་པ *bye-brag ḥbyed-pa* to find, to show the difference, c. genit. (*Jä.*). བྱེ་བྲག་མེད་པ not different; ཡུལ་གྱི་བྱེ་བྲག *yul-gyi bye-brag* a part of the country, province. བྱེ་བྲག་དངོས་མེད *Bye-brag dṅos-med* = སྣང་བ་མཐའ་ཡས an epithe of Amitābha, the Buddha of immeasu able light (*D.R.*). བྱེ་བྲག་ཅན *bye-brag-can* different (*Cs.*); བྱེ་བྲག་ཏུ *bye-brag-tu* = ཁྱད་པར་དུ *khyad-par-du* especially བྱེ་བྲག་ཏུ་རྟོགས་པར་བྱེད་པ *bye-brag-tu rtogs-par byed-pa* व्युत्पत्ति, व्युत्पादन anything done with reference to the original root or signification of it; བྱེ་བྲག་རྟོགས་བྱེད་ཆེན་པོ name of the work Mahāvyutpatti (*Tan. d.* ཀོ, *223-377*).

བྱེ་བྲག་པ *bye-brag-pa* वैशेषिक n. of a school of philosophers, the *Vaiçeṣika* school, which was founded by Kanada. The philosophers of this school maintained that the seven categories such as substance, quality, etc., were each eternally distinct or *sui generis* in nature. བྱེ་བྲག་པའི་ལྟ་བ *bye-brag-pahi lta-wa* the philosophical doctrine of the *Vaiçeṣika* school. ཕྱིའི་གྲང་པོ་ཀུན་དང་བྱི་མཚོད་པ་རྣམ་གྲངས་བཅུ་ལྟ་བོ། དེ་ཡང་དང་པོ་འཛིན་པའི་བཟུང་ནས་རྣམ་དང་གྲངས་བསྡུས་མ་ཏེ་འདི་ནི་འཛིན་པའི་རྒྱུ་ཅན་ནོ། །འདི་ནི་རྟེན་པའི་ཆགས་པ་ནི། ཅང་མེད་རྟེང་པའི་ཤིལ་གནམ་པའོ (Potopa on the heretical doctrines: *Lo. 9*).

བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ *bye-brag smra-wa* वैभाषिक [a class of Buddhist philosophers who hold

Digitized by Google

that the external world and knowledge were both real]*S.*

བྱེ་མ *bye-ma* सिकता, वालुका sand, a sandy place or desert: གསེར་གྱི་བྱེ་མའི་དཀྱིལ་ན in the middle of a plain of golden sand (*Glr.*); གང་གཱའི་ཀླུང་གི་བྱེ་མ་སྙེད as much as there is sand in the Ganges [*Jä.*]. བསམ་ཡས་དགོན་པའི་ཕྱོགས་བཞི་ནས་བྱེ་མ་སྦོམ་ཤེད་ཅན་འབྱུང་ *Bsam-yas dgon-paḥi phyogs bshi-nas bye-ma sbom sheṅ-can ḥbyuṅ*, widely-extending thick sands appear all round Samye gompa. བྱེ་ནག black sand; བྱེ་ཆབ *bye-chab* sandy water, water standing on sandy ground; བྱེ་སྤུངས་ *bye-spuṅ* heap of sand; བྱེ་རླུང sand-storm.

བྱེ་སྟོངས *bye-stoṅs* margin of a lake or river which is free from sand; sandless bank. བྱེ་སྟོབས *bye-stobs* sand-bank: དེ་ནས་ཁུ་སྟོན་གྱི་འཁོར་རྣམས་བྱེ་སྟོང་ནས་ཡར་ཐར་བ then Khu-ston's followers arrived at the margin which was not sandy (*A. 95*); བྱེ་ཐང་ *bye-thaṅ*=བྱེ་མའི་ཐང་ *bye-maḥi-thaṅ* sandy plain (*Mṅon.*).

བྱེ་མ་ཀ་ར *bye-ma ka-ra* (Beng.) चिनि, खाँड brown sugar, moist sugar.

བྱེ་མ་ཉུ་གུ *bye-ma ṅu-gu* a kind of worm or insect abounding in sandy plains (*Rtsii.*).

བྱེ་མ་ལུང་ *bye-ma-luṅ* n. of a district in the neighbourhood of the snowy mountain གཉན་ཆེན་ཐང་ལྷ *Gṅan-chen thaṅ-lha*, the birth-place of the 7th *Karma* hierarch named ཆོས་རྗེ་དབང་པོ *Chos-rje dwaṅ-po* of the red-cap school (*Loṅ.* ཀ, *30*).

བྱེ་མ་དམར་ *bye-ma-dmar* रक्तवालुका, सिन्दूर vermillion (*S. Lex*).

བྱེ་མ་སེང་གེ *Bye-ma seṅ-ge* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *23*).

བྱེ་མ་སྒོ་ལ *Bye-ma sgo-la* n. of a sandy hill in སྟོད་ལུང་ (Toilung) (*Rtsii.*); བྱེ་མའི་ལྷ་ཁང་ *Bye-maḥi lha-khaṅ* n. of an ancient monastery situated on a mountain over-hanging the Tsang-po and opposite to ཐོབ་རྒྱལ *Thob-rgyal* in Tsang (*Loṅ.* ཀ, *6*).

བྱེ་ཤེལ *bye-śel* sugar and sugarcandy.

བྱེད་སྒོ *byed-sgo*=work; བྱེད་སྒོ་ཕྱེད་ཙམ་དུ་བཞག་པ to leave a work half done or unfinished; བྱེད་སྒོ་ཕྲ་ཞིབ detailed works (minute and important work); བྱེད་སྒོ་རིམ་ཅན performing duties methodically and continuously (*Rtsii.*). བྱེད་སྒོ་ཕྲ་ཞིབ *byed-sgo phra-shib* all works small or great, *i.e.*, minute details.

བྱེད་འཇོལ་ངན་པ *byed-ḥjol ṅan-pa* to work badly or wrongly (*Yig. k.*). བྱེད་འཇོལ་འཛབ་ཆེ *byed-ḥjol ḥdsab-che* performing work with zeal, also in an efficient manner (*Khrid. 130*).

བྱེད་ལྟེ་བ *byed-lte-wa*=ལས་དོན་བྱེད་རྒྱུ་དངོས་གཞི the basis of works or of anything to be done (*Yig. k.*).

བྱེད་པ *byed-pa* I: pf. བྱས *byas*, fut. བྱ *bya*, imp. བྱོས *byos* or *byas*, also sometimes བྱེད་ཅིག. 1. to make, to manufacture: རྫ་ལས་ཚ་ཚ་ཉེར་གཅིག་བྱས་ནས་སྒྲོལ་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་དེ་དག་གསོལ་ལོ *rdsa-las tsha-tsha ṅer-gcig byas-nas Sgrol-maḥi dkyil-ḥkhor-la de-dag gsol-lo* having made 21 sacrificial cones out of the clay, he offered them on the *maṇḍala* of Dolma; ཁྱོད་ཀྱིས་བག་ལེབ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་གམ are you making bread? 2. to make, cause, force to do anything, to bring about either with root or termin. inf. of another vb.: བུ་ཆུང་དེ་ཟ་བར་བྱེད making the boy eat the dung; སེལ་བར་བྱེད causes to be removed; (also with sbst.) སྡུག་བསྔལ་བྱས brought about misery, ཟུག་ཆེ་བྱེད་དེ causing great pain; but not used as we should in such phrases as "to make a noise" (སྒྲ་སྒྲོག་པ), "to make water" (གཅིན་གཏོང་བ), etc. 3. to do, perform, to act: ཁྱོད་གང་བྱེད་ཀྱི་འདུག *khyod gaṅ byed-kyi-ḥdug* what are you doing? ལས་ཀ་བྱེད་པ to perform a task, to work; ཞབས་ཏོག་བྱེད་པ

Digitized by Google

id.; བསམ་ལྟར་མགྱོགས་པར་བྱས་ན if it is done quickly according to your intention; དེ་འདྲས་ཅང་ལ་བྱས why did you do so? ཅི་ལྟར་བྱེད་ན་ལེགས what is it best to do? སྨན་གྱིས་ལས་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་ནམ *sman-gyis las byed-rgyu-yin-nam* will the medicine operate? བྱེད་པ་བྱས་བྱས་པ *byed-pa byas-byas-pa* one who has accomplished that which was to be done; ཆོས་པར་བྱས་ནས having acted or behaved properly. བྱེད་པ under this head seems also to be used in an obscene sense and can stand for "to copulate," much after the usage of སྤྱོད་པ *spyod-pa*: བུད་མེད་བྱེད་པ id.; བྱེད་པའི་གཞི *byed-pahi gshi* as met.=a woman; བྱེད་པའི་ཡན་ལག "the member for doing," as met.=མོ་དབང་ the female organ. 4. as a pleonastic addition to verbs or verbal roots for the sake of emphasis or by custom: སྨྲ་བྱེད་པ to speak, གསོས་བྱེད་པ to cure, ཤིང་སྣུག་བྱེད་པ to put wood on (the fire), དད་པ་བྱེད་པ to believe in, འགྱོད་པ་བྱེད་པ to repent, ཆེ་བྱེད་པ to ravish, etc., etc. In this way, also, བྱེད་པ added to a derived noun is often preferred to the simple verb from which the noun is derived: རྐུན་མ་བྱེད་པ is preferred to the simple, རྐུ་བ to steal, འཕྱིང་ལག་བྱེད་པ is preferred to འཕྱིང་བ to look down upon, despise; etc. It is moreover, important to note in this connection, how helpful this auxiliary use of བྱེད་པ can become in differentiating the active and passive senses of a verb, especially the participle; thus རྡུང་བྱེད་པ=he who is beating, while རྡུང་བྱ་བ =he who is to be beaten, and རྡུང་བྱས་པ him who was beaten; so, too, གསོད་བྱེད or གསོད་བྱེད་པ a killer, he who kills, and གསོད་བྱས་པ him who has been killed, the killed; with many other like examples. བྱ or བྱོ as an auxiliary also carries the sense of "should" and "must": དེ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱོད་པ་བཅུག་པར་བྱའོ *de-rnams-kyi skyod-pa bcug-par byaho* they must not be allowed to depart. Lastly, should not be forgotten the idiomatic use in certain phrases, as in རྫུན་བྱེད་པ to tell a lie, ཉེ་བོ་བྱེད་པ (lit. "to make near") to love, be attached to, ཁ་མཆུ་བྱེད་པ (lit. "to operate the lips") to bicker, to quarrel. A lengthy list of such phrases may be found in *Snd. Hbk.* p. 77-78. *N. B.*—In West Tibet the use of this verb is largely superseded by another, namely, བཅོ་བ *bco-wa* to make, to do. The honorific forms of བྱེད་པ should be also noted: མཛད་པ used in addressing or speaking of superiors and བགྱིད་པ *bgyid-pa* in polite conversation betwixt equals.

བྱེད་པ II: to style, to denominate; to tell, to mention; used almost exclusively in the pf. and the future tenses: ཞེས་བྱས་པ thus was it mentioned; སྔར་བྱས་པ་བཞིན according to what has been said before; བྱེད་ཀྱང though saying. The fut. inf. in this sense is in common use after the mention of a person's name for the first time, also after the names of places; and the verb is then usually preceded by the adv. ཞེས *shes* "thus" or "so": ཡངས་པ་ཅན་ཞེས་བྱ་བའི་གྲོང་ཁྱེར་དུ in the city of Vaisāli thus to be styled; ངའི་བུ་མོ་སྦེད་མ་ཞེས་བྱ་བ་ཁ་སང་ཤི་སོང་འདུག my daughter Sved-ma so-called died yesterday; མི་ལ་རས་པའི་མགུར་འབུམ་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ the Hundred Thousand Songs of Milaraspa, so to be designated, is (herein) contained. Also, more generally, even in the plain *verbun loquendi*: བླ་མ་དེ་ཕེབས་སོང་ཞེས་བྱ་བའི་སྐྱ་མང་པོའི་སྐད་བྱུང་ངོ there arose the sound of many voices which said 'the lama has come,' ཚོལ་བྱེད་ཤིག་བྱ་བའི་ལུང་བྱུང་ནས an order being given which said: 'go, make search.'

བྱེད་པ III: कर्ता, कारक, कर्तृ sbst. 1. also བྱེད་མཁན and བྱེད་པ་པོ the person that does a thing, the doer, performer etc., author;

Digitized by Google

བསྟན་བཅོས་བྱེད་མཁན the author of the work. 2. བྱེད་པ ཀཱར་ཡེ the doing, dealings (with noun in the instr. case): དེ་འདྲ་བའི་རྒྱལ་པོ་ཡིས་བྱེད་པ such wrong being done by the king, such unjust dealings of the king; བྱེད་པ་ཆུང་བ less doing, or little to be done; in the genit. case: བློ་ཡི་བྱེད་པ་དབྱིངས་སུ་ཐིམས hide the working of your understanding in the heavens; བྱེད་པ་ལམ་དུ་འཁྱེར་བའི་ལྟ་བ *byed-pa lam-du hkhyer-wahi lta-wa*: (*Theg.* 39). བྱེད་པའི་རྒྱུ instrumental cause; བྱེད་པའི་ཚིག verbal-term or expression, a verb. བྱེད་པའི་ཡན་ལག (1) the female organ. (*S. Lex.*). (2) effort, endeavour; བྱེད་པ་མེད་པ effortless. བྱེད་ལུགས *byed-lugs* or བྱེད་སྟངས *byed-stañs* manner of doing, working; method in work (*Rdsa.* 10). བྱེད་སྒྲོལ *byed-sgrol*=བྱེད་ལུགས *byed-lugs* (*Rtsii.*).

བྱེད་པ IV: diagrams; བྱེད་པ་བཅུ་གཅིག *byed-pa bcu-gcig* the eleven astrological diagrams. They are: གདབ་པ *gdab-pa*; བྱིས་པ *byis-pa*; དགེ་བ *dge-wa*; ཏིལ་བརྡུང་ *til-brduñ*; ཁྱིམ་སྐྱེས *khyim-skyes*; ཚོང་པ *tshoñ-pa*; བཙ་དི *baṣ-di*; བཀྲ་ཤིས *bkra-çis*; བཞི་མདོ *bshi-mdo*; ཀླུ *klu*; མི་སྡུག་པ *mi-sdug-pa*.

བྱེད་པ་ཅན *byed-pa-can* 1.=... སྐྲ *skra* hair. 2. ... [produced from or belonging to any doer or maker] *S.*

བྱེད་པ་པོ *byed-pa-po*=རྒྱུར་སྨྲ་བའི་ལྟ་བ *rgyur smra-wahi lta-wa* the doctrine of the Hetu-Vādin sect of the *Tirthika* (*Theg.* 33).

བྱེའུ་མཆིལ་པ *byehu mchil-pa*=... swallow also: sparrow (*Hbrom.* ཁ, 163).

བྱེའུ་ལ་ཕུག *byehu-la-phug* a medicinal herb (*Os.*).

བྱེར་བ *byer-wa*=བྲལ་བ *bral-wa* or སོ་སོར་བྲལ་བ *so-sor bral-wa* 1. to separate, disintegrate; ... to destroy, ... go dispersing the troops of enemies or sins (*Hbrom.* ཁ, 185). སོང་བ་བྱེར་ཅིག *soñ-wa byer-cig*, imp. let them go, let them disperse (*A.* 19). 2. in medical works=... .

བྱེས *byes* place of occasional residence opp. to home or place of permanent residence; foreign country; abroad. བྱེས་སུ་འགྲོ་བ to go abroad, to travel; བྱེས་པ *byes-pa* foreigner, stranger; traveller; བྱེས་ལམ *byes-lam*=འགྲུལ་ལམ *hgrul-lam* travelling road, road on which to travel.

བྱོ *byo*=ཟས་བཏུང་འཐུང་བ་མེད devoid of food and drink (mystic) (*K. g.* ཁ, 179).

བྱོ་བ *byo-wa* 1. to pour, to transfer water or anything else from one vessel to another vessel, hence fig. communicating or imparting instruction: ... fill up a pot with water; ... the lord also had received (from him) as it were one vesselful of learning (*A.* 40); ... communication of ideas is like pouring from one vessel into another (*A.* 47). 2. to hear, listen to (*Jä.*).

བྱོན་པ *byon-pa*, ... v. འབྱོན་པ *hbyon-pa*; བྱོན་དུ་རེ་ནས *byon-du re-nas* ...; expecting or awaiting his arrival: ... (*A.* 86).

བྱོར *byor*=ནར་ནར *nar-nar* (*Ñag.* 48).

བྱོལ་བ *byol-wa* to mistake, to blunder, to err; to go astray. 2. v. འབྱོལ་བ *hbyol-wa*.

Syn. ནོར་བ *nor-wa*; འཆོལ་བ *hchol-wa*; ཟུར་བ *zur-wa* (*Mñoñ*).

བྱོལ་སོང *byol-soñ* ..., ... (...) lit. one gone out of the way, hence all animals other than man, particularly the quadrupeds. བྱོལ་སོང་རྒྱལ་པོ *byol-soñ rgyal-po* the king of beasts, the lion; བྱོལ་སོང་ཀྱི་... the three classes of

Digitized by Google

beasts in general, viz., those living in water, those moving on the earth, and those moving in space such as birds, flies, etc. བྱོལ་སོང་བས་གླེན་པ *bʒol-soṅ-waʒ glen-pa* more stupid than a brute (*Mil.*).

བྲ་ཉེ *bra-ñe* अश्वी नक्षत्र constellation I., the first lunar mansion [second constellation in the Hindu astronomy]*S.*

Syn. གཞིན་རྗེ་མོ *gʒin-rje-mo*; སྒེག་མོ *sgeg-mo* (*Rtsii.*).

† བྲ་ད་ར *bra-da-ra* n. of a tree (*A. 38*).

བྲ་བ *bra-wa* I: sbst., does not indicate the marmot, but is the more formal n. for animals of the *lagomys* genus, small rodents, tailless and living in burrows. ཨ་བྲ *a-bra* and རྡེའུ་བྲ *rdeu-bra* are colloq. terms for two species of the genus. བྲ་མཁར *bra-mkhar*=བྲ་ཚང་ *bra-tshaṅ* burrow of the *lagomys.*

བྲ་བ II: vb. to have or to be in great plenty: ཟས་ཀྱིས་མ་བྲ་སྐོམ་ས་མ་བྲ་གོས་ས་མ་བྲ she allowed herself no abundance of food, drink or clothing (*Jä.*).

བྲ་མོ *bra-wo* काफर buck-wheat of white and black species; བྲ་བོའི་ཟན काफर चन buck-wheat meal. བྲ་ཕྱེ *bra-phye* buck-wheat flour; བྲ་སོག *bra-sog* buck-wheat straw serving as a poor sort of fodder during the winter (*Jä.*).

བྲ་རྩེ་གྱག *bra-rtse-gyag* n. of a kind of animal; said to be a species of hedgehog (*Rtsii.*).

བྲ་ལོ་ཅན *bra-lo-can* (སྒྲིབ་ཆགས་མ་གསུམ་ཅིག་གོ་བྲ་ལོ་ཅན) (*Jig. 30*).

བྲག *brag* a rock, crag; བྲག་རྡོ *brag-rdo* id.: བྲག་འོད་དྲོད་བསྐྱེད་པས་གྲང་བ་སེལ་བར་བྱེད warmth in the rock being kindled, the cold was removed; བྲག་ཅ *brag-cha* echo from a rock; བྲག་སྐྱལ་བ rock vegetation; བྲག་ཕུག *brag-phug* a cavern, very frq. བྲག་རྩེ *brag-rtse* rocky peak, rock-top; བྲག་རོང་ a narrow ravine.

བྲག་སྐྱ་བོའི་རི *Brags-kya-bohi-ri* n. of a mountain supposed to exist beyond *Ratnadwipa* the island of precious things, situated in the western quarter (*K. d.* ར, *288*).

བྲག་སྐྱིབས *brag-skyibs* a harbourage for birds under the cleft of a rock.

བྲག་སྐྱེས *brag-skyes*=བྲ *bra* शैलेय [1. rock-grown. 2. a fragrant resin, benzoin or storax]*S.*

བྲག་རྒྱབ *brag-rgyab* 1. lit. behind the rock. 2. n. of a village beyond *Hphan-yul* (*Loñ.*, *15*).

བྲག་སྒོག *brag-sgog* a species of garlic growing in the clefts of rocks: བྲག་སྒོག་རྩ་བས་རྒྱ་རང་ནད་འཇོམས garlic roots suppress gonorrhoea.

+ བྲག་ཙ *brag-ca*=བྲག་ཅ.

བྲག་ནག་ལ *brag-nag-la* n. of a mountain in སྟོད་ལུང་ཚུར་ཕུག *Stod-luñ tshur-phug* (*Rtsii.*).

བྲག་པ *brag-pa*=ཁོང་ཁྲོ *khoñ-khro* anger, malice.

བྲག་དཔོན *brag-pon* n. of a place in Tibet (*Loñ.* ༣, *8*).

བྲག་སྤོས *brag-spos* an aromatic substance used for incense: བྲག་སྤོས་རྨ་རྣག་འདྲུབ *brag-spos rma-rnag hdrub.*

བྲག་སྲིན *Brag-sprag*=སྐྱེ་བ་རྒྱུ་གཅོད *skye-wa rgyu-gcod* (*Mil.*).

བྲག་རྩང་ *brag-rtsañ* rock-lizard.

བྲག་ཞུན *brag-zhun* शिलाजित्, शिलाजतु fossil pitch or bitumen, found for instance in Lower Lahul between rocks in solid pieces like unmelted pitch [stone-lac, red chalk]*S.* བྲག་ཞུན་ཚ་བའི་ནད་རྣམས་ཀུན་ལ་ཕན། ཁྱད་པར་མ་མཆིན་ལྷོག་པ་དང་མཁལ་ནད་ཀྱི་སྨན་མཆོག།

Digitized by Google

Syn. དོན་ཕན་ *don-phan*; རྡོ་སྐྱེས་ *rdo-skyes*; ལ་རྡེ་ཏུ་ *la-dea-tu*; རྡོ་བའི་ནད་ *rdo-wahi-nad* (*Mñon.*).

བྲག་རྒྱབ་ *Brag-gyab* n. of a place in Khams: བྲག་གཡབ་ཞིབ་དཔྱོད་དུ་ཐོན་གྲབས་ལ་བབས་ it is time for starting political investigation in *Tag-yab* (*Yig. k. 26*).

བྲག་རམ་ *Brag-ram* n. of a place in Tibet (*Yig.*); also, a kind of mineral substance incrusted on rocks: བྲག་རི་ལས་བྱུང་བའི་རྡོ་ཞུན་བའི་སྤོས་རྫས་ fragrant mineral substances obtained from rocky hills: དུས་རྗེས་འབྲང་ *dus-rjes-hbrañ*; རྡོའི་མེ་ཏོག་ *rdohi me-tog*; རྒན་པོ་ *rgan-po*; བྲག་སྐྱེས་ *brag-skyes*; བཅིལ་བ་ *bcil-wa*; ཞི་བ་ *shi-wa* (*Mñon.*).

བྲག་ཤིག་ *brag-çig* a rock-mite or tick.

བྲག་རྔོད་ *brag-çod* described as a wild animal roaming on rocks (*Btsii. 64*).

བྲང་ *brañ* I: वक्षः, उरस् the chest, the breast: བྲང་དཀྱིལ་ middle of the breast, pit of the stomach; བྲང་རྒྱན་ or བྲང་གི་རྒྱན་ necklace which hangs on the breast (*Mñon.*). བྲང་གདན་ *brañ-gdan* a bib or apron worn by Ladaki women; བྲང་འབུར་ *brañ-bur* middle convex part of the རྡོ་རྗེ or Buddhist sceptre; བྲང་གི་རྒྱན་ उरोभूषण, the ornament worn on the breast; བྲང་ལྡན་མ་ a young woman with fine bust. བྲང་ཟེ་ *brañ-ze* = བྲང་ཤ་ the breast flesh of goat, sheep or yak (*Btsii.*).

བྲང་ II: 1. dwelling-place: བླ་བྲང་ lama's residence; འབྲང་ས་ or བཞུགས་བྲང་ residence; གཞིས་བྲང་ night-quarters, halting place, whether under a roof or in the open air; རྗེ་བྲང་ king's residence, a palace; also a monastery is called དཀོན་མཆོག་གི་ཕོ་བྲང་ *dkon-mchog-gi pho-brañ*. 2. = སྒར་ camp, encampment: སྒར་བྲང་བཏབ་ pitched his tent, encamped. 3. = ནགས་ wood, forest: བྲང་ལ་ཉེན་པ་ residing in the woods (mystic) (*K. g.* ཁ, *28*)

+. བྲང་ཁང་ *brañ-khañ* dwelling house, quarters or rooms of one's residence; དགེ་ཚུལ་དེ་ཇོ་བོ་བཞུགས་པའི་བྲང་ཁང་དུ་ཡིན་ནས་ the S'ramanera was residing in the central room of the lord's residence (*A. 56*).

བྲང་སྐྱེས་ *brañ-skyes* 1. स्तन lit. what grows on the breast, *i.e.* the teats; also a son, child. Syn. ཐ་ཚ་སྒྲུ་ཏུ (*Mñon.*); ནུ་མ་ *nu-ma*; འོ་མ་འཛིན་ *ho-ma-hdsin* (*Mñon.*). 2. n. of mythological being called རྟ་གདོང་ 'the mare's face,' born out of the breast of Rishi Urva, who wished that a child should be born to him without his having to keep female company. So, when feeling heat in his breast, he scratched it and a child came out, which child in the shape of a mare full of burning flame (volcano) resides in the great ocean south of Jambudwipa! She causes the tides. (*K. d.......*). (དེ་ལྟར་ན་མཚོ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་འཛམ་གླིང་ལས་ལྷོ་ལ་བ་རྒྱ་གདོང་མེའི་རྡོང་འབྱུང་བ་བ་མཚོ་རྦབས་ཀྱི་རྒྱུ).

བྲང་བྲེང་ *brañ-breñ* n. of a number: ཐམས་ཅད་སྟོང་བྲང་བྲེང་རྡོང་ཡངས་དང་ (*Ya-sel. 56*)

བྲན་ *bran* भृत्य, दास a servant, a slave; also = འབངས་ a subject. བྲན་གཡོག་ house servant; བྲན་ཞིང་ cultivator, tiller of the soil; བྲན་པོ་ and བྲན་མོ་ male and female servant. བྲན་དུ་སྐོལ་བ་ to engage as a servant: བྲན་དུ་ཁས་བླངས་སོ་ they engaged themselves as servants; ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་བྲན་དུ་ཕུལ་ཏེ་ devoting heart, mouth, and body to his service (*Pth.*); ནང་ནུབ་ཟས་གོས་ཀྱིས་བྲན་དུ་ཁོལ་ morning and night I am a slave to food and clothing (*Jä*).

Syn. གཡོག་པོ་ *gyog-po*; ཞབས་འབྲིང་བ་ *shabs-hbriñ-wa*; མངག་གཞུག་པ་ *mñag-gshug-pa*; གཞན་གསོས་ *gshan-gsos*; བཅལ་ལུང་ *bcal-luñ*; ཁོལ་པོ་ *khol-po*; ཞབས་ཏོག་པ་ *shabs-tog-pa*; གཞན་སྐྱེས་ *gshan-skyes*; གཞན་གྱིས་བསྐྱངས་ *gshan-gyis-bskyañs*; ཡོངས་སུ་སྤྱོད་ *yoñs-su-spyod*; བསྒམ་བྱ་བ་ *bsgam-bya-*

Digitized by Google

gnas; *bkab-ñan ci-bgyi* (*Mñon.*).

bran-ka n. of a powerful local demon whom Atis'a is said to have subdued (*A. 109*).

bran-pa to moisten, to saturate with water (*A. K. 1-36*). Sometimes spelt.

bran-lha bkhor-bu n. of a monster of the nāga class.

brab-pa or (pf. of) cast; thrown (*Ñag. 48*).

bram-cha one of the thirty-six border countries (*Ya-sel. 38*).

‡ *bram-ze* a Brahman; in Nepalese *Bajè* [one who knows Brahma, *i.e.*, possesses divine knowledge] *S.* a Brahman has his Brahman name, his Brahman caste, also his three Brahman duties to perform.

Syn. *thog-mar-skyes*; *kha-las-skyes*; *sṅon-skyes*; *gñis-skyes*; *skye-gñis-pa*; *tshaṅs-byuṅ*; *tshaṅ-rigs*; *tshaṅs-pahi-bu*; *rta-can*; *slar-brjod*; *sa-yi-lha*; *bshi-mdo-wa*; *mgrin-skud-can*; *rigs-kyi thu-wo*; *rgyal-mtshan-can*; *dwaṅ-bcas*; *çin-tu-byuṅ*; *rgod-ma-skyes*.

bram-zeḥi las-drug the six practices of a Brahman are:—(1) the performance of *Yajña*; (2) causing such to be performed; (3) reciting or reading of the holy works; (4) causing them to be read secretly; (5) the receiving of alms or presents; (6) sagacity in receiving such.

bram-ze-chen-poḥi gdams-pa prob. the *upadeça* deep metaphysical precepts (*A. 91*). *bram-ze rnams-kyi cha-byad* the dress, requisites, etc., of the Brahman:—the sacred thread, the skin of an antelope, *bgraṅ-bphren* rosary for counting; *spyi-blugs* anointing; his bâton, etc. (*Mñon.*). *bram-ze-pa* an adherent of Brahmanical doctrine; *bram-ze-mo* a female Brahman. the voice of a Brahman reciting the *Veda* being taken as a sign of good luck.

Bram-ze Tsa-na-ka n. of an Indian minister the author of works on ethics and political economy, of which only one is extant in India, but of which several are preserved in translation in the Tibetan Tangyur: (*A. 34*).

‡ *Bram-ze li-bi-ka-ra* n. of an Indian Brahman who taught Sanskrit to Thon-mi Sambhota early in the seventh century A.D. (*Situ.*).

bram-zeḥi rigs-gsum the three classes of Brahmans: 1. those residing in wilderness as ascetics; 2. those living as house-holders; 3. those that acquire mystic powers (*Ya-sel. 55*).

bra-wo buck-wheat.

bral, v. *bbral-wa*.

bri, v. *bbri-wa*.

Digitized by Google

བྲིད་པ *brid-pa* v. འབྲིད་པ. བྲིད་མཁས *brid-mkhas* or སྣང་བ་བྲིད་མཁས *snaṅ-wa brid-mkhas* skilful in imposing upon (*Khrid. 115*).

བྲིན་པོ *brin-po*=རྒྱུག་པོ *rgyug-po* or བསྒྲིམ་པོ *bsgrim-po* seems to signify: a rush or run upon anything, a demand; also adj. brisk. བྲིན་པོ་བྱུང་ *brin-po-byuṅ* there being a full market for articles of sale, when they are sold well, it is said *brin-po byuṅ*; སུ་མཁོ་ཡང་ང་མཁོ་རྒྱུ་ཡོད whomsoever else may not be wanted, (still) there is need of me (*A. 148*).

བྲིམ *brim* or བྲིམས *brims*, v. འབྲིམ་པ *hbrim-pa*.

བྲིས *bris*, v. འབྲི་བ *hbri-wa*.

བྲིས་རྙིང་ *bris-rñiṅ*=ཡིག་རྙིང་ *yig-rñiṅ* old writings, records, old manuscripts: བྲིས་རྙིང་ནས་ཆེར་ཡང་དེ་ལྟ་བུ་འདུག such things occur even in the older writings (*Ya-sel. 38*). བྲིས་འབུར *bris-hbur* the art of painting and carving images. བྲིས་མ *bris-ma* a written book, a manuscript book.

བྲུ *bru* one of the six earliest tribes of Tibet (*J. Zaṅ.*).

བྲུ་བ *bru-wa*, v. འཁྲུ་བ *hkru-wa*.

བྲུ་བ་ཚ *bru-wa-tsha*=བཀྲེས *bkres* སྐོམ hunger and thirst.

བྲུ་ཤ *Bru-tsha* also བྲུ་ཤ *Bru-sha* n. of a country N.W. of Tibet; also that of a tribe in Tibet (*Loṅ. ཞ, 5*). We have in the Kah-gyur encyclopœdia certain treatises in incomprehensible syllables asserted to be in the *Bru-tsha* language. གྲི་གུམ་བཙན་པོའི་དུས་སུ་བོན་དུར་བོན་... during the time of king Digum-tsan the sect called Dur Bon of the Bon religion of Shaṅ-shaṅ and Bru-sha greatly spread (over Tibet) when the use of weapons and shields was also introduced (*J. Zaṅ.*).

བྲུག་པ *brug-pa* to flow, to stream out, to gush forth; as sbst. current, flow, flux (*Jä.*).

བྲུག་གྱོས *brug-gyos* a number (*Ya-sel. 57*).

བྲུད་ཀྱི་མཁར་གདོང་ *Brud-kyi mkhar-gdoṅ* one of the thirty-seven holy places of the Bon in Tibet (*G. Bon. 38*).

བྲུན *brun*=སྐྱག་པ dirt, dung, excrement.

བྲུབ་པ *brub-pa* or བྲུབས་པ *brubs-pa*=སྐྱག་པ; but is pf. of འབྲུབ་པ to put in; དོང་བྲུབས=དོང་ལ་སྦྱུག་པ to put in a hole (*Ńag. 49*). ཤིང་བྲུབ་པ་ཡང་ (*So-rig. 8*).

བྲུལ *brul* small chips, bits, crumbs: བག་བྲུལ *bag-brul* crumbs of bread; ཤིང་གི་བུ་མོ་ ... being pulled by the hand, after a while the wooden girl turned into a heap of wooden chips (*K. du. ཁ, 508*).

བྲུལ་བ *brul-wa* vb. to be scattered, crumble, fall to pieces, to be shed.

བྲུས *brus*, v. འབྲུ་བ *hbru-wa*.

བྷྲུཾ་ཧྲི *bhruṁ-hri* a charm of great efficacy: ... the Yaksha having heard this charm "*bhruṁ hri*," thereupon all the red mystic wind (within him) was soothed (*A. 18*).

བྲེ *bre* or བྲེ་བོ *bre-wo* ... a measure for dry things as well as fluids, about two pints, originally a measure of as much as may be contained in a cow's foot-hole. གསེར་ཕྱེ་བྲེ་གང་ *gser-phye bre-gaṅ* one བྲེ *bre* measure of gold-dust; བྲེ་དོ *bre-do* two བྲེ *bre*; ...

བཀུག་ནས་མཛད having invited him he consecrated a miniature chapel the size of a bre measure (*A. 90*). བྲེ་བ *bre-wa* a grain measurer, one who measures with the བྲེ *bre*.

བྲེ་ཀོ *bre-ko* basin for washing *C.* (*Jä.*).

བྲེ་ཁའི་མིག་ཅན *bre-khaḥi mig-can* as met. a mouse (*Yig. k.*).

བྲེ་ག *bre-ga* or བྲེ་གུ *bre-gu* a plant producing small hairy berries which are used for medicinal purposes: བྲེ་གས་གློ་ནད་མཁལ་མའི་ཚ་བ་སེལ *brega* cures ailments of the lungs and heat in the kidneys.

བྲེ་ཕུལ *bre-phul* शीर्षक [head, helmet.]*S.*

བྲེ་བོ *bre-wo* प्रथ [expanse, breadth]*S.*

བྲེ་མོ *bre-mo*=འཆལ་གཏམ foolish talk, talking nonsense or jokingly.

བྲེགས་པ *bregs-pa*=བཅད་པ मुण्डित, shaved clean; cut, sheared. v. འབྲེག་པ *ḥbreg-pa*.

བྲེང་བ *breṅ-wa* 1.=ཅུང་ཟད *cuṅ-zad*, a little. 2. v. འབྲེང་བ *ḥbreṅ-wa*.

བྲེད་པ *bred-pa*=སེམས་ཞུམ་པ to be alarmed, depressed at heart, to be dejected; also=ངོ་ཚ་བ to be ashamed; བྲེད་པ་ལྟར་བྱས acted as one who has become alarmed (*A. 184*); ན་ལེནྡྲའི་རྒྱལ་པོ་བྲེད་སྐྱར་ནས the king of Nalendra having become alarmed (*A. 8*).

བྲེལ་བ *brel-wa* vb. (as *Jä.* points out, not the same as འབྲེལ་བ *ḥbrel-wa*) 1. to be employed, busy, engaged, to have business or work in hand: ཞིང་ལས་ལ་བྱེད་བྲེལ་ནས་ལོང་མི་འདུག being engaged in building, we have no time to spare; འདོད་ཁོན་ནས་བྲེལ་ན *ḥdod khonas brel-na* if one is entirely taken up with lust or pleasure; བྲེལ་བས on account of much business. 2. akin to འཕྲོལ་བ to be deprived of; and hence=to become poor, to be without, to be in want, destitute of, c. inst. case: ལོངས་སྤྱོད་ཀྱིས་བྲེལ་བ *loṅs-spyod-kyis brel-wa* being devoid of wealth, (means); ཅི་ཡང་མི་བྲེལ་བར་བྱས་སོ they did not let him want anything. Other forms: ལོངས་བྲེལ་ཏེ; བྲེལ་ཁོ་ཅེ་ཅེར; མི་བྲེལ་བར not sparingly, scantily, niggardly (*Jä.*). 3. sbst. business, affair, concern: དེ་ཉིན་པར་བྲེལ་བ་ཞིག་ཡོད་ཟེར་ནས saying that he had a certain business that day (*A. 95*); བྲེལ་དབང *brel-dwaṅ* pressure of work, business: བྲེལ་དབང་གིས་ལུས་པ་ཞིག་འདུག་ན if it was left on account of pressure of business (*Btsii.*).

བྲེས *bres* 1. or བྲེས་ཁྱུ *bres-khyu* a manger; རྟ་བྲེས *rta-bres* manger for horses. 2. vb. pf. of འབྲེ་བ *ḥbre-wa* to spread out; བྲེས་སུ་བཀོད་པ *bres-su bkod-pa*=བཀྲམ་པ to spread. གདུགས་དང་དར་གྱི་ཡོལ་བ་བྲེས་སུ་བཀོད་དེ having spread out an umbrella and a silk curtain (*A. 150*), བླ་རི་བྲེས་པ་དེར *bla-ri bres-pa der* there where the upper hills are stretched out (*Sman-bla, 6*).

བྲོ *bro* 1. नृत्य, नाट dance; entertainment, amusement. བྲོ་མཁན *bro-mkhan* नर्तक a dancer; ཞབས་བྲོ་མཛད་པ *zhabs-bro mdsad-pa* to dance as a manifestation of gladness and mirth; བྲོ་གར *bro-gar* नाटक dramatic performance, drama, play. 2. an oath.

བྲོ་བརྡུང་དགོན་པ *bro-brduṅ dgon-pa* n. of a monastery in Kham (*S. Kar*).

+ བྲོ་བ I: *bro-wa* or བྲོ་འབོར་བ=མནའ་སྐྱེལ་བ *mnaḥ-skyel-wa* to swear, to take an oath: དབུ་བསྣུན་དང་བྲོ་བོར་རོ *dbu-bsnun-daṅ bro-bor-ro* they swore by their head.

+ བྲོ་འཚལ་བ *bro-ḥtshal-wa*=ནད་ཀྱིས་ཐེབས་པ a sick man, one laid up with illness. བྲོ་མི་འཚལ་བ *bro-mi-ḥtshal-wa*=ནད་མེད་པ *nad-med-pa* a healthy person.

Digitized by Google

Syn. ནད་པ *nad-pa*; ནད་ཕོག་པ *nad-phog-pa* (*Mṅon.*).

བྲོ་བ II. 1. to taste, to get enjoyment of; གཉིད་ཙམ་མི་བྲོ་བས not even tasting of sleep; ཁ་ར་སྐ་བར་བྲོ one has an astringent taste in the the mouth. 2. in *C.* to desire, to wish, = འདོད་པ. བྲོ་བྲོ་བ id. 3. sbst. taste, savour, flavour: ཚྭ་ནི་ཁ་ཟས་ཀུན་གྱི་བྲོ་བསྐྱེད salt imparts flavour (or taste) to every kind of food; བྲོ་ལྟ་བ *bro lta-wa* to try the taste of; བྲོ་བ་མེད *bro-wa-med* tasteless, insipid (*Cs.*).

བྲོ་མ *bro-ma*, v. གྲོ་མ *gro-ma*.

བྲོག་ཞུ *brog-shu* wrongly written for ཕྲོག་ཞུ *prog-shu*.

བྲོག་ལྦུར *brog-lbur* पिपीलक, वल्मीक ant-hill.

བྲོང་ *broṅ* = བསྐོད लोभयत् [enticing] *S.*

བྲོད *brod* = བྲོ་བ *bro-wa* taste.

བྲོད་པ *brod-pa* joy, eagerness. དགའ་བྲོད cheerfulness *C.*; འཆི་བྲོད readiness to die (*Jd.*).

བྲོབ *brob*, v. འབྲབ་པ *hbrab-pa*.

བྲོས *bros*, v. འབྲོས་པ.

བླ *bla* that condition which is above or higher than something else or than things in general. Is used with reference to the actual local position of an article, *e.g.*, བླ་གོས *bla-gos* upper garment; བླ་གཡུ *bla-gyu* a turquoise worn on the forehead; but is chiefly employed in the moral or metaphysical sense, *e.g.* བླ་སྲོག *bla-srog* the higher life or life in bliss, བླ་ཐབས *bla-thabs* supernal methods, lofty or excellent means, བླ་ཁྱིམ *bla-khyim* "the house above," the abode where the souls of men rest or dwell after death (*Jig. 26*). Hence may = as sbst. anything blessed or supernal such as a superhuman gift and power. So Schmidt renders བླ *bla* as "life," "soul," and Jäschke has "blessing." As an adv. occurs as བླ་ན above, high up. 2. also takes a verbal form, somewhat curiously, by annexing ར, when it signifies: is above, is better, is superior; in such cases invariably preceded by ཡང་ or ཀྱང་ meaning "even" or "indeed": ངས་ཤི་འཕོས་ཀྱང་བླར it is better that I should have even passed from life; དེའི་མགུལ་བར་རྡོ་ཆེན་པོ་ཞིག་བཅིངས་ནས་རྒྱ་མཚོར་བསྐྱུར་བ་ཡང་བླའོ it were preferable that a large stone had been bound on his neck and he were cast into the sea. Moreover, བླ appears occasionally to assume the gerundial form: དགེ་སློང་མཁས་པ་ཞིག་ཡང་བླའི། དགེ་བ་ཡང་ལེགས་སོ though indeed a learned monk is to be preferred, a virtuous person is also good.

བླ་སྐྱལ *bla-skyal* (ཤི་རྒྱལ) सन्तान [succession] *S.*

བླ་མཁྱེན་ཕེབུ *bla-mkhyen phebu* (ཀ་བདག་གི་བླ་མ་གཅིག) n. of a demon, exorcist.

བླ་གབ *bla-gab* = སྟེང་གཡོགས 1. upper cover of a thing; also raiment covering the body as a shawl; བླ་གོས upper garment as the shawl or wrapper used by Indians and also by Tibetans to wrap round their body. བླ་གབ་ཕྲག་པ་གཅིག་ཏུ་གཟར་བ एकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा to throw the shawl over one shoulder; བླ་གབ་མེད་པ अभ्यवकाशिक without any upper garment [one who remains in an open space for practising religious austerity] *S.* 2. roof of a building; also = ཐོག་ཁ *thog-kha* upper floor of a house. བླ་གབ་མེད་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་ कुम्भप्रासाद a temple without roof; བླ་གབ་ཅན sbst. a residence, a roofed dwelling.

བླ་གོས *bla-gos* उत्तरासङ्ग upper garment which is of two forms: རབ་བྱུང་གི་བླ་གོས that worn by a Buddhist monk, and the other

Digitized by Google

སྟོད་པའི་བླ་གོས the upper covering of the body used by lay folk.

བླ་ཆོལ *bla-col* प्रलाप [frivolous talk]*S.*

བླ་ཐང་ *bla-thaṅ* = སྟོད་སྨད अधूर्ध्वः upper and lower; also = ཕྱི་ནང་ within and without.

བླ་རྡོལ *bla-rdol* = རྫུན་པ *rdsun-pa* a false speech, inconsiderate talking (*Situ.* 24). བླ་རྡོལ་དུ་སྨྲ་བ *bla-rdol-du smra-wa* = རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun-smra-wa* to utter an untruth, to lie.

བླ་དར *bla-dar* a little flag on the house-top on which benedictions are inscribed.

བླ་དྭགས *bla-dwags* 1. अभिधान (ཐ་སྙད) [denomination]*S.* 2. in *Gram.* 'a primitive word, an abstract noun' (*Sch.*).

བླ་ན *bla-na* above, over, on the top. བླ་ན་མེད་པ *bla-na med-pa* अनुत्तर having nothing higher over it, the uppermost, the very highest, *e.g.*, བྱང་ཆུབ *byaṅ-chub*, ཤེས་རབ *çes-rab* and the like, frq. བླ་ན་མེད་པའི་ལམ *bla-na me-pahi lam* अनुत्तरमार्ग the highest path or supreme way to salvation.

བླ་བྲང་ *bla-braṅ* formerly a lama's residence, but now in Tibet, especially in Tsang, = Grand Lama's residence and place of business called Labrang Gyal tshan thon-po.

བླ་བྲེས *bla-bres*, v. བླ་རེ *bla-re*.

བླ་མ *bla-ma* निवासन, उत्तर the upper one, the higher one; and hence, an upper monk or lama—a term sometimes loosely applied to all fully-qualified inmates of a monastery, but is more correctly the designation of the head ge-long only or, in large monasteries. of the chief teachers and more learned monks. Some have seen a close connection between the word *bla-ma* and the Hindu terms Brahman (one who possesses divine knowledge) and Brah-ma (the highest deity of the Hindus); believing the Tibetan appellation to owe its origin to one of those Hindu terms. To show the importance of the lama a well-read Buddhist once remarked: བླ་མ་མེད་པའི་གོང་རོལ་ན་སངས་རྒྱས་བྱ་བའི་མིང་ཡང་མེད previous tc the lama even the name of Buddha did not exist; and བསྐལ་པ་སྟོང་གི་སངས་རྒྱས་སྟོང་བླ་མ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་འདུག also the 1000 Buddhas of 1000 ages depend on the lamas. Another made the བླ་མ greater by explaining that བླ meant soul or life and མ mother, hence = life-mother, the all sustaining mother of the universe! Again རྒྱལ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཤེས་རྒྱ་མཚོ་དུ་གཅིག་པ "in the ocean of wisdom all the Buddhas are one," was said when one man tried to explain what Buddhism was. In its more general sense the term བླ་མ is defined as: he who presides over a large number of pupils and who has got past sins and defilements (*Loṅ.* བ, 8). བླ་མ་གང་དེ་ཡི་ཡི་གེ་གཅིག། སྟོན་པ་དེ་ལ་ཕྱག་མ་བྱས་ན། ཁྱི་ཡི་སྐྱེ་བ་བརྒྱར་སྐྱེས་ནས (*Cān.*)། he that has not saluted his lama who has taught him even one letter will after undergoing a hundred births as a dog, etc. བླ་མ་དཔོན གུརུཏྭ, position of spiritual chief, also the lama personally. བླ་མ་མཆོག *bla-ma-mchog*, also བླ་ཆེན, the chief lama, supreme lama. བླ་སྨན་པ *bla-sman-pa* physician lama: བླ་སྨན་པར་བསྐུར *bla-sman-par bskur* (*So-rig* 184). བླ་ཆེན་མཁན་བརྒྱུད *bla-chen mkhan-rgyud* the line of lamas and *mkhan-po* learned professors (*Jig.* 86), also the initiation or vow introduced by Lachen from Amdo shortly after the revival of Buddhism after the persecution by king Laṅdarma. བླ་མཆོད *bla-mchod* or བླ་མ་མཆོད་པ *bla-ma mchod-pa* a yearly festival solely in honour of the lamas; བླ་མ་དང་མཆོད་གནས *bla-ma-daṅ mchod-gnas* the entire body of the sainted lamas (Bodhisattva), &c., who are most worshipful. བླ་གཉན *bla-gñan* (1) = ཉེར་འཚོ उपजीव

danger; (2)=བླ་མ་བཀའ་གཞན་པོ bla-ma bkah-gźan-po a lama whose commands are very strict and severe.

བླ་མའི་རྒྱལ་ལྡན་མ bla-mahi rgyal-ldan-ma पुष्य-नक्षत्र; the lunar mansion called Pusyā (Mṅon.).

བླ་མེད bla-med=བླ་ན་མེད अनुत्तर supreme. བླ་མེད་རྣམས་ལ अनुत्तरेभ्यः to those who are supreme; also: to the followers of the *Anuttara* school of Buddhism.

བླ་མཚོ bla-mtsho a lake which is the abode of gods and nāgas, like the lake of Muleding in the province of *Chos-khor-rgyal*. ས་གཞིས་རྒྱལ་པོ་ལ་གནོད་ནས་བླ་མཚོར་འཁྱིལ (*A. 78*).

བླ་བུར bla-bur=གློ་བུར glo-bur immediately, of a sudden: བླ་བུར་ནས་ཟས་གསོལ་ཏེ immediately taking his food (*Surañ. 4*).

བླ་འོག bla-hog 1.=སྟེང་འོག above and below, inferior and subordinate. 2. abbr. of བླ་མའི་འོག or བླ་བྲང་གི་འོག under the lama or the Labrang.

བླ་རབས bla-rabs hierarchy, hierarchical succession: ཕག་མོ་གྲུ་པའི་བླ་རབས the succession of the Phagmodu Lamas was the chief (*Yig. 8*).

བླ་རི bla-ri=བླ་སྲོག་གནས་པའི་རི bla-srog-gnas pahi-ri the hill on which one's soul rests after death or in its passage to the *Bardo*.

བླ་རེ bla-re वितान canopy.

Syn. གནམ་རྒྱན gnam-rgyan; བླ་བྲེས bla-bres (*Mṅon.*).

བླ་ཤིང་ bla-çiñ, explained thus: མིའི་བླ་སྲོག་གནས་པའི་ཤིང་སྟེ་རྒྱལ་པོའི་བླ་རི་བླ་ལ་སོགས་པ (*Hbrom. 106*) the tree of life, *i.e.*, that on the existence of which depends the vitality of a person. Thus, the *Bodhi* tree at Buddha Gayā was the བླ་ཤིང་ bla-çiñ of king As'oka; and when by the foul incantations of a Chaṇḍālinī that tree began to wither the emperor is said to have begun losing his vitality.

བླག bla*g* occurs in the compounds: བད་བླག bad-blag, བཙོ་བླག btso-blag, etc., v. བླག་པ blag-pa.

བླག་པ blag-pa pf. བླགས अवहित (S. Lex.). 1.=ཉན་པ to attend to, to hearken to; to lean towards, to permit: རྣ་བ་བླག་པ=རྣ་བ་གཏད་པ to incline one's ear to, to listen to. 2. མཆི་མ་བླག་པ to shed tears (*Jä.*). བླག་པ་མེད་པ [अभ्यवकाशिक one who remains in open space to practise religious austerity]*S*.

བླག་ཤ blag-ça n. of a tree (*K. ko.* ཀ, *3*).

བླང་བ blañ-wa, v. ལེན་པ len-pa. བླངས་པ blañs-pa आगत, गृहीत 1. received, took, accepted (*A. K.*) 2. उद्धृत, quoted, taken from a book, etc.

བླད་པ blad-pa 1.=རྨུག་པ་མི་གསལ་བ thick-headed, dull, stupid. 2. or སོས་བླད་པ sos-blad-pa to chew, a secondary form to ལྡད་པ ldad-pa.

བླན་པ blan-pa=ལན་སྨྲ་བ to give a reply; བླན་གཏད་པ to retort, to answer.

བླར blar 1. abbr. of བླ་མར. 2. used incorrectly for སླར slar.

བླུ་བ blu-wa pf. བླུས blus to ransom, to redeem, a pawn, pledge, or security; also in mystical ceremonial; ཆོས་དང་སྐུ་འདྲ་བླུ་བ chos-dañ sku-hdra blu-wa to buy back an image or a book.

བླུ་རིན blu-rin price paid for the redeeming of persons or animals; ransom. As a means of gaining moral merit or of obtaining relief in sickness, a price is given by wealthy persons to butchers or fishermen to rescue from death animals or fish about to be slain or caught. This

Digitized by Google

བླུ་རིན is also termed སློག་བླུ. བླུ་རིན་ལ་བཏང *blu-rin-la btañ* polite expression used to indicate selling an image or any property belonging to a lama or great personage or anything of a sacred nature.

བླུག་སྐོང་ *blug-koñ* = འདོད་ལྡན *hdod-ldan* (*Mñon.*).

བླུག་པ *blug-pa* (pf. བླུགས *blugs*, fut. བླུག *blug*, imp. བླུག *blug* or བླུགས *blugs*) 1. to pour into a pot, to fill. 2. v. ལྡུད་པ *ldud-pa*. བླུགས་སྐུ *blugs-sku*. molten image; བླུགས་པར *blugs-par* casting mould; བླུགས་མ *blugs-ma* cast metal, statues, relievo (cf. འབུར་བ); དགང་བླུགས *dgañ-blugs*, a large spoon to fill with, ཇ་བླུགས *ja-blugs* urn-shaped teapot; སྤྱི་བླུགས *spyi-blugs* v. སྤྱི་བོ *spyi-bo*; མར་བླུགས *mar-blugs* oil-pitcher; བླུགས་གཟར *blugs-gzar* ladle with a long handle to pour clarified butter in the sacrificial fire.

བླུད་པ *blud-pa* 1. = ལྡུད་པ *ldud-pa* to pour out: མི་ལ་ཇ་བླུད་པ *mi-la ja-blud-pa* to pour out tea to a man; རྟ་ལ་ཆུ་བླུད *rta-la chu-blud* to pour out water into a pail or bucket for a horse. 2. to offer: བཙུན་མོ་ལ་སྨྱོས་པའི་ཆང་བླུད offered intoxicating drink to the lady or queen (*Hbrom. 52*). 3. sbst. release, ransom, esp. in religious ceremonies where effigy of a sickman is offered to demons to effect a cure, *i.e.*, the effigy is the substitute or ransom for the man; also in other rites, etc.: འཆི་བདག་གཤིན་རྗེ་རྒྱལ་པོ་ལ་བླུད་དང་གཏོར་མ་འདི་འབུལ་གྱིས let this ransom and torma be offered to king Shinje the lord of death! 4. परिशिष्ट; remainder, anything left. བླུད་བྱིན *blud-byin* = རིན་བྱིན *rin-byin* giving the price of, the worth: རས་འབྲིང་དགུའི་ཐར་རབ་བདུན་ཉིད་རབ་དེ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ནས་བླུད་བྱིན་ཏེ having obtained the best seven out of the many good and tolerable things he presented them to his parents (*A. 67*).

བླུན་པ *blan-pa* or བླུན་པོ *blun-po* मूढ adj. dull, foolish, stupid; sbst. fool, zany. བླུན་པོའི་ལུགས foolery, fool's opinion, expressions frq. used in scientific works to define antagonistic views (*Jä.*); དགེ་བ་མི་བྱེད་པའི་མི་ནི་བླུན་པོ་ཡིན the man who does not do works of virtue is a fool; བླུན་པོ་ཆོས་ལ་མི་དགའ་ཞིང་ *blun-po chos-la mi-dgah-shiñ* fools do not take delight in religion (*K. d.* ང, *351*). བླུན་གཏམ *blun-gtam* = ཀྱལ་གཏམ foolish talk (*Mñon.*); བླུན་པོ་གླིང་ *blun-po-gliñ* the fool's park, n. of a grove near Lhasa (*Rtsii.*). བླུན་པོ་ཉིད जड़ता stupidity, foolishness; བླུན་ཚིག *blun-tshig* = བླུན་གཏམ *blun-gtam*.

བླུས *blus*, v. བླུ་བ *blu-wa*.

བླུས་མ *blus-ma* anything ransomed.

བློ *blo* प्रज्ञा, बुद्धि, मति, धी (*A. K. 1-2*), the mind, the heart, together with the primary mental operations; is the general word, though the terms སེམས or ཡིད are alleged as more correctly = mind, རིག་པ intellect, ཤེས་པ consciousness, but all are put as synonymous to བློ *blo*. Acc. to *Mñon.* *blo* signifies a broad heart (སེམས་ཡངས་པ) also བདག་ཉིད་ཆེ a generous self or soul, magnanimity. It should be particularly noted that བློ is placed, often pleonastically, before a large number of verbs denoting mental operations of all kinds. This will be illustrated in subsequent articles subsidiary to the present article, *e.g.*, *blo gtod-pa* to rely upon. We merely append བསམ་པ་ཡངས་པ་བློ་དེ་འགྱུར་བ་རྣ་ཚོགས་མ་མཐའི་མིང་ or the enumeration of the terms which express the different states and functions of the mind, which will illustrate the comprehensive application of the term བློ *blo*:—བློ་འཛིན་ གསུམ་འཁྲུལ, ཡིད་འཕྲུན་མེད, ལོག་མེད, ཤེས་འཛིན་མེད, དཔྱོད་ཤེས,

Digitized by Google

འདུན་པ, བསམ་པ, བརྩལ་བ, དྲན་པ་ཉམས, སྙིང་སྟོབས, བརྩལ་མོད, ཁྱུལ་ངོར་བརྟན, བར་དུ་སོང་, བཞེད་པ, བསྐྱེད་པ, མི་བཞེད, འཛིན་རྟུས, དྲན་པ་བཟང་, རྣམ་པར་མི་འགྱུར, ཐབ་ཚིག, གཞིག་བརྟག་པ, རྣམ་པ་འགྱུར, ངེས་པར་རྟོག, ངེས་པར་སེམས, བརྟག་དཔྱད, རྣམ་དཔྱད, རྣམ་པར་ཕྱེ, སྤྱོད་འཛིན, སྤྱོད་ལ་རྟོག་པ, ཡིད་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར, སྐྱོང་བ, ཉམས་སྐྱོང་, ཚོར་བ, བརྟག་པ, གོ་བ, རྟོགས་པ, ཁོང་དུ་ཆུད་པ, རིག་པ, ཤེས་པ, ཀུན་རྩལ་པོ, དགོངས་ཅན, དོན་གཞན་ལེན, འཇོད་པ, རྗེས་སུ་གདུང་, ཉེས་སུ་བཙལ, ཕྱི་ནས་གདུང་, རང་སྤྱོད་འཆེལས, འཇུག་པར་གྲགས (Mṅon.).

The rendering of བློ in the foregoing paragraph may be considered adequate in that it is a definition which is intended to embrace the mind and all its direct operations. We shall, however, for greater perspicuity, proceed to embody in the present paragraph the differentiation of meanings which Jaschke has attached to the word. He distinguishes: (1) the intellectual power in man, understanding· *ḅlo-ṛno-wa* talented, gifted; བློ་ཆེན་པོ *ḅlo-chen-po* of great mental abilities *C.*; བློ་གསལ་ཏེ *ḅlo-gsal-te* of a clear understanding; ཤེས་པའི་བློ *çes-pahi-ḅlo* sagacity, intelligence, judgment; བློ་རྒྱ *blo-rgya* comprehensive intellectual power; བློ་མྱུར་ཞིང་ *ḅlo-myur-shiṅ* being of quick comprehension, sharp; བློ་རབ *ḅlo-rab*—འབྲིང་ *ḅbriṅ*—དམན་པ *ḍman-pa* of sound, moderate, weak intellect or mental faculty *Mṅg.* (the last expression is frq. used in modestly speaking of one's self); བློ་བག *ḅlo-bag* narrow-minded, weak in intellect; ཁྱོད་ནི་བློ་ནོར་རོ *khyod-ni ḅlo-nor-ro* you are mistaken; *ḅlo-na ḅbab* 'I understand' (*Sch.*). (2) thought, memory: བློ་ཅེད *ḅlo-çed* memory; ཆོས་དང་ཡི་གེ་ལ་བློ་འཇུག་པ to direct one's thoughts to religion and to learning; བློ་ལ་སྦྱོར་བ *ḅlo-la sbyor-wa* to impress on the mind, ·inculcate; བློ་བཞུགས་པ *ḅlo-bshugs-pa* what is retained by, treasured up in, the memory; བློ་ལ་བཟུང་བ *ḅlo-la ḅzuṅ-wa* to learn by heart (*Glr.*). (3) sentiment, disposition, desires: *ḅlo-ḍkar* sincere disposition; བློ་ལ་འདོད་པ *ḅlo-la ḥdod-pa* to desire; བློ་འདུན་པ *ḅlo-ḥdun-pa* interest, concern, བློ་ཅན inclined to, སྦྱིན་པའི་བློ་ཅན་དེ he that has a mind, is disposed to sacrifice (*Dsl.*), རང་བདེ་བར་འདོད་པའི་བློ་མེད་པར without any regard to his own welfare (*Thgy.*); བློ་ཉེ་བ *ḅlo-ñe-wa* friendly, amiable; བློ་མང་ fanciful, ·fickle; བློ་མ་བསད་པ *ḅlo ma-ḅsad-pa* or བློ་མ་རྫོགས་པ *ḅlo ma-ṛdsogs-pa* wishes unfulfilled; བློ་དམན *ḅlo-ḍman* mean-spirited, low-minded.

བློ་སྐྱེལ་བ *ḅlo-skyel-wa* to depend upon, to rely on (*Jä.*).

བློ་ཁེལ་བ *ḅlo-khel-wa* worthy of confidence, trustworthy: བློ་ཁེལ་ཞིང་འགྱུར་མོང་ནི་མེད being reliable, there was no changing of opinion (*Khrid. 188*).

Syn. ཡིད་ཆེས་པ *yiḍ-ches-pa*; བློ་གདུད་པ *ḅlo-gdud-pa* (*Mṅon.*).

བློ་ཁོག་ཆེ *ḅlo-khog-che*=བློ་ཁོག་ཡངས *ḅlo-khogs-yaṅs* broad-hearted, generous; confident, intrepid, undaunted.

བློ་གེལ་བ *ḅlo-gel-wa* to hope (*Sch.*).

བློ་གྲོས *ḅlo-gros*=ཤེས་རབ *çes-rab* (*Mṅon.*). मेधा, बुद्धि, मति wisdom; sense, understanding, intellect; བློ་གྲོས་ཀྱིས་ཤེས་བྱ *ḅlo-gros-kyis çes-bya* what is to be discerned by the understanding; བློ་གྲོས་དང་ལྡན་པ *ḅlo-gros-daṅ ldan-pa* or བློ་གྲོས་ཅན *ḅlo-gros-can* sensible, judicious; བློ་གྲོས་ལྡན་པ་ཚིག་གཅིག་ཤེས་ཚིག་བརྒྱ་དག་དེ་ཤེས་པར་འགྱུར to know one word full of wisdom is to know one hundred ordinary words (*K. d.* ཀ, *1, 367*). བློ་གྲོས་ཀྱི་གཏེར *ḅlo-gros-kyi gter* (*K. d.* ཁ, *325*), བློ་གྲོས་རྒྱ་མཚོས་ཞུས་པའི་མདོ *ḅlo-gros ṛgya-ṃtshos shus-pahi ṃdo* (*K. d.* ན) are sûtras. བློ་གྲོས་ངན་པ *ḅlo-gros-ṅan-pa* one whose views have become perverted; བློ་གྲོས་ཆུང་ངུ *ḅlo-gros chuṅ-ṅu* of little understanding; བློ་གྲོས་ཆེན་པོ *ḅlo-gros chen-po* महामति; of much sense, of an excellent understanding:

བློ་གྲོས་བརྟན་པ་ *blo-gros brtan-pa* of strong commonsense; བློ་གྲོས་ཟད་པ་ क्षिमति understanding exhausted. བློ་གྲོས་མེད་ *blo-gros-med* unintelligent, injudicious; བློ་གྲོས་མི་ཟད་པས་བསྟན་པ་ཞེས་པའི་མདོ་ n. of a Sûtra (*K.d.* མ, *24*). བློ་གྲོས་མི་ཟད་པས་ཞུས་པའི་མདོ་ (*K. ko.* ཚ, *299*). བློ་གྲོས་མོངས་པ་ an obscured understanding; བློ་གྲོས་ཞན་པ་ *blo-gros shan-pa* of inferior intellect. བློ་གྲོས་བཟང་པོ་ *blo-gros bzań-po* सुमेधाः; n. of a fabulous mountain situated to the north of northern ocean (*K. d.* ར, *288*).

བློ་གླིང་ *blo-gliń*=བློ་གསལ་གླིང་ *blo-gsal-gliń* n. of a section of the Daipung monastery (*Rtsii. 7*).

བློ་དགོས་སེལ་ཁྱད་ *blo-dgos sel-khyad* the question of the fulfilment of one's plans or intentions (*Yig. k*).

བློ་རྒྱ་ཆུང་ *blo-rgya-chuń*=བློས་མ་ཁྱིབས་པ་ *blos-ma-khyibs-pa* not magnanimous, of contracted views, illiberal. བློ་ཞུམ་པ་=བློ་བརྟན་པ

བློ་ངན་ *blo-ńan*=སེམས་ངན་ *sems-ńan* bad hearted, evil minded (*Pag. 300*).

བློ་ཆུང་བ་ *blo-chuń-wa* timid, vacillating, wavering, not of fixed purpose.

Syn. སྤོབས་པ་ཞན་ *spobs-pa-shan*; ཞུམ་པ་ *shum-pa*; མི་བརྟན་པ་ *mi-brtan-pa*; སྲབ་པ་ *srab-pa*; བག་འཁུམས་པ་ *bag-hkhums-pa* (*Mńon.*).

བློ་ཆུད་ཟོས་ *blo-chud-zos* अन्यमना: an absent-minded negligent person; lazy.

བློ་གཏོད་པ་ *blo-gtod-pa* to rely on, confide in: བློ་གཏོད་ཐུབ་པ་གྲོགས་ཀྱི་མཆོག (*A. 114*).

Syn. ཡིད་ཆེས་པ་ *yid-ches-pa*; བློ་ཁེལ་བ་ *blo-khel-wa* (*Mńod.*)

བློ་སྟོབས་ *blo-stobs* 1. courage. 2. in *W.* generosity, magnanimity. 3. fortitude.

བློ་དོགས་སེལ་ཆེད་ *blo-dogs sel-ched* for the purpose of removing one's doubts or fears.

བློ་གདེང་ *blo-gdeń* hope, confidence, assurance: བདག་གི་བློ་གདེང་སུ་ལ་བཅའ་ in whom am I to place my confidence. (*Jä.*).

བློ་འདས་ *blo-hdas*=སྟོང་ཉིད་ *stoń-ńid* S'unyatâ (acc. to *Rńiń-ma* school).

བློ་རྡོར་ *blo-rdor* according to the Chinese an ounce or སྲང་ *srań* weight of gold: སེ་བ་སུམ་ཅུ་རྩ་དྲུག་ལ་བློ་རྡོར་ one *blo-rdor*=36 *se-wa* (*Rtsii.*).

བློ་ལྡན་ཙི་ཏ་ *blo-ldan ci-nta* the heart of a rabbit; cowardice, timidity (*Sman.*).

བློ་ལྡན་མ་ *blo-ldan-ma* a wise and virtuous woman (*Mńon.*).

བློ་སྣ་མང་བ་ *blo-sna mań-wa Glr.* 1. having many various thoughts, being restless, flighty, giddy. 2. *W.* disposition, turn of mind.

བློ་ཕུགས་ *blo-phugs* innermost heart; དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་བློ་ཕུགས་གཏོད་ (*Hbrom. 41*) to give the innermost heart to the Three Holies *i.e.* to have faith in them.

བློ་པ་ *blo-pa* 1. vb to be able=ནུས་: ཁྱོད་མ་བློ་ན་ *khyod ma-blo-na* if you cannot. 2. sbst.=བློ་ *blo* frq. used by *Mil.* for the sake of the rhythm (*Jä.*).

བློ་བ་ *blo-wa* प्रज्ञा wisdom (*S. Lex.*)

བློ་བུར་ *blo-bur*=གློ་བུར་ *glo-bur* अकस्मात् sudden, suddenly: ཁྱེད་རེ་ཐུར་ཀྱི་དད་པ་གློ་བུར་བ་ཡིན thy present faith is but just sprung up. གློ་བུར་དུ་འོངས་ आगन्तुक, आगमन comes all on a sudden; a guest.

བློ་འབྱོངས་པ་ *blo-hbyońs-pa* in རྟགས་པ་ལ་སྦྱང་བ་བསྟན་ཏེ་མཐུན་པ་ཉིད་ལ་བློ་འབྱོངས་པ་བརྒྱུད་ (*Hbrom.* ཕ, *32*).

བློ་མ་ बुद्धि [1. the anus. 2. intelligence]*S.*

བློ་མང་བ་ *blo-mań-wa*, v. བློ་ *blo* (3), one who thinks many things at a time but does very little. The Tib. proverb says: བློ་མང་པའི་དོན་མི་འགྲུབ། ཞུ་བ་མང་པའི་ལས་མི་འགྲུབ། one who wishes to do many things cannot fulfil

Digitized by Google

any; the work of one who has many plans is not accomplished.

བློ་རྩ་གསར་རྙེད *blo-rtsa gsar-rñed* resuming a question after much deliberation (*Yig. k.*).

བློ་གཙང་ *blo-gtsań* = ཤེས་རབ་ཅན *çes-rab-can* a wise and learned person.

བློ་བཟང་ *Blo-bzań* (noble-minded) is a very common personal name throughout Tibet and Mongolia, often sounded: *Lob-sang*. Is a name which has been borne by several of the Dalai Lamas and is attached to the present ruler of Lhasa. བློ་བཟང་གྲགས་པ *blo-bzań grags-pa* सुमतिकीर्ति the name of Tsongkhapa by which he is known all over Tibet. བློ་བཟང་པོ *blo-bzań-po* a name of the son of Kāmadeva the god of love (*Mńon.*).

བློ་སློག་པ *blo-slog-pa* to subtract, to draw off, divert, dissuade from (*Jä.*).

བློ་ཡི་གཏེར = འཇམ་དབྱངས *blo-yi-gter* = *Hjam-dbyańs* an epithet of Mañjus'rī, also of Sarasvatī (*Mńon.*).

བློ་ཡོ་བ *blo-yo-wa* prob. བློ་གཡོ་བ *blo-gyo-wa* a wavering weak mind: གང་ཞིག་ཆང་ལ་རྟག་ཏུ་ཞེན་པ། དེ་ཡི་བློ་ནི་མ་བརྟན་ཏེ། བློ་ཡོ་བ་ལ་ཆོས་མེད་དེ whosoever is continually addicted to beer, his mind becomes unsettled and his vacillating mind has no religion (*K. du.* ༣, *51*).

བློ་བརླུག = གྲོགས་པོ་མི་བརྟན་པ *blo-brlug* = *grogs-po mi-brtan-pa* a fickle-minded friend (*Ńag.* *64*).

བློ་བཙས *blo-bcas* occurs in ཉེ་བར་བཀོད་ཅན་བསྟན་དོན་ལ་ཞུ་ཅན་གྱི་རིགས་བློ་བཙས་མི་འོང་བའི་ཚེ (*Yig. k.*).

བློ་ལྷགས = སེམས་གང་ཤར *blo-lhags* = *sems-gań-çar* as it occurs to one's mind, according to one's own sweet will: བློ་ལྷགས་དོན་མེད་ཀྱི་དོན་དང work which is foolish and suggested according to one's wishes (*D. çel. 7*).

+ བློས་མ་ལོངས་པ *blos ma-loṅs-pa* = བློ་རྒྱ་ཆུང་བ *blo-rgya chuń-wa* extremely little-minded.

བློང་བ *bloń-wa* = ཕི་ནུམ or སེམས་རྨུགས *sems-rmugs* a dull person, thick-head, unintelligent.

+ བློན *blon Lex.* = གྲོས advice, counsel: བློན་འདེབས་པ *blon-hdebs-pa* or འབེབས་པ *hbebs-pa* = ཆོས་སྐད་དམ་གྲོས་འདེབས་པ to give advice, to counsel; to give religious instructions; acc. to *Cs.* to make arrangments.

བློན་པོ *blon-po* सचिव, अमात्य, परिचारक, मन्त्रिन् a state-officer, generally of high rank: ངག་ཚིག་བློ་རིག་གསལ་ཞིང་ཆོས་ལྡན། ལུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་དག་ལ་མཁས། ངག་འཆམ་སྤྱོད་པ་ཅན་དང་ལྡན། རྒྱལ་པོའི་བློན་པོ་དེ་འདྲ་ཡིན one of clear mode of expression and cultured mind, learned in works of ethics and political economy, of polite language and behaviour, should be the king's officer. The concerns of a *blonpo*-minister are four according to the code of political duties: སྐུ་ཡི་རིམ་གྲོ་དང་ནི་ཁྲིམས་དང། རྒྱལ་པོའི་ནང་སྲིད་འབངས་དང་འཕྲལ་ཆོས་སྐྱོང་བ religious services of the sacred images, attending to the domestic affairs of the sovereign, state business, and the welfare of subjects (*D. çel. 14*). བཀའ་བློན *bkah-blon* अमात्य high officer of state, minister, particularly at the present day the four ministers (laymen) who with the Desi or Gyal-tshab form the privy-council of the Dalai Lama of Lhasa; ཁྲིམས་བློན *khrims-blon* minister of justice, officer of justice; ཆོས་བློན *chos-blon* (opp. to བདུད་བློན *bdud-blon*) an orthodox minister who observes the religion of Buddha; སྤྱི་བློན *spyi-blon* chief officer; སྲིད་ནང་བར་གསུམ་གྱི་བློན་པོ high officials whose duty it is to look to political concerns, household affairs, and the welfare of the subject; དམག་བློན *dmag-blon* military officer; ཡུལ་བློན *yul-blon* civil officer.

Digitized by Google

Syn. བཀའ་དབང་ *bkah-dbań*; གྲོས་ཀྱི་སྣོད *gros-gyi-snod*; བློ་ལྡན *blo-ldan*; ཁྲིམས་ཀྱི་ཁ་ལོ་པ *khrims-kyi kha-lo-pa*; མདུན་ན་འདུན *mdun-na-hdun*; སྣ་ཆེན་པོ *sna-chen-po*; གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ *gshuń-lugs hdsin-pa* (*Mńon.*).

དབག་པ *dbag-pa* or དབགས *dbags* v. དབོག་པ *dbog-pa*=གོས་པ *gos-pa* covered: སྐྱོན་གྱིས་དབགས *skyon-gyis-dbags* covered: with fault, guilty, implicated in crime (*Ńag. 51*).

དབའ *dbah* 1. an expression of approval, well done! ཁྱོད་རང་དབའ་དགེ་བྱེད་པ་ཡིན you have done well! 2. a billow, wave. དབའ་ཀློང་ *dbah-kloń* or དབའ་རླབས *dbah-rlabs* waves, billows (*Mńon.*). དབའ་ཀློང་འཁྱིལ (མཚོ) ... n. of a large lake. དབའ་རླབས་སྐྱེས *dbah-rlabs-skyes*=ཆུའི་སེགས་མ *chuhi-segs-ma* sea-foam, scum on water (*Mńon.*). དབའ་རླབས་ཅན་མ *dbah-rlabs can-ma*=འབབ་ཆུ *hbab-chu* a hill-torrent, a rapid mountian stream (*Mńon.*).

Syn. རྦ་ཀློང་ *rba-kloń*; ཆུའི་རྦ་རླབས *chuhi-rba-rlabs*; དབའ་སྐྱ *dbah-skya* whitish waves; དབའ་ཚུབ *dbah-tshub* (*Mńon.*).

དབའ་ཁྲི་གཟིགས *Dbah-khri-gzigs* the first Tibetan who entered monastic life by renouncing the world when the order of Bhikshu was introduced into Tibet under king ཁྲི་སྲོང་ལྡེའུ་བཙན *Khri-sroń ldehu-btsan* (*So-rig. 117*).

དབང་ *dwań*, occasionally དབང་བ *dwań-wa*, ..., ... 1. power, ability, capability; position of power: དབང་དགེ་འདུན་ལ་གནང he granted great powers to the priest-hood; བསྡད་དབང་མེད *bsdad-dwań-med* it is not in my power to stay; སྒུག་དབང་མེད་པར not being able to wait; རང་དབང་མེད་དུ or རང་དབང་མེད་པར involuntarily; དབང་མེད་དུ་མཆི་མ་འཛག་དུ་འཇུག་པ to cause one involuntarily o weep; དབང་མེད་དུ་འཆོལ་བ *dwań-med-du hchol-wa* to make a person powerless, དབང་དུ་འགྱུར་བ to get into another's power, to be overpowered; དབང་དུ་གྱུར་པ became subjected; དབང་དུ་བྱས་པ to bring under one's power. Ten mystic powers of Bodhisattwas: ཚེ་ལ་དབང་བ ... power over the length of one's own life; སེམས་ལ་དབང་བ ... power at one's own pleasure to enter into any meditation; ཡོ་བྱད་ལ ... to shower down provisions for the support of creatures; ལས་ལ་དབང་ ... to mitigate their punishments for sins; མོས་པ་ལ་དབང་བ ... to change one object into another according to pleasure; སྐྱེ་བ་ལ *skye-wa-la* ... to effect one's own rebirth into the external world, without danger of being infected by its sin; སྨོན་ལམ་ལ་དབང་བ *smon-lam-la dwan-wa* ... to see every prayer for the welfare of others fulfilled; རྫུ་འཕྲུལ་ལ་དབང་བ *rdsu-hphrul-la* ... to exhibit wonderful feats for bringing about the conversion of others (into Buddhism); ཡེ་ཤེས་ལ་དབང་བ ... to understand all writings on religion; ཆོས་ལ ... to convey the publication of religion to all creatures at the same time and in every language (*K. d.* ༡, *170*) and (*K. d.* ༢, *51*). བྱིན་རླབས་ཀྱི་དབང་བསྐུར་བ to convey to one the power of སྣང་བ་མཐའ་ཡས or Amitābha, namely, consecration; which is of four kinds:—(1) བུམ་པའི་དབང་ consecration by the religious of the pot of life; (2) གསང་བའི་དབང་ mystical consecration; (3) ཤེས་རབ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་དབང་ consecration by divine knowledge; (4) ཚིག་གི་དབང consecration by holy words or expressions.

དབང་བསྐུར་བ *dwań-bskur-wa*, v. སྐུར་བ *skur-wa* ..., ... to consecrate, anoint with royalty, &c.

དབང་གིས *dwań-gis* postp.: by, by dint of, by means of, in virtue of, in consequence of, *e.g.*, སྔར་གྱི of former actions

Digitized by Google

ང་རྒྱལ་གྱི་དབང་གིས from or in consequence of pride.

དབང་བསྐུར་རི *Dwañ-bskur-ri* also called དགའ་ལྡན་དབང་བསྐུར་རི *Dgaḥ-ldan dwañ bskur-ri* a hill east of Lhasa so styled because king *Sroñ-btsan sgam-po* was consecrated with water obtained therefrom (*Loñ.* ཉ, *5*).

དབང་ཁམ་དཀར་པོ *dwañ-kham dkar-po*=ཁུ་བ *khu-wa* the semen virile (*Mñon.*).

དབང་གི་རྒྱལ་པོ *dwañ-gi rgyal-po*=ཡིད་བཞིན་ནོར་པོ *yid-bshin nor-po* चिन्तामणि the fabulous wishing gem (*Yig. k. 62*).

དབང་སྒོ་གསལ་བའི་ཆོ་ག *dwañ-sgo gsal-wahi cho-ga* the rites or religious observances for making an object or person fit to be consecrated or ordained; དབང་གྲལ *dwañ-gral* the row of those that are ordained or consecrated (*Jä.*).

དབང་སྔོན *dwañ-sñon* इन्द्रनील the sapphire.

དབང་ཆེན *dwañ-chen* महेन्द्र met. running-water; also the god of water, also Indra; an epithet of Paraçu-Rāma (*Mñon.*). དབང་ཆེན་གེ་ཁོད *dwañ-chen-ge-khod* a Bon deity opp. to ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེ *phyag-na rdo-rje* Vajrapāṇi of the Buddhists. དབང་ཆེན་གྲོང་ *dwañ-chen-groñ*=འབབ་ཆུ *hbab-chu* cataract or hill-stream (*Mñon.*). དབང་ཆེན་རན་པ *dwañ-chen ran-pa*=གཅེད་ནག *gced-nag* (*Bon*). དབང་ཆེན་སྡེ *dwañ-chen-sde* n. of a legendary king said to have been Buddha in one of his previous existences (*Pag. 300*). དབང་ཆེན་མ *dwañ-chen-ma* an epithet of the queen of Indra (*Mñon.*). དབང་ཆེན་མཚན *dwañ-chen-mtshan*=རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ the great ocean (*Mñon.*).

དབང་རྟ་བརྒྱད *dwañ-rta-brgyad*=རྟ་མཆོག་བརྒྱད *rta-mchog-brgyad* the eight miraculous horses near Lake Mapham seen in a vision by the son of Emperor Chehu Wang who first dreamt of the birth of Buddha in a realm to the west (*Loñ.* ཉ, *2*).

དབང་རྟེན་ལྔ *dwañ-rten-lña* the five organs of power:—ནམ་མཁའི་རྟེན *nam-mkhahi-rten* the heart; རླུང་གི་རྟེན *rluñ-gi-rten* the lungs; མེའི་རྟེན *mehi-rten* liver; ཆུའི་རྟེན *chuhi-rten* the bladder; ས་ཡི་རྟེན *sa-yi-rten* the spleen (*D.R.*).

དབང་ཐང་ *dwañ-thañ* 1. might,=མངའ་ཐང་ *mñah-thañ*. 2. भाग, भाग्य, luck, destiny, fate, the destiny of any creature consequent on former actions. དབང་ཐང་མེད་པ may imply: having no particular destiny (*Jä.*); དབང་ཐང་ཆེ་བ=སྐལ་བ་ཆེ महाभाग, सौभाग्य [great fortune] *S.*

དབང་ཐོབ་པ *dwañ-thob-pa* to get power, to be powerful: ཤང་པོའི་བུ་སྨན་ཆེན་པོ་བློན་པོར་བསྐོས་ན་དབང་ཐོབ་པར་འགྱུར་ར (*K. du.* ད, *261*) if you appoint *Sman-chen-po* the son of *S'añ-po* he will rise to great power.

དབང་དུ་གྱུར་བ *dwañ-du-gyur-wa* to be subservient to, to be obedient to=བསྒོ་བ་བཞིན་ཉན་པ *bsgo-wa-bshin ñan-pa* to listen to or act as directed or ordered; དབང་དུ་གྱུར་པ *dwañ-du gyur-pa* वशमागत: subdued, brought or come under one's power (*A. K.*).

དབང་དུ་བྱེད་པ *dwañ-du byed-pa*=དབང་དུ་སྡུད་པ (*Mñon.*).

དབང་དུ་སོར་ན *dwañ-du çor-na* used as postp. c. genit.=with respect to, as regards, in reference to, as concerning; དབང་དུ་བཏང་ན id.

དབང་འདུས *Dwañ-hdus* n. of a district in Tsang; དབང་འདུས་རྫོང་ *Dwañ-hdus-Rdsoñ* n. of the fort of that place (*Rtsii.*).

དབང་ལྡན *dwañ-ldan* 1. mighty, powerful. 2. a king sprung from the patriarch king of Tibet *Ye-smon rgyal-po* (*J. Zañ.*). 3. a village in Tsang famous for carpet manufacture. 4. sym. fig.: eleven (*Ya-sel. 54*).

དབང་ལྡན་གྱི་ཕྱོགས *dwañ-ldan-gyi phyogs* or དབང་པོའི་ཕྱོགས ऐशानी the north-east quarter.

Digitized by Google

དབང་ལྡན་མ *dwaṅ-ldan-ma* a kind of presentation scarf (*S. kar. 179*).

དབང་ལྡན་མེ་ཏོག *dwaṅ-ldan me-tog* n. of a flower and also that of a world of Bon mythology (*G. Bon.*). དབང་ལྡན་མེ་ཏོག་མེ་འོད་གསལ *dwaṅ-ldan me-tog me-ḥod-gsal* a fancied world believed to exist to the west of this world (*G. Bon.*).

དབང་པོ I: *dwaṅ-po* इन्द्र powerful, the mighty one, a ruler, lord or sovereign, esp. divine rulers and Indra. རྒྱལ་བའི་དབང་པོ जिनेन्द्र the supreme *Jina* or conqueror; ཐུབ་པའི་དབང་པོ मुनीन्द्र the highest or the greatest of the sages. དབང་པོའི་དགྲ *dwaṅ-poḥi dgra* the Asura—the enemies of Indra (*Mṅon.*).

དབང་པོ II: 1. इन्द्रिय the organs of sense. དབང་པོའི་རིམ་པ་གསུམ *dbaṅ-poḥi rim-pa-gsum* इन्द्रियमेलापकता are: (1) དབང་པོ་རྟུལ་པོ *dbaṅ-po rtul-po* मन्देन्द्रिय [dull sense-organs]*S.* (2) དབང་པོ་འབྲིང་པོ *dbaṅ-po ḥbriṅ-po* मध्येन्द्रिय [sense-organs of middle power]*S.* (3) དབང་པོ་རྣོན་པོ *dbaṅ-po rnon-po* तीक्ष्णेन्द्रिय [sharp sense-organs]*S.* དབང་པོ་ལྔ *dbaṅ-po-lṅa* the five organs of sense: མིག *mig* eyes, རྣ་བ *rna-wa* ears, སྣ *sna* nose, ལུས *lus* body, and ལྕེ *lce* tongue; also དབང་པོའི་སྒོ་ལྔ *dwaṅ-poḥi sgo-lṅa* five immaterial transcendental senses of Buddha which are in unison with his five powers or སྟོབས་ལྔ *stobs-lṅa*. In natural philosophy six organs of sense frq. are mentioned, मनस् being added as the sixth; medical writings also treat of དབང་པོ་དགུ *dwaṅ-po-dgu* or དབང་པོ་སྒོ་ངག *dwaṅ-po sgo-ṅag*, v. བུ་ག *bu-ga*. 2. the male genitals = ཕོ་རྟགས *pho-rtags* (*Mṅon.*). 3. intellectual powers: དབང་པོ་རྣོན་པོ *dwaṅ-po rnon-po* of acute intellect, དབང་པོ་རྟུལ་པོ *dwaṅ-po rtul-po* of dull intellect; དབང་པོ་ཉམས *dwaṅ-po-ñams* the senses are weakened, become dull (*Med.*); དབང་པོ་གསོ་བ *dwaṅ-po gso-wa* to gladden, strengthen, revive, the senses (*Mil.*). དབང་པོའི་ཡུལ *dwaṅ-poḥi-yul* = མངོན་སུམ *mṅon-sum* प्रत्यक्ष the sphere of cognition; anything of the senses, evident or clearly perceived.

དབང་པོ་བཀྲ་བ *dwaṅ-po bkra-wa* = གོ་པདུབ་བ *go-pdub-bā* n. of a medicine (*Mṅon.*).

དབང་པོ་ལྔ *dwaṅ-po-lṅa*:—(1) the faculty of faith (དད་པའི་དབང་པོ श्रद्धेन्द्रिय); (2) the faculty of assiduity (བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་དབང་པོ वीर्येन्द्रिय); (3) the faculty of memory (དྲན་པའི་དབང་པོ स्मृतीन्द्रिय); (4) the faculty of concentration for contemplation (ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་དབང་པོ समाधीन्द्रिय); (5) the faculty of knowledge or learning (ཤེས་རབ་ཀྱི་དབང་པོ *śe-rab-kyi dwaṅ-po* प्रज्ञेन्द्रिय) (*K. d.* ཞ, *354*).

དབང་པོ་ཉམས་པ *dwaṅ-po ñams-pa* 1. = old, decrepit. Syn. རྒན་པ *rgan-pa*; རྒས་པ *rgas-pa*; རྒད་པོ *rgad-po* (*Mṅon.*). 2. སྐྱེས་པ་འབྲུས་ཕྱུང་བ *skyes-pa ḥbrus phyuṅ-wa* one devoid of the procreative power.

དབང་པོ་ཐུལ་བ *dwaṅ-po thul-wa* जितेन्द्रिय one who has brought his passions under his control, a Rishi, an ascetic (*Mṅon.*).

དབང་པོའི་གནས *dwaṅ-poḥi gnas* female genitals (*Mṅon.*).

དབང་པོ་བྱེད་པོ *dwaṅ-po-po byed-po* symb. fig.: 12 (*Ya-sel. 54*).

དབང་ཁྲིད *dwaṅ-khrid* a manuscript letter of charms: དབང་ཁྲིད་ཡིག་ཆ་དཔེ་ཐབས་ཅན (*Yig. k.*).

དབང་པོའི་ལག་པ *dwaṅ-poḥi lag-pa* (lit. Indra's arm) a plant the viscid aromatic root of which resembles the human arm in shape.

དབང་པོའི་གཞིང་བལ *dwaṅ-poḥi-giṅ-bal* as met. = the rainbow or the colours of the rainbow (*Mṅon.*).

དབང་པོའི་གསལ *dwaṅ-poḥi-gsal* a lamp, a light (*Ñag*).

དབང་པོར་འགྲོ *dwaṅ-por-ḥgro* = ཤིན་ཏུ་བ semen virile, seed.

Digitized by Google

དབང་ཕྱུག dwaṅ-phyug महेश्वर, शिव, गिरीश, ईश्वर adj. mighty. དབང་ཕྱུག་གཞན་ལས་ཆེ་བ dwaṅ-phyug is he who is greater than the rest. Acc. to Buddhist mythology there are two དབང་ཕྱུག dwaṅ-phyug (Is'vara) the greater one the lord of the world is called དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ dwaṅ-phyug-chen-po (Mahes'vara) and resides on the top of mount Kailas, the lesser one guards the eastern quarter. The several names of Dwaṅ-phyug are:—གཙུག་ན་ཟླ་བ gtsug-na-zla-wa; [illegible]; དབྱིག་ལྡན dbyig-ldan; བདེ་འབྱུང bde-hbyuṅ; གཡོན་གྱི་ལྷ gyon-gyi-lha; ཕྱུགས་བདག phyugs-bdag; མདུང་ཐོགས mduṅ-thogs; རྩེ་གསུམ་ཅན rtse-gsum-can; ནམ་མཁའི་སྐྲ་ཅན nam-mkhahi skra-can; གང་གཱ་འཛིན gaṅ-gā-hdsin; གྲོང་གསུམ་མཐར་བྱེད groṅ-gsum mthar-byed; སྲིད་པ་འཇིག srid-pa-hjig; མི་ཡི་ཁུ་བ mi-yi khu-wa; དྲན་པའི་དགྲ dran-pahi-dgra; གསང་བའི་བླ་མ gsaṅ-wahi bla-ma; སྲིད་སྲུང་འཛིན srid-sruṅ-hdsin; ཁྱུ་མཆོག་རྒྱལ་མཚན khyu-mchog rgyal-mtshan; འབྱུང་པོའི་མགོན hbyuṅ-pohi-mgon; པགས་པའི་གོས་ཅན pags-pahi gos-can; མི་བཟད་མིག mi-bzad-mig; མགུལ་ནག་མགྲིན mgul-nag-mgrin; ཁྲོ་བོ་ཅན khro-bo-can; དཔལ་མགྲིན dpal-mgrin; གཙུག་ཕུད་རྒྱལ gtsug-phud-rgyal; མཚན་འཆང mtshan-hchaṅ; འབྱུང་པོའི་དབང་པོ hbyuṅ-pohi dwaṅ-po; མགྲིན་སྔོན mgrin-sṅon; དྲག་པོ་ལྷ་ཆེན drag-po lha-chen (Mṅon.). The eight attributes of དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ are:—ཕྲ phra, ཡང yaṅ, རབ་ཐོབ rab-thob, རབ་འདོད rab-hdod, མཆོད་བོས mchod-bos, དབང་ཕྱུག dwaṅ-phyug, དབང་དུ་འགྱུར dwaṅ-du-hgyur, འདོད་དགུར་འགྱུར hdod-dgur-hgyur.

དབང་ཕྱུག་པ dwaṅ-phyug-pa opulent, rich, wealthy.

Syn. ཕྱུག་ཆེན phyug-chen; འབྱོར་ལྡན hbyor-ldan; ས་ཡི་དབང་ཕྱུག sa-yi dwaṅ-phyug भूमेश्वर (Mṅon.).

དབང་ཕྱུག་མ ईश्वरी the wife of Mahādeva, an epithet of the goddess Durgā.

དབང་འབྱོར་བ ऐश्वर्य [lordship]S.

དབང་མེད विवश [disobedient, out of power or control]S.

དབང་གཞུ dwaṅ-gshu = དབང་པོའི་གཞུ dwaṅ-pohi-gshu the rainbow: སྤྲིན་དཀར་མཐོང་སྤྱོད་མཁའ་བའི་དབང་གཞུ་འཁྱིལ་བ (Yig. k. 60).

དབང་ཡོད dwaṅ-yod force, violence (in Sikk.) དབང་ཡོད་ཀྱིས dwaṅ-yod-kyis by force. དབང་ཡོད་བཅོད dwaṅ-yod-bcod violence: དབང་ཡོད་བཅོད་འཁྱེར to carry away by force or violence (Yig. k.). དབང་ཡོད་བཅོད་ཁྱེར་བ dwaṅ-yod bcod-khyer-wa to take money by force, to levy blackmail.

དབང་ལག dwaṅ-lag [illegible] n. of a medicinal root resembling the human hand in shape: དབང་ལག་འདྲ་བཟང་ཁ་བ་དཔལ་ཆེའི་གཞི (Rtsii.).

དབང་སྲས་མོ dwaṅ-sras-mo an epithet of the goddess Dolma (Mṅon.).

དབབ་པ fut. of འབེབས་པ पातेय, [illegible] [devotedness]S.

དབར dwar = བར bar between two, དཔེ་འདུན་གཉིས་ཀྱི་དབར་དུ་པོ་ཏི a book (to be placed) between every two monks, e.g., when a number of monks read together every two of them take leaves from one book placed before them (Rtsii.).

དབལ dwal I: 1. केतु pinnacle, spire: མེ་དབལ tongue of flame [top, summit, point, e.g., of a མཆོད་རྟེན (Glr.); the point, or the grooves of the ཕུར་པ or exorcising dagger] Jä. 2. = ཤ་ཉམས ça-ñams, མེའི་དྲོད mehi-drod.

དབལ II: for བལ bal in Amdo dialect (Rtsii.).

དབལ་གྱི་ཁྲོ་བོ་ཆེན་པོ Dwal-gyi khro-bo chen-po n. of a Bon god (D.R.).

དབལ་པོ་མདུང་རྩེ་ཅན Dwal-po Mduṅ-rtse-can another Bon god (D.R.).

དབལ་བ dwal-wa prob. fut. of འབལ་བ hbal-wa.

Digitized by Google

དབལ་ཚ་བ *dwal-tsha-wa* this word is used to signify sharpness, brightness; and also spiritedness in a horse, etc.: མེ་བྱེ་འཐར་བའི་སྒྲོང་ཞིན་ཏུ་དབལ་ཚ་བ་ཞིག་ཡིན (*Khrid. 34*); དབལ་གསར་པ *dwal-gsar-pa* id.

དབལ་གསས *Dwal-gsas* an epithet of Padma Heruka of the Bon pantheon who has nine heads and eighteen arms. དབལ་གསས་མེ་འབར *dwal-gsas me-hbar* = པདྨ་ཀི་ལ་ཡ *Pad-ma ki-la-ya* n. of a Bon deity. དབལ་གསས་མེ་འབར *dwal-gsas me-hbar* a Bon deity = པདྨ་ཀི་ལ་ཡ *Pad-ma ki-la-ya* (*D.R.*).

དབུ *dwu* resp. for མགོ the head; also, = the beginning, commencement; དབུ་ཏོད a crown or royal cap. མི་མ་ཡིན་མང་བོ་འདུག་གསུང་ནས་དབུ་ན་བཞེས་རས་ཀྱིས་གཡོགས saying that there were many present who were superhuman, he entirely covered his head with his clothes (*A. 87*). དབུ་མཛད in an assembly of priests he who first begins to recite the sacred names of Buddha, &c., so that others may follow him, is called དབུ་མཛད *dwu-mdsad* (in colloq. *umdse* or *omdse*). Hence the leader of any craft or performance is called དབུ་མཛད, which now forms a complimentary title of address for master-carpenters, tailors, painters, smiths, weavers, etc., similar to the Hindustani title *sirdar*. དབུ་མཛད་པ *dwu-mdsad-pa* to be the head, the principal person, anywhere.

དབུ་སྐོར་བ *dwu-skor-wa*, resp. of མགོ་སྐོར *mgo-skor* to cheat, deceive.

དབུ་སྐྲ *dwu-skra* resp. for སྐྲ the hair of the head.

+ དབུ་སྐྲ་ལི་བ *dwu-skra li-wa* = སྐྲ་མང་རྫིང་མ་འཐམས་པ hair that has been well arranged, not in disorder.

དབུ་འབྱིས *dwu-hgyis* = གཙོ་འབྱིས *gtso-hgyis* the chief or leading things; the principal possessions. ཆོས་རྒྱལ་ཁུ་དབོན་གྱིས་དབུ་འབྱིས་པ་རྣམས (*A. 126*) all the principal possessions of the Dharma Rājas, uncle and nephew. བླ་མའི་དབུ་འབྱིས་མི་ནོར་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་རྫོགས all the chief things, men and properties of the Lama, were fully exhausted (*A. 128*).

དབུ་རྒྱན *dwu-rgyan* मुकुट, किरीट, मौलि ornament of the head, diadem, tiara.

Syn. གཙུག་རྒྱན *gtsug-rgyan*; གཙུག་གི་རིན་པོ་ཆེ *gtsug-gi rin-po-che*; གཙུག་གི་ནོར་བུ *gtsug-gi nor-bu*; སྤྱི་བོའི་རྒྱན *spyi-bohi-rgyan*; ཅོད་པན *cod-pan*; ཕོག་ཞུ *phog-shu*; རྩེ་ཕྲན *rtse-phran*; མགོ་རྒྱན *mgo-rgyan* (*Mňon.*).

དབུ་སྔས *dwu-rňas* a pillow. དབུ་སྔས་སྦྲེལ *dwu-sňas-sbrel* remaining together of a teacher and his pupil: དེ་ནས་ལོ་བཅུ་གཉིས་སུ་དབུ་སྔས་སྦྲེལ་ནས་ཐེག་པ་ཆེན་པོ then for twelve years the teacher and his pupil remaining together worked for the Mahâyâna (*A. 48*). The expression སྔས་སྦྲེལ *sňas-sbrel* implies the remaining of husband and wife together in one place at night.

དབུ་ཅན *dwu-can* a letter furnished with a head or head-line at the top (called *mātrā* in Sanskrit); hence the name of the Tibetan printing character *yi-ge dwu-can*.

དབུ་ཆེན *dwu-chen* head man, chief craftsman; also high officer.

དབུ་ཆོས *dwu-chos* or དབུ་མཛད title for the chief instructor in a monastery who begins every religious service and is the chief discipliner: དབུ་ཆོས་ལ་སྐལ་འཕར་གཅིག one share more for the དབུ་ཆོས.

དབུ་རྗེ *dwu-rje* reverence, reverend, title of lamas (*Jä.*).

དབུ་རྙེད་པ *dwu-rňed-pa* the beginning, a commencement; also: to be commenced.

དབུ་སྔགས་རྒྱབ་པ *dwu-sňags rgyab-pa* obstinate assertion, persistent application (*Yig. k.*).

Digitized by Google

དབུ་བསྙུང་བཞེས་པ *dwu-bsnuṅ bshes-pa* or དབུ་སྙུང་དང་བྲོ་འདོར་བ resp. to swear by one's head. དབུ་མནའ་བཞེས་པ *dwu-mnaḥ bshes-pa* = མནའ་སྐྱེལ་བ *mnaḥ-skyel-wa* or དབུ་བསྙུང་བ to swear (*Mṅon.*).

དབུ་མཐུན་དྲུང་དུ *dwu-mthun druṅ-du* the resp. form of ཞབས་དྲུང་དུ *shabs-druṅ-du* in the superscription of letters to high lamas.

དབུ་པཎ *dwu-paṇ* abbr. form of དབུ་ཞྭ་པཎ་ཆེན་རྣ་རིང *dwu-shwa paṇ-chen rna-riṅ* the tall conical cap worn by the lamas during a solemn religious service, said to have been introduced from the Pandit Vihāra of Chittagong in East Bengal about 900. A.D. (*Yig. 118*).

དབུ་ཕྲེང *dwu-phreṅ* = ཆུའི་ལྦུ་བ *chuḥi-lbu-wa* bubbles on water (*Mṅon.*).

དབུ་འཕངས *dbu-ḥphaṅs* or དབུ་རྨོག a helmet.

དབུ་བ *dbu-wa* = ལྦུ་བ *wu-wa* फेन foam, froth; དབུ་བ་ཅན frothy; དབུ་བ་བརྡོས་པ फेनपिण्ड; ["a mass of foam," an empty idea]*S.* དབུ་བ་འབྱུང་བྱེད फेनायति it froths. དབུ་བ་རྡོས *dwu-wa-rdos* (1) bubbles of water; (2) hard breathing.

དབུ་མ *dwu-ma* 1. the principal or central artery of the body. 2. the middle course or doctrine, which endeavours to avoid the two extremes of total annihilation and immortality, also དབུ་མའི་ལམ, the Mādhyamika doctrine; དབུ་མ་པ an adherent of the middle-course doctrine (*Sch.*); དབུ་མ་སྣང་བ *dwu-ma snaṅ-wa* n. of a work on Mādhyamika philosophy; དབུ་མ་རིན་པོ་ཆེའི་ཕྲེང་བ *dwu-ma rin-po-cheḥi phreṅ-wa* a work on the Mādhyamika philosophy by Nāgārjuna (*A. 66*). དབུ་མའི་ལྟ་བ *dwu-maḥi lta-wa* the Mādhyamika Dars'ana of the Buddhists: དབུ་མའི་ལྟ་བ་བསྒོམ་པ་དང་ he meditated on the middle path doctrine (*A. 51*).

དབུ་མེད *dwu-med* the running hand used letters, the headless character.

དབུ་རྩེ *dwu-rtse* the top or pinnacle of a temple or monastery. དབུ་རྩེ་ཐང *Dwu-rtse-thaṅ* seems to be: the courtyard of the great monastery of Sam-ye in front of the grand temple of Buddha: བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོ་དབུ་རྩེ་ཐང་ནས་གཟིགས་པས he saw the image of the Mahā Bodhi from the central court yard (*A. 91*).

དབུ་ཡུ་མ *dwu-yu-ma* male yak and yak-cow devoid of horns: རྭ་ཡི་ཚད་མ་མ་ཕར་གཞུག་པར། དབུ་ཡུ་མ་ཟེར་བཞག་པ (*Yig. k.*).

དབུ་རུ *Dwu-ru* or དབུས་རུ *Dwus-ru* the district of Lhasa: དབུ་རུ་གཡུ་རུའི་བར་གྱི་རི་རྒྱུད་འདི་ཙམ་གནད about so much regarding the mountain chains situated between the districts of U-ru and Yu-ru (*A. 47*).

དབུག *dwug* a cavern; a hole, cavity (*Mṅon.*).

དབུགས *dwugs* breath; also may = རླུང *rluṅ* magic air or wind: སྲོག་དབུགས་རྒྱུ་བ *srog-dwugs rgyu-wa* the moving of the life-wind. (*Rtsii.*); ནང་དབུགས the wind or air that moves the bowels and moves in the veins. Most commonly = respiratory breath, respiration: དབུགས་རྔུབ་པ་དང་འབྱིན་པ *dwugs rṅub-pa daṅ ḥbyin-pa* to respire, to inhale and exhale breath; སྐྱེ་འགྲོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབུགས་ལེན་པ to take away the breath of all beings; དབུགས་ཐུང short breath; དབུགས་རྔང་བ or འཕྱང་མ་བ shortness of breath, asthma, as a complaint of old age (*Thgy.*); དབུགས་ལྷེབ་ལྷེབ་བྱེད་པ *dwugs lheb-lheb byed-pa* to pant for breath (*Jä.*); དབུགས་ཀྱི་ཚ་ཙམ་འགྱུར་མེད as quickly as possible, *i.e.*, within the fraction of a breath, not delaying even for the time required to draw a breath (*Yig. 18*). དབུགས་ཆད *dwugs-chad* stopping of the breath, losing breath; དབུགས་ཐེབ་རེས *dwugs theb-rel* in one breath (*Sch.*); དབུགས་འདྲེན विश्वास [confidence]*S.*; དབུགས་ཕྱུང आश्वास [taking breath]*S.*

Digitized by Google

དབུགས་འབྱིན་བདག *dwugs-hbyin-bdag* an epithet of the god of wind (*Mńon.*).

དབུགས་མེད་སྲོག *dwugs-med-srog* as met. an egg, which is believed to have life but has not the power of breathing (*Mam.*).

✝ **དབུང་** *dwuń*=དབུས་ मध्य the middle (*S. Lex.*).

དབུབ་པ *dwub-pa*, v. འབུབས་པ *hbubs-pa*.

དབུར *dwur* termin. of དབུ *dwu*: at the head, at first: ཚོགས་དབུར་ཕེབས་པ *tshogs-dbur phebs-pa* to preside at an assembly (generally of priests). དབུར་སྟོད *dwur-stod*= དབུས་རུ་སྟོད *dwus-ru-stod* upper *Ü*: དབུར་སྟོད་དུ་སྐྱིད་ཤའི་ཞ་ལས་ཚན་གཉིས་ཀར་ཚོགས་ཉན་ཡར་དུ་འཚོགས་པ་ལ (*Deb.* ཀ, *45*).

དབུར་བ *dwur-wa* [also ཕུར་བ *hur-wa* or ཡུར་བ *yur-pa* to smooth, ཤོག་བུ *çog-bu* paper, རས *ras* woollen stuff, གཅལ *gçal* a pavement] *Jä.*

དབུལ *dwul* fut. of ཕུལ *phul* acc. to (*Rdo. 46*).

དབུལ་པོ *dwul-po*=ཕོངས་པོ, दरिद्र, दुःखी, दुर्गत poor, indigent (*A. K. 51-7* v.). དབུལ་པོ་ལག་སྟོང་ *dwul-po lag-stoń* 1. a poor man whose purse is empty. 2. n. of a (ས་བདག *sa-bdag*) monster.

དབུལ་བ *dwul-wa* 1. fut. of འབུལ་བ. 2. adj. poor, indigent; also, sbst. poverty, want, penury, དབུལ་བ་སེལ་བ *dwul-wa sel-wa* to relieve want (*Glr.*); དབུལ་ཕོངས *dwul-phońs* दरिद्रता poor, a poor man, pauper; poverty.

དབུས *Dwus* मध्य, मध्यम, मध्यदेश the middle, the centre. Is, particularly, the name given to the central province of Tibet wherein Lhasa the capital is situated, being known colloquially as *Ü*. དབུས་འགྱུར *dwus-hgyur* seems to be another name for this province or for the city of Lhasa itself; དབུས་སུ་སྐྱེས signifies one born either in Magadha or else in Lhasa; དབུས་སྐད *dwus-skad* the polished speech of Lhasa, Samye, and Yarlung; དབུས་གཙང, sounded *Ü-Tsang*, indicates the two provinces of those names conjointly.

དབུས་ཀྱུ *dwus-kyu* a kind of pastry (cake) made of the flour of the millet called རྒྱ་ར་འབྲུ *rgya-ra-hbru* with milk and sugar and butter

དབུས་ཆུ *Dwus-chu* the river of Central Tibet called སྐྱིད་ཆུ *Skyid-chu* on which Lhasa is situated; it falls into the great Yeru Tsangpo.

དབུས་མ 1.=དཀྱིལ་མ मध्यम the central. 2. मध्यम the central dancer; དབུས་མ་པ माध्यमिक the central one, one of the Mādhyamika school of the Buddhists.

དབུས་གཙང་རུ་བཞི *Dwus-gtsań ru-bshi* (acc. to *Loń.* ང, *4*), a name of Tibet proper which comprises the two divisions of དབུས *Dwus*, viz. :—the valley of the *Skyid chu* called *Dwu-ru Skyid-çod* and *Gyas-ru Nam-çod*, *i.e.*, Lho-kha; and the two divisions of Tsang:—*Gtsań-ru lag-çań hgyed* and *Gye-ru Ńań-chu-gshuń* the valley of Nyang.

དབུས་ཞོ *dwus-sho*=one ounce of silver or 20 སེ་བ *se-wa* (*Rtsii.*).

དབེན *dwen* 1. भेद, भेदक difference, disunion: དགེ་འདུན་གྱི་དབེན་ སង្ឃभेदक one who causes dissension among the members of the congregation. But most frq. 2. शून्य, रह: solitary, lonely; separate, separated; secret: དབེན་ཁང་ *dwen-khań* retreat, lonely abode, hermitage; དབེན་འགྲོ་བ *dwen-hgro-wa*= ཚུལ་འདོད་ལྡན་མ a voluptuous woman who lives alone (*Mńon.*); དབེན་གཏམ secret or confidential talk; དབེན་ གནས रहस्, उपनिषद् [secret place or event]*S.*

Digitized by Google

དགོན་པ *ḍwon-pa* 1. a solitary place, retirement; abst. n. solitude, loneliness; in Tibet solitudes of mountains are generally implied. 2. विवेकि one who being disgusted with the miseries of a worldly life has retired into solitude. དགོན་པ་ཅན་ विवेकि one who lives in a solitary place, a hermit, recluse; solitude, loneliness. དགོན་པ་འདི་ན in this solitude; དགོན་པར་འགྲོ་བ *ḍwon-par ḥgro-wa* go into solitude; དགོན་པའི་གནས་ས *ḍwon-paḥi gnas-sa* solitary place, esp. recluse's cell; དགོན་གནས་ཆེན་པོ་ བརྒྱད་ཀྱི་ས earth got from the eight great hermitages, sacred places of pilgrimage in India; སྙིང་པོ་མེད་པ *sñiṅ-po med-pa* = སྙིང་པོ་དགོན་པ *sñiṅ-po-ḍwon-pa* (*Jä.*).

དགོ *ḍwo* the eleventh constellation or lunar mansion called Uttaraphâlgunî. དགོ་ཟླ་བ the 11th month of the Tibetan calendar corresponding to फाल्गुन of the Hindus (*S. Lex.*). དགོ་ཟླ་ཉ་བ the full moon of the 11th month.

Syn. ཕྱི་མོ *phyi-mo*; ཉི་མའི་ལྷ་ལྡན་མ *ñi-maḥi lha-ldan-ma* (*Mṅon.*).

དགོ་བ *ḍwo-wa*, v. འགོ་བ *ḥgo-wa*.

དགོན་པོ *ḍwon-po* (pr. *ömpo* or *ömbo*) nephew of a lama or a chief of Tibet; in the case of an abbot or lama of a monastery the དགོན་པོ is from his brother's side and is generally appointed to supervise the monastery; hence the supervisor of a monastery is generally styled དགོན་པོ *ḍwon-po*. 2. नप्तृ grandson; དགོན་ཚ id. དགོན་མ grand-daughter; མེས་དགོན ancestor and grand-child (*Glr.*); 3. a certain sect of lamas, clad in red, shorn, and married. 4. a lama skilled in astrology, who for instance, when a person dies, performs those ceremonies that serve to avert harm from the survivors (*Jä.*).

དགོར *Ḍwor* n. of a place in Tibet དགོར་པ a native of *Ḍwor* (*Loṅ.* ᴵ, *18*).

དགོལ་བ *ḍwol-wa* or རྫིང་དལ་བ *rdziṅ-dal-wa* to draw up water from a tank.

དབྱངས *ḍbyaṅs* 1. a vowel, དབྱངས་ཡིག id., स्वर, स्वरः, घोष; དབྱངས་ལྔ the five vowels are: ཨ *a*; ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*, (*Situ. 59*). དབྱངས་མེད་ अनच्, अनुबन्ध [an indicatory letter or syllable which is often elided but which marks some peculiarity in the inflection of the word to which it is attached] *S.* 2. a metrical rhyme, melodious song, tune, melody. དབྱངས་སྒྲོགས *ḍbyaṅs-sgrogs* as met. = a fly, a bee (*Mṅon.*). དབྱངས་འཐེན་པ *ḍbyaṅs-ḥthen-pa* in singing to keep time; དབྱངས་ལྡན་མ a songstress with musical voice.

དབྱངས་ཅན་མ *ḍbyaṅs-can-ma* सरस्वती the goddess of learning of both the Hindus and the Buddhists; her different names:— ཚངས་པའི་སྲས་མོ *tshaṅs-paḥi sras-mo*; དབྱངས་ལྡན་མ *ḍbyaṅs-ldan-ma*; སྒྲ་དབྱངས་ལྷ་མོ *sgra-ḍbyaṅs-lha-mo*; སྨྲ་ལྷ་མོ *smra-lha-mo*; རྒྱ་མཚོའི་ལྷ་མོ *rgya-mtshoḥi lha-mo*; མཚོ་ལྡན་མ *mtsho-ldan-ma*; ཟླ་བའི་སྲིང་མོ *zla-waḥi sriṅ-mo*; སེར་ལྷ་མོ *ser-lha-mo*; ངག་དབང་ལྷ་མོ *ṅag-ḍwaṅ lha-mo*; བློ་ཡི་གཏེར *blo-yi-gter*; ངོ་རྗེ་དབྱིངས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་མ (*Mṅon.*).

དབྱངས་སྙན *ḍbyaṅs-sñan* कोकिल, मधुकोकिल the cuckoo; the divine singer or songstress; *Gandharva*.

Syn. ཁུ་བྱུག *khu-byug*; ལྷ་ཡི་གླུ་མཁན *lha-yi glu-mkhan*; དྲི་ཟ *dri-za* (*Mṅon.*).

དབྱངས་སྦྱོར *ḍbyaṅs-sbyod* = སྐྱམ་དང་རྩེས་སུ་འགྲོགས་བ (*Mṅon.*).

དབྱར *ḍbyar* also དབྱར་ཀ *ḍbyar-ka* or དབྱར་ཁ the short summer of Tibet; དབྱར་དུས summer season; དབྱར་དགུན་མེད་པར without distinction of summer and winter, *i.e.*, at all times. དབྱར་སྐྱེས *ḍbyar-skyes* 'summer born'; དབྱར་ཁང་ *ḍbyar-khaṅ* the residence of Buddhist

nuns. དབྱར་ཆར་ *dbyar-char* summer-rain. དབྱར་གྱི་རྔ་གསང་ *dbyar-gyi rṅa-gsaṅ* = as met. thunder: དགེ་བཅུའི་ཆོས་སྒྲོགས་དབྱར་གྱི་རྔ་གསང་སྟོང་ཕྲག thousand drums of thunder proclaiming the religion of the ten virtues (*Yig. k. 59*). དབྱར་གྱི་ཐིགས་པ *dbyar-gyi thig-pa* drops of summer, *i.e.*, rain (*Yig. k. 13*). དབྱར་སྟོན *dbyar-ston* (དབྱར་གྱི་སྟོན་མོ) the summer festivals or entertainments (*Rtsii.*).

དབྱར་གནས *dbyar-gnas* 1. वार्षिक summer-residence in religious confinement. 2. the solitary summer-fasting of the monks; དབྱར་གནས་ཁས་མ་བླངས་པ अवार्षिक one who has not kept up the summer vows or lent. དབྱར་གནས་གནས་ཟིན་པ छिन्नवार्षिक; id. (*S. Lex.*).

དབྱར་པ *dbyar-pa* 1. the word is sometimes incorrectly used for གཡར་པ *gyar-pa* to borrow. 2. poplar, various kinds of which are found in Tibet. It is cultivated in Tsaṅg and *U*, but grows wild in Yarlung.

དབྱར་བ *dbyar-wa* = དབྱར་ཟླ་བ चैत्र the month of April-May.

དབྱར་རྩྭ་དགུན་འབུ *dbyar-rtsa dgun-ḥbu* (lit. like grass in summer but worm-like in winter) a kind of grass which grows abundantly in Tibet, particularly in Kham. Its root is believed to be a good medicine for diseases of the bladder, and is dug up in the month of November for use. In December the root contracts until it looks like a kind of worm.

དབྱར་ཟླ་འབྲིང་པོ ज्येष्ठ May-June.

དབྱར་གསུམ *dbyar-gsum* त्रिवर्ष the three months during which Buddhist monks remain confined for religious contemplation (*S. Lex.*).

དབྱི *dbyi* (pronounced *yi*) the golden lynx. There are differentiated by natives three species of lynx in Tibet:—(1) དབྱི་དཀར *dbyi-dkar* or དུང་དབྱི *duṅ-dbyi* the white lynx; (2) དབྱི་ནག *dbyi-nag* or ལྕགས་དབྱི *lcags-dbyi* the black or iron-coloured lynx; (3) དབྱི་དམར་ *dbyi-dmar* or ཟངས་དབྱི *zaṅs-dbyi* the red or copper-coloured lynx. དབྱི་ལྤགས skin of lynx (*Rtsii.*). དབྱི་མོ *dbyi-mo* the female of this animal; དབྱི་ཕྲུག *dbyi-phrug* a young lynx; དབྱི་ཚང lair of the lynx. གཡུའི་སྒྲོག་མདོ་དང་། ཟ་འོག་དབྱི་དཀར་དང་ a robe of white lynx with clasps of turquoise (*G. Bon.*).

དབྱིགུ *dbyi-gu* दण्ड a small stick, of དབྱིག་པ.

དབྱི་བ *dbyi-wa* to rub or wipe out any letter, figure, or mark immediately after it has been written; also in gen., to blot out, to efface.

དབྱིག *dbyig* or དབྱིགས = ནོར་ वसु, धन, वित्त, द्रव; more esp. a precious stone of liver colour. ནོར་དབྱིག *nor dbyig* wealth (*Dzl.*); དབྱིག་མང་ *dbyig-maṅ* much wealth; དབྱིག་མེད poor.

དབྱིག་གི་ཁུ་བ *dbyig-gi khu-ba* a name of river Sitā (*Mṅon.*); དབྱིག་གི་ཟང་འཛིན an epithet of Vaiçravaṇa (*Mṅon.*); དབྱིག་སྙིང་ one of the names of the Kailas mountain གངས་ཏི་སེ *Gaṅs-ti-se* (*Mṅon.*).

དབྱིག་གུ *dbyig-gu* हिक्का hiccough.

དབྱིག་ལྡན *dbyig-ldan* शङ्कर an epithet of Mahes'vara (*Mṅon.*).

དབྱིག་པ *dbyig-pa* दण्ड a walking staff, a wand or stick = དབྱུག་པ *dbyug-pa*. དབྱིག་པ་གཅོད་པ काष्ठे दण्ड to cut a stick.

དབྱིག་ཕྱུ *dbyig-pu* [*Sch.* 'implement for cleaning, scouring, polishing'] *Jä.*

དབྱིག་མ *dbyig-ma* an epithet of the goddess Gauri (*Mṅon.*).

དབྱིངས *dbyiṅs* धातु space, expanse; sphere, more especially indefinite mystic spheres or regions as well as the celestial

Digitized by Google

sphere or space; also that which is massed in indefinite compass: དབྱིངས་སུ in space, *en masse*; དབྱིངས་སྟོང་ *dbyings stoṅ* empty space; བར་དོའི་དབྱིངས་སུ་ལྡིང་བ *bar-doḥi dbyiṅs-su ldiṅ-wa* floating in the region of the *bardo*; ཤེས་བྱ་ངོ་བོས་སྟོད་པའི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་བསྟན་པ consciousness itself having indicated the sphere (or extent) of the doctrine praised; ཕུང་པོ་ལྷག་མ་མེད་པའི་དབྱིངས་སུ in the region where nothing of the *Skandha* is left remaining (*Sch.*). Acc. to Bon there are eight *dbyiṅs* or spaces:—(1) ཟ་མེད་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (2) འཇིག་ཡས་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (3) ཁ་གཏིང་མེད་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (4) དཔག་ཏུ་མེད་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (5) ཉམས་པ་མེད་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (6) འདལ་བཙན་པོ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (7) ཟད་པ་མེད་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས། (8) འགྱུར་བ་མེད་པ་གཡུང་དྲུང་གི་དབྱིངས (*D.R.*), (*B. Nam*).

དབྱིན་པ *dbyin-pa* or དབྱེན་བྱེད་པ to incite, instigate, set on

དབྱིབས *dbyibs* 1. संस्थान, प्रतिकृति, आकार shape, figure, form: བྱ་དབྱིབས་ཅན bird-shaped; ཤིང་རྟའི་དབྱིབས་དང་འདྲ shaped like a cart; སྐྱེས་པའི་དབྱིབས་ལ་ངོས་བཟུང་བ to learn the nature (of plants) from the shape in which they grow (*Jä.*). 2. symmetrical dimensions; དབྱིབས་ཀྱི་བསྒྲིགས संस्थान रूप [orderly or symmetrical shape] *S.* དབྱིབས་ཅན संस्थानिक symmetrical; དབྱིབས་མཛེས pretty shape, pretty looking, nice; དབྱིབས་ལེགས *dbyibs-legs* of good shape, handsome figure. དབྱིབས་སུ or གནས་སུ अवस्थान [situation] *S.*

དབྱུ་གུ་ཟླ་བ *dbyu-gu-zla-wa* the ninth month of the Tibetan kalendar (called also སར་ཟླ་བ). སྙེ་ཐང་དུ་ཤིང་ཕོ་རྟའི་ལོའི་དབྱུ་གུའི་ཚེས་བཅོ་བརྒྱད་ལ at Nye-thang in the wooden-horse year on the eighteenth day of the ninth month; རྟ་ལོ་དབྱུ་གུའི་ཚེས་གཅིག་ནས་བཟུང་སྟེ commencing from the first of the ninth month of the horse-year (*Á. 157*); དབྱུག་གུའི་ཚེས *dbyug-guḥi-tshes* the 18th of the 9th month of the Tibetan calendar (*A. 156*).

དབྱུག་པ *dbyug-pa* 1. यष्टि, दण्ड a stick, cudgel, staff: དབྱུག་ཏོ་ཅན *dbyug-to-can* wielding a stick; དབྱུག་པ་རྒྱབ་པ to beat with a stick. 2.= ཆད་པ दण्ड punishment. 3. ཆུ་ཚོད a division of time of about 20 minutes, also a fraction or proportionate part of weights or measures. 4. vb. with pf. དབྱུགས *dbyugs* to swing, brandish; to throw, cast, fling (*Jä.*); དབྱུག་པས་འཐོར་བ to throw away; དབྱུག་དབྱུག་བྱེད་པ to swing to and fro. དབྱུག་རྡོ sling *W.*

དབྱུག་པ་ཅན *dbyug-pa-can* 1. यष्टीक one carrying a stick in his hand. 2. an epithet of གཤིན་རྗེ་རྒྱལ་པོ, the lord of death. 3. ཉི་མའི་འཁོར an attendant of the sun (*Mṅon.*).

དབྱུག་པའི་རྣ་ཅན *dbyug-paḥi rna-can* as met. =an ox or bull (*Mṅon.*).

དབྱུག་འཛིན *dbyug-ḥdzin* गदाधर epithet of Vishṇu.

དབྱུང་བ *dbyuṅ-pa* निर्वास (a form of འབྱིན་པ *Rdo. 46*) to turn out, banish, expel. Generally speaking should be considered fut. of འབྱིན་པ *ḥbyin-pa*. ཕྱིར་དབྱུང་བ to turn out; གནས་ནས་དབྱུང་བ to banish or remove from a place, particularly to deport from a monastery.

དབྱེ་བ *dbye-wa* (acc. to *Rdo. 46*, prest. of ཕྱེ་བ *phye-wa*) 1.= སོ་སོར་ དབྱེར་བྱེད་པ to make distinction, to differentiate; དབྱེར་ཕྱེས་པ anything made distinct or classified. Acc. to *Jä.* fut. of and in *C.* secondary form of འབྱེད་པ *ḥbyed-pa*. 2. sbst. distinction, distinctive feature; also kind, class, species: ལེགས་ཉེས་ཀྱི་དབྱེ་བ་གསལ་བར the distinction between good and evil cleared or explained. དབྱེ་གསལ *dbye-gsal* clear distinction. 3.= ཐང་ གཞི, plain, expanse, extent: དབྱེ་རུ=ཐང་དུ in extent.

དབྱེ་བའི་བུ *Dbye-wahi-bu* शनैश्चर an epithet of the planet Saturn.

དབྱེ་ལུང་གང་བར *dbye-luṅ gaṅ-bar* one of the thirty-seven sacred places of Bon pilgrimage (*G. Bon. 38*) (*Mṅon.*).

དབྱེན་པ *dbyen-pa* = དབྱེ་བ, भेद difference, dissension, discord, schism. དགེ་འདུན་གྱི་དབྱེན་བགྱིད་པ to create discord; དབྱེན་འབྱེད་པ *dbyen hbyed-pa* to make a difference, to discriminate (*Jä.*); དབྱེན་བྱེད *dbyen-byed* (ཕྲ་མ་ཟེར་ངན་ཟེར་མཁན་བྱེད་པ). དབྱེན་བསྡུམས་མཆོད་རྟེན *dbyen-bdums mchod-rten* n. of a chorten.

དབྱེར་མེད *dbyer-med* or དབྱེར་མི་ཕྱེད་པ *dbyer mi-phyed-pa* अभिन्न, विभिन्न inseparable, not to be distinguished.

དབྱེས *dbyes* magnitude, size, dimensions: དབྱེས་ཆེ་བ *dbyes-che-wa* = ཡངས་པ *yaṅs-pa* or རྒྱ་ཆེ་བ विशाल wide, spacious, broad: དཔྲལ་བའི་དབྱེས་ཆེ broad forehead.

དབྲ *dbra* n. of a Tibetan tribe (*Yig. 7*).

དབྲག *dbrag* = བར་དུ་ཆད་པ intermediate space, interstice; ravine, glen, defile, in *C.*

དབྲད་པ *dbrad-pa*, v. འབྲད་པ to scratch.

དབྲབ་པ *dbrab-pa*: རྟ་ལྕག་དང་ཟ་འདྲིས་ཀྱིས་བསྣུན་པ to flog with whip and nettle, v. འབྲབ་པ *hbral-wa*.

དབྲལ་བ *dbral-wa* (པགས་པ་བཤུ་བ) taking off or flaying = བཤུ་བ; v. འབྲལ་བ.

དབྲི་བ *dbri-wa*, v. འབྲི་བ *hbri-wa*, diminished, reduced, grown less.

དབྲེས་པ *dbres-pa* or དབྲེ་བཙོག *dbre-btsog* dirt, filth.

དབྲོག་པ *dbrog-pa* 1. = བརྗེད་པ to forget, forgetfulness. 2. = བརྗེ་བ परिवर्त [revolution, exchange] *S.*

འབག *hbag* mask, effigy, likeness, figure; འདྲ་འབག id.; resp. སྐུ་འབག or ཞལ་འབག; འདྲ་འབག་གྱོན་མི *hdra-hbag gyon-mi* masked persons; འབག་འཆམ religious dance or masquerade; འབག་འབུག *hbag-hbug* disguised, not straight in make: འབག་འབུག་མེད་པའི་མི་ཆུང་ little man who was free from crookedness (*A. 142*).

འབག་འབོག *hbag-hbog* 1. uneven (of bed or place to lie upon). 2. in *W.* a slight elevation, hillock (*Jä.*).

འབག་པ *hbag-pa* = སྦག་པ 1. vb. pf. འབགས *hbags*, fut. དབག *dbag* to defile or pollute one's self; to soil, make filthy: བུད་མེད་དང་ pollution with women, འབག་པ་འདོད་ཆགས་ཀྱིས་འབག་པ defilement through lust; སྣོད་ལ་འབག་པ *snod-la hbag-pa* unclean as to a vessel. 2. *C.* to take away, to steal, to rob.

འབགས་ལྷག *hbags-lhag* [rest, remainder, remnant (of food) *Mil.*] *Jä.*

འབག་རག *hbag-rag* [spider, འབག་རག་གི་ཚང་ *hbag-rag-gi tshaṅ* cob-web Sikk.] *Jä.*

འབང་བ *hbaṅ-wa* pf. འབངས *hbaṅs* to love, to regard: འཚམ་པར་འོས་པ་ལ་འཚམ་པར་བྱེད་པ love those who are worthy of being loved or regarded (*J. Zaṅ.*). འབང་ *hbaṅ* कान्त lover (*A. K. v. 61-8 ch.*).

འབངས *hbaṅs* 1. प्रजा, दास; also མང་འབངས a subject or dependent; Tib. proverb has: འབངས་ངན་པའི་དཔོན་པོ་བྱེད་པ་བས། དཔོན་བཟང་པོའི་གཡོག་བྱེད་པ་དགའ་ it is much better to serve a good and noble chief than rule over bad subjects. འབངས་སུ་བྱེད་པ to reduce under one's dominion; འབངས *hbaṅs* collectively = the people, the subjects. 2. servant, one who serves: འབངས་མོ दासी a maidservant, a female subject; འབངས་མོའི་བུ दासीपुत्र son of maidservant [an abusive expression meaning "a low wretch."] *S.* ལྷ་འབངས *lha-hbaṅs* देवदास polite expression for servants employed in a temple; དགེ་འདུན་འབངས *dge-hdun-hbaṅs* संघदास the servants attached to the

Digitized by Google

clergy or the church; སངས་རྒྱས་འབངས *saṅs-rgyas-ḥbaṅs* n. of a king.

འབད་པ *ḥbad-pa* 1. subst. བརྩོན, ཀཽཤལྱ, ཡཱཏྣ, ཡཏྣ endeavour, earnestness, exertion (*A. K. 1-46*). འབད་པས་ཞུགས་པ *ḥbad-pas zhugs-pa* to begin with energy (*A. K. 1-12*). 2. vb., imp. འབོད *ḥbod*, to endeavour, to try, to exert one's self, make effort: ཐོག་གི་སྟེང་ལ་རྡོ་སྦོམ་ཡར་འཕྱར་འབད་ནས *thog-gi steṅ-la rdo-sbom yar ḥphyar ḥbad nas* having endeavoured to hoist up the stone-block on the roof. 3. to cultivate, rear, take care of: ཞིང་ or ས་ཞིང་འབད་པ to cultivate the ground, རྒུན་འབྲུམ to raise grapes དུད་འགྲོ འབད་པ to breed cattle. འབད་པ་ཅན ཨཱཡཱསཱི assiduous, painstaking, industrious; འབད་མེད་པ ཨཡཏྣ; without exertion (*S. Lex*).

འབན་ཁྲ *ḥban-khra* a fine cotton cloth: འབན་ཁྲ་ཐན one roll of *Ban* cloth (*Rtsii.*).

འབན་འབུམ *ḥban-ḥbum* n. of a number: འབན་འབུམ་ཁྲི་ཚང (*Ya-sel. 57*).

འབབ་པ *ḥbab-pa* pf. བབ *bab* or བབས *babs*, imp. འབོབ *ḥbob* or བོབས *bobs* 1. to move downward, to descend, to come down from, to alight; to fall down: གནམ་ནས་ཁ་བ་འབབ snow falls from heaven. Constantly used in connection with rivers: ཆུ་ཕྲན་ཐང་ལ་ཁུལ་ཁུལ་ར་འབབ the rivulets are descending babbling on to the plain. In stating the arrival of a certain time or occasion འབབ་པ is generally used with the sense of "it has come down to the time of": ས་ག་ཟླ་བ་བབ་སོ the Nirvâṇa month has arrived; འཆི་བའི་དུས་ལ་འབབ་ཚེ the time of death will arrive; འགྲོ་དུས་ལ་བབས the time of going has come. In *W.* འབབ also = tax, taxation; ཁྲལ་འབབ fixing of rent or tax.

འབབ་ཆུ *ḥbab-chu* = ཆུ་ཀླུང་ river, rivulet, brook; also rain. འབབ་སྟེགས access or descent to the water, steps leading to a bathing-place (*Jä.*). འབབ་ཆུ་བཞི *ḥbab-chu-bzhi* 1. the four rivers are:—(1) གང་གཱ་གླང་ཆེན་ཁ་འབབ་ལས གོ་མུ་ཁཱི Gaṅgâ has issued forth from the mouth of a bull (acc. to Tibetan authorities it has descended from the mouth of an elephant); (2) སིནྡྷུ་སེང་གེའི་ཁ་འབབ་ལས the Sindhu springs forth from the mouth of a lion; (3) The Tsangpo issues from the mouth of a horse and is therefore call Tamchog Khabab; (4) The Sutlej is called *Rma-bya kha-ḥbab* (རྨ་བྱ་ཁ་འབབ) because it is supposed to come out of the mouth of a pea-cock. འབབ་ལྡན *ḥbab-ldan* = འབབ་ཆུ river, stream. ཐུགས་ཀྱི་བཀའ་ལུང་འབབ་ལྡན་གྱི་རྒྱུན་བཞིན་བཏང་བ་གནང pray permit your holy instruction (letter) to come here like the flow of a river (*Yig. k. 27*). འབབ་སྟེགས low place or ground, *i e.*, the direction of a river's flow.

འབམ *ḥbam* in རྐང་འབམ a disease of the foot; འབམ་པ *ḥbam-pa* rot, decay; also as disease: lupus.

འབབ *ḥbab* seisure, distraint; or rather the liability of paying higher interest, payment not having been made at the appointed time (*Jä.*); འབབ་འགན *ḥbab-ḥgan* = འགན་རྒྱ agreement, contract (subject of law-suit) (*Yig. k.*); འབབ་གན *ḥbab-gan* an agreement.

འབབ *Ḥbab* or འབབ་ཐང *Ḥbab-thaṅ* n. of a place in *Khams* (*Rtsii.*). འབབ་གཞུ bow that is made of very strong bamboo growing in *Ḥbab* (*Rtsii.*).

འབབ་ཚ *ḥbab-cha* sediment, lees, remnant: ཡུངས་མར་བཙིར་བའི་ལྷག་མ the remnant of mustard when oil has been extracted or pressed out; འབབ་ཚ་ཁལ་རེ་ལ་ཞོ the cost of load of *bah-cha* is a *Khal* (*Rtsii.*).

འབབ་དར *ḥbab-dar* a kind of scarf: ལྷ་མཆོད་ཀྱི་ཁྲིམས་ཀྱི་ཡིག་ཁ་འབབ་དར་ཁྲ་དོན་གསལ་

ཇོག་བཅས་འདི་མདུན་ནམ་ཉིན་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་བ་ཞུ (*Yig. k.*) I beg that you would kindly send by the hand of this (man) as quickly as possible tea for religious service and *ḅbaḥ-dar* scarf for the *omdse* lama and church governor, etc. together with a letter of confirmation.

འབའ་པོ *ḅbaḥ-po* and འབའ་མོ *ḅbaḥ-mo* are wrongly spelt for དཔའ་བ and དཔའ་མོ magician, sorcerer, or witch, of the Bon religion.

འབའ་བ *ḅbaḥ-wa* 1. to bleat. 2. (in *Sikk.*) to bring, to carry, འབའ་ཤོག *ḅbaḥ-çog* bring it hither! འབའ་སོང་ *ḅbaḥ-soṅ* take it away; *ḅbah-khen* a coolie. 3. to commit adultery *C.* (*Jä.*).

འབའ་བོ *ḅbaḥ-wo* hole, cave, cavern, འབའ་བོ་ཅན *ḅbaḥ-ḅo-can* hollowed out, excavated (*Jä.*); འབའ་བྱི *ḅbaḥ-byi* parched paddy beaten out and used by Indians as food instead of cooked rice; a cake of parched rice or maize meal, frequently eaten with tea *C.* (*Jä.*).

འབའ་ཞིག *ḅbaḥ-shig* only, solely, alone: གསེར་དང་དངུལ་འབའ་ཞིག་གིས་གང་ filled with gold and silver alone (*Jä.*); སྡིག་པ་འབའ་ཞིག sin only; དགེ་བ་འབའ་ཞིག=དགེ་བ་ཤ་སྟག virtue alone.

+ འབའ་ཤག *ḅbaḥ-çag* or འབའ་སྐྱོགས *ḅbaḥ-skyogs* (in modern Tib.) a large ladle of wood made in Bathang (*Ṛtsii.*).

འབའ་ས་ཀ *ḅbaḥ-sa-ka* (རི་དྭགས་ཞིག) n. of a wild animal (*K. d.* ཞ, *374*).

འབར་བ *ḅbar-wa* or རབ་ཏུ་འབར་ ज्वल्, ज्वाल्, दीप्, ज्वलन; vb. n. to སྦར་བ 1. to catch fire, to become ignited, to blaze; also, in reference to the passions, frq. to glare, burn with wrath: འབར་བ་འབར་དུ་རུང་བ combustible; ཁོ་ང་ལ་ཧམ་ཆེ་པོ་འབར་འདུག he is very angry with me or he quarrels much with me *C.*; ཁ་འབར quarrelsome, brawling, མང་དུ་འབར་དུ་བྱུང་བ་ལས while she was brawling (*Mil.*); ཞེ་སྡང་འབར་བ to burn with rage: Also འབར་བ has other figurative meanings, as: 2. to burst forth into bloom, to blossom; to blaze forth into fame, to become notorious, etc.

འབར་བ་ལྡན *ḅbar-wa-ḷdan* an epithet of Vṛhaspati the teacher of the gods (*Mṅon.*).

འབར་བའི་རལ་པ་ཅན *ḅbar-waḥi ral-pa-chan*=སྒྲོན་མ *sgron-ma* lamp, light (*Mṅon.*).

འབར་འབུར (མཐོ་དམན) उद्धत-निम्न high and low, uneven or undulating ground.

འབལ་གྲོ *ḅbal-gro* a mixture of peas and wheat (*Ṛtsii.*).

འབལ་བ *ḅbal-wa* 1.=ཞིག་པ लुञ्च to throw about, to pluck out the hair (used only with སྐྲ). 2. to part or arrange the hair, as is customary with the monks and nuns of certain sects; in *Khams* this style being the national costume. སྐྲ་འབལ་ཅན n. of an Indian religious sect.

འབལ་འབོལ *ḅbal-ḅbol* shaggy (*Sch.*).

འབི་འབི *ḅbi-ḅbi* small lumps of clay that are cast into moulds to make miniature chorten, images, etc.

འབིགས་པ *ḅbigs-pa* or འབིག་པ *ḅbig-pa* pf. ཕིགས *phigs* fut. དབིག *dbig* im. ཕིག *phig* or ཕིགས *phigs* 1. भिद्, भेद to pierce, pierce into, bore: རྡོ་རྗེ་ཡིས་ནི་རིན་ཆེན་དབིག the diamond will pierce what is precious; ཤིང་ལ་བུག་པ་འབིག་པ to bore holes into wood; ཆུ་འགགས་འབིགས *chu-ḅgags-ḅbigs* it removes stangury (*Med.*). གྱ་འབིགས or གྱ་ཕིགས a spire or a gilt pinnacle on a temple or royal tomb; འབིགས་ལྡན *ḅbigs-ḷdan* the thunder-bolt of Indra (*Mṅon.*). 2. in C. seems to be used vulgarly for: to lie with (a woman).

འབིགས་བྱེད *ḅbigs-byed* विन्ध्य 1. (རི་བོ་འབིགས་བྱེད *ri-ḅo ḅbigs-byed*) n. of a chain of hills

Digitized by Google

extending eastward from Rājputana to Behar dividing Hindustan into Aryavarta and Dakṣināvarta, *i.e.*, Northern India and Southern India: དེ་ལས་ནར་མདུ་ཞེས་པ་དང་། ཁྱབ་ལྡན་ཞེས་པ་དང་། ཤུགས་ལྡན་ཞེས་པ་དང་། ནག་པོ་འཁྲིམ་མཁེས་པ་དང་། རི་རྒྱུ་ཆེན་པོ་ཞེས་པའི་རྒྱ་གྲུང་ཆེན་པོ་རྣམས་འཕགས་པའོ (*K. d.* ཉ, *272*). 2.=མདའ an arrow, *i.e.*, that which pierces through (*Mṅon.*). 3. ཐོག *thog* a thunderbolt, which pierces the mountains, &c. (*Mṅon.*). 4.=ཀུ་བ *ku-wa* gourd (*Mṅon.*). འབིགས་བྱེད विन्ध्याचल the Vindhya range of hills: འབིགས་བྱེད་ལྷ་མོ a constellation उल्का [a meteor]*S.*

འབིབ *ḥbib* or འབིབས་པ *ḥbibs-pa*=འབུབ or འབུབས་པ (*Sch.*).

འབིར་བ *ḥbir-wa* to tremble, shake, quake: རྗེ་བར་འབིར་བ what was said to make him tremble (*A. 134*).

འབུ *ḥbu* कृमि, कुक्षु a worm, insect, any small vermin; འབུ་སྲིན or སྲིན་འབུ a caterpiller; འབུ་རིང་ in *W.* a snake (*Jä.*); འབུ་པད *ḥbu-pad* a leech; འབུ་སྐྱོགས་དུང་ *ḥbu-skyogs-duṅ* snail, འབུ་སྐྱོགས་དུང་འདུས་སྲིན་ཤེལ་དབུ་ཞེས.

འབུ་དཀར *ḥbu-dkar* a preparation of wheat flour, sugar-beer (*Rtsii*) also སྦུར་འབུར id. (*Rtsii.*); the blackish-red preparation of this is called འབུ་སྨུག.

འབུ་རྐང་བརྒྱ་པ *ḥbu-rkaṅ brgya-pa* centipede.

Syn. ཡན་ལག་བརྒྱ་པ *yan-lag brgya-pa*; རྐང་བརྒྱ་པ *rkaṅ-brgya-pa* (*Mṅon.*).

འབུ་ཁང་ *ḥbu-khaṅ* n. of a much-worshipped deity in Nepal: འཕགས་པ་འབུ་ཁང་དང་འཕྱིས་སུ་སེར (*A. 124*).

འབུ་ཕྲ་མོ *ḥbu-phra-mo* fly, flea, etc.

Syn. མདུང་ཅན *mduṅ-can*: སྐྱེ་བ་ཕྲ་མོ *skye-wa phra-mo*; སྐྲ་ཅན *skra-can*; ཉེ་བའི་སྐྱེ་ཅན *ñe-wahi ske-can* (*Mṅon.*).

འབུ་བ *ḥbu-wa* pf. འབུས *ḥbus* to open, to unfold, of flowers, esp. with ཁ as ཁ་འབུ་བ (*Jä.*).

འབུ་སྨུག *ḥbu-smug*, v. འབུ་དཀར *ḥbu-dkar*

འབུ་རས *ḥbu-ras* a coarse sort of raw silk imported into Tibet from Assam by traders from Bhutan.

འབུ་སུ་ཧང་ *ḥbu-su-haṅ* a medicinal herb.

Syn. ལྷ་མོའི་འཁྲི་ཤིང་ *lha-moḥi ḥkhri-çiṅ*; ལྷའི་ཕྲེང་བ *lhaḥi phreṅ-wa*; སེར་སྣམ *ser-snam*; དབྱར་གྱི་རྒྱན *dbyar-gyi-rgyan*; ཡང་བ *yaṅ-wa*; རྒྱ་མཚོའི་ཐུག་པ *rgya-mtshoḥi thug-pa*; བྱི་བའི་ཆང་ *byi-waḥi-chaṅ*; སྤྲི་ཀ *spri-ka* (*Mṅon.*). འབུ་སུ་ཧང་ཞེས་མ་འདུས་སྤྲོ་ཚད་སེལ *Med.*

འབུགས་པ *ḥbugs-pa* कर्तन, व्यध् pf. ཕུག *phug* to hollow out, bore; to pierce, sting; to bite; ཁྱིས་ང་འི་རྐང་པ་ཕུག་སོང་ the dog has bitten my foot; ནན་ཤན་རི་བྲོད་ན་རྒྱ་ནག་མི་ཡིས་སྒང་སར་འབུགས་ཏེ་ནང་ཁྱིམ་བྱེད་འདུག in the Nan-shan mountains Chinamen, hollowing out hill-ground, make dwelling-places.

འབུངས *ḥbuṅs*=འཛོམས་པ *ḥdsoms-pa*.

འབུངས་པ *ḥbuṅs-pa* to concentrate one's force or energies; but v. supra འབད་པ: ཆོས་ལ་འབུངས apply yourselves to religion with industry. ཆོས་ལ་འབུངས་ན་མཐོ་དམའ་དགྲ་རུ་ལང་ས if you apply yourself to religion assiduously, the high and the low will rise against you as enemies (*Rdsa. 22*).

འབུད་པ *ḥbud-pa* pf. བུད vb. n. (limited perh. to *W.*) 1. to fall from, drop, fall down; to fall off (of leaves); to fall through. 2. to go away, to leave, escape, to disappear, to be lost: ཉི་མ་འབུད་སོང the sun has gone down; ལྡེ་མིག་བུད་སོང་ཉིན་མང་ནས the key has been lost many days ago.

འབུད་པ II: pf. ཕུས *phus*, fut. དབུ *dbu*, imp. ཕུ *phu* 1. vb. act. and n. to blow, either with the mouth, or to be blown by the wind; མེ་ཕུ་ཤིག blow up the fire! རླུང་ཤེས་དགོན་འདི་ཐོག་ཕུ་རྣམས་འབུད་ཡོང་ the wind will blow

Digitized by Google

away the leaves of a book; དགེ་སློང་གིས་རྒྱ་གླིང་བུས་ནས the monk having blown the trumpet; སྦུར་ཀྱིས་རླུང་མས་བུས་པ་བཞིན like chaff blown off by the wind (*Dzl.*); དབུགས་ནས་འབུད་པ to breathe upon; ལུས་ཀུན་བུས་སྦུར་སྦུར་བ the whole body became bloated (*Mńg.*); *hbud-hduń* (*Vai. k.*)=དུང་ trumpet, also: bellows; འབུད་ཤིང་ fuel, firewood (*Btsü. 16*).

འབུད་པ III: [pf. imp. ཕྱུང fut. དབྱུང trs.: 1. to put off, pull off, take off *C.*, hat, coat, ring, etc.; to throw down: ཕྱུང་བཏང་ངོ་ threw down. 2. to drive out, expel, cast out, chase away, with the accus. of the person and place, ཡུལ out of the country; ཡུལ་ཕྱུང an exile (*Schtr.*); to set free, to set at liberty, to allow to pass *W.*; to lay out, to spend. 3. to pull out, tear out, uproot. 4. to take away, to subtract from] (*Jä.*).

འབུན *hbun* or བུན་པ 1.=བུ་ལོན debt. 2. to itch; ཟ་བུན the itch, an itching *W.* (*Jä.*).

འབུབ་པ *hbub-pa* [pf. བུབ *bub* imp. བུབས *bubs* 1. to be turned over upside down: ཁ་འབུབ་དུ་ཉལ he lies with his face undermost; ཁ་འབུབ་དུ་བཞག or བོར it is placed with its top inverted, turned over; ལག་འབུབ་བྱེད་པ to fall on the hands. 2. fig., to be overthrown, destroyed, spoiled, with regard to meditation (*Mil.*)] *Jä.*

འབུབས་པ *hbubs-pa* [pf. imp. ཕུབས fut. དབུབ to put on a roof, or some thing for a roof; ཐོག་འབུབས་པ to make or construct a roof; གུར་འབུབས་པ to pitch a tent; ཟུར་ཕུབས corner pavilion *S.g.*] *Jä.*

འབུམ *hbum* སཧསྲ, ལཀྵ one hundred thousand; འབུམ་ཚོ *hbum-tsho* id.; རྒྱའི་དམག་འབུམ་ཚོ་ལྔ 500,000 Chinese soldiers (*Glr.*); འབུམ་ཕྲག་གཅིག a hundred thousand. སྐུ་འབུམ *sku-hbum* the 100,000 images, the n. given to the famous Kumbum monastery situated about 25m. S.W. of Sining-fu in the Kökö Nor district, the name being derived from miraculous figures alleged to be present on the leaves of an aged lilac tree. Accounts of this monastery are given by Huc, Rockhill, and Kreitner. It was founded by Tsongkhapa. འབུམ་ལྔ *hbum-lńa* the five sacred books of the Bon enumerated in མངོན་རྫོགས་བའི་མདོ་ལྔ are:—(1) ཁམས་བརྒྱད་སྟོང་པ་ཆ་བའི་འབུམ; (2) ལེ་གཉེར་བཀོད་པ་དོན་གྱི་འབུམ; (3) གསུང་བ་བཟུ་ཆས་ཀྱི་འབུམ; (4) ཐམས་ཅད་སྤྱོ་སྐྱེས་བ་ཕུལ་བའི་འབུམ; (5) དགེ་རྒྱས་ཚོགས་ཆེན་ཀློག་པའི་འབུམ (*D.R.*).

འབུམ་ཐང *Hbum-thań* n. of a place in Mon-yul (Sikkim) south of Tibet. འབུམ་ཐང་སྐྱེར་ཆུའི་གནས *Hbum-thań Skyer-chuḥi gnas* n. of a sacred place in Mon-yul where Pad-ma Sambhava is said to have performed ascetical meditation.

འབུར་བ *hbur-wa* 1. to rise, to swell up, become prominent: སྤང་ལ་བྲག་རི་འབུར་བ་གཅིག a single rocky hill rising from the greensward; འབུར་དུ་སྐོལ to emboss, to work in relief (*Glr.*). 2. to spring up, come forth, bud, unfold. རྫོང་འབུར gold and silver ornaments in relievo on some other metals. གློ་འབུར *glo-hbur* paintings and sculptures; འབུར་སྐོས་པ, འབུར་མཁོལ an engraver; འབུར *hbur* swelling, a boil, etc. འབུར་ཀ the slight protuberant places on doors where handle rings are fixed. འབུར་སྐྱོང་ *hbur-skyoń* an undulating country with risings and depressions: གནས་ཡུལ་གྱི་ཡུར་འབུར་སྐྱོང་མཐོན་འགྲོས་ཐང་ (*Btsü.*). འབུར་འཇོམས་བྱེད་པ *hbur-hjoms byed-pa* to reduce elevations, to smooth uneven ground; fig. to prostrate an opponent in disputation. འབུར་དོད *hbur-dod* a statue, an image in relief (*Jig. 10*). འབུར་པོ *hbur-po*: protuberance, tumour.

Digitized by Google

འབུལ་བ *ḥbul-wa* (given as fut. of ཕུལ་བ in *Ḥdo. 46*), pf. and imp. ཕུལ *phul*, fut. དབུལ *dbul* 1. प्रदान, अर्पण, ढौकन a resp. term for: to give, proffer; to send, when the person receiving is considered to be of higher rank: ཁོས་སྙན་གྱི་གསེར་རྒྱན་ལྷ་ལྕམ་གྱི་ཕྱག་ཏུ་ཕུལ *khos sñan-gyi gser-rgyan lha-lcam-gyi phyag-tu phul* he gave the golden ear-rings into the hands of the lady; འདིར་ཉིད་རང་གི་ཚེས་གསུམ་གྱི་ཕྱག་བྲིས་ཤིག་ཕྱིན་བརྗོད་འདུག་པས། སང་ནང་དེ་སྐོར་ཞིབ་ལན་ཕུལ་རྒྱུ་ཡིན་ལགས your letter of the 3rd instant has been sent here and a reply to it (དེ་སྐོར) shall be despatched to-morrow; ཆུ་སྟག་གི་ཟླ་བ་དང་པོའི་ཚེས་བཞི་ལ་རྡོར་གླིང་གི་གཞུང་པར་ཁང་ནས་ཕུལ sent (or dated) from the Government printing office at Dor-ling (Darjeeling) on the 4th day of the 1st month of the Water-Tiger (year), *i.e.*, on the 12th February 1902; ཟན་ཚང་གི་བུ་ཡིས་སྐུ་ཉིད་ལ་དབུལ་བའི་འབྲས་འབོ་བཞི་འབུལ་གྱི་ཡིན་ལགས I am sending (you) 4 *bo* measures of rice which your humble servant's son will give your honour. 2. sbst. present, offering.

Syn ཕུལ་བ *phul-wa*; དབུལ་བ *dbul-wa*; སྟོབས་པ *stobs-pa*; སྟབས་པ *stabs-pa* (*Mṅon.*).

འབུལ་ཆས *ḥbul-chas* articles for presenting to government, to high officials and to lamas of monasteries, etc.: གཞུང་དུ་འབུལ་ཆས་ཀྱི་དངོས་པོ་ཤ་སྟག་ཡིན are only presents to be made to government (*D. çel. 8*).

འབུས་པ *ḥbus-pa* 1. to blow (of flowers), to open, ཁ་འབུས་པ v. འབུ་བ 2. = འབུར་བར prominent (*Jä.*). འབུས་ཤིང *ḥbus-çiṅ* a coppice of young trees.

འབེན *ḥben* लक्ष, शरव्यक 1. target, goal: འབེན་སྙིང་བ་ཡོད་པ་ལ་མདའ་རྣོན་པོ་ཐོག if the target be good the sharp arrow will hit well (*Ḥbrom. 97*); འབེན་འཛུགས་པ to set up a target; འབེན་ལ་གཏོད་པ to aim, to take aim; འབེན་ས the place where the target is to be set up; specially, the central part of the target, the 'mark. འབེན་བསྣུན *ḥben-bsnun* = མདའ or མདའ་མོ an arrow (*Mṅon.*).

འབེན་གཟར *ḥben-gzar* a field for cultivation: འབེན་གཟར་ཡ་ཡོ་མེད་ཅིང་ཁོད་སྙོམས་པ the field being level and smooth without unevenness (*Jig. 10*).

འབེབས་པ *ḥbebs-pa* प्रक्षेप, प्रवेश, pf. ཕབ fut. དབབ imp. ཕོབ causative to འབབ་པ 1. to cause to descend, cause to fall down; and, hence, to cast down, throw down: ལྟོ་བ་ས་ལ་འབེབས་པ to cast one's self on the ground (*Dsl.*); མིག་སྣ་རྩེར་འབེབས་པ to cast one's eyes down on the tip of the nose. 2. to assign, settle, fix, lay down, establish: used in a variety of phrases: གནས་སུ་འབེབས་པ to take up one's residence in a place; དཔྱ་འབེབས་པ *dpya-ḥbebs-pa*, with ལ, to impose taxes ཉེས་འབེབས་པ to assign a crime to a person; སེམས་ཕྱལ་ཕྱོགས་འདི་རུ་འབེབས་པ to fix one's thoughts on a place; གཏན་ལ་འབེབས་པ to give permanency, to fix, to regulate. འབེབས་ཆགས = བཞག་པ་ཞེས keeping, laying a thing down or away.

འབེམ *ḥbem*, v. བེམ *ben*.

འབེལ་གཏམ *ḥbel-gtam* or འབེལ་བའི་གཏམ = ཡང་དག་པའི་གཏམ *yaṅ dag-paḥi gtam* संकथा holy discourse, sermon, a speech on some sacred subject.

འབེལ་པོ *ḥbel-po* temperate, saving, economical; འབེལ་པོ་འདུག there has been economy, frugality has been exercised; འབེལ་མེད extravagant; འབེལ་དུ་འཇུག་པ to enjoin temperance, frugality (*Sch.*).

འབོ *ḥbo* a dry measure generally used for grain and salt, contains 5 *bre* = 10 pints. འབོ་བྲེ *ḥbo-bre* is colloq. term for a measuring vessel. འབོ་ཁ་བ *ḥbo-kha-wa* one who measures grain, etc.: འབོ་ཁ་བ་རྣམས་ཀྱི་ཞབས་ཞིག་གཞུང་མར་བྱུང་དོན the case of the contract or agreement

which the grain measurers executed (*Rtsii.*).

འབོ་བ *hbo-wa* pf. འབོས *hbos* or ཕོ *pho*, fut. དབོ *dbo*: 1. to pour out or forth, to spill out: མ་འབོ་བ་བྱུང་ནས there being no spilling (*Glr.*); འོ་མ་ཕོ་བས milk having been poured out. 2. to swell up, to rise: འབོས་པའི་ནས swelled barley; སྲན་མ་ཕོས་པ་ཙམ as big as swelled peas. 3. to sprout, shoot forth, of wild growing plants, ས་འབོ་འདུག the ground is verdant *C.*; also: the ground swells, heaves.

འབོ་ཇ *hbo-ja* a kind of tea (*Rtsii.*).

འབོ་དྷི་ཙི *hbo-dhi-tsi* wrongly written for བོ་དྷི་རྩི *bo-dhi-rtsi* rosary (*Rtsii. 48*).

འབོ་ལེ *hbo-le* = ལྷོད་པོ *lhod-po* without much hurry, at ease, easily, leisurely: འབོ་ལེ་གྲུམ་ལ་དུ(གི་གྲུ་མ་གྷི་ལ་དུ)སྒྲོལ་བར་བྱ we shall be able to take you across the river Ganges slowly and easily (*A. 130*); སྐྱིབས་ཞིག་ཏུ་འབོ་ལེ་གཉིམས་ལ ཞུགས་ began to sleep quietly in a sheltered corner (*A. 130*).

འབོག *hbog* 1. a kind of upper-garment, ཕོ་འབོག for men, མོ་འབོག for females (Cs.). 2. in *W.* a square cloth for wrapping up and carrying provisions. 3. a small hillock (*Jä.*). 4. n. of a wild animal: རི་དྭགས་ཉིག་གི་མིང་ (*Rtsii. 54*).

འབོག་ཆོལ *hbog-chol*, v. སྦུག་ཆོལ *sbug-chol*.

འབོག་ཐོ *hbog-tho* or ཞྭ་མོ་འབོག་ཐོ *shwa-mo hbog-tho* a soft felt hat with a broad brim trimmed with long hairy fur.

འབོག་པ *hbog-pa* pf. བོག *bog* or ཕོག, fut. དབོག 1. to be extracted, uprooted, pulled out; to be dislocated, unhinged: ཚིགས་འབོག་པ *W.* 2. to unload (opp. to འགེལ་བ *hgel-wa*), ཁལ་རྣམས་ཕོག *khal-rnams-phog* the loads were taken off. 3. to grow loose, to come off, to drop off, leaves from a tree *C.* (*Jä.*).

འབོགས་པ *hbogs-pa* 1. to sink down, to fall to the ground, esp. in a fainting fit; to be submerged, immersed; འབོག་ཡུན་རིང་ན *hbog-yun riṅ-na* prob.: when the fainting fit has lasted a long time; སྨྱོ་འབོག *smyo-hbog* madness, insanity; སྨྱོ་འབོགས་འབྱུང་ insanity arises; ཆུ་ལ (འཁྲུ་འབོགས་པ་ལྟ་བུ) འབོགས་པ जलगाह to wade through water. 2. pf. ཕོག *phog* fut. དབོག *dbog* imp. ཕོག *phog* to bestow, impart, གདམས་ངག counsel, advice, directions, ཁྲིད་བསླབ་པ instruction.

འབོང་བ *hboṅ-wa* roundness, rotundity, འབོང་འབོང་ round; loose, slack, incoherent (*Jä.*).

འབོད་པ *hbod-pa* आमन्त्रण, आह्वान pf. and imp. བོས *bos* 1. to call, to cry out to, to invite: སྡོད་ཅིག་ཅེས་བོས་སོང་ he exclaimed, wait! མི་ཞིག་ལ་འབོད་པ to call to a man; མདུན་དུ་འབོད calls to the presence; ནང་དུ་འབོད calls indoors; མ་བོས་པར་འོང་བ to come uninvited; འབོད་སྒྲོགས་པ to bawl out, to cry out repeatedly; ངུ་འབོད = ངུ་བ to weep. འབོད་དུ་འོངས अभ्यागत, come to invite, to call, a guest. འབོད་ཙུགས आह्वय: [1. invitation. 2. fight. 3. name.] *S.* འབོད་བྱེད *hbod-byed* that invites = དྲི་ཞིམ་པོ sweet smell, fragrance (*Mṅon.*).

Syn. སྦྲོན་པ *sbron-pa*; སྐད་གཏོང་བ *skad-gtoṅ-wa* (*Mṅon.*).

འབོད་སྒྲོགས *hbod-sgrogs* = སྒྲ་སྒྲོགས रावण n. of the king of Laṅka—the chief hero of the epic Rāmāyaṇa (*Mṅon.*).

འབོབས *hbobs* 1. imp. of འབབ་པ *hbab-pa*: མར་འབོབས་ཤིག 2. पादवेष्टनिका not exactly a stocking, but a soft warm stuffing of the stockings. འབོབས་སོན *hbobs-son* पदार्धवेष्टनिका half sock, foot-tie.

འབོར *hbor* supply, great or small. འབོར་ཉིང་ནས་གཅིག་པ་ཡ་སྒྲུབ (*Rtsii.*); འབོར་ཆེ *hbor-che* good supply, abundance, plenty: འབོར་མི་ཆུང་

Digitized by Google

མང་གོས་རྒྱུར་དང་། འབོར་མ་ཟུང་ཙམ་ཡོད་འདུག་པ there was not a small quantity, the requirement being not less (*Yig. k.*).

འབོར་བ *h̲bor-wa* pf. and imp. བོར *bor*, 1. to throw, cast, fling: རི་ངོགས་ལས་རྡོ་ཞིག་འབོར casts a stone down a mountain side; ཟམ་པའི་ཁ་ནས་འབོར་བ to precipitate a person from a bridge (*Dzl.*); ཕྱིར་འབོར་བ to cast out; བོར་སྐྱུར or བོར་རྡོར་བ to throw away, pour away, a water in *C.* 2. to leave, forsake: ཁྱིམ་ཐབ་འབོར་བ to forsake a husband or wife; ཡབ་ཀྱིས་བོར་བའི་ཚེ་ཤི་སོང་ when I was left behind by my father he died (*Pth.*); དེ་བོར་ལ་སོང་ let that alone, give it up; ནོར་བར་ཕངས་མོད་བརྩེ་བས་མ་དོར་བར considering it a great loss out of love he did not abandon it (*A. 11*). Occurs, also, in certain phrases, as མནའ་འབོར་བ to make oath, བསམ་པ་འབོར་བ to conceive an idea, to think of a plan. In *W.* འབོར་བ appears to be a common substitute for འཇོག་པ to put down, to place. འབོར་སྤུངས *h̲bor-spuṅs* grain heaped together in one place: ཁྱོན་བསྡོམས་འབོར་སྤུངས་ཐོག *khyon-bsdoms h̲bor-spuṅs-thog* (*Rtsii. 19*).

འབོལ་པོ *h̲bol-po*=འཇམ་པོ 1. soft, smooth, yielding, elastic; both to the touch and disposition of mind; འབོལ་ལེ་ཞིག་གེ་སྡོད་པ to sit, to remain quiet, tranquil (*Mil.*); འབོལ་གདན a bolster, mattress. 2. abundant, plentiful: ཆུ་ལུད་འབོལ་དཀོན་བཞིན according to the abundance or scarcity of water and manure (*Rtsii.*).

འབོས *h̲bos* 1. (སྦས་ནས་ཡིད་གབ་པ) concealed, latent, hidden. v. འབོ་བ. 2. sbst. boil, bump, tumour (*Jä.*).

འབྱང་བ *h̲byaṅ-wa*, pf. བྱང *byaṅ* to clean, cleanse, purify: སྡིག་སྒྲིབ་འབྱང་བར་འགྱུར his sins and defilements will be cleansed.

འབྱང་ཁྱད *h̲byaṅ-khyad C.* custom (*Jä.*).

འབྱང་རྩི *h̲byaṅ-rtsi* gum, glue (*Mṅon.*).

འབྱམ་པ *h̲byam-pa*, pf. བྱམས *byams* or འབྱམས *h̲byams* to flow over, to spread about. As sbst. *h̲byams* may = སྟོང་ཉིད शून्यता, निवृत्ति 1. state of being void, metaphysical emptiness. རབ་འབྱམས *rab-h̲byams* (1) knowledge of the metaphysics, divine learning; (2) अपगम [passing away, retreat]*S.* 2. acc. to *Cs.*: widely diffused, far spread. རབ་འབྱམས་པ *rab h̲byams-pa* a man of profound learning, a doctor of Buddhist philosophy; as a degree might equal the European D.D. འབྱམས་ཀླས *h̲byams-klas*=མཐའ་ཡས पर्यन्त to the furthest limit, *i.e.*, limitless, infinite: རྒྱ་ཆེ་བ unlimited, དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐུ་འབྱམས་ཀླས the spiritual image of Buddha is inconceivably great.

འབྱམས *h̲byams* (another word altogether) the finest breed of mule: དལ་རབ་ཁ་འགྲིག་སྤུ་རྩུབ་འབྱམས་ཀྱི་མིང་དུ་འདོད the best breed of mule of which the mouth is tractable and the hairs are rough (bristle-like) has the name 'chyam' (*Jig. 25*).

འབྱར་བ *h̲byar-wa* 1. श्लिष्ट, लग्न; सक्त, सम्बन्धित; v. འབྱོར་བ [connected]*S.* 2. in འབྱར་བ་མིང་མཐའ་དང་རྣམས་བྱེད་པ་སྦྱོར་པར་བྱེད.

འབྱར་བག *h̲byar-bag* पुच्छ [a feather, a tail]*S.* འབྱར་བག་ཅན पुच्छवान् one possessing a tail. འབྱར་མ संश्लिष्टमात्र, anything joined or connected with something else.

འབྱི་བ *h̲byi-wa* pf. བྱི *byi*, also ཕྱིས *phyis*, vb. n. of ཕྱི་བ, to be wiped off, effaced; *Cs.* to fall off, of the hair (*Jä.*): སྐྲ་དང་སྤུ་འབྱི་བར་འགྱུར the hair of the head and body will fall off.

འབྱིག་མ *h̲byig-ma* an idol standing on a bare ground, *i.e.*, having no stand of

Digitized by Google

lotus flowers underneath the feet (*Jig. 12*).

འབྱིང་བ *ḫbyiń-wa* pf. བྱིང་ *byiń* 1. to sink in, to sink down: ཆུ་དང་འདམ་ལ་འབྱིང་བ *chu-dań ḫdam-la ḫbyiń-wa* to sink in water and mud, *i.e.*, in swamps. 2. to grow faint, languid, remiss: རིག་པ་བྱིང་བ་བསོར་བ *rig-pa ḫbyiń-wa bsor-wa* to lift up again one's fainting soul (*Mil.*); སེམས་བྱིང་བ *sems-byiń-wa* drowsiness, indolence, depression of spirits (*Jä.*) འབྱིང་རྒོད *ḫbyiń-rgod* or འབྱིང་རྨུགས *ḫbyiń-rmugs* langour or distraction: བྱིང་རྨུག་མེད་པའི་སྒོམ *byiń-mug med-paḫi sgom* meditation free from distraction (*Jä.*).

འབྱིད་པ *ḫbyid-pa*=འཕྲིད་པ (*Ńag. 51*). pf. བྱིད or ཕྱིད *phyid* 1. to glide, to slip; to disappear, to slip away: མི་ཚེ་འབྱིད་པ human life passes away. 2.=འདང་བ or སྐྱེལ་བ *skyel-wa*: ལྟོ་གོས་འབྱིད་པ *lto-god ḫbyid-pa* to earn a living.

འབྱིན་པ *ḫbyin-pa* उत्पादन, निःसृति, pf. and imp. ཕྱུང་ *phyuń*, fut. (in *C.* also present) དབྱུང་ *dbyuń* 1. to take out, to remove, cause to come forth; to draw out, pull out, a thorn, etc.; མིག་འབྱུང་བ་དེ་དག those whose eyes are to be put out. 2. in a more gen. sense: to let proceed, to send forth, to emit; to sound forth; to release: ཁྲུས་ལ་ཁྲག to draw blood by scratching one's self; མཆི་མ་འབྱིན་པ to shed tears; སྐད་འབྱིན་པ to shout; ཕྱག་བཙལ་གྱི་སྐད་ཕྱུང་ uttered lamentations; སྐད་ཆེན་པོ་འབྱིན་པ to cry aloud; གནས་འབྱིན་པ or གནས་དབྱུང་བ *gnas-dbyuń-wa* to banish, to cast out, throw away.

འབྱིན་བརྡུལ་ཆེན་པོ (གྲངས) महानिम्बरजः [1. the dust of the great Nimba tree. 2. n. of a number]*S.*

འབྱིན་བྱེད (འདམ) 1. mire, mud in which the feet sink. 2. that which is drowned or sunk—or caused to sink (*S. Lex.*). འབྱིན་བྱེད *ḫbyin-byed*=ཆུ་རྙོག་མ་ཅན *chu rńog-ma-can* dirty water, water containing mud and other impurities (*Mńon.*).

འབྱུག་པ *ḫbyug-pa* (ཚོན་འབྱུག་པ) pf. and imp བྱུགས *byugs* 1. to wet, moisten, smear, spread over, anoint: ཤ་སྨན་ལ་ཚ་བྱུགས་པ salt meat: གདོང་སོལ་སྨན་འབྱུག་པ to daub one's face with coal-salve (*Glr.*); ལྷ་རྟེན་སྤོས་དང་འབྱུག་པས *lha-rten spos-dań ḫbyug-pas* covering the little temple with spices and ointments; གསེར་འབྱུག་པ to gild (*Pth.*) 2. to stroke, to pat: མགོ་ལ་འབྱུག་པ a person's head (*Jä.*); ཚོན་འབྱུག་པ་པོ a painter, one who applies or rubs paint on any thing (*Situ. 85*).

འབྱུང་བ *ḫbyuń-wa* I: भव, उद्भव 1. vb., pf. imp. བྱུང་ *byuń* (intrs. of འབྱིན་པ *ḫbyin-pa*) to come forth, arise, spring up, to emerge, to appear: འགྲོལ་བ་ལས་འབྱུང་བ to be set free; to go forth, set out: ང་རང་འབྱུང་མཆོད་པ་ལ་འགྲོ I shall set out for the purpose (of conducting) religious service (*A. 71.*). ཕྱི་རོལ་ཏུ་འབྱུང་བ to come out into the open air; to make one's appearance (*Dzl.*); སྲོད་ལ་བྱི་དུར་གློག་མ་སྤྲིན་བྱུང་ནས་སློབ་དཔོན་གྱི་དགོངས་པ་ལ་གཅིག *srod-la byi-dur glog-ma sprin byuń-nas slob-dpon-gyi dgońs-pa gçig* at dusk there came forth moles and lightning and clouds and the teacher's train of thought was dissipated (*Pth. 127*); གནམ་དུ་ཆུ་འབབ་པའི་སྐད་འབྱུང་ཞིང་ a noise of falling water arising in the air; ང་ལ་རྨི་ལམ་བཟང་པོ་བྱུང་ I have had an auspicious dream (*Mil.*); not always intrs. in practice: དེ་དག་ལས་བཟློག་པའི་ཡོན་ཏན་འབྱུང་དགོས་པའི་ཕྱིར as it will be necessary to produce the means of repelling these others; ར་མ་བཟི་བ་བྱུང་དེ he who is found not intoxicated (*Glr.*); ངན་པ་བྱུང་ it proved to be a failure (*Mil.*); དེ་ནས་བྱུང་ it derived its origin, it arose from that; འབྲས་བུ་འབྱུང་བའི་ཤིང་ trees on which fruit is growing; ཁྱེའུ་ཞིག་བྱུང་འདུག by that time a boy had come forth; གཉིས་སུ་བྱུང་ they became two, they split in two (systems of doctrine); རབ་ཏུ་འབྱུང་བ to become a priest.

Digitized by Google

རོ་འདི་རྣམས་ལ་ཅི་བྱུང་བ་ཡིན་ what has happened to these corpses, what is their history? (*Glr.*); བླ་མ་ལའང་བྱུང་ངམ་ཡོད་ did it also happen to the lama? 2. as an auxiliary indicating the past tense, the pf. བྱུང་ *byuṅ* is very common, and in *C*. has largely re-placed the use of སོང་ in that sense: བླ་མ་ཕེབས་བྱུང་ the lama has arrived. Also occurs as the past of the sbst. vb.: ཁྱི་དཀར་པོ་བྱུང་ the dog was white; དེའི་ཚེ་ཁོ་བ་ཁ་ཞི་བ་ཞིག་བྱུང་ he had a mild look then. འབྱུང་རྐྱེན་སྙན་ཞུ *ḅbyuṅ-ṛkyen sñan-shu* the petition about the causes, consequences. འབྱུང་ཁམས་ཐམས་ཅད or བྱུང་ཁམས་ཐམས་ཅད=དེང་ཟླ་འབྱུང་ཁམས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ (*Yig. k. 87*).

འབྱུང་ཁུང་ *ḅbyuṅ-khuṅ* 1.=ཆུ་མིག་ कूप a spring, fountain. 2.=འབྱུང་ཁམས origin. 3. अपादान कारक ablative case in *Gram*.

འབྱུང་ཁུངས་ཀྱི་ཁམས a mineral; འབྱུང་ཁུངས་ཀྱི་ཁམས་ཀྱི་བཅུད a mineral elixir.

འབྱུང་དོན་ཅན་ भौतिक growth, power of growing.

འབྱུང་གནས *ḅbyuṅ-gnas* आकर, योनि, आगम source of anything, place of origin; primitive source: ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འབྱུང་གནས source of all accomplishments; འབྱུང་བའི་གཞི the basis of all elements; ཕན་བདེ་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བའི་གཞི the primordial source of all happiness is good. Also འབྱུང་གནས=body, constitution of the body.

འབྱུང་བ II: 1. in the mystic language of the four guardian kings of the world (*Caturmahā rāja kāyika deva*) signifies སྡུག་བསྔལ misery, mundane sufferings. Also, འཁོར་བ=ཀུན་འབྱུང་བ་བཞི་ལ་=ཐབས way, method (*K. ko.* ཀ, *235*). 2. sbst. a coming forth, an originating, the state of being, འབྱུང་ཉིད the true state of a case. 3. an element, of which are usually four: འབྱུང་བ་བཞིའི་གནོད་པ damage done by the four elements, *i.e.*, by fire, water, wind and earth; འབྱུང་བ་བཞིའི་ལུས the physical body; འབྱུང་བ་སྙོམས the even state of the physical constitution, *i.e.*, good health (*Mṅon.*).

འབྱུང་པོ *ḅbyuṅ-po* 1. a being, a creature: འབྱུང་པོ་ཀུན सर्वभूत all that has come into existence, all beings (*Cs.*); འབྱུང་པོ་ཆེན་པོ the great being, Buddha (*Cs.*). 2. भूत a demon, evil spirit, a general name for all འདྲེ *ḅdre*, གདོན *gdon*, and བགེགས *bgegs*, which are of eighteen classes. འབྱུང་མོ female sprite. འབྱུང་པོ་ཅན भौतिक [1. belonging to evil spirits. 2. elemental.]*S.* འབྱུང་པོ་འཛིན भूत धात्री ["the nurse or mother of beings," *i.e.*, the earth.]*S.* འབྱུང་པོ་སྲུང *ḅbyuṅ-po-sruṅ* a talisman, a preservative against evil spirits. འབྱུང་པོའི་རྒྱལ་པོ *ḅbyuṅ-poḅi ṛgyal-po* the king of the evil spirits; their names are:— མདུང་ཅན *mduṅ-can*, གཏུན་ཤིང་ཅན *gtun-çiṅ-can*, གཅོལ་འཛིན *gçol-ḅdsin*, འགུགས་བྱེད *ḅgugs-byed*, ཡང་དག་འགུགས་བྱེད *yaṅ-dag ḅgugs-byed*, གནབ་དྲག་འཁོར *gñab-drag-ḅkhor*, etc. (*K. g.* ར, *117*).

འབྱུང་པོ་ཐམས་ཅད་དང་བར་བྱེད་པ an enchanted gem which cleanses from all diseases particularly the attacks of evil spirits. It is said to have been discovered by Jīvaka—the physician of Buddha—in a bundle of wood which he had purchased at a cost of five hundred *kārṣāpaṇa* (*K. du.* ཀ, *11*).

འབྱུང་པོའི་དགའ་མ *ḅbyuṅ-poḅi dgaḅ-ma* an epithet of Durga, the wife of Mahes'vara (*Mṅon*).

འབྱུང་པོའི་མགོན *ḅbyu-poḅi-mgon* भूतनाथ an epithet of Mahe'svara (*Mṅon.*).

འབྱུང་པོའི་གནས भूतावास ["lit. the abode of beings," *i.e.*, 1. Vishṇu, 2. S'iva, 3. the body (as the abode of the elements).]*S.*

འབྱུང་པོའི་རལ་པ *ḍbyuṅ-poḅi ral-pa*=སྤང་སྤོས *spaṅ-spos* a kind of vegetable incense growing in grassy places.

Digitized by Google

Syn. སྤུ་ཅན་ *spu-can*; དྲི་བཟི་སྲས་པ *dribi-sras-pa* (*Mnon.*).

འབྱེ་བ *hbye-wa* (also frq. ཕྱེ་བ *phye-pa*) pf. and imp. བྱེ *bye*; intrs. of འབྱེད་པ 1. to open: སྒོ་བྱེ་ནས་ནང་ལ་ཞུགས the door having been opened, he entered the house; མངལ་ཁ་བྱེ་ནས when the mouth of the womb has opened. 2. to divide, separate, resolve: སྐ་སླ་གཉིས་སུ་བྱེ *ska-sla gñis-su-bye* it resolves into thick and thin matter (*Med.*); དུམ་བུ་སྟོང་དུ་འབྱེ་ནས་འགྱུར it separates into a thousand pieces (*Glr.*); བྱེ་སྤྲུགས་མ་བྱེ་བའི་བར་དུ as long as the separation has not evidenced itself (*Jä.*).

འབྱེད་པ *hbyed-pa* (acc. to *Rdo.* fut. of ཕྱེ *phye*), pf. and imp. ཕྱེ *phye* or ཕྱེད *phyed* and ཕྱེས *phyes*, fut. དབྱེ *dbye* vb. a. 1. ... to open; to place apart; to unloose: སྒོ་ཕྱེ་ནས་བཞག་པ opening the door keep it open; fig. ... to open a blind man's eyes; to open again what had been shut or stopped; ... to restore the appetite; བ་ཕྱེད *ba-phyed* the open *b*, *b* pronounced like *w*, *Gram.* 2. [to separate, to keep asunder, to disentangle, *W.*; to disunite, to set at variance, ... in order to set them at variance, to create enmity between them *Stg.*; to part, separate, ... the cavity of the chest and the abdomen being separated by the diaphragm *S.g.*; to divide, classify: ... if they are classified according to the different species *Lt.*; ... the beings are severed by their deed (beings are born as different species in consequence of their *Karma*); ཁ་ཕྱེ་བ *kha-phye-wa* to open, to separate, *e.g.*, when hands, that were laid in each other, are separated again *Glr.*; ཁ་ཕྱེ་བ *kha-phye-wa* to open, to begin to bloom] from *Jä.*

འབྱེད་པ་པོ ... the divider, one who divides or disjoins or separates.

འབྱེད་དཔྱད *hbyed-dpyad* 1. the diagnosis of diseases and their treatment. 2. (*Sch.*) 'tongs, pincers.'

འབྱེམ་པ *hbyem-pa*, with བྱེད་པ *byed-pa* 'to act with promptness, determination and good success' (*Sch. Jä.*).

འབྱེར་བ *hbyer-wa* ... 1. sbst. flight. 2. vb. pf. བྱེར *byer* to escape by flight, to flee in different directions: ... the market-people having fled, and nobody remaining (*Pth.*); ... the sickness was dispersed.

འབྱོ་བ *hbyo-wa* pf. ཕྱོ *phyo* or ཕྱོས *phyos* imp. བྱོ་བྱོས *byo-byos*, to pour out, to pour into another vessel: ཆུ་འབྱོ་བ་པོ one who transfers or pours water from one vessel into another (*Situ. 85*).

འབྱོག་པ *hbyog-pa* pf. *byogs*, to lick: ལྗགས་ཀྱིས་འབྱོག་པ་པོ *ljags hbyog-pa-po* one who licks, a licker (*Situ. 85*).

འབྱོང་བ *hbyoṅ-wa* pf. བྱང *byaṅ* 1. to be cleansed, purified, v. བྱང་བ 2. to be skilled, well-versed, be full of: རིག་བྱེད་ལ་འབྱོང་བ versed in the *Vedas*; ལས་ཀ་འབྱོང་བ skilful work (*Nag. 5-2*).

འབྱོན་པ *hbyon-pa* pf. and imp. བྱོན *byon*, to come, arrive (resp. verb): ཕུག་ཏུ་བྱོན་ནས having come to the cave; ... he came to make circumambulation at the temple. Also = to proceed, to go; to set out. Is a common vb. in modern polite talk. འདིར་འབྱོན *hdir hbyon* (polite expression) come here.

འབྱོར *hbyor* a spade in *C.T.* (*Rtsii.*).

འབྱོར་པ *hbyor-pa* ... that which is received, acquisitions,

Digitized by Google

acquirements; goods, treasures, fortune: འབྱོར་པ་ཟད་མི་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པ one possessing inexhaustible wealth, བདེ་བ་དང་འབྱོར་པ joy and treasures; འབྱོར་པ་བཅུ ten good things; གཞན་གྱི་འབྱོར་པ་ལྔ five goods or benefits acquired by others. རང་གི་འབྱོར་པ་ལྔ *rañ-gi bbyor-pa-lña* five acquirements for one's ownself འབྱོར་བཏེང་དུ་ཕུལ gave receipt, given as soon as it was received; འབྱོར་པ་བ་བྱེད་པའི་མཐུ ཕྲུ་ཏྲམེ བལ power to produce fortune or wealth (*A. K. 2-92*). The goods or benefits accruing to one's self are: 1. མི་ཡི་ནི་སྐྱེ་བ་རྙེད་པ to have been born as a human being; 2. མ་ཕེ་གཱ་ཏྱའི་ཡུལ་དུ་སྐྱེས་པ to have taken one's birth in Magadha, *i.e.* in the central country; 3. དབང་པོ་ཚང་བ to be in the enjoyment of sound bodily development, *i.e.*, to be suffering from no want of organs of sense or limbs; 4. ལས་ཀྱི་མཐའ་མ་ལོག་པ freedom from doing wrong actions; 5. དམ་པའི་ཆོས་ལ་དད་པ་ཡོད་པ to have faith in the holy religion. The perfect sublime benefits or ཕྱིཤི གཞན་འབྱོར་པ (*A. K. 111-9*) are as follows:—(1) སངས་རྒྱས་འཇིག་རྟེན་དུ་བྱོན་པ the advent of Buddha into the world; (2) དམ་པའི་ཆོས་གསུངས་པ. the preaching of the holy religion; (3) བསྟན་པ་གནས་པ the continuance and stability of the religion of Buddha, (4) བསྟན་པ་ལ་ཞུགས་པ being a believer and member of that religion; (5) འཚོ་བ་སྦྱིན་ཅིང་སྐྱབ་པའི་རྗེས་སུ་བརྩེ་བ being a patron of that religion so as to contribute to the maintenance of Buddhism. འབྱོར་པ་ཅན *bbyor-pa-can* = ནོར་ལྡན་ ཨརྠཱི, ཨརྠིཀཱ wealthy, possessing riches (*Mñon.*). འབྱོར་ལྡན *bbyor-ldan* = ཕྱུག་ལྡན possessing properties, rich, opulent (*Mñon.*). འབྱོར་པ་ཡོད་ཀྱང་གཏོང་བ་མེད་ན though having wealth if it is not given up in charity (*Çer.*).

འབྱོར་ཐོན *bbyor-thon* abbr. of འབྱོར་འབྱོར་བ and ཕར་ཐོན་པ *phar-thon-pa* receipts and drawings; income and expenditure: ཉིང་འཁོར་ཐོན་གྱི་ཐོབ་ཀྱི་ཐོབ་འབྱོར་ཐོན་གྱི་ཁྲིམས་སྲིད་ཀྱི་ཁྲལ་འབབ་ཁྱབ་ཀྱང་། ཡོད་ན་མཚན་བཤད་ཀྱིས་བཅུད་བྱེད་སྐབས་ (*D. çel. 10*).

འབྱོར་བ *bbyor-wa* also འབྱར་བ I: intrs. of སྦྱོར་བ *sbyor-wa* 1. to stick, adhere to; to take, contract, of diseases: འབྱོར་ནད *bbyor-nad* a contagious disease or infectious malady; སེམས་ལ་འབྱོར was borne in mind, was remembered. 2. to be prepared, be ready, to have at hand, distinct from སྦྱོར་བ to prepare, make ready: ཤ་མ་སྦྱོར་ནས there being no meat prepared; ལམ་སང་དུ་འབྱོར་བ་མ་ཡིན that is not at once procurable (*Dzi.*); རྟེ་ལྟ་འབྱུང་བ་མི་འབྱོར་ན but if he has not such a thing at his disposal (*Jä.*). 3. to agree, acquiesce, consent together.

འབྱོར་བ II: (resp.) to come, to arrive, to be received: ལྷ་སར་འབྱོར arrived at (reached) Lhasa; ཡི་གེ་ལག་ཏུ་འབྱོར་བ the letter is come to hand, has been received.

འབྱོར་མ བེནུ milch cow; འབྱོར་རབ or རབ་འབྱོར སུབྷཱུཏི one of the wisest and most learned of Buddha's disciples.

འབྱོལ་བ *bbyol-wa* pf. and imp. བྱོལ *byol* fut. (and prest. in *C.*), དབྱོལ *dbyol* = ཟུར་བ to give or make way, ལམ་འབྱོལ་བ = to turn out of the way, to step aside; འབྱོལ་བཞིན་འགྲོ in walking I make way (to people) (*Jä.*).

འབྲང་ *bbrañ*, v. བྲང་ *brañ*. འབྲང་རྒྱས *bbrañ-rgyas* a woman's breast, teat; (གཏོར་མ་སླུམ་པ *gtor-ma slum-pa*) offerings of meal in the shape of a bowl to spirits (*Rtsii.*).

འབྲང་གཅེས་པ *bbrañ-gces-pa* (ཕྱད་ཆས་ཟ་ཆེ་ཞ) valuables, luggage: ཁྱོད་རང་གི་འབྲང་གཅེས་ཕྱུག་ཆོས་བ་སྐྱིབས་ཤིག་ཏུ་འཚོ་བ་ཉི་ལ་བདེ་བ་བཙལ་ sought for all your valuables and sat down to sleep at ease in a sheltered nook (*A. 130*).

འབྲང་བ *bbrañ-wa* pf. འབྲངས *bbrañs* imp. འབྲོང་ or འབྲོངས 1. to follow, to go after; with

Digitized by Google

a pleonastic རྗེས་སུ or མཇུག་ལ often prefixed: དེ་དེའི་རྗེས་སུ་འབྲང followed each other; ཆོས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ to follow, be devoted to religion; འཇིག་རྟེན་གྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ to follow after worldly pursuits; སྤྱོད་ཅིང་དབང་པོ་ཐམས་ཅད་མ་ཉམས་དཀོན་མཆོག་གསུམ་འབྲང་ངོ (*A. 3*) following the *Tri-Ratna* while in the full exercise of one's senses; རྗེས་འབྲང་ ཕྱག་ཕྱིས, ཕྱག་ཕྱིས a follower; ལས་འབྲང་བ ཕྱག་ཕྱིས, one acting accordingly, following, imitating (*A. K. 1-34*). 2. to bring forth, give birth to (of animals).

འབྲད་པ *hbrad-pa* = འདྲད་པ pf. བྲད་ *brad*, imp. བྲོད *brod*, 1. to scratch, to scrape, to tear with the claws: སྡེར་མས་གདོང་ལ་བྲད scratched with its paws his face (*Hbrom. 113*). 2. or ཞེ་འབྲད་པ to be wrathful = also ཞེས་མི་དགའ་བ: ཁྱོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཡང་འབྲད་དམ་ཟེར saying has your king also become displeased? (*Hbrom. 55*).

འབྲབ་པ *hbrab-pa* pf. བྲབ *brab* imp. བྲོབ *brob* 1. to catch at suddenly, to snatch away. 2. to beat, to scourge, ཚེར་མ་ཡིས with thorns. 3. to throw out, to scatter (*Jä.*).

འབྲལ་བ *hbral-wa* མ་འབྲེལ་འབྲས་པ वियोग, विरह; pf. བྲལ *bral*, བྲོལ *brol*; to be separated from, disconnected: འབྲལ་བར་མི་ནུས་བུ་མོ་ཁྱོད thou my daughter from whom I am not able to part (*Glr.*); ལྟ་སྤྱོད་ཡ་བྲལ་ཏེ *lta spyod ya bral-te* contemplation and consummation being disentangled from one another; མདོ་སྡེ་དང་ལག་པ་ནས་བྲལ་མ་མྱོང as the sacred writings (*Sûtrânta*) never came out of his hands. Usually འབྲལ་བ is preceded by དང་ as in: སྐོམ་པ་དང་བྲལ་བར་གྱུར་ཏོ he got rid of his thirst; ནད་དང་བྲལ་བར་གྱུར་ཏོ he recovered from his illness. འདུས་བྱས་ནི་འབྲལ་བར་འགྱུར what was compounded matter is dissolved in its being. འབྲལ་མེད *hbral-med* = འབྲལ་བར་མེད་པ अवियोग inseparable, indissoluble (*Jä.*).

འབྲས *hbras* སྙིང་འབྲས་མོ resp. ཞལ་འབྲས ཤཱལི rice; འབྲས་ཀྱི་སྲུས *hbras-kyi-srus* husked rice: ཤ་འབྲས rice mixed with small pieces of meat, འབྲས་ཤོག rice not husked; འབྲས་དཀར་མོ white-rice, འབྲས་དམར red-rice (the inferior and cheaper sorts) (*Cs*); འབྲས་ཕྱེ in *C.* boiled rice, served with butter, sugar, etc., འབྲས་ཆན *hbras-chan* cooked rice; འབྲས་སྔ་སྦྱིན་འབྲས་ཆན་ཀྱི་སྔར་སྦྱིན་པ་ལས་དེའི་བསོད་ནམས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་བྱུང (*A. 62*) formerly one who had given a pound of cooked rice in charity became by virtue thereof king of Tibet. Subjoined are names of different kinds of rice as mentioned in the Kahgyur:—ཀུ་མི་དཀར་པོ, བཙང་ཀ, ཀུ་རི་ཀ, ཀུ་ན་ཀ ཀོ་ཏ་བ་ལ, དོན་ལ་བརྒྱ, ཀུ་ཤ ཕུག་པ་ཀྱི་སྤྱིས, ཞལ་ཏུ་ནུམ་ཅན་ཀྱི་ས་བྱུང་བ, ཤིང་ལ་ཀྱི་ཐེ, བྱ་ཏུ་ཤི་ན, དམར་པོ་ཚུ་ལག, ཕྱ་མ་ཏོ, མ་དྲུང, འཕྲ་ཀོ, སྣ་མ་ཅ་ཏུ, ཀུ་མི་ཀུན་ཏུ་ཏུ ཞེ་ཀ་མ་ཤ, འཛེམ་ཅན, སམ་ཏ་ས, ཞལ་ཏུ་ཅ་བ་པ, སྤྱི་མཆེད་པ, ཚོ་བ་ཞལ་ཏུ་ཅ་ཅན, ལྷ་ལ་ཀ, ཀམ་ཙུ་ཏུ་སྤྲ་བ, ཤིང་ཏུ, རྟག་པ་མེད་པ, ཁ་དོག་ཆེན་པོ, ཀམ་ཙུ་ཏུ་བཟང་བ་ཀྱི་བ, ཞལ་ཏུ་ཅན་ཅན་བྱེད་པ, དེ་ཏུ, སྐྱེ་ཀྱི་མཆོད་པ, ཀ་མ་ལ་ལ་ཏུ, རི་ལམ་སྐྱེ་བ, ཤ་ལུ་ཀྱི་ཀ་ཏ, ཚིག་ཀ་ཅན་ཏུ, ཀམ་ཙུ་ལ་བུ, ཤུ་ཀེ་ཀ, ཀ་ཀེ་ཀ་ཆེན་པོ, དེ་མ་རྩི་ཀ, དུང་ཅེ་ཀ, རྡེ་ཧུ་བ, པུ་རི་དི་ར, ཤེ་ཀེ, ཤ་ཀུ་ཏུ, སེར་ཀ་ལ, ཏུ་ལ་ཏུ, ཡུལ་ཐ, མི་ཀུམ, ཞལ་ཏུ་ཤིན་ཏུ, ཤ་དཀར ཤི་ཀ, ཚ་ལ་པ, ཐ་ཅིད་ཏུ, མི་འདོད་པ, ལྷུ་ཅེ་ཏུ་ཞལ་ཀ་འདྲེས་པ, ཐ་ཅི་ཞ, ཀུ་མ་ཀུ་ཀ, དེ་མ་ཆེད་པ, ཕུ་ལ་ཏི, ཀུ་མ་ཀུ, ཞེ་ལ་ཏུ, སྐྱེས་པ་ཀ་ཆ་ཀ, ཀྱུ་བ་ཏ་ད་པ, ཞལ་ཀྱི་མཆོག་ཏུ ཀྱུ་བ, དོན་ཕ, སུ་ནམ་ཀི་དང་ཤུ་ཀུ་མ་ཀྱི་མདོག, དི་མ་དང་བཅས་པ, ཞལ་ཏུ་འཇམ་པ, འཛིན་ཀའི་ཞེམས, སྐྱེས་ཅན, ཁང་ཀ་ཀྲ་ཀ, ཀྱ་ཅན་འདྲིམ་པ, འདུད་རྩི་འབྲས་བའི་ཀྱུ་བ, སྨྲ་ཟེའི་མདོག (*K d.* ར, *265*).

འབྲས་ཀྱི་ཁྲག *hbras-kyi-khrag* सिन्दूर vermilion, (mystic) (*Mñ. rda. 3*).

འབྲས་མཚོག *hbras-mchog* = ཀ་བུ the gourd (*Mñon.*).

འབྲས་ལྗོངས *Hbras-ljoñs* (Denjong) (lit. the country or valley of rice) the native or Tibetan name of Sikkim which is also called འབྲས་མོ་ལྗོངས Demojong or འབྲས་མོ་གཤོང་ Demoshong.

འབྲས་སྦོང་ = རྫ་ཐང་ ཕལ་བ [unsubstantial]*S*

Digitized by Google

འབྲས་སྣ་གསུམ *ḥbras-sna gsum* (ཨ་འབྲས, *a-ḥbras*, སྲ་འབྲས, *sra-ḥbras*, འཇམ་འབྲས *ḥjam-ḥbras*) (mystic) (*Mñ. gda. 2*).

འབྲས་སྤུངས *Ḥbras-spuṅs* or འབྲས་དཀར་སྤུངས *Ḥbras dkar-spuṅs* (lit. heap of white rice) धान्यकटक the ancient name of Katak the chief town of Orissa; in its neighbourhood existed a large Buddhist monastery called S'rīdhānya Kataka after the model of which the great monastery of Daipung near Lhasa was built. The Lhasa monastery is an immense establishment said occasionally to harbour 7000 inmates, of whom many are Mongols and Siberian Buriats. It stands 4 miles west of the city. Under this head we may quote from a Tibetan state document recently issued an extreme specimen of abbreviation: སེ་འབྲས་དགའ་གསུམ་གྱི་སློབ་དཔོན the teachers of the three monasteries Sera, Daipung and Gaḥdan.

འབྲས་ཕྱེ *ḥbras-phye* = འབྲས་རྩམ rice-flour (*Rtsii.*).

འབྲས་ཚ *ḥbras-tsha* rice-porridge (*Rtsii.*).

འབྲས་ཟན *ḥbras-zan* भक्त cooked rice; འབྲས་བཙོས भक्त, भात, लाजा [cooked rice, parched rice] *S.*

འབྲས་སླུམ་ཅན *ḥbras-slum-can* = ཐ་ཤུག the Indian deodar (*Mṅon.*).

འབྲས་རིལ *ḥbras-ril* unmilled or unbroken rice, paddy.

འབྲས་སིལ *ḥbras-sil* rice cooked with butter and mixed with sugar, rice-pudding (*Rtsii.*).

འབྲས་བུ *ḥbras-bu* fruit, in every sense of the term, both fruit the produce of a tree or plant, and fig. the fruit, effect, or consequence, of any course, conduct or action, and thence can also mean the reward or the retribution of such behaviour; རྒྱུ་འབྲས cause and effect: དང་དོན་ལས་རྒྱུ་འབྲས་རྣམ་ཚོགས་བགྲང་ནས having enumerated the various instances of the causes and effects of derived knowledge. In the common meaning of tree-fruit, we have འབྲས་བུ་ཤིང a fruit tree, འབྲས་བུ་སྨིན་འབྲས་ལྡན or འབྲས་བུར་བཅས fruitful, productive; འབྲས་བུ་གསུམ the three chief fruits, *viz.*, ཨ་རུ་ར *a-ru-ra* the fruit of *Terminalia chebula*, བ་རུ་ར *barura* the fruit of *T. bellerica*, and སྐྱུ་རུ་ར *skyurura* that of *Phyllanthus emblica*. འབྲས་བུ་མེད་པ barren, unfruitful. འབྲས་བུ also occurs in the fig. sense མིག་འབྲས་བུ apple of the eye; and again to indicate a tumour or a swelling as the result or fruit of inflammation or pain. Furthermore འབྲས་བུ constantly stands technically as the fruit or reward resulting from passing successively through the three stages of ascetical meditation, esp. in *Mil.* Ethically we find: སྡིག་འབྲས the effect of sin; བདག་པོའི་འབྲས the fruit of lordship; ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ the results of *Karma*, etc. Again the various graded results of progressive perfection, of which four are distinguished: (1) རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ स्रोतआपन्न he who enters the stream (that takes from the external world to Nirvāna); (2) ལན་གཅིག་ཕྱིར་འོང་བ सकृदागामिन् he who returns to this world once more; (3) ཕྱིར་མི་འོང་བ अनागामिन् he who returns no more, being a candidate of Nirvāna; (4) དགྲ་བཅོམ་པ अर्हत् the *Arhat*, the saint who has vanquished all moral and spiritual foes. In the *Kaḥgyur* the five stages are mentioned:—(1) སློབ་པའི་འབྲས་བུ the fruit of education (moral, mental, etc.); (2) མི་སློབ་པའི་འབྲས་བུ the results or fruit not consequent on education; (3) རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་འབྲས་བུ the precedence gained by a Pratyeka Buddha; (4) ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སའི་འབྲས་བུ the precedence of a *Bodhisattva* who has entered the

stage from which he will not move out; (5) ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་འབྲས་བུ the final stage of omniscience to which a Buddha attains.

འབྲས་བུ་ཕྱག་བར་འདོད་པའི་ལུགས a doctrine in which the fruit of one's *Karma* is always desired. ཀྱི་མིང་ལ་ནི་སེམས་དཔོན་ཁོང་ཆེད། འབྲས་བུ་ཕྱག་ཀྱི་ལམ་དང་ཕྱག་ལོད་ཚེས་ཅེར་བའོ། (*Theg. 35*).

འབྲས་བུ་ཡོད་མ་ཅན् अवन्ध्या not barren, a woman who gives birth to many children, fruitful. འདས་བུ་ལ་ཀྱི་བཏགས་པ कार्ये कारणोपचारः [to regard an effect as a cause] *S.*

འབྲི་ཀ་རད་ན *hbri-ka rat-na* n. of a medicinal plant for sores and ulcers (*Sman. 351.*)

འབྲི་ཁུང་ *Hbri-khuṅ* also called འབྲི་གུང་ *Hbri-guṅ* n. of a district situated to the north-east of Gahdan (དགའ་ལྡན) in Tibet.

འབྲི་ཆུ *Hbri-chu* n. of a great river described in a modern native work as "rising from the snowy mountains in the south of the province of Thurpan in Thogar whence it flows across the ཆང་ཐང or upper north towards the S. E. of Tibet: then, turning its course directly southwards, it enters the provinces of *Hdan-khog* and *Sde-dge* (Derge) and *Hbab* (Bathang) and then passing by the Chinese province of Yunnan, occupied by the Musalmans, crosses Yavana and the country of the Laos. It is called ལན་ཚང་ཀྱང་ *Lan-tshaṅ-kyaṅ* by the Chinese, Kaswokha by the Indians" (*Dsam. 32*). In Tibet it is gen. called the river of ཁམས་སྡེ་དགེ Kham Dege (*Loṅ.* ང, *5*).

འབྲི་ཏ *hbri-ta* a form of medicine, prob. a kind of extract; འབྲི་ཏ་ཀ་འཛིན a medicinal herb, an emetic (*Med.*).

འབྲི་བ *hbri-wa* I: pf. and imp. བྲིས to write, to draw, note down: དཀྱིལ་འཁོར་ཞིག་འབྲི་བ to describe a circle or other figure; ང་རང་ཁྱོད་ལ་ཡི་གེ་ཞིག་འབྲི་ཡོང་ I will write you a letter; གསེར་ཆོས་ཀྱང་དུ་བསྒྱུར་ཅིག། འདི་ནི་བྲིས་པ་ཙམ་གྱིས་རྒྱས་པ། ཐམས་ཅད་ཀྱི་ལ་སྟོང་པ་ཞིག་ལས་འབྱུང would that wherever the treasures of religion have been abandoned, as soon as these words have been written down, the precepts of Buddha might come to be spread! ཡི་གེར་བྲིས་པའི་གཏེར treasures which have been noted down in writing. ཕྱག་བྲིས *phyag-bris* polite word for: a letter (except when mentioning one's own epistle which one should always style ཡི་གེ); འབྲི་སྨྱུག *hbri-smyug* writing-reed, pen.

འབྲི་བ *hbri-wa* II: pf. not བྲིས *bris* but བྲི *bri*, to diminish, grow less: རླུང་དྲོད་འབྲི་ཞིང་ *rluṅ-drod hbri-shiṅ* meditative warmth decreasing; ཆུ་རྫིང་བུའི་ཁ་བྲི་སོང་ *chu rdziṅ buhi kha bri-soṅ* the water of the pond had diminished.

འབྲི་བོ *Hbri-bho* n. of a mountain situated southward beyond the ocean, in which reside the species of venomous serpents called Takṣako. The finest species of sandal wood called *Gosirsa* and *Hurianacandan* grow there (*K. d.* ང, *277*).

འབྲི་མོ *hbri-mo* चमरी female yak; འབྲོང་འབྲི or འབྲོང་འབྲི wild female.

འབྲི་མོག *hbri-mog* a kind of herb the root of which is used in Tibet as a dye for cakes, etc., giving a purple colour to these offerings made to spirits (*Rtsii.*).

འབྲི་ས་ཐོད་དཀར *Hbri-sa Thod-dkar* the mother of king *Sroṅ-btsan sgam-po* (*Loṅ* ང, *5*).

འབྲིང་ *hbriṅ* मध्यम middle, middling, moderate; འབྲིང་ཙམ tolerable, something moderate, of middling quality; ཐིག or ཐིག་ཚད་འབྲིང་བ the middle line; བཟང་ངན་འབྲིང་གསུམ good, bad and middling; ངན་འབྲིང་

Digitized by Google

རབ་འབྲིང་ཐ་གསུམ highest, mediocre, inferior: སྔར་ཆས་སྦྱོ་རབ་ཀྱི་རབ་འབྲིང་ཐ་མ་གསུམ་མཆོག་གི་ས་ལ་བརྟེན་པར་མཛད he caused to stand fast in the highest positions those human beings of the monastic classes who mentally were first-rate, middling or inferior. སྒོམ་འབྱོར་འབྲིང་པོ one that is moderately advanced in contemplation; adv. འབྲིང་གིས middling, moderately; འབྲིང་མི་ཚོ་ནི་ནང་ཡིན་ནམ who then are the middle class men? (*A. 122*). འབྲིང་བ *hbriṅ-wa* in ཕལ་པ་འབྲིང་བྱེད་པ་བྲིང་ཙམ་ སམས་ཀཕར ordinary, of middle quality.

འབྲིད་པ *hbrid-pa* ལཱལས 1. to caress: ལོ་ལྔའི་བར་དུ་འབྲིད་པར་བྱ། (a boy) should be caressed up to the fifth year of his age (*Cün.*) 2. pf. བྲིད *rid* to beguile, impose upon; སློ་འབྲིད་པ id. འབྲིད་དེ་སྣོད་པ་ལས *hbrid-de nod-pa-las* (as she) wanted to seduce him deceitfully.

འབྲིམ་པ *hbrim-pa* 1. pf. བྲིམས *brims* to distribute, deal out, hand round; འབྲིམ་པ་པོ. 2. sbst. distributor, dispenser, waiter at table.

འབྲུ *hbru* ཀཎ, བཙྪ, ཙཱ་ཊ 1. a grain of anything; also: corn, seed: བྱེ་མ་འབྲུ་རེའི་སྟེང་ན *bye-ma hbru-rehi steṅ-na* on every grain of sand; འབྲུ་བཏག་པ *hbru-bthag-pa* to grind grain. 2. a particle, piece, letter: ཡིག་འབྲུ་གཅིག *yig-hbru-gcig* a single letter; ཚིག་གི་འབྲུ a syllable; འབྲུ་དོན *hbru-don* the meaning of a letter, the object of one's application or prayer (*Btsii.*). 3. (collectively) grain, corn, in gen. འབྲུའི་ཁལ a load of grain འབྲུ་སྣ་དེར་མི་འཁྲུངས *hbru-sna-der mi-hkhruṅs* no kind of grain grows there; འབྲུ་གྲིམས *hbru-grims* tea in grains and loose tea: འབྲུ་གྲིམས་ལྷག་པོ་མཁོ་རེ་རྩིས་ཙམ་མོད (*Jig. 22*). འབྲུ་ནགས wild grain; འབྲུ་འབོས grain-measure. འབྲུ་བཅུད་གསུམ *hbru bcud gsum* the three kinds of millet-sesame (*Sman. 3*).

འབྲུ་སྣ་སོ་སོ *hbru-sna so-so* different sorts of grain: —འབྲས་དཀར, འབྲུ་དཀར, བ་ཏུ་ལ, ནས, ཙ་མ, ཙ་མོ་དཀར, གྲོ, ཡིད་འཕང་, ཡིད་བེཏས, སྤན་ཚུང་, བགྲ་ཤེལ་ཅན, ཨུ་ནག་པོ, ནགས་སྐྱེས, སྤན་དཀར, ནས་ཀྱི་འབྲི་ཤིང་, མཉ་ཚོགས་ཅན, འགྲོག་བྱེད་བྲུབས, ཙ་ན་ཀ, སྐམས་སྤན་མ་ཞུ, ཕུང་བ་དཀར, ངན་སྐྱབ, ཟས, གཙང་, འབྱུང་བ་འཛིགས་བྱེད, ཕུང་བ་ནག, ཚོགས་མ་ཅན, ཚ་བའི་སྐམ་ཅན, བད་ཁང་, ཀོ་ཏ, ཛུ་ཏ, མདོག་སྐྱེས, སྐྱལ་མོ, ནག་མོ, ཕུ་ཡིན, ཨང་ག་ཀྱི་གཙུག་ཕུད, ལ་བ་ག, ཏེས་ཁྲུམས, ཕུང་བ་དཀར་སྐྱལ་པ, ཁྲེ, ཁྲེ་མོད, ཁྲེ་ཡང་ཀུ, སོན་སྤན, སྐྱེ་ཙ, ཀང་བཀུད་ལ, ཏི་ལ, ཏི་ལ, ཏིལ་སྐྱེས, ཛར་མ, ཀ་མ, བྱ་མ

འབྲུ་ཕན *hbru-phan* as met. (lit. that which benefits grain) water (*Mṅon.*). འབྲུ་སྨིན་པ *hbru-smin-pa* terms for the ripe or riping of corn. འབྲས་འབྲུ *hbras-hbru* mature or fruited grain or corn. རངས་བྱེད *raṅs-byed*, སྨིན་པ *smin-pa*, ལོ་ཐོག *lo-thog*, སྟོན་ཐོག *ston-thog* are described as stages of growth. འབྲུ་སྡོང་བྱེད་དང་སྐྱེ་བ་དང་སྙེ་མ་རྣམས་ཀྱི་མིང་ terms for the stalks, plants and ears of corn.

འབྲུ་བ *hbru-wa* or, བྲུ་བ *bru-wa*, pf. and imp. བྲུས *brus*, to pry into, scrutinise; to probe, and fig. to inflame and irritate: མཚང་འབྲུ་བ *mtshaṅ-hbru-wa* to spy out faults, also to irritate, མཚང་འབྲུ་བའི་ཚིག *mtshaṅ hbru-wahi-tshig* irritating words.

འབྲུ་མ = ཡི་གེ་འབྲུ་ཆེན *yi-ge dbu-chen* the capital or printing letters of Tibet.

འབྲུ་ཚ *hbru-tsha* v. བྲུ་ཚ *bru-tsha*.

འབྲུ་སུན *hbru-sun* a superior kind of carpet or rug: གདེང་ཕྱ་དང་བང་འབྲུ་སུན་སྐྱ་རྒྱས (*Jig. 27*).

འབྲུ་ལ་སྒང *Hbru-la-sgaṅ* n. of a place in Tibet (*Loṅ. 8, 9*).

འབྲུ་ཤལ *hbru-śal*, འབྲུ་ཤ *hbru-śa*, v. བྲུ་ཤ *bru-śa*.

འབྲུག *hbrug* I: (ནམ་གྱི་འབྲུག ཝིཡུད, མེགྷགྷོཥ thunder, lightning, whirlwind; སྐད་ཆེན་འབྲུག *skad-chen-hbrug* loud thunder. འབྲུག་སྐད་མང་བའི་སྤྲིན་པ་ལ་ཆར་པ་མེད, སྐད་ཆུང་བའི་སྤྲིན་ལ་ཆར་པ་ཡོད (Mongol. proverb) the clouds that are

Digitized by Google

accompanied by thunder seldom rain. So, the girl that has a loud voice seldom gets married ("has no wedding feast").

Syn. སྤྲིན་གྱི་སྒྲ། *sprin-gyi-sgra*; དབྱར་སྐྱེས་རྔ *dbyar-skyes-rña*; སྒྲ་བརྒྱ་པ *sgra-brgya-pa*; རྡོ་རྗེའི་སྒྲ *rdo-rjeḥi-sgra*; གནམ་ལྕགས་སྒྲ *gnam-lcags-sgra*; ཐོག་བབས *thog-babs*; ལྷན་ཅིག་འདོན་པའི་འབྲུག་སྒྲ *lhan-cig ḥdon-paḥi ḥbrug-sgra* (*Mṅon.*).

འབྲུག II: the mythical winged dragon, creature which gives its name to one of the members of the series of twelve animals in kalendar cycle. གཡུ་འབྲུ་སྔོན་པོ *gyu-ḥbru sṅon-po* blue-dragon (*Glr.*). འབྲུག་སྐད *ḥbrug-skad* or འབྲུག་སྒྲ मेघस्वर, परिघोष the cry or sound of the dragon; thunder. འབྲུག་གི་མཆེ་བས་སོ་ཡི་ནད་འཇོམས the dragon's tusk cures toothache. འབྲུག་རྒྱབ་ཆུང་ *ḥbrug-rgyab-chuṅ* a kind of Chinese satin with embroidered figures of dragons on it; འབྲུག་རྒྱབ་ཆེན་མོ *ḥbrug-rgyab chen-mo* satin with larger figures of dragons.

འབྲུག་སྒྲ་ཅན मेघनाद possessing the voice of thunder; n. of a son of Rāvana king of Lanka.

འབྲུག་སྒྲའི་གར *ḥbrug-sgraḥi-gar* as met. = རྨ་བྱ *rma-bya* peacock (*Mṅon.*).

འབྲུག་རྗེ *ḥbrug-rje* also called ནང་ལྷ *naṅ-lha* n. of a *Sa-ḥdag* or demon monster.

འབྲུག་པ *ḥbrug-pa* (Dukpa) 1. a native of Bhutan (*Jig. 26*). 2. the thunderers or the sect of Buddhists inhabiting Bhutan; often also styled in Tibet ལྷོ་འབྲུག་པ; is one of the Nyingma or unreformed schools. The *Ḥbrug-pa* school of Buddhism originated from the lamas *Gliṅ-ras Pad-ma Rdo-rje* and *Chos-rje Gtsaṅ-pa Rgya-ras-pa*. The latter according to the advice of his spiritual teachers founded the monasteries of *Kloṅ-rdol* and *Ḥbrug* and agreeably to the inspiration of his tutelary deity founded the monastery of Ralung. At the time of erecting the second monastery, a great thunder storm took place from which circumstance it was called འབྲུག *Ḥbrug*. The monks of *Ḥbrug* monastery became famous for their learning and spread Buddhism in the wild mountainous country of Bhutan founding monasteries there; whence from that time Bhutan came to be known as the country of *Ḥbrug* (*Dúg*). The Bhutanese still follow the teachings of *Gtsaṅ-pa rgya-ras-pa* (*Grub.* ང, *17*). འབྲུག་བར *ḥbrug-bar* the middle sect of the *Ḥbrug-pa* school. འབྲུག་སྨད *ḥbrug-smad* the lower or later sect of the *Ḥbrug* school; also = lower Bhutan.

འབྲུག་མོ *ḥbrug-mo* मेषी [1. an ewe. 2. *Nardostachys jatamansi*]*S.*

འབྲུག་ཞབས *ḥbrug-shabs* or འབྲུག་ཞབས་དྲུང་ *ḥbrug-shabs-druṅ* seem to be the proper terms for the ecclesiastical ruler of Bhutan known in Indian official circles as the Dharma Rāja of Bhutan.

འབྲུག་གཟིག *ḥbrug-gzig* (འབྲུག་གཟིག་རུས་པས་ཁྱི་མ་གྲོག་བྱུས་འཇོམས) a species of leopard found in Bhutan the bones of which are used as antidote to cancerous sores and dog bites.

འབྲུག་ཡུལ *Ḥbrug-yul* or ལྷོ་འབྲུག *Lho-ḥbrug* the country of Bhutan, occupying the Himalayan region east of Sikkim and west-north-west of Assam.

འབྲུག་བསྐྱོད विक्षोभ [agitation]*S.*

འབྲུག་ཤིང་ *ḥbrug-śiṅ* n. of a plant: འབྲུག་ཤིང་འབྲས་བུས་ཆར་འབེབས་ཀླུ་ནད་སེལ the fruit of '*duk-shing* removes illness caused by *lu* brought forth by the rain.

འབྲུད་པ *ḥbrud-pa*, = འདྲུད་པ, to rub; also: to fill up: ཁང་བུ་འབྲུད་པ་པོ *khaṅ-bu ḥbrud-pa-po* (*Situ. 85*).

Digitized by Google

འབྲུབ་ཁུང་ *hbrub khuṅ* = སྲེག་ཁུང་ होमकुण्ड the sacrificial fire-pit used in Tantrik religious rites: འབྲུབ་ཁུང་ནི་སྔགས་པའི་སྲེག་ཁུང་ (*Ṅag.* 51) fire-pit in which the Ngagpa lamas burn clarified butter in sacrificial ceremonies.

འབྲུབ་པ *hbrub-pa* gen. with ཆུ to overflow, to gush forth (*Mil.*); ཆུ་འབྲུབ to flow over.

འབྲུབས་བུ་ཐུ་བ (ཚེམ་རིས) सूचिकर्म needle work.

འབྲུམ *hbrum* any berry on trees or shrubs: རྒུན་འབྲུམ *rgun-hbrum* grape; སེ་འབྲུམ *se-hbrum* hip (fruit of wild brier) in Sikk., in W. = pomegranate.

འབྲུམ་པ *hbrum-pa* or འབྲུམ་བུ *hbrum-bu* विस्फोटक a pock or pustule. འབྲུམ་ནད *hbrum-naḍ* small-pox, the commonest and most dreaded of all diseases in Tibet, transmission of which into India by traders *viâ* the Sikkim passes has only lately been in any way checked by fumigating bales of merchandise and by ordering compulsory vaccination of incoming traders at Yatung near the Jelep Pass. The colloq. term for small-pox is "*lhandrum.*" འབྲུམ་བུ་འཇོམས [illegible] n. of a tree the bark of which is used in small-pox; འབྲུམ་བུ་བུ་མོ किटिभ [a species of leprosy]*S.* འབྲུམ་ལྷ་མོ *hbrum-lha-mo* the goddess who causes the disease of small-pox.

འབྲུམ་ཕོ་ལྷ *hbrum-pho-lha* n. of a district in Tsang where Pholha Thaiji was born (*Loṅ.* ཉ, 16). འབྲུམ་ཕོ་ལྷ་པ་བསོད་ནམས་སྟོབས་རྒྱས the full name of governor Phalha Thaiji.

འབྲུས instr. of འབྲུ also an abbr. of འབྲུམ་བུ.

འབྲེ *hbre* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, 2). འབྲེ་ཀོ་དོ་ལུང *Hbre-ko do-luṅ* another place in Tibet (*Loṅ.* ཙ, 2).

འབྲེ་བ *hbre-wa* pf. and imp. བྲེས *bres* to screen off, to spread over, to envelop.

འབྲེག་པ *hbreg-pa* pf. བྲེག *breg* or བྲེགས *bregs*, imp. བྲོག *brog* or བྲོགས *brogs* to lop off, prune; amputate: སྐེ་འབྲེག་པ to cut off at the neck; ཕོ་མཚན་འབྲེག་པ to excise the membrum virile; most frq. in reference to the hair, to cut off, to shave: མགོ་དང་ཁ་སྤུ་འབྲེག་མཁན one who shaves the head and moustache.

འབྲེང་དཔལ་གྱི་བློ་གྲོས *Hbreṅ-dpal-gyi blo-gros* n. of a Buddhist saint of Tibet (*Deb.* ཀ, 2).

འབྲེང་པ *hbreṅ-pa* चर्मबन्धनी leather or hide strap; འབྲེང་བཅིངས བද्ध [bound, connected]*S.* འབྲེང་རིལ *hbreṅ-hril* = ཀོ་ཐག་རིལ་སྒྲིལ་བ straps or ropes made of hide thongs twisted together (*S. kar.* 179).

འབྲེང་བ *hbreṅ-wa* frq. for འབྲང་བ *hbraṅ-wa*.

འབྲེལ་པ *hbrel-pa* सम्बन्ध connection, union, conjunction, but only in certain applications. 1. connection between cause and effect, used also for effect, consequence, efficacy: སྨོན་ལམ་གྱི་འབྲེལ་པ the efficacy of prayer (*Mil.*); འཇོག་པ *hjog-pa* to apply, make use of it (*Mil.*). 2. the vascular and nervous system conjunctively, the two systems in their totality. 3. genitive case, the sixth case of Tibetan Grammarians, འབྲེལ་པའི་སྒྲ *hbrel-paḥi-sgra* the termination of it: ཀྱི *kyi*. 4. a small quantity, a little, a bit: ཟས་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ཞིག་དགོས I want a little bit to eat; ཆོས་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ཐོབ་པ to snatch up a little bit of religion (*Jä.*).

འབྲེལ་བ I: *hbrel-wa*, vb. intrs. to adhere together, to combine, to become connected, to meet together: རྩ་དང་རུས་པ་ཙམ་འབྲེལ་བ connected only by veins and bones, nothing but skin and bone (*Dzl.*); རྐང་ལག་གི་སོར་མོ་རྣམས་ཀྱང་ངང་པའི་སོར་མོ་ལྟར་འབྲེལ་བ *rkaṅ lag-gi sor-mo-rnams kyaṅ ṅaṅ-paḥi sor-mo ltar hbrel-wa* her fingers and toes adhered together like the toes of a goose (*Pth.* 127, *b*).

Digitized by Google

བོད་དང་རྒྱའི་འབྲེལ་རྒྱ the connection with, or the intercourse between Tibet and China; འབྲེལ་གཏམ *hbrel-gtam* gossipings at meeting (on the road) (*Mil.*). དེ་དང་ལུས་འབྲེལ་བ *de-dañ lus-hbrel-wa* to cohabit with him or her (*Glr.*); ལྷན་དུ་འབྲེལ་བ་བསྟན་བུ་སྐྱེས they having cohabited, a child was born (*Jä.*). འབྲེལ་མེད *hbrel-med*, असम्बद्ध unconnected. འབྲེལ་མེད་དུ་སྨྲ་བ *hbrel-med-du smra-wa*, भिन्नालाप unconnected talk, irrelevant speech. འབྲེལ་མཚུངས་པ *hbrel-mtshuñs-pa*, सतीर्थ [a fellow religious student.]*S.*

འབྲེལ་ཟབ་པ *hbrel-zab-pa*, सहित [together, in company]*S.*

འབྲོ་གོ *hbro-go* (acc. *S. Lex.* འབྲོ་གོ अश्वगन्ध) n. of a medicine said to resemble mare's dung [*Scripus kysoor*]*S.* འབྲོ་གོ་ཞེས་པ་ནི་རྟ་ལྕི་འདྲ་བས་སོ།

འབྲོ་ལོ་ཙཱ་བ *Hbro-lo-tsa-wa* n. of Lo-tsä-wa who was a native of འབྲོ (or *Dö.*).

འབྲོག *hbrog*, (དབེན) अरण्य, अटवी solitude, wilderness, uncultivated land, esp. summer pasture for cattle in the mountains. འབྲོག་སྐྱོང་བ *hbrog-skyoñ-wa*, to attend to a mountain dairy; འབྲོག་ཁྱི *hbrog-khyi* herdsman's dog, a huge fierce mastiff; འབྲོག་དགོན *hbrog-dgon*, कान्तार (*A. K.* 111 20) monastery in the solitudes of mountains generally kept up by the Dok-pa. འབྲོག་སྟོང *hbrog-stoñ*, open pasture lands on the tops and slopes of mountains. འབྲོག་སྣམ *hbrog-snam* a coarse blanket made and used by the Dok-pa people: འབྲོག་སྣམ་གྱི་གོས་གཉིས་བརྩེགས་གྱོན་པ *hbrogsnam gyi gos-ñis brtsegs-gyon-pa* he was dressed in two-fold clothes of *Dok* blanket (*A.* 130).

འབྲོག་པ *hbrog-pa*, (*Dok-pa*), गोप, गोपाल herdsman, shepherd, etc., particularly the nomadic Tibetans who live in tents on the moors and upland valleys of Tibet, tending cattle and earning a subsistence therefrom. They are found all over Tibet, keeping each tribe or section to its own grounds; and are in various ways much superior to the husbandmen and cottagers of the country. They export wool and pay taxes in butter to the Tibetan Government. འབྲོག་ཕྲུག *hbrog-phrug*, a herdsmans child, a boy tending cattle—in W. now used as a nickname; འབྲོག་མི *hbrog-mi*, a herdsman; འབྲོག་མོ *hbrog-mo*, गोपी a female Dok-pa; འབྲོག་ཤད *hbrog-shad* rude, rough, boorish; འབྲོག་ཤད་སྔོན་པ *hbrog-shad snon-pa* to be rude, etc. (*Sch.*). འབྲོག་ལྷས *hbrog-lhas* गोष्ठ a fold for cattle.

Syn. ཕྱུགས་སྐྱོང *phyugs-skyoñ*; བ་ལང་བྱང *ba-lañ-byrañ*; རྐང་བཞིའི་ནོར་ལྡན *rkañ-bshihi nor-ldan*; ཕྱུགས་ཀྱིས་ཕྱུག *phyugs-kyis-phyug*; ཕྱུགས་ལྡན *pdyugs-ldan*; བ་ལྡང་དབང་ཕྱུག *ba-ldañ dwan-phyug*; བ་འཇོ *ba-hjo*; འཇོ་མཁན *hjo-mkhan*; ལྕག་ཐོག *lcag-tog* (*Mñon.*).

འབྲོང *hbroñ*, (*dong*) = གཡག་རྒོད *gyag-rgod* चामरव्यालमृग 1. wild yak (*Poephagus grunniens*); བྱང་ཐང་དང་ལྷ་ཁྲིའི་འབྲོང the yak of Jangthang; འབྲོང་འབྲི *hbroñ-hbri* wild yak-cow, འབྲོང་ཕྲུག *hbroñ-pkrug* a yak-calf, འབྲོང་ཀོ *hbroñ-ko* a wild-yak's skin or leather. 2. v. འབྲོང་བ.

འབྲོང་ཁྱགས་ལ *Hbroñ-khyags La* the well-known Dong-khya Pass, the top of which is 18,420 ft. altitude, giving access from the Lachung valley in the extreme N.E. of Sikkim into that part of Tibet which lies at the northern head of the Chumbi valley. The name signifies "frozen wild-yak pass," being so called from a troop of yak having been once overtaken by a storm on the pass and having been there found frozen to death.

Digitized by Google

ˌ འབྲོང་པ *hbroñ-pa* = ཞེ་ས་བསྙེན་པ, བསྙེན་བཀུར attending to, to wait upon, to serve. ལྷ་ཡི་བུ་མོས་འབྲོང་བ་ being attended to by celestial damsels (*Bçes-sprin*).

འབྲོང་རྩེ *Hbroñ-rtse* n. of a prosperous large village with a monastery and an ancient palace four storeys high belonging to the family of *Shape* Phala. It stands about 10 miles N. N. W. of Gyang-tse, on the Nyang river (*Loñ.* ༤, *8*).

འབྲོང་བཟའ *hbroñ-bzah* n. of the fifth wife of king *Khri-sroñ ldehu-btsan* (*Loñ.* ༤, *8*).

འབྲོམ *hbrom* an ancient family in Tibet in which was born འབྲོམ་སྟོན་རྒྱལ་བའི་འབྱུང་གནས Bromston the founder of the sovereign hierarchy in Tibet in the beginning of the 11th century A.D.

འབྲོས་པ *hbros-pa* pf. འབྲོས or བྲོས *bros*, fut. འབྲོས or འབྲོས་པར་འགྱུར, to run away, to escape; བྱེར་བྲོས་པ ran away, fled from, took to flight; ཕར་ཚུར་འབྲོས་པ to run hither and thither; འབྲོས་པའི་གནས or འབྲོས་ས place of refuge; fig. མིག་ཁུང་དུ་བྲོས his eye are sunk (*Jä.*). འབྲོས་སུ་འཇུག to make one run away; to drive away. The perf. བྲོས *bros* must not be confused with བྲོས the perf. of བྲོ་བ *bro-wa* to smell. In *Tangyur*, *mdo*, *xxiii*, *180*, occurs a sentence with both verbs: མི་ཞིག་སྤྲུལ་པས་བྱིན་པ་བཞིན་བྲོས་པར་དེ་ནས་ཁོང་ཚུར་འབྲོས་པར་བྱེད་པ.

རྦ *rba* or དབའ *dbah*, waves.

རྦ་ཀློངས *rba-kloñs*, and རྦ་རླབས id.

རྦ་རག *Rba-rag* n. of a place in Tibet: (*A. 117*). རྦ་མི་རག *rba-mi rag* for the better class of men in *Rba*; (*D.R. 11, 18*).

རྦད *rbad* 1. a large species of eagle. 2. *W.* crutch = འཁར་ག. 3. rough and hoarse; རྦད་སྒྲ *rbad-sgra* a harsh voice; cf. རྦད་རྦོད *rbad-rbod*. 4. quite, wholly: རྦད་གསོད་པ *rbad-gsod-pa* or རྦད་ཚེར་གསོད་པ *rbad-tser gsod-pa* to cut off entirely, to extirpate (*Jä.*); རྦད་སྐྱོགས *rbad-skyogs* residue, residuum, drugs, husks, etc. (*Jä.*).

རྦད་པ *rbad-pa*, imp. རྦོད *rbod*, to set on, incite: ཁྱི་དམ་ལ་བྱི་རྦད་པ to instigate a dog against wild animals and incite a demon to do mischief to an enemy. Also = མནན་གཏང་བ to send some calamity or disease by means of witchcraft, etc.: མ་མོའི་རྦོད་གཏོང་ brings down visitations of the *Ma-mo* fiends.

རྦད་རྦོད *rbad-rbod* thick, dense, close: སྐྲ་རྦད་རྦོད thick hair, (*Jä.*).

རྦབ *rbab* a rolling-down, also རྦད, *e.g.*, རྡོ་རྦབ *rdo-rbab* loose stones rolling down; རྦབ་ཞི་བས after the rolling of detritus had ceased (*Mil.*).

རྦོད *rbod* སྐུལ་བ; v. རྦད་པ *rbad-pa*.

ལྦ་བ *lba-wa* 1. wen, goitre. 2. large knots in, or excrescences on, trees; on account of their speckled appearance often turned into drinking-bowls or cups.

ལྦུ་བ *lbu-wa*, also དབུ་བ *dbu-wa*, a bubble, foam, froth, scum; ཆུ་ལྦུ *chu-lbu* id.; ལྦུ་ཅན or frothy, foamy frost-covered; producing little scum; to scum or skim off (*Cs.*); a friend is like water bubbles (*Jä.*); it sends up bubbles.

སྦ *sba* v. སྦ་བ *sba-wa*. secret, hidden; also སྦ་གསང་ *sba-gsañ* secret and concealed.

སྦ་དཀར *sba-dkar* a kind of linen cloth (*Btsii.*).

Digitized by Google

སྦ་རྟིར *sba-rtir* lining of tea-pots, tea-cups, etc., with brass or gilt (*Rtsii.*).

སྦ་ཐག *sba-thag* rope made of twisted cane.

སྦ་བ *sba-wa* 1. a common form of the vb. སྦེད་པ *sbed-pa* to hide, q. v. 2. or more fully འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ *hdoms-kyi sba-wa*, sbst. the privy-parts. 3. n. of a place in *Khams* (*Loń.* ཀ, *17*).

སྦ་ཚ *sba-tsha* the residue of mustard seed after oil has been pressed out.

སྦ་ཚང་ *sba-tshań* oil-presser's house, the hut where oil is pressed out, as in Gyangtse.

སྦ་ལུ་མིག་བྱིལ *sba-lu mig-byil* an insect (*Rtsii.*).

སྦག་པ *sbag-pa* pf. སྦགས *sbags* imp. སྦོགས *sbogs* to saturate, stain; to defile, pollute: དྲི་མས་སྦགས་པ polluted with dirt; དྲི་བཟང་གིས་སྦགས་པ saturated with perfume (*Rtsii.*).

སྦང་བ *sbań-wa* 1. v. སྦོང་བ *sboń-wa*. 2. malt from which beer has been brewed; སྦང་སྐོམ *sbań-skom* id. dried.

སྦངས *sbańs* 1. dung of large animals, such as horses, yak, deer of large size; especially also རྟ་སྦངས, བོང་སྦངས dung of horses and asses; fresh dung of cows, yaks, &c., is more correctly ལྕི་བ or ལྕི་བ. སྦངས་ལུད dung manure; སྦངས་སྐམ dung dried for fuel. 2. ཆུ་ཤིག་ཤིག wet, flowing: ཆར་པས་སྦངས wet with rain. སྦངས་གླུམ *sbańs-glum* = ཆང་གི་གླུམ wet malt (*Rtsii.*). སྦངས་རྟམ *sbańs-rtam* the refuse barley when beer has been brewed out of it.

སྦབ *sbab* a species of bird (*Rtsii.*).

སྦབ་ཙ *sbab-ca* a certain number or quantity of trading articles, *e.g.*, of paper, a quire, a bundle of matches, etc. (*Jä.*).

སྦམ་པ *sbam-pa* pf. སྦམས *sbams*, imp སྦོམས *sboms*, to place together, to collect: སྨྱུག་མ་གཅིག་ཏུ་སྦམ་པ་གཅིག་ཏུ་སྦམ་པ to keep together in one place; སྨྱུག་མ་སྦམས་པ་འདྲ *smyug-ma sbams-pa-hdra* like reeds laid together (*Vai-sń.*)

སྦར་བ *sbar-wa* v. སྦོར་བ *sbor-wa*.

སྦར་མོ *sbar-mo* v. སྤར་མོ *spar-mo*.

སྦར་ཡས *sbar-yas* [illegible] n. of a number.

སྦལ *Sbal* 1. a province of southern Mongolia: ཧོར་གྱི་བར་ཀྱི་མཐའ་ན་ཡོད (*G. Bon. 4*). 2. muscles: ལག་པའི་སྦལ the soft muscles of the palm of the hand.

སྦལ་པ *sbal-pa* भेक, मण्डूक a frog; also erroneously कर्क the crab. སྦལ་ཆུང་ *sbal-chuń* or སྦལ་ལྗོང་ *sbal-ljoń* a young frog, tad-pole (*Cs.*); སྦལ་ཆེན *sbal-chen* a lizard; སྦལ་ནག *sbal-nag* toad (*Rtsii.*).

སྦལ་པ་ཅན *sbal-pa-can* जयन्त [a kind of tree, *Sesbana grandiflora.*]*S.* སྦལ་པ་ལག་པ *sbal-pa lag-pa* the root of a medicinal plant: སྦལ་པ་ལག་པས་གཅིན་འགགས་པ་སེལ the plant *sbal-pa lag-pa* cures obstruction of urine.

སྦས *sbas* or སྦས་པ गुह्य, गूढ, गुप्त secret, confidential; སྦས་ཚིག *sbas-tshig* words that are suppressed, concealed (*Mńon.*).

སྦིག *sbig* a kind of wild animal (*Rtsii.*).

སྦིད་པ *sbid-pa* 1. corrupt form of སྤྲིད་པ *sprid-pa*. 2. in Tsang, for སྦུད་པ bellows, instrument for blowing a fire.

སྦུ་གུ *sbu-gu* 1. hollow, cavity; the narrow interior of anything, a tube. 2. a hollow stem or reed: པད་མའི་སྦུ་གུ་ལ་གནས་ནས་སྡོད་ཀྱི། མི་གཙང་འདམ་རྫབ་ནང་དུ་ཇི་ལྟར་འཇུག having dwelt on the stem of the lotus how could you go into that mire of filth (*Hbrom.* ཕ, *28*).

སྦུ་བ *sbu-wa* v. ལྦུ་བ *lbu-wa*. སྦུ་བ་ཅན *sbu-wa-can* अक्षत [unhurt, safe]*S.*

སྦུ་ལ་ཁ *sbu-la-kha* 1. the japanned or coloured leather imported into Tibet from China. 2. the sable, *Mustela zibellina* (*Jä.*).

Digitized by Google

སྦུག *ṣbug* or སྦུག་པོ *ṣbug-po* the innermost part of a house where treasures are kept; གཏེར་སྦུག or མཛོད་ཀྱི་སྦུག *ṃdsoḍ-kyi-ṣbug* treasure-safe.

སྦུག་ཆོལ *ṣbug-chol* or སྦུབ་ཆལ *ṣbub-chal* large bell-metal cymbals; there are three kinds of སྦུག་ཆལ *ṣbug-chal* in use in Tibet. (1) ཧོར་སྦུག *hor-ṣbug* cymbals imported from Mongolia; (2) རྒྱ་སྦུག *ṛgya-ṣbug* Chinese cymbals; (3) བལ་སྦུག *bal-ṣbug* cymbals manufactured in Nepal.

སྦུག་པ *ṣbug-pa* to penetrate, to perforate, to pierce into: སྦུག་རྩ་ལོན་པ *ṣbug-ṛtsa lon-pa*= ནང་གི་རྒྱུ་རྐྱེན་དུ་གོ་བ to understand the secret of any matter, to penetrate into the real object or import of anything (*Yig. k.*).

སྦུགས *ṣbugs*= སུབས་ कोश; (རྩ་རྒྱའི) hollow stalk, a tube; hole, excavation, interior space: སྦང་བུའི་སྦུགས tubular cavity, conduit, sewer, in *C.*; སྦུག་ཏུ་ནོར་སྦ་བ *ṣbug-tu nor ṣba-wa* to hide treasures in a recess. སྦུགས= སང་སེང་ *saṅ-seṅ* hole for inserting the handle of an instrument; གཤངས་ཀྱི་སྦུབས་གཉིས *çaṅs-kyi ṣbubs-gñis* the pair of nostrils. སྦུགས་སྤེལ་བ=ནང་སྤེལ་བ व्याकोश [expanded, blossomed]*S.* བྲག་ལྷ་ཀླུ་སྦུགས *brag-ḷha ḳlu-ṣbugs* a shrine in Lhasa on the side of Chag-po Ri where is a cave sacred to nagas.

སྦུགས་དམ *ṣbugs-dam* or སྦུགས་འབྱར *ṣbugs-ḥbyar* =སྦུགས་ཀྱི་ཕྱག་དམ *ṣbugs-kyi phyag-dam* the royal seal: ལམ་ལྷན་པའི་སྦུབ་འཆམ་སྨོན་རྒྱན་སྦུགས འབྱར་བསྟོན་མེད་ཅི་ཡིན་པ་ཡི་འགྲོ་སྐར་གནས་ཆུག་མེར་བདང་ (*D. çel. 7*).

སྦུགས་རྩ *ṣbugs-ṛtsa* नाडी the pulse; སྦུགས་སྦྱང་ =སྦྱང་སྦྱང་ चर्वण [the act of tasting]*S.*

སྦུང་སྦུང་ *ṣbuṅ-ṣbuṅ* many in one place, a heap; མང་སྦུང་འཆི་བ་ཉིན་ཕུར་ many people died in one place (*A. 151*). སྦུངས་ཆེ *ṣbuṅs-che* अधृष्य [unassailable]*S.* སྦུད་ཧྲར *Ṣbuḍ-hrar* n. of a place in Tibet (*Deb. 41*).

སྦུད་པ *ṣbuḍ-pa*=བཀོལ་བ་དབུགས་འབྱིན་པ (*Ṃṅon.*) भस्त्रा; skin-bellows, used in blowing the hearth. Tibetans always using dried dung of cattle for fuel, the bellows is an indispensible article, and usually consists of two skin-bags squeezed together so that the compressed air passes through a tube into the fire (*Jä.*). སྦུད་པ་འབུད་པ *ṣbuḍ-pa ḥbuḍ-pa* to blow or work the bellows. སྦུད་མཆུ *ṣbuḍ-ṃchu* the tube or iron-mouth of a bellows.

སྦུན་པ *ṣbun-pa* 1. v. *ṣpun-pa*. 2. ཤུན bark of trees, the peel of fruit, pod or husk of grain (*K. d.* ཤི, *16*).

སྦུན་གཏེར *ṣbun-ġter* 1.=དོན་མེད་པ *don-meḍ-pa* or སྙིང་པོ་མེད་པ meaningless, without substance, hollow, vain (*Lìç.*). 2. a small building in the style of a monument, in which sacred writings are deposited (*Jä.*).

སྦུན་རྩིས *ṣbun-ṛtsis* a very high rate of interest, fifty per cent.

སྦུབ་ཁོང་ *ṣbub-khoṅ* a hollow ball.

སྦུབ་ཆོལ *ṣbub-chol* v. སྦུག་ཆལ=རོལ་མོ (*Jig. 18*).

སྦུབས་འབྲས *ṣbubs-ḥbras* the nutmeg.

Syn. སྦུབས་སྐྱེས *ṣbubs-ṣkyes*; སྦུབས་ཅན *ṣbubs-can* (*Ṃṅon.*).

སྦུར་པ *ṣbur-pa* or སྦུར་འཁྱོག *ṣbur-ḥkhyog* the beetle: སྦུར་འཁྱོག་སྦང་བའི་དུག་འཇོམས་ཞུ་ལྕགས་འཛིན.

སྦུར་མ *ṣbur-ma* chaff, husks. སྦུར་མའི་མེ་ཕྱང་ང परिगतकणिकाग्नि, तुषानलाग्नि slow fire kept up with chaff (*S. Lex.*).

སྦུར་ལེན *ṣbur-len* n. of a kind of gem. སྦུར་ལེན་མིག་གི་རབ་རིབ་ནད་ལ་ཕན the *bur-len* gem is useful in cataract of the eye. སྦུར་ལོང་

Digitized by Google

sbur-loṅ, पुष्पराग [a topas]*S.* (*S. Lex.*). གསེར་གྱི་སྦུར་ལོང་ *gser-gyi sbur-loṅ* (*D.R.*).

སྦེ་ག *sbe-ga*,=སྦེ་ཁ ལུས་ཀྱི་རྩལ་སྦྱོང་ physical exercises, athletics, etc. སྦེ་བ *sbe-wa* to scuffle, to wrestle; *sbe-kha*=ཁམས་རྩང་རྩོད་པ or དཔའ་རེ་བྱེད་པ trial of strength between combatants (*Rtsii.*).

སྦེ་སེར *Sbe-ser* a place situated to the S. W. of Lhasa with a monastery, formerly the seat of Lama རྔོག་སྟོན་ལེགས་པའི་ཤེས་རབ *Rṅog-ston Legs-paḥi çes-rab* (*Loṅ.* ཞ, *4*).

+ སྦེག་པ *sbeg-pa* ཀྲུས lean, lank, thin.

Syn. དངོས་ངན་པ *dṅos-ṅan-pa*; ཤ་ཆུང་བ *ça-chuṅ-wa*; སྐེམ་པ *skem-pa*; རིད་པ *rid-pa* (*Mṅon.*).

སྦེད་པ *sbed-pa*, or སྦ་བ *sba-wa*, pf. སྦས *sbas*, imp. སྦོས *sbos*, to hide, conceal, cover: གཏེར་དུ་སྦེད་པ to conceal as a treasure, མཛོད་དུ་སྦེད་པ to hide in a store-house; ཡི་གེར་བྲིས་པའི་གཏེར་སྦས་ཀྱི and treasures which had been recorded in writing became hidden (*Pth. 128*). དམག་གི་ཚོགས་ནགས་སུ་སྦེད to conceal troops in a wood; ས་འོག་ཏུ་སྦེད hide in the ground; ཡོན་ཏན་གཏེར་དུ་སྦེད་པར་བྱེད assiduously conceals his excellent qualities (*Ḥbrom.* ཁ, *41*).

སྦེད་མ *sbed-ma* 1. any property or article that is hidden not made public; concealed treasure that has come to light. 2. गोपा the veiled woman, n. of a wife of Buddha, which name is also translated as ས་འཚོ་མ *Sa-tsho-ma*.

སྦོ *sbo* the upper part of the belly; སྦོ་ཚིལ fat from it; སྦོ་རྐུན་པ *sbo-rkun-pa* pick-pocket *C.* (*Jä.*).

སྦོ་ཁྭ་ཆི *sbo-khwa-chi* (Mongol term) an ambassador, envoy: རྒྱལ་པོ་བྱེ་བའི་ཞབས་ཕྱི་དང་སྦོ་ཁྭ་ཆི་སོགས་མགོ་འདྲེན་པ the leading men, such as the orderlies of the reigning king and the ambassadors (*D. çel. 10*).

སྦོ་བ *sbo-wa* pf. སྦོས *sbos*=འབོ་བ to swell up, to distend: ལྟོ་བ་སྦོས the belly is swollen, turgid; སྦོ་འབྲོག་པ to wheeze from inflation (*Jä.*).

སྦོགས་པ *sbogs-pa* v. སྦག་པ *sbag-pa*.

སྦོང་བ *sboṅ-wa* 1. pf. སྦངས *sbaṅs* fut. སྦང་ *sbaṅ* to steep in water, to soak, to drench (*Jä.*). 2.=སྤོང་བ *spoṅ-wa* to abstain from.

སྦོད་གཏོང་ send for! or བཏང, one who has been sent for.

སྦོད་པ *sbod-pa* a tassel, tuft (*Jä.*).

+ སྦོན་པ *sbon-pa*=ཟ་བ *za-wa* to eat.

སྦོམ་པོ *sbom-po* or སྦོམ་པ=རགས་པ *rags-pa* of large dimensions, big, bulky, thick; considerable; also=ཞེང་ཆེ་བ very broad: ཞེན་པ་ཡི་དགའི་ཚོར་བ་སྦོམ་པོ་ཐོབ he obtained considerable satisfaction and great encouragement (*Yig. k. 88*). སྦོམ་ཕྲ *sbom-phra* dimensions, size, breadth; སྦོམ་ཕྲ་མཉམ་པ of equal thickness (*Ya-sel. 35*); སྐྱེས་མེད་འགྱུར་བ་མེད་སྤྲོའི་ཚོར་བ་སྦོམ་པོར་འཁྲུངས (*Yig. k.*).

སྦོམ་དགའ་མ *sbom-dgaḥ-ma* n. of a Buddhist nun on account of whose misconduct Buddha had to enjoin restrictions for the guidance of nuns (*K. du.* ཏ, ཞ, ཏ,).

སྦོམ་པའི་རྩ་བ་ཅན ऋक्षक (*S. Lex*). [1. bulky. 2. the grass or reed *Saccharum cylindricum.*]*S.*

སྦོར་བ *sbor-wa*, pf. and at times pres. སྦར *sbar* 1. to light, kindle, inflame: མེ་སྦོར་བའི་ཁྱོགས་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི kindling the fire all round the circle. 2. to transfer, transfuse: ས་ནས་གཞན་སྦོར་བ to remove from one place to another.

སྦོར་ལོ *sbor-lo*; *Anemone polyantha* in *Lh.*

སྦོམ་པ a swelling in the bone (*S. Lex.*).

Digitized by Google

སྦྱང་བ bşyaṅ-wa, v. སྦྱོང་བ şbyoṅ-wa. སྦྱངས་པ धौत, अवधूत washed, used; also (ཡོན་ཏན་ལྟ་བུ) practised, disciplined. སྦྱངས་པའི་རྡོ་བ धौतशिला washed and cleaned stone. སྦྱངས་པའི་མོན་ནན་ལ་གནས་པ=ཉན་ཐོས (Mñon.). One who remains satisfied with qualifications acquired by practice or study; a term signifying a *Çrāvaka*; སྦྱངས་པའི་ཡོན་ཏན धूतगुण: talents or qualification kept up, used or practised [ascetic practices]*S*. སྦྱངས་ཚགས filtered, purified by filtraiion.

སྦྱར་པ *şbyar-pa* n. of a species of poplar.

སྦྱར་བ *şbyar-wa* a secondary form of སྦྱོར་བ *şbyor-wa*: སྨན་སྦྱར་བ to mix up or prepare medicine; ཤོག་བུ་སྦྱར་བ to paste paper; ཚིག་དོན་སྦྱར་བ to attach, apply meaning to words. སྦྱར་ཀ་བྱེད་པ=བསྐྱིས་པ to borrow. སྦྱར་ཐུག कृपण, [misery]*S*. སྦྱར་དུ་རུང་བ समुदागम [full or complete knowledge]*S*. སྦྱར་མ संसृष्ट mixture, anything mixed or joined together. སྦྱར་སྦོམ *şbyar-şbom* परिमल pomade, perfumery. སྦྱར་བ 1. (ཚིག་མཚམས་ལྟ་བུ) योजन, सन्धि joining together, སྦྱར་བ་ལས་བྱུང་བ=संयोजक; 2.=སྦྱབ་པ समुदायन [in collection, in ascent]*S*. 3. (ཟས་ལྟ་བུ) संयुक्त mixing up ingredients, as in food, medicine, etc. སྦྱར་བའི་ཆང་ wine or beer prepared from two or three ingredients; སྦྱར་བའི་སྤོས incense or incense sticks made of two or three perfumes.

སྦྱིག་པ *şbyig-pa* to tie, knot: ཐག་པས་སྦྱིག་པ *thag-paş şbyig-pa*.

སྦྱིན་པ *şbyin-pa* I: vb., pf. and imp. བྱིན *byin* 1. to give, bestow, make a present of: རིན་ལ་བྱིན་ནོ he offered as a price མ་བྱིན་པར་ལེན་པ to take what is not given. 2. to add, to sum up (*Vai. kar*).

Syn. སྟེར་བ *şter-wa*; གཏོང་བ *gtoṅ-wa*. *Mñon.*

སྦྱིན་པ II: sbst. दान gift, present, alms; སྦྱིན་པ་བྱིན་ཅིག། དེ་ནས་ཁྱེད་ལ་ཡང་སྦྱིན་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ bestow gifts, then shall gifts be obtained by you (*N. T.*, *St. Luke* vi *38*) སྦྱིན་པ་རྣམ་པ་བཞི the four kinds of gift or alms:—(1) ཟང་ཟིང་གི་སྦྱིན་པ of goods; (2) ཆོས་ཀྱི་སྦྱིན་པ of moral and religious instructions; (3) མི་འཇིགས་པའི་སྦྱིན་པ of protection; (4) བྱམས་སོགས་སྦྱིན་པ presenting affection, love, etc. སྦྱིན་གཏེར a charitable person; སྦྱིན་གཏོང་ *şbyin-gtoṅ* distribution of gifts, སྦྱིན་གཏོང་ཆེན་པོ་བྱེད་པ to make gifts to a large number of people, also of valuable things to monasteries, etc. སྦྱིན་དུ་མི་རུང་བའི་དངོས་པོ་ལྔ the five articles which are not fit to be presented and should not be made gifts of:—མཚོན arms, ཆང wine, དུག poison, བུད་མེད women, ཆོས་མ་ཡིན་པ anything that is not *dharma* (*K. du.* པ, *78*). སྦྱིན་པ་རོལ་ཕྱིན दानपारमिता charity carried to its furthest limit, *i.e.*, unlimited charity; སྦྱིན་པའི་རང་བཞིན दानमय [full of charity]*S*.

སྦྱིན་བདག *şbyin-bdag* दानपति a patron, more especially a dispenser of gifts, a layman manifesting his piety by making presents to the priesthood.

སྦྱིན་གནས *şbyin-gnaş*=མཆོད་གནས दक्षिणीय the objects worthy of gifts, *i.e.*, beings to be worshipped by offerings are:—ལྷ a deity, *Bodhisattva*, *Arhat*, etc., རྗེ་བཙུན a Buddhist saint or sage or object of reverence, མཆོད་པའི་རྟེན worshipful objects, ཡོན་གྱི་གནས religious symbols, images, *caitya*.

སྦྱིན་པ་རྣམ་བཅུ the ten possessions of the Buddhist which he should be ready to bestow:—(1) རིན་ཆེན precious things such as gold, silver, gems; (2) ཡོ་བྱད furniture, utensils etc.; (3) ཟས articles of food; (4) བ་གླང་ his ox; (5) རྟ horse; (6) གླང་ཆེན elephant; (7) བུ་མོ his daughter; (8) ས་གཞི land; (9) འདོད་པའི་ཆུང་མ (this may be his mistress); (10) རང་གི་ཤ his own flesh. The instances of the last two items are

Digitized by Google

where a *Bodhisattva* performs acts of Dāna-pāramitā (as found in legendary stories) and are therefore considered as not applicable in ordinary life—so in the *Vinaya* a woman is prohibited as an article of gift. The case of one's body forming an object of gift, which is the outcome of sin (ཀུན་ནས་བསླང་བ), is applicable to only a *Bodhisattwa* who has no business to remain in the mortal tenement (*Lam-rim. 221*).

སྦྱིན་པ་པོ *sbyin-pa-po* दायक giver, alms-giver, offerer of a gift. Syn. གཏོང་ཕོད *gtoṅ-phod*; དཔལ་སྡུག *dpal-sdug*; སྦྱིན་རླབས་ཅན *sbyin-rlabs-can*; ཤིན་ཏུ་སྦྱིན་བྱེད *çin-tu sbyin-byed*; རབ་ཏུ་འགོད *rab-tu-hgod*; རབ་སྟེར *rab-ster*; སྦྱོད་པོ *sbyod-po*; གཏེར་མེད་མཆོད་སྦྱིན *gter-med-mchod sbyin*; རིས་མེད་སྟེར *ris-med-ster* (*Mṅon.*).

སྦྱིན་པའི་ཡུལ *sbyin-pa-hi hul* objects of charity:—སྐྱབས་གནས་བླ་ཆེན supreme objects of refuge; ཕོངས་པ་དང་ཕྱུག་པ those who are poor and destitute; བསྔགས་འོས those who are praise-worthy, མཛའ་བ respected friends, parents, etc; བཀུར་འོས respectable persons (*Mṅon.*).

སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མདོ the Sûtra on Dāna Pārmita (*K. d.* ང, *122*) delivered by Buddha at the request of the *Bodhisattva Mahāsattva* རིའི་རྒྱལ་དང་། རིའི་རྒྱལ་དང་། ཆུ་གཏེར་དང་། ཟླ་བ་ཟླ་བ་ནས་ཞེས་...བའི་ཡོན་ཏན་ཀྱི་...(this *Bodhisattva's* name is unusually long).

སྦྱིན་མའི་ལྷ་མོ *sbyin-mahi lha-mo* दक्ष the goddess of gifts; a lunar mansion.

སྦྱིན་སྲེག *sbyin-sreg* होम, आहुति burnt offerings as made by *Tantrik* Buddhists; སྦྱིན་སྲེག་པ होता the offerer of such; སྦྱིན་སྲེག་གི་རྫས आज्य clarified butter, articles necessary for burnt sacrifices. སྦྱིན་སྲེག་གི་ཡམ་ཤིང *sbyin-sreg-gi yam-çiṅ* यज्ञकाष्ठ first wood necessary for the offering. སྦྱིན་སྲེག་དགའ་བ स्वाहा प्रिय [lit. "one fond of oblation" i.e. fire] *S.* སྦྱིན་སྲེག་མཆོད་སྦྱིན་རྣམས་ཀྱི་མཆོག *sbyin-sreg mchod-sbyin rnams-kyi-mchog* (*K. du.* ཁ, *190*) *Homa* is the chief of all fire-sacrificials.

Syn. ཤིང་བུ *çiṅ-bu*; བུད་ཤིང *bud-çiṅ*; ཚིམ་བྱེད་ཤིང *tshim-byed-çiṅ*; ཡམ་ཤིང *yam-çiṅ*; ཧོམ་ཤིང *hom-çiṅ*; བྱིན་ཟའི་ཤིང *byin-zahi-çiṅ*; ཤུགས་ཀྱི་ཤིང *shugs-kyi-çiṅ*; ཕྲ་མོ་ཤིང *phra-mo-çiṅ*; སྦྱིན་སྲེག་ཤིང *sbyin-sreg-çiṅ* (*Mṅon.*).

སྦྱོང་བ *sbyoṅ-wa* pf. སྦྱངས, སྦྱང ग्रस, शोधन 1. to clean, remove by cleaning, clear away; like འདག་པ प्रक्षालन, washing off esp. སྡིག་པ་སྦྱོང་བ to wash off or purge sin; འཁྲུ་སྦྱོངས curing diarrhœa (*Lex.*); རང་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་ཤེས་རབ the knowledge how a man may be purified by his own doings. 2. to take away, to subtract: དྲུག་ཅུ་ལེགས་མཐས་སྦྱང་ནི (*Vai. kar.*) 60 being subtracted. 3. to exercise, to train, བློ *blo* one's mind, ཁ one's mouth, hence ཁ་སྦྱང eloquence (*Mil.*); སྔོན་ཆད་སྦྱངས་པ་ཐོང་བའི་མཐུས by dint of formerly cultivated abilities (*Glr.*); ད་དུང་སྦྱང་དགོས that must be practised still better; རྩིས་ལ་སྦྱང་བ to learn mathematics (*Pth.*); འཇགས་སྦྱང་བྱེད་པ to accustom, familiarise. སྦྱོང་ཐར *sbyoṅ-thar*= སྦྱོང་འདར་བྱེད་པ to perform magical practices (*Rtsii.*). སྦྱོང་བ་སྦྱོང་མཁས་གཏོ [a priest skilful in offering oblations] *S.* སྦྱོང་བྱེད་གཉིས *sbyoṅ-byed-gñis*=ཐར་ནུ *thar-nu* and དུར་བྱིད *dur-byid* (*Sman. 450*). སྦྱོང་རིམས *sbyoṅ-rims*=འཁྲུ་ནད diarrhœa which is of four kinds, རླུང་ཁྲག, རླུང་མཁྲིས་དང་ཆུ་བཀན and རླུ་བསྡོམ).

སྦྱོར་བ *sbyor-wa* I:=*sdeb-pa* (*Mṅon.*). pf. and fut. སྦྱར *sbyar* 1. to affix, attach, fasten together; to put close to, to apply: སེམས་ལ་སྦྱོར་བ to impress on the mind: རེས་འགའ་དེ་ཚེ་ཤང་པོ་བསྡད་པ་ར་ཀ་རྒྱུག་ཁ་སྦྱོར་ཞིག sometimes he

Digitized by Google

as a little boy eight years old would fasten to his mouth a covering of fur lined with silk; སྐུ་འདྲའི་གཟུགས་བརྙན་དེ་སྦྱར་ནས having fastened the head on the body of the image. Also fig.: ཁོ་བ་ལ་རྒྱུག་སྦྱར་བྱེ་བསམ་པ་བཅར་ཏེ conceiving the idea of bringing trouble on them. དཔའ་མོ་གཉིས་སྦྱོར་བ to unite the two sexes; ཆར་ཡིབ་ཟུམ་ནས་བསྡད་ཙ་ན་གཉིད་དུ་སོང་བའི་མི་ལམ་དུ་སློབ་དཔོན་པདྨ་བྱོན་ནས་སྦྱོར་བ་མཛད་ཅིང་དངས་བསྒྱུར་ཏེ having taken shelter from the rain, on sitting down she fell asleep; but in a dream the teacher Padma came and having connection with her bestowed seed. ཟ་བའི་སྒྲ་མ་སྦྱར་ཡང་ also without the word ཟ་བ being added. 2. to conjoin, connect, combine (used with དང་) ཁ་དང་ཁ་སྦྱར་སོང joined mouths, kissed; དམག་གི་ཆེད་དུ་བོད་མི་རྣམས་དང་རྒྱ་མི་རྣམས་སྦྱོར་བ་བྱེད for the purposes of war the Chinamen should unite with Tibetans. It is in this sense of the word that we find a sort of adverbial use of the forms སྦྱོར་ལ *sbyor-la* and སྦྱོར་དང་ signifying 'along with him,' 'together with him', 'as well': ངས་བུ་མོ་བཏང་དེ་སྦྱོར་བ་ར་ལུག་སོང་. I sent the girl, and the goats and sheep went along with her; བླ་མ་འདིར་ཕེབས་ཀྱི་སྦྱོར་ལ་ཡིག་ཆུང་དེ་ཁྱེར་སོང་ as the lama was coming here, he brought the letter with him.

སྦྱོར་བ *sbyor-wa* II: 1. to prepare, get ready, adjust, accommodate one's self to (and thus, as we see, practically identical in meaning with སྦྱོར་བ I.): ཞེས་པ་རིམ་པ་དེ་དག་དང་མདང་པར་སྒོ་འཇུག་པའི་སྦྱོར་བ་བཟང་དམན་པ་རྣམས་བཅད་ནས་རྣལ་འབྱོར་ཆེ་མའི་ལམ་ལ་སྦྱོར་བར་མཛད་དོ next, in order to harmonise the direct way of entrance and those series of vehicles, he caused to be prepared for progress the higher Naljor ascetics without neglecting those that were of the lowest degree of stedfastness; ཕུག་ཕུག་དེར་ཟས་སྦྱོར་བྱུང་ in that cave they made ready the victuals; སྐུ་ཡི་འདངས་ཀྱིས་ཡིག ཆད་དང་སྦྱོར་མ་བྱུང་ your subjects have not complied with the agreement. 2. to establish, confirm, make stedfast, settle; བར་མ་སྣ་ཚོགས་བར་མའི་རབ་འབྲིང་ཐ་མ་གསུམ་དེའི་ལམ་ལ་སྦྱོར་བ་དང་ he confirmed in the right way those human beings of the middle classes who were intellectually, superior, mediocre, and inferior, respectively; རེས་འགའ་ཁྱད་པར་གྱི་སྦྱོར་བའི་སྐབས་ཡང་མཛད་དེ in making people stedfast on several particular occasions he would act like this.

སྦྱོར་བ III: प्रयोग, योग sbst. 1. ནན་ཏན in study or religious observances; assiduity, application. 2. union, connection, conjunction with something else; hence, the joining together of letters, the mingling of drugs in medicine, the linking of subjects into a set or pair, the pairing of animals, also coition and sexual union of human beings. 3. coincidence, agreement, harmony, parallelism, analogy: གཟའ་སྐར་འགྲོད་པའི་སྦྱོར་བ auspicious coincidences, the conjunction of the stars and planets for harmonious connection (marriage). 4.=སྒྲུབ་འགྲིག་པ arrangements, plan, preparation: མཚན་མོ་གསོད་པའི་སྦྱོར་བ་བྱས་པ་ལ (*A. 67*) at night when they had made an arrangement to kill. སྦྱོར་བ་བཞི the four preparations are:—ཚོགས་བསགས་པ accumulation of merits; སྡིག་པ་སྦྱོང་བ the purification of sins; ཆོས་སྐྱོང་མཆོད་པ worshipping with recitation of Buddhist scriptures; གདོན་ལ་གཏོར་མ་སྦྱིན་པ the offering of *torma* to evil spirits.

སྦྱོར་ཀློག *sbyor-klog* spelling of words and reading (*Situ. 55*).

སྦྱོར་བརྒྱ་པ *sbyor-brgya-pa* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

སྦྱོར་དུག अतियोग [in medicine, excessive union or mixture] *S.*

སྦྱོར་བ་ཉེར་བདུན *sbyor-wa ñer-bdun* the twenty seven སྦྱོར་བ coincidences in astrology: (1)

Digitized by Google

སེལ་བ *sel-wa*; (2) མཛའ་བོ *mdsaḥ-bo*; (3) ཚེ་དང་བ *tshe-daṅ-pa*; (4) སྐལ་བཟང་ *skal-bzaṅ*; (5) བཟང་པོ *bzaṅ-po*; (6) ཤིན་ཏུ་ སྦྲངས་པ *çin-tu sbraṅs-pa*; (7) ལས་བཟང *las-bzaṅ*; (8) འཛིན་པ *ḥdsin-pa*; (9) སུག་རྔུ *sug-rṅu*; (10) སྦྲངས་པ *sbraṅs-pa*; (11) འཕེལ་བ *ḥphel-wa*; (12) ངེས་པ *ṅes-pa*; (13) ཀུན་འཇོམས *kun-ḥjoms*; (14) དགའ་བ *dgaḥ-wa*; (15) རྡོ་རྗེ *rdo-rje*; (16) གྲུབ་པ *grub-pa*; (17) ཤིན་ཏུ་ལྷུང་བ *çin-tu lhuṅ-wa*; (18) མཆོག་ཅན *mchog-can*; (19) ཡོངས་འཇོམ *yoṅs ḥjom*; (20) ཞི་བ *shi-wa*; (21) གྲུབ་པ *grub-pa*; (22) བསྒྲུབ་བྱ *bsgrub-bya*; (23) དགེ་བ *dge-wa*; (24) དཀར་པོ *dkar-po*; (25) ཚངས་པ *tshaṅs-pa*; (26) དྭང་པོ *dwaṅ-po*; (27) འཁོན་འཛིན *ḥkhon-ḥdsin* (*Rtsii.*).

སྦྱོར་བྱེད་མ *sbyor-byed-ma* 1. a woman in general. 2. a prostitute (*Mṅon.*).

སྦྱོར་ལྡན་མ *sbyor-ldan-ma* = སྐར་མ་རྒྱལ constellation Puṣyā (*Mṅon.*).

སྦྱོར་རྩེ *Sbyor-rtse* or སྦྱོར་ར་རྩེ *sbyor-ra-rtse* n. of a village situated to the south of Lhasa (*Yig. k. 10*)

སྦྲ *sbra* or སྦྲ་གུར *sbra-gur* पञ्चकुटी (རྩིད་པས་ བརྩམས་པ) also called ཕྱུ་རའི་གུར the black yak-hair tent in which the Dok-pa people of Tibet live: རྐྱང་ཐང་ནང་བའི་ནང་དུ་སྦྲ་གཉིས་ཕུབ་ཀྱི (*A. 120*). སྦྲ་ཐག *sbra-thag* yak-hair tent-rope; སྦྲ་སྣམ་ *sbra-snam* yak-hair blanket (*Rtsii.*); སྦྲ་པ *sbra-pa* inmate of yak-hair tent; སྦྲ་ཡོལ *sbra-yol* curtains made of yak-hair; སྦྲ་ཤིང་ *sbra-çiṅ* frame work of a yak-hair tent. 2. = ཉ་ཆེན पञ्जर [a cage]*S.*

སྦྲ་ལྷ *sbra-lha* n. of a *Sa-bdag* monster.

སྦྲག་པ *sbrag-pa* = མཉམ་དུ་བསྡམས་པ, pf. སྦྲགས *sbrags*; to lay or put a thing over or by the side of another: ཐམས་ཅད་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་བསྡམས་པའི་སྦྲགས *sbrags* means putting all things together on one side (*Ṅag. 53*).

སྦྲགས་མ *sbrags-ma* 1. a hay-fork. 2. onjunction, combination: ཤ་དང་པགས་པ་སྦྲགས་མ flesh and skin in combination; དཔོན་ཆེན་ཕུན་ཚོགས་པས་བླ་དཔོན་སྦྲགས་མ་བྱས Phun-tsog the great chief joined the head lama (*J. Zaṅ.*).

Syn. སྦྲག་མ *sbrag-ma*; མཐུན་མོང་ *mthun-moṅ*, also གཉིས་སྦྲེལ *gñis-sbrel*; ཟུང་སྦྲེལ *zuṅ-sbrel.*

སྦྲགས *Sbrags* n. of a village in Lhokha on the Bhutan border (*Rtsii.*).

སྦྲང་ *sbraṅ* for སྦྲང་རྩི *sbraṅ-rtsi* मधु honey; སྦྲང་རྡང་ honey-comb; སྦྲང་ཆང་ honey-beer (*Ṅag.*); སྦྲང་རྒྱས *sbraṅ-rgyas* an offering of honey to the gods, in *Sikk.*

སྦྲང་སྐྱབས *sbraṅ-skyabs* = སྦྲང་ཡབ मशकवारण mosquito curtain.

སྦྲང་གི་རོ *sbraṅ-gi-ro* residuum of honey after having been clarified; also wax.

སྦྲང་ཆར *sbraṅ-char* = འཐམ་ཆར मधुस्रवि slight rain; meal.

སྦྲང་ལྡན वासन्ती [1. n. of deity. 2. a large creeper, *Gaertnera racemosa*]*S.*

སྦྲང་བུ *sbraṅ-bu* भ्रमर flies, bees, etc.; their several names:—སྦྲང་བྱེད *sbraṅ-byed*; སྦྲང་མ *sbraṅ-ma*; སྦྲང་ཆེས་ཉུང་ *sbraṅ-ches-ñuṅ*; སར་གྷུ *sa-ra-sū* सरघ; ཤ་སྦྲང་ *ça-sbraṅ*; ནགས་ཀྱི་སྦྲང་མ *nags-kyi sbraṅ-ma*; ཟ་བྱེད་སྦྲང་བུ *za-byed sbraṅ-bu*; ཚངས་མ *tshaṅs-ma*; དུག་རྭ་ཅན *dug-rwa-can*; བ་ར་ཊ *ba-ra-ṭa*; སྦྲང་གཅོག་ཅན *sbraṅ-gçog-can*; དར་དིར་སྒྲོགས *dar-dir-grogs*; དབྱངས་བྱེད *dbyaṅs-byed*; སྒྲ་བྱེད *sgra-byed*; དབྱངས་སྒྲོགས *dbyaṅs-sgrogs* (*Mṅon.*).

སྦྲང་བྱི *sbraṅ-byi* the marten (*Sch.*).

སྦྲང་མ *sbraṅ-ma* = བུང་བ भ्रमर the honey-bee; སྦྲང་བུག *sbraṅ-bug* bees' nest; སྦྲང་ཚང bee-hive, honey-comb.

Syn. ར་ཡིག་གཉིས་པ *ra-yig gñis-pa*; མེ་ཏོག་འཐུང་ *me-tog ḥthuṅ*; སྦྲང་རྩིའི་བརྟུལ་ཞུགས *sbraṅ-rtsiḥi brtul-shugs*; སྦྲང་རྩི་མྱང་ *sbraṅ-rtsi myaṅ*; སྦྲང་རྩི་སྐྱོང་ *sbra-rtsi skyoṅ*; སྦྲང་རྩི་འདོད *sbraṅ-rtsi-ḥdod*; སྦྲང་རྩིའི་དྲི་མྱང་ *sbraṅ-rtsiḥi dri-myaṅ*; གེ་སར་སྤྱོད *ge-sar-spyod*; རྡུལ་ཉལ *rdul-ñal*; མེ་ཏོག

འཐོར་བ *me-tog ḥthor-wa*; མེ་ཏོག་ཟས་ཅན *me-tog zas-can*; མེ་ཏོག་འབྱུག *me-tog-ḥjug*; རྐང་དྲུག *ṛkaṅ-drug*; བྱིང་ག *bhyiṅ-ga*; བྷྲ་མ་ར *bhra-ma-ra*; ཉམ་ཆུང་དྭང་པོ *ñam-chuṅ dwaṅ-po*; གསུམ་སྒྲ *gsum-sgra*; བཅུད་འཛིན *bcud-ḥdsin*; བཅུད་སྦྱིན *bcud-sbyin*; བཅུད་བརྟུལ་ཞུགས *bcud-bṛtul-shugs*; མི་གནས་འཁོར་འགྲོ *mi-gnas ḥkhor-ḥgro*; གེ་སར་འཛིན *ge-sar-ḥdsin*; རྡུལ་འཆང *ṛdul-ḥchaṅ*; རི་སྐྱེས *ri-skyes*; སྤོས་ངད་ལྡན *spos-ṅad-ldan*; རོ་མྱོང *ro-myoṅ*; མེ་ཏོག་མྱང་བ *me-tog myaṅ-wa*; མེ་ཏོག་ལ་རྩེ *me-tog la-ṛtse*; མཆོག་ཏུ་དགའ *mchog-tu-dgaḥ*; སྦྲང་རྩི་སྤྱོད *sbraṅ-ṛtsi-spyod*; སྦྲང་རྩི་འདེད *sbraṅ-ṛtsi-ḥded*; སྦྲང་རྩིའི་ཟས་ཅན *sbraṅ-ṛtsiḥi zas-can*; སྦྲང་རྩི་སྐྱེས *sbraṅ-ṛtsi-skyes*; སྦྲང་བུ *sbraṅ-bu*; བུང་བ *buṅ-wa* (*Mṅon.*).

སྦྲང་ཤིང *sbraṅ-çiṅ* मधूक (*Hindi* mowā) n. of a tree from the flower of which wine is distilled in India.

Syn. ལེགས་པའི་ཤིང *legs-paḥi-çiṅ*; སྦྲང་གནས་ཅན *sbraṅ-gnas-can*; འོད་ཟེར་མདངས་ཅན *ḥod-zer mdaṅs can*; སྦྲང་རྩིའི་ཏོག *sbraṅ-ṛtsiḥi-tog*; བུ་རམ་མེ་ཏོག *bu-ram me-tog*; མངར་བ་འཛིན *mṅar-wa-dsin*; ཤིང་རིང *çiṅ-riṅ*; སྦྲང་རྩིའི་ལྗོན་པ *sbraṅ-ṛtsiḥi ljon-pa* (*mṅon.*).

སྦྲད་པ *sbrad-pa* = འབྲད་པ *ḥbrad-pa* q. v.

སྦྲམ *sbram* largeness, bulk: ལུས་སྦྲམ་ལ་ལྟོད་དུ་ཆེ *as to his bodily bulk the belly was very corpulent* (*A. 11*).

སྦྲམ་བུ *sbram-bu* unwrought gold, bar-gold: སྦྲམ་བུ་ཞོ་རེ་རེ་ཐོད had each a *sho* of unwrought gold (*A. 20*).

སྦྲིད་པ *sbrid-pa* 1. or སྣ་ནས་སྦྲིད་པ *sna-nas sbrid-pa* to sneeze: སྦྲིད་པ་འབྱུང་ཀྱི་གྲོ when coughing I am seized with a sneezing. སྦྲིད་སྦྱང་སྨན् नस्यकर्म drugs which produce sneezing. 2. to become numb, torpid: ཙོག་པུར་སྡོད་པས་རྐང་པ་སྦྲིད་པ by long squatting the legs become numbed.

སྦྲུད་པ *sbrud-pa* pf. and imp. སྦྲུས *sbrus*, fut. སྦྲུ *sbru*, 1. to stir with one's hand to poke up (fire). 2. to knead རྫི་བ *ṛdsi-wa* (*Cs.*).

སྦྲུམ་པ *sbrum-pa* गुर्विणी, आपन्नसत्वा, गर्भिणी pregnant, big with young; སྦྲུམ་པར་འགྱུར་བ to conceive, to become pregnant, fig. སྦྲུམ་པར་ཚོར་ནས feeling pregnant (*Pth.*); ནུ་བུ་སྦྲུམ་པ་སྦྱང་བས having conceived, being with child (*Jä.*).

སྦུར་ཁྲ *sbur-khra* (or སྦྲུར་ཁྲ *sbrur-khra*): སྦུར་ཁྲ་ཁྱི་སྨྱོན་འཇོམས་པར་བྱེད the worm *sbur-khra* is a cure for hydrophobia.

སྦྲུལ *sbrul* व्याल, सर्प, दंदशूक; सर्प a serpent, snake; སྦྲུལ་འབྲོས་པར་འགྱུར་བའི་སྔགས *sbrul-ḥbros-parḥgyur-wahi-sṅags* the charm to make snakes run away; ཨོཾ་ཧི་ལི་ཧི་ལི་ཧུ་ལུ་ཧུ་ལུ— ཞེས་བ་འདིས་ས་ལ་མནན་པར་ཁ་རླུང་ཕྱུང་བས་སྦྲུལ་འབྲོས་པར་འགྱུར་རོ (*K. g. ś, 52*). this charm when muttered and wind blown on the ground by the lips, will cause a snake to run away from a particular place. སྦྲུལ་འཁྱིལ snake's coil; སྦྲུལ་གྱི་གདེངས ফণা, भोग a snake's hood; སྦྲུལ་གྱི་མཆེ་བ फणिदंष्ट्रा fangs of a snake. སྦྲུལ་གྱི་གདུབ་བུ *sbrul-gyi gdub-bu* फणिवलय a bangle, one made in the shape of a snake's coil.

Syn. མིག་གིས་ཐོས *mig-gis-thos*; གཟར་བུ་མགོ *gzar-bu-mgo*; ཉལ་བྱེད་གཉིད་མི་སད *ñal-byed-gñid mi-sad*; རྐང་ལྦས *ṛkaṅ-sbas*; འཁྱིལ་བ *ḥkyil-wa*; ལོགས་རངས *logs-raṅs*; ས་ལ་འཕྱེ *sa-la-ḥphye*; གདེངས་ཅན་ཆེན་པོ *gdeṅs-can chen-po*; ལྟོ་འཕྱེ *lto-ḥphye*; ལག་འགྲོ *lag-ḥgro*; ལྟོ་འགྲོ *lto-ḥgro*; རྒྱ་གྱུར་འགྲོ *gya-gyur-ḥgro*; བྲང་འགྲོ *braṅ-ḥgro*; འཁྱོག་འགྲོ *ḥkhyog-ḥgro*; ཀུན་འགྲོ *kun-ḥgro*; བ་གླང་སྣ *ba-glaṅ-sna*; ཐིག་ལེའི་སྣ *thig-leḥi-sna*; འཁོར་ལོ་ཅན *ḥkhor-lo-can*; རླུང་ཟས་ཅན *rluṅ-zas-can*; འཕེལ་ཀ་ཅན *ḥphel-ka-can*; ལྕེ་གཉིས་པ *lce-gñis-pa*; ངན་པའི་ཟས་ཅན *ṅan-paḥi zas-can*; ཁུང་དུ་ཉལ *khuṅ-du ñal*; དུག

Digitized by Google

དུག་གི་མཚོན་ཅན་ *dug-gi mtshon-can*; དུག་འཛིན་ *dug-hdsin*; གདེངས་ཅན་ *gdens-can* (*Mṅon.*).

སྦྲུལ་གྱི་མཚོན་ཆ *sbrul-gyi mtshon-cha* = སྟག་གི་སེན་མོ་སྟེ་བདུག་སྤོས་ n. of a vegetable incense called 'tiger's nail' (*Mṅon.*).

སྦྲུལ་ཅན *sbrul-can* = དུ་བ་མཇུག་རིང་ *du-wa mjug-riṅ* a comet (*Mṅon.*).

སྦྲུལ་གཉེར་ཅན *sbrul-gñer-can* = ཤུ་དག *çu-dag* (*Sman-bsdus. 445*).

སྦྲེ *sbre* said by some to be the སྲེ་མོང་ *sre-moṅ* weasel; but acc. to *Sch.* the stone-fox.

སྦྲེ་བོ *sbre-bo* = རེ་བོ *re-bo* or རེ་བ *re-wa* a coarse material manufactured of yak's hair for tent coverings (*Jä.*)

སྦྲེང་བ *sbreṅ-wa* pf. སྦྲེངས *sbreṅs*: to rattle, make shake, vibrate; to play an instrument (*Jä.*): གཞུ་རྒྱུད་སྦྲེང་བ *gshu-rgyud sbreṅ-wa* to jerk the bow-string; བུམ་པའི་ཆུ་སྦྲེང་བ *bum-pahi chu sbreṅ-wa* to shake the water in a bottle.

✝ སྦྲེབས་པ *sbrebs-pa* = སྐོམ་པ *skoms-pa* dry, thirsty.

སྦྲེལ་པོ *sbrel-po* 1. a joint (*D. cel. 7*). 2. an old officer (*Rtsii.*): འབྲེལ་དང་མཛངས་པའི་དོན་གཉེར་སྦྲེལ་པོ་མཁས་པའོ།.

སྦྲེལ་བ *sbrel-wa* to stitch together (paper), to sew on, to fasten on; to bind together, to attach; ལག་སྒྲོག་ལག་པ་སྦྲེལ་ནས *lcags-sgrog lag-pa sbrel-nas* having one's hands shackled together. སྦྲེལ་ཟླ *sbrel-zla* joint official, colleague, comrade: མང་པོང་རེ་རྒྱང་ལ་མ་བསྐྱལ་བའི་སྦྲེལ་བའི་རིགས་པ་དེ་བ་དང་ (*D. çel. 12*); སྦྲེལ་ཟླ་ཅན *sbrel-zla-can* having an assistant.

སྦྲེས *sbres* (*Cs.*) frozen, stiff, hard.

སྦྲོན་པ *sbron-pa* = འབོད་པ pf. སྦྲན *sbran*, 1. to summon, to call, to announce to; སྙན་དུ་གསང་བ to inform, warn; གྲུབ་ཐོབ་ཅིག་ངས་ངོ་མ་ཤེས་ཁོང་རང་གིས་ཚུར་སྦྲན *grub-thob cig ṅas ṅo ma shes khoṅ-raṅ-gis tshur sbran* they summoned hither a hermit whom I was not acquainted with. 2. to sprinkle, to squirt upon.

Digitized by Google

མ

མ I: *ma* 1. the sixteenth letter of the Tibetan alphabet, having the sound of the Sanskrt म or of the English m. 2. Represents the numerical fig.: 16.

མ II: माता, जनयित्री, अम्बा 1. mother; colloq. ཨ་མ *a-ma*; མའི་རུམ *maḥi-rum* womb, matrix; རང་གི་མ་གཅིག་པའི་སྲིང་མོ *raṅ-gi ma-gcig-paḥi sriṅ-mo* full sister by the same mother; མ་གཞན་པའི་སྲིང་མོ *ma gźan-paḥi sriṅ-mo* half sister, step-sister, by another mother (*Jä.*); མ་ཁུ *ma-khu* mother and uncle (*Jä.*); མ་ཆུང་ *ma-chuṅ* mother's younger sister. མ་ཆེན *ma-chen* a mother's elder sister, or father's principal wife (*Cs., Jä.*); མ་གྱར *ma-gyar* step-mother. 2. The original of any document or book is termed the མ་གཞི *ma-gźi* or ཨ་མ *a-ma* while the copy of the same is styled the བུ *bu* son or བུ་དཔེ *bu-dpe*: མ་བུ་མཐུན་པ་འབྲི་བ *ma-bu mthun-pa ḥbri-wa* to copy accurately comparing the original with the copy. Even a railway engine is called ཨ་མ because of the carriages or children following it: ཨ་མ་ཐོན་སོང་ answered a Tibetan woman at Darjeeling when asked whether the train had left.

མ III: in mysticism: མ་ནི་ཆགས་མེད་ངང་པའི་སྒོ། ཆགས་པ་ངང་པས་ཐམས་ཅད་སྤོང་ (*K. g.* ཀ, *43*). མ་ཞེན་པ་འདི་འདོད་ཆགས་ཀྱི་ཐབས། མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཐམས་ཅད་བཟོད། *ma* is symbolic of the want of attachment, or the very opposite of what is ordinarily meant by that feeling. It being devoid of thought, *i.e.* not being comprehensible, tolerates all (*Ḥbum.* ཀ, *283*). Further, we find: མ་ཞེན་པ་ཞེན་དུ་སྤྲོས་པ་བཀག་པ་ཐམས་ཅད་ལ་ཞེན་པ་མེད་པར་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་ཞེན་པ་མེད་པའོ (*K. my.* ཀ, *208*).

མ IV: a root = below, opp. to ཡ *ya*: མ་གི *ma-gi* the lower one, མ་མཆུ lower lip; མ་རྡོ *ma-rdo* = རྨང་རྡོ *rmaṅ-do* foundation stone; མ་རབས *ma-rabs* people of low extraction; མར *mar* down; མ་རི *ma-ri* downwards (*Sch.*); མ་གི་ལ *ma-gi-la* below, down there; མ་གི་ནས *ma-gi-nas* from below, out of the valley.

མ V: 1. the letter མ *ma* is both a negative and a prohibitive particle, and is described thus: མ་ཞེས་པའི་ཡི་གེ་ནི་དགག་པའི་སྒྲ *ma* so-called is the sound which hinders or stops. མ་ཤེས did not know; མ་མཐོང་ not see, not seen; མ་ངལ not tired; མ་ཡིན occasionally contr. into མིན *min*, is not; མ་ལུས nothing left; when *ma* is used in the imperative sense, the root of the present with མ is used: མ་འགྲོ do not go (or colloq. *mandro*); མ is not used with the fut. and pres., but is changed into མི: སྒྲོགས་པར་མི་བྱ it shall not be sounded ཁ་མི་ཕྱེད cannot speak; མི་དེ་དགྲར་མི་བྱ་ they should not make the man their enemy. With the preterite མ *ma* is heard always: མ་སོང་ he did not go, མ་བྱུང་ *ma byuṅ* did not appear; and with the present tense also in conjunction with the words ཡིན, ཡོང, མཆིས, རིང and ཤོག. 2. མ *ma* occurs as a particle added to various roots of sbst. and sometimes, though not always, indicates the fem. gender.

‡ མ་ཀ་ར *ma-ka-ra* मकर a crocodile.

Digitized by Google

‡ མ་ཀོ་ཏ་ཀ *ma-ko-ta-ka* मकोतक; ཤིང་སྐམ་གྱི་ནང་ན་གནས་པའི་སྲིན་བུ a kind of worm living in dry wood (*K. d.* ʼ, *455*).

མ་འཁྲུས *ma-ḥkrus* = མ་བྱོན་པ *ma-byon-pa* not arrived at, not come, not happened.

མ་རྐོ *Ma-ṛko* a country situated to the south of Dhana-s'rī the people of which are said to be naturally mild and also prosperous (*Dsam.*).

མ་སྐྱང *Ma-ṣkyaṅ* a wild mountainous district of Tibet inhabited by herdsmen situated towards the west of Lhasa; also n. of a celebrated lama (*Loṅ.* ʼ *3*).

མ་སྐྱེས *ma-ṣkyes* अज, अनुत्पन्न; unborn, not grown, primeval. མ་སྐྱེས་དགྲ *ma-ṣkyes dgra* अजातशत्रु one of the names of Yudhisthira, the eldest of the Pāṇḍava brothers. Also the son of Rājā Bimbisāra, king of Magadha.

མ་ཁ *Ma-kha* seems to be Mecca.

མ་ཁལ *ma-khal* amount in bushels of grain lent out (*Jä.*).

མ་ཁོངས་སུ *ma-khoṅs-su* on the mother's part, on the maternal side.

མ་ཁོམ་པ *ma-khom-pa* = མི་དལ་བ *mi-dal-wa* without leisure, unrelaxed; suffering uninterruptedly, perpetual suffering (*Yig.*).

མ་ག་དྷ *ma-ga-dha* 1. सूपकार a cook. 2. the ancient name of the country including Behar, Benares, Allahabad, etc.

མ་གར་མ *ma-gar-ma* भिसा [the fibrous root of a water-lily]*S.*

མ་གལ *ma-gal* 1. acc. to *Jä.* in *W.* a poplar tree. 2. the bark of a medicinal plant: མ་གལ་གློ་བའི་ནད་དང་འབྲུམ་པ་སེལ magal cures disease of the lungs and also small-pox.

མ་གི *ma-gi* = མ་ལོགས down below, downward, yonder: མི་མ་གི་ཉི་ཆགས་ཤིང་... the man having become attached to something below cannot be admitted into the religious order (*A. 31*).

མ་གྲིན་བུ་ཁུག་པ་སྐྱེས་པ = གླ་རྩི musk (*Sman. 109*).

མ་གུས་པ *ma-gus-pa* अनादर, अनादर dis-respectful; disregard. མ་གུས་པའི་ཚུལ *ma-gus-paḥi tshul* अनादरवृत्ति disrespectful feelings, dishonourable profession.

མ་མངལ *ma-ṅgal* = ཁའི་མ་ལེ *khaḥi-ma-le*: ཡ་མངལ་ཡ་ལེ *ya-ṅgal ya-le* the upper row of teeth; མ་མངལ་མ་ལེ *ma-ṅgal ma-le* the lower row of teeth (*Ṅag.*).

མ་འགབ *ma-ḥgab* = མི་རུང་བ or མི་འོས་པ rough, rude, wild; also that cannot and should not be done: ... (*D. ṣel, 9*).

‡ མ་རྒད *ma-ṛgad* मरकत emerald.

མ་རྒས་པ *ma-ṛgas-pa* not old; शिलय shelter.

མ་སྒོ *ma-ṣgo* = རྒྱལ་སྒོ *ṛgyal-ṣgo* the principal or main gate, the royal entrance (in Sikk.).

མ་སྒྲུངས་མ་རྩིགས *ma-ṣgruṅs ma ṛtsigs* undissembled impurity, unmitigated uncleanliness: ... the behaviour of a savage is unmixed uncleanliness.

མ་ངེས *ma-ṅes* or མ་ངེས་པ that which is indefinite in all respects; not reliable, uncertain; མ་ངེས་པ་གཉིས *ma-ṅes-pa gñis* द्वानिश्चय two kinds of doubtfulness; མ་ངེས་པ་བཞི *ma-ṅes-pa bẓhi* चतुरनिश्चय the four kinds of doubtfulness or uncertain objects.

མ་བཅོས *ma-ḅcos* not artificial or contrived མ་བཅོས་པ *ma-ḅcos-pa* नैसर्गिक natural.

མ་བཅད *ma-ḅcad* = མ་དབྱེ *ma-dbye* अचलित unshaken; uncut, unhappened.

མ་བཅོས་པ *ma-ḅcos-pa* खल (dry ground).

མ་ཆད *ma-chad* without falling or, being tired or diminished.

མ་ཆེན *ma-chen* the cook in high lamas' or better-class families; མ་གཡོག *ma-gyog* the assistant cook; བདེ་བ་མ་ཆེན *ḅde-wa ma-chen* chief cook in a monastery of large size.

Digitized by Google

མ་བརྗོད *ma-ḅrjod* = མི་འབྱུང་ *mi-ḅbyuṅ* not come to pass.

མ་ཉམས་པ *ma-ñams-pa* not impaired, in full strength; also अविगलित, अदूषित, अक्षत unblamable, uncorrupted, entire.

མ་གཉིས་པ *ma-gñis-pa* द्वैमातुर lit. born of two mothers, an epithet of Gaṇapati the elder son of Mahādeva (*Mṅon.*).

‡ མ་ཏང་ག *Ma-taṅ-ga* the Buddhist *Arhat* of the sect of Kās'yapa who first carried Buddhism into China (*Grub.* ད, *7*).

‡ མ་ཏུ་ལུང་ཀ *ma-tu-luṅ-ka* n. of a plant: མ་ཏུ་ལུང་ཀའི་ཁུ་བ་བུ་རམ་དང་འདྲེས་པས་ལུས་ཀྱི་ན་ཟུག་སེལ་བར་བྱེད the juice of Matuluṅka mixed with molasses would remove pain from the body (*K. g.* ཞ, *47*).

མ་ཏུ་མྱ་ངམ་གྱི་ཡུལ *Ma-tu mya-ṅam-gyi yul* n. of a desert in the neighbourhood of Jalandhara (*Dus-ye. 39*).

མ་གཏོགས་པ *ma-gtogs-pa* = མ་གཏོགས except, besides, not belonging to; ཞིང་མ་གཏོགས་པར་ནོར་རྫས་ཕུན་ཚོགས་ཡང་མང་པོ་ཡོད besides fields he has also plenty of other riches.

མ་ཏྲི་མ་ཏྲིས་ལ་འདེའུ *ma-tri ma-tris la-ḅdeu* a form of prayer of the Bon, corresponding to the *om mani pad-me hum* of the Tibetan Buddhists (*Jä.*).

+ མ་བརྟག་པར་སྨྲ་བ *ma-rtag-par smra-wa* (རྫུན་སྨྲ་བ) false speech, untruth.

མ་ཐ *ma-tha* = ཐ་ན *tha-na* neutral, neutrality: མ་ཐར་ཁ་རོག་མི་འདུག་པར་གསུངས spoke not remaining silent even if he was neutral (*A. 94*).

མ་ཐལ *ma-thal* restraint in speaking, in running, racing, etc. ཚད་རིགས་རྒྱུད་སོགས་མ་ཐལ་ལམ have you been unassuming in power, rank, etc. (*Rdsa. 21*). མ་ཐལ་བར་གྱུར *ma-thal-war gyur* अनतीत not gone beyond, not exceeded.

‡ མ་ཐུ་ར *ma-thu-ra* = བཙོམ་ལྡན मथुरा the city of Mathura in ancient India.

མ་ཐེམ *ma-them*, སྒོའི་ཐེམ་པ་འོག the lower steps at the threshold of a door, below the steps (*Ḥbrom. 53*).

མ་ཐོགས་པ *ma-thogs-pa* अविलम्बित, [without delay, let, or hindrance]*S.*

མ་མཐའ *ma-mthaḥ* = ཐུང་མཐའ *ṫhuṅ-mthaḥ* the last of it; at last.

མ་དད་པ *ma-dad-pa* अश्रद्धा regardlessness, absence of faith.

མ་དྲུག་པ *ma-drug-pa* or མ་དྲུག་གི་བུ *ma-drug-gi bu* षाण्मातुर he who had six mothers, an epithet of Kārtikeya the youngest son of Mahādeva.

མ་དྲོས་པ *Ma-dros-pa* or མ་དྲོས་མཚོ *Ma-dros mtsho* अनवतप्त; the lake Manasarowar otherwise known as མཚོ་མ་ཕམ *Tsho-Ma-pham*, one of a pair of large lakes lying at the foot of the Kailas group, N. of Lipu-lek Pass in West Purang. མ་དྲོས་གནས་ཅན *ma-dros-gnas can*, जलाश्रय that lives in water = ངང་པ *ṅaṅ-pa* swan, goose (*Mṅon.*).

མ་གདན *ma-gdan* 1. ground, basis, foundation; མ་གདན་གྱི་རི་མོ ground-plan (*Jä.*). 2. the original from which a copy is made. 3. ཚོང་ཟོག་གི་མ་རྩ the capital for merchandise.

མ་བདུག་པ *ma-ḅdug-pa* not fumigated; incense not yet offered.

མ་འདྲིས་པ *ma ḅdris-pa* unacquainted, not intimate, stranger; to place confidence in or trust an unknown party and to do service to the wicked; མ་འདྲིས་པ་ལ་ཡིད་བརྟན་དང་ངན་པ་ལ་ཞབས་ཏོག་བྱེད་པ་དང་ are signs of boyishness (*K. du.* ད, *199*). མ་འདྲིས་པའི་མཛའ་བཤེས *ma-ḅdris-paḥi mdsaḥ-bçes* unacquainted friends; མ་དྲིས *ma-dris* = མ་ཞུས *ma shus* अपृष्ट (unworthy of inquiry); མ་དྲིས་པ *ma-dris-pa* अपृच्छित improper; unquestioned.

Digitized by Google

མ་འདྲེས་པ *ma-ḥdres-pa* 1. असम्मिश्र unscattered. 2.=དབྱེར་མེད་པ असम्भिन्न, असम्भेद, केवल, केवला [undivided, absolute, unmixed]*S*.

མ་རྡུ *ma-rdu W*. thorn, prickle, མ་རྡུ་ཅན *ma rdu-can* thorny, prickly.

མ་རྡོ *ma-rdo* (རྒྱ་མ་ལ་འདེགས་པའི་རྡོ *rgya-ma-la ḥdegs-paḥi-rdo*) weight or weighing stone.

མ་སྡམས་པ *ma-sdams-pa* नियोम unrestained; not found.

མ་ན་ནུ་ག་མ *ma-na-nu ga-ma*=འགོག་པ *ḥgog-pa* etc. (*K. ko. 237*).

མ་ན་ཧུ་ན་ཡ *ma-na-hu na-ya* (mystic)=ཀུན་འབྱུང་བ *kun-ḥbyuṅ-wa*.

‡ མ་ན་ཧུ *ma-na-hu* a kind of stone with which tobacco pipes are made in China.

མ་ནིང་ *ma-niṅ* नपुंसक, क्लीब, षण्ढ, पण्डक 1. hermaphrodite, without sexual distinction. 2. eunuch, unable to beget: མ་ནིང་ཕག་མགོ་ཅན a pig-headed eunuch; ईर्ष्यापण्डक jealous eunuch; མ་ནིང་སླ་བྱེད་པ *ma-niṅ sla-byed-pa* षण्डपण्डक eunuch-guard. 3. barren, childless (*Vai-sñ*). མ་ནིང་ཡི་གེ *ma-niṅ yi-ge* the letters of Tibetan alphabet which are said to pertain to no gender, *viz*:—ཀ, ཙ, ཏ, པ, ཙ. ཕོ་མ་ནིང་ *pho ma-niṅ*; མོ་མ་ནིང་ *mo ma-niṅ*; འགྱུར་བ་མ་ནིང་ *ḥgyur-wa ma-niṅ*; འཚོས་པའི་མ་ནིང་ *ḥcos-paḥi ma-niṅ*; རལ་གུ་ཅན *ral-gu-can*.

Syn. མཚན་གཉིས་ལྡན *mtshaḥ-gñis ldan*; མཚན་གཉིས *mtshan-gñis*; མཚན་མེད *mtshan-med* (*Mṅon.*).

‡ མ་ནུ *ma-nu* 1. मनु. 2. n. of a mineral drug (རྡོ་སྨན་ཞིག *rdo-sman shig*) (*Mṅon.*). 3. मनस् the mind (ཡིད): མ་ནུ་འཁུན་པ *ma-nu ḥkhun-pa* (prob. a corruption of མན: ཁུང) grumbling (without any cause). མ་ནུ་ཏ་ཀ *ma-nu ta-ka* (སྨན) n. of a medicine; निम्बक a kind of plant. མ་ནུ་སྒོས་དཀར *ma-nu sgos-dkar* (སྨན་ག་བུར) camphor.

མ་ནུ་སྦྱིན *Ma-nu-sbyin* मानविनी an epithet of the wife of the sun v. ཉི་མའི་བཙུན་མོ (*Mṅon.*).

‡ མ་ཎི *ma-ṇi* मणि (jewel); abb. for ཡི་གེ་དྲུག *yi-ge drug* the mystic six syllables of the Tibetan Buddhists: *Om ma-ṇi pad-me hum* ཨོཾ་མ་ཎི་པད་མེ་ཧཱུྃ. མ་ཎི་འཁོར་ལོ *ma-ṇi ḥkhor-lo* prayer-wheel; also མ་ཎི་ཆོས་འཁོར. The long piles of stone are simply called མ་ཎི in *W.*; but elsewhere "*mendang*."

‡ མ་ཎི་བཀའ་འབུམ *ma-ṇi ḥkaḥḥ-ḥbum* n. of a religious work, the authorship of which is attributed to Avalokites'vara by the *Rñiṅ-ma* sect (*J. Zañ*). But usually ascribed to Srong-tsan Gampo.

‡ མ་ཎི་པ་ཏྲ *ma-ṇi pa-tra* मणिपत्र pure leaf-gold: གསེར་མ་ཎི་པ་ཏྲ་ཞེས་པ་ཆང་ཕུལ presented one handful of pure gold-leaf called *maṇi-patra* (*A. 37*).

‡ མ་ཎི་བྷ་དྲ *ma-ṇi bha-dra* (ནོར་བུ་བཟང་པོ *nor-bu bzaṅ po*) n. of a rich house-holder who was devoted to Buddhism.

‡ མ་ཎི་མ *ma-ni ma*=རོལ་མོ musical instruments like cymbals; མ་ཎི་མ་ཆ་གོ་ཞོ་དྲུག་པ་ཡིན the cost of a pair of cymbals is six *sho* (*Jig.*).

མ་དཔྱད *ma-dpyad*=མ་གཞལ *ma-gshal* अपरिमित immeasurable, that cannot be examined.

མ་སྤོབས *ma-spobs*=མ་བསམ་པ *ma-bsam-pa* without thinking, not hearing or keeping in mind: ཁྲིམས་དང་འདས་མ་སྤོབས་ཀྱིས་བཀའ་ཕུལ་བས་ཟུ་སྣང་བས (*Ḥbrom. 49*).

མ་ཕང *ma-phaṅ* or མ་ཕམ *ma-pham*=མ་དྲོས་པ *ma-dros-pa* lake Manasarowara, or rather the eastern one of the pair of lakes bearing that name: དེ་ནས་པུ་ཧྲངས་ནས་བྱོན་ཏེ་མ་ཕང་གི་ཚོ་རུ་ཞོགས་ཚལ་མཛད thence proceeding from Purang he halted near the lake Maphang for breakfast (*A. 74*). མ་ཕམ་པ *ma-pham-pa* अजित the unconquerable, an epithet of Maitreya, the coming Buddha (*Mṅon.*).

མ་འཕགས *ma-ḥphags* not risen, not exalted =མ་ནོགས *ma-nogs* or མ་ཕྱིས *ma-phyis* अप्रत्यवेक्षा without consideration.

Digitized by Google

མ་བུ *ma-bu* मातापुत्र mother and son: མ་བུ་ཕྲད་པ *ma-bu phrad-pa* meeting of mother and son. མ་བུ་རྩལ་གསུམ *ma-bu-rtsal gsum* three comprising: མ *ma*—ཀུན་གཞི་ཀུན་གཞི kun-gzhi the universal basis, བུ *bu*—ཤེས་པའི་ཤེས intellectual knowledge, རྩལ *rtsal*—སྒྲ་འོད་ཟེར sound and light, the activity of nature. མ་བུའི་འདུ་ཤེས *ma-buḥi ḥdu-çes* the associations of mother and son.

མ་བྱས་པ *ma-byas-pa*=མ་བྱས་པ अकृताभ्यागम. [receiving the fruit of what was not done by one's self. The argument of མ་བྱས་པ *ma-byas-pa* अकृताभ्यागम "coming of not-done work" is advanced to silence those who do not believe in the doctrine of rebirths, for they cannot explain why an infant who has not yet committed any misdeeds is often found to suffer physical pains]*S.*

མ་བྱུང་ *ma-byuṅ* did not appear, the act failed, did not answer the purpose: ཅི་ཡང་མ་བྱུང་ *ci-yaṅ ma-byuṅ* nothing happened, nothing came out of it. མ་བྱུང་བ *ma-byuṅ-wa* अभूत not happening.

མ་འབྱར་བ *ma-ḥbyar-wa* विश्लेष analysis.

མ་མ *ma-ma* 1. धात्री, अम्बा a midwife, children's nurse. There are four kinds of nurses—པང་ན་འཚོ་བའི་མ་མ अङ्कधात्री nurse who carries the child in her lap; ནུ་མ་སྣུན་འཇོམས་མ क्षीरधात्री nurse who gives the child suck from her breast; དྲི་མ་སྦྱང་བའི་མ་མ मलधात्री nurse for cleaning the child's body; རྩེ་སྐྱོང་བྱེད་མ क्रीडापनिकाधात्री; nurse for playing with the child (*K. du.* ཀ, 5). རྒྱལ་པོའི་བཙུན་མོ་ལ་སྲས་བཙས་པས་བཟང་བ་ཞིག མ་མ་བཟང་པོ་བཙལ་དུས་ལ་བབ་ཟེར་བ the king's lady having given birth to a son, he said that it was time to send for a good nurse (*Hbrom. 52*). 2.=རྒྱ་མཚོ *rgya-mtsho* the ocean: མ་མའི་ཕྱོགས་ལ་ཆུ་ཀླུང་རྒྱ་མཚོ་དང་བཅས་པ.

. མ་མི་རྒྱ *Ma-mi-rya* n. of a wild tribe inhabiting the easternmost hills of Assam and the Himalaya and to the east of the Miri people. The males are dwarfish and crooked, the women are pretty-looking. They are fond of meat and salt, and also of human flesh (*Dsam.*).

མ་མུན *ma-mun* abb. of མ་རིག་མུན་པ.

མ་མོ *ma-mo* 1. (སྔགས) मातृका, मातृ, རྩ་བ *rtsa-wa* root, foundation, the origin (*J. Zañ*). 2. प्रपुष [a certain medicinal plant]*S.* མ་མོ་འཛིན *ma mo ḥdsin* मातृकाधर [holder of the *matrikā* or the mystic diagram]*S.* 3. an ewe that has brought forth a lamb. 4. grandmother. 5. a kind of wicked demon; མ་མོ་དགའ་བ་བྱེད་པའི་གདོན *ma-mo dgaḥ-war byed-paḥi-gdon* n. of a fearful demon (*Mñg. 77-79*).

མ་མོའི་མ *ma-moḥi-ma* मातृमाता [mother of a mother an epithet of Pārvati]*S.*

མ་མྱོས་བཞིན *ma-myos-bshin*=མ་འདོད་བཞིན as if not liking or wishing (*Khrid. 68*). མ་མྱོས་པས་འདུལ་བར་བོས་པ *ma-myos-pas ḥdul-war ḥos-pa* अमूढ, विनय: not stupid, modesty.

མ་སྨད *ma-smad* mother and son (or daughter): དེའི་ཚེ་མ་སྨད་གཉིས་ལོངས་པ་ཞིག་བྱུང་བས (*A. 59*). མ་སྨད་མ *ma-smad ma* or པང་ཆོས་སེམས *paṅ-chos sems* n. of a Buddhist nun (*Ya-sel. 31*).

མ་རྨོས་པའི་ལོ་ཏོག *ma-rmos-paḥi lo-tog* wild crop, crop grown without being cultivated; also maize (*Yig.*).

མ་ཞིག་པ v. ཞུང་བ.

མ་ཚང་བ་མེད་པ अविकल not incomplete [not impaired]*S.*

མ་ཚོས་པ *ma-tshos-pa*=རྗེན་པ *rjen-pa* unripe, raw (*Mñon.*).

མ་ཞུ *ma-shu* not melted, not said; མ་ཞུ་བའི་ནད *ma-shu-paḥi nad* or མ་ཞུ་བའི་ནད indigestion.

Digitized by Google

མ་གཞི *ma-gshi*=དོན་གྱི་རྩ་བ subject matter: མ་གཞི་དེ་གང་ནས་བྱུང་ *ma-gshi-de gañ-nas-byuñ* whence has that subject matter arisen? མ་གཞིའི་ཐད *ma-gshihi thad* having regard to the chief subject, or subject matter.

མ་ཟུག་པ *ma-zug-pa*=སེམས་ལ་དྲན་པ to remember, recollect (*Hbrom. 129*).

མ་ཟླུམས *ma-zlums* ཉི་མ met. the sun.

མ་འོངས་པ *ma-hoñs-pa* the future. མ་འོངས་རྡུལ་ཅན *ma-hoñs rdul-can* (བུ་མོ་གཞོན་ནུ་མ) a maiden, a girl just entering the age of puberty (*Mñon.*).

མ་ཡི་མ *ma-yi-ma* grandmother=ཨ་ཕྱི *a-phyi* or ཕྱི་མ *phyi-ma*; the grandmother's mother being called ཡང་ཕྱི *yañ-phyi*.

མ་ཡགས་བྱ *ma-yags bya* to console, give consolatation to one who is in grief: དེའི་དུས་ན་ཡབ་ཡུམ་གྱུར་ནས་དགེ་བཤེས་ལ་མ་ཡགས་བྱ་དྲན་པས he thought of consoling the *Dge-bçes* whose parents had died. (*A. 101*).

མ་གཡོག *ma-gyog* v. མ་ཞོན.

མ་གཡོས *ma-gyos* without hesitating, without wavering, remaining firm; བརྟེན་ཞིང་མ་གཡོས་རྒྱལ་སྲིད་སྐྱོང་ being firm do you govern the kingdom (*Hbrom.* ཁ, *17*).

མ་རན *Ma-ran*=*Morrung* an aboriginal tribe living in the Himalayan Terai and East Nepal districts (*Dsam.*).

མ་རབས *ma-rabs* the lower class of people, the vulgar.

Syn. སོ་སོ་སྐྱེ་བོ *so-so skye-wo*; ཕལ་པ *phal-pa*; རིགས་ངན *rigs-ñan*; དམངས་རིགས *dmañs rigs*; དམན་པའི་རིགས *dman pahi rigs*; གཡུང་པོ *gyuñ-po*; རིགས་མེད *rigs med*; མཚོན་ཆ་བ *mtshon-cha-wa*; ཐ་ཤལ *tha-çal*; ཐ་ཆད *tha-chad* (*Mñon.*).

མ་རི *ma-ri*=དེ་ཙམ་མི་ཐོབ *de-tsam mi-thob* an expression to signify that you will not get so much.

མ་རིག་པ *ma-rig-pa* अविद्या ignorance. མ་རིག་པ་ནི་ཁམས་གསུམ་པའི་ཆོས་མི་ཤེས་པའོ not knowing the things and phenomena of the three worlds constitutes Avidyā (*K. d. 356*).

Syn. མི་ཤེས *mi-çes*; མ་རིག *ma-rig*; ང་ཡིར་འཛིན *ña-yir-hdsin*; དངོས་འཛིན *dños-hdsin*; བདག་འཛིན *bdag-hdsin*; རིག་མིན *rig-min*; མ་རྟོགས *ma-rtogs*; མ་ངེས *ma-ñes*; མ་གོ་བ *ma-go-wa* (*Mñon.*).

མ་རུ *Ma-ru* or རྨ་རུ n. of a castle and monastery in the N.E. quarter of Lhasa.

མ་རུ་རྩེ *ma-ru-rtse* 1. n. of a medicinal fruit which cures the disease of worms: མ་རུ་རྩེ་སྲིན་ནད་སེལ་བར་བྱེད. 2. n. of a country (*Pth.*).

མ་རུང་པ *ma-ruñ-pa*=གདུག་པ *gdug-pa* སྨར, ཕྱུར, གཏུམ [mischievous]*S.* མ་རུངས་པ *ma-ruñs-pa* untractable, coarse, furious; ཡུ་བོ cunning, sly, deceitful (*Mñon.*).

མ་རེ *ma-re*=རེ་བ་མ་བྱེད *re-wa ma-byed* do not expect, be hopeless.

མ་རེག *ma-reg* or མ་རེག་པ=མ་ཟུག་པ not touching or untouched: ཆུའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་མ་རེག་པའི་བར་སྣང་ the intermediate space which has not touched the clouds or sphere of water (*Ya-sel. 39*).

མ་རེངས་པ *ma-reñs-pa* v. མ་རུངས་པ.

མ་ལ *ma-la* 1. moreover, furthermore, presently, just now: མ་ལ་བདག་གིས་ན་མུ་སྟེགས་ཅན་རྣམས་ལ་མཐོ་ཙམ་བྱས་སོ now I consider the *Tirthikas* (Brahmans) of about a span measure, *i.e.*, very unimportant. 2. in ཀྱེ་མ་མ་ལ call of compassion, or fatigue. ཀྱེ་མ་ཀྱེ་ཧུད *kye-ma kye-hud* हा खेदम oh, alas.

མ་ལ་མཁན *ma-la-mkhan* in *Ld.* snake-charmer, conjurer.

‡ མ་ལ་ཏི *ma-la-ti* मालती n. of a flower [*Jasminum grandiflorum*]*S.* (*K. g.* ཚ, *82*).

Syn. ས་ཡི་རྐང་པ *sa-yi rkañ-pa*; བརྒྱ་འཇིགས *brgya-hjigs*; རྩ་རྩེ་ཤིང *rtsa-rtse-çiñ* (*Mñon.*).

Digitized by Google

‡ མ་ལ་ཡ *ma-la-ya* मलय ; བསིལ་བ *bsil-wa* cool, cool breeze.

མ་ལ་ཡ་ཙེ *ma-la-ya-tse* in *Ld.* a small lizard (*Jä.*).

‡ མ་ལ་ཡར་སྐྱེས *ma-la yar-skyes* मलयज ; ཙནྡན་དཀར་པོ white sandal wood.

མ་ལ་ཡར་གནས་མོ *ma-la-yar gnas-mo* मलयवासिनी an epithet of Durga the wife of Mahes'vara (*Mṅon.*).

མ་ལག *ma-lag* 1. active, quick. 2. in *Ld.* somersault; colloq. : མ་ལག་རྒྱག་བྱེད་པ to perform a somersault, play the tricks of a mountebank, to roll on the ground with legs turned up, as do horses, etc.

མ་ལམ *ma-lam*=སར་ལམ high road, broad passage *W.* (*Jä.*).

མ་ལུས *ma-lus*=ཀུན་རིལ་གྱི *kun-ril-gyi* निखिल all, entire (*A. k. 1-2*). མ་ལུས་རྒྱལ་པོ *ma-lus rgyal-po* सार्वभौम a universal king.

མ་ལེགས་པ *ma-legs-pa* असुभ bad, unfortunate : རྒྱལ་པོ་ལ་སྤྱོད་པ་ཧུར་བ་མ་ལེགས a rash and hasty action in a king is unfortunate ; ཁྱིམ་པ་ལ་ལོ་ཏོག་མ་བྱུང་ན་མ་ལེགས it is bad for a house-holder if the harvest fails (*K. du.* ད, *201*).

‡ མ་ལེམ *ma-lem* in *Sikk.* for माला garland=ཕྲེང་བ *phreṅ-wa.*

‡ མ་ཤ་ཀ *ma-ça-ka* माषक, माषिका the small red seed-bean of Nepal; a berry used for weighment of gold and silver.

‡ མ་ཤའི་འདབ་མ *ma-çahi hdab-ma* माषिपर्णी [माषिपर्णी a plant *Hemionites cordifolia*] *S.*

མ་ཤེས་དགུ་ཤེས *ma-çes dgu-çes*=མ་དྲན་དྲན་པ &c.

‡ མ་སུ་རཀྵ *Ma-su rakṣa* a great ethical writer of Buddhist India, a translation of whose works in Tibetan is to be found in *Tan d.* ཀོ, *203.*

མ་གསན་ཚུལ *ma-gsan-tshul* (ཐོས་བཞིན་མ་ཐོས་པར་འདུར) conniving at ignorance (of information); hearing anything to show as if one has not heard it : འཕགས་འདྲེན་དུ་འགྲོ་བའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་ནའང་མ་གསན་ཚུལ་དང་ if any shameful or humiliating news arrived still to assume not to have heard it (*D. çel. 7*).

མ་ཧ་ལིང་ཀ *ma-ha liṅ-ka* a kind of shoes used in India during Buddha's time (*K. my.* ཀ, *175*).

‡ མ་ཧེ *ma-he* महिष buffalo; མ་ཧེ་མོ *ma-he-mo* female buffalo : མ་ཧེ་ཡི་རྭ་ནི་འོད་ལ་མི་ཕན་པར་བྱེད the horn of the buffalo cures the disease of shunning the light (*K. my.* ཀ, *68*).

Syn. འཇིགས་པ་འབུབ *hjigs-pa hbu-pa*; རྡུལ་ལྡན་མིག *rdul-ldan-mig*; ཆུར་འདྲེས *chur-hdres*; ས་རྙལ *sa-ñal*; རྟ་ཡི་དགྲ *rta-yi-dgra*; གཤིན་རྗེའི་བཞོན་པ *gçin-rjehi bshon-pa*; རོལ་པ་ཅན *rol-pa-can*; ཁྱུ་མཆོག *khyu-mchog*; མིག་དམར *mig-dmar* (*Mṅon.*).

‡ མ་ཧཱ་ཀཱ་ར *ma-hā kā-ra* 1.=महाकार a great figure. 2.=ཕྱུགས་ཆེན་པོ *phyugs chen-po* (mystic) (*K. g.* ཀ, *28*).

‡ མ་ཧཱ་ནཱི་ལ *ma-hā nī-la* महानील n. of a precious stone (*K. d.* ཀ, *136*).

‡ མཱ་ཏྲི་ཀ *mā-tri-ka* n. of a wild animal (*K. d. 374*).

‡ མཱ་ཤཱ་ཏུ་ཤཱ *mā-çā tu-çā*, སཾ་ཤཱ་མ *saṅ-çā-mā*, སརྦ་ད་ཏྲ་བི་ར་ཏྲི *sar-wa da-tra bi-ra-tri* is a mystic formula for Vais'ravana [let blessings be to me, O all-giving hero!] *S.*

‡ མཱ་སི་ཏ *Mā-si-ta* said to be the n. of a Mahomedan teacher born in Mecca, so perhaps Mahomed (*S. Lam. 34*).

མག་པ *mag-pa* जामाता, जामातृ son-in-law. མག་མལ *mag-mal* bed-clothes of bridegroom, also the bed-room of the bridegroom. In *W.* the word *mak-mal* as in Hind.=velvet.

མང་དཀར *Maṅ-dkar* n. of a place in Tsang (*Deb.* ཀ, *26*).

Digitized by Google

མང་བཀུར་རྒྱལ་པོ *Mań-bkur Rgyal-po* or རྒྱལ་པོ་མང་པོས་བཀུར་བ *Rgyal-po Mań-po bkur-wa* the first king of the world who was elected by the common consent of the people.

མང་སྐྱེས *mań-skyes* as met. pig, wild boar; that gives birth to many young ones (*Mńon.*).

མང་ཁུར་མ *mań-khur-ma* a presentation scarf of superior quality (*Btsii.*).

‡ མང་ག་ལམ *mań-ga-lam* བཀྲ་ཤིས well-being; = བཀྲ་ཤིས *bkra çis* auspicious, good.

མང་གུ་ར *mań-gu-ra* n. of a fish of red colour about a span in length.

མང་གེ་མོ *mań-ge-mo* long ago, long since (*Cs.*).

མང་སྒར *mań-sgar* 1. a military encampment. 2. n. of a fort in Mańyul: དེ་ནས་བཙན་པོ་ཁྲི་བཀྲ་ཤིས་མང་སྒར་དུ་བྱུང་ངམ (*A. 88*).

མང་ཇ *mań-ja* tea given to the assembled monks on the occasion of a religious service.

མང་དུ *mań-du* = ཕལ་ཆེར *phal-cher* ཕྲ་, ཕྲིན plenty, enough, a compound of མང་ and དུ being used exactly like མང་པོ *mań-po*; མང་མང་དུ *mań-mań-du* = མང་པོ་མང་ in great quantity or in large number: སླར་ཡང་མང་མང་མཛད་པ་དང་ again they did it more and more (*Hbrom. 52*). མང་དུ་ཐོས་པ *mań-du thos-pa* བཧུ་ཤྲུ་ཏ:, བཧུ་ཤྲུ་ཏ a Buddhist monk who has heard many sermons and has read many sacred books; such learned man has five qualifications: (1) ཐུང་པོ་ལ་མཁས་པ, (2) ཁམས་ལ་མཁས་པ, (3) སྐྱེ་མཆེད་ལ་མཁས་པ, (4) རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ལ་མཁས་པ, (5) དེའི་གདམས་ངག་དང་རྗེས་སུ་བསྟན་པ་གཞན་ལ་དག་ལས་པ་མ་ཡིན (*K. d.* ཀ, *166*)

མང་པོ *mań-po* བཧུ, ཤིམས, ཕྲ adj. much, many; also used as adv. for མང་པོར as in: ཁྲག་ནི་མང་པོ་ཟག་ཅིང་ bleeding profusely (*A. k. § 69*). མི་མང་པོ *mi-mań-po* many people, most people; འཁོར་མང་པོ the numerous retinue; ཆུ་མང་ཉུང་ལྟོས look at the water, whether there is much or little of it; གཅིག་སྒྱུར་བ་ལ་མང་ཉུང་མེད if you multiply by one, you will get neither more nor less (*Vaiḍ.*). མང་པོ་གཅིག་ཏུ་བྱས་པ *mań-po gcig-tu byas-pa* multitude, collection of many articles, many made as one; མང་པོ་རྣམས *mań-po-rnams* བཧཝ: many; མང་པོ་མང་པོ *mań-po mań-po* བཧུལ abundant; མང་པོ་འཛིན *mań-po-hdsin* བཧུལ much. མང་པོའི་དངོས་པ *mań-pohi dńos-pa* the common or public property. མང་པོར *mań-por* adv. much, mostly. མང་པོས་བཀུར་བ *mań-pos bkur-wa* or མང་བཀུར་བ སམཱམཏ honoured of many (*J. Zań.*); མང་པོས་བོས *mań-pos-bos* བཧུཧཱ: ཧཱུ་ཏ: called or invited by many.

མང་བ *mań-wa* 1. many, much, a good deal = མང་པོ. 2. vb., pf. མངས *mańs*, to be much, to increase, become more or many: དགྲ་མང་བ་ལས as the enemies had become very numerous (*Dzl.*); སྨན་དཔྱད་མང་ལ་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་མེད by increasing treatment he will not grow well (*Mil.*); མ་མང་ཅིག be it not much, let it not grow too much; ལྷ་ས་ན་བལ་པོ་འབྲུག་པ་ལས་མང་བ་ཡོད at Lhasa there are more Nepalese than Bhutanese. མང་བར *mań-war* adv.: བུ་མང་བར་འབྱུང་བ to have children abundantly; བུ་མངས rich in children. མངས་ཚིག *mańs-tshig* a term for the plural number.

མང་འཛིན *mań-hdsin* n. of a very large number: ཁང་ཉིན་མང་འཛིན་ཁྲང་བའི་གྲངས (*Ya-sel. 57*).

མང་བཟའ་ཁྲི་ལྕམ *Mań-bzah-khri-lcam* Queen Mań Za-thi-cham, one of the Tibetan queens of king *Sroń-btsan sgam-po* (*Loń.* ཅ, *6*).

མང་ཡུལ *Mań-yul* old n. of a district in upper Tibet bordering Nepal; its chief town being Kirong (སྐྱིད་གྲོང་).

Digitized by Google

མང་སྲོང་མང་བཙན་ *Mañ-sroñ mañ-btsan* one of the early kings of Tibet, the son of king *Guñri-guñ btsan* (*Loñ.* ༢ *5*).

✝ མད་ *mad* = བདེན་ *bden* true: བསམས་མད་= བསམས་བདེན་ what you think is true. ཁྱོད་མད་གསུང་ཀྱིང་ as you are speaking the truth; མད་པ *mad-pa* = བདེན་པ *bden-pa* truth. མད་པར་ *mad-par* truly, true: ལྷ་བཙུན་པའི་གསུང་དེ་རྣམས་ཤིན་ཏུ་མད་པར་འདུག all those sayings of *Lha-btsun-po* are very true (*A. 128*). མད་པོ *mad-po* the truth or adj. true: མ་ཉེས་པའི་བདེན་ཚིག་མད་པོ་སྨྲས་ཀྱང་ though you speak as truths true words which are not harmful.

‡ མདྟ་ལི་ཀ *mad-ta li-ka* n. of a flower (*K. ko.* ཀ, *4*).

མན་ *man* in W. colloq. for མ་ཡིན་ *ma-yin*.

མན་ངག *man-ṅag* 1. = གདམས་ངག་ उपदेश religious advice; instruction; direction. There are different kinds of *Man-ṅag*: མན་ངག་ལ་ལྟ་བ་ཀྱི་མན་ངག, སྒོམ་པ་ཀྱི་མན་ངག, སྤྱོད་ཀྱི་མན་ངག, བསྒོམ་པའི་མན་ངག, འབྲས་བུའི་མན་ངག, ལོ་རྒྱུད་པའི་མན་ངག་ ལ་སོགས་པ་ཡོད. Moreover, we meet with མན་ངག་ ཕྲན་བུ *man-ṅag phran-bu*, a little advice, མན་ངག་ཟབ་མོ deep instruction, etc. 2. acc. to *Jä.* in later writings, and in the mind of the common people, it coincides with སྔགས *sñags*.

Syn. ཐམ་ལན *tham-lan*; མན་ཕད *man-phad*; (*Mñon.*).

མན་ངག་རྒྱུད *man-ṅag-rgyud* n. of the standard medical work of Tibet.

མན་ཅད *man-cad* or མན་ཆད *man-chad* also མན་ཆོད *man-chod* adv. and postp. below, downward, inferior to, under: སྲིད་རྩེ་མན་ཆད *srid-rtse man-chad* subject to, below heaven; ལྷ་ས་མན་ཆད the countries under Lhasa, བླ་མ་མན་ཆད those below the lama, རྒྱལ་པོ་མན་ཆད all officers or people below the king; ལྟེ་བ་མན་ཆད་ཆུ་ནང་དུ་ནུབ he was immerged in the water below his navel. Inst. of མན་ཆད also མན. པུས་མོ་ཡན་ཆད་མན lit. below the parts above the knee, *i.e.*, higher than the knee; མང་འཛིང་ བ་མན་རབ་གནས་མཛད་པ་མན་ཆད from the foundation up to consecration. མན་ཆད often = since, from, henceforward from: ད་ལྟ་མན་ཆད hereafter from now. Finally, be it noted, this postp. does not require the gen. to connect it with the governed word or phrase.

མན་ནེ *man-ne* or མུན་ནེ *mun-ne* 1. མི་འཐོམ་འཐོམ a stupid person, dull man, half-wit. 2. in *Ld.* turbid, muddy, dingy, dim, dusky, as to water, lights, etc. (*Jä.*).

མན་ཕད *man-phad* = མན་ངག *man-ṅag*.

མན་ཙི *man-tsi* a kind of silk cloth; blue and red spotted scarf of Chinese silk.

མན་ཛི *man-dsi* 1. in *W.* a charpai bedstead. 2. a tripod with long curved feet for sacrificial purposes. 3. = མཉ a raised seat or platform.

‡ མན་ཛིར *man-dsi-ra* मणिर a mineral: མན་ཛི་ར་ཡིས་རུས་པའི་ཚ་བ་སེལ the mineral mandsira removes inflammation of the bone.

‡ མན་ཛུ་པུ་ཥྤི་ཀ *man-dsu pu-ṣpi-ka* मञ्जुपुष्पिका species of flower (*K. ko.* ཀ, *4*).

‡ མནྡཱ་ར *man-dā-ra* मन्दार, दैवतरु, पारिजात the tree of heaven, celestial flowers (*K. d.* ཀ, *12*).

‡ མན་དཱ་ར་བ *man-dā-ra-wa* or མན་ད་ར་བ་ཆེན *man-da ra-wa-chen* मन्दारव a tree of paradise, *e.g.*, mentioned in the མདོ་བསྐལ་བཟང་.

མན་ཤེལ *man-çel* स्फटिक शिला crystal; glass.

‡ མཎྜལ I: *man-ḍa-la* मण्डल 1. Tibetanised transcription of the Sanskrit term, but generally styled in Tibetan དཀྱིལ་འཁོར *dkyil-hkhor*, a sacred circle actually drawn on the ground or formed of grain, rice, gems, powder, etc., and used as a ceremonial offering to deities; also an offering consisting of jewels, precious things, etc.,

Digitized by Google

placed on a circular tray and made to a deity, incarnate lama, or any holy personage. 2. a circle or disc metaphorically expressed.

‡ མ་ཎྜ་ལ II: 1. a name connected with some of the states situated to the south west of Orissa; they are called पटमण्डल, गौरमण्डल, जलमण्डल, तोषमण्डल, गुरुमण्डल, etc. (*Dsam.*). 2. the n. of the modern city of Mandalay in Burmah is the Pali form of Mandala.

མར I: *mar* घोल, घृत, घृत, सर्पिः, हविः; 1. resp. གསོལ་མར butter; ཞུན་མར or མར་ཁུ melted butter or clarified butter; འབྲི་མར butter of cow-yak; མཛོ་མར butter of jomo yaks; མར་གསར་ नवनीत fresh butter; མར་རྙིང་པ old butter, which is often kept many years in Tibet and is considered a luxury by native epicures. 2. oil: ཁ་མར oil from the stones of apricots, etc.; འབྲུ་མར oil from oleaginous seeds, rape-seed oil, etc. མར་གྱི་སྙིང་ཁུ churning cream. མར་གྱི་རྒྱ་མཚོ घृतोदधि the ocean of ghee; མར་གྱི་སྣང་ घृतक n. of a medicinal fruit; མར་གྱིས་ཉམས་བྱེད (སྡིག་པ་རྭ་ཅན) *sdig-pa rba-can*) a scorpion which is killed by oil (*Mñon.*). མར་སྐྲོག *mar-skrog* or མར་སྐྲོག་ག *mar-skrog-ga* butter packed in skin in two-pound balls (*Rtsii.*); མར་ཐང་ *mar-thañ* (མར་གྱི་རིན་གོང) the price of butter (*Rtsii.*); མར་འདོན *mar-hdon* मन्थन, मथन churning out butter from milk; མར་སྤོར *mar-spor* (མར་ཉག་གང་གི་བཞི་ཆ་གཅིག) quarter of a *ñag* measure of butter = half a pound (*Rtsii.*); མར་བུར *mar-pur* butter and treacle (*Rtsii.*); མར་བཙོས *mar-btsos* anything (pastry, etc.) that is cooked or fried in butter; བཞེས་སྒོ་མར་བཙོས་སྣ་ཚོགས cakes and biscuits fried in butter (*Rtsii.*).

Syn. དཀྲོགས་སྐྱེས *dkrogs-skyes*; བསྲུབས་སྐྱེས *bsrubs-skyes* (*Mñon.*).

མར II: lower, down, downwards, adj. and adv. མར་རྐན the lower palate; མར་འགྲིབ་པ ཀྵཡ degeneration, dwindling, falling down, decreasing.

མར III: termin. case of མ a mother; མར་བྱས་འཛིན་པ regarded as a mother; མར་འཛིན id.

མར IV: n. of a place and clan in Lhobra in Tibet, the birth place of the celebrated Marpa *lo-tsa-wa*; མར་པ a native of Mar.

མར་རྐྱང་ *mar-rkyañ* revenue d in butter only; the people of the Dok nomad tribes in Tibet who are all herdsmen pay revenue in butter only (*Rtsii.*).

‡ མར་གད *mar-gad* मरकत the emerald.

Syn. ནོར་བུ་ལྗང་ *nor-bu-ljañ*; མཁའ་ལྡིང་འཇོག་པ *mkhah-ldiñ gçog-pa*; རྡོའི་སྙིང་པོ *rdohi sñiñ-po* (*Mñon.*).

མར་ངོ *mar-ño* (opp. to ཡར་ངོ) कृष्णपक्ष the dark half of a month, the decreasing phase of the moon.

མར་གཏོར *mar-gtor* or མར་རྐྱང་གི་གཏོར་མ offerings to evil-spirits and to manes of the dead consisting of butter only (*Rtsii.*).

མར་ནག *mar-nag*, = སྣུམ *snum* तैल; oil, gen. mustard oil, sesame oil, etc. used for མཆོད་མེ or lamps lighted before gods and saints in a chapel.

མར་མེ *mar-me*, = སྒྲོན་མེ *sgron-me* lamp, दीप, वर्तिका, दीपक, प्रदीप a lamp, lamp-stand: རྗེ་ཡེར་པ་ན་བཞུགས་དུས་ཆུ་ཐིགས་པས་མར་མེ་བསད་པ་ལ at the time the lord resided in Yerpa his oil lamp was extinguished by water dropping (from the roof) (*A. 34*).

མར་མེ་མཛད *Mar-me mdsad*, दीपंकर the enlightener, the illuminator, an epithet of a past Buddha (འདས་པའི་སངས་རྒྱས་མར་མེ་མཛད);

Digitized by Google

also that of आदिबुद्ध or དང་པོའི་སངས་རྒྱས་མར་མེ་མཛད the earliest Buddha.

མར་མེ་མཛད་བཟང་པོ, Dipankara Bhadra, a Buddhist saint born in Western India (*K. dun. 41*).

མར་མེ་མཛད་དཔལ་ཡེ་ཤེས, *Mar-me mdsad dpal ye-çes*=दीपङ्करश्रीज्ञान the Buddhist name by which Atis'a was known in India.

མར་ཡུལ *Mar-yul* the low country, *i.e.*, in the valley of the Indus; name given to ལ་དྭགས *La-dwags* (Ladak)

མར་ཡགས་པ *mar-yags-pa*=མར་ཡགས, v. མར I.

མར་ལ *mar-la* at last, at the end, ultimately, finally: དེའི་ནང་ན་མར་ལ། ... (*Hbrom.* ཁ, *1*).

མལ I: *mal* 1. n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *21*). 2. ཁྲི, शय्या bedstead, place of rest, couch: མལ་གྱི་འོག་ཏུ under the bed དགོངས་མལ resp. for night-quarters; མལ་བདེ་བ a quiet sleep (*Sch.*). མལ་ཁྲག་ཅན *mal-khrag-can* an adulterer or an adultress. མལ་ཁྲི *mal-khri* खट, पर्यङ्क (Beng.) पालङ्क sofa, bedstead; ཉལ་བའི་ཁྲི bed-frame, bed-stead (*Mnon.*); མལ་གོས *mal-gos* or མལ་ཆ *mal-cha* शयनीय bedding, bed-clothes; མལ་སྟན *mal-stan* id. (*Mnon.*) མལ་སྟན་གྱི་ཞལ་ཏ་པ *mal-stan-gyi shal-ta-pa* शयनासनवारिक [chamberlain, one who looks after the requisites of the bed-chamber]*S.*

Syn. ཉལ་ས *ñal-sa*; གཉིད་ས *gñid-sa*; གཟིམ་མལ *gzim-mal*; མལ་སྟན *mal-stan*; ཉས *ñas*; རྒྱབ་འབོལ *rgyab-hbol* (*Mnon.*).

མལ II: the place where a thing is, its situation, site, trace, vestige: ཤིང་རྟའི་མལ rut, wheel-mark, track; མལ་གཅིག་ཏུ་མི་འདུག་པ prob. to be unstable, changeable, fickle.

མལ་གྲོ *Mal-gro* (Maldo) n. of a district to the south-east of Lhasa (*Loñ.* ང, *4*); མལ་གྲོ་གུང་མཁར *Mal-gro guñ-mkhar* fort of the town of Mal-gro.

མལ་གྲོ་མཚོ་ཤོད *Mal-gro mtsho-çod* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

མལ་གྲོ་ར་བ *Mal-gro ra-wa* one of the 37 holy places of the Bon. (*G. Bon. 37*).

མལ་ལ་མུལ་ལེ *mal-la mul-le* or མལ་ལེ་མུལ= མལ་ལ་མུལ་ལེ 1. in *Ld.* luke-warm (*Jä.*). 2. eating without properly masticating one's food like an old man who has no teeth.

‡ མལ་ལི་ཀ *mal-li-ka* मल्लिका n. of a flower: *Jasminum sambac.*

Syn. ས་ཡི་རྐང་པ *sa-yi rkañ-pa*; བརྒྱ་འཇིགས *brgya hjigs*; རྩ་རྩེ་ཅིང *rtsa-rtse-çiñ* (*Mnon.*).

མས *mas* 1. instr. case of མ by the mother: མས་བསྲུངས་པ *mas-bsruñs-pa* मातृरक्षित watched or guarded by the mother. 2. sometimes used for སྨད the lower part, gen. however with the terminative meaning downward, towards the lower part. མས་འཇབ *mas-hjab* straps to fasten below a སྒམ་འཁོབས (leather trunk). མས་བཏང་བ *mas-btañ-wa* विरेचन to move downward, to purge gently. མས་མཐའ *mas-mthah* the lower part or feet of an image; མས་མཐར *mas-mthar* id.: མས་མཐར་མུ་ཏིག་ཆེ་ཆུང་སྙོམས་པར་བཀྲམ in the lower part of the image small and large pearls were uniformly studded (*Yig.*).

མི I: *mi* negative adv. not; used with the pres. tense and in all cases where མ is not used. *Jä.* adds that in the case of simple verbs the place of the negation is always immediately before them, in compound forms gen. before the last of the component parts, as in འབྱུང་བ་མི་འགྱུར་བ, unless indeed logically it belongs to the first, in which case often མ *ma* instead of མི *mi* is employed. This rule, however, is not

Digitized by Google

strictly observed, so in *Glr.* 70: དེ་དང་ནམ་དུ་ཡང་མི་འབྲལ་བར་བྱེད་ཅིག and immediately after in ཀད་གཅིག་བྱང་མཐུལ་བར་བྱེད་ཅིག do never part with it (*Jä.*).

མི II: नर, मानव, मनुष्य a man—the ordinary word, sometimes varied to མི་པོ *mi-po* in certain dialects. མི་དཀར་ཞྭ་ནག *mi-dkar shwa-nag* lit. a fair man wearing a black hat, an innocent man charged with guilt: མི་དཀར་ཞྭ་ནག་གཡོགས་ནས a fair man being under the cover of a black cap, *i.e.*, being guilty (*Rdsa.*); མི་རྐང་གླིང་བུ *mi-rkan gliṅ-bu* trumpet made of human thigh-bone; མི་སྐྱག *mi-skyag* (མིའི་བྲུན *mihi brun*) human ordure (*Mṅon.*).

Syn. ཤེད་ལྡན *ced-ldan*; མནུའི་བུ *ma-nuhi bu*; གང་ཟག *gaṅ-zag*; ཤེས་སྐྱེས *ces-skyes*; སྤྲིན་མགྲིན *sprin-mgrin*; ཏ་ལའི་རྐང་པ་ཅན *ta-lahi rkaṅ-pa can*; རྐང་གཉིས་པ *rkaṅ gñis-pa*; ཡིད་སྐྱེས *yid skyes*; ཤེད་བུ *cid-bu*; སྐྱེས་ལྡན *skyes-ldan* (*Mṅon.*).

མི་སྐྱེ་བ *mi-skye-wa* = མི་འབྱུང་བ अनुत्पाद, अनुत्पत्ति what is not produced [non-production, non-origination] *S.* མི་སྐྱེ་བའི་ཆོས་ཅན *mi-skye-wahi chos-can* अनुत्पत्तिकधर्म [that which does not grow or is not produced] *S.*

མི་བསྐྱོད *mi-bskyod* 1. अचल, अप्रकम्प्य unmoved, most steady, unshaken. 2. = གཅིན *gcin* urine (*Mṅon.*). 4. a very large number; མི་བསྐྱོད་ཆེན་པོ *mi-skyod chen-po* or མི་འཁྲུགས་ཆེན་པོ *mi-hkhrugs chen-po* महाक्षोभ्य a still larger number.

Syn. མི་འཁྲུགས་པ *mi-hkhrugs-pa*; མི་བསྒུལ་བ *mi-bsgul-wa* (*Mṅon.*).

མི་སྐྱོད་པ *Mi-skyod-pa* is the 2nd Dhyani Buddha, equivalent to Akshobhya of the Sanskrit Buddhists and to *Ulü-küde-lükchi* of Mongol Buddhists. In Tantrik images he is painted blue and clasps in his arms a *Yum* or Sakti female.

མི་བསྐྱོད་རྡོ་རྗེ *Mi-bskyod Rdo-rje* also called མི་འགྲོ་གསུང་སྒྲོན n. of the image of Buddha which was carried to Lhasa by the Nepalese wife of king *Sroṅ-btsan sgam-po* of Tibet about 630 A.D. It is now kept in the Temple of Ra-mo-chhe at Lhasa (*Loṅ.* ཕ, *6*).

མི་བསྐྱོད་གནས *mi-bskyod-gnas* = གྲོང་ཁྱེར a city or fixed habitation; opp. to nomadic residences.

མི་ཁ *mi-kha*, མི་ཡི་ཁ thoughtless and irresponsible advice of the people, common talk: ཡུལ་རྫིའི་ནང་ནས་མི་ཁ་རྒྱུད in the whole neighbourhood one is an object of gossip; defaming talk—with or without ངན་པ.

མི་ཁལ *mi-khal* = མི་ཁུར *mi-khur* the load that can be carried by an adult person.

མི་ཁེངས་པ་ཆེ་བ *mi-kheṅs-pa che-wa* = མི་འགར་པོ *mi-bgar-po* अभिमानीक, an arrogant person, a conceited man.

མི་ཁོམ་པ *mi-khom-pa* अक्षण uninterrupted uneasiness, want of leisure. མི་ཁོམ་པ་བརྒྱད *mi-khom-pa brgyad* अष्टाक्षण: the eight states of perpetual uneasiness or the states where there are no opportunities for doing religious works, viz.: སེམས་ཅན་དམྱལ་བ नरक those in the hell; དུད་འགྲོ तिर्यंच animals other than humanity; ཡི་དྭགས प्रेत the ghosts; ལྷ་ཚེ་རིང་པོ दीर्घायुर्देव the long-lived deva; མཐའ་འཁོབ་མི प्रत्यन्तजनपद men living in the outskirts of towns and cities, also borderland-savages; དབང་པོ་མ་ཚང་བ इन्द्रियविकल those that are defective or wanting in the organs of senses; ལོག་པར་ལྟ་བ मिथ्यादृष्टिक those holding false doctrines; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བྱོན་པ་མ་བྱུང་བ the people among whom no Tathāgata has appeared.

མི་འཁྱོངས *mi-khyoṅs* or མི་འཁྱོངས་པ *mi-hkhoṅs pa* = མི་ལྕོགས་པ *mi-lcogs-pa* or མི་ཐུབ་པ *mi-thub-pa* not able to attempt for want of leisure: ངང་ངོན་མི་འཁྱོངས་གཞན་དོན་ཡ་རེ་མཚར (*Rdsa.*).

Digitized by Google

མི་འཁྲུགས་ *mi-ḥkhrugs* अक्षोभ्य 1. unshaken. 2. another n. of the second of the five Dhyâni-Buddhas, v. མི་བསྐྱོད་པ. མི་འཁྲུགས་པའི་ཞིང་གི་བཀོད་པའི་མདོ་ *mi-ḥkhrugs-paḥi shiñ-gi bkod-paḥi mdo* the Sûtra on the paradise of Akshobhya which is situated to the east of this world (*K. ko.* ཕ, *111*).

མི་གང་ཚམ་ *mi-gañ-tsam* a man of an average goodness or qualification, mediocre person.

མི་གུ *mi-gu* = མི་ཤུམ *mi-shum*.

མི་གླེན་པ *mi-glen-pa* = དིག་པ *dig-pa* [a corruption of धिक् fie!]*S.* a fool, stupid person.

མི་དགེ་སྤྱོད་ *mi-dge-spyod* = གདོལ་པ one of low rank such as a fisherman.

མི་དགེ་བ *mi-dge-wa* पातक = sins. The ten sins are: (1) སྲོག་གཅོད་ *srog gcod* प्राणातिपात; (2) མི་བྱིན་ལེན་ *mi-byin-len* अदत्तादान; (3) འདོད་ལོག *ḥdod-log* कामिथ्याचार; (4) རྫུན་ *rdsun* मृषावाद; (5) ཕྲ་མ *phra-ma* पैशुन्य; (6) ཚིག་རྩུབ *tshig-rtsub* पारुष्य; (7) ངག་འཁྱལ *ñag-ḥchal* सम्भिन्नप्रलाप; (8) བརྣབ་སེམས *brnab-sems* अभिध्या; (9) གནོད་སེམས *gnod-sems* व्यापाद; (10) ལོག་ལྟ *log-lta* मिथ्यादृष्टि. མི་དགེའི་གནས *mi-dgeḥi-gnas* a place of sin; མི་དགེའི་ལས *mi-dgeḥi-gnas* impious action.

མི་འགོ *mi-ḥgo* headman.

མི་འགོང་བ *mi-ḥgoñ-wa* 1. = མི་སྐྲག་པ, not afraid. 2. མི་འདའ་བ not to go beyond, not transgressing. 3. མི་ཞུམ་པ undaunted.

མི་འགྱུར *mi-ḥgyur* unchangeable, steady.

མི་འགྲུབ *mi-ḥgrub* = མི་སྐྱེ *mi-skye*: 1. not self-produced or born. 2. न निवर्तयति does not cause to turn back.

མི་འགྲེང་ *mi-ḥgreñ* = མི་བཟང་པ as in རྫོགས་ཀྱི་ལས་དང་ལས་ལྷ་རྣམས་ནི་མི་འགྲེང་བདུན་ཚམ་ཕྱིན་མཐོ་བ in consequence of their *karma* of a former (existence) the gods obtained the stature of seven times the human height (*Khrid. 53*).

མི་རྒོད་ *mi-rgod* wildman, savage; robber.

མི་རྒྱུད་ *mi-rgyud* generation, genealogy.

མི་ངམས *mi-ñas* intermittent fever, infectious disease.

མི་མངོན་པ *mi-mñon-pa* नरपति, नृप; king, a ruler.

མི་བསྔགས *mi-bsñags* अवर्ण undescribed, indescribable.

མི་ལོངས *mi-loñs* or མི་ལོངས་པ *mi-loñs-pa* = མི་ཁོམ་པ or ཁོང་མེད having no opportunity or leisure for doing a thing; མི་ལོངས་པས་ཁས་མི་བླང one having no leisure should not promise to do (any work) (*Jig.*).

+ མི་ཆ་བ or མི་འཆའ་བ = མི་ཤེས་པ.

མི་ཆུང་བ *mi-chuñ-wa* and མི་ཆེ་བ are names of heavens in the Bon cosmogony (*B. ch. 6*).

མི་ཆེ་དགུ་རིམ་དགུ *mi-che dgu-rim-dgu* the classes of great men in their order: མི་ཆེ་དགུ་རིམ་དགུའི་ལོ་རྒྱུས་ཐོས་ནས hearing the account of the various classes of great men (*A. 148*).

མི་ཆོམ་མ *mi-chom-ma* = མི་རྙིང་པ नवक 1. not new. 2. n. of a tribe.

མི་ཆོས *mi-chos* 1. = མི་ཡི་ཆོས་ལུགས the customs and usages of common men or householders (*L. kaḥ. 28*). 2. a house-holder: ལོ་ཙཱ་བའི་གདུང་མི་ཆོས་ཀྱི་ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་ནས visiting a householder belonging to the family of the *Lo-tsa-wa* (*A. 66*).

མི་མཆོག *mi-mchog* नरोत्तम as met. a king, the best of men.

མི་འཇིགས་པ *mi-ḥjigs-pa*, वैशारद्य in དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་མི་འཇིགས་པ་བཞི the four intrepidities or fearlessnesses of a Tathâgata.

མི་རྗེ *mi-rje* king, chief, ruler, governor; མི་རྗེ་མཛད་པ *mi-rje mdsad-pa* to be king, to reign.

Digitized by Google

Syn. རྒྱལ་པོ *rgyal-po*; མི་ཡི་དབང་པོ *mi-yi-dwaṅ-po* (*Mṅon.*).

མི་མཇེད *mi-mjed* सहा ; *a.*=བཟོད་པ enduring sufferings; *b.* for सहलोकधातु [the suffering world]*S.* སྟོང་གསུམ་འཇིག་རྟེན་དེར་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཉོན་མོངས་ཀྱི་དབང་དུ་འགྲོ་བའི་དཀོན་པ because the *Bodhisattvas* residing in the three thousand worlds seldom suffer from miseries (*Loṅ.* ཕ, *8*); མི་མཇེད་འཇིག་རྟེན (ཞིང་འདིར་ཉོན་མོངས་པ་བཟོད་པའི་སེམས་ཅན་འདུག་པའི་ཕྱིར་ཞེས it is so called because the animated beings (with the exception of the *Bodhisattvas*) living in this world endure sufferings (*Ṅag.*) (*K. d.* ཕ, *310*).

མི་ཉག *Mi-ñag* n. of a province of Kham, often called ཁམས་མི་ཉག *Khams Mi-ñag.*

མི་ཉམས་པ *mi-ñams-pa* རྒང་དུ་མ་སོང་བ undiminished: དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་གི་ཆབ་སྲིད་མི་ཉམས་པ་དར་རྒྱས་ཀྱི་ཆེད་དུ་དམིགས we quite imagine that the kingdom of *Dgahldan Phobraṅ* will not collapse but flourish (*Rtsii.*). མི་ཉམས་པའི་ས *mi-ñams-pahi sa* दरिष uneven land, the land that does not fall in value or turn bad.

མི་ཉིད *mi-ñid* humanity, honesty; མི་ཉིད་ཅན humane-(*Cs.*).

མི་ཉེད་པ *mi-ñed-pa* मर्दन [crushing]*S.*

མི་གཏོང་བར་སྒོམ་པ *mi-gtoṅ-war sgom-pa* अविरत-ध्यानयोगी uninterupted meditation; one who meditates unobstrncted.

མི་ལྟུང *mi-ltuṅ* infallible [also 1. a bear. 2. star.]*S.*

\+ མི་སྟེས་པ *mi-stes-pa*=མ་ལེགས་པ *ma-legs-pa.*

མི་སྡུབ *mi-sdub*=མི་རུང་བ *mi-ruṅ-wa* (*Sikk.*).

མི་ཐད, *mi-thad*=མི་ཟད་པ *mi-zad-pa* पर˚, अद्भुत inexhaustible; excellent, or exceeding the usual. མི་འཐད *mi-hthad*=མ་འགྲིག་པ unfit, མི་ཤིད or མི་འོང་བ it would not do, མི་འཐད་པར་འགྱུར་རོ it will not be pleasant, will be unfit (*Ya-sel. 34*).

མི་ཐིག *mi-thig*=མི་འཁྱུག or མི་གཡོ: ང་ནི་ཕྱོགས་དེ་ལ་མི་ཐིག་ཐག་ཆོད་ཟེར he said: I am quite certain that I shall not move, slip, in that direction (*Rdsa.*).

མི་མཐོ *mi-mtho* not high, low.

Syn. དམའ་བ *dmah-wa*; རྩེ་དམན *rtse-dman*; ཐུང་བ *thuṅ-wa* (*Mṅon.*).

མི་དོ་ཆོད *mi do-chod*=མི་གོ་ཆོད *mi go-chod*: དོ་ཆོད་ཟུང་འབྲེལ་བ *do-chod zuṅ-hbrel-wa* (*Rtsii.*).

མི་དྲན *mi-dran*=མྱོག *myog* मूर्छा senseless, unconscious state, forgetfulness.

མི་གདུང་བ *mi-gduṅ-wa* n. of a heavenly mansion (*B. ch. 6*).

མི་བདག *mi-bdag* the king; མི་བདག་དགའ *mi-bdag-dgah* नृपप्रिय lit. the king's delight, *i.e.* चन्दन sandal wood, perfume. མི་བདག་མཆོག *mi-bdag-mchog* राजहंस 1. the king. 2. a kind of duck or goose. མི་བདག་གདུགས *mi-bdag-gdugs* the royal umbrella; also the chief's wife, queen, lady; མི་བདག་མ *mi-bdag-ma* queen.

མི་འདའ *mi-hdah*=ནམ་མཁའ heaven, the sky (*Mṅon.*). མི་འདའ་བ *mi-hdah-wa* अनतिक्रमण [not passing over or beyond, not transgressing]*S.* Also *mindah* Sikk. colloq.=a gun.

མི་འདོད་པ *mi-hdod-pa* 1. unpleasant, unwished for. 2. अनिष्ट, अपमान injury, insult.

མི་འདྲ་བ *mi-hdra-wa*=མི་གཅིག་པ, विषम dissimilar, different: ལུས་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར་མི་འདྲ་བ the different movements and gestures of the body (*Yig.*); མི་འདྲ་བར་ཕྱིན་པས་ཉམ་ཐག་པར་ཕྱིན་པ dangers and sufferings on account of falling into different or dissimilar unhappy states.

མི་རྡུལ *mi-rdul* as met.=blood.

མི་ལྡོག་པ *mi-ldog-pa*=མི་ཕྱིན་པ अनिवर्त not returning, not coming back.

Digitized by Google

Syn. ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ *phyir mi-ldog-pa*; གོ་མ་ལོག་པ *go-ma log-pa*; ཕྱིར་མི་ལོག་པ *phyir mi-log-pa*; ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ *phyin-ci ma log-pa* (*Mṅon.*).

མི་སྡུད *mi-sdud* (ཚོར་སྡུད་མི་ཐུབ་པ) unable to turn the eyes from the object of one's love or affection: རྒྱལ་བུ་མཐོང་ནས་ཆགས་པས (མིག) མི་སྡུད seeing the prince, from love he was unable to withdraw his eyes from him. (*A. 5*).

མི་སྡེ *mi-sde*, the laity, lay class: མི་སྡེ་ལྷ་སྡེ་ *mi-sde lha-sde* priesthood and laity.

མི་གནས་པ *mi-gnas-pa*= མི་བརྟན་པ *mi-brtan-pa* unsteady not remaining at a place steadily.

མི་གནོད་པ *mi-gnod-pa* not injurious; निरर्गल [unbarred, unobstructing] *S.*

Syn. མི་འགོག་པ *mi-hgog-pa* (*Mṅon.*).

མི་སྣ *mi-sna* 1. race of men, class of people. 2. (ཕོ་ཉ *pho-ña*) messenger, delegate.

མི་སྣང་བ *mi-snaṅ-wa*, लुप्त, अन्तर्धान, तिरस्, अनालोक [vanishing, gone away, invisible] *S.* མི་མཐོང་བ་མི་མི་སྣང་ནས་ཀུན་ཏུ་བལྟས not seeing him, the man having vanished, he looked on all sides (*K. du.* ད, *261*)

མི་སྤྲུག *mi-sprug* (མགོ་སྤྲུ) न संधूनक not agitated.

མི་སྤོང་བ *mi-spoṅ-wa* अनारत one who cannot give up attachment; unable to renounce or abandon.

མི་ཕམ་མགོན་པོ= བྱམས་པ་མགོན་པོ an epithet of Maitreya *Bodhisattva.*

མི་ཕམ་པ *Mi-pham-pa* अजित the n. of the second of the Sthaviras—unconquerable, invincible.

མི་ཕོག *mi-phog* exemption from a particular duty or tax in lieu of another or on some condition (*Rtsii.*).

མི་ཕྱེད *Mi-phyed* n. of the 16th member of the sixteen གནས་བརྟན or Sthaviras.

མི་ཕྱེད་པའི་དད་པ *mi-phyed-paḥi dad-pa*, single-hearted faith: དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་མི་ཕྱེད་པའི་དད་པ་ཡོད་པ he had unflagging faith in the three holies (*Ḥbrom. 48*).

མི་འཕྲོད་པ *mi-ḥphrod-pa* unfit, disagreeable, not suitable, unsuited.

མི་བྱ་བ *mi-bya-wa* (without action)= निर्वाण salvation, freedom from sufferings: མི་བྱ་བ་ཞེས་པ་ནི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའོ (*K. d.* ཡ, *26*).

མི་བྱེད་ཐུ་མེད *mi-byed thu-med* or མི་བྱེད་ཀ་མེད cannot help doing (idiom.)

མི་དབང་ *mi-dbaṅ* नरेन्द्र a ruler, a king.

མི་མ *mi-ma* tears (*Sch.*).

མི་མ་ཡིན *mi-ma-yin* अमानुष lit. one that is not a human being, a spirit; མི་དང་མི་མ་ཡིན་པ་ཐམས་ཅད all those who are men and those who are not: དུར་ཁྲོད་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་པ་རྣམས the ghosts of the grave-yard (not the souls of the dead); མཁའ་ལ་རྒྱུ་བའི་མི་མ་ཡིན the ghosts that move in the air (*Mil.*); དཀར་ཕྱོགས་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་རྣམས good spirits or genii; མི་མ་ཡིན་གྱི་ཆོ་འཕྲུལ apparitions of ghosts (*Mil.*).

མི་བྱོན *mi-byon*= མི་ཐུབ་པ and མི་ཡོང་ incapable: མི་ཉམས་མི་བྱོན་ཁ་ཟ་འདུག་ལགས་ཆེ (*Rdsa. 31.*)

མི་སྦྱིན་སྐྱེས་པ *mi-sbyin skyes-pa* अदितिसुत, as met.= the sun (*Mṅon.*).

མི་མེད *mi-med*= ནགས wilderness, wood, forests.

མི་མོ *mi-mo* नारी= བུད་མེད a woman. མི་མོའི་གླུ *mi-moḥi-glu* woman's song; མི་མོ་ནོ་མ་ནུ་བུ་ཙམ a sucking-child (*Sman. 350*).

མི་མོས་པ *mi-mos-pa* devoid of faith or regard; for དད་འདུན་མེད་པ.

Syn. དད་མེད *dad-med*, དད་འདུན་བྲལ་བ *dad-ḥdun bral-wa*, གུས་པ་ཤར *gus-pa-shar*; མ་གུས་པ *ma-gus-pa* (*Mṅon.*).

མི་དམའ་བ *mi-dmaḥ-wa* अनमनत [unbending, not humble; not bowed down] *S.*

Digitized by Google

མི་རྨུན་པོ *mi-rmun-po* भारवाह heavy, dull [1. bearing burdens; 2. an ox.]*S.*

མི་སྨད་པ *mi-smad-pa* = བསྟོད་པ *bstod-pa* अनिन्दिता, शंसिता [praise]*S.* ཟླ་རོགས་དང་འཁོར་རྣམས་ཀྱིས་མི་སྨད་པ praised by his companions and followers (*D. R.*).

མི་སྨོས་པར་བྱས་ཏེ *mi-smos-par byas-te* लोपं कृत्वा not having said [having made an elision of]*S.*; བར་གྱི་ཚིག་མི་སྨོས་པར་བྱས་ཏེ मध्यपदलोपं कृत्वा [having made elision of the middle word]*S.*

མི་སྨྲ་བ *mi-smra-wa* one who observes the vow of keeping silent, not speaking at all; a sage (*Mňon.*).

མི་གཙང་ཁྲོད *mi-gtsan-khrod* cess-pool, heap of filth: མི་གཙང་ཁྲོད་ཀྱི་སྲིན་བུ་བཞིན like worms of accumulated filth (*Hbrom.* ཁ, *20*).

མི་གཙང་བ *mi-gtsan-wa* उच्छिष्ट, पुरुषमेध human flesh, ordure; remnants of food fit to be thrown away. མི་གཙང་གི་མཆོད་སྦྱིན *mi-gtsan-gi mchod-sbyin* पुरुषमेधयज्ञ a sacrifice in which human beings may even be slaughtered.

མི་རྩོམ་པ *mi-rtsom-pa* अनारम्भ inactivity.

མི་ཚངས་པ *mi-tshans-pa* अब्रह्म not observing purity of morals: not practising austerity or celibacy. མི་ཚངས་(པར་)སྤྱོད་པ *mi-tshans-par spyod-pa* अब्रह्मचर्य 1. leading a worldly life and keeping female company: ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་མི་འཛིན་པའི། མི་ཚངས་སྤྱོད་ན་ཁྲིམས་དང་འགལ if the power of religion is not made one's own and an impure life is practised transgression of the law follows (*Hbrom.* ཁ, *49*). 2.= འཁྲིག་པ *hkhrig-pa* copulation (*Mňon.*).

མི་ཚད *mi-tshad* 1.= མི་བརྟན་པོ *mi-brtan-po*: རྒྱང་ནས་ཕྱུལ་འདྲིའི་མི་ཚད་སྣང་ཚད་ཡིན (*Rdsa. 27*). 2. = མ་ཟད *ma-zad* (*Yig. 98*).

མི་འཚམ་པ *mi-htsham-pa* (མི་རིམ་པའི་ཁྲིམས་གཅོད་ངན་པ་བྱས་པ) cruel, oppressive, unfit, unbecoming (*Rtsii.*).

+ མི་འཚོལ་བ *mi-htshol-wa* = མི་ཤེས not knowing, not inquisitive or searching.

མི་འཛག་པ *mi-hdsag-pa* अच्युत not trickling [firm, imperishable]*S.*

མི་འཛིན་པ *mi-hdsin-pa* the five irrelevances which should be avoided; they are these:— (1) ཚིག་འཛིན་པས་དོན་མི་འཛིན་པ when correct words do not convey the right meaning; (2) དོན་འཛིན་པ་ཚིག་མི་འཛིན་པ when the meanings and the words used do not harmonize; (3) བརྡ་མ་འཕྲོད་པར་འཛིན་པ to misapprehend an expression or meaning; (4) ཐོང་ཚིག་རྟོར་ནས་འཛིན་པ to comprehend without reference to the context; (5) ལོག་པར་འཛིན་པ to seize on the wrong meaning.

མི་གཞིག *mi-gshig* = རྟག་པ *rtag-pa* (*Mňon.*).

མི་ཟད་པ *mi-zad-pa* = ཤས་ཆེ तीक्ष्ण hardened, obdurate; sharp; unexhausted: ཟད་མི་ཤེས, རྩལ་བརྩལ་མི་ཟད་པ་རྒྱུན་པ་ཆེ་བ क्षुःबलतीव.

མི་སིམ་བུ་སྤུན་དགུ *mi sim-bu-spun-dgu* the nine sons of Misim the blacksmith: མི་སིམ་བུ་སྤུན་དགུས་བརྡུང་མ་པའི་གྲི the swords manufactured by the nine blacksmith brothers (*Yig. 63*).

མི་བཟང *mi-bzan* = མི་འདོད bad-luck, inauspicious; = अमङ्गल misfortune.

མི་བཟང་མིག *mi-bzan-mig* 1. विकटाक्ष frightful-mien or frightful-eyed. 2. མི་བཟད་མིག *mi-bzad-mig* an epithet of the planet Saturn or གཟའ་སྤེན་པ *gzah-spen-pa* (*Mňon.*).

མི་གཟར *mi-gzar* नोद्युक्ता not steep [not active or striving]*S.*

མི་བཟློག་པ *mi-bzlogs-pa* अनिवार्य unavoidable, that cannot be averted, or prevented.

མིའམ་ཅི *miham-ci* 1. किंनर, कौशिक, मयक, नरेपति, मनु an ugly people, a Mongolian. 2. an epithet of Mahes'vara who is believed

to have been a Tibetan of the Kailas mountains. མིའམ་ཅི་ཡི་གདོན་ *miḥam-ci-yi gdon* n. of an ugly evil spirit (*Mṅg. 77*).

མིའམ་ཅི་མོ་ *miḥam ci-mo* किन्नरी an ugly woman, prob. a Mongolian woman [a woman with the head of a mare, or of a female *gandharva*] *S.*

མིའི་ཆོས་ལྡན་ *miḥi chos-ldan* मनुष्यधर्मा [possessing the characteristics of man, worldly] *S.*

མིའི་འཚོ་བ་ *mi-yi ḥtsho-wa* मनुष्यजीवन human being, human existence, life.

མིའུ་ *miḥu* = མིའུ་ཐུང་ वामन a little man, a dwarf (*Ya-sel. 54*).

མི་ཡི་ཐེག་པ་ *mi-yi theg-pa* an epithet of Vishṇu (*Mṅon.*).

མི་ཡི་བདག་མོ་ *mi-yi bdag-mo* = བཙུན་མོ་ a lady, a queen (*Mṅon.*).

མི་ཡི་འདྲེན་པ་ *mi-yi ḥdren-po* = རྒྱལ་པོ་ king; also བླ་མ་ priest.

མི་ཡི་བུ་ *mi-yi-bu* child of man, mortal being.

མི་ཡི་དབང་ཕྱུག་ *mi-yi dbaṅ-phyug* = རྒྱལ་པོ་, नरेश्वर king.

མི་ཡི་ཡི་དྭགས་ *mi-yi yi-dwags* a *Preta* in human shape (*Tan. d.* ཀ, *220*).

མི་ཡི་ཡུལ་ *mi-yi-yul* or མི་ཡུལ་ *mi-yul* human world, lower world, opp. to the regions of gods or the infernal regions.

མི་གྱེང་བ་ *mi-gyeṅ-wa* = སྙོམས་ལས་མེད་ अतन्द्रित indefatigable, untiring, not idle, unwearied.

མི་གཡོ་ *mi-gyo* (lit. that never moves) as met. = the sky (*Mṅon.*); མི་གཡོ་བ་ *mi-gyo-wa* अचल; भूधर, अचल, met. a mountain. མི་གཡོ་བའི་རྒྱུད་ *mi-gyo-wahi rgyud* n. of a *Tantra* in ten chapters, which contains an account of the causes which produce untimely death, diseases, murrain, and other visitations.

མི་རབས་ *mi-rabs* mankind, generation; མི་རབས་མཆེད་གསུམ་ earliest of Tibetan tribes sprung from the first patriarch (*J. Zaṅ.*).

མི་རིགས་ *mi-rigs* humanity, human kind, race of man.

མི་རིང་བ་ *mi-riṅ-wa* (अनतिदूर) not remote, short distance, used in reference to time or place.

མི་རིངས་པ་ *mi-riṅs-pa* अत्वर not in haste.

མི་རེ་ངོ་རེ་ *mi-re ṅo-re* respectively, one by one, one after another.

མི་རེ་ཤོང་ཙམ་ *mi-re çoṅ-tsam* = མི་རེ་སྡུད་ཙམ་ only accommodating one man, very narrow.

མི་རང་ *mi-raṅ* or མི་ཧྲེང་ *mi-hreṅ* a man walking on foot without any load to carry: དེ་ནས་བལ་པོ་རྫོང་ལ་འགྲོ་ཙ་ན་མི་རང་ཞིག་དང་ཕྲད་ on reaching the capital of Nepal he met with a solitary traveller (*A. 129*).

མི་ལ་ *mi-la* 1. = གཏུམ་ fierce, frightful, (*J. Zaṅ.*). 2. an abbr. of either མི་ལ་རས་པ་ *Milaraspa* or མི་ལ་བཞད་པའི་རྡོ་རྗེ (*Loṅ.* ད, *9*). Milaraspa is known in Tibet as the author of two popular works describing his wanderings in the Himâlayas and South Tibet. He was a peripatetic ascetic and poet who worked miracles and delivered instruction to his votaries in verses composed for each occasion. His autobiography and his so-called 100,000 songs have been translated from Tibetan into Mongol. A full account of these writings may be read in the *Nineteenth Century Review* for October 1899.

མི་ལག་ *mi-lag* a servant (*Jä.*).

མི་ལུས་ *mi-lus* the human body.

Digitized by Google

མི་ཤེས *mi-çes* अज्ञा ;=མ་རིག ignorance. མི་ཤེས་པ ignorant (*Mṅon.*).

མི་སེར *mi-ser*=འབངས com. term for: agricultural tenants, husbandmen with lands held subject to payments but from which they are non-ejectable.

མི་སྲིད *mi-srid*=མི་འབྱུང་ असम्भव [impossible, not becoming]*S.*

མི་སྲུན་པ *mi-srun-pa* खल evil, mischievous.

མི་སློབ་པ *mi-slob-pa* अशैक्ष [1. "no longer a pupil," *i.e.*, an Arhat]*S.* 2. not necessary to train again; already disciplined.

མི་གསལ *mi-gsal* 1. अव्यक्तालाप, अपभाषण, अवार, अस्फुट not clear. 2. म्लेच्छ a barbarian or *Mlechha.* མི་གསལ་བརྗོད་པ *mi-gsal brjod-pa* मदवत speaking indistinctly or like a drunkard or a *Mlechha.*

མི་གསོད་སེ་ཤར *mi-gsod se-çar* (ས་བདག་རྒྱལ་པོའི་སྒོ་སྲུང་) n. of a guard of the *Sa-bdag* demi-gods.

མི་བསྲུན་སྐྱེ་བོ *mi-bsrun skye-wo* bad men, wicked persons: མི་བསྲུན་སྐྱེ་བོ་གདུལ་བར་བྱ (*Ç. doṅ. 1*).

Syn. མི་མི་རུང་བ *mi-mi ruṅ-wa*; སྡུག་པ *sdug-pa*; མ་རུང་བ *ma-ruṅ-wa*; གདོལ་པ *gdol-pa* (*Mṅon.*).

མི་ཧྲེང་ *mi-hreṅ* v. མི་རང་ *mi-raṅ.*

མི་ལྷུང་ *mi-lhuṅ*=blood (*Mṅon.*).

མིག། *mig* चक्षि, नेत्र, नयन, चक्षुः, लोचन the eye; ཁབ་མིག the eye of a needle, ལྡེ་མིག *lde-mig* the eye of a lock, *i.e.*, the key; hole in a hatchet or hammer in which to insert the handle. Acc. to Budh. there are five kinds of eyes or sight viz.: ཤའི་མིག मांस-चक्षुः the ordinary eye (of flesh); ལྷའི་མིག दिव्यचक्षुः divine eyes; ཤེས་རབ་ཀྱི་མིག प्रज्ञाचक्षुः the eye of wisdom; ཆོས་ཀྱི་མིག धर्मचक्षुः the eye of religion; སངས་རྒྱས་ཀྱི་མིག बुद्धचक्षु. the all-seeing eye of Buddha. མིག་སྐྱིབས *mig-skibs* eye-lid; མིག་ཆིད་པ *mig-chid-pa* inflammation of the eyes through cold or snow-blindness, *C.* མིག་ཕྱིད་པ *mig phyid-pa* id.; མིག་ཆུ *mig-chu* अश्रु tears; མིག་ཛག་པ *mig dsag-pa* blear-eyes (*Schtr.*); མིག་ཆུ་གཏོང་བ *mig-chu gtoṅ-a* to shed tears. མིག་ཆུ་བུར་ལྟ་བུ *mig chu-bur lta-bu* बुद्बुदाक्ष round eyes, one whose eyes resemble bubbles. མིག་ཆེ་བ *mig-che-wa* or མིག་ཡངས་པ *mig-yaṅs-pa* विशालाक्ष generous-minded, liberal; མིག་ཆེ་མེད་པ *mig-che med-pa*=ཕྲ་བ་ཅན་པོ་མེད་པ free from greediness or envy (*A. 145*): མིག་ཆེ་མེད་པར་གྱིས, ཕྲག་དོག་མེད་པར་གྱིས do behave without jealousy. མིག་ནག་སེང་ངེ *mig-nag seṅ-ṅe*=མིག་ནག་ཅིག་ཅིག་ལྟ་བ to look hither and thither (*Rdsa. 10*); མིག་ནད *mig-nad* disease of the eye; མིག་ནེའུ་ལྟ་བུ *mig-neḥu lta-bu* नकुलाक्ष one whose eyes are round like those of an ichneumon; མིག་ནོང་པ *mig-noṅ-pa* केकराक्ष squint-eyed; མིག་རྣོ *mig-rno*=མིག་གསལ་པོ clear sight, sharp eyes (*Hbrom.* ཀ, *120*). མིག་པོ *mig-po*=མིག *mig* (*Cs.*); མིག་པོ་ཆེ *mig-po-che* अविषमत a large eye; མིག་སྤྲིན *mig-sprin* cataract; མིག་ཕྱིན་ཅི་ལོག *mig-phyin ci-log* विपरीताक्ष [inverted-eyed]*S.* མིག་འཕྲུལ *mig-hphrul*= མིག་འཁྲུལ *mig-hkhrul* इन्द्रजाल optical illusion; མིག་འཁྲུལ་མཁན a showman (*Cs.*); མིག་བུ *mig-bu* =ལོང་ཁྲིད one who leads a blind person; མིག་འབུར *mig-hbur* goggle-eye; མིག་འབྲས *mig-hbras* तारा, कनीनिका the apple of the eye; also, eye-ball: འདག་གི་མིག་གི་འབྲས་ལྟར་གཅེས་ན་ཡང་ although she is as dear to me as the apple of my eye. མིག་འབྲུམ་ཅན *mig-hbrum-can* अक्षिविपाटिका [cutaneous eruption in the eyes]*S.*; མིག་རྩེག *mig-rtseg* the wrinkles of the eye-lid; མིག་ཚིལ *mig-tshil* rheum or else fat growing in the eye; མིག་འཛུམ *mig-hdsum* निमेष twinkling of the eyes; མིག་འཛུམ་པ *mig-hdsum-pa* निमेष eyes closing with sleep, getting sleepy (*Mṅon.*). མིག་ཟུར *mig-zur* कटाक्ष a glance; also, corner of the eye.

Digitized by Google

མིག་ཟླུམ་པོ *mig-ẓlum-po* चचाच ; = མིག་ཟོར་ཟོར round and globular eyes (*Ya-sel. 55*). མིག་རིག་རིག *mig rig-rig* timidly, anxiously looking to and fro, hither and hither (*Jä.*); མིག་རིང་ཅན *mig-riṅ-can* = མིག་རྒྱང་ཅན long sighted; མིག་རིམ artificial eyebrows (*Cs.*); མིག་རུས eye-bone (*Cs.*); མིག་སློབས the act of accustoming the eyes to anything: མིག་སློབས་ངན་པ་སྐྱེ *mig-ṣlobṣ ṅan-pa-ṣkye* you habituate yourself to a faulty look, *i.e.*, downward, to what is earthly (*Jä.*); མིག་རློ *mig-ṛlo* तिर्यक्ष to eye one obliquely with envy or jealousy [the hook or eye at each end of a pole or beam for holding the strings of a balance]*S.* མིག་ལོག *mig-log* seeing with up-turned eyes (མིག་གིས་མིག་ལོག): སྔོན་མི་དབང་བཙན་པོ་གཞན་ལ་མིག་ལོག་ཁོ་ན་ལྟ་བ་ཞིག་ཡོད་པ in ancient times there was a king who used only to look at others with upturned eyes (*Khriḍ. 17*). མིག་ལོང་མོ་ཤམ *mig-loṅ-mo çam* अन्ध वन्ध्या a blind barren woman. མིག་ཧ་ཆང་ཆེ་བ *mig ha-chaṅ che-wa* very large eyes. མིག་ཧྲིག་ཧྲིག *mig hrig-hrig* gazing with terrified eyes (*Ṛdsa. 10*).

Syn. ལྟ་བྱེད *ḷta-byeḍ*; འདྲེན་བྱེད *ḥdṛen-byeḍ*; ལྷའི་སྒྲོན་མ *lhaḥi ṣgron-ma*; གཟིགས་བྱེད *gẓigṣ-byeḍ*; མཐོང་བྱེད *ṃthoṅ-byeḍ*; སྤྱན *ṣpyan*; གསལ་བྱེད *gsal-byeḍ*; ཁྱབ་བྱེད *khyab-byeḍ*; སྣང་བྱེད *ṣnaṅ-byeḍ*; སྣང་བའི་དབང་པོ *ṣnaṅ-waḥi ḍwaṅ-po* (*Ṃṅon.*).

མིག་སྐྱག *mig-ṣkyag* the impurities of the eye.

Syn. མིག་རྣག *mig-ṛnag*; རྙུ་མ *ṛñu-ma*; མིག་དྲི *mig-dṛi* (*Ṃṅon.*).

མིག་བཀྲ་བ *mig ḅkra-wa* a certain magic trick.

མིག་ཁུང *mig-khuṅ* holes in a wall or roof of a house for purposes of light.

མིག་འཁྲུལ *mig-ḥkhrul* v. མིག་འཕྲུལ *mig-ḥphrul.*

མིག་གི་རྐང *mig-gi ṛkaṅ* वंशरोचना [1. the eye of the family; 2. an earthy concretion of a milk-white colour formed in the hollow of the bamboo and known by the name of bamboo-manna]*S.*

མིག་གི་སྐྱེས་བུ *mig-gi ṣkyeṣ-bu* चक्षुष्य [a person with beautiful eyes]*S.*

མིག་གི་གྲུ *mig-gi gru* चक्षुःकोण corner of the eye.

མིག་གི་དགའ་བྱེད *mig-gi ḍgaḥ-byeḍ* सुदर्शन [good-looking]*S.*

མིག་གི་རྒྱལ་མོ *mig-gi ṛgyal-mo* चक्षुतारा (lit. the queen of the eye) the pupil or iris.

མིག་གི་སྐྲི་ཁ *mig-gi ṣkri-kha* चक्षूरेखा [the eye-line]*S.*

མིག་གི་ཚོས་ཅན *mig-gi choṣ-can* = གཉེར་པ or ལྡེ་མིག་པ *ḷde mig-pa* treasurer, store-keeper.

མིག་གི་བདུད་རྩི *mig-gi ḅduḍ-ṛtsi* handsome person or graceful appearance or look.

མིག་གི་ནོར་བུའི་ཁྱིམ *mig-gi nor-buḥi khyim* the socket of the eye.

མིག་གི་རྣམ་འགྱུར *mig-gi ṛnam-ḥgyur* the different movements and gesticulations of the eye: མིག་འཁྱིལ; ཟུར་མིག; ཡིད་འོང་ལྟ, གྲ་མིག, ཁྲང་མིག, གདངས་མིག, མིག་བསྒྱུར་བ, སྐྱིན་བསྐུམ, སྐྱིན་འཁྱོག, སྤྱན་མ་བསྐྱར, ཁྲོ་གཉེར, བཞིན་དྲུར, ཁྲོ་གས་ལྟ. (*Ṃṅon.*).

མིག་གིས་རྣམ་པར་ཤེས་པ *mig-gis ṛnam-par çes-pa* the occult sight by which one can see things which are not visible to the ordinary eye: བློན་པོ་མིག་གིས་མཐོང་བར་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པས་ས་འོག་གི་གཏེར་ཁམས་ཅན་མཐོང་བ་ཞིག་ཡོད there was a minister who could see mines that lay buried underground being possessed of occult vision (*A. 63*).

མིག་གི་ཕྲེང་བ་ཤེས་བྱའི་རི *Mig-gi phreṅ-wa ṣes-byaḥi ri* n. of a fabulous mountain in Purva Videha (*K. d.* ར, *339*).

མིག་གི་དབང་པོ *mig-gi ḍwaṅ-po* चक्षुरिन्द्रिय the sense or organ of sight.

Digitized by Google

མིག་གི་རྫི་མ *mig-gi ṛdsi-ma* पक्ष्म eye-lashes, [a ray of light, an eye-lash]*S.*

མིག་གྲོགས *mig-grogs* one's sweet-heart (*Cs.*).

མིག་འགྲན *mig-hgran* disapproval, defined thus: ལས་ཐུ་བ་གང་དང་མིག་གི་མཐོང་སྣང་ལ་མི་འགྲོ་བ (*Ṛtsii.*).

མིག་སྒྱུ *mig-sgyu* mirage: སོས་ཀའི་ཐང་ལ་མིག་སྒྱུ་བ་བཞིན like the mirage on a plain in the hot season (*Jä.*).

མིག་སྒྱུར་མ *mig-sgyur-ma* = མཁའ་འགྲོ་མ *mkhah-hgro-ma* a female sprite, a fairy.

མིག་རྫོ་ཙེ་རེ *mig-ṛdso ce-re* = མིག་ཅེ་རེ་ལྟ་བ *mig-che-re lta-wa*: གཉེན་མཐར་དག་གི་ཐོགས་ཀྱི་ཐུང་དུ་བྱིན་པས་སྣང་མིག་རྫོ་རེ་ཙེ་རེ་ལྟ་བ་ལས (*Khrid. 43*).

མིག་ཅན *mig-can* दर्शी (*A. K. 1-4*). 1. having eyes. 2. having seeds or grains, fructified—of ears of corn (*Jä.*).

མིག་སྟོང་ཅན *mig-stoṅ-can* सहस्राक्ष he with a thousand eyes, an epithet of Indra

མིག་ཐུང *mig-thuṅ* short-sightedness (*Cs.*).

མིག་མདོངས་པ *mig-mdoṅs-pa* or མིག་མདོངས་པར་འགྱུར་བ to get blind, be blinded, to be deprived of sight (*Dsl.*).

མིག་འདྲེས་པ *mig-hdres-pa* निषेव to keep, to guard, to care for, to look after, to minister to; to serve.

མིག་ལྡན *mig-ldan* 1.= མཁས་པ or ཤེས་རབ་ཅན a learned man, a wise man (*Mṅon.*). 2.= ཕུར་བུ *phur-bu* (*Mṅon.*). 3.= མིག་ཅན a needle མིག་ལྡན་མ *mig-ldan-ma* चक्षुष्मती [endowed with the faculty of seeing]*S.*

མིག་འབེན *mig-hben* a target (*Yig.*).

མིག་སྦོམ་པ *mig-sbom-pa* large-minded, generous, liberal.

Syn. སྟེར་འདོད་པ *ster hdod-pa*; ལག་པ་ཡངས་པ *lag-pa yaṅs-pa* (*Mṅon.*)

མིག་མ་མཁན *mig-ma mkhan* = རིགས་ངན low caste, low-born. (*Mṅon.*).

མིག་མངས *mig-maṅs* (རྩེད་མོ) अष्टापद, अष्टापदिक chess-board; མིག་མངས་རྩེ་བ to play at chess; མིག་མངས་རིས་སུ་བྲིས་པ chequered, painted or in-laid work after the pattern of a chess-board (*Jä.*); མིག་མངས་ཀྱི་ཐུལ་ལོ *mig-maṅs-kyi thul-lo* मात्रिकं defeated in chess-play.

མིག་མི་འཛུམ *mig mi-hdsum* अनिमिष (lit. not winking, looking steadily). 1. a general epithet for the gods, who according to the Buddhist idea never shut their eyes (so also ཉ fish). 2. an epithet of Avalokitesvara *Bodhisattva*. 3. n. of a prince (*Ya-sel. 34*).

མིག་མི་བཟང *Mig-mi-bzaṅ* विरूपाक्ष one of the guardian kings of the world; an epithet of S'iva, *i.e.*, he having an odd number of eyes.

མིག་དམའ *mig-dmah* = ངོ་ཚ་མེད་པ shameless (*Mṅon.*).

མིག་དམར *mig-dmar* मङ्गल, अङ्गारक, भौम the planet Mars: also Tuesday.

Syn. བཀྲ་ཤིས *bkra-çis*; ལུས་དམར *lus-dmar*; ས་ཡི་བུ *sa-yi bu*; འོད་ཟེར་དགུ *hod-zer dgu*; ཆུ་སྟོད་སྐྱེས *chu-stod skyes*; རྩིབས་ལྡན *ṛtsibs-ldan*; ས་འབྱུང *sa-hbyuṅ*; མཁའ་སྟེང་འགྲོ *mkhah-steṅ hgro*; དམག་དཔོན *dmag-dpon*; མིག་དམར *mig-dmar* (*Mṅon.*).

མིག་རྨོ *mig-ṛmo* लिपाक्ष dice for teaching letters or figures.

མིག་སྨན *mig-sman* पक्ष्मन्, कापोतं, चक्षुष्य eye-medicine [antimony as an application to the eyes]*S.* མིག་སྨན་སྔོན་པོ *mig-sman sṅon-po* = མཐིང *mthiṅ* deep-blue (*Mṅon.*). མིག་སྨན་བཅུད *mig-sman bcud*, अञ्जन [black pigment or collyrium applied to the eye-lashes or the inner coat of the eye-lids]*S.* མིག་སྨན་མཇུག་མ *mig-sman mjug-ma* = ཁྲུང་ཁྲུང the stork (*Mṅon.*). མིག་སྨན་ལུས་ཅན *mig-sman lus-can* = དོམ *dom* भल्लूक [1. a bear (*Mṅon.*). 2. a term used in addressing a flamingo; fair-eyed]*S.*

Digitized by Google

མིག་འཚུམས་པའི་རི *Mig-ḥtsums-paḥi ri* n. of a fabulous mountain situated beyond that ocean which is called གློག་གི་ཕྲེང་བ *Glog-gi ḥphreṅ-wa*. Here is a cavern where very handsome women are born at sunrise with propensities of a former life and on account of their *Karma* enjoy the prime of youth at midday and die at night (*K. d. 270*).

མིག་བཟང་བློ་གྲོས *mig-ḥzaṅ ḥlo-gros* an epithet of the son of Kāmadeva.

མིག་བཟང་མ *mig-ḥzaṅ-me* 1. a very handsome woman who has beautiful eyes (*Mṅon.*). 2. n. of a Yaksha nymph (*K. gu. 130*).

མིག་ཡ *mig-ya* an epithet of Vaisravaṇa who has a third eye on his forehead. (*Mṅon.*).

མིག་སེར *mig-ser* 1. कामला jaundice. 2. envy, jealousy; མིག་སེར་ཅན *mig-ser-can* envious, jealous.

མིང་ *miṅ* नाम, अभिधा, आह्वय, अभिख्या, संज्ञा designation, name: ཁྱོད་ཀྱི་མིང་ལ་ཅི་ཟེར or ཁྱོད་ལ་མིང་ཅི་ཟེར what is your name? དེའི་མིང་ཡང་མེད such a thing is not known at all, such a thing does not exist; དགྲ་བ་ཤགས་ལེན་མ་ཐུབ་ན་མིང་ནང་མ་འདོད་ཅིག do not call me by my name if I cannot accept atonement from my enemy (*Ḅdsa. 14*); འཐེན་པའི་མིང a word for drawing (pulling) (*Gram.*); རུས་རྒྱུད་ཀྱི་མིང་ a surname; རུས་མིང་ a family name (*Cs.*); དངོས་མིང་ real name, the name of an object; ཁོ་ལ་མིང་ཅང་བཏགས what name did you give him? དེ་ལ་མིང་ཅི་འདོགས what is it called? ཁྲལ་གྱི་མིང་ཙམ་ལས་མེད this tax exists only nominally. མིང་རྐྱང་ *miṅ-ṛkyaṅ* a single syllable or name; མིང་མཚུངས one's namesake (*Cs.*); མིང་གི་དགེ་སློང་ *miṅ-gi dge-sloṅ* नामभिक्षुः priest only by name; མིང་གི་མཛོད *miṅ-gi ṃdsod* dictionary, treasury of words; མིང་ངན *miṅ-ṅan* bad name; མིང་ཅན *miṅ-can* 1. नामिक having a name, having a reputation, being well spoken of. 2. n. of a medicinal plant, a flower; མིང་ཅན་གཉན་ལྷོག་རྒྱངས་འཛོམས་གཉེར་རྒྱན་མཚོག་མིང་ཅན་ནག་པོ=ལུག་མིག་ནག་པོ (mystical) (*Miṅ. 4*). མིང་ཅིག *miṅ-cig* अर्हत् [deserving, becoming]*S.*; མིང་ཆེན *miṅ-chen* महानाम fame, reputation. མིང་རྗེས་སུ་བརྟགས *miṅ-ṛjes-su ḥṛtags* नामधेयमनु वितर्क्य ascertained the meaning of the word; མིང་མཐའ *miṅ-ṃthaḥ* final letter of a word.

མིང་དོན་བརྡ་སྤྲོད *miṅ-don ḥṛda-ṣprod* dictionary of Sanskrit, Tibetan and mystical terms in five chapters by Vairochana—a block-print published at the monastery of *Ḍgaḥ-ḷdan Phun-tshog gliṅ*.

མིང་དྷི *Miṅ-dhi* name of Emperor of the great Han dynasty of China: ཆེན་པོ་ཧན་གྱི་མིང་རི་ཧྲི་རྒྱལ་པོའི་ཡུང་མིང་གི་ལོ་བརྒྱད་པར་རྒྱ་ཡུལ་དུ་བསྟན་པའི་དབུས་བརྙེས་སོ in the eighth year of Yung-phing who was the Emperor Mingdhi of the great Han dynasty, China obtained the central doctrine (དབུས་བརྙེས) of Buddhism (*Grub.* ད, *3*).

མིང་པོ *miṅ-po* भ्रातृ a brother (born of the same parents); sisters so born are called སྲིང་མོ *sṛiṅ-mo*: མིང་པོས་བསྲུང་བ *miṅ-pos ḅsṛuṅ-wa* भ्रातृपालित cherished or protected by the brother. མིང་སྲིང་ *miṅ-sṛiṅ* brother and sister, abbr. of མིང་པོ and སྲིང་མོ. མིང་སྲིང་ *miṅ-sṛiṅ*=སྤུན *ṣpun* brother and sister born of the same parents.

མིང་ཚར *miṅ-tshar* (ཟས་མེད་པ) starvation.

མིང་གཞི *miṅ-gshi* basic letter gen. the first letter of the root of a word, in contradistinction to the second, the third, and the prefix letters.

མིང་གཟུགས *miṅ-gsugs* नामरूप [name and form; the whole external world is comprised under the name མིང་གཟུགས]*S.*

Digitized by Google

མིད་པ *mid-pa* 1. कण्ठनालिका; ཟས་ཞུ་ལམ the passage for food to the stomach, the gullet. 2. vb. more fully: ཁྱུར་མིད་བྱེད་པ *khyur-mid byed-pa* to swallow, to gulp down, to devour: མིད་པའི་ཟ་བ *mid-pahi za-wa* अचर्वणकार to eat devouring, to eat without masticating food. 3. a fish of the *Sisopygopsis* genus.

མིན *min* very common in colloq., also in modern writings, as abbr. of མ་ཡིན *ma-yin* is not: དཔེ་ཆ་འདི་དེར་མིན་འདུག the book is not there. མིན་པ or མ་ཡིན་པ to be without, to be not, མིན་པ་ཉིད not at all (*A. K. 1-2*). མིན་པར except विना (*A. K. 111-41*). མིན་ནམ probably, is it not. མིན་འདྲ *min-hdra* not of the same kind or of same appearance, dissimilar; ཡིན་འདུག་མིན་འདུག is it (so) or is it not? འདུག་གམ་མིན་འདུག (colloq. "*du-ka min-du*") id. (*Note*: མི་འདུག which is often sounded *min-duk* should be always *written* for མིན་འདུག) མིན་ལས་ཆེ *min-las-che* or མིན་ལ་ཆེ an expression of doubt=is only doing, doing nothing but: ད་ནི་དྲིན་ལོག་པར་འཚལ་ནས་ང་ལ་ངན་བྱས་པ་མིན་ལས་ཆེ now behaving ungratefully he is but doing me mischief (*Rdsa. 10*). མིན་པར except, besides: དེ་མ་ཡིན་པར་ཤིང་ the other trees except this one; སངས་རྒྱས་མིན་པ་སུས་ཀྱང་མི་ཤེས besides Buddha no one knows it, no one knows except Buddha; ད་ལྟ་ཐུན་གཅིག་མིན་པ་མི་བསྡད I have been sitting down only this moment; དེ་མིན་རྣམས those excepted.

མིན་ད *min-da* for མི་ཟླ *mi-zla* help-mate.

མིར *mir* termin. and མིས instrum. case of མི: མིར་རྟོག་པ to the understanding or perception of humanity, also अमनुष्यगति [non-perception]*S.* མིར་གྱུར་པ *mir-gyur-pa* मनुष्यगति turned or became man [the human course]*S.* མིར་ཆགས་པ *mir chags-pa* मनुष्यभिलाषा to desire to become man; མིར་སྤྱོད་པ *mir-spyod-pa* human habits.

མུ *mu* 1. sometimes for མུ་ཟི *mu-zi* sulphur. 2.=རིགས a kind or species: འདི་ཡི་མུ་ཡོད་དམ is there one of this kind? 3.=མཐའ border, boundary, limit, edge, margin, end, skirt: ཞིང་མུ་ལ་གནས་པ residing on the border of the field; མུ་ལ་སྐྱེ grows on the edge; མཐའ་མེད་ཅིང་མུ་མེད there is neither limit nor end; ཐར་པར་ལམ་ལ་མུ་མེད་ཕྱིར it is because there is no limit to the way of *Nirvāṇa* (*Ser.*). འཁོར་ཆའི་མུ་ལ on the circumference; མུ་རྟར or མུ་ནས=བཞིན་དུ in *C.* མུ་ཁ *mu-kha*=ཚོམ་མཁན (mystic) (*K. g.* ཀ, *216*). མུ་ཁྱུད *mu-khyud*, the rim, the circumference, a hoop.

མུ་ཁམ་པུར *Mu-kham-pur* n. of a place anciently situated on the confines of Nepal to the north of the cities of Kapilavastu and Mallades'a (modern Balia).

མུ་ཁྱུད་འཛིན་རི *Mu-khyud hdsin-ri* नेमिन्धर, नेमिन्धर n. p., one of the seven fabulous golden mountains surrounding Sumeru, and it is so called: མུ་ཁྱུད་དུ་གནས་པས because it lies on its verge or circumference (*Sorig. 8*).

མུ་ཁྱུད་འདལ་བའི་མཚོ *Mu-khyud hdal-wahi mtsho* one of the great lakes of Tibet mentioned in *G. Bon. 7.*

མུ་ཁྲི་བཙན་པོ *Mu-khri btsan-po* the eldest son of king *Khri-Sroṅ lde-btsan* (*Loṅ.* ཞ, *8*).

མུ་གེ *mu-ge* दुर्भिक्ष, दुर्भिक्ष 1. famine, མུ་གེ་ཆེན་པོ་བྱུང་ནས་ཤི་སོང died, there being a great famine. མུ་གེ་བསྐྱེད *mu-ge-bskyed* ཐན་པ *than-pa*, ཆར་མེད *char-med* (*Mṅon.*) that which causes a famine, draught, want of rain. མུ་གེའི་བསྐལ་པ་བར་མ *mu-gehi bskal-pa bar-ma* the age of famine. 2. in *W.* desire, appetite: མུ་གེ་ཅན *mu-ge-can* eager for [illegible].

མུ་གྱེན *Mu-gyen* n. of a fine breed of horses imported from Kham and Amdo (*Jig.*).

Digitized by Google

མུ་ཅོར *mu-cor* चपल, गल्भ impudent, audacious. མུ་ཅོ་ཚ *mu-co-tsha* impudent, rough, rude in speech, one who speaks without regard to another's feelings. མུ་ཅོར་སྨྲ་བ *mu-cor smra-wa* वाचालता to talk nonsense, also=རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun smra-wa* to speak falsehood [talkative and scurrilous] *S.* མུ་ཅོར་ཚུགས་མེད *mu-cor tshugs-med*=ངོ་ཚ་མེད་པ or སྐྱེང་བ་མེད་པ *skyeṅ-pa med-pa* without shame, immodest (*Mṅon.*).

མུ་ཅོ་ལྡེམ་དྲུག *mu-cho ldem-drug* the six Bon teachers like the six manifestations of the Buddha who bring the beings of Hell under moral discipline (*D.R.*).

‡ མུ་ཏིག *mu-tig* (derived from མུ་ཀྟི་ཀ मुक्तिका, signifying གྲོལ་བ་ཅན *grol-wa-can* what has been set free) मुक्ता, तारा, मुक्ताफल, मणि a pearl: སངས་རྒྱས་བྱང་སེམས་ཉ་ཕྱི་སྤྲུལ་པ་ཡི། །ཕྱིག་པའི་ནང་ནས་མུ་ཏིག་དམར་པོ་བྱུང་། །དེ་ལ་རཀ་ཏ་མུ་ཏིག་ཅེས་སུ་གྲགས། (*Loṅ.* ༡, *2*) the Buddhas and *Bodhisattvas* having transformed themselves into shell-fish, red pearls were produced in their stomachs which came to be known as *Rakta Mutig*. There are seven kinds of pearls mentioned in Tibetan works, some of which are fabulous, others real, བ་ལུ *wa-lu*, བ་ཚ, མི་ཀ་མུ་ཏིག རམ་པ་མུ་ཏིག, མཆུ་མུ་ཏིག, སྦྲང་གི་མུ་ཏིག and མ་ལུ་མུ་ཏིག. It is said that kinds of pearl are obtained from the brains of elephants and cobras; also a peculiar kind of pearl from the leaves of a tree growing in Southern India.

མུ་ཏིག་སྐྱེ་གནས *mu-tig skye-gnas* or མུ་ཏིག་འབྱུང་གནས as met. the ocean.

‡ མུ་ཏིག་ཅན *Mu-tig-can* one of the Tibetan kings; ཨམ་སྲིད་སྣ་ནམ་ལ་གཏོང་ངེས་རྒྱལ་གྱི་མུ་ཏིག་བཙན་པོ་ལ་གསོལ་བས having decided to make over the kingdom to Snanam he petitioned Mutig Tsan-po.

མུ་ལྟོ་བ *mu-lto-wa*=སྤྲང་པོ *sprañ-po* a beggar, destitute person (*Mṅon.*).

མུར་སྟེགས *mur-stegs*=མུར་འདུག *mur-hdug* तीर्थ one at the end or limit; तीर्थिक [1. a sacred place. 2. an aggregate of three things, such as virtue, wealth and pleasure] *S.*

མུ་སྟེགས་པ *mu-stegs-pa* also མུ་སྟེགས་ཅན तीर्थिक a heretic, one who argues on religion, a schismatic [lit. one creating a passage through the circuit of life, or one indulging in pilgrimage; also, one who holds extreme views and does not follow the middle doctrine of Buddha; hence, a non-Buddhist, such as the followers of Brahminism or Jainism] *S.* མུ་སྟེགས་ཅན་གྱི་སྟོན་པ་དྲུག the six heretical teachers of Buddha's time:—(1) འོད་སྲུང་གི་བུ་རྫོགས་བྱེད སོད་སྐྱོང་; (2) ཀུན་ཤེས་ཀྱི་བུ་ཀུན་ཏུ་རྒྱུ; (3) རྒྱ་འདོད་ཀྱི་བུ་མའི་བུ་ཡང་དག་རྒྱལ་བ་ཅན; (4) མི་འཕམ་སྐྲའི་ལ་བ་ཅན; (5) ཀ་ཏྱའི་བུ་ནོག་ཅན; (6) གཉེན་གྱི་བུ་གཅེར་བུ; these six *Tirthika* teachers were known as the six *Tārkika* (རྟོག་གེ་དྲུག) (*K. du.* ཀ, *33-43*). The sixth of those is asserted to have been the founder of Jainism.

མུ་ཐི་ལ *mu-thi-la* n. of a precious stone.

མུ་མཐའ *mu-mthah* boundary, limit; མུ་མཐའ་མེད་པ unlimited; also མཐར་ཕྱིན་མེད་པ not going to the limit *i.e.*, not thorough.

མུ་འཐུད *mu-hthud*=རྒྱུན་འཐུད *rgyun-hthud*.

མུ་རྡོ *mu-rdo*=ཆུ་ཡི་རྡེའུ *chu-yi rdehu* pebbles from water (mystic) (*Miñ. 3*).

‡ མུ་ནི *mu-ni*=ཐུབ་པ (a spiritually powerful one), saint, ascetic, anchorite; Sākya-muni, the sage of the Sākya race.

མུ་མུ *Mu-mu* (གནས་གཅིག *gnas-gcig*) n. of a Buddhist sacred place, said to be somewhere in the east part of India, prob in Bengal (*Dus-ye. 38*).

Digitized by Google

མུ་མེད་ *mu-med* boundless, limitless; མུ་མེད་པར་ *mu-med-par* vaguely.

སྨུ་མེན་ *mu-men* वैराट राजवर्त n. of a precious stone resembling sapphire (*Mñon.*). མུ་མེན་དམར་པོ red *mumen* in (*Vai-sñ.*) [མུ་མེན་ also=an earth-worm]*S.*

‡ སྨུ་ཙུ་ཀུན་ད་ *mu-tsu kun-da* मुचुकुन्द [1. n. of a tree. 2. n. of an ancient king, son of Mândhâtâ. Having assisted the gods in their wars with the demons he got as a reward the boon of long and unbroken sleep; and the gods decreed that whosoever disturbed him should be burnt to ashes by fire from his body. Krishna, in order to destroy Kâla-yavana, enticed him into the cave where Muchukunda was asleep and the latter being thus roused cast upon Kâla-yavana an angry glance which reduced him to ashes]*S.*

སྨུ་ཚ་ལྔ་ *mu-tsha lga* one of the six early tribes of Tibet called མིའུ་གདུང་དྲུག *mihu duñ-drug* (*Yig. 61*).

མུ་མཚུངས་པ *mu-mtshuñs-pa* सतीर्थ [a fellow religious student]*S.*

མུ་བཞི *mu-bshi* the four limits: (1) སྐྱེད་འགག *skyed-hgag* birth and death; (2) རྟག་ཆད *rtag-chad* immortality and annihilation; (3) ཡོད་མེད *yod-med* existence and non-existence; (4) སྣང་སྟོང་ *snañ-stoñ* light or phenomenon and voidity (which is chaos).

མུ་བཞིན *mu-bshin*=སྐབས་སུ in the course of (*Yig.*).

སྨུ་ཟི *mu-zi* गन्धक brimstone, sulphur: མུ་ཟི་ཅན *mu-zi-can* containing sulphur, sulphurous; མུ་ཟི་རྡོ *mu-zi-rdo* brimstone.

མུ་ཡལ *mu-yal* some large number (*Ya-sel. 59*).

མུ་ཡེ་སངས་གསལ་མཐིང་ནམ་ཏིག *mu-ye sañs-gsal mthiñ nam-tig* གཤེན་རབ་ཀྱིས་འབྱིན་ཐབས་བཅོ་བརྒྱད་པ་དོན་ཆགས་པའི་ལེའུ chapter on the elucidation of the meanings of the eighteen mercies of *Gçen-rab* (*D.R.*).

མུ་རན *mu-ran*=མཐའ་འཁོར *mthah-hkhor* ཁ་ཡ་ཅིག.

མུ་རུག་བཙན་པོ *Mu-rug btsan-po* one of the sons of king *Sroñ-btsan Sgam-po* (*Loñ.* ༤, *8*).

སྨུ་ལ *mu-la* 1. together, in a heap. མུ་ལ་བཞག kept together, མུ་ལ་འགྲོ *mu-la-hgro* goes together. 2.=ཁོངས་སུ *khoñs-su* within the province, sphere of: དེ་རྒྱང་གཙང་གི་མུ་ལ་ལོ་གཅིག་བཞུགས་གསུང་དོ accordingly within the province of Tsang he resided one year (*A. 89*).

སྨུ་སངས *mu-sañs*=ནམ་མཁའ the sky (mystic) (*G. Bon. 1*).

སྨུག་ཆུ་གུམ *mug-chu-gum* or འབྲོག་གུམ a kind of wild ass (*Jig.*).

སྨུག་པ *mug-pa* 1. a moth; མུག་མ id. also མུན་མ; གོས་མུག clothes-moth, བལ་མུག wool-moth, མུག་ཟས moth-eaten, destroyed by moth. 2. vb. with སེད or ཞུགས, to despair; བློ་མུག་པ *blo mug-pa* a gloomy doleful way of thinking (*Sch.*).

སྨུན་ཉིང་ *Mun-ñiñ* country situated to the east of India including Bhamo (*Dsam.*).

སྨུན་པ *mun-pa* अन्धकार, मेचक, तमस्, तमिस्र dark, obscure; obscurity, darkness, gloom, cognate terms differentiated as adj. and sbst. respectively in a native work. The adj. has the syn.:—སྒྲིབ་པ *sgrib-pa*; མི་གསལ་བ *mi-gsal-wa*; འཐིབས་པ *hthibs-pa*; ཁེབས་པ *khebs-pa*; མི་སྣང་བ *mi-snañ-wa*; མི་མངོན *mi-mñon*; ལྟར་མི་སྣང་ *ltar mi-snañ*; ཀུན་ཁེབས *kun-khebs* (*Mñon.*). The sbst. (night or darkness of night) has the syn.:—ལྡོངས་བྱེད *ldoñs-byed*; སྣང་མེད *snañ-med*; ཉིན་མཐར་བྱེད *ñin-*

Digitized by Google

mthar byed; ཉིན་མོའི་སྒོ་ང་ *ñin-mohi sgo-ña*; མཁའི་པགས་པ *mkhahi pags-pa*; རབ་རིབ *rab-rib*; སྨག་རུམ *smag-rum*; མཚན་མོའི་གོས *mtshan-mohi gos*; མུན་འཁྲིགས *mun-hkhrigs*; མུན་ནག *mun-nag*; ཤེ་མུན . *çe-mun* (*Mñon.*). མུན་སོང་ become dark; མུན་ཁུང་ *mun-khuñ* dungeon, prison; མུན་ཁྱབ *mun-khyab* तमसः entire darkness, darkness enveloping every thing; མུན་ཁྲོད *mun-khrod* darkness, gloom; མུན་ཅན་མ *mun-can-ma* तमस्विनी night.

མུན་པ་བཞི *mun-pa-shi* acc. to the Bon the four kinds of darkness are: (1) མ་རིག་པའི་མུན་པ the darkness of ignorance; (2) འཁོར་བའི་མུན་པ worldly darkness; (3) ཉོན་མོངས་པའི་མུན་པ the darknesses of passions; (4) རི་གྲིབ་ཀྱི་མུན་པ physical darkness such as the shade of a mountain.

‡ མུནྡ་རི *mun-da-ri* मुण्डरी n. of an aquatic plant; མེ་ཏོག་དང་, ཤིང་ཏོག་དང་, ལྷ་བའི་ཚིག་བྱིན་ནང་བ་དག་མཐོན་ཡིན་ནོ། ...ཞེས་... (*K. g.* ३, *356*).

མུན་ནག *mun-nag* = མུན་པ *mun-pa*.

མུན་པ་ནས་མུན་པར་འགྲོ་བ तमस्तमःपरायणः the worst stage of men when they go from darkness to still geater darkness.

མུན་སྤྲུལ *mun-sprul* lie, untruth, falsehood; acc. to *Jä.* ignorance, stupidity: མུན་སྤྲུལ་དུ་སྨྲ་བ *mun-sprul-du smra-wa* = རྫུན་སྨྲ་བ to speak falsehood. མུན་ཚུབ *mun-tshub* *mun-tshub* तिमिर darkness, gloom.

མུན་སེལ་མགོན་པོ *mun-sel mgon-po* = ཉི་མ the sun (*Yig. k. 88*).

མུན་སྲོ *mun-sro* furiousness, passion.

མུན་གསལ་མ *mun-gsel-ma* विभावरी fullmoon night [also the dawn]*S.*

‡ མུན་དུ་སྐྱེས་མ *Mun-dsa skyes-ma* = ལྷའི་གཉེན་མ་ འཛོང་མའི་མིང་ n. of a celestial courtesan (*Loñ.* ཟ *6*).

མུཾ་ཛའི་ཡུལ *Muñ-dsahi yul* the country to the north of the Kailas mountains; བྱང་ཕྱོགས་ན་ཧོར་མུཾ་ཛའི་ཡུལ in the north (of Tibet) the country of Tartar Muñza (*Sorig. 20*).

མུར *mur* = ཤོར *shor*; མུར་ལ = ཤོར་ལ or ངང་ལ མུར་ལན་གསལ *mur-lan-gsal* = ངང་ལ་ལན་གསལ. *ñañ-la lan-gsal* (*Yig. 93*). མུར་གོང་ *mur-goñ* the temples; the bent sides of either eye. མུར་འགྲམ *mur-hgram* गण्ड [the frontal bone or cheek]*S.* acc. to *Sch.* jaw, jaw-bone.

མུར་ཇ *mur-ja* = ཇ་ལྗང་ཇ་པ་རི *ja-ljañ ja-pa-ri* green China tea (*Jig. 23*).

+ མུར་ཐུག *mur-thug* = མཐར་ཐུག *mthar-thug* thorough, complete, to the extremity, till the end of.

མུར་དུམ *mur-dum* or མུར་སླུམ *mur-slum* in *Ld.* dull, of knives, hatchets (*Jä.*).

མུར་འདུག *mur-hdug* = 1. མ་ཉེས་པ (*Sch.*). 2. gills of a fish (*Jä.*).

མུར་བ *mur-wa* to gnaw, to crush with the teeth, to bite asunder; རུས་པ་མུར་བ to crunch bones.

མུལ་པོ *mul-po* याचक [a petitioner, beggar, suitor]*S.*

མུལ་ཐུག *mul-thug* the fist (*Jä.*).

མུས *Mus* name of a village in Tsang (*Loñ.* ཟ, *7*).

མེ *me* fire, the fire, resp. ཐུགས *thugs* (in *C.*) विरोचन, दहन, तमोघ्न, कृशानु, चित्रभानु, पावक, वह्नि, वैश्वानर, आशुशुक्षणि, ज्वलन, अनल, शिखा, वसुरेतस; མེ་གསུམ *me-gsum* three kinds of fire. རྒྱ་མཚོ་ལྷོ་ཕྱོགས་རྟ་གདོང་གི་མེ the volcanic fire of the Southern ocean called Bāravānal; ཉི་མའི་མེ the fire generated by the sun; བསྲེག་བྱ་ཟ་བའི་མེ *bsreg-bya za-wahi me* fire which devours (*Mñon.*). མེ་འབར the fire burns; མེ་ཤོར fire breaks out, མེ་མཆེད་པ fire spreads; མེ་ཤི་ཤི་རེད the fire is going out; ཁང་པ མེས་བསྲེགས *khañ-pa mes-bsregs* the house

Digitized by Google

is burnt down. མེ་སྤོར་བ *me spor-wa* frequently also མེ་སྦར་བ and མེ་འབུད་པ, to blow up or light a fire; མེ་གསོར་བ to stir, poke, trim the fire. མེ་བཙུགས་པ to set on fire. མེ་སྒམ gun-cock; མེ་ཕྱགས shovel for burning coal; མེ་ལྕགས steel and tinder pouch; མེ་ལྕེ *me-lce* a flame; མེ་ཐབ *me-thab* hearth; མེ་མདག *me-mdag* burning embers; མེ་བོ *me-wo* a large fire, མེ་བོ་ཆེ *me-wo-che* a conflagration; མེ་གཞི *me-gshi* an anvil; མེ་གནོན a singe on cloth or hair, a brand-mark; མེ་འོབས *me-hobs* trench or line of fire; མེ་ཡལ *me-yal* a spurt or flame of fire; མེ་རོ *me-ro* cinders, extinct embers; མེ་ལེན *me-len* ember nippers; མེ་ཤེལ *me-çel* burning glass or crystal.

Syn. འབར་བྱེད *hbar-byed*; བི་ཤྭ་ན་རའི་བུ *Bi-çwa na-rahi bu*; ཆུ་ཡི་སྐྱེ་གནས *chu-yi skye-gnas*; རྩེ་མོ་ཅན *rtse-mo-can*; འཁྱོག་འབར *hkhyog-hbar*; ཤིང་འཕེལ *çiñ-hphel*; ཟད་མིན *zad-min*; ལུས་མ་བསྲུང *lus-ma-bsruñ*; སྦྱིན་སྲེག་ལག་པ *sbyin-sreg lag-pa*; ནོར་ལས་རྒྱ *nor-las-rgya*; འོད་ཀྱི་ཤིང་རྟ *hod-kyi çiñ-rta*; དུ་བའི་དོག *du-wahi-dog*; རླུང་གི་གྲོགས་པོ *rluñ-gi grogs-po*; ལམ་ནག་ཤུགས *lam-nag-shugs*; གཙང་བྱེད *gtsañ-byed*; དག་བྱེད *dag-byed*; གཙུག་ཕུད་ཅན *gtsug-phud-can*; འབར་བའི་ལྕེ་ལྡན *hbar-wahi lce-ldan* (*Mñon.*).

མེ་སྐྱེས *me-skyes* 1. वह्निज, ज्योतिष [born of fire; any illuminating substance; the number six]*S.* 2. लोह iron.

མེ་ཁང *me-khañ* a house or enclosed space for the consecrated fire.

མེ་མགལ *me-mgal* 1. fire-brand: མེ་མགལ་གྱི་འཁོར་ལོ *me-mgal-gyi hkhor-lo* the circle made by a fire brand when quickly swung round 2. half burnt fire-wood, a piece of wood which has been partly burnt (*Nag. 15*).

མེ་རྒན *me-rgan* a learned man: སློབ་དཔོན་མེ་རྒན་དཀའ་དཔང་སྒྲ་ཕྱིས (*Loñ.* ཅ, *34*).

མེ་ཆ *me-cha*=མེ་ལྕགས flint རྡོ་ཚོགས་སོགས་དང་མེ་ཆ་བསྒྲིགས་པ (*A. 34*).

མེ་མཉམ་རླུང *me-mñam rluñ* fire-wind, burning wind.

མེ་ཙུ་རུ་དི *Me-cu-ru-di* n. of an open town in India during Buddha's life (*K. du.* ན, *135*).

མེ་ཏོག *me-tog* पुष्प, प्रसून, कुसुम any flower: མེ་ཏོག་མངོན་པར་བཀྲམ་པ *me-tog mñon-par bkram-pa* the flowers conspicuously spread out or displayed; མེ་ཏོག་ཁ་འབུས་པ *me-tog kha hbus-pa* the flower opens, blossoms, begins to blow. མེ་ཏོག་གི་རྣ་ཅན अवतंसक [a flower ear-ring]*S.*; མེ་ཏོག་གི་ཕུར་མ *me-tog-gi phur-ma* पुष्पपुट the sheath or calyx of a flower; མེ་ཏོག་གི་ཕྲེང་བ *me-tog-gi phreñ-wa* chaplet, wreath of flowers; མེ་ཏོག་མཁན་པོ *me-tog-mkhan-po* मालिनी a garland maker; མེ་ཏོག་རྡུལ *me-tog rdul* पराग [the pollen or farina of a flower]*S.*; མེ་ཏོག་ལྡན *me-tog ldan*=དཔྱིད་ཀ spring and ཉེ་ཟླ་བ་ཕྱེ་མ་བཟང་བ (*Mñon.*); མེ་ཏོག་ལྡན་དུས *me-tog ldan-dus* id. (*Mñon.*). མེ་ཏོག་ལྡན་མ *me-tog ldan-ma* a woman in menses (*Mñon.*); མེ་ཏོག་ལམ *me-tog-lam* पुष्पवर्त्म ['path of the menses,' the vulva]*S.*

མེ་ཏོག་སྒྲོན *Me-tog sgron* lit. the flower-lamp; one of the names of ཚེ་སྤོང་བཟའ *Tshe-spoñ bzah* wife of king *Khri sroñ ldehu-btsan* who was mother of princes *Mu-khri btsan-po*, *Mu-rug btsan-po* and *Mu-tig btsan-po* (*Loñ.* ཅ, *8*).

མེ་ཏོག་གླང་སྣ *me-tog glañ-sna* गोकर्णपुष्प [the plant *Sanseviera zeylanica*]*S.*

མེ་ཏོག་ཆང *me-tog-chañ* पुष्पासव wine made of the *Mowa* flower in India (*Mñon.*). མེ་ཏོག་དོན་ཅན *me-tog don-can* id.

མེ་ཏོག་ཉི་མ *me-tog ñi-ma*=གུར་གུམ कुङ्कुम saffron (*Mñon.*).

མེ་ཏོག་ཏིང་བཞི *me-tog tiñ-bshi* viz:—ཏིང་ལི་ཕྱིན *tiñ-li phyin*; ཏིང་སག་ཀྱུ *tiñ-sag-kyu*; ཏིང་མུ་ལ *tiñ-mu-la*; ཏིང་མུ་ས *tiñ-mu-sa* (*Miñ. rda. 2*).

Digitized by Google

མེ་ཏོག་ཕྲ་མོ *me-tog phra-mo* the lily (*Mńon.*).

མེ་ཏོག་མིག་སྨན *me-tog mig-sman*=མཆིང་.

མེ་ཏོག་གཞུ་ཅན *me-tog gshu-can* कुसुमचाप, पुष्पधन्वा [lit. holding a bow of flowers, an epithet of Kâmadeva, god of love]*S.*

མེ་ཏོག་ཟས་ཅན *me-tog zas-can* भ्रमर as met. bee.

མེ་ཏོག་ལུག་མིག *me-tog lug-mig* or ལུག་མིག་མེ་ཏོག एडकाक्षि a kind of flower resembling a sheep's eyes, a species of *Pedicularis.* མེ་ཏོག་ལུག་རུ *me-tog lug-ru* also a species of *Pedicularis.*

མེ་སྟག *me-stag.* also མེ་ཚག *me-tshag* spark, sparkle, a bit of live-coal in the ashes.

Syn. མཁའ་སྐྱེས *mkhaḥ-skyes*; རབ་འཕྲོ་མེའི་ཟེག་མ *rab-ḥphro meḥi zeg-ma*; ཤུགས་ཀྱི་དུམ་འཕྲུག *shugs-kyi dum-ḥphrug* (*Mńon.*).

མེ་ད་ཀ *me-da-ka*=ཆུ उदक water (mystic) (*K. g. 26*).

‡ **མེ་དུ་ར** *me-du-ra*=མེ་དྷྱ *medhya* मेध्य [fit for a sacrifice, fat]*S.*

མེ་མདའ *me-mdaḥ* अग्निबाण a gun; colloq. *mendah* and *mindah.*

✢ **མེ་ན་ཀ** *me-na-ka* मेनका 1.=བུད་མེད a maiden, a youthful woman. 2. n. of a celestial courtesan (*Yig. k. 37*). 3. the daughter of Vrishanasva.

✢ **མེ་ན་ཀོ** *Me-na-ko* मैनाक n. of a mountain range situated beyond the river and mountain called *Ti-rtse-rwa*; where have been living from eternity the *Asura* and a class of women whose faces resemble those of horses (*K. d.* ར *287*) [According to some authors Mainâka was situated in the southern extremity of the Indian peninsula from which Lankâ (Ceylon) could be seen; but most Hindu writers agree that Mainâka was an offshoot of the Himalayas]*S.*

‡ མེ་ན་ཡ *Me-na-ya* prob. Mithilâ.

མེ་ནུར *me-nur*=མེ་སྣོད; མེ་སྣོད *me-snod* or མེ་ཕོར *me-phor* coal-pan, chafing dish, fuming-pan.

མེ་ནེ *me-ne* n. of a place in India (*Dzam. 21*).

མེ་པུང་ *me-puń*, མེ་བུམ *me-bum* cupping-glass, cup (*Jä.*).

མེ་དཔལ *me-dpal* विसर्पे विसर्पि; [a cutaneous disease, a sort of dry spreading itch, erysipelatous inflammation]*S.*

མེ་འབར་བ་ལྟ་བུ *me ḥbar-wa lta-bu* अग्निज्वालोपम [resembling a glowing or flaming fire, a plant with red blossoms]*S.*

མེ་སྦྱིན་སྐྱེས *me-sbyin-skyes* अग्निजिह्व, आग्नेय as met. the gods=མེ་སྦྱིན་བུ *me-sbyin bu* आग्नेय:—ཐོབ་རྫི་དང་། མཆོད་འདྲེན་གཉིས་ལ་བུ་མོ་སྦྱིན་པ་དང་། མེ་སྦྱིན་བུ་བ་གཉིས་ཡོད་པའི་སྦྱིན་པའི་བུ་ལུམ་ཡིན་དང་། མེ་སྦྱིན་གྱིས་དང་སྲོང་། ལྷ་ཡི་ཕྲང་མ་བུམ་པ་ལས་ལྷ་སྦྱིན་པས་སོ.

མེ་མུར *me-mur*=མ་མདག *ma-mdag* कुकुल one of the hells; མེ་མུར་གྱི་འོབས *me-mur-gyi ḥobs* अग्निखात an oven, a fire-pit or trench. མེ་མུར *me-mur*=ཕྱག་འཚལ in the mystic language of the demons *Asura, i.e*, བདུད་ཀྱི་ལྷ་ཡི་སྐད་ཀྱི་སྐད་ལ. We meet with, also:—མེ་མུར་གནོད *me-mur-gnod*=ཀུན་འབྱུང་བ; མེ་མུར་འདོར་འདོད *me-mur ḥdor-ḥdod*=འགོག་པ; མེ་མུར་སྒྲོལ *me-mur sgrol*=ལམ (*K. ko.* ཀ, *255*).

མེ་ཙ *Me-tsa* or མེ་འཚའ *Me-ḥtsaḥ*=ས་ཡི་ལྟེ་བ *sa-yi lte-wa* and ས་གནད་ཅེ་བ (*Sman*) any important place excellent in position and free from the depredations of malignant spirits, and on such places Buddhist viharas are enjoined to be erected: དེའི་ཕྱོགས་ཀྱི་མེ་ཙའི་དང་ས་འཚལ་བ་དང་བཞིན་འདབ་དང་ (*A. 153*).

Digitized by Google

མེ་འཛིན་ *me-hdsin* दक्ष, दक्षिण keeper of fire [1. competent. 2. a kind of sacred fire]*S.*

མེ་ཞལ་ལམ་ *me-shal-lam* as met. = the sky.

མེ་གཞོང་ *me-gshoṅ* or མེ་སླང་ *me-slaṅ* अङ्गारधानी a bowl made of burnt clay or iron in which fire is made [a portable fire-place]*S.*

མེ་བཞི་ *me-bshi* the 12th constellation called मघा.

Syn. རིག་བྱེད་ *rig-byeḍ*; བྱ་མ་འདོན་ *bya-ma-ḥdon* (*Mṅon.*).

མེ་བཞི་སྐྱེས་ *me-bshi skyes* 1. प्राक्फाल्गुनेय. 2. an epithet of Vṛhaspati (*Mṅon.*) [Bṛhaspati or Jupiter is so called because he was born when the moon was in the mansion of Prākphalgunī or Pūrvaphalgunī (the eleventh constellation)]*S.*

མེའི་རྩེ་མོ་ *mehi rtse-mo* = གུར་གུམ་ saffron (*Mṅon.*).

མེ་ཡི་མགྲིན་ *me-yi mgrin* a general name for birds (*Mṅon.*).

མེ་རི་ *me-ri* fire mountain, volcano.

མེ་རིས་ *Me-ris* the barbarous modern Miri tribe inhabiting the forests in the upper valley of the Dihong, their chief village being called Miri-patam.

མེ་ལོང་ *me-loṅ* दर्पण, आदर्श, दर्पण 1. a mirror, or looking-glass: ལས་ཀྱི་མེ་ལོང་ the mirror in which one's *Karma* is reflected. མེ་ལོང་ is frq. as a title of books, of the history of kings, *e.g.*, རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་ lit. a bright mirror of royal pedigree. 2. plain surface, flat body length and breadth. 3. sample, model, reflection, specimen.

Syn. ཀུན་མཐོང་ *kun-mthoṅ*; ཀུན་གསལ་ *kun-gsal*; རང་མཐོང་ *raṅ-mthoṅ*; བཞིན་ (གྱི) སྣོད་ *bshin-gyi snoḍ*; མ་གུ་ར་ *ma-gu-ra*; གཟུགས་བརྙན་སྐྱེ་གནས་ *gzugs-brñan skye-gnas*; གཟུགས་འཆར་བྱེད་ *gzug-ḥchar-byeḍ*; བྱི་དོར་མེལ་ཚེ་ *byi-dor mel-tshe* (*Mṅon.*).

མེ་ལོང་ཅན་ *me-loṅ-can* आदर्शक mirror-like, n. of a prince in ancient India; a lake resembling a mirror, hence one of the historic doors of the great temple of Buddha at Lhasa is called སྒོ་མེ་ལོང་ཅན་ *sgo me-loṅ-can*.

མེ་ལོང་ལུང་རིང་ *Me-loṅ luṅ-riṅ* the Bon designation of Persia which is called བདེ་བ་ཅན་གྱི་ཞིང་ཁམས་ Sukhavati or the Land of Bliss (*G. Bon. 4.*)

མེ་ཤེལ་ *me-çel* 1. सूर्यकान्तमणि [sun-stone, sun-crystal; a kind of crystal cool to the touch but emits fire when exposed to the rays of the sun]*S.* 2. सूर्य the sun.

མེ་སླང་ *me-slaṅ* = མེ་གཞོང་ *me-gshoṅ*.

མེ་བསྲུབ་ *me-bsrub* कपित्थ, कपि, जया [the wood of *Ficus religiosa* used for kindling fire by attrition; fire-flint, the plant *Premna spinosa*]*S.*

མེ་ཧ་ར་ *me-ha-ra* n. of a heretical sect and work among the Hindus. ཕྱི་རོལ་པའི་མེ་ཧ་ར་ལ་སོགས་པ་དྲག་པོའི་གཞུང་འཛིན་མང་པོ་མཁྱེན་ he knew many S'āstras of the outsiders *i.e.*, Hindus, such as Mehara, &c., of Mahādeva S'ankara (*A. 34*).

མེ་ལྷ་ *me-lha* अग्निदेव, आग्नेय, अग्निदेव the god of fire [a general name for gods or deities; gods are supposed to eat the sacrificial offerings through the help of fire which is called the mouth of the gods]*S.*

Syn. འོད་ཀྱི་ནོར་ཅན་ *hoḍ-kyi nor-can*; ནོར་ལས་སྐྱེས་ *nor-las-skyes*; སྦྱིན་ཟ་སྲེགས་ *byin-za-sregs*; སྦྱིན་སྲེགས་ཟ་ *sbyin-sregs-za*; གསེར་གྱི་ཐིག་ལེ་ *gser-kyi thig-le*; གསེར་ཁུ་བ་ *gser khu-wa*; འབར་བའི་སྐྲ་ཅན་ *hbar-wahi skra-can*; རྟ་དམར་ཅན་ *rta-ḍmar-can*; སྣ་ཚོགས་འོད་ཟེར་ *sna-tshogs hoḍ-zer*; འོད་བདུན་པ་ *hoḍ hdun-pa*; མཆོད་སྦྱིན་སྐྱེས་ *mchoḍ-sbyin skyes*; ཞལ་

Digitized by Google

རིག་བྱེད་སྐྱེས *rig-byed-skyes*; ཚངས་དབང་སྲས་པོ *tshaṅs-dbaṅ sras-po*; ར་ལ་ཤོན *ra-la-shon*; ཤར་ལྷོའི་ཕྱོགས་སྐྱོང *çar-lhoḥi phyogs-skyoṅ* (*Mṅon.*).

མེ་ལྷ་མོ *me lha-mo*, आग्नेयी the quarter of fire, south-east: ཤར་ལྷོ་མེ་ལྷའི་ཕྱོགས་སུ་ཐབ་ཚང་བྱ make (your) cooking-hearth in the south-east corner of the house which is the quarter of the god of fire (*Jig.*).

མེ་ལྷའི་ཆུང་མ *me-lhaḥi chuṅ-ma* the wife of the god of fire.

Syn. མེ་ལྷའི་དགའ་མ *me-lhaḥi dgaḥ-ma*; ཆར་སྡིག་ཅན *char sdig-can*; མེ་མ *me-ma*; ལེགས་སྦྱིན་མ *legs-sbyin-ma*.

མེ་ལྷའི་རྟ *me-lhaḥi rta* the horse of the god of fire.

Syn. བཞོན་པ་མྱུར་འགྲོ *bshon-pa myur-ḥgro*; དམར་མོ *dmar-mo*; གསེར་རྩེན་ཅིང་རྟ *gser-rtsen çiṅ-rta*; ར *ra* (*Mṅon.*).

མེད་པ I: *med-pa* the negative form of ཡོད་པ and རེད་པ = to be not, not to be, to be without, not to have, to be non-existent: ང་ལ་བུ་རྣམས་མེད *nga-la bu-rnams med* I have no children; ཁོ་མཁས་པ་མེད་ཅིག *kho mkhas-pa med chig* he is one void of learning; སྟོབས་མེད *stobs-med* strengthless; བདེ་མེད *bde-med* unhappy, uneasy, unwell; མེད་པར་འགྱུར་བ passes away, is dissipated; སྐབས་མེད without occasion, no opportunity. ཆ་ལག་མེད་ཀྱང་དགོས་པའི་ཁྲལ *cha-lag med-kyaṅ dgos-paḥi khral* though without goods a necessary tax; བླ་མ་ལ་ཞབས་ཞུགས་གྲོགས་མེད་པ་ཞུགས་སམ has your Reverence no fellow-resident in your house? མི་འཕྱང་མ་བ་སྐྱུག་ཏུ་མེད་པ་མིད་དུ་མེད་པ a man about to be choked, being able neither to vomit nor swallow down; ང་ཅག་རང་དབུལ་དུ་མེད we are not able to give anything; མེད་མི་བུ་ཚ the sons and grand-sons that are to get anything (as a heritage); ཁྱིམ་རེར་མེད་དུ་མི་རུང་བ or མི་རུང་བ indispensable in the house; བློན་པོ་རྣམས་འཁྲུགས་སེམས་མེད་པར་གྱུར་ཏོ the ministers lost their litigiousness, *i.e.*, gave up quarrelling; ཟས་སྤྱིར་དུ་མེད་པར་གྱུར་ཏོ the distribution of the dishes became impossible; མེད་པར་བྱེད་པ to annihilate (an enemy), to put an end to (a quarrel) (*Glr.*); མེད་པར without or 'instead of': རྒྱུ་མེད་པར without cause; རྒྱལ་པོ་མེད་པར instead of the king, སྔར་གྱི་ལུས་མེད་པར instead of the former shape; ཉིན་མཚན་མེད་པར continually making no difference between day and night; མེད་མ *med-ma* not without, some, a few; མེད་མོ *med-mo* a penniless woman. མེད་པ་པ *med-pa-pa* = གནོད་སེམས or གནོད་པ་བྱེད་པ a mischievous person (*Mṅon.*).

མེན *men* an ornament, piece of finery (*Mil.*). མེན་ཙི *men-tsi* (Chinese) a coloured silk handkerchief. མེན་ཧྲི *men-hri* a kind of fur; མེན་ཧྲི་དམར་པོའི་ཕྱག་ཐུལ a fur-coat of red *men-hri* (is mentioned as the vesture of the gods).

མེར *mer* 1. termin. of མེ: མེར་སྲེག་ཟ *mer-sreg za* to eat after baking in fire. 2. in ཞེ་མེར་ལངས་པ *she-mer laṅs-pa*, *i.e.*, སྐྱུག་བྲོ་བ *skyug bro-wa* vomiting; fig.: anything that is scorned also that is repulsive in appearance or offensive to sight. 3. adj. anything kept in heaps in a place, heaped or piled up: ཇ་བཙགས་མ་མེར་ཁྱིམ་བཀང་ quite filled with strained or purified tea (*A. 141*).

མེར་བ *mer-wa* 1. sloppy, pappy, thin; also: expanded, distended, full: མེར་བ id. མེར་ཁྱིམ་བཀང་ full to the brim; མེར་མེར *mer-mer* anything full to the brim. མེར་མེར་པོ *mer-mer-po* expanded, fully-blown. 2. མེར་མེར་བ adj. shimmering, permeating. 3. འེར་མེར་བ = ཟུར་ཟུར་པོ adj. to define the shape and consistency of an embryo, oblong, oval.

མེལ་ཚེ *mel-tshe* यामिक 1. watch-man, sentinel, watcher; མེལ་ཚེ་བྱེད་པ to wait upon;

Digitized by Google

to keep watch over: མེལ་ཚེ་བྱེད་ཅིང་རོལ་མོ་དང་གླུ་མཆོད་པ་ཕུལ attending upon him they made him offerings of (entertained with) music and songs (A. 13). 2. a watch or period of 3 hours at night. མེལ་བརྩེ་བ *mel-brtse-wa* परिचार [servant, attendant]*S.* མེལ་ཚེ་བ *mel-tshe-wa* जागरूक one who remains awake to give watch; one awakened; མེལ་ཚེ་མ *mel-tshe-ma* यामिनी the night.

མེས་པོ *mes-po* पितामह, मातामह grand-father, forefather, ancestor: སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡི་མེས་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ་ཡབ་མེས *Kun-tu zañ-po* the common spiritual ancestor of all the Buddhas; མེས་ཀྱི་དུས forefather's time, ཡབ་མེས་ཀྱི་དུས in our grandfather's time *i.e.*, the time of our ancestors; ཡང་མེས or གཉེ་མེས great grand-father; འཇིག་རྟེན་མེས་པོ प्रपितामह an epithet of Brahmā (ཚངས་པ) (*Mñon*); མེས་པོ་འཕང་བརྩོན *Mes-po hphañs-brtson* n. of a patriarch of Tibet, the great ancestor named འཕང་བརྩོན *Hphañ-brtson* who went to Kham and back (*Deb.* ཀ, *12*). མེས་པོའི་རལ་ཀླུང *mes-pohi ral-kluñ* an epithet of the river Ganges; མེས་པོའི་རལ་ཀླུང་བཞིན་རྒྱུན་ཆགས་བྱིན (*Yig. k. 14*) pray send your favours to me continually like the river of patriarch's looks. མེས་དཔོན *mes-dpon* ancestors (both spiritual and ordinary) (*Yig. 83*). 'The མེས་དབོན་རྣམ་གསུམ in Tibetan history or three ancestral rulers are: king *Sroñ-btsan sgam-po*, *Khri-sroñ ldehu btsan* and *Khri Ral-pa-can*. མེས་འཛིན *mes-hdsin* = དངུལ་ཆུ *dñul-chu* mercury quicksilver (*Mñon.*).

‡ **མཻ་ཏྲི** *mai-tri* love, friendship.

མོ *mo* I: स्त्री a woman, a female opp. to ཕོ; also, occas. = she, her: མོ་ན་རེ she said; མོ་གོས woman's gown, petticoat; མོ་བརྒྱུད *mo-brgyud* female line of descent; མོ་བྱིས (*Mil.*) མོ་དབྱིས *mo-dbyis C.* a girl, female child. མོ་རྟ *mo-rta* a mare; མོ་རྟགས *mo-rtags* feminine gender, female organ; མོ་དབྱང female organ; v. also མོ་མཚན *mo-mtshan* below; མོ་རིགས womankind; མོ་ལུས female body.

མོ II: a lot: མོ་འདེབས་པ to cast lots, always a religious ceremony performed by lamas. མོ་མཁན *mo-mkhan* or མོ་རྩིས་པ a sooth-sayer; མོ་པ *mo-pa* a fortune-teller: མོ་པ་འདྲེ་མཐོང་བ *mo-pa hdre mthoñ-wa* a sooth-sayer who pretends to be able to see a ghost. མོ་བོན *mo-bon* abbr. of མོ་པ and བོན་པོ *bon-po* fortune-teller and Bon-po priest: མོ་བོན་རྫུན་ཆོས་མ་སྨྲ་ཤིག fortune-tellers and Bon priests should not preach false religion, should not impose upon people (*A. 18*) མོ་མ *mo-ma* स्त्री, भिक्षुणिका a female fortune-teller [also, a female mendicant]*S.*

མོ III an affix which when attached to nouns indicates the feminine gen. but not so, as a rule, when appended to adj.: བདག་མོ a landlady, བུ་མོ a daughter, a girl, རྒན་མོ an old woman; but ཆེན་མོ = great, masc. or fem., and ལེགས་མོ = fine, good, masc. or fem.

མོ་ཁབ *mo-khab* very fine needle.

མོ་གོས *mo-gos* = མོ་ཡི་གོས woman's garment: མོ་གོས་རྫ་བ་དང་ཐིག་མ་བཅུ་བའི་ཆ་ཀ་རིན་ཁལ་གྲུ the cost of a woman's fringed garments of blue-colour and with spots is one load of grain (*Btsii.*). མོ་གོས་གྲོ་ཁ *mo-gos gro-kha* (དུད་ཁ་གྲོ་ཁ་མ་ནག་ཐིག་ཅན) black-spotted garment worn by the poorer classes of women in Tibet (*Btsii.*).

‡ **མོ་ན་ཟ** *Mo-na-sa* n. of a celestial courtesan. (*Mñon.*)

མོ་མ་ནིང *mo-ma-niñ* or མ་ནིང་མོ a female hermaphrodite (*Mñon.*)

མོ་མཚན *mo-mtshan* भग, योनि female organ, female genitals.

Digitized by Google

Syn. སྐྱེས་གནས *skyes-gnas*; གཉིས་དགའི་ཁྱིམ *gñis-dgaḥi khyim*; ཆུ་མ *chu-ma*; ཉེར་གནས *ñer-gnas*; མོའི་རང་བཞིན *moḥi raṅ-bẓhin*; མཚམས་མིན་རྟེན *ṃtshams-min-ṛten*, བརྗོད་བྱའི་ཕྱོགས *ḅṛjod-byaḥi-phyogs*; སྐྱེ་འཛིན *skye-ḥdsin*; དགའ་བའི་བུ་ག *dgaḥ-waḥi bu-ga*; དྲན་པའི་ཁྲོན་པ *dran-paḥi khron-pa*; དབང་པོའི་ལམ *dbaṅ-poḥi lam*; བུ་གནས་གྲོང་ཁྱེར *bu-gnas groṅ-khyer*; སྲིད་པ་འཕེལ་བྱེད *sṛid-pa ḥphel-byed*; སྨྱོས་བྱེད་ལམ *myos-byed-lam*; རླངས་པར་བྱེད *ṛlaṅs-par-byed*; པདྨ་ཆོས་འབྱུང *pad-ma chos-ḥbyuṅ*; བྱེད་པའི་ཡན་ལག *byed-paḥi yan-lag*; གསང་བའི་འཁོར་ལོ *gsaṅ-waḥi ḥkhor-lo*; མི་ཟད་ལམ *mi-zad-lam*; ཨེ་གསང *e-gsaṅ*; མཁའ་གསང *ṃkhaḥ-gsaṅ*; མེ་ཏོག་ལམ *me-tog-lam*; རྡུལ་གྱི་ལམ *ṛdul-gyi-lam*; རྨོངས་བྱེད *ṛmoṅs-byed*; མོ་རྟགས *mo-ṛtags*; མོ་དབང *mo-dwaṅ* (*Mṅon.*).

མོ་ཡིག *mo-yig* or མོ་ཡི་ཡི་གེ *mo-yi yi-ge* feminine letters (acc. to the Tibetan Grammar) are ག, ཇ, ད, བ, ཛ, ཝ, ཞ, ཟ, ར, ཤ, ཧ, ས (*Situ.*)

‡ མོ་ར *mo-ra* n. of a kind of bird (*K. d.* ག, *2*).

མོ་རང *mo-raṅ* or མོ་རེང *mo-reṅ* 1. single, unmarried woman: གདོང་ངན་གྱི་ཁྱོ་བས་མོ་རང་སྐྱིད happier is a single woman than one with a husband of ugly face. 2. a poor, destitute female, one who did not get a husband. 3. pron. she herself.

མོ་རབ *mo-rab* (བུད་མེད་མཆོག) a noble woman of great accomplishments and character; མོ་རབ་ཀྱི་གྲོགས་རྗེ་དཔོན་དུ་བརྩིས the friend of the noble lady is considered a lord or nobleman.

མོ་ཤེལ *mo-šel* a cool mild crystal opp. to ཕོ་ཤེལ *pho-šel*, crystal which affects the eye when used as spectacles.

མོ་གཤམ *mo-gšam* or མོ་བཤམ *mo-ḅšam* वन्ध्या, कुलटा barren: བུ་མི་སྐྱེ་སྐྱེ་མེད་པའི་མོ་རང་མ a barren woman (*Jig.*); [also an unchaste woman, a helpless woman] *S.* མོ་གཤམ་ཡི་གེ *mo-gšam yi-ge* the letters which are said to be barren: ང, ཉ, ན, མ, (*Situ. 59*). མོ་གཤམ་ཤིང *mo-gšam-šiṅ* a tree that neither produces fruit nor flowers (*Mṅon.*).

མོ་ལ་ཀོ *Mo-la-ko* n. of a large country or island to the south (prob. Malacca) (*K. ko.* ར, *272*).

མོག་པ *mog-pa* dark or faded colour: འགྲུབ་མེད་མོག་པོ་བྱེད also མོག་པོར་སྣང pale lustreless appearance (*Ḥbrom. 18*-ཁ, *40*). མོག་རོ *mog-ro* acc. to *Jä.* of horses, yellowish-brown; but in *C.* = མོག་ཤ semi-aquatic mushroom.

མོག་མོག *mog-mog* (*mo-mo*) 1. श्यामो; also མོག་མོག་པོ dark-coloured. 2. small meat-patty, meat-balls in a cover of paste generally cooked in steam.

མོང་གོལ *Moṅ-gol* a Mongolian, form sometimes occurring, but in Tib. usually སོག་པོ *sog-po*.

མོང་རྟུལ *moṅ-ṛtul* = བླུན་པོ *ḅlun-po* dull, stupid (*Jä.*).

མོང་ལོ *moṅ-lo* W. for ཚང་མོ knuckle, ankle-bone (*Jä.*).

མོད་པ *mod-pa* 1. to be (in an emphatic sense), to be indeed; is sometimes superadded to ཡོད་པ or used alone, sometimes with other verbs: ཉེས་སྨྲས་མོད་ཀྱི though indeed you may say so. ཡོད་མོད *yod-mod* = བྱུང་མོད *ḅyuṅ-mod*. ཁོ་བོ་ལ་ནི་ཚོར་ལམ་ནས་ཚད་སྣང་ངས་གསུང་བ་བནད་གཞེས་སྨྲ་བ་བྱུང་བ་མེད་མོད་ཀྱི (*Ḥbrom.* ཁ, *2*). དཔག་ཏུ་མེད་མོད་ཀྱི though indeed it is immeasurable; འདི་མ་ཡིན་མོད་འོན་ཀྱང nevertheless it is not this one, འགྲོ་མ་ཐེན་མོད (although not invited) yet after all you must go. 2. མོད་པོ = མང་པོ *maṅ-po* many, much, abundant: ཤིང་མོད་པོ wood is plentiful; ཤིང་ཏོག་མོད་པོ abounding in tree-fruits; ལོངས་སྤྱོད་མོད་པར་འགྱུར *loṅs-spyod mod-par ḥgyur* he becomes the owner of great wealth; དེ་མི་བྱེད་དགུ་མོད if

Digitized by Google

you omit to do this, you will have many enemies; ནད་མོད plenty of diseases; ཁེ་བཞུང་ཁྱེ་བསྟོད་ཀྱི་མོད་ཀྱི although they abounded in compliments.

མོད *mod* the instant, moment—occurring only in the following combinations: ལང་བའི་མོད, དེ་ཉིད at the very moment of rising; དེའི་མོད་ལ the moment after; gen. མོད་ལ instantly, immediately: མོད་ལ་ཕྱུང་ངོ he immediately pulled it out; ཕྱི་མའང་མོད་ལ་ཁྲ་ཡང་བྱུང immediately after there came also the hawk; མོད་ལ་སྐྱེས་པ born on the instant with, born with; and thus may = ལྡན་པ possessed of.

མོན *Mon* किरात general name for the different tribes living in the cis-Himalayan regions and who from remote antiquity have lived by hunting. [Kirâta means one who constantly walks on the extreme boundaries. The term was known to the ancients; Arrian making mention of the Kirrhadae who used to bring musk from the Himalaya to sell to the Indians]*S.* མོན་པ *Mon-pa* a native of *Kiranti* which includes Nepal, Sikkim and Bhutan but particularly the hill tract between the Kosi and Teesta rivers.

མོན་ཀོ། *Mon-ko* a fabulous mountain inhabited by goblins and women with horses' faces and *Naga* maidens very handsome and fond of music (*S. Lam.* 99).

མོན་རྟ་དབང་ *Mon-rta-dwang* the Ta-wang Raj a small principality lying amid the mountains immediately adjoining the eastern border of Bhutan, and of which little is at present known. It is inhabited by a barbarous semi-Tibetan race engaged in trading operations between Tibet and Assam, and can be reached from the latter country *viâ* Odalgiri. མོན་མཁའ་འགྲོ་གླིང་ *Mon Mkhaḥ-ḥgro-gliṅ* n. of a monastery in Mon Tawang. མོན་གྱི་རས་གཟན *Mon-gyi ras-gzan* a kind of cotton wrapper manufactured in *Mon Rta Waṅg.* (*Rtsii.*). མོན་ཅ་ར *mon-cha-ra* the ever-green oak; also its acorns: མོན་ཅ་རའི་འབྲས་བུས་འཁྲུ་བ་གཅོད ever-green oak acorns stop diarrhoea.

མོན་གྲུ *mon-gru* भरणिका the 23rd lunar mansion or constellation.

Syn. ཆུ་ལྷ་མོ *chu lha-mo*; སྒྲོག་སྨད *sgrog-smad.* (*Rtsii.*).

མོན་དར *mod-dar* कौषेयं, कौशेयं [raw silk stuff, a silk-petticoat or trowsers]*S.*

མོན་དྲེ *mon-dre* भरणिका the 22nd lunar mansion or constellation.

Syn. བྱ་གཤུག *bya-gshug*; སྒྲོག་སྟོད *sgrog-stod*; ཐོབ་ལྡན *thob-ldan* (*Rtsii.*).

མོན་པ་གྲོ *Mon-pa-gro* the town and province of Pa-ro the seat of government of West Bhutan (*Deb.* ཀ, *21*). དཔལ་གྲོ་མོན་པ the town of Paldo or Paro in Bhutan.

མོན་རྡེའུ་ནག་པོ *mon-rdeu nag-po* n. of a people said to live somewhere in the region towards Kamaschatka and supposed to possess tails resembling those of dogs and to wear dog's skin (*J. Zañ.* 146).

མོན་ཤ *mon-sha* in *W.* popularity, respect, reputation; མོན་ཤ་ཐོབ he is highly respected; མོན་ཤ་ཅན beloved, popular (*Jä.*).

མོན་ཡུལ *Mon-yul* किरातदेश, कैलास; the sub-Himalayan regions extending from Kashmir to Assam. But མོན་ཡུལ་གྱི་བན་དེ *mon-yul-gyi ban-de* said to be: a monk from Nepal.

མོན་ལུག *mon-lug* कुरुबक, भद्रक [a species of grass, *Cyperus rotundus*]*S.*

Syn. སྤྲིན་མིང་ཅན *sprin miṅ-can*; གླ་སྒང་ *gla-sgaṅ* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

མོན་སྲན *mon-sran* Indian pea; མོན་སྲན་ན་གུ *mon-sran na-gu* मकुष्ठ a species of kidney bean; མོན་སྲན་དཀར་བུ *mon-sran dkar-bu* राजमाष [a kind of bean, *Dolichos catjang*]S.

མོན་སྲན་འགྲེའུ *mon-sran hgrehu* माष [*Phaseolus radiatus*]S; མོན་སྲན་རྡེའུ *mon-sran-rdehu* मुद्ग [*Phaseolus mungo*]S. མོན་སྲན་ཟླུམ་པོ *mon-sran zlum-po* वृन्ताक brinjal.

མོན་སླེ *mon-sle* or མོན་གྱི་སླེའུ *mon-gyi slehu* a kind of striped many-coloured shawl made of the soft wool of goat and yak but with cotton intermingled.

‡ མོའུ་དགལ *mohu-dgal* मौद्गल n. of a family-clan descended from the sage Mudgala (*K. du.* 5, *133*).

‡ མོའུ་དགལ་གྱི་བུ *Mohu-dgal-gyi-bu* (मौद्गल्यायन) the famous Maugalyayána one of the two earliest disciples of Gautama Buddha; his former name in Tib. was པང་ནས་སྐྱེས *Pan-nas-skyes*. He at first was initiated in the *Tirthika* school of ཀུན་དགའ་བོ but afterwards he found out his mistake and became a follower of Buddha who made him one of his highest and most powerful disciples. His Pali appellation is Moggallana; and the Mongol Buddhists style him variously Motagalwani, Molontain, Motgalun Khübegün, and *Ebür Etse Töröksen* ("he that encircles the bosom"). See also Grünwedel's *Mythologie des Buddhismus*.

མོར *mor* termin. of མོ = མོལ *mo-la*.

མོར་སྤན *mor-span* a fine kind of satin (*S. kar. 179*).

ᅳ མོལ་བ *mol-wa* 1. = བཀའ་མོལ, གྲོས་བྱེད་པ *gros byed-pa* to converse, confer upon. 2. to say, to speak, used as བགྱི་བ *bgyi-wa* and བཀའ་རྩལ་བ *bkah-rtsal-wa* are in earlier Tibetan, and as གསུང་བ occurs in later literature and in *C.*; hence it is often to be rendered by 'to order' (*Jä.*).

མོལ་མཆིད *mol-mchid* = གྲོས, གསུང་གླེང conference, consultation: མོལ་མཆིད་གྱུར་རིམ་པར་ཕྱེ in conferring about any subject do so systematically (*Yig. k. 87*).

མོས་པ *mos-pa* अधिमुक्ति, अभिप्राय, रुचि, निश्चय, रति, श्रद्धा 1. abst. [implicit faith, devotion, adoration, satisfaction]S. 2. mostly as vb., to be pleased, to be pleased with, to crave for, to be inclined to; འགྲོ་བར་མོས I took a fancy to go there; མོས་པ་དང་ཆགས་པ desiring and craving for (are the origin of all the mirsery of sin). མོས་པ་སློག *mos-pa-slog* विमुखकरिण [removes the objects of desire]S. 3. to respect, to esteem, to venerate, to adore: ཁྱོད་སུ་ལ་མོས whom do you adore; མོས་ནས་འབུལ་བ་ཡིན I offer it from veneration, *i.e.*, I shall take nothing for it; frq. joined with གུས་པ: ཤིན་ཏུ་མོས་གུས་དྲག་པོས with fervent veneration; དད་མོས devotion. མོས་པས་སྤྱོད་པའི་ས་བཞི *mos-pas spyod-pahi sa-bshi* चतस्रः अधिमुक्ति भूमयः the four stages of perfection in devotion:—(1) སྣང་བ་ཐོབ་པ आलोकलाभ [attainment of light]S. (2) སྣང་བ་མཆེད་པ *snan-wa mched-pa* आलोकवृद्धि [increase of light]S. (3) དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་ཕྱོགས་གཅིག་ལ་ཞུགས་པ तत्त्वार्थैकदेशानुप्रवेश [entrance into the essential truths]S. (4) བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དུ་ आनन्तर्यसमाधि [uninterrupted meditation]S མོས་སྤྱོད་པ *mos spyod-pa* a pious man, a devotee (*Ta. 109-7*). 4. = བརྟན་པ steadfast, firm.

Syn. དད་གུས་དང་ལྡན་པ *dad-gus dan ldan-pa*; གུས་ལྡན *gus-ldan*; ཀུན་ཏུ་བསྟེན *kun-tu-bsten*; གུས་པ *gus-pa*; གཅིག་ཏུ་སེམས *gcig-tu-sems*; དད་པ་ཅན *dad-pa-can* (*Mnon.*).

མོས་ལྡན *mos-ldan* devoted, respectful, unflagging.

Syn. གུས་ལྡན *gus-ldan*; དང་བ *dan-wa*; དད་ཆགས་ཅན *dad-chags-can* (*Mnon.*).

Digitized by Google

མྱ་ངན་ *mya-ṅan* दुःख, शोक, विषाद, विपा-दम trouble, misery, affliction; མྱ་ངན་གྱིས་གདུང་བ་ afflicted by sorrow; མྱ་ངན་ཅི་ཡང་མེད without any uneasiness whatever; མྱ་ངན་བྱེད་པ to lament, to wail. མྱ་ངན་སེལ *mya-ṅan-sel* शोकापनुद [remover of griefs, consoling]*S.* མྱ་ངན་བསང་བ *mya-ṅan bsaṅ-wa* शोकविनोदन [alleviating griefs, consoling]*S.* མྱ་ངན་བསལ *mya-ṅan-bsal* the time of mourning is at an end.

Syn. སྡུག་བསྔལ *sdug-bsṅal*; སྡུག་པོ *sdug-po*; སེམས་གཡེངས *sems-gyeṅs*; ཡིད་མི་བདེ *yid mi-bde*; གདུང་བ *gduṅ-wa*; ཡིད་ནང་ཆུད *yid naṅ-chud* (*Mṅon.*).

མྱ་ངན་མེད *Mya-ṅan-med* or མྱ་ངན་མེད་པ 1. अशोक, रम, कमल, मौलि, वकि free from misery, sorrows and sufferings. 2. a n. of As'oka, the Buddhist emperor of India; 3. and hence, also = the tree of that name in India. མྱ་ངན་འཚང་ free from misery; अशोकवृक्ष the As'oka tree belonging to the leguminous class, with magnificent red flowers.

མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཆེན་པོའི་མདོ *Mya-ṅan-las bdas pa chen-poḥi-mdo* महापरिनिर्वाणसूत्र a separate section of the Kahgyur encyclopœdia in two volumes relating to the passage of S'âkyamuni Buddha out from this world into Nirvâṇa, his obsequies, and the general mourning for his demise. Is known briefly as the *Myaṅ-bdas.*

མྱ་ངམ *mya-ṅam* मरु a fearful sandy desert. མྱ་ངམ་གྱི་སྨིག་རྒྱུ *mya-ṅam-gyi smig-rgyu* मरु-मरीचिका mirage; མྱ་ངམ་ཐང་ *mya-ṅam-thaṅ* वागुरि a desert. མྱ་ངམ་བྱེད *mya-ṅam-byed* कुड्मल bud; a hell.

མྱགས་པ *myags-pa* = རྙགས་པ putrid, decomposed; to cause putrification; *Sch.* has མྱག་པ *myag-pa* to chew, pf. མྱགས *myags.* མྱགས་པར་བྱེད་པ = མྱག་པ *myag-pa*; རུལ་ཅན་མྱགས་པ decomposed, putrified (*Jä.*).

མྱང་འདས *myaṅ-bdas* or མྱ་ངན་ལས་འདས་པ निर्वाण, the Tibetan synonym for Nirvâṇa, the state of existence which is not only free from misery, sufferings and sorrows, but which is also void of all feelings and sensations whatever whether delightful or loving or virtuous. But later Buddhism, apparently shrinking from the awful nothingness of the orthodox definition of Nirvâṇa, has occasionally endeavoured to assimilate Nirvâṇa to Jewish and Christian ideas, making མྱང་འདས equivalent to མཐོ་རིས་གནས *mtho-ri-gnas* or paradise, the state of the དགེ་ལེགས *dge-legs* righteous (*Mṅon.*). So, too, we read:— མྱ་ངན་འདས་པ་ནི་ཞི་བདེ་བའི་མཆོག། རྣམ་རྟོག་བདག་འཛིན་དང་། སྡུག་བསྔལ་མེད། ངན་སོང་གསུམ་གྱི་ཚ་གྲང་བཀྲེས་སྐོམ་སོགས་ཀྱང་། ཡི་ན་ནི་ཚེ་བ་ཞིག་བསྐལ་པ་བསྐལ་མེད། འཁོར་བ་མི་རྟག་སྡུག་བསྔལ་ཟད་ནས། གཞན་དོན་ལ་འབད་པ་ཞིག་སྒྲུབ་ཅིང་། བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་ཆོ་འཕྲུལ་ཆེན་པོ་ the state of Nirvâṇa is supreme peace and bliss; it is freedom from illusive thoughts, egotism, and sufferings; there is nothing of the three states of the damned, the sensations of heat and cold or hunger and thirst in it. Misery and transient transmigration having been exhausted, the emancipated one works for the good of others and achieves miracles inconceivably great. (*K. d.* མ, *336*). The states of Nirvâṇa have been differentiated: (1) ལྷག་མ་དང་བཅས་པའི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ सोपधिशेषनिर्वाण [conditional Nirvâṇa]; (2) ལྷག་མ་མེད་པའི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ निरुपधिशेषनिर्वाण [unconditional perfect Nirvâṇa]*S.*; (3) མི་གནས་པའི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ अप्रतिष्ठितनिर्वाण [unlocalised Nirvâṇa, *i.e.*, the state in which the limitations of time and space vanish away]*S.*

Syn. ཐར་པ *thar-pa*; ཐར་བ *thar-wa*; འཆི་མེད *bchi-med*; རྡུལ་བྲལ *rdul-bral*; དོན་དམ *don-dam* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

མྱང་འདས་མཆོད་རྟེན་ *myaṅ-ḥdas mchod-rten* v. མཆོད་རྟེན་ *mchod-rten* 1. n. of the *chorten* or *caitya* built on the site of Gautama Buddha's death and cremation. 2. the style of *caitya*-tombs built after that *caitya*.

མྱང་བ་ *myaṅ-wa* v. མྱོང་བ་ *myoṅ-wa* आस्वा; आदन, आद to taste; tasteful: མྱང་བར་འདོད་པ *myaṅ-war ḥdod-pa* wishing to taste; མྱང་བྱ *myaṅ-bya* रसना as met.=the tongue.

མྱང་རྩི་ *myaṅ-rtsi* n. of an officinal plant: མྱང་རྩི་སྨན་གྱི་རྒྱ་འབྱུང་རིམ་ཚད་མེད

མྱང་རལ་ *Myaṅ-ral* n. of a village situated towards the west of Sera monastery (*Loṅ.* ཀ, *20*).

མྱང་རོ་ *Myaṅ-ro* n. of a village in Tsang (*Deb.* ཀ, *8*).

མྱངས་ *myaṅs* मिश्र [united]S.

མྱད་པ་ *myad-pa* the older form of the word མད་པ *mad-pa*=བདེན་པ truth.

མྱིང་ *myiṅ* the older form of the word མིང་ *miṅ* name.

མྱུ་གུ *myu-gu* or མྱུག *myug*=अङ्कुर, प्रवाल, अङ्कुर, नल, कन्दल [1. reed, rush, flag [sprout, coral]S. an erroneous form of སྨྱུ་གུ. 2. relations, particularly those who are of the same blood. མྱུ་གུ་གསར *myu-gu-gsar* कन्दल [1. a new shoot or spring. 2. the plantain tree or banana tree]S. མྱུ་གུའི་ཚལ *myu-guḥi-tshal* a grove of reeds.

མྱུག་པ *myug-pa* or མྱུག་མྱུག་པ *myug-myug-pa* 1. མགོ་མྱུག་ཙམ་བྱེད་པ to slightly bend the head. 2. to run, roam, stroll about (*Sch.*). 3. to show ostentatiously, to boast about v. དམྱུག་པ *dmyug-pa* (*Os.*).

མྱུར་བ *myur-wa* 1. to hurry by, to pass on swiftly: དུས་མྱུར་བ *dus-myur-wa* time quickly runs away. 2. adv. quickly, also མྱུར་བ་མྱུར་བ *myur-wa myur-wa*=མྱུར་མྱུར་དུ very quickly, in colloq. ལམ་སང་ at once, without delay; སེང་མྱུར་བ་ཉིད་ནི་ཚང་དུ་འགྲོ་བ་ཉིད་དོ the lion goes to its den very quickly. མྱུར་བའི་འབྲུ *myur-waḥi ḥbru* गान्धार [ग, धा? music, a particular note]S.

མྱུར་སྐྱོབ་འཇིག་རྟེན *myur-skyob ḥjig-rten* she who quickly protects the world, an epithet of the goddess Dolma (*Mṅon.*).

མྱུར་དུ *myur-du* adv. quickly, speedily, soon; མྱུར་དུ་འགྲོ་བ *myur-du ḥgro-wa* to go quickly; ཅི་མྱུར *ci-myur* as speedily as possible. མྱུར་དུ་བཙའ་རྟགས *myur-du btsaḥ-rtags* symptoms of immediate parturition (*Jä.*).

མྱུར་མ *myur-ma*=གར་མཁན་མ a dancing woman (*Mṅon.*)

མྱུར་ཚམ *myur-tsam* चंचल, चपल, चपल quick [wavering, quickening]S.

མྱུལ་བ *myul-wa* (ཕྱོགས་ཞེན་པའི་ཕྱིར་འཁྱམས་འགྲོ་བ) to roam about, to do the work of espionage, to examine closely, to search into, to scrutinise. རྒྱལ་ཁམས་མྱུལ་བ *rgyal-kham myul-wa* to explore (a country).

མྱོ་བ *myo-wa* v. སྨྱོ་བ *smyo-wa*.

མྱོང་བ *myoṅ-wa* pf. མྱངས *myaṅs* fut. མྱང་ *myaṅ* 1. वेदना to enjoy, to taste, perceive; to lick; to undergo; བྲོ་བ་མྱོང་བ *bro-wa myoṅ-wa* to taste; མཐོང་མྱོང་བ *mthoṅ myoṅ-wa* to have seen before, ཐོས་མྱོང་བ *thos myoṅ-wa* to have heard before; མྱོང་བར་བྱེད་པ *myoṅ-war byed-pa* to feel; མྱོང་བར་བྱེད་དོ *myoṅ-war byed-do* enjoyed, causes to enjoy; མྱང་བས་ཞིམ་པོ་མྱོང་ནས perceiving the relish by tasting; རོ་མྱོང་བ *ro-myoṅ-wa* to relish, to enjoy the flavour; མཐོ་རིས་ཀྱི་ལོངས་སྤྱོད་མྱོང་བ *mtho-ris-kyi loṅs-spyod myoṅ-wa* to enjoy the bliss of paradise; ཁྱོད་ཆོས་ཀྱི་ཟས་མྱོང་བར་བྱའོ I shall make thee enjoy the food of religion; སྡུག་བསྔལ་མྱོང་བ to

Digitized by Google

taste distress, to get into trouble; སྐྱེ་བ་གཞན་དུ་མྱོང་བར་འགྱུར་བའི་ལས་རྣམས works which cause one to undergo another state of existence (*Thgy.*); རང་གི་བྱས་པ་རང་གི་མྱོང་བ་ཡིན your own doings are your own sufferings (*Jā.*). 2. is an auxil. of the pf. like བྱུང་ *byuṅ*: བཙལ་མ་མྱོང་ *btsal ma-myoṅ* I have never yet sought; མཐོང་མ་མྱོང་ *mthoṅma-myoṅ* I have never yet seen; སྔར་འགྲོ་མྱོང་བ་འཁྱམས་སྐད་ཤེས་པ one who had gone there before and is acquainted with the language of the people (*A. 67*); མྱོང་བ་ཐན་ཐུན *myoṅ-wa than-thun* or མྱོང་བ་སྣ་ཟིན *myoṅ-wa sna-zin* having experienced, having perceived (gen. by mystic meditation).

སྨྱོན་ཧམ་ཅན *myon ham-can* a vain conceited person who pretends to know much more than he really is acquainted with.

མྱོས *myos* कम, वारुणी, मुख excitement, loss of control, sensual intoxication [a kind of grass, *Poa cynosuroides*; the wood of the *Ficus religiosa* used for kindling fire by attrition]*S.*

མྱོས་པ *myos-pa*=ཆང་གིས་བཟི་བ मत्त, प्रमद, क्षितव, मद्य to become intoxicated, intoxication from wine, to be maddened, become demented: སྙིང་མྱོས་པས་སྨྱོ་འདུག *sñiṅ-myos-pas myo-hdug* being deranged, he is demented (*Mṅon.*). མྱོས་པའི་ཅ་ཅོ *myos-pahi ca-co* noise made by intoxicated persons. མྱོས་པའི་ཕྲེང་ལྡན་མ *myos-pahi phreṅ-ldan-ma* (བུད་མེད་འདོད་ལྡན་མ) an excited indecent woman (*Mṅon.*). མྱོས་པའི་མཚན་མ *myos-pahi mtshan-ma* that which excites lust, *i.e.* musk (*Mṅon.*). མྱོས་བུམ་ཅན *myos-bum-can* as met.=an elephant (*Mṅon.*). མྱོས་བྱེད *myos-byed* 1. मन्मथ, आसव, मदकल, मदन, मद्य, मदयिष्णु, बीजगुप्त Kāmadeva, wine, intoxicator; a cloud. 2. the number thirteen (*Rtsii.*). མྱོས་བྱེད་ཁང་པ *myos-byed khaṅ-pa*, ཆང་འཚོང་མའི་ཁྱིམ or ཆང་ཁང་ wine-selling woman's house, a brothel (*Mṅon.*); མྱོས་བྱེད་འཁྲི་ཤིང་ *myos-byed-hkhri-çiṅ* शिश्न the penis; མྱོས་བྱེད་ལྕགས་ཀྱུ *myos-byed lcags-kyu* मदनाङ्कुश id.; མྱོས་བྱེད་འབྲིང་ *myos-byed-hbriṅ* मदनविन्दु the male organ or sex; an intoxicator, a drunken man. མྱོས་བྱེད་འཚོང་ *myos-yed-htshoṅ*=ཆང་ཚོང་མ a wine-selling woman; མྱོས་མ *myos-ma* a youthful girl, a damsel=བུ་མོ་དར་མ; མྱོས་གསལ་མ *myos-gsal-ma* a youthful, accomplished woman (*Mṅon.*).

དམག *dmag* 1. कटक, बल, दल, सेना, troops, army, soldiers; རྐང་དམག *rkaṅ-dmag* infantry; རྟ་དམག *rta-dmag* cavalry; ཡུལ་དམག *yul-dmag* a sort of militia or reserve who in Tibet are occasionally mustered; དམག་མི *dmag-mi* a soldier, v. frq. དམག་གི་ཡན་ལག་བཞི *dmag-gi yan-lag bshi* चतुरङ्ग बल the four kinds of troops: གླང་ हस्ती elephant, ཤིང་རྟ रथ chariots, རྐང་ཐང་ पदाति infantry, རྟ་དམག अश्व cavalry (*Mṅon.*). དམག་དེ་གཏམ *dmag-gi-gtam* युद्धकथा talk of war or fighting; དམག་གི་སྔོན་དུ་རྒྱུ་བ *dmag-gi sṅon-du rgyu-wa* pioneer force, or scouts of an army; དམག་གི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ *dmag-gi rjes-su hbraṅ-wa* ally or follower in war; དམག་ཆས *dmag-chas* ammunition, equipment. དམག་སྡེ་ཆེན་པོ་སྡེ་གཅིག *dmag-sde chen-po sde-gcig* अक्षौहिणी; an army consisting of the following:—10,000 elephants, 30,000 chariots, 100,000 warriors, 1,000,000 cavalry, 36,000,000 infantry (*Yaṅ-ṭi. 18*).

དམག་སྡེ་ཆེན་པོའི་རྣམ་གྲངས *dmag-sde chen-pohi rnam-graṅs* acc. to a Kālachakra writer the following is the enumeration of forces: འཕྲི *brti*=རྟ་པ་ཅི་བ་དགུ་དང་། རྐང་ཐང་དུང་ཕྱུར་གཅིག་དང་ཅི་ལྔ; three पत्ति *Patti*=a *Senāmukha* (सेनामुख); three Senāmukha=one *Gulma* (गुल्म); three *Gulma*=a *Gaṇa* (गण); three Gaṇa= one *Vāhinī* (वाहिनी); three *Vāhinī*=one

Digitized by Google

Pṛitana (पृतना); three *Pṛitanā*=one *Camū* (चमू); three *Camū*=one *Anikini* (अनीकिनी); ten *Anikini* make one *Akṣauhiṇi* (अक्षौहिणी); this last includes an army of elephants and chariots numbering 21,870. (*Dug-ye. 343*).

དམག་དཔུང་ *dmag-dpuṅ* बल, चमू, troops, army; also དམག་ཚོགས id.

Syn. དམག་ཚོགས *dmag-tshogs*; རུ་པ *ru-pa*; དཔུང་ཚོགས *dpuṅ-tshogs*; དམག *dmag*; དཔུང་ *dpuṅ*; དཔུང་གི་དཀྱིལ་འཁོར *dpuṅ-gi dkyil-ḥkhor*; དམག་གི་འཇིགས *dmag-gi ḥjigs*; ཡན་ལག་བཞི་པའི་སྡེ *yan-lag bzhi-paḥi sde* (*Mṅon.*).

དམག་དཔོན *dmag-dpon* सेनापति, सेनानी general, commander.

Syn. དམག་གི་འདྲེན་པ *dmag-gi ḥdren-pa*; རལ་གྲིའི་གཉེན *ral-griḥi gñen*; རལ་གྲིའི་རྒྱུན་འཛིན *ral-griḥi rgyun-ḥdsin*; དམག་གི་འགོ་པ *dmag-gi ḥgo-pa*; དཔུང་གི་ཁྱུ་མཆོག *dpuṅ-gi khyu-mchog*; སྡེའི་གཙོ་བོ *sdeḥi gtso-bo*; དཔུང་གི་མགོན་པོ *dpuṅ-gi mgon-po* (*Mṅon.*).

དམག་རུམ *dmag-rum*=མུན་པ་ཐིབས་པ darkness: ཁམས་གསུམ་མུན་པའི་དམག་རུམ་སེལ་མཛད་པ the destroyer of the darkness of the three worlds. (*Yig. 9*).

དམའ *dmaḥ* or དམའ་བ *dmah-wa*, *adj.* low, short; mean, humble, inferior. ས་ཆ་དམའ་བ low place, རིགས་དམའ་བ low status; རིག་པ་དམའ་བ inferior intelligence or intellect; བློ་གྲོས་དམའ་བ *blo-gros dmaḥ-wa* mean in mind. དཀྱིལ་དམའ་མཐའ་གཉིས་མཐོ་ན if (in pregnancy) the middle parts of the body are low and the sides high (*Jä.*); sbst. lowness. Also, as vb., དམའ་བ with pf. དམས *dmas*,=to be low, degraded, inferior. དམའ་དམའ་འགྱུར་བ to fall lower and lower; ཟས་སྐོམ་དམའ་བའི་དུས་སུ in times of scarcity, when eating and drinking is low (*Pth.*); in *W.* དམའ་འབེབས་པ to dishonour, profane, to humiliate. དམའ་སྐྱོབ *dmaḥ-skyob* the protector of the humble, a king (*Mṅon.*); དམའ་འདོད *dmaḥ-ḥdod* inclination to go down, tendency to meanness.

དམངས *dmaṅs*=ཕལ་པ the populace, mob, common folk; དམངས་མིང་ཅན id. དམངས་ཆང beer that is given to the common people at entertainments (*Rtsii.*). དམངས་ཀྱི་སྟོན་མོ a banquet or treat for the public; དམངས་ཕལ་པ the vulgar, the common people; one of the common people; དམངས་འདུལ་གནས *dmaṅs-ḥdul gnas*=གྲོང་ཁྱེར *groṅ-khyer* a town or city (*Mṅon.*); དམངས་མོ *dmaṅs-mo* शूद्री a woman of low caste; དམངས་རིགས *dmaṅs-rigs* शूद्र, चण्डाल the lowest class or caste in India, people of degraded rank in Tibet.

དམད *dmad* abuse, cursing.

དམན *dman* अल्प, हीन, दीन, अधम, अप, अष्ट vulgar, mean, inferior, of the lowest order or quality. དམན is even sometimes used for སྐྱེ་དམན *skye-dman* a woman, common in colloq as "*kyemen*"; དམན་ཆུང་བའི་རིགས the class of young woman (*Yig. 56*). དམན་པ *dman-pa*) low, in reference to quantity or quality, little; དམན་ལྷག་ཆག either too little, or too much, or badly constituted; བསོད་ནམས་དམན་པ having few merits; བློ་དམན་པ *blo-dman-pa* having little sense (*Glr.*); དམན་ཆུང་ *dman-chuṅ*=བང་ཆེམ a young girl (*Yig. 87*). དམན་པའི་རིགས *dman-paḥi-rigs* चण्डाल the lowest people in India who are very wild and fierce; དམན་མ *dman-ma*=རྙིང་པ *rñiṅ-pa* old, stale, not fresh: བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་ཕུལ་བའི, མེ་ཏོག་དམན་མ་རེ་རེ་ལ to each withered flower that was offered to the Blessed One (*K. g.* ཞ, *290*). དམན་མཛེས་མ *dman-mdses-ma* a beautiful woman; དམན་ཤར *dman-çar* a maiden, a growing girl.

དམར *dmar* 1. one of the thirty-six border countries of India (*Ya-sel. 38*). 2. profit, gain, good success; དམར་ཆུང་ a small profit (*Mil.*).

Digitized by Google

དམར་པོ *dmar-po* i. adj. successful: སྒོམ་དམ་དམར་པོ་བྱུང་ངམ did it go on well with your meditation, instruction, དམར་ཁྲིད finishing instruction, in religion, and in medical science (*Jä.*).

དམར་པོ ii. red; མདོག་དམར *mdog-dmar* red colour; དམར་པོ་རྒྱ་མཚོ *dmar-po rgya-mtsho* the red ocean, the colour of its water being red for many thousand miles it is so called (*K. d. 343*): དམར་པོ་རྭ་ཅན *dmar-po rwa-can* as met.=donkey (*Mṅon.*); དམར་པོ་སྲིན་སྐྱེས *dmar-po srin-skyes* कोषिक, कृमिज, a red dye produced by an insect, *Amyris agalloch.* དམར་བ *dmar-wa* red or sbst. redness: དམར་བའི་སྤྱན red eyes; སྣ་དམར་བ red nose. དམར་ཁེ་པ *dmar-khe-pa* a butcher, executioner (*Mgyur. 246*); དམར་ཁྲ *dmar-khra* red stripes, as painted on Red-hat monasteries; དམར་གྲུམ *dmar-grum* གདན་གྲུམ་རི་དམར་པོ a square piece of red coloured rug (*Rtsii.*); དམར་རྒྱན *dmar-rgyan* piece of raw-meat in Tantrik offerings made to spirits (*Rtsii.*); དམར་ལྗང་ *dmar-ljaṅ* greenish red; དམར་རྗེན *dmar-rjen* naked; དམར་ཚམ་སྨྱུར་པོ *dmar-cham-myur-po* fresh baked cakes the natural colour of which has not been changed (*Jig. 29*); དམར་མདངས *dmar-mdaṅs* brightness, ruddy complexion. དམར་སྡོར *dmar-sdor* (ཟུག་ཤ་དང་ཚིགས་ཐུགས་ཀྱི་ཤ) minced meat or meat for broth (*Rtsii.*); དམར་མོ *dmar-mo* red, also red cow; དམར་སྨྱུག *dmar-smyug* blackish-red; དམར་མཚན *dmar-mtshan* footnotes written in red ink; དེབ་ལ་མར་མཚན་འཆིངས notes in a book written in red (*Rtsii.*); དམར་འཚོད *dmar-btshod* copper-coloured, དམར་བཙང་ *dmar-bsaṅ* scarlet-red; དམར་ཡོལ *dmar-yol* red china ware as opp. to དཀར་ཡོལ; དམར་རྡུང་པ *dmar-ruṅ-pa* adj. naked, also a naked person, frq. དམར་རུ་མགོ་ནག *dmar-ru mgo-nag* गुञ्ज [a small shrub, *Abrus precatorius* bearing a red and black berry, which forms the smallest of jewellers' weights]*S.*; དམར་བ་ཤལ *dmar-bçal* dysentery, bloody flux (*Jä.*). དམར་སེར *dmar-ser* (1) ཉི་མའི་འཁོར the disk of the sun, also the halo surrounding the sun (*Mṅon.*); (2) reddish yellow, honey-coloured: དམར་སེར་མིག *dmar-ser-mig* सिंहलोचन the lion-eyed. ཞྭ་དམར་པ *shwa-dmar-pa* a monk of a red-hat sect.

དམིག་པ *dmig-pa* 1. *Lex.* and *Cs.* a hole. 2. kind of lizard, also the pangolin: དེ་མིས་ར་ཙ་འཆེས། དམིག་བུའི་ཤ་སྲིན་ནད་དུ་གཞན. Also དམིག་བུ *dmig-bu* or སྐྱ་ལེབ *skya-leb* a kind of worm, *i.e.*, "insect which has no wings" (*Rtsii.*).

དམིགས *dmigs* प्रभाव, भाव, भावि 1. imagination, frame of mind, the mind on one point. དམིགས་ཀྱིས་དབྱེ་བ *dmigs-kyis dbye-wa* निर्धारण discernment; དམིགས་ཅན *dmigs-can* ingenious, skilful in contriving *W.* 2. sbst. संवित्, प्रतिलम्भ, उपलम्भन [consciousness, idea, attainment, perception, acceptance]*S.*

དམིགས་གཏད *dmigs-gtad* object on which a mystic concentrates his vision or his mind in order to induce meditation; sometimes the object is a thing actually before him, sometimes a mental object, sometimes purely fanciful or impossible as the horn on a hare's head or the child of a barren woman. A meditator who can become absorbed without any such assistance has reached a high state of proficiency, v. *Mil.* ཀ 82, b. 2. Sometimes erroneously དམིགས་སྐྱ.

དམིགས་སྟོན་པ *dmigs-ston-pa* or དམིགས་པ་ཞིག་སྟོན་པ to give an idea of, to make a suggestion.

དམིགས་པ *dmigs-pa* 1. as vb. to fancy, to imagine, to construe in one's mind. དོན་དམིགས་པ *don dmigs-pa* to intend a benefit or profit for another person (*Jä.*). 2. sbst.

Digitized by Google

thought, idea, fancy आलम्बन; དམིགས་པའི་རྟེན *dmigs-paḥi rten* prob. a thing only supposed, an object imagined (*Thgr.*). དམིགས་པ་མེད་པའི་སྙིང་རྗེ *dmigs-pa med-paḥi sñiṅ-rje* in *Mil.* is acc. to *Jä.*: the pity which the accomplished saint, who has found everything even religion to be vain and empty, feels towards all other beings, in as far as they are still subject to error and mistakes, opp. to སེམས་ཅན་ལ་དམིགས་པའི་སྙིང་རྗེ and ཆོས་ལ་དམིགས་པའི་སྙིང་རྗེ the tender sympathies called forth by the sight of beings that are really suffering and of those defective in morality; དམིགས་ཐམས་ཅད་བརྗེད་ནས forgetful of all the beautiful fancies, schemes, and airy notions. དམིགས་པ་ལས་འདས་པ བསམ་པའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ beyond the range of thought or imagination; དམིགས་པའི་སྨྲ *dmigs-paḥi smra* अपवाद execration, reviling; དམིགས་བུ *dmigs-bu* ལོང་ཁྲིད་པ आलम्ब a support, gen. a blind man's leader (*Dsl.*).

དམིགས་མེད *dmigs-med* निरवलम्ब independent, not depending: དམིགས་མེད་ཙོང་ཁ་པ Tsongkhapa who was free from all worldly obstacles, *i.e.*, perfectly independent, in which sense all *Bodhisattva* are independent. དམིགས་འཛིན *dmigs-ḥdsin* dependent, depending on a support.

དམིགས་གསལ *dmigs-gsal* or དམིགས་ཀྱི་གསལ clear to the mind: སྒེར་དུ་བྱེད་རོགས་ཀྱི་དམིགས་གསལ་ཁུང་ན་མ་གཏོགས unless it is clear that the work should be done privately or confidentially (*D. çel. 12*).

དམུ *Dmu* or དམུ་རྒོད *Dmu-rgod* 1. n. of the earliest tribe of Tibet, the men who first inhabited Tibet (*J. Zaṅ.*). 2. a malignant spirit, a kind of evil-demon that causes dropsy in those on whom his malignant eye falls; one of the nine spirits called འབྱུང་པོ: ནོད་སྦྱང་བཞི་པོ་འདི་དག་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དམུ་རྒོད་དེ O, Kâs'yapa these four are the spirits which trouble the *Bodhisattva* (*K. ko.* ཀ, *213*); མ་འོངས་པ་ན་སེམས་ཅན་དམུ་རྒོད་དད་པ in time to come even beings like *Dmu-rgod* will have faith in Buddhism (*Ḥbrom. 2*).

དམུ་ཆུ *dmu-chu* जलोदर dropsy; which is brought on by evil demons; དམུ་ཆུ་ཅན one who is suffering from dropsy. དམུ་མདོ *dmu-mdo* demon of the disease of dropsy etc. (*Rtsii.*); དམུ་རྫིང་ཅན *dmu-dsiṅ-can* जलोदर dropsy, dropsical.

དམུན་པ *dmun-pa*=བླུན་པོ *blun-po* मूढ an idiot; also, acc. to *Jä.*, darkened, obscured.

དམུར་བ *dmur-wa* v. མུར་བ *mur-wa*.

དམུལ་བ *dmul-wa* v. འཛུམ་པ *ḥdsum-pa*.

དམུས་ལོང་ *dmus-loṅ*=ལོང་བ *loṅ-wa* जात्यन्ध one who is born blind: མིག་རྐང་ལྡན་པའང་དམུས་ལོང་གྱུར་ཅིས (*J. Zaṅ.*).

དམེ་བ *dme-wa*=བཙོག་པ v. རྨེ་བ *rme-wa*.

དམོད་པ *dmod-pa* 1. शाप, परिशाप, अभिशाप, प्रशमन cursing, subduing. vb. (acc. to *Cs.*) to curse, execrate, accurse; དམོད་པ་བྱེད་པ abst. imprecation, execration, malediction; སྔར་སྒྲོང་གིས་དམོད་པ་བོར་བའི་ལོ་བཅུ་གཉིས the twelve years on which a curse had been pronounced by the saint (*Dsl.*). 2. to swear, to affirm, to confirm a treaty by an oath (*Jä.*). 3. to address a prayer of conjuration, ཕྱག to the deity (*Glr.*). དམོད་མོ *dmod-mo* (opp. to སྨོན་ལམ *smon-lam*) malediction: བདུད་ཀྱི་དམོད་མོ་དབང་ཆེ་ཡང་ although a devil's malediction is very potent (*D. R.*). དམོད་ཚོད *dmod-tshod* कुत्सा abuse, insults.

དམྱལ་བ *dmyal-wa* नरक, कुम्भ, दुर्गति, निरय, अवीचि, मौल 1. hell, purgatory, perdition; དམྱལ་བར་འགྲོ going to hell; ཚ་དམྱལ་བརྒྱད the eight hot hells; གྲང་དམྱལ་བརྒྱད the eight cold hells. ཉེ་འཁོར་བའི་དམྱལ सामन्तनरक the hells of preli-

Digitized by Google

minary or lighter punishment which are situated in the neighbourhood of the greater hells:—ཚ་དམྱལ་གྱི་མཐའ་སྐོར་དུ་མེ་མུར་གྱི་འོབས་དང་། fire-trench situated round the hot hells; རོ་མྱགས་ཀྱི་འདམ། the mire of putrid corpses; སྤུ་གྲི་སོ་གཏམས་པའི་ཚལ། the forest of razors; རལ་གྲི་ལོ་མའི་ནགས་ཚལ། the wood of swords; ལྕགས་ཀྱི་ཤལ་མ་ལི། the iron-bristle trees; ཆུ་ཀླུང་རབ་མེད་སོགས་ the river Vaitarani the fordless Styx, &c.; ཉི་ཚེ་ཉི་འཁོར་བའི་དམྱལ་བ hell of temporary punishment which does not last more than a day. 2. vb. to cut up, to cut into pieces, meat at dinner (*Dsl.*).

དམྱུག་པ *dmyug-pa* to show; དམྱུག་དམྱུག་པ *dmyug-dmyug-pa* or དམྱུག་པ་བྱེད་པ *dmyug-pa byed-pa* to show repeatedly, to boast (*Jä.* and *Cs.*).

དམྱུགས་པ *dmyugs-pa* to drain off: ཉ་རྒྱས་ཉ་སྙིང་དུ་བསྙན་པ. to sift out fish with a fishing net (*Ñag. 53*).

རྨ *rma* I: व्रण, क्षत, किण, अरुस् wound, a scar, a kind of leprosy with red spots and insensibility of the skin: ང་ལ་རྨ་བྱུང་ I was wounded or I have got a wound; རྨ་གསོ་བ to heal a wound; རྨའི་ལྷ་བ *rmahi lha-wa* a wound growing worse. རྨ་སྐྱེས *rma-skyes* पूयम् pus, matter; also blood; རྨ་རྗེས *rma-rjes* scar, cicatrix; རྨ་རྙིང་ *rma-rñiñ* an old wound; རྨ་སྨན *rma-sman* or རྨ་རྩི medicine or salve for a wound; རྨ་ནད *rma-nad* व्रण sores and ulcers: *rma-nad* are of two kinds (1) ལྷན་སྐྱེས *lhan-skyes* constitutional such as གཞང་འབྲུམ *gshañ-hbrum* piles, *me-dbal*, སུར་ཡ *sur-ya*, སྨེན་བུ *rmen-bu*, རླིག་རླུག *rlig-rlug*, རྐང་འབམ *rkañ-hbam*, མཚན་པར་རྡོལ་བ *mtshan-par rdol-wa*; (2) those which one contracts from accidental causes གློ་བུར་རྐྱེན. རྨ་མཚན *rma-mtshan* scar; རྨ་རོ *rma-ro* scurf, scab; རྨ་ལས་འབབ་པ *rma-las hbab-pa* = ཁྲག blood (*Mñon.*); རྨ་ཆུ *rma-çu* a festering, suppurating wound; རྨ་ཤུལ *rma-çul* scar; རྨའི་ཐན་སྐོར *rmahi than-skor* व्रणशोधन the cleansing or dressing of a sore.

རྨ II: sometimes signifies beauty, good luck, etc. རྨ་བྱ་ཅན *rma-bya-can* शाद्वल verdure, green, a meadow.

རྨ་བྱ *Rma-bya* (pro. *Mabja*) 1. n. of a large village situated to the South West of the district of *Saskya* visited by Sarat Chandra Das in 1882. རྨ་བྱ་མྱོང་བའི་སེང་གེ *rma-bya myoñ-wahi señ-ge* n. of a Lama of learning who belonged to Mabya (*Loñ.* ཨ, *3*). 2. lit. the mottled or spotted bird, the peacock, commonly called शिखिन्, बर्हिन्, बर्हिभुज्, कलापिन्, शुकवाक्, प्रचलाकिन्, *S. Lex.* རྨ་བྱའི་མགྲིན *rma-byahi-mgrin* n. of a gem; རྨ་བྱའི་རྒྱལ་མཚན་ཅན *rma-byahi rgyal-mtshan-can* बर्हिध्वजा 'symbolized by a peacock,' an epithet of Durgā (*Mñon.*); རྨ་བྱའི་མཇུག a peacock's tail; རྨ་བྱ་གཙུག शिखण्ड a peacock's crest. རྨ་བྱའི་འཚོ་བ *rma-byahi htsho-wa* (lit. the food of the peacock = བཙན་དུག hemlock (*Sman. 427*). རྨ་བྱའི་ཚོགས་ཉིས་བྱ་བའི་རི a fabulous mountain said to exist in the continent of Pūrva Videha, the people of which possess blue necks (*K. d.* ར, *338*). A mixture of རྨ་བྱའི་མཁྲིས་པ the peacock's bile with the juice of *Bhriñ-gi rāja* cooked in cow's butter when taken through the nose will change the colour of the hair to deep black (*K. g.* ཙ, *48*).

Syn. སྒེག་ལྡན *sgeg-ldan*; མགྲིན་སྔོན *mgrin-sñon*; གཙུག་ཕུད་ཅན *gtsug-phud-can*; མཇུག་སྒྲོ་ཅན *mjug-sgro-can*; ལེགས་བྲིས་སྒྲོ *legs-bris-sgro*; རབ་གཡོ *rab-gyo*; གར་མཁན *gar-mkhan*; འབྲུག་སྒྲའི་གར *hbrug-grahi-gar*; རྒྱ་མཚོ་སྐྱེས *rgya-mtsho-skyes*; རྣ་རྒྱན་ཅན *rna-rgyan-can*; ཤིང་ལ་རྩེ *çiñ-la-rtse*; བརྟན་པ་དྲེགས *brtan-pa-dregs*; སར་འགྲོ *sar-hgro*; བཀྲ་བའི་འོག་པགས་ཅན *bkra-wahi hog-pags-can*;

Digitized by Google

མདོངས་ལྡན *mdoṅs-ldan*; འབྲུག་སྒྲའི་རྗེས *hbrug-sgrahi-rjes*; (སྒེག *sgeg* or སྙེག *sñeg*); མདོངས་མཐའ་ཅན *mdoṅs-mthah-can*; སེན་མོའི་གར *sen-mohi-gar*; གཙུག་ལྡན *gtsug-ldan*; སྤྲིན་ལ་དགའ *sprin-la-dgah*; འབྲུག་སྒྲས་མཉལ་འཛིན *hbrug-sgras mñal-hdsin*; ལག་འགྲོ་ཟ *lag-hgro-za*; སྤྲིན་གྱི་སྒེག *sprin-gyi-sgeg*; འདབ་བརྒྱ་པ *hdab-brgya-pa* (*Mṅon.*).

རྨ་བྱ་ཆེན་པོ *rma-bya chen-po* महामायूरी n. of a deity (*Dom.*); one of the five tutelar deities of the Buddhists; n. of *Tantrik* work glorifying the goddess Mahāmayūrī.

རྨ་ཁམས *Rma-khams* or སྨ་ཁམས n. of a petty state included in *Khams* (*Yig. k.* 18-28).

རྨ་ཆུ *Rma-chu* n. of the great river of N.E. Tibet which, rising in various ranges S.W. of Barong Tsaidam and Shang, flows past སྐར་མ་ཐང *Skar-ma-thaṅ* lake and སྐྱ་རེངས *Skya-reṅs* and then making a detour round the mountain of སྤོམ་ར *Spom-ra* flows due east keeping some 40 miles to the south of lake Kokonor; whence entering the province of Kansu it becomes the Hoangho or Yellow River of China. A Tibetan author says it is called Khathan-gol in Mongolian, the Tibetan equivalent of which term is བཙུན་མོ་ཆུ the river in which a certain queen had drowned herself (*Dsam.* 32).

རྨ་ཆེན་སྤོམ་ར *Rma-chen Spom-ra* n. of the great genius of the གཞི་བདག *gshi-bdag* class, the lord of the peacocks, who resides in the snowy mountain of སྤོམ་ར *Spom-ra* of the province of Amdo.

རྨ་ཚོ་ཀུན་གཞི *rma-tsho-kun-gshi* one of the Tibetan pupils of Atis'a: དགེ་འདུན་མ་ཚོ་ཀུན་གཞི འཇིག་རྟེན་གྱི་མིག་པས (*A.* 16).

རྨང་ *rmaṅ* 1. (རྨང་བའི་གཞི) ground, base, foundation; རྨང་འདིང་བ to lay foundation of a house etc.; རྨང་རྡོ the foundation stone. 2. a dream: རྨང་ལམ *rmaṅ-lam* = རྨི་ལམ dream, vision; གསོལ་བ་བཏབ་པས་རྨང་ལམ་དུ་བི་ཀྲ་མ་ཤཱི་ལའི་མདུན་ན having presented his request, in a dream he saw the front of Vikramas'ila (*A.* 69).

རྨང་རྨང་ *rmaṅ-rmaṅ* = གཞི་གཞི also implies སོ་སོར different (*Hbrom.* 131).

རྨང་ཚེར *rmaṅ-tsher* also སྐང་ཚེར 1. pincers (generally made of silver or iron) to pluck out hair; acc. to *Cs.* instrument for cleansing the nostrils. 2. a rake (*Sch.*).

རྨད *rmad* = མཆོག excellent, very good. རྨད་བྱུང་ *rmad-byuṅ* or རྨད་དུ་བྱུང་བ become excellent, marvellous, admirable, grown excellent: བསྐལ་བཟང་རྨད་དུ་བྱུང་བ་བཅུ་གྱི་སྐབས་འདིར in this portion of the marvellous age (*Yig. k.* 2); ངོ་མཚར་རྨད་དུ་འབྱུང་བ to wonder, to be surprised at (*Jä.*); འདི་ཀུན་ངོ་བོས་སྟོང་པ་དང་། འདི་ལས་ངོ་མཚར་བྱུང་བ་དང་། འདི་ལས་རྨད་དུ་བྱུང་བ་ཅི all these are in their nature void—what is more wonderful than this and what can be more sublime! (*Lam-rim*). རྨད་དུ་བྱུང་བའི་སྡེ *rmad-du byuṅ-wahi sde* the orders or classes of Buddhist dignitaries such as *Çrāvaka*, *Bodhisattva*, etc. (*J. Zaṅ*).

རྨན་པ *rman-pa* wounded.

རྨར་སྙུང་ *Rmar-sñuṅ* n. of a section in the monastery of Sera (སེར་སྨད་ཀྱི་ཁམས་ཚན (*Loṅ.* ༣, 17).

✢ རྨས་པ *rmas-pa* 1.=དྲིས་པ to ask, to inquire. 2. mention is sometimes made of a verb རྨ་བ with pf. རྨས *rmas* to wound. རྨས་མ *rmas-ma* an animal that has been wounded but not killed.

རྨི་བ *rmi-wa* pf. རྨིས *rmis* to dream. རྨི་ལམ *rmi-lam* (resp. མནལ་ལམ) स्वप्न a dream; རྨི་ལམ་ལྟ་བུ स्वप्नवत् vision-like, to see in a dream; རྨི་ལམ་ན་རྨིས་པ स्वप्नान्तरगत dreamed in a dream; རྨི་ལམ་མེད་པ अस्वप्न dreamless; རྨི་ལམ་ངན་པ a troubled dream;

Digitized by Google

རྨི་ལམ་མཐོང་བ *rmi-lam mthoñ-wa* = རྨི་བ to dream; རྨི་ལམ་བཤད་པ *rmi-lam bçad-pa* to interpret dreams (*Cs.*); རྨི་ལམ་མཐོང་བའི་གཟུངས *rmi-lam mthoñ-wahi gzuñs* n. of a *dhāraṇī* on dreams (*K. g.* ཨ, *56*); རྨི་ལམ་མི་བཟང་བ *rmi-lam mi-bzañ-wa* a portentous ill-boding dream (*S.g.*).

རྨིག་པ *rmig-pa* ཁུར the hoof of an animal: རྨིག་པ་བྲག་རྨིག་བྲག *rmig-brag* a cloven hoof; རྨིག་པ་བྲག་ཅན cloven-footed; རྟ་རྨིག a horse's hoof; རྟ་རྨིག་མ a silver ingot shaped as a hoof (=130 rupees); གཡག་རྨིག *gyag-rmig* a yak's hoof; རྨིག་ལྕགས *rmig-lcags* horse-shoe; རྨིག་སླུམ *rmig-slum* an undivided hoof; རྨིག་གཟེར *rmig-gzer* horse-shoe nail, hob-nail.

རྨིགས་པ *rmigs-pa* lizard of a small kind (*Jä.*).

རྨིང་ *rmiñ* = རྨང་ *rmañ* (*Jä.*).

རྨུ *rmu* = དམུ *dmu*.

རྨུ་རྒོད་པ *rmu-rgod-pa* the lowest class of people in ancient Tibet.

རྨུ་ཐག *rmu-thag* 1. a cord to which little flags are attached on roofs of convents, houses, etc. 2. a rope by which the ancient kings and queens of Tibet were reputed to ascend into heaven there to live with their ancestors.

རྨུ་ལི *Rmu-li* a place in Kham province (*Loñ. 17*).

རྨུག་པ *rmug-pa* pf. རྨུགས་པ *rmugs-pa* 1. to bite; occasionally used with སོ the tooth: ཁྱིས་ཁོ་ལ་སོ་རྨུགས་སོང་ the dog bit him. 2. to sting, of bees, etc. *W.*; to gall, *e.g.* the feet by friction of the shoes *W.* 3. to bark in *W.* (*Jä.*).

རྨུགས་པ *rmugs-pa* rarely རྨུ་བ 1. a dense fog: རྨུགས་པའི་ན་བུན *rmugs-pahi na-bun* id.; རྨུགས་པ་ཅན *rmugs-pa-can* foggy; ཉིན་མཚན་དུ་ཡུལ་རྨུགས་པ *ñin-mtshan-du yul rmugs-pa* the place is foggy day and night. 2. befogged mentally, stupid, inert, languid, sluggish; ཡིད་རྨུགས་པ *yid-rmugs-pa* depressed and melancholy (*Hbrom.* ཀ, *22*); རྨུགས་ཐིབ་པ *rmugs-thib-pa* dense fog covering, enveloping. རྨུགས་འཛིན *rmugs-hdsin* ཆུ་གཏེར 'the chief of waters,' the sea, that holds the vapours.

རྨུར་བ *rmur-wa* to growl and bite each other as dogs do.

རྨེ་བ *rme-wa* (ཤུས་ཀྱི) also དྨེ་པ *dme-pa* sbst spot, speck, mark, a natural mark as a mole, birth-mark; any blemish or impurity: རྨེ་གཙང་མེད *rme-gtsañ-med* or གཙང་རྨེ་མེད *gtsañ-rme-med* making no difference as to clean or unclean food (*Mil.*); རྨེ་གྲིབ *rme-grib* moral defilement; adj., རྨེ་པོ *rme-po* stained, defiled, mouldy, spotted; རྨེའུ་ཟན *rmehu-zan* unclean food: བཟའ་མཐའ་གཅིག་གི་རྨེའུ་ཟན་དེ་ཁར་ཁྱེར་ཁྱེར་བ་རེད་ (*Behu. 67*).

རྨེ་འོད *Rme-od* n. of a very old monastery in Lhasa in front of which a stone monolyth was erected bearing the inscription of a treaty between the king of Tibet Khri Ral-pa-can and the Emperor of China (*J. Zañ.*).

རྨེ་རུ *Rme-ru* n. of an ancient monastery in the N.E. quarter of the city of Lhasa.

+ རྨེག་པ *rmeg-pa* = རྩ་བ root, also = གྲལ order, series, row; རྨེག་མེད་པ *rmeg-med-pa* = གཏན་མེད་པ *gtan med-pa* disorder, not regulated; བསྟན་པ་རྨེག་པར་གྱུར་པ the religion became disorganized (*J. Zañ.*).

རྨེད *rmed* (རྟ་སྒའི་རྨེད *rta-sgahi-rmed*) crupper attached to a saddle.

རྨེད་པ *rmed-pa* pf. རྨེས *rmes* 1. = གཏམ་དྲི་བ *gtam dri-wa* to ask, to inquire: མོ་ན་ངོར་ཀྱི

Digitized by Google

འདུག་པོ་ཕྱུག་པོ་ཡོད་ཅེས་གསན་རྨེད་པ་ན if you asked if there are rich people in Tibet. 2. कर्षि, to plough and sow: རྨེད་དུ་འཇུག་པ *rmed-du hjug-pa* to cause to be ploughed and sown (*Jä.*). 3. to study.

+ རྨེན་ངན *rmen-ṅan*=ལྟས་ངན bad sign, ill-omen, foreboding.

རྨེན་པ *rmen-pa* or རྨེན་བུ *rmen-bu*=ཤ་རྗེ་ཚགས (*A. 44*) a goitre; also an induration caused by a sore or wound: ཕྱག་གིས་སྤུབ་ཙམ་པས་རྨེན་པ་ཡང་མེད་པར་གསོས་པ་རྨིས he dreamt that by simply having covered it with the hand the induration was healed (*A. 44*). རྨེན་བུའི་ནད *rmen-buḥi-nad* an indurate sore or ulcer or a swelling on the skin.

རྨེལ་བ *rmel-wa* or སྨེལ་བ *smel-wa* 1. to pluck out; བལ་རྨེལ་བ *bal rmel-wa*=བལ་ཕྲེལ་བ to pluck out hair. 2. to summon, to call, to invite.

རྨོ་བ *rmo-wa* कर्षण, pf. and imp. རྨོས *rmos*, to plough: ཞིང་རྨོ་བ *shiṅ-rmo-wa* to plough fields; མ་རྨོས་པའི་ལོ་ཏོག *ma-rmos-paḥi lo-tog* a fabulous kind of grain in the mythological age said to grow without cultivation; also, maize. རྨོ་མཁན *rmo-mkhan* ploughman.

རྨོ་མ *rmo-ma* 1.=རྒན་མོ an old woman. 2. पितामही father's mother.

རྨོ་ཡས *rmo-yas* 1. कोटिक n. of a number. 2. steel helmet; also, perhaps, full coat of mail (*Mṅon.*).

རྨོག *rmog*=ཞྭ or ཞྭ་ཁྲབ a helmet; ཁྲབ་རྨོག *khrab-rmog* coat of mail and helmet (*Jä.*).

Syn. རྨོག་ཐུར *rmog-thur*; ཚེམ་ཤུ *tshem-shu*; རྨོག་ཤུ *rmog-shu*; དམག་ཞྭ *dmag-shwa* (*Mṅon.*).

རྨོག་ཅོག *Rmog-cog* n. of a place in Tibet (*Loṅ.* ", *32*).

རྨོག་བརྩེགས་མ *rmog-brtsegs-ma* n. of a heretical sect (*Yu-sel. 40*).

རྨོང་བ *rmoṅ-wa* (=མ་ཤེས་པ) pf. རྨོངས *rmoṅs* 1. to be obscured; also, as subs. obscurity, chiefly in spiritual sense; བློ་མ་རྨོངས་པ *blo-ma rmoṅs-pa* or རྨོངས་མེད *rmoṅs-med* a mind lively, unimpaired; ཀུན་ཏུ་རྨོང་ཤེས་ཆེ་བ *kun-tu rmoṅ-ços che-wa* general obscuration of mind; རྨོངས་པར་འགྱུར་བ *rmoṅ-par hgyur-wa* to become obscured, darkened; རྨོང་བར་བྱེད་པ *rmoṅ-war byed-pa* to obscure, to darken, also to confound, perplex. 2. to be puzzled; to become dizzy. རྨོང་ཆེན་པོའི་ཁང་པ *rmoṅ-chen-poḥi khaṅ-pa* महामोहागार [a refuge of utmost ignorance or delusion]*S.*

རྨོང་སྤུ *rmoṅ-spu* hair of the abdomen and the pudenda: ར་ཕྲུག་རྨོང་སྤུ་སྐྲན་ལྷོག་པ་འཇོམས the belly-hair of a he-goat heals cancer.

རྨོངས *rmoṅs*=འཁྲིག་པ copulation (*Mṅon.*).

རྨོངས་པ I: *rmoṅs-pa* जडक, पामर, बाल, मोहित, अज्ञ, संमूढ, मन्द, पृथग्जन, मूर्ख, जड 1. a fool, stupid person, ignorant or untrained person. རྨོངས་བརྟུལ *rmoṅs-brtul*= བླུན་པོ *blun-po* fool, idiot. 2. adj. obscured, stultified (*Stg.*).

Syn. བླུན་པོ *blun-po*; གླེན་པ *glen-pa*; ལུག་ལྟར་ལྐུགས་པ *lug-ltar-lkugs-pa*; མ་ཤེས་པ *ma-çes-pa*; མ་བསླབས་པ *ma-bslabs-pa*; མི་མཚོན་པ *mi-mtshon-pa*; མི་རིག་པ *mi-rig-pa*; མུན་པ *mun-pa*; ལྡོངས་པ *ldoṅs-pa*; (*Mṅon.*).

རྨོངས་པ II.=རྨོངས་པ *rmoṅs-pa* मोह delusion: ཀུན་རྨོངས सम्मोह [confusion, ignorance, alarm]*S.*; ངན་རྨོངས *ṅan-rmoṅs* मूर्ख, शठ stupid, deceitful (*A. K. 1-14*). རྣམ་རྨོངས་ཏེ *rnam-rmoṅs-te* विमोहित enticed, infatuated, fascinated. རྨོངས་པའི་གྲོགས་པོ *rmoṅs-poḥi grogs-po*=གཉིད་ཐུག་འདོད་པ desire to sleep, falling asleep (*Mṅon.*). རྨོད་སྔགས *rmod-sṅags*=དམོད་སྔགས or ངན་བྱེད་ཀྱི་སྔགས charms for causing mischief to others.

Digitized by Google

རྨོད་པ *rmod-pa* to plough: རྨོད་གླང་ *rmod-glaṅ* a ploughing ox; རྨོད་ལམ *rmod-lam* furrow (*Sch.*).

རྨོན་པ *rmon-pa* 1. the act of ploughing རྨོན་པ་རྒྱབ་པ *rmon-pa rgyab-pa* to plough (*Cs.*). 2. a plough-ox; རྨོན་དོར *rmon-dor* or རྨོན་པ་དོར *rmon-pa-dor* युग a yoke of oxen.

རྨྱང་བ *rmyaṅ-wa* or རྨྱེང་བ *rmyeṅ-wa* to bend towards; to stretch one's self, to stretch forward the neck as if to hear anybody speaking or whispering: བྱ་རྨྱང་བྱེད་པ *bya-rmyaṅ byed-pa* to stretch, to yawn (*Cs.*).

✝ རྨྱ་བ *rmya-wa* 1. sickness, nausea; ཁམས་རྨྱ *khams-rmya* nausea (*Lex.*). 2.= ཉམས་པ to degenerate, grow worse, decay.

སྨ *sma* = དམའ *dmah*: སྨ་འབེབས་པ to humiliate, cast down, humble; སྨ་འབེབས་ཚིག अपमानोक्ति a humiliating word or phrase expressing an insult.

སྨ་ཁམས *Sma-khams* = སྨར་ཁམས *Smar-khams* n. of a district where a Jong-pon from Lhasa with the designation Ma-kham thal-chi holds office (*Loṅ.* ང, 5)

སྨ་ར *sma-ra* = ཁའི་སྤུ *khahi-spu* श्मश्रु beard; སྨ་ར་ཅན bearded; སྨ་ར་ཉུང་ *sma-ra-ñuṅ* scanty beard.

སྨ་ས *sma-sa* योग्य [suitable]*S.*

སྨག *smag* a sort of medicine of an astringent taste; སྨག་རྒྱུ *smag-rgyu* black pepper.

སྨག་རུམ *smag-rum* = མུན་ནག अन्धकार dark, darkness; to keep up or light a lamp in darkness: སྨག་གི་སྒྲོན་མེ་འཛིན་པ (*Situ.*); མུན་པའི་སྨག་རུམ dense gloom.

སྨད *smad* 1. that which is lower than some other place or thing; a comparative adj.: the lower—usually opp. to སྟོད *stod* the upper; both terms being often attached to place-names to differentiate two near localities, *e.g.*, *Jang-stod* upper Jang and *Jang-smad* lower Jang. སྨད་ལ downwards, ལུས་ཀྱི་སྨད the lower part of the human body. སྨད་རིང་ཅེ་བ stretching forth the lower parts. ལུས་སྨད་ལྔ་ས་ལ་གཏུགས་པ to bring the five lower parts of the body, the belly, the knees, and the points of the feet in close contact with the ground, *i.e.*, to prostrate one's self (*Jä.*). 2. with regard to time the latter part, the second half, of the night. 3. children, in relation to their mother gen. preceded by མ or ཡུམ thus: ང་དང་མ་སྨད I and my mother (*Mil.*); རྒན་མོ་མ་སྨད་གསུམ the old woman with her (two) sons, three; also of animals: རྒོད་མ་མ་སྨད་གཉིས the mare and her foal, the two (*Dzl.*); ནད་པ་དེའི་ཡུམ་སྨད the sick man's family; ཡུམ་སྨད་རྣམས my wife and children (*Jä.*). སྨད་རྒྱས་མ *smad-rgyas-ma* = ཡུད་མེད་མཆོག a woman in full sense (*Mṅon.*).

སྨད་འཚལ *smad-hchal* degradation, shamelessness, prostitution; སྨད་འཚལ་བྱེད to indulge in dissolute habits, to practise *smad hchal.*

སྨད་འདོགས *smad-hdogs* a subscribed letter, the letters ཡ, ར, ལ and ཝ are subjoined as in ཀྱ, ཀྲ, ཀླ, ཀྭ (*Situ.*).

སྨད་འཚོང་མ *smad htshoṅ-ma*, गणिका, वेश्या, कोटवी, [illegible], दारिका a prostitute, harlot, a self-willed or unchaste woman. སྨད་འཚོང་མའི་གནས *smad-htshoṅ-mahi gnas* a prostitute's house, a brothel.

Syn. ཐུན་མོང་བུད་མེད *thun-moṅ-bud-med*; རྟགས་ཅན་མ *rtags-can-ma*; འབྱོན་མ *hbyon-ma*; གྱེལ་མ *gyel-ma*; ངན་རོལ་མ *ṅan-rol-ma*; རེས་མ *res-ma*; འདོད་སྤྱོད་མ *hdod-spyod-ma*; འདོད་པས་རྩེན་མ *hdod-pas rtsen-ma*; གཟུགས་འཚོང་མ *gzugs htshoṅ-ma*; སྦྱོར་བྱེད་མ *sbyor-byed-ma*; ཚོགས་ཅན་མ *tshogs-can-ma* (*Mṅon.*).

སྨད་འཚོང་མའི་གཙོ་མོ *smad-htshoṅ-mahi gtso-mo* a chief courtezan.

Digitized by Google

Syn. སྐྱེ་བོའི་ཚོགས་ཅན་ *skye-boḥi tshogs-can*; རེས་མོའི་བཙོ་ *res-moḥi-btso*; གྲོང་པའི་ཆོས་ལྡན་ *grong-paḥi chos-ldan*; ལུགས་ལྡན་ *lugs-ldan*; གནུགས་ཀྱི་སྒོ་མ་ *gnugs-kyi sgo-ma*; ལུས་བསྒྱུར་མ་ *lus-bsgyur-ma*; སྐྱེ་བོས་བཀུར་མ་ *skye-bos bkur-ma*; འདོད་པའི་ཁ་ལོ་བ་ *hdod-daḥi kha-lo-wa* (*Mṅon.*).

སྨད་གྱོགས་ *smad-gyogs* nether integuments, breeches, trowsers; སྨད་གོས་ under-garments; སྨད་དཀྲིས་ སྨད་ཤམ་ lower garments, petticoats.

སྨད་པ་ *smad-pa* I: or སྨད་བཀའ་ཚིག་ blame, reproof, reproach, disgrace, contempt.

Syn. སྤྱིན་ཅི་ལོག་བརྗོད་ *dhyin-ci log-brjod*; ལོག་འདྲེན་ཚིག་ *log-hdren-tshig*; ལོག་སྨྲ་ *log-smra*; ལོག་སྒྲུབ་ *log-sgrub*; སྐུར་པ་འདེབས་ *skur-pa-hdebs*; འགོ་བ་ *hgo-wa*; སྨོད་པ་ *smod-pa*; བརྒྱད་བཀག་ *brgyad-bkag*; མཚང་འགོད་ *mtshaṅ-hgod*; འཕྱ་ཚིག་ *hphya-tshig*; སྐྱོན་བརྗོད་ད་ *skyon-brjod-da* (*Mṅon.*).

སྨད་ར་ *smad-ra* abuse, reviling language: སྨད་ར་མ་གཏོང་ do not slander or blaspheme.

སྨད་རིགས་ *smad-rigs* low or inferior class, lower race.

སྨད་པ་ II: vb. 1. to lower, make low: གདོང་སྨད་པ་ to lower one's eyes, to be abashed; རང་ཉིད་སྨད་པ་ to humble one's self; ཞུམ་སྨད་པ་ to be lowly, meek (*Dzl.*): མ་ག་དྷ་ཡུལ་སྨད་པའི་ཚེ་ when Magadha had been brought low, had decayed in its prosperity. 2. to abuse, revile; to blame, to chide: ཚིག་ངན་པས་བཙུན་པ་ས (to abuse) the venerable-man with base words; དམ་པའི་མཆོག་ཉིད་དམའ་བར (to degrade) the highness of the excellent, to blaspheme the doctrine (*Glr.*). 3. to dishonour, violate, ravish: བུ་མོ་ལ་སྨད་ (*Pth.*).

སྨད་འདུལ་ *smad-hdul* the regulations of the *Dul-wa* (Vinaya) as observed in Kham-Amdo and introduced from there into Tsang and Ü by Lama *Lo-chen*, sometime after Buddhism had been suppressed in Tibet Proper. སྟོད་འདུལ་ *stod-hdul* the regulations of the *Vinaya* as introduced by the Kashmirian pandit S'ākya-S'rī into Tibet, having come from upper Tibet, *i.e.*, the Ladak side (*Yig. 3*).

སྨད་མདོ་ཁམས་སྒང་དྲུག་ *Smad Mdo Khams Sgaṅ-drug* the really only five districts of the lower Do-Kham province: སྤྱུ་ར་ *Shyu-ra*, རབ་ *Rab*, སྤོ་འབོར་ *Spo-hbor*, དམར་ཚ་སྒང་ *Dmar-tsha Sgaṅ*, and ཟལ་མོ་སྒང་ *Zalmo-sgaṅ*: དེ་སྨད་མདོ་ཁམས་སྒང་དྲུག་ན་བྱ་ལས་གཞན་མེད་པས་བྱ་ཡུལ་ཞེས anciently there being nothing other than birds in lower *Khams-Sgaṅ-drug*, it was called Bya-yul or the land of birds (*Jig. 4*).

སྨན་ I: *sman* benefit, use, good (resp. of ཕན་པ) བསྟན་དང་འགྲོ་ལ་སྨན་པའི་ཆེད་ for the good of religion and living beings; སྨན་ཕན་པ་ཟ་བ་ འགྱུར་ to be useful. *Sch.* has: སྨན་སེམས་ a beneficent mind, a mind intent on doing good.

སྨན་ II: ཨཽ་ཥ་དྷ, བྷེ་ཥ་ཛ the common term for: medicine, physic, drug: རི་ཡི་སྨན་འཐུ་བ to gather medicinal plants on the mountains (v. Huc's Travels, vol. 2). རྩི་སྨན་ *sño-sman* vegetable medicine.—ཐང་སྨན་ liquid medicine, etc.—ཁོང་སྨན་ medicine taken internally;—རིན་ཆེན་སྨན་ metallic and organic drugs: གསེར, དངུལ, ཟངས, ལྕགས, གཡུ, མུ་ཏིག, བྱུ་རུ་དང་, ཤ་ཟ, བ་མོ &c.—རྡོའི་སྨན་ medicinal stones, ...— ས་སྨན་ mineral medicine such as soda, salt, saltpetre, sulphur, etc.; ཤིང་སྨན་ barks, roots, medicinal herbs, leaves and fruits. ཚིལ་སྨན་ medicinal oil, lard; སྐྱུག་སྨན་ *skyug-sman* emetic; ཞི་སྨན་ *shi-sman* soporific potion; བཤལ་སྨན་ *bśal-sman* purgative. སྲོག་ཆགས་སྨན་ *srog-chags-sman* animal medicine, &c. ལྡེ་གུ་ *lde-gu* electuary, syrup; སྨན་ཁུས་ཏེ་བོར་བ་ *sman khus-te bor-wa* a medicine well purified. སྨན་སྣ་ different medicines, also various spices mixed up together; སྨན་མོ་ *sman-*

khrog medicinal ingredients not yet pounded or mixed up (*Rtsii.*). སྨན་གྱི་བྱ་བ *sman-gyi bya-wa* the effect of medicine; སྨན་གྱི་སྦྱོར་སྡེ *sman-gyi sbyor-sde* medicinal compounds; ཐང་ decoction; ཕྱེ་མ powder; རིལ་བུ pills; ལྡེ་གུ *lde-gu* syrup, སྨན་མར *sman-mar*; ཁུ་སྨན liquid mixture; སྨན་ཆང་ tincture or wine; རིན་པོ་ཆེའི་སྦྱོར་བ sulphates or carbonates of metallic medicines.

སྨན་སྐུ *sman-sku* an image made of the six medicinal metals, namely, gold, silver, copper, iron, brass and zinc (*Rtsii.*).

སྨན་གྱི་ལྗོངས *sman-gyi-ljoṅs* a country rich in medicinal plants; is used as met. for Tibet.

སྨན་རྟ *sman-rta* the vehicle in which medicine is taken: སྨན་རྟ་གསུམ the three vehicles which are two kinds of molasses and sugar; བུ་རམ་དཀར་ནག་རླུང་སེལ་བའི་རྟ white and brown molasses are the vehicles of removing flatulence.

སྨན་དབང་ *sman-dwaṅ* or སྨན་གྱི་དབང་པོ ओषधीश met. = the moon believed to be the presiding deity of officinal plants.

སྨན་བླ *Sman-bla* भैषज्यगुरु; *Man-la* the Buddha presiding over the healing art; who is often figured in temples and who at Lhasa is the presiding deity of a famous medical college built on the Chagpo Ri in the south-west suburbs of the city. His analogue with the Mongols is styled *Otochi*. སྨན་བླའི་མདོ་རྒྱས་བསྡུས *sman-blahi mdo rgyas-bsdus* two *Sūtra* of the Bhai-shajya guru one abbreviated and the other extended (*K. g.* ན, *433*).

སྨན་རྩེ *sman-rtse* incorrect spelling of མང་རྩེ a kind of yellow silk scarf, with red spots impressed on it, manufactured in China (*Rtsii.*). སྨན་ཡུག *sman-yug* = སྨན་རྩེ་རེ་ཡུག a roll of *man-tse* scarf.

སྨན་ཚོས *sman-tshos* a kind of dye (*Jig. 14*).

སྨར *smar* or སྨར་ཀྱང་ *smar-kyaṅ* ready money, cash; ནོར་མིན་སྨར money and not goods.

སྨར་ཁམས *smar-khams* = སྨར་འདེགས, anything fried or preserved in butter; ཉ་སྐམ་སྨར་འདེགས dried fish preserved or cooked in oil (*Rtsii.*).

སྨལ་པོ *smal-po* = སྐར་མ་མགོ *skar-ma-mgo* मृग-शिर: (*Mṅon.*) [lit. "deer-head," the fifth star] *S.*

སྨི་གུ *smi-gu* (old Tibetan) = སྨྱི་གུ *smyi-gu* a reed-pen.

སྨིག་རྒྱུ *smig-rgyu* मरीचिका mirage, visionary illusion, reflection.

Syn. ཀུ་སྨའི་རི་མོ་གཡོ་བའི་འོད; ཐག་རྒྱིག་སྣང་བ་སྣང་རིང་ཆུ; རི་དྭགས་སྐོམ་སྐྱེད་འཚེར་འཛུགས་པ; བར་སྣང་ཆུ་རྒྱས (*Mṅon.*).

སྨིག་བུ *smig-ou* small lizard v. རྨིགས་པ *rmigs-pa* (*Jä.*).

སྨིག་མ *smig-ma* or སྨྱིག་མ *smyig-ma* = སྨྱུག་མ *smyug-ma* reed; bamboo.

སྨིན་དཀྱུས *smin-dkyus* = མིག་གི་ཟུར अपाङ्ग (*Mṅon.*) the outer corner of the eye.

སྨིན་འཁྱོག་མ *smin-hkhyog-ma* = བུད་མེད་གཏུམ་མོ (*Mṅon.*). a fierce, frowning, fretful woman.

སྨིན་གྲོལ་ལ *smin-grol-la* or སྨིན་གྲོལ་གྱི་ལམ་ལ་འགོད་པ to lead to conversion and salvation (*Glu.*); རྣམ་པར་སྨིན་པ विपाक v. རྣམ་པ *rnam-pa* (*Jä.*).

སྨིན་གྲོལ་གླིང་ *Smin-grol gliṅ* the monastery of Mindoling, a famous establishment the head-quarters of the Dukpa and Dzogchen sects, situated 35 miles N.E. of Lake Yamdok and 8 m. S. of the Tsangpo. The constitution of this monastery is peculiar. It has two head lamas, one of whom is vowed to celibacy and rules the monks, while the other is permitted to marry and if he has two children one

Digitized by Google

succeeds to the celibate headship and the other to the non-celibate position. Should the lay-head die, however, without children, the sworn celibate is then expected to marry the widow in order to raise up heirs to succeed to the government. In case of a total failure of heirs, war, famine or other dire calamities are to be looked for.

སྨིན་དྲུག *smin-drug* the Pleiades, or the third lunar mansion, having fire as its regent; this constellation, containing six stars, is represented as a flame or else as a razor or knife. The stars represented as nymphs are said to have acted as nurses to the god Kārtikeya. སྨིན་དྲུག་ཟླ་བ *smin-drug zla-wa* October-November or the month of Kārtika in which the moon standing near the Pleiades is full.

Syn. མང་པོ་སྐྱེས *mañ-po-skyes* कृत्तिका, कार्त्तिकी; མ་དྲུག་བུ *ma-drug-bu* (*Mñon.*).

སྨིན་བདུན *smin-bdun* or སྨེ་བདུན *sme-bdun* also བྱང་གི་སྐར་མ་སྤུན་བདུན *byañ-gi skar-ma spun-bdun* the seven brothers of the North who move round the star གསེར་ཕུར, otherwise the Great Bear.

སྨིན་པ *smin-pa* पक्व, पाक, जीर्णं 1. ripened, ripe; developed, perfect: འབྲས་བུ་སྨིན་ནོ the fruit is ripe; སྨིན་པར་འགྱུར་བ or སྨིན་འོང་བ the growing to maturity of an animal or germ. 2. vb. to become ripe, to ripen: སྨིན་ཟིན་ quite ripened. 3. to be converted; also as sbst. conversion: སྨིན་པའི་བསྒོམ་ནམས those destined for conversion.

སྨིན་མ *smin-ma* भ्रू 1. the eye-brow; also སྨིན་ཕག *smin-phag*. 2. a girl who has reached maturity; སྨིན་མའི་དཔྱུས *smin-mahi dpyus* कुच the breast of a youthful woman: སྨིན་མའི་དཔྱུས་སུ་རེག་པ་ན་ང་ཡི་སྙིང་སྨུག་གྲོགས་པའོ། ; སྨིན་ལེགས་མ *smin-legs-ma* सुभ्रू with good eye-brows, a handsome woman (*Mñon.*).

Syn. རྫི་མ *rdsi-ma*; སྨིན་དཀྱུས *smin-dkyus*; མིག་གི་གྲྭ *mig-gi-grwa*; སྨིན་དབྲག *smin-dbrag* (*Mñon.*).

སྨིན་ཚྭ *smin-tshwa* = ཁ་རུ་ཚྭ *kha-ru-tshwa*.

སྨུ *smu* one of the six early tribes of Tibet (*Jig. 6*).

སྨུག *smug* or སྨུག་པོ *smug-po* purple or maroon colour, the colour of clotted blood; སྨུག་ཁུ *smug-khu* brownish purple dye; སྨུག་ཁོག *smug-khog* a dried carcass of sheep; སྨུག་ཆུང་ *smug-chuñ* a medicinal plant; སྨུག་ཐུང་ *smug-thuñ* cakes of wheat or other flour mixed up with treacle prepared in disks of a foot diameter for distribution among the monks. སྨུག་མ *smug-ma* stale meat which is getting rotten (*Rtsii.*). སྨུག་རྩི *smug-rtsi* or སྨུག་ཚོས *smug-tshos* purple-red dye made from the root of a plant (Macrotomia) with which cakes and flour offerings intended for spirits and sacrificial utensils are painted.

སྨུག་ཕུར *smug-phur* a dagger-peg made of acacia wood (*Rtsii.*).

སྨུག་ཕྱུར *smug-phyur* purple-scar produced from bruises or from the effect of a blow on the skin: བླ་མའི་སྐུ་ཡང་སྨུག་ཕྱུར་གྱིས་ཁྲངས་ནས་འདུག the lama's body was swollen from bruises (*A. 57*).

སྨུག་མ་བུ་ཁུར *Smug-ma Bu-khur* n. of a country of cannibals (*Yig. 8*).

སྨུགས་པ *smugs-pa* प्रमीला, तन्द्रा indolence.

སྨེ་ཁབ *sme-khab* prob. an incorrect spelling of སྨད་ཁེབས an under-garment worn by Buddhist nuns so that their religious robes may not be defiled by menstrual discharges (*K. d.* ད, *424*).

Digitized by Google

སྨེ་བ *sme-wa* तिलक white or black mole or spot on the skin.

སྨེ་བདུན *sme-bdun*=colloq. for སྨིན་བདུན.

སྨེ་བ་དགུ *sme-wa-dgu* (སྨེ་དགུ) 1. རྨེ་བ *rme-wa*. 2. the nine astrological diagrams or figures in geomancy of the Tibetans used in imitation of Chinese astrology; out of these, three or the 1st, the 6th and the 8th are white being symbolical of the element of iron; the black and blue *i.e.*, the 2nd and the 3rd diagrams represent the element of water; while the fourth which is blue represents wood and the fifth figure being yellow represents the element of earth; the 7th and 9th representing the element of fire.

སྨེ་ཤ་ཅན *sme-ça-can*=བཤན་པ *bçan-pa* a butcher (*Dag. 16*)

སྨོ་བ *smo-wa* pf. and imp. སྨོས *smos*, occasionally used for: to call, to name, to remark, assert.

སྨོ་སྨོ *smo-smo* मातामही mother's mother.

སྨོད་པ *smod-pa* 1. निन्दा, कुत्सा, अवध्यायति, आक्षेपक slander, blame, declamation, contempt, invective, abuse, reproach, curse. Also, vb. with pf. སྨད *smad* to blame, disparage. 2. said to be synonymous, also, with སྤྱོམ་པ *spyom-pa* to boast, shew off one's self.

Syn. of 1. ཁ་ངན *kha-ñan*; ཚིག་ངན *tshig-ñan*; ཁ་འཚང་པ *kha ḥtshañs-pa*; ངན་བརྗོད *ñan-brjod*; སྨྲ་ངན *smra-ñan*; གནོད་ཚིག *gnod-tshig*; སྨོད་ཚིག *smod-tshig*; ཉེས་སྨྱོད *ñes-sdyod*; སུན་འབྱིན *sun-ḥbyin*; ཤུམ་བྱེད་ཚིག *shum-byed-tshig* (*Mñan.*).

སྨོན་པ *smon-pa* आशीः, वाञ्छा, प्रणिधित benediction; to bless, to wish, to desire (others to be happy and prosperous); གཞན་དུ་བདེ་བ་གཞན་པ་ང་མི་སྨོན for other happiness I do not wish (*Mil.*); more frq. with termin. of the infinitive=to pray for. སྨོན་པར་བྱེད་པ प्रणिधित्ता passionless, not fixed on; སྨོན་པའི་གནས the object of a wish or prayer (*Cs.*); ཡིད་སྨོན *yid smon* frq. a wish, desire, prayer: རིང་བོ་ནས་འདི་ལྟ་བུའི་ཡིད་སྨོན་བྱེད་པར་གྱུར་ཏེ having long ago entertained this wish (*Stg.*); ཡིད་སྨོན་རུས worth-wishing, desirable; སྨོན་འགྲུབ a wish and its accomplishment (*Jä.*). སྨོན་འགྲིན *smon-ḥgrin* or སྨོན་འདྲེན *smon-ḥdren* (ཕྱོགས་བ་རྣ་དཀར་བ a sincere friend or associate (*K. du.* ད, *27*, also *Ñag*). སྨོན་དྲིན *smon-drin* संस्तुत praised, lauded. སྨོན་ལམ *smon-lam* प्रणिधि, प्रणिधान, meditation, prayer, supplication; as a prayer it seems to be rather for the enjoyment of the fruit of one's merits and seldom for a favour or a necessity undeserved. སྨོན་ལམ་བཏབ་བྱས་ཏེ *smon-lam btab byas-te* प्रणिधानं विधाय after having made a prayer or supplication (*A. K. 1-16*). སྨོན་ལམ་ལོག་པར་འདེབས་པ *smon-lam log-par ḥdebs-pa* to pray for an undesirable object such as the ruin of an enemy, the performance of an unrighteous action, etc.

སྨོན་ལམ་བླ་མ *smon-lam bla-ma* n. of the chief lama of the monastery ཨུ་ཅུམ་ཅིང *U-cum-chiñ* monastery in Mongolia.

སྨོས་དྲག *smos drag* loud voice.

✠ སྨྱང་བ *smyañ-wa*=བརྐྱང་བ *brkyañ-wa*.

སྨྱན I: *smyan*=ཉེ་གནས་པ match-making, intermediation between a disagreeing pair; སྨྱན་བྱེད་པ *smyan byed-pa* a match-maker, an intermediator in settling a marriage; དགེ་སློང་གིས་སྨྱན་བྱེད་མི་བྱ་ a Buddhist monk should not be an intermediator in marriage (*K. du.* ན, *159*). སྨྱན་བྱེད་པ *smyan-byed-pa* (ལག་མཆི) doing the work of a match maker. སྨྱན་བྱེད་པ *smyan byed-pa* to act on such business.

✠ སྨྱན་ཀ *smyan-ka*=གཉེན་ཀ *gñen-ka*.

སྨྱར་བ *smyar-wa*=སྨར.

Digitized by Google

སྨྱི་གུ་ *smyi-gu* (pron. *nyi-gu*) a pen, of any kind.

སྨྱི་གྲི་ *smyi-gri* लेखकर्त्ति a pen-knife. Also in *W.* སྨྱུག་གྲི་ *smyug-gri.*

+ སྨྱིག་མ་ *smyig-ma* or སྨྱུག་མ་ *smyug-ma* वंश cane, bamboo; a pen of reed; སྨྱུག་མ་འཇོག་པ་ *hjog-pa* to make a reed-pen. སྨྱུག་ཐོགས་ *smyug-thogs* writer, one who carries a reed pen to write with.

Syn. སྲིན་ཅན་ *srin-can*; སྦུས་ལྡན་ *sbus-ldan*; གླིང་བུ་ཅིང་ *gliṅ-bu-çiṅ*; འབྲས་བུས་འཆི་བ་ *hbras-bus hchi-wa*; རླུང་འབུད་ཅན་ *rluṅ-hbud-can*; རླུང་གི་སྒྲ་སྒྲོགས་ *rluṅ-gi sgra-sgrogs* (*Mṅon.*).

སྨྱུག་ཁྲོག་ *smyug-khrog* 1. tube of bamboo; pen-case. 2.=སྲུང་སྲུང་ a small churn (*Cs.*); སྨྱུག་ཁྱིམ་ *smyug-khyim* a house constructed of bamboos; སྨྱུག་མཁན་ *smyug-mkhan* a worker in bamboo and cane; སྨྱུག་སྒམ་ *smyug-sgam* a chest made of reed or bamboo; wicker work box. སྨྱུག་གདུགས་ *smyug-gdugs* an umbrella made of split reeds or bamboos; སྨྱུག་སྡེར་ *smyug-sder* dish or flat basket constructed of reed or cane; སྨྱུག་ཕོན་ *smyug-phon*=སྨྱུག་མ་ཤག་པ་ཤགས་པ་ split bamboo or chips of it [*Rtsii.*]; སྨྱུག་ཕྲན་ *smyug-phran* reed; སྨྱུག་མ་མདའ་རྒྱུ་ *smyug-ma mdah-rgyu* reed-bamboo of which arrows are made. སྨྱུག་ཚིགས་ *smyug-tshigs* knot, node, joint, of reeds (*Rtsii.*); སྨྱུག་འཛིན་ *smyug-hdsin* ཡང་ཡིག་ a clerk, lit. a reed-pen holder, scribe, writer; སྨྱུག་སེབས་ *smyug-sebs* wicker-work box resembling a trunk (*Rtsii.*); སྨྱུག་བཅད་ *smyug-bcad* comb made of bamboo used in Sikkim; སྨྱུག་སློམ་ *smyug-slom* plate made of wicker-work (*S. kar. 179*)—in Sikk. dialect called སྤ་སློམ་ *spa-slom.*

སྨྱུ་གུ་ *smyu-gu* a pen; not used in *C.*

སྨྱུག་གླིང་ *smyug-gliṅ* (musical) reed-pipe.

སྨྱུག་ཚལ་སྦུག་ *Smyug-tshal sbug* n. of a holy place in Tibet (*Deb.* ཀ, *44*).

+ སྨྱུགས་ *smyugs*=བཅུག་ནས་ *bcug-nas.*

སྨྱུང་བ་ *smyuṅ-wa* ཉི་ནར་གསོ་བ་ to fast, to observe a scant diet (*Med.*); often in a religious sense. སྨྱུང་གནས་ *smyuṅ-gnas*=ཟས་གཅོད་ leaving off food, the act of fasting as a religious observance. སྨྱུང་གནས་ཀྱི་ཆོ་ག་ *smyuṅ-gnas-kyi cho-ga* उपोषध the practice of fasting on prescribed days and also of keeping silence according to the rules of the Dulwa.

སྨྱུར་པ་ *smyur-pa* to stretch one's self after sleep (*Sch.*).

སྨྱུར་བ་ *smyur-wa*=བསྐྱུར་པ་ क्षिप्र to be quick, expeditious, in a hurry, to hasent.

+ སྨྱེ་བ་ *smye-pa*=ཞེན་པ་ *shen-pa.*

སྨྱོ་བ་ *smyo-wa* (ནད)=མྱོ་བ་ *myo-wa* उन्माद, भ्रान्त, उन्मादी; pf. སྨྱོས་པ་ *smyos-pa* to be insane, inflamed with insanity; ཅི་འདང་མི་དྲན་པར་སྨྱོས་ *ci-haṅ. mi-dran-par smyos-so* not recollecting anything they became crazed; སྨྱོས་འདུག་ *smyos hdug* he is mad; སྨྱོ་བྱེད་ *smyo-byed* a narcotic. སྨྱོ་འབོག་ *smyo-hbog* temporary delirium; one speaking while half asleep, hysteria: སྨྱོ་འབོག་ཐོང་བ་བཞག་ནས་འགྲོ་བ་མ་ནུ being attacked with delirium he was left behind (*A. 32*).

སྨྱོང་བ་ *smyoṅ-wa*=བརྐྱང་བ་ *brkyaṅ-wa.*

སྨྱོན་པ་ *smyon-pa* उन्मत्त, उन्मादिष्णु intoxicated, insane, frantic, mad; མི་སྨྱོན་པ་ *mi-*

Digitized by Google

smyon-pa a madman; ཁྱི་སྨྱོན་པ་ *khyi myon-pa* a mad dog, གླང་ཆེན་སྨྱོན་པ་ *glaṅ-chen smyon-pa* an infuriated or mad elephant.

སྨྲ་བ་ *smra-wa* pf. སྨྲས་ *smras* imp. སྨྲོས་ *smros*, to speak, to utter, say: སྙན་པར་སྨྲས་སོང་ spoke pleasantly; རབ་ཏུ་སྨྲ་རྟེ speaking well; ཚང་མི་སྨྲ་བར་གྱུར་ཏོ་ they grew speechless, did not know what to say; ཕན་ཚུན་སྨྲ་བ་ *phan-tshun smra-wa* to converse, རིང་ནས་སྨྲ་ to speak from a distance, ལན་སྨྲ་ to give a reply སླར་སྨྲ་བ་ to speak again; ཅེས་སྨྲས་སོ་ *ces smras-so* thus he said; འདི་སྐད་སྨྲ་བ་ saying these words; སྨྲ་བ་མང་པོ་ loquacious, voluble; སྨྲ་བཅད་ *smra-bcad* dumb; མེད་པར་སྨྲ་བ་ *med-par smra-wa* to deny it altogether; སྨྲ་བཅད་པར་གནོད་པ་ to be cut off from speaking, to have impeded speech; སྨྲ་བ་པ་ *smra-wa-pa* spokesman, a speaker. Is heard as an elegant form in *C.T.*

སྨྲ་འདོད་ *smra-ḥdod* विवक्षित, देवता [desired to be spoken, *desideratum*]*S.*

སྨྲ་བའི་རྒྱལ་པོ་ *smra-waḥi rgyal-po* मञ्जुघोष the king of speech, an epithet of the Bodhisattwa Jam-yang འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ (*Mṅon.*).

སྨྲ་བའི་སྒོ་ *smra-waḥi-sgo* वाग्द्वार opening or commencement of speech, an exordium. སྨྲ་བའི་སྒོ་ *smra-waḥi-sgo kha* (lit. the door of speech the mouth) n. of a grammatical work by Sakya Paṇḍita *Kun-dgaḥ Rgyal-mtshan* (*Deb.* ཀ, *29*).

སྨྲ་བའི་བབས་སྟེགས་ *smra-waḥi babs-stegs* as met.=རསནा the tongue (*Mṅon.*).

སྨྲ་བའི་ལྷ་ *smra-waḥi-lha*=འཇམ་དཔལ་ that is मञ्जुघोष the god of speech (*Mṅon*); སྨྲ་བའི་ལྷ་མོ་ *smra-waḥi lha-mo* सरस्वती Sarasvatī the goddess of learning (*Mṅon.*).

ཕ྄ **སྨྲང་བ་** *smraṅ-wa* or སྨྲེང་བ་ *smreṅ-wa*= སྨྲ་བ་ to speak. སྨྲང་ཚིག་ *smraṅ-tshig* speech, word, also, esp. mystic speech; སྨྲེང་གསོལ་བ་ *smreṅ-gsol-wa* to beg a word, to beg leave to speak.

སྨྲེ་བ་ *smre-wa* 1.=སྡུག་བསྔལ་ misery, distress. 2.=ངན་པར་སྨྲ་བ་ *ṅan-par smra-wa* to speak ill (of others); སྨྲེ་སྔགས་ *smre-sṅags* bewailing; སྨྲེ་སྔགས་འདོན་པ་ *smre-sṅags ḥdon-pa* to utter lamentation.

ཙ

ཙ *tsa* is the seventeenth letter of the Tibetan alphabet, and acc. to Tibetan grammarians represents the Sanskrit च *ca*. 1. num. fig.: 17. 2. in mystic Budh.:—ཙ་ཞེས་པ་བསྒོམ་པའི་དོན་ནོ the letter called *tsa* implies contemplation; སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་གདུལ་བའི་བསྒོམ་པའི་དོན་ཙམ་པའོ such contemplation is a converting influence for all intelligent beings (*K. my.* ཀ, *207*).

ཙ་ཀོ་ར *tsa-ko-ra* चकोर a partridge, *Perdix rufa*: མེ་ཏོག་ཀུ་མུ་དའི་བཅུད་འཐུང་བའི་བྱ the bird that subsists by drinking honey from the lilies (*K. ko.* ཀ, *8*).

Syn. ཙ་ཀོ་ར *tsa-ko-ra*; ཟླ་འོད་འཐུང་ *zla-hod-hthuṅ*; འོད་ལ་དགའ *hod-la-dgah* (*Mṅon.*).

‡ ཙ་ཀྲ་བཱ་ཀ *tsa-kra bā-ka* or འཁོར་ལོའི་རྐང་པ *hkhor-lohi rkaṅ-pa* चक्रवाक red-goose, *Anas casarca*.

‡ ཙ་ཏུ་ཀ *tsa-tu-ka* चतुक a mystic word conveying the meaning: ཟུངས་ཤིག་ཅེས་སྨྲས་པ་ཡིན་ནོ he said do hold it, do bear it (*K. g.* ཁ, *27*).

ཙ་ན *tsa-na* an idiomatic term = while: དེ་སྐད་བསམས་ཙ་ན while so thinking; དེར་སླེབས་ཙ་ན in the event of arrival there, while arriving.

‡ ཙ་ན་ཀ *Tsa-na-ka* 1. चाणक्य acc. to Tibetan authorities, n. of an ancient king of India whose works have been preserved in translations of the Tangyur: ཙ་ན་ཀའི་རྒྱལ་པོའི་ལུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་ལེའུ་བརྒྱད་པ (*Tan. d.* ཉོ, *172*), Chāṇakya's Rājaniti S'āstra in eight chapters. Acc. to Indian authors he was prime minister of Chandra-gupta who reigned at Pātaliputra. 2. चणक chick-pea, *Cicer arietinum*; ཙ་ན་ཀའི་འབྲུ *tsa-na-kahi hbru* the grain of chick-pea.

ཙ་ནས *tsa-nas* from the time, སླེབས་པའི་ཙ་ནས *slebs-pahi tsa-nas* from the time of arrival, since coming.

ཙ་ཕུ་གང་ཤུར་མོ *Tsa-phu-gaṅ shur-mo* n. of a place in Upper Tibet, the birth place of the Karma-pa hierarch *Raṅ-byuṅ rdor-je* (*Loṅ.* ཟ *29*).

ཙ་བིག *tsa-big*, v. ཚ་བིག *tsha-big*.

‡ ཙ་མའི་སྙིང་པོ *tsa-mahi sñiṅ-po* चणकार a kind of cake.

ཙ་མུན་ཚ *tsa-mun-dsa* = སོ་མ་ར་ཙ *so-ma ra-tsa* flax, or jute.

ཙ་ར *tsa-ra* (also རྩ་ར *rtsa-ra*) flogging, whipping as a criminal punishment; ཙ་ར་གནད *tsa-ra gnad* seems to indicate a severe castigation in public; ཙ་ར་བཅད་པ to be flogged; ཙ་ར་གནད་འགྲོན་བཏང་སྟེ having been handed over to a severe flogging; བཅས་པས་སྤྱོད་ངེས་ཀྱི་ནག་པ་ཆུང་ན་མ་གཏོགས་ཐམས་ཅད་ལ་ཙ་ར་མ་ལག་པ་སྦྱིན (*D. gsl. 7*).

‡ ཙ་ར་ཀ *tsa-ra-ka* 1. = མཉམ་པར་འགྲོ go together or smoothly (mystic) (*K. g.* ཀ, *215*). 2. n. of a religious school of the *Tirthika* people in ancient India: ཐམས་ཅད་པར་སྨྲ་བ་ཙ་ར་ཀ་དང་། འཇིག་རྟེན་རྒྱང་འཕེན་པ those who held different or opposite views were the Chārvāka and the Lokāyati Schools (*K. ko.* ཁ, *137*). 3. चरक, n. of an Indian medical and surgical work.

ཙ་རི *Tsa-ri* (also spelt རྩ་རི *rtsa-ri*) famous sacred place far to the S.E. of Lhasa (*Deb.* ཀ *44*).

Digitized by Google

† ཙ་རུ *tsa-ru* 1. in *W.* = curled, frizzled, as hair and similar things. 2. meat-offering to the manes of the dead (*Jä.*). ཙ་རུ་ན་ཡ *tsá-ru na-ya* चारुनयन lit. fine eyes, a deer or antelope.

† ཙ་ལ *tsa-la* = རླུང་ *rluṅ* wind (mystic) (*K. g.* ཁ, *26*).

† ཙ་ཤ *tsa-ça* or ཙ་ཤ་ཀ *tsa-ça-ka* चाष the Indian jay, *Coracias Indica*.

ཙག་གེ *tsag-ge* in *W.* the black mark in a target (*Jä.*).

ཙག་སྒྲ་དི་རི *tsag-sgra di-ri* or ཙག་སྒྲ་འདོན་པ also ཤག་ཤག་འདོན་པ to make a clucking sound by touching the roof of the palate with the tongue: གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་བལྟས་ནས་ཙག་སྒྲ་དི་རི་བྱས་ནས་ངོ་མཚར་ཅེ་ one looking to another made sounds by clucking with the tongue to express his wonder (*A. 151*).

ཙང་ཀུན *Tsaṅ-kun* n. of a *sa-bdag* king, a monster; ཙང་ཀུན་འབྱེ་པོ the crawler, n. of another *sa-bdag*.

† ཙན་ཙུ *tsan-cu* चञ्चु a grain from which oil is extracted (*K. du.* ང, *346*).

† ཙན་དན *tsan-dan* चन्दन, मलेय, पटीर, शैल-गुल्म, मलयज 1. *Sirium myrtifolium*, sandal-wood, used for images of gods, perfumes, medicines; ཙན་དན་ངན་པ = ཀུ་ཙན་དན कुचन्दन inferior sandal-wood (*Mṅon.*). 2. fig. something superior in its kind: ཕ་ཙན་དན་གྱི་བུ་ཆེ་ཆུང་གཡོག་ཏུ་སོང་ the elder and younger sons of a distinguished father perform menial services (*Jä.*).

Syn. མ་ལ་ཡ་རྩ *ma-la ya-dsa*; མ་ལ་ཡ་སྐྱེས *ma-la ya-skyes*; དྲི་ཡི་སྙིང་པོ *drihi sñiṅ-po*; དཔལ་གྱི་དུམ་བུ *dpal-gyi dum-bu*; བཟང་པོའི་དཔལ *bzaṅ-pohi-dpal*; ཚིམ་བྱེད་གོས་ཅན *tshim-byed gos-can* (*Mṅon.*).

ཙན་དན་ཇོ་བོ *Tsan-dan jo-wo* n. of an image of Buddha made of sandal-wood alleged to have been taken from Gaya to Bactria in the third century B.C. and from there to China at the end of the first century A.D. It is now kept in the temple of Tsandan-sse in Peking and was there seen by the compiler of this dictionary in 1885.

ཙན་དན་སྦྲུལ་གྱི་སྙིང་པོ *tsan-dan sbrul-gyi sñiṅ-po* उरगसारचन्दन; गोशीर्ष, हरिचन्दन lit. snake's heart sandal-wood, so called on account of snakes' attraction to it and because they often remain coiled round the tree (*Loṅ.* ཞ, *6*). Is the finest sandal-wood growing in the Malayan mountains and valued even by the gods for its fragrance.

Syn. སྟོང་གསུམ་རིན་གྱིས་གཞལ་དུ་མེད་པའི་མིང་ *stoṅ-gsum rin-gyis gshal-du med-pahi-miṅ*; ཏིལ་འདབ་ཅན *til-hdab-can*; ས་མཆོག *sa-mchog*; བ་གླང་མགོ *ba-glaṅ-mgo*; གོ་ཤི་ར *goçira*; རྨ་གསོས *rma-gsos*; སྐྱེད་ཅན *skyed-can*; ཁྱབ་འཇུག་སྐྱེས *khyab-hjug-skyes*; འཕྲོག་བྱེད་ཙན་དན *hphrog-byed tsan-dan*; རྣ་བ་ནག་པོ *rna-wa nag-po*; དུས་རྗེས་འབྲང་ *dus-rjes-hbraṅ*; སྔོ་སངས *sṅo-saṅs*; ཧ་རི་ཙན་དན *ha-ri tsan-dan*; ལག་འགྲོའི་སྙིང་པོ *lag-hgrohi sñiṅ-po*; ཙན་དན་མཆོག *tsan-dan-mchog* (*Mṅon.*).

ཙན་དན་དམར་པོ *tsan-dan dmar-po*, लोहितचन्दन, रक्तचन्दन red-species of sandal-wood; ཙན་དན་དམར་པོའི་འབྲུ *tsan-dan dmar-pohi hbru* रक्तचन्दनबीज the seeds of red-sandal-tree.

Syn. མེ་ཏོག་དོན་ཅན *me-tog don-can*; ས་ཏྲམ་ག *sa-tram-ga*; ཏིལ་མར་ཅན *til-mar-can*; འདབ་མའི་ལུས *hdab-mahi-lus*; ཆོས་བྱེད་གསུམ་ལྡན *chos-byed gsum-ldan*; སའི་ཙན་དན *sahi tsan-dan*; རཀྟ་ཙན་དན *rak-ta tsan-dan*; ལུས་དམར་རལ་གྲི *lus-dmar ral-gri* (*Mṅon.*).

ཙན་དན་སེར་པོ *tsan-dan ser-po* चम्पक, पीतचन्दन the yellow species of sandal-wood.

ཙན་རྫུས་མ *tsan-rdsus-ma* imitation sandal-wood (*Btsii.*)

ཙན་སྡོང་ *tsan-sdoṅ* sandal-wood tree.

Digitized by Google

ཚབ་ཚུབ་ *tsab-tsub* ཕལ་ཆ=རྩབ་རྩུབ་ *rtsab-rtsub* or ཚབ་ཚོབ་ *tsab-tsob* in a hurry, ཚབ་ཚུབ་ཅན་ hasty; ཚབ་ཚུབ་མ་བྱེད་ don't be in a hurry! ཚབ་ཀིང་ *tsab-kiṅ* hastily, in a hurry (*Sch.*).

ཚབ་ཀྲལ་བ་ *tsab-kral-wa* = ཅུག་ཅུ་ཅ་ཅོ་འདོན་པ to clamour, to raise a cry (*K. du. 5, 114* also in ལ, *33*). 2. loose, dissolute course of life (*Sch.*).

ཚབས་རུ་ *tsabs-ru* 1. sour curds. 2. a kind of salt=ཚབས་རུ་ཚ་ *tsab-ru-tsha* (*Jä.*). 3. a tube of horn (*Sch.*).

ཚམ་ *tsam* मात्रक. मात्र, प्रति we extract from *Jä.* for convenience: [mostly affixed as an enclitic,=ཉེད་ *ñed*. 1. as much as, འདི་ཚམ as much as this,=so much, so many; མི་འདི་ཚམ་གསོད་པ to kill so many men *Glr.*; དེ་ཚམ *de-tsam* so much; also emphat.: ཆོས་དེ་ཚམ་ཞིག་བཤད་ནས after having given you so much religious instruction; by way of exclamation: ཅི་ཚམ how much! *W.*, ཅི་ཚམ་བྱས how much have you done! ཅི་ཚམ, དེ་ཚམ how much...so much (as much as) *Cs.* 2. denoting comparison, as to size, degree, intensity, like, as-as, so-as, so that: རི་རབ་ཚམ *ri-rab tsam* like Sumeru (in height) *Cs.*; ཡུངས་མའི་འབྲུ་ཚམ as big as a grain of mustard-seed; པུས་མོ་ནུབ་པ་ཚམ even to sinking in up to the knees (knee-deep); ཉི་མ་སྒྲིབ་པ་ཚམ so much that the sun was darkened; མཐའི་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱང་དབང་དུ་འདུས་པ་ཚམ་བྱུང་ he became so (powerful), that he could also subdue, or could have subdued, the neighbouring kings (*Glr.*). 3. denoting contingency and restriction: perhaps, if need be, almost, only, but, all but: འདི་འགྲུང་ཚམ་མོ (*Vai. sn.*) this may perhaps be used instead, this may, if need be, supply its place; འདི་ཐར་ན་ནམ་མཁའི་བྱ་ཡང་ཟིན་པ་ཚམ་ཡོང་ས if I let him loose, he might almost catch a bird in the air. རྨ་ཡོད་པ་ཚམ་ལ=རྨ་ཡོད་ཚད་ལ to every one that has the mark; རྒྱུས་རུས་པ་ཚམ nothing but muscles and bones; ཟུར་ཚམ་ཤེས་ཀྱང་ if one knows but a fraction of it, but a little bit; རྟོག་པ་ཚམ་མོ they exist only in our fancy; ཚམ་དུ *tsam-du* denoting extent, degree, intensity; as far as, about so far, nearly up to, even to, till, so that: ལམ་ཕྱེད་ཚམ་དུ *lam-phyed tsam-du* about half way. Frq. with verbs: སྤུ་ལང་བ་ཚམ་དུ་སྐྲག་ he was so frightened that his hair stood on end; ཉམ་ཐག་པར་བཅད་པ་ཚམ་དུ་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་གདུང་བ་ tormented by a pain as if he were cut to pieces; བུ་མ་མཇལ་བ་ཚམ་དུ་དགའ་ as glad as a child is when beholding its mother again; sometimes ཚམ་ལ stands for ཚམ་ན and ཚམ་དུ: གྲིབ་ཚམ་ལ in the shade] *Jä.* ཚམ་གྱིས *tsam-gyis* instrum.: ངན་ངོན་ཚམ་གྱིས་ཆོག་ཤེས་པ content with everything poor as it may be; ཚམ་དུ added to the inf.: སྨྲས་པ་ཚམ་དུ as soon as it had been said. ཚམ་ཡང་ with a following negative=not the least: ཞེ་ས་ཚམ་ཡང་མི་བྱེད་པ to pay not the least respect; ཉི་མ་དང་ཟླ་བ་ཚམ་ཡང་མི་སྣང་ neither sun nor moon is to be seen at all (*Jä.*). 4. ཚམ *tsam* also=about, just about: ལྔ་བཅུ *lṅa-bcu* about fifty. རྟོག་ཚམ *rtog-tsam* in C.= a little, a few; somewhat, rather.

ཚམ་ན *tsam-na* acc. to *Jä.*: about a certain time, at the time when, when: ནམ་ཕྱེད་ཚམ་ན *nam-phyed tsam-na* about midnight; དེ་ཚམ་ན then, at that time; esp. with verbs= 'when,' 'as': ཁྱིམ་དུ་བྱོན་པ་ཚམ་ན when he came home. Inst. of ཚམ་ན it is very common to hear ཙ་ན:—བྱེད་གིན་ཡོད་ཙ་ན as he was just doing it; གཉིད་སད་ཙ་ན when he awoke; ཟླ་བ་བརྒྱད་སོང་ཙ་ན when eight months had passed.

ཚམ་པ *tsam-pa* 1. adj., about or of the size: མི་ཚད་ཚམ་པ *mi-tshad tsam-pa* man-sized, about the size of a man. 2. flour from parched barley. 3. n. of a country to the east of Kashmir, the native state of Cham-ba on the Ravi (*S. Lam. 17*).

Digitized by Google

4. the ancient Bhagalpur. 5. the ancient name of Cambodia.

ཙམ་པ་ཀ། *tsam-pa-ka* चम्पक the magnolia; *Michelia champaka*, the fruit of which is called ཀ་ལི་ཀཱ *ka-li-kā*: ཙམ་པ་ཀ་ཡིས་ཚད་པ་སེལ་བར་བྱེད *Campaka* (as a medicine) removes fever.

Syn. ཧེ་མ་པུཥྤ *he-ma puṣ-pa*; བསོད་ནམས་བསྣང *bsod-nams bsuṅ*; མཆོག་ཐོབ *mchog-thob*; གསེར་གྱི་མེ་ཏོག་ཅན *gser-gyi me-tog-can*; མེ་ཏོག་རྒྱལ *me-tog-rgyal* (*Mṅon.*)

ཙམ་པ་ཀའི་ཡུལ *Tsam-pa kaḥi yul*, one of the 96 provinces of S'ambhala (prob. the Greco-Bactrian Empire situated to the north-west of Kashmir) (*Dsam.*).

ཙམ་པོ *tsam-po* whatsoever, such, such an one as: མི་ཙམ་པོ་ཡོང་བ་གྱི་སེམས་ལ་འཇུག I shall enter into the soul of whatsover man I meet with. *Cs.* has besides: ཙམ་པོ་བ a comparing.

ཙམ་པོ་བ *tsam-po-pa* one who is contented, has no ambition, no desire to improve himself; a mere one, *i.e.*, one in the possession of only one thing: མི་ལུས་ཙམ་པ་ཐམས། ཙམ་པོ་བ་ཞེས་བྱ he possessed the mere body not the intellect, so he was called *Tsam-pa-po* the mere one (*Khriḍ. 19*).

ཙམ་ཙོམ *tsam-tsom* or ཙམ་ཙོམ = ཐེ་ཚོམ doubt. ཁྱོད་ཙམ་ཙོམ་བྱེད་ཀྱི་འདུག you are in doubt (about it).

ཙར་མ *Tsar-ma* n. of a place in upper Tibet or the monastery of Tsar-ma in Li-yul (ཙར་མའི་གཙུག་ལག་ཁང).

‡ ཙར་པ་ཏི་པ *Tsar-pa ṭi-pa* n. of an Indian Buddhist saint (*K. dun. 5*).

ཙི *tsi* num. = 47.

‡ ཙི་ཏྲ་ཀ *Tsi-tra-ka* चित्रक several plants, esp. *Ricinus communis* called དོང་སྔོན་རྒྱལ་པོ the prince of the digestive stimulants, and termed in China: པུར་པན་ལ *pur-pan-la* (*Sman. 57*).

ཙི་སྟག *tsi-stag* a purgative medicine.

‡ ཙི་ཏི་ཛྭ་ལ *tsi-ti dswa-la* 1. leprosy. 2. acc. *Cs.* ཙི་ཙི་རྫ་ལ and acc. to *Sch.* ཙི་ཙི་རྫ་བ signifying cancer. ཙི་རྫི་ཚ *tsi-dsi tsha*, a kind of leprosy: ནད་ཙི་རྫི་ཚ་ཡིས་ཐེབས་པ he was laid up with *tsi-dsi tsha* disease (*Yig. 35*).

ཙི་ན *Tsi-na* चीन; China or the eastern country.

ཙི་ཙི *tsi-tsi* 1. mouse; ཙི་ཆུང *tsi-chuṅ* any shrew; ཐང་གི་ཙི་ཙི *thaṅ-gi tsi-tsi* field-shrew; ས་ཡི་ཙི་ཙི *sa-yi tsi-tsi* id. 2. a kind of millet grown in China: ཙི་ཙི་ཀུན་འབྲུ་བསོས he took (ate) a quantity of *tsi-tsi* millet with ginger (*A. 90*); ཙི་ཙི་བསིལ་ཡང་རླུང་བསྐྱེད་ཕོ་བ་རྒྱས though *tsi-tsi* is cooling, yet it produces wind in the stomach.

ཙི་ལི་ཙིམ *tsi-li-tsim* a species of fish (*Mṅon.*).

‡ ཙི་ལུ་ཀཱ་ཀྵ *Tsi-lu kā-kṣa* n. of a *Sthavira* (but not one of the sixteen) who visited China and preached Buddhism there: རྒྱ་ནག་དུ་ཆོས་བསྟན། གནས་བརྟན་ཙི་ལུ་ཀཱ་ཀྵ (*Grub.* ཀ, *5*).

‡ ཙིཏྟ *tsit-ta* (mystic word) the heart.

‡ ཙིན་ད་མ་ཎི *tsin-da ma-ni* (ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ) चिन्तामणि the *chintamani*, a yellow gem of fabulous virtues with seven shades of colour appearing in it at different hours of the day (*Mṅon.*). It adorns the crown of the king of the Nagas (*Yig. k. 12*).

ཙིན་དྷི་ལི་ཀྲ་མ *Tsin-dhi-li-kra-ma* n. of a border state of Magadha: རྒྱ་གར་མཐའ་འཁོབ་ཙིན་དྷི་ལི་ཀྲ་མ་ཞེས་བྱ་བ་ན་ཙམ་སྡོང་གཅིག་གིས་ལྷ་ཁང་བརྩིགས་པའི in

Digitized by Google

the barbarous border-country of India called Tsin-dhili-kra-ma a Buddhist minister erected a temple.

ཙུ *tsu* num. fig.=77.

† ཙུ་ཏ *tsu-ta* चुत, चूत n. of a gem. ཙུ་ཏས་གྲིབ་གདོན་མི་ལྡམ་ངན་པ་བཟློག the gem *tsuta* removes the malignant influence of evil spirits and stops disturbing dreams. ཙུ་ཏ་རྐང་གཅིག་པའི་རྒྱལ་ཁམས *tsu-ta rkaṅ-gcig-paḥi rgyal-khams* n. of a fabulous kingdom of the class of *Asura* who have only one leg (*Fig. 6*).

ཙུག *tsug*=ཇི་ལྟར adv. interrog. and correlat., how, as, in what way: དེ་ཙུག་བྱས་ཤིག do it so! དེ་གར་འགྲོ་ཙུག་བྱེད where she is going, and what she is doing? In *W.* com. in the form ཙུག, ཅི་ཙུག for ཅི་ཙུག, etc. (*Jä.*) ཙུག་བྱས *tsug-byas*=ཇི་ལྟར་བྱས how it was done, how he did it: ཆུ་བོ་གང་གཱ་ལ་སོགས་པ་ཙུག་བྱས་མི་ཤེས it is not known what or how much he did in the river Ganges, etc. (*A. 137*).

ཙུན་ད *Tsun-da* चुन्दा n. of a goddess not often referred to: ཕྱི་དང་ཞི་མོ་གདོང་མ་ལྔ་མོ་ཙུན་དང་། ... (*A. 34*). चुन्द, the smith from whom Buddha took his last meal. ཙུན་དཱའི་རྒྱུད *tsun-dhaḥi rgyud* n. of a *Tantra*: ... (*A. 36*).

ཙེ་གུར *tse-gur* 1. a small tube. 2. a dose, little: ཙེ་གུར་གཏང་བ *tse-gur gtaṅ-wa* the repeated administration of medicine to a patient (*Sman.*).

ཙེ་པོ *tse-po* or ཙེལ་པོ *tsel-po* a basket or panier carried on the back; in *W.* ཚག་ཙེ *cag-tse* a wicker basket, སྨྱུག་ཙེ *myug-tse* a cane basket, ཙེ་ལུང *tse-luṅ* string or strap for carrying it.

ཙེ་ཙི *tse-tsi*=ཙི་ཙི *tsi-tsi* millet (*Cs.*).

ཙེ་རེ *tse-re* 1. song, tune. 2.=ཚེ་རེ *tshe-re*.

† ཙེ་ལུ *tse-lu* prob. चेला a disciple: ... (*A. 56*).

ཙེག་ཙེག་བྱེད་པ *tseg-tseg-byed-pa* or ཙེག་ཙེག་ཟེར་བ *tseg-tseg zer-wa* to rustle, to make a noise like dry hay or dry leaves.

ཙེབ་ཙེབ *tseb-tseb* sharp-pointed, of needles, thorns, etc. (*Jä.*).

ཙེམ་ཙེ *tsem-tse*=ཅེམ་ཙེ small scissors.

ཙེར་ཙེར་བྱེད་པ *tser-tser byed-pa* to shake, quake, tremble.

ཙེལ་པོ *tsel-po*=ཙེ་པོ *tse-po* a basket.

ཙོ I: *tso* num. fig.=137.

ཙོ II: or ཙོ་ར *tso-ra* (...) a medicinal plant which yields incense. Acc. to *Jä.*=in Kulu a sweet-scented white lily.

Syn. སྲིན་མོ *srin-mo*; གཏུམ་མོ *gtum-mo*; ནོར་འཕྲོག་མ *nor ḥphrog-ma*; བདེ་བྱེད་བུ་ནན *bde-byed bu-ñan*; ཚོགས་བཤད *tshog-bshad* (*Mṅon.*).

† ཙོ་ལ་ཀ *Tso-la-ka* चोल n. of a country in southern India: ... (*K. d.* ར, *272*).

ཙོག་པུ *tsog-pu* or ཙོག་ཙོག་པུ *tsog-tsog-pu* उत्कुटुक the posture of cowering, squatting, crouching: ... he is squatting down; ... the lord having gone to the edge of the lake Manasarowara sat crouching (*A. 74*); ... he cannot even cower, of one very sick. ཙོག་པུ་པ *tsog-pu-pa* ... one cowering or sitting down.

ཙོང *tsoṅ* vulg. ཨོ་ཙོང *o-tsoṅ* पलाण्डु the onion.

Digitized by Google

ཙོང་ཁ *Tsoṅ-kha* lit. the onion-bank, n. of a district in Amdo in Ulterior Tibet where Tsong-khapa the founder of the Gelug-pa school was born. ཙོང་ཁ་པ *Tsoṅ-kha-pa* lit. a native of Tsong-kha, but the term now signifies the great reformer himself whose real name was བློ་བཟང་གྲགས་པ.

ཙོང་ཙོང་ *tsoṅ-tsoṅ* on a level, even, straight.

ཙོབ་ཙོབ་སྡོད་པ *tsob-tsob sdod-pa* to sit in different groups, not in rows.

ཙོར་མོ *tsor-mo* a five-finger pinch (*Cs.*).

གཙག་པ *gtsag-pa* 1. प्रतोक [प्रतोद a goad, a long whip]*S.* 2. vb. to thrust in, poke; pierce, prick: ཁྲག་གཙག་པ *khrag gtsag-pa* to bleed with an instrument, གཙག་པ་པོ *gtsag-pa-po* one who does the operation; གཙག་བུ *gtsag-pu* = ཁྲག་གཙག་པའི་ལག་ཆ (*Situ. .81*) an instrument (lancet) for bleeding.

གཙང་ *Gtsaṅ* 1. n. of a central province of Tibet of which the chief city is གཞིས་ཀ་རྩེ (Shiga-tse) adjoining which stands the grand monastery of Tashi-lhunpo (བཀྲ་ཤིས་ལྷུན་པོ) the seat of the Tashi Lama. It was anciently divided into two districts called Rulag and *Ǵaṅ-hgyed* (*Loṅ.* ང *5*). གཙང་སྣམ *gtsaṅ-snam*, woollen cloth manufactured in Tsang (*Btsii.*). 2. = གཙང་མ *gtsaṅ-ma* clean, pure.

གཙང་ཁང་ *gtsaṅ-khaṅ* गन्धकुट, गन्धमठ temple, sanctuary.

གཙང་གི་གྱེར་ཡུག *gtsaṅ-gi gyer-yug* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

གཙང་འགྲམ་བྱང་ཆུབ་ལྷ་ཁང་ *Gtsaṅ-hgram byaṅ-chub lha-khaṅ* n. of a monastery situated on a mountain-top overhanging the Tsangpo in Thobgyal in Tsang (*Jig. 3*).

གཙང་ཆག་རྡེལ་ཞིབ *gtsaṅ-chag rdel-shib* a stone used to cure obstruction of urine (*Med.*).

གཙང་ཆུ *gtsaṅ-chu* नदी any fresh water or river. In *Sikk.* applied to the river Teesta. In Tibet the Tsangpo is also called Tsang-chu: གཙང་དབུས་གཉིས་ཀྱི་ཆུ་འཛོམས་པ་ནི་ཉའམ་ཆུ་བོ་མི་ཉ་ཡང་ཟེར་བའི་གཙང་ཆུ་རྒྱུ (*Loṅ.* ང *5*).

གཙང་མཆོད *gtsaṅ-mchod* = གཙང་བའི་མཆོད་པ (*Yig. 116*).

གཙང་ཉ *gtsaṅ-ña* river-fish, fish from the Tsangpo.

གཙང་པོ *gtsaṅ-po* any river, but usually a large one; esp. the great river of Tibet flowing through the heart of Tibet from west to east and called the Yeru Tsangpo. This river is believed to enter Assam as the Dihong where it presently joins the Brahmaputra just below Sadiya. "Rising from the eastern range of Kailas (གངས་རི་ཏི་སེ) and receiving the waters of the streams coming from *Byaṅ*, *Nags*, *Tshaṅs*, it flows eastward past Lhar-tse and Phun-tsholing and then being joined by several tributaries such as *Skyid-chu*, *Myaṅ-chu* and others in Lhokha, Yarlung, Kongbu, etc., it enters the mountain gorges in a southernly direction" (*Dsam.*).

གཙང་སྦྲ *gtsaṅ-spra* शुचि purity, gen. external purity in living; གཙང་སྦྲ་ཅན *gtsaṅ-spra-can* शौचिक possessed of cleanliness, clean, pure; གཙང་སྦྲར་སྤྱོད་པ *gtsaṅ-sprar spyod-pa* शौचसमुदाचार moral purity, pure conduct. གཙང་སྦྲས *gtsaṅ-spras* = གཙང་མ pure, and མཛེས་པ handsome: དཀའ་ཐུབ་སྤྱོད་ཅིང་གཙང་སྦྲས་ནགས་འདི་བརྒྱན by practising asceticism with his purity of living he adorned this grove (*A. 6*).

གཙང་བ *gtsaṅ-wa* 1. शुचि, पवित्र, शुद्ध, शौच vb. to be clean, pure. Also sbst. cleanliness, purity; and adj. clean, pure. Most frq. as sbst. with negation: མི་གཙང་བ impurity,

Digitized by Google

foulness, filth, human ordure. མི་གཙང་བ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་ཕུང་པོ heap of all kinds of filth, mass of corruption. sometimes applied to the human body. Occurs as शुचि, the pure; an epithet of Buddha (*M.V.*). གཙང་བར་གནས་པ *gtsaṅ-war gnas-pa* one who lead a =religious life: ཁྲུས་ཀྱི་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན *khrus-kyi brtul-shugs-can* (*Mṅon.*), གཙང་བར་བྱས *gtsaṅ-war-byas* नेनेक्ति washed, cleansed, stainless; གཙང་བར་བྱེད་པ *gtsaṅ-war-byed-pa* to cleanse, purify, by sweeping or by dusting.

གཙང་བུ *gtsaṅ-lu* screen, parasol (*Sch.*)

གཙང་བྱེད *gtsaṅ-byed* 1. पूतना, काचा, पवित्र. 2. a hog. གཙང་བྱེད་མགོན་པོ *gtsaṅ-byed mgon-po* पूतना-नाथ; an epithet of Indra (*Mṅon.*).

གཙང་མ *gtsaṅ-ma* मेध्य, पवित्र pure, clean; sanctified, celestial: གཙང་མ་གྱུར་ शुचीभवति it has become clean and pure. In colloq. *tsangma* is the com. word for "clean," opp. to *tsog-pa* dirty.

གཙང་མ་གཙུག་ཕུད *gtsaṅ-ma gtsug-phud*=དགེ་ཚུལ a novice-monk of the Bon religion.

གཙང་གཙོང་ *gtsaṅ-gtsoṅ* steep, rugged, mountainous (*Jä.*).

གཙབ་པ *gtsab-pa* to detach with a crow-bar (*Jä.*).

གཙའ *btsah* 1. rust, blight: ལྕགས་ཀྱི་བཙའ rust of iron; ལོ་ཏོག་ལ་བཙའ་ཕོག་པ the corn has been spoiled by blight.

གཙི་བ *gtsi-wa* pf. གཙིས *gtsis* 1. to delight in, set store by, be fond of: འདོད་ཡོན་ལ་གཙི་བ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ by one who was very fond of pretty things, earthly goods and pleasure. 2. vb. to invite, summon, call, appoint (*Sch.*).

གཙིགས *gtsigs* 1. prized, of importance; གཙིགས་ཆུ་ཆེ very important; གཙིགས་ཆེ་བར་བྱེད་པ to prize, value; མ་གཙིགས unimportant; གཙིགས་ཆེ་བ *gtsigs-che-wa*=གཅེས་པ adj. and adv. affectionate, dear, lovely. 2. in *Mil.* གཙིགས་ལ་འདེབས་པ to subdue, to force. compel, also with supine, ངང་འགྲོད་པར་གཙིགས་པ to compel to obey. 3. in *Sch.*: གཙིགས་པའི་བློ quick comprehension, retentive memory.

གཙིགས་པ *gtsigs-pa* 1.=མཆེ་བ་རྣམ་པར་གཙིགས་པ to show one's teeth, to grin. 2. उडुम्बर [*Ficus glomerata*] *S.*

གཙིར་བ *gtsir-wa*, to press out, extract; སྣུམ་སོགས་གཙིར *snum-sogs-gtsir* to press out oil.

གཙུག *gtsug* चूडा, शेखर crest, the crown or top of the head; སྤྱི་གཙུག crown of the head; གཙུག་ཏུ་འཆིང་བ to fasten on the crown of the head; གཙུག་རྒྱན head ornament, གཙུག་གི་ནོར་བུ or གཙུག་ནོར fig.= most high, supreme, pre-eminent: གཙུག་གི་ནོར་བུར་གྱུར་པ= མཆོག་གྱུར་པ became chief, supreme. གཙུག་གི་རིན་པོ་ཆེ *gtsug-gi rin-po-che* शिरोरत्न jewel worn on the head or on the crown (*Mṅon.*).

གཙུག་ཏོར *gtsug-tor* उष्णीष, शिरोवेष्ट head-cover, head-dress, crest, etc.; but, chiefly= flame-shaped tuft or growth on the head of a Buddha; གཙུག་ཏོར་ཆེན་པོ (གསང་བ་གྲུབ་པའི་མདོ) a Sūtra on mysticism (*K. d.* ༥, *404*). གཙུག་ཏོར་རྣམ་པར་རྒྱལ་མོའི་གཟུངས་རྟོག་པ་དང་བཅས་པ་རིམ་པ་གསུམ་པ a *dhāranī* about the goddess Vijayā (*K. g.* ཀ, *188*).

གཙུག་ལྡན *gtsug-ldan* as met. the peacock (*Mṅon.*).

གཙུག་ན་ནོར་བུ *gtsug-na nor-bu* मणिचूड n. of a mythological king, believed to have been a former incarnation of Buddha (*A. K. ch.* iv.). གཙུག་ན་མེ་འབར n. of a yaksha (*L. Kah. 26.*); གཙུག་ན་ཟླ་བ चन्द्रशेखर an epithet of Mahes'vara who decorated his forehead with the moon obtained from the churning of the ocean (*Mṅon.*).

གཙུག་ཕུད *gtsug-phud* चूडा, शिखा, चूडक=སྐྲ hair, the crown of the head, གསེར་གྱི་གཙུག་

Digitized by Google

ཕུད་ཅེས་བྱ n. of a king of fabulous origin (*A. K. 14 5*); གཙུག་ཕུད་རྒྱལ་མཚན་འཆང་ *gtsug-phud rgyal-mtsan hchan* an epithet of Mahes'vara (*Mňon.*); གཙུག་ཕུད་ལྷ་པ *gtsug-phud lha-pa* पञ्चशिख=the lion; གཙུག་ཕུད་ལྡན *gtsug-phud-ldan* शिखिन् a peacock; anyone with a crest. གཙུག་ཕུད་ཚུལ་ཁྲིམས *gtsug-phud tshul-khrims*, one of the four Bon sages (*G. Bon. 35.*); གཙུག་ཕུད་འཛིན *gtsug-phud-hdsin* शिखण्डक peacock.

✢ **གཙུག་ལག** *gtsug-lag* defined as: གཙུག་ལག་ཅེས་པ་ནི། འཕགས་པའི་གཙུག་ནས་བྱོན། ། ཞུ་བྱེད་ལག་ཏུ་བཞག་པས་བརྗོད (*Vai. kar. 144*) that which has come out of the head of the most holy, *i.e.*, the result of his intellect, and has been placed in the hands of the inquirer; hence sciences, sacred literature, etc.; གཙུག་ལག་ཁ་བྲལ་བཅོ་བརྒྱད the eighteen separate sciences; also, seems=སྡེ་སྣོད *sde-snod* Pitaka class. གཙུག་ལག་གི་རིག་པ་ལ་ཡང་མཁས་པ་ཡིན་ཏེ he was learned even in the learning of the *Pitakas* (*A. 34*). གཙུག་ལག་བཞི *tsug-lag-bshi* the four sciences: (1) ཡི་གེའི་གཙུག་ལག the science of letters; (2) སྐད་ཀྱི་གཙུག་ལག the science of language and words, *i.e.*, grammar; (3) སངས་རྒྱས་ཀྱི་གཙུག་ལག the science of supreme enlightenment; (4) འཇིག་རྟེན་པའི་གཙུག་ལག the science of worldly object and usefulness (*K. my.* ཀ, *423*).

✢ གཙུག་ལག་ཀུན་གྱི་མ་མོ *gtsug-lag kun-kyi ma-mo* the alphabet, lit. the mother of all sciences.

གཙུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag-khan* कूटागार, विहार a monastery, a temple; but in the present day most commonly applied to the chief hall of worship and assembly in any large monastery. In this sense a Tibetan remarked lately to one of the editors: གཙུག་ལག་ཁང་དུ་ཚོན་ཁ་གི་རི་མོ་མང་པོ་རྩིག་པ་ལ་ཡོད་པ་རེད in the congregation hall there are many coloured pictures on the walls. In Lhasa com. appellation of the Cho-khang or chief temple of that city.

Syn. གན་དྷོ་ལ *gan-dho-la*; དྲི་གཙང་ཁང་ *dri-gtshan-khan*; མཆོད་སྦོས་གནས *mchod-bos-gnas*; ལྷ་ཁང་ *lha-khan*; ལྷ་ཡི་གནས་གཞི *lhayi gnas-gshi*; ཀུན་དགའ་ར་བ *kun-dgah ra-wa*; འདུ་ཁང་ *hdu-khan*; དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་ཕོ་བྲང་ *dkon-mchog gsum-gyi pho-bran* (*Mňon.*).

གཙུག་ལག་དང་པོ *gtsug-lag dan-po*=འཁོར་བ *hkhor-wa* the world, the wheel of transmigratory existence (*Mňon.*).

གཙུགས་པ *gtsugs-pa* 1.=བཙུགས་པ to plant, ས་ལ་གཙུགས་པ to put in the ground; ལོ་ཏོག་གཙུགས་པ to plant crops (*Ňag. 56*). 2. to bore out, scoop out, excavate (*Sch.*). 3. =བཙུགས་པ.

གཙུབ་པ *gtsub-pa* pf. བཙུབས *btsubs* to rub; གཙུབ་ཤིང་ *gtsub-çin* अरणि wood to make fire by friction.

གཙུབས་པ *gtsubs-pa*=བསྲུབས་པ *bsrubs-pa* to churn.

གཙེ་བ *gtse-wa*, pf. གཙེས *gtses*, v. འཚེ་བ *htshe-wa*.

གཙེང་བ *gtsen-wa*=གཙི་བ *gtsi-wa* (*Sch.*).

གཙེར་བ *gtser-wa*, 1.=འཚེ་བ *htshe-wa* (*A. 97*); གནོད་པ་གཙེར་བ (*Situ. 81*). 2. འཚེར་བ disagreeable, offensive to the ear, not pleasant.

གཙོ་བོ *gtso-bo* 1.=आत्मा or བདག་ཉིད self, and even: the soul. 2. मुख्य, དཔོན་མགོ chief, lord, master; གཙོ་བོར and གཙོ་ཆེར adv., especially, chiefly, principally; མི་རྣམས་ཀྱི་གཙོ་བོ the chief of men, Buddha (*Dzl.*); རྟེན་གྱི་གཙོ་བོ the chief of all symbols, the principal one in a shrine, the deity to whom a shrine is consecrated. གཙོ་བོ as a title=sir, Mr.; བློན་པོ་གཙོ་བོ་དྲུག་པོ the six (gentlemen) ministers (*Jä.*). 3.=ཁྱད་པ excellence in

Digitized by Google

reference to དངོས་པོ substance, reality, श्रेष्ठ, प्रधान, मुख्य, वृन्दारक। Also,=མཆོག or རིན་པོ་ཆེ.
གཙོ་བོ་ཉིད *gtso-ḇo-ñiḓ* श्रेयस् superiority, excellency. གཙོ་བོ་ཚོགས *gtso-ḇo-tshogs* वरेण्य, श्रेष्ठ, the highest in perfection, the most excellent of its kind; གཙོ་བོར or གཙོར་བྱེད་པ, བྱེད་པ to place foremost, to consider the first or most excellent.

གཙོ་མ *gtso-ma* or བཙོ་མ 1. refined, pure, without any alloy or mixture of base metal: གསེར་གཙོ་མ unalloyed purified gold. 2. hemp (*Sch.*).

གཙོ་མོ *gtso-mo* lady; the most distinguished, the noblest (of females): བུ་མོ་གཙོ་མོ the most beautiful girl; གཙོ་མོར་འོས་པ་ཞིག a girl of the worthiest and noblest appearance (*Mil.*); གཙོ་མོ་མཛད་པ to be mistress, resp (*Jä.*). གཙོ་མོ་རྒན་གསེར་དངུལ་དུང་སྐྲ་ཅན old lady with hair adorned with gold, silver, and shells.

གཙོད *gtsoḓ* or བཙོ *ḇtso* Hodgson's antelope, with straight horns standing close together and at a distance imparting the appearance of a single horn; hence Huc's appellation of it as the unicorn. It is the *cho* of provincial Tibetans, and occurs throughout the country from Ladak to the borders of Kansu and Szechuan. གཙོད་མ female *cho*; གཙོད་ཕྲུག the young *cho*. གཙོད་ཚོགས་ཐོལ "plateau of antelope herds," n. of elevated table-land in Gugé province lying between the courses of the Sutlej and one branch of the Indus; styled in maps *Cho-chho Thol.*

བཙག *ḇtsag* गैरिक, गैरिकाक्ष red ochre. བཙག་ཐང་ *ḇtsag-thañ*, བཙག་རི *ḇtsag-ri*, བཙག་ལུང་ *ḇtsag-lung* plain, hill, valley, of red earth. བཙག་ཡུག *ḇtsag-yug* mineral substance of several colours, generally=red ochre. བཙག་ཡུག་མགོ་ནད་རུས་ཚད་སེལ། red ochre (applied) cures headache and inflammation of the bones.

བཙག་པ *ḇtsag-pa*, v. འཚག་པ; also=བཙགས; ཚགས་ཀྱི་བཙགས (*Situ.* 76).

བཙགས་བུ *ḇtsags-bu* in འབྲས་སྙིང་པ་ལ་བཙགས་བུ་རྫོང་པ་འདུ་བར་སོང་ (*A.* 29).

བཙགས་མ *ḇtsags-ma* fine wheat or barley flour that has been well sifted or passed through the sieve (*Rtsii.*).

བཙག་མོ *ḇtsag-mo* a certain beverage, =ཆུབ་མོ (*Jä.*).

བཙང་བ *ḇtsañ-wa* pf. བཙངས *ḇtsañs*; to press forward or into, squeeze one's self in: གསེབ་ཏུ་བཙངས pushed one's way, into the assembly, in between the crowd (*Situ.* 76).

བཙན *ḇtsan* or བཙནབ 1. a species of demon, inhabiting a given locality and sometimes entering into a person visiting the place for a brief period and causing thereafter serious illness. 2. strict, secure, binding: བཀའ་བཙན strict orders, རྫོང་བཙན a strong Jong or fortress (*Ñag.* 55); དགའ་བ་ལ་ཡུན་རིང་། སྐྱིད་པ་ལ་མཐའ་བཙན་པ to be long in merriment and secure in comforts and happiness; བཙན་པར་མཛད་པ to enforce strictly; ངག་བཙན *ñag-ḇtsan* a firm promise; བཙན་ས *ḇtsan-sa*=དབེན་གནས a safe, inaccessible retreat where no robbers or enemies can easily penetrate (*Hbrom.* ཁ 3); also place of purity and eminence, exalted position: དེརིས་ཚེ་འདིར་བཙན་ས་མ་ཟིན་པ་ཞིག་མ་བྱས་ན (*Ṣñiñ.*) if here in the present life I have not held an exalted position, *i.e.*, unless I have betaken myself to the pure and sanctified life. རྫོང་བཙན་པོ=རྫོང་དམ་པོ a strict and strong Jongpon.

བཙན་དགོན་པ *Ḇtsan-ḓgon-pa*, n. of a monastery in *Gsañ-phu* (*Deb.* ག 45).

བཙན་པོ *btsan-po* 1. puissant, mighty, powerful, strong, violent: བཙན་དུག a virulent poison. 2. early name for a king. It is said that while Tibet was under the

Digitized by Google

early monarchy the laws were enforced with the greatest severity and rigour, and because the kings administered them so well they were called བཙན་པོ (*Ńag. 55*).

བཙན་པོ་ནོ་མོན་ཧན *Btsan-po No-mon-han* one of the incarnate lamas of *Gser-khog* monastery in Amdo whose position as a holy man was recognized even by the Emperor of China. He wrote the geographical work called *Dsam-ling gye-she* (འཛམ་གླིང་ཆེན་པོའི་རྒྱས་བཤད་སྣོད་བཅུད་ཀུན་གསལ་མེ་ལོང་).

བཙན་པོ་ཡ་མེད *btsan-po ya-med* = བོང་ང་ནག་པོ the black species of aconite (*Sman. 109*).

བཙབ་པ *btsab-pa* pf. བཙབས *btsabs* to cut small, to chop, to mince, in *C.*; བཙབ་ཁྲུ chopping block *C.*; ཕྱེ་མར་བཙབ་པ to pulverate, to reduce to powder; རུས་པ་བཙབས pounded the bones (*Situ. 56*).

བཙམ་པ *btsam-pa* or བཙམས་པ v. འཚམ་པ.

བཙའ་བ *btsa-wa* 1. pf. བཙས *btsas* to be born to, to bring forth: ཆུང་མ་ལ་བུ་བཙས a son was born to his wife; བུ་བཙའ་བའི་སྐལ་མི་སྲིད she was incapable of the chance of bearing children (*Dzl.*). 2. resp. to watch, to look on, espy.

བཙའ་མ *btsah-ma* ripening of corn in autumn in Tibet; harvest; བཙའ་མ་རྔ་བ to harvest.

བཙལ་བ *btsal-wa*, v. འཚོལ་བ *btshol-wa*: ནོར་བཙལ་དུ seeks for wealth; གཞན་ལ་བཙལ་ནས་རྙེད *gshan-la btsal-nas rñed* having sought elsewhere, he got it (*Situ. 76*).

བཙས་པ *btsas-pa*, v. བཙའ་བ.

བཙས་སྟོན *btsas-ston* जातिमह festivities and religious ceremonies at birth.

བཙས་མ *btsas-ma* 1. also རྔས་མ harvest. བཙས་རྔ་བ to reap the harvest; སྟོན་དུས་སུ་བཙས་མ་བརྔས reaped in the autumn season (*Situ. 124*). 2. wages, pay; གྲུ་བཙས ferry-toll.

བཙིར་བ *btsir-wa* v. འཚིར་བ.

བཙུགས *btshugs* 1. रोपित, प्रतिष्ठित, प्राप्त, obtained; planted, established. 2. སྒྲེང་ *sgreń* संवर्धित raised. 3. བསྐྲུན་པ *bskrun-pa* उत्पादित reared, grown, produced. བཙུགས་ཤིང་ *gtsugs-çiń* a tree that has been planted; སྲོལ་བཙུགས established a custom (*Situ. 76*).

གཙུད་པ *gtsud-pa* = བཙུག་པ *btsug-pa* to put, insert: སྣོད་དུ་བཙུད *snod-du btsud* put into a vessel (*Situ. 76*).

བཙུན་པ *btsun-pa* 1. respectable, noble, (of race, family). བཙུན་པའི་བུད་མེད a noble lady, a lady of rank. 2. གདུང, ཀུལ, भदन्त; in ཇོ་བཙུན reverend: བཙུན་པ་རྣམས the ecclesiastics, priests; even བཙུན་པ་ཁྲིམས་མེད wicked priests. *Gelong* and *Getsul* who are of pure morals and learned are called བཙུན་པ. Buddha is also called བཙུན་པ the reverend one. བཙུན་པ་བཅོམ་ལྡན་འདས་བདག་ཅག་དང་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ཉན་ཐོས་བསམ་པ་རྣམས་པར་དག་པ་བཞིན་པར་འཚལ་ཏེ (*K. d. ṅ, 304*). བཙུན་པའི་གྲྭ་ཁང་ भिक्षुवास a monk's cell. 3. creditable, honourable, faithful in observing religious duties, frq.: མཁས་བཙུན་བཟང་གསུམ learned, noble and good—three qualities; ཚིག་བཙུན་པ creditable discourse. *Mil.* even says of his cane: ཟླ་བོ་རིམ་གྱི་ནམ་བཙུན་པ་འདི this cane of quite a serviceable quality (*Jä.*). བཙུན་ཆུང་ *btsun-chuń* a boy monk.

བཙུན་པོ *btsun-po* = བཙུན་པ, རྒྱ་རྗེ་བཙུན་པོ the noble Emperor of China བཙུན་པོར་བྱེད་པ to reverence (*Os.*).

བཙུན་མོ *btsun-mo* honorific term for a woman of rank, a queen: *btsunmo-dańpo* chief wife. བཙུན་མ *btsun-ma* is applied to designate a Buddhist nun; and sometimes the nunnery itself is designated བཙུན་པ *btsun-pa*. བཙུན་མོ་དུང་གི་ཐོར་ཚུགས་ཅན *btsun-mo duń-gi thor-tsugs-can* = རེ་སྐྱག་པ (*Sman. 77*); བཙུན་མོ་རིན་པོ་ཆེ *btsun-mo rin-po-che* the ideal

Digitized by Google

beauty who is fit to be the wife of a *Cakravartti Rājā* (*K. d.* ཙ, *48.*) བཙུན་མོའི་སྐྱིད་ཚལ *ḅtsun-moḥi ṣkyid-tshal* [illegible] a lady's grove or pleasure-garden; བཙུན་མོའི་ཁོལ་པོ *ḅtsun-moḥi khol-po* a lady's attendant or slave, eunuch; བཙུན་མོའི་གནས *ḅtsun-moḥi-gnas* [illegible] the *sanana*; བཙུན་མོའི་འཁོར *ḅtsun-moḥi ḥkhor* the attendants of a lady or queen; བཙུན་མོའི་སྲུང་མ *ḅtsun-moḥi sruṅ-ma* the guards of a lady: [illegible] (*Cān.*).

Syn. རྒྱལ་རིགས་ཆུང་མ *rgyal-rigs chuṅ-ma*; རྒྱལ་རིགས་མ *rgyal-rigs-ma*; མི་ཡི་བདག་མོ *mi-yi ḅdag-mo*; དབང་བསྐུར་མ *dwaṅ-ḅskur-ma*; ཕོ་བྲང་འཁོར་མ *pho-braṅ ḥkhor-ma*; འདྲེན་པ་མོ *ḥdren-pa-mo*; ས་སྤྱོད་མ *sa-ṣpyod-ma* (*Mṅon.*).

བཙུན་མོ་ཆུ་ལྕམ *Btsun-mo Chu-lcam* the wife of the Bon patriarch *Saṅs-po* who gave birth to eighteen sons and daughters (*G. Bon. 23*).

བཙུན་མོ་དཔལ་མོ་འོད་ཟེར་ཅན *ḅtsun-mo dpal-mo ḥod-zer-can* S'rīmatī Prabhāvatī, n. of the mother of Dīpaṅkara S'rījñāna or Atis'a (*A. 26*).

བཙུན་མོའི་ཕོ་བྲང་ *ḅtsun-moḥi pho-braṅ* female sanctum, a lady's mansion.

Syn. ཕོ་བྲང་འཁོར་བའི་ཁྱིམ *pho-braṅ ḥkhor-wuḥi khyim*; ས་སྤྱོད་མ་གནས *sa-ṣpyod ma-gnas*; སྲུང་མ་ཅན *sruṅ-ma-can*; དག་པའི་མཐའ་ཅན *dag-paḥi mthaḥ-can*; ཀུན་ནས་བགེགས *kun-nas ḅgegs*; གཙང་གནས *gtsaṅ-gnas*; བཙུན་མོའི་ཁང་པ *ḅtsun-moḥi khaṅ-pa* (*Mṅon.*).

བཙུམ་པ *ḅtsum-pa* [illegible] to wink with the eye; also [illegible] (*Ñag. 56*); pf. བཙུམས *ḅtsums* (*Situ. 76*).

བཙོངས་པ *ḅtsoṅs-pa* [illegible] interchange, barter, shift.

བཙེམ་པ *ḅtsem-pa* pf. བཙེམས *ḅtsems*: གོས་བཙེམས sewed the clothes.

བཙེས་པ *ḅtses-pa*, pf. of འཚེ *ḥtshe*: གནོད་པས་བཙེས troubled by danger or mischief, troubled by persecution (*Situ. 76*).

བཙོ *ḅtso* or བཙོ་བ *ḅtso-wa* 1. to dye. 2. (འཚང་བཙོས) distilling; also refining, v. འཚོད་པ; བཙོ་མ or བཙོས་མ a purified substance, གསེར་བཙོ་མ purified gold. བཙོ་ལག་མཁན *ḅtso-lag-ṃkhan* also བཙོག་ལག་མཁན colloq.=ཚོས་མཁན [illegible] dyer; hence: [illegible] a bleacher, washerman (*Mṅon.*).

བཙོ་མ *ḅtso-ma* [illegible] warm, boiled. བཙོ་རྫ *ḅtso-rdsa* a kettle, cooking pan. བཙོ་ཟན *ḅtso-zan*, residuum of cooked wheat and millet (which is thrown away as refuse or given to cattle): [illegible] it would be like one suffering from nausea and taking *tso-zan* as food (*Khrid. 32*).

བཙོག་པ *ḅtsog-pa* 1. [illegible] abst. dirt, filth; fœcal matter: [illegible] the food suitable for Buddhist monks and Brāhmans such as the three white foods (milk, butter and curds) and three sweets (sugar, treacle and honey) should not be mixed up with dirt or filth (*Ḥbrom.* ཡ *21*). བཙོག་པོ *ḅtsog-po* adj. filthy, dirty. 2. རྡེག་བཙོག་པ *rdeg-ḅtsog-pa*=to pelt mud at, to cast filth (*Ñag. 55*).

བཙོང་ *ḅtsoṅ* acc. to (*Ñag. 56*).=ཚོང་ *tsoṅ* onion: [illegible] onions and leeks increase sleep and overcome flatulence on taking food.

བཙོད *ḅtsod* [illegible]=ལྕུག་ཕྲ་རིང་པ *lcug-phra riṅ-pa* a creeper; syn. དྲི་བཟང་རྩ་བ *dri-ḅzaṅ rtsa-wa*; ཆུའི་ལྕུག་མ *chuḥi lcug-ma*; ཡང་དག་ལུས་མ *yaṅ-dag lus-ma*; དཔག་ཚད་[illegible] *ḍpag-tshad-*

Digitized by Google

bdab; སྦལ་བའི་ལོ་མ *sbal-wahi lo-ma*; ལི་བརྒན *li-brgan*; བཀྲ་བའི་འདབ་ལྡན *bkra-wahi hdab-ldan* (*Mńon.*). བཙོད་འབྲུ *btsod-hbru* seeds of this plant. བཙོད་ཞིང *btsod-shiń* plantation of madder, field wherein madder is grown.

བཙོན *btson* or བཙོན་ཁང *btson-khań* बन्धनगृह prison, jail. In *Mil.* བཙོན་དོང *btson-doń* is used. བཙོན་ལྟོ *btson-lto* provisions for a prisoner, which, it seems, are supplied by the friends of a prisoner in Tibet; certain kind-hearted people also furnishing funds for the same. In Tibet the state does not give food to those whom it imprisons. བཙོན་པ a prisoner; ཉེས་པ་བྱས་པའི་བཙོན་པ a convicted criminal; བཙོན་དུ་འཛིན་པ or འཆིང་བ to take prisoner, to put into captivity; བཙོན་ནས་འདོན་པ to set free from imprisonment; གཏའ་བཙོན hostage, fig. people that are snowed up (*Jä.*); བཙོན་རྫི *btson-rdsi* or བཙོན་སྲུང *btson-sruń* jailer; བཙོན་རར་འཆིང *btson-rar-hciń* कारक imprisoned in the jail.

Syn. བཙོན་ར *btson-ra*; ཁྲི་མུན *khri-mun*; འཆིང་བའི་ཁྱིམ *hchiń-wahi khyim*; ཏིལ་མར་ར་བ *til-mar ra-wa*; འཁྲུལ་འཁོར་ཁྱིམ *hkhrul-hkhor-khyim*; དུད་ཁང *dud-khań* (*Mńon.*).

བཙོལ་བ *btsol-wa*, pf. བཚོལ་བ *btshol-wa*.

བཙོས *btsos*, रञ्जित, pf. of ཚོས; ཚོས་ཀྱིས་བཙོས dyed coloured. བཙོས་མ *btsos-ma* रञ्जित any thing dyed.

བཙོས་པ *btshos-pa* cooked, boiled (*Mńon.*).

རྩ *rtsa* I: शिरा, धमनी, नाड़ी 1. vein, artery, རོ་མ, རྐྱང་མ, དབུ་མ the three principal arteries, which are however of a mystic nature; རྩ་རི་འཁོར་ལ་འཁྱུད་པ muscles. It is mentioned in *Kah-gyur* that there are 1072 smaller and larger veins in the human body. 2. intestine, bowels: རྩ་ལ་རྒྱུག་པའི་སྨན་དྲུག *rtsa-la rgyug-pahi sman drug* the six medicines which move the bowels. 3. the pulse. རྩ་ལྟ་བ *rtsa lta-wa* to examine or feel the pulse. Tibetan physicians always feel the left wrist of a male patient using their right hand to do so, but feel the right wrist of a female patient using their own left hand. They also examine the pulse or circulative force in other parts of the body. རྩ་ཆུས *rtsa-chus* in *C.* རྩ་འདུས cramp.

Syn. ནཱ་ཌཱི འབབ་ལྡན *hbab-ldan*; རུས་པ་འཆིང་བྱེད *rus-pa hchiń-byed* (*Mńon.*).

རྩ II: particle connecting the tens with the units: ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག one and twenty, *i.e.*, twenty is the principal number and one is over it; again, after བརྒྱ and སྟོང where also དང་རྩ *dań-rtsa* is not unusual: སྟོང་ཕྲག་གཉིས་དང་རྩ་བདུན = 2,007.

རྩ་ཁྲིད *rtsa-khrid* = བརྒྱུད་པ lineage or རུས་རྒྱུད family extraction (*Mńon.*).

རྩ་ལྟུང་རྒྱ་ཆེར་འགྲེལ་པ *rtsa-ltuń rgya-cher hgrel-pa* n. of a Buddhist Sanskrit work on the principal sins or moral corruption (*A. 136*).

རྩ་ཕུང *rtsa-phuń* n. of a place in Tibet (*Bon. ch. 5*).

རྩ་བ *rtsa-wa* 1. the root, both actually of plants and fig. of other things; རྩ་བ་དྲུག six (medicinal) roots, viz. ར་མཉེ carrot, རྩ་བ, ཉེ་ཤིང, ཤ་མོ, ཞ་ཉེ, བ་ཤེ་ཀ; རྩ་བ་ནས་འབྱིན་པ to pull out with the root, to eradicate, extirpate; རྩ་བ་ནས་ཕྱུང་བ निर्मूलित, uprooted fully extinguished, destroyed from the root. རྩ་བ་ནས་བཏོན་པ drawn out with the roots, = རྩད་ནས་ཕྱུང or རྩད་ནས་གཅོད (*Mńon.*). རྩ་བ་ནས *rtsa-wa-nas* has also come to be used in the C. colloq. with the vb. in the negative as = never, but only with the present and future tenses: ང་ཡང་སྐྱར་རྩ་བ་ནས་འགྲོ་རྒྱུ་མེད *ńa yań-skyar rtsa-wa-nas hgro-rgyu med* I shall

Digitized by Google

never go again; "*tanda khor'ah nga-la tsa-wa-ne lep-kyi-ma-re*" he never comes to me now. 2. origin, primary cause, source, also གཞི་རྩ, *e.g.*, འཁོར་བའི་གཞི་རྩ་གཅོད་པ to cut off the cause of transmigration, to deliver a soul from transmigratory existence; རྩ་བཞིན་གཅོད་པ or རྩད་གཅོད་པ to examine closely, to investigate thoroughly. ཉོན་མོངས་རྩ་བ་གསུམ are the three primary moral evils, viz: འདོད་ཆགས, ཞེ་སྡང་ and གཏི་མུག. རྩ་བྲལ *rtsa-bral* without origin, without beginning or end, unlimited; དགེ་བའི་རྩ་བ ཕྱིས་ཀྱི་རྒྱུ a virtuous deed, as a cause of future reward; རྩ་བའི་སྡིག་ཉེས་པ original sin 'sin inherited from former births' (*Sch.*); རྩ་བའི་རྒྱུད བསྟན་བཅོས an original treatise; རྩ་བའི་འགྲེལ་པ a commentary of the original work; རྩ་བའི་མ the Prajña-pâramita the real mother or producer of all Buddhas; རྩ་བའི་རང་བཞིན the real nature; རྩ་ཚིག original words, original of a letter or document. In the sense of "really," "in its very essence," "from the very root or core," རྩ་བ is prefixed to certain adjectives as an augmentative. Thus in describing great sanctities as the Dalai Lama, the Panchhen Lama, etc., they are said to be; རྩ་བ་ཆེན་པོ essentially great, རྩ་བ་དམ་པ really holy, etc. This augmentative is said to be not applicable to laymen however lofty their rank. Also, in gen. རྩ་ཆེན *rtsa-chen* = very great. རྩ་བ་ནས་བཞར་བ *rtsa-wa-nas bshar-wa* བཞར to shave or scrape entirely away.

རྩ་རྒྱེ *Rtsa-rgye* place in Tibet in the neighbourhood of which *Hbrom ston-pa Rgyal-wahi hbyuń-gnas* was born: དང་པོ བྱང་ཕྱོགས་རྩ་རྒྱེ་ཕྱོགས་སུ་འཁྲུངས first he was born in the direction of Rtsa-rgye which is towards the north (*A. 130*).

+ རྩ་བ་ལྔ *rtsa-ba-lia*, the five cardinal virtues said to be the roots from which the Mahâyâna doctrine springs: (1) བྱམས་པ ཆེན་པོ love; (2) སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ compassion, mercy; (3) དགེ་བའི་རྩ་བ་མི་ཟད་པ་ཉིད་དགེ་བའི་རྩ་བ་ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པར་བསྔོ་བ; (4) ཐེག་པ་ཆུང་ངུ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ; (5) ཐེག་པ་གཞན་མི་འདོད་ not wishing to imbibe faith in any other school of Buddhism.

རྩ་བ་མང་ *rtsa-wa-mah* = ཀླུ་ཤིང་ *klu-çiń* ནཱ་ག་བྲྀ་ཀྵ lit. the tree of numerous roots. (*Mńon.*).

རྩ་ལག *rtsa-lag* = གཉེན་པོ ཤིན relation, friend: ཆོས་ཀྱི་རྩ་ལག་སྐྱེ་བ་མཆོག་དམ་པ་བླ་མ་དམ་པ་རྣམས་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ adorations be to those holy men the noble lamas who are the friends of the doctrine (*A. 1*). The enemies of Buddhism are called བདུད་ཀྱི་རྩ་ལག friends of the evil one; those who believe in Buddhism are called ཆོས་ཀྱི་རྩ་ལག friends of religion. རྩ་ལག་བྱེད *rtsa-lag-byed* = ཁྱོ་བོ a husband (*Mńon.*); རྩ་ལག་མེད without relatives; རྩ་ལག་འཚོ *rtsa-lag htsho* one that supports his friends and relatives.

རྩ་གསུམ་ཀུན་འདུས *rtsa-gsum kun-hdus* the assemblage of the three principal ones in mysticism: (1) བླ the deity represented in the བླ་མ or *Guru;* (2) གསུང་ the scripture existing in the ཡི་དམ, or tutelary deity; (3) ཐུགས the spirit, represented by Khadoma (*Khrid. 4*).

རྩྭ *rtswa* gen. though incorrectly, written as རྩ *rtsa*, ཏྲྀ, ཏྲྀཎ grass, herb, small plant. Also = hay, dry grass, straw. རྩྭ་ཁང་ *rtsa-khań* ཏྲྀཎ་ཀུཊཱི thatched house; རྩྭ་སྔོན *rtsa-sńon* ཤཱདྭ: green grass; རྩྭ་ཅན *rtsa-can* covered with grass, grassy; also, n. of a town in ancient Magadha; གྲོང་ཁྱེར་རྩྭ་ཅན་ན་སྔོན་རྒྱལ་པོ་ཀུ་ཤ་ཅན་ཞེས་བྱ་བ་སྟོབས་ཆེན་པོ་དང་ལྡན་པ་ཞིག་གི་ཕོ་བྲང་ཡོད་ in the city of Tsachan (Kus'a) formerly there was the palace of a very powerful king called Kus'achan (*K. du.* ད,

Digitized by Google

592); རྩ་མཆོག་ *rtsa-mchog* कुश the best or holiest of grass, hence the sacred Kus'a grass; རྩ་མཆོག་གྲོང་ कुशीनगरी the town of Kus'a where Buddha died (*Mṅon.*); རྩ་ཐག་ *rtsa-thag* or རྩ་ཡི་ཐག་པ་ grass-rope (*Rtsii.*); རྩ་ཐུན་ *rtsa-ṭhun* grass-gatherer; རྩ་དུར་བ་ *rtsa-dur-bha* or དུར་བ་ (*Mṅon.*) fine green sward grass called दूर्वा; it is included in བཀྲ་ཤིས་རྫས་བརྒྱད་ or eight auspicious objects of the Hindus; རྩ་གདན་ *rtsa-gdan* grass-mat on which Brahmans generally sit. རྩ་གཞོན་ནུ་ *rtsa-gshon-nu* fresh shoots of grass; རྩ་ཟན་ *rtsa-zan* घासखानेवाला; རྩའི་གཟེགས་མ་ *rtsahi gzegs-ma*, तृणकण (*A. K. 2-55*) [a fragment or piece of grass]*S.*; རྩ་བཟོད་པ་ *rtsa-bzod-pa* in རི་ཁ་བ་ཅན་ན་རྩ་བཟོད་པ་ཞེས་པ་ཞིག་ཡོད། ཞག་འདི་བ་ཟོས་ན་མར་ཤིན་ཏུ་བཟང་བ་འབྱུང་ངོ་ in the Himavat mountains there is a kind of grass which if the cow eats she yields the best milk for making butter (*K. my.* ཀ, *189*); རྩའི་ཁང་པ་ *rtsahi-khaṅ-pa* a straw-house, a house thatched with straw, རྩ་ཁའི་ཟིལ་པ་ *rtsa-khahi sil-pa* the dew on the grass blades; རྩ་འདམ་ *rtsa-ḥdam* =འདམ་རྩ་ marsh-grass, grassy swamp, the grass belonging to the government of Lhasa growing in the swamps of *Rkyaṅ-thaṅ Nāgā* in the N. W. environs of Lhasa.

རྩ་འབྱོ་ *rtsa-ḥbyo* n. of a large number (*Ya-sel. 57*).

རྩ་ཕུད་ *rtsa-phud* one of the thirty-six border countries (*Ya-sel. 88*).

རྩ་བའི་སྡེ་ *rtsa-wahi-sde* the four earliest divisions in the Buddhist society: (1) ཐམས་ཅད་ཡོད་པར་སྨྲ་བ་ सर्वास्तिवादी; (2) མང་བཀུར་བ་ सम्मितीय; (3) ཕལ་ཆེན་སྡེ་པ་ महासांघिक; (4) གནས་བརྟན་པ་ स्थविर।

རྩ་དབུ་མ་ *rtsa-dbu-ma* सुषुम्ना।

རྩ་མི་ *rtsa-mi* principal man.

རྩ་མེད་མ་ *rtsa-med-ma* अमूला without basis.

རྩ་རྩེ་ *rtsa-rtse*, abbr. of རྩ་བ and རྩེ་མོ (*Jig. 29*).

རྩ་ཡི་སྙིང་པོ་ *rtsa-yi sñiṅ-po*=ཆུ་ཤིང་ the banana plant (*Mṅon.*).

རྩ་ར་ *rtsa-ra*, punishment under law given in a court of justice. རྩ་ལེན་པ་ *rtsa-len-pa* स्वल्पदण्ड [a small fine]*S.*

རྩ་ཤེས་ *rtsa-çes* primitive wisdom.

རྩ་བཤད་པ་ *rtsa-bçad-pa* व्याख्यातृ lit. he who has explained the fundamental doctrine; an epithet of Nāropa the *Tantrik* sage who lived in the tenth century *A.D.*

རྩ་གསུམ་པ་ *rtsa-gsum-pa*, त्रिशिरा: [the three headed, a demon of fever]*S.*

རྩགས་ *Rtsags*, a celebrated lama of the *Rdsogs-chen* sect of the *Rñiṅ-ma* school (*Deb.* ཀ *19*).

རྩང་ *rtsaṅ* (ཚེར་མ་སྒྲ) a kind of thorn, bramble.

རྩང་པ་རྒྱ་རྒན་ *rtsaṅ-pa rgya-rgan*, v. རྩངས་པ.

རྩངས་པགས་ *rtsaṅs-pag* the skin of a lizard.

རྩང་རྩང་ *rtsaṅ-rtsaṅ* n. of a *sa-bdag* monster.

རྩངས་པ་ *rtsaṅs-pa* कृकलास; कलस, शेरस the chameleon, a kind of lizard; རྩངས་པའི་མཇུག་མ་ལུས་ལ་བཅིངས་ན་ནད་མེད་ཅིང་བསྲུང་བར་འགྱུར་ if the tail of the chameleon is tied round the body one's health is preserved (or is protected againist influence of evil spirits) (*K. g.* ཙ, *49*).

Syn. འཁྲ་བ *ḥkra-wa*; སྐྱིན་གོར་ *skyin-gor*; རྟ་ཡིད་བྱིད་ *rta-yid-byid*; སོག་ལེ་ཅན་ *sog-le-can*; རལ་གྲི་ཅན་ *ral-gri-can*; མདུང་ཅན་ *mduṅ-can*; ཁྱིམ་ལྡན་ *khyim-ldan*; མིག་སྨན་རྩ་ *mig-sman-rtsa*; ཞིན་སོ་བ་ *ṡin-so-wa*; གཅོལ་ལྡན་ *gçol-ldan*; རྒྱལ་བ་ཆུ་བོ་ *rgyal-wa chu-wo* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

རྩད་ I: *rtsad*=རྩ་བ root, རྩད་ནས་གཅོད་པ to root out, to eradicate.

རྩད་ II: track, place of being, actuality; chiefly occurs in phrase རྩད་གཅོད་པ *rtsad gcod-pa* to track out, search after or into, inquire for: རྩད་མ་ཆོད *rtsad ma-chod* unable to trace one's whereabouts; རྒྱལ་བུས་བོས་ཀྱང་མ་རྙེད། བཙལ་ཀྱང་མ་རྙེད། ཀུན་དུ་དྲིས་ཀྱང་། རྩད་མ་ཆོད (*A. 46*) he was not found when called by the Prince, could not be found though sought for, and though asked for everywhere he could not be traced; ན་ནིང་ནས་རྩད་གཅོད་ཀྱིན་འདུག since last year he was being inquired about (*A. 66*); ཁྱོད་མིན་པ་རྩད་གཅོད་པ་རང་མ་བྱུང་ (*A. 125*) except you there was none to search him out.

རྩབ་པ *rtsab-pa* or རྩབ་རྩབ *rtsab-rtsab*, v. རྩབ་རྩུབ.

རྩབ་མོ *rtsab-mo* काञ्जिक, काञ्जिक acidulated rice-water.

རྩབ་རྩོབ *rtsab-rtsob* चपल fickle, unsteady, not firm: རྩབ་རྩོབ་ཏུ་སོང་འདུག *rtsab-rtsob-tu soṅ-ḥdug* he has become very fickle.

རྩབས་པ *rtsabs-pa* 1. (ཤིང་གཞན་ལ་ཉེར་དུ་བསྡུས་པ) (*Ñag. 56*) vb. to chop or cut into small pieces like meat. 2. ferment, barm, yeast, prepared from barley-flour; རྩབས་ཁྲུར a sweetish sort of bread, made up with it; རྩབས་ཆང a beverage brewed from roasted meal (རྩམ་པ) and water, and made to ferment by adding butter-milk, esp. liked in winter; also called འབྲུ་ཆང (*Jä.*); རྩབས་རུ་ཚ *rtsabs-ru tsha* a kind of salt in appearance like burnt treacle: རྩབས་རུ་ཚ་ནི་ཁྲེ་ཚོད་སྐྱེད་ཚོ་བ་དང་། ཤེགས་དང་འབྱིང་སྨུག་འཐིབས་པར་བྱེད.

རྩམ་པ *rtsam-pa* सक्तु parched barley ground into meal, the staple food of Tibetans in country places and eaten in large measure by both dwellers in town and country. Is usually sopped in soup or tea into pasty balls. རྩམ་ཁུག *rtsam-khug* bag containing flour of parched barley (*Mṅon.*); རྩམ་གཉེར *rtsam-gñer* keeper of parched barley-store; རྩམ་ཕོག *rtsam-phog* wages or allowance in parched barley flour, given to monks and menials in Tibet (*Rtsii.*); རྩམ་ཞིབ *rtsam-shib* the finest parched barley flour which is taken by the highest class of officials (*Rtsii.*).

རྩམ་ཤིང *rtsam-śiṅ*=ལྕགས་ཟ (mystic) (*Miṅ. rda. 3*).

རྩར *rtsar*=རྩ་ or འགྲམ་དུ near, close to.

རྩལ *rtsal*,=ཤེས (*Ñag. 56*) skill, dexterity, adroitness: ལག་རྩལ་ཅན a skilful, practised hand *W.*; རྫུ་རྩལ magical dexterity; སྟོབས་དང་རྩལ strength and dexterity (*Glr.*); རྩལ་གྱི་མཆོངས *rtsal-gyi mchoṅs* gymnastic feat; རྩལ་འགྲན་པ *rtsal-ḥgran-pa* to vie in skill; རྩལ་སྒྲུབ *rtsal-sgrub*, business-like and expert. རྩལ་ཆེ་བ *rtsal-che-wa* or རྩལ་ཤ་ཆེ་བ विक्रमी, महाविक्रमवान्. 1. very powerful, prowess; adroit as a gymnastic wrestler, etc.; also sbst. athlete, juggler, etc., (*Dsl.*, *Jä.*). 2. =དུང་ a conch shell trumpet (mystic) (*Miṅ. 3*). རྩལ་མཐོན་པ *rtsal-mthon-pa*, efficient: ལམ་རིམ་ཆེན་མོའི་རྩལ་མཐོན་པ versed in the metaphysical work Lam-rim; also one who is an adept in the ascetical meditation on *Nirvāna* (*A. 118.*). རྩལ་ལྡན *rtsal-ldan* विज्ञान skilful, expert, adroit; རྩལ་པ *rtsal-pa* बलवत् powerful; རྩལ་སྦྱོང *rtsal-sbyoṅ* bodily exercise, nimbleness, agility; རྐང་རྩལ་སྦྱོང་ nimbleness in running; འཕུར་རྩལ་སྦྱོང་ agility in flying; རྩལ་སྦྱོང་བ *rtsal-sbyoṅ-wa* to practise, or improve one's skill (*Mil.*); རྩལ་མེད *rtsal-med* unskilful; རྩལ་ཟོར *rtsal-por* all skill is gone (*Jä.*).

རྩས་མ *rtsas-ma*, v. བཙས་མ *btsas-ma*.

Digitized by Google

རྩི *rtsi* 1. varnish, paint=ཚོན་རྩི; ནག་རྩི black paint, དམར་རྩི red-paint; གསེར་རྩི gilding, དངུལ་རྩི silvering. རྩི་ཁྲ་མ *rtsi-khra-ma*, appliances of painting (*Rtsii.*); རྩི་སྒམ *rtsi-sgam*, paint-box (*Rtsii.*); རྩི་སོབ *rtsi-sob* fading paint colour or varnish (*Jig. 21*). 2. all fluids of a certain consistency, such as the juice of some fruits, certain secretions, etc.: རྩི་ཤིང་ fruit-tree; སྦྲང་རྩི honey, juice collected by bees; གླ་རྩི secretion in the bag near the navel of the musk deer; ནད་ཀྱི་རྐྱེན་རྩི *nad-kyi rkyen-rtsi* a medical draught, potion; བདུད་རྩི nectar; དཀར་རྩི white-wash.

རྩི་ཁུ *rtsi-khu* or རྩི་ཐུ fruit-stone, also the kernel.

རྩི་བཅུད *rtsi-bcud*=སྦྲང་རྩི lit. juice-elixir; honey (mystic) (*Mil. 3*); རྩི་བཅུད་སྙིང་པོ *rtsi-bcud sñiṅ-po* butter churned out of milk.

རྩི་བོ་ཆེ *rtsi-wo-che* or རྩི་ཆེན=ཤིང་ཀུན asafoetida (mystic) (*Mil. 3*).

རྩི་མ་གྷི *rtsi-ma-ghi* n. of a medicine which is said to possess the virtue of making all poisons including snake venom ineffectual: རྩི་མ་གྷི་ཞེས་བྱ་བ་དུག་ཐམས་ཅད་གཞིལ་བར་བྱེད་པ་ཡོད་དེ། དུག་སྦྲུལ་རྩི་དེའི་དྲི་ཚོར་བ་ཙམ་གྱིས་རྒྱུག་པར་འགྱུར་རོ there is a medicinal oil called *rtsi-ma ghi* which destroys all poisons; a venomous snake at its smell will go away (*Hbrom.* ཅ, *312*).

རྩིའི་རྒྱལ་པོ *rtsiḥi rgyal-po* lit. the prince of medicinal oils or sap; n. of a kind of tree, prob. the *Garjang* from which a medicinal oil is obtained (*K. d.* ཆ, *117*).

རྩི་ཧུ *rtsiḥu* n. of a plant,=प्रियङ्गु (*Vaiḍ.*) [*Panicum italicum*]S.

རྩི་བ *rtsi-wa* (or གྲངས་སུ་རྩི་བ) pf. རྩིས *rtsis*, or བརྩིས *brtsis*, fut. བརྩི *brtsi*, imp. བརྩིས *brtsis* 1. to count, to reckon, compute: ཐོན་པའི་ཞག་གང་འདི་བཀྲ་ཤིས་ཚན་རྩིས་ནས having computed which day would be auspicious for setting out; ཆུ་ཚོད་ཀྱི་དུས་ལ་བརྩི་བར་གནང་ please reckon the time by the clock; འདེགས་རི་རི་ལ་གདན་གྲངས་རྩི་རིང་ counting the seats on each side; བུ་ཚོའི་གྲངས་ཀ་བརྩི་དགོས the number of boys ought to be reckoned. 2. to estimate, consider, in general judgments: ཡོན་ཏན་སྐྱོན་དུ་རྩི་བ to consider good qualities as faults; རྡུང་རྩི he may be reckoned to strike, *i.e.*, he is very likely to strike (in *C.*); རྒྱུ་བརྩིས་པས *rgyu brtsis-pas* having considered the cause.

རྩིག་གེ *rtsig-ge*=བྱི་བ a mouse. སྨུག་ཆུང་གི་ཕྱེ་ཁང་ན་རྩིག་གེ་སྡུག་ཆུང་བསྡད on the flour bowel sat the mouse *Smug-chuṅ* (*Rdsa. 4*). རྩིག་རྩིག *rtsig-rtsig*, squeaking of the mouse.

རྩིག་པ *rtsig-pa* vb., pf. བརྩིགས *brtsigs* or རྩིགས, imp. རྩིགས *rtsigs* 1. to build, to erect: རྩིག་པ་བརྩིགས *rtsig-pa brtsigs* built a wall (*Situ. 70*); ལེགས་པར་རྩིགས་ཤིག build it well! སྒོ་རྩིག་པ *sgo rtsig-pa* to wall up a door. 2. sbst. a wall; masonry, stones, horn, etc. piled up: རྩིག་པ་ལ་རི་མོ་དེ་དག་ཚོན་མདོག་བསྒྱུར་བ་ཡིན those pictures painted on the wall; ལྷ་སའི་ཕྱོགས་བཞིར་རྩིག་པ་ཅན་དེ་ལྷ་ས་མཐིལ་ཞེས་ཟེར *Lha-saḥi phyogs bshir rtsig-pa-can de Lha-sa-mthil shes zer* the walled portion of Lhasa is called Lhasa Thil. རྩིག་གུ *rtsig-gu*=རྩིག་པ *rtsig-pa*; རྩིག་ངོས *rtsig-ṅos* side of a wall, face of a wall; རྩིག་རྡོ *rtsig-rdo* stone for building; foundation stone; རྩིག་དཔོན *rtsig-dpon* master-mason, architect; རྩིག་བཟོ་བ *rtsig-bzo-wa* मिस्त्री brick-layer, mason.

རྩིག་གླག *rtsig-rlag* the house-martin (*Rtsii.*).

རྩིགས་མ *rtsigs-ma* grounds, tea-leaves, sediment, the turbid matter of a decoction; and thus in gruel made of barley the fluid portion is called དྭངས་མ and the thick sediment is called the རྩིགས་མ of the gruel.

Digitized by Google

རྩིང་པོ *rtsiṅ-po* स्थूल (སྙིལ་པོ་མ་ཡིན་པ) adj. and sbst., gritty, coarse; unrefined, rough, rude; coarseness: སྙིལ་རྩིང་ or རྩིང་སྙིལ abbr. of རྩིང་པ and སྙིལ་མ (*Rtsii.*) fine and gross; རྩམ་པ་རྩིང་པ *rtsam-pa rtsiṅ-po* coarse barley flour; རྩིང་ཕྱེ *rtsiṅ-phye* coarse meal, grits; སྤྱོད་པ་རྩིང་བ rude manners or behaviour (*Glr.*); རྩིང་ཆོས *rtsiṅ-chos* coarse doctrine, a religion which has become mixed up; རྩིང་ཐུད *rtsiṅ-thud* coarse sort of cheese.

རྩིད་པ *rtsid-pa*, or སྤུ་རྩུབ་པོ *spu-rtsub-po* बालज, coarse hair; གཡག་གི་རྩིད་པ the rough long hair of the yak; རྩིད་ཐག *rtsid-thag* a rope manufactured of yak-hair; རྩིད་ཁྲས saddle-cloth of yak-hair; རྩིད་གུར tent covering made of yak-hair; རྩིད་ཕྱར *rtsid-phyar*, बालज-रज्जु, yak-hair rope; རྩིད་ཕྱིང *rtsid-phyiṅ* felt.

རྩིད་བུ *rtsid-bu* a kid: རྩིད་བུ་ཆུ་མི་འདོད་པ *rtsid-bu chu mi ḥdod-pa* the kid that does not like water (*Lo. 7*).

རྩིབ *rtsib* or རྩིབས पार्श्व; a rib ཅམ་འདི་རྩིབས id. (*Ńag. 56*) རྩིབ་མའི་བར་ནས from between the ribs; རྩིབ་ལོགས་གཡས་གཡོན all the ribs of the right and left side (*Dsl.*); རྩིབ་ལོགས་ན་བ pain about the ribs; རྩིབ་ཁྱིམ *rtsib-khyim* a hut made of the ribs of larger animals such as yak, camel, etc.: རྩིབ་ཁྱིམ་བརྩིགས་ན་ཤིན་ཏུ་བཟང་བ་ཡིན (*Yig. 25*) it is exceedingly good to set up a house with ribs (probably for the use of *Tantrik* priests). It is also stated that a house built with trusses laid like the ribs of a yak or camel from the ridge piece is considered safe and good.

རྩིབ་འབིགས *rtsib-ḥbigs* (པས) बालज n. of a great number.

རྩིབས་མ *rtsibs-ma* आर 1. the spoke of a wheel, frq.; in ornamental designs the རྩིབས་མ *rtsibs-ma* are often fanciful figures, supplying the radii of the circle. 2. the sticks or ribs of a parasol, canopy, etc. (*Glr.*); the spars of a felt-tent, the ribs or stretchers of a hide boat (*Schtr.*)

རྩིབས་ཀྱི་མི་ཁྱུད *rtsibs-kyi mi-khyud* that which composes the rim of a wheel; also = अरनेमि n. of a king of the past *Kalpa* who is said to have had a thousand sons destined to be born as the one thousand Buddhas of the present age (*Yig. 16.*); རྩིབས་རི *rtsibs-ri* spurs of mountain radiating from a nucleus.

རྩིབས་ལོགས *rtsibs-logs* पार्श्व side.

རྩིས *rtsis* गणना, गणित, संख्या 1. counting, reckoning, enumeration: རྩིས་ལས་འདས་པ innumerable. 2. account or accounts: རྩིས་བྱེད་པ or འདེབས་པ to make account; རྩིས་རྒྱག་པ to calculate, to compute, རྩིས་སྤྱི་སྒྲིལ་བ accounts added up; to count together, to sum up (*Dsl.*); རྩིས་དག an account cleared or settled; རྩིས་ཐིམ or རྩིས་རྒྱབ་ནས་ངེས་པ to find by computation; རྩིས་ཁྲ *rtsis-khra* or རྩིས་ཀྱི་ཁྲ་མ table of figures or accounts (*Rtsii.*) རྩིས་མཁན *rtsis-mkhan* गणक a computor, accountant. རྒྱ་ནག་རྩིས་ནག་རྩིས or རྒྱ་ནག་རྩིས Chinese astrology. 3. estimation, esteem: རྩིས་པོ་ཆེན་པོ་བྱེད་པ to value, to make much of, ལུས་རྩིས་པོ་ཆེ one that makes much of his own body by indulging and adorning it (*Thgy.*); དེ་ལ་ཧ་ཅང་ཏུ་རྩིས་སུ་བྱེད he respected her beyond measure (*Jä.*).

རྩིས་ཁང *rtsis-khaṅ* a government account office; རྩིས་ཁང་ལྷན་ཚོགས་སྒོ་པ n. of the accountant-general's office at Lhasa, this being the central office whither all the Government accounts of the various districts of Tibet are rendered and there audited.

རྩིས་འཁྲིས *rtsis-ḥkhris* making over or returning the articles of dress, official robe,

Digitized by Google

weapons, hat, etc., to government treasury taken as loan by an officer of the state for his personal use during the time of his incumbency, also his replacing them by new ones if he has damaged or lost the old ones: རྩིས་ཞིབ་མཁན་ཡོད་པའི་ཆ་ལག་རྣམས་ཀྱི་ནོར་བུ་ཐམས་ཅད་སོ་སོར་རྩིས་ཀྱི་ ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་ཆ་ལ་རྩིས་ཀྱི་ལུགས་ (*D. gsl. 11*).

རྩིས་སྦྱོག་པ *rtsis-bjog-pa* = སྒྲུབ་པ to reckon up.

རྩིས་རྟ *rtsis-rta* government ponies lent to certain officials.

རྩིས་པ *rtsis-pa* also རྩིས་མཁན་ गणक accountant, chronologist, astrologer.

Syn. ལོ་ཤེས་པ *lo-ses-pa*; དུས་ཤེས་པ *dus-ses-pa*; བསྐལ་པ་ཤེས་པ *bskal-pa ses-pa*; སྐར་དཔྱད་པ *skar-dpyad-pa*; བཟའ་སྐར་མཁན *bzah-skar-mkhan*; ལྟས་མཁན *ltas-mkhan*; ལྟས་ཤེས *ltas-ses*; མཚན་མཁན་པ *mtshan-mkhan-pa*; གྲངས་ཤེས *grans-ses*; གྲངས་རིག *grans-rig* (*Mnon.*).

རྩིས་དེབ *rtsis-dpe* गणित account book; an astrological or astronomical work.

རྩིས་དཔོན *rtsis-dpon* a treasury officer and inspector of jong-pons' accounts; they go on tours of inspection, *e.g.*, the tsi-pon stationed at Shigatse visits periodically Gyang-tse, Khamba-jong, etc.

རྩིས་གཞི་ཕྱོགས་བསྒྲིགས *rtsis-gshi phyogs-bsgrigs* n. of the standard work on the subsidies, pensions, allowances, &c., that the government of Lhasa makes. This work has been largely quoted in this compilation its abbreviation being noted as "*Rtsii.*"

རྩིས་གཞི་ནོར་བུའི་བང་མཛོད *rtsis-gshi nor-bubi ban-mdsod* another account code of the government of Lhasa.

རྩུབ་པ *rtsub-pa* I: रोष 1. vb. to revile, abuse, as in ངག་རྩུབ. 2. a javelin.

Syn. བརླང་བ *brlan-wa*; ཤེ་གཅོད *she-gchod* (*S. Lex.*).

རྩུབ་པ II: खर, परुष 1. adj., uneven, rough, rugged, coarse: རོང་རྩུབ rugged ravines; also applied to anything of a stinging pungent or acrid taste, such as onions and similar strongly-tasting things. རྩུབ་འགྱུར་ཚལ *rtsub-hgyur-tshal* कानन thicket, wood, forest. 2.= ཤེ་གཅོད སྒྲ rough in temper, biting (in remarks) = བརླང་པོ *brlan-po* (*S. Lex.*).

རྩུབ་པོ *rtsub-po* རྩུབ་མོ *rtsub-mo* कर्कश, खर adj. rough, rude, wild. རྩུབ་མོའི་རེག་བྱ *rtsub-mobi reg-bya* खरस्पर्श an officinal thorny plant (*Mnon.* also *K. d.* ལ, *214*).

རྩེ *rtse* or རྩེ་མོ खर, कोटि, शिखा 1. the uppermost place or rank; point, top, peak, summit. ཁང་རྩེ house-top, གྲིའི་རྩེ point of a knife, ལ་རྩེ "*lap-tse*" summit of a moutain pass; ཏོག་རྩེ *tog-rtse* in colloq.=a little, a few (opp. to མང་པོ); ཞྭ་རྩེ་རིང་ hat with high crown or conical top; རྩེ་གཅོག་པ to break off the point, to blunt. 2. any point, or particular spot, point as an object of thought: རྩེ་གཅིག་ཏུ་ལྟ་བ to look at one particular point; also adv., to look steadily: ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་བྱེད་པ to སེམས་རྩེ་གཅིག་ཏུ་གཏད་ཅིང་ ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་ཞུགས་སོ having entered into meditation he concentrated his mind on one particular object (of thought); ཚེ་འདིའི་རྩེ་ གཅིག this life's only aim, (*Jd.*); རྩེ་གོད *rtse-rgod* ख*ॊग [a sharp-pointed knife]*S.* 3. sometimes = edge. རྩེ་མཆོག *rtse-mchog* अग्रतः [in the front]*S.*

རྩེ་ཆུང་ *rtse-chun* the arteries which pass from the head on either side of the neck.

རྩེ་ཐང་ *Rtse-than* a large town, often known as Chethang, situated on the south bank of the Yeru Tsang-po just where the Yarlung Chhu flows in, in lat. 29° 14′ N., long. 91° 43′ E. Is accounted the third largest town in Tibet and has many Chinese traders resident in it.

Digitized by Google

རྩེ་ཕྲན་ *rtse-phran* a crown, a head-ornament.

Syn. ཕྲོག་ཞུ་ *prog-shu*; མགོ་རྒྱན་ *mgo-rgyan* (*Mṅon.*).

རྩེ་མོ་ *rtse-mo* श्रृङ्ग, शिखर top point: ཁབ་ཀྱི་རྩེ་མོ the point of a needle; རྩེ་མོ་གུག *rtse-mo-gug* a bent point; རྩེ་མོ་ཉིད *rtse-mo-ñid* pointedness.

རྩེ་མོར་འགྲོ་བ *rtse-mor-hgro-wa* अग्रगर to advance, to come or move forward reaching the climax; རྩེ་མོར་སོང་ *rtse-mor-soṅ* reached the climax, gone to the top, attained to the highest perfection.

རྩེ་དམན *rtse-dman* = དམའ་བ low; also, apparently, = ཐུང་བ *thuṅ-wa* short (*Mṅon.*).

རྩེ་ཞིང་དགའ་ལྡན་པ *rtse-shiṅ dgah-ldan-pa* क्रीडाशाली jolly, fond of play.

རྩེ་གསུམ *rtse-gsum* त्रिशाख, त्रिशूल a trident; the weapon made use of by ཚོགས་བདག (or Ganes'a), by མགོན་པོ་ནག་པོ (or Mahākāla), and by དཔལ་འཁོར་ལོ་སྡོམ་པ (a form of Samvara).

རྩེར་འགྲོ *rtser-hgro* or རྩེར་ཕྱིན = མཆོག प्रमुख, प्रधान principal, chief, superior.

+ རྩེར་ཕྱིབས *rtser-phyibs* = མཐར་ཕྱིན perfected, thorough, finished.

རྩེར་བཞུགས་པ *rtser-bshugs-pa* शिखरारूढ sitting at the top, mounted high.

རྩེར་སོན *rtser-son* अग्र, अग्रे, कोटि in front.

རྩེ་བ *rtse-wa*, pf. རྩེས *rtses*, क्रीड़ा or རྩེད་མོ་རྩེ་བ *rtsed-mo rtse-wa* to play, frolic, sport one's self, take recreation, play games: མིག་མང་རྩེ་བ to play at chess; རྩེ་ཞིང་མཆོང་བ to skip about; རྩེ་ཞིང་དགའ་བ, རྩེ་དགའ་སྤྱོད་པ = to divert one's self, to take recreation; ཚལ་དུ་འཕང་དུ་རྩེར་སོང་ they went on a pleasure party into the garden. Seems to be used also in obscene sense: འདི་དང་རྩེར་འགྱུར I mean to enjoy her. རྩེ་མཁན *rtse-mkhan* player, gambler, gamester; རྩེ་དགའ་མ *rtse-dgah-ma* a skipping playful joyous maiden; རྩེ་གྲོགས *rtse-grogs* or རྩེད་གྲོགས playmate; རྩེ་རྒོད *rtse-rgod* mirth and laughter; རྩེ་མ *rtse-ma* frolic, playing; རྩེ་སེམས་ཅན *rtse-sems-can* giddy, mirthful, light-hearted.

རྩེ་འཇོ *rtse-hjo* play; theatrical performance, any amusement in dancing, singing, and playing.

Syn. རོལ་རྩེད *rol-rtsed*; རྩེན་པ *rtsen-pa*; བྲོ་གར *bro-gar*; ཟློས་གར *zlos-gar*; འཁྱམས་པ་འདོད *hkhyams-pa hdod* (*Mṅon.*).

རྩེ་ཞྭ *rtse-shwa*, the hat worn by *Rtse-druṅ* (chief clerk or secretary) of the government.

རྩེག་པ *rtseg-pa* pf. བརྩེགས *brtsegs* 1. to amass; to be avaricious: ཆོས་སྐྱོང་འདིར་སྤྱན་འདྲེན་ན་གསེར་ལ་མ་རྩེག་ཅིག do not covet (also, do not count upon) gold if Dharmapāla is to be invited here (*A.* 64). 2. to arrange, to lay one thing on another, to pile up: ཁང་པ་རྩེགས་པ an upper storey of a house, an apartment built on another; balcony on the roof of a house; རྡོ་རྗེ་རྒྱ་གྲམ་བརྩེགས་པའི་མཆོད་རྟེན a *chaitya* which has been built upon two *dorje* placed on the ground like a cross or with a cross on the top. 3. to pulsate, to gasp; successive action, automatic movement: དབུགས་རྩེགས་པ, ཤིན་ཏུ་དབུགས་རྩེག་པ short-breathed, panting, gasping, from fright, etc., or as a sign of approaching death.

རྩེགས་པ *rtsegs-pa*, पंक्ति row, stratum.

རྩེག་པའི་སྔོན *rtseg-paḥi sṅon*, शैवाल the green or moss growing on the side of a wall which is exposed.

+ རྩེག་ལོག *rtseg-log* = ཉམ་ཆུང ease, less trouble; = སྲེད་ཞེན་ཆེ་བ *sred-shen che-wa*, earnest desire or longing for; one very eager in love.

Digitized by Google

རྩེང་བ *ṛtseṅ-wa* pf. བརྩེངས *ḅṛtseṅs*, fut. བརྩེང་ *ḅṛtseṅ*, imp. བརྩོངས *ḅṛtsoṅs* or རྩོང་ *ṛtsoṅ*, to tuck up, truss up.

རྩེད་པ *ṛtseḍ-pa* also རྩེན་པ *ṛtsen-pa*, = རྩེ་བ play; རྩེད་རྩེ་བ to frolic.

Syn. རོལ་མོ *rol-mo*; རྩེ་བ *ṛtse-wa*; རྩེན་པ *ṛtsen-pa* (*Mṅon.*).

རྩེད་མོ *ṛtseḍ-mo* 1. क्रीडा play, game: དགའ་བའི་རྩེད་མོ་བྱེད་པ to engage in mirthful sports; གླུ་གར་རྩེད་མོ་བྱེད་པ to sing, dance and play. 2. any toy; བྱིས་པའི་རྩེད་མོ child's play, children's toy. རྩེད་མོ་ཅན *ṛtseḍ-mo-can* playful, sportive, merry; གཡེང་རྩེད play, amusement, diversion (*Jä.*): རྩེད་སྐྱོད *ṛtseḍ-ṣkyoḍ* = རྩེད་དགའ नर्मन् merriment; རྩེད་གྲོགས་ཀྱི་མ་མ *ṛtseḍ-grogṣ-kyi ma-ma* क्रीडाधात्री, खेलधात्री, a nurse employed to play with an infant or child, to keep it engaged and sooth it; རྩེད་དགའ *ṛtseḍ-dgaḥ* merriment; རྩེད་དགའ་མ *ṛtseḍ-dgaḥ-ma*, नन्दिनी a darling, she who gives delight.

རྩེད་འཇོ *ṛtseḍ-ḥjo* or in colloq. རྩེན་འཇོ *ṛtsen-ḥjo* public amusement, popular pleasure, नर्म, विलास, कौतुक, प्रेमन्, खेल; རྩེད་འཇོའི་ཆུ་བོ *ṛtseḍ-ḥjoḥi chu-ḅo* नर्मदा river Narbadda, according to some, सिन्धु, a name of the Indus (*Mṅon.*).

རྩེད་མ *ṛtseḍ-ma* the disagreeable feeling in the teeth produced by acids, *Sch.* (*Jä.*). རྩེད་འམ *ṛtseḍ-am* a shivering, cold shudder (*Jä.*).

རྩེན *ṛtsen*, रमण playing, making sport or diversion; enjoying (*A.K. 111-4.*): སེམས་ཁོ་རང་གི་བློ་ཕུ་ཏུ་རང་ལུགས་སུ་རྩེན enjoying himself after his own fashion to the very utmost.

རྩེན་མིན *ṛtsen-min* Chinese name for the *Yoga-carya* school.

རྩེན་པ *ṛtsen-pa* 1. as met. the sun (*Mṅon.*). 2. v. རྩེད་པ *ṛtseḍ-pa* खेल केलि jocund and careless.

རྩེའུ *ṛtseḥu* कण्टक [1. a thorn. 2. a shower]*S.* རྩེའུ་ཆུང་ *ṛtseḥu-chuṅ* = མཇིང་པའི་རྩེའུ the veins of the neck: ལྐུའ་པོ་ཉིད་ཀྱི་རྩེའུ་ཆུང་བ་ཐོམ་པའི་རྩ (*Khriḍ. 116*).

རྩོག་པ 1. *ṛtsog-pa*, v. བརྩོག་པ *ḅṛtsog-pa*. 2. (ལུགས་སྲོལ་བ) छटा, मिलिता. 3. = སྔོན་འགྲོ་བ *ṣṅon-ḅgro-wa* पुरोगम pioneer, one gone ahead or going on ahead.

རྩོད་པ *ṛtsoḍ-pa* I: vb., pf. བརྩད *ḅṛtsaḍ* to contend by words, to dispute, wrangle; རྩོད་ཅིང་མ་རྣན་བཟོད་པ to use bad language in quarrelling; རྩོད་པ་ཆེན་པོ a contention, great quarrel; ཚད་མའི་རྩོད་པ a metaphysical debate or discussion; རྩོད་པ་རྣམས, ཕྱོགས་མ་མཐོང་བར་འཕྲུལ་རྩོད (*Ḥbrom. 120.*); རྩོད་གཞི the basis or the subject of disputation. རྩོད་པ་སྨྲ་བ *ṛtsoḍ-pa ṣmra-wa* to provoke, quarrel by words; རྩོད་པ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་ཆོས་བདུན *ṛtsoḍ-pa shi-war byeḍ-paḥi chos-ḅdun* the seven virtues or qualities for putting an end to quarrelling.

རྩོད་ཅན *ṛtsoḍ-can* = ཉི་མ་ཡང་ཆུང་ an epithet of the river Yamunā (*Mṅon.*).

རྩོད་ལྡན *ṛtsoḍ-ldan* one who is frequently quarrelling, a quarrelsome person. Also = རྩོད་པའི་དུས कलियुग the present age which is full of disputations; རྩོད་མཁས་པ *ṛtsoḍ-ṃkhaṣ-pa* clever in disputation; earnest, zealous; རྩོད་དུས *ṛtsoḍ-dus* कलियुग, कलयुग also = कालिङ्ग, गजन a province in ancient India bordering the Indian ocean south of Orissa.

རྩོད་པའི་ཤིང་ *ṛtsoḍ-paḥi-çiṅ* कलिद्रुम, कल (ཨ་རུ་ར) [the plant *Terminalia bellerica* or the tree of strife, being supposed to be the favourite haunt of imps and goblins]*S.*

Digitized by Google

རྩོད་པ་ལ་ཞུགས་པ rtsod-pa-la zhugs-pa one involved in dispute, litigation, controversy, etc.

རྩོད་པ་ལྷུར་ལེན་པའི་ལྟ་བ rtsod-pa lhur-len-pahi lta-wa inviting controversy or rushing into fight or disputation.

རྩོད་བྱེད་མ rtsod-byed-ma = करञ्ज (Mnon.). [the tree *Pongamia glabra*]S.

རྩོན *rtson* or རྩོན་མ *rtson-ma* in Purig = nausea, vomiting (*Jä.*).

རྩོམ་པ *rtsom-pa* vb., pf. བརྩམས *brtsams* or རྩོམས *rtsoms*, imp. རྩོམས *rtsoms* 1. to begin anything, to set about an undertaking, to start: འབྲོས་བར་བརྩམས་པ being about to run away; ཆོས་ལས་བརྩམས་ཏེ་རྩོད་དོ it was about religion that our dispute began; ཀོ་ལོག་བརྩམས་པ་ལས beginning, stirring up an insurrection; དེ་ནས་བརྩམས་ཏེ beginning, from here, from that time རྩོམ་པ་ལར་མཛད to begin to do a work (*A.K.*). 2. to practise, to accomplish: སྨན་པའི་ལས་ནི་བརྩམ་མི so he will not accomplish the business of healing. 3. to compose, to draw up, in writing: བསྟན་བཅོས་རྩོམ་པ the writer of a religious work, author; རྩོམ་པར or རྩོམ་པ་ལ་མཁས་པ a clever writer, an elegant composer; བཤད་རྩོད་རྩོམ་གསུམ་གྱི་བཤད་གྲྭ a school in which religion is taught and explained combined with disputations and written compositions. 4. as sbst., प्रक्रम, a beginning, commencement, a doing, undertaking: རྩོམ་པ་དང་པོ the first beginning.

རྩོལ་བ *rtsol-wa* = འབད་པ व्यायाम, व्यायाम 1. vb. to endeavour, to take pains; ད་ཁྱེད་རྩོལ་བའི་དུས་ལ་བབ now you must exert yourself; སྲོག་རྩོལ་བ *srog-rtsol-wa* acc. to *Sch.*: to draw breath; དབུགས་རྩོལ་བ to take fresh courage. 2. sbst. zeal, endeavour, exertion: རྩོལ་བ་སྐྱེད་པ *rtsol-wa skyed-pa* to use diligence (*Jä.*); རྩོལ་སྒྲུབ *rtsol-sgrub* perseverance in the acquisition of wealth or learning (spiritual or worldly): འབད་རྩོལ་དང་རྩོལ་སྒྲུབ་ཇི་ཙམ་བྱས་ཀྱང however enterprising you be in the acquisition of worldly things (*Khrid. 51*). རྩོལ་བ་ཅན *rtsol-wa-can* व्यायामी one who takes great pains; རྩོལ་བར *rtsol-war* adv. diligently, zealously.

✝ **བརྩགས་པ** *brtsags-pa* = སྡིག་པ sin.

བརྩད་པ *brtsad-pa* or བརྩམ་པ *brtsam-pa*, v. རྩོད་པ *rtsod-pa* and རྩོམ་པ *rtsom-pa* (*Situ. 76*).

བརྩམ་གྱུར་ལས *brtsam-gyur-las* work that has been undertaken; བརྩམ་པ commencement, an undertaking; བརྩམས་པ (ཐ་ས) आरब्ध commenced, commencement.

བརྩལ *brtsal* व्यवसाय care and assiduity; བརྩལ་མ་ཐག་ཏུ་བྱུང་བ *brtsal ma-thag-tu byung-wa* प्रयत्नानन्तरीयक that which comes just out of careful work, outcome of care and assiduity.

བརྩལ་པ *brtsal-pa* 1. प्रत्युक्त [prohibited]S. 2. = སྐྱུགས་པ *skyugs-pa* वान्तिमान vomiting, nausea.

བརྩས *brtsas*, = རྩད་མོ་བརྩས (*Situ. 76*).

བརྩི *brtsi* arithmetic, reckoning; བརྩི་ཡས *brtsi-yas* (གྲངས) असंख्य uncountable, innumerable; བརྩི་ཡས་ལས་འདས་པ *brtsi-yas-las hdas-pa* असंख्येयातिक्रान्त.

བརྩིགས་པ *brtsigs-pa* = རྩིགས་པ: རྡོའི་བརྩིགས་པ stone wall. བརྩིགས་པ *brtsigs-pa* विकट [1. ugly. 2. n. of a god]S.

བརྩིས *brtsis* pf. of རྩི་བ: གྲངས་བརྩིས (*Situ. 76*).

✝ **བརྩུ་བ** *brtsu-wa* = བསུ་བ *bsu-wa*, to welcome and to receive (a guest).

བརྩུབ *brtsub* विमर्द.

བརྩེ་ཆེན *brtse-chen* most affectionate; loving; parents: བརྩེ་ཆེན་ཕམ་པའི་ཐུགས་རྗེ་ཡི་

Digitized by Google

ཐབས་འཛིན་པ་བཞིན་ཕྱོགས་མེད་མཚོན་གྱི་ཐབས་ཤེས་བྱ་རྡོ་ཁམས་བརྩེ་དུང་ (*Yig. k. 87*).

བརྩེ་བ *brtse-wa* 1. vb. to love, usually preceded by སྙིང་ or ཐུགས; བརྩེ་བས out of love, kindness, *e.g.*, གནང་བ to give something out of love; བརྩེ་བའི་ཚིག words of love, kind exhortations. 2. sbst. love, affection, kindness, mercy: བརྩེ་བ་ཅན *brtse-wa-can* affectionate, loving, kind, वत्सल, कृपालु, दयालु (*Mṅon.*); བརྩེ་བ་མ *brtse-wa-ma* प्रिया the beloved one, or spouse; བརྩེ་བ་མེད་པ *brtse-wa med-pa* कठोर, निर्दय, क्रूर ruthless, unkind, unmerciful, ungracious; བརྩེ་ལྡན *brtse-ldan* कृपालु, दयालु kind, gracious, loving, affectionate, merciful: བརྩེ་ལྡན་ཡིད་ཀྱི་རྩེ་ཕྱུག་གསུང་བ (*Yig. k. 86*). བརྩེ་ལྡན་སེམས་ཀྱི་མེ་ལོང་ *brtse-ldan sems-kyi me-loṅ* a complimentary address to a friend; བརྩེ་བའི་ཕྱག་བྲིས *brtse-wahi phyag-bris* your very kind or affectionate letter; སྙིང་བརྩེ་བ resp. ཐུགས་བརྩེ་བ loving, affectionate; བརྩེ་བས་སྐྱོང་ *brtse-was skyoṅ*=ཕྱམས་པས་སྐྱོབ་པ affectionately exhort or treat (*Mṅon.*); བརྩེ་བས་འཛིན *brtse-was-hdsin*=ཕྱམས་པས་འཛིང་ (*Mṅon.*)

བརྩེགས *brtsegs* pf. of རྩེག་པ q. v.: ཁང་པ་ཐུ་ཐོག་ནས་ཐོག་ཏུ་བརྩེགས built up one storey upon another; སྟེང་དུ་བརྩེགས piled or built upwards (*Situ. 76*); བརྩེགས་པ *brtsegs-pa* one above another or piled one upon another; a masonry wall.

རྩེངས *brtseṅs* or བརྩངས *brtsaṅs* a short robe or dress (*Ṅag. 57*).

བརྩེམས་པ *brtsems-pa* is a form of the pf. of འཙེམ་པ.

བརྩོན་འགྲུས *brtson-hgrus* वीर्य industry, diligence, assiduity; བརྩོན་འགྲུས་ཆེན་པོ महावीर्य great industry; བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ་པ to use diligence, to show energy, zeal, etc.; བརྩོན་འགྲུས་དྲག་པོ *brtson-hgrus drag-po* intense application; བརྩོན་འགྲུས་ཅན *brtson-hgrus-can* zealous, assiduous, diligent; བརྩོན་འགྲུས་ཁམས་ཏེ *brtson-hgrus-kams-te* having lost one's energy, zeal having diminished (*Jä.*); བརྩོན་འགྲུས་བྱེད་པ *brtson-hgrus byed-pa* to be industrious. བརྩོན་འགྲུས་བཟང་པོ *brtson-hgrus bzaṅ-po* वीर्यभद्र n. of a Buddhist sage mentioned by Kshemendra in his introduction to Avadāna Kalpalatā.

བརྩོན་པ *brtson-pa* 1. vb. to strive, to aim at, to exert one's self for: ཚོགས་པ་ལ in the accumulation of merits, learning, or wealth. 2. subst. उद्योग endeavour, effort, care, exertion; ཞི་བ་ལ་བརྩོན་པ alacrity, readiness to act; བརྩོན་པ་ལྷོད་པར *brtson-pa lhod-par* कातरता one who has relaxed his industry or zeal in any work. 3. adj.=བརྩོན་པ་ཅན or བརྩོན་ལྡན diligent, assiduous, studious.

སྩལ *stsal* 1.=དངོས་གྲུབ བཙལ་ དངོས་གྲུབ་ཕྱུང་སྩལ. 2. in བཀའ་སྩལ=resp. said, commanded, ordered; also used alone: བགྱིད་དུ་སྩལ commanded to do.

སྩེལ་བ *stsel-wa*=སེལ་བ *sel-wa*.

སྩོགས་པ *stsogs-pa* प्रतिवेशिन् [a neighbour]*S*.

སྩོལ་བ *stsol-wa*=གནང་བ to give, grant, to bestow, confer; also, to restore: སྩལ་དུ་གསོལ please grant, etc.; བདག་གི་ལམ་རྒྱགས་སྩོལ་ཅིག pray, give me provisions for the journey; བཀའ་སྩལ་བ *bkah-stsal-wa*=བཀའ་གནང་བ to command, to give expression to; དངོས་གྲུབ་སྩོལ་བ to bestow spiritual gifts and miraculous abilities.

+ **བསྩགས་པ** *bstsags-pa*=བསགས་པ सञ्चित, आर्जित accumulated, hoarded; earned.

+ **བསྩལ་པ** *bstsal-pa* any message; also =he spake, commanded; he bestowed.

Digitized by Google

ཚ

ཚ *tsha* the aspirate of ཙ, and the eighteenth letter of the Tibetan alphabet; acc. to Tibetan grammarians it corresponds with the Sanskrit छ.

ཚ I: *tsha* 1. num. fig.: 18. 2. for ཚ་བ. 3. when ཚ is preceded by a ཞིབ་སྒྲུབ qualifying word, as in བོད་ཚ Tibetan salt, it is not correct to write བོད་ཚྭ though ཚྭ singly signifies salt.

ཚ II: in Budh. 1.=the general protection that the Tathāgata extends to all living beings against worldly miseries (*K. my.* ཀ, *207*). 2. ཚ་ནི་འདས་པ་མེད་པའི་སྒོ། །འདུས་པ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་སྒྲོལ (*K. g.* ཕ, *42*). *Tsha* represents the state from which there is no passing away, also that which being indissoluble delivers all.

ཚ III: n. of a tribe of Tibet (*J. Zaṅ.*).

ཚ་སྐོར *tsha-skor*=ཚ་བོའི་སྐོར grandchildren.

ཚ་ཁ *tsha-kha* target, the black spot on it where an arrow should hit; the object aimed at (*Rtsii.*).

ཚ་ཁང་ *tsha-khaṅ* place where ཚྭ are kept.

ཚ་ཁོ *Tsha-kho* n. of a place in རྒྱལ་མོ་རོང the mountainous country to the east of *Khams* and bordering on China (*Loṅ.* ཤ, *6*).

ཚ་འཁྲུ *tsha-hkhru* diarrhœa.

ཚ་ག་པ *tsha-ga-pa* locust, called ཚ་ག་འབུ in *Khams* which acc. to *Jā.*=ཚག་ཚག grasshopper.

ཚ་གྲང་ *tsha-graṅ* temperature, the degree of warmth of anything. ཚ་གྲང་ལོག་མདོ sunstroke, the diagnosis of this disease whether it is based upon heat or cold so as not to mistake the origin of disease being very difficult (*Mṅg. ch. 13*).

ཚ་སྒང་ *Tsha-sgaṅ* one of the six *Sgaṅ* provinces of *Khams* (*Rtsii.*).

ཚ་གཅིག་མ *tsha-gcig-ma* thick blanket, quilt *C.* (*Jā.*).

ཚ་ལྕིབ *tsha-lcib*, v. ལྕིབ *lcib*.

ཚ་ཆས *tsha-chas* lunch: ཚ་མར་དང་ཞོང་ཆས lunch and the afternoon meal (*Rtsii.*). ཚ་ཇ *tsha-ja* the tea that is taken as soon as midday-halt is made by travellers for refreshment: ལམ་འགྲུལ་ཉིན་ཞིག་ཚ་ཇ་གཅིག་བསྐོལ་བ་ལ་བབ་ (*Khrid. 17*). v. ཚ་ཕོག *tsha-phog*.

ཚ་ཏིང་ *tsha-tiṅ* or ཚ་ལྡིང་ *tsha-ldiṅ* morning time between 8 and 9 A.M.

ཚ་དྲག *tsha-drag* (བྲེལ་བ་ཆེ་བ). 1. very busy, making haste, hurrying about; ཚ་དྲག་ཏུ *tsha-drag-tu* quickly, without delay. 2. any article of food made saltish.

ཚ་གདུང་ *tsha-gduṅ* 1. ज्वाला afflictions from disease; sufferings from fever. 2. छाया, छत्र shade, umbrella. ཚ་གདུང་ཅན *tsha-gduṅ-can* the spring season; fire.

ཚ་ནད *tsha-nad* v. post ཚ་བའི་ནད.

ཚ་སྣ *tsha-sna* anxiety, solicitude; ཚ་སྣ་ཅན *tsha-sna-can W.* solicitous, careful, attached; ཚ་སྣ་མེད་མཁན *tsha-sna med-mkhan W.* indifferent, unfeeling, callous (*Jā.*).

Digitized by Google

ཚ་ཕན་ཙེ *tsha-phan-tse C.* dresser, kitchen table.

ཚ་ཕོག *tsha-phog* the midday-halt; travellers in Tibet and upper China halt for their morning meal a little before noon. In such countries travellers begin their day's journey after taking a cup of tea early in the morning, sometimes an hour or two before day-break.

ཚ་བ I: *tsha-wa* 1. vb. to be hot; སོ་ནམ་ཉི་མའི་འོད་ཟེར་རབ་ཏུ་ཚ་བས since in summer the rays of the sun are very hot. 2. sbst. heat: ཚ་བས་གདུང་བ *tsha-was gduṅ-wa* to be tormented by the heat of the day (*S.g.*); ཚ་བའི་དུས་སུ during the heat of the day, at noon; ཚ་བ་ནི་བསིལ་བར་གྱུར་ཏོ the heat changed into coolness; ཚ་བས་སྨྱ་བ *tsha-was ṛmya-wa* to lose one's appetite in consequence of great heat (*Sch.*); ཚ་བ་ཉིད *tsha-wa-ñid* उष्णता heat; ཚ་བ་ལྡན *tsha-wa-ldan* उष्णवान् possessing warmth, hot; ཚ་བ་མེད *tsha-wa-med* = དྲོད་པ་མེད without heat, or warmth, cool; ཚ་བ་ཙམ *tsha-wa tsam* ईषदुष्ण slightly warm. ཚ་བའི་མ *tsha-waḥi-ma* कटुक pungent. ཚ་བས་ཉེན *tsha-was-ñen* drought, want of rain. 3. adj. warm, hot. In *C.* colloq. the adj. used takes the form ཚ་པོ *tsha-po*: ནམ་ཚ་པོ་བྱུང་ it has become hot. 4. n. of the 6th hot-hell.

ཚ་བ་སྒྲིབ *tsha-wa-sgrib* parasol, umbrella, that shades from the heat of the sun.

Syn. ཉི་གདུགས *ñi-gdugs*; ཚད་སྐྱོབ *tsad-skyob*.

ཚ་བ་ཤིང *tsha-wa-çiṅ* ब्रह्मद्रु a medicinal tree, *Terminalia catappa*.

Syn. ལན་བུ་ཅན *lan-bu-can*; ཆར་སྤྲིན་ཅན *char-sprin-can*; ལྷ་མཚུངས *lha-mtshuṅs*; སྤྲིན་ལ་རྡེག *sprin-la-ṛdeg*; བརྒྱ་བྱིན་འབྲས་བདག *brgya-byin ḥbras-bdag*; ཧོ་མ་ཅན *ho-ma-can*; ཨིང་གུ་དི *iṅ-gu-di* (*Mṅon.*).

ཚ་བའི་ནད *tsha-waḥi-nad* fever, the different kinds of which are: (1) གལ་མདོ *gal-mdo*, (2) རི་ཐང་མཚམས *ri-thaṅ-mtshams*, (3) མ་སྨིན་ཚ་བ *ma-smin tsha-wa*, (4) རྒྱས་ཚད *rgyas-tshad*, (5) སྟོངས་ཚད *stoṅs-tshad*, (6) གབ་ཚད *gab-tshad*, (7) སྙིང་ཚད *sñiṅ-tshad*, (8) སྙོགས་ཚད *sñogs-tshad*, (9) འགྲམས་ཚད *ḥgrams-tshad*, (10) འཁྲུགས་ཚད *ḥkhrugs-tshad*, (11) རིམས་ཚད *rims-tshad*, (12) འབྲུམ *ḥbrum*, (13) རྒྱུ་གཟེར *rgyu-gzer*, (14) གག་པ *gag-pa*, (15) ལྷོག་པ *lhog-pa*, (16) ཆམ་པ *cham-pa* (*Sman.*).

ཚ་བིག་བིག *tsha-big-big* a comfortable warm place of residence.

ཚ་བ་ལེན *tsha-wa len* a popular medicinal plant.

Syn. པི་ཙུ་ལ *pi-tsu-la* འཛམ་པོ་འཛིན *ḥdzam-po-ḥdzin*; དཔལ་གྱི་ལོ་མ *dpal-gyi lo-ma*; ཀུ་མུད་ཅན *ku-mud-can*; བུམ་ཅན *bum-can*; སྐེད་འབྲས *ṛked-ḥbras*; ཀེ་ཏ་ཀཱ *ke-ḍaṛy* (*Mṅon.*). The white species is called ཚ་བ་ལེན་དཀར་པོ: Syn. འབུད་སྐྱ *ḥbud-skya*; འབྱུང་པོ་འཇུག *ḥbyuṅ-po-ḥjug* (*Mṅon.*). The red species བྱུ་རུ་ཚོགས་ཅན *byu-ru tshogs-can* (*Mṅon.*). Another species: Syn. ཁྱུ་ལྡན *khyu-ldan*; དབུས་འགུར *dbus-ḥgur*; འཆང་མ *ḥchaṅ-ma*; ཚོགས་ཅན *tshogs-can*; མ་དང་ལྡན *ma-daṅ-ldan*. The yellow species is called ཕྲེང་ལྡན *phreṅ-ldan* and ཡིད་བཟང་སྐྱེས *yid-bzaṅ-skyes*, མཚོན་མོའི་མེ་ཏོག *mtshon-moḥi me-tog* and གསེར་མེ་ཏོག *gser me-tog*.

ཚ་བོ *tsha-bo* नप्तृ resp. དབོན *dwon* or སྐུ་ཚ *sku-tsha C.* 1. grandchild, grandson. 2. nephew, brother's son. 3. ཡང་ཚ great grandchild; acc. to *Jä.* ཡུང་ཚ *yuṅ-tsha* great-great grandchild; གཞི་ཚ *gshi-tsha* any descendant.

ཚ་མོ *tsha-mo* नप्त्री; 1. grand daughter. 2. niece.

ཚ་དམྱལ་བརྒྱད *tsha-dmyal-brgyad* the eight hot hells (1) ཡང་སོས *yaṅ-sos* सञ्जीवन; (2) ཐིག་ནག *thig-nag* कालसूत्र; (3) བསྡུས་འཇོམས *bsdus-ḥjoms* संघात; (4) ངུ་འབོད *ṅu-ḥbod* रौरव; (5) ངུ་འབོད་ཆེན་པོ *ṅu-ḥbod chen-po* महारौरव; (6) ཚ་བ *tsha-wa*

Digitized by Google

तपन; (7) རབ་ཏུ་ཚ་བ *rab-tu tsha-wa* प्रतापन; (8) མནར་མེད *gnar-med* अवीचि (*M.V.*).

ཚ་ཚ *tsha-tsha* साच्छ miniature conical figures, moulded of clay and used as offerings, placed in large numbers on the ledges of chortens: ནད་པ་ལ་སྨན་དྲུད། ཚ་ཚ་གཏོར་མ་རུ་ཕུལ administer medicine to the sick and offer *tsha-tsha* as torma offerings, ཁ་ནས་མེ་ཡི་ཚ་ཚ་འཕྲོས from his mouth proceeded cones, figures of fire (*Pth.*).

ཚ་ཚའི་ཞག *tsha-tshaḥi-shag* rust.

Syn. ལྕགས་ཀྱི་དྲེགས་པ *lcags-kyi dregs-pa* (*Mṅon.*).

ཚ་གཞུག *tsha-gshug* the stage of remission in fever, also convalescent state after fever has left.

ཚ་རག *tsha-rag* = ཚ་དྲག *tsha-drag*.

ཚ་རུ *tsha-ru* lamb-skin.

ཚ་ལ *tsha-la* also called དར་ཚུར a salt which is mixed with ordinary rock-salt to colour it white, also a salt purifier ཚ་ལས་མ་འདུལ་བ་ཁྲག་འཚུ་སྦྱང་བར་བྱེད།

ཚ་ལུ *tsha-lu* 1. red; བྱ་པོ་ཚ་ལུ *bya-po tsha-lu* red-breasted cock. 2. v. ཚལ་བ *tshal-wa*.

ཚ་ལུམ *tsha-lum* a sweet orange grown in Sikkim.

ཚ་ལེ *tsha-le* borax; ཚ་ལེའི་སྐྱུར་རྩི *tsha-leḥi skyur-rtsi* boracic acid (*Cs.*); ཚ་ལེ་སྦྱར་བ to solder.

ཚྭ *tshwa* salt, in such words as བོད་ཚྭ, རྒྱ་ཚྭ, ཁ་རུ་ཚྭ the subjoining of ཝ་ཟུར *wa-zur* (ྭ) to the letter ཚ is not necessary but sometimes it is done to avoid mistakes. ཚྭ་ཁ་རུ *tshwa-kha-ru* for ཁ་རུ་ཚྭ black-salt. ཚྭ་ཁ *tshwa-kha* salt-pit, salt-lake; ཚྭ་ཁུག *tshwa-khug* salt-bag; ཚྭ་སྒོ *tshwa-sgo* place where salt is found; ཚྭ་སྒོ་ཅན *tshwa-sgo-can* soil that owing to an admixture of soda or magnesia is not suited for any kind of vegetable produce; ཚྭ་ཚིལ *tshwa-tshil* salted fat; ཚྭ་དམར *tshwa-dmar* also called ཚྭ་དམར་བྲག་ཚྭ *tshwa-dmar brag-tshwa* a kind of red rock-salt. ཚྭ་ཡ *tshwa-ya* also ཚ་ཡ = ཚྭ་རྡོག་པོ་གཅིག *tshwa rdog-po gcig* a grain of salt crystal: མི་འདྲ་བ་རྒྱ་བོད་ཚོང་ལ་ཚྭ་ཡ་གཅིག་མ་སྤྱང (*A. 120*).

Syn. ལན་ཚ *lan-tsha*; དཔྱིད་དུས་ཆགས *dpyid-dus-chags*; འགྱུར་རྣོན་པོ *hgyur-rnon-po*; ཆུ་ཡི་རོ *chu-yi-ro*; ཆུ་ཡི་སྙིང་པོ *chu-yi sñiṅ-po* (*Mṅon.*).

ཚག *tshag* = གཡག the yak; ཚག་ཤ yak beef, ཚག་སྐམ dried beef of yak; ཚག་མགོ yak's head; ལུག་མགོ་བཞི་ལ་ཚག་མགོ་གཅིག for four sheep's head one yak's head in exchange (*Rtsii.*). ཚག་པོ *tshag-po* = ཚག a yak; ཚག་བུག *tshag-bug* a carcase of yak without the head and inner contents (*Rtsii.*); ཚག་རློན *tshag-rlon* = ཚག་ཤ་རློན *tshag-ça-rlon* fresh beef of yak (*Rtsii.*); ཚག་ལག *tshag-lag* the front leg of yak (*Rtsii.*); ཚག་ལུག *tshag-lug*, གཡག and ལུག yak and sheep; ཚག་རྟུག the lower parts of the legs of slaughtered yak (*Rtsii.*). ཚག་ཤ *tshag-ça* dried flesh of larger animals of cattle, etc., gen. that of the yak.

ཚག་ཚིག *tshag-tshig* or ཚག་ཚིགས 1. the larger and smaller joints of the arms and legs. 2. acc. to *Jä.* dark spots or speckles on wood, etc., as in *Mil.*; = freckles in *C.*

ཚག་ཙེ *tshag-tshe* bruised barley or wheat.

ཚག་ཞྭ *tshag-shwa* skull-cap lined with lamb-skin; ཚག་ཤུ *tshag-shu* a robe lined with kid or lamb-skin; བོད་ཀྱི་བླ་མ་ཚག་ཤུ་ཅན་རྣམས་ཚོན་ཕྱིང་བ་ལ་ཞོན (*A. 87*) the Tibetan lama-teachers, dressed in robes lined with lamb-skin and woollen cloaks, rode (on horseback).

ཚགས *tshags* 1. a cap. གོས་ཚགས coat and cap (*Dzl.*) 2. = ཚགས sieve; ཚགས་ཀྱིས་བཙགས sift with a sieve; ཀོ་ཚགས *ko-tshags* a sieve made

Digitized by Google

of leather, the one most in use; རས་ཀྱི་ཚགས to sift or filter with a piece of cotton rag ཁྲོལ་ཚགས *khrol-tshags* = ཚག་མ *Lex.*; ཉ་ཚགས weel, for catching fish *C.* 3. thin-split bamboo, for making baskets *Sikk.* 4. *Sch.*: the right-sort, a choice article: ཚགས་བཟང་ཕུལ་ནས having made a good choice. 5. as ཚགས་བྱེད་པ or ཚགས་སུ་འཛུགས་པ or ཚུད་པ to save, spare, lay up as provision for the future: ཚེ་ཕྱི་མའི་རྒྱགས་ཅི་ཡང་ཚགས་སུ་མ་ཚུད I have not made any provision yet for the future life (*Mil.*); གསེར་བྱེད་པ་གཏེར་ཚགས་ཀྱིས་ཞོག (*A. 69*) take care of the gold, keep it in your charge; ཚིག་གི་ཚགས a stop to divide a sentence; ཚགས་དམ་པོ *tshags-dam-po* strict care, vigilance; dense and strong, as of stuffs; སོ་ཚགས་དམ་ཞིང the teeth standing close and firm (*Jä.*); ཚགས་ལྷོད་པོ *tshags lhod-po* शिथिल loose, not compact; ཚགས་བུ *tshags-bu* = འབྲུ་ཚགས་སའི་སྣོད *hbru-tshags sahi-snod* a vessel in which the grain, &c., passing through a sieve is deposited (*S. kar. 180*). ཚགས་ཚུད་པ *tshags-tshud-pa* to be sure of a thing, ལག་ཏུ་ཚགས་ཚུད་པ to test a thing properly by the hand (*Yig. 98*).

ཚང་ *tshaṅ* निवास, कुलाय, बिल habitation of any kind whether for men or for beasts, birds, or insects; abode, dwelling, den, nest. གནས་ཚང་ *gnas-tshaṅ* habitation, inn, lodging-house; ཚང་འཆའ་བ to build a nest, to establish a house-hold; གྲྭ་ཚང་ *grwa-tshaṅ* monastery or college, the dwellings of the monks in large monasteries; ཐབ་ཚང kitchen also ཚང་བང་ *tshaṅ-baṅ*. ཚང་ཟླ fellow-students, comrades. ཚང་ངུ *tshaṅ-ṅu* a nest, a cradle; ཚང་ལ་གནས a small bird or child that is in the nest or cradle; མི་ཚང.

ཚང་ཏམ *tshaṅ-ṭham* = འཇིགས་སྣང་ भयङ्कर fearful.

+ ཚང་ནག *tshaṅ-nag* a woman to whom no son has been born, a mother of girls only (in *Sikk.*).

ཚང་བ *tshaṅ-wa* vb., pf. ཚངས *tshaṅs* 1. to be complete, full, entire: ཟླ་བ་དགུ་ཚང་བ་ནས *zla-wadgu tshaṅ-wa-nas* when the nine months were full, completed; ཟླ་བ་ཚང་དུ་ཉེ་བ towards the end of the months of pregnancy (*Dzl.*); རྒྱལ་པོ་གཅིག་(ཅིག)མ་ཚང་བས as one king was still wanting, the number not being yet complete (*Dzl.*); ཚང་ནས་ཡོད they are complete (in number) (*Jä.*). 2. adj. complete, entire; or having things complete: ཡོན་ཏན་དེ་རྣམས་ཚང་བའི་བུ་མོ a girl in full possession of all these qualities (*Pth.*); ཁ་དོག་ལྔ་ཚང་བ *kha-dog lṅa tshaṅ-wa* having all the five colours complete (*Glr.*); དབང་པོ་མ་ཚང་བ *dwaṅ-po ma-tshaṅ-wa* one of imperfect faculties; ཚང་སྐམ *tshaṅ-skam* perfectly dry; ཚང་འགྲིག *tshaṅ-hgrig* complete arrangement of everything (*Rtsii. 68*); ཚང་པོ *tshaṅ-po* forming a whole, full; not one less or left out.

ཚང་མ *tshaṅ-ma* 1. whole, entire, perfect (the usual adjective form): བྱ་ཕྲུག་ཚང་མ་ཞིག a perfect young bird, *i.e.*, perfectly-developed (*Dzl.*). 2. often = all, for ཐམས་ཅད.

+ ཚང་མང་ *tshaṅ-maṅ* 1. v. ཀ་ཏོག (*Mṅon.*). 2. = ཐབ་ཚང་ *thab-tshaṅ* kitchen.

ཚང་ཚིང་ *tshaṅ-tshiṅ* = ལྕུག་པའི་ནགས (*Mṅon.*). a dense copse, a thicket; acc. to *Sch.*: a wild, dismal place; ཚང་ཚིང་སྲིད་པའི་ནགས the horrible existence in the external world (*Jä.*); ཚང་ཚིང་ཅི་རུང་ཞེར་ན། བུད་མེད་སྤྱོད་ལམ་གྱི་རྒྱོད་པར if it is asked: what is most horrible in this world to be afraid of, (let it be answered) it is the behaviour of women; བསམ་གཏན་ནགས་མེས་ཡང་ཡང་དུ་ཞིག། སྲིད་པའི་ཚང་ཚིང་མང་པོ་བསྲེགས་ཟིན་ཀྱང་ all the many woods of worldliness have been repeatedly burnt by the wild-fire of *Dhyāna* (contemplation).

ཚང་ཡ *tshaṅ-ya* double-barrelled gun in *W.* colloq.

ཚང་ར་ *tshaṅ-ra* 1. पिछाड़ the hinder part. 2. v. འཚང་ར་ *ḥtshaṅ-ra* a sheep-fold.

ཚངས *tshaṅs*=གཙང་མ purity, pure; ཚངས་པར་སྤྱོད *tshaṅs-par-spyod* purity of life, gen. in reference to perfect abstinence from female company; ཚངས་སྐུད *tshaṅs-skud* holy thread that Brâhmans wear.

ཚངས་སྐྱེས *tshaṅs-skyes* 1. an epithet of the planet Saturn शनैश्चर (*Mṅon.*). 2. a term for birds in general (*Mṅon.*).

ཚངས་འཁོར *tshaṅs-ḥkhor* ब्रह्मपारिषद the second of the first *Dhyâna* heavens v. བསམ་གཏན་དང་པོ (*M. V.*).

ཚངས་བཅོམས *tshaṅs-bcoms* ब्रह्मसू an epithet of Kâmadeva (*Mṅon.*); being pierced by an arrow called ཀུན་ཏུ་རྨོངས་བྱེད *kun-tu rmoṅs-byed* Brahma became enamoured of his own daughter, so he was called the vanquished of Cupid (*Mṅon.*).

ཚངས་པ I: *tshaṅs-pa* adj. purified, clean, pure, holy: ཚངས་པར་གྱུར་ཅིག become clean, be pure! (*Dzl.*); ཆོས; ཚངས་པར་སྤྱོད་པ *tshaṅs-par spyod-pa*, ཚངས་པའི་སྤྱོད་པ *tshaṅs-pahi spyod-pa*, ཚངས་པར་མཛངས་པར་སྤྱོད་པ to be clean, chaste, holy, to do what is right, to lead an honest upright life. མི་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ *mi-tshaṅs-par spyod-pa* अब्रह्मचर्या to lead an unchaste life.

ཚངས་པ II: ब्रह्मा; परमेष्ठी, द्रुहिणः, पद्मासन, स्वयंभू, चतुरास्य Brahma, of whom are two, the greater one being lord of the *Sahâloka dhatu*, the junior one presiding over the སྟོང་དང་པོ first thousand of worlds and riding on a swan guards the ऊर्ध्व दिक् or upward direction. The different epithets of Brahma are; རང་བྱུང *raṅ-byuṅ*; བདག་སྐྱེས *bdag-skyes*; གསེར་མངལ་ཅན *gser-mṅal-can*; པད་མའི་སྐྱེ་གནས *pad-mahi skye-gnas*; ཆུ་སྐྱེ་མངལ *chu-skye-mṅal*; སྐྱེ་དགུའི་བདག་པོ *skye-dguhi bdag-po*; ལྷ་ལས་རྒན *lha-las-rgan*; མེས་པོ *mes-po*; གདོང་བཞི *gdoṅ-bzhi*; ལྟེ་བ་སྐྱེས *lte-wa-skyes*; མི་མཇེད་བདག་པོ *mi-mjed bdag-po*; དབྱིད་ཀྱི་ཤིང *dbyid-gi-shiṅ*; རྣ་བ་བརྒྱད་པ *rna-wa brgyad-pa*; རིག་བྱེད་གདོང *rig-byed-gdoṅ*; འཇིག་རྟེན་བྱེད་པོ *hjig-rten byed-po*; སྣ་ཚོགས་བྱེད *sna-tshog-byed*; རིག་བྱེད་སྙིང་པོ *rig-byed sñiṅ-po*; རིག་བྱེད་དབང *rig-byed-dwaṅ*; མངོན་སྐྱེས *mṅon-skyes*; ངང་པའི་ཤིང་རྟ *ṅaṅ-pahi çiṅ-rta*; དགའ་བ་བརྒྱུད་པ *dgah-wa brgyud-pa*; མིག་བརྒྱད་པ *mig-brgyad-pa*; རིག་བྱེད་རྣམ་བྱང *rig-byed rnam-byaṅ*; སྦྱིན་བྱེད *sbyin-byed*; རིག་བྱེད་དྲན་པོ *rig-byed dran-po* (*Mṅon.*). It is stated in *Mṅon.* that the body of Brahma was so lofty and large that Vishnu looking upward and Mahes'vara looking downwards were unable to see his extremities.

ཚངས་པ་ཁྱད་པར་སེམས་ཀྱིས་ཞུས་པའི་མདོ the Sûtra delivered by Buddha at the request of *Bodhisattva Tsaṅs-pa khyad-par-sems* (*K. d.* ཝ, *35*).

ཚངས་པ་ཆེན་པོ *tshaṅs-pa chen-po* महाब्रह्म n. of the 4th *Dhyâni* heaven.

ཚངས་པའི་དྲང་སྲོང *tshaṅs-pahi draṅ-sroṅ* ब्रह्मर्षि the highest class of Brahminical sages, a Brahminical saint.

ཚངས་པའི་བུ *tshaṅs-pahi-bu* 1. ब्राह्मण Brâhmaṇa. 2.=a poison (*Mṅon.*).

ཚངས་པའི་བུ་ག *tshaṅs-pahi bu-ga* ब्रह्मरन्ध्र=མཚོག་མ *mtshog-ma* the cranium.

ཚངས་པའི་དབྱངས *tshaṅs-pahi-dbyaṅs* ब्रह्मस्वर the voice of Brahma, the intonation with which the Veda is read by the Brahmans [prayer-sound]*S.*

ཚངས་པའི་སྲས་མོ *tshaṅs-pahi sras-ma* an epithet of the goddess Sarasvatî (*Mṅon.*).

ཚངས་པའི་ཤིང *tshaṅ-pahi-çiṅ* ब्रह्मदारु [the Indian mulberry tree]*S.*

Digitized by Google

Syn. ཚངས་བྱུང་ *tshaṅs-byuṅ*; ཚངས་པའི་མཆོད་སྦྱིན་ཅིང་ *tshaṅ-pahi mchod-sbyin-çiṅ*; སྐུལ་བྱེད *skul-byed*; གསོ་བྱེད *gso-byed*; འགྲོ་བྱེད *hgro-byed*; ཉེར་སྦྱོར་ཅིང་ *ñer-sbyor-çiṅ*; རིམ་པ་ཅན *rim-pa-can*; ཚངས་པའི་དུ་རུ *tshaṅs-pahi dū-ru*; ཚངས་ཅིང་ *tshaṅs-çiṅ* (*Mṅon.*).

ཚངས་པས་བྱིན *Tshaṅs-pas-byin* or ཚངས་བྱིན Brahmadatta, the Buddhist king of Benares who was greatly devoted to Buddha and his religion. ཚངས་པས་བྱིན་གྱིས་ཞུས་པའི་མདོ the sermon that was delivered by the Buddhà at the request of king Brahmadatta of Benares (*K.d.* པ, *16*).

ཚངས་སྦྱོང་ *tshaṅs-sbyoṅ* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mṅon.*).

ཚངས་སྤྱོད་ལྡན *tshaṅs-spyod-ldan* 1. one who assiduously preserves his religious vows. 2. an epithet of Kumāra (གཞོན་ནུ་དུ་ཀུ་མ) (*Mṅon.*).

ཚངས་དབྱངས་རྒྱ་མཚོ *Tshaṅs-dbyaṅs rgya-mtsho* the second sovereign Dalai Lama or the sixth hierarch of that line (*Loṅ. 11*).

ཚངས་མ *tshaṅs-ma* ब्राह्मी, वाचा.

ཚངས་མཚོ *tshaṅs-mtsho* 1. Manasarovara, Brahmā's lake; 2. भगिनी [a woman of high rank]*S.*

ཚངས་རིགས *tshaṅs-rigs* Brahman caste traditionally originated from Brahma (*Mṅon.*).

ཚངས་རིས *tshaṅs-ris* ब्रह्मकायिक the first mansion of the first Dhyānī heaven.

ཚད *tshad* or ཚད་པ 1. measure, size, measuring in general; ཡུལ་གྱི་ཚད་པ measure or extent of a country; དུས་ཀྱི་ཚད་པ measure of time, its duration; ཚད་ཅན *tshad-can* having a measure, dimensions; ཚད་འཇལ་བ *tshad-hjal-wa*=ཚད་ལེན་པ to measure; ཞེང་ཚད་འཇལ་བ मिति, प्रमाण taking measurement. ཚད་དུ་ལོངས་པ *tshad-du loṅs-pa*=ཚད་དུ་སླེབས *tshad-du slebs-pa* measurable; to be of proper measure or dimension, to fit: ཞེས་པ་ཚད་དུ་ལོངས་པ་ཡིན་ནོ so in measure it fitted (*A. 29*). ཆུང་ངེ་ཚད་ལ according to the size, in size (*Glr.*); མི་ཚད size of a (full-grown) man; སྐུ་ཚད size of body, resp. stature. ཚད་དུ *tshad-du* v. frq.=up to, as far as, as much as: སྟོབས་སུ་སྟོབས་ཅན་ཆེ་ཚད་དུ་བྱུང་ངོ his strength was equal to that of a powerful athlete; ཕྲན་ཚད་དུ་གཅོད་པ to cut even into bits; ངོམ་ཚད་དུ་འཐུང་བ to drink one's fill. མཉན་ཚད direction how the pulse is to be felt (or pressed); ཁྱེད་ནམས་ཀྱི་ཆོས་བསྒྲུབ་ཚད according to your view of religious studies (*Mil.*); ཚད་དུ་སྐྱེས་པ *tshad-du skyes-pa* grown up, full-size, as adj. (*Jä.*) As vb. ཚད་དུ་བྱེད་པ or ཚད་འཇལ་བ to measure (*Jä.*); ཟ་འཐུང་ལ་ཚད་གཟུང་བ to observe the proper measure in eating and drinking; ཚད་ལས་འདས་པ, ལས་པ to exceed the proper measure; ཡིད་ཆད་པ་ལ་ཚད་ལས་འདས་འགྱུར་ the dejection will increase to an excess (*Mil.*). 2. sometimes we find ཚད apparently=all: སྣ་ཚད various, of every kind, of all sorts (*Glr.*); འདིར་སྤྲང་བ་བྱུང་ཚད all the beggars that show themselves here (*Mil.*); མི་འོངས་ཚད all the people that have come; བྱུང་ཚད་ཆོས་སྐུར་ཤར all that happens appears as ཆོས་སྐུ (*Glr.*); བསྒྲགས་ཚད all that is ordered, proclaimed (*Sch.*); ཚོགས་ཚད all the people assembled (*Sch.*). 3. enough, esp. with a negation: དཔེ་བ་མི་ཚད not having enough of the comparisons, not resting satisfied with them. ཚད་ཀྱི་དབྱེ་བ *tshad-kyi dbye-wa* प्रमाण differentiation in the measure.

ཚད་པ *tshad-pa* ज्वर 1. heat, in gen.; ཚད་གདུང་ *tshad-gduṅ* id; ཚད་པ་བྱུང་ན when it grows hot; ཚད་པས་གདུང་བ to suffer from fever, to be tormented by the heat; ཚད་པས or vulg. ཚད་པ་ནས་ཐེབས་པ to be struck by the heat, to receive a sunstroke; also to be taken ill with dysentery. ཚད་སྐྱེས *tshad-skyes*=རྔུལ *rṅul* sweat, perspiration (*Mṅon.*);

Digitized by Google

ཚད་སྐྱོབ *tshad-skyob*=གདུགས *gdugs* an umbrella (that protects from the sun's heat) (*Mñon.*). 2. morbid heat of the body, fever, ཚད་པ་ནག་གཉིས tertian fever (*Schtr.*); ཚད་པའི་ནད *tshad-paḥi-nad* fever, but also dysentery (*Jä.*).

ཚད་པའི་ཤིང་ *tshad-paḥi-çiñ*=སྟག་པ་ཤིང་ *stag-pa çiñ* the birch tree.

ཚད་འབུ *tshad-ḥbu* grasshopper, locust (*Sch.*)

ཚད་མ *tshad-ma* प्रमा, मान, मात्रा the measure, a rule, model, argument; ཚད་མ་རིག་པ *tshad-ma-rig-pa* or གཏན་ཚིགས་རིག་པ *gtan-tshigs rig-pa* the science of Pramāṇa *i.e.*, evidence. ཚད་མ་ཉམས་པ་དེ་མི་འགྱུར་བ perfect measure, proof, evidence, so that there may not be any deception (*Ya-sel.*); ནོར་འཁྲུལ་མེད་པ *nor-ḥkhrul med-pa* without mistake. ཚད་མ་ མང་པོ་ལུང་བསྟན་བྱུང་བ་གཉིས:—(1) ལུང་ཡོད་པ་ཅེས་གྲགས་པ ऐतिह्य [tradition]*S.*; (2) མཐངས་(ཀུན་)ཀྱིས་ཚོར་བ *mthañs* (*kun*)-*kyis tshor-wa* प्रतिभा. ཚད་མ་མཁན *tshad-ma-mkhan* or ཚད་མ་པ *tshad-ma-pa* dialectician (*Cs.*); ཚད་མ་འགྲེལ་བ *tshad ma-ḥgrel-wa* commentary to a logical work (*Cs.*).

ཚད་མ་སྡེ་བདུན *tshad ma-sde-bdun* title of a work on logic by Acharya Dharmakirtti སློབ་དཔོན་ཆོས་ཀྱི་གྲགས་པས་མཛད་པའི་ཚད་མ་སྡེ་བདུན་དང་ the seven classes of Pramāṇa by Acharya Dharma Kīrtti (*A. 33*).

ཚད་མར་རུང་བའི་ཟླ་གྲོགས *tshad mar-ruñ-waḥi zla-grogs* प्रमाणिक सहायक [help of authorities]*S.*

ཚད་མེད་དགེ *tshad-med-dge* अप्रमाणाभ=the second mansion of the third Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་འོད *tshad-med-ḥod* अप्रमाणाभ immeasurable light; n. of the second mansion or stage of the second Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་གསུམ *tshad-med-gsum* the three immensely great and important virtues:—བྱམས་པ मैत्री love; སྙིང་རྗེ करुणा compassion, mercy; དགའ་བ मुदिता joy. The term seems also to comprise the virtue of བཏང་སྙོམས or उपेक्षा indifference both to pleasure and pain.

ཚད་ཟླ *tshad-zla*=སྤུན་ཟླ *spun-zla* a brother: ཚད་ཟླ་གཅིག་ཡོད་པ་ཁོ་ཚོང་བྱེད་དུ་འོངས་པའི་སྐབས་ན I had a brother who on the occasion of having come to transact business (*A. 50*).

ཚད་ཡངས་པ *tshad-yañs-pa* spacious, commodious in reference to houses, &c. (*Ḥbrom. 131*).

ཚད་ཡས *tshad-yas* असंख्य, वेमन [1. a particular high number. 2. a loom, weaver]*S.*

ཚན *tshan* 1. a party, a band: ཚོང་པ་ཚན་གཅིག་དང་འགྲོགས་ནས་ཕྱིན་པས he proceded in the company of a party of traders (*A. 47*); གྲུ་ཡས་འགྲོན་པོ་ཚན་གཅིག་ཁྱེར་ནས་སོང་ the boat proceeded taking a party of passengers (*A. 67*). 2. or ཚན་མོ *tshan-mo* adj. hot, warm; ཆུ་ཚན hot water, warm water, ཁ་ཟན་ཚན་མོ warm food; ཚན་ནད in *W.* fever; ཚན་ར hot, the sensation of heat. 3.=ཚ་བོ descendant, relation: ཕ་ཚན cousin by the father's side; མ་ཚན by the mother's side *C.*; ཕ་ཚན =ཕ་སྤུན *pha-spun*; ཁུ་ཚན=ཁུ་བོ. 4. series, order, class, རྗེ་ཚན id.; བཞི་ཚན a set of four, class of four things; དྲུག་ཚན་དུ་བྱེད་པ to put together in groups or sets of six (*Mil.*); དོན་ཚན a certain class of ideas (*Schf.*). 5. as termination of certain collective nouns: གཉེན་ཚན, ཉེ་ཚན kindred, relations ཉེ་ཚན་བདུད་ཀྱི་བགོར་འདེབས་ཡིན relatives are devil's procrastinators. 6. ཡུལ་ཚན part, of a country, district (*Tā. 90, 80*). 7. or ཚན་པོ many, a number of: ཚན་གྲངས *tshan-grañs* a great number or variety of things

Digitized by Google

(*Yig. 127*); སྐྱེ་བོ་ཚན་པོ nobleman, a great-man (*A. 127*); ཚན་པོ་ཆེ *tshan-po-che* a great many, good deal: ངས་ཁོ་ལ་དམག་འཐབ་ནས་ཕྱིར་བསྡོགས་ན་སྐྱེ་བོ་ཚན་པོ་ཆེ་སྡུག་ལ if by fighting I make him retreat, a large number of men will get into misery (*A. 87*). ཚན་ཅན *tshan-can* not scanty.

ཚནྡོ *tshando*=ཕྲེང་བ *phreṅ-pa* garland, rosary (mystic) (*K. g.* ཕ, *26*).

ཚབ *tshab* a deputy, representative, proxy: ཁོ་ལ་ཚབ་ཡོད he has got a representative; in reference to a thing, equivalent, substitute; དེས་ཚབ་རུང་ it may be replaced by this; ཚབ་རུང་ངམ་སྙམ་ this may perhaps be used as a substitute (*Vai. sṅ.*); ཚབ་བྱེད་པ to represent, supply the place of; ཚབ་སྒྲུབ་པ *tshab-sgrub-pa* to give a substitute for, to replace a thing. རྒྱལ་ཚབ or སྐུ་ཚབ representative of a superior, delegate, commissioner, agent; རྒྱལ་ཚབ viceroy, regent; especially applied to the regent who rules Tibet in the minority of the Dalai Lama, who is also styled སྐྱབས་བུ་ཚབ adopted child, foster-child; མི་ཚབ acc. to *Schtr.* negotiator, mediator; hostage; ཚབ་འཇུག *tshab-ḥjug* substitute; replacing: ཚབ་འཇུག་མིང་རྫུན་པ་འཇོག་མི་རུང a representative under a false name should not be put (*Rtsii. 61*). ཚབ་ཏུ *tshab-tu* instead of, in the place of: མར་མེའི་ཚབ་ཏུ instead of a lamp, for a lamp; ཚབ་ཚུབ *tshab-tshub* 1. with བྱེད་པ to be ruffled, disturbed, agitated: སེམས་ཚབ་ཚུབ་བྱེད་པ to become agitated in mind. 2.=ས་སྲོས *sa-sros* or ས་རུབ *sa-rub* dusk: ཉིན་གཅིག་ནམ་ཚབ་ཚུབ་ཙ་ན one evening as soon as it became dusk (*A. 137*). སྨྱོ་ཚབ་ཚུབ *smyo-tshab-tshub*= temporary insanity, occasionally becoming mad.

ཚབས *tshabs* an intensive usually conjoined with ཆེ=very great, very much: སྡིག་པ་ཚབས་ཆེ་བར་འགྱུར it proves a very great sin· མགོ་ཡུ་འཁོར་ཚབས་ཆེ་ན when much dizziness supervenes, ཚབས་ཆེན *tshabs-chen* or ཚབས་ཅན deeply, dangerously; ནོངས་ཚབས་ཅན sinning heinously. རྐུ་མ་ཚབས་ཆེ་བ *rku-ma tshabs-che-wa* a daring robbery; རྐུན་མ་ཚབས་ཆེན *rkun-ma tshabs-chen* a desperate thief or robber; ན་ཚ་ཚབས་ཆེན a serious illness or disease; སྐད་ཆ་ཚབས་ཆེན very bad news; མི་ཚབས་ཆེན an unscrupulous man.

ཚམ་ཚུམ *tsham-tshum* or ཚམ་ཚོམ *tsham-tshom* doubt, hesitation, shrinking; ཚམ་ཚུམ to feel doubt, hesitate, draw back. ཚམ་ཚུམ་ཅན *tham-tshum-can* or ཚམ་མེ་ཚོམ་མེ doubtful, wavering, undecided; ཚམ་དུམ a shrinking attitude; ཚམ་ཚོམ་མེད་པ ཐག་ཕྱིན courageous, intrepid, daring.

ཚར *tshar* 1. occasion, instance; ཚར་གཅིག =ལན་གཅིག once (*Mṅon.*); ཚར་གཉིས twice; ཚར་གཅིག་ལ=སྐད་ཅིག་ལ *srib-gcig-la* in one moment. 2. rosary, a garland.

ཚར་བ *tshar-wa* = རྫོགས་པ or ལས་གྲུབ་པ (*Mṅon.*) to fulfil, to finish; as sbst.= fulfilment, accomplishment, doing a work completely; ཚར་ཕྱིན=ཐར་ཕྱིན་ to have done a thing thoroughly, to go to the furthest limit; ཚར་ཚར *tshar-tshar*=རྫོགས་རྫོགས་པར་དུ to the stage of completion; ཚར་ཁད *tshar-khad* =རྫོགས་པ་ཁད (*Mṅon.*). ཚར་སིན *tshar-sin* ཐག་ཐམ finish, completion.

ཚར་གཅོད་པ *tshar-gcod-pa* to annihilate, to completely destroy, to put an end to: རྩོད་པ་ཚར་གཅོད་མ་བྱེད་པ not putting an end to controversy (*Ḥbrom. 39*).

ཚར་བོང་ *tshar-boṅ* n. of an officinal plant: མགྲིན་པ་དང་གློ་ནད་སེལ cures disease of the gullet or lungs.

ཚལ *tshal* ཐང, ཐང grove, a garden, park; སྐྱེད་མོས་ཚལ id.; མེ་ཏོག་གི་ཚལ flower-garden; ཚལ་ལས་ཀྱི herb-garden. སྐྱིད་མོས་ཚལ *skyiḍ-mos tshal* pleasure-grove; ཚལ་དེ་ལའི་དེ་ཉིད་བ་ཆེ *tshal*

Digitized by Google

ñe-waḥi rin-po-che is the ideal of a garden the possession of which gives to a *Cakravartti Rāja* many peculiar advantages, in consequence of which it is called, fig. उपवन; བཻཌཱུར་ཡའི་ཚལ *Vai-duryaḥi tshal* the grove where lapislazuli is found in abundance, ཤིང་ཏ་ལ་པ་ཏིན་ཏུ་ཀའི་ཚལ thickets of the tree called *tala patintu-ka*; ཙ་ཏྲ་ཐ་པའི་ཚལ, ཙ་ཏྲ་ར་དཔའི་ཚལ and ཙ་ཏྲ་ཀ་གི་ཚལ are said to exist in the abodes of the four guardian kings *i.e.*, the *Catur Mahārāj Kayikā deva* (*K.* n. of *d.* ང, *71*). ཚལ་ཆོས་ལུང་རྫོང་ *Tshal chos-luṅ rdsoṅ* a fort in the district of Tshal situated to the west of Lhasa (*Ṛtsii.*).

ཚལ་པ *tshal-pa* 1. a native of Tshal 2.=དུམ་བུ a piece, chip, splinter; a patch. ཚལ་བ *tshal-wa* pieces: རི་རབ་ཚལ་བར་བཤགས་ནས having torn mount Sumeru into pieces (*A. 17.*); རས་ཚལ་པ a piece of rag; ཚལ་བ་བརྒྱར་གས it was torn in a hundred pieces. ཚལ་བུ *tshal-bu* small chip, a bunch of flowers, a lock of hair (*Jä.*).

ཚལ་བོག་པ *tshal-bog-pa*=དྲོ་བཏབ་པ *dro-btab-pa* to make a morning-halt on a journey for taking a meal.

ཚལ་མ *tshal-ma* vulg. for དྲོ་ཟས *dro-zas* breakfast: ཚལ་མ་ཟ་བ to eat break-fast, ཚལ་མ་ཟ་བ་གྲོགས breakfast companions. ཚལ་མའི་ལམ *shal-mahi-lam* or ཚལ་ལམ or ཚལམ half-a-day's journey, as Tibetans generally travel till midday as one morning's journey.

ཚལ་སེ *Tshal-se* n. of a village in the district of *Stod-luṅ mtshur-phu* (*Ṛtsii.*).

ཚས *tshas* 1. used in *W.* for ཚལ a garden; ཚས་ཞིང garden-bed, ཚས་པ་ gardener. 2. of a woman in child birth (*Jä.*).

ཚི་གུ *tshi-gu* or ཚིག་བུ=ཚི་གུ अस्थि the kernel or nut contained in a stone-fruit; ཁམ་བུའི་ཚི་གུ the stone of an apricot; ཚི་ཅན *tshi-can* stone-fruit.

ཚི་བ *tshi-wa* in *C.*, filth, viscous sticky matter, esp. clammy dirt, *e.g.*, in the wool of sheep; ཚི་དམར་པ solid dirt; ཚི་བ་ཅན sticky, clammy, filthy.

ཚིག *tshig* वाचो, वाक् 1. a word; a remark, a speech: འདྲི་བའི་ཚིག an interrogative word; ཚིག་སྦྱོར་བ to connect or arrange words; the order in which words are to be placed; ད་ལྟར་གྱི་ཚིག the present tense; ཚིག་ལ་མཁས་པ skilful in selecting words (*Cs.*); བདེན་ཚིག truth, བརྫུན་ཚིག falsehood, ཚིག་གི་མཚོན་ཆ *tshig-gi mtshon-cha* words which hit at the heart, *i.e.*, which give pain or offence (*Ṛtsii. 7*). ཚིག་གྲོགས *tshig-grogs* an auxilary word, a helping word; ཚིག་རྒྱན *tshig-rgyan* वाक् word used to emphasize. Acc. to Buddhists words are of seven kinds:—(1) རྒྱུའི་ཚིག, हेतु वाक्; (2) འབྲས་བུའི་ཚིག, (3) རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་ཚིག; (4) དཔེའི་ཚིག उपमा; (5) རྒྱ་བའི་མི་རིགས་པའི་ཚིག; (6) རྣམ་གྲངས་ཀུན་ཞེན་བའི་ཚིག; (7) སྲིད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཚིག (*K. my.* ཁ, *345*). ཚིག་ཀྱལ་བ་སྤོང་བ *tshig kyal-wa spoṅ-wa* असंबद्धप्रलापविरति abstinence from speaking unconnected or irrelevant expressions; ཚིག་ཁ་སྐོང་བ *tshig-kha skoṅ-wa* उपसंख्यान [a further enumeration]*S.*; ཚིག་འཁྲུན་ཆོད་པ *tshig-ḥkhrun chod-pa*=ཚིག་ནན་ཏན་དུ་བ to speak definitely, to give definite orders; ཚིག་གི་མཇུག *tshig-gi mjug* वाक्यशेष the last word, the conclusion of an expresion; ཚིག་གི་གཏང་རག *tshig-gi gtaṅ-rag* धन्यवाद thanksgiving words of thanks; ཚིག་གི་བདག *tshig-gi bdag* one who is skilful in speaking, a speaker, an orator; ཚིག་གི་ཕྲད *tshig-gi phrad* निपात [accidental occurrence; a grammatical term for adverbs, prepositions and conjunctions]*S.* ཚིག་ངན *tshig-ṅan* अप्रियवाक्य rebuke, unpleasant words or expression. ཚིག་ངན་སྨྲ་བ to insult, abuse; ཚིག་ངན་སྨྲ་བ་ལ་ཉེས་དང་འགྱོད speaking unpleasant words produces

Digitized by Google

quarrels with friends; foolish speech; ཚིག་འཆལ, ཚིག་འཆལ་བ་བས་ཀུན་གྱིས་འཕྱ lightly speaking brings on scoffing, makes one ridiculous. ཚིག་འཇམ་ལྡན *tshig-hjam-ldan* as met. = a parrot (*Mṅon.*). ཚིག་ལྡབ *tshig-ldab* redundancy; one who repeats the same word or expression twice over or more (*Mṅon.*). ཚིག་སྡུད་པ *tshig-sdud-pa* समास combination of words, compound word. ཚིག་བླ་དྭགས *tshig bla-dwags* अधिवचन [denomination] *S.* ཚིག་འབྲུ་སྦྱོར་བ *tshig-hbru sbyor-wa* पदबन्धन, वर्णबन्धन to put together letters and syllables: ཚིག་འབྲུ་བཟང་པོ *tshig-hbru bzaṅ-po.* ཚིག་མཚམས་ལ་སྦྱར *tshig-mtshams-la sbyar* बन्धपद [the syllable after which the separated part of a compound word occurs] *S.* ཚིག་རྫུན *tshig-rdsun* untruth. falsehood, lie: ཚིག་རྫུན་སྨྲ་བས་དོན་མི་འགྲུབ by speaking untruth one's object is not gained, it is lost. ཚིག་གཞི *tshig-gshi* basis of a word, expression or speech. ཚིག་གཞི *tshig-gshi* also = ཚིག་གི་སྙིང or ཚན་པ the chief items or articles in a treaty or agreement or document (*Rtsii.*). ཚིག་ཟུར་གཉིས་སུ་སྦྱར *tshig-zur gñis-su-sbyar* समासोक्ति [a secondary sense hidden in the obvious one] *S.*

ཚིག་ཉམས *tshig-ñams* = ལྐུག་པ *lkug-pa* a dumb mute person; one who cannot express himself well (*Mṅon.*).

ཚིག་བརྟབས *tshig-rtabs* निरस्त [refuted, disallowed] *S.*

ཚིག་ཐ་དད *tshig-tha-dad* उत्तर [answer] *S.*

ཚིག་དོར་བ *tshig-dor-wa* = མི་གནེ་བ अश्लील indecent language.

ཚིག་མདའི་མགོན་པོ *tshig-mdahi mgon-po* an epithet of Indra (*Mṅon.*).

ཚིག་རྡེག *tshig-rdeg* as met. = གར་མཁན་མ *gar-mkhan-ma* a dancing girl (*Mṅon.*).

ཚིག་ལྡན *tshig-ldan* 1. an epithet of Vrhaspati the teacher of gods (*Mṅon.*). 2. one who is skilful in speaking.

ཚིག་རྩུབ *tshig-rtsub* पारुष्य harsh words, rude or rough language, unpleasant expression: ཚིག་རྩུབ་སྨྲ་བས་དགྲ་བོ་འགུགས by speaking a rough word (one) invites enmity. ཚིག་རྩུབ་སྨྲ་བ་སྤོང་བ *tshig-rtsub smra-wa spoṅ-wa* पारुष्यात् प्रतिविरति abstinence from using rude or rough expressions (*M. V.*).

‡ ཚིག་གུ = ཚི་གུ a stone or kernel of a fruit.

ཚིག་པ *tshig-pa* 1. to burn, to give intolerable pain. རི་རྒྱུད་འབར་བས་ཚིག་པ་ཡང་། མེ་ཡིས་ཀྱང་ནི་གདུང་བར་བྱ (*K. g.* ཀ, *369*). 2. subst. anger, wrath, rage. ཚིག་པོ *tshig-po* adj. burnt, overbaked; ཤ་བག་ལེབ་སོགས་ཚིག་པ burning of meat, bread, etc. ཚིག་མར butter added to anything that is being roasted that it may not be singed (*Rtsii.*).

ཚིག་མ *tshig-ma* a sinew, tissue.

ཚིགས *tshigs* 1. sometimes དུས་ཚིགས ग्रन्थि a joint, knuckle; tissue or muscle between two joints; ཚིགས་ན pain in the joints; ཚིགས་འབུད་པ to put out of joint, to dislocate, to sprain; ཚིགས་འཛུག་པ to reduce a dislocated joint; ཚིགས་ཁེབས *tshigs-khebs* ornament worn above the wrist or elbow, also finger ring སོག་ཚིགས knot of a stalk of corn or straw; སྨྱུག་ཚིག *smyug-tshig* knot of a cane (*Cs.*). 2. anything that connects, a joining, junction, link; also interlude: དུས་ཚིགས or ཚིགས་ཐུན that which joins times of occupation, *i.e.*, a holiday; རྒྱུ་ཚིགས་འབྲས་བུ conjunction of cause and effect; ཚིགས་ལྡན་པ reasonable, logical; ཚིགས་ལྡན་མ an intellectual reasonable woman. 3. metrical division, or rather, metrical connection, train of verses; and

hence, simply, a verse: ཚིགས་བཅད་པ *tshigs bcad-pa* to compose verses; ཚིགས་སུ་བཅད་པ་བརྒྱ་པ *tshigs-su bcad-pa brgya-pa* पद्यशतक; a poem of one hundred *Çloka* by *Acarya* Vararuchi (*Tan. d.* ཀེ, *180*); ཚིགས་སུ་བཅད་པའི་མདོད་ཅེས་བྱ་བའི་ལེགས་བཤད n. of poem by *Ācārya* Sūryagupta (*Tan. d.* ཀོ, *180*); ཚིགས་སུ་སྦྱར་བ *tshig-su sbyar-wa* to compile verse.

ཚིགས་སྦྱོད *tshigs-sbyod* पञ्चेक [a Brahman]*S.*

ཚིགས་མ *tshigs-ma* किट्ट sediment, residue, dregs, husks, chaff.

ཚིགས་བསྔང་བ *tshigs-bsun-wa* the ceremony of *Bdun-tshigs bsun-wa* at the forty-ninth day of a person's death.

ཚིགས་རོ *tshigs-ro*=ཚིགས་མ *tshigs-ma* (*Jä.*).

ཚིང་ག *tshin-ga* (སྨན) किमुल्गी n. of a medicinal drug.

ཚིན *Tshin*=China (*Grub.* ཆ, *1*).

ཚིམ་པ་མེད *tshim-pa-med*=དཔའ་བོ hero, champion (*Mnon.*).

ཚིམ་པ *tshim-pa* तर्पण, सन्तोष to be contented, satisfied, satiated, consoled; also, as adj. frq.: ཁྱོད་ཚིམ་པར་གྱུར he was satisfied, བུ་མོ་ལ with the girl; ཚིམ་པར་བྱེད་པ to satisfy, ཚིམ་པའི་ངག་འཇམ་པོ the soothing speech which appeases. ཚིམ་བྱེད་སྐྱེས *tshim-byed-skyes* चान्द्रमसायन [the lunar motion]*S.* ཚིམ་བྱེད་མ *tshim-byed-ma* a name of the lunar mansion Pusyā (*Mnon.*) acc. to some=སེང་གེ the lion of the zodiacal sign.

ཚིམ་བྱེད་དམར *tshim-byed-dmar*=གུར་གུམ saffron (*Mnon.*).

ཚིམ་མེད *tshim-med*=དང་ཀ་བདེ་བ or སྤོད་རི (*Mnon.*).

ཚིར *tshir* in order, course, succession, in turn.

ཚིར་བ *tshir-wa* v. འཚིར་བ.

ཚིལ *tshil*=ཞག or སྐམ་ཞག fat (not melted) ཚིལ་བུ id.; ལུག་ཚིལ mutton-fat, ཕག་ཚིལ pork-fat, bacon; ཁོག་ཚིལ, སྙིང་ཚིལ suet, lard; ཕྱི་ཚིལ bacon-fat; སྦྲ་ཚིལ wax (*Jä.*) ཚིལ་ཁུ *tshil-khu* liquid fat, melted fat (*Pth.*); ཚིལ་གོང *tshil-gon* मांसमेद, the fat of the breast; ཚིལ་ཅན *tshil-can* or ཚིལ་ལྡན fatty, fat. ཚིལ་ཆེན *tshil-chen* human fat (*Sman*); ཚིལ་མེད *tshil-med* lean; ཚིལ་མར *tshil-mar* melted fat or lard (*Btsii.*); ཚིལ་རོ *tshil-ro* remains of lard after melting.

ཚིས *tshis* 1. acc. *Jä.*: prob. secondary form of *rtsis*. 2.=སོ་ནམ་གྱི་ལས *so-nam-gyi las* work of husbandry. 3. ཚིས་སུ *tshis-su*= གྲོགས་སུ་ *grogs-su* in friendship: ཨམ་ཅང་ནམ་གྱིད་ཀྱི་ཚིས་སུ་ཅི་འགྲོ་བྱེད (*A. 133*).

ཚུ *tshu*, as *Jä.* remarks, the contrary of ཕ *pha*, a root signifying hitherward, on this side; ཚུ་ཁ *tshu-kha* this side (prob. for ཚུར་ཁ *tshur-kha*); ཚུ་བི *tshu-bi* one of this side, ཕ་བི *pha-bi* one of the other side (*Cs.*); ཚུ་རོལ *tshu-rol*=ཚུ་ངོས this side (opp. to ཕ་རོལ *pha-rol*); ཚུ་རོལ་ན *tshu-rol-na* adv. on this side, postp. with genit. ཚུ་རོལ་དུ this way, to this place; ཚུ་རོལ་ནས *tshu-rol-nas* from this side; ཚུ་རོལ་པ *tshu-rol pa* one on this side, one belonging to this (our) party; ཚུ་རོལ་འགྲོད walks on this side or this way.

ཚུ་ཧུ *tshuhu* [prob. Chinese, for the Tibetan སྐྱུ་རུ *skyu-ru*, acc. to some=vinegar, acc. to others: a pulpy product prepared from various kinds of fruits mixed with vinegar, sugar, and spices, and having been left to ferment is used as a condiment] *Jä.*

ཚུག་ས *tshug-sa*, v. next para.

Digitized by Google

ཚུགས *tshugs*=སྣང་བ བཟུགས, the shape or form of an image or statue, constructive form: སྐུ་ཡི་ཚུགས་ལེགས་པ *sku-yi tshugs legs-pa* (*Jig. 13*) the appearance or form of his person (or of an image) is good; ཚུགས་པ་མེད་པ་བཟུགས ill proportioned, ugly.

ཚུགས་པ *tshugs-pa* 1.=མ་འཚོང་ལ stage or station; རྒྱ་ཚུགས Chinese mail stage; ཚུགས་ཁང་ or ཚུགས caravansary, or merely a level open place near a village, where travellers may encamp, or where public business is transacted. 2. vb. to do one harm, to hurt, to inflict, mostly with a negative: བར་ཆད་མ་ཚུགས་པར *bar-chad ma-tshugs-par* without having hurt me (*Mil.*); ང་ལ་མེ་དང་ནད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་པ fire, disease, etc. can do me no harm (*Jä.*).

ཚུད་པ *tshud-pa* 1.=འཚུད་པ: ཕུན་རིང་དུ་ལམ་དུ་ཚུད་པར་འཛུག་ལག་ཁང་ (*A. 126*). 2. to dig; ཚུད་མོ་མཁན *tshud-mo-mkhan*=རྐོས་མཁན *rkos mkhan* a digger, excavator.

ཚུན *tshun*=ཚུ or ཚུར here, on this side: མཚམས་ཚུན་ལ this side of the boundary. When with ཆད or ཆད or with ལ signifies: within, by, up to, so far as; post. c. accus.: རབས་བདུན་ཚུན་ཆད within seven generations; སང་ཉིན་གྱི་ཉིན་གུང་ཚུན་ལ by noon of tomorrow (*Glr.*); བྱིས་པ་ཕྲུ་གུ་མོ་ཚུན་ཆད including the children, not even the children being excluded (*Jä.*).

ཚུབ་མ *tshub-ma* or འཚུབ་མ *htshub-ma* a storm: ཁ་ཚུབ a snow-storm; བུ་ཚུབ gust of wind, ལྷ་འདྲེའི་བུ་ཚུབ *lha hdrehi bu-tshub* whirlwind; fig. ཕྲག་དོག་གི་ཚུབ་མ a violent fit of envy; སེམས་ཚུབ trouble of mind (*Cs.*); ཚུབ་ཆེབ *tshub-cheb*=རླུང་ཚུབ *rluṅ-tshub* a gale, hurricane; རྒྱ་མཚོ་དཔའ་ཡ་གཡོག་ཅིག་བྱེད་ཚར་ནས་ཚུར་ཚུལ་མང་ཆེ་བྱུར (*A. 95*).

ཚུར *tshur* hither, to this place, hitherward (opp. to ཕར *phar* thither), ཚུར་ཤོག *tshur-çog* come hither, come here! ཚུར་ལོང་བ *tshur-hoṅ-wa* to return home (*Pth.*), ཚུར་ལ་ཉོན *tshur-la ñon* listen here, to this (*Ja.*) ཚུར་ཀ *tshur-ka* or ཚུར་ཁ on this side, this side of the river-bank, declivity, etc.; ཚུར་ལོག་པ a returning, ཚུར་ཕྱོགས this direction.

ཚུར་རྒོལ *tshur-rgol* plaintiff (*Yig. 16*).

ཚུར་མོ *tshur-mo* or མཚུར་མོ *mtshur-mo* ཚོན་བཀབས, paint, pigment: ནག་ཚུར black-pigment; a mineral found for instance in Nubra used for dying black; སེར་ཚུར yellow-pigment, དམར་ཚུར red-paint.

ཚུལ *tshul* ཐབས, ལུགས 1. method, manner, fashion, way of doing anything: ཁྱོད་ཀྱིས་ཇི་ལྟར་ཚུལ་དུ་འདོད་ཡོང་ in whichever way you may desire; ཁྱིམ་བདག་བསོད་ནམས་ཀྱིས་ཇི་ལྟར་འཕྲོ་བའི་ཚུལ་དུ་རྟགས་བཞག་དགོས་ he shall be rewarded according to the manner in which he has fulfilled those duties which were entrusted to him; སྐད་ཆ་མཐོན་པོ་རེད་ཚུལ་ཡོད this way of speaking is high flown speech; ཚུལ་བཅོས་པ to put on a manner, to assume a style. also=to mimic; ཚུལ་བཅོས་མཁན *tshul-bcos mkhan* a hypocrite, mimicker. ཚུལ་མ *tshul-ma*=བཙུན་མོ *btsun-mo* a nun, བཙུན་མོ་དང་ཚུལ་མ a nun who is of good character (*J. Zaṅ.*). གནས་ཚུལ *gnas-tshul* and སྣང་ཚུལ *snaṅ-tshul* being and appearing, philosophical terms for reality and semblance; གཏོང་ཚུལ *gtoṅ-tshul* the way of giving, *i.e.*, a certain quantity given, a dose; ཚུལ་དེ་ཁོ་ནས *tshul de-kho-nas* by that very same way of proceeding; hence ཚུལ་གྱིས *tshul-gyis*=in consequence of, by means of; སྣང་སྨྲས་པའི་ཚུལ *snaṅ smras-pahi tshul* the character of his last speech (*Dzl.*); རྒྱ་བོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཚུལ *rgya-bod-kyi hbrel-tshul* the mode of intercourse,

Digitized by Google

relations, between Tibet and China (*Glr.*); ཕྱག་གི་ཚུལ་དུ་ *phyag-gi tshul-du* in a way as if he were saluting (*Mil.*); ཕྱག་ཕྱག་གི་ཚུལ་དུ་བྱེད་པ to make gestures of reverence; གླང་ཆེན་གྱི་ཚུལ་གྱིས *glaṅ-chen-gyi tshul-gyis* (Buddha came down) in the shape of an elephant (*Glr.*); དད་པའི་ཚུལ་གྱིས *dad-pahi tshul-gyis* because of faith (*Pth.*). 2. way of acting, conduct, duty, course of life: སྔ་མའི་ཚུལ *sṅa-mahi tshul* your former conduct (*Mil.*); དེ་ལྟ་བུའི་དགེ་བའི་ཚུལ་དེ་ཐོས་ནས hearing such an example of virtue related (*Jä.*). Also = proper way, right method: ཚུལ་དང་མཐུན་པ *tshul-daṅ mthun-pa* orderly, regular; བརྒྱ་ལ་ཚུལ་མཐུན་རེ་ཙམ་འབྱུང་ན if but once in a hundred cases something sensible is uttered; ཚུལ་མེད irregular, unjust; ཚུལ་ལས་ཉམས *tshul-las-ñams* growing remiss in one's conduct. 3. species, kind: ནད་ཚུལ *nad-tshul* species or kind of disease; ཟས་ཚུལ *zas-tshul* species of food (*Jä.*). 4. joined to the root of a verb in W = when: མཐོང་ཚུལ *mthoṅ-tshul* when or as he saw.

ཚུལ་ཁྲིམས *tshul-khrims* शील, शील religious or moral behaviour; moral law; regular duties, monastic vow, moral observances: ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་དྲི་ངད་དང་ལྡན་པ *tshul-khrims-kyi dri-ṅad-daṅ ldan-pa* one possessed of high and pure moral conduct; ཚུལ་ཁྲིམས་ཅན bound by monastic or moral vows (*Sch.*); ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ *tshul-khrims-kyi pha rol-tu phyin-pa* शील पारमिता the highest moral purity (v. ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བདུན); ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ *tshul-khrims-kyi phuṅ-po* शीलस्कन्ध aggregate of moral laws; ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་བསླབ་པ *tshul-khrims-kyi bslab-pa* अधिशील one of the three kinds of བསླབ་པ (*M. V.*) [higher morality]*S.*; ཚུལ་ཁྲིམས་འཆལ་བ *tshul-khrims hchal-wa* दुःशील immorality; ཚུལ་ཁྲིམས་འཇིག་པ *tshul-khrims hjig-pa* to break one's vows or moral purity; ཚུལ་ཁྲིམས་ཉམས་པ *tshul-khrims ñams-pa* शीलविपन्न one who is immoral; ཚུལ་ཁྲིམས་གཏེར *tshul-khrims-gter* an epithet of Buddha (*Mṅon.*); ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་བྱུང *tshul-khrims las-byuṅ* शीलमय [of good moral disposition]*S.*; ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་བྱུང་བའི་བྱ་བའི་དངོས་པོ *tshul-khrims las byuṅ-wahi bya-wahi dṅos-po* शीलमयपुण्यक्रियावस्तु virtuous action relating to morality; ཚུལ་ཁྲིམས་སྲུང་བ *tshul-khrims sruṅ-wa* to keep vows, to guard one's conduct.

Syn. ཚངས་སྤྱོད *tshaṅs-spyod*; ཐངས་པར་སྤྱོད *thaṅs-par-spyod*; གཙང་བར་སྤྱོད *gtsaṅ-war-spyod*; ལེགས་པར་སྤྱོད *legs-par-spyod*; སྡོམ་པ *sdom-pa* (*Mṅon.*).

ཚུལ་མིན་སྨྲ་བའི་ཚིག the words of an unscrupulous man, expressions or assurances of a dishonest insincere man (*Mṅon.*).

ཚུལ་བཞིན་པ *tshul-bshin-pa* 1. adv. ཚུལ་བཞིན་དུ *tshul-bshin-du* mannerly. 2. दाम्भिक one who assumes fine airs, shows himself as if very great or high. ཚུལ་བཞིན་མིན *tshul-bshin-min* irregular, improper.

ཚེ I: *tshe* 1. sbst. time, in a gen. sense, but rarely heard in colloq. ཕྱིན་པའི་ཚེ *phyin-pahi tshe* at the time of starting. Hence ཚེ is often used in mod. lit. as = when: ཡོད་པའི་ཚེ *yod-pahi-tshe* when it is, when it was; གང་གི་ཚེ *gaṅ-gi-tshe* at which time, when, དེའི་ཚེ *dehi-tshe* at that time, then; definite time is rendered by དུས *dus* not by ཚེ.

ཚེ II: आयुः life, but chiefly in an abstract sense, སྲོག *srog* being the proper term for physical life; nevertheless we find ཚེ་རིང long life, ཚེ་འདི *tshe-hdi* this, the present life, ཚེ་ཕྱི་མ *tshe-phyi-ma* a future period of life; ངའི་ཚེ་ལ་གནད་ཆད་ཚང my life is in danger. མཐའ་མེད་པའི་ཚེ is the proper term by which to render: "eternal life."

Digitized by Google

འདི་ཕྱི abbr. of ཚེ་འདི and ཚེ་ཕྱི་མ. ཚེ་སྔ་མ *tshe-sña-ma* an earlier period of existence, a former life relative to the transmigration of souls (*Jä.*).

ཚེ་སྐབས *tshe-skabs* समय; v. སྐབས *skabs*.

ཚེ་གཅིག་ལུས་གཉིས *tshe-gcig lus-gñis* a worm which is used as a curative in plague: གཉན་ནད་འཇོམས་པར་བྱེད *gñan-nad ḥjoms-par-byed*.

ཚེ་མཆོག་གླིང *Tshe-mchog-gliṅ* n. of a palace with a monastery and park situated on the southern bank of the river Kyi-chu near Lhasa, the residence of one of the four incarnate lamas of Lhasa (*S. Kar. 180*).

ཚེ་གཉིས་པ *tshe-gñis-pa* of an amphibious nature (*Cs.*)

ཚེ་ལྟོགས *tshe-ltogs* a poor starving vagrant, beggar *W.* (*Jä.*)

ཚེ་མཐའི་མདོ *tshe-mthaḥi-mdo* n. of a *Sûtra* in which the length of life in the six states of existence is explained (*K. d.* ཀ, *218*). ཚེ་འཕོ་བ་ཉེ་བར་འགྱུར་བ་བསྟན་པའི་མདོ (*K. d.* ཀ, *228*) *Sûtra* on the transmigration of the soul, etc.

ཚེ་དང་ཡེ་ཤེས *tshe-daṅ ye-çes* आयुर्ज्ञान longevity and spiritual knowledge.

ཚེ་མདངས *tshe-mdaṅs* = བྱད་མདངས *byad-mdaṅs* healthy appearance, fresh complexion.

ཚེ་མདོ་ཚེ་གཟུངས *tshe-mdo tshe-gzuṅs* the *dhâranı* for longevity (*K. g.* ཀ, *200*).

ཚེ་འདབ *tshe-ḥdab* as met. = death (*Mṅon.*).

ཚེ་ལྡན *tshe-ldan*, or ཚེ་དང་ལྡན་པ *tshe-daṅ ldan-pa* 1. आयुष्मान्, आयुष्मत् an address of veneration such as venerable, his holiness; a general title of address for monks who observe the rules of *Vinaya* as well as for *Bodhisattvas*, *Arhats*, etc. Applicable to living men and used in writings; the title for dead persons being ཚེ་ལས་འདས་པ *tshe-las ḥdas-pa*. 2. कण्टकारि, जीवान्तक a plant.

ཚེ་པད *tshe-pad* the shrub *Ephedra saxatilis*, with red berries which are said to be roasted and pulverized to give greater pungency to snuff (*Jä.*).

ཚེ་དཔག་ཏུ་མེད་པ *tshe dpag-tu med-pa* अपरिमितायुः eternal life, immortality.

ཚེ་ཕྱི་མ *tshe-phyi-ma* सम्पराय, आयत्याम् next or after life.

ཚེ་འཕག་ལྷ་ཁང *Tshe-ḥphag lha-khaṅ* n. of a temple in the court-yard of the great Ramochhe shrine in Lhasa.

ཚེ་འཕེལ་རྩས *tshe-ḥphel-rtsas* = དུར་བ་རྩ *dur-wa-rtsa* the *Kuça* grass (*Mṅon.*).

ཚེ་འཕོ *tshe-ḥpho* death (*Mṅon.*). ཚེ་འཕོས་པ *tshe-ḥphos-pa* च्यवनार transmigration.

ཚེ་དྭང *tshe-dwaṅ* a *Sa-ḥdag* monster.

ཚེ་ཚད *tshe-tshad* duration of life (*Jä.*).

ཚེ་ཚེ *tshe-tshe* = ར *ra* a goat (*Mṅon.*).

ཚེ་མཛད *tshe-mdsad* (*Vai. kar.*) an appendage of certain gods made like a plate with fruit.

ཚེ་རབས जाति *tshe-rabs* duration of each rebirth: ཚེ་རབས་ཀྱི་བླ་མ *tshe-rabs-kyi bla-ma* a lama always reborn as a lama. ཚེ་རབས་བརྗེ་བ *tshe-rabs brje-wa* = ཚེ་འཕོ་བ जातिपरिवर्त transmigration. ཚེ་རབས་ཐམས་ཅད་དུ་མངོན་དུ་ཕྱུང་བ་ཐམས་ཅད जातिमित्रुत्व प्रव्रज्या one of the 18 unmixed attributes of a Bodhisattva (*M. V.*).

ཚེ་རིང *tshe-riṅ* or ཚེ་རིང་བ *tshe-riṅ-wa* 1. long life: ཚེ་རིང་བའི་རྒྱུ་ནི་གཉིས་ཏེ *tshe-riṅ-waḥi rgyu-ni-gñis-te* the causes of longevity are two (abstinence from taking life and giving food and drink abundantly to all about one's self). རྒྱལ་བ་དང་ཚེ་རིང་བར་ཤོག་ཅིག victory and long life be to you! 2. common as a personal name.

Digitized by Google

ཚེའི་རིག་བྱེད་ *tshehi rig-byed* आयुर्वेद the science of preserving and prolonging life; ཚེ་ཡི་རིག་བྱེད་པ་ *tshe-yi rig-byed-pa* a physician.

ཚེ་རེ་ *tshe-re* 1. each life; ཚེ་རེ་ལ་ *tshe-re-la* in each life or period of existence. 2.=ཚེར་ཀ *tsher-ka*.

ཚེ་ལོ་ *tshe-lo* the period of existence, or of human life particularly. Also=a year.

ཚེག *tsheg* 1. the point separating syllables, also ནག་ཚེག *nag-tsheg*. ང་ཡིག་མ་གཏོགས་ཡིག་ཤད་བར། ཚེག་མེད་དེ་ཐོགས་ཤིན་ཏུ་འདར it should be particularly noted that the syllabic dot is not used between a letter and the stop called ཤད except in the case of the letter ང *ṅa* (*Sum-rtag*). 2. crack, short sharp sound, snapping noise: ཚེག་རྒྱངས *tsheg-rgyaṅs* or ཚེག་སྒྲ *tsheg-sgra* a distant sound such as that of fire burning wood: ཇོ་བོ་བཞུགས་པའི་ཕྱོད་ཀ་ནས་ཚེག་རྒྱངས་དང་ཙར་སྒྲ from the direction where the lord resided a distant and cracking sound arose (*A. 7*). ཚེག་ཚོམ *tsheg-tshom* the sound made by mice: རྫོན་མེད་པའི་ཚེག་ཚོམ་དང་ཙ་ཙིའི་སྒྲ་ཆེན་པོ་ཞིག་བྱུང་ (*Rdsa. 9*).

ཚེགས *tshegs* or ཚེགས་པ *tshegs-pa* कष्ट, कृच्छ्र trouble, toil, difficulty; དཀའ་ཚེགས *dkah-tshegs* id.; དཀའ་ཚེགས་མེད་པ without trouble. རྐང་ཚེགས་ཆེ *rkaṅ-thegs-che* much clattering of feet ཕྲན་ཚེགས *phran-tshegs* little troubles or difficulties. ཚེགས་མེད *tshegs-med* अक्लेश without trouble: ཇོ་བོས་ཚེགས་མེད་པར་ཚར་བར་མཛད the lord finished it without difficulty (*A. 33*); ཚེགས་མེད་དུ་ཤེས knew without difficulty, learnt easily (*Hbrom.* ཁ, *3*).

ཚེགས་ཀྱིས *tshegs-kyis*=འཕྲལ་དུ or མྱུར་དུ *myur-du* quickly, soon; ཚེགས་ཀྱིས་འགྲུབ speedily executed (*Situ. 46*).

ཚེང་བར་བྱེད་པ *tsheṅ-par-byed-pa* संभग्न [to be bent or turned away]*S.*

ཚེམ *tshem* a piece of sewing; ཚེམ་པོ *tshem-po* or ཚེམ་པ *tshem-pa* a tailor; ཚེམ་པོ་འགྲོལ *tshem-po-hgrol* the seam opens, comes loose; ཚེམ་མེད *tshem-med* without a seam; ཚེམ་བུ *tshem-bu* any sewing, what has been stitched, quilted; ཚེམ་བུ་མཁན *tshem-bu-mkhan*=གོས་བཟོ་པ a milliner or dressmaker (*Mṅon.*); ཚེམ་བུ་པ *tshem-bu-pa* a tailor. ཚེམ་ཚེམ *tshem-tshem* पत्रिकाससात a patched cloth.

ཚེམས *tshems* दन्त, दश 1. resp. of སོ *so* a tooth. 2.=ལྷག་མ remainder, addition.

ཚེམས་པ *tshems-pa* 1. anything sewn. 2. to have the disadvantage, to come off a loser, not receiving a fair share (*Jä.*). ཚེམས་མེད *tshems-med* in Tsang: nothing left, without a remainder: ཚེམས་མེད་ཡིག་མ་བཞིན་གཏོང་དགོས should send (the letter) as per draft without any omission (*Rtsii.*). ཚེམས་ལུས *tshems-lus*=ལྷག་མ་ལུས་པ without remainder; ཚེམས་ལུས་མེད *tshems-lus-med* nothing left.

ཚེར *tsher* 1. ཕྱུག་ཚེར *çug-tsher*. 2.=ཚར a separate time; ཚེར་ཚེར prob. many times, repeatedly (*Jä.*).

ཚེར་ཀ *tsher-ka* also ཚེ་རེ or ཚེ་རེ sorrow, grief, pain, application (*Jä.*).

ཚེར་མ *tsher-ma* कण्टक 1. a thorn, prickle, brier: ཚེར་ཟུག་སོང I have run a thorn into (my hand, foot); ཚེར་མ་འདོན་པ to pull out a thorn; ཉ་ཚེར a fish-bone. 2. any thorn-bush, bramble, etc. ཚེར་དཀར *tsher-dkar* or ཚེར་ཕྲ buckthorn, *Hippophaes rhamnoides* (*Jä.*); ཚེར་ཐགས *tsher-thags* thorn-hedge.

ཚེར་མ་སྐྱེས *tsher-ma-skyes* पनस jack fruit.

ཚེར་མ་གདོན་པའི་གདོན *tsher-ma gdon-pahi gdon* is a frightful and evil spirit (*Mṅg. ch. 77*)

Digitized by Google

ཚེར་མའི་ཚང་ *tsher-maḥi tshaṅ* or ཚེར་མའི་ཚང་ཅན 1. also ཚིགས་མང་ *tshigs-maṅ* n. of a thorny plant. 2 = བྱ་རོག a crow, the bird of which the nest is made of thorns (*Mṅon.*).

ཚེར་ཚེར་མ *tsher-tsher-ma* n. of a kind of bee, also of a fly (*Rtsii.*).

ཚེར་ལུམ *tsher-lum* yellow raspberry in *Sikk.* (*Jä.*).

ཚེས *tshes* तिथि, वासर 1. day of the month or date, always indicated by the cardinal number, as in ཚེས་གཅིག etc., or by placing a numeral below the word ཚེས. ཚེས་བཅུ་མཆོད་པ religious service on the 10th day; ཚེས་བཅུའི་འཆམ་ཡིག programme of the religious dances performed on that occasion; ཕྱག་བྲིས་ཚེས་གསུམ་ལ་ཕུལ letter sent or written on the 3rd date; ཚེས་དགེ་བ *tshes dge-wa* = ཚེ་བཟང་པོ *tshe bzaṅ-po* auspicious day: གཟིགས་རྟེན་དུ་རེག་བཅས་ཚེས་དགེ་བར་ཕུལ presented on an auspicious date with a silk scarf for acceptance (*Yig. k. 16*). ཚེས་གཅིག *tshes-gcig*, प्रतिपद् the day after the new moon, which is always the first day of a new month; ཟླ་མཐོང་ *zla-mthoṅ*, ཟླ་གཞོན་ནུ *zla-gshon-nu*, ཟླ་ཚེས་ཕྱོགས་ཀྱི་དང་པོ *zla-tshes phyogs-kyi daṅ-po* id. (*Rtsi.*); ཚེས་བཅོ་ལྔ *tshes bco-lṅa* the day of the full moon; ཚེས་བདག *tshes-bdag* = the moon (*Mṅon.*); ཚེས་བཟང་པོ *tshes-bzaṅ-po* = ཚེས་དགེ་བ *tshes-dge-wa*: ཚེས་བཟང་པོར་ཕུལ་བའི་ཡི་གེ the letter that was written on an auspicious date (*Yig. k. 13*).

ཚོ *tsho* I: 1. the plural termination, chiefly of pronouns, ཁྱོད་རང་ཚོ you, you all, ང་ཚོ we, ཁོང་ཚོ they, འདི་ཚོ these; also is affixed to numerals: འབུམ་ཚོ *ḥbum-tsho* 100,000. Is occasionally affixed to nouns: གྲོང་མི་ཚོ the townsmen, ཁྱེད་རྣལ་འབྱོར་པ་ཚོ *khyed rnal-ḥbyor-pa tsho* ye ascetics! ཚོང་པ་ཚོ *tshong-tsho* body of merchants. 2. In Ladak ཚོ taken alone is used for: a caravan: ཚོ་ཉིན་གཉིས་གསུམ་ལ་སླེབ་ཡོང the caravan (from Yarkand) will arrive in a few days.

ཚོ II: = བཀྲག་མདངས complexion: ཞལ་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་ཚོ the colour of the disk of his face (*Jig. 12*).

ཚོ་བ *tsho-wa* = ལུས་རྒྱགས་པ fat, corpulent, also corpulency. Acc. to *Jä.* fat, greasy: ཚོ་འདུག་མི་འདུག or ཚུད་མ་ཚུད is it fat or not? ཚོ་ཁུ *tsho-khu* fat gravy; ཚོ་ལྡིར *tsho-ldir* unwieldy with fat.

ཚོགས *tshogs* समाज, गण 1. an assemblage, mass, group (implying, however, acc. to *Cs.* as compared with ཚོ *tsho*, a larger number of individuals not at once to be estimated): ཚོགས་སྡུ་བ *tshogs-sdu-wa* to call an assembly, འགྱེད་པ *hgyed-pa* to dismiss it; ཚོགས་འདུ *tshogs-hdu* an assembly meets, འགྱེ *hgye* it dissolves; དཔུང་གི་ཚོགས *dpuṅ-gi-tshogs*, དམག་གི་ཚོགས *dmag-gi-tshogs* army frq.; ཡུལ་ཚོགས *yul-tshogs* village community, country-parish (*Jä.*). སྣ་ཚོགས *sna-tshogs* several or various kinds. 2. accumulation, multitude, of things; ཚོགས་གསོག་པ to accumulate merit; ཚོགས་མ་བསགས་པའི་མི a wicked, godless person; དགེ་བའི་ཚོགས accumulation of virtues: ཆོས་ཟབ་མོ་ལ་ཡིད་ཆེས་པ་ཚོགས་དཔག་ཏུ་མེད་པ་བསགས་དགོས to imbibe faith in the profound doctrine, the accumulation of immense merit is necessary.

ཚོགས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག *tshogs-kyi dwaṅ-phyug* गणेश्वर गणेश; v. ཚོགས་བདག.

ཚོགས་ཀྱི་གཙོ་བོ *tshogs-kyi gtso-wo* गणमुख lord of the horde; the leader of a herd of elephants, leader of the assembly, president of a meeting

ཚོགས་ཀྱི་སྲད་བུ *tshogs-kyi srad-bu* = ཉ་རྒྱ *ña-rgya* a fishing net (*Mṅon.*).

ཚོགས་ཁང་ *tshogs-khaṅ* a shop; the hall of assembly or congregation.

Digitized by Google

ཚོགས་འཁོར་ *tshogs-ḥkhor* गणचक्र sacrificial offerings arranged in a circle as an oblation. In Tantrik ceremonial the term indicates the sitting together of a *Tantrik* lama and his female associate with a *maṇḍala* offering to the gods. When such a ceremony is performed *Ḏpaḥ-mo* (the woman) that associates with the officiating saint called *Ḏpaḥ-wo* is supposed to possess saintly attributes. When the man performs this ceremony alone it is called དཔའ་བོའི་སྟོན་མོ or hero's performance; in the case of the female it is called དཔའ་མོའི་སྟོན་མོ the heroine's performance. In this ceremony as well as in others of a *Tantrik* nature, a kind of mystic language called མཁའ་འགྲོ་གསང་བའི་སྐད is used; a few technical terms of which will illustrate its nature:—ཤར་=མ་དང་ན; ཤ=བལ *ba-la*; འདུག་པ=ཨ *a*; མ=ཨ་ཙ *a-tsa*; འགྲོ་བ=ཁེ་ཏ་རོ་ཤྲ་བ *khe-ṭa ro çrā-wa*; འོང་བ=ཕྲེང་བ་ན *phreñ-wa-na*; ཙམ་དྲན=ནི་རུཾ་ཤུ་ཀ *ni-ruṁ çu-ka*; སྐལ་ལྡན=ཀ་ཀིཉ་ཛ་ར; ཛོད་པ=པདྨ་བྷུ་ཛ་ན *pad-ma bhu-dsa-na*; ཧཱུ་ཆེན=གཞི་མཉམ *ḇshi-m̱ñam*; ཧཱུ་ཚ=གླ་རྩི *gla-ṟtsi*; ཁྲ་བ=ག་བུར *ga-bur*; བཟང་བོ=ཤ་ཀ *ça-ka*; ཚ=བྷ་ཧ་ཀ *bha-ha-ka*; ཡན་ལག=སྒྲོ *sgro*; འཁྲུང་བ་པ=ཧོ *ko*; ཚགས་བྱལ=རྗེ *ṟje*; ཚགས་པ=དམངས་རིགས *ḏmañs-rigs*; ཉིན་མོ=ར *ra* also གཞོན་ནུ *ḡshon-nu*; མཚན་མོ=ལུག *lug* or བུ་མོ *bu-mo*; ཉི་མ་ཕྱེད *ñi-ma-phyeḏ*=བྱ *bya*; དབང་པོ་སྦྱོར་བ *ḏwañ-po sbyor-wa*=ཀུན་ཏུ་རུ *kun-tu-ru*; ཟླ་མ=འབྲས *ḥbras*; བརླ *ḇṟla*=ཀ་ཏམ་པ *ka-tam-pa*. ཚོགས་དང་རྣན་མོའི་དུས་སུ་རྗོད་པ་བྱ་མི་རུང (*K. q.* ཀ, *432*).

ཚོགས་གྲལ *tshogs-gral* 1. row of people in an assembly. 2. row of offerings.

ཚོགས་ཅན *tshogs-can* सदस्, सामवी, हैवत; ཚོགས་ཅན་དགའ *tshogs-can-ḏgaḥ* सामकूट।

ཚོགས་ཅན་མ *tshogs-can-ma*, or ཚོགས་པའི་བུད་མེད, गणिका, सामकूटा a prostitute (*Mñon.*). ཚོགས་ཆེན་མ *tshogs-chen-ma* id. (*Dag. 8*).

ཚོགས་མཆོད *tshogs-m̱chod* विधिवत् आराधना prescribed religious ceremony; ཚོགས་མཆོད་གསེར་སྦྲེང *tshogs-m̱chod ḡser-sbṟeñ* the annual religious service conducted by the assembled priests at Lhasa in January-February under the auspices of the church Government during the Mon-lam season (*Loñ.* ན, *17*).

ཚོགས་གཉིས *tshogs-ḡñis* 1. द्विवर्ग [two pursuits of life; viz.: religion, and wealth] *S.* 2.=ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས ज्ञानवर्ग the accumulation of learning and བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས पुण्यवर्ग the accumulation of moral merit.

ཚོགས་རྙེད *tshogs-ṟñeḏ* गणप; ཚོགས་མཐུན་པ *tshogs-m̱thun-pa* समग; ཚོགས་ལྡན *tshogs-ḻdan* कुम्भाख्य, कुम्भारक।

ཚོགས་གཏམ *tshogs-ḡtam* speech addressed to a meeting (*Cs.*).

ཚོགས་དྲུག་རང་གྲོལ *Tshogs-dṟug rañ-grol* a celebrated lama of Amdo ordinarily known by his second name Lama Shabkar, and believed to be an incarnation of *Mila-ras-pa*. His incarnation still exists in Amdo.

ཚོགས་བདག *tshogs-ḇdag* गणपति an epithet of Ganes'a (*Mñon.*).

ཚོགས་གདན *tshogs-ḡdan* the carpet on which the assembled priests sit at a religious service in the hall of congregation (*Ṟtsii.*).

ཚོགས་པ *tshogs-pa* vb. to assemble together, =འཛོམ་པ *ḥdsom-pa*.

ཚོགས་པ་ཅན *tshogs-pa-can* पेटका, वेश्या harlot, courtezan.

ཚོགས་པའི་དབང་གིས *tshogs-paḥi ḏwañ-gis* सामग्री-वशेन; ཚོགས་པར་དབྱུང་བ *tshogs-par ḏbyuñ-wa* समवाय; ཚོགས་པར་མི་དབྱུང་བ *tshogs-par mi-ḏbyuñ-wa* असमवाय.

ཚོགས་ཕོར *tshogs-phor* 1. large tea bowl which every monk in a monastery carries in his breast-pocket, to drink tea while

Digitized by Google

conducting any religious service, or reciting the sacred hymns. 2. समागारः, सेनाविकः, गाणिक,=འདུས་པ *hdus-pa* or ཁྱུ *khyu* a troop, herd.

ཚོགས་ཟངས *tshogs-zańs* cauldron in which tea is boiled for the assembled priests at a religious meeting.

ཚོགས་བཟང་ *tshogs-bzań* सुसंस्कारक [excellent]*S.*

ཚོགས་ལངས *tshogs-lańs* on occasions such as succession to a position of dignity, also when a lama is ordained, etc., two other lamas called *Kalyāna Mitra* are required to get up from the assembly to recite a religious discourse; and this is called ཚོགས་ལངས.

ཚོགས་ཤ *tshogs-ça* meat that is offered to the spirits (*Btsii.*).

ཚོགས་བསགས *tshogs-bsags* सम्भार, सञ्चय acquirement of merit, virtue; also=དགེ་བ *dge-wa* virtue itself: ཚོགས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་སྐྱ་བཅས་སྐྱ་མེད་གང་རུང་གི་དགེ་བ་དང་། ངེས་ཚོགས་ནི་ཐམ་དུ་ར་ཤེས་པ་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་གང་ཡང་སྦྱོར་བ་ཐོབ་པས་ན་ཚོགས (*J. Zań.*). ཚོགས་གསོག *tshogs-gsog* accumulated merit. There are sixteen kinds of ཚོགས་བསགས merit-accumulations:—(1) ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚོགས་བསགས་པ; (2) སྨོན་པའི; (3) ཤེས་རབ་ཀྱི; (4) དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མཆོད་པ་དང་རིམ་གྲོ་བྱ་བའི; (5) དགོན་པ་ལ་གནས་པའི; (6) ཇི་སྐད་སྨྲས་པའི་ཆོས་ཉན་པའི; (7) ཚངས་པའི་གནས་པ་བཞིའི; (8) དགའ་བར་འགྱུར་བའི་ཆོས་ཀྱི; (9) དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་གྱི; (10) ལུས་དང་ངག་དང་སེམས་ཀྱི་རྒྱན་གྱི; (11) སྦྱང་བ་པའི་ཡོན་ཏན་དང་ལོ་རྒྱུད་བསྒྲུངས་པའི; (12) འདོད་པ་ཆུང་བ་དང་། ཆོག་ཤེས་པ་དང་རབ་ཏུ་དབེན་པའི; (13) བྱང་པོ་གསུམ་པའི་ཚོགས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཡོངས་སུ་བརྗོད་པའི; (14) ཐེ་བསགས་ཀྱི; (15) ལུས་མཐོང་གི; (16) དགེ་བའི་རྩ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི (*K. d.* ན, *323*).

ཚོང་ *tshoń* वाणिज्य, निगम, नैगम (*Cs.*=ཟོང་ *zoń* merchandize) trade, traffic, commerce: ཚོང་གི་ཁེ *tshoń-gi-khe* profit, gain; ཚོང་གི་གྱོན loss in trading; ཚོང་བསྒྱུར་བ to carry on trade (*Sch.*). ཚོང་སྐད *tshoń-skad* commercial language, business-like style, terms of trade; ཚོང་པ or ཚོང་མཁན a trader. ཚོང་པ་བཟང་པོ་དྲང་པོ *tshoń-pa bzań-po drań-po* an honest, pious merchant is called དོན་མཐུན་པ सार्थवाह. ཚོང་བདུན་ཅན་ཁེ་སང་པོ་ཟ་བ་དང་། ཕྱོགས་མང་དུ་ཚོས་རྒྱུན་སྦྱུར་བ་ཐམས merchants who make high profit (at the expense of others) and people who make animal sacrifices, *i.e.*, perform *yajña* by killing animals are born as *pretas* and entering the human body cause ravages over the animal kingdom (*K. d.* ༣ *447*). ཚོང་ཟོང་ *tshoń-zoń* or ཚོང་པའི་ཟོང་ पण्यद्रव्य, goods, any articles of merchandize. ཚོང་ཟླ *tshoń-zla*=ཚོང་གྲོགས *tshoń-grogs* or ཚོང་རོགས *tshoń-rogs* a partner in trade.

ཚོང་ཁང་ *tshoń-khań*=goods-store, magazine, shop.

Syn. ཚོང་ཁྱིམ *tshoń-khyim*; དོད་དཔོན་ཁང་པ *dod-dpon khań-pa*; ནོར་བུའི་མཛོད *nor-buhi-mdsod*; རྒྱ་མཚོའི་ཁྱིམ *rgya-mtshohi-khyim*; རླུང་ཡོར་ཅན *rluń-yor-can*; ཚོང་ཟོང་ར་བ *tshoń-zoń ra-wa*; ཟོང་འགྲེམ་གནས *zoń-bgrem-gnas* (*Mńon.*).

ཚོང་གྲོགས *tshoń-grogs* commercial friend, correspondent (*Jä.*).

ཚོང་རྒྱུའི་དངོས་པོ *tshoń-rgyuhi dńos-po* goods, articles of merchandize.

Syn. ཚོང་ཟོང་ *tshoń-zoń*; ཚོང་ཟོག *tshoń-zog* (*Mńon.*).

ཚོང་ཆད *tshoń-chad* bill of purchase, deed of sale.

ཚོང་ཆང་ *tshoń-chań* pledging in beer after a bargain has been struck.

ཚོང་འདུས *tshoń-hdus* निगम, हाट market-place, market, ཚོང་འདུས་ས *tshoń-hdus-sa* id.

+ ཚོང་འདལ *tshoń-hdal* ग्राम (ཚོང་དོན་རྣམས་འདུས་པ) the commercial place or circle; that quarter of the city which is chiefly inhabited by merchants.

Digitized by Google

ཚོང་པའི་ལམ *tshoṅ-paḥi-lam* वणिक्पथ, वाणिज्य, विपणि [traders' path, traffic]*S.*

ཚོང་སྤོགས *tshoṅ-spogs* proceeds of trade.

ཚོང་སྤོགས་བྱེད་པ *tshoṅ-spogs byed-pa*, ཚོང་སྤོགས་ལ་འགྲོ་བ *tshoṅ-spogs-la ḥgro-wa* to engage in commercial speculations.

ཚོད *tshod* I: मात्रा 1. measure, proportion; acc. to *Jä.* the right and just measure; ཚོད་འཛིན་པ or བཟུང་བ to appraise, to guess correctly, to measure out, to estimate, to tax; རང་གི་ཚོད་མི་འཛིན he overrates himself, he does not know his capacity; ཟས་སྐོམ་ལ་ཚོད་འཛིན་པ to be temperate in eating and drinking. ཚོད་ལྟ་བ, and ཚོད་ལེན་པ to try, prove; to spy, to sift examine. ཆུ་ཚོད water-clock, in W. also = an hour. ཚོད་ཐིག a part, fraction, esp. in point of time. ཚོད་འཇལ་བ *tshod-ḥjal-wa* to measure; ཚོད་མེད intemperate, immoderate, impudent. ཚོད་བལྟ་བ *tshod-blta-wa* = སྐམས་ཚོད་བཟུང་བ to watch, to spy: ཚོད་བལྟ་བའི་ཕྱིར་དུ་རྒྱལ་བུ་ལ་སྨྲས་པ for the sake of trying him he said to the prince (*Ḥbrom.* ཁ, *26*). 2. estimation, supposition, conjecture, guess: ངའི་ཚོད་ལ according to my estimation. ཚོད་ཟིན་པ *tshod zin-pa* to guess rightly, to come within the guess, to turn out as guessed (*Yig. 1*). 3. affixed to adjs. serves to form abstract nouns, thus:—རྙེད་པར་དཀའ་ཚོད *sñed-par dkaḥ-tshod* the difficulty of obtaining, འཇིག་པར་སླ་ཚོད the facility of destroying, ཕན་ཡོན་ཆེ་ཚོད the greatness of the advantage (*Jä.*).

ཚོད་ཅན *tshod-can* or ཚོད་ལྡན 1. moderate. 2. punctilious, strict, grave: སྐྱབས་པ་མཆོག་ཉིད་ཀྱང་སྐོམ་ཚོད་པ་ཅང་། ཕྱག་ལས་བཟང་ཉིད་རང་མཐོང་མི་འཛིན་པ། སྤྱོད་ལམ་ཀུན་སྤྱི་འཛང་མ་ཚོད་རིས་པ་ཡི། མི་དེ་འཇིག་རྟེན་འདི་ན་ཚོད་ཅན་ཡིན (*S. phreṅ.*).

ཚོད་ཤེས *tshod-çes* or ཚོད་ཐ a riddle: ཚོད་ཤེས་སྦྱུ་བ to propose a riddle; མི་ཚོད riddle about men; ཟས་ཚོད riddle about inanimate objects (*Cs.*); ཚོད་ཤེས་པ *tshod çes-pa* मात्रज्ञ, वेलाज्ञ one knowing the exact time or measure, to keep measure; and adj. = moderate, temperate; ཚོད་མི་ཤེས་པ not keeping to measure, intemperate.

ཚོད་མ *tshod-ma* སྔོ་ཚོད *sṅo-tshod* or སྔུ་རུམ शाकिनं, शाक gen. cooked vegetables, greens; ཚོད་མ་གཡུང་སྐྱེས *tshod-ma gyuṅ-skyes* cultivated vegetables. ཚོད་དོར *tshod-dor* meat or butter that is added or mixed with the vegetable that is being cooked: སྒོམ་ཆེན་ཚོད་དོར་ངན་པས་སྡང་ཞིང་ཁྲོས་པ་ཡིན་ནམ did the hermit become angry on account of the inferior quality of the meat cooked with the vegetables (*Rdsa.*).

ཚོན *tshon* रङ्ग, वर्णक colour, colouring matter; ཚོན་མདོག frq. in C. colloq. = id.; ཚོན་རྩི paint, རྩི་ཚོན; ཚོན་སྣ་བརྒྱ variety of colours, hundred different colours. ཚོན་རྩི་དཀར་པོས་འབྲི་བ *tshon-rtsi dkar-pos ḥbri-wa* to mark with white paint; ཚོན་འབྱུག་པ to paint; ཚོན་སྦྱོར་བ to prepare colours, to dye. ཚོན་གྱིས་འཚོ་བ *tshon-gyis ḥtsho-wa* = རི་མོ་མཁན a painter (*Mṅon.*).

ཚོན་ཅན *tshon-can* रौप्य = དངུལ silver (*S. Lex.*).

ཚོན་ཆེན *tshon-chen* कुसुम्भ [saffron, *Carthamus tinctorin*]*S.*

ཚོན་པོ *tshon-po* 1. fat, plump, well-fed: ལུག་ཚོན་པོ *lug-tshon-po* a fat sheep, ཕག་ཚོན་པོ *phag-tshon-po* a plump pig. 2. resinous (*Jä.*).

ཚོབ *tshob* for ཚབ *tshab* (*Sch.*).

ཚོམ་པ *tshom-pa* 1. also ཚོམ་ཐ or ཚོམ་བུ a bundle, bunch; རྔ་མ་ནག་པོའི་ཚོམ་པ་བཏགས་པ attaching a bunch of black yak's tail; རྒྱ་ཚོམས a border or trimming set with jewels or pearls. 2. vb. (pf. ཚོམས *tshoms*) to doubt, hesitate; to be timid, bashful, shy; to be ashamed *C.* (*Jä.*). Also, sbst. doubt;

Digitized by Google

timidity, etc. ཚོམས་ཏེ་ *tshoms-te* being surprized (*Ya-sel. 425*). ཚོམ་པ་=ཐེ་ཚོམ་ *the-tshom*: འདི་ལྟ་རང་འདུད་པ་འདྲུབ་ལས་ཚོམ་པ་མི་འཚལ་ནོ་ (*Ya-sel. 33*). ཚོམ་ཚོམ་ *tshom-tshom* or ཚམ་ཚམ་ *tsham-tsham*=ཐེ་ཚོམ་ *the-tshom* doubt.

ཚོམ་བུ་ *tshom-bu* 1.=ཚོམ་པོ་ *tshom-po*, མེ་ཏོག་གི་ཚོམ་བུ་ bunch of flowers (*Ptk.*). 2. the placing of precious stones and other things on the top of a *Kyil-kor* or circle of offerings; offerings placed on circular trays piled one above another, each being filled with grain, etc. གསེར་མ་རྣམས་ཚོམ་བུར་བཀོད་དེ་རྗེ་བོ་ལ་ཕུལ་ he presented the gold pieces to the lord placing them on the top of the circle of offerings (*A. 68*).

ཚོམས་ *tshoms* also ཚོམས་སྐོར་ *tshoms-skor* 1. a court-yard; ཁང་པའི་ཚོམས་ the courtyard of a house. 2. a place of worship, a chapel; ཚོམས་ཆེན་ reception room or hall of lamas and chiefs in Tibet.

ཚོམ་རྔམས་ *tshom-rṅams* 1.=འཇིགས་སྣང་ also བྲེ་སྣང་བྱེད་པ་ fright; angry or wrathful attitude. 2. noise, din, clatter (*Jä.*).

ཚོར་བ་ *tshor-wa* 1. to perceive, to feel: གཞན་གྱིས་མ་ཚོར་བར་རྐུ་བ་ *gshan-gyis ma-tshor-war rku-wa* to steal unperceived, contrary to robbing forcibly; སྦྲུམ་པར་ཚོར་ནས་ feeling herself with child; བོད་དུ་འགྲོ་བ་ལ་མི་དགའ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ཚོར་གྱིས་དོགས་ he was afraid lest those who did not like him to go to Tibet, might perceive it (*A. 126*). ཚོར་བ་པོ་ *tshor-wa-po* वेदक one who feels the objects that produce a sensation. ཚོར་བ་མེད་ *tshor-wa-med* निर्वेदना void of feeling. 2. one of the five ཕུང་པོ་ *phuṅ-po* or *skandha*. 3. in *W.* is commonly used for ཐོས་པ་ to hear. ཚོར་ལ་ *tshor-la* a (flying) report, rumour (*Jä.*).

ཚོས་ *tshos* རང་ 1. paint, dye, colouring matter; ཚོས་རྒྱག་པ་ *tshos-rgyag-pa* or རྒྱབ་པ་ *rgyab-pa* to dye, to colour (*Sch.*); ཚོས་ཤོར་ it has lost colour, it is faded; ཚོས་ཀྱི་ཁུ་བ་ *tshos-kyi khu-wa* liquid paint,=ཚོན་རྩི་ *tshon-rtsi* (*Glr.*); ཚོས་བྱེད་པ་ to paint, colour; རྒྱ་ཚོས་ *rgya-tshos* a red pigment from India, being red lac obtained from རྒྱ་སྐྱེགས་ *rgya-skyegs* an insect, as well as from the resin of a particular tree. 2. v. ཁུར་ཚོས་ *khur-tshos*, also འཕོང་ཚོས་ *hphoṅ-tshos*. ཚོས་མཁན་ *tshos-mkhan* (1) རྒྱག་མཁན་ a dyer, painter; (2) རཇཀ a washerman, bleacher.

ཚོས་པ་ *tshos-pa* पक्व ripe, well cooked.

Syn. སྨིན་པ་ *smin-pa*; ཐུལ་བ་ *thul-wa*; ཡོངས་སུ་ཚོས་ *yoṅs-su-tshos* (*Mṅon.*).

ཚོས་འཆིང་ *tshos-hchiṅ* सित, गौर [white]*S.*

མཚའ་ལུ་ *mtshah-lu* 1. also རྟ་ཚ་ལུ་ *rta-tsha-lu*, acc. to *Sch.* a horse with white-feet. 2. v. ཚ་ལུ་ *tsha-lu*.

མཚགས་ *mtshags* or ཚགས་ *tshags*=འཚགས་.

མཚང་ *mtshaṅ*, अवद्य that evil which is hidden in a person's heart or disposition, pent-up faults, secret sins; and hence irritation and suppressed wrath; མཚང་འདྲུ་བ་ to dig out the evil of a man's nature; and hence, not only to expose his faults in a direct manner but to cause him to expose them: so, in colloq.: to irritate, provoke; also, to expose any one's sins, pick out faults: མཐོན་པོ་ང་རྒྱལ་ཅན་གྱི་མཚང་མ་འདྲུ་ do not irritate the arrogant and lofty.

མཚན་ *mtshan* I: नाम, आख्या, अभिधा resp. for མིང་ name, esp. the new name which every one receives that takes orders; བླ་མའི་མཚན་ the lama's name, religious name; མཚན་གསོལ་བ་ to give a name, also to assume a name or title.

མཚན་ II: or མཚན་མ་ *mtshan-ma* 1. लक्षण mark, token, badge, symptom: དོན་མེད་པའི་མཚན་མ་ཡིན་ it is a sign that it is fruitless

Digitized by Google

(*Vai. sñ.*). མཚན་མ་འདེབས་པ to make a mark, to mark with paint; བཙུན་མོ་ལ་མ་འཇིགས་ཤིག་ཅེས་པའི་མཚན་མ་བྱིན་ནས making a sign to the queen, signifying: do not fear! མཚན་བཀར་ མཚན་པ to represent a thing by a sign or mark *Lex.*; མཚན་དང་བཅས་པ *mtshan-dañ bcas-pa* having characteristic Buddhist virtues. མཚན་དང་དབྱིབས *mtshan-dañ-dbyibs* as to limbs and shape (*Dzl.*); བཀྲ་ཤིས་པའི་དགེ་མཚན propitious signs, some special (good) quality; མཚན་མ་རྟོག་པ to prove, to examine signs; མཚན་མར་བཟུང་བ to take as an omen; མཚན་མར་མ་བཟུང་ do not regard it as an (evil) omen, be not surprised or alarmed (*Sch.*); མཚན་དོན *mtshan-don* लक्षण, लिङ्ग property, quality, symptom, indication; ནད་པ་སོས་པའི་མཚན་ཉིད the sign or indication that the patient will recover (*Jä.*) མཚན་ལྡན་པ *mtshan-ldan-pa* or མཚན་དང་ལྡན་པ possessing favourable signs or some special good moral qualifications. མཚན་ལྡན་བླ་མ *mtshan-ldan-bla-ma* a holy Lama. མཚན་ལྡན་མ *mtshan-ldan-ma* सुलक्षणा a woman of good appearance and virtues (*Mñon.*). མཚན་པ *mtshan-pa* marked: འཁོར་ལོས་མཚན་པ being marked with the figure of a wheel (*Jä.*). 2. shape and peculiar characteristics of separate parts of the body or ལུས་ཀྱི་མཚན, especially as marks of beauty; སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོའི་མཚན་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས the thirty marks of a great man. 3. the sex, sexual sign, etc. ཕོ་མཚན पुंलिङ्ग male, the masculine gender; also castrated horse, sheep or yak, as having the sign of the male; མོ་མཚན *mo-mtshan* female, the feminine gender; the vagina; མཚན་དབྱེ *mtshan-dbye* the distinction of the sexes; མཚན་མ་ཅན *mtshan-ma-can* possessing signs of virility; མཚན་མ་མེད *mtshan-ma med* having no gender; མཚན་ནད *mtshan-nad* painful affection of the genitals. མཚན་མ་བཟང་པོ *mtshan-ma bzañ-po* and ངན་པོ *ñan-po* good and evil signs, symptoms, prognostics.

མཚན་མཁན *mtshan-mkhan* or མཚན་མ་མཁན་པོ गणक sooth-sayer, astrologer, drawer of omens.

Syn. རྩིས་པ *rtsis-pa* གཟའ་སྐར་མཁན *gzah-skar mkhan*; ལྟས་མཁན *ltas-mkhan* (*Mñon.*).

མཚན་གྲང་ *mtshan-grañ* and དགུ་མཚན *dgu-mtshan* prize, crown of victory (*Jä.*).

མཚན་བརྗོད་པ *mtshan-brjod-pa* calling upon the name of a deity, enumerating its characteristics and attributes.

མཚན་ཉིད *mtsan-ñid* 'the sign,' the essential characteristic, sometimes even implying the innermost essence of a thing, whilst, on the other hand, it is also used merely for 'mark' in general; ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ, the real character of *Dharma*, *i.e.*, all things or matter is emptiness. མཚན་ཉིད་པ *mtshan-ñid-pa* the metaphysical school of Buddhism in Tibet, the principal object of whose study is to ascertain the literal sense and original spirit of Buddhist doctrine; མཚན་ཉིད་མཁན་པོ *mtshan-ñid mkhan-po* professor of mental philosophy in the greater lamaseries, such as in Daipung, Sera, Tashilhunpo, etc.; མཚན་ཉིད་བྲལ *mtshan-ñid-bral* = རྒྱུད་མེད་པ *rgyud-med-pa* (*Mñon.*). མཚན་ཉིད་པ་ཐེག་ཆེན་དགོངས་པ v. སེམས་ཙམ་ཆེན་དགོངས་པ. མཚན་ཉིད་གསུམ *mtshan-ñid-gsum* the three marks or characteristics in the doctrine of 'perfection' of the Mahâyanists: (1) ཀུན་བརྟགས་པའི་མཚན་ཉིད परिकल्पितलक्षण; (2) གཞན་དབང་གི་མཚན་ཉིད परतन्त्रलक्षण; (3) ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད परिनिष्पन्नलक्षण (*A.* 78).

མཚན་རྟགས *mtshan-rtags* = མཚན་མ *mtshan-ma* (*Vai. kar.*).

མཚན་གཞི *mtshan-shi* 1. the cause of a sign or symptom (*Jä.*). 2. = མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་དངོས་པོ—and, thus, man is the མཚན་གཞི of his own མཚན་ཉིད.

Digitized by Google

མཚན་བཟང་ *mtshan-bzaṅ* good name, reputation. མཚན་ཤེས *mtshan-çes* = མིང་ངན notoriety; bad reputation, shame or disgrace: ཞུན་ཞུས་ཞུ་བསྙན་ལགས་ཅུང་ངང་རེ, དཔོན་འབངས་མཚན་ཤེས་མི་ཡོང་ཚེམ though this petition may appear unpleasant to your excellencies, yet that no bad name may occur to the ruler and the subjects, etc.

མཚན་མོ *mtshan-mo* यामि, निशा, यामिनी night, the darkness of night: དེའི་མཚན་མོ in that night; མཚན་གང་ the whole night; also adv. all night; མཚན་མོ་བྱེད་པ to keep watch during the night (*Sch.*); མཚན་མོ་བདེ་བར་ཉལ་བ་དང་ at night when (we) sleep well (*K. d.* ཕ, *340*); མཚན་ལ at night; མཚན་འཁྱོངས *mtshan-ḥkhyoṅs* dinner, entertainment with food, etc., given at night: འདི་ཉིན་མཚན་འཁྱོངས་པའི་ཐོབ་ཀྱིན་འདུག (*Rtsii.*). མཚན་དཀྱིལ *mtshan-dkyil* or མཚན་གུང་ midnight; མཚན་རྒྱུ *mtshan-rgyu* = མཚན་སྤྱོད *mtshan-spyod* निशाचर, राक्षस animals that move about at night with a view to kill, etc.; མཚན་སྟོད *mtshan-stod* the first half of the night; མཚན་སྟོད་ཀྱི་རྨི་ལམ *mtshan stod-gyi rmi-lam* a dream of the forenight; མཚན་དུས *mtshan-dus* night-time; མཚན་དུས་རྒྱུ་བ "night-roamer" met. for a fox (*Mṅon.*). མཚན་ཕྱེད *mtshan-phyed* midnight; one half of the night.

མཚན་མོ་སྟེགས *mtshan-mo-stegs* त्रपु [tin, lead] *S.*

མཚན་མོ་འབྲལ *mtshan-mo-ḥbral* = ཐ་ངང་པ चक्रवाक ruddy goose (*Mṅon.*).

མཚན་མོ་བཞད *mtshan-mo-bshad* रजनीहास, कुमुद the water lily (*Mṅon.*).

མཚན་མོ་བཞད *mtshan-mo bshad* = ཀུ་མུ་ད *ku-muda* कुमुद: མཚན་མོང་རྡོལ་བའི་ནད भगन्दर fissure of the anus (*Mṅg. 70*).

མཚན་མོའི་གོས *mtshan-moḥi-gos* as met. = darkness (*Mṅon.*).

མཚན་མོའི་ལྤགས་པ *mtshan-moḥi lpags-pa* निशा-चर्म the night's skin or cover, *i.e.*, darkness.

མཚན་མོའི་ཕྲེང་ *mtshan-moḥi-phreṅ* शिवा, [illegible]; v. འཇམ་འབྲས *ḥjam-ḥbras* (*Mṅon.*).

མཚན་མོའི་འོད་ཅན *mtshan-moḥi ḥod-can* = ཟླ་བ (*Sman. 355*).

མཚན་མོ་རིག *mtshan-mo-rig* as met. = ཁྱིམ་བྱ the domestic fowl, cock, etc. (*Mṅon.*).

མཚན་ཤིང་ *mtshan-çiṅ W.* 1. torch of pine-wood. 2. pine-tree.

མཚམས *mtshams* 1. अन्तर, सीमा; सन्धि junction, limit, intermediate space, interstice, border, boundary line: རྒྱ་གར་དང་བལ་པོའི་མཚམས་སུ on the border between India and Nepal (*Glr.*); ས་མཚམས (colloq. *san-tsham*) frontier of country; དེ་ནས་འདོམ་ལྔ་བརྒྱའི་མཚམས་ནས at a distance of 500 fathoms from that place; བར་མཚམས་ན་ཡོད it lies in the middle space; རི་ཐང་མཚམས་སུ at the junction of the mountains and the plain; ཆུ་འགྲམ་མཚམས་སུ (between the waters and the river's bank) close to the edge (*Vai. sṅ.*) ཚིག་འདི་སྨྲས་མཚམས་ནས when these words were uttered, at these words (*Tā.*); སྒོའི་མཚམས་ནས་སླེབ *sgoḥi mtshams-nas sleb* (he or it) enters through the chink of a door. མཚམས་ཞུ *mtshams-shu* or མཚམས་ཀྱི་ཞུ་བ "pray fill in what is left out." or "accept what should intervene," an expression gen. occurring in modern letters to wind up the complimentary phrases of the introduction and passing over to the proper business of the letter. 2. (ཕྱོགས་མཚམས་ཀྱི་ཟུར) कोण the points of the compass: མཚམས་བཞི the four cardinal points of the horizon; མཚམས་དྲུག denotes the four cardinal points together with the zenith and nadir; བྱང་ཤར་མཚམས་ན in the north-east direction. 3. demarcation, partition, break, pause,

Digitized by Google

stop. མཚམས་འཆེ་བ to split, make partition; མཚམས་གཅོད་པ to make a line of demarcation about one's person, whether it be by a magic circle or by retiring to a solitary cell for the sake of religious meditation, the seclusion lasting sometimes for several months, during which time the scanty food is silently received from without through a small aperture: མཚམས་ལ་བཞུགས་པས being in meditation. དཔྱད་མཚམས *dpyad-mtshams* rules, instructions, defining the extent and limits of a person's duties. མཚམས་བཅད *mtshams-bcad* कृतावधि, सीमाबद्ध [bounded within limit]*S.* མཚམས་མཐའ *mtshams-mthah* सीमन्त [a boundary line]*S.*

མཚམས་ཀྱི་མཐའི་རི *mtshams-kyi mthahi-ri* a mountain range lying far beyond (Bhārata) India (*K. d.* ར, *342*).

མཚམས་ཀྱི་བྱེད་པོ *mtshams-kyi byed-po* = རྐུན་མ *rkun-ma* a thief, robber (*Mňon.*).

མཚམས་འདྲི་བ *mtshams-hdri-wa* = ཁམས་འདྲི་བ inquiry after one's health (*Yig. k. 10, 13*).

མཚམས་ལྡན་མ *mtshams ldan-ma* सीमन्तिनी a general met. for women (*Mňon.*).

མཚམས་སྤྲིན *mtshams-sprin* the clouds which skirt the horizon morning and evening.

མཚམས་སྦྱོར *mtshams-sbyor* 1. सन्धि, प्रतिसन्धि, अनुसन्धि; = མཐུན་སྦྱོར *mthun-sbyor*, མཛའ་བྱེད *mdsah-byed* (*Mňon.*) adherence, contact. 2. the Sanskrit dipthongs, ē, ō, *au*.

མཚམས་སྦྱོར་པ *mtshams sbyor-pa* and མཚམས་སྦྱོར་མ *mtshams sbyor-ma* a bawd, or procuress.

མཚམས་སྦྱོར་བ *mtshams sbyor-wa* 1. to close interstices, to stitch up, to sew together (*Mil.*). 2. to occupy a certain space, to enter the womb, to embody one's self in human flesh. 3. to take a resolution, to form a plan, to conceive an idea, to settle in one's mind, like འགོད་པ *hgod-pa*. མཚམས་སྦྱོར་མེད་པ *mtsham-sbyor med-pa* अप्रतिसम [unrivalled]*S.* མཚམས་མི་སྦྱོར་བ *mtsham-mi-sbyor-wa* प्रगृह्य [a technical term in grammer indicating that certain words under certain circumstances are not subject to the rules of *Sandhi*]*S.*

མཚམས་མེད་པ *mtshams-med-pa* 1. adj. अनन्तर, आनन्तर्य, आनन्तर्यं without interstices, ཐོ་མཚམས་མེད་པ continuous. 2. sbst. acc. to *Was.* 'where nothing is to be interposed between a deed and its consequences, where the consequences are not to be averted,' a deadly, capital sin. མཚམས་མེད་པ་ལྔ *mtshams-med-pa-lňa* the five inexpiable sins are:— (1) མ་བསད་པ मातृघात matricide; (2) དགྲ་བཅོམ་པ་བསད་པ अर्हद्वध the killing of a Buddhist saint; (3) ཕ་བསད་པ पितृघात paricide; (4) དགེ་འདུན་གྱི་དབྱེན་བྱས सङ्घभेद causing division or disunion among the priesthood; (5) དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐུ་ལ་ངན་སེམས་ཀྱིས་ཁྲག་ཕྱུང་བ तथागतस्यान्तिके दुष्टचित्तरुधिरोत्पादनम् to cause a Tathāgata to bleed (*M. V.*).

མཚམས་ཚིགས *mtshams-tshigs* = ཚད་བྱེད་པ words of approval while a work or any business is being done: མཚམས་ཚིགས་དགོས a word of approval is necessary (*Rtsii.*).

མཚམས་ལན་གནང་སྐྱེས *mtshams-lan gnan-skyes* present sent in return for the sanction to one's prayers (*Yig. k.*).

མཚར་བ *mtshar-wa* 1. = མཛེས་པ *mdses-pa* handsome, fine, beautiful, མཚར་སྡུག་དང་ལྡན་པ very handsome and bright, of metals, etc. 2. wonderful, marvellous, gen. with ངོ; *e.g.*, རྟེན་ངོ་མཚར་ཅན *rten ño-mtshar-can* a wonderful image ངོ་མཚར་མཆོད་པ a marvellous, extremely rich offering; ངོ་མཚར་ཆེ་བ *ño-mtshar che-wa* marvellous things, events, miracles; མི་སྲིད་ངོ་མཚར་ཆེ *mi-srid ño-mtshar-che* impossible! most wonderful! གཏམ་འདི་ནི་ངོ་མཚར་ཆེ the account or narration is very strange!

Digitized by Google

ངོ་མཚར wonder, surprise, astonishment: ངོ་མཚར་སྐྱེ་བ *ño-mtshar-skye-wa*, ངོ་མཚར་དུ་འཛིན་པ to be seized with wonder, to be surprised.

མཚར་དགའ *mtshar-dgab* remuneration, reward, wager.

མཚར་པོ *mtshar-po* = མཚར་བ *mtshar-wa* (*Mñon.*).

མཚར་གྱོ *mtshar-gyo* = ཞི་གཉེར (*Mñon.*).

མཚལ། *mtshal* 1. or སྐུ་མཚལ (ཚོན) *Sindūra*, Chinese vermilion, used inst. of red-ink for writing. 2. or སྐུ་མཚལ *sku-mtshal* resp. for ཁྲག. 3. n. of a place in Tibet. མཚལ་དཀར *mtshal-dkar* or ཚོན་མཚལ་དཀར་པོ *tshon-mtshal dkar-po* white paint (*Rtsii.*) མཚལ་སྐྱེ *mtshal-skye* = དངུལ་ཆུ a preparation of quick-silver, mercury (*Mñon.*). མཚལ་པར *mtshal-par* a printing with red ink. མཚལ་ཨང་ *mtshal-añ* vermilion of the best quality (ཨང་ being for ཨང་གི་དང་པོ *añ-ki dañ-po* the first quality) ...

མཚལ་གུང་ཐང་ *Mtshal-guñ-thañ* n. of a town eight miles to the south-east of Lhasa in *Mtshal* (*Loñ.* ར, *11*). མཚལ་བདེ *Mtshal-bde* a district with a *Jong* situated to the S. E. of Lhasa (*Rtsii.*).

མཚུངས། *mtshuñs* or མཚུངས་པ *mtshuñs-pa* similar like, equal: སྔ་མ་དང་མཚུངས like the former; བདུད་རྩི་མཚུངས nectar like; བདུད་དང་མཚུངས devil-like; ... besides their sharing all the imperfections of the gods (*Thgy.*); དུས་མཚུངས་པ *dus-mtshuñs-pa* a contemporary (*Mil.*); སེམས་དང་མཚུངས་ལྡན་པ manifestations of the mind, those outward signs by which the mind manifests itself as existing (*Was.*). མཚུངས་པ་རྣམ་པ་བཞི the four kinds of parallels: ཡི་གེ་མཚུངས་པ similarity in writing; གསུང་མཚུངས་པ uniformity in speech or expression; ཆོས་མཚུངས་པ similarity in religion; སྐུ་མཚུངས་པ similarity in person or appearance (*K. d.* ཅ, *166*). མཚུངས་པར *mtshuñs-par* or ཚུལ་མཚུངས in such a manner, accordingly. མཚུངས་བྲལ *mtshuñs-bral* ..., ... unequalled, unrivalled, incomparable; མཚུངས་མེད *mtshuñs-med* matchless, unequalled, unparalled: ... at the feet of the lord of the doctrine who has no equal. (*Yig. k. 10*). མཚུངས་ཟླ་མ་མཆིས་པ = ... without a match, having no equal: ... the lord protector of all living beings together with men and gods, who has no equal (*Yig. k. 2, 25*).

མཚུན། *mtshun* ..., ... the ancestors, also the tutelary deities of a family from the time of its ancestors. Acc. to *Cs.*: meat for the manes of the dead: མཚུན་གཏོར་བ to bring an offering of such to the dead, མཚུན་གཏོར *mtshun-gtor* ... = *bali* offerings for appeasing the hunger and thirst of the dead who are supposed to be still in the *Pretaloka* or ghost-land; མཚུན་ལྷ་གསོལ་བ *mtshun-lha-gsol-wa* to worship the old tutelary deities of a family.

མཚུར་ཕུ *Mtshur-phu* a place in *Stod-luñ* a couple of days' journey from Lhasa where a large monastery of the *Kar-mapa* sect exists (*Loñ.* ཀ, *8*).

མཚུལ་པ *mtshul-pa* 1. the root or the backs of the nostrils: མཚུལ་པ་འགགས་པ the blocking of these by mucous. 2. ... gen. སྣ་མཚུལ the lower part of the face, nose and mouth, the muzzle of animals; ཁ་མཚུལ face (*Jä.*).

མཚེ *mtshe* an evergreen grass which does not grow more than a cubit in length

Digitized by Google

and is burnt as incense also mixed with snuff in Tibet (*Rtsii.*).

མཚེ་སྐྱོང་ *mtshe-skyoṅ* a medicinal earth: མཚེ་སྐྱོང་བྱང་དུག་ཀྱདུག་སྤྱི་འཇམས་སེལ.

•མཚེ་བའི་མཚོན་ *mtshe-wahi mtshon* hog, wild boar.

མཚེ་མ *mtshe-ma* 1. (ཟུ་ཚ་ལྟ་ཟུ) two, a pair (*Rtsii.*); twins: ཟུ་མཚེ་མ་གཉིས་མ་དུས་གཅིག་ཏུ་འཁྲུངས་སོ twin sons were born simultaneously. 2. n. of a celestial mansion (*Bon. ch. 6*).

མཚེད *mtshed* or དུར་མཚེད *dur-mtshed* place for burying the dead, also a tomb or *chorten* on the cremation ground—श्मशानमन्दिर.

མཚེའུ *mtshehu*=མཚོ་ཆུང, तडाग a pond, tank; small lake.

མཚེར་པ *mtsher-pa* 1.=ངོ་ཐོག *ṅo-thog*. 2. the spleen (*Mṅon.*) but usually མཆེར་པ.

མཚོ *mtsho* 1. symb. num.: 4. 2. सर: a lake, a sheet of water: མཚོ་དཀྱིལ་དུ *mtsho-dkyil-du* in the middle of the lake. མཚོ་འཁོར *mtsho-hkhor* an assemblage of lakes; མཚོ་འགྲམ *mtsho-hgram* shore, bank of a lake. མཚོ་རླངས *mtsho-rlaṅs* vapours of a lake; མཚོ་ལས་སྐྱེས *mtsho-las-skyes*=ཆུ་སྐྱེས *chu-skyes* the lotus (*Mṅon.*); མཚོའི་བྱ *mtshohi-bya* चक्रवाक; the bird of the lake, *i.e.*, the goose, ངང་པ *ṅaṅ-pa* (*Mṅon.*).

མཚོ་སྔོན *mtsho-sṅon* n. of a *Sa-bdag* monster.

མཚོ་སྔོན་པོ *Mtsho-sṅon-po* the Blue-lake or Lake Kokonor. In the middle of the lake there is an island with a hill, on the top of which is situated the sanctuary called *Tsho-sñiṅ* where a number of Buddhist devotees reside (*Loṅ.* ཀ, *16*).

མཚོ་འདབ *mtsho-hdab* उत्पल [a blue lotus-flower]*S.*

མཚོ་ལྡན་མ *mtsho-ldan-ma*=དབྱངས་ཅན་མ 1. सरस्वती the goddess of learning. 2.=ལྗོན་ཤིང་ཛ་བ་ཀ *ljon-śiṅ dsā-wa-ka* the tree called Jāvaka (*Mṅon.*).

མཚོ་མ་ཕམ *Mtsho-ma-pham* Tibetan name of lake Manasarowara (*Loṅ.* ཀ, *9*).

མཚོ་དམའ་བ་གཡུ་ཡི་མཎྜལ *Mtsho-dmaha-wa gyuhi maṇ-ḍa-la* n. of a glacial lake of turquoise colour and of round shape near *Ra-sgreṅ* (*Rtsii.*).

མཚོ་རྫོང་ *Mtsho-rdsoṅ* n. of a Jong in Kong-po: "ཀོང་པོ་མཚོ་རྫོང་བཙོང་འདི" (*Deb.* ཀ, *36*).

མཚོ་ཡས *mtsho-yas* सरस्‌ n. of a number, "མཚོ་ཡས་ཕྲག་སྟོང་དེ་ཉེར་ལྔ" (*Ya-sel. 50*).

མཚོ་རླབས *mtsho rlabs* tide; མཚོ་རླབས་འཕེལ་འགྲིབ flow and ebb tides.

མཚོར་འབབ *mtshor-hbab* or མཚོ་ལ་འབབ *mtsho-la-hbab* streams descending from mountains and flowing into a lake, also rivers that flow into the sea (*Mṅon.*).

མཚོག་པ *mtshog-pa*, v. འཚོག་པ *htshog-pa*.

མཚོག་མ *mtshog-ma* or མཚོག་མཆིང་ 1. the hair of the head, only for a length of three inches from the root. 2.=ཚངས་པའི་བུ་ག 'spot or tender part of the head,' vacancy in the infant cranium.

མཚོགས *mtshogs* in *W.*=མཚུངས similar, like, equal (*Jä.*).

མཚོན *mtshon* 1. the forefinger; མཚོན་རྩ the pulse felt by the fore-finger; མཚོན་གང་ a finger's breadth; མཚོན་གང་མར a finger's breadth lower. ཤིང་མཚོན་པ་གང a handful of sticks (*Jä.*). 2. or མཚོན་ཆ, शस्त्र any pointed or sharp cutting instrument, a sword; མཚོན་ཐོགས་པ to seise a sword, མཚོན་ཆ weapons; མཚོན་གྱིས་འཇོམས་པ to destroy, to conquer with arms; མཚོན་ཆ་རྣམ་པ་བཞི the four kinds of

Digitized by Google

weapons sword, spear, dart, arrow; མཚོན་ཁྲག blood drawn by cuts or stabs (used for sorceries); མཚོན་གྱི་གུ་གུ an attribute of the gods, resembling a ball of thread (*Vai-sñ.*). མཚོན་རྩེ་གཅིག *mthson-rtse-cig* कातुप n. of a weapon with one point, like an arrow or spear.

མཚོན་ཆ་མཁན *mtshon-cha-mkhan* 1. an epithet of Paras'urāma (*Mñon.*). 2.=མགར་བ blacksmith (*Mñon.*). མཚོན་ཆ་པ *mtshon-cha-pa* n. of a low caste tribe of India (*Mñon.*). མཚོན་ཆའི་གཙོ *mtshon-chahi-gtso*=མདའ arrow (*Mñon.*). མཚོན་ཆའི་གཞི *mtshon-chahi-gshi*= sword knife, etc., (*Mñon.*).

མཚོན་བསྣུན་སྐྱེས *mtshon-bsnun-skyes* as met.= ཁྲག blood (*Mñon.*).

མཚོན་པ *mtshon-pa* 1. v. नेता leader; also, showman. 2. vb. to set forth, bring forward, shew, quote, exhibit: ཁྱོད་ཀྱིས་མཚོན་པ་གྱིས་ཤིག་གསུངས་ནས he having said do you point it out (*A. 56*). 3. sign, symbol, point: བསྔོན་གྱིས་མཚོན་པ་རྣམས་འབྱུང་གསལ the marks of approval or confirmation were distinct and clear (*D. çel. 7*). མཚོན་བྱ *mtshon-bya* meaning; མཚོན་བྱེད *mtshon-byed* illustration.

འཚག་པ *htshag-pa* 1. vb., pf. ཚགས *tshags* or བཙགས *btsags* fut. བཙག, imp. ཚོག *tshog* (trans. to འཚག་པ), to cause to trickle, to strain, filter, press out: ཆ་འཚགས་པ་པོ (*Situ. 85*); འབྲུ་མར་ཚག་པ *hbrumar tshag-pa* to draw off oil, དམུ་ཆུ་ཚག་པ to tap (a dropsical person). 2. adj. thick, fat, obese (*Jä.*): ལུས་འཚག་བཟང་བ *lus-htshag bzañ-wa* a body or constitution that is healthy and sleek.

འཚང *htshañ* or མཚང=སྐྱོན *skyon* 1. fault, error, offence, sin, དེ་འཚང་དུ་ཆེ that is very wicked, a great offence; མིའི་འཚང་ a man's fault, མི་ལ་འཚང་འབྲུ་བ to spy out another's faults, to upraid him with a fault.

འཚང་ཁུང་ *htshañ-guñ* n. of the only nunnery now existing in Lhasa.

འཚང་བ *htshañ-wa* vb. pf. ཚངས fut. འཚང་ 1. to press into, to stuff, puff out: ནང་དུ་འཚང་བ pressed into, stuffed inside; ཁྲི་ནང་ཚངས་ཅན a stuffed seat; དབུགས་ཁར་འཚངས་པ out of breath, puffed by pursuit; དབུགས་སྟོད་དུ་འཚང་བ *dbugs-stod-du htshañ-wa* or རྔ་འཚངས breathing hard, getting out of breath. 2. enlarged, complete, made full: མི་མང་པོ་འཚང་བ *mi-mañ-po htshañ-wa* many people assembled together; ལས་ཀ་ལ་འཚང་བ to be competent for work or efficient in doing work; འཚང་རྒྱ་བ=སངས་རྒྱས་པ or འཚང་རྒྱ་བར་འགྱུར become sanctified, perfected; . འཚང་རྒྱ་བར་བརྩོད་པ to aim at Buddhahood; མངོན་པར་འཚང་རྒྱ་འགྱུར सम्बुद्धः भविष्यति will become a perfect Buddha (*A. K. 1-18*). འཚང་ར *htshañ-ra* a place where many people assemble.

འཚབ་པ *htshab-pa* 1. (སྐྱིན་པ *skyin-pa*) pf. འཚབས, *htshabs* imp. ཚོབ *tshob*, to repay, to re-place; སྐྱིན་པ་འཚབ་པ་པོ *skyin-pa htshab-pa-po* one who pays back, a liquidator of debts; (*Situ. 85*). འཚབས *htshabs*=ཚབ་སྒྲུབ་ཚར་བ *tshab-sgrub tshar-wa* liquidated. 2. pf. ཚབས་པ *tshabs-pa*, imp. ཚོབས *tshobs*=སྐྲག་པ *rtabs-pa* resp. to be afraid, to be in awe of. འཚབ་འཚུབ *htshab-htshub* confounding, སེམས་འཚབ་འཚུབ mental hurry, confusion, perplexity; འཚབ་འཚབ་མར་བསྡད་པ to tarry in fear, to hesitate in apprehension also: རླུང་འཚབ་འཚུབ confused wind, as dust, leaves of trees, &c., are when driven about by a whirlwind.

འཚམ་པ *htsham-pa* or འཚམ་པ=འགྲིག་པ, མཐུན་པ appropriate, becoming, fit, suitable, in accordance with: དེ་དང་འཚམ་པ in conformity with it; རང་བློ་དང་འཚམ་པ agreeing with one's mind, according to one's wish; ཅི་རིགས་

ཚད་ཡང་ཆུང་འཚམ་པ in size and quantity just what is wanted or suitable; གང་ལ་གང་འཚམས whichever suited; མ་འཚམས་པ unsuited or ill-suited.

འཚམ་ཚོད་འཛིན་པ *htsham-tshod hdsin-pa* to hold or take appropriate measure or amount, *i.e.*, sufficient: ཟོད་ལོན་ཏན་ལ་འཚམ་ཚོད་འཛིན་པའི་བླུན་པོ་དང་གཅིག་ཏུ་པོ་ཀར་བརྩོན་པ་ཡིན (*A. 33*).

འཚལ་ལུ *htsha-lu*, v. མཚལ་ལུ *mtshah-lu*.

འཚར་བ *htshar-wa* 1.= ཚད་ལོངས་པ or འདངས་པ up to the mark, sufficient; in proper measure. 2. to be finished, completed, spent; esp. as an auxiliary to denote an action that is perfectly past or completed.

འཚལ་བ *htshal-wa*, imp. འཚོལ *htshol* 1. to beg, desire, beseech, ask; when preceded by a verb the latter stands in the term. inf., or as the mere root and more esp. the perf. root: ཡབ་དང་མཇལ་འཚལ་ལོ I desire to meet my father བལྟ་བར་འཚལ་ཏེ wishing to look; ཐུགས་ལ་བཞག་འཚལ I beg it may be borne in mind (*Glr.*); གསུང་འཚལ I beg you to speak. Occurs as an intimation of willingness: དེ་ལྟར་འཚལ་ལོ yes, we will do that; ཕ་ལ་ནོར་མ་འཚལ་ཏམ has he not asked the money from his father? ཅི་ལ་ཡང་ཅི་འཚལ why does (the king) desire to slay? 2. as eleg. form = to eat: བྱི་བས་འཚལ་ཏེ eaten by mice (*Dzl.*); 3. to offer, shew, set forth: གོ་འཚལ་བ = གོ་ཤེས་པ to understand, to know. འབད་འཚལ་བ to shew diligence (*Jä.*). བྲོ་འཚལ་བ *bro-htshal-wa* to have a cold (*Mil.*); ཕྱག་འཚལ་བ *phyag-htshal-wa* to greet, salute.

འཚལ་མ *htshal-ma* = ཚལ་མ ཟས; ཁོ་བོ་རང་གིས་འདི་ཟས་མ་ཟད་བར་དུ་འཚལ་མ་མི་ཟ until I have eaten up these I shall not ask for (more) food (*A. 87*). འཚལ་མ་འཚལ་བ *htshal-ma htshal-wa* = ཟས་ཟ་བ to take one's meal; འཚལ་མ་ནར་མ *htshal-ma nar-ma* = རྒྱུན་པར་ཟས་ཟོ་བ continually eating.

འཚིག་པ *htshig-pa* བཙག to burn, to destroy by fire; to glow; གྲོང་ཁྱེར་མི་དང་བཅས་པ་འཚིག he burned the town with its inhabitants (*Pth.*); ཐལ་བར་འཚིག་པ to burn entirely, completely (*Dzl.*); ཚིག་སོང་ has been burnt.

འཚིམ *htshim* colloq. for ཚེམ *tshem*; and འཚེམ་བུ for ཚེམ་བུ.

འཚིར་བ *htshir-wa* to extract, wring out, squeeze forth, to press out oil, extracts, etc.; ནན་གྱིས་འཚིར to press hard; ཞོ་མ་འཚིར་བ to milk; བཙུན་མོ་ལ་ཡང་ཐུགས་མཚིར་ཐུང་བར་གྱུར་ཏོ also the queen's mind was much depressed (*Jä.*). ཏིལ་འཚིར་བ་པོ *til htshir-wa-po* an extractor of sessame oil (*Situ. 85*).

འཚུགས་པ *htshugs-pa* pf. ཚུགས *tshugs* (intrs. of འཛུགས་པ) 1. to go into, to enter upon, begin, commence: བསྟོད་པ་འཇུག་པ་ལ་ཚུགས he began to praise, to flatter. 2. to pierce, penetrate by boring, to thrust in, to establish one's self, to settle: རྩ་བ་མ་ཚུགས it has not taken root; འགྲོགས་འཚུགས་སྐྱ་ཡི་མ་འདོད they had no longer any mind to establish themselves in this alpine solitude; བདག་གི་སྐྱིད་མགོ་དེ་ནས་ཚུགས this was the beginning of my lasting happiness (*Mil.*); ཚུགས་པ as partic. or adj. = firm, steady: ཀང་ལག་ཚུགས་ཏེ་ས་ལ་འགྱེལ་ཏོ his limbs not remaining firm (in consequence of a paralytic stroke), he fell to the ground (*Dzl.*); ས་གཅིག་ཏུ་མི་ཚུགས་པ not being able to settle in one place, flighty, inattentive.

འཚུད་པ *htshud-pa* pf. ཚུད *tshud* to be put inside of, to go into, to enter, to get into; ཁོང་འཚུད་པ to comprehend.

འཚུབ་པ *htshub-pa* pf. ཚུབས *tshubs* to toss about, to swirl, to entwine; to be choked, suffocated.

Digitized by Google

འཚུམ་པ *ḥtshum-pa* ཟུམ་ [a protuberant belly] *S.*

འཚུར་ནག། *ḥtshur-nag* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཥ, *32*).

འཚེ་བ *ḥtshe-wa* pf. བཙེས *ḥtses* हिंसा, उपद्रव to cause mischief or danger to, to damage, injure, persecute: མི་ལ་འཚེ་ཞིང་གནོད་པ་བྱེད་པ to do mischief and cause damage to a man (*Mil.*); གཅན་ཟན་པ་ཐོགས་པའི་འཚེ་བ་དང་བཅས་པ (a place) haunted by beasts of prey and other noxious creatures; རྟ་ངན་གདུག་པ་ཅན་གྱི་རྣ་འཚེ་ཟན་རྒྱུ་འདུད་པ like a vicious horse which kicks about; འཚེ་བྱེད *ḥtshe-byed*, हिंसक wild animals, such as leopard, tigers, etc. འཚེ་མེད *ḥtshe-med* अहिंसा यमो not doing mischief or injury; piety (*S. Lex.*).

འཚེག་པ *ḥtsheg-pa* pf. ཚེགས *tshegs* to repay a loan or a kindness (*Mṅon.*).

འཚེང་ *ḥtsheṅ* pf. འཚེངས་པ *ḥtsheṅs* to be satisfied, content, happy, gratified: ཐུགས་འཚེངས་པ the mind was contented; ཚ་ཚ་མང་པོ་བཏབ་པས་ང་ལ་བུ་མོ་ངའི་འཚེངས my daughter by casting many *tsha-tsha* gratified me (*A. 90*); ཇི་ཙམ་བརྩོན་པ་དེ་ཙམ་ཐུགས་ཆེར་འཚེང་ however much the excertion so much the more the satisfaction; ཕན་གནོད་མེད་པ་ན་ཤིན་ཏུ་འཚེང་བ་ཡིན if there be no further mischief it is very satisfactory (*A. 16*).

འཚེད་པ *ḥtshed-pa*=བཙོ་བ to cook: ཟས་འཚེད་པ་པོ *zas ḥtshed-pa-po* one who cooks (*Situ. 85*); འཚེད་པའི་གནས *ḥtshed-paḥi gnas* a kitchen (*Mṅon.*); འཚེད་བྱེད་མ *ḥtshed-byed-ma* =ཐབ་ཁ་པ *thab-kha-pa* a cook (*Mṅon.*).

འཚེམ་པ *ḥtshem-pa* pf. བཙེམས *ḥtsems* to sew: ན་བཟའ་འཚེམ་པ to sew or make a robe; འཚེམ་རྒྱུད *ḥtshem-rgyud* thread for sewing; འཚེམ་ཁབ needle, འཚེམ་རྒྱབ *ḥtshem-rgyub W.* seam. འཚེམ་མེད *ḥtshem-med* without a seam; also= without interruption.

འཚེར་བ *ḥtsher-wa*, 1. to neigh. 2.=མཚེར་བ to grieve, to sorrow, and sbst. grief, sorrow, resp. ཐུགས་འཚེར་བ to be grieved, also to be afraid, to fear *C.* (*Mil.*); repentance, shame: འཚེར་བ་མེད not penitent, shameless. འཚེར་ཅན *ḥtsher-can* sorrowful, anxious. 3. to shine, to glitter; དངས་འཚེར་བ sbst. lustre, brightness.

འཚེར་ས *ḥtsher-sa* abandoned pasture land, land left by nomads for a new spot; a place which has been abandoned on account of inconvenience, discomfort, sickness, etc.

འཚོ་བ *ḥtsho-wa* I: pf. and imp. སོས 1. to live, to be alive, be living: ཤེས་རབ་ཀྱིས་འཚོ་བ to earn livelihood by talents ཇག་འཕྲོག་གིས་འཚོ་བ to live by theft and plunder; རིང་དུ for a long time; ལོ་བརྒྱ་ཐུབ་དུ་སོས he lived even a hundred years; འཚོ་བར་དུ for life, life-long, ཆོས་ཀྱིས་འཚོ་བ to gain a livelihood by religion; སྲིད་འཚོ་བ to pass life, to continue in a state, to exist; འདུ་འཛིའི་ནང་དུ་འཚོ་མི་ནུས་དེར in the throng of the world I cannot exist (*Dzl.*); འདི་མ་བྱས་ན་མི་འཚོ if we did not do this we should not remain alive. 2. to last, to be durable, of clothes, etc.; to retain its virtue, efficacy, of laws, doctrine, etc. 3. pf. བསོས or སོས fut. གསོ to feed, to graze; to nourish, ལུས the body, to sustain, སྲོག *srog* life; ཕྱུགས་འཚོ་བས་འཁྲིད་པ to lead the cattle to pasture (*Pth.*). 4. to heal, to cure, ནད; འཚོ་བྱེད 'life-giver,' *i.e.*, physician.

འཚོ་བ II: also འཚོ 1. sbst. life; འཚོ་བའི་ཚད आयुः duration of life; མི་ཞིག་གི་འཚོ་བ་འཕེལ་བ to prolong a man's life (*Dzl.*); ང་ཅག་འཚོ་བའི་རྗེ the lord of our lives, viz., the king (*Glr.*). 2. livelihood, sustenance, support, maintenance. འཚོ་སྐྱོང་ *ḥtsho-skyoṅ* fostering,

Digitized by Google

maintaining, tending (cattle); འཚོ་ཁམས *ḥtsho-khams* = ལུང་ཁམས་ mortal frame, the constitution which requires keeping up; འཚོ་ཆས *ḥtsho-chas* subsistence, livelihood; འཚོ་རྟེན *tsho-rten* livelihood, maintenance, support; འཚོ་ཐབས *ḥtsho-thabs* medical treatment, the means of healing, way of subsistence; འཚོ་ཐབས་པ *ḥtsho-thabs-pa* = སྨན་པ a physician, medical man. འཚོ་བ་མ *ḥtsho-wa-ma* जीविका a woman that nourishes.

འཚོ་བ་གསུམ *ḥtsho-wa-gsum* the three kinds of physical and spiritual existences: 1. ཚེ life. 2. བསོད་ནམས merit. 3. ལས *Karma* or work.

འཚོ་བ་གསུམ་ཟད *ḥtsho-wa gsum-zad* the decay of the three vital essentials:—1. that called ཚེ་ཟད་པ; 2. that of merit བསོད་ནམས་ཟད་པ; 3. that of work ལས་ཟད་པ (*Sman.*).

འཚོ་བའི་སྙིང་པོ *Ḥtsho-waḥi snin-po* n. of a medical work by Atis'a: ཇོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་འཚོ་བའི་སྙིང་པོ་ཞེས་བྱ་མཛད (*A. 35*) the *Jowo* himself also wrote a work on medicine called *Ḥtsho-waḥi Snin-po*.

འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད *ḥtsho-waḥi yo-byad* जीवितोपकरणम् necessaries of life.

འཚོ་བྱེད *ḥtsho-byed* 1. medicine. 2. or འཚོ་བྱེད་པ = སྨན་པ a physician (*Mṅon.*). 3. जीवातृक the moon, also [illegible] बृहस्पति the planet Jupiter; འཚོ་བྱེད་ཀྱི་ཞུས་པ *ḥtsho-byed-kyi shus-pa* n. of Sûtra on medicine called Jivaka-puripuchha.

འཚོ་བྱེད་མ *ḥtsho-byed-ma* जीवन्ती n. of a goddess.

འཚོ་བྱེད་གཞོན་ནུ *ḥtsho-byed gshon-nu* कुमारजीवक n. of a celebrated physician devoted to Buddha and who cured king Bimbisâra of piles (*Yig. 35*).

འཚོ་བྱེད་ཞིང *ḥtsho-byed-çiṅ* = སྤྱི་ཞུར་གྱི་ཞིང *spyi shur-gyi-çiṅ* जीवक, जीवन 1. n. of a medicinal plant. 2. ཇ... the life-tree *i.e.*, any chosen tree on the existence of which depends the life of a person (*Mṅon.*).

འཚོག་ཆས *ḥtshog-chas* = ཁ་ལག goods, effects, necessaries; also provisions, provender (*Jä.*).

འཚོག་པ *ḥtshog-pa* pf. བཙགས *ḥtsags* fut. བཙོག *ḥstog* imp. ཚོག *tshog* 1. to hew, chop, strike; to inoculate; 2. vaccinate, to find fault with, to blame, censure, tease (*Sch.*).

འཚོགས་པ *ḥtshogs-pa* pf. ཚོགས *tshogs* 1. to assemble, to meet together; ཁྱེད་འདིར་ཚོགས ye that are here assembled; མི་མང་པོ་ཚོགས་པའི་མདུན་དུ before many assembled people (*Dzl.*); འབྱུང་བ་ལྔ་ཚོགས་པ the five elements meeting; འཚོགས་ཟས་སྐྱེ་མང་ [illegible] food and drink to entertain the people assembled (*Glr.*). 2. to unite, to join in doing something, to combine, to make common cause (*Jä.*).

འཚོང་བ *ḥtshoṅ-wa* विक्रय to barter, to sell—a vb. in very common use; དྲི་འཚོང་བའི་གནས place where perfumes are sold; འཚོང་བའི་ཚད *ḥtshoṅ-waḥi-tshad* for the purpose of selling; འཚོང་བར་བྱེད making sale, causes to be sold.

འཚོད་པ *ḥtshod-pa* pf. བཙོས *ḥtsos* fut. བཙོ *ḥtso* imp. ཚོས *tshos* 1. to boil, to cook in any way, to bake: འཚོད་ཀྱིན་འདུག *ḥtshod-gyin-ḥdug* colloq. it is cooking (anything) is boiling; བཙོས་ཀྱིན་ཡོད has been cooking, has been boiling; འཚོད་པར་བྱ *ḥtshod-par-bya* should cook, or to be cooked. འཚོད་སྣུམ *ḥtshod-snum* oil for frying food-meat, vegetables, &c. (*Rtsii.*); འཚོད་མར *ḥtshod-mar* butter used in making pastry, cakes, etc. (*Rtsii.*).

འཚོབ་པ *ḥtshob-pa* or འཚོབས་པ *ḥtshobs-pa* to be a deputy, to represent, to be substi-

Digitized by Google

tuted for; རིགས་འཚོལ་བ to be the first-born male in a family, to represent a family (*Dzl.*); འཚོལ་བར་བྱེད་པ to substitute, to put in the place of another (*Dzl.*); གདུང་འཚོལ་བོ resp. for first-born (*Jä.*).

འཚོར་བ *ḥtshor-wa* v. ཚོར (ན་ཟུག་ཟླ་ཟུ).

འཚོལ་བ *ḥtshol-wa* pf. བཙལ *ḥtsol* imp. ཚོལ *tshol*, to seek, to look for, to make search; གླགས་འཚོལ་བ to seek for an opportunity or means; ཟས་འཚོལ་བ to look for food; འཚོ་འགྲོལ་བ *ḥtsho ḥgrol-wa* to search for livelihood. འཚོལ་སྒྲོལ་བྱེད *ḥtshol-sgrol-byed* = གསེར gold (*S. Lex.*).

Syn. ཡོངས་སུ་འཚོལ་བ *yoṅs-su ḥtshol-wa*; རྗེས་སུ་འཚོལ་བ *rjes-su ḥtshol-wa* (*Mṅon.*).

འཚོས་ཟིན *ḥtshos-zin* anything thoroughly cooked or boiled. Also = quite ripe.

Digitized by Google

ཛ

ཛ *dsa* is the 19th letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit ज. Acc. to the *Tantra*: ཛ་ནི་མ་སྐྱེས་པ་ཡི་སྒོ། *Dsa* is the beginning of that which has not grown or been born (*K. g.* ཀ, *42*). *Dsa* also = ཆོ་ག and སྦྱིན་པ religious rites and almsgiving (mystic) (*K. g.* ཁ, *179*).

† ཛ་ཏི *dsa-ti* prop. ཛཱ་ཏི *dsā-ti* 1. the nutmeg. 2. n. of the flower *Jasminum grandiflorum*.

Syn. of 1. སུ་མ་ན *su-ma-na*; སྦུབས་སྐྱེས *sbubs-skyes*; སྦུབས་འབྲས *sbubs hbras*; སྦུབས་ཅན *sbubs-can*; སྤོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ *spos-kyi rgyal-po*. Syn. of 2. ཡིད་བཟང་སྐྱེས *yid-bzań-skyes*; འདབ་བདུན་པ *hdab-bdun-pa*; གཞོན་ནུའི་འཕྲེང *gshon-nuhi-hphreń*; མཱ་ལ་ཏི *mā-la-ti*; སྣ་མའི་མེ་ཏོག *sna-mahi me-tog* (*Mńon.*).

ཛ་ན་མ *dsa-na-ma* छाया shadow, shade.

† ཛ་པ *dsa-pa* or ཛཱ་པ 1.= བཟླས Tibetanized form of जप; is a *mantra* or Sanskrit charm. 2. recitation mentally.

† ཛ་བ *dsa-wab* and ཛ་བཱ་ཅིང = जवा [the China rose, *Hibiscus rosa sinensis*] *S*.

Syn. རྡོ་རྗེའི་མེ་ཏོག *rdo-rjehi me-tog*; ཏིལ་མེ་ཏོག *til-me-tog*; རྔ་མ་མེ་ཏོག *rńa-ma me-tog*; ཛ་བཱ *dsa-bā*; ཛ་བཱ་ཅིང *dsa-bā-ciń* (*Mńon.*).

† ཛ་ཡ *dsa-ya* I: जय; = རྒྱལ་བ victory.

ཛ་ཡ II: 1. *Sch.*: 'muddy deposit, green slime in the water.' 2. in *C.* the markings of wood, speckled and variegated in consequence of disease in the tree. 3. n. of an ancient king of China (*Jä.*).

† ཛ་ཡ་སི་པ་ཏ *Dsa-ya-si-pata* the name by which the site of Kapilavāstu the birth place of Buddha is now known: སེར་སྐྱའི་གྲོང་ཞིག་གྲགས་པ་ཡོད་པས་ཕྱུལ་དེ་ལ་དེང་སང་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཛ་ཡ་སི་པ་ཏ་ཞེ་སྒྲུབ་བའི་གནས་ཡིན (*Dsam.*).

‡ ཛ་ཡན་ཏིའི་རྩ་བ *dsa-yan tihi rtsa-wa* (जयन्ती मूल) the root of the *Jayanti* tree (*K. g.* ཆ, *51*).

ཛ་ཡི་ཕལ *dsa-yi-phal* = ཛ་ཏི nutmeg.

† ཛ་ལན་ཏྲ *dsa-lan-tra*, ཛ་ལན་དྷ་ར जालन्धर n. of a province in the Punjab, now Jallundur (*Jä.*). Formerly the kingdom of Jalendra comprised Kashmir, Panjab and a part of Kabul; and was ruled by king Kaniṣka and his successors (*J. Zań.*).

ཛ་སགས *dsa-sags* (Chinese) = རྫོང་དཔོན a prefect, a district magistrate and collector (*Yig. k. 1*).

‡ ཛ་ཧུའི་བུ་མོ *dsa-huhi bu-mo* जाह्नवी an epithet of the Ganges ཞལ་ཆེམས་ཀྱང་ཛ་ཧུའི་བུ་མོའི་རྒྱུན་བཞིན་སྤྲིང་བ་མཛོད, pray let your letters come to me like the flow of the Ganges.

ཛཱ་ཏི་ཛ་ལ *Dsā-ti dsa-la* n. of a Buddhist female saint: ཨོ་རྒྱན་གྱི་བྱང་ཕྱོགས་ན་གདོལ་པའི་བུ་མོ་ཛཱ་ཏི་ཛ་ལ་ཞེས་བྱ་བ། on the north of Orgyan there lived *Dsāti-dsala* who was a girl of the sudra caste (*K. dun. 38*).

† ཛཱ་རི་ཁཎྜ *Dsā-ri khaṇḍa* n. of an Indian province: མ་ག་དྷ་དང་མི་རིང་བའི་ལྷོར་ཛཱ་རི་ཁཎྜ་ཞེས་བའི་ཡུལ་ཆེན་པོ་ཡོད། there is a large province to the south and not far from Magadha called Jari khaṇḍa (*Dsam. 35*).

ཛམ་བུ *dsam-bu* जम्बु 1. gold; the fabulous fruit of the *Kalpadruma*, the wishing tree of

Digitized by Google

the gods; gold leaf is compared with the leaf of that tree, gold yielding almost all that man requires for his living. 2. acc. to *Jä.*="The rose apple tree Engenia, which figures also in mythology."

‡ ཛམ་བུ་ཀ *dsam-bu-ka* जम्बुक, शृगाल the jackal.

ཛམ་བུའི་གླིང་ or འཛམ་བུའི་གླིང་ *Ḥdsam-buḥi-gliṅ* जम्बुद्वीप the ancient Buddhist name for India: ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་གླིང་འདི་ཉིད་དབྱིབས་གྲུ་གསུམ། ཤིང་ཀལྤ་དྲུ་མ་དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་གི་ལོ་མ་ཆུ་ལ་ལྷུང་བའི་སྒྲ་ཛམ་ཛམ་ཞེས་པའི་སྒྲ་འདོན་པས་ཛམ་བུའི་གླིང་ཞེས་བརྗོད this southern continent is triangular in shape; and is called *Dsam-bu-gliṅ* from the *jam-jam* sound made by the falling from heaven of the leaves of the *kalpadruma* wishing-tree into the river Ganges (*K. d.* ར, *343*). ཛམ་བུའི་གླིང་གི་བྱང་ཕྱོགས་ན་ཡོད་པའི་ཡུལ་འགའ་ཞིག་གི་མིང་ཙམ the names of some of the countries situated to the north of Jambudvipa are:—मद्रक; ཉི་པ་ཤིན་ད पुलिन्द; དཔའ་བོ་ཧྲའི་དེ हूणदेश; སུམ་པ་ལ सुवर्ण; དར་དི दरद (Dardistan); བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་དྲུག་པ मद्रकसौवीर; སུ་མི་ཏྲ་པ कराब:; བྱང་ཕོ་པ मद्रिक; ཀན་དྷཱ་ར गन्धार (Kandahar); ཤཱ་ཀ शका; (Sogdiana) ཤཾ་ཀཱ་ཀ सुलिक; མ་ཧཱ་ཙཱི་ན महाचीन; རྒྱ་ནག་འཁོར་དང་བཅས चीन (China with her surrounding appendages); རྒྱ་ནག་ཤར་ཕྱོགས अपरचीन; ཏུ་ཁ़ ताता; པ་ར་པ་ཏ पल्लवा; གུ་ཎའི་འབྲུམ་ཏུ་གཏོ बोट; ཀཱ་མ་རཱུ कम्बोज (*K. d.* ར, *286*). ཛམ་བུའི་གླིང་གི་ཕྲེང་བ Jambu-mala n. of a country to the north-west of Jambudvipa or Dzambuling situated near the Sumeru mountain. Beyond that country lies the country of གློག་གི་ཕྲེང་བ, *i.e.*, the string of lightning Aurora Borealis (*K. d.* ར, *270*).

‡ ཛམ་བུ་ནད *Dsam-bu-nad* the river Yeru Tsang-po of Tibet which brings down gold with its sands; also the head-waters of the Yang-tsi-kyang the river of golden sand.

ཛམ་བྷ་ལ *Dsam-bha-la* or ཛམ་ལྷ *Dsam-lha* the Tibetan Pluto or god of riches. His different epithets are:—སྔོན་གྱི་གནོད་སྦྱིན *Sṅon-gyi gnod-sbyin*, ཆུའི་ཐུ *Chuḥi-thu*, ཆུ་ཡི་དབང་པོ *Chu-yi dwaṅ-po*, ཆུ་ལ་གནས *Chu-la-gnas*, ནོར་བུ་བཟང་པོ *Nor-bu bzaṅ-po*, རྨུགས་འཛིན *Rmugs-ḥdsin*, ནོར་གྱི་དབང་ཕྱུག *Nor-gyi dwaṅ-phyug* (*Mṅon.*).

ཛམ་བྷ་ལ་ནག་པོ *Dsam-bha-la nag-po* a manifestation of Dzambhala in black; ཛམ་སེར= ཛམ་བྷ་ལ་སེར་པོ the same deity in yellow aspect.

‡ ཛཱཉྙ *dsañá*, ཛྙཱ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ན་ཡེ་ཤེས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་འོ། (*Ḥbum.* ཀ, *283*).

‡ ཛ *dsha* ज 1. རྟོག་མ་བྲལ་བའི་སྒོ། དྲི་མ་དག་པས་ཐམས་ཅད་གྲོལ *Dsha* is the symbol of what is free from defilement; being immaculation typified it liberates all (*K. g.* ཀ, *42*). 2. ཛ་ནི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པས་འཆིང་བ་དེ་ནགས་ཚལ་ཐིབས་པོ་དང་འདྲ་བའོ། *dsha* signifies that entanglement in endless misery is like a dense forest (*K. my.* ཀ, *207*).

ཛྙཱ་ན་ཀཱ་ཡ *dsña-na ká-ya* in mysticism= ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྐུ spiritual image or body, the spirit.

ཛི *dsi* num. fig.: 49.

‡ ཛི་ན་མི་ཏྲ *Dsi-na mi-tra* जिनमित्र n. of a Kashmirian Pandit who translated certain of the Buddhist scriptures into Tibetan and died in Tibet.

‡ ཛི་ལི་ཛྭ་ལ *dsi-li dswa-la* cancer; acc. to some authors it is གཉན་ནད or plague; acc. to others a fearful kind of burning leprosy: ཛི་ལི་ཛྭ་ལའི་ནད་སྨན་ཆོད stops the progress of the disease *dsi-li dswala* (*A. 19*).

‡ ཛཱི་བ་ཀ *dsi-ba-ka* जीवक honey, nectar, ambrosia; that which gives life and also keeps up life (mystic).

Syn. མཚོ་ལྡན་མ *mtsho-ldan-ma*; སྦྲང་རྩི *sbraṅ-rtsi*; ར྄་ཅན *rwa-can*; ལུས་འཐུང་ *lus-ḥthuṅ* (*Mṅon.*).

ཛུ *dsu* num. fig.: 79.

Digitized by Google

ཛུང་ཛུང་ n. of the third son of Emperor Dsung of the Han dynasty who succeded his father on the throne (*Yig.* 54.).

ཛེ *dse* num. fig.: 109.

† ཛེ་ཊ་རི *Dse-ṭa-ri* जेतारि n. of a Buddhist saint of Bengal (*K. dun.* 45).

† ཛེ་ཊའི་ཚལ *Dse-ṭaḥi-tshal* जतवन the grove in S'ravasti in which Buddha had resided for many years and where the first Buddhist monastery was built under the auspices of Anāth-pindada.

ཛེ་ཙེ *dse-tse* in *C.* vent-hole for the smoke, a chimney (*Jä.*).

ཛོ *dso* num. fig.: 130.

ཛོ་ཀི *dso-ki* or ཛྭོ་ཀི *dswo-ki* vulg. for ཡོ་གི *yogi* or རྣལ་འབྱོར་པ *rnal-ḥbyor-pa.*

མཛའ་བ *mdsaḥ-wa* 1. to be amicable, to love as friends or kinsmen do: མཛའ་བ་རྣམས a loving married couple (*Dzl.*); མི་མཛའ་བ་ཐམས་ཅད all hostile malignant (creatures or powers) (*Dom.*); མི་མཛའ་བ་རྣམས་སྡུམ་པ to reconcile those that are at variance with each other; བྲམ་ཟེ་མཛའ་ཉིང་ཞེས་པ he had a Brahman for his intimate friend (*Dzl.*). 2. as adj. = མཐུན་པ or ཉེ་བ intimate or near. 3. as sbst. = friend, relation, one near or dear. Also: affection, friendship; also མཛའ་བྱེད. མཛའ་གཙུགས་པ to cultivate friendship. མཛའ་བཤེས *mdsaḥ-bçes* = གྲོགས་གྲོགས་ཆེ बान्धव, मित्र; also parents, brothers, cousins, relations, friends; frq. in conjunction with ཉེ་དུ or ཁྱིམ་མཚེས (*Glr.*). མཛའ་ལྷའི་གྲོགས་པོ *mdsa-lhaḥi grogs-po* = ལྷག་པ (*Mṅon.*). མཛའ་གྲོགས *mdsaḥ-grogs* in *C.* = ཁྱོ་མོ husband, wife. མཛའ་གཙུགས *mdsaḥ-gcugs* v. གཉེན་སྒྲུགས. མཛའ་བར་བྱེད *mdsaḥ-war-byed* = ཁྱམ་པ or སྐྱུམ (*Mṅon.*); མཛའ་བས་བཅིངས *mdsaḥ-was bciṅs* v. གཉེན་སྒྲུགས.

མཛའ་བོ *mdsa-wo* = སྙིང་སྡུག *sñiṅ-sdug* sbst. वल्लभ, सखा love husband, friend: མཛའ་བོ་ལ་ལ་ཤིང་བལ་འདྲ། མཛའ་བོ་ལ་ལ་ལྷུན་པོ་འདྲ། མཛའ་བོ་ལ་ལ་ས་གཞི་འདྲ། མཛའ་བོ་ལ་ལ་ཕྲེང་བ་འདྲ some friends are like cotton (adhering firmly), some friends are like Mount Meru, other friends are like the earth (steady), others are like a string of beads easily separating.

Syn. སྙིང་འདོད *sñiṅ-ḥdod*; ཡིད་མཐུན *yid-mthun*; ཡི་གཙུགས *yi-gcugs*; མཛའ་གཙུགས *mdsaḥ-gcugs*; བག་ཕེབས *bag-phebs*; སྙིང་ཉེ *sñiṅ-ñe*; ཡིད་ཉེ *yid-ñe*; བློ་ཉེ *blo-ñe*; སེམས་མཐུན *sems-mthun* (*Mṅon.*).

མཛའ་མོ *mdsaḥ-mo* 1. a mistress; also a female friend. 2. v. ཆུ་སྐྱུར.

མཛངས་པ *mdsaṅs-pa* 1. sometimes written as འཛངས་པ *ḥdsaṅs-pa* पण्डित, wise, learned; also = མཁས་ཤིང་ *mkhas-çiṅ*. 2. = དཔའ་བོ a hero, a champion (*Mṅon.*); མཛངས་པའི་ཁང་ *mdsaṅ-paḥi-khaṅ* the house of a hero, the house where heroes exhibit feats of arms, etc. མཛངས་མ *mdsaṅs-ma* a woman. མཛངས་མ་འབྲས་ཀྱི་སྙེ་ཁུར་ *mdsaṅs-ma ḥbras-kyi sñe-khur* n. of a vegetable medicine used to heal sores and wounds (*Sman.* 350).

མཛད་པ *mdsad-pa* 1. imp. མཛོད *mdsod* is the honorific form for བྱེད་པ in all its significations, whenever the person acting is the object of respect: ཁྱོད་ཀྱིས་དེ་རིང་ལས་ཀ་ག་ཚོད་མཛད་སོང་ how much work have you done to-day? མཛད་དུ་གསོལ pray do it, let it be done. 2. = कार्य, कृति deed, achievement, working, behaviour; the act of doing, the thing done; མཛད་པ་བཅུ་གཉིས the twelve deeds (or prop. incidents) of a Buddha's life; མཛད་བརྒྱ the hundred acts of Buddha Gautama (*J. Zaṅ.*). མཛད་པ་པོ *mdsad-pa-po* the doer, maker, composer, etc.; མཛད་སྤྱོད *mdsad-spyod* deed, action; deportment,

Digitized by Google

conduct, like སྤྱོད་ལམ *spyod-lam*, course of life, way of acting; མཛད་འཕྲིན good deeds or services: མཛད་འཕྲིན་གོང་འཕེལ་དུ་བཞུགས་སྐྱོད་པ་ནི་བཀའ་དྲིན་ཆེ that you have been doing excellent works and flourishing more and more is a great mercy to us (*Yig. k. 4*).

མཛར་ར་མཛེར་རེ *mdsar-ra mdser-re* in *Ld.* = pitted with small-pox, pock-marked; warty, blotchy, v. མཛེར་པ (*Jä.*).

མཛུག་གུ *mdsug-gu* colloq. a finger v. མཛུབ་མོ. མཛུག་གུ་འཛུགས་ས where a finger can be thrust in; place or thing pointed out definitely, as it were by the fore-finger: བླ་མ་དང་སློབ་མ་ལ་མཛུག་གུ་འཛུགས་ས the object which both the lama and his pupil can point to (*A. 156*).

མཛུབ་མོ *mdsub-mo* तर्जनी, [illegible] (vulg. མཛུག་གུ or མཛུབ་གུ *mdsub-gu*) 1. finger, esp. fore-finger: མཛུབ་མོ་བསྒྲེངས་ཏེ་ཁ་ཕྱོགས་ལམ་ཁྱམས་ལ་སྐྱོ raising your fingers go on merrily; གཞན་སྐྱོན་མཛུབ་མོས་སྟོན་ to point to others faults with the finger (*Rdsa 17, 23*). The different fingers are: མཐེབ་མོ or མཐེ་མོ the thumb; མཛུབ་མོ or ཉིགས་མཛུབ the fore-finger; སྙིང་ལག་ or གུང་མཛུབ or གུང་མ (*Med. Jä.*) the middle-finger; སྲིན་མཛུབ or མིང་མེད the fourth finger; མཐེའུ or ཐེའུ་ཆུང་ or མཛུབ་ཆུང་ in *C.* the little-finger. 2. toe; claw. མཛུབ་གཏེར *mdsub-ker*—ཀྱེར or—ཀྱང་ a stiff finger; མཛུབ་བརྐྱངས *mdsub-brkyans* an extended finger; མཛུབ་སྐྱིམ *mdsub-skyis* finger-ring. མཛུབ་ཁྲིད *mdsub-khrid* lit. leading by the finger; a pointing with the finger, hint, intimation, direction: ཞྭ་ཐེ་ཚོམ་སེལ་བའི་མཛུབ་ཁྲིད་བྱས། he made an intimation that removed every scruple of the mind (*Jä.*). མཛུབ་གང་ *mdsub-gan* a measure equal to the space between the tops of the thumb and the fore-finger; མཛུབ་མོ་མེད་པ one without fingers; མཛུབ་རྩེ *mdsub-rtse* tip of a finger (*Cs.*); མཛུབ་ཚིགས *mdsub-tshigs* joint of a finger. མཛུབ་ཤུབས *mdsub-sha* lit. the finger-cap, a thimble.

མཛེ *mdse* कुष्ठ leprosy, believed to be caused by *Lu* or water demons when they get offended from any cause, and is therefore also called ཀླུ་ནད. It is described as of thirty-six kinds. མཛེ་ཀླད *mdse-klad* the brains of the head of one who has died from leprosy: མི་གཙང་མཛེ་ཀླད་ཁྱི་ཤ་རྣག་ཁྲག as to what is unclean, there are the brains of a leprous person, dogs-flesh, pus, etc. (*A. 12*). མཛེ་ནད a very dreadful type of leprosy མཛེ་ནད་འབྲུམ་བུ་སྣ་ཚོགས (*Ya-sel. 11.*); མཛེ་ཅན་འཇོམས་པའི་ཇག་པ *mdse-can hjoms-pahi jag-pa* = རུ་རྟ *ru-rta* a kind of spicy root used in medicine (*Sman. 109*).

མཛེ་རྨོག *mdse-rmog* a kind of helmet (*Jig. 31*).

མཛེར་པ *mdser-pa* or འཛེར་པ 1. = ཟེར་བ or སྨྲས་འཛེར་བ to speak. 2. a knot, excrescence of the skin, wart, etc.; also, a knag or knot in wood; མཛེར་མལ *mdser-mal* knot-hole in wooden boards.

མཛེས་པ *mdses-pa* also, colloq. "*dse-po,*" handsome, fine, charming. མཛེས་པ་འདྲེན་འདུག appears very nice; བུ་མོ་མཛེས་མ་ཚེ sweet daughter! རི་བོ་ནགས་ཚལ་དུ་མ་མཛེས་པ། a mountain beautified by numerous woods; fig.: སྤྱོད་ལམ་མཛེས་པ། conduct outwardly fair (*Dzl.*); མཛེས་བཀྲག *mdses-bkrag* lustrous; beautiful and bright: བཞིན་རས་ཀྱི་མཛེས་བཀྲག་ཉམས་གཉེར་མ་མང་བས། the lustre of his countenance had faded, the wrinkles on his skin were many (*Khrid. 48*). མཛེས་སྐུ lit. handsome body idiomatically: fine health: མཛེས་སྐུ་ཁམས་བདེ་ཞིང་ཡིན་ནམ being in excellent health (*Yig. k. 48*). མཛེས་དགའ *mdses-dgah* delightful; མཛེས་ཆོས [one who naturally indulges in pleasure]*S.*; མཛེས་ལྡན་མ a handsome woman (*A.K. 111-19*); མཛེས་སྡུག *mdses-sdug* = མཛེས་སྡུག very

Digitized by Google

handsome, beautiful (*Mñon.*); མཛེས་བྱས *mdses-byas* ornament, jewellery (*Mñon.*); མཛེས་སྦྱིན *mdses-sbyin*, the finest sandal wood perfume; མཛེས་མ *mdses-ma* a pretty girl, a beautiful damsel; མཛེས་མ་མཆོག a charming young woman or girl (*A.K. 111, 30*). མཛེས་མཛེས *mdses-mdses* pomp. extravagance, debauchery; མཛེས་ལེགས *mdses-legs* kind act, good behaviour (*Rtsii.*).

མཛོ *mdso* चामरी, चैमरी breed between the yak-bull and the common cow; འབྲི་མཛོ is the hybrid of a common bull and a yak-cow. མཛོ་མོ *mdso-mo* female of hybrid birth, the *jomo* or common dairy beast in Tibet; མཛོ་དཀར *mdso-dkar*, white *dso*; མཛོ་རྒོད *mdso-rgod* wild cattle; མཛོ་སྒལ *mdso-sgal* load for a *mdso* to carry; མཛོ་ཕོ *mdso-pho* a male cross of yak and cow; མཛོ་ཕྲུག *mdso-phrug* a young dso, a calf of a dsomo; མཛོ་མོ་ཤིང་ *mdso-mo-çiñ* a tree the wood of which resembles the red-sandal wood; and being largely imported into Tibet from China, is used in dying the garments of the lamas of Amdo. མཛོ་ཚྭ *mdso-tshwa* n. of a medicinal salt: མཛོ་ཚྭ་སྐྱག་འཛམ་པི་ཆུ་མེར་ཞེས.

མཛོད *mdsod* कोष sbst. treasury, store, depository, treasure-chest; མཛོད་དུ་འཇུག་པ, སྦེད་པ to secure, to hide a thing in a safe place; མཛོད་ནས་འདོན་པ to take it out. དཀོར་མཛོད treasury of a monastery or that of a Buddhist sanctury. བང་མཛོད corn-magazine, granary; དབྱིག་མཛོད a safe for valuables; གསེར་མཛོད gold treasury; ཕྱག་མཛོད "*chandso*" treasurer in large monasteries; མིང་གི་མཛོད a treasury of words, dictionary; མཛོད་ཁང་ *mdsod-khañ* = བང་མཛོད (*Mñon.*); store-room, larder; མཛོད་ཁང་པ *mdsod khañ-pa*, भाण्डागारिक a storekeeper.

མཛོད་ཇུས *mdsod-jus* a kind of fine satin (*S. kar. 180.*); མཛོད་བཏགས *mdsod-btags* finest silk scarf for presentation (*Yig. 38*); མཛོད་གོས *mdsod-gos*, the finest satin or lit. the satin robe that is generally kept in the treasury or box, only used on grand occasions (*S. kar. 178*).

མཛོད་པ *mdso-pa* भाण्डारिक; treasurer.

Syn. མཛོད་འཛིན་པ *mdsod-hdsin-pa*; ཕྱག་མཛོད *phyag-mdsod*; བང་མཛོད་པ *bañ-mdsod-pa* (*Mñon.*).

མཛོད་སྤུ *mdsod-spu* ऊर्णा; = ཞེག་གི་རྡོ་མ (*Mñon.*) སྨིན་མཚམས་ཀྱི་མཛོད་སྤུ a circle of hair between the eye-brows in the middle of the forehead, one of the particular marks of a Buddha, from which he sends forth divine rays of light (*Jä.*).

མཛོད་སྤུ་ཅན *mdsod-spu-can* ऊर्णायु: [1. a woollen blanket; 2. a spider, a ram.].*S.*

མཛོད་ལྡུམ = ཆུ་ཤིང་ plantain plant (*Mñon.*).

མངོན་མཛོད अभिधर्मकोष Abhidharma koşa v. མངོན་ཆོས་ཀྱི་མཛོད, comprising the ལུང་གི་མཛོད and the རྟོགས་པའི་མཛོད the first giving an index of all the subjects of Buddhist Scriptures, the second an account of the doctrines of the *Çrâvaka*, *Pratyeka Buddha*, *Bodhisattvas* and Buddhas. ནམ་མཁའི་མཛོད the treasures which are the privileges of such Buddhist saints as have attained to the eighth stage of perfection.

མཛོལ་བུ *mdsol-bu* 1. a menagerie, house where wild beasts are kept. 2. grief, dejection; a snare, a trap (*Sch.*).

འཛག་པ I: *hdsag-pa* pf. གཟགས *gsags* or ཟགས *sags*, fut. གཟག *gsag* to drop, drip, trickle; leak, run out: ཁྲག་ཁྲག་ཁ་ཆུ་འཛག blood, water dripping from the nose (*Med.*); མཆི་མ་འཛག་པ dropping of tears; འོ་མ་འཛག་པ་དེ་ལས་འབྱུང་ milk is trickling from it (*Vai. sñ.*); འཛག་འཛག་པ to trickle constantly, to spirt, to flow out; མཚོ་འཁྱམས་ནས་ཟགས་ཏེ་མེར་བར་སོང་ flowing off at the

bottom, the lake became empty or "as not" (*Mil.*); བཞིན་རྔུལ་ཛགས་ཏེ the face dripping (with perspiration); ཀུན་ལ་སྙིང་བརྩེ་མཆི་མ་ཛག he is shedding tears of universal pity (*Dzl.*); སོར་བར་ནས་འཛག་ནས། letting (ashes) fall through between her fingers (*Mil.*).

འཛག་པ II: in the language of the Brahma Kâyikâ-devâ: འཛག་པ=ཟུག་བསྔལ་བ; ཀུན་ཏུ་འཛག་བྱེད=ཀུན་འབྱུང་བ (*K. kon.* ཀ, *236*).

འཛང་འཛོང་ *ḥdsaṅ-ḥdsoṅ*=གཙང་གཙོང་ (*Jä.*).

འཛངས་པ *ḥdsaṅs-pa* 1. acquiring of wealth greedily, avaricious hoarding of wealth. 2.=ཟད་པ spent, consumed, exhausted, construed with ནོར, of rare occurrence (*Jä.*).

འཛད་པ *ḥdsad-pa*, pf. ཟད to go down, dwindle, to be consumed, to come to an end=ཟད་པ *q. v.*; ནོར་འཛད་པར་འགྱུར riches will be spent or run down. ཕར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་དང་ཡ་ཡོམ་ཡུམ་ལ་འཛད in going out and coming in and in wavering to and fro, it is consumed (*A. 137*). བསགས་པའི་ནོར་འཛད the gathered wealth comes to an end (*Pth.*); སྣུམ་ཟད་ཀྱི་མར་མེ a lamp the oil of which is exhausted (*Glr.*); ཚོང་གི་བསོད་ནམས་ཟད་པའི་ཚོང་བུ་ཕྲུག་རྣམས། ye poor children of merchandise whose stored-up merits are now at an end (*Glr.*); རྒྱགས་ལ་ཟད that which has been spent for provisions (*Mil.*); བརླའི་ཤ་ཟད་རུང་ཡང་དེ though the muscular part of the thigh had been consumed, (I) was easy; ནུས་ཟད helpless (*Glr.*); ཚེ་ཡོང་ལ་སུ་ཟད་པ་ལས whilst life is consuming itself (*Do.*); ཚེ་ཟད་ཀར at the hour of death; དུག་ལྔའི་ལས་ལ་ཟད་པ་མེད the effects of the five poisons never cease; འདྲེ་ལ་ཟད་པ་མེད of devils there is no end (*Mil.*); ཟད་མེད or ཟད་པ་མེད་པ་ཟད་མི་ཤེས་པ incessant, endless, everlasting, interminable. འདིས་ཟད with this it comes to an end, *i.e.*, this is the only thing besides which no second is existing; འདིས་ནོར་གཉེར་ཏེང་འཚོ་བར་ཟད་ན as this is the only means of making a living (*Dzl.*). The form ཟད་དེ is frq. used at the end of a phrase to signify: "and none besides," "it is only," "and no more," etc. Hence, we may render: མཐོང་བ་ཁོ་བོ་ཁོ་ནར་ཟད་དེ། as I am the only person that has seen; མཐོང་བ་ཟད་དེ this is limited to seeing, this refers only to sight (*Dzl.*); གཉིས་ཀ་མིང་གཅིག་པ་ཙམ་དུ་ཟད་པས། as the two have only one name. So, too, the frequent མ་ཟད་དེ with the termin. case =not only: སྲོག་འདོར་བ་འདི་ལན་ཅིག་ཏུ་མ་ཟད་དེ། having lost his life not only this time (but often before) (*Dzl.*); དེར་མ་ཟད་ཀྱི not only that, *i.e.* still more, further yet.

✝ **འཛན་དཀའ** *ḥdsan-dkaḥ* = རྙེད་དཀའ (*Liçi*), difficult to obtain or to aquire.

འཛབ་པ *ḥdsab-pa* 1. to count on the beads, to mutter charms; to pronounce ཛཔ or magic sentences. 2. or འཛབས་པ mischief, danger. 3. vb. to strive, endeavour; to be studious, to give diligence (*Jä.*). འཛབ་ཅན *ḥdsab-can* a blackguard, dangerous person; རྐུན་མ་འཛབ་ཅན a dangerous thief, daring robber.

འཛམ་བུ *ḥdsam-bu*, v. ཛམ་བུ ཛམྦུ, the rose-apple tree, engenia: འཛམ་བུའི་ས་བོན་དང་། བྱི་ཇ་པུ་ར་ཀའི་ས་བོན་དང་། ཤ་རི་ཤའི་ས་བོན་དང་བཅས་པ་ནས་རའི་འོ་མ་ལ་བཙོས་པར་བྱས་ནས་མར་དང་བཅས་པར་བྱས་ན་ཟླ་བ་ཕྱེད་དུ་ལྟོགས་པར་མི་འགྱུར་རོ། the seed of rose-apple, the seeds of *Vijapuraka* and *Çarisa*, cooked together in goat's milk and taken with butter will enable one to fast for a fortnight (*K. g.* ཙ, *48*).

འཛམ་གླིང་རྒྱན་དྲུག *ḥdsam-gliṅ rgyan-drug* the six ornaments or gems of *Dzambuling* or Jambudvîpa:—(1) འཕགས་པ་ལྷ आर्यदेव Ârya

deva; (2) འཕགས་པ་ཐོགས་མེད་ आर्य-असङ्ग Aryā-samga; (3) ཀུན་མཁྱེན་དབྱིག་གཉེན་ सर्वज्ञवसुमित्र Sarvajña Vasu mitra; (4) སློབ་དཔོན་ཕྱོགས་ཀྱི་གླང་པོ་ दिङ्नागाचार्य Achārya Diṅnāga; (5) སློབ་དཔོན་ཟླ་བ་གྲགས་པ་ आचार्यचन्द्रकीर्त्ति Achārya Chandrakirtti; (6) སློབ་དཔོན་ཀླུ་ཡི་དབང་པོ་ आचार्य-नागेन्द्र Achārya Nāgendra.

འཛམ་གླིང་རྒྱལ་པོ་ *ḥdsam-gliṅ rgyal-po* रघुराज the king of the earth, an epithet of the king of Ayodhyā (ཐམས་པ་མེད་པ) (*Mṅon.*).

འཛམ་གླིང་མཆོག་གཉིས *ḥdsam-gliṅ mchog-gñis* the two great personages of Jambudvīpa viz:—the Buddha and Nāgārjuna.

འཛམ་བུ་གླིང་ *ḥdsam-bu-gliṅ*, जम्बुद्वीप see ཛམ་བུ་གླིང་ above. འཛམ་བུ་གླིང་ or འཛམ་གླིང་ is the more frq. spelling.

འཛམ་བུ་ཆུ་བོའི་གསེར *ḥdsam-bu chu-woḥi gser*, जाम्बूनदसुवर्ण gold from the river of the golden sand, which is used by a Chakravartti Rāja: དེ་ལྟར་ཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་འཛམ་བུ་ཆུ་བོའི་གསེར་ཁམས་ལྟར་བཟང་ཞིང་།

འཛམ་བུ་ནཱ་དཱ *ḥdsam-bu nādā* gold from the river of golden sand: འཛམ་བུ་ནཱ་དཱའི་མ་འཁོན་ལྟར་ཁམས་དང་མ་འདྲེད་ཅིང་།

འཛམ་བུའི་རྒྱལ་ཁམས *ḥdsam-buḥi rgyal-khams* kingdom of Jambu (modern Jummoo), the south-eastern part of Kashmir.

འཛམ་བུའི་རྒྱལ་མཚན་ཅན *ḥdsam-buḥi rgyal-mtshan-can* = ས་གཞི (*Mṅon.*) an epithet of the earth.

འཛམ་བུར *ḥdsam-bur* a gun, cannon (*Jä.*).

འཛའ *ḥdsaḥ* the interest or premium paid for the use of money borrowed (*Jä.*).

འཛར *ḥdsar* a bob, tassel, tuft (*Jä.*).

འཛར་བ *ḥdsar-wa* 1. taking dinner at midday. 2. pf. བཟར *bzar*, fut. གཟར *gzar*, to suspend, to hang up, to fling across or over, to put over one's shoulder. 3. to dress carelessly or in a loose manner, to huddle on clothes or rags.

འཛི་བ *ḥdsi-wa* 1. to be busy about, to be engaged in, to be taken up with, absorbed by anything. 2. to abstain from, to be abstinent, temperate (*Jä.*).

འཛིང་བ *ḥdsiṅ-wa* to dispute, quarrel, contend with, wrestle, struggle with.

Syn. འཁྲུགས་པ *ḥkhrugs-pa*; འཐབ་པ *ḥthab-pa* (*Mṅon.*).

འཛིངས་པ *ḥdsiṅs-pa*, gen. with སྐྲ *skra* rarely with སྤུ, bristly, rugged, shaggy; of beggars or of infernal monsters (*Jä.*).

འཛིན *ḥdsin* 1. ग्रह the act of laying hold or seizing, seizure, grasp, gripe, a catch. When preceded by ཉི or ཟླ it indicates an eclipse of the sun or moon, in accordance with the notion of the sun and the moon being seized by the dragon Rāhu. 2. a holder, keeper; a receptacle; རྡོ་རྗེ་འཛིན the holder of the *vajra* (thunderbolt), ཆུ་འཛིན (water-holder) a cloud; རོ་འཛིན the tongue. 3. a bond, obligation, contract, agreement, a bargain, a treaty; ཡིག་འཛིན a written agreement; ཕྲོད་འཛིན *phrod-ḥdsin* a receipt.

འཛིན་པ *ḥdsin-pa* pf. བཟུང་ *bzuṅ* or ཟུང་ *zuṅ* fut. གཟུང་ *gzuṅ*; often takes the form འཛིན་པ; also occurs as བཟུང་ in all tenses: 1. to lay hold of, to seize, to grasp; frq. requiring ནས attached to object seized, *e.g.*, ལག་པ་ནས to grasp a person's hand; མགོ་ནས taking hold of the head; མི་ནས་འཛིན་པ to catch a man, frq.: ཆུང་མར་འཛིན་པ to take as wife (*Glr.*); གྲི་ལག་ཏུ་ཐོགས to hold a sword in one's hand (*Glr.*); བཟུང་ཀྱང་མི་ཐོགས though grasped it is not held. 2. to uphold, support: ངེད་ཀྱི་གདུང་རྒྱུད་འཛིན་པའི་རྒྱལ་བུ། a prince upholding my race (*Glr.*); དང་པའི་ཆོས་བཟུང་བས as he upheld

Digitized by Google

the Buddhist faith. 3. to realise, comprehend, grasp, conceive, by the mind: དབང་པོ་ཉམས་ཀྱིས་ཉམས་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་མི་འཛིན་པའམ་གཏན་དུ་འཛིན་པ། "to perceive things not as they are, or not at all, in consequence of weakened senses" (*Thgy.*); with reference to mind or memory: སེམས་ལ་འཛིན་པ; ཡིད་ལ་འཛིན; བློ་ལ་འཛིན to be taken in or grasped by the soul, mind and understanding; ཐུགས་རྗེས་འཛིན་པ to be kindly affected towards a person; ཐུགས་ལ་མི་འཛིན་པ to be not graciously inclined (*Mil. nt.*); བུ་མོས་འཛིན་པ taken in love by a girl (*Pth.*); རི་ཁྲོད་འཛིན་པ *ri-khrod hdsin-pa* to choose the solitude of mountains; དམན་ས་འཛིན་པ to grasp humility, to choose lowliness (*Mil.*). 4. to consider, hold, estimate: ང་ལ་དགྲར་འཛིན་ཏེ considering me an enemy (*Dzl.*); ཕར་འཛིན་པ, མར་འཛིན་པ to esteem, respect one, as a father, as a mother (*Stg.*); མེད་པ་ལ་ཡོད་པར་འཛིན་པ to consider the not existing as existing (*Thgr.*); གཉིས་སུ་འཛིན་པ to consider as two, to find a difference between two things which according to Buddhist philosophy are one and the same; དངོས་པོར་འཛིན་པ to believe in the reality (of a thing) (*Mil.*). 5. धृति; sbst. comprehension, holding; capacity; the seizing; he that seizes, holds, occupies: རིག་སྔགས་འཛིན་པ the holder of a magic sentence, etc. 6. the dispenser: ཁྲིམས་འཛིན་པ the dispenser of law or justice, punishment. འཛིན་འཁྲིས *hdsin-hkhris* in སྙིང་ཐུག་རྡུག་པ་མེད་པ་ལ་རེ་དོགས་ཀྱི་འཛིན་འཁྲིས་མི་བྱེད་པར (*Khrid. 28*).

འཛིན་སྟངས *hdsin-stans* मुष्टिबन्ध fist [clenching the fist, a handful]*S.*

འཛིན་དམ *hdsin-dam* a sealed receipt or acknowledgement (*Rtsii.*).

འཛིན་པ་ཅེ་བ = དུས་ཚོད་ཅེ an auspicious time (in reference to influence of the planets).

འཛིན་བྱེད *hdsin-byed* = སྐམ་པ मार, मारु, मा, मारक, तुला pincers (*Mñon.*).

འཛིན་མ *hdsin-ma* 1. धरणी, धारिणी, धरा earth as a receptacle of all things. 2. धात्री a mid-wife.

འཛིན་མ་འཛིན *hdsin-ma-hdsin* धरणीधर a landholder, a chieftain, one who rules over a country. འཛིན་ཚགས་པ *hdsin-tshag-pa* to supervise, to superintend: རྫོང་རྫོང་གཉེར་གཉིས་ནས་འཛིན་ཚགས (*Rtsii.*).

འཛིན་ཡས *hdsin-yas* धमर, धमल n. of a great number.

འཛིམ་པ *hdsim-pa* wrongly used for འཛིན་པ.

འཛིར་བ *hdsir-wa* (ཐལ་བས་འཛིར་བ) to trickle off, to let drip (from the fingers).

འཛུ་བ *hdsu-wa*, pf. བཛུས to catch at, to seize on.

འཛུགས་པ *hdsugs-pa* occasionally ཟུག་པ *zug-pa* रोपण, वपन; pf. བཙུགས *btsugs* or ཟུགས *zugs*, fut. གཟུགས *gzugs* (trs. to འཛུག་པ) 1. to thrust or stick into, push down, to set a plant in the ground, to set down, to set up a pillar, to raise (a standard). མི་ལ་ཕོར་པ to place a drinking-cup before a person; མཛུབ་མོས་བཙུགས thrust in the finger; པུས་མོའི་ལྷ་ང་ས་ལ་འཛུགས་པ to set the knees on the ground, to kneel down; རྐང་འཛུགས་ཀྱི་དགའ་སྟོན feast given when a little child begins to plant its feet, *i.e.*, to walk (*Glr*). 2. to establish, found, settle; to introduce: ལུགས་འཛུགས་པ to settle a custom and, hence, in a general sense, to begin, or set about any business, with or without མགོ *mgo*; རྒོལ་བ་འཛུགས་པ to offer resistance (*Pth.*). 3. intrs., to bore or force itself into, to penetrate, to take hold of, to permeate; mostly fig.: སྨན་མ་ཟུག the medicine has not taken hold yet, does not work; ཟླ་ལ་བྱིང་ཟུག་མི་ཟུག you do not cling or stick to a companion (*Mil.*). 4. to sting, like

Digitized by Google

nettles, to prick, ཚེར་ལྟར like a thorn (*Mil.*); ལོ་མ་ཟུག་པར་བྱེད the leaves sting (*Vai. sṅ.*); ཟུག་ཟུ་མེད་པ not smarting (*Vai. sṅ.*).

འཛུགས་གཏོར *ḥdsugs-gtor* the annual offerings of *torma* to spirits (*Rtsii.*).

འཛུད་པ *ḥdsud-pa* pf. བཙུད *btsud* also ཟུད *sud*, imp. ཚུད *tshud*, (trs. to འཚུད་པ) to put, to lead, to guide, to induce; to insert: ཉེས་པ་ལ་འཛུད་པ to seduce into sin (*Pth.*); འཛུད་དེ= विवेशयति; འཛུད་འཛུད་པ to put or insert into; སྣོད་དུ་འཛུད་པའི one who puts into a vessel (*Situ. 85*).

འཛུབ་མོ *ḥdsub-mo* for མཛུབ་མོ 1. तर्जनी, प्रदेश a span, the top of the forefinger to that of the thumb. 2. तर्जनी the forefinger.

འཛུམ *ḥdsum* or འཛུམ་པ *ḥdsum-pa*=བཞིན་རས स्मित, स्मित a smile: བྱམས་པའི་འཛུམ་གྱིས with a friendly smile; འཛུམ་བྱེད་པ *ḥdsum-byed-pa* to smile; འཛུམ་དང་ལྡན *ḥdsum-daṅ-ldan* smiling (*Pth.*); འཛུམ་སྐྱོང་བ *ḥdsum-skyoṅ-wa* to preserve a friendly countenance, to be always mild and gentle; འཛུམ་སྐྱོང *ḥdsum-skyoṅ* in a special sense, the exhortation given to a daughter on her marriage to treat visitors with a friendly smile; also fig., an engaging appearance; ངོ་འཛུམ *ṅo-ḥdsum* a smile: ཨ་ནེའི་ངོ་འཛུམ་དཀར་ནག་བལྟས I watched whether the smile of my aunt was friendly or unfriendly (*Mil.*); ངོ་འཛུམ་ནག་སྟེ *ṅo-ḥdsum nag-ste* looking forbidingly; འཛུམ་ཁ *ḥdsum-kha* a smiling mouth; ལྷ་མོ་འཛུམ་ཁ་མ *lha-mo ḥdsum-kha-ma* a smiling goddess; བུ་མོ་དང་པོ་ལྷ་གཞོན་འཛུམ་ཁ་མོ at first a girl is a smiling young goddess (*Khrid. 51*). འཛུམ་ལྟག་དགྱེ *ḥdsum-ltag-dgye* a smile between the teeth, a sardonic smile, a grin (*Cs.*).

འཛུམ་པ I: *ḥdsum-pa* संवारण pf. བཙུམ *btsum* or ཟུམ *sum*, fut. གཟུམ *gsum*, imp. ཚུམ *tshum* 1. to close, to shut, yet, as *Jä.* points out, only in certain applications, such as to close one's eyes, to shut one's mouth: མིག་མི་འཛུམ་པར་ལྟ་ཞིང *mig mi-ḥdsum-par lta-shiṅ* to have one's eyes immovably fixed upon (*Dzl.*); also པད་མའི་ཁ་ཟུམ་བཞིན *pad-mahi kha-sum-bshin* just as the lotus-flower closes; རྨ་ཁ་མི་ཟུམ་ཞིང *rma kha mi-sum-shiṅ* (*Vai. sṅ.*) if the wound will not close. 2. to smile: འཛུམ་བག་ཅན *ḥdsum-bag-can* (of a child) sweetly smiling (*Mil.*).

འཛུམ་མུལ *ḥdsum-mul* or འཛུམ་དམུལ प्रहास a laugh, a smile; འཛུམ་དམུལ་གྱིས་ཤོར a smile escaped; འཛུམ་དམུལ་བ to smile; འཛུམ་ཕྱུལ་ཕྱུལ to smile by drawing in the lips but not breaking into laughter: ཁ་སྒྲེངས་ནས་འཛུམ་ཕྱུལ་ཕྱུལ་ཙང་མི་སྒྲ་བ་ཐོག་མོང (*Rdsa. 21*). འཛུམ་མུ་ལེ *ḥdsum mu-le* as if to break out into a laughter: མ་དེ་དགར་དུག་འཛུམ་མུ་ལེ་ཤུད་ནས (*Rdsa. 17*).

འཛུར་བ *ḥdsur-wa* pf. བཙུར *bsur*, fut. གཟུར *gsur*, to give way, to draw back; (of a horse) to shy: ལམ་ནས་འཛུར་བ to step aside in a path; ལས་ལ་འཛུར་བ to shun work, to evade labour (*Jä.*).

འཛུལ་བ *ḥdsul-wa* to glide, steal out or away, སྒོར་འཛུལ་བ to slip out or through the door; ཆུ་ལ or ཆུར་འཛུལ་བ to glide into the water, *i.e.*, to dive. ཁུང་དུ་འཛུལ་བའི that which enters a hole or slips down into its den so as not be seen or captured (*Situ. 85*).

འཛུས *ḥdsus* 1. v. འཛུ་བ. 2. a corrupt form of འཛུལ.

འཛེག་པ *ḥdseg-pa* आरोहण, आरूढ to climb up, to ascend, to walk up; རི་ལ་འཛེག་པ *ri-la ḥdseg-pa* to ascend a hill,

ཤིང་རྫེ་བོ་ལ་འཛེག་པ to climb up a tree; ཕྱིན་ཏུ་ འཛེག་པ་པོ one who ascends, walks up a steep incline (*Situ. 85*). འཛེག་པར་ བྱེད *ḥdzeg-par byed*, climbs up.

འཛེང་ *ḥdzeṅ* whet-stone, hone (*Jä.*).

འཛེང་བ *ḥdzeṅ-wa* 1. to fight with projectiles; to throw stones. 2. to stick or jut out, to project, to be prominent.

འཛེད་པ *ḥdzed-pa* pf. བཟེད *bzed*, vulg. འཛེད་པ, to hold out or forth.

འཛེམ་པ *ḥdzem-pa*=སྤོང་བྱེད་པ to shrink from, to shun, avoid: ཆང་ལ་འཛེམ་ཤིག give up or abstain from wine; མི་དགེ་བ་ལ་འཛེམ་པ to shun evil; ངོ་ཚ་ལ་མི་འཛེམ་པ insensible to shame, shameless; འཛེམས་ཤིག=སྤོངས་ཤིག do abandon, give up! ཕྱོགས་ངན་ལ་འཛེམ་པ to dread going in an inauspicious direction; སྐར་ངན་དུས་ལ་འཛེམ avoids going on a journey or doing anything at an inauspicious hour when the malignant stars are in the ascendant; གྲིབ་ལ་འཛེམ་པ to keep off from pollution or defilement: ནུ་རྩེ་ནུ་བ་ལ་ཡང་ འཛེམས་ཤིག་ཡང་བསྒྲུང་ (*A. 29*). འཛེམ་མདོག *ḥdzem-mdog*=ངོ་ཚ་ཤེས་པ *ṅo-tsha çes-pa*, shamefaced, bashfulness, modesty (*Mṅon.*); འཛེམ་པ་ཅན *ḥdzem-pa-can* or འཛེམ་བག་ཅན bashful, modest (*Cs.*); འཛེམ་པ་མེད *ḥdzem-pa-med* immodest, shameless; ཁྲེལ་འཛེམ *khrel-ḥdzem* modesty.

འཛེར *ḥdzer*=གླུ་དབྱངས *glu-dbyaṅs* music, singing (*Mṅon.*).

འཛེར་པ I: *ḥdzer-pa* मांसकील fleshy excrescence in the body (*Ḥbrom.* ཁ *18*). འཛེར་དུམ *ḥdzer-dum* a round excrescence of the body, stump-like (foot or hand).

འཛེར་བ II: or འཛེར་བ *ḥdzer-wa* 1.= ཟེར་བ to say, to speak. 2. to be hoarse; འཛེར་པོ *ḥdzer-po* hoarse; with སྐད *skad* id.: སྐད་འཛེར་འཛེར་དུ་ངུ་བ to weep with a hoarse voice (*Pth.*)

འཛོག་པ *ḥdzog-pa* मुष्टि the fist; to fold the fist.

འཛོང་འཛོང་ *ḥdzoṅ-ḥdzoṅ* 1. jagged, pointed, conical. 2. oblong, cylindrical in *C.* (*Jä.*).

འཛོབ་བརྡུང་ *ḥdzob-brduṅ*=བརྡུང་འཛོབ.

འཛོམ་པ *ḥdzom-pa* or འཛོམས་པ *ḥdzoms-pa* समागम to come or approach together, to meet, to interlace: ལམ་འཛོམ་པ the crossing of two roads; ཉ་ལམ་ལ་འཛོམ་པ to meet a in journey; ཀུན་འཛོམ all meeting, where all meet; n. of a mountain pass on the road to Lahul from Spiti (*Jä.*); སྣ་ཚོགས་ཚོགས་པ་འཛོམ་པ coming together of various things; མི་མང་པོ་འཛོམ་པ crowd, crowding in one place.

འཛོམ་པོ *ḥdzom-po* abundant, swelling, profuse, fertile; རྩྭ་ཆུ་ཤིང་འཛོམ་པོ abounding in grass and water and wood, fertile *C.* མཐུན་རྐྱེན་འཛོམ་པོ *mthun-rkyen ḥdzom-po* successful through a favourable concurrence of circumstances; ཚོན་སྣ་འཛོམ་པོ variegated, many coloured (*Jä.*).

འཛོལ་པ *ḥdzol-pa* any error, mistake, etc. དེ་ལ་འཛོལ་པ་གསུམ་བྱུང་ *de-la ḥdzol-pa gsum-byuṅ* he fell into three errors (*Jä.*).

འཛོལ་བ *ḥdzol-wa* 1.=ནོར་བ to mistake: ལམ་འཛོལ་བ *lam-ḥdzol-wa* to go into the wrong way, to miss the right way; ལས་ལ་འཛོལ་བ to blunder in working. 2. to shake about, to stir; to intermix, to confuse: ཕྲིན་ཡིག་ལ་ འཛོལ་བ to deliver a message confusedly, making a mess of it (*Jä.*).

རྫ *rdza* मृत् clay or earthenware; gen. རྫ་མ=clay. རྫ་རྔམ a clay pot or jug. རྫ *rdza* in comp. is used for རྫ་མ as in ཆང་རྫ beer-jug, ཆུ་རྫ water-pitcher. རྫ་ཀོང་ *rdza-koṅ*, clay oil-burner (*Btsii.*); རྫ་སྐོར *rdza-kor*

Digitized by Google

earthen bowl, little dish; རྫ་ཁང་ *rdsa-khañ* pottery; རྫ་ཁུང་ *rdsa-khuñ* clay-pit; རྫ་ཁོག *rdsa-khog*=[illegible], v. རྫ་མ. རྫ་མཁན *rdsa-mkhan* [illegible] potter; རྫ་མཁན་གྱི་འཁོར་སྐོར་བ *rdsa-mkhan-gyi hkhor skor-wa* to turn the potters' wheel; རྫ་མཁན་གྱི་རིགས *rdsa mkhan-gyi rigs*, [illegible] the potter caste (in India); རྫ་ཆེན *rdsa-chen* a large earthen pot or vessel (for cooking purposes). རྫ་པག *rdsa-pag* a tile, or burnt brick; རྫ་ཕོར *rdsa-phor* earthen cup or dish; རྫ་བོ *rdsa-bo* an earthen vessel.

རྫ་རྔ *rdsa-rña* [illegible] kettle-drum made of burnt clay: [illegible] (*Hbrom.* ཀ *107*). རྫ་རྔ་ཆེན་པོ [illegible] the large kind of kettle-drum.

རྫ་ཆུ *Rdsa-chu* n. of a river in *Khams* said to be the head-waters of the Salwin: [illegible] the river *Rdsa-chu* of Kham issuing from the mountain range of *Duñ-hbud-sgrâ* (conch-shell-trumpet sound) of the north flows through Chhamdo, Tsha-wa-gang, Jang, Ju, etc., and entering the Chinese province of Yunnan passes through Burmah near Prome, emptying itself into the ocean (*Dsam. 32*).

རྫ་བྲ *rdsa-bra* in *C.* is a species of *lagomys*, a small tailless rodent.

རྫ་མ *rdsa-ma* [illegible] pot (unglazed, urn-shaped, bellied vessels of various size both for cooking and holding water, butter, and the like).

རྫ་ར *rdsa-ra*, [illegible]; and རྫ་མ་ཆེ [illegible].

རྫ་གཞོང་ *rdsa-gsoñ*, [illegible], [illegible] [a frying-vessel]*S.*

རྫང་ *rdsañ* chest, box, for various stores =སང་བ *bañ-wa* (*Jä.*).

རྫང་བ *rdsañ-wa*, v. རྫོང་བ *rdsoñ-wa*.

རྫངས་པ *rdsañs-pa*=[illegible] or [illegible].

རྫངས་ཐོ *rdsañs-tho* a list or register of messages and messengers to be sent to different Jongs or subdivisions of Jong for the collection of revenue: [illegible] provisions for delay according to the register of messengers (should be given) by the collector (*Rtsii.*).

རྫབ *rdsab*=འདམ or [illegible] mud, mire. རྫབ་སྡོང་ *rdsab-doñ* bog, slough.

རྫབ་རྫུབ *rdsab-rdsub* 1.=རྫུན་པོ *rdsun-po* falsehood. 2. sham, emptiness: རྨི་ལམ་རྫབ་རྫུབ་ཅན *rmi-lam rdsab-rdsub-can* an empty dream (*Os.*).

རྫབ་རྫོབ *rdsab-rdsob*=[illegible] mire, marl.

རྫས I: *rdsas* 1. ([illegible]) [illegible], [illegible] an article, thing, material, object (=[illegible] substance): [illegible] white objects appear yellow; [illegible] the thing of yesterday is to-day no more (*Mil.*); [illegible] an impure thing; དེའི་རྫས requisites for this purpose; especially for sacrifices, sorceries, etc., hence also used as identical with magical agency (*Vai. sñ.*). 2. [illegible] possessions, property, riches: [illegible] the blessings accruing from a right application of རྫས wealth; [illegible] provisions, victuals (*Pth.*); [illegible] all his property (*Mil.*). 3. in philosophy: matter; real substance, realities (*Was.*). བསྲུང་རྫས *bsruñ-rdsas* charms, talisman. རྫས་ལྡན *rdsas-ldan*=[illegible] one possessing property, a rich man (*Mñon.*).

རྫི I: *rdsi*=རླུང་ *rluñ* or རྫི་རླུང་ *rdsi-rluñ* [illegible], [illegible] the carrier of smell, *i.e.*, the wind. [illegible] contrary or adverse wind; བསིལ་བའི་རྫི *bsil-wabi-rdsi* cool breezes; ཕུ་རྫི *phu-rdsi* or སྟོད་རྫི *stod-rdsi* a wind

Digitized by Google

blowing from the uplands; ལུང་རྫི *luṅ-ṛdsi* or མདོ་རྫི *ṃdo-ṛdsi* a wind blowing at open places where rivers meet; དྲི་རྫི་ལྡན *dṛi-ṛdsi-ldan* a fragrant breeze, a wind bringing odours of flowers; རྫི་ཆར *ṛdsi-char* rain with wind; རྫི་ཆར་དྲག་པོ *ṛdsi-char dṛag-po* rain storm; རྫི་རིག *ṛdsi-rig* lit. getting a scent of, perceiving, understanding; རྫི་རིག་ནས་ནག་ཚོ་ལ་གསུང་བྱུང་བ perceiving it (also noticing it) word came to Nagtsho (*A. 137*). རྫི་ཤེས་པ *ṛdsi-çeṣ-pa* to smell, snuff, snuffle, knowing or perceiving by smell. རྫི་གསང་བ *ṛdsi-gsaṅ-wa* as met. a dog.

རྫི II: or རྫི་བོ *ṛdsi-ḇo* रक्ष, पाल herdsman, shepherd, cattle-keeper; རྫི་ཕོ *ṛdsi-pho* a male keeper; རྫི་མོ *ṛdsi-mo* a female keeper; ཕྱུགས་རྫི *phyugṣ-ṛdsi* a herdsman; རྟ་རྫི *ṛta-dsi* stable-keeper; གནག་རྫི *gnag-ṛdsi* neat-herd, ར་རྫི *ra-ṛdsi* goat-herd; ཁྱི་རྫི *khyi-ṛdsi* dog-feeder, བྱ་རྫི *bya-ṛdsi* person attending to poultry.

རྫི་སྐོར *ṛdsi-ṣkor* shepherd's hut. *Sch.* has also: དཔེ་རྫི *ḍpe-ṛdsi* index, register.

རྫི་མ *ṛdsi-ma* पक्ष्म 1. eye-lashes. 2. कुम्भ a pot.

Syn. མིག་གི་སྨིན་མ *mig-gi ṣmin-ma* (*Mṅon.*).

རྫི་བ *ṛdsi-wa* pf. བརྫིས *ḇṛdsiṣ* or རྫིས *ṛdsiṣ*, fut. བརྫི *ḇṛdsi*, imp. བརྫིས *ḇṛdsiṣ* or རྫིས *ṛdsiṣ*, 1. to pound, stamp, to knead; to tread down; གལ་ཏེ་ཚེར་མ་བརྫིས་ན if I should tread upon a thorn. 2. to oppress, to distress (*Jä.*).

རྫིའུ *ṛdsiḥu* 1. shepherd, diminutive of རྫི་བོ *ṛdsi-ḇo*. 2. fin of a fish (*Sch.*).

+ རྫིའུ་ཚོས *ṛdsiḥu-tshoṣ* the preparing of dishes for a noble or lama.

རྫིག་རྫིག *ṛdsig-ṛdsig*=རྔམ་རྔམ *ṛṅam-ṛṅam* with སྨྲ་བ, to address one harshly and threateningly.

རྫིང *ṛdsiṅ* or རྫིང་བུ *ṛdsiṅ-bu*, पुष्करिणी, वापी a pond, *e.g.*, for bathing; རྫིངས་ཆེན *ṛdsiṅṣ-chen* a large pond (*Cs.*).

རྫིང་དྲུང་སྐྱེས *ṛdsiṅ-dṛuṅ-ṣkyeṣ*=གུར་གུམ saffron कुङ्कुम (*Mṅon.*).

རྫིངས *ṛdsiṅṣ*=གྲུ་རྫིངས *gru-ṛdsiṅṣ* or གྲུ་གཟིངས *gru-gziṅṣ* a ship.

རྫུ *ṛdsu*=ཁྲམ་པ *khram-pa* or ཕྲ་མ *phra-ma* (*Mṅon.*) छल pretence, false air or show, also falsehood; ཡིག་རྫུ *yig-ṛdsu* a letter filled with falsehoods, a lying epistle. རྫུ་འཛུམ feigned smile; རྫུ་གཡོ་བྱེད་པ=རྫུ་བྱེ་རྫི་འཛོར་བྱེད་པ

རྫུ་བ *ṛdsu-wa* pf. བརྫུས *ḇṛdsuṣ* or རྫུས *ṛdsuṣ*, fut. བརྫུ *ḇṛdsu*, imp. བརྫུས *ḇṛdsuṣ* or རྫུས to give a deceptive representation, to make a thing appear different from what it is, to change into, to change (one's self), to be changed: སྲིན་པོར་རྫུ་བ to change into a *Rakṣasa*; to disguise one's self; རྣལ་འབྱོར་པར་རྫུ་བ as a *yogi* or meditating ascetic; རྫུས་ཏེ་སྐྱེ་བ *ṛdsuṣ-te ṣkye-wa*, v. སྐྱེ་བ *ṣkye-wa*; ཤ་རུ་རྫུ་བའི་རྒྱུ་མ *ça-ru ṛdsu-waḥi ṛgyu-ma* entrails feigning to be flesh, looking like flesh (*Jä.*).

རྫུ་འཕྲུལ *ṛdsu-ḥphrul* ऋद्धि a miracle, a magical illusion, an apparent marvel, the power to cause which is considered the highest manifestation of moral acquirements; also=any delusion, miraculous appearance or transformation, etc. རྫུ་འཕྲུལ་སྟོན་པ *ṛdsu-ḥphrul ṣton-pa* to exhibit miracles; རྫུ་འཕྲུལ་འཇིག་པ *ṛdsu-ḥphrul ḥjig-pa* to destroy the illusion by seeing through it (*Mil.*). རྫུ་འཕྲུལ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ *ṛdsu-ḥphrul ni ṛnam-pa gsum* miracles are of three kinds:—(1) མོས་པས་བསྒྱུར་བ *moṣ-paṣ ḇsgyur-wa*—ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་པ་ལ་སོགས་པའི་ཕྱིར་དུ་འགྲོ་བ་ལྟར་འགྲོ་བ; (2) ལུས་ཀྱིས་འགྲོ་བ *luṣ-kyiṣ ḇgro-wa*—ཚོགས་དང་ཡིད་ཀྱི་ཤུགས་ཀྱིས་ལམ་ཐུང་བ་ཀྱི་ཞ

Digitized by Google

ཉམས་སུ་ཉེར; (3) ཡིད་ལྟར་མགྱོགས་པ *yid-ltar mgyogs-pa* to move according to one's wish, a faculty applicable to Buddha alone (*Sñiṅ-gyan, 220*). རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་བཞི *rdsu-ḥphrul-gyi rkaṅ-bshi* ऋद्धिपादाः the four Riddhipāda, acc. to *Sñiṅ-rgyan, 220*:—འདུན་པའི *ḥdun-paḥi*—, སེམས་ཀྱི *sems-kyi*,—བརྩོན་འགྲུས *brtson-grus*—, དཔྱོད་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་པ; but acc. to Mahā vyutpatti:—(1) འདུན་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྤོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་པ छन्दसमाधि प्रहाण संस्कार समन्वागत ऋद्धिपाद. (2) སེམས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྤོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་པ चित्तसमाधिप्रहाणसंस्कारसमन्वागतऋद्धिपाद. (3) བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྤོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་པ वीर्यसमाधिप्रहाणसंस्कार समन्वागत ऋद्धिपाद. (4) དཔྱོད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྤོང་བའི་འདུ་བྱེད་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་པའི मीमांसा समाधिप्रहाण संस्कार समन्वागत ऋद्धिपाद॥ बहुधाप्य योगेन भवति विवेकनिःश्रितम् विरागनिःश्रितं निरोधनिःश्रितम् व्यवसर्गपरिणतम्। When applied in this sense the term *ḥdsu-ḥphrul* becomes identical with ཆོས་འཕྲུལ *chos-ḥphrul*. རྫུ་འཕྲུལ་ཅན *rdsu-ḥphrul-can* ऋद्धिमान् gifted with magic powers, miraculous. རྫུ་འཕྲུལ་ཕྲ་མོ་གཙོ་བོར་བྱེད་པའི་ལྟ་བ *rdsu-phrul phra-mo gtso-wor byed-paḥi lta-wa* the school or philosophical doctrine of a sect in ancient India (*Theg. 33*).

རྫུན *rdsun* also བརྫུན *brdsun* a falsehood, lie, fiction, fable; རྫུན་ཚིག *rdsun-tshig* id.; མི་བདེན་རྫུན *mi-bden rdsun* that is falsehood and not truth (*Glr.*); རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun-smra-wa*, རྫུན་གསུང་བ *rdsun-gsuṅ-wa*, རྫུན་བྱེད་པ *rdsun-byed-pa* to tell a lie; སངས་རྒྱས་ཀྱིས་རྫུན་གསུང་བ་མི་སྲིད it is impossible that Buddhas should lie (*Jä.*); རྫུན་འཁྲབ *rdsun-ḥkhrab* an adroit liar and deceiver; རྫུན་མ *rdsun-ma* a lie; a liar. In C. colloq. "*kyak-dsün*" = a lie.

རྫུབ *rdsub* = རྫུས་སྟག *rdsus-stag* deceit, imposture: རྫུབ་བྱེད་པ *rdsub-byed-pa* to make false assertions (*Tä.*); cf. རྫབ་རྫུབ *rdsab-rdsub*.

རྫུས་སྐྱེས *rdsus-skyes* or རྫུས་ཏེ་སྐྱེས་པ *rdsus-te skyes-pa* उपपादुक of miraculous birth. Thus Padma Sambhava is said to have been born from the lotus flower; the people of Uttara Kuru are said to be so born; [one of apparitional birth] *S.* རྫུས་སྟག *rdsus-stag* = གཡོ་སྒྱུ *gyo-sgyu*: ཏ་རེ་ཁྱོད་ཀྱི་རྫུས་སྟག་མ་བྱེད་ཅིག (*A. 136*).

རྫུས་མ *rdsus-ma* something counterfeit, feigned, dissembled: རྫུས་མའི་མཁས་པ a master of dissimulation; རྫུས་མའི་སྤྲང་པོ *rdsus-maḥi spraṅ-po* a disguised beggar (*Glr.*); མུ་ཏིག་རྫུས་མ *mu-tig rdsus-ma* imitation pearls.

རྫེ་བ *rdse-wa* pf. བརྫེས *brdses* or རྫེས *rdses*, fut. བརྫེ *brdse*, imp. བརྫེས *brdses* or རྫེས *rdses* 1. to tuck up, truss up (clothes), to cock a hat; to turn up, the upper lip (*Jä.*); སྐྲ་གྱེན་དུ་བརྫེས་པ *skra gyen-du brdses-pa* the hair bristling (*Do.*). 2. to threaten (*Cs.*).

རྫེའུ *rdseḥu* dimin. of རྫ་མ *rdsa-ma* a small pot, pipkin (*Jä*).

རྫོགས *rdsogs* the finishing, completion: རྫོགས་ལ་ཁད *rdsogs-la-khad* not fully finished, stopping short of completion; ཡེ་ཤེས་ཡོངས་སུ་རྫོགས *ye-çes yoṅs-su rdsogs* most perfect and fully accomplished; the Buddha.

Syn. སྨིན་ལ་ཁད *sin-la-khad*; ཚར་ལ་ཁད *tshar-la-khad* (*Mṅon.*).

རྫོགས་ཁུང *rdsogs-khuṅ* small window in the wall of a house to see outside objects: སྒོ་ཁྲི་ཞི་རྫོགས་ཁུང་ཞིག་ནང་ནས་བྱ་བཙོན་འཁྱམས་སྟེང་ལ་ཞིག་ཅིག (*A. 130*).

རྫོགས་ཆེན *rdsogs-chen* or རྫོགས་པ་ཆེན་པོ *rdsogs-pa chen-po* महासम्पन्न 1. most perfect or complete महा-सम्पन्न. 2. one of the principal sects of the *Rñiṅ-ma* School of Tibetan Buddhism; and much followed in Sikkim as well as in Derge in East Tibet. Its tenets are of the Atiyoga type

Digitized by Google

རྫོགས་པ *rdsogs-pa* 1. vb. to finish, to fulfil, to complete, to terminate: ལམ་རྫོགས་པའི་མཚམས་སུ *lam rdsogs-paḥi mtshams-su* just where the road terminates; མཛད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ནས *mdsad-pa yońs-su rdsogs-nas* having accomplished all his deeds (*Glr.*); བཀའ་ལྟར་རྫོགས་ཡོད it has been carried out according to the order; རྒྱལ་བློན་འཁོར་བཅས་དམ་པའི་ཆོས་ལ་ཞུགས་པའི་ལེའུ་རྫོགས་སོ the chapter concerning the king, his officers, and retinue having embraced the holy doctrine is (here) finished. 2. adj. पूरित, सम्पूर्ण complete, full, copious, perfect: ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས the most perfect teacher Buddha. 3. पूर्ण, सिद्धि, निष्पन्न, समाप्त accomplished, executed, termination, finis. Syn. ཚར་བ *tshar-wa*; གྲུབ་པ *grub-pa*; ཟིན་པ *zin-pa* also རྒྱས་པ *rgyas-pa*; འཕེལ་བ *ḥphel-wa* (*Mńon.*). རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ सम्बोधि Bodhisattva, the stage of a saint immediately before he attains to Buddhahood.

རྫོགས་པར *rdsogs-par* adv. perfectly, completely, fully: རྫོགས་པར་བཤད་པ *rdsogs-par bśad-pa* to report fully; རྫོགས་པར་ཤེས་པ་ཞིག *rdsogs-par çes-pa shig* one thoroughly conversant (*Mil.*); རྫོགས་པར་བསླབ་པ *rdsogs-par bslab-pa* to learn thoroughly (*Mil.*); བསྙེན་པར་རྫོགས་པ *bsñen-par rdsogs-pa* or བསྙེན་རྫོགས་མཛད་པ *bsñen-rdsogs mdsad-pa* उपसम्पन्न, to be ordained into the full order of Bhikṣu.

རྫོགས་ཚིག *rdsogs-tshig*, v. སླར་བསྡུ་བ *slar-bsdu-wa* the terminative particle or word in a sentence.

རྫོགས་རིམ *rdsogs-rim*, सम्पन्नक्रम one of the Tantrik or mystic rites of the Ṛñiń-ma School.

རྫོང་ *rdsoń* (in colloq. often *jong*) a castle, fortress; in modern times=headquarters of a district magistrate and revenue officer; རྫོང་དཔོན *rdsoń-dpon* the district revenue officer in Tibet. རྫོང་སྐྱེལ *rdsoń-skyel* a through pass-port or road-bill from the jurisdiction of one Jong-pon to that of another.

རྫོངས་པ *rdsońs-pa* pf. བརྫངས *brdsańs* or རྫངས *rdsańs*, fut. བརྫང *brdsań* or རྫང་ *rdsań* to forward, send off, to despatch, to take along with: མཛེས་པའི་བུ་མོ་ཞིག་ཁྱོད་ལ་བདག་གིས་བརྫངས་སོ། ནད་བཞི་བརྒྱ་རྩ་བཞིའི་ནད་འཇོམས་པའི་སྨན་ཡང་བརྫངས a girl who is beautiful has been sent by me to you, and medicines for subduing the 404 diseases have been also despatched (*Glr.*). གཞན་དུ་བརྫངས sent elsewhere; སྣོད་དུ་བརྫངས poured into a vessel (*Situ. 76*). བུ་མོ་བརྫངས་པ to give one's daughter in marriage.

རྫོབ་པོ *rdsob-po* or རྫོབ་མ *rdsob-mo* vain, empty, spurious, void.

བརྫིས་པ *brdsis-pa* 1.=मर्दित བསྣོས་སྤག་དང་འདམ *bsnos-spag-dań ḥdam*. 2. in མནན་པ་རྐང་པས་བརྫིས *mnan-pa rkań-pas brdsis* (*Situ. 76*). ཟན་བརྫིས *zan-brdsis* (*Ńag. 43*).

བརྫུ་བྱས *brdsu-byas*=སྒྲོམ་ཆེ་བ *sgrom-che-wa* a large box or chest (*D. çel. 18*).

བརྫུན *brdsun* a lie. v. རྫུན *rdsun*; བརྫུན་མ false, counterfeit; བརྫུན་དུ་སྨྲ falsehood, lie. བརྫུན་ཚིག *brdsun-tshig* false statement: བདེ་སྐྱིད་ལྡན་པའི་མི། བརྫུན་ཚིག་སྤངས་ཤིང་སྦྱིན་ནུས་པ the man who is happy and in comfort can give (in charity) and avoid lying (*Tan. d.* ནོ, *220*).

བརྫུས *brdsus*=སྤྲུལ *sprul*: ཁྲོ་བོར་བརྫུས *khro-wor-brdsus* transformed into a wrathful deity (*Situ. 76*). བརྫུས་སྐྱེས उपपादुक miraculous birth or growth. བརྫུས་ཏེ་སྐྱེས་པའི་སྔོ *brdsus-te skyes-paḥi-sńo*=རྩ་ཨ་བ *rtsa-a-wa*, अवघट or अवघर, a medicinal grass called *A-wa* (*Sman. 330*). བརྫུས་ཤིང་ *brdsus-çiń*=*sprul-shiń* transforming (*A. 60*).

བརྫེས *brdses* निरस्त [removed]S. རལ་པ་བརྫེས *ral-pa-brdses*=རལ་པ་གྱེན་དུ་བརྫེས *ral-pa gyen-du brdses* or གོས་ཆས་བརྫེས *gos-chas-brdses* (*Situ. 70*).

Digitized by Google

ཝ

ཝ *wa* the twentieth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the English W.; and is considered by Tibetan grammarians to be of purely Tibetan origin. It seems that the early scholars who visited India for studying Buddhist literature had their lessons in Sanskrit from Bengali pandits who could hardly have distinguished the difference between ब and व, but in later periods when the scholars of Higher Tibet and Tsang studied Sanskrit under the pandits of Western Magadha, Benares, Nepal and Kashmir, they found that the equivalent of the letter ཝ *wa* existed in the letter བ and belonged to it in the manner that the Bengali letter represents both ब and व of *Devanâgri*. Owing to this circumstance, it is said, the letter ཝ fell into disuse.

ཝ *wa* I: a gutter trough or pipe gen. made of wood in Tibet; ཝ་ཁ the mouth of a gutter; ཝ་ཆུ the water falling from a gutter; ཝ་མཆུ spout or beak of vessels.

ཝ II: in *Tantrik* Budh. is a symbol of that state which has neither a cause nor a consequence: ཝ་ནི་རྒྱུ་རྐྱེན་མེད་པའི་སྒོ (*K. g.* ཝ, *43*), and conveys the notion of extreme lightness, and subtilty; in the *Sûtras* it is also symbolical of རིག་སྔགས the occult science or mysticism which it is said was needed for the diffusion of Buddhism (*K. my.* ཀ, *208*).

ཝ III: शृगाल, जम्बुक the fox of Tibet, which is of several varieties and probably includes three distinct species. The vulg. n. is ཝ་ཙེ *wa-tse*. ཝ་སྐད *wa-skad* the barking of the fox; ཝ་སྐྱེས *wa-skyes* शृगालज fox-born, a sly, timid person; a Tibetan proverb says: ཝ་སྐྱེས་དཔོན་དུ་བསྐོས་གྱུར་ཅང་ཁྱད་པ་ཝ་ཡི་སྤྱོད་ལམ་སུ་སྤྱོད་ if a coward became appointed as chief or ruler, he would particularly play the part of a fox. ཝ་སྔོ *wa-gro* bluish fox; ཝ་སྒྲོ་སྒྲོ *ma-gro-gro* a grey fox (*Sch.*); ཝ་འཁྱུས the fox yelps, also the crying of the fox or the jackal when it becomes rabid: ཝ་འཁྱུས་ལྟས་ཀྱི་སྨྱུས་ངན the bad omen of the cry of foxes, etc. (*Ya-sel. 28*).

‡ **ཝ་ཏི** *Wa-ti* n. of a sanctuary in Nepal containing the image of a Buddha called ཝ་ཏི་བཟང་པོ the good *Wati*. འཕགས་པ་ཝ་ཏི་དང་གཉིས་སུ་མེད exactly like (not different from) Phags-pa Wati (*A. 84*).

ཝ་བ *wa-ba* goitre, of which several kinds are mentioned; ཁྲག་ཝ bloody goitre, ཚིལ་ཝ a swelling from fat; also འདུས་ཝ and གཡང་ཝ the last being called the goitre of good luck (*Mñg. 33*). ཝ་བ་ཅན *wa-ba-can* one having goitre (*K. g.* ཝ, *344*); ཝ་ཚ *wa-tsha* a kind of medicinal salt applied on goitre. ཝ་ཚས་ཝ་བ་འཁོགས་ཤིང་ཤ་ལྷག་འདྲེན this salt absorbs goitre and removes any fleshy excrescence.

ཝ་བྲག་དཀར *Wa-brag dkar* n. of a place in Tibet (*Loñ.* ཟ, *5*). ཝ་བྲག་དཀར་བ *Wa-brag*

ḍkarwa n. of a learned Buddhist monk born in *Wa-brag ḍkar* who wcs a pupil of the sage Potopa.

✝ ཝ་ཛ་པ་ན *Wa-dsa pā-na* n. of a place on the way to Urgyen, *i.e.*, to Udyana (*S. lam 17*).

ཝ་ར *wa-ra* a kind of tea which is brought to Tibet from the direction of Ladak, etc. (*Jig. 23*).

ཝ་ར་ཎ་སི *Wa-ra-na-si*, also written བ་ར་ཎ་སི वाराणसी, the Indian name of the city of Benares in the neighbourhood of which Buddha first preached his doctrine.

✝ ཝ་རིནྡྲ *Wa-rin-da* वारेन्द्र Vārendra Bhūmi of Bengal (*Dsam.*); modern North Bengal.

ཝ་རུ་ཎ *wa-ru-na* वरुण n. of the god of water; that of a kind of plant; also of a naga (*Mṅon.*).

ཝ་ལེ *wa-le* or ཝལ་ལེ *wal-le* or ཝལ་ལེ་བ *wal-le-wa* clear, distinct, plain; དེའི་དོན་ཐུགས་ལ་ཝལ་ལེ་ཤེས་གྱུར་ནས་ལན་བཏབ its meaning having become clear to him, he replied (*A. 34*).

ཝ་ལུང་ *Wa-luṅ* (the fox-valley) a district in East Nepal inhabited mainly by Tibetans lying just where the river Arun coming from Tibet enters the Himalayan gorges to join the Kosi river.

ཝ་སི *wa-si* a kind of apple (*Sch.*).

ཝ་སེང་གེ་བྲག *Wa-seṅ-ge-brag* n. of rocky precipice with a cavern in it (regarded as a holy place) in *Mdo-Khams* (*Deb.* ཀ, *35*).

ཝང་ *waṅ* a Chinese title of high order akin to our title of baron, and is conferred upon the greatest personages of China, also upon the khans of Mongolia and the regent of Tibet. In Tibet Phola, the first regent viceroy who was invested with the title of Thaudiji, was created *Wang* and was called king Mi-wang.

ཝང་ཁྱི *waṅ-khyi* n. of a (*Sa-ḥdag*) monster; ཝང་ཤིང་དམག་པ is the general of the king of the *Sa-ḥdag* monsters.

ཝང་ཙུན *Waṅ-tsun* the first Chinese envoy sent by one of the early Chinese Emperors in search of the holy religion of Buddha to India: ཝང་ཙེན་པ་ཞང་ཙུན་རྒྱ་གར་དུ་ཕྱག་མཆོད་ཆོས་ལ་ཝང་བཏང the messenger Wang-tsun was sent to India in search of a holy doctrine (*Grub.* ང, *4*).

✝ ཝརྒ *warga* वर्ग n. of a tree regarded as very holy which existed in Buddha Gaya (prob. the name by which the famous *Bodhi* tree was known): མི་རིང་བར་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཤིང་དུ་གྲགས་པ། ཝརྒ་ནི་སྡོང་པོ་གཅིག་གྲུང་ཡོད (*Dsam.*).

ཝལ་གྱིས *wal-gyis* = ཝལ་ལེ *wal-le*. ཝལ་ལེ་དྲག་པོ་འཚལ *wal-le drag-po ḥtshal* n. of a fancied world supposed to exist to the south of this world (*G. Bon.*).

ཝི *wi* num. fig. = 50.

ཝི་པ་དྭ *wi-pa-dwa* n. of a place (*Bon. ch. 5*).

ཝིང་ཛུང་ *Wiṅ-dsuṅ* n. of the younger brother of Jung-jung the 5th Emperor of the great T'ang dynasty.

ཝུ *wu* num. fig. = 80.

ཝུ་རྡོ *wu-rdo*, 1. v. ཨུར་རྡོ *ḥur-rdo* a sling. 2. pumice stone *Sch.*

ཝུན་ཤིང་ཀོང་ཇོ *Wun-çiṅ koṅ-jo* (a Chinese name which translated into Tibetan = ཆུ་ནང་གི་པད་མ the lotus within the water) is the princess Wun-chung Kon-jo who

Digitized by Google

married king *Sroṅ-btsan sgam-po* of Tibet in the first part of the seventh century A.D. She is adored in Tibet as an incarnation of the goddess Dolma (*Loṅ.* ཀ, 6.)

ཝེ *we* num. fig.: 110.

ཝེན་དྷི *Wen-dhi* n. of a famous Chinese Emperor of the *Süi* dynasty who greatly favoured Buddhism (*Grub* ཀ, *5*).

ཝེར་མ *wer-ma* a class of Bon minor deities: ལྷ་ཚོགས་ནང་དུ་ཝེར་མ་གསུམ་བརྒྱ་དྲུག་ཅུ་ཅེས་དང་། ཐུགས་དཀར་གསུམ་བརྒྱ་དྲུག་ཅུ་ཅེས་པ་རྣམས་ནི་བོན་པོའི་ལྷ་ཡིན in the group of secret gods there are 360 deities called *Wer-ma* and also 360 called Thugskar who are Bon gods (*Bon. N.*).

ཝོ *wo* num. fig. = 140.

ཝོ་ཏི *wo-ti* a corruption of the term Bodhi. ཝོ་ཏི་བཟང་པོ *Wo-ti bzaṅ-po* बोधिभद्र n. of the celebrated image of Buddha located at Kirong (སྐྱིད་གྲོང་ on the Nepal border) (*Yig.* 2).

Digitized by Google

ཞ

ཞ *sha* the twenty-first letter of the Tibetan alphabet, for which there is no corresponding letter either in English or in Sanskrit. Its pronunciation somewhat resembles that of "ཞ" in the word leisure, but generally in *C* it is sounded very much like the letter ཤ *sh*.

ཞ་དཀར་ *sha-dkar* (ཤ་དཀར་ or ཟ་དཀར་) tin.

ཞ་སྒྲེ *sha-sgre* = རྣ་མེད *rna-med* earless.

ཞ་བཅག *sha bchag* (མ་སྒྲུབ་པ *ma-sgrub-pa* or མ་འགྲིག་པ) incomplete, imperfect or defective: ཞང་འགྲོ་བཀུར་འདོན་གྱི་བྱ་རིམ་རྒྱབ་འཇོག་ཞ་བཅག་རིམ་པར་ཤག remission of taxes paid by doing work (*Rtsii.*); ཉི་འགྲོ་ཞ་བཅག་མ་བྱུང་ཐེམ་འགྲོ་ཞུ་ཞེར་བཅད (*D. çel. 8*).

ཞ་ཉེ *sha-ñe* or ཞ་ནེ *sha-ne* ཟཱིས the metal lead; ཞ་ཉེ་ནག་པོ ཟཱིས black lead: ཞ་ཉེ་དུག་འཇོམས་ཤ་རུལ་གསོ་བར་བྱེད lead is used to remove poison and to cure putrifying flesh. ཞ་ཉེ་མཚོན a leaden sword ཞ་ཉེའི་གཞིང་རྡོ *sha-ñebi gtiñ-rdo* a sounding lead, plummet (*Pth.*); ཞ་ཉེའི་ཚྭ་དམར ཀུ་རུ་བིན [1. black salt 2. *Cyperus rotundus*]*S.* ཞ་ཉེ་ཁྲུམ = དངུལ་ཆུ quicksilver; ཞ་ཤོག *sha-çog* tin foil, thin plates of lead; ཞ་དཀར་ཤོག tin foil.

ཞ་ཉེ་མ *sha-ne-ma* pounded dry cheese (*Rtsii.*).

ཞ་བ *sha-wa* lame; also = a lame person, but in colloq. ཞ་བོ *sha-wo* = cripple; རྐང་ལག ཞ་ཅན having a maimed foot or hand; ཁྱོད་ནི་ལག་ལྟ་དང་འདྲ་སྟེ། དེ་ལྟར་ཁོང་ན་ཞ་ཞི་བ་དང་འདྲ་ you being (to me) like my limbs, if you thus leave us, I should be like a lame person (*Hbrom.* ཁ, *5*).

ཞ་འབྲིང་ *sha-hbriñ* a corrupt form of ཞབས་འབྲིང་ = ཞབས་ཕྱི an attendant, a servant.

ཞ་ལ *sha-la* a corrupt form of ཞལ་བ plastering on walls: རྩིག་པ་ཞལ་བ་ཞལ་བརྒྱབ plastered the walls.

ཞ་ལ་ཁང་ *Sha-la-khañ* n. of one of the cells of the Dalai Lama at Potala in Lhasa (*Rtsii. 17*).

ཞ་ལུ *Sha-lu* (གཙང་ཞ་ལུ) n. of a district in Tsang a few miles to the S. W. of Tashi-lhunpo with a large monastery, the seat of the famous historian and chronologist *Bu-ston Rin-po-che* better known as Buton (*Loñ.* ཞ, *5*); ཞ་ལུ་པ *Sha-lu-pa* a native of *Sha-lu*; ཞ་ལུ་ལོ་ཆེན *Sha-lu lo-chen* = Buton the author.

ཞྭ *shwa* or ཞྭ་མོ *shwa-mo* ཟཱེས, ཟས resp. དབུ་ཞྭ *dbu-shwa* a covering for the head, a hat, cap; ཞྭ་གོན་པ or གྱོན་པ to put a cap on, འབུད་པ to take it off (by way of salutation); རྒྱ་ཞྭ Chinese cap, སོག་ཞྭ Mongolian cap; དགུན་ཞྭ winter-cap, དབྱར་ཞྭ summer hat (light felt-hats adapted to the warmer season); ཕྱིང་ཞྭ hat or cap made of felt; ཞྭ་གོས *shwa-gos* for ཞྭ་མོ་དང་གོས cap and robe: ཞྭ་གོས་མནབས་ཤོག put on your cap and robe (*Rtsii. 51*). ཞྭ་ཏོག *shwa-tog* the top ornament of a hat prob. a button or a figure; ཞྭ་ཐུལ *shwa-thul* the semi-circular red patch that is put on the back of a priest's winter cloak (*Rtsii.*); ཞྭ་སྣམ *shwa-snam* the woolly felt of

Digitized by Google

yellow or red of which the caps of the lamas are made in Tibet (*Rtsii.*). ཞྭ་གཞོལ *shwa-gshol* the brim of a cap or hat.

ཞྭ་དམར wearer of the red-cap, n. of the followers of the *Rñiṅ-ma*, *Karma-pa*, and *Sa-skya-pa* sects of Tibetan Buddhists.

ཞྭ་སེར *sha-ser* yellow-cap, the ordinary name of the *Gelug-pa* sect, the reformed Buddhist school of Tibet now dominant all over Higher Asia and N. W. China. ཞྭ་སེར་བསྟན་པའི་བདག་པོ a complementary title or address to a great lama of the Gelugpa sect of Tibet; ཞྭ་སེར་བསྟན་པའི་གསལ་བྱེད the illuminator of the doctrine of the yellow-cap sect a title of the Dalai Lama of Tibet.

ཞག། *shag* 1. clot of blood, film on tea that is cooling down or any film that is formed on liquids generally, as on milk when it is allowed to cool after being boiled. ཞག་ཁྲག clotted blood. 2. a day, but not in contradistinction to night, and is said to be of three kinds: (1) ཁྱིམ་ཞག one thirtieth part of the time required by the sun to pass over the sign of the zodiac; (2) ཉིན་ཞག the period from sunrise to another sunrise; (3) ཚེས་ཞག *tshes-shag* the division of time in proportion to each increase or decrease in the lunar crescent. The day period as distinguished from the night is ཉིན་མོ not ཞག *shag*. ཞག་གྲངས *shag-grañs* the date; ཞག་གཅིག a day, and adv. once; ཞག་ཤས་སྔ་མ a few days ago; ཞག་དུ་མ་སོང་བ after many days; ཞག་ནས་ཞག་ཏུ from day to day; ཞག་བདུན seven days, a week; ཞག་བདུན་ཕྲག་བཞི་བརྒྱད forty eight weeks; ཞག་ས or ཞགས or ཞག་སྡོད night's lodging, temporary quarters. 3. fog, smoke, dry vapour, filling the atmosphere in autumn (*Jä.*). 4. also ཞག་རྩི *shag-rtsi* = ཞག་ཁུ fat or grease in a liquid state, also fat melted and congealed again *W.*; fig. the fat of the country, fertility, ཡུལ་ལ་ཞག་མེད the country is barren (*Ma.*); ཞག་ཅན greasy, oily, ཞག་མེད lean; ཞག་ཕོར *shag-phor* a cup, or vessel for grease, the pot in which the greasy portion of the buttered tea that is poured aside at the time of taking tea is kept.

ཞག་པོ *shag-po* in C. colloq. = a day.

ཞགས་གྲོལ *shags-grol* = ཆུ་བོ་སི་ཏཱ the river Sitā (*Mṅon.*).

ཞགས་པ *shags-pa* पाश; पाशक a sling rope with a noose for catching birds, wild horses, and antelopes, etc.: ཆགས་པའི་ཞགས་པས་དྲངས་ནས་ཀྱང་ रागपाशाकृष्ट having been drawn in (ensnared) by the lasso of love (*A. K. 1-14*). ཞགས་ཐག *shags-thag* or ཞགས་དཔྱང a noose; ཞགས་རྒྱབ་པ *shags-rgyab-pa* or འཕེན་པ to throw or fling the noose at an object or animal.

Syn. འཕེན་ཐག *ḥphen-thag*; འཛུད་ཐག *ḥdzuṅ-thag*; འཆིངས་ཐག *ḥchiṅs-thag* (*Mṅon.*).

ཞགས་པ་ཅན *shags-pa-can* = ཆུ་ལྷ वरुण Varuṇa the god of the sea whose chief weapon consists of a rope with a noose (*Mṅon.*).

ཞང་ཀ་མ *Shaṅ-ka-ma* n. of a place in Tibet; ཞང་ཀ་པ n. of a great Lama of that place.

ཞང་ *shaṅ* or ཞང་པོ *shaṅ-po*, vulg. ཨ་ཞང *a-shaṅ*, uncle by the mother's side, mother's brother.

Syn. མ་ཡི་སྤུན་ཟླ *ma-yi spun-zla*; མ་ཡི་ཁྲ་ཉེ *ma-yi khra-ñe*; མ་ཡི་ཚང་མཚུངས *ma-yi tshaṅ-mtshuṅs* (*Mṅon.*).

ཤང་ *Shaṅ* n. of a district of Tsang N. of Tashi-lhunpo. ཞང་ཟུར་བའི་གསུང་འབུམ n. of a celebrated Lama of Tibet belonging to Shang (*Deb.* ཀ, *8*); ཞང་རྟགས *shaṅ-rtags* a kind of long knife manufactured in Shang (*Jig. 81*).

ཞང་བློན་མུ་མེན་ག་ག་ཅན *shañ-blon mu-men-ga ga-can* (mystic)=སྟག་ཤ tiger's flesh (used in medicine) (*Sman. 350*).

ཞང་ཚ་བྱ *Shañ-tsha-bya* n. of one of the 36 border lands of Tibet (*Ya-sel. 38*).

ཞང་ཞུང་ *Shañ-shuñ* the ancient name of the province of Guge in Ngari Khorsum, W. Tibet; and comprised the district bordering to the west of lake Mansarowara where the Bon religion was first promulgated and where Shenrab its founder was born. It is therefore called ཞང་ཞུང་བོན་ལུགས Shang-shung the land of the Bon (*J. Zañ.*). ཞང་ཞུང་བཟའ་ལི་ཐིག་སྨན the princess of Shang-shung who was married to king *Sroñ-btsan Sgam-po* (*Loñ.* ༤, *5*). རེ་གཅིག་གློག་ཞང་ཞུང་རྒྱལ་པོའི་སྤྱར་ནག་ལ་བབ one flash of lightning fell on the black tent of the king of Shang-shung (*A. 19*).

ཞང་རོམ *Shañ-rom* n. of a lama of Atis'a's time (*A. 102, 104*).

ཞད *shad*=ཚོད the right conjecture or guess: དགེ་བཤེས་རྟོགས་པ་ལ་ང་འཆི་བའི་ཞད་དུ་འདུག་གསུང་ he said that the lama teacher knew by guess the time of my death (*A. 114*).

ཞན *shan* or ཞན་པ *shan-pa* weak, feeble, the opp. to དྲག་པོ. ལུས་ཞན་པ of a weak body, of delicate health; also applied to sounds. In colloq. is used as opp. to ལེགས་པ well-looking, handsome.

ཞབ་རྒྱུ col. for ཞལ་རྒྱ་བཀའ་གྲོས་སྨྲ་བ་མཚོད་པ་བགྲུ consultation, conference (*S. Lex.*).

ཞབས *shabs* 1. པད, གཞབས honorific term: foot, feet: དཔོན་པོ་ཞིག་གི་ཞབས་ལ་འདུད་པ to bow down at an officer's feet; སྐུ་ཞབས *sku shabs*="kusho" a title of respect. ཞབས་དྲུང་དུ to the feet of......, or to......, in directions of letters: རྒྱལ་ཆེན་མཆེད་བརྩེའི་དཔང་ཕྱུག་མཚུངས་མེད་ཕྱུག་ཆེན་པོའི་ཞབས་དྲུང་དུ to the great matchless rich power of kindness and knowledge Phul-Jung. ཞབས་རྗེན་པར, ཞབས་རྗེན་པ to walk bare-footed, ཞབས་འདེགས་པ to hold up or support the feet (of another), *i.e.*, to help; དེའི་ཞབས་བརྐྱངས་པའི་པུས་མོའི་འོག་ཏུ beneath the knees of the stretched legs of that image (*A. 44*) ཞབས་འབམ *shabs-hbam* gout of the feet, rheumatic swelling in the feet (*Ya-sel. 11*); ཞབས་བྲོ *shabs-bro* dance, ཞབས་བྲོ་མཛད་པ to dance to music ཞབས་མ *shabs-ma* a woman's drawers, under-coat; ཞབས་ཟུང་ *shabs-suñ* ཕྱག་ཞབས་ pair of feet (*Yig. k. 15*); ཞབས་ལྡན་པ possessed of feet, a stanza; ཞབས་སེན *shabs-sen* nail of the toe, ཞབས་ལྷམ *shabs-lham* or ཞབས་ཆག *shabs-chag* shoe or boot of a greatman. ཞབས་རྟིང་ *shabs-rtiñ* heel; ཞབས་སྟེགས *shabs-stegs* foot-stool. 2. the bottom, lower end or part: མཚོའི་ཞབས་ལ at the bottom of the lake; ཞབས་ཀྱུ *shabs-kyu* (in Sikk. pronounced as *chab-chu*) the hook at the foot of a letter signifying the vowel u in *Gram.*

ཞབས་ཀྱི་པད་མོ *shabs-kyi pad-mo*=ཞབས་སྟེགས footstool (*Yig. k. 1*).

ཞབས་བསྐུལ་བ *shabs-bskul-wa*=དྲན་གསོ་འདེབས་པ to refresh one's memory, to remind: གོང་ས་ཆེན་པོའི་ཞབས་བསྐུལ་ཞུ་བ to submit reminder to high officals, to refresh their memory on any subject (*Ya-sel. 31*). ཞབས་བསྐུལ་ཞུ་བ *shabs-bskul shu-wa* to urge, to exhort.

ཞབས་གྲས *shabs-gras* or ཞབས་ཕྱི in colloq.= servant, attendant.

ཞབས་གླ *shabs-gla*=གསོལ་གླ wages, fees such as doctor's fee, etc. (*Sorig. 133*).

ཞབས་བཅགས *shabs-bcags* (*Sch.*) 1. partic. of ཞབས་འཆག་པ. 2.=ཞབས་ཆགས. 3. ground, territory (*Jä.*).

ཞབས་ཆགས *shabs-chags* or ཞབས་ལྷམ resp. shoe, boot, slippers.

ཞབས་ཏོག *shabs-tog*=བསྙེན་བཀུར (ཞབ་ཏོག, ཞབས་ཏོག the heel of the feast) fig. service; རྒྱལ་པོའི་ཞབས་ཏོག

Digitized by Google

worship, homage (*Pag. 5*); ཞབས་ཏོག་ལ་འདོང་ངེས་ནས་འོང་ (*Hbrom.* ཁ, *15*). ཞབས་ཏོག་པ་གཡོག་ཕོ་ཆེ་རིགས a servant of the better class or higher rank, an official; རྒྱལ་པོའི་སྐུ་གསུང་ཐུགས་ཀྱི་ཞབས་ཏོག dispenser, benefactor. ཞབས་ཏོག་བྱེད་པ to render services; also, to feed, treat, provide, offer.

ཞབས་རྟེན *shabs-rten* 1. footstool (*Cs.*) 2. boot (*Sch.*).

Syn. རྐང་སྟེགས *rkan-stegs*; རྒ་ཁྲི *rga-khri* (*Mnon.*).

ཞབས་ཐོག *shabs-thog* (seems to be merely another form of ཞབས་ཏོག) service, service rendered to superiors, *i.e.*, to priests, convents, kings, governments.

ཞབས་དྲུང་ *shabs-drun* 1. mode of address in letters, v. ཞབས་ 2. a servant, government-servant; ཞབས་དྲུང་རིན་པོ་ཆེ the proper title of the Dharma Raja or spiritual ruler of Bhutan (*Yig.* ཀ, *k. 10*).

ཞབས་འདེགས *shabs-hdegs* service, in col. =ཞབས་ཕྱི *shabs phyi*: འཛིན་ལས་ཞབས་འདེགས་པ་ལྷག་བསམ་དཀར་བས་མཛེས I am discharging my official duties with zeal and earnestness (*Yig. k. 3*). ཞབས་འདེགས་པ *shabs-hdegs-pa* one who serves as a servant.

ཞབས་འདྲེན *shabs-hdren* shame, disgrace; མིའི་ཞབས་འདྲེན་པ to bring shame upon another, to be a disgrace to him.

ཞབས་པད *shabs-pad* lit. the lotus-footed, is the ordinary title by which the Kalons or chief ministers of Tibet are known. ཞབས་པད་ལ=ཞབས་དྲུང་དུ also ཞབས་པད་ཁྲི་དྲུང་དུ to, at, in addressing letters to high or sacred personages; fig. for ཞབས་ཏོག་བྱེད་པ to render service to a great man, to serve him; to be a scholar, pupil.

ཞབས་ཕྱི *shabs-phyi* resp. for གཡོག་པོ servant (male or female), in the widest sense of the word, servant to an individual, as well as minister of the state or the church. ཞབས་ཕྱི་བྱེད་པ to serve (frq. in colloq.), to render any service; ཞབས་ཕྱིར་འབྲང་བ or ཞབས་འབྲིང་བ to follow as a servant; ཞམ་འབྲིང་པ *sham-hbrin-pa*, ཞམ་རིན *sham-rin* or ཞ་འབྲིང་ *sha-hbrin*= ཞབས་ཕྱི *shabs-phyi* servant (*Mnon.*).

ཞམ་ཆ *sham-cha* prob. for ཞ་མཆུ the beak or pipe of the bellows through which the wind rushes when blown.

ཞམ་རིང *sham-rin*= སྐུ་མདུན presence of a great man: ཞམ་རིང་དུ་བཅར་མ་ཐུབ unable to wait upon, could not interview (*Ya-sel. 5*); ཞམ་རིང་པ *sham-rin-pa* = སྐུ་མདུན་པ personal attendant, a private secretary, officer in waiting, an aide de camp (*Ya-sel. 16*).

ཞར་བ *shar-wa* (fem. ཞར་མོ) decrepid, defective= ཡན་ལག་མ་ཚང་ being not in full possession of one's members: མིག་ཞར་ one-eyed, half or totally blind; ལག་ཞར་ having only one hand, halt; so in a similar manner ཞར་ཞར. ཞར་ཆག་མེད་པ *shar-chag med-pa*= ཆག་སྐྱོན་མེད་པ without break, deduction or defect; ཞར་ཆག་མེད་པ་འབུལ་བ to present a non-defective article (*Yig. k. 52*). ཞར་ལྟས *shar-ltas* the winking with one eye; ཞར་བྱུང་ ཟླས་སྦྱར occasion [adherence, association] *S.*; ཞར་ལ་བྱུང་བ བསྟུན་ཕྱིར [connected with, consequent upon] *S*; ཞར་ཤོར *shar-shor*= in religion or religious observance there being no imposition or mockery: ཆོས་ཞར་ཤོར་བད་མེ་མ་ཡིན་པར.

ཞར་ལ *shar-la* 1.=‘following, succeeding’ (*Schtr.*). 2. =སྐོར་ལ on the occasion of, in connection with: གླང་པོ་ལྟ་བའི་སྐོར་ལ་ན་ གཟིགས་ཞིབ་མཛད་སྐབས on the occasion of inspecting the elephant (*A. K. 1-10*).

ཞལ *shal* honorific term=face, countenance, presence; also, mouth: ཞལ་དུ་གསོལ་བ to offer to the mouth, to eat, drink; རྒྱལ་པོའི་

Digitized by Google

ཞལ་ནས་གསུངས the king spoke; ཞལ་གྱི་སྒོ the orifice of the face, *i.e.*, the mouth; ཞལ་ལ་མི་ཉན་པ to be disobedient; ཞལ་གྱིས་བཞེས་པ་འཆེ་བ to promise; ཁས་ལེན་པ to give assurance of; ཞལ་བསྒྲད་པ and ཞལ་གདང་བ to gape (*Sch.*); ཞལ་འབྱེད་པ to open the mouth, ཞལ་འཛུམ་པ to smile; ཞལ་དཀར *shal-dkar* resp. for དཀར་ཡོལ plate or drinking vessel of porclain; ཞལ་དཀོད *shal-dkod* lit. verbal instruction—order, direction; ཞལ་དཀྱིལ *shal-dkyil* the face, presence (ཞལ་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར ཟླ་བ་འདྲ་བ moon-faced): ཞལ་དཀྱིལ་མཇལ་ཞིང་གསུང་གི་བདུད་རྩི་ལ་ལོངས་སུ་སྤྱོད་ཚོགས་པ (*Yig. k. 25*) that I may be permitted to come into your presence and enjoy the nectar of your instruction. ཞལ *shal* placed before any ordinary noun makes of it an honorific appellation:— ཞལ་སྐོམ *shal-skom* or ཞལ་སྐྱེམས *shal-skyem* drink for a holy man; ཞལ་སྐྱོགས *shal-skyogs* cup or goblet for honoured person; ཞལ་ཁེབས *shal-khebs* veil cover of an image of Buddha also the veil that is put over frightful deities and obscene images; ཞལ་ཟས food for honoured men. ཞལ་ཁྲིད *shal-khrid* oral or personal instruction (*Mil.*). ཞལ་འགྱུར་བ *shal-hgyur-wa* to look askance, looking obliquely or turning the face sideway: སླར་རྡོ་རྗེ་གདན་གྱི་མ་རིའི་གཙུག་ལག་ཁང་ན་ཞལ་ཕྱིར་དུ་འདི་སྒྲོལ་མ་ལྷ་ཁང་ཞིག་ཡོད again in Mari Vihāra of Vajrāsana there was the temple of the goddess Dolma looking askance (*A. 58*). ཞལ་རྒྱན *shal-rgyan* moustaches; ཞལ་རྦད *shal-rbad* resp. for ཁ་རྦད boasting (*Situ. 127*); ཞལ་ཚུལ *shal-tshul* or ཞལ་ཚུམ=ཞལ་ཟས pastry, cakes, etc. ཞལ་ཚོམ *shal-tshom* resp. for སྨ་ཚོམ beard. ཞལ་ཟག *shal-zag* tobacco-pipe=གང་ཟག; ཞལ་བཞུགས *shal-bshugs* when he lived, when he was alive: སངས་རྒྱས་ཞལ་བཞུགས་པའི་དུས་སུ when Buddha was living (*Sorig. 87*); ཞལ་བཅུས *shal-bçus*=བཅུས true copy (*Situ. 23*); ཞལ་བཞེད *shal-bshed* resp. of མཆོག་མའི་སྐྱིད; ཞལ་ཟས *shal-zas* resp. for ཁ་ཟས biscuit, cake, etc.: ཞལ་ཟས་དཀར་རྒྱན་ཅན white biscuit painted with butter (*Rtsii.*). ཞལ་ངོ *shal-ṅo* face, presence: ཚོགས་ཆེན་ཞལ་ངོ lieutenant of the Dalai Lama who waits upon the president of the annual Buddhist grand congregation at Lhasa held in January and February and gen. selected from among the officials of the monastery of Daipung. The term ཞལ་ངོ was formerly also applied to an officer over 50 soldiers inferior to a captain (*Yig. 41*). ཞལ་དངོས *shal-dṅos* bodily, in one's own body or person: སངས་རྒྱས་ཞལ་དངོས་ཀྱི་འཁྲུངས་ཡུལ the place where Buddha was born bodily not miraculously; ཞལ་དངོས་སུ་མཇལ་བར་ཡོད he is to be seen in person. ཞལ་བསིལ *shal-bsil* 1. water to wash a great man's face; washing the face (of a great man). 2.= ཆབ་བླུག *chab-blug* washing bowl (*Yig. 55*); ཞལ་གསེར་སྒྲོན *shal-gser-sgron* resp. for offerings of golden lamps to Buddha; ཞལ་གསོ *shal-gso*=ཁམས་བབ or ཁ་གསབ་སྤྲོད་པ (*Rtsii.*).

ཞལ་སྔ *shal-sña*=སྤྱན་སྔ in the presence of. ཞལ་སྔ་ནས=སྤྱན་སྔ་ནས in the presence of, before: དཔྱོད་ཀྱི་ཞལ་སྔ་ནས་བཀྲི་དང་ཕྱུང་ཡོད (*A. 131*).

ཞལ་ལྕེ་བཅུ་དྲུག་པ *shal-lce bcu-drug-pa* the code of laws in sixteen enactments in four sections: (1) ཞུ་བཞེས་བདེན་རྫུན་གྱི་ཞལ་ལྕེ (2) སྦྱང་བཀྱིགས་ཁྲིམས་རའི་ཞལ་ལྕེ; (3) ཉག་ཅན་ཁྲག་གཅོད་ཀྱི་ཞལ་ལྕེ (4) དྲན་འཛིན་ཆད་ལས་ཀྱི་ཞལ་ལྕེ; (5) རྟོར་འདུ་ཟ་རྐང་གི་ཞལ་ལྕེ; (6) བསད་པ་སྟོང་གི་ཞལ་ལྕེ; (7) རྨས་པ་ཁྲག་གི་ཞལ་ལྕེ; (8) རྫུན་རྨས་མནའ་དག་གི་ཞལ་ལྕེ; (9) རྐུས་པ་འཇལ་གྱི་ཞལ་ལྕེ; (10) ཉེ་འབྲེལ་འབྲལ་འདུམ་གྱི་ཞལ་ལྕེ; (11) ཆེ་ཆུང་ཆེ་རིན་གྱི་ཞལ་ལྕེ (12) ནམ་ཕར་ཚར་གྱི་ཞལ་ལྕེ; (13) མཐའ་འཁོབ་ཀླ་ཀློའི་ཞལ་ལྕེ These thirteen enactments together with དཔའ་བོ་སྟག་གི་ཞལ་ལྕེ the code of military regulations in three chapters make up the sixteen enactments which are in force in Tibet.

ཞལ་ཆད *shal-chad*, v. ཁ་ཆད *kha-chad*.

ཞལ་ཆེ *shal-che* judgment, decision; ཞལ་ཆེ་པ *shal-che-pa* judge, magistrate.

ཞལ་ཆེམས *shal-chems*, resp. of ཁ་ཆེམས *kha-chems* will, testament (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ཞལ་ཏ **shal-ta** 1. or ཞལ་ལྟ, audience, inspection; turn, service: བཟང་བས་ཞལ་ཏ gracious audience (*Sorig. 134.*); ཞལ་ཏ་བྱེད་པ to serve, to inspect, review, superintend; to visit, the sick and to take care of them; ཞིང་ལ ཞལ་ལྟ་བྱེད་པ to guard the field. 2. resp. for ཁ་གདམས directions, instruction, counsel, advice: ཞལ་ཏ་ཞིབ་རྒྱས་ཞུ་བ to ask for accurate and detailed instructions; ཞལ་ཏ་པ a page, waiter; ཞལ་ཏ་ཁྲི waiting-man, servant in a convent; ཞལ་ཏ་མ *shal-ta-ma* waiting woman, chamber-maid. ཞལ་བལྟ་བ *shal blta-wa* (1) older form of ཞལ་ཏ་བ one waiting for what drops from his master's lips. བཅོམ་ལྡན་འདས དགེ་སློང་ཇི་ལྟར་ཞལ་ཏ་བ་བྱེད་པ་ལགས O Bhagavan with what attention the *Bhiksu* listen to thy sermons; (2) = ཞལ་ལྟ་བྱེད་པ to serve.

ཞལ་མཐུན **shal-mthun**, resp. for ཁ་མཐུན (*Ya-sel. 91*).

ཞལ་གདམས **shal-gdams** order, direction; instruction, advice: འཚོ་རྟེན་ལ་དགོས་པའི་ཞལ་གདམས་གསུངས་སོ he imparted to her useful maxims (*Glr.*); ཞལ་གདམས་ཀྱི་མཁན author, in as much as all printed books are considered to be sacred and the authors are looked upon as semi-divine.

ཞལ་བདག **shal-bdag** in large religious meetings, a lama who walks about with a wand in order to preserve good order; a verger (*Jä.*).

ཞལ་འདེབས **shal-hdebs** = ཁ་ཕྱམས a free-will offering or present; subscription to any religious movement.

ཞལ་འདོན **shal-hdon** resp. for ཁ་འདོན.

ཞལ་པོ **shal-po** = དཀར་ཡོལ *dkar-yol* (*A. 156*).

ཞལ་ཕོར **shal-phor** = resp. for ཁ་ཕོར tea cup.

ཞལ་བུ **shal-bu** a small cup: ཐོ་རངས་ཀྱི་དུས་སུ རླུང་མི་སྐྱེད་པར་ཐུག་པ་ཞལ་བུ་གཉིས་དྲངས at dawn they served me with two cups of pap, that air might not be generated (in the stomach) (*A. 156*).

ཞལ་བྱང **shal-byañ** resp. for ཁ་བྱང title, superscription, inscription: ཁྲི་ལྡེ་སྲོང་བཙན་དུས་ཀྱི་ཞལ་བྱང་བྲག་ལ་བརྐོས the inscription of the time of *Khri-lde-sroñ-btsan* was engraved on rock (*Situ. 23*).

ཞལ་གཟིགས **shal-gzigs** 1. an inscription. 2. an apparition: བཞུགས་ཞལ་གཟིགས་བྱུང་ appearing in a sitting posture (*Jä*).

ཞལ་ཡམ **shal-yam** a joke: ལོ་ཙཱ་བ་ཆོས་སྐྱབས་ཞལ་ཡམ(མ)་ཡང་གསུང་སྐད the *Lo-tsa-wa* also jokingly said (*A. 84*).

ཞལ་བ **shal-wa** 1. also ཞལ་བརྒྱིད་པ *shal bgyid-pa*, to plaster with lime or cement, to plaster or overlay with anything, *e.g.*, with butter: སྒོ་ལ་ཞལ་བརྒྱིས་ཏེ *sgo-la shal-bgyis-te* plastering the door with clay (*Glr.*); ཞལ་བ་མཁན *shal-wa-mkhan* one who plasters a house or makes a floor with pebbles, etc. 2. ཞལ་ལ clay, lime-wash, cement.

ཞི་གིལ **shi-gil** chaff and other impurities removed from the grain by washing.

ཞི་བ 1. **shi-wa** to be peaceful or calm; to be pacified, be appeased; to settle, to be allayed, assuaged etc.; ཞི་བར་འགྱུར་བ to become pacified; ཞི་ལ་སོང་ *shi-la-soñ* became quiet, held their peace; ཞི་བར་བྱེད་པ to still, soothe, appease, mitigate; ཞི་བྱེད *shi-byed* a composing draught. 2. संयमन to be wise, more particularly with reference to affections: to be dispassionate, not subject to any mental emotion. 3. शम, शान्ति; रसभेद शान्ति, प्रशम (*A. K. 111-26*). Sbst. rest, tranquility, calmness; adj. tranquil, calm; ཞི་བའི་ཚིག *shi-wahi-tshig* good words; soft, mild language, polite expression. རྟག་ཞི་བ *rtag-shi-wa* सदाशिव; eternal peace; one possessing that, a Buddha; ཞི་མཐར་བྱེད *shi-mthar byed* शमान्तक lit. he who puts an end to all peacefulness, an epithet of Kāmadeva (*Mnoñ.*); ཞི་གནས *shi-gnas* for

Digitized by Google

ཞི་གནས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ *shi-gnas-kyi rnam-grañs* enumeration of the stages of Dhyāna (v. *K. d.* ས, *261*); acc. to *Jä.* an absolute inexcitability of mind, and a deadening of it against any impressions from without, combined with an absorption in the idea of Buddha, or in the idea of emptiness and nothingness. ཞི་གནས་མ *shi-gnas-ma* निशीथ night, mid-night (*S. Lex.*). 4. =མྱང་འདས་མཆོག (*Mṅon.*), Nirvana, heavenly repose; ཞི་བར་གཤེགས་པ to go to rest, to die, to enter the state of eternal peace. 5. the mild deities, or mild aspect of such, as opp. to the ཁྲོ་བོ or དྲག་པོ the wrathful and terrific forms.

ཞི་བ་མཆོད་པ नन्दि *shi-wa-mchod-pa* Nandi the personal attendant Mahadeva; ཞི་བ་འཐུང *shi-wa ḥthuñ* कुम्भपान [to drink out of pitchers, n. of a ceremony]*S.*

ཞི་བ་སྦས་པ *Shi-wa-sbas-pa* शान्तिगुप्त Buddhist saint born at Jalamaṇḍala in India, of *Kṣatriya* parents (*K. dun. 55-70*).

ཞི་བ་འོད *Shi-wa-hod* n. of a Bon deity; ཞི་བ་འོད་ཀྱི་ཞིང་ཁམས a fancied world of the Bon situated to the east of this world; ཞི་བ་འོད་མ་འཇམ་སྐྱ *Shi-wa ḥod-ma ḥjam-skya* another such world further east of it (*D.R.*).

ཞི་བའི་གར *shi-waḥi-gar* the dance of the peaceful spirits, also the ordinary dance (*Ḥbrom. 94*).

ཞི་བའི་གྲོང *shi-waḥi-groñ* hermitage, the mountain retreat of saints.

Syn. རི་ཁྲོད *ri-khroḍ*; སྒོམ་པའི་གནས *sgom-paḥi-gnas* (*Mṅoñ.*).

ཞི་བྱེད *shi-byeḍ* n. of the *Tantrik* Buddhist sect founded in Tibet by the sage called Phadampa. It was so called because: སྡུག་བསྔལ་ནད་ལས་ཞི་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར it was intended to destroy all misery and sufferings by the spell of its *Mantras* (*J. Zañ.*).

ཞི་མ *shi-ma* sieve of cane or wood; ཞི་མ་ཕོངས་སྐྱོབ *Shi-ma phoñs-skyob* an epithet of the goddess Dolma.

ཞི་མི *shi-mi* or ཞིམ་བུ=*shim-bu* a cat (colloq.).

ཞི་བཤག *shi-bshag*=ཁོང་ཁྲོ anger, wrath.

ཞིག *shig* 1.=ཅིག *cig*. 2. v. འཇིག་པ *ḥjig-pa*.

+ ཞིག་པོ *shig-po*=སྟོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་བློ་ལས་གང་ཟག the mind or person contemplating the *Çūnyatā*, *i.e.*, emptiness or voidity.

ཞིག་མེར *shigmer* a dense throng or crowd (*Jä.*).

ཞིང་ I: *shiñ*=བདག་ཉིད आत्मा self (*Mṅon.*).

ཞིང་ II 1.: क्षेत्र field, ground, soil, arable land, cultivation: ཞིང་ཆུང་འདེབས་པ one who cultivates a small field, a small farmer; ཐང་ཞིང་ *thañ-shiñ* fields on level land, རི་ཞིང་ field on hill-slope. ཞིང་ཁ *shiñ-kha* =ཞིང་ *shiñ*: ཞིང་ཁའི་བུ་མོ the girls in the field (*Mil.*); ཞིང་རྨོ *shiñ rmo* ploughs a field; ཞིང་འདེབས་པ to till, to sow a field. ཞིང་རྒོད *shiñ-rgoḍ* rough, uncultivated field; ཞིང་ངན *shiñ-ñan* कुक्षेत्र a barren bleak field; ཞིང་པ *shiñ-pa* husbandman, farmer; ཞིང་བྱ *shiñ-bya* or ཞིང་གི་བྱ་བ husbandry; ཞིང་མཚམས *shiñ-mu* boundary of a field, land mark. ཞིང་ལས་ཀྱི་བྱེད་པའི་བྱ་བ་དང་ the names of farming operations:—(1) རྨོ་བ *rmo-wa*; (2) རྐོ་བ *rko-wa*; (3) ཕྲུལ་རློག་པ *phrul-rlog-pa*; (4) བོང་བ *boñ-wa*; (5) ས་སྒོང *sa-sgoñ*; (6) ས་བོན་འཛུགས་པ *sa-bon btsugs-pa*; (7) བསྐྲུན་པ *bskrun-pa*; (8) བཏབ་པ *btab-pa*; (9) གཏབ་པ *gtab-pa*; (10) བསྐྱེད་པ *bskyed-pa* (*Mṅon.*). ཞིང་ཆུ *shiñ-chu* or ཞིང་ཆུས महीमातृक irrigation, irrigated field or cultivation: འབྱུང་ཞིང་ཞིང་ཆུ་ཞེས་ཀྱང་ཟེར་གི་ནི (*Yig. 6*).

Digitized by Google

ཞིང་གི་དྲུག་ཆ *shiṅ-gi dṟug-cha* one sixth of the produce of the field which is the king's due from the cultivator.

ཞིང་ III: a continuative particle annexed to verbal roots at the end of subordinate sentences, and sometimes used to connect co-ordinate verbs. Occurs in place of ཅིང་ being used after the finals: *ṅ*, *n*, *m*, *r*, or *l*.

ཞིང་ས *shiṅ-sa* 1. ground, soil, arable land. 2. any province: ཞིང་ས་ཆེན་པོ or ཞིང་ཆེན a large province; རྒྱ་ནག་ཞིང་ཆེན་བཅོ་བརྒྱད the eighteen great provinces into which China is divided.

ཞིང་ཞིས་པ *shiṅ-çiṣ-pa* = རྒྱལ་ཁམས་བཀྲ་ཤིས་པ a prosperous and peaceful kingdom (*Yig.*). ཞིང་ཤེས་པ ཅེས་པ; one who knows husbandry; an agriculturist. It is also used technically to signify the soul or conscious principle.

ཞིང་ IV: མཆམས, ཅེས sphere, body, in a religious sense: ཞིང་ཁམས holy or spiritual sphere; བསོད་ནམས་ཀྱི་ཞིང་དང་འཇུག་པ to enter the field of merit, to turn into the path of virtue (*Dsl.*); གདུལ་བྱའི་ཞིང་དུ་གཟིགས་ཏེ seeing him in the land of conversion. ཞིང་བཅུ *shiṅ-ḇcu* the ten spiritual spheres; སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ *shiṅ* the kingdom of Buddha, the land where Buddhism prevails; so also འདུལ་བའི་ཞིང་ the sphere of conversion, heaven, paradise, *i.e.*, one of the heavens inhabited by the Buddhist gods, or even the state of Nirvana. ཞིང་ལ་ཕེབས་པ *shiṅ-la pheb-pa*=བདེ་བར་གཤེགས་པ to go to bliss, *i.e.*, to die. ཞིང་བཀོད or ཞིང་གི་བཀོད་པ design or plan of mansion or residence of the gods, of a Buddha or of a Bodhisattva; also=map; ཞིང་ཁམས *shiṅ-khams* ཅེས the sphere of a Buddha's or Bodhisattva's conversion.

ཞིབ *shib* 1,=also ཞིབ་ཐལ *shib-thal* powder, fine flour, also flour in general: ཞིབ་ཁུག bag of flour; ཞིབ་འཐགས ground into powder; ཞིབ་སྒམ box or bowl for flour. 2. fig. that which is minutely subdivided, details; ཞིབ་ཆ *shib-cha* exactly, accurately precisely; ཞིབ་བཀོད *shib-ḇkoḏ* details, detailed list or information; ཞིབ་ཆེན *shib-chen* full of details; one who inquires into every detail, or particulars; inquiring, inquisitive (*Ṟtsii.*); ཞིབ་བལྟས *shib-ḇltaṣ* or ཞིབ་ཆ་བལྟ་བ looking into the details: སྔོར་བང་མཛོད་དམའ་ཞིབ་བལྟས་ཀྱིས (*Ṟtsii.*) ཞིབ་དཔྱད་པ *shib-ḏpyaḏ-pa* to inquire, to investigate; ཞིབ་དཔྱོད *shib-ḏpyoḏ* inquest, inquiry, investigation: སྟག་ཡབ་ཀྱི་ཞིབ་དཔྱོད་དུ་འགོ་འཛུགས་ཁ་ཡོད about to proceed to institute inquiry into the matter of *Tag-yab* (*Yig. k. 86*); ཞིབ་དཔྱོད་པ *shib-ḏpyoḏ-pa* one who inquires after the particulars of a matter, an investigator.

ཞིབ་པ *shib-pa* adj. accurate, exact; subtle, fine. ཞིབ་པར or ཞིབ་ཏུ adv. precisely, exactly, thoroughly.

ཞིབ་མ *shib-ma* [1. a winnowing basket; 2. a demon who was enemy of the god of love]*S.*

ཞིབ་མོ *shib-mo* कणिका, कृपण [1. particle; 2. niggardly]*S.*

ཞིབ་ཤེར *shib-çer* minute examination or comparison of details; ཞིབ་ཤེར་བྱེད་པ to compare closely: རྫོང་དུ་ཡོང་སྒོ་བསྡུ་ཡོད་པའི་རིགས་རྣམས་དེབ་ཡིག་དེ་དཀར་ཆག་དང་ལྡར་ཞིབ་ཤེར་བྱས should minutely examine all the collections of a Jong by comparing them with the contents of the register (*Ṟtsii. 80*).

ཞིབ་ལྷན་གམ་བཅར་བ *shib-lhan gam-ḇcar-wa* to present the explanation of details; to interview with a detailed statement.

ཞིབ་ལྷིངས *shib-lhiṅs* deliberation, deliberate consideration (*Yig. 61*).

ཞིབ་ལྷུག *shib-lhug*=ཞིབ་ཕྲ minute details (*Yig. 93*).

Digitized by Google

ཞིབ་གིང་ *shib-giń* = ཁྲོན་བུ *khron-bu* (mystic) (*Mil. rda. 8*).

ཞིམ་པོ *shim-po* sweet, well-tasting, nice-flavoured, nutty: ཞིམ་པོ་མགྲོན་པོ་ལ་སྟེར *shim-po mgron-po-la ster* give the sweet food to your guests; ཞིམ་པོ་མི་འདུག it is not nice; ཞིམ་པ sweets, delicacies.

ཞིམ་ཐིག་ལ *shim-thig-la* a medicinal herb the fruit of which is used in eye-disease: ཞིམ་ཐིག་ལེས་མིག་གི་ཞིང་རྐྱེན་སེལ་བར་བྱེད cataract of the eye is removed by the medicine called *shim-thig-le*.

ཞིམ་བུ *shim-bu* colloq. = ཞི་མི cat.

Syn. གྲོང་གི་སྤྲེ་བུ *groń-gi sprebu*; ཀུན་དུ་ལ *kun-du-la*; ལུས་བསྐུམས *lus-bskums*; བཙང་བ་སྦེད *bcań-wa sbed*; རྣམ་གྲོལ་མིག *rnam-grol mig*; འབར་བའི་མིག *hbar-wahi mig*; བྱི་བླ *byi-bla*; བྱི་ས *byi-sa* (*Mńon.*).

ཞིལ་མ *shil-ma* = ཀོན་བུ *kon-bu* or སྐུན་བུ *skun-bu*.

ཞུ་མཁན *shu-mkhan* 1. a petitioner. 2. a metter [སྐྱུ the areca or beetle-nut tree]*S.*

ཞུ་དག *shu-dag* improvement, correction, revision, examination; the word was also stated by a lama from Lhasa to mean "exercise and practice" in a language or in any subject of study: སྐད་ལ་ཞུ་དག་བྱ་བ་དགོས you require further practice. ཞུ་དག་བྱེད་པ to mend, improve, correct, revise; རང་རྒྱུད་ཞུ་དག་བྱེད་པ to examine and reform one's own character or disposition. ཞུ་དག་མཁན *shu-dag-mkhan* reviser, corrector, censor (*Cs.*); ཞུ་ཆེ *shu-che* revisor or comparer of the translation with the original Sanskrit texts; ཞུ་ཆེན་གྱི་ལོ་ཙཱ་བ *shu-chen-gyi lo-tsa-wa* a great revisor or commentator (of Sanskrit writings).

ཞུ་འདེགས *shu-hdegs* = གཟིགས་རྟེན *gzigs-rten* a present accompanying a petition.

ཞུ་བ *shu-wa* I pf. བཞུས or ཞུས, fut. བཞུ *gshu*, = ཞིམ་པ (*Mńon.*). 1. to melt: གསེར་ཞུ་བ་བཞིན gold to be melted; ཞུ་བའི་རིགས whatever is melting or fusible; ཞུའོ it melts; འོད་དུ་ཞུ་བས dissolving into light. 2. to digest: ཞུ་བྱེད་ཀྱི་སྨན digestive medicine; མ་ཞུ་བ undigested; ཟས་མ་ཞུ་བ undigested food; མ་ཞུའི་ནད indigestion, sufferings arising from it; མ་ཞུ་བཞུ་བ to decompose what is undigested (*Jä.*).

ཞུ་བ II: 1. pf. ཞུས *shus*, a vb. used chiefly in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying: to ask, to request; to beg, to petition: ཁྱིམ་ནང་བླ་མ་ལ་ནང་དུ་འབྱོན་པར་ཞུས་པས he having begged the lama to come indoors; also signifies constantly: to say: བློན་པོས་རྒྱལ་པོ་ལ་ཞུས the officer said to the king. ཞུས་པས་ཞུ་བ to speak or pray respectfully; to prefer a suit or petition, དོན་དག་ཞུ་མཁན one who explains his object; གནང་བར་ཞུ་ཞུས་པས having said 'I beg you will permit', (*Glr.*)—here ཞུས་པས comes from ཞུ་བ to speak, say. སྔར་མཐོང་བའི་དངོས་པོ་དག་ཞུའོ I will ask of him the things lately seen, ང་ལ་ཐམས་ཅད་ཞུ་བ་འདི་ལེགས་སོ it is very right of you, thus to ask me about everything (*Do.*); རྒྱལ་པོའི་དྲུང་དུ་རྨི་ལམ་ཞུས་པ he related the dream before the king (*Pth.*); དེ་ལ་མཁན་པོར་ཞུས they besought him to be their abbot; གནང་བ་ཞུ་བ to ask permission. 2. sbst. a request, desire, petition; inquiry, question: ཞུ་བ་འབུལ་བ *shu-wa hbul-wa* to make an application, to apply; ཞུ་ཁྲ *shu-khra* a petition, application. ཞུ་གླེང *shu-gleń* an address or petitionary letter; ཞུ་གླེང་བྱེད་པ *shu-gleń byed-pa* to address, accost; ཞུ་རྒྱུ *shu-rgyu* the subject of a petition or suit. ཞུ་མ་སྤོབས་པ *shu ma spobs-pa* = ཞུ་མ་ནུས་པ or ཞུ་སྤོབས་མ་མཆིས་པ unable to pray or to memoralize; ཞུ་ཡིག *shu-yig*, ཞུ་བའི་ཡི་གེ a petition: བྱ་དོན་ཐམས་ཅད་ལ

Digitized by Google

འབུལ་ཞུའི་ཡི་གེ memorial or petition presented to superiors and magistrates, &c. (*Yig. k. 1*); ཞུ་ལན *shu-lan* answer to a petition = ཡིག་ལན (*Yig. k. 10*); ཞུ་ལོག *shu-log* a feigned, false, designing suit. ཞུ་ལོག་ཞུ་བ to backbite, to petition, accusing one falsely or maliciously. 3. v. *Jä*. for information concerning wide use of impera. of ཞུ་ཞ in *W*. colloq. as polite or resp. addition to most sentences.

ཞུ་ཉ *shu-ña* = ཞུ་ངོ *shu-ño*.

ཞུ་རྟེན *shu-rten* = ཞུ་ཡིག་གི་རྟེན *shu-yig-gi rten* उपदा the present which is sent with a letter either as a sign of compliment or respect or as a necessary appendage to a request.

Syn. ཕྱག་རྟེན *phyag-rten*; གུས་རྫས *gus-rdsas*; མདུན་འཇོག *mdun-hjog* (*Mñon.*).

ཞུ་རེ་འཐེན་ཁྱེར *shu-re hthen-khyer* discrepancy, disagreement in statements (*Rtsii.*).

ཞུ་དོན *shu-don* drift, subject of a petition; in a general sense = ཞུ་བ request, suit, communication etc. ཞུ་དོན་པ *shu-don-pa* = དོན་དག་ཞུ་མཁན a pleader, advocate: ཁ་མཆུ་སྐབས་སུ་ཞུ་དོན་བལ་བའི་རིགས an advocate in a dispute is advisable on certain occasions (*D. çel. 7*).

ཞུ་འཕྲིན *shu-hphrin* resp. for ཡིག་ལན, ཞུ་ལན a reply: ཞུ་ཕྲིན་གྱི་ངོ་ནས་བདེན་པ་མཐོང perceived the truth (*i.e.* became converted to Buddhism) by means of his replies (*Yig. k. 1*).

ཞུ་བ་པོ *shu-wa-po* or ཞུ་པོ *shu-po* petitioner; ཞུ་མཁན applicant, complainant, questioner or inquirer; ཞུ་བ་པོ་བརྒྱད the eight interrogators of Buddha were: शारिपुत्र, सुभूति, कौशिक, मैत्रेय, काश्यप, पूर्ण, सत्यकेतो, धारणम् (*Yig. 37*).

ཞུ་སྐྱོག *shu-skyog* in *W*. = crucible, melting spoon.

ཞུ་མར *shu-mar* colloq. for སྒྲོན་མེ lamp, light: ཞུ་མར་གསལ་བ་དང་མ་བ་ཞིག་བསྣམས་ཏེ་བལྟས་པས having taken a bright shining lamp he looked (*Rdsa. 13*).

ཞུ་རུ *Shu-ru* n. of a place in *Dwag-po* (*Deb.* ག, *37*).

ཞུ་བཞེར *Shu-bsher* n. of a tribe, or clan in Tibet: སྟོང་ཤི་ཡབ་རྒྱུག་གསུམ་ཞུ་བཞེར (*A. 80*).

ཞུགས *shugs* resp. for མེ fire; acc. to *Jä.* the fire lighted for cremation. ཞུགས་ཤིང་ मषिका, चुल्लरेखापथ burning embers.

ཞུགས་པ 1. = འཛོ་བ भावयु, भावन to cherish. (with བློ་ལ) to entertain in the mind. 2. (ཆོས་ལ་ཞུ་ཞུ) भक्तिपर, श्रद्धा to be converted to a religion, to imbibe faith. 3. प्रयोग, भावन to be involved in. 4. = ཉིད་པ कामन desire.

ཞུང་ཞུང *shuñ-shuñ* with བྱེད་པ to nod or bow repeatedly, of a pigeon (*Mil.*, *Jä.*)

ཞུད་པ *shud-pa* 1. = ཉུད་པ or ཉམས་པ emaciated, to be reduced, to fall, to be or grow worse, to dwindle. 2. to twine, to twist, —to spin (*Cs.*); ཞུད་ཕང a spindle, distaff. 3. to hang up, to suspend in *Ts.*; ཞུད་ཐག = དཔྱང་ཐག suspending cord.

ཞུན་མ *shun-ma* also ཞུན་པ that which is melted; གསེར་ཞུན་མ गालि गालित melted gold (*A. K. 1-IV.*); གསེར་སོགས་ཞུན་མའི་ཕུང་པོ heaps of melted gold and other metals (*Glr.*); ཟླ་བ་ཞུན་མ་མཚོ་ལ་གསལ་བ་བཞིན like as the melting moon (its quickened reflection) clear on the lake (*A. 5*). ཞུན་མར *shun-mar* नव घृत melted butter which is repugnant to the Chinese but much liked by Tibetans.

ཞུན་ཐར་བཅད་པ *shun-thar-bcad-pa* to scrutinise, make critical examination: སྐབས་སྐབས་སུ་བླ་མའི་དྲུང་དུ་གདམས་ངག་གི་ཞུན་ཐར་ཞེས་པ་ལ་བཅད at times he went to the lama for critical explanation of religious precepts (*Deb.* ག, *46*). ཞུན་ཐར་བཅད་པ *shun-thar bcad-pa* to join

Digitized by Google

together white-heated iron by beating again.

ཤུན་ཐིགས *shun-thigs* sparks flying from red-hot iron.

ཤུན་མོ *shun-mo* melted, whatever melts easily (*Cs.*).

ཤུན་གསུང *shun-bsuṅ* n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ཤུབ་པ *shub-pa*= [illegible], [illegible] or [illegible] coat of mail (*Mṅon.*).

ཤུམ་པ *shum-pa* 1.= [illegible], [illegible], [illegible] cowardly, timid, apprehensive. 2. sbst. dread, dismay, faintheartedness; also, laxity, slackness: སེམས་ཤུམ་ནས *sems-shum-nas* as I continued dismayed (*Dzl.*); [illegible] to honour the three precious without flinching; ཤུམ་ཤུམ་མེད *shum-shum-med* [illegible] [sticking to]*S.* [illegible] energetically, with zeal, without relaxation or indolence: [illegible] the pupils were living idly (*Ya-sel. 17*). 3. resp. for ངུ་བ *ṅu-wa* to cry, to weep, lament; [illegible] (*A. K. 1-34*).

ཤུམ་པ་མི་མངའ *shum-pa mi-mṅaḥ* fearless, intrepid; of great mental fortitude; a hero. Syn. དཔའ་བོ *dpaḥ-po*; སྙིང་སྟོབས་ཅན *sñiṅ-stobs-can*; འཇིགས་མེད *ḥjigs-med* (*Mṅon.*).

ཤུམ་བུ *shum-bu*= ཤི་མི *shi-mi*.

ཤུར *shur* snout, muzzle, trunk (*Jä.*).

ཤུལ *shul*= [illegible] or [illegible] grown less, reduced: [illegible] the mouth of the lotus was slightly contracted (*Yig. 11*).

ཤུས་སྣ *shus-sna* the head or leader of a deputation, the chief leader among joint memorialists; ring-leader; [illegible] again Ngog becoming the chief inquirer received lectures in the *Mādhyamika Dharma* (*A. 98*).

ཤུས་པ *shus-pa* v. ཤུ་བ *shu-wa*.

ཤུས་ལོ *shus-lo* nominal inquirer: [illegible] then even he did not go to learn religion nominally and to acquire it in name only (*Khrid. 18*).

ཤེ *she* disposition, mental choice or bias, the inmost part of the mind or heart, inclination: ཤེ་སྐོན་པ *she-bkon-pa* a hating mind; ཤེ་སྐམ་པ *she-rkam-pa* covetous; ཤེ་གྱོང *she-gyoṅ* mischievous, bad-hearted: [illegible] (*Rdsa. 14*). ཤེ་འགེམས་པ *she-bgems-pa*= [illegible] to lose spirit, to be depressed, depression of the mind: [illegible] (*D.R.*). ཤེ་སྒུག་པ *she-sgug-pa* is said to mean: to be waiting for an opportunity to find fault: [illegible] the wicked waiting for an occasion to do mischief to each other (*Rdsa. 23*). ཤེ་གཅོད་པ *she-gcod-pa* to lose courage, to resign an intention, and ཤེ་བཅད *she-bcad* resignation, as a Buddhist virtue (*Jä.*); ཤེ་གཅོད་པའི་ཚིག *she gcod-paḥi-tshig*= ཚིག་རྩུབ *tshig-rtsub* rough or rude expression; cruel words, mortifying language.

ཤེ་ཐག་པ *she-thag-pa* sincerity: [illegible] if thinking that one should become a saint (*Arhat*) by sincerely imbibing faith in Buddhism (*Suraṅ. 123*).

ཤེ་དུག *she-dug* damage, destruction; ཤེ་དུག་བྱེད་པ *she-dug-byed-pa* to cause, to inflict misery or damage.

ཤེ་འདོད *she-ḥdod*= [illegible] (*Situ. 25*).

ཤེ་འདྲས་པ *she ḥdras-pa* [illegible] [obstructed]*S.*

ཤེ་སྡང *she-sdaṅ* (=vulg. [illegible]) anger, rage, indignation. [illegible] to be angry [illegible] became, got angry; [illegible] furious, indignant. ཤེ་སྡང་གཏུམ་པའི་དཔུང་པ་ཅན *she-sdaṅ gtum-paḥi dpuṅ-pa-can* a hero, champion.

Digitized by Google

Syn. ཁྲོ་བ *khro-wa*; འཁྲུག་པ *hkhrug-pa*; མ་རུངས་པ *ma-ruñs-pa*; མིག་རུས་མནན་པ *mig-rus mnan-pa*; བརླང་པོའི་སེམས *brlañ-pohi sems* སྣ་ཐུང་བ *sna-thuñ-wa*; གདུག་སེམས *gdug-sems*; སྤྲོ་ཐུང་བ *spro-thuñ-wa*; གཏུམ་པ *gtum-pa*; མི་བཟད་སེམས *mi-bzad sems*; མནར་སེམས *mnar-sems* (*Mñon.*).

ཞེ་སྡང་གི་ཚིལ་བུ *she-sdañ-gi tshil-bu* = སྦྲུལ་གྱི་ཚིལ་བུ *sbrul-gyi tshil-bu* snake's fat (mystic) (*Mñg. 111*).

ཞེ་ནག་པ *she-nag-pa* in *C.* a blackguard.

ཞེ་མ་ཁྲེལ་བ *she-ma khrel-wa* in སེམས་ཅན་འདི་ལྟ་བུའི་མི་གཞུམ་གྱི་ཞེ་མ་ཁྲེལ་བ་གཅིག་དགོས་པ་ལ (*Behu 259*).

ཞེ་མེར་བ *she-mer-wa* loathsome, offensive; contemptuous. Syn. སྐྱུག་བྲོ་བ *skyugs-bro-wa* or སྐྱུག་ལོག *skyug-log* (*Mñon.*).

ཞེ་བཤག *she-bshag* = ཁོང་ཁྲོ *khoñ-khro* vindictiveness, malice. (*Mñon.*).

ཞེ་ལོག *she-log* = ཞེན་ལོག *shen-log*.

ཞེ་སུན *she-sun* angry, cross, ill-humoured, vexed (*Jä.*).

ཞེ་ན *she-na* = ཞེས་ན if it is said or asked; occurs rarely except in the phrase ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན = because ("if it is asked: because of what, that").

ཞེ་ས *she-sa* 1. गौरव, सविनय reverence, respect, courtesy, politeness: ཞེ་ས་དང་བཅས་པ with reverence, respectful; དེའི་དུས་སུ་མིས་ཕྱག་དང་ཞེ་ས་མི་ཤེས་པས because at that time people knew little of compliments and courtesy; ཞེ་ས་བྱེད་པ to show homage or respect; ཟློས་གར་མཁས་པའི་ཞེ་ས་འབུལ་བ to arrange mimic performances in honour of some person. 2. complimentary or honorific language: ན་བའི་ཞེ་ས་སྙུན the complimentary word for ན་བ is སྙུན.

Syn. དད་གུས་དང་ལྡན་པ *dad-gus-dañ ldan-pa*; མོས་པ *mos-pa*; གུས་པ *gus-pa*; གཅིག་ཏུ་སེམས *gcig-tu-sems*; ཕྱག་བྱེད་པ *phyag-byed-pa*; གུས་པར་བྱེད་པ *gus-par byed-pa* (*Mñon.*).

ཞེ་ཧོར་པོ་ཏ་ལ *She-hor Po-ta-la* Jehor, the city in China where emperor Kyen-long built a palace and monastery for the Dalai and the Tashi Lamas (*Loñ. 11*).

ཞེང *sheñ* विस्तार, परिणाह also ཞེང་ཁ breadth, width; ཞེང་ཅན broad; ཞེང་ཁ་ཆེན་པོ wide, spacious; ཞེང་མེད of small width; ཞེང་ཕྲ་མོ *sheñ-phra-mo*, or ཞེང་ཆུང *sheñ-chuñ* narrow; ཞེང་དུ in breadth. ཞེང་ཤིང *sheñ-çiñ* or ཞེང་གླེགས *sheñ-glegs* writing desk or table.

ཞེད་པ *shed-pa* to fear, to be afraid: བཞེད་ནས full of apprehensions (*Jä.*).

ཞེན་པ *shen-pa* 1. to desire, to long for, to be attached to, to have attraction for, (used with ལ *la*): ཁྱེད་ལ་ཞེན་ཅིང་ཆགས I love you ardently; བོད་འབངས་ང་ལ་ཞེན་ཅེ་ཉིད་དགའ་བ་རྣམས the people of Tibet that are affectionately attached to me (*Jä.*). 2. आसक्ति, निकाम, अभिलाष yearning, attachment, love, longing for; greediness, covetousness; ཞེན་ལོག *shen-log* disgust, aversion; ཞེན་པ་ལོག་པ = འདོད་པ་ལོག་པ to be disgusted with: རྒྱལ་སྲིད་ཚོགས་པ་ལ་ཞེན་པ་ལོག་ནས་འོངས has come being disgusted with his kingdom, *i.e.*, betaken to a religious life (*A. 11*). ཞེན་ཁ *shen-kha* or ཞེ་ཁ *she-kha* = ཞེན་པ *shen-pa*. ཞེན་ཁྲིས *shen-khris* or ཞེན་ཆགས *shen-chags* adhesion, longing for; ཞེན་དོན *shen-don* resp. བཞེད་དོན *bshed-don* object of desire; ཞེན་པ་དོར = སྤངས་བཏང forsaken, given up altogether; ཞེན་མེད or ཞེན་པ་མེད impassive, without desire; ཞེན་འཛིན *shen-hdsin* inclination, passion, attachment. 3. vb. to last or endure, be durable.

ཞེར་པོ *sher-po* mean, pitiful, coarse (*Cs.*).

ཞེལ *shel* = སྤུས་ཐ་མས *spus-tha-mas* worst quality (*Rtsii.*); bad, mean, inferior; རབ་འབྲིང་ཞེལ་སོགས *rab hbriñ shel-sogs* (*Ya-sel. 4*) superior, middling, inferior, etc.

Digitized by Google

ཞེས *shes* = so thus: ཞེས་བྱ་བ *shes-bya-wa* so to be styled. ཞེས་པ *shes-pa* = also thus: ཞེས་པ་བརྗོད་ནས *shes-pa brjod-nas* having so or thus said. ཞེས་མཚུངས *shes-mtshuṅs* similarity in appearance, shape, or colour (*Btsii. 40*).

ཞོ *sho* I: 1. resp. གསོལ་ཞོ *gsol-sho* दधि curds, curdled milk; ཞོ་དང་སྦྱར་བ दधिक, mixed with curds, a mixture of curds; ཞོ་འདྲེས mixing up or curdling of curd; ཞོ་ཁྱོང་ཤོག fetch some curds; ཞོ་བཞལ་བ *sho-bshal-wa* to place milk to curdle. ཞོ་སྐྱ *sho-skya* whey, residue of milk after butter has been churned out; ཞོ་ཁ་ and; ཞོ་ཆུ दधिमण्ड [the liquid part of curdled milk] *S.*; ཞོ་གྲོད *sho-grod* curds, whey kept in the stomach of a freshly slaughtered sheep or goat (a practice of the Dok-pa herdsmen and others) (*Jig. 7*). ཞོ་ཆང *sho-chaṅ* or ཞོ་དང་ཆང *sho-daṅ-chaṅ* curds and beer; ཞོ་ཉེས་ཆང་ཉེས *sho-ñes chaṅ-ñes*: ཚོད་དང་ངའི་བླ་མའི་གདུང་གིས་ཞོ་ཉེས་ཆང་ཉེས་པར་བསྒྱུར་བར་འདོད (*A. 116*); ཞོ་སྐ་བ घनदधि thick curd; ཞོ་འཐུང་བ *sho-bthuṅ-wa* a new born child (*Mṅon.*). ཞོ་སྤྲི *sho-spri* or ཞོ་སྤྲིས पीयूष curd sweetened with sugar or honey: སྦྲངས་བསྒྲུད་ར་ཞི་ཞོ་ཆད་མ་བཟུད (*Med.*). 2. milk in gen., esp. མའི་ནུ་ཞོ *maḥi nu-sho* mother's milk; ཞོ་འཐུང་དུས་ན during the time of suckling; ཞོ་བྱངས་ནས་ཟས་ཟའི་དུས་ན after the child has been weaned; ཞོ་བཞོ་བ *sho bsho-wa* to milk milk. ཞོ་སྲུབ་པ = ཞོ་བསྲུབས་པ *sho-bsrubs-pa* to churn milk or curds for butter (*Situ. 76*).

Syn. རབ་ཆགས *rab-chags*; པགས་མཁྲེགས *pags-mkhregs* (*Mṅon.*).

ཞོ II: a small gold weight = a little more than one half of a *tolah* or rupee; གསེར་ཞོ་གང one *sho* of gold, a coin; གསེར་ཞོ་སུམ་བརྒྱ three hundred *sho* of gold; ཞོ་དང་སྲང *sho daṅ sraṅ* the table of exchanging *sho* and *sraṅ*:—མ་རུ་ལྔ five *maru* = one *māṣaka*, 16 མ་ཥ་ཀ *mā-ṣa-ka* = one *karṣa*, 4 *karṣa* = one *sraṅ* (*Mṅon.*). ཞོ་གང *sho-gaṅ* a full *sho* = ten *skar-ma*. ཞོ་བརྒྱད་ཞོ *sho-brgyad-sho* the gold of the weight of a sovereign; ཞོ་ཆ *sho-cha* तुला the colloq. term for a pair of scales for gold and silver weighing; ཞོ་ཤ *sho-ça* pay, wages, contribution; ཞོ་ཤས་འཚོ་བ *sho-ças btsho-wa* one who subsists by the wages he earns; according to *Schtr.* a soldier, any officer that receives pay.

ཞོ III: a small spot, speck: སེན་ཞོ *sen-sho* speck on the finger-nail, སོ་ཞོ speck on the tooth (*Jä.*).

ཞོ་རྡོ་དམར་པོ *sho rdo-dmar-po* a mineral drug *Btsii.*).

ཞོ་རྨུན *sho-rmun* occurs in *Jig. 30* · མར་བཞུའི་རྫས་བཞི་ཞོ་རྨུན་རྫུ་མོར་བཟང་།

ཞོ་ཁང *Sho-khaṅ* place in Tibet (*Btsii.*).

ཞོག *Shog* imp. of འཇོག་པ. n. of a place in upper *U.* to the east of Lhasa (*Loṅ. 5, 12*).

ཞོགས *shogs* = སྔ་དྲོ *sṅa-dro* morning, forenoon: ཞོག་ཇ *shog-ja* or སྔ་ཞོག་ཇ = སྔ་དྲོའི་ཇ *sṅa-droḥi-ja* morning tea (*Btsii.*).

ཞོང *shoṅ* lower, nether: ཞོང་ཁང་པ the lower part of the house; ཞོང་རྩེ the lower and upper part (*Jä.*); ཞོང་ཞོང *shoṅ-shoṅ* deepened, excavated, hollow, uneven (*Cs.*).

ཞོད *shod* very heavy, abundant: ཆར་ཞོད་ཆེ *char-shod-che* very heavy rain; འདི་ལོ་ལོ་ཆར་ཞོད་ཆེ་བས because of much rain this year's harvest is good (*Ya-sel. 28*): ཞོད་ཀྱི་བགེགས *shod-kyi-bgegs* drought, want of rain, rainless.

ཞོན་པ *shon-pa* आरोहण 1. to ride, also = འཛེགས་པ to climb up ཞོན་ནས or ཞོན་ཏེ वाहन having mounted (*A. K. 1-8*); རྟ་ལ་ཞོན་པ to ride, on horseback; གཟིངས་ལ་ཞོན rode in a ship (*Tan., d. 93*); ཤིང་རྟ་ལ་ཞོན་སོང travelled

Digitized by Google

in a carriage; རྟ་ལ་ཞོན་ནས་ལྷོ་ཕྱོགས་སུ་འགྲོ་བ to ride southward, to travel on horse-back towards the south གཞོན་པ་ཞོན་པ to mount a horse or to sit in a carriage; ཞོན་དུ་འཇུག་པ to let mount or to cause one to be conveyed. In colloq. "*ta shön-ne ḍo-wa*"=to ride. 2. conveyance: རྒྱལ་བུས་ཞོན་པ་ལས་བབས་ནས་ཕྱག་བྱས (*Yig. 18*) the prince dismounting from the conveyance bowed down. ཞོན་ཁལ colloq. for ཞོན་རྟ and ཁལ་རྟ riding pony and pack horse (*Btsii.*).

ཞོམ་པ *shom-pa*=རྣ་ཞོམ་པ བཙན་པ.

ཞོར *shor* incidental; ཞོར་ལ incidentally v. སྦྱོར་ལ *sbyor-la*. ཞོར་བཅོག *shor-bcog* to do a thing incidentally; ནང་བཀོལ་བས་བྱེད་ཀྱི་ཞོར་བཅོག་བྱེད the domestics (should) perform labour occasionally, *i.e.* they should help the workmen (*Btsii.*).

ཞོལ *shol* 1. that which is below in situation, or hangs beneath, or is subject to. 2. a village or collection of abodes below or belonging to a monastery and situated in its neighbourhood or placed at its base; thus, at the base of Potala in Lhasa is a large group of houses and huts styled the *shol* or སྡེ་ཞོལ *sde-shol* of Potala. ཞོལ་ཁང་ *shol-khaṅ* lower flat or storey of a house (*Yig. 19*). ཞོལ་འགྲོ *shol-hgro* अधोगामिनी the lower or sub-issuant stream, n. of the river Ganges just where it issues from the glaciers; also any glacial stream: ཁྱེད་ཀྱི་ཆབ་ཤོག་ཀྱང་ཞོལ་འགྲོའི་ཆུ་བཞིན་ཡོང་བ་མཛད pray let your communication be also like the exuding stream of the river Ganges (*Yig. k. 16.*); ཞོལ་འགྲོའི་ཀླུང་ *shol-hgroḥi-kluṅ*=ཆུ་བོ་གང་གཱ the river Ganges (*Yig. k. 45*). ཞོལ་འབབ *shol-hbab*=དལ་འབབ अधोगामिनी flowing or falling down slowly (*Yig.*). 3. the under or descending hair, the beard: ཞོལ་མེད *shol-med*=སོག་ཞོལ་མེད་པ without beard (*Btsii. 50*); ཞོལ་མ་ཞོལ་མོ *shol-ma shol-mo* a long haired goat (*Mil.*); ཞོལ་ཕོ *shol-pho* a huge yak-bull, which has masses of hair *beneath* its belly, ཞོལ་ཆེན id.

གཞའ *gshaḥ* one of the thirty-six border countries (*Ya-sel. 38*).

གཞའ་བ *gshaḥ-wa* 1. to sport, joke, play, bawl. 2. to believe, trust, confide in. 3. in བཞའ་བ་མཁས་པ.

གཞའ་མ *gshaḥ-ma* a kind of helmet: རྨོག་ལ་ནི་ལ་གཞའ་མ་གཞའ་ལི་དང་ the helmets are of various kinds, *shah-ma* and *shah-lima* (*Yig. 31*). གཞའ་ལི *gshaḥ-li* helmet made of bell-metal (*Yig. 31*).

གཞའ་ཚོན *gshaḥ-tshon*=འཇའ rainbow.

གཞའ་གསང་ *gshaḥ-gsaṅ*=གཡུང་དྲུང་འཁྱིལ་བ the *Swastika* sign; also, grace, blessing (*Bon.*).

གཞག་པ *gshag-pa* v. འཇོག་པ *hjog-pa*, especially ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་མཉམ་པར་གཞག་པ=to remain absorbed in contemplation.

གཞང་ *gshaṅ* the anus; གཞང་འབྲུམ *gshaṅ-hbrum* piles, hemorrhoids (*Mṅg., ch. 64*). གཞང་འབྲུམ་རབ་ཏུ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་གཟུངས the *Dhārani* charm for curing piles (*K. g.* ན, *256*). གཞང་འབྲུམ་ཅན ཤཪོཔ one suffering from piles.

གཞད *gshad* wrongly written for བཞད.

གཞན *gshan* अन्य, पर, अपर, adj. and sbst. another, the other, another one, གཞན་ཀུན all others གཞན་མི the other man or men; གཞན་ཡོད་མེད is there another or not? གཞན་པས་ལྷག་པར more than the other; སློབ་མ་གཞན་དག the other pupils; བུ་མོ་གཞན་པས་ཆེ་རུ་མེད she is not taller than the other girls; གཞན་རྒོལ་མ་ནུས *gshan-rgol ma-nus* others were not able to resist them (nobody could do them any harm) (*Jä.*). གཞན་སྐྱེས་པ *gshan-skyes-pa* "born another's"=a slave (*Mṅon*).

Digitized by Google

གཞན་སྐྱོན་ *gshan-skyon* परदोष, another's fault or defect; རང་སྐྱོན་མི་མཐོང་གཞན་སྐྱོན་མཛུབ་མོས་སྟོན་ not seeing one's own faults but raising the finger towards other's faults. གཞན་གྱིས་རྒྱས་ *gshan-gyis-rgyas* or གཞན་གྱིས་གསོས་ परपुष्ट nourished or fostered by others, met. the cuckoo (*Mṅon.*). གཞན་གྱིས་མི་བརྫི་ *gshan-gyis mi-brdsi* (གཞན་གྱིས་གནོན་མི་ནུས་པ the irrepressible; also=དཔའ་བོའི་ཁང་པ *dpaḥ-poḥi khaṅ-pa* a hero's residence (*Mṅon.*). གཞན་གྱིས་ཟིན་ *gshan-gyis-zin* v. གཞན་དབང་; གཞན་རྒྱུད་ *gshan-rgyud* परतन्त्र; v. གཞན་དབང་. གཞན་བསྙེམས་བཟོད་ *gshan-bsñems-bzod* an epithet of Indra (*Mṅon.*). གཞན་དག་ཤེས་པ one knowing the secret of others, also the knowing of it; གཞན་དང་མ་འདྲེས་པ exclusive, not mixing with others. གཞན་ལ་འདུལ་བ་སྟོན་བྱེད་བྱང་། རང་གིས་འདུལ་མིན་སྤྱོད་པར་བྱེད (*K. ko.* ཕ, *347*) he teaches morality to others but himself behaves immorally. གཞན་ཤས་ *gshan-ças* or གཞན་ཁ་ཤས a few others: གཞན་ཤས་ཤིག་ལ་བྱིན་རླབས་ཤིག་ཞུ (*A. 114*).

གཞན་དུ *gshan-du* elsewhere, to another place: འགྲོ་བ *ḥgro-wa* to go གཞན་དུ elsewhere =to go away, to start; གཞན་དུ་མ་སེམས་ཤིག suppose or believe nothing else, do not think that the matter can be otherwise, frq. used like: of course (*Jä.*); གཞན་དུ་ཕྱོགས *gshan-du-phyogs*=ཕ་རོལ་ཏུ་ཁ་ཕྱོགས་པ to go beyond one's boundary or jurisdiction; to go over to the enemy (*Mṅon.*).

གཞན་དོན་ *gshan-don* परार्थ the interest or good of others: རྟོན་ལ་རང་དོན་མ་གྲུབ་པར་གཞན་དོན་མི་འགྲུབ unless (your) own interest has been first served you cannot look to other's interest (*Behu. 249*).

གཞན་དྲིང་ *gshan-driṅ* 1. स्वप self-sufficient. 2.=འགྲན་ཟླ *ḥgran-zla*; གཞན་དྲིང་མེད་པ=འགྲན་ཟླ་མེད་པ whitout a match, unrivalled; གཞན་དྲིང་མི་འཇོག་པ *shan-driṅ mi-ḥjog-pa*=གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ आपृच्छनीय not necessary to ask others. གཞན་གདུང་ *gshan-gduṅ* 1. རྐུན་པོ *rkun-po* thief, robber (*Mṅon.*). 2. परपीडन, oppressing others, tyranny; གཞན་གདུང་ཅན an oppressor, a tyrant.

གཞན་ནས *gshan-nas* 1. from some other place; གཞན་ནས་འགྲུབ་ཏུ་མེད it cannot be accomplished from any other quarter, by any body else (*Mil.*). གཞན་ནས་གཞན་དུ *gshan-nas gshan-du* to deviate from the right path, to go further and further away; བདེན་པའི་ཚིག་མི་མཐུད་ཅིང་གཞན་ནས་གཞན་དུ་འཁྱར not firmly embracing the true word he was running amiss (*K. ko.* ཙ, *211*). 2. adv. otherwise, else, on the other hand *W.*

གཞན་སྣང་ *gshan-snaṅ*=འཁྲུལ་སྣང་ *ḥkhrul-snaṅ* (*Yig. 17*). གཞན་སྣང་ཨ་ལུང་ *gshan-snaṅ a-luṅ*= གཞན་སེམས་འཛིན་པ (*Yig. 111*).

གཞན་པ *gshan-pa*=གཞན another, the other.

གཞན་འཕྲུལ *gshan-ḥphrul* or परनिर्मित; གཞན་འཕྲུལ་དབང་བྱེད परनिर्मित वशवर्तिन् n. of a celestial region of the Buddhists, the residence of Kāmadeva (*Mṅon.*).

གཞན་དབང་ *gshan-dwaṅ* परतन्त्र dependent on others. མཚན་ཉིད་གསུམ་གྱི་གཞན་དབང་ seems to imply the Sambhoga-kāya, *e.g.*, in ངོས་ཀྱི་གཞན་དབང་དང་ཡོངས་གྲུབ་ཡོངས་གྲུབ་པོ (*A. 18*).

Syn. གཞན་རྒྱུད *gshan-rgyud*; ཕ་རོལ་དབང་ *pha-rol-dwaṅ*; རང་དབང་མེད *raṅ-dwaṅ-med*; བདག་དབང་མིན *bdag-dwaṅ-min*; འཛིན་པ་ཅན *ḥdsin-pa-can*; གཞན་གྱིས་ཟིན *gshan-gyis zin*; རང་དབང་བྲལ *raṅ-dwaṅ-bral*; གཞན་དབང་སོང་ *gshan-dwaṅ soṅ* (*Mṅon.*).

གཞན་འབྱོར་ལྔ *gshan-ḥbyor-lṅa* acc. to Budh. the five benefits or wealths which have accrued to others from the Buddha:—(1) the advent of Buddha; (2) his preaching the *Dharma*; (3) the establishing of his doctrine; (4) its promulgation and continuance རྗེས་འཇུག *rjes-ḥjug*; (5) the

Digitized by Google

abstract pity and grace of Buddha for the suffering world (*Khriḍ. 13*).

གཞན་སྨོད་ *gshan-smoḍ* विदूषक a slanderer, cynic; परनिन्दा the slandering others; གཞན་སྨོད་བྱེད་པ to slander others: བདག་བསྟོད་གཞན་སྨོད་བྱེད་ཅེར་འཐབ་རྩོད་བྱེད praising self and slandering others produces quarrels.

གཞན་ཡང་ *gshan-yañ* अपिच, अपरोऽपि moreover, besides, furthermore [and yet, also] *S.*

གཞན་ལ་རག་ལ पराधीन dependent; གཞན་ལ་རག་མ་ལས from dependence on others.

གཞན་ལས་རྒྱལ *gshan-las-rgyal* पराजय 1. victorious, triumphant over another. 2. a flower = སྤང་རྒྱན་མེ་ཏོག (*Mñon.*).

གཞན་སེམས་བྱེད་གསོས meton ཁུ་བྱུག the cuckoo.

གཞབ་པ *gshab-pa* 1. to rub or touch with the hand. 2. to lick (*Sch.*).

གཞམས་པ *gshams-pa* incorrectly for བཞམས་པ.

གཞར་ཡང་ *gshar-yañ* = ནམ་ཡང་ कदापि, कदाचित् seldom, scarcely; also = སླར་ཡང་བ again afterwards; གཞར་ཡང་མི never (*Jä.*).

གཞལ་བ *gshal-wa* a form of འཇལ་བ तुलना, तुलन to weigh; སྲང་ལ་གཞལ་བར་ནུས་ཀྱི though one could weigh it with a pair of scales (*Glr.*); གཞལ་དགོས་ཀྱི་རྫས articles that should be weighed; liable to duty, to custom (*Jä.*); གཞལ་དཀའ་བ *gshal-dkaḥ-wa* = འཇལ་དཀའ་བ (*Yig. k. 10*).

གཞལ་འཁོར *gshal-ḥkhor* and གཞལ་ཐག *gshal-thag*; གཞལ་ཐིམ *gshal-thim*; also གཞལ་ཐུབ निरवगाह; གཞལ་འཁྱིམ समाप्त; གཞལ་གཞི *gshal-gshi*, གཞལ་ཡལ *gshal-yal*; གཞལ་ལད *gshal-laḍ*, གཞལ་སངས *gshal-sañs*; all seem to be names of numbers (གྲངས་གནས) (*Ya-sel. 57*).

གཞལ་དུ་མེད་པ་ཆུ་བོ *Gshal-du-meḍ-pa Chu-wo* n. of a fabulous river: བྱང་སྒྲ་མི་སྙན་གྱི་ནམ་མཁའ་ལྡིང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་ཡུལ་གྱི་ཕ་རོལ་ན་འདུག་ཡོད (it) is situated beyond the country called *Nam-kha-riñ-wa* in Uttara-kuru (*K. d.* ར, *327*). གཞལ་དུ་མེད་པ་ཐམས་བསྐྱེད་པ अतुल्य परिवर्त the immeasurable; གཞལ་མེད *gshal-meḍ* or གཞལ་དུ་མེད་པ अप्रमेय, अमेय, अतुल्य that which cannot be measured or weighed, imponderable, immensely great or much (*Pth*); གཞལ་མེད་ཁང་ गमागविशेष the inconceivable castle.

གཞལ་ཚད *gshal-tshaḍ* measure, scale, standard (*Sch.*).

གཞལ་ཡས *gshal-yas* or གཞལ་ཡས་ཁང་ = གཞལ་མེད་ཁང་ विमान the castle in the air, superb mansion, castles in which the gods are supposed to live; ལྷ་གནས་གཞལ་ཡས་ཁང་ the heavens containing the superb mansions of the gods; ངོ་མཚར་ལྷའི་གཞལ་ཡས་ཁང་ the wonder-residences of the gods (*A. K. 1-4*).

གཞས *gshas* play, sport, jest, joke (*Sch.*), གླུ་གཞས *glu-gshas* sportive song.

གཞི *gshi* or གཞི་མ मूल; 1. that which gives origin to a thing, that from which it arises, ground, basis, foundation, original cause, exciting cause; དགེ་ལེགས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བའི་གཞི the primitive source of all happiness; གཞི་སྐྱེ་མེད *gshi-skye-meḍ* without origin or birth (*Mil.*). ས་གཞི place, ground, locality; soil: ཁྱིམ་གྱི་ས་གཞི *khyim-gyi-sa-gshi*, ཞིང་གི་གཞི *shiñ-gi-gshi*, ཚོང་ཁང་གི་ས་གཞི *tshoñ-khañ-gi-sa-gshi* land for erecting a shop, etc. (*K. du.* ད, *499*); མ་གཞི the main point or thing, principal thing, རྩིག་གཞི foundation of a wall, གཞི་སེམས་ཉིད, གཞི་ཆོས་ཉིད the cause; ཀུན་གཞི the spirit, the primeval in a special sense; the innermost essence, inherent nature. 2. = རྩ་བ मूल, root or seed; ཉུང་གཞི *ñuñ-gshi* turnip root or seeds, ལ་ཕུག་གཞི radish seed; 3. ཐོས भूमि, आगार, (གནས་ཁང) ground, floor གཞི་མ་གྲུ་བཞི a square floor; སྟེང་གི་གཞི the upper or top surface (*Glr.*). 4. आगार residence, abode, home: གཞི་འཛིན་པ to take up one's

Digitized by Google

residence in a place (*Mil.*); གཞི་འཆགས་པ to settle, to establish one's self in a place; གཞི་མ་བཟང་ཅིག་ཕོག་ནས་བཏབ་གོ he assigned to him a nice dwelling place and established him there (*Glr.*). 5. (སྐབས་པ་ཀྱུ་ཀྱུའི) आगम, आशय, वस्तु, आधार, अधिकरण axiom, proposition, contents, tenor; basis, support. 6. also ཉི, a definition of time or of relationship: ཉི་ཉིང་ two years ago, གཞི་མེས great-great-grand father, གཞི་མེས་མོ great-great-grand mother, གཞི་ཚ great-great-grandchild. 7. आशा, आशा.

གཞི་དགོན *gshi-dgon* monastery attached to a hamlet or village, usually very small and harbouring but a few monks.

གཞི་སྔོན་སྐྱེས *gshi-sṅon-skyes* as met. = lightning (*Mṅon.*).

གཞི་ཅན *gshi-can* 1. = ནགས forest, wilderness. 2. having a basis, foundation. 3. सतल having a floor.

གཞི་ཆེན *gshi-chen* पर्याप्त.

གཞི་ཆེས *gshi-ches* = གལ་ཆེས *gal-ches* very important: བསྟན་པའི་བྱ་བ་གཞི་ཆེས་པ་དང་ the works or duties of religion are very important (*A. 126*).

གཞི་ཇི་བཞིན་པ *gshi-ji bshin-pa* a recluse, 'who stays where he is' (*Burn. 9-130*).

གཞི་མཐུན་པ *gshi mthun-pa* समानाधिकरण, [same predicament, common substratum] *S.*

གཞི་དེབ *gshi-deb* = མ་དེབ *ma-deb* the principal register: སྐོར་ཐང་གཞི་དེབ་ཟུར་གསལ *skor-thaṅ gshi-deb zur gsal* the accounts are clear marginally in the chief register (*Rtsii.*).

གཞི་བདག *gshi-bdag* 1. a local deity or rather monster, generally of the *Nāga* class, who when offended sends diseases or other calamities upon a particular village or province or on an individual He is required to be appeased by offerings when incensed. 2. lord of the soil; may also denote a king or nobleman (*Jä.*).

གཞི་པ *gshi-pa* = བཞག་པ.

གཞི་བ *gshi-wa* नैवासिक [a dweller] *S.* གཞི་བ་འཐུང་ *gshi-wa-bthuṅ* = སྐྱེས་མ་ཐག *skyes-ma-thag* a child just when it is born (*Mṅon.*).

\+ གཞི་བོ *gshi-wo* = གཞི་མ basis.

གཞི་བྱེད *gshi-byed* or གཞིས་བྱེད *gshis-byed* possessed of capital: ལྷ་སར་གཞི་བྱེད་ཀྱི་ཚོང་པ at Lhasa the merchants who have capital (*Rtsii.*)

གཞི་བྱེས *gshi-byes* acc. to *Jä.*: native and foreign; at home and abroad. གཞི = one's home or place where always resident, བྱེས place of temporary residence, lodgings: གཞི་བྱེས་ཐམས་ཅད་ལྷུན་ཅིག་ཏུ་དགེ་འདུན་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་བར་ཕྱིན (*A. 25*), he presented all dwellings at home or abroad, for the accommodation and pleasure of the clergy.

གཞི་མ *gshi-ma* आशय, आधार; = ཀུན་གཞི आलय; आलय लिपि [substratum, abode, residence] *S.* གཞི་མ་བྱེད *gshi-ma byed* अधिकार, अधिकरण; [receptacle, subject] *S.*

གཞི་མེད *gshi-med* = སྟོང་པ་ཉིད *Çūnyata*, emptiness, the void; also སྟོང་པ་ཉིད་སྒོམས་པའི་བློ or གང་ཟག the mind or the individual who meditates on the doctrine of *Çūnyatā*.

གཞི་འཛིན་པ *gshi-hdsin-pa* संसार = འཁོར་བ the world, the transmigratory existence (*Mṅon.*).

གཞི་རས *gshi-ras* cloth which is spread on a table or on the ground for the placing of offerings, etc. (*Rtsii.*).

གཞིག་པ *gshig-pa* 1. fut. of འཇིག་པ. 2. or གཞིགས་པ *gshigs-pa* to make minute inquiry of every point; to investigate, to examine: གལ་ཆེ་ཆུང་ལ་གཞིགས་པའི་དོན་གསལ all matters important and otherwise should be cleared up by minute investigation (*D. çel. 7*); བརྗོད་དུ་ཚོགས་ལ་གཞིགས་པའི་དེབ་གསལ་ བཞིག་དགོས (*D. çel. 11*). 3. = བཞིགས *bçigs*:

Digitized by Google

བྱ་ནང་སོགས་སྐྱོར་སོར་གཞིགས་ན་ཅིག་འབུམ་འབྲུལ་བ་མེད (*Ya-sel. 36*).

གཞིབ་འཐུང་ *gshib-hthuṅ* = སྐྱེས་མ *skyes-ma* new born (child).

卐 **གཞིབ་པ** *gshib-pa*, form of འཇིབ་པ *hjib-pa* = སོས་བཅའ་བ *sos-bcah-wa*, ལྕེ་འཇིབ་པ *lce-hjib-pa*.

གཞིབས་པ *gshibs-pa* to put or lay in order (*Jä.*).

གཞིར་བཅས. *gshir-bcas* colloq. = ཡོད་ཅ་ཤགས of a certainty, as a matter of course (*Yig. 48*).

གཞིལ *gshil*, a form of བཞིལ.

卐 **གཞིལ་བ** *gshil-wa* 1. fut. of འཞིལ་བ. 2. = བཙོས་པ, འཛོམས་པ or གཉེམས་པ or བསྙིལས (*Ñag. 61*).

གཞིས་ཀ *gshis-ka* 1. one's native place, country. 2. home of an agriculturist, his fixed dwelling and the field about it for cultivation, homestead: གཞིས་གཉེར the manager of a farm. 3. an estate, a town. (*Rtsii.*) གཞིས་ཁག *gshis-khag* separate estates, individual estate; གཞིས་ཁག་གི་ཐོན་སྐོར *gshis-khag-gi thon-skor* the income, proceeds of an estate (*Rtsii. 26*); གཞིས་འོག *gshis-hog* one under or belonging to an estate, the tenant or farmer in an estate.

གཞིས་དགོན *gshis-dgon* = གྲོང་དགོན the one monastery in a village or town (*Rtsii. 13*).

གཞིས་རྩེ *gshis-rtse* abbr. of གཞིས་ཀ་རྩེ *gshis-ka-rtse* the town Shiga-tse in Tsang (*Rtsii.*).

གཞུ *gshu* I: n. of a place in Tibet situated to the north-west of Lhasa; it is also called རྩེ་མོ་གཞུ.

གཞུ II: 1. पिनाक, चाप, धनुः कार्मुक bow, for shooting: གཞུ་བཅོས he constructed a bow (*Glr.*); གཞུ་འགེང་བ to bend a bow: གཞུ་འགེངས་པ or འགུགས་པ id. (*Cs.*), གཞུ་བཀྱང་བ धनुरारोपण; གཞུ་འཕྲུད་པ to unbend (the bow) (*Cs.*). 2. bow or arch in architecture: གཞུ་ཕྱགས་སུ་འགུགས་པ 'to arch in the form of a bow' (*Cs.*). གཞུ་མཁན *gshu-mkhan* bow-maker; གཞུ་རྒྱུད *gshu-rgyud* bow-string. གཞུ་སྒྲ *gshu-sgra* धिक्कार; the buzzing of the string of a bow. གཞུ་ཅན *gshu-can* धनुः a bow-man, གཞུ་ལྡན furnished with a bow; གཞུ་མཆོག *gshu-mchog* चाप कार्मुक, धनुष्कोटि, the bow-end, gen. 'the two ends of a bow;' གཞུ་མཆོག་འཛུག་པ to set the string to a bow. གཞུ་འདོམས *gshu-hdoms* a cord, fathom, as a standard measure, opp. to any arbitrary measure: གཞུ་འདོམ་གང one bow or fathom measure (*Bon. ch. 9*).

Syn. མདའ་འཕེན་བྱེད *mdah-hphen-byed*; མདའ་ཟ *mdah-za*; མདའ་ཟས་ཅན *mdah-zas-can*; མདའ་བསྐྱོ *mdah-bskyo*; མདའ་རྟེན *mdah-rten*; མདའ་ལྟོ་བ *mdah-lto-wa*; མདའ་སྣུན་བྱེད *mdah-snun-byed*; གནམ་རུ *gnam-ru* (*Mṅon.*).

གཞུ་བ *gshu-wa* to strike, lash, ལྕགས་ཀྱིས་གཞུ་བ to whip.

གཞུ་རུ *gshu-ru* n. of a place in Tibet: གཞུ་རུ་ཉེ་བ་ཞིག་ཙམ་བྱིན he went to a place near Shuru (*A. 81*).

གཞུ་ལས་སྐྱེས *gshu-las-skyes* = ལྷ་མ་ཡིན Asura demon (*Mṅon.*).

གཞུག *gshug* = མཇུག 1. end, extremity: གཞུག་སྒོ, གཞུག་ཚང rump or ventlet of a bird; གཞུག་མ *gshug-ma* the tail of it; ཕྲལ་གཞུག the end of a row; ལོ་གཞུག་ལ at the end of the year (*Mil.*); མང་ག་གཞུག house-hold servants. 2. fut. of འཇུག་པ *hjug-pa*.

གཞུང *gshuṅ* I: 1. the middle, centre: ཆུའི་གཞུང the middle, or the main channel of a river; མཚོའི་གཞུང the middle part of a lake; ཀླད་གཞུང *klad-gshuṅ* spinal marrow; ལྕེ་གཞུང *lce-gshuṅ* the middle of the tongue; གཞུང་བ the middle finger; གཞུང་ནས in a direct way, opp. to ཟུར་ནས (*Jä.*). 2. government, executive: བོད་པ་གཞུང Tibetan government;

Digitized by Google

རྒྱ་གཞུང་ Chinese executive; རྒྱ་གར་གཞུང་ Indian Government; གཞུང་ཁྲ *gshuṅ-khra* government order, official document; གཞུང་ཞབས་ government employ or service; གཞུང་བ government tenant; གཞུང་པ *gshuṅ-pa* a government officer, one holding lands directly under government, གཞུང་མ *gshuṅ-ma* the middle part of Lhasa, containing the government offices; གཞུང་ཚོང་པ *gshuṅ-tshoṅ-pa* government agent who sells or purchases any article (*Yig. k. 52*); གཞུང་ས *gshuṅ-sa* government, government place, court (*Yig. 30*). གཞུང་ས་དགའ་ལྡན government centre at Gahdan; གཞུང་གསེར *gshuṅ-gser* crown gold. གཞུང་བསྲིངས *gshuṅ-bsriṅs* observing of the prevailing custom, usage or law (*Yig. 86*). 3. ग्रन्थ, प्रबन्ध, शास्त्र literary work, original text (*A. K., Yig.*): གཞུང་བསྒྲིགས་པ to compile or compose texts.

གཞུང་བ *gshuṅ-wa* pf. གཞུངས *gshuṅs*, to attend, to be heedful; attention, གཞུངས་པ heedful; *Sch.* has: 'sincere, orderly,' and for the current phrase ཡིད་གཞུངས་པ he gives; 'a quiet and prudent mind or behaviour.'

གཞུང་ལུགས *gshuṅ-lugs* 1. समय the established laws of government. གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ *gshuṅ-lugs hdsin-pa* परिचायक a minster of state; government officials who hold offices under of Government. 2.=གཞུང་རབ་ཅི་འདི་རིམས the original precepts, texts or scripture: གཞུང་ལུགས་ཅི་ཙམ་ཤེས་ཤུགས་ལ་མངའ་བ how much knowledge of Buddha's precepts he possessed! (*A. 20*).

གཞུད་པ *gshud-pa* incorrect for བཞུད་པ *bshud-pa Sch.*: 'to go, to walk, to put into.'

གཞུན *gshun* fut. of འཞུན་པ.

གཞུན་པོ *gshun-po* best of its kind: གསེར་གཞུན་པོ कपितकाञ्चन the purest gold སྟོན་ཐོག་གཞུན་པོ *ston-thog gshun-po* a capital crop.

+ **གཞུར་བརྟག་པ** *gshur-brtag-pa*=ཟུར་ཟ་བ *sur-za-wa* a little faulty, defective.

གཞེ་ཉིང *gshe-niṅ* for གཞེས་ཉིང.

གཞེ་ར *gshe-ra* parsley in *C.* colloq.

གཞེང *gsheṅ*, for ཞེང *sheṅ*.

གཞེན *gshen* or གཞེན་པ 1. the act of remembering or reminding: གཞེན་བསྐུལ་བ *gshen-bskul-wa*=དྲན་བསྐུལ་བ to remind a person, to refresh the memory. གཞེན་བཏད་པ *gshen btad-pa* or གཞེན་བཏབ་པ=གཞེན་འདེབས་པ to admonish, exhort (*Jä.*). 2. གཞེན་པ to light, kindle, inflame (*Sch.*).

+ **གཞེར་པ** *gsher-pa*=བརྟེན་པ *bsten-pa*.

གཞེས *gshes* अन्येद्युः: the time after or before: གཞེས་ཉིང *gshes-ñiṅ* the day after tomorrow; ན་ཉིང་གཞེས་ཉིང *na-niṅ gshes-niṅ* the year before last.

གཞེས་པ *gshes-pa* 1. to be well, to prosper: འཚོ་ཉིང་གཞེས་པ enjoying life, passing it in prosperity (*Yig. k. 2*). 2. acc. to *Jä.* is resp. for to sit, stay, wait: ཙང་ཙམ་ཙང་ཙམ་གཞེས་ཤིག wait a little.

གཞོ་བ *gsho-wa* incorrectly for བཞོ་བ v. འཇོ་བ *hjo-wa*.

གཞོག་པ *gshog-pa* 1. v. འཇོག་པ. 2. early morning: ཁྱོད་སང་གཞོགས་པ་ཤོག you come tomorrow morning.

གཞོགས་སྟེགས *gshog-stegs* arch, playful, sportive: གཞོགས་སྟེགས་ཤེས་པ་ནི་དུས་ཀུན་ཏུ་བརྗོད being playful at all times is termed *gshog-stegs* (*K. du. 5, 14*); གཞོགས་སྟེགས་ཀྱིས་བལྟ་བ to look in a coquettish manner.

+ གཞོག་འདྲིད་ཀྱི་ཚིག *gshog-hdrid-kyi tshig* imparting hints by movements of the lips.

གཞོགས *gshogs* one half of the body, the side of the body: གཞོགས་གཡས་གཡོན the

Digitized by Google

right and left sides; གཞོགས་སུ side ways (Sch.). གཞོགས་སློང་བ *gshogs-slon-wa* निमित्तिक ; or གཞོགས་སློང་བྱེད་པ to speak aside or indirectly; གཞོགས་སྨོ *gshogs-smo* संज्ञक [indication]S. གཞོགས་སྨོས་བྱེད་པ *gshogs-smos byed-pa* to prejudice a person aganist another insidiously.

གཞོང་པ *gshon-pa* द्रोणिका, ཝ་ཏཾ་ར wooden trough or tub: ཁྱི་གཞོང་ trough for feeding dogs and other animals; རྟ་གཞོང་ a manger.

གཞོང་ཐོགས *gshon-thogs* n. of a *yakṣa* demon who resides on the seashore at the foot of Sumeru.

+ **གཞོངས** *gshons* = ལྗོངས *ljons* valley, basin of a river; also ཡུལ་གཞོངས *yul-gshons.* གཞོངས་སྤྱོད་པ *gshons spyod-pa* = ལྗོངས་སུ་བ gen. a monk who frequents small towns and village moving among the country folk.

གཞོན་པ *gshon-pa* तरुण, युवा adj. young, the younger one; རྒྱལ་པོ་སྐུ་ན་གཞོན་པ *rgyal-po sku-na gshon-pa* the youthful king; བདག་གཞོན་པས as I am still young (Dzl.); གཞོན་པ་འགའ་ཞིག some young people (Mil.); གཞོན་དུས་བུ་མེད who in their younger years had no children. གཞོན་བདེ *gshon-bde* alacrity, youthful activity (in working): གཞོན་བདེ་སྐྱང་ཡང་གཅིག (Rtsii. 34).

གཞོན་ནུ *gshon-nu* = ན་གཞོན་པ कुमार, युवक a youth; གཞོན་ནུ་ཚོ कुमार the youths, an epithet of the youngest son of Mahādeva. གཞོན་ནུར་གྱུར་པ कुमारभूत became a youth, turned young. གཞོན་ནུ་མགྲིན་ལྡན *gshon-nu mgrin-ldan* = རྨའི་བྱ་ཞེས (Mṅon.).

གཞོན་ནུ་མ *gshon-nu-ma* कुमारी virgin, maiden, youthful girl. གཞོན་ནུའི་ཚེ་ན་ཕས་བསྲུང་བ། བར་མའི་ཚེ་ན་ཁྱོས་བསྲུང་ཞིང་། རྒན་མོའི་ཚེ་ན་བུས་བསྲུང་བས། བུད་མེད་རང་དབང་ཐམས་མ་ཡིན a woman is never free and independent, while young she is protected by her father, in youth she is under her husband's care, and in old age she is guarded by her son (Cāṇ.).

གཞོན་ནུ་ཅན *gshon-nu-can* = ཆུ་སྐྱེའི་རིང་ (Mṅon.).

གཞོན་ནུ་གདོང་དྲུག *gshon-nu gdon-drug* Kumāra the son of Mahādeva who is possessed of six faces (Mṅon.).

Syn. བྱིས་པའི་སྤྱོད་པ་ཅན *byis-paḥi spyod-pa-can*; བཅུ་གཉིས་མིག་ལྡན *bcu-gñis mig-ldan*; སྨིན་དྲུག་བུ *smin-drug-bu* (Mṅon.).

གཞོན་མའི་ཚོགས *gshon-maḥi tshogs* = བུ་ཆུང་བའི་ཚོགས.

གཞོན་རབས *gshon-rabs* the youthful or rising generation; the younger classes.

གཞོན་ཤ་ཆགས་པ *gshon-ça chags-pa* = an adult (Yig. 11).

གཞོབ *gshob* 1. or མེ་གཞོབ a burn, scorch, or singe; a mark from burning; གཞོབ་ཏུ་འགྱུར་བ to be singed, seared (Pth.); ངའི་ལུས་སེམས་གཞོབ་ཏུ་ཐལ my body and soul were seared, deeply afflicted. 2. in W. = a crash, e.g., of a tree breaking down (Jä.).

གཞོམ་པ *gshom-pa* 1. a form of འཇོམས་པ: དགྲ་ཏུ་གཞོམ་མེད་སྐྱུར अपराजित (A. K. 1-22). དཔུ་གཞོམ་པ = དཔུང་བཅོམ་པ, also བདུད་གཞོམ་པ he who has vanquished the devil. གཞོམ་དུ་མེད་པ *gshom-du med-pa* = ཞུམ་པ་མེད་པ undepressed, never dejected: བསམ་པ་ནི་ནམ་ཡང་གཞོམ་དུ་མེད་པ his spirits were never depressed. (Ya-sel. 31). གཞོམ་མེད *gshom-med* steady, = also constant, perpetual, eternal (Mṅon.). 2. pf. གཞོམས *gshoms* to be split, cracked, bruised, dinted: གཞོམས་ཤིང་གྲལ་བ having become cracked, came apart (Yig. k. 3).

གཞོར *gshor*, v. འཇོར *hjor.*

གཞོལ་བ *gshol-wa* 1. = བབས to flow down; to alight, dismount: ཆིབས་ལས་གཞོལ་ཏེ *chibs-las gshol-te* having dismounted from his horse (A. 7); དབྱར་གྱི་རྔ་བོ་ཆེའི་སྒྲ་གཞོལ་ནས as the sound of the summer drum (i.e., thunder) comes down (Yig. k. 10). 2. = གནས་པ परायण to remain fixed, absorbed in:

Digitized by Google

ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་གཞོལ་བས he was absorbed in deep meditation. 3. དམའ་བ་ནཱིཙ, to be low, open out to: གདན་ས་བྱང་བསྲུངས་པ་ལྷོ་གཞོལ་བ his residence was protected on the north and was open to the south (*A. 70*) (So almost all the houses and monasteries in Tibet are built with the south open and the north protected by the hill-side or even by walls.)

གཞོམ *gshos* for བཤོས, v. འཤོ་བ; ཉིང་གཞོམ་ཏེ་སྨྲ to speak in confidence, or secretly, to communicate a secret.

བཞའ་བ *bshah-wa* = གཤེར་བ or བརློན་པ *brlon-pa* ཀླཻ wet, moist (*Zam. 9*).

· **བཞག** *bshag* the inner parts of the body.

བཞག་པ *bshag-pa* ཝིཀ 1. v. འཇོག་པ. ད་རེ་ཁ་ཆེམས་ཡོད་ན་བཞག་རེ་རན it is time to leave a testament if you have any (*Rdsa. 16*). 2. to tear, wear, of cloth, etc.; to burst, crack, split *C.* (*Jä.*).

བཞང་འཚོང་མ *bshan-tshon-ma* a prostitute, harlot (*Dag. 8*).

བཞད *bshad* 1. n. of a place in Tsang (*S. kar. 178*). 2. also བཞད་པ ཧཾས a swan; བཞད་དཀར a white swan (*Jä.*); བཞད་ལྡན་མ *bshad-ldan-ma* 'a pond with swans swimming on it.'

Syn. མགྲིན་རིང *mgrin-rin*; ཆུའི་མིང་ཅན *chuhi min-can*; སྒྲ་འབྱིན *gra-hbyin*; རྡིང་བུའི་མཚན *rdsin-buhi-mtshan*; བྱ་ལོང *bya-lon* (*Mnon.*).

བཞད་པ *bshad-pa* 1. (ང་རོའི་སྒྲ) ཧྲཱད the noise of joy or that of promise (*S. Lex.*). 2. (མེ་ཏོག་སྨྲ་བ) to blossom, to develope (*Yig. 48*). 3. ཧསིཏ to laugh, smile: བཞད་ཁམས a girl with a smiling face (*Mil.*); བཞད་གད་མཁན ཝིདཱུཥཀ buffoon, jester; བཞད་མོ *bshad-mo* smile, laughing, laughter: བཞད་མོ་བཞད་པ to laugh; བཞད་པ་མོ, བཞད་ལྡན་མ or ཧཱསཝཏཱི n. of a goddess. 4. a swan.

Syn. for བཞད་གད *bshad-gad* a jest: བདེ་འབྱུང *bde-hbyun*; ཀུ་རེ *ku-re*; ཀྱལ་ཀ *kyal-ka*; རོལ་རྩེ *rol-rtse*; འཇོ་སྒེག *hjo-sgeg*; གཡེར་བག *gyer-bag*; རྩེ་འཇོ *rtse-hjo*; རྩེ་དགའ *rtse-dgah*; གད་མོ་འབྱིན *gad-mo-hbyin*; ག་ཆད *ga-chad*; རྒོད *rgod*; ཀུན་ནས་རྒོད *kun-nas-rgod*; ཡིད་རྒོད *yid-rgod*; འཛུམ *hdsum*; བར་མར་བཞད *bar-mar-bshad*; བྱིས་པའི་རྩེད་མོ *byis-pahi rtsed-mo* (*Mnon.*).

བཞབ་པ *bshab-pa*, v. འཞབ་པ: དཔལ་ཀུན་བཞབས (*Situ. 76*).

བཞམས་པ *bshams-pa* to stroke, to coax, caress. བཞམས་བསྒོ་བྱེད་པ *bshams-bsgo byed-pa* (དྲན་བསྐུལ་དང་བསྐོད་པ) to remind of, to recall to mind.

བཞར་བ *bshar-wa* to shave or shear; སྐྲ་བཞར་བ to shave the hair: སྐྲ་བཞར་ཏོ he has shaved or sheared his hair.

བཞི *bshi* ཙཏུར four; བཞི་པ the fourth; བཞི་བོ the four; བཞི་བཅུ "*shib-cu*" forty; བཞི་བརྒྱ four hundred; བཞི་སྟོང *bshi-ston* four thousand; བཞི་ཆ *bshi-cha* one fourth part, a quarter; བཞི་ག *bshi-ga* the four, all the four: གླིང་བཞི་གའི་ཞེང་ཚད the breadth measure of the four continents, also of the four pieces (*Ya-sel. 39*). བཞི་གླིང *bshi-glin* the quarter of a slaughtered sheep or goat, one-fourth part of a circle, a quadrant (*Btsii.*); བཞི་མཉམ *bshi-mnam* ཙཏུཿསམ (ནང་གྲོལ) the intestines. བཞི་མདོ *bshi-mdo* = ལམ་འཛོམ *lam-hdsom* (*Mnon.*) where four roads meet, crossing of two roads: བཞི་མདོ་རྣམས་དང་སྲིད་སོམ་ཚན་རབ་དར (*A. 4*).

བཞི་སྡེ་གྲྭ་ཚང *bshi-sde grba-tshan* one of the earlier monasteries of Tibet. It is said that four Buddhist monks coming from four different places to Lhasa founded there a monastery which became known by the name of *Bshi-sde grva-tshan*.

བཞི་པའི་གནས་སྐབས *bshi-pahi gnas-skabs* the fourth stage of life, *i.e.*, old-age from sixty upwards.

Digitized by Google

Syn. རྒས་པ *rgas-pa* (*Mṅon.*).

བཞི་བ་བསྒྲུབ་པའི་མདོ *bshi-wa bsgrub-pahi mdo* any sūtra containing different studies each arranged under four heads or classes; for instance under the heading of མངོན་པར་འཕགས་པའི་ཚིག་བཞི are:—1 ཚུལ་ཁྲིམས་མངོན་པར་འཕགས་པ; (2) ཆོས་པ་མངོན་པར་འཕགས་པ; (3) ཐམས་པ་ཆེན་པོ་མངོན་པར་འཕགས་པ; (4) སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་མངོན་པར་འཕགས་པ (*K. d.* ཁ, *87*).

བཞི་ཟུར *bshi-sur* (བཞི་ཆ་གཅིག) चतुर्थांश one fourth part or share: རྩ་བ་གསུམ་པའི་དང་དུ་ཐུག་ཚིག་འདེབས་ན་བཞི་ཟུར་ཙམ (*Rtsii. 8, 5*).

བཞི་ཤད *bshi-çad* four strokes to imply a full stop ‖ ‖—or rather two at the conclusion of a period and two at its beginning: དོན་ཚན་ཆེན་པོ་རྫོགས་པ་དང་། ལེའུའི་མཚམས་སུ་བཞི་ཤད་དགོས (*Situ.*).

བཞིན *bshin* I:=གདོང་ मुख, वक्त्र, आनन sbst. face, countenance, བཞིན་བཟང་ *bshin-bzaṅ* handsome countenance or face; also, a polite address to gentlemen; བཞིན་བཟང་མ *bshin-bzaṅ-ma* lit. the fair face, an address for women in gen. a polite address to ladies (*Mṅon.*): ཀྱེ་བཞིན་བཟང་དག ye much respected gentlemen, ཀྱེ་བཞིན་བཟང་མ ye good ladies; བཞིན་བཟང་མ་དེ་དག་ལངས་ཀྱི the fair ladies having risen, &c. བཞིན་རས *bshin-ras* the appearance, བཞིན་ངན ugly face, ugly countenance.

བཞིན II: as, like, according to: ཁ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་འདུལ་དོན་དུ། ཚོད་ཀྱི་བྱ་བ་སྤྱོད་ལམ་འདི་བཞིན་གྱིས for the purpose of converting the men of the snowy land let your actions and deportment be like this. བཞིན་དུ *bshin-du* postp. gov. accus. annexed to nouns and verbs=according to, as, while, in (doing, etc.); *Jä.* points out that joined to verbal roots བཞིན serves to form with them a partic pres., and བཞིན་དུ a gerund: ཐུགས་མ་ཉེས་བཞིན་པའི་ངང་ལ in a rejoicing frame of mind, in a joyful mood (*Mil.*); ཁྲི་ལ་བཞུགས་བཞིན་དུ while sitting on the chair (*Dzl.*); མདངས་འགྱུར་བཞིན whilst his colour changes (*Dzl.*); མི་ཤེས་བཞིན་དུ་ཤེས་སོ་ཞེས་ཟེར though not knowing it he says he does know. Also= because of, on account of: ཡབ་ཡུམ་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་ལ་འབྲེང་བཞིན་དུ་འཇིག་རྟེན་མི་ཆོས་ལ་ཕན་པའི་བསླབ་བྱ་ཁག་ཆེ་བ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་མཛད་ནས and because the hearts of both her father and mother were attached to her, they made it of immeasurable importance that she should be taught whatever was useful concerning the world, men, and religion (*Glr.*). དེ་བཞིན་དུ =དེ་ལྟར; དེ་དེ་བཞིན་ནོ yes, that is so, just so; དེ་བཞིན་ཉིད सत् truth, reality, substance, essentiality (*Jä.*). ཉིན་རེ་བཞིན་(དུ) daily, per day, ཉིན་གཅིག་བཞིན་དུ id.; ཉིན་རེ་བཞིན་གྱི་མཛད་པ his daily doings; བཞིན་བཟངས་ཀྱི་མདོག་ཅེས་བྱ་བའི་རི n. of a fabulous mountain said to be situated at a distance of five hundred *yojana* (*K. d.* ར, *289*).

བཞིན་མ *bshin-ma* embroidered cloth, cloth of gold: དེར་གསེར་བཞིན་མ་གཅིག་གིས་ཐུག་རྟེན་དེ it, with cloth overlaid with gold, as a present (*A. 131*).

བཞིབས *bshibs*, pf. of འཇིབ་པ *hjib-pa*: ནུ་མ་བཞིབས (*Situ. 76*).

བཞུ *bshu* burnt, v. བསྲེགས་པ *bsregs-pa*; ནང་པའི་དགེ་སློང་རྣམས་ཀྱིས་ཐབ་བཟང་གི་ཕུར་མེ་ལ་བཞུ་ནས་མཆོད་རྟེན་བྱས་སོ the Buddhist monks built a chorten on the burnt relics of Thab-zang (*Pag. 304*). བཞུ་འདུལ *bshu-hdul* defined as: མེ་ལ་བསྲེགས་ནས་འདུལ་བ anything reduced to ashes by burning (*Rtsii.*).

བཞུ་ཤེལ *bshu-çel* a kind of pebble or crystal (*Jig. 19*).

བཞུ་བ *bshu-wa*, v. ཞུ་བ *shu-wa* and འཞུ་བ to melt, to digest.

བཞུགས་པ *bshugs-pa*, resp. for སྡོད་པ and འདུག་པ, आसीन, उपविष्ट 1. to sit: བཞུགས

ཞུ་གསོལ please to sit; གདན་ལ་བཞུགས seated on the rug (*Situ. 76*); བཞུགས་འདུག has been seated, བཞུགས་སོ seated, བཞུགས་ཤིག do sit. 2. to dwell, reside; བཞུགས་པའི་མཁར་ castle for residence; བཞུགས་པའི་གླིང a small temple in which a deity resides (*Dsl.*); བཞུགས་གྲོགས fellow-lodger. 3. to remain, stay, exist, live: འཇིག་རྟེན་དུ་བཞུགས་པ to be in the world, to live on earth. 4. (of books) to be recorded in, to be contained; is always annexed to book titles: རྗེ་བཙུན་མི་ལ་རས་པའི་མགུར་འབུམ་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ the hundred thousand songs of the Reverend Milaraspa, so to be styled, is herein contained.

བཞུགས་གྲལ *ḅshugs-gral* the row of seats on which men of rank sit on any ceremony or occasion (*Ṛtsii.*).

བཞུགས་སྟངས *ḅshugs-stañs* manner of sitting: ལྷ་རྣམས་ཀྱི་བཞུགས་སྟངས the manner of sitting of the gods.

བཞུད་པ *ḅshud-pa* resp. of འགྲོ་བ to start, depart, go away; མས; སར་དུ་བཞུད gone away on a journey (*Situ. 76*), go away: མར་བཞུད pray, go away! opp. to ཚུར་བྱོན. རྒྱ་གར་དུ་སློབ་གཉེར་ལ་བཞུད་པ he proceeded to India for study (*A. 61*). རྗེ་གང་དུ་བཞུད་ཀྱང་། བདག་ཁྲིད་མཛོད་གཅིག O Lord wherever thou goest take me with thee (*Yig. 19*),

བཞུན *ḅshun* 1. energetic, zealous; གཡོག་བཞུན very active in work; བསླབ་བྱ་ལ་བཞུན very attentive in study (in the observance of moral discipline): འདུལ་བ་ཀྱི་ཁྲིམས་གཙོན་ཆེ་བཞུན་པ་འདི་ཀ་བྱམས་རྡོར་མ་ལག་པར་བྱེད་པར་བཞུན (*Ḥbrom. 113*). 2. v. ཞུན (*Jä.*).

བཞུར་བ *ḅshur-wa* 1. to strain, filter: མར་ཁུ་བཞུར་ཏོ he strained the melted butter (*Situ. 76*); ཐུག་པ་བཞུར་ནས་བཞེས take the broth after straining it (*Ñag. 76*). 2.=གཙུར་བ and བཙིར་བ.

བཞུས་པ *ḅshus-pa*, v. ཞུ་བ *shu-wa*.

བཞེང་བ *ḅsheñ-wa* pf. བཞེངས resp. for སྒྲེང་བ to raise, erect, set up, to manufacture, compose: ལྷ་ཁང་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་བཞེངས་པ having erected 108 temples.

བཞེངས་པ *ḅsheñs-pa* resp. of ལང་བ to rise, to get up: ཞུ, ཞུ་བཞེངས་གནང pray, get up (from bed, etc.); མ་བཞེང་མ་བཞེང་ *ma shañ, ma shañ* don't get up, please; ཞུགས་གྲལ་ནས་བཞེངས rises from the seat (*Situ. 76*).

བཞེད་པ I: *ḅshed-pa*=གསུང་བ *gsuñs-pa*, ཇི་ལྟར་འདི་སྐད་ཅེས་གསུངས་པ (*A. 27*). བཞེད་ཚུལ *ḅshed-tshul*=གསུང་ཚུལ manner of speaking: དགོངས་ཚུལ་མཁས་པ་མཐའ་དག་བཞེད་མི་མཐུན་པར་ནས (*Ya-sel. 38*).

བཞེད་པ II: (དགོངས་པ་བཞེད་རྒྱུ) 1. vb., resp. वाञ्छति, अभिलषित, अभिमत to wish, desire: བཀའ་གདམས་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་བཞེད་པའི་ཐུགས་པའི་གཏེར the hidden treasures that were desired by the great Kahdampa sect (*A. 25*); རྒྱལ་པོ་གཟིགས་བཞེད་དམ does your reverence wish to see the king? (*Dsl.*); རྒྱལ་པོ་ནང་དུ་འབྱོན་པར་བཞེད་པས as the king wished to enter (*Glr.*); རྟ་མ་བཞེད་ན if you do not wish for the horse (*Mil.*). 2. to propose, maintain, state, assert; also, sbst.: proposition, statement, view. 3. to accept, take: བཞེད་ཟས *ḅshed-zas* food for acceptance.

བཞེར *ḅsher*=བརློན་པ གཤེར wet.

བཞེས་པ *ḅshes-pa* 1. vb., resp. for ལེན་པ, to take, receive, accept; to seize, confiscate; esp. to accept or take food at meals: ཅི་བཞེད་པ་བཞེས་ཤིག please take whatever you like, བཞེས་ན if he would take it, if it should be to his liking (*Mil.*). Instead of ཐོབ་པ in: དགུང་ལོ་བཅུ་གཉིས་བཞེས་པ he attained the age of twelve years old. ལས་ཀའི་ཁུར་བཞེས take up the burden of work, responsibility (*Ñag. 61*). 2. sbst. food, meat བཞེས་པ་འདྲེན་པ to offer, to serve up meat; བཞེས་ཁྲུང་ *ḅshes-khruñ* for ཆང་ beer colloq. (*Ṛtsii. 69*);

Digitized by Google

བཞེས་གྲོ ḅshes-gro cakes; བཞེས་སྒོ ḅshes-ṣgo resp. of ཟ་སྒོ also ཕོང་སྒོ བཞེས་ཆང་ ḅshes-chaṅ = བཞེས་ཁྲུང་ ḅshes-khruṅ beer: བཞེས་ཆང་ལེགས་པ་ཕར་ངེས་བཟུ་བཞད་རེ (Ṛtsii. 4). བཞེས་ལྡན ḅshes-ḷdan col. = བཀོལ་ལྡན ḅkol-ḷdan the kind of sweet prepared on new-year's day in Tibet with molasses, cream, butter malt-beer, etc. (Ṛtsii.). བཞེས་སྤྲོ ḅshes-ṣpro ("she-to") cakes, biscuit, etc. བཞོ་བ ḅsho-wa, pf. བཞོས་པ ḅshos-pa to milk (a cow), also = བེ་ཟུ milch cow.

བཞོག་པ ḅshog-pa to cut at, to chip: ཤིང་བཞོག་པ to cut, hew, make wood smooth with the hatchet, split wood (*Situ. 76*): ལག་པས་བཞོགས split with the hand (*Ṅag. 61*).

བཞོང་ ḅshoṅ used for གཞོང་ gshoṅ.

བཞོན་པ ḅshon-pa यान, वाहन riding-horse, carriage, vehicle, conveyance in general; བཞོན་པ་སྒམ་པ to equip a riding horse, to order the horses to be put to (*Dzl.*); རང་སྡན་མོ་རེས བཞོན་པ་བཟང་པོ་ཞིག་ལ་སྒ་སྒྲོན་ཏེ the maid servant putting a saddle on a good riding-horse (*Ḥbrom. 50*).

Syn. ཁྱོགས *khyogs*; ལམ་འདེགས *lam-ḥdegs*; ཐེག་པ *theg-pa*; རྒྱུ་བྱེད *rgyu-byed*; མགྱོགས་བྱེད *mgyogs-byed* (*Mṅon.*).

བཞོན་པ་ཅན ḅshon-pa-can = དྲི་ཞིམ་པ sweet smell, scent (*Mṅon.*).

བཞོན་མ ḅshon-ma cow, ewe, or she-goat, that is yielding milk; a gen. term for such cattle.

Digitized by Google

ཟ

ཟ *za* is the twenty-second letter of the Tibetan alphabet; no letter corresponding to it exists in Sanskrit, and according to the Tibetan grammarians it is peculiar to the Tibetan language. In olden times and in the frontier-provinces to the present day it was and is sounded like the English *z*; but in Lhasa and Tsang it is now pronounced like the English *s*, but always low-toned.

ཟ་རྐོང་ *za-ṛkoṅ*, v. རྐོང་ *ṛkoṅ*.

ཟ་ཁང་ *za-khaṅ* an eating-house, restaurant: ཡ་རྟེ་ཟ་ཁང་ n. of a large restaurant in Lhasa of some note.

ཟ་ཁུ *za-khu* or ཟ་ཁུའི་ནད the morbid discharge of seminal fluid, semen pruriens. ཟ་འཕྲུག *za-ḥphrug* itching.

ཟ་འཁྲུག *za-ḥkhrug* = ཟ་འཕྲུག.

ཟ་གྲོགས *za-grogs* a woman; (in the dialect of Amdo called འདུག་གྲོགས) wife, mistress: སྐྱིད་ཚེའི་ཟ་གྲོགས་དེ་སྤངས་པ་མིན *skyiḍ-tsheḥi za-grogs de spaṅs-pa-min* the mistress of happier days should not be forsaken (*Khriḍ. 51*).

ཟ་འགྲམ་པ *za-ḥgram-pa* = འགྲམ་པ the cheeks (*Mṅon.*).

ཟ་ཆག *za-chag* nettle.

ཟ་དམ *Za-dam* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག *33*).

ཟ་འདོད *za-ḥdoḍ* = ལྟོགས་པ *ltogs-pa* 1. hunger, greed; hungry. 2. extortion: མི་སེར་དུག་ཞན་སྦུ་ལ་འང་སྐྱད་འདོགས་ཟ་འདོད་ཀྱི་རིགས་མི་བྱེད not any kind of extortion or false accusation or deception should be used against the tenants (*Ṛtsii.*). ཟ་འདོད་ཆེན་པོ very corrupt; corruption, bribery.

ཟ་ཕྱི་ཨ་ཡ *za-phyi a-ya* n. of a medicinal drug: ཟ་ཕྱི་ཨ་ཡས་དམ་རྒྱ་མ་ལ་ཕན.

ཟ་བ *za-wa* 1. or བཟའ་བ food, meat, victuals. 2. vb., pf. བཟས, ཟོས, imp. ཟོས, to eat ཟ་བར་འདོད་པ भोक्तुकाम desire for eating; ཟ་ནུས་པར་བྱེད शक्नोति भोक्तुम् is able to eat; ཟ་བའི་ཚོད the time of eating, the hour of taking meals; ཟ་རུ་འཇུག་པ to cause to eat, begin to eat; to entertain with food; ཟ་བའི་དམ་ཚིག one who takes his meal at a fixed hour, in the case of a Buddhist monk before noon; समये भोक्तुम् ཟ་བ་འགོག་བྱེད *za-wa ḥgog-byeḍ* = ལམ. ཟ་བའི་རྩབ *za-waḥi-ṛtsab* = ཀུན་འབྱུང་བ. ཟ་བ་སེལ་བ *za-wa sel-wa* = འགོག་པ. (*K. ko.* ཀ, *235*). ཟ་རློམ *za-ṛlom* eating unfairly and cheating others of their share also འཆའ་རློམ *ḥchaḥ-ṛlom* (*Khriḍ. 125*). ཟ་འབོར *za-ḥbor*, abbr. ཟ་བ and འབོར་བ (*Ṛtsii.*).

ཟ་བྱེད *za-byeḍ* 1. = མེ fire. 2. ཁ mouth. 3. སྲིན་པོ *sṛin-po* cannibal demon, n. of a fish. 4. རྡོ་རྗེ *ṛdo-ṛje* वज्र Indra's chief weapon (*Mṅon.*).

ཟ་མ *za-ma* 1. = ཟས food, victuals: ཟས་ཟས་ནས་འགྲོ་རྒྱུ་ཡིན will go after taking food. 2. བུད་མེད woman (*Mṅon.*); acc. to *S. Lex.* क्लीब a hermaphrodite. 3. = དུས་ཚོད time, ཟ་མ་ཞག་དང་ཟླ་བ་ལོ་སོགས་ཏེ། ལན་ཅིག་འཆི་བདག་བདག་གིས་ཁྲིད་དེ་རེ (*Ḥbrom.* ཁ *18*). 4. करण्ड a basket, in Tibetan only fig., mostly as a title of

Digitized by Google

books, but also used in connection with mysticism. ཟ་མ་ཏོག *za-ma-tog*, करण्ड, करण्डक, समुद्ग a basket or casket: ཟ་མ་ཏོག་བཀོད་པའི་མདོ *za-ma-tog bkod-paḥi-mdo* कारण्डव्यूह, n. of a religious treatise describing the good services done by Avalokites'vara to all living beings, including the account of *Balâhaka* the miraculous cloud-horse and of the significations of the mystic formula *om maṇi padme hûm*; besides an enumeration of the names of *Bodhisattvas*, *Nâgas*, *Gandharvas*, *Kinnaras*, etc. (*K. d.* ཇ, *318*).

ཟ་ཟ་མོ *za-za-mo*, चञ्चा.

ཟ་སི *za-si* 1. (ཟས་སྒོ *zas-sgo* and འགྲོ་སྒོ *ḥgro-sgo*) food and other necessaries of life: ཨ་ཙི་ཡ་ལ་དགེ་སློང་བཅུ་ཟས་འཚོ་ཟ་སིའི་ཕྱིར་དུ to Atsi'a for the provisions and other necessaries of living for ten Bhikshu. 2.= ཟང་ཟིང་ *zaṅ-ziṅ* or རབ་རིབ *rab-rib* or ཟ་རི་རི not clear, obscure and confused, troubled: རྨི་ལམ་ཟ་སི *rmi-lam za-si* a confused or troubled dream, སྣང་བ་ཟ་སི *snaṅ-wa za-si* an obscure dim light. 3. troublesome chattering (*Sch.*).

ཟ་ར *za-ra*, the latter part of the afternoon, v. དགོང *rdsa-ra* (*Jä.*).

ཟ་རུ *za-ru*=ཤིང་སྐྱོགས *çiṅ-skyogs* a wooden ladle.

ཟ་འོག *za-ḥog* glossy silk cloth: ཟ་འོག་གི་གོས a garment made of silk; ཟ་འོག་དགུ་བརྩེགས་ཁྲི *za-ḥog-dgu brtsegs-khri* a seat formed of nine silk cushions piled one upon another.

ཟ་ལུང་ *Za-luṅ* n. of a place in Tibet; ཟ་ལུང་པ a native of Zalung (*Deb.* ག *43*).

† ཟ་ཧོར *za-hor* 1. prob. a corrupt form of the word *Sahor* signifying a city or town. Acc. to some, the present Mandi, a smai principality under British protection in the Panjab between the rivers Byas and Ravi, where there is a sacred lake celebrated as a place of pilgrimage from which the Brahmaṇs residing there derive a considerable income. 2. (ཟ་ཧོར་ཆེན་ཟ་ཧོར་ཟ་ཧོར).

ཟྭ *zwa* nettle, stinging nettle; frq. in *Mil.*; ཟྭ་ཁུ *zwa-khu* nettle-soup. ཟྭ་ཕྱི་ཨ་ཡི *zwa-phyi a-yi*, a species of nettle used in medicine: ཟ་ཕྱི་ཨ་ཡིས་དུག་ཟུ་མ་བཟུང.

Syn. བ་སྤུ་རྣོ་ལྡན *ba-spu rno-ldan*; རེག་བྱ་གཙུབ *reg-bya-rtsub*; ཚེར་མའི་སྤུ་ལོང་ *tsher-maḥi spu-loṅ*; ཞ་ཚོད *zha-tshod* (*Mṅon.*).

ཟག་རྡས *zag-rdsas*=བཤང་གཅི fæces and urine (*Sman. 338*).

ཟག་པ *zag-pa* 1.=མདོག་པ impure, stained, defiled; sin. ཟག་པ་བསག་པར་ (colloq.) do not accumulate sin. ཟག་པ་མེད་པའི་ལས *zag-pa med-paḥi-las* works spotless or without sin. 2. sbst. depravity=the Sans. *âsava*. In Budh. the four kinds of ཟག་པ are:—(1) འདོད་པའི་ཟག་པ sins produced from desires and passion; (2) སྲིད་པའི་ཟག་པ the worldly sins; (3) མ་རིག་པའི་ཟག་པ transgressions through *Avidyâ*; (4) ལྟ་བའི་ཟག་པ transgressions caused by false doctrine or religion (*K. d.* ག, *451*). 3. sometimes for ཟགས་པ from འཛག་པ. 4. སྡུག་ misery, affliction, sorrow: ཟག་བཅས་དང་ཟག་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ་བྱང་། འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ལ་ཕན་པའི་དོན་དང་མ་ལྡན་པར་འདུག (*Ḥbum.* ག *94-97*). ཟག་མེད bliss, ease: ཟག་མེད་ཀྱི་བདེ་བ exhaustless bliss, happiness which never terminates; ཟག་བཅས burdened with misery and sin; ཟག་བཅས་ཀྱི་ལས་གསུམ the three sinful works; ཟག་བཅས་ཀྱི་མངོན་ཤེས fore-knowledge about worldly affairs.

ཟག་པ་མེད་པ *zag-pa med-pa*, अनास्रव that does not flow out, is not exhausted [passionless]*S.*

ཟག་བྱེད་པ *zag-byed-pa* to make water.

ཟགས་པ *zags-pa*, ལྷུང fallen.

Digitized by Google

ཟང་ཟང་ *zań-zań* 1. of a place in Lhobrag a south-easterly province of Tibet. ཟང་ཟང་ལྷ་བྲག one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*). 2.=ཟང་ཟིང་ or ཟིང་ཟིང་ *ziń-ziń* or གཟིང་བ *gziń-wa*.

ཟང་ཟིང་ *zań-ziń*=ནོར་ or རྫས 1. matter, object: ཟང་ཟིང་ཉུང་ཟད་ཙམ་གྱི་ཕྱིར even for the most trifling matter (*Stg.*): ཕྱི་རོལ་གྱི་ཟང་ཟིང་ external goods earthly possessions (opp. to internal, spiritual gifts) (*Dzl.*); ཤ་ཡི་ཟང་ཟིང་ आमिष meat, fish, animal food; also ཟང་ཟིང་ by itself=आमिष or animal food (*S. Lex.*). ཟང་ཟིང་དང་བཅས་པ a meal or food which partly consists of animal food; ཟང་ཟིང་མེད་པ निरामिष purely vegetable food, a meal in which there is nothing of meat or fish. 2. adj. disarranged, confused.

ཟང་ཡག *zań-yag* वल्गुल: n. of a fabulous numerical figure. ཐོ་ཡས་ཟང་ཡག་འགྲོ་ཧྲི་དང་ (*Ya-sel. 57*).

ཟངས *zańs* I: 1. ताम्र, [illegible], अर्क, वरिष्ठ copper—pure unalloyed copper being considered very valuable; images of Buddha and *Bodhisattva* made of pure copper are called ནོར་བུ་ཛྷའི་ཁྲིམ *nor-bu dshaikṣim*=यौगिक मणि; also a compound of gold, silver, copper, zinc, or of mica, quicksilver, tin and lead is also called यौगिक: གསེར་དངུལ་ཟངས་དང་ལྕགས་དཀར་དང་། རྡོ་ཞུན་ཞ་ཉེ་དཀར་ནག་དང་དངུལ་ཆུ་བདུན་པོ་བཅུ་བཅུད་ཕྱིར་བཙོས་པའི་ཛྷའི་ཁྲིམ་ཞེས་སུ་གྲགས (*Mńon.*). གསེར་ཟངས *gser-zańs*=copper gilded with gold; ཟངས་ཀྱི་འཚེར verdigris. 2. a kettle; ཟངས་སུ་སྐོལ་བ to boil in a kettle; ཟངས་ཁོལ་བ a boiling kettle; འཁར་ཟངས bronze or brass kettle; ལྕགས་ཟངས iron kettle; ཟངས་བུ small pot (*Jä.*). ཟངས་མགར *zańs-mgar*=ཟངས་མཁན copper smith; ཟངས་ཅན *zańs-can* (ཟངས་ཀྱི་ཆུ་སྣོད) a water pot or vessel made of copper; ཟངས་ཆུང་ *zańs-chuń* a small cooking vessel of copper, a small degchi; ཟངས་ཐལ *zańs-thal* ताम्रमल copper oxidized; ཟངས་ཐིབ *zańs-thib* copper tea-pot. ཟངས་མདོག *zańs-mdog* lit. copper colour; ཟངས་མདོག་དཔལ་རི *Zańs-mdog dpal-ri* n. of a hill in Lańkā which was of the colour of copper and where Padma Sambhava is said to have retired for the purpose of disciplining and converting the cannibals of that island into Buddhism. ཟངས་རྡོ *zańs-rdo* copper ore.

ཟངས་ཞུན *zańs-shun* molten copper: དམྱལ་བའི་གནས་སུ་སྐྱེས་ཏེ་ཟངས་ཞུན་ཁོལ་མ (*Khrid. 34*).

Syn. ཟངས་མ *zańs-ma*; ཟངས་དམར *zańs-dmar*; ཀླ་ཀློ་ཁ *kla-klo-kha*; ལྗོན་མ *ljon-ma*; ལྕགས་དམར *lcags-dmar* (*Mńon.*).

ཟངས II: ཐོགས་པ་མེད་པ unhindered; unobstructed; ཇག་པ་རྣམས་མ་མཐོང་བར་ཟངས་ཀྱིས་ཐོན་ཏེ་ལྷ་མོའི་བྱིན་རླབས unseen by the robbers he escaped unobstructed, being blessed by the goddess.

ཟངས་ཀྱི་མདོག་ཅན་བྱ་བའི་རི་བོ *Zańs-kyi mdog-can bya-wahi ri-bo* a fabulous mountain situated on the southern bank of the river S'ita and containing numberless rock-caverns (*A. 38*).

ཟངས་ཀྱི་གཙུག་ཕུད *zńas-kyi gtsug-phud* or ཟངས་ཟེ་ཅན *zańs-ze-can* (*Mńon.*) कुक्कुट domestic fowl, the cock with its crest of glowing copper (*A. 181*).

ཟངས་དཀར *Zańs-dkar*, n. of a district in Nga-ri (situated to the South-west of Ladak) (*Lon.* ༤ 16); ཟངས་དཀར་པ *zańs dkar-pa* a native of Zangs-kar; ཟངས་དཀར་ལོ་ཙཱ་བ *zańs-dkar lo-tsā-wa* n. of a lama of Zangs-kar who was well-known for his learning. Alex. Csoma de Köros studied Tibetan under one of the incarnations of the Zangs-kar lotsā-wa in the ཕུག་དལ་དགོན་པ.

ཟངས་གླིང་ *zańs-gliń*=ཟངས་ཀྱི་གླིང་བུ 1. copper musical pipe (*Mńon.*). 2. ताम्रद्वीप n. of an island, prob. Java or, perhaps, the island of Ceylon.

Digitized by Google

ཟངས་ལྡོན་ *zaṅs-ldon* a species of juniper the leaves of which when dry become of copper colour and are used as incense in temples. This tree grows abundantly in *Rwagreṅ* (Radeng) (*Rtsii.*).

ཟངས་དམར་ *zaṅs-mar* copper-red.

ཟངས་རྩི་ *zaṅs-rtsi* = ཚ་ལ་ *tsha-la* or དར་ཚུར་ *dar-tshur* (mystic) (*Miṅ-rda.*).

ཟངས་ཟེ་ཅན་ *zaṅs-ze-can* = ཁྱིམ་བྱ་ *khyim-bya* the domestic fowl (*Mṅon.*).

ཟངས་རི་ *Zaṅs-ri* lit. copper hill; n. of a district in Lhokha, with a monastery called Zangs-ri Kha-mar visited by the compiler of this dictionary in the year *1882*. ཟངས་རི་བཀྲ་ཤིས་མཐོང་སྨོན་ *zaṅs-ri bkra çis mthoṅ-smon* n. of the *Jong* of Zangs-ri (*Rtsii*).

ཟད་པ་ *zad-pa* 1. pf. of འཛད་པ་ *hdsad-pa* क्षय, ཟུ་ཟད་པ पर्युषित exhausted, consumed spent. ཡོངས་ཟད་པ = परिक्षय (*A.K.*). 2. also ཟད་པར་ *zad-par* = ཀུན་ *kun*, ཐམས་ཅད་ *thams-cad*, ཐ་དག་ *tha-dag* सर्व, निखिल all, the whole world, universe (*Mṅon.*), adv. exhaustively; ཟད་མི་ཤེས་པ་ *zad mi-çes-pa*, अक्षय exhaustless, that cannot be consumed or expended. ཟད་པ་ཟད་པ་ *zad-pa zad-pa*, क्षयक्षय [destruction of passions]*S.*

ཟད་པོ་ *zad-po* = གོས་རྙིང་པ་ *gos-rñiṅ-pa* old cloth, rags (*Mṅon.*).

ཟད་མ་ *zad-ma*, क्षिपका [1. a thrower, archer. 2. night]*S.*

ཟན་ *zan* 1. ओदन, अन्न cooked food; food in gen.: ཟན་ཟ་བ་ to take food, to eat; ཟན་དྲོན་ warm food, ཟན་ཆང་ meat and drink; ཟན་བཙོས་པ་ boiled food; ཟན་ཟོས་ has eaten his meal; fig. སྐྱེད་ཟན་ཟ་བ་ to take unlawful interest (*Sch.*). 2. also ཕྱེ་ཟན་ porridge of flour and water, made thick, boiled or not, warm or cold; in *C.* this pap is generally made of parched barley flour if possible with tea; འབྲས་ཟན་ rice pap, འོ་ཟན་ milk-pap.

ཟན་ཁྲུས་ *zan-khrus* a cup in which dough-balls are made of barley flour with tea or whey (*Rtsii.*). 2. fodder, provender, v. བཟན. 3. subst. eater, as second part of a compound: ཤ་ཟན་ meat-eater; ཉ་ཟན་ fish-eater; ཕག་ཟན་ pork-eater (*Jä.*).

ཟན་ཆིང་ *Zan-chiṅ*, a n. of the Chinese princess married to king Sroṅ-btsan sgam-po: འཕང་ནི་ཟུང་རྒྱལ་པོའི་བུ་མོ་ཟན་ཅིང་ཞེས་པ་རྒྱ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་རྒྱན་རས་གཟིགས་དབང་སྐྱོང་བཙན་སྒམ་པོའི་འཚོང་མོར་བོད་དུ་ཕྱིན (*Loṅ.* ཀ *10*).

ཟན་སྙིག་ *zan-sñig* भ्रम a mistake.

ཟན་པ་ *zan-pa*, (གདམས་ངག་རྒྱུ་བ) उक्ति, उपाय advice, suggestions.

ཟན་པོ་ *zan-po*, v. གཟན་པོ་ *gzan-po*.

ཟན་མ་ *zan-ma* 1. = རྩམ་པ་ parched barley ground into flour, the staple food of the Tibetans. 2. a cook.

ཟན་རྫ་ *zan-rdsa* cooking pan, pot.

Syn. ཕྲུ་བ་ *phru-wa*; རྫ་མ་ *rdsa-ma*; མི་ཐ་ར་ *mi-tha-ra* (*Mṅon.*).

ཟན་ཟ་ཡུན་ *zan-za yun* the time of taking food, *i.e.*, gen. breakfast: ཕར་ཁ་མི་གཅིག་ཟན་ཟ་ཡུན་ལ་འགྲོ་དགོས་པར་འདུག་ it was necessary for one to go to the other side of the river (or to yonder place) at breakfast time (*A. 47*).

ཟན་ཟོས་ *zan-zos* a meal in general: ཟན་ཟོས་ནས་ཁྲུས་བྱས་ *zan zos-nas khrus byas* having taken the meal, he washed (*K. du.* ད, *261*).

ཟན་ཡང་ *zan-yaṅ* (Chinese) = ལུགས་གསུམ་ triple style of architecture; the monastery of Sam-ye is called Zan-yang because built in Chinese, Indian and Tibetan styles: གཙང་ཅན་ལུགས་རྒྱའི་རྒྱན་གཅིག་བསམ་ཡས་ཟན་ཡང་མི་འགྱུར་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་བཞེངས (*Loṅ.* ཀ *7*).

ཟབ་ *zab* silk, fine Chinese satin, v. དར་ཟབ; ཟབ་སྐུད་ silk cord; ཟབ་འབོལ་ silk covering for a bolster; ཟབ་པ་ rich figured silk dress.

Digitized by Google

ཟབ་བགྲང་ *zab-bgraṅ* (གྲངས) n. of a number: ཟབ་བགྲང་དུས་ཀྱང་བགྲང་འདས་ (*Ya-sel. 57*).

ཟབ་པ *zab-pa* 1. pf. ཟབས *zabs* to make deep, to deepen. 2. adj. and sbst., गभीर, गहन dense, deep, depth: བློ་ཟབ a profound mind or understanding; ཟབ་ཟབ་ཟེར་ཡང་ཟབ་མི་འདུག although people call it deep, it is not deep (*Sch.*); དོན་ཟབ་པ of deep meaning or signification; རྒྱ་མཚོ་ཟབ་པ deep sea; ཟབ་དབྱངས गम्भीर, गभीर a deep voice, a musical tone. ཟབ་པ་གསུམ *zab-pa-gsum* the three prized depths in the human body:—if one's heart is deep, one's voice deep (agreeable), and one's navel sunken (*Mil.*).

ཟབ་པོ *zab-po* or gen. ཟབ་མོ *zab-mo* adj. deep in all its significations actual or fig.; accomplished, profound in learning and wisdom, deep. ཟབ་སྦྱོར *zab-sbyor* well fitting, complete costume; ཟབ་མོ་ཤེས་བྱ་བའི་ནགས *zabmo shes-bya-waḥi nags* n. of a forest in Uttara-kuru in the mountains of Sankās'a (*K. d.* ང, *293*). ཟབ་བཤེས *zab-bshes* = བརྟན་པོ firm, steady, also in excellent order or condition; ཟབ་ལ་ཟབ་སྣང་བ *zab-la zab snaṅ-wa*, गम्भीरो गम्भीरावभासः [deep and profound manifestation]*S.*

ཟབ་ལག་ཅན *zab-lag-can* = ཆུ་རྩྭ aquatic grass (mystic) (*Miṅ. rda. 3*).

ཟབ་ལམ *zab-lam* the profound doctrine of Buddhism as explained in the Tantras. ཟབ་མོའི་ལྟ་ཁྲིད a term of Buddhist mysticism; also = དབུ་མའི་ལམ the Mādhyamika or the middle-path doctrine.

ཟབས *zabs* 1. = མཐུག་པོ गाढ thick, thickness. 2. depth: ཟབས་འདོམ་བཅུའི་དོང a pit ten fathoms in depth.

ཟམ *zam* 1. = རྒྱུད *rgyud* line, continuity, succession: བླ་མ་རྣམས་ནས་བརྒྱུད་པའི་ཕྱག་མཚན་ཟམ་མ་ཆད་པ a sign which has come down uninterruptedly from the lamas and Buddhas (*A. 85.*). 2. velvet cushion, gen. woollen rug: [illegible] (*Rtsii.*). 3. = རིམ *rim* or རིགས *rigs* series or set; kind, sort: [illegible] (*Rtsii.*) ཟམ་མ་ཆད་པ *zam ma-chad-pa* = རྒྱུན་མ་ཆད་པ uninterruptedness, continuous succession: [illegible] there arose a succession of useful incarnate beings (*A. 125*).

ཟམ་པ *zam-pa* सेतु, संक्रम a bridge, of various kinds: ལྕགས་ཟམ *lcags-zam* iron bridge; ཐོགས་ཟམ་ལ་བརྟེན་པ hanging bridge on supports (*A. 85.*); ལྕུག་ཟམ *lcug-zam* suspension-bridge of twisted canes; འདྲེན་ཟམ draw-bridge; རྡོ་ཟམ *rdo-zam* natural rock-bridge; ཤིང་ཟམ wooden bridge; ཟམ་འཛིན་པ or སྐང་པ the piers of a bridge, སྤང་ལེབ, སྤང་སྒོ *spaṅ-sgo* the boards, planks, མདའ་ཡབ *mdaḥ-yab* or ལག་རྟེན *lag-rten* parapet, གཞུ་ཐོག *gshu-thog* arch of a bridge; ཟམ་གྲོང bridge-village, village having a bridge over a stream. ལྕགས་ཟམ gen. large bridge; ཟམ་ཆུང a little one.

ཛམ་བུ་ལུང *Zam-bu luṅ* n. of a holy place consecrated to Padma Sambhawa in the district of Shang in Ts'ang (*K. thaṅ. 168*).

ཟམ་སིམ(གྲངས) *zam-sim* a number.

ཟམ་ཟོ *zamso* soft cushion of velvet-like cloth: [illegible] (*Rtsii.*).

ཟར *Zar* 1. n. of a district in Tibet about fifteen miles to the north of Tashi-rab-ga, the latter being the first Tibetan outpost beyond the Kangla-chen-mo pass. There is a Jong-pon over the two districts of Zar and Ting-ke (*Loṅ.* ཟ, *3*). 2. supine of ཟ་བ *za-wa*; ཟར་འཇུག་པ to begin to eat. 3. a pitch-fork, hay-fork, dung-fork.

ཟར་བབས *zar-babs* acc. to *Sch.*: tassel, gold-brocade. ཟར་བུ *zar-bu Glr., Mil.* a tassel.

Digitized by Google

ཟར་མ *zar-ma* 1. तिलतो, तिलक, तिल, तिला sesame: ཟར་མའི་ཐུམ་མཛད་ཀྱི་བ་ཁ་རྡེ་དེ (*Mṅon.*). 2. fibres; ཟར་མའི་རས कौशक zar-ma fibres, a kind of muslin manufactured from. ཟར་མའི་གོས *zar-maḥi gos* कौश: robe made of *zar-ma* linen.

ཟར་ཟེར *zar-zer* प्रभव n. of a number: ཕྱག་ཆེན་ཕྲུད་ཕྲུད་ཟར་ཟེར་དང་ (*Ya-sel. 56*).

ཟར་རི་ཟིར་རི *zar-ri zir-ri* adj. unimportant, not significant, confused: རྨི་ལམ་ཟར་རི་ཟིར་རི an unconnected or confused dream.

ཟལ *zal* 1.=སྤུ་མདོག *spu-mdog* colour of hair: བ་གླང་དམར་ཟལ the red colour of an ox. 2. in *Ld.* any small uninhabited river island. ཟལ་ཐོན *zal-thon*=དོག་ཐོན (*Yig.*).

ཟལ་མོ་སྒང་ *Zal-mo sgaṅ* one of the six districts of Kham included in སྨད་ཁམས (*Jig.*).

ཟལ་ཟུག(ཟླུམ) *zal-zug* n. of a number: ཕྱག་ཆེན་ཟལ་ཟུག་ཟལ་ཟལ་དང་ (*Ya-sel. 57*).

ཟས *zas* आहार, अन्न, भोजन food, nourishment, provender; ཟས་ངན *zas-ṅan* bad food; ཟས་སྤྱོད *zas-spyod* food and exercise; ཟས་འདོད་པ་ལ་སྦྱིན give food to whoever is in need of it; ཟས་བགོ་བ भुक्तोद्देशक distributor of food; ཟས་ཆད་པ उपवास fasting; ཟས་དྲོན་མོ उष्ण भोज warm food; ཟས་མཆོག་གིས་བ to treat with the best food, to entertain with dainties; ཟས་ལེགས་པ भोक्ता a good eater; ཟས་སུ་ཅི་ཟ what does it eat as food (*Dzl.*). In Budh. there are four kinds of food: (1) ཁམ་གྱི་ཟས कवडिकाहार material food (ཁམ་ཟ) necessary for sustaining the body, including ཁམ་ཟས་ཟས་དང་བ meat and drink, ཁམ་ཟས་ཕྲ་མོ the finer foods, such as nectar, sweet smell, etc., which are enjoyed by the gods of the *Kāmaloka*, and also the food which the child in the womb assimilates, etc.; (2) རེག་པའི་ཟས स्पर्शाहार: སེམས་ཅན་རྣམས་སྐྱེ་བ་ལ་འཛིན་གྱི་ཚུལ་ཅན་ཁམས་པ་དང་ རྗེས་སུ་བཞིན་པ་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚུལ་ཅན་ཐུབ་དང་ཉེ་བ་དང་འབྲེལ་བ་རྟེན་པ་ཟིན (*Loṅ.* བ, *25*.); (3) ཡིད་ལ་སེམས་པའི་ཟས मनःसंचेतनाहार; (4) རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཟས विज्ञानाहार. Here is an aphorism on food: ཟས་མཆིས་ན་ནི་སྲོག་མཆིས། སྲོག་མཆིས་ན་ནི་ལུས་མཆིས་ན་ནི་ཆོས་ཀྱི་ལམ་ཡང་མཆིས་སོ། (*K. d.* ཀ, *331*) food sustains life, life existing the body will remain and if the body exists the way to religion will also exist. ཟས་ཀྱིས་འཚོང་བ one who is destitute, has nothing to subsist upon. ཟས་ཀྱི་འཚོ་བ་གཅིག་དང་གཙང་བ་ཉེར་ཟ་བའི་མདོ a Sûtra in which the good of taking one meal a day, clean and well prepared food, etc., and giving such to the clergy, are set forth (*K. d.* ས, *153*). ཟས་ཚོད *zas-tshod* the due measure or proportion of food: ཟས་ཚོད་མ་ཟིན the portion was not the measure of one's usual allowance. ཟས་ཟ་ཤེས་པ *zas-za śes-pa*=ཟས་ཟ་ཚུལ་ལ་ཤེས་པ or ཟས་ཟ་བའི་ཤེས་པ not knowing how to eat properly (*D.* ཤ, *10*). ཟས་ལེགས་པར་ཟ་བ *zas-legs-par za-wa* to take meals, the manner of doing so properly, esp. for the guidance of priests (*K. d.* ཏ, *33*). ཟས་བཟོད *zas-bzod* good food, rich pastry; ཟས་ལྷག *zas-lhag* residue of food; ཟས་དཀོན *zas-dkon* scarcity, dearth. ཟས་དཀར *zas-dkar* शुक्लोदन white food, milk, curds, etc.; an epithet of Buddha's uncle. ཟས་སྐོམ *zas-skom* meat and drink, solid and liquid food: ཟས་སྐོམ་ལ་འདོད་པ་ཆེ་བ one very fond of dainty dishes and drink.

ཟས་གཉེར *zas-gñer* cook; superintendent of the department of cooking.

Syn. མ་ཆེན *ma-chen*; ཐབ་ཁ་པ *thab-kha-pa* (*Mṅon.*).

ཟས་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ *zas-phul-du byuṅ-wa* cornucopia; abundance of food and drink.

Syn. རྒྱ་ནོམ་པ *gya-nom-pa*; ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ *phun-sum tshogs-pa* (*Mṅon.*).

ཟས་བྱེད *zas-byed*=མ་ཆེན *ma-chen* cook (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ཟས་གཙང་མ *Zas-gtsaṅ-ma* शुद्धोदन lit. clean or pure food, the name of Buddha Gautama's father (*Mṅon.*). བདུད་རྩི་ཟས *bdud-rtsi-zas* अमृतोदन, བྲེ་བོ་ཟས *bre-bo-zas* द्रोणोदन, ཟས་དཀར *zas-dkar* शुक्लोदन were the names of Buddha's three uncles.

ཟི *zi* 1. num. fig.: 52. 2. in *W.* something of a very small size or quantity.

ཟི་མ *zi-ma* green scum, floating matter on water.

ཟི་ཟེར *zi-zer* for ཟ་རི་ཟི་རི or ཟི་རི་ཟ་རི: རི་དྭགས་ཀྱི་རྒྱང་ཟི་ཚེར་དང་བཅས་ཡོད་རྩ་གསོད་ས་ཟུ་མི་ཟུམ (*Sorig.*).

ཟི་ར *zi-ra* caraway seed of Central Asia.

ཟི་ར་དཀར་པོ श्वेतजीरा the white species of caraway: ཟི་ར་དཀར་པོས་མཆིན་པའི་ཚ་བ་སེལ.

ཟི་ར་ནག་པོ कृष्णजीरा the black species of caraway which looks like གོ་སྙོད common caraway: ཟི་ར་ནག་པོས་མཆིན་པའི་གྲང་བ་སེལ; ཟི་ར་ནག་པོ the black species of caraway.

ཟི་རི་རི *zi-ri-ri* droning of bees, the wind, etc.; རླུང་ཟི་རི་རི *rluṅ zi-ri-ri* the howling or whizzing of the wind.

ཟི་རུ *zi-ru* col. for གཟེར་བུ *gzer-bu.*

ཟི་ལ *zi-la* ཟི་ལང་ རིན་ཆེན་བྱུར་པའི་ཁམས a composition metal, generally of gold and silver. ཟི་ལམ་མ་བུ་རིན་ཆེན་ཐམས་ཅད་པར་ནུས།

ཟི་ལིང་ *Zi-liṅ* n. of a Chinese town in Kansu situated about 80 miles to the E. of lake Kokonor, and usually known as Sining. It is a great emporium for the exchange of merchandise between China and Tibet: ཟིང་ཟམ a kind of thick velvet-like cotton cloth manufactured at Sining (*Btsii.*).

ཟི་ཞིང་རྒྱང་འཁོར a province of *Stoṅ-ḥkhor* in lower Kham (*Loṅ.* ?, *24*).

ཟི་ཧྲུན (Chinese) a kind of Chinese satin of pale white colour (*Jig. 20*).

ཟིང་ a breach of peace, quarrel, dispute (*Yig. 16*). ཟིང་ཞིག=ཟིང་ཆ།

ཟིང་ཟིང་ *ziṅ-ziṅ* bristle-like: ཟིང་ཟིང་ཟིང་ཟིང་, མགོ་ཡི་སྐྲ་ཟིང་ཟིང་ the bristle-like hair; acc. to *Jä. ziṅ-ziṅ*=ཟང་ཟིང་ *zaṅ-ziṅ.*

ཟིན་ཏིག *Zin-tig* a kind of gentian: ཟིན་ཏིག གཉན་ཚད་གསལ་བར་བྱེད་པས.

+ ཟིན་ཐུན *zin-thun*=ཟིན་བྲིས or ཟིམ་ཐུན rough draft; also note, memorandum: ཟིན་ཐུན་དང་བྲིས་དུ་རུང་བ་ཐམས་ཅད drafts which are fit to be adopted or approved (*A. 155*).

ཟིན་པ *zin-pa* 1. निधित, निवृत्त to commit to memory, retain in the memory, to learn; subst. a retentive memory. 2.= ཟད་པ esp. in pf. tense, to terminate, to be at the end, to conclude, be exhausted, be consumed; ཟིན་པའི་ཕུང་པོ perishable mortal body. 3.=གྲུབ་པ समाप्ति, परिनिष्ठित to be finished, terminated: རྩེ་བ་ཟིན་པས as the playing has ceased, or: as he has done playing (*Dzl.*); ཟིན་པ་མེད་པའི་ལས endless working, unceasing labour (*Mil.*). 4. is used in older writings as a perfect affix like ཚར *tshar*, denoting that the action is complete and finished: རྩིག་པ་བརྡུངས་ཟིན the wall has been beaten down. ཟིན་ལ་ཁད *zin-la-khad*=ཐོགས་མཁད (*Mṅon.*).

ཟིན་ཕུང་ནག་པོ *zin-phuṅ nag-po* n. of a malignant spirit or *Sa-bdag* monster.

ཟིན་བྲིས *zin-bris*=རྩིས་ཤོག a receipt, quittance; bond (of obligation), bill of debt (*Jä.*).

ཟིམ་བུ *zim-bu* finely-divided, minute, fine, thin, slender: ཆར་ཟིམ་བུ་མི་དུས་ཐོག་ཕབ་པས a fine drizzling rain was falling; ཟིམ་ཟིམ or ཟིང་ཟིང very fine, hair-like.

ཟིར་མོ *zir-mo* a slide, glissade; also sliding motion.

Digitized by Google

སིལ་ *sil* or སིལ་མ *sil-ma* brightness, splendour, brilliancy, glory: སིལ་ཆེ་བ=གཟི་བརྗིད་ཆེ་བ great splendour, brilliancy, lustrous (*A. 149*). སིལ་ཅན brilliant, resplendent; སིལ་གྱིས་གནོན་པ अभिभव, पराभव, आक्रमण; ཁྲ་བ་ངན་པ་རྣམས་སིལ་གྱིས་གནོན་པར (*J. Zañ.*) they suppressed the evil speeches by their lustre; སིལ་དངར *sil-dñar* = ཞིམ་པ sweetness, or adj. delicious; སིལ་ཆགས་པ *sil-chags-pa* = གཟི་བརྗིད་ཆེ་བ very lustrous, brilliant; རྒྱ་མཚོ་ལྟ་བུར་སིལ་ཆགས་པ་རྣམས་གྲལ་གྱི་དབུར those glorious like the sea were seated at the top rows (*A. 133*). སིལ་གནོན *sil-gnon* अभिभूत, पराभव defeat discomfiture (*Zam. 13*); སིལ་གནོན་བུ *sil-gnon-bu* a prince, king's son.

སིལ་པ *sil-pa* dew, dew-drop = ཟིལ་པ: རྩ་བ་སིལ་པ་ཆགས་པ dew-drops on grass (blades); སིལ་པ་དཀར་པོ hoar-frost.

སིལ་པ་ནག་པོ *sil-pa nag-po* dew-drop.

སུ *su* num. fig.: 82.

སུག *sug* or སུག་པ *sug-pa* व्यथा, दुःख, यातना disease, affliction, pain, torment, physical and mental; distemper, illness, complaint: ཁྱི་སུག་པ distemper in dogs.

སུག་རྡུ *sug-rdu* = སྡུག་བསྔལ व्यथा, वेदना, बाधा, पीड़ा pain, aching, uneasiness: ངས་ཁས་མ་བླངས་ན་རྒྱལ་པོ་འདི་ཉིད་ཤིན་ཏུ་སུག་རྡུ་ཆེན་པོ་འབྱུང if I did not promise (to go to Tibet) this king would be greatly afflicted with sorrow (*Hbrom. 112.*); ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་སུག་རྡུ the three sufferings of the body, speech, and heart:—སེམས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ mental sufferings, ངག་མ་དག defective speech, and ལུས་ནད bodily diseases. མྱ་ངན་སུག་རྡུས་ཟིན་པའི་སྙིང afflicted by the grief of sorrow; ནད་ཀྱིས་གཟིར་སུག sufferings from disease; སྡུག་བསྔལ་གྱིས་སུག་རྡུ affliction from sorrow (*Yig. k. 98*); སུག་རྡུས་མནར་བ *sug-rdu mnar-wa* one laid up with disease, tormented by sufferings; སུག་རྡུའི་ཚ་ཚེག་གིས་མ་ཐོགས་པ (ན་ཚ་མེད་པ) untouched or unaffected by the pains of diseases, free from illness (*Yig. k. 98*); སུག་རྡུ་བྲལ་བ *sug-rdu bral-wa* free from illness, fully recovered from disease.

སུག་པ *sug-pa* 1.=འཛུགས་པ. 2. v. སུག. 3. sbst. a building, erection. སུག་ཕྱུང *sug-phyuñ* नागदन्तक tusk, a bracket projecting from a wall.

སུང *suñ* युगल, यम, द्वन्द्व two, a pair, couple: སུང་དུ་མ་མཆིས not occuring in pairs (*Vai. sñ.*). སུང་གི་སྒྲ་གྲོགས *suñ-gi sgra-grogs* (*Mñon.*), lit. that jointly crow, the domestic fowl, the cock and the hen; སྒོ་སུང *suñ-ña* pair of doors; སུང་གཅིག *suñ-gcig* one pair.

Syn. ཕྲུགས *phrugs*; གཉིས *gñis*; ཆ་འགྲིག་པ *cha hgrig-pa*.

སུང་ཆུ *suñ-chu* or སུང་ཅུ (Chinese) meaning: སུང་ a province, ཆུ or ཅུ a local governor.

སུང་མཆོག *suñ-mchog* the model pair, the two principal disciples of Buddha, *i.e.*, Saribu शारिपुत्र and Maugal-gyi-bu (मौद्गल्यायन); སུང་དུ་སྐྱེས *suñ-du-skyes* lit. that grows in pairs, an orange; སུང་འབྲེལ *suñ-hbrel* connection, junction, or union: སུང་འབྲེལ་འདོད་ན if one wishes both things to be united (*Glr.*); སུང་འབྲེལ་དུ *suñ-hbrel-du* adv. one with the other, jointly; unitedly; རྒྱ་བོད་སུང་འབྲེལ *rgya-bod suñ-hbrel* China and Tibet united; ཆོས་སྲིད་སུང་འབྲེལ the church and the state jointly, or priest and devotee jointly.

སུང་གསུག *suñ-gsug* = ཤེལ་འཛིན यमक, युग, सन्धि technical term of practical mysticism, the forcing of the mind (སེམས) into the principal artery, in order to prevent distraction (of mind) (*Jä.*).

སུངས *suñs*, imperat. of སྲུང་བ: ལུས་ལ་སུངས hold or bear on the person! ཡིད་ལ་སུངས bear in mind, remember!

སུན *sun* v. གཉེན་སྲུན

སུན་ 把人. 拉败

ཟུམ་པ་ *zum-pa* 1. सम्मीलन, संकोच, संकाच to close, shut up: ཁ་ཟུམ་པ to shut the mouth; མིག་ཟུམ་ཟུར་ཅིང་ निमिलितलोचन his eye being closed; མེ་ཏོག་ཟུམ་པ the flower closes. 2. in *W.* for ཟུར་བ, v. འཛིན་པ; ཟུམ་ཁབ a pin, brooch.

ཟུར་ *zur* 1. side, margin, corner, edge: གད་ཟུར edge of a steep river-bank or precipice; ཆུ་ཟུར་ margin of a river; ཆུ་ཟུར་པ one that lives on the bank of a river; རི་ཟུར ledge of a hill; ཀ་བ་ཟུར་བརྒྱད་པ octangular pillar; ཟུར་བཞི four corners; ཟུར་དུ་བསྐྱལ་བ to stow in a corner, fig. to save, hoard; འདེབ་ཐོ་ཟུར་བཀོད་ཀྱི་ཡིག written on the margin of the register; ཟུར་ཕྱིན་པ gone to a corner, retired; ཟུར་བཞུགས་པ one who has retired from public life; ཟུར་བཅག་པ or ཟུར་ཆག खण्डित having a broken edge, damaged by being knocked about; ཟུར་ཆག་ཚིག faulty words and grammatical forms, corrupted word. ཟུར་ཆས (སྒེར་གྱི་ཡོ་བྱད) private property or things. ཟུར་དུ, ཟུར་གྱིས indirectly, incidentally: ཟུར་དུ་བཤད་པ to speak indirectly or by hints; ཟུར་གྱིས་མཚོན་པ to note, point out by hints or insinuations (*Schf.*). 2. outline: འདི་ནི་ཟུར་ཙམ་བསྡུས་པ་ཞིག་ཡིན་གྱིས this is merely a brief outline, extract, sketch (*Jä.*). 3.=བུད་མེད a woman (*S. Lex.*): ཟུར་གྱིས་སྟོན་པ *sur-gyis ston-pa* བུད་མེད་ཀྱི་གར་འཇུར (*Mṅon.*) a gesticulation of a woman dancing, etc.; ཟུར་ལྟ་མ *sur-lta-ma* term signifying women in general (*Mṅon.*). ཟུར་འཁྱོག་ནི to sit in a bent posture: རིང་ནི་ལྟག་ཆུང་ཡང་ཟུར་འཁྱོག་ནི་འདུད་འདུག (*Rdsa.* 14). ཟུར་གྱི་མཚན आकार shape.

ཟུར་རྡོ corner-stone of a building: ལོ་པ་རྒན་གྱིས་ཟུར་རྡོ་བཙུགས the old or elder mason laid the cornerstone (*Jig. 7*).

ཟུར་པ *zur-pa*=ཟུར་བཞུགས་པ *zur-bshugs-pa* one out of office, a non-official; a private individual.

ཟུར་སྤོ་བ *zur-spo-wa* to remove to a corner; any thing not brought to prominence, shelved; thrown into a corner. ཟུར་བ bent angular.

ཟུར་ཕུད་ལྔ་པ पञ्चशीर 1. n. of a *Gandharva* Rājā: དྲི་ཟའི་རྒྱལ་པོ་ཟུར་ཕུད་ལྔ་པ་ལ་བསྟོད་པ (*Pag. 297.*); and also that of a *Kinnara* Rājā (*K. g.* ཕ, *523*). 2. an epithet of the *Bodhisattwa* Jam-yang or Jam-pal, the hair of his head being arranged in five knotted locks (*Mṅon.*). 3. one of the *Nāga* guardians of the church-treasury at *Sam-ye* is also called: དཀོར་བདག་ཀླུ་ཟུར་ཕུད་ལྔ་པ *dkor-bdag klu-zur phud lṅa-pa* (*S. kar.*).

ཟུར་བ *Zur-wa* to push.

ཟུར་འབུལ *zur hbul* (མི་ནི་རྒྱ་ཟུར་དུ་འབུལ་བ) a private note.

ཟུར་མ *zur-ma*=ཟུར *zur*.

ཟུར་མིག *zur-mig*=ཟྙིག་ཚོམ दृष्टि, कटाक्ष a side-look; slight attention: ཟུར་མིག་གིས कटाक्षेण with side long look, looking sideways; ཟུར་མིག་ལྟ་བ to look askance, ogle. ཟུར་མིག་མ *sur-mig-ma* कटाक्षिणी a sly woman, she with looks cast side-ways, a handsome woman (*Mṅon.*).

ཟུར་མོ *sur-mo* pain, for ཟུག *sug* vulg. (*Jä.*).

ཟུར་ཚམ *sur-tsam* दृष्टि slight mention, a hint: ཟུར་ཚམ་གྱི་གོ་བ दृष्टिज्ञ one who perceives from a slight hint or sign; ཟུར་ཚམ་བསྡུ་བ to abridge, to shorten; ཟུར་ཚམ་བསྡུས་པ compendium, abridgment (*S. Lex.*).

ཟུར་གསོས *sur-gsos* privately nursed or brought up, educated by strangers.

ཟུལ་མ *zul-ma* in *W.* cornered, angular.

ཟུས *zus*=ཟུག *zug*.

ཟེ *ze* 1. num. fig.: 12.

ཟེ་ཀ *ze-ka* ཟེ་ཧུ *zeḥu* 1. hump. 2. decorated pad or cushion (*Jä.*)

ཟེ་བ *ze-wa* चामरमणि a precious stone.

ཟེ་འབུག *ze-ḥbug* the maw or fourth stomach of ruminating animals (*Jä.*).

Digitized by Google

ཟེ་འབྲུ *ze-ḥbru* or ཟེའུ་འབྲུ *zeḥu-ḥbru* केसर, किञ्जल्क the anthers of a flower; ཟེའུ་འབྲུ་ཅན *zeḥu-ḥbru-can* a flower having anthers; used also in letters as a term of endearment to women, especially to one's wife.

ཟེ་མ *ze-ma* the eye-lashes.

ཟེ་མོ incorrectly for སྲེ་མོང་ *sre-moṅ* the weasel (*Rdsa. 29*).

ཟེ་ཚྭ *ze-tshwa* saltpetre *S.g.*; ཟེ་ཚྭ་ཅན *ze-tshwa-can* containing saltpetre, nitrous: ཟེ་ཚྭ་མཆིན་རྡོ་རྣག་བཤིག་པར་བྱེད nitre absorbs stone and fetid matter in the bladder. ཟེ་ཚྭའི་སྐྱུར་རྩི *ze-tshwaḥi skyur-rtsi* nitric acid.

ཟེག་མའི་ལྟེ་བ *zeg-maḥi lte-wa*=ཆུ་འཁྱིལ a whirlpool, eddy (*Mṅon.*).

ཟེགས་མ *zegs-ma* जलकण, पिपासी particles of water, spray; the term is also applied to ཟིལ་པ on grass blades. བདུད་རྩིའི་ཟེགས drops of nectar.

ཟེང་ *zeṅ* in རྒྱ་བ་གཡས་ཟེང་གཡོན་ཟེང་བྱས་པ the skirts of the coat on the right and left side folded back or tucked up (*Mil.*).

ཟེད *zed* 1. sbst. a brush; ཕྱག་ཟེད dust-brush (*Cs.*). 2. edge in *C.* 3. adj. broken-off, damaged, injured; ཟེད་ཁང chink, crack, rent.

ཟེམ *zem* 1. awe, fear; ཟེམ་འཛིན་པ awe with respect, to regard one with cheerfulness and respect: ངོ་སྐྱ་གཞན་དབང་དུ་སྒྱུར་བའི་ཟེམ་འཛིན་ཤར་ཟ *D. çel. 8*). 2. a cask, a piece of a willow tree hollowed to hold liquids; ཟེམ་མཐིལ *zem-mthil* the bottom of such vessel.

ཟེར *zer* 1. འོད a shaft of light, beam, ray; ཟེར་ཟེར or འོད་ཟེར་ཟེར་བོ=glare (*Yig. 72*) v. གཟེར. 2. talk. 3. for ཟེར་མོ n. of a small animal.

ཟེར་བ *zer-wa* to be named, called; to say; common in later literature, and colloq.; ཁྱོད་ལ་མིང་གང་ཟེར what is your name; དེ་ག་རེ་ཟེར་ཡིན what is it called; ཁྱོད་ཀྱི་གཏམ་དེ་རྣམས་གཞི་ཆེ་བ་འདུག་ཟེར་བས། ཡང་བློན་པོས་བྱས་པ because he said those remarks of yours are of great import, the officer furthermore said. ཟེར་རོ he said; ཟེར་བར་འདུག་པས so having said or spoken; ཡིན་ཟེར་བརྫུན་བྱས་སོ saying 'it is' she told a lie (*Glr.*); and so frq. ཟེར where in earlier literature ཞེས would be used; ཟེར་ན if I may say so, so to speak, as it were (*Jä.*). ཟེར་མཁན *zer-mkhan* he that is saying; ཟེར་དགུ་ཚོག་ཀྱང་མི་བདེན་ཏེ although there were many speaking, there was no truth (spoken) (*A. 55*).

ཟེར་མ *zer-ma*=ཟེགས་མ a drop (*A. K. IV-11*).

ཟེར་ཟེར་སྐད *zer-zer-skad*=གཙོང་སྐད (*Mṅon.*).

ཟེལ་མ *zel-ma* small chip; ཤིང་ཟེལ wood-shaving (*Jä.*).

ཟེར་མོ་ར་མགོ याप, यवास [quick, swiftly going or passing]*S.*

ཟོ *zo*, 1. imp. of ཟ་བ *za-wa* 2. sbst. resp. སྐུ་ཟོ=ལུས་ཀྱི་ཁམས physical constitution, སྐུ་ཟོ་མདོག་ལེགས་པ good appearance, fair complexion; ཟོ་བཟང་བ one of good complexion. Also figure, delineation, representation. 3. mould: ཟོ་ཆགས showing mouldy spots; ཟོ་མར old, mouldy butter; ཟོ་ཤ mouldy meat (*Jä.*).

ཟོ་ཆུན *zo-chun*, also ཟོ་འཆུན, water-mill to pump out water for irrigating fields: འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཟོ་ཆུན་གྱི་འཕང་ལོ་འདྲ། ཟོ་ཆུན་གྱི་བྱང་སོགས (*Khrid. 33*).

ཟོ་བ *zo-wa* pitcher for milk, a pail, bucket. ཟོ་བཞག pitcher or vessel holding milk at milking; also a vessel for porridge (*Rstii.*).

ཟོག *zog* 1.=ཁྲམ་པ *khram-pa* or ཕྲ་མ *phra-ma* (*Mṅon.*) deceit, fraud, falsehood; སྒྱུ་ཟོག *sgyu-zog* religious deceit; ཆོས་ཟོག *chos-zog*

Digitized by Google

priestcraft (*Jä.*). 2. goods, articles of merchandize, *i.e.*, ཚོང་ཟོག *tshoṅ-zog* (*Mṅon.*).

ཟོག་པོ *zog-po* or ཟོག་མ *zog-ma* adj. deceitful, false, dissimulating: འཛུམ་མོ་ཟོག་མ་འདི this deceitful lady; ཡབ་རྗེ་ཟོག་མ་མ་བགྱིད་མཛོད my lord do not play the hypocrite (*Ḥbrom.* ཁ, *19, 43, 112*).

ཟོང་ *zoṅ* = ཟོག *zog* पण्यद्रव्य described as ཚོང་བྱ་རྫས་ཟོང་བ (*Mṅon.*) articles of merchandize, goods; ཟོང་མིན་སྐར not goods but ready money; ལམ་ཟོང་ goods taken by travellers to be bartered for provisions; སྨན་ཟོང་ drugs; ཚོང་ཟོང་ merchandise (*Cs.*); ཟོང་རྣམས་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས goods of all kinds; ཟོང་གིས་འཚོ་བ *zoṅ-gis ḥtsho-wa* = ཚོང་པ *tshoṅ-pa* merchant, trader, lit. one who exists by trade (*Mṅon.*); ཟོང་འགྲེམ་གནས *zoṅ-ḥgrem-gnas* warehouse or shop (*Mṅon.*). ཟོང་མཆོག *zoṅ-mchog* lit. the chief of all merchandise, as met. gold (*Mṅon.*). ཟོང་གདན goods as compensation paid for one's life: ཟོང་ཕྱུད་གཙང་ཞུགས་པ་ཟོང་གདན་ཟོང་ཕྱུད་ཐན་སྟོན་སྐྱེས (*Ṛtsii*); ཟོང་པ *zoṅ-pa* trader; ཟོང་དཔོན *zoṅ-dpon* = ཚོང་དཔོན a chief merchant, a leader of a caravan (*Mṅon.*); ཟོང་ཟོག *zoṅ-zog* merchandise: ཟོང་ནི་རྒྱུད་ལག་གི་ཚོང་-ཤ་ཟོང་ནི་ལ་ཁལ་བཞི་ཕྱིད་ཅེང་ (*Ṛtsii.*); ཡུལ་ལ་ར་ཎ་སི་ཞེས་བྱ་བ་འདི་མི་རྣ་དང་། ཟོང་ཟོག་དང་བཟོ་རྣ་མང་། in this place called Varā-nasi abound a variety of people and of articles of merchandise (*Ḥbrom* ཁ, *37*).

ཟོན *zon*, also དོགས་ཟོན caution; heed, care; ཟོན་བྱེད་པ to be cautious, to take heed, to mind: ཟོན་སྡིག་པ་སྤོང་མི་ཤེས not knowing how to leave off sin take heed of it; ཟོན་མེད heedless; ཟོན་སྔུབས precaution, preventive measure (*Sch.*). A Tibetan proverb says ཁ་ཞུགས་མཁས་ན་ཁ་ཡི་ཟོན། རྐང་ཞུགས་མཁས་ན་རྐང་པའི་ཟོན if skilful in conversation one takes care of his tongue; if one knows how to walk, one guards the feet. ཟོན་པ that which guards the foot, *i.e.*, shoes.

ཟོམ *zom* I. worn out, decrepit, worm-eaten, damaged by use; ཟོམ་རྒྱུར་ཐུམ rotten and cast out (*Ṛtsii.*); ཟོམ་ཞུགས་མེད་པ without anything left out as damaged (*Ṛtsi.*); ཟོམ་ཁྱིག dull-witted; ཟོམ་སྐྱོན *zom-skyon* of books, records, etc., spoiled, old and worm-eaten: རྒྱས་སྡུ་འགྲོ་ཕྱུགས་མ་ཆོག་ཟོམ་ཟོམ་སྐྱོན་མེད་པར་ཚད་མར་བཅད་བཟང་ཆོད་ཀོས (*D. çel. 8*).

ཟོམ II: 1. शिखर point, top, peak: རྡོ་རྗེའི་ཟོམ point of the *dorje*; རི་རབ་ཀྱི་ཟོམ the summit of the Rirab; རི་བོ་ནག་པོ་ཟོམ་གྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་ན to the south of the peak of the black mountain; རི་བོའི་ཟོམ་དུ་འགྲོ going to the top of the hill (*A. 11.*); སྤུར་དེ་འཕྱོང་རྒྱས་ཐང་མོ་ཐང་ཆུང་གི་ཟོམ་ལ་སྦས they buried the corpse on the summit of Tang-mo Tang-chung of *Ḥphyoṅ ṛgyas* (*Yig. 65.*). 2. a cave; བྲག་ཟོམ rock-cavern.

ཟོམ III: a wooden cask or cylindrical vessel in which milk is kept; ཟོམ་ཆེན a large barrel (*Jig. 28.*)

ཟོར *zor*, also ཟོར་བ *zor-wa* 1. supine of ཟོ་བ or བཟོ་བ. 2. sbst. reaping-hook, a sickle, a knife, esp. the weapons employed in combating the evil spirits in the གཏོར་མ (offerings), such as knife, sword, sling, bow and arrows; ཟོར་བས་བཏང་བ to shear with a knife or sickle; ཟོར་ལྕེ sickle-blade; ཟོར་གྲི = ཟོར་ཆུང a chopper.

ཟོར་མ *zor-ma* 1. wide, spacious, roomy. 2. संगीत; (ཟོར་མའི་གླུ་དབྱངས) hymns, religious songs: བློན་པོ་རིག་པ་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་ཟོར་མའི་གླུ་བླངས་པ the wiser ministers sung songs of a religious character (*A. 146*).

ཟོལ *zol* = བསླུ་བ་བརྫུས་པ, धूर्त, कापटिक, शठ, मिष cunning, false. གཡུལ་ཀྱི་ཟོལ་ཀྱིས་བཅད་པས་ཀྱང་ having decided the battle cunningly. ཟོལ་ཚ गौविक [an impostor; a rogue]*S.* ཟོལ་ཟ

व्यपदिष्टम्; ཟོལ་བྱེད་ व्याजं [pretext]*S.*; ཟོལ་བྱེད་པ व्याजिता, व्याजक [a pretender]*S.*; ཟོལ་མེད= ལྷུག་མེད་ निर्व्याज without pretext; ཟོལ་ཟོག *zol-zog*=གཡོ་སྒྱུ deceit, fraud, imposture, falsehood.

ཟོལ་ཚོ *zol-tsho*, v. འཛོལ་བ *ḥdsol-wa*.

ཟོས *zos*, v. ཟ་བ *za-wa*.

ཟོས་རྔ *zos-rṅa* (ཉིང་མ་འཛོམས་པའི་རྔ) (*Ḥbrom* ཁ, *107*).

ཟླ་སྐྱེས *zla-skyes* 1.=མགོ་མ་མགོ་ मृगशिरस् the constellation called *Mṛgaçira* (*Mṅon.*). 2. བུས=གཟའ་ལྷག་པ the planet Budha; lit. the moon-born. 3. an epithet of the river Sindhu (*Mṅon.*).

ཟླ་གམ *zla-gam* 1. अर्धचन्द्र semi-circular; semi-circular disk, the appearance of the eighth phase of the moon. 2. the cloak which the monk of the Gelug-pa sect wears at a religious service only (*Rtsii.*)

ཟླ་དུམ *zla-dum*=ཟླ་གམ अर्धचन्द्र (*S. Lex.*).

ཟླ་འདྲེས *zla-ḥdres* composite or mixed friends, a company of different countries: ཁ་ཅེ་ཆས་པའི་རིགས་བོད་པའི་ཟླ་འདྲེས་མེད་ཅེར་བ་དགོས (*D. gol. 8*).

ཟླ་སྡུད *zla-sdud* or རྗོགས་ཚིག reduplication of a verbal termination, same as སླར་བསྡུ *slar-bsdu* (*Situ.*).

ཟླ་བ *zla-wa* I: 1. sym. num. 1. 2.=ཁུ་བ juice; semen. 3.=མཛེས་པ handsome, beautiful (*Yig. k. 1*).

ཟླ་བ II: a lunar or calendar month; དུས་ཀྱི་ཟླ་བ temporal month, ཟླ་བ་གཅིག one month; ཟླ་བ་ཙམ about a month; ཟླ་བ་ཕྱེད་ཙམ अर्धमास about one-half of a month; ཟླ་བ་ སྐྱེས་པ मासिक one month old. ཟླ་ཕྱེད *zla-phyed* पक्ष, पखवार half of a month, *i.e.*, a fortnight; ཟླ་ཕོགས *zla-phogs* monthly salary or wages. ཟླ་བ་ཚང་དུ་ཉེ་བས towards the expiration of the months (of pregnancy). ཟླ་དུས་ཚོས་པ་དང་ at the expiration of those months (*Jä.*). Is often in letter-dates shortened to ཟླ *zla*.

ཟླ་བ III: चन्द्र the moon; གནམ་གྱི་ཟླ་བ the heavenly moon; ཟླ་གང་ the full moon; ཟླ་ནག *zla-nag* the new moon, thus defined: གནམ་གོང་ ནུབ་ཀྱི་ཡང་བཞི་མར་བའི་ཟླ་ནག་ཡིན. *Note*: at this time no works for the dead or for the living should be undertaken. ཟླ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར *zla-waḥi dkyil-ḥkor* the orb of the moon. ཟླ་བ་ཁམ་པ *zla-wa kham-pa*=ཟླ་གམ half moon, *i.e.*, the first or the last quarter; semi-circle. ཟླ་བ་ཁམ་པ་ལྟར་བསྐོར་བ་ཡིན་ they are placed round in a circle; དབྱིབས་ཟླ་གམ་ལྟ་བུ་ཡོད it is semi-circular in shape. ཟླ་བ་ཉ *zla-wa-ña* पौर्णमासी the full moon; ཟླ་བ་ཉ་པ *zla-wa ña-pa* or ཉ་གང་ཟླ་བ the full moon (*Yig. k. 26.*); ཟླ་བ་འཛིན *zla-wa ḥdsin* the eclipse of the moon.

Syn. རི་བོང་ཅན *ri-boṅ-can*; རྒྱ་མཚོ་དགའ *rgya-mtsho-dgaḥ*; ཚེ་བདག *tshe-bdag*; བསིལ་བྱེད *bsil-byed*; བསིལ་ཟེར་ཅན *bsil-zer-can*; ཆགས་བྱེད་འོད་དཀར *chags-byed ḥod-dkar*; བདུད་རྩི་འོད; *bdud-rtsi-ḥod*; དྲག་པོའི་གཙུག་རྒྱན *drag-poḥi gtsug-rgyan*; ག་བུར་འཛིན *ga-bur ḥdsin*; བསིལ་ལྡན་འཚོ་བྱེད *bsil-ldan ḥtsho-byed*; རྒྱ་མཚོ་སྐྱེས *rgya-mtsho-skyes*; མཚན་མོའི་བདག་པོ *mtshan-moḥi bdag-po*; མིག་གསུམ་འཛིན *mig-gsum ḥdsin*; མིག་གསུམ་པའི་གཙུག་གི་ནོར *mig-gsum-paḥi gtsug-gi nor*; སྣར་མའི་བདག་པོ *snar-maḥi bdag-po*; རི་དྭགས་མཚན *ri-dwags mtshan*; རི་བོང་མཚན་མ *ri-boṅ mtshan-ma*; སྒྲིབ་བྱེད *sgrib-byed*; རྡུལ་གྱི་ཐིག་ལེ་དཀར་པོ *rdul-gyi thig-le dkar-po*; ཤར་གྱི་ཐིག་ལེ *çar-gyi thig-le*; གཉིས་སྐྱེས་རྒྱལ *gñis-skyes rgyal*; གཟའ་ཡི་མ་ཁྱུད *gzaḥ-yi ma-khyud*; རི་བོང་འཛིན *ri-woṅ ḥdsin*; རྒྱུ་དཀར་མ་ཁྱུད *rgyu-dkar ma-khyud*; རྒྱུ་དཀར་གཙོ *rgyu-dkar-gtso*; རྒྱ་མཚོ་མར་གསར *rgya-mtso mar-gsar*; ཁ་བའི་འོད *kha-baḥi ḥod*; སྲིད་བྱེད *srid-byed*; རི་དྭགས་སྣ་འཛིན *ri-dwags sna-ḥdsin*; བདུད་རྩི་སྤྲོ *bdud-rtsi-spro*; གྲིབ་མའི་ལུས *grib-maḥi lus*; རྟ་དཀར་ཆུ་སྐྱེས་ནང་ཅན *rta-dkar chu-skyes naṅ-can*; སྙིང་ཕྱུར་གཉེར་

Digitized by Google

ཞིང་ཕུར་གཟེར་ལྡན་པི་ཀུ་ཤྲ *ẓiṅ-phur gzer-ldan pi-ku-çra*; པད་མའི་དགྲ *pad-maḥi dgra* (*Mṅon.*).

ཟླ་བ་གཅིག་པ *zla-wa gcig-pa* = རྐང་རྟེན met. a foot-stool.

ཟླ་བ་འདུམ་བྱེད *zla-wa ḥdsum-byed* as met. a sword (*Mṅon.*).

ཟླ་བ་གཞོན་ནུ *zla-wa gshon-nu*, v. ཀ་ཀོ་ལ *ka-ko-la* (*Mṅon.*).

ཟླ་བ་འཇོམས *zla-wa ḥjoms* राहु the planet Rāhu, སྒྲ་གཅན *sgra-gcan* (*Mṅon.*).

ཟླ་བ་ཡར་གྱི་ངོ *zla-wa yar-gyi ṅo* or ཟླ་བ་ཡར་ངོ शुक्लपक्ष [enlightened half of the month]*S.*

ཟླ་བ་ཆུ་ཤེལ *zla-wa chu-çel* चन्द्रकान्तमणि the finest crystal gem.

Syn. ཟླ་འོད *zla-ḥod*; ཟླ་བ་ནོར་བུ *zla-wa nor-bu*; མིག་ལ་ཕན *mig-la-phan*; འཛིལ་བའི་ཆར་ལྡན *ḥdsil-waḥi char-ldan*; དབུས་ནས་འཛག *dwus-nas-ḥdsag*; མན་ཤེལ *man-çel*; ནོར་བུ་དཀར་པོ *nor-bu dkar-po* (*Mṅon.*).

ཟླ་བ་ཤོལ *zla-wa-çol* intercalary mouth.

Syn. ཟླ་ཐེབ *zla-theb*; ཟླ་ལྷག *zla-lhag*.

ཟླ་བའི་གྲོགས *zla-waḥi-grogs* as met. the great ocean (*Mṅon.*).

ཟླ་བའི་གླིང *zla-waḥi-gliṅ* चन्द्रद्वीप a small island in the delta of the Ganges where Chandra Gomi the Buddhist sage and grammarian was exiled by order of a king of Varendra; it now forms a part of the district of Bakerganj in Bengal.

ཟླ་བའི་དགྲ *zla-waḥi-dgra* राहु the enemy of the moon = སྒྲ་གཅན *sgra-gcan* (*Mṅon.*).

ཟླ་བའི་ཅོད་པན *Zla-waḥi cod-pan* an epithet of Sambhara the chief *Tantrik* god of the northern Buddhists (*Mṅon.*).

ཟླ་བའི་ཐལ *zla-waḥi thal* चन्द्ररेणु [one who has only the dust of the moon; a plagiarist]*S.*

ཟླ་བའི་ཐོག་མ *zla-waḥi thog-ma* चित्रा = སྐར་མ་ནག་པ the constellation *Chitrā* (*Risii.*).

ཟླ་བའི་དྲི *zla-waḥi-dri* = ཀུ་མུ་ད *ku-mu-da* (*Mṅon.*) सौगन्धक [water-lily]*S.*

ཟླ་བའི་བྱེ་མ *zla-waḥi bye-ma*, v. ཀ་ཀོ་ལ (*Mṅon.*).

ཟླ་བའི་བླ་མཁན *zla-waḥi bla-mkhan* lama astrologer who calculates the evils, &c., that the *Sa-bdag* are capable of doing to men.

ཟླ་བའི་དབང་པོ *zla-waḥi dwaṅ-po* Somendra the son of the great Kashmirian poet Kṣemendra who added the 108th *Pallava* to the Avadāna kalpalatā.

ཟླ་བའི་མ་མ *zla-waḥi ma-ma* (lit. the mother of the moon), = རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ the ocean (*Yig. k.* 63).

ཟླ་བའི་ཙང་ཀུན *zla-waḥi tsaṅ-kun* n. of a *Sa-bdag* monster or evil spirit.

ཟླ་བའི་གཙུག་ཕུད *zla-waḥi gtsug-phud* lit. the moon-crest = ཚེ་ཤེ་ཀ.

ཟླ་བའི་རི་བོ *Zla-waḥi ri-bo* n. of a fabulous mountain equal in glory and height to Sumeru situated beyond the mountains called མིག་འཛུམས་པ *Mig-ḥtsums-pa* (*K. d.* ད, 291).

ཟླ་བའི་ལག *zla-waḥi-lag* = འབབ་ཆུ *ḥbab-chu* (*Mṅon.*) river, stream.

ཟླ་བའི་ས་རྒྱལ *zla-waḥi sa-rgyal* are a class of (*Sa-bdag*) spirits.

ཟླ་བའི་སྲིང་མོ *zla-waḥi sriṅ-mo* lit. the sister of the moon, an epithet of Sarasvatī (*Mṅon.*).

ཟླ་བས་དགའ *zla-was-dgaḥ* = ཀུ་མུ་ད शशिप्रिय, कुमुद (*Mṅon.*) [water-lily]*S.*

ཟླ་བས་འཕེལ *zla-was-ḥphel*, v. རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ *rgya-mtsho-chen-po* (lit. that is increased or heaved by the moon), met. the ocean (*Mṅon.*).

ཟླ་བས་བཤད་ཚལ *zla-was bshad-tshal* = ཀུ་མུ་དའི་ཚལ कुमुद्वती parterre of lily plants (*Mṅon.*).

ཟླ་བུ *zla-bu* बुध the son of the moon = གཟའ་ལྷག་པ.

ཟླ་བོ *zla-bo* 1. = གྲོགས་པོ सहयोगी helper, assistant, co-operator, friend; husband,

Digitized by Google

wife, concubine, mistress; also, help, assistance: ཟླ་བོ་བྱེད་པ to accompany, assist; རྐུན་ཟླ *rkun-zla* a thief's accomplice; ཀུན་ཟླ "*kunda*" resp. husband and wife; འགྲན་ཟླ rival, competitor; ཟླ་ཟས a woman whose husband is dead (lit. who has eaten him). ཟླ་བོ་རེ་དང་པ single, single-handed; ཟླ་མོ *zla-mo* सखि: a female friend, concubine (*Mñon.*); ཟླས་དབྱེ *zlas-dbye* or ཟླས་ཕྱེ་བ द्वन्द्व pair, couple, combination, viz., of a thing and its reverse, hence ཟླས་ཕྱེ་བ *zlas phye-wa* reverse, contrary.

ཟླ་མེད *zla-med* 1. अद्वैत, अद्वितीय matchless. 2. friendless, without help, single, celibate; alone: ས་རྡོང་ལུགས་སུ་ཟླ་མེད་གཅིག་ཕུར་ལུས in a strange country (I) was left alone, friendless (*Rdsa.* 25).

Syn. གཅིག་བུ *gcig-bu*; རྐྱང་རྐྱང *rkyañ-rkyañ* (*Mñon.*).

ཟླ་མཚན *zla-mtshan* रजः, ऋतु menstruation, monthly course of women; ཟླ་མཚན་མེད་པ *zla-mtshan med-pa* अनार्तविनी one without menses.

Syn. རྡུལ *rdul*; མེ་ཏོག *me-tog* (*Mñon.*).

ཟླ་མཛེས *zla-mdses* an epithet of Sarasvatī; the *Kunda* flower.

Syn. དབྱངས་ཅན་མ *dbyañs-can-ma*; མེ་ཏོག་ཀུན་དང *me-tog kun-da* (*Mñon.*)

ཟླ་ཞལ་མཛེས་མ *zla-shal mdses-ma* term for a beautiful woman (*Mñon.*).

ཟླ་བུ *zla bu* बला = ཟློག་པ colloq. རློག་པ.

ཟླ་རལ་གྱི་དཔེ *zla-ral gyi-dpe* [counter example]*S.*

ཟླ་ཕུན *zla-phun* ...

སླུག་པ *slug-pa* or སླུགས་པ *slugs-pa* 1.= སླུགས་པ to pour into, to cast, put in: སྣོད་དུ་སླུགས་པ *snod-du slugs-pa* to pour into a pot or vessel. 2. pf. བསླུགས *bslugs* to send word, report, inform.

སླུམ་པ *slum-pa* or སླུམ་པོ *slum-po* पिण्ड, वृत्त adj. round, circular, ལྟེབས་སླུམ་པ roundish in shape (*Glr.*); bulbous; སླུམ་པོར་རྩིག་པ *slum-por rtsig-pa* to erect a round, cylindrical wall, *e.g.*, for a monument. དགེ་འདུན་རྐང་སྟོང་མགོ་བསྒྲེགས་ཟླུམ clerics bare-foot, and with their heads shaven and thereby looking globular; སླུམ་སྐོར *slum-skor* ... circular: ... made two concentric circles. སླུམ་པོ་བ = ...

Syn. རིལ་པོ *ril-po*; ཟུར་མེད *zur-med.*

སླུམ་པོ་འཛིན *slum-po hdsin* = ཉི་མ the sun.

སླུམ་ཕུ་སེ *slum-phu-se* a mole-like animal (*Jä.*).

སློ་བ *slo-wa* to summon, call; v. ཟླ་བ.

སློག་པ *slog-pa* pf. སློགས *slogs*, fut. བསློག *bslog* (is trs. vb. to ལྡོག་པ *ldog-pa*) 1. निवारण, निरसन, वारण, to cause to return, to drive back, repulse, expel, to send back; esp. to send to fetch something. 2. to cause to turn, divert, to turn སེམས the mind or intention; བློ་སློག་པ to alter the mind; གཉེན་གྱི་གདུང་སེམས་སློག་དཀའ it is hard to give up the love of kindred (*Mil.*); ... we beg you to dismiss the thought of it (*Dzl.*); སློག་ཐབས་ཅན་བཅུ *slog-thabs-can bcu* the ten means of turning aside or diverting others such as:—(1) ཉི་མ་སློག་ཐབས་ཅན; (2) ཟླ་བ་སློག་ཐབས་ཅན *zla-wa slog-thabs-can*; (3) མེ་སློག་ཐབས་ཅན *me-slog thabs-can*; (4) ཆུ་སློག་ཐབས་ཅན *chu slog thabs-can*, etc.

སློས *slos* = ཟློས་ཚིག धारणी a charm, spell (*S. Lex.*); སློས་པ to repeat such; སློས་ཀྲུམ recitation.

ཟློས་གར་ *zlos-gar* or ཟློད་གར་ *zlod-gar* नटन, नाटक drama, dramatic performance, dance, one of the four branches of Sabda Vidya, the science of external expression. ཟློས་གར་མཁན་ *zlos-gar-mkhan* नर्तकी an actor, dancer [also a mistress] *S. Zlos-gar* is divided into five parts:—(1) མདོ་འཛིན་པ་ sūtradhara; (2) རོལ་མོ་ *rol-mo* music; (3) ཆས་ཤུགས་ *chas-shugs* dressing in different and fantastic ways; (4) བཞད་གད་ *bshad-gad* comic representations, laughing, etc.; (5) ཟློས་གར་ *zlos-gar* the dance itself. The term ཟློས་གར་ *zlos-gar* properly, however, signifies the interlude when songs, etc., are repeated, after each kind of dance has been performed: ངག་གི་གླུ་འཇོད་དུ་མ་ཟློས་ཤིང་གར་བྱེད་པས་ན་ཟློས་གར (*Loñ.* ན, *6*). ཟློས་གར་གྱི་ཁང་ *zlos-gar-gyi khañ* stage, theatre; ཟློས་གར་གྱི་བསྟན་ཆོས་ *zlos-gar-gyi bstan-chos* नाटकशास्त्र dramatic works; ཟློས་གར་བྱེད་པ་ *zlos-gar byed-pa* to dance, ཟློས་གར་སློབ་པ་ to teach or learn dancing.

གཟག་པ་ *gzag-pa*, v. འཚག་པ་ *htshag-pa* and འཛག་པ་ *hdsag-pa*.

གཟགས་པ་ *gzags-pa* 1. v. གཟབས་པ་ *gzabs-pa*. 2. to magnify, multiply (*Sch.*): རིལ་བའི་ཟགས་པ་ *ril-wahi zags-pa* or ལྷུང་བ་ *lhuñ-wa* (*Ñag. 62*).

གཟངས་རིང་ *gzañs-riñ*= ཚེར་མ་ར་མགོ་ *tsher-ma ra-mgo*.

གཟད་ *gzad* n. of a district in Lhokha (*Deb.* ཀ, *14*).

གཟའ་ *gzah* 1. ग्रह a planet, the name being usually restricted to the following viz., ཉི་མ་ आदित्य the Sun, ཟླ་བ་ सोम the Moon, མིག་དམར་ अङ्गारक Mars, ལྷག་པ་ बुध Mercury, པ་སངས་ शुक्र Venus, ཕུར་བུ་ बृहस्पति Jupiter and སྤེན་པ་ शनैश्चर Saturn; the ascending node སྒྲ་གཅན་ (राहु) and the descending node མཇུག་རིང་ (केतु) are added to make nine planets གཟའ་དགུ. 2. the respective days of the week thus enumerated:—གཟའ་ཉི་མ་ *gzah ñi-ma* रवि Sunday; གཟའ་ཟླ་བ་ *gzah zla-wa* सोम Monday; གཟའ་མིག་དམར་ *gzah-mig dmar* मङ्गल Tuesday; གཟའ་ལྷག་པ་ *gzah lhag-pa* बुध Wednesday; གཟའ་ཕུར་བུ་ *gzah phur-bu* बृहस्पति Thursday; གཟའ་པ་སངས་ *gzah-pa-sañs* शुक्र Friday; གཟའ་སྤེན་པ་ *gzah spen-pa* शनि Saturday. 3. उत्पात dangers, troubles, gen. attributed to the influence of malignant stars or planets. These planetary disturbances are of different kinds:—བླ་གཟའ་ *bla-gzah*, སྲོག་གཟའ་ *srog-gzah*, གཅེད་གཟའ་ *gced-gzah*, མ་གཟའ་གྲོངས་གཟའ་ *ma-gzah groñ-gzah*, བུ་གཟའ་ *bu-gzah*, དགྲ་གཟའ་ *dgra-gzah*, གླུང་སི་དར་གཟའ་ *gluñ-si dar-gzah* (*Vai. kar.*). གཟའ་གདོན་ *gzah-gdon* ग्रह, ग्रहण unforeseen danger, evil, trouble. གཟའ་ནད་ epilepsy; གཟའ་ཐོག་ id.

གཟའ་སྐར་མཁན་ *gzah-skar-mkhan* astronomers and astrologers.

Syn. རྩིས་པ་ *rtsis-pa*; སྐར་དཔྱད་པ་ *skar-dpyad-pa* (*Mñon.*).

གཟའ་ཁྱིམ་ *gzah-khyim* 'the place,' or more correctly the house, of a planet, the constellation in which a planet stands (*Cs.*).

གཟའ་དུག་ནག་པོ་ *gzah-dug nag-po* an officinal plant used in apoplexy.

གཟའ་བདག་ *gzah-bdag*= ཉི་མ་ ग्रहपति, सूर्य the chief of the planets, the sun.

གཟའ་རོང་ *gzah-roñ*= རྫ་རོང་ *rdsa-roñ* a gorge or valley or plain filled with boulders.

གཟའི་རྣ་བ་ *gzahi-rna-wa* an epithet of Râhu or སྒྲ་གཅན་ *sgra-gcan* (*Mñon.*).

གཟའི་ཡུམ་ *gzahi yum* ग्रहमाता a religious work treating of planets (*Rtsii.*).

གཟའ་ཡི་རྟེན་ *gzah-yi-rten* ध्रुवतारा the fixed star, the polar star: གཟའ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྟེང་ན་གཡོ་བ་མེད་པར་གནས་པས་དྷྲུ་བ་ཞེ་བརྗོད་པ it is called Dhruva or the fixed, because it remains steady above all the planets (*Mñon.*).

གཟའ་ཡི་མུ་ཁྱུད་ *gzah-yi mu-khyud* as met.= the moon (*Mñon.*).

Digitized by Google

གཟན་ *gzan* described as སྣ་ཕྲའི་སྣམ་བུ་ཡི་གཟན a plain shawl gen. of liver or orange colour which a Buddhist monk wraps round his body.

གཟན་པ་ *gzan-pa* 1. food in general, but most frq. hay etc., food of cattle. གཟན་དུ་སྐྱུར་བ་ *gzan-du skyur-wa* (lit. to deliver over for food, *i.e.*, a body to demons), to scorn, slight, despise; གཟན་ཆུག provender for animals and provisions for men. གཟན་ཤིང་ *gzan-çiṅ* grass for horse and donkeys and fuel for men: གཟན་ཤིང་ས་རིམ་དུ་བསྐྲུབས (*D. çel. 40*). 2. to devour, consume, pick out; to worry, mostly in fig. sense: ཚེར་མས་ཞབས་ལ་གཟན *tsher-ma shabs-la-gzan* the thorn worries the foot (*Mil.*); adj. གཟན་པ *gzan-pa* and གཟན་པོ *gan-po* worn-out, thread-bare; སེམས་ལ་གཟན *sems-la-gzan* it gnaws at the heart (*Mil.*); སྲོག་ལ *srog-la* it preys upon life; རྣ་བ་ལ་གཟན *rna-za la-gzan* in *C.* it deafens the ears = འོན་བྱིན་པ *sun-byin-pa.*

གཟབ་ *gzab* 1. careful, well-behaved, attentive and polite: བྱ་བ་སྤྱོད་ལམ་གཟབ་པ *bya-wa spyod-lam gzab-pa* in behaviour and work careful; མགྲོན་པོ་ལ་གཟབ་གཟབ་བྱེད་པ attentive and polite to guests. གཟབ་ལྷིངས *gzab-lhiṅs* (ཆ་ཆུང་བ) careful, cautious (*Yig.*). 2. གཟབ་པ, v. གཟབས་པ. 3. elegant, smartly robed. གཟབ་སྤྲོད་བྱེད་པ *gzab-sprod byed-pa* to dress neatly and cleanly, to be well dressed; but if over and above good dress one wears jewellery he is said to be—གཟབ་མཚར་བྱེད་པ too gaudily dressed.

གཟབ་མ *gzab-ma* or གཟབ་ཡིག (elegant writing), Tibetan capital or printing letters (*Grub.* ཤ, *3.*)

གཟབས་པ *gzabs-pa* (also གཟབ་པ and གཟབ་གཟབ་པ) imp. གཟོབས *gzobs*, to use care, diligence: ལོ་གཅིག་ནས་སྤྱོད་གཟབས་པས *lo-gcig-nas spyod-gzabs-pas* by a careful diet continued for a year (*Mńg.*); དེ་ལ་གཟབས་ཤིག beware of it, be on your guard against it (*Jä.*).

གཟར་ *gzar* 1. a rug to spread on the floor (*Yig. 23*). གཟར་ཆེན a broad rug. 2. peg, hook, wooden nail, for hanging up things; གཟར་ཕུར་ id. གཟར་ཐག *gzar-thag* = འཕྱར་ཐག (ཕྱིས་ཐག་གཟར་བའི་ཐག་པ *Situ. 76*), a string or rope that is stretched on walls, &c., to hang clothes on.

གཟར་པོ *gzar-po* or གཟར་བ *gzar-wa* adj. steep, rugged, precipitous: རི་གཟར་པོ steep and rugged hill; བྲག་གཟར་པོ precipitous rock; རི་གཟར་གྱི་ངོས steep declivity or cliff; རི་གཟར་ཆུ waterfall, cascade on rocks.

གཟར་བུ *gzar-bu* སྐྱོགས, ཀཙུ, colloq. "*saru*" a ladle, gen. of wood: གཟར་བུ་འཕྱར *gzar-bu bphyar* lifting up a ladle for a blow (*Mil.*); དགང་གཟར and བླུགས་གཟར *blugs-gzar* two long spoons or ladles used at burnt-offerings (*Schl. 294*). སྐྱོགས *skyogs* or ལག་སྐྱོགས *lag-skyogs* are used as synonyms of གཟར་བུ but generally a ladle made of metal is called སྐྱོགས *skyogs.*

གཟལ་པ *gzal-pa* = གས་པ་ ཁཟས a rent or split; anything split.

གཟས་པ *gzas-pa* 1. to set about, to be on the point, to prepare for; generally used with termin. case of infin. mood. རྐོ་བར་གཟས་སོ prepared, began to dig out. 2. to brandish, = འཕྱར་བར་བརྩམས་པ to begin to wave.

གཟི *gzi* 1. གཟི་བརྗིད shine, brightness, clearness, splendour; in *W.* looming in mist, a mirage. 2. ནོར་བུ n. of a precious stone—onyx—variously coloured, brown, gray, streaked with three, five or seven lines. 3. v. under གཟིར་བ *gzir-wa-pa.* 4. = བཟི *bzi.* གཟི་ཁྱིམ *gzi-khyim* a corrupt form of the word ཟླ་ཁྱིམ; གཟི་ཅན *gzi-can* shining bright, གཟི་མདངས red sunset, afterglow.

Digitized by Google

གཟི་བརྗིད *gzi-brjid* तेजस्, तेजः, श्रीः 1. brightness, beauty, a fair healthy complexion; = མདངས or joined with it, frq.; majesty, *e.g.*, of deities, etc. (*Dzl.*). 2. honour, esteem, celebrity. གཟི་བརྗིད་སྐྱེས *gzi-brjid skyes* तैजस as met. = gold. གཟི་བརྗིད་ཅན *gzi-brjid-can* तेजस्वी bright, beautiful, majestic; གཟི་བརྗིད་ཉིད सतेजस्कः, तेजस्विता, brightness. གཟི་བྱིན *gzi-byin* = གཟི་བརྗིད: གཟི་བྱིན་ཉམས་པ looking poor, emaciated, worn out; གཟི་བྱིན་ཅན bright, shining; གཟི་འོད *gzi-hod* bright gloss or lustre (*Jä.*)

གཟིག *gzig* चित्रक the yellow leopard. གཟིག་གོས *gzig-gos* he who wears a leopard's skin, an epithet of Mahâdeva. གཟིག་མཇུག *gzig-mjug* = གཟིག་སློག n. of a *Sa-bdag* monster. གཟིག་མོ *gzig-mo* 1. female leopard; 2. acc. to *Jä.* porcupine, prob. for གཟིག་མོང་ *gzig-moṅ*. གཟིག་ཤུབས *gzig-çubs* leopard-skin case for a bow (*Ṛtsii.*) གཟིག་རིས *gzig-ris* spotted leopard's colour; a kind of spotted chintz resembling a leopard's skin. གཟིག་སློག *gzig-slog* = གཟིག་མཇུག *gzig-mjug*.

Syn. ཁྱི་གཅེད *khyi-gçed*; ཐིག་ལེའི་ལུས *thig-lehi-lus* (*Mṅon.*).

གཟིགས་པ *gzigs-pa* 1. अवलोकन hon. form of མཐོང་བ and ལྟ་བ, to see; also, to see to, regard: བྱོན་པར་གཟིགས་པ seeing that he had come; དེ་འོང་བར་གཟིགས་ཏེ seeing him coming; གཟིགས་ཤིག་དང behold! ལེགས་པར་གཟིགས behold carefully. ལེགས་གཟིགས निरीक्षण observing well, observation; གཟིགས་པར་ཞུ please to look (*Glr.*); གཟིགས་པས་མི་འདུག when he looked (for it), there was nothing to be seen; སྐུ་ཚེ་ལ་གཟིགས་དགོས your honour's life must be regarded (*Dzl.*). 2. equivalent to: to give, grant; ས་བོན་ཞིག་ཐུགས་རྗེ་གཟིགས་དགོས have the goodness to give some seed, prob. only breviloquence for ས་བོན་ཞིག་གནང་བར་ཐུགས་རྗེ་བར་གཟིགས་ཤིག (*Jä.*). 3. = ཐུགས་རྗེ mercy, grace. 4. to accept, to take; to buy.

གཟིགས་རྟེན *gzigs-rten* = འབུལ་བའི་རྟེན a token or object for acceptance, as an enclosure in a letter, hence resp. for present, gift: གཟིགས་རྟེན་ཁ་དར་བཅས་ཚེས་བཟང་ལ་ཕུལ offered as a present together with a silk-scarf on an auspicious date (*Yig. k. 26*).

གཟིགས་སྟངས *gzigs-stañs* lit. manner of seeing; gen. looking with eyes fixed steadily on an object.

གཟིགས་བྱེད *gzigs-byed* as met. the eye (*Mṅon.*).

གཟིགས་མོ *gzigs-mo* resp. for ལྟད་མོ a view, spectacle, sight: མེ་ཏོག་ལ་གཟིགས་མོར་བྱོན་པས as he came for a look at the flower (*Pth.*).

གཟིང་ *gziñ* for འཛིངས་པ *hdziñs-pa* (*Glr.*).

གཟིངས *gziñs* a ship; གཟིངས་ཆེན་པོ large sea-going vessel; གཟིངས་ཆེན་པོ་ཞིག་སྒྲུབས་ཏེ having equipped a large vessel; (*Glr.*); གཟིངས་ཆུང་ = གྲུ་གཟིངས a small vessel; a boat; གཟིངས་པ ship-master, captain (*Cs.*).

གཟིམས་རྐྱོང་ *gzims-ṛkyoñ*, resp. for རྐྱང་ཙེ *ṛkyañ-tse* candle, lamp (*Jä.*).

གཟིམ་པ *gzim-pa*, pf. གཟིམས་པ *gzims-pa* to sleep, to fall asleep: ད་ལྟ་གཟིམ་དུས་འདུག་ཟེར now it is time to go to sleep, he said; ད་གཟིམ་གཟིམ now sleep! རྒྱལ་པོ་གཟིམ་པའི་ཚེ whilst the king was sleeping (*Glr.*). གཟིམས་ཁང *gzims-khañ* or གཟིམས་ཤག *gzims-çag* lit. dormitory, sleeping room or place, but gen. = བཞུགས་ས *bshugs-sa* place of residence, dwelling, habitation: ཤངས་གདན་ས་དང་བཀྲ་ཤིས་ལྷུན་པོ་ཡི་གཟིམས་ཁང་རྙིང་ཚེ་ནས་ཤིན་གཞིགས (*A. 100*). གཟིམ་ཁེབས *gzim-khebs* a quilt (*Jä.*); གཟིམ་ཁོམ *gzim-khom* cloak-bag; གཟིམ་ཁྲི *gzim-khri* bedstead; གཟིམ་གུར *gzim-gur* sleeping tent; གཟིམ་འགག *gzim-hgag* door-keeper, porter; གཟིམ་ཆ *gzim-cha* bedding, bed-clothes; གཟིམ་ཆུང་ *gzim-*

Digitized by Google

chuṅ resp. a dwelling, a house for retirement: ཁྱེད་ཀྱི་གཟིམ་ཆུང་ན་ཞབས་འཚལ་ཡོང༌ I will attend at your abode; གཟིམ་ཆུང་པ *gzim-chuṅ-pa* chamberlain of the Dalai Lama's abode; གཟིམ་ཐུལ *gzim-thul* sheep-skins for night quarters; གཟིམ་གནས *gzim-gnas* lodging, place for spending the night; གཟིམ་ཕྲུག *gzim-phrug* page, boy-servant of a great man; གཟིམ་མལ *gzim-mal* = གཟིམ་ས *gzim-sa*, bedstead with གཟིམ་ཆ or མལ་ཆ bedding on it; ཉལ་ས་འི་ or མལ་སའི་ཁང་མིག bed-room.

གཟིར་བ *gzir-wa* = མནར་བ to suffer, to be afflicted; to be harassed, troubled: ནད་ཀྱིས་གཟིར་བ troubled by disease; འདོད་པས་གཟིར་ནས་ཟབ་ཞུགར overpowered by lust, overcome by brutal passion; གདུང་པས་གཟིར *gduṅ-pas gzir* tormented by longings (*A. K. 1-14*). གཟིར *gzir* बाधे, बाधेय [pain, transgression]*S.*

གཟིལ *gzil* in གཟིལ་ཕྱིན་པ = སྤུ་ཟིང་བྱེད་པ *spu-ziṅ byed-pa* (*Jä.*).

གཟུ་དཔང་ *gzu-dpaṅ* witness, mediator (*Sch.*); an honest and truthful witness.

གཟུ་བ *gzu-wa* = ཀ་བ a post, but gen. a pole to which an animal for sacrifice is tied; a lever, bar; གཟུ་རྨས *gzu-rṅas* a prop (*Cs.*).

གཟུ་བོ *gzu-po* straightforward, upright, honest: ཐུགས་གཟུ་བོ honest mind; གཟུ་བོར་གནས་པ to be impartial and straightforward, to be on the side of honesty (*Cs.*).

གཟུ་ལུམ *gzu-lum* or གཟུ་ལུམས *gzu-lums* 1. obstinate, or འཁྲུལ་བར་མི་ཉན་པ not listening to any instruction or order (*Situ. 11*); also = ཆོ་ཅན་ selfishness. 2. acc. to *Lex.* = བབ་ཅོལ साहस and चपल hence signifying rashness, impetuosity, and therefore: གཟུ་ལུམ་བྱེད་པ to act rashly. *Sch.* has: disobedience, pride (*Jä.*). 3. གཟུ་ལུམ་ཅན *gzu-lum-can* is said to = བརྫུན་ཅན *brdsun-can* lying, liar; གཟུ་ལུམ་དུ་སྨྲ་བ *gzu-lum-du smra-wa* = རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun-smra-wa* speaking falsehood, telling lies.

གཟུག *gzug* 1. the tenth part of the carcass of a slaughtered sheep. 2. pain, v. ཟུག. 3. peak, point, pinacle: ལའི་གཟུག top of a mountain pass (*Jä.*).

གཟུག་པ *gzug-pa* to be able to bear, to sustain (*Jä.*).

གཟུགས *gzugs* रूप 1. symbol for 1. (*Rtsii.*) 2 आकृति, रूप, तनु, बिम्ब, प्रतिमा the body, the outward form of anything: ཕྱི་རོལ་གྱི་གཟུགས་རྣམས external forms, the forms of the sensible world, the impressions that are made on the eye (*Vai-ṣñ.*) མིག་གིས་གཟུགས་རྣམས་མཐོང་ the forms (of things) are seen with the eyes; ལུས་གཟུགས *lus-gzugs* shape of body, stature, frq.; གཟུགས་ཀྱིས་འཚོ་བ *gzugs-kyi ḥtsho-wa* (སྨད་འཚོང་མ) that makes her body the means of livelihood, a prostitute, harlot; གཟུགས་ཀྱི་ཉེ་མ *gzugs-kyi ñe-ma* अप्सरा: n. of celestial courtesan (*Mṅon.*). Other forms of same import, v. below. གཟུགས་དཀའ *gzugs-dkaḥ* ཌུཌུར "difficult, tortuous body," met. a frog. In metaphysics: form, body, as one of the five *skandhas*, v. ཕུང་པོ. In letters and in polite enquiries after health སྐུ་གཟུགས and སྐུ་གཟུགས are always employed: ཁྱེད་སྐུ་གཟུགས་བདེ་མོ་ལགས་སམ are you (is your body) quite well? so, too, in conversation, the colloq. term གཟུགས་པོ "*suk-po*" being used: ཁྱོད་ཀྱི་གཟུགས་པོ་བསོ་གི་ཡིན་ནམ. are you getting better? 3. in physics: body, matter, substance: གཟུགས་ཅན, གཟུགས་སུ་གྱུར་བ composed of matter, material, substantial; གཟུགས་ཅན་མ་ཡིན་པ, གཟུགས་སུ་མི་གྱུར་བ, གཟུགས་མེད immaterial, unsubstantial; གཟུགས་མེད་པའི་སྐད a ghost-like voice (*Mil.*); གཟུགས་ཁམས रूपधातु the range of the material world; གཟུགས་སྒྱུ་འཕྲུལ་དུ་བྱས་པ मायाकृतिमिवबिम्ब; གཟུགས་ན་སྤྱོད་པ *gzugs-na spyod-pa* रूपावचर [walking in the world of form]*S.* གཟུགས་ཡོད་པ *gzugs yod-pa* having form. Metaphysically གཟུགས་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད *gzugs-kyi skye-mched* "the sense of form" is possessed of

Digitized by Google

colour which is chiefly of four kinds, but is secondarily of eight kinds; the four colours being:—white, yellow, red and blue, while the secondary form-colours are:—those of clouds, smoke, dust, mist, sun's rays, shade, light, and darkness. The eight དབྱིབས་གཟུགས forms are:—གྲུ་བཞི *gru-bshi* or ལྷམ་པ *lham-pa* square; སླུམ་པོ *slum-po* globular; ཕྱ་ལེ་བ *phya-le-wa*; ཕྱ་ལེ་མ་ཡིན་པ *phya-le ma-yin-pa*; རིང་བ *riṅ-wa*; ཐུང་བ *thuṅ-wa*; མཐོ་བ *mtho-wa*; དམའ་བ *dmah-wa*.

གཟུགས་ཅན་སྙིང་པོ *Gzugs-can sñiṅ-po* the earliest patron and friend of Buddha who ruled over Magadha when he had renounced the world for the life of an anchorite; being the son of king Mahāpadma by his queen Bimbā he was called Bimbisāra. (*K. du.* ཀ, *5*).

གཟུགས་ཅན་མ *gzugs-can-ma* 1. रूपवती the fair sex, a general term for women; also वेश्या prostitute (*Mṅon.*). 2. ཤིང་གི་ཤིང་མ་ रक्तफल (*Mṅon.*) [the Indian fig tree]*S.*

གཟུགས་བརྙན *gzugs-brñan* 1.=སྣང་བརྙན *snan-brñan* प्रतिकृति, प्रतिमा, मूर्ति, प्रतिनिधि, प्रतिबिम्ब; image, reflected image, reflection. 2.=གྲིབ་མ *grib-ma* छाया a shadow.

གཟུགས་པ *gzugs-pa* v. འཛུགས་པ *hdsugs-pa*: གཟེར་འཛུགས་པས་གཟུགས *gzer-hdsugs-pas gzugs* (*Nag.* *62*).

གཟུགས་བུ *gzugs-bu*, रूपक simile, metaphor (*S. Lex.*)

གཟུགས་མ *gzugs-ma*, रूप्य [1. graceful. 2. silver]*S.*

གཟུགས་མང་ *gzugs-maṅ* 1. बहुरूप many shapes, one of various shapes. 2.=སྤོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar-çiṅ* the *Sál* tree, from the gum of which a resinous incense is made burnt both by Brāhmaṇs and by Buddhists in performing religious ceremonies (*Mṅon.*).

གཟུགས་མེད *gzugs-med* shapeless, without form; etherial, spiritual: གཟུགས་མེད་པའི་མཆེ the four spiritual stages of existence: (1) ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད आकाशानन्त्यायतन [infinite expanse of the sky]*S.* (2) རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད विज्ञानानन्त्यायतन; [boundless region of knowledge]*S.* (3) ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད आकिञ्चन्यायतन [realm of nothingness]*S.* (4) འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད नैवसंज्ञानासंज्ञायतन [realm of conscious non-consciousness]*S.* (*M.V.*).

གཟུགས་མོ *gzugs-mo* a species of antelope said to live on the higher regions of the Himalayan range between 9 to 18 thousand feet above the level of the sea.

Syn. གཟུགས་མོ་བྱི་ཐུར *gzugs-mo byi-thur* or བྱི་དུར *byi-dur*; སྒྲོ་བྱེད *sgro-byed*; རླུང་གཞོན *rluṅ-bshon*; རི་དྭགས་རྔ་བ *ri-dhags rṅa-wa* (*Mṅon.*).

གཟུགས་འཚོང་མ *gzugs-htshoṅ-ma*=སྨད་འཚོང་མ a harlot, prostitute (*Mṅon.*)

གཟུགས་མཛེས་པ *gzugs-mdses-pa* सुरूपी, सुरूप one of handsome body, one who has personal accomplishments.

Syn. ཡན་ལག་མཆོག་ལྡན *yan-lag mchog-ldan*; གཟུགས་བཟང་བ *gzugs-bzaṅ-wa*; ལུས་མཛེས་པ *lus mdses-pa*; ལུས་མཆོག་ལྡན *lus mchog-ldan*; སྡུག་གུ *sdug-gu*; སྙིང་དུ་སྡུག་པ *sñiṅ-du sdug-pa*; ཡིད་འོང་ *yid-hoṅ*; ཡིད་དགའ *yid-dgah*; སྙིང་པོ་ལྡན *sñiṅ-po-ldan*; མཛེས་སྡུག *mdses-sdug*; མཚར་སྡུག *mtshar-sdug*; ལེགས་པ *legs-pa*; སྙིང་དུ་འབབ *sñiṅ-du hbab*; ཡིད་དུ་འཐད *yid-du hthad*; ཤིན་ཏུ་མཛེས *çin-tu mdses*; ཤིན་ཏུ་སྡུག *çin-tu sdug*; མཚར་པོ *mtshar-wo*; ཡིད་འཕྲོག *yid-hphrog*; ཡིད་དཀར་འོང་ *yid-dkar hoṅ*; མིག་ཏུ་མཛེས *mig-tu mdses*; མཐོང་ན་དགའ *mthoṅ-na dgah*; ལྟ་བས་མཆོག་མི་ཤེས *lta-was mchog mi-çes*; ལྟ་བས་མི་ངོམས *lta-was mi ṅoms*; གཞན་དང་ཐུན་མོང་མིན་པ *gshen daṅ thun-moṅ min-pa*; མིག་གི་བདུད་རྩི *mig-gi bdud-rtsi*; མིང་ལ་མཉར *miṅ-la mñar*; ཡིད་ཚིམ་པ *yid tshim-pa* (*Mṅon.*).

གཟུང་བ *gzuṅ-wa* 1. a form of the perf. of འཛིན་པ: གཟུང་ནས गृहीत having seized.

2. interest, inclination, bias: གཟུང་འཛིན་བྲལ being free from interest unbiased, apathetic; (3) धारणा, धी, गुण attribute, capacity. གཟུང་བའི་སེམས capacious mind.

གཟུང་སྟེ་འདུག *gzuṅ-ste ḥdug* = བཟུང་སྟེ་འདུག held, surrounding, embraced.

གཟུང་ལྡན་མ *gzuṅ ldan-ma*, धारणावती [retentive] *S.*

གཟུང་གཟེར *gzuṅ-gzer* peg on a wall.

གཟུངས *gzuṅs* धारणी, मन्त्र that which seizes or holds; and hence, a spell, a mystic charm. གཟུངས་རྟེན *gzuṅs-rten* a prop, support (*Jä.*). གཟུངས་ཤན *gzuṅs-shan* loose, weak, without a hold.

གཟུངས་ཟད *gzuṅs-zad* weakened, debilitated, esp. of women by loss of blood (*Cs.*).

གཟུངས་སྔགས *gzuṅs-sṅags* मन्त्र, धारणी the well-known *dhāraṇī* or magic sentences, lit. "spell-holders," a sentence written in Sanskrit the possession or recitation of which secures: དྲན་པ་མི་ཉམས་པ unimpaired memory, རྟོག་པ་མི་གཡེང་བ undiverted or uninterrupted reflection, བློ་གྲོས་མི་རྨོངས་པ unobscured intellect, and ཤེས་རབ་མངོན་དུ་ཕྱིན་པ great intelligence (*K. d.* ཞ, *381*). གཟུངས་ཀྱི་གཏེར *gzuṅs-kyi-gter* n. of a *dhāraṇī* called more fully: ཐོས་པ་ཐམས་ཅད་ཀུན་ཏུ་འཛིན་པ་གཟུངས་ཀྱི་གཏེར (*K. d.* ཕ, *322*). གཟུངས་གྲྭ་ལྔ *gzuṅs-grwa-lṅa* or གཟུངས་ཆེན་སྡེ་ལྔ n. of a work on the five classes of Buddhist charms contained in the Tantra Section of the *Kaḥ-gyur*; these five classes being (1) སྟོང་ཆེན་རབ་འཇོམས *stoṅ-chen rab-ḥjoms*; (2) རྨ་བྱ་ཆེན་མོ *rma-bya chen-mo*; (3) སོ་སོར་འབྲང་མ *so-sor ḥbraṅ-ma*; (4) བསིལ་བའི་ཚལ་ཆེན་པོ *bsil-wahi tshal chen-po*; (5) གསང་སྔགས་རྗེས་སུ་འཛིན་པ *gsaṅ-sṅags rjes-su ḥdsin-pa*. གཟུངས་ཐོབ་པ *gzuṅs thob-pa*, धारणीप्रतिलब्ध; one who has obtained spells.

གཟུངས་ཐག *gzuṅs-thag*, धारणीसूत्र a string made of five coloured threads and attached to a *Dorje* (*Rtsii.*).

གཟུངས་བདེ་བ *gzuṅs bde-wa*, सुखद.

གཟུངས་འདུས *gzuṅs-ḥdus* = མདོ་མང་ a collection of Buddhist religious works.

གཟུངས་ཕྱི *gzuṅs-phyi* अक्षुद्र n. of a number (*S. Lex.*). གཟུངས་ཡས *gzuṅs-yas* निम्ब another number (*S. Lex.*).

གཟུངས་རིང *gzuṅs-riṅ* = སྔགས་རིང *sṅags-riṅ*: ཟུངས་ཏེ་ཞིང་བའི་གཟུངས་རིང་དེ་འབུམ་ཞིང (*A. 38*).

གཟུད་པ *gzud-pa* fut. of འཛུད་པ.

གཟུམ་པ *gzum-pa* v. འཛུམ་པ *ḥdsum-pa*.

གཟུར་གནས *gzur-gnas* a witness. Syn. གཟུ་བོ *gzu-bo*; དཔང་པོ *dpaṅ-po*; གཉའ་བོ *gñaḥ-wo* (*Mṅon.*): འདི་ཕྱིར་བཟང་སྤྱོད་མའི་གཟུར་གནས་ཀྱི་བྱེད་པ་དགོས་ཤིང (*D. çel. 19*).

གཟེ་བ *gze-wa* 1. abode, nest, dwelling-place. 2. quick.

གཟེ་མ *gze-ma*, more fully གཟེ་མ་ར་མགོ त्रिकण्टक, श्वदंष्ट्रा, गोक्ष, a thorny plant, the thorn of which resembles the horns of goats: གཟེ་མ་ར་མགོ་གཟེར་སྒྲ་བྱུགས་བུ་སྐམ་བཅད་ནས་སེལ.

Syn. རེག་པར་དཀའ *reg-por-dkaḥ*; ཆུ་མེད་སྐྱེས *chu-med-skyes*; རེག་བྱ་ངན *reg-bya-ṅan*; ངུ་བྱེད་མ *ṅu-byed-ma*; རྒྱ་མཚོའི་མཐའ་ཅན *rgya-mtshoḥi mthaḥ-can*; མཐའ་རྙེད་དཀའ *mthaḥ-rñed-dkaḥ*; ཡུ་ས *yu-sa* (*Mṅon.*).

གཟེ་རུ *gze-ru* for གཟེར་བུ a little nail (*Jä.*).

གཟེ་རེ *gze-re* weak, reduced.

གཟེག *gzeg* or གཟེགས *gzegs* = ཕྲ་མ कणक little grain, atom, particle; གཟེག་མ་ཙམ་ a small particle.

གཟེག་ཟན *gzeg-zan* कणाद n. of the founder of the Vaiśeṣika philosophy, eater of particles of grain gen. of rice; གཟེག་ཟན་པ *gzeg-zan-pa* followers of the Kaṇāda school.

གཟེག་མོ་བྱི *gzeg-mo-byi* the hedghog.

Digitized by Google

+ གཟེངས་པ *gzeṅs-pa* or གཟེངས་མཐོ་བ height, loftiness, sublimity, gloriousness, wide-spread, spacious

Syn. བརྒྱང་བ *brkyaṅ-wa*; གཟི་བྱིན *gzi-byin*; གཟི་བརྗིད་ཆེ་བ *gzi-brjid che-wa* (*Mṅon.*).

གཟེངས་བསྟོད་པ *gzeṅs-bstod-pa* 1.=ཡོན (*Mṅon.*) gift, blessing. 2. belauding, praise, panegyric, encomium. 3. vb. to praise, extol, glorify.

Syn. མཐོ་བར་བྱ་བ *mtho-war bya-wa*; ཆེ་བརྗོད *che-brjod*; བསྔགས་པ་བརྗོད *bsṅags-pa-brjod*; མཆོད་ཚིག *mchod-tshig*; ལེགས་སྨྲ *legs-smra*; ལེགས་བརྗོད *legs-brjod*; བསྟོད་ཚིག *bstod-tshig* (*Mṅon.*).

གཟེད་པ *gzed-pa* 1. to carry: གཟན་ཕྲག་པར་གཟེད *gzan-phrag-par gzed* carries one's shawl on the shoulders. 2. to spit on a stake or spike.

གཟེད་མ *gzed-ma* gen. གཟེབ་མ *gzeb-ma*, also གཟེབས *gzebs* any small wicker-work basket or wicker enclosure.

གཟེབ *gzeb* 1. a tent. 2. ཕྱི་ཁར a cage, aviary.

གཟེམ་པ *gzem-pa*=འཛེམ་པ *hdzem-pa* to do a thing gently (*Jä.*).

གཟེར *gzer* कील [illegible], a nail small or large, spike: ཤིང་གཟེར wooden nail, ལྕགས་གཟེར iron nail; གནམ་གཟེར thunderbolt, lightning; སེན་གཟེར་བྱུག་པ=acc. to *Jä.*: driving red hot tacks into the finger-ends, a kind of torture in *C.*; གཟེར་གྱིས་འདེབས་པ *hdebs-pa* to fasten by nails. Fig. that which fixes or nails in the memory, mental help, mnemonic verse (*Jä.*). གཟེར་མིག n. of a Bon religious work, lit. a key to memory (*G. Bon. 4*). ཉི་གཟེར or ཉི་ཟེར nail of the sun, a ray, a sunbeam; འོད་ཟེར ray of light; གཟེར་ནད pain, ache, illness; གཟུག་གཟེར id., མགོ་གཟེར headache, རྒྱུ་གཟེར gripe, colic, ཕོ་གཟེར stomach-ache, རྩིབ་གཟེར *rtsib-gzer* pleurisy, སོ་གཟེར tooth-ache (*Cs.*); གཟེར་ཟུག་པ शूल colic, feeling severe pain or aching as if caused by driving a nail in the body. གཟེར་སྒྲུབ་ཅེར་པོ=ཤིང་ཙན་ཅེར་པ (*Sman.*).

གཟེར་བ *gzer-wa* 1. to bore into, drive or knock in, *e.g.*, ཟེར a nail. 2. to feel pain, to be suffering: ཆང་འཐུང་གཟེར beer-tippling produces pain (*Jä.*).

གཟེར་བུ *gzer-bu*=གཟེར་ཆུང a little nail, a tack.

གཟེར་མ *gzer-ma*=ཚ་ཕྲ་མོ *cha-phra-mo* a minute particle.

གཟོ་བ *gzo-wa* to remember, keep in mind=the col. དྲིན་ལན་འཇལ་བ *drin-lan hjal-wa* to show gratitude: དེ་དག་གི་བྱས་པ་གཟོ་བའི་ཕྱིར from remembrance taken of their kindness; བྱས་མི་གཟོ *byas-mi-gzo* ungratefulness; དྲིན་གཟོ་བ *drin-gzo-wa*; དྲིན་གཟོ་བའི་སེམས *drin-gzo-wahi-sems* gratitude དྲིན་མི་གཟོ་བ *drin mi-gzo-wa* ingratitude; དྲིན་གཟོ་ཅན *drin-gzo-can* grateful (*Jä.*).

གཟོང *gzoṅ*, or གཟོང་བུ *gzoṅ-bu* chisel, engraving-tool, puncheon (*Jä.*).

+ གཟོད *gzod* 1.=the first, the earliest (time): གཟོད་མ་ནས =དང་པོ་ནས from the first; གཟོད་མའི་དུས earliest time: གཟོད་མ་ནས་ཞི་བ= སྟོང་པ་ཉིད *Çunyata*, that which has been existing from the first or the beginning, གཟོད་མ་ཉིད་ནས=དང་པོ་ཉིད་ནས. 2. now, this moment (opp. to ད་ཅི before, a little time ago) (*Jä.*).

གཟོན་པ *gzon-pa* to attend to, to take in, listen to: སློབ་བ་རྣ་ནང་གཟོན་པ a precept wasted in the ear, it entered at one ear and went out at the other; རྣ་བ་ལ་གཟོན་པ to attend to, listen to; བསླབ་བྱ་ལ་མི་གཟོན་པ not to attend to the course of moral discipline.

གཟོབ་པ *gzob-pa* quick, sharp, clever; གཟོབ་གཟབ་པ very nice (*A. 156*).

Digitized by Google

བཟང *ḃzaṅ* 1. medicinal spices; བཟང་པོ་དྲུག *ḃzaṅ-po-dṛug* the six drugs or medicinal spices. 2.=གླང་ an ox वृषाङ्कित् (*Mṅon.*). 3. སུ whatever is good. 3. an agreement, treaty: བཟང་སྒྲིག *ḃzaṅ-ṡgrig* an agreement of peace.

བཟང་པོ *ḃzaṅ-po* good in every respect, fine, nice, right, of good quality; but is considered rather a bookish and formal term, the colloq. words being usually ཡག་པོ *yag-po* and in *W.* རྒྱག་པ or རྒྱལ་བ though བཟང་པོ occurs in many collocations. བཟང་བ *ḃzaṅ-wa* is another form. The latter also occurs as a verb: to be good, esp. in colloq. of certain classes of society: འདི་དེ་ནས་བཟང་གི་འདུག this is better than that. བཟང་ངན *ḃzaṅ-ṅan* good and bad, good and ill; བཟང་ངན་འབྲིང་གསུམ *ḃzaṅ-ṅan ḃbriṅ-gsum* good, bad and middling; བཟང་ངན་འབྱེད་པ *ḃzaṅ-ṅan ḃbyeḋ-pa* to discern between good and evil; བཟང་འདོད *ḃzaṅ-ḃdoḋ* self-complacency; བཟང་པོའི་འདུག་སྟངས *ḃzaṅ-poḃi ḃdug-stańs* the manner of sitting of the good and great. བཟང་པོའི་བློ་ཕྱིས=བློ་བཟང་ सुमति good-hearted, generous, noble-hearted; བཟང་པོའི་ཚུལ सुनीति good morals, good-behaviour.

བཟང་ཁྱི *ḃzaṅ-khyi* the Tibetan lap-dog.

+ བཟང་མཁན *ḃzaṅ-ṁkhan*=གོས་བཟོ་བ *gos-ḃzo-wa* a tailor. བཟང་གོས Chinese satin of the measure of a gentleman's robe (*Yig. k. 4*); བཟང་གོས་བུམ་རྒྱན Chinese satin displaying the figures of water jars (*Yig. k. 3*).

བཟང་སྡུད n. of an Indian king of ancient time (*Yig. 12*)

བཟང་པོ་དྲུག *ḃzaṅ-po-dṛug* v. sub. བཟང་ *ḃzaṅ*.

བཟང་པོ་མ *ḃzaṅ-po-ma* n. of a Yaksinī queen (*K. g.* ང, *130*).

བཟང་པོའི་ནས *ḃzaṅ-poḃi-naṡ*=དུག་མོ་ནུར་གི་འབྲུམ་བུ (*Mṅon.*).

བཟང་པོའི་དཔལ मङ्गो, श्वेतचन्दन white sandal wood.

བཟང་མོ *ḃzaṅ-mo* भद्रा 1. an address of politeness to a lady=good lady or noble lady! (*Mṅon.*). 2.=ཕྱག་དུ (*S. Lex.*).

བཟང་བཙོན *ḃzaṅ-ḃtson* v. བཙོན *ḃtson*.

བཟངས *ḃzaṅṡ* only in ཁང་བཟངས which *Vai-ṡṅ.* explains by: ཁང་པ་བརྩེགས་པ a storeyed house, but applied only to the abodes of gods; in *W.* also the cubical part of a chorten is so called (*Jä.*).

བཟད་པ *ḃzaḋ-pa* for བཟོད་པ; མི་བཟད་ irresistible, which term comprises དྲག་པོ *dṛag-po*, དྲག་ཤུལ *dṛag-çul*, མི་སྡུག་པ *mi-ṡdug-pa*, ཞེ་སྡང་ *ṡhe-ṡdaṅ*, ཁོང་ཁྲོ *khoṅ-khro*, etc.

བཟན *ḃzan* for ཟན *zan* food of animals.

བཟབ་པ *ḃzab-pa*, v. གཟབ་པ *gzab-pa*.

བཟབས *ḃzabṡ* abundance, plenty: བཟས་ཞིམ་བཟབས་པ abundant food, good service (*Situ. 76*).

བཟའ *ḃzaḃ* fut. of ཟ་བ to eat; is used to indicate members of a family as eaters or fellow-boarders; བཟའ་མི་མང་པོའི་ཕ་མ parents that have a large family (*Mil.*); བཟའ་དྲུག *ḃzaḃ-dṛug* a family, a company at table, of six persons; བཟའ་དཔོན *ḃzaḃ-ḋpon* the head of a family; བཟའ་མང་མཁར་ནང་ན *ḃzaḃ-ṁaṅṡ naṅ-na* among a numerous house-hold (*Jä.*). Also=spouse, wife, as "fellow-eater"; but in old literature=princess, queen: རྒྱ་མོ་བཟའ *ṛgya-mo-ḃzaḃ* (commonly རྒྱ་བཟའ *ṛgya-ḃzaḃ*) Chinese queen of king *Sṛoṅ-ḃtsan ṡgam-po*; བལ་མོ་བཟའ *bal-mo-ḃzaḃ* the Nepalese queen of the same king. བཟའ་ཟླ *ḃzaḃ-zla* partner, wife; བཟའ་ཚ *ḃzaḃ-cha*=བཟའ་ཚའི་གྲོང་ or རིགས *rigṡ* household business or affairs.

Digitized by Google

བཟའ་གཏད zaḫ-gtaḏ, བཟའ་བའི་གཏད་སོ ḇzaḫ-waḫi gtaḏ-so store of provisions; བཟའ་གཏད་མེད་པ ḇzaḫ-gtaḏ meḏ-pa not having such a store.

བཟའ་སྟོན་དམན་པ ḇzaḫ-ston-ḏman-pa हीन भोजन [bad food]S.

བཟའ་བ ḇzaḫ-wa = ཟས आहार, भोजन (Mṅon.) བཟའ་བཏུང་ abbr. of བཟའ་བ་དང་བཏུང་བ food and drink, eating and drinking.

བཟའ་མི ḇzaḫ-mi a house-holder with family, gen. दम्पती husband and wife; བཟའ་མི་བྱེད་པ to become husband and wife, to marry each other. ཁྱོད་བདག་གཉིས་བཟའ་མི་བྱར we will marry each other; བཟའ་མིར་བྱིན་གྱིས་རློབ་པ ḇzaḫ-mir byin-byis rlob-pa to give the nuptial benediction, to unite in wedlock, to marry; དབུལ་པོ་བཟའ་མི་གཉིས a poor married couple (Glr.).

Syn.. ཁྱོ་ཤུག khyo-çug; ཛཱ་ཡཱ་པ་རི dsā-yā pa-ri; ཁྱིམ་ཐབ khyim-thab; བཟའ་ཚོ ḇzaḫ-tsho; བཟའ་ཚང་ ḇzaḫ-tshaṅ (Mṅon.).

བཟའ་མེད ḇzaḫ-meḏ ill-fed, lean (Mil.).

བཟའ་ཚང་ ḇzaḫ-tshaṅ = བཟའ་མི ḇzaḫ-mi; also བཟའ་ཚོ ḇbaḫ-tsho.

བཟའ་ཚོད ḇzaḫ-tshoḏ curry, any condiment to eat with rice.

བཟའ་ཤིང་ ḇzaḫ-çiṅ fruit-tree.

བཟའ་ཤིང་གི་ར་བ ḇzaḫ-çiṅ-gi ra-wa फलाराम orchard, a grove of fruit-trees.

Syn. འབྲས་ལྡན་ནགས ḇbras-ldan-nags; རབ་དགངས་བཏུང་བ rab-dgaṅs ḇtuṅ-wa; མཆོག་གི་ཚལ mchog-gi-tshal; དཔལ་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་བ dpal-gyi kun-dgaḫ ra-wa; ངལ་གསོའི་འདུན་ས ṅal-gsoḫi ḇdun-sa; སྐྱོ་སངས་གནས skyo-saṅs-gnas (Mṅon.).

བཟའ་ཤུག ḇzaḫ-çug = ཁྱིམ་ཤུག khyim-çug.

བཟར ḇzar sometimes for ཟར zar or བཟར་བ ḇzar-wa as in འཛར་བ་ཕྲག་པར་བཟར ḇdsar-wa phrag-par-ḇzar (Situ. 76).

བཟར་ཐག ḇzar-thag भ्रामरिका [a kind of bee]S.

བཟར་བུ ḇzar-bu दर्विका [a ladle, a spoon]S.

བཟས་པ ḇzas-pa v. ཟ་བ za-wa and གཟས་པ gzas-pa: ཟས་བཟས zas-ḇzas (Situ. 76).

བཟི་བ ḇzi-wa to become drunken, to get intoxicated, stupified: གཞན་རྣམས་བལྟ་བས། ཕོར་པ་ཆེན་པོ་ཆང་གིས་བཀང་སྟེ། འཐུང་མ་ཐེན་དོགས་ནས་ཁྲོག་ཁྲུབ་པས། བཟི་ཉིང་སྐྱུགས་ཏེ་ཆང་བོ་འདུག་གོ because the others were looking on, having filled a large bowl with beer and fearing not to finish drinking it, they gulped it down, whence being intoxicated, they vomited and poured away (the rest of) the beer (Glr.) མ་བཟི་བ་བྱུང་ནས not having become intoxicated, not got drunk; བཟིར་བྱེད་པ ḇzi-war byeḏ-pa to intoxicate, to make drunk. In C. colloq. ར ra is usually prefixed to བཟི་བ: "ra si duk" he is drunk.

བཟུང་ཐགས ḇzuṅ-thags = ཞགས་པ shags-pa string with a noose (Mṅon.).

བཟུང་བ I: ḇzuṅ-wa pf. of འཛིན་པ and also used as primary or present tense: to lay hold, to take, to capture: བཟུང་ནས धृत, धरण; गृहीत्वा, having taken, seized.

Syn. འཛིན་པ ḇdsin-pa; ལེན་པ len-pa; བླང་བ ḇlaṅ-wa; མངོན་པར་སྦྱོར mṅon-par-sbyor; མངོན་པར་འཛིན mṅon-par-ḇdsin; ཁུ་ཚུར་བཅིངས khu-tshur-ḇciṅs; ཡང་དག་བཟུང་ yaṅ-dag-ḇzuṅ (Mṅon.).

བཟུང་བ II: is used as an adv. in the form of བཟུངས་ཏེ, e.g., དེའི་ནུབ་མོ་ནས་བཟུངས་ཏེ from that evening (prop. beginning with that evening), ever since that evening (Mil); ཚེས་བརྒྱད་ནས་བཟུངས་ཏེ་ཉའི་བར་དུ during the time from the 8th to the date of full moon.

བཟུར ḇzur 1. v. འཛུར་བ ḇdsur-wa. 2. in འཕྲང་ལས་བཟུར ḇphraṅ-las-ḇzur. 3. = ལས་ཀ་ལ་བྱོལ las-ka-la byol (Ṅag. 63).

Digitized by Google

བཟེ་རེ་ *bze-re*, also བཟེ་ *bze*, pain; བཟེ་རེ་བྱེད་པ *bze-re byed-pa* to inflict pain, to torment, to be angry with (*Cs.*); བཟེ་རེ་ཅན *bze-re-can* or བཟེ་རེ་ཆུང་ *bze-re-chuṅ*=བཟོད་བསྲན་ཆུང་ *bzod bsran-chuṅ* short-tempered, impatient and fretful, or offended easily; བཟེ་རེ་ཆེ་བ *bze-re che-wa*=བཟོད་བསྲན་ཆེ་བ *bzod-bsran che-wa* very patient, good tempered, having the power of endurance (*Mṅon.*).

བཟེད *bzed* in comp.: ལག་བཟེད a hand-basin སྣོད་བཟེད (*Situ. 76*) basin, bowel; ལྷུང་བཟེད *lhuṅ-bzed* beggar's bowl, alms-pot carried by Buddhist monks.

བཟེད་ཞལ *bzed-shal* 1. (or ལག་བཟེད *Cs.*) spittoon. 2. acc. to *Jä.*: cup into which people skim off grease from tea.

Syn. ཚོལ་ཟངས *tshol-zaṅs*; མཆིལ་མའི་སྣོད *mchil-mahi-snod*. (*Mṅon.*).

བཟོ *bzo*=ལས, སྒྱུ་རྩལ *sgyu-rtsal* (*Mṅon.*). 1. work, labour, occupation; trade, handicraft; workmanship: བཟོ་ལས་ཀྱི་རིག་པ mechanical art; རིན་པོ་ཆེའི་བཟོ jeweller's art, ཚེམ་བཟོ trade of a tailor; ཐག་བཟོ rope making; ལྷམ་བཟོ trade of a shoe-maker also a shoe-maker; བཟོ་ཁྱད a worker, artizan; བཟོ་ཁང་ workshop. 2. also ཟོ *zo*,=དཔེ་རིས figure, image, picture, resemblance, appearance (*Jä.*). བཟོ་རྒྱུ *bzo-rgyu* working materials (*Glr.*); བཟོ་བལྟ *bzo-blta* form, fashion, *e.g.*, style of a house, its architecture; look, shape, make. བཟོ་པ *bzo-pa* artist, mechanic; དངུལ་བཟོ་བ silver-smith. བཟོ་དཔོན *bzo-dpon* overseer, foreman. In art acc. to Budh. there are three classes: ལུས་བཟོ art in reference to the body; art in reference to speech; art in reference to the mind; the first comprising writings, drawing, painting and all that comes under handicraft, the second the art of reading and composing works including the labours of study, and the third the work of the intellect, *i.e.*, ཐོས, བསམ, སྒོམ་གསུམ *thos-bsam-sgom-gsum* what is heard, what has been thought and what has been contemplated. Of arts ten kinds have been enumerated in Buddhist books.:—(1) weaving, the art of making cloth; (2) the art of trafficking; (3) state-craft; (4) the art of letters; (5) the art of figures, that is counting, palmistry, divination and drawing from omens; (6) བློ་གྲོས་ཀྱི་བཟོ *blo-gros-kyi bzo* the art of designing; (7) making statues, figures in relief, sculpture, engraving etc.; (8) བསྐྱེད་པའི་བཟོ *bskyed-pahi bzo* the work of growing or rearing etc.; (9) སྣམ་བུ་བྱ་བའི་བཟོ manufacturing woollens &c.; (10) སྦྱོར་བའི་བཟོ the art of mixing up or compounding. བཟོ་བཀོད *bzo-bkod* a design; also directions to workmen: བཟོ་བཀོད་བྱེད་སྟངས་སྟོན་པ (*Rtsii.*).

བཟོ་བ *bzo-wa*, pf. བཟོས to make, to manufacture *C.* ཁྱོད་ག་རེ་བཟོ་གི་འདུག what are you making? བཟོས་སྒོ *bzos-sgo* income, earnings, proceeds; ཤིང་བཟོས made of wood (*Situ. 76*). བཟོ་བ་པོ *bzo-wa-po* कारु, शिल्पी a craftsman, manufacturer. བཟོ་བོ *bzo-wo* id. བཟོ་བོ་སྣ་ཚོགས *bzo-wo sna-tshogs* नानाकर्मा various workers. བཟོ་བོ་སྣ་ཚོགས་ཅན *bzo-bo sna-tshogs-can* विश्वकर्मा; the divine architect, the maker of the world.

བཟོད་པ *bzod-pa* 1. क्षम to suffer, bear, endure; to resist: མིག་ན་བ་མ་བཟོད་ནས not being able to bear the pain in his eyes (*Dzl.*); ལུས་འདི་ན་མི་བཟོད in this body one cannot be patient; སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་བས་མ་བཟོད་ནས Buddha in his mercy not suffering this, but checking the mischief; བཟོད་ཐབས (or བཟོད་ཐུབས) མེད་པར་འགྱུར་བ or འགྱུར་བ not to be able to bear...any longer, frq.; མི་བཟོད་པ or བཟོད་པ adj. unbearable, intolerable, also irresistible (*Jä*). 2. to forgive, pardon; སྔོན་ཆད་ཀྱི་ཉེས་པ་བཟོད་པར་གསོལ to pardon our former

Digitized by Google

tricks is what we beg (*Mil.*); རྟ་ལམ་སྐྱོན་པ་བཟོད་པར་བཞེས་ཞེས that I did not request you to mount, this I beg you to forgive (*Mil.*); 3. in asceticism: perseverance, stedfast adherance to the four truths, constancy in pursuing the path that has been entered upon. བཟོད་འཇུག་པ *bzod-hjug-pa* to make or cause to forgive; བཟོད་ལྡན *bzod-ldan* forbearing, patient, forgiving. བཟོད་པ་སྲན *bzod-pa-sran* unwearied patience.

བཟོད་དཀའ་རངས *bzod-dkas-rans* or བཟོད་དཀའ་རེངས brgya byin an epithet of Indra. (*Mhon.*)

བཟོད་མང་བ *bzod-mnah-wa* [enduring much; n. of a Buddha]*S.*

བཟོད་ལྡན་མ *bzod-ldan-ma*=བཟོད་མ ས་གཞི the earth (*Mhon.*).

བཟོད་པར་ཕྱིན་ལ་གསུམ *bzod-par phyin-la gsum* the *Kshânti pâramitâ* which are three:—(1) གནོད་པ་བྱེད་པ་ལ་མི་ཁྲོ་བ; (2) རང་གི་སྡུག་བསྔལ་ཁས་ལེན་པ; (3) ཆོས་ལ་ངེས་པར་སེམས་པ་ལ་མོས་པ་ཉིད་དུ་བཟོད་པ (*K. d.* ར, *68*). མི་བཟོད་པ *mi-bzod-pa* want of patience and forgiveness or vindictiveness is productive of five troubles:—(1) དགྲ་མང་དུ་འགྱུར་བ increase in enemies; (2) increase in sufferings and uneasiness of the mind; (3) འབྱེ་བ་མང་དུ་འགྱུར multiplication in breaches and increase in misunderstandings; (4) འགྱོད་པ་བཅས་དུ་ངུ་བར་འགྱུར་བ causing one to weep according to one's repentance; (5) ཤི་བའི་འོག་ངན་སོང་དུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ after death it takes one to the state of damnation (*K. d.* ར, *68*).

བཟོད་བསྲན *bzod-bsran* one who is able to meditate upon or exercise himself in the virtue of forgiveness or patience (*Nag. 76*).

བཟོབ་པ *bzob-pa* 1. assiduity: མཆོད་ཆ་ལ་གཟོབ་པ་ཡིན he was assiduous in religious observances (*A. 156*). 2. v. གཟོབ་པ *gzob-pa*.

བཟོམ་པ *bzom-pa* or ཆུ་བཟོམ་པ *chu-bzom-pa* portable water-cask.

བཟོས་སྒོ *bzos-sgo* 1.=བསྔར་བཟོས or བསྒྱུར་བཟོས་ཀྱི་བརྗོད་པ praising or expression of respect to one who does good service to the state: ལས་རྩོད་ལ་ལྷུན་གྲུབ་བཟོས་སྒོ་དགོས་རིགས་ཡིན་ཀྱང (*D. çel. 9*). 2. earnings, profit.

བཟོས་པ *bzos-pa* ཟས fed, anything eaten up.

བཟླ་བ *bzla-wa*, v. ཟླ་བ *zla-wa*.

བཟླས་པ *bzlas-pa* जपति to mutter: སྔགས་བཟླས་པ *ńags-bzlas-pa* to recite charms or *mantras* (*Zam.*). བཟློས་བརྗོད *bzlos-brjod*=སྔགས་བསྒྲང་བ recitation of spells softly; the soft, yet audible pronouncing of spells etc., བཟླས་བརྗོད་བྱེད་པ *bzlas-brjod byed-pa* to mutter over (*Glr.*); མ་སྟེགས་པའི་བཟླས་བརྗོད *ma-stegs-pahi bzlas-brjod* Brahmanical spell-muttering.

+ **བཟླུགས་པ** *bzlugs-pa*=ལྷུམ་པ or དྲིས་པ to inquire, to ask of: རྣ་བར་བཟླུགས་པ *rna-war-bzlugs-pa* to pour into the ear, *i.e.*, to ask (*Situ. 76*).

བཟླུམ་པ *bzlum-pa*, पिण्डित, བཀྲིལ made globular, rounded, v. ཟླུམ་པ *zlum-pa*.

བཟླུམས་པ *bzlums-pa*=བསྡུམས་པ *bsdums-pa*; དབྱེན་བཟླུམས *dbyen-bzlums*.

བཟློ་བ *bzlo-wa*=ཟློ་བ जल्पन, v. ཟློ་བ *zlo-wa*.

བཟློག *bzlog* the opposite, the reverse: ཕྲ་བ་ལས་བཟློག་སྦོམ་པོ *phra-wa-las bzlog sbom-po* the contrary of thin is thick, of fine is stout (*Lex.*, *Jä.*). བཟློག་པ *bzlog-pa*=ཕྱིར་བ प्रतिनिवर, निराकृत, निवर्त; also=བཟློག་པ विलोम, निवर्तन; གཡུལ་བཟློག *gyul-bzlog* to avert war, to make the enemy run away from battle (*Situ. 76*). བཟློག་པ་ཕུན་གསུམ་ཚོགས *bzlog-pa phun-gsum*

Digitized by Google

tshogs बाधित सम्भव [full of hindrances]*S.*

བཟློག་ཕྱོགས *bzlog-phyogs* अपचार [carrying away, substraction]*S.*

བཟློག་དཀའ *bzlod-dkah-wa* दुर्वार (*A. K.* *1-12*) [unobstructible]*S.*

བཟློས *bzlos*, v. ཟློ་བ *zlo-wa.*

བཟློས་པ་བྱུང་བ *bzlos-pa byuṅ-wa* to challenge enemies and thereby commence quarrels and feuds: བཟློས་པ་བྱུང་བའི་གཙོད་འཁྲུག་གམ་མཐོན་བྱུལ (*D. çel. 7*). བཟློས་རྩོད་པ. *bzlos-rtsod-pa* to revive old feuds, quarrels and fighting: ཁྲིམས་ཀྱི་བཟློས་རྩོད་གཙོད་རྒྱུ་དགོས་རྣམས་དང་ (*D. çel. 7*).

Digitized by Google

འ

འ *ḥa* is the twenty-third letter of the Tibetan alphabet. It does not correspond to any letter either in English or in Sanskrit. Csoma transliterated it by *ḥ* and so, too, has the author of this dictionary; but colloquially as an initial it often takes the sound of *w*. It is phonetically different from the vowel ཨ which is regarded by the Tibetans as a consonant. Grammarians have, however, utilized it in denoting the prolonged quantity of the three short vowels *a*, *i*, and *u* by subjoining it to them, especially in transcribing Sanskrit words in Tibetan; thus the Sanskrit *mā-yā* is written མཱ་ཡཱ. 1. num. fig.:=23. 2. a phonetical form of ང་, thus འ་ཅག *ḥa-cag*=ང་ཅག we; v. also ཧུ་ཅག *ḥu-cag*.

འ་ཏི་ཝ *ḥa-ti-wa* with ཚོག་པ=to turn a somersault, to tumble over, to roll (*Jä.*).

འ་ན *ḥa-na* for འོ་ན *ḥo-na*.

འ་ན་ཡང་ *ḥa-na-yañ* although.

འ་མ *ḥa-ma* but, yet, well: འ་མ་མ་བརྗེད་ཅིག but do not forget!

འ་ཧུར *ḥa-ḥur*=འ་རེ་ཧུ་རེ *ḥa-re ḥu-re* described as ཧུར་སྒྲ་དེ་ཙུག་ཚོམས་དང་འ་ཧུར་གྱི་སྒྲ་ཆེན་པོ a loud sound of *ḥa-ḥur* or a loud whirring noise.

འ་ལ་གཟི་ཆེན *Ḥa-la gzi-chen* n. of a learned lama (*Deb.* ཀ, *9*).

འང་ *ḥañ* like ཡང་ and ཀྱང་ described as ཚིག་རྒྱན and སྡུད་ཚིག ornamental and conjunctive terms corresponding to the English ever, soever. Properly འང་ occurs only after vowels, but colloq. also after consonants, *e.g.*, ནམ་འང་ *nam-ḥañ*.

འང་ཀེ *ḥañ-ke* a mystical character, frq. occuring in certain finial ornaments or flourishes called སྦྲུལ་མགོ *sbrul-mgo*.

འན་བུ *ḥan-bu* prob.=ངན་བུ *ñan-bu*: འན་བུ་འང་མང་ཁམ་མཚམས་སྦྱིད་པར་བྱ་འཚལ (*A. 123*).

འབ་པ *ḥab-pa* (ཁྱི་སྒྲ) to bark, to make at a person or animal.

འབ་འུབ *ḥab-ḥub* not definite, nothing conclusive, not in shape: ད་རེ་ཡི་བྱ་བ་འདི་འབ་འུབ་མི་འདུས་པ་གཅིག་བྱས་བྱུང་ the present business has been something indefinite and undigested (*Rdsa. 26*).

འམ *ḥam* ཝ or, else, or else (*A. K.*).

འར་བ *ḥar-wa* *C.* a lot; འར་རྒྱབ་པ *ḥar-rgyab-pa*=རྒྱན་རྒྱབ་པ to cast lots, to lay wager.

འར་པོ *ḥar-po* or in Tsang: འར་ཅན angry.

འར་འུར *ḥar-ḥur*, v. ཧུར་ཧུར or ཧུར་སྒྲ.

འར་ཡང་ *ḥar-yañ* also, too, likewise (*Sch.*).

འར་ལྷུང་དུ་མ་རྒྱག *ḥar-lhuñ-du ma-rgyag*=དགྲའི་ལག་ཏུ་མ་ཤོར་ཙམ having just not fallen into the hands of the enemy, had very nearly fallen into the hands of the enemy; another example: འར་མ་ཤི་བ་ཙམ་ཡོད we are still lingering, not quite dead yet (*Yig. 98*).

འལ་འོལ *ḥal-ḥol*=ཨལ་ཨོལ or འ་ལག་ས་ལ confused, unconnected, irregular: དེ་ཐམས་ཅད་ལ་འལ་འོལ་མིན in all those there was nothing irregular (*A. 156*). Also=འདྲན་མིན *ḥdran-min*.

Digitized by Google

འུ་ཅག *ḥu-cag* 1.=ངེད་ཅ pers. pron. we; also ཨ་ཅག, ཨ་ཚོག, འུ་བུ་ཅག. 2. chimney *W.* (*Jä.*).

འུ་ཐུག *ḥu-thug*=ཐབས་ཆད resourceless, helpless, ill, one in straitened circumstances, destitute.

འུ་དུམ *ḥu-dum* or འུ་དུམ་མེ *ḥu-dum-me* edge cut, blunt; a bald head, also a beardless face: མདུན་དུ་ཅོག་ཙེ་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་སྟེང་ན་རྫ་སྣམ་སེར་སྐྱ་རྣ་བ་འུ་དུམ་མེ in front there was a small dining table on which from an earthen vessel (came out the rat named) *Ser ṣkya ṛna-wa ḥu-dum-me* with edge-cut ears (*Ṛdsa. 14*). འུ་དུམ་བཙན *ḥu-dum-ḅtsan* a name of king Langdarma who was beardless and bald-headed (*Loṅ.* ཞ, *8*).

འུ་བུ *ḥu-bu* or འུ་བུ་ཅག=འུ་ཅག.

འུ་ཟི *ḥu-ẓi* n. of a kind of tea (*Ṛtsii.*).

འུ་ཡུག *Ḥu-yug* n. of a place in Tsang (*Deb.* ག, *29*).

འུ་རུ་རུ *ḥu-ru-ru* a whizzing sound: རླུང་འུ་རུ་རུ *ṛluṅ ḥu-ru-ru* the noise of wind, མེ་འུ་རུ་རུ *me ḥu-ru-ru* that of fire under a breeze.

† **འུ་ཡུག་ས་ནག** *Ḥu-yug sa-nag* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon. 38*).

འུ་ལག *ḥu-lag* [compulsory post-service, the gratuitous forwarding of letters, luggage and persons, the supply of the requisite porters and beasts of burden, sometimes of water, fire-wood and cooks, to help travellers proceeding under official authority or road-bill: མི་ལ་འུ་ལག་སྐུལ་བ to impose such services by exacting porters, etc. འུ་ལག་འཕེན་པ or འུ་ལག་སྐྱེལ་བ to forward by འུ་ལག] *Jä.*

འུ་ཤང་རྡོ་རྗེ་ལྷ་ཁང *ḥu-çaṅ ṛdo-ṛje lha-khaṅ* n. of a large Buddhist monastery (*Loṅ.* ཞ, *8*).

འུ་སུ *ḥu-su* coriander seed: འུ་སུས་བད་ཀན་ཕོ་བའི་ནད་སེལ coriander removes phlegm and disorders of the stomach.

འུག་པ *ḥug-pa* 1. in Sikk. ཧིམ་ཕམ দিবান্ধ, লিয়াবাং, কৌশিক the owl. འུག་མིག an albino. འུར་རྒྱན *ḥur-ṛgyan* the great horned owl; འུག་གུ་ཆུང *ḥug-gu-chuṅ* the little owl. 2. occurs for སྐུག་པ oats.

Syn. of 1. བྱ་རོག་དགྲ *bya-rog-ḍgra*; ཉིན་མོ་འཇིགས *ñin-mo-ḥjigs*; སྣ་རིང *ṣna-riṅ*; སྣ་འཁྱོག *ṣna-ḥkhyog*; འཕྲོག་བྱེད་མིག *Ḥphrog-byeḍ-mig*; མཚོན་མོ་སྤྱོད *ṃtshon-mo-ṣpyoḍ*; བརྒྱ་བྱིན་བཅད *ḅrgya-byin-ḅcaḍ*; མཚན་མོ་ཟ་བ *ṃtshan-mo za-wa*; སྟེང་གི་སྣ་ཅན *ṣteṅ-gi ṣna-can*; བྱ་རོག་འཇིགས་བྱེད *bya-rog ḥjigṣ-byeḍ* (*Mṅon.*).

འུག་པ་ལུང་པ *Ḥug-pa luṅ-pa* a celebrated *Ṛñiṅ-ma* who was also called སྒྲ་རྡོར་བ་རེ (*Deb.* ག, *5*). He was born in a place called འུག་པ་ལུང་།.

འུག་སིངས *ḥug-siṅṣ*, v. སིངས་པོ *siṅṣ-po* (*Jä.*).

འུང *ḥuṅ*=འདི in provincial colloq. so འུང་ནས=འདི་ནས from here, hence.

འུད *ḥuḍ* 1. ཁད་ཆ་ཆེན་པོ་བསམ་པ) swaggering, bragging, bombast, fustian (*Cs.*); འུད་ཆེར་སྒྲོགས to swagger, brag. 2.=སྐད a moment: འུད་ཀྱིས in a moment, instantly, suddenly.

འུབ་པ *ḥub-pa*=འདུ་བ, acc. to *Jä.* to collect, to sweep or take up together in one's hands: ལག་པས་འུབ་ཀྱིས་བསྡུས་ཏེ with the arms gathering all into one heap. The pf. འུབས་པ *ḥubṣ-pa*=འདུས་པ *ḥduṣ-pa* in modern Tib. འུབས་ཀྱིས་འདུས collected all together; wholesale collection; joined with the doer the expression should be in the present form. འུབ་ཀྱིས་བསྡུས་པ (he) collected them all together.

འུམ་བུ *ḥum-bu* or ཧོམ་བུ *ḥom-bu* a bush of the tamarisk species.

འུམ་བུ་གླང་མཁར *Ḥum-bu glaṅ-mkhar* also called ཧོམ་བུ་གླ་སྒང *hom-bu gla-ṣgaṅ* n. of the

Digitized by Google

earliest historical palace in Yarlung built by the Tibetans for the residence of their first king *Gñaḥ-khri ḅtsan-po.* It was visited by the compiler of this Dictionary in 1882.

ཧུར *ḥur* any noise, whether loud or low, gen. a prolonged sound not a sharp report: རྣ་བའི་བུ་ག་བཀག་པའི་ཧུར་ཧུར་ཞེས་པའི་སྒྲ the humming in the ears produced by blocking them (*Vai. ṡñ.*); རྣ་བ་ལ་ཧུར་འཁྱིལ there is a buzzing in my ear; ཧུར་མ་རྒྱབ *ḥur ma rgyab* don't make a noise! ཧུར་རྒྱག *ḥur-rgyag*=གློ་བུར *glo-bur* or ཐོག་རྒྱག *thog-rgyag* or ལ་ཧུར་ཁོལ *la-ḥur-khol.* ཧུར་སྒྲ *ḥur-sgra*=ཧུར noise especially of a tempest, sound in the air: རླུང་ལ་གཤོག་པ་མེད་ཀྱང་བར་སྣང་ཧུར་གྱིས་ཁྱབ་ཀྱང་ though the wind has no wings yet it fills the sky with sound; ཧུར་སྒྲ་ཅན *ḥur-sgra-can* arrow that flies buzzing (*Mṅon.*). ཧུར་ཏིང *ḥur-tiṅ* a brass basin, used to make a noise by striking on it. ཧུར་རྡོ *ḥur-rdo* a sling: ཧུར་རྡོ་འཕེན་པ *ḥur-rdo ḥphen-pa* to throw with a sling.

ཧུར་བ *ḥur-wa* 1.=དཧུར་བ *dḥur-wa* sbst. a humming insect, beetle (*Sch.*). 2. vb., to be noisy, chattering: དགའ་སྤྲོས་ཧུར་བ shouting with joy (*Mil.*).

ཧོ *ḥo* 1. sbst. a kiss ཁུ་སྐྱམས; ཧོ་བྱེད་པ to kiss, ཁ་ལ་ཧོ་བྱེད་པ to kiss the mouth, ཧོ་གཏོང་བ id. 2. v. ཧོ་མ. 3. pers. pron. we, v. ང་ཅག. 4. dem. pron.=this. 5. interj. ཧོ oh, yes! ཧོ་ལེགས་སོ oh very well! ཧོ་ཡོང་ངོ *C.* well! it is all right.

ཧོ་སྐོལ *ḥo-skol*=ང་ཅག, རང་ཅག, བདག་ཅག pers. pron. we: ང་སྐོལ་འཁྱམ་འཁོར་བ་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་སྡིག་པ་ལ་ཅི་མ་བྱས what have we not done in respect of sin in the cycle of transmigration which has no beginning (*Beḥu. 132*).

ཧོ་བརྒྱལ *ḥo-brgyal* resp. fatigue, weariness, trouble, want, any kind of hardship; ཧོ་བརྒྱལ་ཕོང་ཐབས getting into difficulties. More frq. as vb.: ཧོ་བརྒྱལ་བ to be fatigued, ཁྱེད་ཅག་རྣམས་ཧོ་མ་བརྒྱལ་ལམ are you not fatigued? (*Jä.*). ཧོ་རེ་བརྒྱལ *ḥo-re-brgyal*=ཧོ་བརྒྱལ་བ *ḥo-brgyal-wa* or ངང་རེ་ངར.

ཧོ་ཞིག *ḥo-ṡig* 1. sour cream (*Sch.*). 2. birch-tree.

ཧོ་དོད *ḥo-dod* lamentation, wailing, cry for help: ཧོ་དོད་འབོད་པ to lament loudly, to call for help; ཧོ་དོད་པ *ḥo-dod-pa* one that seeks help, a client, a plaintiff, more in pop. language (*Jä.*).

ཧོ་ན *ḥo-na* or ཧོག་རུང་ now then, well; ཧོ་ན་ཞེས་པ་འདུས་པས་ཧོན *ḥo* and *na* combined become *ḥon* (*Situ. 125*). Is used esp. to introduce a new thought or proposition in speech; now, what shall you do in that case?

ཧོ་ཕྲན *Ho-phran* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *32*).

ཧོ་བྱམས་པ *ḥo-byams-pa* to be loving: འདི་ལྟར་འདོད་ཅིང་ཧོ་བྱམས་པ (*Kāni kaḥi spriṅ yig.*).

ཧོ་མ *ḥo-ma* milk (in colloq. *wo-mà*): ཧོ་མ་འཛག་པ the milk trickles down ཧོ་མ་འཇོ་བ *ḥo-ma ḥjo-wa* to milk; ཧོ་མ་སྙོལ་བ *ḥo-ma ṡñol-wa* to let milk curdle ཧོ་མ་སྲུབ་པ *ḥo-ma srub-pa* to churn milk (*Cs.*); ཧོ་ཐང་ *ḥo-thaṅ* milk-meadow, the plain on which Lhasa now stands, in former times said to have been a boggy and sedgy lake; ཧོ་ཐུག *ḥo-thug* milk soup, rice and milk cooked together as porridge; ཧོ་ཐུད *ḥo-thud* cheese; ཧོ་འཐུང *ḥo-ḅthuṅ*=ཉོ་འཐུང་ sucking-child, baby; ཧོ་འདོད *ḥo-ḥdod* པཡོདྷར the woman's breast, the teats; ཧོ་སྤི *ḥo-spi* or ཧོ་སྲི *ḥo-sri* cream. ཧོ་མ་འཆིང་ *ḥo-ma-ḥchiṅ* as met.=cow (*Mṅon.*) ཧོ་སོ *ḥo-so* a milk-bucket. ཧོ་འཛིན་ཅན་མ *ḥo-ḥdsin can-ma* women in general (*Mṅon.*).

ཧོ་མ་དང་མཚུངས་པ་ལས་འཁྱིལ་པ་ཞེས་བྱ་བའི་གླིང n. of a continent beyond the sea of milky water (*K. d.* ར, *293*).

Digitized by Google

འོ་མ་འཕེལ་ *ho-ma-hphel* or འོ་འཕེལ་ cow (*Mṅon.*)

འོ་མ་འཛིན་ *ho-ma-hdsin* पयोधर; 1. the udder, teat. 2. इक्षुदण्ड the sugarcane plant.

འོ་མ་སི་སི་ *ho-ma si-si* the seeds of *Abrus precatorius* used as beads for rosaries.

འོ་མ་ཤིང་ *ho-ma-çiṅ* milk-fruit tree. Syn. འོ་མ་ཅན་ *ho-ma-can*; འབྲུ་ཡི་བདག་པོ་ *hbru-yi bdag-po*; རྒྱལ་པོའི་ཟས་ *rgyal-poḥi-zas* (*Mṅon.*).

འོ་མའི་མྲིན་པ་ཅན་ *ho-maḥi mgrin-pa-can* a new-born child. Syn. བཙས་མ་ཐག་པ་ *btsas ma-thag-pa*; སྐྱེས་མ་ཐག་པ་ *skyes ma-thag-pa* (*Mṅon.*).

འོ་མའི་ཆུ་མཚོ་ཞོའི་རྒྱ་མཚོ་ n. of a fabulous sea the water of which is white like milk, situated beyond the ocean to the north of Rirab or Meru (*K.d.* ར, *293*).

འོ་མའི་ལྡུམ་བུ་ཕྱུགས་པ་ *ho-maḥi dbyugs-pa* रम्भा plantain, banana.

འོ་མ་ཐང་ *Wo-ma thaṅ* n. of an extensive table land at the foot of Kharula pass on the road from Ralung to Nangar-tse Jong.

འོ་མཚོ་ *ho-mtsho* 1. milky sea or lake. 2. used fig. for sincerity, true heart (སེམས་དཀར་བ) (*Yig. k. 1*).

འོ་ཅོ་ *ho-ço* with བྱེད་པ to laugh at, to jeer.

འོ་ཡུག་ *ho-yug* for ཧུ་ཡུག་ *hu-yug*.

འོ་ཡོ་ *ho-yo*, also ཧ་ཡོ་ *ha-yo*, a puppy.

འོ་ལགས་ *ho-lags* 1. a leader in conversation or in a deputation to a great man, mouth piece. 2. yes sir, just-so: ཕྱོགས་ལྷུང་མ་ཆགས་པར་འོ་སྐོར་ལགས་སོ not inclining to any party or showing attachment in reply (he said) yes, sir! (*A. 129*).

འོ་སེ་ *ho-se* in colloq. *wose*, a mulberry.

འོག *hog* 1. तल, अधः, पाताल root signifying below or with reference to time, after, opp. to སྟེང་. འོག་ཏུ or འོག་ལ (colloq. *wo'-la* or *wuk-la*) postp. under, below, beneath; དེའི་འོག་ལ under that. 2. adv., down, underneath; འོག་ཏུ་ལྷུང་ fallen down, འོག་ཅན possessed of what is beneath, *i.e.*, not castrated; འོག་མེད castrated; འོག་ཕྱུང་ an eunuch, one whose testicles have been drawn out, taken out; འོག་འཇུག་པ or འོག་ཏུ་འཇུག་པ to put underneath; ལྡིང་འོག *ldiṅ-hog* the division of soldiers under a *Diṅ-pon* or captain; བཅུ་འོག *bcu-hog* a body of ten men under a corporal.

འོག་གི་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *Hog-gi phyogs-skyoṅ*=ས་ཡི་ལྷ་མོ་བརྟན་མ the goddess of earth called *Bstan-ma* (*Mṅon.*).

འོག་གྲབ *hog-grab* immediate arrangement or preparation (*Yig. 83*).

འོག་རྫུ *Hog-rdzu* n. of a place in *Khams*.

འོག་ཏུ་ཁ་ཕྱོགས་པ *hog-tu kha-phyogs-pa* 1. one looking downward. 2. སྒུར a hump-back. Syn. འོག་ཏུ་ཕྱོགས *hog-tu-phyogs*; ཁ་བུབ *kha-bub*; འོག་ཏུ་ལྟ *hog-tu-lta* (*Mṅon.*).

འོག་ཏུ་རྒྱུ *hog-tu-rgyu* a thief. Syn. རྐུན་པོ *rkun-po*; རྐུན་མ *rkun-ma* (*Mṅon.*).

འོག་རྡོ *hog-rdo* an anvil (*Sch.*).

འོག་ལྡན *hog-ldan* 1.=འོག་ཅན *hog-can* an uncastrated animal. 2. n. of the tree otherwise called དགའ་བྱེད་ཤིང་ *dgaḥ-byed-çiṅ* (*Mṅon.*).

འོག་ན *hog-na* (in *W. yok-na*) 1. adv. underneath, below. 2. postp. c. gen. under, after. འོག་ནས *hog-nas* adv. from under, from below: འོག་ནས་འཁྱུད་པ་མགུལ་ནས་མིན to embrace below and not by the neck; འོག་ནས་འོང་ come from below.

འོག་མ *hog-ma* अधः: adj. the lower, later, following one. Said to=དམའ་བ, *i.e.* དེའི་འོག་མ the one following after that, the second in turn, one below or under another person, subordinate, inferior (*Mṅon.*).

Digitized by Google

འོག་མིན *Hog-min* 1. अकनिष्ठ otherwise འོག་མིན་ཉིད་ अकनिष्ठ क्षेत्र is the eastern heaven wherein the astral body of the Bodhisattva Dorje Chhang resides and which region is presided over by the Dhyani Buddha Akshobhya (མི་བསྐྱོད་པ) who is enthroned there in the Ogmin heaven on a white lotus-blossom. འོག་མིན་གནས་པ अकनिष्ठाः; a resident of the Ogmin or *Akaṇishta* heaven. 2. अपाताल opp. to the nether world; that which is not inferior or under any.

འོག་གཞི *hog-gshi* अधस्तर the lower stratum, substratum: (འོག་གི་རྩ་བ་གཙུག་ས *hog-gi rtsa-wa gtsug-sa*; འོག་གཞི་ཆུའི་དཀྱིལ་འཁོར *hog-gshi chuhi-dkyil-hkhor* (*Ya-sel. 39*).

འོག་གཞི་མི་རིག *hog-gshi mi-rig* = ཆུ་གཏིང་ཟབ་པ *chu-gtiṅ zab-pa* deep-water (*Mṅon.*).

འོག་རོལ་ཏུ *hog-rol-tu* = འོག་ཏུ *hog-tu.*

འོག་ལས *hog-las* = འོག་ནས.

འོག་ལེན་པ *hog-len-pa* explained as ཅི་ཟེར་བརྟག་པའི་ཚིག a term or expression by which to ascertain what one is about to say (*Mṅon.*).

འོག་ཤལ *hog-çal* crop, craw of birds (*Jä.*).

འོང་བ *hoṅ-wa* 1. आगमन pf. འོངས *hoṅs*, imp. ཤོག *çog*, to come: མ་འོང་བ་མཐོང་ནས when he saw his mother was coming; ནང་དུ་འོངས he came into the house; ཕྱིར་འོང་བ to return, to come back; འདི་རུ་ཤོག come here; འདི་རུ་མ་འོང་ don't come here; མི་གཉིས་ངའི་རྩར་དུ་འོང་རྒྱུ་ཡིན་པ two men that were about to come to me; འོང་བའི་ལམ་དུ when coming, when being on their way; ཏི་སེ་ལ་སྒོམ་དུ་ཡོངས་པ་ཡིན we have come to the Ti-se for meditation; བུ་མོ་སུམ་བརྒྱ་བསྒྲིགས་པའི་ཞ་མར་ཡང་མི་འོང་། དཀྱིལ་དུ་ཡང་མི་འོང་། གཡོན་ཕྱོགས་ནས་བསྒྲིགས་པའི་དྲུག་གི་གོང་དུ་འོང་། of the 300 girls paraded let not anyone come from the last rows and let not any come from the middle, but let those come who are in the six upper rows on the left side; ཁྲིར་འོངས་སོ they came to bring, they brought them; ཁྲིད་འོངས་སོ came leading, conducting, they brought hither. With reference to time: མ་འོངས་པ not yet come, *i.e.*, future, མ་འོངས་དོན་དུ for the benefit of those not yet come, *i.e.*, of posterity; བུ་ཞིག་སྐྱེ་འོང་བའི་གསོལ་བ་བཏབ་བོ she prayed that a son might come to her. 2. to be suitable, practicable, to do: བསྟན་པ་གཅིག་ལ་སྟོན་པ་གཉིས་མི་འོང་བས as two teachers for one doctrine will not do; ཡུལ་དུ་ལོག་པ་མི་འོང་བས as a journey home will not do; ཀ་ཡོང་རྗེས; ལས་ལ་འོང་བའི་བར་དུ as long as he was fit for work. 3. when connected with verbs, it serves to indicate futurity, like the English auxiliaries "shall" and "will," and is then usually spelt and sounded as ཡོང་ *yoṅ*; frq. as fut. aux. in *C.* · འགྲོ་བ་མི་ཡོང་བར་འདུག I am not about to go, shall not go, there any more. Also with the supine: ཤི་དང་སྦྱར་བར་འགྱུར་དུ་འོང it will even come to his dying, it will be his death; ཟ་བ་རུ་འོང་ he will even get so far as to eat......; ཤི་བར་འོང་ he will die; still more free are those forms in which the gerund or the bare root is used; གནང་རྒྱུ་འོང་ he will assent to it, allow it; གཅིག་མིན་ཀྱང་གཅིག་ཡིན་ཏེ་འོང་ it is not the one, it will be the other; སླེབ་ཡོང་ *sleb-yoṅ* he will come (*Mil.*), and in *C.* is always annexed to mere root of vb.: ཡིད་ཆེས་མི་ཡོང་ they will not believe it; ང་རང་སང་ཉིན་ཉོ་ཡོང་ I shall buy it to-morrow; also the subjunctive mood ཤེས་ན་ང་གསོད་འོང་བས as I should be killed if she heard of it.

འོངས་པ *hoṅs-pa* समागम sbst. the arrival, advent (*A. K. 1-14*).

འོང་མོལ *hoṅ-mol* occurs in *Ld.* for འོལ་མོ *hol-mo* (*Jä.*).

འོད *hod* प्रभा, भास, मरीचि, द्युति, तेजः, किरण light, shine, brightness, glow; also as

Digitized by Google

adj. འོད་སྤྲོ *hod-spro* light, the ordinary term esp. in the C. colloq. and is pronounced *wö-tro*: "*tanda lamsang nam wö-tro yoṅ*" it will soon be light. འོད་སྤྲོ་བ *hod-spro-wa* to emit light; འོད་བཀྱེ་བ *hod-bkye-wa* to spread forth light; ཉི་འོད sun-light, ཟླ་འོད moon-light, སྐར་འོད star-light (*Cs.*); རྒྱལ་བའི་འོད जिनप्रभ (*A. K. 1-4*) [one bright like the Jina or Buddha; n. of a Bodhisattva]*S.* འོད་མེད or འོད་མེད་ལྡན without brightness; འོད་ཀོར *hod-kor* or སྐོར *skor* a luminous circle, a lantern; འོད་དཀྲ *hod-dkra* चित्रभानु of variegated lustre [an epithet of fire]*S*; འོད་ཤགས *hod-shags* bright; འོད་ཟེར a ray of light, v. post. འོད་ཀྱི་ཆར *hod-kyi char* rain of the light, sun light; also occurs as an epithet of the sun (*Mṅon.*).

འོད་ཀྱི་ཏོག *hod-kyi tog* चित्रक केतु [1. the flag of light; 2. the sun]*S.*

འོད་ཀྱི་སྡེ *hod-kyi sde* as met. the domestic fowl (*Mṅon.*)

འོད་ཀྱི་འཕྲེང་ཅན *hod-kyi hphreṅ-can* as met. = the sun (*Mṅon.*)

འོད་དཀར *hod-dkar* 1. शुभांशु white light. 2. syn. num. = 1.

འོད་དཀར་ཅན *hod-dkar-can* शुभांशु, सितांशु 1. = ཟླ་བ the moon. 2. ག་བུར *ga-bur* camphor (*Mṅon.*).

འོད་སྐྱེས་མ *hod-skyes-ma* an epithet of the wife of the sun.

Syn. རྒྱལ་མོ *rgyal-mo*; ལེགས་འདོད་མ *legs-hdod-ma*; སྐྲག་བྱེད་མ *skrag-byed-ma* (*Mṅon.*).

འོད་བརྒྱའི་འབྱུང་གནས *hod-brgyahi hbyuṅ-gnas* as met. = ཟླ་བ *sla-wa* the moon (*Yig. k. 19*).

འོད་ལྔ་པ *hod-lṅa-pa* that with five colours, the rainbow. འོད་ལྔས་ཡོངས་སུ་བསྐོར་བ *hod-lṅas yoṅs-su bskor-wa* = ཉི་མའི་གུར་ཁང *ñi-mahi gur-khaṅ* the tent-like mansion of the sun (*Mṅon.*).

Syn. འཛའ *hzah* or འཛའ་མཚོན *hzah-mtshon* (*Mṅon.*).

འོད་ཅན *hod-can* 1. n. of one of the heavens occupied by the *Asuras* (*Bon. ch. 5*). 2. symbol for 12 (*Ya-sel. 5*).

འོད་བདུན་པ *hod-bdun-pa* an epithet of the god of fire (མེ་ལྷ), who is described as possessed of seven fiery tongues or attributes:—(1) ནག་པོ *nag-po*; (2) འཇིགས་པར་བྱེད་པ *hjigs-par byed-pa*; (3) ཡིད་མགྱོགས *yid-mgyogs*; (4) ལེགས་ཕན *legs-phan*; (5) དུ་བའི་མདོག་བཟང *du-wahi mdog-bzaṅ*; (6) མེ་སྟག་ཅན *me-stag-can*; (7) སྣ་ཚོགས་འོད *sna-tshogs hod*.

འོད་ལྡན *hod-ldan* 1. भास्वान्, द्युमान्, अंशुमान् the sun (*Mṅon.*). 2. n. of the chief city of the *Asura* the city of Rāhu (*Sorig. 30*). 3. कामुक, कामुक a passionate person, one very lustful.

འོད་ལྡན་འཁྲི་ཤིང *hod-ldan hkhri-çiṅ* ज्योतिष्मती, पित्ता n. of an officinal plant [*Cardiospermum halcacabum*]*S.*

Syn. ཨ་རུ་ཎ *a-ru-ṇa*, པི་ཉྱ *pi-ṇya*, གྲི་ཥྞ *gri-ṣṇa* (*Mṅon.*).

འོད་སྣང་བ *hod-snaṅ-wa* = ཉི་མ met. the sun (*Mṅon.*).

འོད་དཔག་མེད་ཀྱི་ཞིང་གི་བཀོད་པའི་མདོ the Sūtra on the plan of the mansion of Amitābha (*K. ko.* ཀ, *334*).

འོད་དཔག་མེད *Hod-dpag-med* अमिताभ immeasurable light, the *Nirmāṇa-kāya* (སྤྲུལ་པའི་སྐུ) manifestation of the 4th Dhyāni Buddha. This is his form, also, in the heaven of Dewachan.

འོད་ཕུང་པོ *hod-phuṅ-po* = the heap or accumulation of light or lustre; the sun (*Mṅon.*).

འོད་གཙང *hod-gtsaṅ* as met. the sun (*Mṅon.*).

འོད་མཛེས *hod-mdses* 1. रोचन n. of one of the kings descended from Mahāsammata the first monarch of this world. 2. रुचक n. of a number (*Yig. 13*).

Digitized by Google

འོད་ཤུགས་ *hod-shugs*=རབ [the sun]*S.*

འོད་ཟེར་ *hod-zer* किरण, रश्मि, गोः, मिष, भानु:, मरीचि ray of light (*A. K. 1-10*). འོད་ཟེར་གྱི་ཕྲེང་བ་ *hod-zer gyi phreṅ-wa* n. of a submarine volcano situated in the eastern ocean (*K. d.* ར, *270*) འོད་ཟེར་དགུ་པ་ *hod-zer dgu-pa* नवार्चिस् an epithet of ལྷག་མིག་དམར་གྱུར་ or the planet Mars. འོད་ཟེར་ཅན་མ་ *hod-zer can-ma* मरीचि, n. of a goddess. འོད་ཟེར་ཅན་མའི་གཟུངས་ *hod-zer can-mahi gzuṅs* a *dhāraṇī* the recitation of which saves one from the dangers of snake-bite, wild beasts, etc. (*K. gu.* ཕ, *144*). འོད་ཟེར་བདུན་པ་ *hod-zer bdun-pa* सप्तार्चिस्, सप्ताश्विस् an epithet of the planet Saturn (*Mṅon.*); འོད་ཟེར་ལྡན་ *hod-zer ldan*=ཉི་མ the sun (*Mṅon.*). འོད་ཟེར་བསྒྲུབ་པ་ *hod-zer-bsgrub-pa* or འོད་ཟེར་རྣམ་པར་ངེས་པའི་མདོ་ n. of a *Sūtra* containing, besides other matters, a description of the different rays which issue forth from the person of a Buddha (*K. ko.* ཁ, *304*). འོད་ཟེར་གཟུགས་ *hod-zer gzugs* an epithet of the sun (*Mṅon.*).

འོད་ཡངས་ཚ་བོ་ *Hod-yaṅs tsha-bo* a n. of Vais′ravaṇa (*Mṅon.*)

འོད་སྲུང་ *Hod-sruṅ* སངས་རྒྱས་འོད་སྲུང་ *saṅs-rgyas hod-sruṅ* Kās′yapa Buddha, he who immediately preceded Buddha S′ākyamuni, being the temporal Buddha who presided over the preceding age or *kalpa*. He is the *Kassapa* of Pali Buddhism and the *Gashib* or *Gerel* of the Mongols.

འོད་སྲུངས་སྐྱེས་ *hod-sruṅs skyes* काश्यपात्मज an epithet of Garuḍa or the khyung bird (*Mṅon.*). འོད་སྲུངས་པ་ *hod-sruṅs-pa* the charioteer of the sun (*Mṅon.*).

འོད་གསལ་ *hod-gsal* दिव्; आभास्वर 1. a celestial region, also the name of a heaven in the Bon mythology. 2. supernatural enlightening of the saints: འོད་གསལ་གྱི་ངང་ནས་གཟིགས་ཏེ་ beholding by means of prophetic light (*Jä.*). འོད་གསལ་བ་ *hod-gsal-wa* आभास्वर, प्रभास्वर lustre, brightness.

འོད་གསལ་དམུ་ལ་བཞེན་ *hod-gsal dmu-la bthen*= རླུང་ *rluṅ* the wind—acc. to Bon mythology the wind being the son of the god སངས་འོད་ལ་བཞེན་ *saṅs-hod la-bthen* (*G. Bon. 23*).

འོད་བསྲུང་བྱིན་ *hod-bsruṅ byin* as met.=काश्यपी the earth (*Mṅon.*).

འོད་མ་ *hod-ma* वेणु वंश; the bamboo, that species used for making arrows, etc.; འོད་མ་ཚལ་ *hod-ma tshal* वेणुवन bamboo grove.

འོད་མའི་དྲིས་ *hod-mahi dkris* वेल्ला [*Piper nigrum*]*S.*

འོད་མའི་མྱུ་གུ་ *hod-mahi myu-gu* करीर the young shoots of bamboo.

Syn. རྩ་ཡི་རྒྱལ་མཚན་ *rtsa-yi rgyal-mtshan*; རྩ་ཡི་ཏོག་ *rtsa-yi tog*; པགས་པའི་སྙིང་པོ་ *pags-pahi sñiṅ-po*; ཀུན་པ་མངྲེགས་ *cun-pa mgregs*; ལས་ཅིང་ *las-ciṅ*: སྨྱུག་རྒོད་ *smyug-rgod*; ནས་འབྲས་ཅན་ *nas-hbras-can* (*Mṅon.*).

འོན་ *hon* 1. a small measure. 2. =འོན་ or འོན་ཏེ. 3. n. of a place in Tibet (*S. kar. 200*); འོན་རྒྱལ་སྲས་རིན་པོ་ཆེ་ n. of a celebrated Lama of *Hon.*

འོན་ཀྱང་ *hon-kyaṅ* अपितु, अपिच, किन्तु, तथापि but, yet, notwithstanding; འོན་ཀྱང་ཁ་ཅིག་ནི་ ཁ་ཅིག་ནི་ but some; འོན་ཏང་ occasionally used for it (*Mil.*).

+ **འོན་ཅིག** *hog sig* (སྦྱིན་དང་སྐྱོང་ or བྱིན་ཤོག་ཅིག) give me or fetch me one; also=ཤོག་ཅིག.

+ **འོན་ཏང་** *hon-taṅ*=འོན་ཀྱང་ *hon-kyaṅ.*

འོན་ཏེ་ *hon-te* किन्तु, तथापि nevertheless, yet.

འོན་པ་ *hon-pa* बधिर deaf, also to be deaf; འོན་པ་, འོན་པ་བོ་, འོན་པོ་ a deaf-man; འོན་པ་མོ་, a deaf woman; འོན་ལོང་ *hon-loṅ* deaf and blind.

འོན་སངས་ *hon-saṅs*=འོན་མེད་ scout, spy: ས་མཚམས་ཀྱི་རྩིས་པ་འོན་མེད་རྒྱགས་ཤེས་པ་བྱུར་བྱུང་བ་བྱེད (*Btsii.*).

འོན་སེང་ *hon-seṅ* with བྱེད་པ་ *byed-pa* to pay attention, to watch, to spy (*Jä.*).

Digitized by Google

འོབ *hob* or ཧོབ་ परिखा 1. ditch, trench, pit *Dsl.*; མེ་འོབ་ अग्निकुण्ड fire pit; also fig. the fire pool of passion (*Jä.*). ཧོབས་ཁུང་ अग्निकोण the fire-pit quarter. 2. v. འོབས (*Jä.*). 3. n. of a hell (*B. ch. 5*).

འོབས *hobs* or ཧོབས་མོང་དཀར described as a wild animal of the bear species; it is of fire colour with a white face (*Rtsii.*).

འོམ་བུ *hom-bu* or ཧུམ་བུ *humbu* the Tibetan tamarisk found growing in most parts of Tibet abundantly, especially in the plains of Yarlung. Acc. to the general belief of the people of Yarlung the name ཧོམ་བུ་བླ་མཁར་ was given to an ancient palace of Tibet built by king Nya-thi-tsan-po on account of the abundance of *Hom-bu* trees in its neighbourhood.

འོར I: *Hor* n. of a village in the district of སྙེ་ཐང་ *Sñe-thañ* near Lhasa where Atis'a spent the last days of his life: སྙེ་ཐང་འོར་གྱི་མཆོད་རྟེན་དུ་བཞུགས he resided in the monastery of Nyethang (*A. 70*).

འོར II: 1. dropsy of the skin vesicles. 2. an eddy, whirlpool.

+ འོར་འགའ *hor-hgah* 1.= ཁ་ལ་འགའ someone. 2. adv. seldom, occasionally.

འོར་ཅིག *hor-cig*= ཞོར་ཅིག keep it, put it by; leave it.

འོར་ཆེ *hor-che*= ཐུགས་རྗེ་ཆེ in the dialect of Amdo equiv. of our: many thanks: རྟེན་འབྲེལ་འོར་ཆེ (*A. 134*); འོར་ཆེ=ཐུགས་ཆེ, or ཀ་དྲིན་ཆེ.

འོར་པ *hor-pa*=སྤོར་བ *spor-wa* to remove from one place to another, to transfer: མི་ཉིའི་སྐུ་གདུང་དགོན་པ་འོར་པར་ having transferred to the monastery of *Hor-pa* (*A. 137*).

འོལ *hol* अतसी, the flax plant; clover; lucerne.

ཧོལ་ཁ *Hol-kha* or ཧོལ་དགའ n. of a district in Lokha: ཧོལ་ཁར་དགེ་སློང་གཉིས་ལ་དབང་བསྐུར་མཛད (*A. 27*) he ordained two monks at *Holkha*. ཧོལ་ཁ་གུག་ཅིག *hol-kha gug-cig* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

ཧོལ་དགའ་སྟག་རྩེ་རྫོང་ *hol-dgah stag-rtse rdsoñ* the Jong of *Holga*, where the late Dalai Lama འཕྲིན་ལས་རྒྱ་མཚོ was born (*Loñ.* ཀ, *14*).

འོལ་མདུད *hol-mdud*= ཨོལ་མདུད *ol-mdud* the fore-part of the larynx.

འོལ་པ *hol-pa* चिल a species of kite numerous in Tibet (*Mñon.*).

འོལ་སྤྱི *hol-spyi*= རགས་ཚམ *rags-tsham* (*Yig. 71*).

ཧོལ་སྤྱོད *hol-spyod*= ཚོད་དཔྱད་པ ཐེ་ཚོམ་, ཚོད་ལྟ.

འོལ་མོ *Hol-mo* or ཧོལ་མོ་ལུང་རིང་ a place in upper Tibet where the Bon doctrine is asserted to have been first spread; n. of the paradise of the Bon.

ཧོལ་ཚོད *hol-tshod* a guess, any random estimate (*Situ. 41*).

+ **འོལ་ཡང** *hol-yañ*= དཔེ་ཡང *dpe-yañ*.

འོས་པ *hos-pa* also འོས *hos*= འཚམ་པ [1. vb. and adj. to be worthy, suitable; becoming appropriate, with termin. inf. in later times and vulg with the root: སྦྱིན་པར་འོས it is becoming, it is meet to give; མཐོང་བར་མི་འོས it is not fit to be seen; ཡིད་སྨོན་འོས to be wished, desirable; ཕྱག་བྱ་བར་འོས་པར་འགྱུར he becomes adorable; བསྟོད་འོས to be praised, laudable praiseworthy, བཀུར་འོས *bkur-hos* deserving honour *Cs.* ཐམས་ཅད་ལ་ཆད་པའི་འོས་པ the punishment condign to all; rarely with genit.: ཀུན་གྱིས་བཀུར་ཞིང་མཆོད་པའི་འོས (*Mil.*) he is deserving of universal honour and respect, རྒྱལ་པོའི་འོས་མིན he was not worthy to be a king. གཙོ་བོར་འོས་པ་ཅིག the one that is the most deserving of being

Digitized by Google

mistress, *i.e.*, she that has the gentlest appearance, that is most of a gentle woman; གྲོགས་སུ་འོས་པ he is worthy to be his colleague *ni. f.* (*Mil.*). 2. more particularly in colloquial language: right (for the རིགས་པ and མི་རིགས་པ of earlier literature); མི་འོས་པའི་སྤྱོད་པ་བྱེད་པ (*Glr.*) to entertain illicit intercourse; ཆོས་འོས་པ a lawful, མི་འོས་པ an unlawful or discreditable matter (*Schtr.*); འོས་ཅི་ཡོད what other means or way is there? འོས་སྤྱི་བ *ḥos-spyi-wa* to finish (a thing) for the most part.] taken from *Jä.*

འོས་འཚམས *ḥos-ḥtshams*, རིགས་ཙམ or དགུར་མོ་ཡོང་ཙམ tolerably fit, just fit (*Rtsii. 13*).

Digitized by Google

ཡ

ཡ *ya* is the twenty-fourth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the English *y* or Sanskrit य. It is subjoined in certain cases to other letters, its form being then changed.

ཡ *ya* I: 1. num. fig.: 24. 2. (*a*) ཡའི་མཚོན་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་བསྟན་ཕྱིར་རོ the symbol of ཡ is for the purpose of showing what the nature of all things are (*K. d.* ཅ, *321*). (*b*) ཡ་ནི་ཆགས་བྲལ་གཅེར་བའི་མཚོན། དགོས་པ་གཅེར་བ་ཐམས་ཅད་གྲོལ it is a symbol of the want of attachment liberating all that is uncovered i.e. naked (*K. g.* ཁ, *45*). 3.=ཉུང་བ་ཉིད or ཉུང་ང་ཉིད smallness, littleness (mystic) (*K. g.* ཁ, *179*).

ཡ II: an equal: དགྲ་ཡ an equal enemy; ཟུང་ཡ a pair; གཉེན་ཡ a relation, a friend. Often with གཅིག *gcig*, one of two things that belong together as forming a pair, also one of two opponents: མིག་ཡ་གཅིག་ལོང་བ blind of one eye; ལྷམ་ཡ་གཅིག one of a pair of boots, an odd boot; ལག་པ་ཡ་གཅིག་ཏུ་གསེར་ཐོགས། ལག་ཡ་གཅིག་ཏུ་བུ་མོ་ཁྲིད་དེ། in one hand holding gold, with the other leading his daughter; སྟོང་པ་དང་གསལ་བ་གཉིས་ཡ་མ་བྲལ་བར emptiness and clearness being inseparable from each other; ཁའི་ཡ v. ཁ་ཡ; ཡ་མེད་ཟླ་མེད unequalled, matchless; འགྲན་ཡ adversary, antagonist; ཡ་ཞར one-eyed.

ཡ III: is a root signifying: above, up, etc., in contradistinction to མ *ma* which=below, down. ཡ་གི *ya-gi* or ཡ་གིས=up there, yonder, as opposed to མ་གིས down there, or ཕ་གིས just there, over there; ཡ་གི་ཚུར up here: ཡ་གི་ཚུར་ཆུ་འཐུང་ཆོག་ཚང་མ་ཡོད all is drinking water up here (*Snd. Hbk. 146*). ཡ་ཁ *ya-kha*=ཡ་སོ་ཡོད་པ having the upper teeth, the upper teeth; མ་ཁ=མ་སོ་ཡོད་པ having the lower teeth. ཡ་ཁྱེར *ya-khyer*=ལྷག་མ *lhag-ma* remainder, excess; ཡ་མགལ *ya-mgal*=ཁའི་ཡ་འཆེ upper jaw; མ་མགལ=ཁའི་མ་འཆེ lower jaw (*Ṅag. 15*). ཡ་མགུ *ya-mgu* the upper cover of the vessel from which water is poured or sprinkled in making offerings of *torma* to spirits; མ་མགུ *ma-mgu* the lower part; also, of a case or box.

ཡ་ག *ya-ga* 1. col. the good one, the better one of the two. 2. bad reputation (*Cs.*).

ཡ་གངས *ya-gaṅs* a large numeral: ཁྲབ་ཕྲིབ་ཡ་གངས་མ་ཙེ་མང་། (*Ya-sel. 56*).

+ ཡ་གད *ya-gad* 1.=རྐང་རྟེགས footstool, footstep. 2.=སྐས་ཀ or སྐས་འཛེག a flight of steps (*K. du.* ཅ, *236*).

ཡ་རྒྱལ *ya-gyal* 1.=གཅིག་བུ or རྐྱང་རྐྱང alone, single, solitary (*Mṅon.*); esp. one of several: ལྷ་ཚོགས་ཀྱི་ནང་གི་གཅིག་ཡ་རྒྱལ་ཟེར one among many is called *yagyal* (*Situ. 24*); རྣམ་པ་ལྔ་ཉིད་ཡོད་པར་གསུངས་པའི་ཡ་རྒྱལ་དུ་གྱུར it happened to be one of five members described as existing (*Sorig. 3*). 2. n. of a place situated towards the north of Lhasa where there is a palace of the Dalai Lama (*J. Zaṅ.*).

ཡ་ང *ya-ṅa* or ཡ་ང་བ *ya-ṅa-wa* 1. repentence. 2. anguish, fright, shuddering, with genit. or accus. of that which is the cause of it; ཡ་ང་བའི་དམག་ཚོགས a formidable host; ཡ་ངའི་གེགས terrible danger (*Jä.*).

ཡ་འཚང་ *Ya-ḥchaṅ* n. of a place in upper Tibet (*Jig. 7*).

ཡ་སུ་ *ya-su* a kind of Chinese tea (*Rtsii.*).

ཡ་ཏ་ *ya-ta* for ཡ་བཏགས་ when the letter ཡ is subjoined to another letter.

ཡ་ཏི་ *ya-ti*:=དཀྱིལ་འཁོར་ मण्डल a mystic circle (*K. g.* ཁ, *28*): བདེར་གཤེགས་མཆོད་པའི་ཡ་ཏི་ཀ the mystic circle for worshipping Sugata (Buddha), the mystic enchanted circle by means of which Nirvāṇa is reached: ཡ་ཏི་བྱེད་པའི་ཡ་ཏི་ཀ (*D.R.*).

ཡ་ཏོག *ya-tog* अट्ट 1. a tower. 2. a market.

ཡ་གདུང་ *ya-gduṅ* वेदना mental suffering.

ཡ་ཐོད་ *ya-thod* the upper part of the forehead (*Jig. 31*).

ཡ་མཐའ *ya-mthaḥ*=ཐོག་མ *thog-ma* the beginning; the first stage: ནག་པོ་ལྡན་གྱི་གནས་ཀྱི་ཡ་མཐའ the first stage of *Bhogavati* or the region of the snakes (*Ya-sel. 39*).

ཡ་འདེགས *ya-ḥdegs*=ཡར་འདེགས (*Yig. 98*).

ཡ་པོ *ya-po* 1.=འགྲན་ཟླ a rival, an adversary (in a law suit). 2. butcher; executioner.

ཡ་པད་ *ya-pad* or སྐུ་འདྲའི་ཡས་ཀྱི་པད་མ fig. of lotus flower inscribed on the top of an image; མ་པད་ *ma-pad*=མས་ཀྱི་པད་ the lower lotus (inscribed or in relief) (*Jig. 4*).

‡ ཡ་བ་ཀྵ་ར *ya-wa kṣa-ra* saltpetre.

‡ ཡ་བ་ཏི *Ya-wa-ti* = གཤིན་རྗེའི་ཕོ་ཉ an attendant of the lord of death.

ཡ་བྲལ *ya-bral* adv. solitary, separate; not going hand to hand: ནོར་དང་ཤེས་རབ་གཉིས་མི་མཐུན་པ། resources and knowledge are separate, *i.e.*, they do not go hand in hand; ཆོས་དང་མི་ཡ་བྲལ་དུ་སྨྲས་ཟེར he said that religion goes apart from, is not a necessary and inherent virtue of, humanity (*Khrid. 15*).

ཡ་མ་བྲལ *ya-ma-bral* occurs in several combinanations as follows:—ཡ་མ་བྲལ་བ *ya-ma bral-wa*=ཁ་ཡ་མི་འབྲལ་བ opp. of to disintegrate, not to separate one from another or disunite: རང་གནས་ཡ་མ་བྲལ་བ to keep intact, the hold of one's self (*D. ṣel. 7*). ཡ་མ་བརླ *ya-ma-brla*=སྙིང་པོ་མེད་པ तुच्छ, trifling; ཡ་མ་ཡ་ཕྲ unsubstantial, hollow, worthless. ཡ་མ་ཟུང་ *yama-zuṅ* (in col. ཆ་མི་མཉམ་པ) without proportion or symmetry, incongruous, not fitting together, *e.g.*, two shoes of different pairs; also of religions, languages, customs, that have sprung from heterogeneous elements.

ཡ་མད་ *ya-mad* n. of a great number (*Ya-sel. 57*); ཤིན་ཏུ, बहु [also n. of a Rishi]*S*.

ཡ་མེད་ *ya-med* single; ཡ་མེད་འཚོང་བ *ya-med ḥtsoṅ-wa*=རོ་འཚོང་བ *ro-ḥtsoṅ-wa*.

‡ ཡ་མན་ཏ་ཀ *Ya-man ta-ka* 1. यमान्तक the transliterated Sanskrit epithet of Shinje the lord of death. 2. discrepancy in expressions or statements. 3. a term expressive of wonder in the Sikk. dialect.

ཡ་ཚད་ *ya-tshad* opp. to མ་ཚད་ *ma-tshad*: ཡ་ཚད་སྦྱར་བྱུང་མཚོན་པས (*A. 83*).

ཡ་མཚན *ya-mtshan* कौतूहल, विस्मय, कौतुक strangeness, curiosity, amazement, wonder; also, a miracle, supernatural occurrence: རྒྱལ་པོ་ཡ་མཚན་ཆེན་པོ་སྐྱེས་ཏེ the king greatly wondering; ཡ་མཚན་གྱི་གནས་སོ it is a thing to be wondered at; དེ་ཙམ་ཡ་མཚན་དུ་མེད that is not very astonishing; ཚིག་དེ་ལྟ་བུ་སྦྱར་ན་ཡ་མཚན་དུ་འདུག་ when the words are so framed, or joined it is considered as something wonderful (*K. du.* ད, *261*). ཡ་མཚན་ཅན *ya-mtshan-can* विस्मय wonderful; ཡ་མཚན་ཆེ very surprising or wonderful.

Syn. ངོ་མཚར་ཆེ *ṅo-mtshar-che*; དགེ་མཚན *dge-mtshan*; རྨད་བྱུང་ *rmad-byuṅ*; ལྟད་མོ་ཆེ *ltad-mo-che*; སྐྱོ་སངས་ཉིད *skyo-saṅs-ñid* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་ལྟ་བ पाषण्डिकदर्शन curious doctrines, also the doctrines of heretical teachers: མདོ་སྡེ་ལས་ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་ལྟ་བ་དགུ་བཅུ་རྩ་དྲུག་བ་བཤད་པ in the *Sutrān-ta* ninety six curious doctrines of philosophical sects have been mentioned (*Grub.* ག, *6*); of these thirty names are mentioned in the *Vyutpatti*:—(1) མུ་སྟེགས་བྱེད་པ तीर्थकार; (2) མུ་སྟེགས་ཅན तीर्थिक; (3) རྒྱུ་རྩལ་ཤེས་ཀྱི་བུ་རིང་དུ་འཕུར आराड कालाम; (4) རངས་བྱེད་ཀྱི་བུ་ལྷག་སྤྱོད; (5) དཔྱོད་པ་བ मीमांसक; (6) བྱེ་བྲག་པ वैशेषिक; (7) གྲངས་ཅན་པ साङ्ख्य; (8) འཇིག་རྟེན་རྒྱང་འཕེན་པ लौकायत; (9) གཟེགས་ཟན་པ काणाद; (10) ཀུན་ཏུ་རྒྱུ परिव्राजक; (11) སྨན་པ वैद्य; (12) ཡ་མཚན་ཅན पाषण्डिक; (13) ཞི་བ་པ शैव; (14) ཕྱུགས་བདག་པ पाशुपत; (15) ཐོད་པ་ཅན कापालिक; (16) གོས་མེད་པ अचेलक; (17) གཅེར་བུ་པ निर्ग्रन्थ; (18) ཚད་བྱེད་པ चरक; (19) མཆོད་སྦྱིན་པ बार्हत; (20) བརྟུལ་ཞུགས་ཆེན་པོ་པ महाव्रत; (21) རངས་བྱེད་ཀྱི་བརྟུལ་ཞུགས་པ रामव्रती; (22) ཁྱི་རུའི་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན कुक्कुरव्रती; (23) ཟ་ནས कणभुज; (24) རྨ་བྱའི་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན मयूरव्रती; (25) གྲོང་བ་དཀར་པོ पाण्डरभिक्षु; (26) དབྱུག་པ་གསུམ་པ त्रिदण्डी; (27) དབྱུག་པ་གཅིག་པ एकदण्डी; (28) དབྱུག་པ་གཉིས་པ द्विदण्डी; (29) གླང་གི་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན गोव्रती; (30) སྐྲ་འབབ་པ केशकम्बल (*M. V.*).

ཡ་བཞེར *Ya-bsher* a tribe in Tibet: དེའི་ནང་ནས་ཐུལ་བ། དེའི་ནང་ནས་ཡ་བཞེར (*A. 30*).

ཡ་ཟིགས *Ya-zigs* n. of a large village situated to the west of Kalzang zampa on the high road from Tsang to Lhasa near lake Yamdok.

ཡ་ཡུད *ya-yud* with འདེབས་པ=དབང་བསྐུར་བ to empower, to confer authority (spiritual as well as temporal): མི་ལ་ཡུད་གཅིག་དང་མ་གཏོང་ན། དཔོན་མཚོ་མ་གཅིག་དང་གཏམ་ནས་ཐུད.

ཡ་ཡོ *ya-yo* in colloq.=ཅོག་པོ or ཅོག་ཅོག crooked, awry;=ཡོན་པོ वक्र; ཡ་ཡོ་བ किंचन leaning towards. ཡ་ཡོ་མེད *ya-yo-med* without crookedness, straightforward.

ཡ་ར་ལྷབ *ya-ra-lhab* in ཡ་ར་ལྷབ་ཀྱི་ནང་དུ *ya-ra lhab-kyi naṅ-du* (*A. 127*).

ཡ་རབས *ya-rabs* respectable class of persons, high class people: ཡ་རབས་རིགས་ལས་རྒྱ་བོ་ཐོས་ལུས། རིགས་ཀྱང་བྲུབས་ཐུབ་ཀྱི་ཡ་རབས (*Yig. k. 1*).

ཡ་ལད *ya-lad* कवच, corselet and helmet, mail, armour: ཡ་ལད་བགོས *ya-lad-bgos* कवचित equipped with armour; ཡ་ལད་གྱོན put on the coat of mail!

ཡ་ཤ *ya-ça* esteem,=ཞེ་ས.

ཡ་ཤེར *ya-çer* a kind of very fine satin of variegated colours (*S. kar. 179*).

ཡག་པ *yag-pa* small mattock, hoe; ལྕགས་ཡག *cag-yag* iron hoe, ཤིང་ཡག *çiṅ-yag* wooden hoe (*Jä.*).

ཡག་པོ *yag-po* in colloq. used instead of བཟང་པོ good, right, nice: ཡག་པོ་འདུག it is good or nice: sometimes, vul. even like a vb. ཡག་གི་འདུག id.

ཡག་ཡག *yag-yag* n. of a great number: ཐག་ཡག་ཐིམ་ཐིམ་སྤྲོ་སྐྱིད་དང་། (*Ya-sel. 57*).

ཡགས *yags* present made to a bereaved person as a token of condolence: the present of condolence. མ་ཡགས་བྱ་ཉམ་པ་ལ *ma-yags bya ñam-pa la* (*A. 10*).

ཡང *yaṅ* 1. च, अपि, अपिच, पुनर्=ཕྱིན་ཆད་ཀྱི अपितु but, but yet; again, once more, and, also, further, then (occurring as first word in a sentence): ཡང་མགྲོན་པོས་ཞུས་པ། སྤྱང་བ་བ་སྣ་བ་མང་ thereupon the officer said: of quick-wittedness there are many sorts. ཡང་ཡང་ or ཡང་དང་ཡང་དུ also ཡང་ནས་ཡང་, again and again; used, also, like *aur* in Hind.: ཡང་ཆུང་ still smaller; འདི་ནི་སྔར་ལས་ཡང་དགའ་བ་ཞིག་བྱུང་ that was still more pleasing than anything before; ཡང་ཞིབ still more in detail. 2. and, also, too (not as first word in sentence, unaccented, the accent on the preceding

Digitized by Google

word); after the final letters ག ད བ or ས· ཡང་ becomes ཀྱང་, and after vowels often འང་ *ḥaṅ* : ང་ཡང་ or བདག་ཀྱང་ अहमपि I too; བུ་ཆེ་འང་ my eldest boy too; བསོད་ནམས་དང་ཡང་ལྡན་པ having merit besides; ཡང་ ..ཡང་—both—and; འདི་ཡང་དེ་ཡང་ *ḥdi-yaṅ de-yaṅ* both this and that, ཕྱི་རོལ་ཡང་ནང་ཡང་ both outside and inside; followed by a negative, neither—nor; ཡང་ singly with a negative=not even: ཀར་ཥ་པ་ཎི་གཅིག་ཀྱང་མི་སྦྱིན་ནོ I shall not even give a single cowry for it; ཡང་ *yaṅ* with a comparative (as above) still: སྔར་བས་ཀྱང་ལྷག་པར still more than formerly; ཁྱེའུ་དེ་ཡང་ཤི་འདས་སོ so then the boy died, རིང་པོར་མ་ལོན་པར་སྨྲ་ཡང་ཤེས་སོ within a short time he was also able to speak; སྔ་ཆད་ཀྱང་ even before this. 3. ཡང་ also occurs joined to a verbal root, and then=although: ཐམས་ཅད་འདུས་ཀྱང་ though all without exception be gathered; བཙལ་ཡང་མ་རྙེད although they were seeking, they did not find.

ཡང་དཀར *yaṅ-dkar* white-wash=(དཀར་རྩི་ཡང་ དཀར་གཏོང་རྒྱུའི་དཀར་རག the lime used in white-washing (*S. Kar. 180*).

ཡང་གེ *yaṅ-ge* or ཡང་གི used in colloq. for ཡང་པོ *yaṅ-po* (it is) light.

ཡང་སྒོས *yaṅ-sgos*=ཁྱད་པར་དུ especially, particularly.

ཡང་ང་དཀར་པོ *Yaṅ-ṅa dkar-po* n. of a sect of the Bon-po school.

ཡང་ཙར *yaṅ-tsar*=ཡང་ཏིག really, in fact (*Situ. 132*).

ཡང་ལྗི *yaṅ-lci* abbr. of ཡང་དང་ལྗི་བ light and heavy=subst. the weight: ཡང་ལྗི་ལྟ་བ to examine the weight.

ཡང་འཇུག *yaṅ-ḥjug* the second of two final letters, viz., ས after ག, ང· *ṅa*, བ *ba*, མ *ma* In the archaic words བསྟནད *bstand*, གྱུརད *gyurd*, སྩལད *stsald*, ད is a *yaṅ-ḥjug* but in modern literature is not used; in the words གྲངས, ཞེངས, རྫོགས the letter ས is a *yaṅ-ḥjug* and is in general use.

ཡབ་རྗེ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ *yab-rje chos-kyi rgyal-po* ས་སྐྱ་གོང་མ་ཆེན་པོ (*Yig. k. 11*) a title which one of the early Sakya-pa hierarchs had assumed.

ཡང་སྙིང་ *yaṅ-sñiṅ*=ཡང་སྙིག་སྙིང་པོ abbr.=real substance or principal object, essence. ཡང་ཏིག *yaṅ-tig*=དངོས་གནས་ངོ་བོ exact, true, real (of price, &c.) (*Rtsii.*).

ཡང་སྟེང་ *Yaṅ-steṅ* n. of a monastery—the བླ་བྲང་ཡང་སྟེང་ *Bla-braṅ Yaṅ-steṅ* situated on a rocky precipice in the neighbourhood of Phagri Jong (*Loṅ.* ², *9*).

ཡང་ཐོག *yaṅ-thog*=བསིལ་ཁང་ the highest storey of a house, also=ག་ཀོར a dome.

ཡང་དག *yaṅ-dag* or ཡང་དག་པ सम्यक् actual, real, the very; also adv. really, verily, in reality, indeed; as adv. occurs either as ཡང་དག་པར or as simply ཡང་དག. Various examples follow:—ཡང་དག་དགའ *yaṅ-dag-dgaḥ* really glad, indeed delighted (*Mṅon.*); ཡང་དག་རྒྱལ *yaṅ-dag-rgyal* lit. one who has been absolutely victorious, सम्राट emperor; ཡང་དག་རྒྱས་པ *yaṅ-ḍdag rgyas-pa* सम्भार copious, abundant, plenteous, indeed; ཡང་དག་རྒྱུག *yaṅ-dag-rgyug* समीरण that which indeed blows, the wind. ཡང་དག་འགྲུབ་པ་ཐོབ or *yaṅ-dag ḥgrub-pa-thob* समुदागम, thorough accomplishment or attainment; ཡང་དག་འགྲོ *yaṅ-dag-ḥgro* a thoroughfare, free passage in every direction. ཡང་དག་འགྲོགས *yaṅ-dag-ḥgrogs* lit. perfect company, *i.e.* sexual union. ཡང་དག་སྡོམ *yaṅ-dag-sdom*, संयति, perfect abstinence or suppression; ཡང་དག་ཆགས *yaṅ-dag-chags* संसक्त very attached, real love or affection; ཡང་དག་མཇལ *yaṅ-dag-mjal* मेल full interview; ཡང་དག་བསྙེན *yaṅ-dag-bsñen* सन्निहित, close proximity; ཡང་དག་པར་གཉེངས་བསྟོད transcendent glorification.

Digitized by Google

ཡང་དག་རྟོག *yaṅ-dag-rtog* सम्यक् कल्पना reflection, imagination; consideration, sound deliberation.

Syn. རྣམ་རྟོག *rnam-rtog*; བསམ་མནོ *bsam-mno*; མནོ་བསམ *mno-bsam* (*Mṅon.*).

ཡང་དག་རྟོགས་ *yaṅ-dag rtogs*=ཁོང་དུ་ཆུད *khoṅ-du-chud* सम्यगवबोध perfect comprehension.

ཡང་དག་ཐོས་པ *yaṅ-dag-thos-pa* परिश्रुत to be well informed, one who is well informed, who knows much, who has heard much, &c. Also=सम्यक्श्रुति promising.

ཡང་དག་གནས *yaṅ-dag-gnas* stability.

ཡང་དག་པའི་མཐའ *yaṅ-dag-paḥi mthaḥ*=ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས धर्मधातु the end of religion, the essence of virtue (*Gser-phreṅ 47*).

ཡང་དག་པའི་འབྲས་བུ *yaṅ-dag-paḥi ḥbras-bu* संफल the actual result, outcome, real fruit.

ཡང་དག་པར་སྡོམ་པ *yaṅ-dag-par sdom-pa* संवर, संवरणिय to restrain completely, effectually; ཡང་དག་པར་བསྡམས *yaṅ-dag-par bsdam* संवृत [restrained]*S*.

ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས *yaṅ-dag-par rdsogs-paḥi saṅs-rgyas* सम्यक् सम्बुद्ध the most perfect Buddha (*M. V.*).

ཡང་དག་པར་སྤོང་བ་བཞི *yaṅ-dag-par spoṅ-wa-gshi* the four acts which should be entirely abandoned:—སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་མ་སྐྱེས་པ་མི་སྐྱེད་པའི་ཕྱིར་འདུན་པ་བསྐྱེད། སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་སྐྱེས་པ་རྣམས་སྤང་བའི་ཕྱིར་འདུན་པ་བསྐྱེད་དོ། དགེ་བའི་ཆོས་མ་སྐྱེས་པ་རྣམས་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར་འདུན་པ་བསྐྱེད་དོ། དགེ་བའི་ཆོས་སྐྱེས་པ་རྣམས་གནས་པ་དང་ཕྱིར་ཉེ་བར་འབྱུང་བ་དང་ཉམས་པར་མི་འགྱུར་བ་དང་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་འདུན་པ་བསྐྱེད་དོ (*Sñiṅ-rgyan. 127*). (1) अनुत्पन्नानां पापकानां अकुशलानां धर्माणामनुत्पादाय छन्दः जनयति; (2) उत्पन्नानां पापकानामकुशलानां धर्माणां प्रहाणाय छन्दः जनयति; (3) अनुत्पन्नानां कुशलानां धर्माणामुत्पादाय छन्दं जनयति; (4) उत्पन्नानां धर्माणां स्थितये असंमोषाय भूयोभावाय परिपूरये छन्दं जनयति; (*M.V.*). [The substance of the Sanskrit expressions is as follows:—(1) exertion to retain meritorious conditions already existing; (2) exertion to produce such not yet in existence; (3) exertion to put away sinful states already existing; (4) exertion to prevent such arising.]*S*.

ཡང་ན *yaṅ-na* अथवा or, either ... or; ཡང་ན་ནི and again.

ཡང་ནས་ཡང་དུ *yaṅ-nas yaṅ-du* adv. well; again and again, continually, repeatedly: རྟེན་འབྲེལ་མཁའ་དག་པ་ཡང་ནས་ཡང་དུ་མཁྱེན། ཐེབས་ཚོགས་ག་བུར་གྱི་ངད་འཐང་ཡང་ནས་ཡང་དུ་ཡོང་བ་མཛོད as you know fully the doctrine of dependent-origination, pray let the camphor-like fragrance of your favours come here continually (*Yig. k. 36, 51*).

ཡང་སྤྲུལ་ *yaṅ-sprul*=སྤྲུལ་པའི་སྤྲུལ་པ *sprul-paḥi sprul-pa* the further embodiment of the *karma* of a lama once recognized as an incarnate being.

ཡང་པོ *yaṅ-po* also ཡང་བ *yaṅ-wa* light (*i.e.*, not heavy), lightness, also fig. འཇམ་ཞིང་ཡང་བ *ḥjam-shiṅ yaṅ-wa* what is soft and light, commodious and easy, weak (*Jä.*).

ཡང་མ *yaṅ-ma*=མའི་མ *maḥi-ma* grandmother; ཡང་མེས་པོ *yaṅ-mes-po* grandfather's father, *i.e.*, great grandfather; ཡང་མེས་མོ *yaṅ-mes-mo* great grandmother.

ཡང་རྩལ *yaṅ-rtsal* 1.=ལུས་རྩལ་ཡང་པོ *lus-rtsal yaṅ-po* light physical exercise. 2. very high skill, consummate art (*Jä.*).

ཡང་རྩེའི་ཀློང་ཆེན *yaṅ-rtseḥi kloṅ-chen*=མཁའ་འགྲོ་སྙིང་ཐིག *mkhaḥ-ḥgro sñiṅ-thig* n. of a Bon religious work (*D.R.*).

ཡང་ཚ *yaṅ-tsha* great grandson: ཙ་ཡི་ཙ=ཚ་བོ, དེའི་ཙ=ཡང་ཚ

ཡང་ཡང་འོང་བ *yaṅ-yaṅ ḥoṅ-wa* 1.=སྐོར་བ to walk round, to circumambulate (*Mṅon.*). 2. to come often.

ཡང་ར *Yaṅ-ra* 1. n. of a place in Tibet. 2.=ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སྐོར་བ religious circumambulation.

Digitized by Google

ཡང་ལེ་ཤོད་ *yaṅ-le-çod* n. of a rock-cavern where the sage Padmâkara performed meditation (*Dsam.* 7).

ཡང་སོས་ *yaṅ-sos* संजीव the first of the eight hot hells where the soul suffers continually from the torments of heat.

ཡང་སྲིད་ *yaṅ-srid* = འཁོར་བ transmigratory or recurring existence, the world (*Mṅon.*). ཡང་སྲིད་མེད་ *yaṅ-srid med* = ཐར་པ emancipation; freedom from transmigratory existence (*Mṅon.*).

ཡང་སློབ་ *yaṅ-slob* pupil's pupil.

ཡངས་པ་ *yaṅs-pa* विशाल, पृथु, आयत, विस्तार wide, broad, extensive: ཐང་ཡངས་པ a wide field or plain; ཡངས་ཤིན or ཡངས་ཤིང་རྒྱ་ཆེ་བ large and spacious; ས་ཡངས་པ wide open country, a spacious place; རིག་པ་ཡངས་པ intellectual, very intelligent; ཡངས་དོག *yaṅs-dog* breadth, area; abbr. of ཡངས་པ་དང་དོག་པ being wide and narrow (*Btsii.*).

ཡངས་པ་ཅན *Yaṅs-pa-can* वैशाली 1. n. of a city in Magadha, acc. to Csoma on the site of modern Allahabad. 2. n. of a monastery in northern Tibet called རྒྱང་ཡངས་པ་ཅན in which there is a གདུང་རྟེན་ or relic-tomb of Tsong-khapa (*Loṅ.* ར, 16).

ཡངས་པའི་གྲོང་དུ་འཇུག་པའི་མདོ *yaṅs-paḥi groṅ-du ḥjug-paḥi-mdo* n. of a *Sûtra* on going into the city of Vaisâlî (*K. d.* ཀ, 255); and if this *Sûtra* is recited at the threshold of a town or house all evil-spirits frequenting the same will depart.

ཡངས་པའི་མིག *yaṅs-paḥi-mig* विशालाक्षी 1. with large eyes, a handsome woman. 2. n. of a goddess (*K. my.* ག, 14).

ཡན *yan* what is uppermost; མན་ཡན་ *man-yan* below and above (*Cs.*); ཡན་ན *yan-na* above, in the beginning, in the first place; ཡན་ལ, ཡན་ཆད་ལ, ཡན་ཆོད or ཡན་ཆོད་ལ adv. or postp. above, in the upper-part; ལྟེ་བ་ཡན་ཆུ་ལ་འགྲེང་ standing in (the water) up to the navel; དཔྱི་ཡན་ཆད above the hips; ལོ་བརྒྱད་ཡན་ཆད above eight years' old.

ཡན་དྷ་ཅེན་ཧུང་ཞི *Yan-dha-çen-huṅ-shi* one of the early emperors of China under whose orders works on medicine were composed (*Grub.* ཆ, 8).

ཡན་པ *yan-pa* 1. = གཞན་པ *gshan-pa* the other, another: ཡན་པ་གཅིག་ང་ལ་སྣང give me another. 2. adj., free, vacant, unoccupied, ownerless, of places and things that are common property, like the air, rocks and stones etc.; ཁྱི་ཡན་པ a dog without a master, vagrant dog; ས་ཆ་ཡན་པ་ཡོད there are yet places unoccupied; of fields: untilled, fallow-ground; ཕྱི་ཡན the external world: ཕྱི་ཡན་གྱི་གཉེན་པོ a helper from the external world; སེམས་ཕྱི་ཡན་དུ་མ་སོང་བར་སྲུང take care that the mind be not distracted by outward things; ཡན་དུ་འཇུག་པ to suffer (the sheep) to wander, go ownerless.

ཡན་ལག *yan-lag* अवयव, परिकर, अङ्ग; 1. member, limb, element: ཡན་ལག་ལྔ पञ्चाङ्ग the five members: arms, legs and head; ཡན་ལག་བདུན the 7 members or elements of religious service, *i.e.*: ཕྱག་འཚལ་བ profound salutation, མཆོད་པ་འབུལ་བ offerings to a deity, worshipping, སྡིག་པ་བཤགས་པ confession of sins, དགེ་བ་ལ་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ to delight in virtue, ཆོས་འཁོར་བསྐོར་བར་བསྐུལ་བ to exert one's self to preach the *Dharma*, མྱ་ངན་ལས་མི་འདའ་བར་གསོལ་བ་འདེབས་པ to dedicate all accumulated moral merits to the attainment of Buddhahood and དགེ་བ་ཅི་བསགས་པ་ཐམས་ཅད་སངས་རྒྱས་ཐོབ་པའི་ཕྱིར་དུ་བསྔོ་བ to pray for not passing to Nirvâṇa. ཡན་ལག་བརྒྱད eight subjects treated in the medical works of Tibet are: ལུས body, བྱིས་པ boy, མོ་ནད female disease, གདོན evil spirits, མཚོན symptoms, དུག poison, རྒས old age. ང་ཙ earned desire ཡན་ལག་ཉོན་ཅན an injured or defective limb; ཡན་ལག་སྐྱེས *yan-lag-skyes* = ཕོ་མཚན *pho-mtshan* the

Digitized by Google

male organ (*Mṅon.*); ཡན་ལག་ཉམས་པ weak in the limbs, decrepit = ཞ་བ 2. appendage, contributory; fig. branch of a river, branch of a tree; also with reference to books: section, appendix, supplement (*Jä*).

ཡན་ལག་བརྒྱད་ལྡན *yan-lag brgyad-ldan* = ཆུ་བོ་གང་ག river Ganges, she that is possessed of eight attributes: བསིལ་བ coolness ཞིམ་པ sweetness, ཡང་བ lightness (digestive), འཇམ་པ softness, དྭངས་བ clearness, དྲི་མ་མེད་པ freedom from impurities, འཐུང་ན་ལྟོ་བར་འཇམ་པ on drinking soothing to the stomach, མགྲིན་པ་སང་དང་བྱེ་བར makes the throat clear and free.

ཡན་ལག་ངན *yan-lag-ṅan* a pilferer, a thief; lit. one who has a mischief-committing limb, *i.e.*, pilfering hand (*Mṅon.*).

ཡན་ལག་མཆོག *yan-lag-mchog* मस्तक as met. chief of the limbs, *i.e.*, the head (*Mṅon.*).

ཡན་ལག་མཆོག་ལྡན *yan-lag mchog-ldan* = གཟུགས་མཛེས་པ a handsome person; ཡན་ལག་མཆོག་ལྡན་མ a very handsome woman (*Mṅon.*).

ཡན་ལག་ཉམས་པ *yan-lag ñams-pa* lame, decrepit, one who is defective of limbs.

Syn. ཞ་བོ *sha-wo*; གྲུམ་པོ *grum-po*; འཕྱེ་བོ *hphye-wo*; གྱོལ་པོ *gyol-po*; ཡན་ལག་མ་ཚང་བ *yan-lag ma-tshaṅ-wa*; འཐེང་པོ *hthen-po* (*Mṅon.*).

ཡན་ལག་མེད་པ *Yan-lag med-pa* अनङ्ग an epithet of Kāmadeva.

ཡབ *yab* पितृ, पिता 1. resp. for ཕ *pha* father; *rgyal-po yab yum* denotes the king as father and mother to the country (*Glr.*); ཡབ་རྒྱལ་པོའི་ཐུགས་གསོ་བའི་ཕྱིར་དུ། for the purpose of healing the mind of his royal father (*Mgrin. 122*). ཡབ་མེས *yab-mes* paternal ancestors. 2. *yab* also specially signifies the male personage in the *yidam* groups of Tantrik Bodhisattwas each clasping his *yum* or female helper. ཡབ་སྲས *yab-sras* father and son or, in a spiritual sense, master and disciple; ཡབ་སྲས་མཇལ་བའི་མདོ། the chapter on the interview of the Buddha with his father Sudhodana (*K. ko.* ང, *80*).

ཡབ་གཞི *yab-gshi* 1. the estates granted to the parents of the Grand Lamas of Lhasa and Tashi-lhunpo (*S. kar. 181*). 2. = ཕ་གཞི resp. for heritage of landed property.

ཡབ་པ *yab-pa* or གཡབ་པ 1. to look up, to secure, keep safe: ཡབ་ཆ things kept securely, under safe keeping; ཡབ་ཡོབ་པ to hide, conceal (*Sch.*); གཡབ or ཡབས covered place, *cache*, shelter. 2. in *C.* colloq. to skim off from the surface of a fluid. 3. in *W.* to move to and fro, hither and thither, to fan, v. གཡོབ་པ (*Jä.*).

ཡབ་མོ *yab-mo* or གཡབ་མོ 1. the act of fanning, waving; also, anything waved to and fro, as a fan, punkah, or beaten as a cymbal. ཕྱམ་གྱི་ཡབ་མོ་བྱེད་པ། to beckon by waving with one's coat. 2. attracting, provoking: འཕྲུང་གཉེའི་ཡབ་མོ་བྱེད་པ to bring on a calamity.

ཡབ་རིང་པོ *yab-riṅ-po* portico, veranda, *e.g.*, of a monastery.

ཡམ་པ་ལ *Yam-pa-la* n. of a great river (*K. my.* ཀ, *68*).

ཡམ་བུ Y*am-bu* n. of the ancient capital of Nepal, the modern capital Khatmandu being also called by this name.

ཡམ་མེ་བ *yam-me-wa* = colloq. འཚམ་པོ, ཉ་ཚམ 1. moderate, middling, not severe, tolerable; བཀའ་བཅད་ཡམ་མེ་བ་རེ་མཛད་ནས passing a moderate sentence (*A. 122-123*). 2. adv. blunderingly, coarsely, roughly, rough-hewn.

ཡམ་ཡོམ *yam-yom* also ཡ་མེ་ཡོ་མེ *ya-me-yo-me* or ཡ་རེ་ཡེ་རེ doing anything uncertainly, purposelessly or nonsensically: ཁར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་དང་ཡམ་ཡོམ་རྣམས་མཛད he was moving this way and that (*A. 134*); ཡམ་ཡོམ་ལ་ཐུག་རྗེ *yam-*

yom-la lus-te falling or remaining in doubt (*A. 126*); ཡམ་ཡོམ་བྱེད་པ to totter.

ཡམས *yams* or ཡམས་ནད epidemic or infectious disease, one being called ཡམས་ནད and the other དལ་ཡམས slowly or steadily infecting disease.

ཡར *yar* akin to tr. ཡ=upwards, above higher; ཡར་ལག་གཟིགས་པ to look upwards; ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་བྱེད་པ to travel up and down; ཡར་མར་འཆག་པ resp. to walk up and down; ཡར་ལ་ཁྱེར་ཤོག *yar-la khyer-çog* bring or fetch it up! ཡར་ནས་མར་ལ from top to bottom; ཡར་འཐོན་པ to come up again, from a depth; ཡར་ལང་བ to rise, get up; ཡར་འཕེལ་བ to increase; ཡར་རྒྱུ *yar-rgyu* one rising in rank and office, &c. ཡར་རྒྱུ་དཀྱིལ་འདྲེན་མ་སྟན་གོས་འབོལ་གསུམ (*Jig. 27*) a rising middle class man should (in the order of precedence) get the silk cushions placed one above another on a rug. ཡར་ངོ *yar-ńo* the part of the month in which the phases of the moon increase: ཡར་ངོའི་ཟླ་བ་ལྟར་གོང་ནས་གོང་འཕེལ་དུ་སོང it increased (in prosperity) like the waxing moon (*Sorig. 248*). ཡར་སྣོག་མར་སྣོག *yar-snog mar-snog*=ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ moving up and down, also ཕར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ walking this way and that way: གསང་ཕུ་དང་རྭ་སྒྲེང་མར་སྣོག་བྱེད་པ་ལ་ཞོ་ཟན་འཁྱེར་མི་དགོས་པར་གདའ in journeying from *Gsań-phu* to *Rwa-sgreń* and back they did not require provision for a morning's halt (*A. 123*). ཡར་བསྟོད *yar-bstod*=གྱེན་དུ་འདེགས་པ *gyen-du hdegs-pa* (*Mńon.*) raising up extolling; ཡར་འཐུད་མར་རྩིས *yar-hthud-mar-rtis* an average account, taking the maximum and minimum figures.

ཡར་ཀླུངས *Yar-kluńs* (also written ཡར་ལུང *Yar-luń*) an extensive valley forming the principal district of the province of Lho-kha of which the chief city is Chethang (རྩེ་ཐང) on the Tsang-po; is reputed the most fertile district of Tibet and contains many monasteries and residences of some of the chiefs and nobles of Tibet. The seat of Government of the earlier kings of Tibet was in the valley of Yarlung: ཡར་ཀླུངས་ཕྱུལ་བཟང་ཉིད the province of Yarlung being fine (in climate and produce) (*A. 93*).

ཡར་ཀླུངས་གནས་གསུམ་རྟེན་གསུམ *Yar-kluńs gnas-gsum rten-gsum* the three holy receptacles and three sanctuaries of Yarlung (*i.e.*, six) viz.: (1) ཤེལ་བྲག *Çel-brag* a monastery of the *Rñiń-ma* sect situated on the top of a high hill over-hanging the Tsang-po; (2) *Tanduk-Dolmai lha-khań* an ancient monastery containing a sacred image of the goddess Dolma founded by king *Sroń-btsan sgam-po*; (3) *Tag-chen bum-pa* a small monastery in the neighbourhood of which are one hundred and eight tombs of former kings and queens, testifying to the existence of the custom of burial of the dead before the introduction of Buddhism into Tibet; (4) རས་ཆུང་ཕུག *Ras-chuń-phug* a small monastery on the site of the cavern where Lama *Ras-chuń-pa* was wont to perform ascetical meditations; (5) ཟངས་རི་ཁ་དམར *Zańs-ri kha-dmar* a monastery on the bank of the Tsang-po founded by the celebrated Ma-chig Lab-kyi Donma; (6) ཙན་དན་གཡུའི་ལྷ་ཁང *Tsan-dan yui lha khań* monastery situated in a grove of firs and containing a sandal-wood image of Buddha and a turquoise image of the goddess Dolma; the roof of the temple being painted green. All these places were visited by the author of this Dictionary in 1882.

ཡར་བ *yar-wa*=འཐོར་བ *hthor-wa*, in colloq. to disperse, scatter, send adrift; also, to ramble, to be scattered (*Sch.*).

ཡར་འབྲོག *Yar-hbrog* Yamdok pastures, country of ཡར་འབྲོག་ཁྲི་སྐོར་ཁྲུད་ཚོམས (*Loń.* ༢, 5)

Digitized by Google

Yar-ḅbrog which was included in the *Thikor* noted for religiousness of its denizens.

ཡར་མ *yar-ma* (འབྲི་དང་མཛོ་མོ *ḥbri-dañ mdso-mo*) a barren yak-cow; also a cross-breed cow (*Rtsii.*).

ཡར་མོ་ཐང་ *Yar-mo thañ* or གཡར་མོ་ཐང་ *Gyar-mo thañ* n. of a district in the province of lower Amdo and Khams (*Loñ.* ཀ, *5*).

ཡར་མོ་སྣ་བཞི *Yar-mo sna-bshi* n. of a district in Lhokha (*Yig. 62*). ཡར་ལུང་ *Yar-luñ*= ཡར་ཀླུངས *Yar-kluñs*. ཡར་ལུང་དར་རྒྱས་དགོན *Yar-luñ Dar-rgyas-dgon* n. of a monastery in Yar-lung (*Loñ.* ཞ, *19*). ཡར་ལུང་སོག་ཁ *Yar-luñ Sog-kha* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon. 28*). ཡར་ལོག *yar-log* a layman when he enters the order of monks late in life, opp. to མར་ལོག *mar-log* when a monk reverts to the life of a householder (*Sorig. 270*).

ཡལ་ག *yal-ga* C. colloq. "*ye-ka*" शाखा a branch, bough, twigs. ཡལ་ག་སྐྱུར *yal-ga skyur*= སྟར་བུའི་ཤིང་ *star-buḥi çiñ* (*Mñon.*) walnut tree. ཡལ་ག་ལྔ *yal-ga lña* पञ्चशाखा the five branches, *i.e.*, the five branches of the tree of the Mahâyâna doctrine:—(1) སྦྱིན་པ *spyin-pa* दान charity. *i.e.*, giving alms, help and protection; (2) ཚུལ་ཁྲིམས शील moral discipline, purity of morals; (3) བཟོད་པ क्षान्ति tolerance and forgiveness; (4) བརྩོན་འགྲུས वीर्य assiduity and industry; (5) བསམ་གཏན ध्यान contemplation (*K. d.* ཀ, *327*).

Syn. མགོ་ལིང་ *mgo-liñ*; ཤིང་གི་བརྟུལ་ཞུགས *çiñ-gi brtul shugs*; སྡོང་པོའི་སོར་མོ *sdoñ-poḥi sor-mo* *Mñon.*

ཡལ་ག་ཅན *yal-ga-can* शाखिन् a notable tree.

Syn. ལྗོན་ཤིང་ *ljon-çiñ*; འདབ་ལྡན *ḥdab-ldan*; འདབ་མ་ཅན *ḥdam-ma can*; མགོ་ལྡིང་ཅན *mgo-ldiñ-can*; རྩེ་མོ་ཅན *rtso-mo-can* (*Mñon.*).

ཡལ་ག་འབྲེལ *yal-ga ḥbrel* v. ལྗོན་ཤིང་ *ljon-çiñ* tree (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འཛིན *yal-ga-ḥdsin* v. ལྗོན་ཤིང་ *ljon-çiñ* tree (*Mñon.*)

ཡལ་གའི་རལ་པ *yal-gaḥi ral-pa*= འཁྲི་ཤིང་ *ḥkhri-çiñ* a creeping plant (*Mñon.*)

ཡལ་གའི་རི་དྭགས *yal-gaḥi ri-dwags*= as met. monkey (*Mñon.*)

ཡལ་གས་ལྷག *yal-gas lhag* विशाखा.

ཡལ་འཕྱོང་ *yal-ḥphyoñ* large numeral.

ཡལ་བ *yal-wa* 1. diminution, decrease, lowering; disappearance, suppression. 2. to shrink, subside, cause diminution; to be displaced.

ཡལ་མ་ཡོལ *yal ma-yol* repentance, regret, and wonder that advantage was not taken of a certain opportunity: ཀུན་ཀྱང་ཡུགས་རྟེན་མ་བཟོད་ཡལ་མ་ཡོལ even all not appreciating, there was much regret (*A. 157*).

ཡལ་ཡལ *yal-yal* [*Cs.* 100,000 octillions] the 47th number enumerated in the ཕལ་ཆེན *phal-chen*: ཞབ་རེབ་ཁྲིག་ཐམ་ཡལ་ཡལ་དང་ (*Ya-sel. 57*). ཡལ་ཡལ་ཆེན་པ *yal-yal chen-pa* a million (*Jä.*).

ཡལ་ཡོལ *yal-yol* 1.= ཡལ་ལེ་ཡོལ་ལེ relaxation in attention, carelessness. 2. n. of a number: ཡལ་ཡོལ་ཁྲལ་ཁྲུག་ཐུད་ཐུད་དང་། (*Ya-sel. 56*).

ཡས *yas* 1.= བྲལ or མེད devoid of, less than; without: མཐའ་ཡས without end, endless; གྲངས་ཡས numberless; དཔག་ཡས measureless, unfathomable, གཞལ་ཡས immeasurable, incomparable. 2. from off, from above: ཡས་འབབ་པ to come down from above; ཡས་ཀྱི the one above, the upper one; ཡས་ནས from above *C.* 3. in Budh. ཡས་ཞེས་པ་ནི་མི་བདེ་བ་མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཚིག་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མིང་ the word *yas* signifies the state in which there is no unhappiness (*Ḥbum.* ཁ, *283*).

Digitized by Google

ཡས་འཇབ *yas-ḥjab* the kind of red or brown coloured leather with which wooden boxes or trunks are lined in Tibet (*Rtsii.*).

ཡས་ཕྱིན *yas-phyin* or ཡས་ཕྱིན་པ n. of a certain large estate in Tibet: གཞིས་ཀ་ཡས་ཕྱིན་གྱི་ཁང་ཆེན་ (*Rtsii.*).

ཡས་འཐུ་མས་སྐྱེལ *yas-ḥsu mas-skyel* or ས་བོན་ཡས་འཐུ་དང་རྗེས་སུ་འདེབས་པ་ལ་མས་སྐྱེལ early sowing and late sowing of grain (*Rtsii.*).

ཡི *yi* 1. num. fig.: 54. 2. in some combinations inst. of ཡིད.

ཡི་ག *yi-ga*=ངང་ཀ appetite, taste: ཡི་ག་འཆུས the appetite is lost; ཡི་ག་འདང་ངོ it is grateful to the taste; ཡི་ག་འཆུས་པ *yi-ga ḥchus-pa* repulsion felt in swallowing food: ཟས་སྐྱོད་གདོན་གྱིས་བདུ་བ་འདྲུགས་ནས་སྐྱུ་དང་སྙིང་ལ་ཞེན་པས་ཡིག་འཆུས་པར་འགྱུར (*Mñg., ch. 45.*)

ཡི་གེ *yi-ge* लिपि, अक्षर, वर्ण, हुकार, मुद्रा 1. any letter of the alphabet; explained as མིང་ཚིག་གཉིས་ཀྱི་རྩ་མ་གཞིར་གྱུར་པའི་ཡི་གེས་དོན་མི་སྟོན། སྐད་ཀྱི་གདངས། the representation of sound forming the basis of the composition of both names and words; but such letters do not indicate the meaning of words, མིང་གི་ངོ་བོ་ཙམ་སྟོན་པའོ and generally show merely their nature (*Loñ.* ༣, *17*). Acc. to *Tshad-ma Rnam-Ḥgrel* we have another definition: ཡི་གེ་ཞེས་པའི་ངོ་བོ་ནི་སྐད་གདངས་ཁ་ན་ཡིན་པ། ཡི་གེ་རྣམ་པའི་སྐད་འཇུག་པའི་དོན་ལ་བཤད་པ་ཡོད། and, again we read: ཡོན་ཏན་ཀུན་གྱི་གཞི་ནི་ཡི་གེ་ཡིན། letters are the basis of all acquirements. ཡི་གེ་དབུ་ཅན the Tibetan printed letters, དབུ་མེད the headless current hand-writing, of which there are again different kinds:—དཔེ་ཡིག the very carefully-formed character used in copying books, འཁྱུག་ཡིག *ḥkhyug-yig* the running hand and often rather illegible writing, and འབམ་ཡིག a formal large hand. ཡི་གེ་སློག་པའི་གྲྭ་ཁང་ *yi-ge klog-paḥi bran-khan* लिपिशाला; ཡི་གེ་འགོད་པ *yi-ge ḥgod-pa* लिखन, लिपि, लिपिन्यास the arrangement of letters in a book or letter. ཡི་གེ་དྲུག་པ *yi-gi drug-pa* षडक्षरी विद्या the six-syllable (prayer), the *Om-ma-ni-pad-me-hum*; ཡི་གེ་བསླབ་པ to learn one's letters; ཡིག་རྩིས writing and cyphering. 2. written letter or note, any written document; དགེ་སྡིག་གི་ཡི་གེ register of virtues and iniquities; ཡི་གེའི་ལན a written answer (*Glr.*); ཡི་གེའི་ཤུབས (in recent years)=an envelope; ཡི་གེ་འབྲི་བ to write a letter, ཡི་གེ་སྐྱུར་བ to send off a letter, ཡི་གེ་ཐོབ་པ लेखगा one who has obtained a written order or document, to receive a letter; ཡི་གེ་སླེབ *yi-ge sleb* a letter arrives; ཡི་གེར་འབྲི་བ to put into writing; ཡི་གེར་བྲིས་འཇོག་པ to dictate; ཡི་གེ་པ *yi-ge-pa*=དྲུང་ཡིག लेखक, लिपिकार a writer, a copyist; ཡི་གེ་ཤིང་ *yi-ge çiñ* लिपिफलक a writing board; ཡི་གེའི་གཞི *yi-geḥi-gshi* the substance on which a letter is written.

ཡི་ཆད *yi-chad*=ཡང་ཆད or སེམས་སྐྱོ་བ.

ཡི་དྭགས *yi-dwags* (acc. to Bon=ཟས་ཡིད་ལ་བཏགས་པ or ཡི་བཏགས those that always think of food) प्रेत, a class of spiritual beings of the Buddhist *Bhavachakra* or cycle of existence, condemned to suffer torments of hunger and thirst in the ghost-world, a grade of punishment little less severe than the full torments of hell. They are usually represented as giants with huge bellies and very narrow throats hardly fitted to swallow the tiniest particles. The different kinds of Yi-dag or *Preta* are: (1) གུལ་བུམ *gul-bum* कबन्ध: (2) ཤ་ཟ *ça-za* पिशाच; (3) འབྱུང་པོ *ḥbyuñ-po* भूत; (4) སྲུལ་པོ *srul-po* पूतना; (5) ལུས་སྲུལ་པོ *lus-srul-po* कटपूतना; (6) སྨྱོ་བྱེད *smyo-byed* उन्माद; (7) སྐྱེམ་བྱེད *skyem-byed* स्कन्द; (8) བརྗེད་བྱེད *brjed byed* अपस्मार; (9) གྲིབ་གནོན *grib-gnon* छाया; (10) སྲིན་པོ *srin-po* राक्षस; (11) རྣམ་གྲུའི་གདོན *rnam-gruḥi*

Digitized by Google

gdon रेवतीग्रह; (12) བྱའི་གདོན *byaḥi-gdon* शकुनिग्रह. [(1) headless demon; (2) *ignis-fatuus*; (3) ghost; (4) a female demon causing disease in children; (5) a goblin; (6) insane devil; (7) a leaping demon; (8) a demon causing forgetfulness; (9) the shadow; (10) a malignant spirit; (11) the star Revatī; (12) causer of destruction to birds]*S.* Again, these *Preta* are divided into four classes according to the nature of the torments they are destined to undergo for the expiation of their sins :—(1) ཕྱི་སྒྲིབ་པ་ཅན་གྱི་སྒྲིབ་པ་ཡོད་པ those that are outwardly obstructed from the use of food and drink. When these wretched beings go to springs, lakes, or tanks to drink water they are chased by hosts of demons armed with javelins and spears; and the water appears to them as repulsive and foul as pus. (2) ནང་སྒྲིབ་པ་ཅན་ནང་སྒྲིབ་ཡོད་པ those that are inwardly obstructed from eating and drinking; although great is their appetite and hunger when they get food and drink they cannot enjoy them on account of their gullet becoming exceedingly contracted. (3) མེ་ལྕེ་ཕྲེང་བ་ཅན་ཞེས་བྱ་བ those that are called fire-flame wreathed *Preta* who, as soon as they take food or drink, become changed into flames of fire. (4) ལྗན་ལྗིན་ཟ་བ *ljan-ljin za-wa* those that subsist upon mucous, ordure and urine, etc.; some of them eating their own flesh and blood when they fail to satisfy their hunger by eating filth. Acc. to *Mdsod-hgrel,* the *Pretas* have an abode in the interior of this earth five hundred *yojana* below Rājgriha in Magadha. In reference to giving water to the *Preta,* Atis'a remarked: ཡི་དྭགས་ནང་ཟུང་སེམས་ཅན་མེད་པ་ཐུ་ཞིག་པ་གཅིག་པ་ལྟར་ཆུ་ཐིགས་མི་ཐོབ those called Preta devoid of the power of digestion cannot obtain other than a drop of water.

ཡི་དྭགས་ཀྱི་ཡུལ *yi-dwags kyi-yul* प्रेतविषय, प्रेतभूमि the subject of the *Preta,* the land of *Preta.* ཡི་དྭགས་ཁ་འཐོར་བའི་གནས *yi-dwags-kha-hthor-wahi-gnas* the places where *Pretas* live in a scattered manner such as the neighbourhood of human habitation, table-lands, &c. (*B. ch. 5*).

ཡི་དྭགས་བདག་པོ *yi-dwags bdag-po* प्रेताधिप the lord of the *Preta.*

ཡི་དམ *yi-dam* 1. or ཡིད་དམ་ལྷ इष्ट, इष्ट-देवता tutelary deity, a deity whom a person chooses to be his guide and protector. Of these there are a large number, of varying form, being frequently Tantrik phases or aspects of such well-known gods as Tamdin, Dzambhala, Mi-gyowa, and the goddess Panden Lhamo; also there are *yi-dam* forms of the Bodhisattwas Jampal and Chenraisi, with or without their female or ཡུམ་ companions. Acc. to *Jä.* a man chooses a tutelary deity either for his whole life or only for some particular undertaking, and with such he enters into an intimate union by meditation. 2.=དམ་བཅའ समादान resp. ཞལ་དམ oath, vow, asseveration, promise: ཡིད་དམ་ལ་བརྟན་པ दृढसमादान firm adherence to one's word; ཡི་དམ་བཅའ་བ to lodge a vow.

ཡི་ཕྱ་དུང་ངེ *yi-phya duṅ-ṅe* for ཡིད་ཕྱ་དུང་ངེ་= སེམས་སྐྱོ་བ *sems-skyo-wa* to repent, to regret. འགྲོང་བའི་ཕྱག་བརྒྱབ་ནས་དུས་རྟག་ཏུ་ཡི་ཕྱ་དུང་ངེ་ (*Khrid.* 89).

ཡི་མུག་པ *yi-mug-pa* for ཡིད་མུག་པ=སེམས་རྨོངས་པ *sems-rmoṅs-pa* to be unhappy, displeased; sorry, sad, dejected: འདི་འདྲ་ཡི་མུག་པ་ལས་མི་འདུག is not a deed so unfortunate as this (*Rdsa.* 22); མནའ་མ་ལ་ཡི་མུག་པར་གྱུར་ཏེ having become displeased with the daughter-in-law (*A. 77*).

ཡི་རངས་པ *yi-raṅs-pa* (for ཡིད་རངས་པ)=དགའ་བ *dgaḥ-wa* (*Mṅon.*) त्रिगोपाल (*A. K.*) joy,

Digitized by Google

cheerfulness; to be delighted, pleased: འཁོར་རྣམས་ཡི་རངས་ནས the attendants being joyful (*Pag. 297*).

ཡིག *yig* in compounds for ཡི་གེ *yi-ge*; སྤྱི་ཡིག letter, circular epistle; ཆད་ཡིག contract, ཁ་ཡིག address (of a letter); bargain; འཆམས་ཡིག dancing-book, rules for religious dances; ལམ་ཡིག passport, permit to travel; ཡིག་ཚ records, notes; ཡིག་ཕྲེང་ a line of a book or Ms.; དྲུང་ཡིག clerk, copyist; ཡིག་ཕྲན *yig-phran*=ཡིག་ཆུང་ (*Ya-sel. 11*) a note, a small letter. ཡིག་ཚང་འཕྲུལ་པ་དཀར་རྒྱུད་ཅེད་མོ n. of the keeper of the official records of the Government of Lhasa; also name of a book which contains the abstracts or register of official records (*Yig. 3*); ཡིག་འཛིན *yig-ḥdsin* a receipt in writing; written contract; ཡིག་འཛིན་བཞག་པ to enter into an agreement. ཡིག་ལྷད *yig-lhad* interpolation in writing; also mistakes in facts, grammar, &c.: ཉེས་མཆན་དག་མེད་དེ་ཡིག་ལྷད་མ་ཞུགས་པ entirely free from defects without any foreign matter inserted in it (*Ya-sel. 34*).

ཡིག་བསྐུར *yig-bskur* correspondence, epistolary guide containing the different addresses and customary phrases used in writing letters; ཡིག་བསྐུར་རྣམ་བཞག *yig-bskur rnam-bshag* a popular work on correspondence, complete letter-writer. ཡིག་བསྐུར་བ *yig-bskur-wa* to correspond.

ཡིག་མཁན *yig-mkhan* one who is versed in the art of reading and writing.

Syn. ཡི་གེ་པ *yi-ge-pa*; བྲིས་པ་མཁན *bris-pa mkhan*; ཡི་གེའི་མཁན་པོ *yi-gehi mkhan-po*; སྨྱུ་གུ་ཅན *smyu-gu-can* (*Mṅon.*).

ཡིག་དྲུག *yig-drug* or ཡི་གེ་དྲུག་མ *yi-ge drug-ma* the six letters—Om, ma, ni, pad, me, hūm (*Rtsii.*).

ཡིད I: *yid* resp. ཐུགས *thugs* मनस् the intellect, the mind, esp. the powers of perception and imagination, said to be distinguishable from བློ *blo* which indicates rather the heart, mind, will, disposition, than the mental talents; but the two words are often confused and used interchangeably. Thus ཡིད *yid* in ཡིད་དུ་འོང་བ *yid-du-ḥoṅ-wa* agreeable, clearly signifies a sentiment or disposition. ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ *yid-bshin-gyi nor-bu* चिन्तामणि a jewel or talisman that grants every wish; ཡིད་ཀྱི *yid-kyi* agreeable, to one's mind: ཡིད་ཀྱི་མཚོ *yid-kyi mtsho* a pretty lake; ངའི་ཡིད་ལ་མི་འབབ *ṅahi yid-la mi-ḥbab* it does not please me, I do not like it; ཡིད་ལ་ཤར་ཡང་རོ་མི་མྱོང though you may fancy it in your mind, yet you do not perceive the taste; ཡིད་ལ་བྱེད་པ *yid-la byed-pa*, འཛིན་པ *ḥdsin-pa* to comprehend, perceive, remember, mind, take to heart; ཡིད་ཀྱིས་བྱེད་པ *yid-kyi byed-pa* to do a thing accordant with one's mind or fancy; ཡིད་ཀྱི་ཟེའུ་འབྲུ *yid-kyi zehu ḥbru* anther of the heart, beloved, dearest (*Yig. k. 1*); ཡིད་ཀྱི་ཟླ་བ་གསར་པོ *yid-kyi zla-wa gsar-po*=སྙིང་གྲོགས་པོ friend, beloved friend—lit. the newly risen moon of one's heart སྙིང་གྲོགས་པོ་ཡིད་ཀྱི་ཟླ་བ་གསར་པ་ཤར་དེའི་དྲུང་དུ to him who is my dearest friend (*Yig. k. 51*). ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ *yid-kyi phyag-rgya* मनोमुद्रा chief meditation, *i.e.*, the concentration of the mind on the attributes of deity (*Mṅon.*). ཡིད་ཀྱི་ལས *yid-kyi-las*=ཤར་རྟོག or མཚམས་མཐོང་བ imagination, thought, operation of the mind (*Mṅon.*); ཡིད་ཀྱི་ཤིང་རྟ *yid-kyi çiṅ-rta* मनोरथ desire, wish, expectation.

ཡིད་ཀར་འོང་ *yid-kar ḥoṅ* or ཡིད་ཁར་འོང་ 1. ཤིན་ཏུ་མཛེས་པ very handsome. 2. without impurity, pellucid; pure water.

Syn. རྙོག་མེད *rñog-med*; གསལ་ལ་དྭངས་པ *gsal-la dwaṅs* (*Mṅon.*).

ཡིད་སྐྱོ *yid-skyo* repentance, heart-trouble.

Digitized by Google

Syn. སེམས་སྐྱོ་བ *sems-skyo-wa*; ཡིད་འབྱུང་ *yid-hbyuṅ*; སྐྱོ་ཤས *skyo-ças* (*Mṅon.*).

ཡིད་འཁྲུལ་བ *yid-hkhrul-wa* acc. to *Sch.* 'mental suffering'; acc. to *Jä.* to be uneasy, troubled, harrassed; ཡིད་འཁྲུལ་བ *yid-hkhrul-wa* to be mistaker.

ཡིད་འགྱུར་གྱི་མྱོང་བ *yid-gyur-gyi myoṅ-wa* = བསྒོམ་པའི་ཉམས་སྐྱེས་པ *bsgom-paḥi ñams skyes-pa*.

ཡིད་ཅན *yid-can* = སེམས་ཅན or ཡིད་ལྡན living beings (*Yig.*).

ཡིད་ཆད་པ *yid-chad-pa* = ཡི་ཆད་པ or ངལ་བ in སེམས་ལང་སྐྱོ་ཞིང་ཡིད་ཆད་པ་ཞིག་བྱུང་ (*Rdsa. 21*).

ཡིད་ཆེས་པ *yid-ches-pa* to believe, to rely, to depend upon; belief, confidence, faith, trust. ཁྱོད་ལ་ཅུང་ཞིག་ཡིད་མ་ཆེས་པས having become a little distrustful towards you (*Mil.*); ཡིད་ཆེས་པར་བྱ་ཕྱིར प्रत्ययार्थं for inducing belief.

Syn. of sbst. གཏན་ལ་ཕེབས *gtan-la-phebs*; གདོན་མི་ཟ *gdon-mi-za*; ངེས་པ *ṅes-pa*; དོགས་མེད *dogs-med* (*Mṅon.*).

ཡིད་ཉེ *yid-ñe* = སེམས་ཉེ *sems-ñe*, མཛའ་བོ *mdsa-bo* friend, intimate (*Mṅon.*).

ཡིད་གཉིས *yid-gñis* = ཐེ་ཚོམ विचिकित्सा doubt, hesitation.

Syn. ཐེ་ཚོམ་ཟ་བ *the-tshom za-wa*; མ་ངེས *ma-ṅes*; སོམ་ཉི *som-ñi* (*Mṅon.*).

ཡིད་བཅུགས *yid-bcugs* or ཡིད་གཅུགས *yid-gcugs* चाप्ति = མཛའ་བ friendly, affectionate towards friends or relatives (*Ñag.*).

ཡིད་གདུངས *yid-gduṅs* misery, suffering.

Syn. སྡུག་བསྔལ *sdug-sṅal*; ཡིད་ནང་ཆུད *yid-naṅ-chud*; ཡིད་མི་བདེ *yid-mi-bde* (*Mṅon.*).

ཡིད་བཏགས *yid-btags* for ཡི་དྭགས *yi-dwags*.

ཡིད་བརྟན confidence, reliance; ཡིད་བརྟན་དཀའ་བ *yid-brtan dkaḥ-wa* not to be depended upon, hardly to be believed; ཡིད་བརྟན་པ विश्वास trust, faith; ཡིད་བརྟན་ཅན confident, confidence; ཡིད་བརྟན་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ *yid-brtan-par bya-wa ma-yin-pa* objects on which no reliance can be reposed and not to be considered as safe. མི་ཚེ་རྒྱལ་པོའི་ཆུ་དང་རྡ་དང་ནི། སྦྲང་བ་མེ་དང་སྦྲུ་དང་སྤྲེལ་ནགས་དང་། རྒྱ་འཁྱེར་བ་དང་གདོང་གཉེར་ཤར་བ་དང་། ཁ་རྒྱ་ཅང་ལ་ཡིད་ནི་བརྟན་མི་བྱ། (*K. du.* ད, *203*).

ཡིད་མཐུན་པ *yid-mthun-pa*, v. གཉེན་སྒྲོགས.

ཡིད་དང་འཐད་པ *yid-daṅ hthad-pa* मानार्हे, अनुकूल favourable: རྒྱལ་ཆེན་ཡིད་དང་འཐད་པ་ཡིན the great king is well-disposed (*K. du.* ད, *202*).

ཡིད་དུ་འཐད *yid-du-hthad* well-favoured, = ལུས་ལེགས་པ handsome body (*Mṅon.*).

ཡིད་དོགས་ཤར་བ *yid-dogs-çar-wa* = ཐེ་ཚོམ་སྐྱེད་པ *the-tshom skyed-pa* to doubt (*Ya-sel. 31*).

ཡིད་ལྡན *yid-ldan* humanity, = ཡིད་ཅན; ཡིད་ལྡན་མ *yid-ldan-ma* (གནོད་སྦྱིན་མིའི་གཙོ་མོ) n. of a *Yakṣinī* princess (*Mṅon.*).

ཡིད་དཔྱོད *yid-dpyod* मनःपरीक्षा examination of the mind, investigation into the mental faculties. There are three distinctions in it:—(1) རྒྱ་མཚན་མེད་པའི་ཡིད་དཔྱོད; (2) རྒྱ་མཚན་མ་ངེས་པའི་ཡིད་དཔྱོད; (3) རྒྱ་མཚན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པ་བརྟེན་པའི་ཡིད་དཔྱོད (*Loṅ.* ལ, *15*).

ཡིད་འཕམ་པ *yid-hpham-pa* to be cast down, dejected, depressed.

ཡིད་འཕྱོ *yid-hphyo* (གྲངས) n. of a great number: མང་ཐལ་ཉིད་ལྷག་ཡིད་འཕྱོ་དང་ (*Ya-sel. 57*).

ཡིད་འཕྲོག *yid-hphrog* मनोहर very handsome, charming, very beautiful (*Mṅon.*). ཡིད་འཕྲོག་པ *yid-hphrog-pa* to prepossess, to fascinate, charm. ཡིད་འཕྲོག་མ *yid-hphrog-ma* a charming woman with both personal and mental accomplishments (*Mṅon.*); also n. of a Yakṣa princess (*Mṅon.*).

ཡིད་འབྱིན་པ *yid-hbyin-pa* to be discontented or weary.

ཡིད་འབྱུང་ *yid-byuṅ* मनोभव an epithet of Kāmadeva (*A. K. 1-34*). ཡིད་འབྱུང་བ *yid hbyuṅ-wa* परिखिद्यमान to be depressed in mind, anxious, disquieted.

Digitized by Google

ཡིད་མོས་ཚལ *yid-mos-tshal* 1. a grove of lilies=ཀུ་མུ་ད་ཚལ *ku-mu da-tshal* (*Mṅon.*). 2.=སྒྱུ་མད་ཚལ fascinating; also=ཡིད་འཐད་པ agreeable, pleasing to the mind, pleasant (*A. 126*).

ཡིད་མྱོས *yid-myos* fuddled, tipsy (*Jä.*).

ཡིད་སྨོན *yid-smon* wish, desire; ཡིད་དགའ་བ प्रमोदक, प्रह [glad in heart]*S.* v. སྨོན་པ *smon-pa.* ཡིད་སྨོན་ཅན *yid smon-can* a blessed heart, blessed.

ཡིད་ཚིམ་པ *yid-tshim-pa*=གཟུགས་བཟང་བ of charming appearance, of form that gives satisfaction to the mind (*Mṅon.*). ཡིད་འཚིམ་པར་འགྱུར་བ *yid-ḥtshim-par ḥgyur-wa* to become satisfied, contented.

ཡིད་གཞུང་ *yid-gshuṅ* 1.=རྣམ་རྟོག *rnam-rtog* illusive or unreal thoughts, imaginary thoughts (*Mṅon.*). 2. as met.=a parrot (*Mṅon.*). ཡིད་གཞུང་ཅན or ཡིད་གཞུང་ལྡན deluded.

ཡིད་གཞུངས *yid-gshuṅs* 1. मेधावी prudent, acute, perceptive, v. གཞུངས *gshuṅs.* ཡིད་གཞུངས་པ *yid-gshuṅs-pa* a prudent man, a man of analytic powers (*Mṅon.*). 2.=སེམས་དྲང་པོ *sems-draṅ-po* honest, straight-forward, upright: བློ་གསལ་ཐབས་མཁས་ཡིད་གཞུངས་ཤེས་པ་བརྒྱ clear in mind, clever in resources, straight-forward, of varied knowledge.

ཡིད་བཞིན *yid-bshin*=ཡིད་བསམ चिन्ता wish, thought. ཡིད་བཞིན་གྲུབ *yid-bshin-grub* heaven, bliss. ཡིད་བཞིན་ཀུན་འབྱུང་ *yid-bshin kun-ḥbyuṅ* as met. the ocean; also a gem; སྐུ་འཚོ་ཡིད་བཞིན་ཀུན་འབྱུང་ *sku-ḥtsho yid-bshin kun-ḥbyuṅ* (*Yig. k. 83*) ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ *yid-bshin nor-bu* चिन्तामणि the wishing gem (*A. K. 1, 46*); fig. of the fulfilment of one's desires (*Yig. k.*): ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་འཛིན་བས་བསམ་པ་འགྲུབ by laying hold on the *Chintāmaṇi* gem one's wishes are fulfilled; ཡིད་བཞིན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ *yid-bshin dbaṅ-gi rgyal-po* चिन्तामणिराज the prince of all wish-fulfilling gems (*Yig. k 2*). ཡིད་བཞིན་མ་མ *yid-bshin ma-ma* as met.=the great ocean (*Yig. k. 31*).

ཡིད་འོང་ *yid-ḥoṅ* or ཡིད་དུ་འོང་བ *yid-du ḥoṅ-wa* 1. handsome. 2. charming, delightful, pleasing, agreeable. ཡིད་འོང་མ *yid-ḥoṅ-ma* a handsome woman, a beauty (*Ḥbrom.* ཕ, *13*).

ཡིད་འོང་ལྡན *Yid-ḥoṅ-ldan* an epithet of the river Gandak: ཆུ་ཀླུང་གཎྜ་ཀ་འམ་ཡིད་འོང་ལྡན་ཞེས་བ་ཡོད་པ། དེ་བརྒལ་ནས་ཡངས་པ་ཅན་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་དུ་ཕྱིན་པ་འགྱུར there is the river called Gandaka or *Yid-ḥoṅ ldan* after crossing which (you) would enter the city of *Yaṅs-pa-can* (*Dsam. 13*).

ཡིད་ཡལ *yid-yal* आगार [a house]*S.*

ཡིད་རངས་བ *yid-raṅ-wa*=ཡི་རངས་བ, *yi-raṅ-wa* དགའ་བ *dgaḥ-wa* (*Mṅon.*).

ཡིད་ལ་བརྗོད་པ मनोजल्प [debate in the mind]*S.*

ཡིད་ལ་བྱེད་པ *yid-la byed-pa* 1. मनस्कार imagination, fancy. 2. vb. to take to, to be pleased by: ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སེམས་རྣམས་ལ་འཇུག་པ་ཡིན་ནོ (*K. d.* ཞ, *355*) what is called ཡིད་ལ་བྱེད་པ implies the fixing of the mind on things.

Syn. of 1. རྣམ་རྟོག *rnam-rtog*; བསམ་མནོ *bsam-mno*; མནོ་བསམ *mno-bsam* (*Mṅon.*).

ཡིད་ལས་སྐྱེས *yid-las-skyes* lit. mind-born, an epithet of Kāmadeva the god of love.

Syn. ཡིད་ལས་འབྱུང་ *yid-las-byuṅ*; ཡིད་སྲུབས *yid-srubs* (*Mṅon.*).

ཡིད་ལོག་པ *yid-log-pa* to be tired or weary of.

ཡིད་བཤད་པ *yid bśad-pa*=སྙིང་ཞུམ་པ विषाद, विषण्णमानस [sad in mind]*S.*

ཡིད་བསམ *yid-bsam*=ཡིད་བཞིན *yid-bshin.*

ཡིད་སྲུབས *yid-srubs* 1.=འདོད་ལྷ *ḥdod-lha* मनसिज an epithet of Kāmadeva the god

of love. 2. ཏར་ཟླ་གསུམ་པ the 3rd month of the Tibetan kalender (*Mñon.*). 3. a refractory stubborn mind (*Jä*).

ཡིན་པ *yin-pa* 1.=the vb. to be; and is used to express direct affirmation or with a negative particle direct negation, and also to connect any attribute with its subject. Thus: ཡིན་ཟེར་རོ he said, it is, མ་ཡིན is not; ཁོ་རང་འཇིག་རྟེན་པ་ཡིན he is a layman; ཁྱོད་སུ་ཡིན who are you? ང་རང་གཙང་གི་མི་ཞིག་ཡིན I am a man of Tsang. In books it will be found that ཡིན is employed to express both the first and the third persons, sing, and pl, and sometimes, though not so commonly, the second person chiefly indeed interrogatively: ཁྱོད་དེའི་བུ་ཡིན་ནམ are you his son? Colloq. however in C. ཡིན seems to be rarely if ever used with the second and third persons, འདུག being resorted to with the second and (occasionally) third persons and རེད "*re*" reserved for the third person; thus a Lhasa man would say: ང་རང་ཚེམ་པ་ཡིན I am a tailor, but would use ཁོ་རང་ཚེམ་པ་རེད to express: he is a tailor, and ཁྱོད་ཚེམ་པ་འདུག for: you are a tailor. But in books ཕྱིན་པ་ཡིན would commonly= he has gone. 2. ཡིན is often found in the past sense: དེའི་ཚེ་བློན་པོ་དེ་ནི་སངས་རྒྱས་ཤཱཀྱ་ཐུབ་པའི་སྤྲུལ་པ་ཡིན the officer of that period was an emanation of S'ākya-thubpa; རྒྱལ་པོ་དེ་ནི་བདུད་པོ་འཛུམ་མེད་དེ་ཡིན that unsmiling demon was that king (*Glr.*). ཡོད་པ་ཡིན=has been. 3. as *Jä*. points out, this vb. is only used to connect the attribute and not to express presence or existence, ཡོད་པ and not ཡིན་པ being employed in such cases; *e.g.*, "I am in the house" cannot be turned ང་རང་ཁང་པ་ལ་ཡིན but must be rendered with ཡོད. 4. in addition to its use as substantive vb. ཡིན occurs as auxiliary vb. joined either to the participle or to a gerund. Joined to the participle it may indicate either the present or past tenses: འགྲོ་བ་ཡིན I am going; ཚོང་བ་ཡིན I have, or he has, sold; ཕྱིན་པ་ཡིན has departed; ཁྱོད་ལ་ལམ་མཁན་ཡོད་པ་མ་ཡིན did you have a guide? དེའི་ནང་ན་སུ་ཡོད་པ་ཡིན who is within that? ཅི་གྱུར་བ་ཡིན what has become of him? དེ་དུས་ཅི་བྱས་པ་ཡིན what had you been doing just then? Also, may have fut. sense: ཤི་བ་ཡིན. I shall die; མོ་སུ་ཤེས་པ་ལ་བསྐུར་བ་ཡིན she shall be given to whomsoever knows her; འགྲོ་བ་ཡིན་མོད indeed you will have to go now (*Jä*). Combined with the gerund in གྱི or གྱིན it forms in the colloq. a narrative present incessantly resorted to, but the ཡིན seems here again reserved for the first person: ཁྱོད་ད་ལྟ་ཀློག་གི་འདུག་གམ are you reading now? ང་རང་ཀློག་གི་ཡིན I am reading. Annexed to the supine in རྒྱུ *rgyu* it forms a future tense frequently heard in talk and met with in the later literature: ང་རྟ་དེ་ཉོ་རྒྱུ་ཡིན I shall buy that horse; སྐུའི་གཟིམས་ཁང་ལ་བཅར་རྒྱུ་ཡིན will attend at your honour's abode. In the fut. 3rd person རེད *red* is generally the auxiliary. 5. In metaphysics the terms ཡིན་ལོག and མིན་ལོག are hotly discussed; ཡིན་ལོག signifies ཡིན་པ་ལས་ལོག་པ what is contrary to what is is མ་ཡིན, and in the same manner what is opposite to མིན་ལོག, *i.e.*, ཡིན་པ་ལས་ལོག་པ is ཡིན that which is. Besides these, expressions like ཡིན་པ་ཡིན་པ་ཡིན་པ, མི་ཡིན་པ་མ་ཡིན་པ་ཡིན་པ, མ་ཡིན་མ་ཡིན་པ, etc. also form subjects of discussion in scholastic controversies.

ཡིབ *yib* v. ཆར་ཡིབ=སྐྱིབས eaves, shelter: ཆར་ཡིབ་བྱེད་པ to take shelter from the rain. ཡིབ་མ *yib-ma* something hidden.

ཡིབ་པ *yib-pa* to hide one's self.

Syn. གབ་པ *gab-pa*; བག་ལ་ཉལ *bag-la-ñal* (*Mñon.*).

Digitized by Google

ཡིབ་ཤིང་ *yib-çiṅ* an officinal plant used for wounds and sores (*Sman. 345*).

ཡུ *yu* 1. num. fig.: 84. 2. in ཡུ་རྡིང་བ to culminate (*Jä.*).

ཡུ་ག། *yu-ga* or ཡུ་ཁུ *yu-khu* oats, or a similar kind of grain.

ཡུ་གུ་ཤིང་ *yu-gu-çiṅ* an officinal tree yielding a remedy for wounds and sores: ཡུ་གུ་ཤིང་གིས་རྨ་འབྲུ་ནད་ཚད་སེལ.

ཡུ་གུར། *Yu-gur*, ཡུ་གེ་ར *Yu-ge-ra* n. of a country and people; the part of Mongolia situated to the north of Amdo.

ཡུ་ང་ *Yu-ṅa* n. of a place in *Ḥphan-yul* (*Rtsii.*): ཡུ་ང་དཔལ་འབྱོར་གླིང་ *Yu-ṅa Dpal-ḥbyor gliṅ* chief town with fort and monastery in *Ḥphan-yul* (*Rtsii.*).

ཡུ་ཇ *yu-ja* a kind of Chinese tea.

ཡུ་ཏང་ *Yu-taṅ* an ancient monastery in Nepal: བལ་ཡུལ་ཡུ་བའི་གནས་ཆེན་པོ་ཡུ་ཏང་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་ཆེན་པོ (*K. g.* ཀ, *191*).

‡ **ཡུ་ཐི་ཀ།** *yu-thi-ka* यूथिका n. of a sweet scented flower (*K. ko.* ཀ, *4*) [*Jasminum auriculatum*]*S.*

ཡུ་བ *yu-wa* 1.=སྲོག་ཤིང་ the life-tree. 2. a stick; that part of anything which the hand can grasp. ཡུ་བ་ལྡན་ दण्डवान् one with a stick; གྲི་ཡུ *gri-yu* haft of a knife; དེབས་ཡུ *debs-yu* handle of an awl; ལྷམ་ཡུ leg of a boot; ཡུ་བ་ཅན་ दण्डिक provided with a handle, ཡུ་མེད without a handle (*Jä.*).

ཡུ་བོ *yu-wo* an ox or yak having no horns. ཡུ་མོ *yu-mo* 1. any hornless female cattle; also, esp. a hind, female of stag (*Pth. 192a*). 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *36*).

‡ **ཡུ་བུ་ཅག།** *yu-bu-cag*=རང་རེ *raṅ-re* and བདག་ཅག *bdag-cag* we, ourselves; also acc. *Cs.*=ཧུ་བུ་ཅག *hu-bu-cag.*

ཡུ་མ *yu-ma* or ཡུར་མ weeds. ཡུ་མ་ཡུ་བ *yu-ma-yu-wa* or ཡུར་མ་ཡུར་བ to weed out, to remove weeds from a garden or cultivation (*Rtsii. 54*).

ཡུག། *yug* 1. a piece of cloth or stuff; གོས་ཡུ་རས་ཡུག་གཅིག་ལས་མི་འདུག་ཀྱང as they had but one cotton cloth for their clothing. ཡུག་སྣམ *yug-snam* piece of serge-cloth. 2. for ཡུད in *Mil.*

ཡུག་པ *yug-pa* old word=རྐང་པ the leg with the foot.

ཡུག་པོ *yug-po* defined as ཕུབ་མ་དང་རྩ་ཞིབ་འདྲེས་མ *phub-ma daṅ-rtsa shib-ḥdres-ma* chaff and hay-dust mixed together.

ཡུག་ཡུག་རྒྱབ་པ *yug-yug rgyab-pa* to wag (like the tail of a cow); to whirl round.

ཡུགས་པ *yugs-pa*, 1.=བྱུགས་པ to anoint, rub, daub with; imp. ཡུགས་ཤིག *yugs-çig*. 2. sometimes for ཡུགས་ཕོ.

ཡུགས་ཕོ *yugs-pho* a widower; ཡུགས་མོ *yugs-mo* a widow. ཡུགས་ས *yags-sa* or ཡུགས་ཟ *yugs-sa* mourning for a deceased husband or wife; and the state of uncleanness consequent on it, the duration of which varies according to the circumstances under which the first or second spouse had died, and also in different provinces; ཡུགས་ས་པ widower; ཡུགས་ས་མ *yugs-sa-ma* or ཡུགས་ས་མོ *yugs-sa-mo* a widow; ཡུགས་ས་མོའི་བདག་པོ one who has married a widow.

ཡུང་བ *yuṅ-wa* काञ्चनी, हरिद्रा 1. turmeric; ཡུང་བའི་མདོག turmeric colour, yellow. In Sikk. it is called སྒ་སེར *sga-ser*. 2. n. of a place in *Ḥphan-yul* (*Loṅ.* ཟ, *3*).

Syn. of 1. གསེར་འཇོམས *gser-ḥjoms*; མདོག་མཆོག *mdog-mchog*; མདོག་མཛེས་པ *mdog-mdzes-pa*; སེར་མོ *ser-mo*; གསེར་ལྡན *gser-ldan* (*Mṅon*).

ཡུང་མ *yuṅ-ma*=ཉུང་མ *ñuṅ-ma* turnip.

Digitized by Google

ཡུངས་ཀར་ *yuṅs-kar* (ཡུངས་དཀར) सर्षप) राजिका गौरी white mustard; ཡུངས་ནག *yuṅs-nag* also called པད་གངས *pad-gaṅs* black mustard. ཡུངས་འབྲུ *yuṅs-ḥbru* mustard-seed, grain of mustard: ཡུངས་འབྲུ་ཙམ as small as a grain of mustard. ཡུངས་མར *yuṅs-mar* कटुतैल oil of mustard.

ཡུད *yud* 1.=སྐད་ཅིག an instant, a very small portion of time stated to be a space of time varying from 8 seconds to 1½ minutes. 2. acc. to *Stg.* ཐ fol. 53 ཡུད is a space of time of longer duration, 48 minutes; acc. to *Schtr.* in Bhotan=ཆུ་ཚོད 24 minutes. 3. a black or coloured stripe on woven fabrics; ཡུད་ཅན striped black or white in *W.* (*Jä.*).

ཡུད་ཀྱིས *yud-kyis*=མྱུར་བར adv. quickly, instantly: ང་འོང་ཟེར་ཡུད་ཀྱིས་ཡལ saying I will come (he) quickly vanished (*A. 131*). ཡུད་དུ *yud-du* in a moment, ཡུད་ཙམ *yud-tsam* =སྐྲིབ་ཙམ *ḥrib-tsam* (or སྲིབ་ཙམ *srib-tsam*) a moment, about a moment: ཕར་ཙམ་ཕྱིན་པ་ཡུད་ཙམ་ནས་ཕྱིར་འཁྱར (*Rdsa. 22*). ཡུད་ཡུད *yud-yud*, =སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག momentarily, only a moment.

ཡུན *yun* कालः any certain space or length of time, ཡུན་ཅི་སྲིད་དུ *yun-ci srid-du* how long? ཡུན་འགོར་བ *yun-ḥgor-wa* to delay, to take long to do a thing: ཡུན་འགོར་ཡོང་གི་ནོད་འདུག་པ་ཐམས་ཅད་སྐྱུག་དུ (*D. çel. 7*). ཡུན་ཐུང་བ *yun-thuṅ-wa* a short time, of short duration; ཡུན་རིང་ *yun-riṅ* (*A. K. 1-34*) a long time; ཡུན་རིང་པོ *yun-riṅ-po*, ཡུན་རིང་པོར *yun-riṅ por* or ཡུན་རིང་དུ during a long time. ཡུན་རིང་པོ་ནས a long time since or past: ཡུན་རིང་པོ་སྡད stayed or remained for a long time; ཡུན་རིང་འཚོ long-lived; ཡུན་རིང་མ *yun-riṅ-ma* late, old, stale.

ཡུན་ནན ཡུན་ནན *Yun-nen* Yunnan, a province of China.

ཡུམ *yum* 1. resp. for མ, माता, अम्बा mother. བཙུན་མོ་ཡུམ, ཡུམ་བཙུན་མོ the queen-mother 2. the ཤཀྟི or "female energy" of a deity or Bodhisattwa, but in Tantrik ceremonial usually thought of and represented as a female companion or concubine of the deified personage. ཡབ་ཡུམ the symbolical representation of the procreative and generative faculties; and in Tantrikism a male deity clasping a female deity in his embrace or both standing together. 3. मातृका a title of the third and latest part of the sacred writings, which contains the Abhidharma, or metaphysical portion of Buddhist Scripture, *i.e.*, the collection of sacred writings colloq. called *Bum*; they are divided into འབུམ་རྒྱས, འབུམ་འབྲིང་, འབུམ་བསྡུས་པ the detailed, the middling, and the abridged compilations: དུས་གསུམ་གྱི་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་བསྐྱེད་པ་ཉིད་པའི་ཡུམ་སྡེ་ཚན་ལ་སྦྱངས་པ་དང་ (*A. 21*), he chiefly studied ཡུམ (the Mâtrikâ) that gives birth to all the Buddhas of the three periods. ཡུམ་ཆེན་ས་ཁྲིག་ཨེར་སངས *yum-chen-sa trig-er saṅs* the counterpart of the Prajñâ Pâramitâ, ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ, in the Bon religion ཡུམ་མདོ *yum-mdo*,=ཤེས་རབ་སྙིང་པོ the Prajñâsâra. 4. when a copy is made of a sacred or royal writing or edict, the original from which the copy is made is styled the ཡུམ.

ཡུམ་སངས་རྒོད་ལ་འཐེན *Yum-saṅs rgod-la ḥthen* the son of *Hol-saṅs yum-la ḥthen* (*G. Bon. 23*). ཡུམ་སངས་ཧོལ་ལ་འཐེན *yum-saṅs hol-la ḥthen* n. of the son of ཡུམ་སངས་རྒོད་ལ་འཐེན (*G. Bon. 21*).

ཡུམ་བློ་བཟང་ཆོས་མཚོ *Yum-hlo bzaṅ-chos mtsho* n. of the mother of Dalai Lama Kalzang Gya-tsho (བསྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ) (*Loṅ.* ཉ, *11*).

ཡུམ་པ *yum-pa* only in *W.* to strew, salt on food, ashes on the snow (*Jä.*).

Digitized by Google

ཡུར་བ *yur-wa* 1. to irrigate; to arrange irrigation canals: ཆར་དབུས་གཙང་རུ་བཞི་ཡུར་བ་འདྲ (*Yig.* 9), the four provinces of U, Tsang, Ru, and the land intervening are like an irrigated area. 2. sbst. aqueduct, conduit, water-course, irrigation channel; སྦུབས་ཡུར *sbubs-yur* a covered, subterraneous canal (*Cs.*); ཡུར་བའི་ཆུ *yur-wahi chu* water conveyed by a canal (*Jä.*); ཡུར་པོ་ཆེ *yur-po che* कुल्या a large trench, channel, canal, ཡུར་ཕྲན *yur-phran* प्रणालि a small channel; མ་ཡུར mother channel or feeding channel.

ཡུར་མ *yur-ma* the act of weeding, ཡུར་མ་ཡུར་བ *yur-ma yur-wa* to pull out weeds; metaph. to purify the mind, cleanse the heart, *e.g.*, by disburdening one's conscience (*Jä.*).

ཡུལ *yul* 1. primarily signifies: a country in general, an inhabited land; secondarily, the country districts as opposed to the metropolis, provincial parts, a province: ཡུལ་གྱི་སྐད provincial dialect, provincialism; ཡུལ་གྱི་མཆིལ, མཆོག chief place, capital; ཡུལ་ཆེན་པོ་བརྒྱ one hundred countries, such as Sing-gala (Ceylon), Thogar (Bactria), Li (Khotan), Balpo (Nepal), Kashmir, Zahor-Urgyan (Udyana), Magadha, རྒྱ་གར་གྱི་ཡུལ India; རྒྱ་ཡུལ China (or India) བོད་ཡུལ Tibet, སོག་ཡུལ Mongolia. 2. a place; and sometimes even a village. Whenever ཡུལ precedes a word, it is to be understood as relating to the place (situation), ཡུལ་ཝ་ར་ཎ་སི in Benares. སྐྱིད་ཡུལ a happy place, སྡུག་ཡུལ a wretched place; འབྲོག་ཡུལ *rañ-yul* country consisting of steppes, where cattle abound or where they are kept. 3. a sphere, region, whether physical or metaphysical; the object or objects of perception by means of the senses; དྲུག་ཡུལ the provinces of the six senses, *i.e.*, forms (the external appearances of bodies), sounds, etc. ཡུལ་མི་འཛིན་པ, ལོག་པར་འཛིན་པ to perceive things either not at all, or not correctly; བརྗོད་པའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ is stated to imply: exceeding the limits of speech, unspeakable; བསམ་གྱི་ཡུལ་ལས་འདས་པ=བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ frq. unimaginable, inconceivable, =विषय, subject; ཡུལ་ཅན་ཡིད་ལ་སྐྱེས *yul-can yid-la skyes* विषयविन् a business man, one who has nothing else but business to think upon; ཡུལ་དཔོན=विषयपति a business man; ཡུལ་དབང་གྱུར इन्द्रिय the senses.

ཡུལ་ཁམས *yul-khams* 1. kingdom, *e.g.*, of Nepal, China, Tibet, country. 2. habitation.

Syn. ཡུལ་ལྗོངས *yul-ljoñs*; རྒྱལ་ཁམས *rgyal-khams*; ཡུལ་འཁོར *yul-hkhor*; རང་བྱུང་སྐྱེས *rañ-byuñ skyes*; ཡུལ་གྱི་གནས *yul-gyi gnas* (*Mñon.*).

ཡུལ་འཁོར *yul-hkhor* राष्ट्र देश tract of राष्ट्र country, province: མི་ཁྱིམ་འབུམ་ཕྲག་གཅིག་ཡོད་པས (*Mñon.*) a country which contains about a hundred thousand habitations. ཡུལ་འཁོར་སྐྱེས *yul-hkhor skyes* कण्टकारि (*Mñon.*) [several plants such as *Solanum jacquini*, etc.]*S.* ཡུལ་འཁོར་སྐྱོང *yul-hkhor skyoñ* राष्ट्रपाल met.: a ruler; ཡུལ་འཁོར་སྐྱོང་གིས་ཞུས་པའི་མདོ *Sūtra* in (*K. ko.* ང, *487*) containing an account of Buddha's life, besides the legendary account of prince Puṇya Prabha.

ཡུལ་འཁོར་ལྡན *yul-hkhor ldan* राष्ट्रिय=(in theatrical language) king's brother-in-law. ཡུལ་འཁོར་དབང *yul-hkhor dwañ*=རྒྱལ་ཕྲན, རྒྱལ་རིགས་ཙ་ཤག a king, a potentate (not an emperor) (*Mñon.*). ཡུལ་འཁོར་འཛིན *yul-hkhor-hdsin*=ངང་པའི་རྒྱལ་པོ (*Mñon.*) king of geese, धृतराष्ट्र, one of the four guardian kings of the world.

ཡུལ་འཁྱར *yul-hkhyar* immigrant, any people who on account of poverty leave

Digitized by Google

their country and emigrate to other lands (*Btsii.*).

ཡུལ་གྲུ *yul-gru* a district, place, village, town.

ཡུལ་དགུགས་པ *yul-dgugs-pa* to confiscate property, to resume lands: ཡུལ་དགུགས་ཀྱི་རིགས་ལ་གནས་དུས་ནས་མོ་ལྷ་ཚུན་དུན་པའི་མགོ་འཛིང་བརྗོད་ལུས་བྱུང་།

ཡུལ་བརྒྱད *yul-brgyad* the eight organs of bodily sensation and perception.

ཡུལ་ངན *yul-ṅan* tempest; also public calamities, such as famine, murrain, etc. ཡུལ་ངན་གྱི་ཚུབ་མ *yul-ṅan-gyi tsub-ma* the turmoil of the tempest. ཡུལ་ངན་འབོད *yul-ṅan bbod* as met.=བྱ་སྐྱུང་ཀ *bya-skyuṅ-ka* the jackdaw (*Mṅon.*), lit. that which invites public calamities.

ཡུལ་ཅན *yul-can* suited, proper, being in its place, fulfilling its purpose (*Cs.*); acc. to *Was.* that which is treated objectively.

ཡུལ་ཆས *yul-chas*=ཡུལ་ལུགས or ཡུལ་ཁྲིམས a country's usages, the customs or laws of a country.

ཡུལ་ལྗོངས *yul-ljoṅs* མཐའ་འཁོར an inhabited tract where lands are cultivated.

ཡུལ་ཐང *yul-thaṅ* local price: ཀྱེ་ཤི་གཏོད་པར་རིན་ཐང་ས་མའི་ཡུལ་ཐང་མཐུན་པ་བཏུག (*Btsii.*).

ཡུལ་སྡེ *yul-sde* 1. district. 2. a village or groups of villages under circle headman or governor.

ཡུལ་ཕུ་བླ་མཁར *Yul-phu bla-mkhar* ordinarily called ཨོམ་བུ་ལ་སྒར *Hom-bu la-sgar* the ancient palace of king *Gñaḥ-khri btsan-po* in Yarlung (*Yig. 63*).

ཡུལ་ཕྱུང་བ *yol-phyuṅ-wa* one banished, one exiled.

Syn. ཧོར་ཅིག *hor-cig*; མ་འདུག *ma-hdug*; མ་སྡོག *ma-sdog*; སོང་ཅིག *soṅs-cig*; ཕྱིར་བསྐྲད *phyir-bskrad*; དབྱང *dbyaṅ*; ཕུད *phud* (*Mṅon.*).

ཡུལ་ཕྱོགས *yul-phyogs* region, neighbourhood.

ཡུལ་དབུས *Yul-dbus* མ་ག་དྷ the central country, *i.e.*, Magadha. ཡུལ་དབུས་སྐྱེས *yul-dbus skyes* 1. a native of Magadha, one of the middle country. 2.=པི་པི་ལིང *pi-pi liṅ* (*Mṅon.*) piper longum.

Syn. རྒྱ་གར་ཡུལ *rgya-gar yul*; དབུས་འགྱུར་འཚང *dbus-hgyur-hchaṅ* (*Mṅon.*).

ཡུལ་མེད *yul-med* improper, not in its place (*Cs.*): རང་རྒྱུད་ཡུལ་མེད་བསྟན་དུ་གསོལ what has no place in my mind, that I beg you to teach me.

ཡུལ་ཚོ *yul-tsho* a village, a cluster of hamlets; properly a number of villages classed together and placed under a local headman.

ཡུལ་གཞིས *yul-gshis*, v. གཞིས *gshis*.

ཡུལ་བཟང *yul-bzaṅ* 1. fair weather (*Cs.*). 2. country with goodly climate, food and water.

ཡུལ་ཡོད་པ *yul-yod-pa*=ཡུལ་ཅན *yul-can* (*Cs.*).

ཡུལ་ལུགས *yul-lugs* manners and customs of a country, usage of a country.

Syn. ལུགས *lugs*; ཁྲིམས *khrims*; རིགས་པ *rigs-pa* (*Mṅon.*).

ཡུས *yus* 1. boastfulness, swollen with pride, exultation, fervour; also making the most of things: ཡུས་ཆེ་བ *yus-che-wa* exultant, very proud, one who thinks much of himself: སྤྱན་འདྲེན་གཉིས་པ་བཏང་བས་ཁོང་ཡུས་ཆེ་བ་དང་ invitation was twice sent (to him) but he being proud (*A. 120*); ཡུས་ཀྱིས་བཀང་ས unable to utter a word, the gullet being choked with exultation; ཁ་ཏེ་ཀ་རིས་པར་སྐད་སྟན་ནས་བདག་ཡུས་ཀྱིས་བཀང་ནས་ཏེ (*A. 134*). 2. charge, blame, accusation, false accusation: ཕྱིའི་ཁོང་བ་དང་ཀུན་མོ་ཡུས་གསོལ (*A. 5*) as soon

Digitized by Google

as her son returned (from his journey) the old mother laid accusations to her son against his wife.

ꞏ ཡུས་ཏེ་ *yus-te* = བདེན་ཏེ་ सत्य it being true, in fact, in truth.

ཡེ་ *ye* from the beginning, from eternity, utterly, perfectly, highly, quite; ཡེ་སྟོང་ *ye-stoṅ* void or empty from the beginning: ཡེ་སྟོང་ལྷུན་གྲུབ་མཉམ་ཉིད་པ། ཕང་ལ་ཕང་འཛིན་ཉེས་པ་སྤྲིལ. (*Ḥbrom.* ཁ, *32*). ཡེ་དག་ *ye-dag* quite clean, clean from the beginning; ཡེ་རྫོགས་ quite perfect. ཡེ་ནས་ *ye-nas*, from the beginning, from eternity: ཡེ་ནས་ལྷུན་གྲུབ་ self existent from the beginning, ཡེ་ནས་བཟང་པོ་ altogether good; ཡེ་ནས་མ་གནོད་པར་བཏུབ་ he has not hurt at all; ཡེ་ནས་མི་བྱེད་དགོས་ that is not to be done by any means. ཡེ་འབྱམས་ *ye-ḥbyams* = སྟོང་པ་ཉིད་ emptiness. ཡེ་འབྲོག་ *ye-ḥbrog* accident, danger caused by a gdon-evil spirit. It occurs in སྨན་རྒྱུད་ ཕྲ་རྒྱུད་ཡེ་འབྲོག་རྒྱུ་ཡིས་མི་ཤུབ་པ་བདུན (*Sorig. 13*).

ཡེ་མ་བྱེད་པ་ *ye-ma byed-pa* = གཏན་ནས་མ་བྱེད་པ་ does not at all do: རིང་མ་རིང་མ་ཆོས་མ་བྱས་པ་ཡེ་མ་གྲུབ་ (*A. 132*); ཡེ་མ་སོང་ *ye-ma soṅ* = རྩ་བ་ནས་མ་སོང་ was not at all good; ཁྱེད་ཀྱི་སྔོན་གྱི་ཆོས་ལམ་དུ་ཡེ་མ་སོང་ your former religious course was not at all good (*A. 83*). ཡེ་མི་སྣང་ *ye-mi snaṅ* not at all conceived or seen: ... (*Ya-sel. 15*). ཡེ་མེད་ *ye-med*, ལོང་ཡེ་མེད་པ་ *loṅ-ye med-pa* = མ་ཁོམ་པ་ restless, continually at work, leisureless: ... (*A. 29*).

ཡེའི་ *yeḥi* = ངའི་ in the dialect of Lhokha. ཡེའི་ཉ་ཁྲི་བཙན་པོ = ངའི་ཉ་ཁྲི་བཙན་པོ་ཡི་རྒྱལ་པོ the earliest legendary king of Tibet who was born in a shell: ... (*J. Zaṅ.*). ཡེའི་སྤྲེལ་ ... one of the four earliest tribes of Tibet (*J. Zaṅ.*).

ཡེ་རེ་ *ye-re* = ལན་གཅིག་ or ཐེངས་གཅིག་ once: ... (*A. 123*); ... ཡེ་རེ་བྱོན་ *rwa-sgreṅ-du ye-re-byon* he once visited Rwa-sgreṅ (*Radeṅ*) (*A. 123*).

ཡེ་རང་ *Ye-raṅ* or *Yera* ललितपुर; ललितपत्तन n. of a city, next in importance to Khobom (Khatmandu), in Nepal.

ཡེ་ཤེས་ *ye-çes* ज्ञान the perfect absolute divine wisdom; also occasionally ཡེ་མཁྱེན་ *ye-mkhyen*. This is inherent to all great saints and divine beings.

ཡེ་ཤེས་ལྔ་ *ye-çes-lṅa* the five kinds of divine wisdom:—(1) ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ धर्मधातु-ज्ञान; (2) མེ་ལོང་ལྟ་བུའི་ཡེ་ཤེས་; (3) མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ (4) སོ་སོར་རྟོག་པའི་ཡེ་ཤེས་; (5) བྱ་བ་གྲུབ་པའི་ཡེ་ཤེས. In sooth ཡེ་ཤེས་ *ye-çes* is of two kinds: (1) ཇི་ལྟ་བ་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ which comprises དོན་དམ་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ all spiritual knowledge; (2) ཇི་སྙེད་པ་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ which consists of ཀུན་རྫོབ་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ all apparent or unreal things. རང་བྱུང་ཡེ་ཤེས་ = the self-originated wisdom. ཡེ་ཤེས་མཚོང་ཕྱུང་པ་ one of the five infallible aggregates of divine knowledge; མྱང་འདས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ the knowledge which leads to *Nirvāna*.

ཡེ་ཤེས་སྐུ་ *ye-çes-sku* and ཡེ་ཤེས་སེམས་ *ye-çes sems-loṅ* are epithets of Mañju S'rī or Jampal (*Mṅon.*).

ཡེ་ཤེས་རྒྱལ་བ་ *Ye-çes rgyal-wa* n. of a great Lama of the Bon (*G. Bon. 35*).

ཡེ་ཤེས་སྙིང་པོ་ *ye-çes sñiṅ-po* = ज्ञानगर्भ.

ཡེ་ཤེས་ཕྱག་རྒྱའི་མདོ་ *ye-çes phyag-rgyaḥi-mdo* a Sûtra in the Kahgyur vol. (ཙ, *370*).

ཡེ་ཤེས་གཙུག་ཕུད་ *Ye-çes gtsug-phud* one of the successors of *Çen-rab* in the Bon hirearchy of Tibet.

ཡེ་ཤེས་ཚུལ་ཁྲིམས་ *Ye-çes tshul-khrims* one of the four saints (*G. Bon. 85*).

Digitized by Google

ཡེ་བཞེར་གཙུག་ཕུད *Ye-bçer gtsug-phud* n. of a predecessor of གཤེན་རབ the founder of Bon religion (*G. Bon. 12*).

ཡེ་སང་དཀར་པོ *Ye-saṅ dkar-po* 1. n. of a tribe in Tibet. 2. n. of a Bon deity. (*J. Zaṅ.*). what a joke!

ཡེ་སུ *Ye-su* asserted to be a Chinese Buddhist teacher said to have been born in a miraculous manner: རྫུས་སྐྱེས་སུ་སྤྲུལ་པའི་སྟོན་པ ཡེ་སུ་ཏྲེ་འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་བྱ་བ་ཞིག་གིས (*Grub.* ད, *2*).

ཡེགས་པ *yegs-pa* rough, shaggy, hairy.

ཡེང་ཡེང་ *yeṅ-yeṅ* disposing things properly, putting those of one size or kind together, those different separately, &c. (*Btsii.*).

ཡེང་བ *yeṅ-wa* = གཡེང་བ *gyeṅ-wa.*

ཡེད་པོ *yed-po* prov. for ཡག་པོ *yag-po.*

ཡེན *yen* amply, plentifully: ཟས་དང་སྤྱོད་ལམ་ཡེན་བར་གནང་བར་བྱ food and exercise should be amply provided for (*Jä.*).

ཡེར་པ *yer-pa* 1. n. of a place. 2. in ཕྱག་ཐ་ཡེར་པ་ཞིག་མཆོད་ནས raising one's hand with the palm turned upward, as a gesture of offering (*Mil.*).

ཡེར་པ་ལྷ་རི *Yer-pa lha-ri* n. of a sacred mountain in Yerpa about ten miles from and to the east of Lhasa (*J. Zaṅ.*): ཡེར་པར་ཡང་ཕྱག་ཕབ *Yer-par yaṅ-phyag-phab* he also visited Yerpa (*A. 27*).

ཡེར་ཁེན *Yer-khen* Yarkand; it is stated in the biography of the first Dalai Lama that the people of Yarkand had become his subjects.

ཡེར་བ *yer-wa* 1. = གཉིད་མ་ཁུག་པ not asleep. 2 = འཐོར་བ *hthor-pa* to sprinkle.

ཡེར་རེ *yer-re* or ཡེར་རེ་བ *yer-re-wa* pure, clear, genuine, unadulterated; སྔོ་ཡེར་རེ *sño-yer-re* a pure blue; དཀར་ཡེར་ན *dkar-yer-na* a pure white, in *C.* (*Jä.*).

ཡེར་ཤོང་ *Yer-çoṅ* n. of a place in *Khams* (*Loṅ.* ཟ, *19*).

ཡེལ་ཡེལ *yel-yel* = ཡེར་ཡེར་; མདངས་ཡེལ་ཡེལ *mdaṅs-yel-yel* clear, light, bright, said to be equivalent to སེམས་དཀར་ཡེལ་ཡེལ.

ཡེལ་འཕྱོས *yel-hphyos* = ཟུང་འཇུག.

ཡེས་མས *yes-mas* in colloq. = ཡབ་མེས ancestors (*Sch.*).

ཡོ *yo* num. fig.: 144.

‡ ཡོ་ག། *yo-ga* योग = རྣལ་འབྱོར *rnal-hbyor* systematic religious meditation; ཡོ་གི or ཡོ་ག་པ *yo-ga-pa* = योगि an ascetic who practices meditation; ཡོ་ག་མ *yo-ga-ma* = ཡོ་གི་ནི योगिनी a female ascetic.

ཡོ་ག་ཙ་ཪྻ *yo-ga carya* योगाचार्य = རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པ *rnal-hbyor spyod-pa* a system of Buddhist philosophy developed by Āryāsaṅga; also n. of a metaphysical work དབུ་མ་རིན་པོ་ཆེའི་སྒྲོན་མ་དང་། ཡོ་ག་ཙ་ཪྻ་དང་ (*A. 66.*)

ཡོ་གུར *Yo-gur* n. of a country (*Bon. ch. 4*).

ཡོ་ཏན *yo-tan* the scarf presented as a token of one's consent to any order or proposal or suggestion; the scarf of assent (*Yig. 23*).

ཡོ་བ *yo-wa* adj. and sbst., aslant, sloping, awry, crooked; obliquity, slope, slant; ཁ་ཡོ the mouth crooked; ཡོན་པོ 1. adj., awry ཡོ་སྲོང་བ *yo-sroṅ-wa* or བསྲང་བ to make the crooked straight. 2. crafty distorted, perverted, deceitful; ཡོན་དོན wrong interpretation, false judgement. 3. sbst.

Digitized by Google

crookedness, deceitful dealings. Also གཡོ *gyo*.

ཡོ་བྱད *yo-byad* 1. उपचार, परिष्कार, वस्तु; ནོར་རྫས chattels, household furniture, necessaries; ཡོ་བྱད་བསྒྲུབས་པ less furnished; འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད necessaries of life; མཆོད་པའི་ཡོ་བྱད requisites for sacrificing; ཡོ་བྱད་འབྱོར་བ to procure the needful articles to make preparations (*Dzl.*); ཡོ་བྱད་ཀྱི་འབྲེལ་བ to be in want of the needful (*Jä.*). 2. often used for ཉོ་བྱད "*nyop-che*" articles to buy or for sale.

ཡོ་བྱད་ལྡན *yo-byad-ldan* a man of property. Syn. འབྱོར་པ་ཅན *hbyor-pa-can*; རྫས་ལྡན *rdsas-ldan* (*Mnon.*)

ཡོ་འབོག *yo-hbog* n. of a medicinal tree the bark of which is taken as a decoction in fevers of all kinds.

ཡོ་ལང *yo-lan* or ཡོ་ལངས cf. as used in དམག་མི་འགོ་ཁྲང་རྣམས་རིན་དུ་ཁྲིམས་འཛོ་ལངས་ཞུ་དགོས་འདུག (*Rtsii.*).

ཡོག *yog* for འོག below, downstairs; ཡོག་ཁང the ground floor, cellar.

ཡོག་པོ *yog-po* or ཡོག་ཤིང a 1. pole or stick for stirring the fire. 2. v. གཡོག་པོ.

ཡོག་རྒྱལ *yog-rgyal* a fruit for all classes; འབྲས་བུ་ཡོག་རྒྱལ *hbras-bu yog-rgyal* (*Khrid.* 97).

ཡོག་གཅིན *yog-gcin* one that wets his bed (*Sch.*)

ཡོང་བ *yon-wa* 1. to be patient, to be capable for, equal to, to suffice, etc. 2.= ཧོང་བ *hon-wa*.

ཡོང་ངེ *yon-ne* colloq.=that will do, that is enough.

ཡོང་ཆད *yon-chad* appointed time and place of coming.

ཡོང *yon* subst. yield, produce; ཡོང་སྒོ income; ཡོང་དེབ *yon-deb* account book in which is entered the income or receipts; ཡོང་སྡུད *yon-sdud* collection (of revenue) income, proceeds; ཡོང་ཁུལ *yon-khul* (ཡོང་གི་ཡོད་པའི་ཡུལ). ཡོང་སྡུད་པ *yon-sdud-pa* collector of revenue: ཡོང་སྡུད་པ་རྩིས་ཐོ་ནང་ལྟར the collector according to the register of rent (*Rtsii.*). བཀའ་ཤོ་ཡོང་སྡུད་པས་དབུས་གཙང་གི་རྫོང་རྣམས་ནས་ཀྱང (*D. çel.* 7); ཡོང་རྩིས *yon-rtsis* register of income, book of receipts (*Rtsii.*).

ཡོང་ཡེ *yon-ye*=ངེས་པར adj. certainly, surely; defined as རྟག་པ་ཀུན་ཏུ and as རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམས་ཅད་དུ everywhere, in all, ever before, at all times.

ཡོངས *yons* all, whole, complete, entire: ནག་ཡོངས་ཀྱི་རྗེ lord of all the black-haired, *i.e.*, of laymen; ཡོང་འདུ་ཚལ་གྱི་ཕོ་བྲང the palace in which all wish to meet.

ཡོངས་དཀྲིས *yons-dkris* परिधि [circumference]*S.*

ཡོངས་སྐྱོབ *yons-skyob* (ཟངས) copper (*S. Lex.*).

ཡོངས་བསྐོར *yons-bskor* परिवेष [a full circle]*S.*

ཡོངས་ཁུལ *yons-khul* all together, every thing included, inclusive of all (*Rtsii.*).

ཡོངས་ཁེབས *yons-khebs* पटल [a roof, a cover]*S.*

ཡོངས་ཁྱབ *yons-khyab* वीत [surrounded]*S.*

ཡོངས་གང་སྣོད *yons-gan snod* पूर्णपात्र [a full vessel]*S.*

ཡོངས་གྲུབ *yons-grub* (for ཡོངས་སུ་གྲུབ) 1. परिनिष्पन्न perfected, accomplished; the absolute, what is independant and complete in itself (*Was.* 202). 2. independence, self-sufficiency, one of the three *lakṣaṇa* or characteristics of the deity or of Buddha

Digitized by Google

according to the *Yogâcârya* school of Buddhists; ཡོངས་སྐུ་གཞན་དབང་དང་ ཆོས་སྐུ་ཡོངས་འགྲུབ་པ the *Sambhoga-kâya* manifestation is subject to other's influence but the *Dharmakâya* (the spiritual) is complete in itself (*A. 78*).

ཡོངས་འགྲོ *yoṅs-ḥdro* तमस् darkness.

ཡོངས་གཅོད *yoṅs-gcod* अवधि [limit, beginning]*S.* in the mystic language of the དགེ་སྦྱོར་གྱི་སྐད this word = རྣལ་འབྱོར་པ; whilst ཡོངས་གཅོད་འབྱུང་ *yoṅs-gcod-ḥbyuṅ* = གྲུབ་འབྱུང་བ, ཁྱིམ་མཐའ *khyim-mthaḥ* = འཁོར་བ and རྟག་ཏུ་རྣམ་དག *rtag-tu rnam-dag* = ཐམ (*K. ko.* ཀ, *36*).

ཡོངས་འཇོམ *yoṅs-ḥjom* a term for བ *ba* cow (*Mṅon.*).

ཡོངས་འཇོམས *yoṅs-ḥjoms* परिघात, परिघ [an iron beam]*S.*

ཡོངས་རྟོགས *yoṅs-rtogs* पर्यालोचना full consideration; exhaustive inquiry, careful discussion on any subject; fully understood.

ཡོངས་གདུང་ *yoṅs-gduṅ* सन्तापित, संताप [great heat, affliction]*S.*

ཡོངས་འདུད *yoṅs-ḥdud* द्रुम met. a tree.

ཡོངས་འདུས་ས་རྡོལ *yoṅs-ḥdus sa-rdol* 1. n. of a celestial region said to be somewhere to the north where the five kinds of འདོད་ཡོན *ḥdod-yan* are detained (*Bon. ch. 6*). 2. = དཔག་བསམ་ཤིང་, *i.e.*, *Kalpadruma* the wishing tree of the gods its root being in the abodes of the Asura and its trunk hanging over the celestial regions so that the gods may enjoy its fruits.

ཡོངས་འབབ *yoṅs-ḥbab* v. མང་དཔོན སାर essential spirit.

ཡོངས་སྦྱོར *yoṅs-sbyor* = འགྲོགས་པ *ḥgrogs-pa* friendship, company (*Mṅon.*).

ཡོངས་འཛིན *yoṅs-ḥdsin* designation given to the tutor or spiritual and philosophical instructor superintending the childhood of the highest incarnate lamas. Thus the instructor of the present Panchhen Lama of Tashi-lhunpo is styled: the Yong-dsin Lho-pa.

ཡོངས་བཟང་ཅན *yoṅs-bzaṅ-can* 1. a term for ཤུག་པ *çug-pa* juniper. 2. पारिजात (*Mṅon.*) the tree of paradise growing on the lofty peaks of the Himalaya.

ཡོངས་ཟླུམ་མིག *yoṅs-zlum-mig* lit. the round-eye, as met. the domestic fowl, the cock (*Mṅon.*).

ཡོངས་སུ *yoṅs-su* 1. adv. परि wholly, completely, altogether; ཡོངས་སུ་དག་པ immaculate, fully purified, quite clean; ཡོངས་སུ་སྤང་བ परित्याग to give up entirely; ཡོངས་སུ་འཐུད་དེ quite lost in perverseness. 2. generally, universally: དེས་ཡོངས་སུ་གྲགས་སོ་ इति परिकीर्तित so he was universally famed; ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་བུ་ཆེན་བཞི four disciples of universal fame. Compounds:—ཡོངས་སུ་དཀྲིས *yoṅs-su dkris* ensnared, entangled, all round; ཡོངས་སུ་བཀག *yoṅs-su bkag* पर्यवरोध wholly forbidden, stopped; ཡོངས་སུ་བཀྲུས *yoṅs-su bkrus* प्रक्षालित well washed; ཡོངས་སུ་བརྐྱང་ *yoṅs-su brkyaṅ* परिणम्य completely stretched out [following]*S.*; ཡོངས་སུ་སྐོར *yoṅs-su skor* परिवृतः [completely surrounded]*S.*; ཡོངས་སུ་སྐྱོབས་པ *yoṅs-su skyobs-pa* wholly protected, saved; ཡོངས་སུ་སྐྱོ་བ *yoṅs-su skyo-wa* परिखेद to repent sincerely, repentance, regret; ཡོངས་སུ་བགྲེང་ *yoṅs-su bgreṅ* संकलन [binding, counting]*S.*; ཡོངས་སུ་གྱུར་པ *yoṅs-su gyur-pa* परिणत wholly changed [matured]*S.*; ཡོངས་སུ་མགུ་བ *yoṅs-su mgu-wa* परितोष to be very joyful; ཡོངས་སུ་འགུལ་བ *yoṅs-su ḥgul-wa* परिकम्प, परिप्लव to be very much moved [trembling, swimming about]*S.*

Digitized by Google

ཡོངས་སུ་འགེབས་པ *yoṅs-su ḥgebs-pa* परिकार, परिवार, परिवाच, छादन to cover completely; ཡོངས་སུ་འགེམས *yoṅs-su ḥgems* समोपण [enlightening]S. ཡོངས་སུ་འགོག་པ *yoṅs-su ḥgog-pa* संरोध to stop completely, pull out, take away entirely [obstruction]S.; ཡོངས་སུ་རྒོལ *yoṅs-su rgol* to dispute hotly, ཡོངས་སུ་རྒྱས་པ *yoṅs-su rgyas-pa* परिप्लुत [flooded]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུད *yoṅs-su rgyud* परम्परा [succession, regular series]S.; ཡོངས་སུ་སྒྲོགས་བྱེད *yoṅs-su sgrogs-byed* परि-नाद [resounding]S; ཡོངས་སུ་བསྒྱུར *yoṅs-su bsgyur* बावर्तन entirely changed. ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ *yoṅ-su bsṅo-wa* to make full prayer basing it on ones merit and faith; ཡོངས་སུ་གཅོད *yoṅs-su gcod* परिच्छेद, परिछिन्न cut off entirely; ཡོངས་སུ་འཇུག་པ *yoṅs-su ḥjug-pa* परिनिवेश to put in all; ཡོངས་སུ་བརྗོད་པ *yoṅs-su brjod-pa* परगीत to speak without reserve [abused]S.; ཡོངས་སུ་ཉམས་པ *yoṅs-su ñams-pa* परिहाणि to lose all inherent strength: ལྷའི་ནུས་པ་ཡོངས་སུ་ཉམས་སོང་ the power of the (local) god is gone; ཡོངས་སུ་མཉེན་པར་བྱེད་པ *yoṅs-su mñen-par byed-pa* परिमार्दवति to make very soft, pliable, smooth; ཡོངས་སུ་གཏོང་བ *yoṅs-su gtoṅ-wa* विसर्जन, परवर्जन [abandonment]S.; ཡོངས་སུ་རྟོགས་པ *yoṅs-su rtogs-pa*=ཤེས་རབ་ཅན (*Mṅon.*) a wise man, one possessed of divine knowledge. ཡོངས་སུ་རྟོགས་པ་ལས་བྱུང་བ *yoṅs-su rtogs-pa las-byuṅ-wa* having arisen from quite reliable information of परिकल्प सम्भूति [attained to decision]S.; ཡོངས་སུ་ཐོབ *yoṅs-su thob* परिवाप [furniture, shaving]S. ཡོངས་སུ་བསྣུན *yoṅs-su bsnun* परिघ्न thoroughly pricked [loosened]S. ཡོངས་སུ་སྦྱིན་པ *yoṅs-su sbyin-pa* परिदान to give, bestow freely, [devotion, exchange, deposit]S.; ཡོངས་སུ་རྨོངས *yoṅs-su moṅs* व्यामोहन wholly obscured; perplexed. ཡོངས་སུ་སྨིན *yoṅs-su smin* परिपाक lit. quite ripe [digestion]S.; ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར *yoṅs-su dsogs-par* परिपूर्ण the whole completed.

ཡོངས་སུ་དག་པ *yoṅs-su dag-pa* विशुद्धि absolute purification, the state of *Nirvāna*; also, purification by righteousness, purity of one's doctrine. ཡོངས་སུ་དག་པ་གསུམ the three perfect purities, viz: དགེ་བའི་རྩ་བ ཡོངས་སུ་དག་པ; སྨོན་ལམ་ཡོངས་སུ་དག་པ परिशुद्ध परिधान [pure meditation or prayer]S.; ལྟ་བ་ཡོངས་སུ་དག་པ परिशुद्ध दर्शन [correct insight]S. (*K. d.* ང, *51*).

ཡོངས་སུ་བརྡོགས་པ *yoṅs-su ḥdogs-pa* विश्राणन to fasten well [distribution, gift]S.

ཡོངས་སུ་འདྲི *yoṅs-su ḥdri* परिप्रश्न [investigation, enquiry]S.

ཡོངས་སུ་འདྲེན *yoṅs-su ḥdren*=ཐེ; ཡོངས་སུ་འདྲེན་པ *yoṅs-su ḥdren-pa* परिणायक [a guide]S.

ཡོངས་སུ་སྤྱོད *yoṅs-su-spyod* 1.=བྲན་གཡོག *bran gyog* servants, slaves, etc. 2. the honeymoon of a Brâhman (*Mṅon.*). ཡོངས་སུ་སྤྱོད་པ *yoṅs-su spyod-pa* परिभोग, परिचर्या complete enjoyment, also (དད་པ་བསྐྱུར) showing respect or faith.

ཡོངས་སུ་དྭངས *yoṅs-su dwaṅ* प्रसन्न as met. =the lion.

ཡོངས་སུ་དབུལ་བྱ *yoṅs-su dbul-bya* signifies one who makes gifts, lavishes alms on the poor and liberally assists the clergy (*Mṅon.*)

ཡོངས་སུ་སྨོད *yoṅs-su-smod*=མི་ཤེས་པ परिभाव disrespectful, an infidel (*Mṅon.*).

ཡོངས་སུ་ཚང་བ *yoṅs-su tshaṅ-wa* complete, full in all its parts, not fractional.

Syn. ཀུན་ཏུ *kun-tu*; མ་ཚང་མེད *ma-tshaṅ-med*; དུམ་བུ་མིན *dum-bu-min*; མཐའ་དག *mthaḥ-dag* (*Mṅon.*).

ཡོངས་སུ་གཟིར་བ *yoṅs-su gzir-wa* अभिपीडन [to oppress]S.

Digitized by Google

ཡོད *yod* भू, भवति, आप all that exists, existing; matter, all that comes within cognition or perception.

Syn. གཞི་གྲུབ *gshi-grub*; གསལ་བྱ *gsal-bya*; ཤེས་བྱ *çes-bya*; ཆོས་རྣམས *chos-rnams* (*Mñon.*).

ཡོད་དགུ *yod-dgu* an emphatical expression = everything, all matter without aught left out; ཕྱག་མ་ལུས་པ་རྣ་འདོད་རྒྱལ་བྱི་ཞ matter, substance, all that exists, everything (*Ñag.*).

Syn. ཡོད་དོ་ཅོག *yod-do-cog*; མཐའ་དག *mthah-dag* (*Mñon.*).

ཡོད་ཐང་ *yod-thañ* that existing; acc. to *Sch.* thoroughly clear; ཡོད་ཐང་གང་བ all that exists.

ཡོད་དོ་ཅོག *yod-do-cog* = ཡོད་ཚོད་ཐམས་ཅད *yod-tshod thams-cad*, as in སེམས་ཅན་ཡོད་དོ་ཅོག་ལ་འཆི་བའི་གནས་ལས་ཐར་བ་ནི་གཅིག་ཀྱང་མེད (*Khrid. 21*).

ཡོད་པ *yod-pa* विद्यते, भवति, भाविन, भवति 1. to be, to exist; to be present anywhere. As *Jä.* points out, this vb. may be used always in place of ཡིན་པ although the latter may not always re-place ཡོད་པ which is more than the mere connective of the attribute to the subjects. However ཡོད་པ is in the full sense an auxiliary vb. as well as possessed of its substantive verbal use. ཁོ་གང་ན་ཡོད where is he?— ཡིན can not be here employed; ང་འི་ལག་པ་ཁོམ་ཡོད my hands are at leisure, I am unoccupied; འདིར་སུ་ཡོད who is here? As an auxiliary with gerund: ཟས་ཟ་ཡོད he was eating; ངས་དེབ་ཀློག་གི་ཡོད I am reading a book; སོང་བ་ཡོད he has gone. The negative form of ཡོད is མེད: ཁོ་ང་ཁོམ་མེད he is not at leisure. In the C. colloq. the interrogative form is generally not ཡོད་དམ but ཡོད་པས "*yö-pe*": འདི་ནས་དགོན་པ་ཐག་རིང་པོ་ཡོད་པས "*di-ne gömpa te tha' riñ-po yö-pe*" is that monastery far from here? 2. to have, to be in possession of, to possess (any quality or piece of property); used with dat. of person having or owning: ཁྱོད་ལ་ཁྱི་མང་པོ་ཡོད you have many dogs; ཁོ་ལ་སྒྱུ་སེམས་ཡོད་པ་རེད he has a crafty mind; རྒྱལ་པོ་ལ་འདོད་པ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་འདུག the king seems to have yet a great wish; རྒྱལ་མོའི་གཡོག་མོ་ཞིག་ཡོད་པ a maid-servant whom the queen had; in a like manner without a case: གྲི་ཞིག་ཡོད་པ་དེ the knife which he had about (him); ཁྲོན་པ་འདོམ་བཅུ་དགུ་ཡོད་པ a well having depth of 19 fathoms; ཡོད་པར་འགྱུར fut. of ཡོད་པ shall or will have; ཁྲི་གདུགས་ཀྱང་ཡོད་པར་གྱུར་ཅིག the throne should also have a canopy; ཡོད་པར་བྱེད་པ to beget, produce, effect; བུ་ཡོད་པར་གྱིས་ཤིག get her to have a child. In C. རེད་པ is very commonly conjoined quite pleonastically to ཡོད in this sense: ཁྱོད་ལས་ཀའི་དོན་ལ་སྙིང་རུས་ཡོད་པ་རེད you have zeal for the work; ང་ལ་ཉོ་ཆས་ཡོད་པ་མ་རེད "*ña-la nyop-che yö-a-ma-re*" I have no things to sell.

ཡོད་པ་ཉིད *yod-pa-ñid* भाविता existence (*Cs.*); ཡོད་མིན *yod-min* अभाव [1. non-existence. 2. the plant *Guilandina*] *S.*; ཡོད་མིན་ཉིད *yod-min-ñid* non-existence. ཡོད་མེད *yod-med* भवति, नास्ति being and not being. ཡོད་མེད་གོ་བཟློག་སྣང་ *yod-med go-bzlog-snañ* optical illusion when one imagines one sees what is not existing, or the reverse. ཡོད་ཚོད་ཡིན *yod-tshod-yin* there is probability of its being, existing; acc. to *Jä.* it has the semblance of being.

ཡོན *yon* दक्षिणा (देयद्रव्य) a present given to priests for religious services or as alms. ཟས་ཡོན a gift consisting of food; ཡོན་ priest and mendicant friars (Buddhists), ཡོན་འབུལ་བ to bestow a gift, to bring an offering; ཡོན་འབུལ་བ་ཐེམ दक्षिणीय, दक्षिण्य worth of a present; ཡོན་དུ་འབུལ་བ to present as a gift; སྨན་ཡོན a physician's fee (*Cs.*).

Syn. མཆོད་པ *mchod-pa*; བརྟན་པ *brtan-pa*; མེ་ཏོག *me-tog*. (*Mńon.*)

+ **ཡོན་ཁྲར་ད** *yon-khar-da* = ཡང་དག་མ་ཡིན་པ profane, not very pure, not holy.

ཡོན་གྱི་གནས་པ *yon-gyi-gnas-pa* = སྦྱིན་གནས *sbyin-gnas* or མཆོད་གནས an officer or sacrificer (*Mńon.*).

Syn. ཡོན་སོགས་བསྐྱེད་པའི་མིང་ *yon-sog bskyed-pahi miń*: སྒྲིམས་པ *brims-pa*; བཀྲམ་པ *bkram-pa*; ཉེ་བར་བསྐྱེད *ńe-war-bskyed*; བགྲེམས་པ *bgrems-pa*; གཏོང་བ *gtoń-wa*; སྦྱིན་པ *sbyin-pa*; བྱིན་པ *byin-pa* (*Mńon.*).

ཡོན་བསྔོ་བ *yon-bsńo-wa* = ཆོས་བར་བཟུར (*Mńon.*); ཡོན་བསྔོ་བ་མེད་པ་ལ་བསྔོ་བ་མཆོད་པ (*A. 80*). སྦྱིན་མ་ལ་བརྟན་གནས་དང་ཡོན་བསྔོ་བ (*A. 155*) the prayer that one who offers makes that by the virtue of his gifts he may gain the position of a *Bodhisattva*.

ཡོན་ཆབ *yon-chab* oblation, water that is daily offered in a set of five, seven, or nine small brass cups to Buddhas, saints, and gods.

ཡོན་བདག *yon-bdag* यजमान 1. a priest who performs a sacrifice. 2. a householder who employs priests to perform sacrifices.

ཡོན་ཏན *yon-tan* सर्वाकार, गुण, द्रव्य; ཡོན་ཏན་ཅན गुणवान्; गुण good quality, excellence; taste, effect virtue, valuable properties, *e.g.*, the virtues of plants; also accomplishments, attainments: ཡོན་ཏན་སློབ་པ *yon-tan slob-pa* to learn something useful; property, quality, in gen., *e.g.*, the different tastes and effects of medicines; also mystic or fantastic properties (*Glr.*). ཡོན་ཏན་ཀུན་ལྡན *yon-tan kun-ldan* सर्वगुणान्वित, सर्वगुणी one possessed of all sorts of accomplishments; མཁས་པ་ཡོན་ཏན་ཀུན་ལྡན་ཏེ། ཁེངས་སེམས་མེད་པར་ཞི་ཞིང་དུལ he who is learned and is possessed of all accomplishments is peaceful, disciplined, and free from boasting. (*Leg.*); ཡོན་ཏན་རྒྱ་མཚོ *yon-tan rgya-mtsho* गुणसागर the ocean of talents, the most talented, an epithet of Buddha (*M. V.*); ཡོན་ཏན་ཅན *yon-tan can* विद्वान् learned, wise, talented; ཡོན་ཏན་མེད *yon-tan med* विगुण, निर्गुण not talented; ཡོན་ཏན་རིན་ཆེན་མེ་ཏོག་བཀྲ་བ་རྒྱས་པ n. of a *Bodhisattva*. (*K. ko.* ཅ, *457*). ཡོན་ཏན་ཤེས *yon-tan-ças* talented, one who has useful knowledge.

ཡོན་པོ *yon-po* 1. v. ཡོ་བ *yo-wa* (*Jä.*). 2. = དྲང་པོ་མིན་པ *drań-po min-pa* also འཁྱོག་པ *hkhyog-pa* crooked, not straight (*Zam. 11*).

Syn. ཀྱོག་པོ *kyog-po*; ཡོན་ཀྱོག *yon-kyog*; གཅུ་བོ *gcu-wo*; མི་དྲང་བ *mi-drań-wa*; འཆུས་པ *hchus-pa*; སྒྱུར་བ *sgyur-wa*; འཁྱོག་པོ *hkhyog-po*; ཀྱག་ཀྱོག *kyag-kyog*. (*Mńon.*).

ཡོབ *yob* = འོབ *hob* 1. (སྒོའི་ཡོབ *sgohi-yob*) the steps at the threshold. 2. stirrup; ཡོབ་རྐང་ instep of the foot. ཡོབ་ཏུ་རྐང་པ་འཛུག riding on saddle-horse, lit. putting the foot into the stirrups (*Hbrom. 30*); ཡོབ་ཐག *yob-thag* stirrup-leather; ཡོབ་མཐིལ the footing. 3. trench, ditch.

ཡོབ་པ *yob-pa*, v. གཡོབ་པ *gyob-pa*.

+ **ཡོབ་ཡོབ** *yob-yob* = རྐང་པ the foot (*Liç.*).

ཡོམ་པ *yom-pa* vb. to swing, totter, tremble, to be unsteady, swinging, etc.; the swinging; adj. ཡོམ་པོ *yom-po*. adv. ཡོམ་ཡོམ *yom-yom* rolling, swinging.

ཡོའུ་ཆང་ *Yohu-chań* n. of one of the Emperors of China (*Grub.* ཉ, *15*).

ཡོར་པོ *yor-po*, or ཡོར་ཡོར་བ also ཡོམ་ཡོར shaking, tottering, trembling; also oblique, slanting, in *C*.

Digitized by Google

ཡོར་ཤིང་ *yor-çiṅ* = ཧོམ་བུ *hom-bu* a species of tamarisk (in mystic talk) (*Miṅ. rda. 4*).

ཡོལ *yol* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་དགེ་འཛིན་ཡོལ་ཕྱིན་ཕྱུག་པས་ཁྲིད་ཕྱིར་རྗེ་བ་ཡིན་པས་ཁྲིད་པ་བྱེད (*A. 103*) (*Deb.* ཀ, *19*).

ཡོལ་གོ *yol-go* or ཡོལ་མ a cup or vessel of precious stone or metal (*Yig.*). Acc. to *Schtr.*, earthenware, crockery; དཀར་ཡོལ china-ware, porcelain, frq.; ཡོལ་ཕོར cup, bowl. ཡོལ་སྒོ *yol-sgo* = ཡོལ་གོ.

ཡོལ་བ *yol-wa* I: यवनिका, यवानी, सुखानी sbst. curtain: ཡོལ་བས་འབྲེལ་བ *yol-was hbrel-wa* to stretch a curtain over; ཡོལ་བ་འདེད་པ to draw a curtain; ཡོལ་བ་གཏོད་པ to close the curtain (of a door); དར་ཡོལ silk-curtain; རས་ཡོལ calico-curtain; སྒོ་ཡོལ *sgo-yol* door-curtain.

II: vb. 1. to have past, be done: ཉི་མ་ཕྱེད་ཡོལ mid-day is past; སྲོད་ཡོལ་སོང་ *srod-yol soṅ* the evening has past; ནམ་ཕྱེད་ཡོལ་བ has gone by midnight, ཉི་མ་ཡོལ་ལ་ཁད the sun is nearly down, has nearly set; ཉི་མ་ལ་ཡོལ་བ the sun has passed over the hill-top; དུས་ལས་ཡོལ་བ to be past, of time, youth, etc.; རླུང་དང་ཆར་དུས་ལས་ཡོལ་བས wind and rain setting in and ceasing at the proper time. 2. also = གཡོལ་བ *gyol-wa* in *C.*

ཡོས *yos* (ནས་ཕྱེ) parched corn, mostly barley and wheat; འབྲས་ཡོས parched rice. ཡོས་ཐག *yos-hthag* = རྨས་པ་འཕྱས་པ or རྨས་ཐག parched barley, rice or wheat made into flour: འདི་ཀུན་ཡང་དུ་རྩི་དང་ཡོས་ཐག་ཡིན (*A. 119*).

Syn. རྔོས་པ *rṅos-pa*; བཅད་པ *bcad-pa*; ཡོས་བཀྲ *yos-bkra*; མདོས་ཀྱི་རྨ་ཅན *mdses hi rma-can* (*Mṅon.*).

ཡོས or ཡོས་བུ *yos-bu* = the rabbit or hare, but is found so used only in the calendar or in astronomical calculations: ཡོས་བུའི་ལོ་ རྡོ་རྗེ་གདན་ལ་འབྲིང་ཟླ་བ་དཔྱིད་ཀྱི་ཟླ་བ་ལ་ཕེབས he visited *Bdorje gdan* in the second month of the spring of the *hare-year* (*A. 93*).

གཡག *gyag* चमरी, चमर (ཙ་མ་ར *tsa-ma-ra*) the Tibetan yak, *Bos grunniens*; is very abundant throughout Tibet, especially in the north-east, but does not seem to penetrate further north than the Akka Tagh range or the Koko-nor region. In Tibet, the male is called གཡག *gyag* and the female འབྲི་མོ *hbri-mo*; མ་གཡག (sometimes called གཡག་རྒོད) uncastrated yak-bull which is very wild and fierce; གཡག་རྒོད or འབྲོང་ wild-yak; གཡག་རུ horn of a yak; གཡག་རྫོག་རྫོལ་ཅན a long-haired shaggy yak. གཡག་རྔ sbst. the tail of the yak: ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཡང་ལག་གཡག་རྔ་བཞིན་དུ་བསྲུང་བ (idiomatically) to preserve one's morals as the yak takes care of its tail (*A. 150*); hence གཡག་རྔ་བ to carefully preserve.

གཡག་སྡེ *Gyag-sde* n. of a place in the district of སྙེ་མོ་གཡག་སྡེ་རྫོང་ *sñe-mo gyag-sde-rdsoṅ* (*Rtsii.*).

གཡག་རྨེད *gyag-rmed* (དམ་ཅིག་ལ་མ་འཆོམས་ཁལ་མི་བཟུན) ? (*Blo-sbyoṅ. 7*).

གཡང་ *gyaṅ* 1. स्वाहा, श्री; syn. དཔལ *dpal*; ཕྱྭ *phywa*. 2. happiness, blessing, prosperity: གཡང་འཁྱིལ blessing comes (from), growth of prosperity; གཡང་འཕྲོ prosperity vanishes; གཡང་སྐྱོབ *gyaṅ-skyob*, གཡང་འགུགས sacrifices and other ceremonies to secure prosperity; གཡང་ཁང་ *gyaṅ-khaṅ* a house furnished with rich furniture, precious things, and equipped with all accompaniments of prosperity; གཡང་སྒྲོ་བ *gyaṅ-sgro-wa* or གཡང་སྒམ a chest containing treasures; གཡང་དར *gyaṅ-dar* kind of white scarf indicative of prosperity, wealth, and long life: གཡང་དར་ཁ་བཏགས་གཅིག (*Rtsii.*). 3. gulf, abyss.

+ གཡང་སྐྱོ་བ *gyaṅ-skyo-wa* immodest behaviour, shameless conduct, = ངོ་འདྲི་བ *co-hdri-wa*; also, to slight.

Digitized by Google

གཡང་དཀར་ *gyaṅ-dkar* as met. a sheep.

Syn. ལུག *lug*; གཡང་མོ *gyaṅ-mo*; བལ་ལྡན *bal-ldan* (*Mṅon.*)

གཡང་ཁུག *gyaṅ-khug* the bag in which auspicious articles (मङ्गलम्) are kept.

གཡང་སྤྲུ *gyaṅ-spruḥu*=གཡང་ཏི jade: དཀར་པ་འདུག་ན་གཡང་སྤྲུ་ཞེས་ཟེར if it is white the jade is called yang-du (*Jig. 16*).

གཡང་བ *gyaṅ-wa* गोष्पद, परिगत [a cow's foot or hoof]*S.*

གཡང་བུམ *gyaṅ-bum* or གཡང་རྫས་ཀྱི་བུམ་པ the auspicious pot in which sacred gold ornaments, gold coins, and other precious things are kept. It is generally consecrated by a lama with spells sacred to the god of wealth (Dsambhala) and the goddess ནོར་རྒྱུན་མ; the top of this pot being covered with a kind of silk scarf containing figures of the Dorje: གཡང་བུམ་གྱི་ཁེབས་སུ་མཆོག་རྡོ་རྗེ་འཁྱིལ་བའི་ཁ་ཚུགས་གཅིག (*Rtsii.*).

གཡང་ཚེ *gyaṅ-tshe* for གཡང་ *gyaṅ* and ཚེ.

གཡང་གཞི *gyaṅ-gshi* 1. an orgie in *Tantrik* mysticism for which a stuffed human skin is said to be required (*Rtsii.*). 2. अजिन the whole skin of an antelope on which religious men sit; acc. to *Jä.* a skin couch, also a covering in general.

གཡང་རོང་ *gyaṅ-roṅ* a precipice descending into a deep ravine (*Yig. 67*).

གཡང་ལུག *gyaṅ-lug* the effigy of a sheep made of butter used at religious ceremony of གཡང་སྒྲུབ *gyaṅ-sgrub* 'the calling in of blessings.'

གཡང་ལུགས *gyaṅ-lugs* अजिन-प्रावार a mantle; skin of an animal used for clothing.

གཡང་ཆོད་བོང་ར *Gyaṅ-çod boṅ-ra* n. of a place in Kham (*Loṅ.* ༤, *28.*)

གཡང་ས *gyaṅ-sa* दरी, प्रपात [a deep cavern, a precipice]*S.* ཁྱོད་ཇི་ཙམ་མཐོ་བ་དེ་ཙམ་གཡང་ས་ཆེ high as you stand, so deep is the gulf. གཡང་ས་ལས་འཛིན་པ *gyaṅ-sa las ḥdsin-pa* to snatch from the abyss, to save (*Thgy.*); འདི་ནི་ གཡང་ས་ཁ་ནར་རྒྱུག एव धावति this only runs into rocky precipices (*A. K.* ༨-*62*).

གཡང་ལྷ *gyaṅ-lha* a deity of the Shamans dispensing happiness (*Sch.*).

གཡན་པ *gyan-pa* कच्छू, कण्डु a cutaneous eruption akin to itch, which is said to invade any part of the body and to be combined with a copious discharge of matter; acc. to *Jä.* hereditary and not contagious: གཡན་པ་ཕྲུགས་ན་བདེ་འཇུར་བ། དེ་བས་གཡན་པ་མེད་ན་བདེ། དེ་བཞིན་འཇིག་རྟེན་བདེ། འདོད་ཡོད་བདེ། དེ་བས་འདོད་པ་མེད་ན་བདེ if the *gyan-pa* eruption is scratched there is a little sensation of relief but if indeed there was no itching there would be happiness. So worldly happiness is a temporary relief but happier still would one be without itching desires.

གཡབ་པ *gyab-pa*, pf. གཡབས *gyabs*, 1. to signal, to beckon: འབོད་པའི་ཕྱིར་གཡབ་པ to signal for calling one; ལག་པས་གཡབས (*Ñag.*), waved the hand (to call somebody). 2. projection of a roof, ཁང་པའི་བྱ་གཡབ projection of roof where birds take shelter; བྲག་གཡབ a piece of rock projecting under which people take shelter from rain; རས་གུར་གྱི་གཡབ sheltering tent. 3. fan: བསིལ་གཡབ the swinging fan; གཡབ་དར silk fan.

གཡབ་མོ *gyab-mo* sbst. a call by signal from the hand or by the waving of a scarf.

གཡམ *gyam*=ཤར *shar*; གཡམ་སྐྱུག=ཤར་བ་སྐྱུག་པ (?)

གཡམ་པ *gyam-pa* slab of stone, roof-slate, for གཡའ་སྤང་ *gyaḥ-spaṅ*.

གཡའ *gyaḥ* मालिन्य rust, ལྕགས་གཡའ oxide of iron; ཟངས་ཀྱི་གཡའ oxide of copper, verdigris. གཡའ་དག་པ freed from rust; to clear, polish, *e.g.*, a mirror.

Digitized by Google

གཡའ་ཀྱི་མ *gyaḥ-kyi-ma* a small high-alpine Saussurea, the flower of which plant is an antibilious medicine.

གཡའ་ཐིག *gyaḥ-thig* 1. a line drawn on a slate with a lead-pencil (*Jä.*). 2. a slate-pencil or lead-pencil, also གཡའ་སྨྱུག *gyaḥ-ṣmyug*. 3. bolt or bar: གཡའ་རྒྱབ་པ *gyaḥ-ṛgyab-pa* to bolt, to bar; གཡའ་ཕྱེ་བ *gyaḥ-phye-wa* to unbolt, unbar.

གཡའ་འདྲུལ་བ *gyaḥ-ḥdṛul-wa* to be mouldy, to get rusty, to get covered with foul extraneous matter (*Sch.*).

གཡའ་སྒང *gyaḥ-ṣgaṅ* 1. slate. 2. oil of vitriol; in *C.* verdigris.

གཡའ་སྒང་སྐྱེས *gyaḥ-ṣgaṅ-ṣkyeṣ* one of the generic names of the Sakya-pa hierarchs (*Loṅ.* ཀ, *80*).

གཡའ་བ *gyaḥ-wa* to shudder, to itch; also defined as ཟ་འཁྲུག་ཤང་བ itching of the skin; བཙུབ་པོ་གཡའ་བའི་ནད scratching the body for relief (*Ya-sel. 28*); གཡའ་སྒོག *gyaḥ-ṣgog*, itching in the body; མཆན་ཁོག་དང་ལུས་ཟ་སྒྲུག་སྐང་བ itching in the arm-pit, &c.

གཡའ་པ *gyaḥ-pa* rusty (*Jä.*).

གཡའ་བཟང *Gyaḥ-ḅzaṅ* n. of a place in Tibet (*Loṅ.* ཀ, *5*).

གཡའ་བཟང་ཁྲི་དཔོན *Gyaḥ-ḅzaṅ khri-dpon* n. of one of the Governors of Tibet under the hierarchy of *Ḥgro-ṃgon Ḥphagṣ-pa* of Sakya (*Loṅ.* ཀ, *13*).

གཡའ་རུག་པ *gyaḥ-rug-pa* = ཧོང་ལེན a medicinal herb, *Picrorhiza* (mystic) (*Miṅ. ṛda.*).

གཡའ་ཤིང *gyaḥ-çiṅ* the maple.

Syn. འདག་སྦད *ḅdag-ṣbad*; མི་གསལ *mi-gsal*; ཨ་དྷྱ་ཎྜ *a-dhya-ṇḍa*; སྐྱེས་མ *ṣkyeṣ-ma*; རབ་ཏུ་ཆར་འབེབས་མ *rab-tu char ḅbebṣ-ma*; དྲང་སྲོང་བརྗོད *dṛaṅ-sroṅ ḅrjod*; ཤིམ་བི་རྩེ *çim-bi-ṛtse*; (ཤིང་ཤིང་པ); ནགས་ཀྱི་མི་བདྲ *nagṣ-kyi mi-ḅdṛa* (*Mṅon.*).

གཡར *gyar* = ཁ *kha*, གདོང *gdoṅ* and མདུན *ṃdun*, *i.e.*, mouth, face and front. གཡར་ཁང *gyar-khaṅ* = སྐུ་གཟུགས human body, person. གཡར་ཁམས *gyar-khams* = སྐུ་ཁམས or སྐུ་ལུས body, person.

+ གཡར་ཁྲལ *gyar-khral* = ཁྲལ, ཤོ་གམ *ço-gam* or དཔྱ *dpya* (*Mṅon.*) tax, revenue, rent, but generally capitation tax.

+ གཡར་དམ *gyar-dam* sometimes incorrectly written for ཡར་གམ to avow, promise, undertake.

Syn. དམ་བཅས *dam-ḅcaṣ-pa*; ཁས་བླངས་པ *khaṣ-ḅlaṅṣ-pa*.

གཡར་འདྲེན་པ *gyar-ḥdṛen-pa* = སྤྱན་འདྲེན་པ *ṣpyan-ḥdṛen-pa* to invite, to call one to one's place.

གཡར་པོ *gyár-po* 1. anything borrowed, taken as a loan, a loan: ལུས་འདི་འབྱུང་བཞིའི་གཡར་པོ་ཡིན this is a loan of the four (constituent) elements (*Ḥbrom.* ཁ, *108*). 2. credit for what has been lent or advanced.

གཡར་བ *gyar-wa* to borrow, to hire: མེ་སྒྲོན་ནང་མཁར་ནས་གཡར་ཏེ having borrowed a lamp in the castle; གཞིས་ཚང་གཡར་བ to hire night-quarters; ཁང་པ་གཡར་མཁན tenant, lodger; གཡར་བྱེད་པ = གཡར་བ. ཕ་གཡར step-father, མ་གཡར step-mother, བུ་གཡར adopted child (*Jä.*).

གཡར་མོ་ཐང་པ *dyar-mo thaṅ-pa* n. of a medicinal flower: གཡར་མོ་ཐང་ལས་སྐྱེས་འཁྲུམས་ལ་ལ་བཅུ (*Med.*).

+ གཡར་ཚ *gyar-tsha* = ངོ་ཚ shame, bashfulness.

+ གཡར་ལེན *gyar-len* = ཁས་ལེན promise.

+ གཡར་ལམ *gyaṛ-lam* 1. = མདུན front-side or before one's presence. 2. = རྨི་ལམ *ṛmi-lam* dream (*K. d.* ཀ, *197*).

གཡལ *gyal* ཕྱི་ལྷུས yawning, gaping.

Digitized by Google

གཡས་པ་ *gyas-pa* अपसव्य, दक्षिण the right hand or side, ལག་པ་གཡས་མ the right hand; གཡས་ན on the right (hand), གཡས་སུ to the right, གཡས་ནས from the right; མིག་གཡས the right eye; ལག་གཡས the right hand; གཡས་ཕྱོགས་ལ *gyas-phyogs-la* to or on the right-hand side; གཡས་ཕོགས་ལ id.; གཡས་གཡོན right and left; གཡས་གཡོན་ལ་ལྟ་བ to look all round to the right and the left. One of the two provinces into which Tsang anciently was divided is གཡས་རུ the right-hand division, the other is གཡོན་རུ the left side division or banner (*Loń.* ལ, *4*). གཡས་བརྐྱང་གི་འདུག་སྟངས a sitting posture in which the right leg is stretched forth (ཞུ་རྣམས་ཁུག་དང་ཞབས་བརྐྱང་བསྐུམ་གྱི་བཞུགས་ཚུལ) (*Ya-sel.*). གཡས་ཁག་གཡོན་དཀྲིས *gyas-khag gyon-dkris* one hiding or covering the fault of another, one defending another. གཡས་འཁྱིལ *gyas-bkhyil*, दक्षिणावर्त invariably reverting to the right side (coiling to the right-hand side; as conch shell with rings) reverting to the right hand side. གཡས་ལེན་གཡོན་འཇོག *gyas-len gyon-hjog* lit. taking by the right hand what the left gives or places into it, *i.e.*, to re-arrange papers, records, etc., also furniture. ཇ་ཐོག་གཡས་ལེན་གཡོན་འཇོག་གིས་མཛད་པའི་རྗེས་ཀྱི་རིམས gen. to present or to help a person with things taken as a loan or on credit from another party (*Btsii.*).

གཡི *gyi*=དབྱི *dbyi* the Tibetan lynx; གཡི་སྤྱང་ *gyi-spyań* lynx and wolf. གཡི་ཡི་ཤ་ནི་གདོན་གྱི་ནད་ལ་ཕན the flesh of lynx cures disease caused by evil spirits: ཞེར་གཉིས, གཡི་སྤྱང་བཞི, ཕུབ་བཞི two sacerdotal cloaks, four skins of lynx and wolf, and four bucklers (*A. 101*).

གཡིགས་པ *gyigs-pa* sbst. eructation; also as vb. to belch, eructate: གཡེར་མ་ཟ་ན་སྐོམས་ཀྱིས་ཁ་ནས་གཡིགས་བྱེད་པ to eructate from eating capsicum, etc. (*Ńag.*).

གཡིད་སྟོན *gyid-ston* अनुरस [1. a subordinate feeling. 2. a secondary flavour]*S.*

གཡུ *gyu* पेरोजक, पेरोज the Ladak and W. Tibet turquoise. Syn. ཕོ་རོ་ཛ *po-ro-dsa*; རིན་ཆེན་རྒྱལ་པོ *rin-chen rgyal-po*; རྡོ་ཡི་རྒྱལ་པོ *rdo-yi rgyal-po* (*Mńon.*). The finest turquoise are obtained from a mine in the neighbourhood of the *Gańs-can* mountains of Ngari Khorsum. Those of inferior quality come from India and elsewhere. There are asserted to be at least five varieties of this precious stone called མི་གདོང་གཡུ་སྤང་, གཡུ་སྦུ་དཀར, གཡུ་སྦུ་དམར, བར་གཡུ, and གཡུ་མཆིན་ཁ (*Loń.* ད, *7*). གཡུ་ཁ *gyu-kha* the turquoise colour; གཡུ་ཁ་ལྕགས་ཁ་གནམ་ཁ་གུར་གུམ་ཁ turquoise-colour, iron-colour, sky-colour and saffron-colour (*Yig. 20*). མདུན་གཡུ the front turquois in the head-dress of females; ཟླ་གཡུ little turquois-stones; གཡུའི frq. for གཡུ་མདོག turquois-blue; གཡུ་མཚོ a glacial-lake, a blue glittering lake. གཡུ་བཅལ་མ *gyu-bcal-ma*=གཡུ་ཁྲ *gyu-khra* spotted turquoise: གསེར་ཟླ་བཞི་གཡུ་བཅལ་མ་གཡུ་ཁྲིལ་ཀྱི་སོགས (*Btsii.*).

གཡུ་ཐོག་པ *Gyu-thog-pa* n. of an ancient noble family in Tibet from which one of the four state ministers or *Shapé* are generally selected by the Government of Lhasa. Their palace stands near the གཡུ་ཐོག་ཟམ་པ *Gyu-thog zam-pa* a bridge in Lhasa. གཡུ་ཐོག་ཡོན་ཏན་མགོན་པོ *Gyu-thog yon-tan mgon-po* n. of a celebrated physician and author of medical works who flourished during the reign of king *Thi-sroń dehu-btsan*. He is said to have thrice visited Magadha from Tibet in order to study Sanskrit medicinal works at Nâlanda. A block-print biography of this worthy consisting of 149 leaves exists in the Government library at Lhasa in which work it is stated that he lived to the age of 125 years.

Digitized by Google

It is also mentioned that the gods and demons presented him with an immense quantity of turquoises and other precious stones heaping them on the roof of his house, hence he was called by the name of གཡུ་ཐོག་པ.

གཡུ་དྲུག་སྔོན་མོ *gyu-drug sṅon-mo* = འབྲུག *ḥbrug* the dragon symbolical of the thunder; and hence signifying thunder: འཁྱུང་ནོན་མོའི་གཡུ་འབྲུག་སྔོན་མོ་འདི་གསུགས་མེད་ཀུང་སྐྱང་གསུམ་ཡང་རྒྱས་གཏང་།

གཡུ་དྲུག་སྟོད *Gyu-drug-stod* n. of a place in the district of Nyang in the province of Tsang (*Deb.* ཀ, *33*).

གཡུ་ལྡན *gyu-ldan* vegetable incense of the colour of turquoise (*Rtsii.*).

གཡུ་བུར *gyu-bur* = གཡུ་ཁྲ *gyu-khra*: དར་མཚ་ཚོམ་དང་་གཡུ་བུར་མཛོམ་པ་དང་ (*A. 12*).

གཡུ་བྱིལ *gyu-byil* = གཡུ *gyu* and བྱུ་རུ *byu-ru* turquoise and coral.

གཡུ་མཚོ *Gyu-mtsho* one of the names by which lake Yamdok is known in Tibet (*J. Zaṅ.*).

གཡུ་མཛོད་སྔོན་པོ *gyu-mdsod sṅon-mo* n. of a demon (*sa-bdag*) who presides over time to make it auspicious or inauspicious.

གཡུ་རུང་ *gyu-ruṅ* for གཡུང་དྲུང་ *gyuṅ-druṅ*.

གཡུ་ལོ *gyu-lo* 1. an epithet of a disciple of *Gçen-rab* who was a counterpart of Maudgalyāyana (*Bon.*). 2. turquoise leaf; གཡུ་ལོ་བཀོད་པའི་བདག་མོ *gyu-lo bkod-paḥi bdag-mo* an epithet of the goddess Dolma (*Yig. k. 61*); གཡུ་ལ་བཀོད་པའི་ཞིང་ *gyu-la bkod-paḥi shiṅ* the celestial mansion of the goddess Dolma (*Yig. k. 61*).

གཡུག་པ *gyug-pa* in ལག་པ་གཡུག་པ *lag-pa gyug-pa* for ལག་པ་དབྱུག་པ *lag-pa dbyug-pa* to flourish or brandish the hand.

གཡུང་ *gyuṅ* = མཛོ་གཡུང་ *mdso-gyuṅ* 1. the cross between cow and yak. 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *22*).

གཡུང་དྲུང་ *gyuṅ-druṅ* स्वस्तिक, [illegible] the Sanskrit Svastika or Tibetan གཡུང་དྲུང་, the mystic cross 卍 "is only a monogrammatic symbol formed by the combination of the two (Pali) syllables *su*, and *ti* = *swasti*, which term is a compound of *su*, "well" and *asti*, "it is" meaning "it is (fatalistic) well" or "so be it," implying complete resignation under all circumstances, not the meek resignation of the Christian bowing to the chastening of the Almighty." (Cunningham's *Bilsa Topes.*) Latterly it is thought that the *swastika* or གཡུང་དྲུང derived its shape from ⊕ the sun and thus may be connected with sun-worship. If that is so, the 卍 would help to explain the perambulation of holy objects of the Bonpos which leaves the honoured object to the left not as with the Buddhists to the right.

The Buddhists seem to believe that the sun moves round the top of Sumeru leaving it to the right. But in that case the shape of the གཡུང་དྲུང must originally have been reversed in form. This sign is used by the Bonpo in the place of the Buddhist *Vajra* (*Rdorje*): མ་དྲོས་མཚོ་རུ་གཡུང་དྲུང་བརྙེས they found the *swastika* cross on the lake Manasarowara (*Zam. 4*). གཡུང་དྲུང་འཁྱིལ་བ *gyuṅ-druṅ ḥkyil-wa* = རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་ king's palace (*Mṅon.*). གཡུང་དྲུང་དགོན *gyuṅ-druṅ-dgon* Buddhist monastery, Lama Yurru in Ladak (*Cunn.*); གཡུང་དྲུང་ཅན *gyuṅ-druṅ-can* सनातन an epithet of Vishnu (*Mṅon.*). གཡུང་དྲུང་ལྟུང་བཤགས *gyuṅ-druṅ-ltuṅ bçags* n. of a Bon religious work on confession; its Buddhist counterpart being

Digitized by Google

བྱང་ཆུབ་ལྟུང་བཤགས་གཡུང་དྲུང་པ *byań-chub ltuń-bçags gyuń-dṛuń-pa* the follower of the *Gyuń-dṛuń* or Bon religion.

གཡུང་དྲུང་ཚུལ་ཁྲིམས *Gyuń-dṛuń tshul-khrims* n. of a Bon sage (*G. Bon. 35*).

གཡུང་དྲུང་སེམས་དཔའ *gyuń-dṛuń sems-dpaḥ* the counterpart of a *Bodhisattva* in the Bon religion (*G. Bon.*).

+ གཡུང་པོ *gyuń-po* or གཡུང་ཕོ *gyuń-pho* चण्डाल, पुक्कस (*S. Lex.*) a low caste people of India.

གཡུང་བ *gyuń-wa*=ཕྱིར་ཕུད་པ *phyir-phud-pa* 1. to outcaste; to cast out 2. one of very ugly and repulsive appearance, a cadaverous-looking person. 3. acc. to *Jä.* tame, opp. to རྒོད་པ *rgod-pa* wild.

གཡུང་མོ *gyuń-mo*, (རིགས་ངན་མོ) 1. चाण्डालिनी a woman of the lowest caste in India. 2. acc. to (*S. Lex.*) डोम्बिनी; and to *Jä.* कामिका a libidinous woman.

གཡུར *gyur* or ཡུར 1.=གཉིད sleep, slumber. 2. v. གཡུལ་བ *gyul-wa* (*Jä.*).

གཡུར་ཟ *gyur-za* or གཡུར་ཟ་བ *gyur-za-wa* निर्भर, पुष [dependence, support]*S.*; a tree bent under the weight of its flowers or fruits (*Ṛtsii. 17*).

གཡུལ་བ *gyul-wa* or གཡུལ་ཁ་བྱེད་པ to fight, make battle; also གཡུལ *gyul* as subst. संग्राम, रण, विग्रह, battle, fight, war; གཡུལ་གྱི་ཆས་གྱོན་པ=གོ་ཆ་གྱོན་པ to dress in coat of mail, to be in full armour. གཡུལ་འགྱེད་པ *gyul-ḥgyed-pa* विग्रह, सम्पराय to give battle, གཡུལ་གྱི་ས་གཞི *gyul-gyi sa-gshi* युद्धक्षेत्र a battle field. གཡུལ་ངོ *gyul-ńo* रण, आजि a battle, fight; acc. to *Jä.* an army facing the enemy and ready for battle; གཡུལ་ངོར रण-शौण्ड; གཡུལ་ངོར་བརྟན་པ युधिष्ठिर the eldest of the Pāṇḍava brothers, one fearless and sturdy in fight, a hero (*Mńon.*); གཡུལ་ངོར་ཞུགས་པ or གཡུལ་དུ་ཞུགས་པ to go to battle; གཡུལ་ངོར་སོན *gyul-ńor son* कृतिका [skilful in making war, a hero in battle]*S.* གཡུལ་གྱི་ཅར་འབྱུང་བའི་དགྲ་སྒྲ་སྣ་ཚོགས the different kinds of war cry: གླང་པོའི་དཔའ་སྒྲ *glań-poḥi dpaḥ-sgra*; འབྲུ་མང་པོ *ḥbru-mań-po*; ཅིང་རྟའི་འཁྱོད་ཚུགས *ciń-ṛtaḥi ḥkhyod-çugs*; སྤྲིན་གྱི་སྒྲ *sprin-gyi-sgra*; རྟ་སྒྲ་གསང་མཐོ་འཚེར་བ *ṛta-sgra gsań-mtho htsher-wa*; ཨ་ཧང་སྐྱེས་བུའི་དྲེགས་སྒྲ *a-hań skyes-buḥi dregs-sgra*; འཁྲུག་རྩ་པ་ཏ་ཧ་ཡི་སྒྲ *ḥkhrug-ṛtsa pa-ta ha-yi sgra*; ཟབ་མོའི་ང་རོ་ཁ་གླིང་སྒྲ *zab-moḥi ńa-ro kha-gliń sgra*; ལྷབ་ལྷབ་པ་དན་འཁྱོད་པའི་སྒྲ *lhab-lhab-pa dan-ḥkhyod-paḥi-sgra* མར་མར་སྒྲ *mar-mar sgra*; གླག་ཅོར་ཅ་བོའི་སྒྲ་འདྲེས་པ *glag-cor-ca-woḥi-sgra-ḥdres-pa* (*Mńon.*). གཡུལ་དཀྲུག *gyul-dkrug*, occurs in གཡུལ་དཀྲུག་པའི་འཁོར་ལོ *gyul-dkrug paḥi ḥkhor-lo* (*Gyu. 10*). གཡུལ་བསྐྲུད་པའི་འཁོར་ལོ *gyul bskrud-paḥi-ḥkhor-lo* (*Gyu. 10*).

གཡུལ་ཁ *gyul-kha* खल, खलिनी 1. a threshing-floor. 2.=གཡུལ་འཐབ war, a battle. གཡུལ་འཁྲུག་པ *gyul-ḥkhrug-pa* विप्लव disorder, an up-rising in a country.

གཡུལ་ཐང་(འབྲུའི) *gyul-thań* a threshing floor खलिनी [a multitude of threshing floors; the plant *Anthorioum tuberosum*]*S.*

གཡུལ་དུ་འཛིན *gyul-du ḥdsin* as met.=a knife or sword.

གཡུལ་ན་བརྗིད *gyul-na brjid*=དཔའ་བོ *dpaḥ-wo* a hero, a champion (*Mńon.*).

གཡུལ་སྤྲོད་པ *gyul-sprod-pa* to do battle, to fight, strive, struggle.

Syn. འཁྲུག་པ *ḥkhrug-pa*; འཛིང་བ *ḥdsiń-wa*; གཡུལ་གཅོམ་པ *gyul-gçom-pa*; རྒོལ་བ *ṛgol-wa*; འཐབ་རྩོད *hthab-ṛtsod*; མངོན་པར་ཉིད *mńon-par ńid*; རྡེག་གསོད *rdeg-gsod*; འཁྲུག་ལོང *ḥkhrug-loń*; ཁ་འཐབ་པ *kha-ḥthab-pa*; གཡུལ་འགྱེད་པ *gyul-ḥgyed-pa*; འཐབ་པ *ḥthab-pa* (*Mńon.*)

གཡུལ་བཟློག་པ *gyul-bzlog-pa* to avert war, also, to rout an enemy, to make the

Digitized by Google

enemy run away or retire: གཡུལ་འཛོམ་པའི་འཁོར་ལོ a wheel which can subdue an enemy and bring victory (*Gyu. 10*).

གཡུལ་ལས *gyul-las*=སྟོན་ལས *ston-las* (*Ñag.*).

གཡུལ་བསྲུང་ *gyul-bsruñ* a sentinel or military sentry, watch-guard: གཡུལ་བསྲུང་བའི་འཁོར་ལོ (*Gyu. 10*).

གཡེང་བ *gyeñ-wa* 1. विक्षेप, चलन to swing, waft, to flow, agitate, to move a thing softly to and fro: རླབས་གཡེངས་ཏེ moved by the waves to and fro.; ཡུལ་ཁམས་སུ་གཡེང་བ to flow over a country, with floods or hostile armies, etc. (*Ma.*); དཔེ་རྣམས་གཡེང་བ to turn over books. 2. (སེམས་ཀྱི) to agitate the mind, to turn off the attention, to disturb the mind: རྒྱལ་པོ་གཞན་གཡེངས་པ་དང་ the king looking away, directing his attention to something else; སེམས་བདུད་ཀྱིས་གཡེངས the soul is disturbed by the devil; མ་གཡེངས་པ undisturbed, attentive; རྣམ་པར་མི་གཡེང་བ or གཡེངས་པ to be quite attentive, not to be disturbed by any thing, inexcitable, a character in which Buddha excels and which all must strive to attain to. 3. sbst. as གཡེངས་པ diversion, pleasure, recreation; jest, joke: གཡེངས་འདྲེད་ཀྱི་ཁ་རྒྱུན་མ་ཡིན these are no falsehoods spoken in jest (*Mil.*).

གཡེངས་བྱེད *gyeñs-byed* किटि fig. a pig.

གཡེན *gyen* 1. གཡེན་སློར་བ *gyen-slyor-wa* to caluminate. 2. n. of a royal family: གཡེན་སངས་ཕྱ་ལ་འཐེན *Gyen-sañs phya-la hthen* a son of king *Bala sañs-gyen-la hthen* (*G. Bon. 23*).

གཡེམ་པ *gyem-pa* or ལོག་གཡེམ 1. =འདོད་ལོག *hdod-log* or འདོད་པ་ལོག་པར་གཡེམ་པ fornication, incest, adultery. གཡེམ་བྱེད་པ *gyem-byed-pa* to commit adultery, fornication. 2. मिथ्याचार false dealings, acting wrongfully.

གཡེར་ཁ *gyer-kka* or དྲིལ་བུ་གཡེར་ཁ་མ *dril-bu gyer-kha-ma* small bell attached to the neck of a Lhasa lap-dog as an ornament.

གཡེར་སྙོམ་པ *gyer-snom-pa* तन्द्री [weary, drowsy]*S*.

གཡེར་བ *ggyer-pa*=གཡེར་བ *gyer-wa* མི་བདག་གཡེར་བའི་ཚུལ་བཞིན་དུ नौनिं सहेऽवोतविरामे [in the manner of a proud king]*S*. (*A. K. 1-32*).

+ གཡེར་པོ *gyer-po* पटु an expert, one who is well versed in any subject. Acc. to *Jä.* adj. wise, prudent, circumspect.

Syn. མཁས་ངས *mkhas-ñas*; མཁས་པ *mkhas-pa*; གྲིམས་པ *grims-pa*.

གཡེར་བ *gyer-wa* 1. v. གཡེལ་བ *gyel-wa*. 2. passion, misbehaviour: ཆེ་དོང་མི་གཡེར་ཚིག (*Yig. 48*).

གཡེར་བག *gyer-bag*=སྣང་གཡེལ་ཅན *snañ-gyel-can* light, luminous body or space.

གཡེར་མ *gyer-ma* तमालपत्र guinea pepper, *Capsicum*.

གཡེར་མོ་ཐང *Gyer-mo-thañ* n. of a place in Kham (*Ya-sel. 17*).

གཡེར་ཤིང་པ *gyer-śiñ-pa* n. of a medicinal plant: གཡེར་ཤིང་བ་ཤིས་འབྲས་བའི་ཤ་ན་ཤིང.

གཡེལ *gyel* 1.=སྙོམ་ལས तन्द्रित, slumbering; indolence. 2. n. of a place in Kongpo (*Deb.* ག, *46*).

+ **གཡེལ་པ** *gyel-pa*=འདོད་པ་གཅིག *hdod-pa gcig* an urgent wish; a passion.

གཡེལ་བ *gyel-wa* 1. to be idle, lazy, slothful; གཡེལ་བ་མེད་པར incessantly, continually, busily. 2. in བརྗེད་གཡེལ་བ to forget.

གཡེལ་མ *gyel-ma*=འཕྱོན་མ *hphyon-ma* a harlot, prostitute (*Mñon.*).

གཡོ *gyo* or གཡོ་སྒྱུ *gyo-sgyu*, also གཡོ་སྐྱུ *gyo-skyu*, craft, cunning, deceit (*Jä.*); གཡོ་

Digitized by Google

གཡོ་འཁོལ *gyo-ḥkol* id.: ཆུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ཀུང་ཞིག་པའི་གཡོ་འཁོལ་འཆར་ཞིག་ལས་མི་འདུག་པས (*Khriḍ. 45*). གཡོ་ཁྲམ *gyo-khram*=གཡོ་སྒྱུ་དང་ཁྲམ *gyo-sgyu-dañ khram* both deceit and cunning.

གཡོ་འགུལ *gyc-ḥgul* quaking, trembling, shivering གཡོ་འགུལ་ཆེན་པོ *gyo-ḥgul chen-po* great quaking. Syn. གཡོ་ཞིང་འགུལ *gyo-shiñ-ḥgul*; འདར་ཞིང་ལྡེག *ḥdar-shiñ-ldeg*; ཡོམ་ཡོམ *yom-yom*; ཤིག་ཤིག *çig-çig*; སིག་སིག *sig-sig*; ཡོངས་སུ་འགུལ *yoñs-su-ḥgul*; འཁྲུགས *ḥkhrugs*; ཀུན་ཏུ་འཁྲུགས *kun-tu-ḥkhrugs* (*Mñon.*).

གཡོ་ཅན *gyo-can* धूर्त, शठ, वञ्चक, जिह्मग crafty, deceitful; a deceiver, cheat: གཡོ་ཅན; མི་ཤེས་བརྟན་ཅི་ཡང་མི་ཟེར (*Rdsa.*).

Syn. དབྱེ་བྱེད *dye-byed*; ཁྲམ་བྱེད *khram-byed*; དབྱེན་བྱེད *dbyen-byed*; སྒྱུ་ཅན *sgyu-can*; གཙུགས་མཁན *gcugs-ṃkhan*; ཕྲ་མ་བྱེད *phra-ma-byed*; སླུ་བྱེད *slu-byed*; ལྕེ་གཉིས་པ *lce-gñis-pa*; རྒྱ་སྒྱུ་ཅན *gya-gyu-can*; མ་རུངས་པ *ma-ruñs-pa*; སྒྱུ་མ་མཁན *sgyu-ma-ṃkhan*; གཡོ་སྒྱུ་ཅན *gyo-sgyu-can* (*Mñon.*).

གཡོ་ཐོན *gyo-thon*=མང་པོ་ཐོན་པ what is found in excess (*Rtsii.*); also as vb. གཡོ་ཐོན་པ to be in excess, to exceed; =ཡོང་བ or འཕེལ་བ *ḥphel-wa* excess.

གཡོ་ལྡན *gyo-ldan* 1.=གཡོ་ཅན. 2. a hill-stream, a stream. 3. met. a woman (*Mñon.*).

གཡོ་སྣོད *gyo-snod* a cooking pot or vessel.

Syn. ཕྲ་བ *phra-wa*; རྫ་མ *rdsa-ma*; ཁོག་པ *khog-pa*; མི་ཐ་ར *mi-tha-ra* (*Mñon.*).

གཡོ་བ *gyo-wa*, p f. གཡོས *gyos*=མི་བརྟན་པ 1. to move, to remove; to wave, waver, to be unsteady. མི་གཡོ་བ *mi-gyo-wa* अचल not moving, not agitated, as met.=a mountain. གཡོ་བའི་མིག་ཅན *gyo-wahi mig-can* चलाक्षी, a woman with rolling eyes; གཡོ་མེད་པ *gyo-med-pa* निश्चल unmoved, steady. 2. sbst. moveableness, mobility: ཡང་ཞིང་གཡོ་བ་ཉིད *yañ-shiñ gyo-wa-ñid* being of light or easy mobility.

གཡོ་བ་ཅན *gyo-wa-can* (འདོད་པས་དྲེགས་པ *ḥdod-pas dregs-pa*) an elephant that is mad for coupling (*Mñon.*)

གཡོ་བ་པ *gyo-wa-pa* [illegible] [defeat; intercourse] *S.*

གཡོ་བའི་སྡོང་པོ *gyo-wahi sdoñ-po*=སྤོས་དཀར་ཤིང *spos-dkar-çiñ* the *Sal* tree the gum of which is used as incense (*Mñon.*)

གཡོ་བྱེད *gyo-byed* 1. चलन that moves or quakes fig.=རླུང *rluñ* the wind (*Mñon.*). 2. वायस the crow. གཡོ་བྱེད་མགོན=རླུང་ལྷ *rluñ-lha* the god of wind (*Mñon.*). 3. གཡོ་བྱེད་པ *gyo-byed-pa* to cheat, to deceive; also one who cheats: གཡོ་བྱེད་པའི་རྒྱ་ཚང་ཤེས། ཁང་ཞིག་གནས་ཀྱི་ནོར་འཕྲོག་པ (*K. d.* ཀ, *135*).

གཡོ་མེད *gyo-med* 1. honest, without deceit or cunning (*Mñon.*). 2. निश्चल, स्थिर, ध्रुव, अचल immoveable, constant, unvarying, firm: གཡོ་མེད་གླང་རྫི *gyo-med glañ-rdsi* lit. the firm cow-herd, an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

Syn. རྟག་པ *rtag-pa*; བརྟན་པ *brtan-pa*; མི་འགྱུར་བ *mi-ḥgyur-wa*; མི་ཞིག *mi-shig*; མི་གཡོ *mi-gyo*; གཞོམ་མེད *gshom-med* (*Mñon.*).

གཡོ་མོ *gyo-mo* [illegible] a low woman.

གཡོ་རུ *Gyo-ru* one of the two early divisions of the province of U: དབུས་ནི་དབུ་རུ་གཡོ་རུ་གཉིས" (*Loñ.* ཀ, *4*).

གཡོག *gyog* or *gyog-po* 1. service, work ང་ལ་གཡོག་ཡོད=ང་ལ་ལས་ཀ་ཡོད I have work, I have business, I am busy; མིའི་གཡོག་བྱེད་པ to serve, be in men's service, to obey. 2. दास, भृत्य;=ཁོལ་པོ man-servant; དཔོན་གཡོག master and servant, master and attendants; ནད་གཡོག service at sick-bed, a nurse, one that attends sick persons; གཡོག་པོ་དང་ཡང་གཡོག་དང་ཉེ་གཡོག servant, servant's

Digitized by Google

servant, and the servant again of the latter. མ་ཤིའི་བར་གཡོག་པོ one who is bound to serve till his death, a life-servant; མ་ཚེ་བུ་རབས་ཀྱི་གཡོག་པོ a slave whose son and grandson are bound to serve. དྲིན་གྱིས་བསྐྱངས་པའི་གཡོག་འཁོར་གྱིས attendants and retinue who have been kindly protected (*Rdsa. 19*); གཡོག་གླ *gyog-gla* भृति, वेतन pay, salary, wages; གཡོག་ནང་ཟན *gyog-nañ-zan* a house-servant, a servant who gets his food and wages or at least the former from his master's house; གཡོག་རིགས *gyog-rigs* those in service = རྫང་འཁོར officials.

གཡོག་པ *gyog-pa*, pf. གཡོགས *gyogs* 1. = བླ་བ་བཀབ་པ (*Mňon.*) प्रतिच्छादन to cover, to strew over or upon: བུ་གོས་ཀྱིས་གཡོག་པ to cover a child with a garment; མགོ་ལ་རྫ་མ་གཡོགས་པ to cover one's head with a pot (*Glr.*); also རྫ་མའི་མགོ་ལ་དྲ་བས་གཡོག་པ to cover the pot's mouth with a wire-grate (*Glr.*); ཕྱིའི་པགས་པ་གཡོགས་པ the external cutaneous covering (in the embryo) (*Jä*).; རི་མགོ་ཁ་བས་གཡོགས the hill-tops were covered with snow (*Mil.*). 2. to pour out or off.

གཡོགས *gyogs* = ཁེབས a cover (*Mňon.*); आच्छादन cover, covering; མགོ་གཡོགས covering for the head, cap; also fig. for self-delusion, self-deception (*Mil.*); སྟོད་གཡོགས, སྟོད་གཡོགས upper-garment, mantle; སྨད་གཡོགས lower garments, breeches; གཡོགས་ཅན *gyogs-can* anything covered, having a cover; གཡོགས་མ *gyogs-ma*, dress, covering (*Mňon.*).

གཡོད *gyod* in *C.* the large intestine (*Jä.*).

གཡོན *gyon* वाम, सव्य the left hand or side; གཡོན་ན on the left, to the left; གཡོན་དུ towards the left; གཡོན་ཕྱོགས་ནས from the left side; གཡོན་བརྐྱང་ or གཡོན་བརྐྱང་གི་འདུག་སྟངས प्रत्यालीढ a sitting posture the left leg stretched forth; it has been described as: ལྷ་རྣམས་ཕྱག་དང་ཞབས་བརྐྱང་བསྐུམ་གྱི་འཕྱུགས་པའི་ཚུལ (*Ya-sel.*).

གཡོན་གྱི་ལྷ *Gyon-gyi lha* वामदेव [a sage, author of the fourth *Maṇḍala* of the Rig-veda] *S.*

གཡོན་ཅན *gyon-can* 1. = བྱི་ལ a cat. 2. = བདུད a demon, devil (*Mňon.*). 3. གཡོན་ཅན शठ, कितव crafty, perh. also fornicator.

+ གཡོན་སྤྱོ་བ *gyon-spyo-wa* = ཚོ་འདྲི་སྤྱང་བར་བྱེད་པ.

གཡོན་མ *gyon-ma* 1. the left hand (*Jä.*). 2. a woman: བུད་མེད་སྒེག་ཚུལ་ཅན a woman who is possessed of seductive virtues; གཡོན་མིག་མ *gyon-mig-ma* a term for a handsome woman (*Mňon.*); a woman of captivating looks.

གཡོན་ལམ *gyon-lam* = ལམ་ངན་པ bad road or path; also bad behaviour (*Mňon.*).

གཡོབ་པ *gyob-pa* pf. གཡོབས *gyobs* to move about, to swing, flutter: གཤོག་པ་གཡོབ་པ to flutter the wings; རྐང་ལག་གཡོབ་པ to strike out with the arms and legs. ཡོབ་བྱེད *gyob-byed* = གྲུ་སྐྱ *gru-skya* (*Mňon.*) 1. an oar. 2. རྔ་ཡབ a fan, the fan of yak-tail to drive away flies.

གཡོམ་ཐོག *gyom-thog* described as བང་རིམ་ལ་ཐོག་ཡོད་པ (*Rtsii.*) any structure with step-like plinth, steps one above another of an altar.

གཡོར *gyor-* = སྤུང་ཁ་བྱེད वलिका [1. a heap, 2. a crooked device] *S.*

གཡོར་ཆེ *gyor-che* colloq. a good deal, great quantity: མདའ་དཔོན་རམ་པས་གཙོས་སྒྲ་མི་དཔོན་ཁག་བཅས་གཡོར་ཆེ་ཙམ་རེད་བྱུང (*Yig.*); གཡོར་མ་བཟོ *gyor-ma-gzo*, colloq. a great many, very many; cognate expressions for which are:—གཡོར་མ་བཟོ་མ་ཡིན་པའི, གཡོར་མ་བཟོ་ཚབས་ཆེན (*Rtsii.*); བཅས་དང་མཐུན་པའི་རྐྱང་པ་རྣམས་ལོ་བ་བྱེད་ཅིང། གཡོར་མ་བཟོ་ཚབས་ཆེན་དང་ཚབས་ཆུང་བ་རྫོགས་བཟློག (*D. çel. 11*).

གཡོར་པོ *Gyor-po* n. of a place between Ta-nang and Dol-phyi and Dal-ngan in Lho-kha.

Digitized by Google

གཡོར་བ *gyor-wa* [1. v. གཡུར་བ. 2. v. གཡར་བ. 3. v. ཡོར] *Jä.*

གཡོར་མོ *gyor-mo* (གྲུ་ཡི་དར་པོ་ཆེ *gru-yi dar-po-che*) 1. a sail. 2. རྒྱ་མཚོའི་གཡོར *rgya-mtshoḥi-gyor* a wave, billow.

གཡོར་ཡོལ *gyor-yol* a sail; གཡོར་ཤིང་ *gyor-çiṅ* a boom or mast.

གཡོལ་བ *gyol-wa* v. ཡོལ་བ *yol-wa.*

གཡོས *gyos* I: 1. prov. for གཡས, in གཡོས་སྐོར circumambulation from left to right so that the right side is towards the person or object that is reverentially to be saluted (*Jä.*). 2. v. གཡོ་བ.

གཡོས II: (ལྟོ་བཅོས་པ *lto bcos-pa*) cooking food; གཡོས་བྱེད་པ to cook: སྦྲ་གུར་གཉིས་ཕུབ་ནས་དཀར་པོ་ལ་སྐུ་གདུང་བཞུགས་ནས་ནག་པོར་གཡོས་མཛད་ནས་དགུང་གཅིག pitching two felt-tents, in the white one (he) kept the remains, while in the black tent they cooked their food and slept one night (*A. 120.*). གཡོས་ཁང་ *gyos-khaṅ* kitchen, cooking house, the place where the food for the general body of monks is cooked; དགེ་སློང་སྤྱིའི་མེ་ཁང་ *dge-sloṅ spyiḥi me-khaṅ* (*Ṅag. 69*); also གཡོས་ཁང་ or ཐབ་ཚང་ (*Mṅon.*). གཡོས་ཐབ *gyos-thab* = ཐབ་ཀ *thab-ka*, also གཡོས་ས *gyos-sa* a hearth; གཡོས་སྦྱོར *gyos-sbyor* utensils, &c., necessaries for the kitchen: གཡོས་སྦྱོར་ཡང་དག་ཤེས *gyos-byor yaṅ-sdag-çes* (*Jig. 26*).

Digitized by Google

ར

ར ra 1. is the twenty-fifth letter of the Tibetan alphabet and is always pronounced rather strongly. 2. num. fig.: 25.

ར II: in Budh. ར demonstrates the state of all matter as being fine as an atom or even more inconceivable than an atom (K. d. ༤, 321); in Tantrikism it represents a state which is free from རྐྱེན rkyen (co-ordinate influence) (K. g. ང, 43); in mysticism ར=རྒྱ་བཙན་མོ a widow or one who is without a husband (K. g. ཕ, 179).

ར III: ཚག a goat; ར་མོ ra-mo a she-goat; ར་ལུག་གི་ར་བ ལུག་ར goat and sheep fold; ར་རྐྱལ ra-kyal bag made of goat's skin. ར་སྐྱུར ra-skyur=རྩབ་མོ rtsab-mo (mystic) (Mṅ. rda. 4). ར་སྐྱེས ra-skyes a gelded he-goat; ར་གུ ra-gu or colloq. རི་གུ ri-gu a young goat, kid; ར་རྒོད ra-rgod wild goat; ར་ཐུག ra-thug he-goat; ར་ཐེར ra-ther serge or shawl made in Tibet with the fine wool called ཁུ་ལུ khu-lu growing next to the skin of the Tibetan goat: ར་ཐེར་ཤིན་ཏུ་བཟང་བ་སྤུའི་རྫིང་སྣམ་བུ་ཐུལ་བའི་ཐེར་མ (Jig. 23). ར་སྣམ thick serge made of goat's hair; ར་ལྤགས ra-lpags goat's skin, kid leather; ར་སྤུ ra-spu=རའི་སྤུ rahi-spu goat hair; ར་ཕོ ra-pho a gelded he-goat; ར་སློག ra-slog a coat with goat's skin lining; ར་ལུག ra-lug smaller cattle, i.e., goat and sheep—in enumerations of domestic cattle the ར or goat always precedes the ལུག or sheep. ར་ཤ ra-ça goat's flesh, goat-mutton.

Syn. ཚོ་ཚོ tsho-tsho; ཨག་ཚར ag-tshar; ཨག་ཚོམ་ཅན ag-tshom-can; ཝ་འཕྱང wa-hphyaṅ; དྲི་འཛིན dri-hdsin; སྐྱེས་སྒྲ་ཅན skyes-sgra can (Mṅon.).

ར་ཀྵ་སྤྲུལ Rakṣa-sprul the apparitional Rakṣa goblin, an epithet of the Tantrik god རྟ་མགྲིན་དམར་པོ the red Háyagriba (Bon.).

ར་གན ra-gan, in comp. རག rag, brass: ར་གན་གྱི་བུམ་པ ra-gan-gyi bum-pa brass vessel: ར་གན་གཡའ་ཡིས་མིག་ནད་སེལ the rust of brass cures eye disease (Med.).

Syn. རི་རི་ག ri-ri gá; དྲི་མེད dri-med; གསེར་ཅན gser-can; རྩིབས་བརྩིབས rtsibs-brtsibs; བཤུ་བྱ bshu-bya (Mṅon.).

ར་གུར ra-gur=ར་བ an enclosure with rail, wall or fencing; རྡོ་རྗེ་ར་གུར rdo-rje ra-gur an enclosure made with walls or pillars having Dorje figures on them (Yig.)—the monastery of Sam-ye has such an enclosure around it.

ར་རྒྱབ་པ ra-rgyab-pa (more properly རོ་རྒྱབ་པ) the common term applied to the scavengers and corpse-disposers in Lhasa and also in Shiga-tse.

ར་སྒོག ra-sgog a species of garlic: ར་སྒོག་རྩ བས་སྣང་ཞེས་རྫོང་བྱེད་མཁྲིས་ནད་འཇོམས.

ར་སྒྲེང Ra-sgreṅ also written as ར་སྒྲེང, an ancient monastery of Tibet founded by Hbrom-ston-pa in the beginning of the 11th century A.D.: བྱང་ར་སྒྲེང་ཞེས་བྱ་བ་སྤྲུལ་པའི་གཙུག་ལག་ཁང the miraculous monastery called Radeng in the north of Tibet (Rtsii.).

ར་ཆོད ra-chod=གཏན་ཆོད definite arrangements, settlement of an affair (D.R.).

‡ ར་ཏི་གུཔྟ Ra-ti gup-ta n. of an Indian Buddhists sage (K. dun. 55).

Digitized by Google

ར་མདའ I: *ra-mdah* or ར་མདའ་པ *ra-mdah-pa* 1.=ཟླ *zla* or གྲོགས *grogs* friend, companion, assistant, helper. 2.=རོགས་རམ *rogs-ram* help, assistance: ར་མདའ་འཚོལ་བ *ra-mdah htshol-wa* (*Ñag. 35*) to seek help, to ask for aid. ར་འདེགས་པ *ra-hdegs-pa* or ར་འདྲེན་པ *ra-hdren-pa* to help, to assist (*Sch.*).

ར་མདའ II: pursuing one who is running away, chasing.

ར་སྡོང་ *ra-sdoñ* the weeping willow.

‡ ར་ཌྷ *ra-dha* ordinarily called *Rada* a province near Bañgala (Bengal): ར་ཌྷའི་ཡུལ་ཏུ་རེ་ཞིག་མུ་སྟེགས་རྒྱུན་ཆད། ཐམས་ཅད་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་ཞུགས once there was a break in the continuity of the Tirthika religion, for everyone in Rada embraced the religion of Buddha (*K. dun. 14*).

ར་འདྲ *ra-hdra* a kind of stone or mineral substance: ར་འདྲ་ནི་རྡོ་རྫས་ནད་ཞིག་ནད་སྨན་ལ་ཕན.

ར་སྣ *ra-sna* 1. n. of a medicinal herb (*Vai-sñ.*). 2.=སྒྲོན་ཤིང་ *sgron-çiñ* fir-tree.

ར་སྤྲོད་པ *ra-sprod-pa* to verify, to prove.

ར་ཕྲོད་པ *ra-phrod-pa* found correct, proved proof, verification.

ར་བ *ra-wa*=ལྕགས་རི *lcags-ri* प्राकार, प्राचीर 1. [a basin for water round the root of a tree]*S.* (*A. K. 1-2*). 2. enclosure, fence, enclosed wall, frq., esp. in *W.*, also the space in a fence, wall etc., ཁང་བའི་ར་བ yard, court-yard, pen, fold, etc.; ར་བས་སྐོར་བ to enclose with a fence; སྨྱུག་མའི་ར་བ *smyug-mahi ra-wa* bamboo-fence, bamboo-hedge, etc.; ཤིང་གི་ར་བ wooden fence, fence of boards; ཚེར་མའི་ར་བ thorn hedge, thorn fence; ཀུན་ར or ཀུན་དགའ་ར་བ आराम an open ground with bushes or trees here and there enclosed by a fence, a park; ཁྲིམས་ར a yard or open space before a court of justice where culprits are punished, acc. to *Jä.* a place of execution; ལྕང་ར *lcañ-ru* a grove of trees, willow, poplar, etc. རྡོ་ར (1) stone wall enclosure. (2) circle of dancers. བཙོན་ར prison-enclosure or jail-house; ལུག་ར sheep-cot, sheep-fold.

‡ ར་བ་ཏི *Ra-wa-ti* n. of a Kashmirian Buddhist monk who is said to have possessed miraculous powers and foreknowledge (*Khrid. 73*).

ར་བ་སྟོད *Ra-wa stod* n. of a small monastery situated in the upland tract of སྙེ་ཐང་ Ñe-thang near Lhasa, where Lama *Kloñ-rdol Rin-po-che* resided for a long time (*Loñ.* ᵃ, *3*).

‡ ར་མ *ra-ma* 1. छागिका goat, she-goat: ར་ལུག goats and sheep. 2. as metaph. mixture, medley of, *e.g.*, when both དབུ་མེད and དབུ་ཅན characters are carelessly used in writing a letter or anything else.

‡ ར་མ་ག་བུར *ra-ma ga-bur* शौर, ताली, खर्जूरि a species of fragrant grass [a species of mountain-palm, the date tree]*S.*

Syn. ལྷ་སྐྱེས *lha-skyes*; སེ་རེ *se-re* or སཽ་ར *sau-ra*; ཤིན་ཏུ་དྲི་བཟང་ལྡན *çin-tu dri-bzañ-ldan*; འབྲ་གོ *hbra-go*; གནས་ཅན *gnas-can*; ཏ་ལི *ta-li*; ཁླ་ཛུ་རི *khla-dsu ri*; རྩྭ་ཡི་ཤིང་ *rtswa-yi çiñ*; འཕྲེང་བའི་རྩ *hphreñ-wahi rtsa*; ས་ཡི་རྩ *sa-yi rtsa*; ཤ་ཀྱ་རྩ *ça-çya rtsa*; གཞོན་ནུ *gshon-nu* (*Mñon.*).

‡ ར་མེ་ཤྭ་ར *Ra-me çwa-ra*=དབང་བའི་དབང་ཕྱུག रामेश्वर, described as ལང་ཀའི་གླིང་འགྲམ་ན་ཡོད a holy place situated near the island of Lañka (Ceylon) (*Dus-ye. 38*).

ར་མེད *ra-med* infallible, certain, sure; =ལྷད་མེད *lhad-med* without alloy, or free from any foreign bodies or impurities.

ར་མོ་ཆེ *Ra-mo-che* n. of the sanctuary built on a plain in the north quarter of Lhasa by

Digitized by Google

the Chinese wife of king *Sroṅ-btsan sgam-po* in about 633 A.D. and containing the image of Akshobya Buddha which was carried from Nepal under the orders of *Sroṅ-btsan sgam-po's* Nepalese wife, the daughter of king Aṁs'u Varman.

ར་མོ་ག *ra-mo-ga* भ्रमरक a hornet.

ར་བཟི་བ *ra-bzi-wa* in C.=to be drunk, get intoxicated.

ར་ཡི་ཤིང་ *ra-yi çin* चन्दन; गन्धसार a species of sandal wood, a fragrant wood.

ར་ཡིག *ra-yig* रकार, रेफ the letter *r* when surmounting another letter is so called. ར་ཡིག་གཉིས་པ शिरेफ=བུང་བ a name for the bee on account of its horns, resembling the double ན་རོ *na-ro*˜ (*Yig. k.*).

ར་རྩིགས་ཁང་པ *Ra-rtsigs khaṅ-pa* n. of a castle in Tibet in which Atis'a was at one time accommodated when travelling in Tibet: ར་རྩིགས་ཁང་པ་ན་སྐུ་བདེ་བར་བཞུགས་སོ (*A. 95*).

ར་རི *ra-ri* 1. a term for fault, defilement and dirt (*i.e.*, སྐྱོན *skyon*, དྲི་མ *dri-ma*, དྲེག་པ *dreg-pa*); ར་རི་མེད་པ *ra-ri med-pa* faultless, stainless. 2. acc. to *Sch.*: neither high nor low.

ར་རེས *ra-res*=རེས་མོས *res-mos* one by one; by turns.

ར་རོ *ra-ro* 1. intoxication, drunkenness. 2. intoxicated (*Sch.*): ར་རོ་དང་པོ་བག་མེད་པ the first stage of drunkenness makes one devoid of the senses, shameless; ར་རོ་གཉིས་པ་གླང་པོ་ཆེ་སྨྱོན་པ་དང་འདྲ drunkenness in the second stage resembles a furious elephant; ར་རོ་གསུམ་པ་ཤི་རོ་འདྲ the end (of it) resembles a corpse. ར་རོ་བ *ra-ro-wa* in *W.* to be intoxicated, drunk. ར་རོ་བར་བྱེད་པ *ra-ro war byed-pa* to make drunk (*Dzl.*); ར་རོ་བ་བསངས་ནས་ཀྱི having come to one's self again after a drunken fit, being sober again (*Jä.*).

ར་ལུང་ *Ra-luṅ* n. of a village two days' journey east from Gyang-tse in Tsang where the Buddhist Saint *Hgro mgon Gtsaṅ-pa Rgya ras* founded the monstery of *Ralúṅ* (*Loṅ.* ༣, *28*).

ར་ཤུལ *ra-çul* the remnants or traces of an old pen or enclosure.

ར་ས *Ra-sa* lit. goat's-land; the ancient name of Lhasa which, since the famous image of Buddha was brought from China and kept there, became converted into Lhasa, the letter *Ra* (ར) being naturally changed into *Lha* ལྷ which signifies a divine being, *i.e.*, Buddha.

ར་ས་འཕྲུལ་སྣང་ *Ra-sa hphrul-snaṅ* (the miraculous temple of Rasa) old n. of the great temple of Buddha now called the Cho-khang or Kinkhording ཀྱིན་འཁོར་གླིང་ at Lhasa built by king *Sroṅ-btan sgam-po* at the request of his Nepalese wife. The historical image of Buddha in this temple representing him as a prince, which is said to have been taken from Magadha by the Chinese about the first century B.C., was presented by emperor Thaijung T'ai-tsung to his daughter who was married to king *Sroṅ-btsan sgam-po*. The princess kept it in the temple of Ramochhe but in the 10th century it was transferred to this temple. The spot on which this temple was built being found auspicious by astrology was selected for a site by the Nepalese princess, but being a low place it was raised with earth carried it is said, by goats, hence its name ར་ས *Ra-sa*.

‡ **ར་ས་ཡ་ན** *ra-sa ya-na* रसायन chemical preparation of mercury for medicinal purposes (*Sman.*).

‡ **རྭ་མ** *rá-ma* n. of an insect (*K. g.* ༣, *462*).

Digitized by Google

‡ ར་ཌ་ཀ *rā-ḍā-ka* = ལྕེ *lce* tongue (mystic) (*K. g.* ཁ, *26*).

‡ ར་ས་རི *Rā-sa-ri* n. of an ancient city in Sind in India (*S. Lam. 35*).

‡ རཱ་ཧུ *rā-hu* = སྒྲ་གཅན the planet Rāhu.

རྭ *rwa* शृङ्ग 1. also རྭ་ཅོ *rwa-co*, horn of yak, cow, etc. 2. met. a mountain peak: རྭ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ཤེས་བྱ་བའི་རི *Rwa mñam-par gyur-pa śes-bya-waḥi ri* (the mountain of equal and even peaks), n. of a mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru (*K. d.* ར, *301*). རྭ་གསུམ་པ *Rwa gsum-pa* n. of a three-peaked mountain said to be situated five hundred *yojana* beyond the south of the mountains which border the southern ocean; on its side is the kingdom of the lord of death (*K. d.* ར, *277*). 3. sting, *e.g.*, of the scorpion. རྭ་གཞུ་ཅན or རྭ་གཞུ་འཛིན one holding or using a bow made of horn.

རྭ་ཅན *rwa-can* 1. शृङ्गि horned animals, like cow, buffalo, antelope, stag, etc. 2. [illegible] a species of conch shell which has horny projections or thorns (*Mṅon.*).

རྭ་དྭགས་མངའ་གསུམ *rwa-dwags mṅaḥ-gsum* an abbreviation of རྭ་སྒྲེང་ *Rwa-sgreṅ*, དྭགས་པོ *Dwags-po* and མངའ་རིས *Mṅaḥ-ris*. Also abbrev. of རྭ་བ་སྟོད *Rwa-wa stod*, རྭ་བ་སྨད *Rwa-wa smad*, དྭགས་པོ *Dwags-po*, and མངའ་རིས་གྲྭ་ཚང་ *Mṅaḥ-ris grwa-tshaṅ* the four sections of the monastic college in Tashi-lhunpo (*Loṅ.* ཞ, *13*).

རྭ་ཚྭ *rwa-tshwa* a kind of mineral salt resembling ར་རུ་ཕྱེ་མ *ra-ru phye-ma*: རྭ་ཚྭ་མཚོ་སྔོན་གྱི་ཕྱུར་བ་ཞེས.

‡ རཀྟ *rak-ta* 1. as met. = blood, red. 2. saffron, minium, cinnabar (*Mil.*).

རག *rag* 1. sbst. v. ར་གན brass. རག་སྐུད brass wire; རག་དུང་ a brass trumpet: རག་དུང་ འདི་ཡང་ལྷ་བཙུན་པའི་ཐུགས་ཀྱིས་བྱས the brass trumpet was also an invention of *Lha-btsun-pa* (*A. 75*). རག་བཀག *rag-bkag* = ཟངས་བཀག or ཁར་བག a small brass plate; རག་སྟེགས *rag-stegs* a small brass-tray on which tea-cups are placed when tea is served (*Rtsii.*). རག་དུང་ *rag-duṅ* (also called ལོ་པཎ་སྤྱན་འདྲེན་གྱི་དུང་ *lo-paṇ spyan-ḥdren gyi-duṅ*) long brass-trumpets resembling a telescope in shape and size (*A. 75*). 2. subject, subservient, dependent: ཚོད་བླུགས་སྡིད་བྱེད་པ་རག་གོ. In *W.* for དྲེགས་པ་ཅན *dregs-pa-can* proud, haughty, and also for གླགས་ཅན glorious, splendid.

རག་ཆུང་ཤིང་ *rag-chuṅ çiṅ* [illegible] the olive tree.

Syn. ཀོ་ལེ *ko-le*; སྐྱུར་ཤིང་ *skyur-çiṅ* (*Mṅon.*).

རག་རྡོ *rag-rdo* a mineral substance རག་རྡོས་མིག་ནད་རབ་རིབ་སེལ་བར་བྱེད *Rag-rdo* cures eye disease and removes dimness of vision.

རག་པ *rag-pa* 1. vb. *W.* for རེག་པ to touch, feel, and in a more generalized sense = འཚོར་བ to perceive, to scent, taste, hear, see. 2. adj. dark-russet, brownish, of horses, rocks, etc. (*Jä.*).

རག་པ་ཐང་ཞུམ *rag-pa thaṅ-shum* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon. 38*).

རག་མ *Rag-ma* n. of a village in Tibet mentioned in *Mil.*

རག་ཙེ *rag-tse* stone in fruits in *W.* (*Jä.*).

རག་ལུས་པ *rag-lus-pa* = ཟ་བཀག་པ adj. dependent on: as vb. རག་ལུས་པ to depend on: སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་དགེ་འདུན་ལ་རག་ལུས the doctrine of Buddha is dependent on the Buddhist clergy; ཁྱོད་ཀྱི་ནུས་པ་ལ་རག་ལུས that depends on your strength (*Mil.*); དབུགས་རྒྱུ་བ་སེམས་ལ་རག་ལུས breathing depends on the soul; འཚོ་བ་གཞན་ལ་རག་ལུས་ཤིང་ as they depend on others for their living; རྐྱེན་གྱི་དབང་ལ་རག་ལུས་པ dependent on co-ordinate influence (*Yig. 18*).

Digitized by Google

‡ རག་ཤ *rag-ça* or རཀྵ *rakṣa* 1. རུདྲཱཀྵ berries which are used for beads of rosary: རུདྲཱཀྵ་གདོན་འཇོམས་ is a protection against frightful deities. དྲག་པོའི་འཕྲེང་བ *drag-poḥi ḥphreṅ-wa* a rosary made of this fruit sacred to the god Rudra. 2. རག་ཤ *Rag-ça* ཏུ་རུཀ a Turk or Tartar.

རག་ཤི *rag-çi* 1. n. of a country and its people. 2. spirit, or liquor, that is distilled from the *Mowah* flowers.

རགས *rags* 1. dam, mole, dike, embankment; also ཆུ་རགས and ཆུ་ལོན. རགས་མཛོད་བརྒྱབ་ཀྱང་ལྷ་རྗེ་རག་ཟེར (*A. 90*) having constructed the embankment, it is still called *Lha-Je Rag.* 2. any construction of similar shape; མཁར་རགས (also) མཁར intrenchment, breast-work; སོག་རགས stack, rick of straw; ཤིང་རགས stack of wood (*Jä.*).

རགས་པ I: 1. *rags-pa* ཆེ་བ, opp. of ཕྲ or ཞིབ ཕྲ་བ; coarse, thick, rough, unrefined: ལུས་ཀྱི་ཕྲ་བ་དང་རགས་པ་རྣམས the more delicate and the coarser component parts of the body; རགས་པའི་དཔང་དུ་བྱས་ན reckoned roughly; རགས་རྩིས by a rough estimate; རགས་པའི་མི་རྟག་པ་དང་ཕྲ་བའི་མི་རྟག་པ the perishableness of the corporeal mass and of the subtle parts; ཡན་ལག་རགས་པ སྐུ་ཕྱག grosser parts or visible limbs; of Buddhas it is said that they appear རགས་པའི་ཚུལ་གྱིས, bodily. 2. to work, mould, form, sketch, etc., roughly.

རགས་པ II: few, short: སོ་སོའི་བྱུང་ཚུལ་རགས་ཙམ་བཤད་པས to give a brief account of the origin of the different ones; དཔོན་གཡོག་རགས་པ་རེ་ཕྱིར་གདན་འདྲེན་དུ for inviting a few including master and servants (*A. 127*). རགས་རིམ་ཙམ་ཞིག *rags-rim tsam-shig* = ཆེ་རིམ a few principal ones: ཡོན་ཏན་རགས་རིམ་ཙམ་ཞིག་གསུངས་པས he described a few of his chief talents or qualities (*A. 16*).

རང་ *raṅ*, རང་ཉིད *raṅ-ñid* स्व, आत्म, निज; རང་གི निज, स्वयं; 1. ourself, one's self, self: མ་རིག་པའི་དབང་གིས་ཕྱུགས་ཀྱི་རང་ཁོ་ན་ཕུང་བར་གྱུར་ཏོ (*Ḥbrom.* ཀ, *120*) by ignorance (*Avidyā*) one's own future, of itself was destroyed; རང་གི་ཕྱོགས one's party or side; རང་འབྱུང་བ self evolved; རང་བྱུང *raṅ-byuṅ* self-sprung, very frq.; རང་འབྱུང་ *raṅ-ḥbyuṅ* one's own accord: ང་རང་འབྱུང་མཆོད་པ་ལ་འགྲོ་བ I shall go to the worship of my own accord (*A. 7*). རང་གཉིས་མཉམ་འགྲིག་སྙིང་ཚིམ་ཏུ་འགྲོ let us two go together for our heart's satisfaction (*Rdsa. 17*). In colloq. རང་ is generally added to all the personal pron. without any reflective meaning; thus, ང་རང་ and ཁོ་རང་ are much more commonly used than merely ང་ and ཁོ indicating in C. simply "I" and "he." Again རང་ alone may stand for the pronoun I, etc.; རང་ཅག, རང་རྣམས plur.; རང་གི my, thy, etc. Other examples: ཆུང་མ་དེ་རང་གི་ལུས་ལ་ཆགས་པ that wife fond of herself, in love with herself (*D.R.*); རིམ་རང་གི་མ་ཡིན་པར་རིག་ནས he perceiving that it was his own mother; རང་ལ་རང་གིས་སྐྲ་བཞར་དེ shaving one's own head (*Dzl.*); རང་བས་ངན་པ worse than self; རང་ལས་ཆེ་བ greater than one's self; རང་ལ་བུ་མེད་ན if a man has no son of his own (*Mil.*). In compounds; རང་སེམས one's own soul; རང་རིག་རང་གསལ་རང་བདེ་གསུམ one's own intelligence, perception and happiness; རང་སྲོག་རང་གིས་གཅོད *raṅ-srog raṅ-gis-gcod* you will take your own life (*Glr.*). 2. just, exactly, precisely, merely, the very: དེ་རང་ the very same; དེ་རང་ཡིན exactly so! it is just so! སྔ་མོ་རང་ *sṅa-mo-raṅ* quite early in the morning (*Mil.*); ང་དང་ཐུག་པ་རང་གིས by the mere meeting with me (*Mil.*); མི་རང་ just a person, a person travelling all alone; མོ་རང་ she, she alone; also, an unmarried woman. རང་གི་ངོ་བོ *raṅ-gi ṅo-wo* སྭབྷཱཝ one's own nature, constitution or inner shape.

Digitized by Google

རང་རྐྱ་ཐུབ *rań-rkya-thub* one who is so learned, clever or skilled that he needs no help or advice or instruction from another party: ཉམས་ལེན་རང་རྐྱ་ཐུབ་རིམ་སྒྲུབ་ཕྱིན་ཆད་བཙད་པ་དེ་ཡིན (*Khrid. 153*).

རང་སྐྱུར *rań-skyur* also written རང་བསྐྱུར कात्य (*K. g.* ཅ, *47*).

རང་སྐྱེད *rań-skyed*= འཇིག་རྟེན *hjig-rten* or གནས་རྟེན *gnas-rten* (*Mńon.*) as met.=the world.

རང་སྐྱེས *rań-skyes* 1. कुल extraction, race, family. 2. स्वक=as met. ཁྲག blood.

རང་ཁ *rań-kha* resp. རང་ཞལ lit. one's own face, one's own promise or word.

རང་ཁོངས *rań-khońs* or རང་ཁུལ one's own jurisdiction, country, territory.

རང་ག་བ *rań-ga-wa*= དོན་དག་མེད་པ or བཏང་སྙོམས *tań-sńoms* purposeless, indifferent, without any object in view.

རང་གིར་བྱེད་པ *rań-gir byed-pa* स्वीकार to own, to make it one's own, to accept; to take in.

རང་གྲུབ *rań-grub* natural, not artificial or produced by men, self-evolved or formed.

རང་དགའ་པ *rań-dgah-pa* an unmarried man (*Sch.*). རང་དགའ་བ *rań-dgah-wa* free, independent. རང་དགའ་མ *rań-dgah-ma*= ཁྱིམ་བདག་མ (*Mńon.*) a house-wife.

རང་རྒྱལ *rań-rgyal* 1.= རང་སངས་རྒྱས *rańs-sańs-rgyas*. 2. རང་རྒྱལ་གྱིས་འགྲོ་བ *rań-rgyal gyis hgro-wa* to live after one's own option or pleasure (*Sch.*). Self-will(ed), obstinacy.

རང་རྒྱུད *rań-rgyud* स्वतन्त्र [self-reliant] *S.* = རང་རང་གི་རྒྱུད་པ *rań-rań-gi rgyud-pa* individual temperament, independence.

རང་ཆ *rań-cha*= རང་རང་གི་ཆ one's own share, portion or side (*Yasel. 41*).

རང་སྟོབས་ཀྱིས་འགྲོད *rań-stobs-kyis hgrod* as a met.= རྐང་དམག (*Mńon.*) infantry, foot soldier. རང་སྟོབས་གཤེན་རབ *rań-stobs gçen-rab* = རང་རྒྱལ a class of Bon who aim at resembling Buddhist Pratyeka Buddhas.

རང་འཐག *rań-hthag* mill, water-mill; also = རང་མ flour pounded in a water-mill. རང་ཐག་བཅད་པ *rań-thag bcad-pa* self-settling, one who does not consult another in any work but decides himself.

རང་མཐོང་ *rań-mthoń* pride, self-complacency, self-sufficiency: རང་མཐོང་མ་བྱེད be not self-sufficient; རང་མཐོང་ཆེ་བ་ལྟས་ངན་ཡིན pride, self-sufficiency is a bad omen.

རང་དོན *rań-don* one's own affairs, one's own profit, self interest; རང་དོན་བྱེད་པ to look to one's own advantage, to be selfish.

རང་འདོད *rań-hdod* स्वच्छन्द doing according to one's own wishes, selfishness, v. རང་རྩིས *rań-rtsis*. རང་འདོད་པ self-willed; also स्वैर a libertine; རང་འདོད་མ स्वैरिणी a woman that acts freely according to her own wish.

རང་ནང་ स्वान्तः innerself, the mind.

རང་པོ *rań-po*= ཕོ་རང་ *pho-rań* a celibate, an unmarried man.

རང་བབས *rań-babs*=as it occurs to one's self.

\+ རང་བྱན་ཆུད་པ *rań-byan chud-pa*= ཐ་སྙིང་རང་དབང་དུ་འདུ་བ.

རང་བུ *rań-bu*, 1. *Cs.* single, alone; རང་བུར *rań-bur* adv. singly, alone, without a consort. 2. *Cs.*: a single life. 3. acc. to *Schtr.* one's own child.

རང་བྱུང་ *rań-byuń* also རང་བྱོན also རང་བྱུང་ཚང་བ स्वयम्भू an epithet of Brahmā (*Mńon.*); v. also རང་ supra. རང་བྱུང་རྡོ་རྗེ *rań-byuń rdo-rje* n. of the 3rd *Karma-pa* hierarch (*Deb.* ཀ, *45*).

རང་བྱུས *rań-byus*= རང་གི་དོན *rań-gi-don* self-interest: རང་བྱུས་ཤེས་ཤིང་གཞན་བྱུས་འཚལ་དཀའ (*Rdsa. 25*) understanding one's own worth it

is much better not to judge of others' merits.

རང་བྱོན་ *rań-byon* = རང་བྱུང་ self-evolved or རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་པ་ स्वयम्भू self-grown or born of itself: རང་བྱོན་ལྔ་ *rań-byon-lńa* the five images contained in the Cho-khang temple of Lhasa which are believed to be self-grown (*Loń.* ཧ, *6*).

རང་དབང་ *rań-dwań* independence, liberty: གནས་ལ་རང་དབང་མེད་ they are not masters of the place, *i.e.*, they are not free to choose the place; in the same sense: གར་སྐྱེ་རང་དབང་མེད་ *gar-skye rań-dbań-med* as to where one is to be born one has no choice. རང་དབང་ཐོབ་པ་ to become free, an independent person; རང་དབང་ཅན་ *rań-dwań-can* free, independent.

Syn. རང་རྒྱུད་ *rań-rgyud*; རང་དབང་ཅན་ *rań-dwań-can*; བདག་དབང་ཅན་ *bdag-dwań-can*; བདག་གིར་བ་ *bdag-gir-wa*; ང་ཡིན་པ་ *ńa-yin-pa*; རང་གིར་བྱེད་ *rań-gir-byed*; རང་དགར་སྤྱོད་ *rań-dgar-spyod*; རང་དགའ་ *rań-dgah*; གཞན་གྱིས་མ་བཟུང་བ་ *gshan-gyis ma-bzuń-wa* (*Mńon.*).

རང་དབང་མེད་ *rań-dwań-med* परवश one not master of himself, one dependent on another; a subject, a vassal.

Syn. གཞན་དབང་སོང་ *gshan-dwań-soń*; བདག་དབང་མིན་ *bdag-dwań min*; རང་དབང་བྲལ་ *rań-dwań bral*· ཕ་རོལ་དབང་ *pha-rol-dwań* (*Mńon.*).

རང་འབྱོར་ལྔ་ *rań-hbyor-lńa* the five self-acquired privileges: (1) the privilege of being born as a sanctified human being; (2) to be born at a central place, like Magadha or Lhasa, where there are opportunities to learn Buddhism; (3) to be perfect in the development of the physical organs or limbs and in that of the inner faculties; (4) ལས་ཀྱི་མཐའ་མ་ལོག་པ not to do any work in a perverse manner, *i.e.*, attaining the end by proper means; (5) to have faith in the religion of Buddha (*Khrid. 11*).

རང་མོ་ *rań-mo* = མོ་རང་ *mo-rań* a woman herself or that has not taken a husband but lives a spinster.

རང་རྩིས་ *rań-rtsis* self-complacence; also, the opinion which one has of one's self: རང་རྩིས་དང་རང་འདོད་མ་ཆེ་ཞིག do not be self-complacent or grow selfish.

རང་ཚུགས་ *rań-tshugs* = རང་རྐྱབ also རང་རྐྱ་ཁེར་ལས་ཐུབ་པ one capable of doing a work independently: གང་ཞིག་རང་ཚུགས་མི་ཐུབ་པ། དེ་ནི་གཞན་གྱིས་སྐྱོང་བར་བྱེད he who is not confident of his abilities will be protected, *i.e.*, ruled, by others (*Hbrom.* ཁ, *17*).

རང་ཚོད་ཤིན་པ *rań-tshod-śin-pa* one who knows his own capabilities (*Rdsa. 21*).

རང་གཞན = ཁོང་དང་ང་ he and myself.

རང་བཞིན་ *rań-bshin* = ངོ་བོ་ *ńo-wo* or ངོ་བོ་ཉིད་ *ńo-wo-ńid* (*Mńon.*) प्रकृति, धर्म, तत्त्व, शील, स्वलक्षण, स्वभाव, नय nature, natural disposition, state or constitution, natural temperament: རང་བཞིན་གྱི་མཛེས་པ by nature beautiful; རང་བཞིན་ལས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ to change one's naturel constitution (*Vai-śń.*); རང་བཞིན་འགྱུར perversity, changed nature; ཁ་བ་དེ་ཙམ་ཆེ་བའི་རང་བཞིན་གྱིས as a natural consequence of so heavy a snow-fall (*Mil.*); རང་བཞིན་གྱིས *rań-bshin-gyis* of itself, by itself, རང་བཞིན་ནས from its very nature, naturally, spontaneously; ལུས་འབྱུང་བ་ལྔའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་ལུས་འདི this body having the nature of the five elements in its constitution (*Vai-śń.*); རང་བཞིན་བཟང་ *rań-bshin-bzań* = གཤིས་བཟང་ *gśis-bzań* innate goodness, one who is by nature good (*Mńon.*); རང་བཞིན་གནས *rań-bshin-gnas* = རྟག་པ *rtag-pa* or བརྟན་པ *brtan-pa* (*Mńon.*) steady, constant, perpetual.

རང་གཟུགས *rań-gzugs* = ངོ་བོ *ńo-wo* or ངོ་བོ་ཉིད *ńo-wo-ńid* also དངོས་པོ *dńos-po* (*Mńon.*).

རང་བཟོ *rań-bzo* 1. fabrication, one's own design; reform, innovation; an innovator, one who does not care to follow the

established custom or law; a reformer: ༄ཆོས་ཚིས་ཕྱི་ཡང་རང་བཟོ་དང་ཤི་མོད་ཀྱིས་ས་བཞག་རྒྱ་ཡོད་དམ (*Khrid*. 51). 2. self-determination opp. to a punctilious adhering to tradition (*Jä*.). རང་བཟོ་སྨྲ་བ *rań-bzor smra-wa*=རྫུན་སྨྲ་བ *rdsun-smra-wa* to speak falsely, to lie.

རང་རིག *rań-rig* སྣང་བ་ natural intelligence; consciousness, self-cognition.

རང་རིགས *rań-rigs* སྣང་བ་ a kinsman.

རང་རེ *rań-re* 1. each, each respectively: རང་རེའི་སྣ་ཁྲིད་རང་རེས་བཟུང་ each may lead himself, may be his own guide. Also རང་རང་= each. 2. we: རང་རེའི་སྒོ་དྲུང་ན *rań-rei sgo-druń-na* at our own door (*Mil.*); རང་རེ་རྣམས we ourselves, one and all. 3. polite way of address=you.

རང་ལས་ཐ་དད *rań-las-tha-dad* different from self.

རང་གཅིག *rań-gcig*=རང་ཉིད or ངོ་བོ *ńo-wo*; in colloq.=རྒྱུད་དག *rgyud-dag* (*Yig*. 28).

རང་ཤུགས་ལ *rań-çugs-la* of itself, spontaneous; རང་ཤུགས་ཀྱིས spontaneously.

རང་ས *rań-sa* or རང་སོ *rań-so* one's own place: རང་ས་བཟུང་བ or རང་སོ་བཟུང་བ to maintain one's own place or station; རང་སར or རང་སོར བཞག་པ to leave (a thing) in its own place, fig.=to leave undecided, to let the matter alone (*Mil.*). རང་སར *rań-sar* 1. unto one's own place or position, ཐམས་ཅད་རང་སར་གྱེས *thams-cad rań-sar-gyes* all proceeded to their own places (*Ḥbrom*. ཁ, 19). 2.=རང་ཤུགས་ཀྱིས spontaneously: ཐམས་ཅད་འབྱུང་སྙིང་རང་སར་མཆི་མ་འཁྲིད all out of feeling spontaneously shed tears (*A*. 15).

རང་སངས་རྒྱས *Rań-sańs-rgyas* པྲཏྱེཀབུདྡྷ Pratyeka Buddha, *i.e.*, a Buddha who has obtained perfection by his own exertions, and by concentration of the mind, but who does not gain enlightenment by promoting the welfare of other beings. This class of Buddhist saints is of two kinds:—(1) བསེ་རུ་ལྟ་བུ *bse-ru lta-bu* ཁཌྒ་ཝི་ཥཱ་ཎ་ཀལྤ; (2) ཚོགས་དང་སྤྱོད *tshogs-dań-spyod* ཝརྒ་ཙཱ་རིན.

Syn. རང་བྱང་ཆུབ *rań-byań-chub*; བསེ་རུའི་རྒྱལ་བ *bse-rubi rgyal-wa*; ངོ་ཚའི་སངས་རྒྱས *ńo-tshabi sańs-rgyas*; རྟེན་འབྲེལ་སྒོམ *rten-ḥbrel-bsgom*; རང་ཞི་དོན་གཉེར *rań-shi don-gńer*; རྐྱེན་གཅིག་རྟོགས *rkyen-gcig-rtogs*; རང་རྒྱལ *rań-rgyal* (*Mńon*).

རང་བ *rań-wa* pf. རངས *rańs*,=དགའ་བ or མགུ་བ, to be delighted, cheerful, joyous; to rejoice: སེམས་མི་རངས་པར discontented, ཡིད་རང་བ *yid-rań-wa* or ཡི་རང་བ rejoicing, delight; ཡིད་མ་རངས་པ་ཞིག་མི་མགུ་བར་གྱུར་ཏེ having been very much dissatisfied; མ་རངས་བཞིན་དུ unwillingly, reluctantly.

རངས་པ *rańs-pa* 1. སྤྲོ་བ rapture, ecstasy, ravishment (*Mńon*.). 2. in ཉི་མ་རངས་པ for ཐོ་རངས་ཀྱི་དུས་སུ early in the morning.

ཕ་ རངས་པོ *rańs-po* 1.=ཚང་མ *tshań-ma* all, whole, entire. 2. acc. to *Sch*.: rough, raw, unpolished.

‡ར་ཉ་ཛ་ཀ *ra-ńa-dsa-ka* as met.=ཀུ་བ *ku-wa* ཀཱུཥྨཎྜ a gourd (*Mńon*.).

རད་པ *rad-pa* in *W*. for བགྲད་པ *bgrad-pa*.

རད་རོད *rad-rod* 1. v. རོད་པོ *rod-po*. 2. uneven, any uneven place containing ditches, &c.

རན *ran*=རྩ *rtsa* a kind of grass (*K. du*. ཨ, 346); said to be shave-grass, *Equisetum arvense* (*Jä*.).

རན་པ *ran-pa* རན་ས ཀྵམ, ཀམ 1. to be the time or right moment for anything, to be proper, just right, even; adv. རན་པར moderately, རན་པར་སྲོ *ran-par-sro* warm yourself moderately, ཟས་ཚོད་རན་པར་ཟ་བ *zad-tshod ran-par za-wa* to eat moderately; ཉེ་ཚེ་ཞིང་རན་ཏོ

this is about the proper measure (*Dzl.*). 2. काल the time; opportunity; ཟས་ཟ་རན་པ time to take food; བུ་བཙའ་རན་འདུག the time of child-birth has arrived; in *C.* colloq. ད་ལྟ་འགྲོ་རན་འདུག "*tanda do ren du*" now it is time to go; ཤི་བ་རན་པ་ཤི་བ to die an untimely death; བག་མར་གཏོང་རན་པའི་ when it was time to give her in marriage (*Dzl.*).

རན་མ वान; ཐགས་འཐག་རན་མ weaving of cloth or sewing.

རབ I: *rab* a ford; རབ་མེད *rab-med* without a ford. ཆུ་བོ་རབ་མེད the river Vaitaraṇi which cannot be forded or passed over; n. of a river in Orissa.

རབ II: 1. वर, श्र, श्रु, उत्तम, कोटि; མཆོག *mchog* best, highest, superior, excellent, pure; རབ་འབྲིང་ཐ་གསུམ the three, the first, the intermediate, and the last; ཐེབས་ན་རབ *thebs-na-rab* if rightly understood, that will be the best; frq. for: it is right, that will do. 2. much, plentiful: རབ་སྐྲའི་བོག་ནས *rab-skraḥi ḥog-nas* also with a full head of hair (you may be a holy man) (*Mil.*). རབ་དཀར *rab-dkar* very white, རབ་དཀར་སྙིང་ *rab-dkar-sñiṅ* = དོམ भल्लुक a bear (*Mṅon.*). རབ་དཀར་ལྷ་རྫས *rab-dkar lha-rdzas*=ཁ་བཏགས a special small white scarf used for presentation to great men in Tibet (*Yig. 88*). རབ་དགའ *rab-dgaḥ* प्रमुदित ecstasy, joy; རབ་འགྱུར *rab-gyur* उत्कर्ष excellence. རབ་འགྲོ་བ *rab-ḥgro-wa* प्रचार, प्रयाति to walk or move well, gently (*Mṅon.*); རབ་འགྲོ་བྱེད་པ प्रचारण to move or walk freely, *i.e.*, unhindered. རབ་རྒྱས विकच, प्रफुल्ल fully blown; རབ་གྲགས་པ प्रख्यात well-known; རབ་བསྒྲགས proclaimed. རབ་བསྔགས *rab-bsṅags* (1) प्रणव the mystic ཨོཾ Om, the sublimest praise for the deity. (2) प्रशंसा praise. (3) = མཐོ་རིས་གནས *mtho-ris-gnas*, དགེ་ལེགས *dge-legs* (*Mṅon.*) the heaven, the state of beatitude. རབ་མཆོག *rab-mchog* प्रवर excellence, the excellent one.

རབ་མཆོག་མིག *rab-mchog-mig* पिप्पल, श्रीफल = དཔལ་འབྲས *dpal-ḥbras* (*Mṅon.*) wood-apple.

རབ་བཀྲམ 1. प्रसृत, प्रसार well scattered or spread over. 2. n. of a very large number; རབ་བཀྲམ་ཆེན་པོ महाप्रसृत n. of a still larger number.

རབ་སྐྱེད *rab-skyed* जनक as met. = ཕ father.

རབ་སྐྱེས་མང་ *rab-skyes maṅ* बहुसूता that breeds many; met. a sow.

རབ་བསྐྱེད *rab-bskyed* प्रसूत growth, development.

རབ་དཀྲུས *rab-dkrus* प्रक्षालित washed clean, cleansed, sanctified.

རབ་བསྐྲད *rab-bskrad* banishment, expulsion; turning out from a place as in the case of an evil spirit.

རབ་འཁྱམས *rab-ḥkhyams* प्रचार wandering, moving freely.

རབ་འཁྲུགས = རབ་གདུག་པ चण्डतर, चण्डिम very wicked, very wrathful.

རབ་རྒྱགས *rab-rgyags* = རབ་རྒྱས.

རབ་ཏུ *rab-tu* adv. very, exceedingly, especially; fully, thoroughly (with adjectives and verbs) རབ་ཏུ་སྡོམ *rab-tu sdom* lock (the door) well; རབ་ཏུ་ཁྲོས་པར་གྱུར་ཏེ *rab-tu khros-par gyur-te* became very angry (*Jā.*). རབ་ཏུ་བཀག absolute prohibition; རབ་ཏུ་བརྐྱང་བ प्रसृत quite stretched out. རབ་ཏུ་འབྱེད་པ *rab-tu ḥbyed-pa* = རབ་བསྐྱེད་པ *rab-bskyed-pa* to analyze, but in *Tā. 96* it is equivalent to प्रकरण treatise, dissertation. རབ་ཏུ་གྲགས་པ or རབ་ཏུ་སྙན་པ प्रथित famous, celebrated; རབ་ཏུ་འཇིག་པ प्रभङ्गुर easily destroyed, perishable; རབ་ཏུ་འཇོམས་པ प्रशमन, quite subdued; རབ་ཏུ་འཐིབས་པ *rab-tu ḥthibs-pa* = གཉིད་ལོག་འདོད་པ *gñid-log ḥdod-pa* to be sleepy, also wishing to sleep or fond of sleep; རབ་ཏུ་དང་བ very pure, pellucid; རབ་ཏུ་འདུད་པ प्रणाम, प्रणत saluting reverentially.

རབ་བརྟག *rab-brtag* प्रविवेक discrimination,

Digitized by Google

རབ་ཧོག *rab-hog* the second in rank, next in value.

རབ་སིམ་པ *rab-sim-pa* प्रह्लाद ecstasy, delighted.

རབ་གསལ *rab-gsal* or རབ་ཏུ་གསལ་བ विभास, प्रभास्वर 1. very clear, illuminated, quite evident. 2. sbst. a small balcony or gallery, freq. seen in Tibetan houses. 3. illumination, cheerfulness. 4. n. of a legendary king, supposed to have been Buddha in one of his incarnations (*A. K.*).

རབ་ཏུ་སྐོར་བ *rab-tu skor-wa* प्रवर्तन to turn round and round, to deliver a sermon, preach over and again; རབ་ཏུ་སྟོན་པ प्रकाशन elucidation.

རབ་ཏུ་བསྟེན *rab-tu-bsten* reverence, veneration.

Syn. དད་གུས་དང་ལྡན་པ *dad-gus-dań ldan-pa*; མོས་པ *mos-pa* (*Mńon.*).

རབ་ཏུ་གནས་པ *rab-tu gnas-pa* 1. प्रतिष्ठा to consecrate new images, pictures of deities and temples, houses; རྟེན་རབ་གནས་མེད་པ་རྣམས་རབ་གནས་མཛད (*A. 80*) he consecrated those images that had not been consecrated before; རབ་ཏུ་གནས་པ་མདོར་བསྡུས་པའི་ཚེ་ག་ཞེ་རྒྱུད a *Tantra* containing the rites and ceremonies of consecration of images, symbols, &c. (*K. g.* ཎ, *288*). 2. सुस्थापन fully establishing, founding.

རབ་ཏུ་འབྱིན་པ *rab-tu hbyin-pa*=རབ་ཏུ་འབྱུང་བ.

རབ་ཏུ་འབྱུང་བ *rab-tu hbyuń-wa* प्रव्रज्या to enter the priesthood, to embrace religious life as a profession; more particularly: to leave one's home for the homeless life of an ascetic by embracing the religion of Buddha; to take vows of purity and celibacy and to religiously follow the rules of moral discipline as laid down in the *Vinaya* scriptures of Buddha (for further explanation see *Lam-rim. 96*); སློབ་དཔོན་ཚོས་འབྱུང་ལས being ordained by a spiritual teacher. རབ་ཏུ་བྱུང་བ=རབ་བྱུང་ प्रव्रजित renounced perfectly; he that has taken orders, a clerical person; རབ་བྱུང་ *rab-byuń* is also the name of the first year of the cycle of sixty years; རབ་ཏུ་བྱོན་ནས *rab-tu byon-nas*=རབ་ཏུ་བྱུང་ནས *rab-tu byuń-nas* having been initiated, ordained: དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ལོ་ཙཱ་བ་རབ་ཏུ་བྱོན་ནས (*A. 80*) the *Kalyāṇamitra* (learned monk) Lo-tsā-wa having been initiated in this sacred cult.

རབ་ཏུ་སྨྱོས་བྱེད་མ *rab-tu myos byed-ma* मदना n. of a celestial courtezan (*Loń.* ས, *5*).

རབ་ཏུ་ཚ་བ *rab-tu tsha-wa*=སྡུག་བསྔལ *sdug-bsńal* or ཡིད་གདུངས *yid-gduńs* (*Mńon.*) 1. misery, heart-burning grief, sorrow. 2. प्रताप, प्रतपन very hot, burning; n. of a hell (*Bon. ch. 5*).

རབ་ཏུ་ཚ་བྱེད *rab-tu tsha-byed* as met.=ཁྱོ་བོ *khyo-wo* husband (*Mńon.*).

རབ་རྟོགས *rab-rtogs* प्रतिपत्ति, प्रत्यवेक्षा perfect reflection; or मीमांसा full consideration; རབ་རྟོགས་ནས प्रतीत्य thinking well.

རབ་བརྟན་སྤྲིན་གྲོལ *rab-brtan sprin-grol* an epithet of the elephant on which Indra rides, Airāvata (*Mńon.*).

རབ་མཐོ *rab-mtho* n. of a medicinal plant दद्रुघ्न, चक्र, that kills ring-worm [the plant *Cassia alata* or *Tora*]*S.*

Syn. དྲ་དྲུ་འཇོམས *dra-dru hjoms* (*Mńon.*).

རབ་སྣང *Rab-snań* n. of a king who is said to have seen the light on the day Gautama Buddha was born, the son of king Ananta Nemi or མུ་ཐུད་མཐའ་ཡས (*K. du.* ཁ, *5*).

རབ་ཉམས་པ *rab-ńams-pa* प्रपात ruined; downfall, destruction.

རབ་གནས་མེ་ཏོག *rab-gnas me-tog* जम्बीर pomelo-flower: ཟླ་རྫི་རིན་ཆེན་མེ་དང་འོད་མེ་ཏོག (*Mńon.*).

རབ་གནོན *Rab-gnon* n. of a city of the *Asuras* situated at the foot of the great Sumeru mountain (*Sorig. 80*).

Digitized by Google

རབ་བྱེད་ *rab-byed* प्रकरण, प्रकाश dissertation, description. རབ་སྤྱོད་ प्रचार habit, custom.

རབ་སྤྲས་ *rab-spras*=རབ་ཏུ་བརྒྱན་ *rab-tu brgyan* or ཤིན་ཏུ་མཛེས་ *çin-tu mdzes* well-adorned, very handsome: རྒྱན་ཞ་རྣ་ཚོགས་ཀྱིས་རབ་སྤྲས་ adorned with different sorts of ornaments (*A. 4*).

རབ་དབེན་པ་ *rab-dben-pa* प्रविवेक spiritual turn of mind, retiring mind; retirement.

རབ་འབྱམས་ *rab-hbyams* बहुश्रुत deeply read, profound scholarship. རབ་འབྱམས་པ་ *rab-hbyams-pa* a diploma resembling in a manner the degree of Doctor of Divinity which the Buddhist priesthood confers on monk students of sacred literature (*Rtsii.*); རབ་འབྱམས་རྒྱ་མཚོ་ *rab-hbyams rgya-mtsho* a degree of divinity in the Buddhist church (*Bon. ch. 10*).

རབ་འབྱོར་ *rab-hbyor* and རབ་འབྱོར་ཆེན་པ་ *rab-hbyor chen-pa* सुभूति, महासुभूति, the disciples of Buddha who were astute in asking questions of him for the elucidation of doubtful points, etc. They are generally the inquirers who provoke Buddha's discourses (*K. g.* ང, *119*).

རབ་སྦྱར་ *rab-sbyar* प्रबन्ध; anything put together, a composition.

རབ་སྦྱོར་ *rab-sbyor* प्रतियोग, प्रयोग coincidence; also co-operation, application.

རབ་འཇོམས་ *Rab-hjoms* प्रभञ्जन, प्रमाथी the god of wind; རབ་འཇོམས་བྱེད་ *Rab-hjoms-byed* मृत्युकाल, the lord of death.

རབ་མང་ *rab-mañ* 1. प्रभूत many, a large number. 2. भूमि as met. the earth.

རབ་འཚག་ *rab-hdsag* प्रस्राव as met.=གཅིན་ *gcin* urine (*Mñon.*).

རབ་ཞི་ *rab-shi* perfect peace;=མཐོ་རིས་གནས་ *mtho-ris-gnas* heaven, also=དགེ་ལེགས་ *dge-legs* piety and righteousness (*Mñon.*). རབ་ཞི་རྣམ་ངེས་ཀྱི་ཆོ་འཕྲུལ་གྱི་མདོ་ a *Sûtra* contained in the Kahgyur (*K. d.* ཏ, *179*).

རབ་བཟང་ *rab-bzañ* सुभद्र the excellent one; n. of an individual; also Buddha in one of his incarnations (*Pag. 302*).

རབ་ཡས་ अपार a fabulous great number.

རབ་རིབ *rab-rib* also as ཧྲབ་ཧྲིབ་ *hrab-hrib* तिमिर, तमिस्र mist, dimness, glimmer: སྐར་མ་རབ་རིབ the faint glimmering of a star (*Jä.*). Also=མུན་པ་ or མུན་ནག་ and མི་གསལ་བ darkness, dimness, faintness (*Mñon.*). རབ་རིབ་མེད་པ་ तिमिरापगत free from darkness. རབ་རིབ་དག་པ་ *rab-rib dag-pa* to get rid of dimness so as to see everything well defined: འབྲས་ཆན་ལ་རབ་རིབ་དག་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་བྱུང་ (*A. 76*) when the mental darkness vanished in (cooked) rice-food, &c.; རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་སྐྲ་ཤད་མཐོང་བའི་རྒྱུ་ the cause of darkened combed out hair appearing [in the story related by Atis a of an old woman who on account of her mental delusion used to see combed-out hair mixed up in her food] (*A. 77*).

རབ་སད་ *rab-sad* or རབ་ཏུ་སད་པ་ *rab-tu-sa-rab* प्रतिबोध full awakening or understanding.

རབས *rabs* race, generation, lineage, succession of family or kings, class of people: རབས་ཆད་ནས་ the succession having been broken; རྒྱལ་རབས་ royal family or lineage; མི་རབས་ *mi-rabs* human race; ཡ་རབས་ the higher class of people, noblemen; མ་རབས་ the lower class, ཉ་པ་རབས་ fisherman-class; བླ་རབས་ hierarchical or lamaic succession; སྐྱེས་རབས་ genealogy.

རམ *Ram* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *9*); a རམ་པ་ native of Ram; *Sa-dbañ Ram-pa*, chief of Ram, is now one of the four *kalons* or state ministers of Lhasa.

རམ་པ *ram-pa* in *W.*=quitch-grass (*Jä.*). རམ་པ་དུག་འབྱེད་ *ram-pa dug-hbyed* a medicinal root which is an antidote against poison.

Digitized by Google

རམ་བུ *ram-bu* a glee, song, catch, roundel; རམ་བུ་བརྡེགས་པ *ram-bu bdegs-pa* to join in singing, to take part in a song; རམ་བུ་བཏེག *ram-bu bteg* explained as གླུ་ལེན་གྲོགས་བྱེད་མཁན a helper in a song, a joiner in singing.

རམ་ཚོགས *ram-tshogs* indigo plant, indigo dye (*Jig. 14*); but. v. རམས *rams.*

+ རམ་གྱིས *ram-gyis* = སྣམ་བུམ *snam-bum.*

རམས *rams* 1. (རྩི་ཚོས) ग्रामिका indigo: རམས་ཀྱིས་མིག་ནད་དང་སེམ་ཚིག་རྨ་ལ་ཕན indigo is useful in eye disease, sores, and also in healing scald. རམས་ཤིང་ *rams-çiṅ* indigo plant; also the wood-apple tree. Syn. གྲོང་སྐྱེས་ནག་པོ *groṅ-skyes nag-po*; རུལ་བ་ཅན *rul-wa-can*; འཚོད་བྱེད *btshod-byed*; རམས་ཀྱི་ཤིང་ *rams-kyi-çiṅ* (*Mṅon.*). 2. joined with such words as དཀའ་བཅུ་ when it expresses one having a monastic degree. In Tashi-lhunpo དྲུང་རམས་པ *druṅ-rams-pa* is the lowest degree for proficiency in Buddhist literature; སྔགས་རམས་པ = doctor in mysticism.

‡ **རམ་མ** *Ram-ma* (रम्म) country between Tipperah and Arrakan in Burma, the ancient Chittagong. The name survives in the modern small town called Ramu.

རལ *ral* is evidently applied from the vb. རལ་བ (to tear) to its common signification, as a noun, = a rent, cleft, gorge; ཕུ་རལ་གཉིས *phu-ral gñis* a sloping valley dividing into two parts at its upper end; རལ་གསུམ a n. of Lahoul on account of its consisting of three valleys.

རལ་ཀ *ral-ka*, v. རལ་གུ *ral-gu.*

རལ་ཀླུང་ *ral-kluṅ* a fancy name for the river Ganges: ཕེབས་ཚོགས་ཀྱང་རལ་ཀླུང་བཞིན་སྩོལ་བ་མཁྱེན *phebs-tshogs kyaṅ-ral kluṅ-bshin stshol-wa mkhyen* your letters may come (uninterruptedly) like the flow of the Ganges (*Yig. k. 19*).

རལ་ཁ *ral-kha*, v. རལ་གྲི *ral-gri.*

རལ་ཁུར་ཅན *ral-khur-can* an epithet of དབང་ཕྱུག *dbaṅ-phyug* Is'vara, also = སེང་གེ *seṅ-ge* the lion (*Mṅon.*).

རལ་ག *ral-ga* acc. to *Sch.* = ཡལ་ག *yal-ga.*

རལ་གུ *ral-gu* 1. ornaments, precious stones such as turquoise, coral, &c., used in adornment of the hair. 2. diminutive of རལ: cleft, chink, fissure.

རལ་གུ་ཅན *ral-gu-can* = སྐྱེས་པ་འབྲུས་ཕྱུང་བ *kyes-pa bbrus-phyuṅ-wa* an eunuch, a hermaphrodite who generally is seen wearing lengthy locks (*Mṅon.*).

རལ་གུ་ཟུལ *ral-gu-sul* bunches of pearl and coral in strings which the women of Tibet wear as pendants on their locks: མོ་རང་གིས་རལ་གུ་ཟུལ་ཕྲུད་ནས་ཕུལ she presented me with the jewelled strings from her locks (*A. 102*).

རལ་གྲི *ral-gri* खड्ग a sword, spear, rapier, hunting knife, dagger: རལ་གྲིའི་འདབ་མ *ral-gribi bdab-ma* or ལྕེ *lce* blade of a sword; རལ་གྲིའི་སོ *ral-gribi-so* edge of a sword; རལ་གྲིའི་ཤུབས *ral-gribi çubs* scabbard of a sword; རལ་གྲི་པ *ral-gri-pa* acc. to *Cs.* a fighting man; རལ་ཁ = རལ་སོ sword-edge; རལ་ཁ་སྤྲོད་པ *ral-kha sprod-pa* to join blades together, to fight hand to hand (*Jä.*). རལ་གྲི་ཅན *ral-gri-can* an epithet of Mañju ghoṣa, or འཇམ་དབྱངས Jam-yang (*Mṅon.*). རལ་གྲི་ཉེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ *ral-gri ñe-wabi rin-po-che* खड्ग-चपलम the enchanted sword considered as a secondary gem of miraculous properties (*K. d.* ར, *335*). རལ་གྲིའི་རྩེ खड्ग धारा the sword-point; རལ་གྲི་འཛམ *ral-gri bdsam* a broad-bladed knife (*Rtsii.*); རལ་གྲིའི་བུ *ral-gribi bu* = གྲི་ཆུང་ *gri-chuṅ* a small knife (*Mṅon.*); རལ་གྲིའི་འཁྲུལ་འཁོར *ral-gribi bkhrul-bkhor* the magical flourish of an enchanted sword (*Mṅon.*).

Digitized by Google

རལ་གྲིའི་རྒྱུན་འཛིན ral-griḥi rgyun-ḥdsin or རལ་གྲིའི་གཉེན ral-griḥi gñen=དམག་དཔོན dmag-dpon a general or commander.

རལ་གྲིའི་ལོ་མ་ཅན ral-griḥi lo-ma-can sugar-cane plant the leaves of which are sword-like in appearance (*Mṅon.*).

རལ་གཅིག་མ *Ral-gcig-ma* एकजटी n. of a goddess in the Buddhist pantheon.

རལ་གཅོད *ral-gcod* a meddler, one who interferes in public business and thrusts his opinion in public concerns and acts in a high-handed manner; རལ་གཅོད་བྱེད་པ *ral-gcod-byed-pa* to interfere, to meddle: ཇི་སི་ཁྲིམས་ལ་རལ་གཅོད་མི་བྱ་དེར་ in the administration of law for the public he should not interfere (*Jig. 35*).

རལ་ལྕང་ *ral-lcaṅ* a weeping willow-tree, but according to *Jä.* a particular willow planted at the birth of a child and under which a lock of the child's hair is buried when it is seven years old in *Ld.*

རལ་པ *ral-pa*=སྐྲ *skra* जटा hair, locks of hair, clotted hair, long hair, curls; mane (of the lion). རལ་བའི་གདེངས་ཀ *ral-waḥi gdeṅs-ka*=long hair.

རལ་པ་ཅན *Ral-pa-can* 1. n. of a Tibetan king who distinguished himself by his devotion to the Buddhist clergy, allowing the lamas to sit on his long pig-tail. 2. जटाजिन one with clotted hair. 3. n. of a hill-torrent in Kambachen, Nepal. 4. mythological island inhabited by cannibals situated beyond the red-sea (ཆུ་དམར་པོའི་རྒྱ་མཚོ) (*K. d.* ར *335.*)

རལ་པ་འཛིན *Ral-pa-ḥdsin* जटाधारी a Tantrik Buddhist priest. རལ་པའི་ཁྱུང་ཅན धूर्जटि an epithet of Mahādeva. རལ་པའི་ཐོར་ཅོག་ཅན one wearing a number of locks of clotted hair; རལ་པ་ལྡན=རལ་པ་འཛིན जटिल one having clotted hair. རལ་མེད जलोर्मि (ཆུ་རླབས) wave, billow.

རལ་བ *ral-wa*=དྲལ་བ *dral-wa* and ཧྲལ་བ *hral-wa* to tear; also, to be torn, rent, cleft; also as sbst.=anything torn, such as torn clothes etc.; མཚོན་གྱིས་རལ་བུ *mtshon-gyis-ral-bu* lacerated, slashed. cut to pieces by any weapon.

རས *ras* कार्पासक, वस्त्र sbst. cotton cloth, cotton: རས་ཕྱུག་ཆེན large piece of cotton cloth; རས་སྦོམ་པ *ras-sbom-pa* strong cotton cloth; ལག་རས, ཕྱིས་རས handkerchief, napkin, bathing towel; ཐོད་རས turban or *pagri*; ཀ་ཤི་ཀའི་རས *ka-çi kaḥi ras* Benares muslin. ཁ་རས 1. cotton cloth to tie round the mouth to protect the face from effects of cold. 2. adj. hard snow that will bear a man (*Jä.*). རས་བལ *ras-bal* कार्पास raw cotton; རས་རྐྱང་ *ras-rkyaṅ* cotton cloth; རས་སྐུད *ras-skud* cotton thread; རས་ཁུག *ras-khug* a small bag made of cotton; རས་ཁྲ *ras-khra* chintz; རས་འགབ *ras-ḥgab* a strong cotton fabric brought from Sikkim; རས་བཅོས་བུ *ras-bcos-bu* calico; རས་ཐག *ras-thag* bandage, cotton rope; རས་སྦུབས *ras-subs* a whole piece of cotton རས་ཡིག inscription on cloths. རས་འབྲས *ras-ḥbras* the cotton fruit: རས་འབྲས་སྣ་ནད་སེལ་བར་བྱེད the cotton fruit is a cure for nose disease. རས་མ *ras-ma* a small piece of cotton, worn-out or old cotton clothes, rags; རས་གཟན *ras-gzan* in *C.* a long loose cotton wrapper or shawl which Buddhist monks use particularly during religious services; རས་སླག *ras-slag* a furred garment lined with cotton cloth; རས་ལྷེ *ras-lhe* n. of a kind of cotton cloth (*S. kar. 179*).

རས་པ *ras-pa* a person wearing only cotton clothes; *Milaras-pa* was so called from his wearing only cotton clothes or, acc. to his own assertion, a single cotton garment: hence=a Tibetan *sgom-chen* who dresses as an Indian Buddhist ascetic.

Digitized by Google

Ascetics used to dress in cotton cloth, it being considered luxurious to use woollens and silk raiment.

རས་བལ་ཤིང་ *ras-bal çiñ* the cotton plant.

Syn. རྒྱ་མཚོའི་མཐའ་ཅན *rgya-mtshohi mthah-can*; མཚུ་ཅན *mchu-can*; སྲད་བུའི་མེ་ཏོག་ཅན *srad-buhi me-tog can*; རྭ་ཅན *rwa-can*; དྲང་སྲོང་ཁྱུ་མཆོག *drañ-sroñ khyu-mchog* (*Mñon.*).

རས་རོས *ras-ros*=ཡོ་བྱད་སྣ་ཚོགས *yo-byad sna-tshogs* different kinds of furniture, utensils, &c.: རས་རོས་ནམས་ཅན་མདོད་པར་བསོགས་ཤིང་ having collected different kinds of furniture, utensils, &c. (*D.R.*).

རི *ri* I: or རི་བོ *ri-wo* पर्वत, गिरि, अद्रि, शैल a mountain, a hill. རིར *rir* or རི་ལ *ri-la* on the mountain; རི་ཡི་ངོས *ri-yi ṅos* सानु a mountain slope; རི་འདང་མཐའ་ཞབས་སུ at the foot of the mountains or hills; རིར་གན་པ *rir-gan-pa* one living in close vicinity to a mountain, in *W.*; གངས་རི *gañs-ri* snowy mountain, glacier; ནགས་རི *nags-ri* or ཤིང་རི a hill covered with wood; བྲག་རི *brag-ri* a rocky mountain; སྤང་རི *spañ-ri* a hill covered with grass (*Jä.*). ནུབ་རི *Nub-ri* western mountain prob. Western Ghauts of India. Syn.: རྩ་ར་མ་ནི *rtsa-ra ma-ni*; ཕྱི་མའི་རི *phyi-mahi ri*; ཉིན་མ་འཛིན (*Mñon.*). ཤར་རི eastern mountain (prob. Eastern Ghauts of India): ཉིན་མོའི་རྩེ་མོ *ñin-mohi rtse-mo*; ཐོག་མའི་རི *thog-mahi ri*; རྩེ་དགའི་རི་བ *rtse-dgahi ri-wa* (*Mñon.*).

Syn. མི་གཡོ *mi-gyo*; ས་འཛིན *sa-hdsin*; ས་གཞི་འཆང་ *sa-gshi hchañ*; སྤྲིན་འཛིན *sprin-hdsin*; མགྲིན་པ་ཅན *mgrin-pa can*; འགྲོ་མེད *hgro-med*; གྱེན་འཕྱུར *gyen-hphyur*; སྤོ་མཐོ་མ *spo-mtho ma*; ས་སྐྱོབ *sa-skyob*; ཆུ་སྐྱོབ *chu-skyob*; ས་ཕུར་བུ *sa-phur-bu*; སྤྲིན་གྱི་སོ་ཅན *sprin-gyi so-can* (*Mñon.*).

རི་པོ་ཏ་ལ *Ri Potala* 1. the hill on which the palace of the Dalai Lama at Lhasa stands. 2. n. of a mountain in the South of India on which the fancied residence of Avalokites'vara and the goddess Tāra has been located by the northern Buddhists. Acc. to the Chinese Buddhists this mountain is situated in the island of Puto in the China Sea about hundred miles off Shanghai.

རི II:=སོ *so* tooth (mystic) (*K. g.* ཁ, *26*).

རི་ཀ་ཤ *ri-ka-ça* रिकश n. of a flower: རི་ཀ་ཤ་ལ་སོགས་པ་ཡི་མེ་ཏོག་གི་དང་། ...རི་ཀ་ཤ་མཆོག་དུ་ཕྱུར་བ་ཕྱུར (*K. my.* ཁ, *59*).

རི་སྐེད *ri-sked*=ཤེལ crystal.

རི་སྐྱེས་མ *Ri-skyes-ma* also རིར་སྐྱེས or རི་ལ་སྐྱེས lit. born in the mountain; गिरिजा the daughter of Himalaya, but acc. to Tibetan authors: one of the names of Draupadī the joint wife of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

རི་སྐྱེས་དཀར་མོ *Ri-skyes dkar-mo* an epithet of Umā (*Mñon.*).

རི་ཁ་བ་ཅན *Ri-kha-wa-can* हिमवान् पर्वत the snow mountains of Himavata.

རི་སྐྱེགས *ri-skyegs* v. སྐྱེགས *skyegs*.

རི་ཁྱི *ri-khyi*=སྤྱང་ཀི *spyañ-ki* hill-dog, wolf (*Mñon.*).

རི་ཁྲོད *ri-khrod* पर्वत कन्दर a chain of mountains, group of hills; but most commonly=a recluse's cell or cavern in the hills. རི་ཁྲོད་པ *ri-khrod-pa*, often simply རི་ཁྲོད "*ri-thö*," कन्दर, one who lives in mountain solitudes for the purpose of religious asceticism, meditation, etc.

Syn. ཆོས་སེམས་ཁང་བུ *chos-sems khañ-bu*; བསམ་གཏན་ཁང་བུ *bsam-gtan khañ-bu*; བདུད་རྩིའི་ཁང་པ *bdud-rtsihi khañ-pa*; ཞི་བའི་གྲོང་ *shi-wahi groñ*; སྙིང་པོའི་ཁང་པ *sñiñ-pohi khañ-pa*; སྒོམ་པའི་གནས *sgom-pahi gnas* (*Mñon.*).

རི་འགེམས *ri-hgems* n. of *dorje* or thunderbolt which rends hills and mountains asunder.

Digitized by Google

རི་རྒྱ *ri-ṛgya* for རི་བཀའ་རྒྱ *ri-ḅkaḥ ṛgya* a prohibition to kill wild animals or game in the hills; རི་རྒྱ་ཀླུང་རྒྱ་བསྡམས་པ *ri-ṛgya kluṅ-ṛgya ḅsdam-pa* ibid.

རི་རྒྱལ *ri-ṛgyal* or རིའི་རྒྱལ་པོ *riḥi ṛgyal-po* a very high mountain, the mountain Tise, which is generally called the king of mountains. Also styled: རི་དབང་ལྷུན་པོ *ri-ḍbaṅ lhun-po*; རི་རྒྱལ་ལྷུན་པོ *ri-ṛgyal lhun-po* (*Yig. k.* 62). In most Tibetan works རི་རབ or Sumeru is mentioned as རིའི་རྒྱལ་པོ *Riḥi Gyalpo*; but names like མི་མཇེད་ཅན *mi-mjed-can*, རྩེ་མོ་བརྒྱ་པ *ṛtse-mo ḅrgya-pa*, སྣ་ཚོགས་བརྩེགས *sna-tshogs-ḅrtsegs* and རིག་སྔགས་འཆང *rig-sṅags ḥchaṅ* also occur as kings of mountains in *K. g.* ན, *116*.

རི་སྒོག *ri-sgog* a species of garlic growing on the mountain slopes of Tibet, hill-garlic (*Mṅon.*).

རི་ཆེན་པོ་ལྔ *ri chen-po lṅa* the five great mountains of the western continent of Godaniya are:—ན་ཏོ་ཏ་ན *na-to tāna*; རྭ་གསུམ་པ *rwa-gsum-pa*; ནོར་བུའི་རྟ་བབས *nor-buḥi ṛta-babs*; པར་བ་བརྒྱ་པ *parba ḅrgya-pa* and རྩུབ་པ *ṛtsub-pa*. རི་ཆེན་བཞི *ri-chen ḅshi* the four great mountains of Jambudvīpa are: མ་ན་ད་ར *ma na-dā-ra*, འབིགས་བྱེད विन्ध्याचल Vindhya, མ་ལ་ཡ मलय Malaya, and གངས་ཅན हिमवत, Himālaya. རི་ཆེན་པོ་དྲུག *ri-chen-po ḍrug* the six great mountains of ལུས་འཕགས་པ the eastern continent or Pūrva Videha:—ལོགས་ཆེན་པོ *logs chen-po*; ནགས་ཀྱི་ཕྲེང་བ *nags-kyi phreṅ-wa*; རྨ་བྱའི་ཚོགས *ṛma-byaḥi tshogs*; རི་དྭགས་ཀྱི་ཁྲོད *ri-dḅags kyi-khroḍ*; རྒྱ་མཚོ་གྱེན་དུ་འགྲོ *ṛgya-mtsho gyen-du ḅgro*; མིག་གི་ཕྲེང་བ *mig-gi phreṅ-wa*.

རི་འཇོམས *ri-ḅjoms*= ཐོག་བརྒྱ་བྱིན་མཆོད दम्भोलि a thunder-bolt. It is stated that in ancient time hills and mountains used to walk and thereby cause immense mischief to all classes of living beings that inhabited this earth. Indra in mercy to them made all the mountains crippled by hurling down the thunder upon them. The mountain Mina (Maināka) is said to have only escaped by plunging itself into the sea (*Mṅon.*).

རི་སྟོང *ri-stoṅ* v. སྟོང་པ *stoṅ-pa*.

རི་ཐང་མཚམས *ri-thaṅ mtshams* the Terai, the low plain at the foot of a mountain; also n. of a kind of fever difficult to cure, which is generally caught by those who travel in the countries on the confines of the Indian plains and the Himalayas, the Terai fever (*Mṅg., ch. 14*).

རི་དྭགས *ri-dwags* पशु, मृग, हरिण large game generally of the deer and antelope species. རི་དྭགས་འཆིང་བྱེད *ri-dwags ḥchiṅ byeḍ* trap or net or strings and ropes laid to catch wild animals= རི་དྭགས་དྲ་བ *ri-dwags ḍra-wa*, རི་དྭགས་འཛིན *ri-dḅags ḅdsin*, རྙི་ཐག *ṛñi-thag* (*Mṅon.*). རི་དྭགས་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ *ri-dwags ñi-çu ṛtsa-lṅa* n. of the twenty-five wild animals said to be found in the forests of the mountains called སྤྲིན་དཀར་རྒྱུ་བའི་རི *sprin-ḍkar ṛgyu-waḥi ri* and ངང་ངུར་སྒྲ་སྒྲོགས *ṅaṅ-ṅur sgra-sgrogs* in Uttara Kuru:—རྣམ་པར་བཀྲ་བའི་མེ་ཏོག; རིན་པོ་ཆེ་སྣ་བདུན་གྱིས་བརྒྱན་པའི་ལུས་འདུལ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་དྭགས; ཀུ་རང་ཀ་རམ; མ་ཀྲ; ར་གུ་འདོད་པ; ཤིན་ཏུ་དཀར་བ; སམ་བུ་ཏི་ན; རྩ་གསོ་བ་ནམས་འདོན་པར་བྱེད་པ; ཤིང་ལུག་གི་མིག; གང་ག་ནའི་ཞྭ་བ; གསེར་གྱི་དྲ; ཚོགས་དཔལ་གྱི་ཚོགས; རླུང་གི་ཤུགས; ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་ལྷུ་བ; ཆུའི་སྒྲ་འབབ་པར་ལྟ་བར་བྱེད་པ; ནགས་སྦྲིང་བར་འགྱུར་བ; མི་དྭ་མའི་ལུས; བགྲུའི་ཚོགས་ཟམ; སྣོ་ཞིང་བ; བར་ཡུ་ཟ; ཤང་ཀུ་ཏ་ཀྲ; བགམ་པ་ནག་པོ; རྩ་བའི་བོད; ཐང་ཚོ་ལ་ཟམ་པ; ཤིན་ཏུ་འཇམ་པ; and དཀར་པོའི་ཚོགས (*K. d.* ར, *306*).

Syn. ས་ལུས *sa-lus*; ས་འདྲེས་པ *sa-ḅdres-pa*; ཁྲི་སྙན *khri-sñan* or ཁྲི་གཉན *khri-gñan*; རླུང་གི་སྲོག *ṛluṅ-gi srog*; ལྤགས་པའི་སྐྱེ་གནས *lpags-paḥi skye-gnas*; ལྤགས་པའི་འབྱུང་གནས *lpags-paḥi ḅbyuṅ-gnas*; འཕྲོག་བྱེད *ḅphrog-byeḍ* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཀུ་རང་ག *ri-dwags ku-raṅ ga* ཀུ་རང་ཀ་རམ dress.

Digitized by Google

Syn. ཀ་ཏ་ལེ *ka-ta-le* (कदली); གསེར་མདོག་ཅན *gser-mdog-can*; རིན་ཆེན་ལྤགས་པའི་འབྱུང་གནས *rin-chen lpags-paḥi ḥbyuṅ-gnas* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཀྲི་ཥྞ *ri-dwags kri-ṣṇa* कृष्णसारमृग the black antelope.

Syn. ཀྲི་ཥྞ་ས་ར *kri-ṣṇa sa-ra*; མི་མཛེས *mi-mdses*; གཞུང་ནག *gshun-nag* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་དགྲ་འདུལ་བ་ཤེས་བྱ་བའི་རི *Ri-dwags kyi-dgra ḥdul-wa shes-bya-waḥi ri* n. of a mountain in Uttara Kuru (*K. d.* ར, *303*).

རི་དྭགས་ཀྱི་ཁྲོད་ཅེས་བྱ་བའི་རི *Ri-dwags-kyi khrod-ces bya-waḥi ri* n. of a mountain in the continent of Pūrva Videha, the wild animals of which are the following:—བཻ་ནེ་ཡ *bai-ne-ya*; ཉེ་འཁོར་གྱི་གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ *ñe-ḥkhor gyi grib-ma la dgaḥ-wa*; བ་ལྟས་པས་འབྲོས་པ *ba ltas-pas ḥbros-pa*; ཀུ་རང་ག *ku-raṅ-ga*; ལམ་བཟང་པོ *lam-bzaṅ-po*; ཕྲག་དོག་ཀླུ་སྐྱེས *phrag-dog klu-skyes*; བ་གླང་གི་རྣ་བ *ba-glaṅ-gi rna-wa*; གླང་པོ་འཐུང་བ *glaṅ-po ḥthuṅ-wa*; བྱིས་པ་མཆོག *byis-pa mchog*; གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ *grib-ma la dgaḥ-wa*; རི་བོང་ལུག *ri-boṅ lug*; རྔ་མོའི་ལུས *rṅa-moḥi lus*; མཇུག་མ་ནག་པོ *mjug-ma nag-po*; མགོ་དཀར་པོ *mgo-dkar-po*; རྨ་དང་བཅས་པ *rma-daṅ bcas-pa*; སྤྲུལ་གྱི་ལྕེ *sprul-gyi lce*; རང་གི་ས་བརྒྱ་པ *raṅ-gi sa brgya-pa*; སྦོམ་པ *sbom-pa*; སྦུབས་ཀྱི་མགྲིན་པ *sbubs-gyi mgrin-pa* (*K. d.* ར, *338*).

རི་དྭགས་པ *ri-dwags-pa* a hunter.

Syn. རྔོན་པ *rṅon-pa*; རི་དྭགས་མཐར་བྱེད *ri-dwags mthar-byed*; རི་དྭགས་གསད་པས་འཚོ *ri-dwags gsad-pas ḥtsho*; རི་དྭགས་དགྲ *ri-dwags dgra* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་གནས *Ri-dwags-kyi-gnas* मृगदाव deer-grove said to be the site of Sārnath near Benares where Buddha first preached his religion.

རི་དྭགས་སྐྱེས་མ *Ri-dwags skyes-ma* मृगजा n. of one of the Buddha's wives (*Yig. 18*).

རི་དྭགས་རྒྱལ་པོ *ri-dwags rgyal-po* पशुराज met. the king of brutes, *i.e.*, the lion (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་མགོ *ri-dwags mgo* मृगशिरा n. of a lunar mansion, the 5th constellation (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཆང་ *ri-dwags chaṅ* मृगमद musk.

Syn. རི་དྭགས་ལྟེ་བ *ri-dwags lte-wa*; རི་དྭགས་རྩི *ri-dwags rtsi*; གླ་རྩི *gla-rtsi* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ལྟེ་བ=གླ་རྩི मृगनाभि=རི་དྭགས་[illegible] मृगमद (*Mṅon*).

རི་དྭགས་སྣ་འཛིན *ri-dwags sna-ḥdsin* as met.= ཟླ་བ *zla-wa* the moon (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་མིག་ཅན་མ *ri-dwags mig-can-ma* a handsome woman whose eyes compare with those of the deer (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཤམ་བྷ་ར *ri-dwags çam-bha-ra* शम्बरमृग ཤམ་བྷ་ར *çam-bha-ra*; མཆོག་མེད *mchog-med* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་རུ་རུ *ri-dwags ru-ru* रुरुमृग *or* རུ་རུ་སྒྲ་སྒྲོགས *ru-ru sgra-sgrogs* the species of deer that cries "*ru-ru.*"

རི་དྭགས་པ་ལང་རྣ་བ *ri-dwags-pa laṅ rna-wa* गोकर्णमृग stag with ears resembling those of the cow (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་པྲྀ་ཥ་ཏ *ri-dwags pṛ-ṣa-ta* पृषतमृग the spotted deer,= ཐིག་ལེ་ཁྲ་བོ་ཅན *thig-le khra-bo can* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་ཤ་ར་བྷ *ri-dwags ça-ra bha* शरभमृग

Syn. རྒྱེན་མིག་ཅན *gyen-mig can*; སེང་གེ་འཇོམས *seṅ-ge ḥjoms*; ནགས་ན་སྤྱོད *nags-na spyod*; ཤ་རྡུ་ལ *ça-rdu la*; སྟེང་རྐང་ཅན *steṅ-rkaṅ can*; ཤ་རུ་བྷ *ça-ru-bha*; སེང་གེ་རྐང་པ་བརྒྱད་པ *seṅ-ge rkaṅ-pa brgyad-pa* (*Mṅon.*).

རི་དྭགས་མཚན་མ मृगाङ्क as met.=the moon, believed to carry a deer or to have one pictured in her orb.

རི་དྭགས་གསོད *ri-dwags gsod* the wild dog.

Syn. འཕར་བ *ḥphar-wa*; ནགས་ཁྱི *nags-khyi* (*Mṅon.*).

རི་བ *ri-wa*=the worth; to estimate the worth of a thing. in དངུལ་སྲང་གང་རི་བ *dṅul-sraṅ gaṅ-ri-wa* and གསེར་སྲང་གང་རི་བ *gser-*

Digitized by Google

sraṅ gaṅ ri-wa, etc., worth an ounce of silver, an ounce of gold, etc.

རི་བོའི་རྒྱན *ri-ḅoḥi rgyan*= སྤང་རྒྱན་མེ་ཏོག *span-rgyaṅ me-tog* (*Mṅon.*).

རི་བོའི་བུ་མོ *Ri-ḅoḥi bu-mo* पार्वती lit. the daughter of the mountain, an epithet of Umā; also a name of the river Indus (*Mṅon.*).

རི་བོ *ri-ḅo* 1.= རི *ri*. 2. sym. num. 7.

རི་བོ་ཁྲུང་ཁྲུང་ *ri-bo khruṅ-khruṅ* क्रौञ्चपर्वत mountain crane or else the bustard.

Syn. ཀྲ་ཉྩ *kra-ñ-ca*, ཕྲེང་བ་ཅན *phreṅ-wa can* (*Mṅon.*).

རི་བོ་གངས་ཅན *Ri-ḅo gaṅs-can* the Himavat (Himalaya) mountains.

Syn. ཁ་བའི་ལྷུན་པོ *kha-waḥi lhun-po*; གངས་རི་དྭང་ *gaṅs-ri dwaṅ*; དཀའ་བཟློག་བླ་མ *dkaḥ-bzlog bla-ma*; མེ་ནའི་བདག *me-naḥi ḅdag*; ཀཻ་ལ་ཤ *kai-la ça*; རིའི་རྒྱལ་པོ *riḥi rgyal-po*; བསིལ་རི *ḅsel-ri*; གངས་ལྡན *gaṅs-ldan* (*Mṅon.*).

རི་བོ་གྲུ་འཛིན *Ri-ḅo gru-ḥdsin* पोतल the residence of Avalokites'vara.

རི་བོ་དགའ་ལྡན *ri-ḅo dgaḥ-ldan* the Gelugpa school (*Yig. 73*). རི་བོ་དགེ་ལུགས *ri-ḅo dge-lugs* the yellow-cap school of Tibet (*Loṅ.* ༤, *11*).

རི་བོ་སྤོས་ངད་ལྡང་ *ri-bo spos-ṅad-ldaṅ* गन्धमादन.

Syn. ཡོངས་འདུ་ཅན *yoṅs-ḥdu can*; སྤོས་ཀྱི་ངད་ལྡང་ *spos-kyi ṅad-ldaṅ* (*Mṅon.*).

རི་བོ་ཙནྡྲ་ཀ་ལ *Ri-ḅo tsan-dra ka-la* चन्द्रकान्त n. of a mythical mountain full of medicinal plants, etc., situated in the outer range of the snowy mountains skirting the countryof S'ambhala (*S. lam. 41*).

རི་བོ་བཏང་བཟུང་ *Ri-ḅo ḅtaṅ-ḅzuṅ* मुचिलिन्द Muchilinda mountain.

རི་བོ་ཆེན་པོ་བཅུ *ri-ḅo chen-po ḅcu* the ten great mountains which surround the continent of Uttara Kuru:—སང་ཀཱ་ཤེ་ཀ *saṅ-kā çe-kā* (संकाशिका); རྭ་མཉམ་པ *rwa-mñam-pa*; རི་དྭགས་ཀྱི་དགྲ་འདུལ་བ *ri-dwags-kyi dgra ḥdul-wa*; སྤྲིན་དཀར་པོ་འཛིན་པ *sprin-dkar-po ḥdsin-pa*; མཐོ་བར་བརྩེགས་པ *mtho-war ḅrtsegs-pa*; ཕྲེང་བའི་ཉེ་འཁོར *phreṅ-waḥi ñe-ḥkhor*; དུས་ན་དགའ་བ *dus-na dgaḥ-wa*; ཀུན་དགའ་བ་འཛིན་པ *kun-dgaḥ-wa ḥdsin-pa*; ཡིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་མཐུན་པ *yid-kyi rjes-su mthun-pa*; པདྨ་ཀུ་ཤེ་ཤ་ཡ་དང་ལྡན་པ *pad-ma ku-çe-ça-ya daṅ ldan-pa* (*K. d.* ༤, *274*).

རི་བོང་ *ri-boṅ* the hare or rabbit. རི་བོང་མཚན་ཅན शशाङ्क or རི་བོང་འཛིན शशधर as met.= the moon (*Mṅon.*): རྫོགས་སངས་རྒྱས་སེམས་དཔའ་རི་བོང་གི་ལུས་སྤྱིན་པས་འཆང་བས (*Mṅon.*). In the later post-Christian legends of the Buddha it is related that the *Bodhisattva* (Gautama) when born as a hare gave up his body vicariously. Indra out of wonder and curiosity carried him up to heaven for the purpose of showing him to the gods, and kept him on the orb of the moon that human beings might see him at all times. Since that time the moon became known as the holder of the pious hare.

རི་བོང་གི་རྭ *ri-boṅ gi-rḅa* the horn of a hare which is an impossible thing but which certain writers such as Milaragpa are fond of speaking of as if real for the purpose of drawing fanciful comparisons. Similarly མོ་གཤམ་གྱི་བུ the son of a barren woman signifies a nonentity of the same kind. རི་བོང་རྭ་ཅན *ri-boṅ rwa-can* the horned rabbit which is a rarity (*K. du.* ༥, *199*).

རི་བོང་ཟ *ri-boṅ za* as met.= ཁྲ the hawk (*Mṅon.*).

རི་བོར་གྱི་གྲོང་ *ri-bor gyi-groṅ* mountain village.

རི་བྱ་སྐྱེགས *ri-bya skyegs* grouse. Syn. སྨྱོས་བྱེད་ཐུར་མ *myos-byeḍ thur-ma*; ཐུར་བརྗོད་མ *thur-brjod-ma*; མིག་བཀྲ་མ *mig-ḅkra ma*; རྐང་བཀྲ་མ *rkaṅ-ḅkra-ma*; བརྗོད་པའི་སྙེ་མ *brjod-paḥi sñe-ma*;

མཚོན་བྱེད་ *mtson-byed* टङ्क; གཏུམ་མོ *gtum-mo* (*Mṅon.*).

རི་བྲག *ri-brag*=བྲག་རི *brag-ri* rocky precipice.

རི་འབོག *ri-ḥbog* spur, hillock.

རི་ཚིག *ri-tshig*=བདེན་ཚིག *ḥden-tshig* truth (*Shal. ch. 11*).

རི་རྫོང་ *ri-rdsoṅ* mountain fortress, fort.

རི་ཞོལ་གནས *ri-shol-gnas* 1. residence on the plateau or plain at the foot of a mountain. 2. n. of an animal which is said to subsist on air (*K. d.* ཟ, *4 64*).

རི་ཡི་སྙིང་པོ *ri-yi sñiṅ-po* as met.=ལྕགས *lcags* गिरिसार iron (*Mṅon.*).

རིའི་རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་བཅུ *riḥi rgyal-po chen-po ḥcu* the ten kings of mountains acc. to *Phal-chen.* ཀེ, *231* are—(1) ཁ་བ་ཅན *kha-wa can* (Himavata); (2) སྤོས་ཀྱི་ངད་ཅན *spos-kyi ṅad-can*; (3) རྣམ་པར་འདལ་བ *rnam-par ḥdal-wa*; (4) དང་སྲོང་རི *daṅ-sroṅ-ri*; (5) གཉའ་ཤིང་འཛིན *gñaḥ-çiṅ ḥdsin*; (6) རྟ་རྣ་རི *rta-rna-ri*; (7) ས་འཛིན *sa-ḥdsin*; (8) ཁོར་ཡུག *khor-yug*; (9) དཔལ་ཅན *dpal-can*; (10) རི་རབ *ri-rab.*

རི་ཡི་སྲས་མོ *Ri-yi sras-mo* पार्वती, गिरिसुता an epithet of Umā, the wife Mahes vara (*Mṅon.*).

རི་ཡི་ཕྲེང་ *ri-yi phreṅ*=དུག་མོ་ཉུང་ *dug-mo ñuṅ* कलिका the *Kalika* plant (*Mṅon.*).

རིའི་རུས་སྦལ *riḥi rus-spal* the hill-tortoise is mentioned as one of the three things to be obtained along with certain minerals from the hills viz.: རྡོ་བའི་བུ *rdo-waḥi bu*, རིའི་རུས་སྦལ *riḥi rus-sbal*, ཁྱིམ་གྱི་རྡོ *khyim-gyi rdo* (*Mṅon.*).

རི་ཡི་འོད་ཅན *ri-yi ḥod-can*=རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ the great ocean (*Mṅon.*).

རི་བོ་ཆེ *Ri-wo-che* n. of a place with a famous monastery on the Ngul Chhu in Khams (*Loṅ.* ཟ, *28*). Visited by Capt. Bower and Dr. Thorold on their adventurous journey across Tibet in 1893.

རི་བོ་དེ་ཤན *Ri-wo de-çan* n. of a hill at *Riḥo-rtse-lṅa* in China: རི་བོ་དེ་ཤན་རྩེ་ལ་འཇམ་དབྱངས་བཞུགས (*Ya-sel. 61*). (Bodhisattwa) Jam-yang resides on the hill called Riwo Deçan.

རི་བོ་རྩེ་ལྔ *Ri-wo rtse-lṅa* n. of a mountain with five peaks in China which is sacred to Jam-yang of the Tibetan Buddhists: མ་ཧཱ་ཙི་ནའི་ཡུལ་འཕགས་པ་འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ཀྱི་འདུལ་ཞིང་རི་བོ་རྩེ་ལྔ (*Loṅ.* ཨ, *9*).

རི་བོ་རིན་ཆེན་སྤུངས་པ *Ri-ḥo rin-chen spuṅs-pa* n. of a hill sacred to the Bon in Kongpo situated to the east of the monastery of བུ་ཆུ་ལྷ་ཁང་ *Bu-chu lha-khaṅ* (*Grub. 8*).

རི་བོའི་བུ་མོ *Ri-boḥi bu-mo* a name of the Indus (*Mṅon.*).

རི་བྱ་རྐང་ *Ri-bya rkaṅ* n. of a Buddhist sacred place in China (*Yig. 20*).

རི་བྲག་པ *ri-brag-pa*=འབྲོག་པ *ḥbrog-pa* herdsman (*A. 73*).

རི་མེའི་ལྷ་མོ *Ri-meḥi lha-mo* n. of a goddess; རི་མེའི་ལྷ་མོས་འཇིག་རྟེན་ཀུན་གྱིས་བཀུར་བྱ་བ་ཡིན Ri-mehi Lha is to be universally reverenced (*Loṅ.* ཟ, *4*).

རི་ཚག *ri-tshag* mountain-yak (*Rtsii.*).

རི་ཤུམ *ri-shum* wild or hill-cat.

རི་ཞོལ the lower zone of a mountain.

རི་ཡི་སྙིང་པོ *ri-yi sñiṅ-po* as met.=ལྕགས iron.

རི་མིག or རིཾ་མིག पुटोट small checks or squares or enclosures made by lines crossing each other.

རི་མོ *ri-mo* 1. लेखा, रेखा, वर्णक, चित्र a picture, drawing, drawn or daubed figures. 2. line, figures, stripes: སྟག་གི་རི་མོ་ཕྱི་ལ་ཡོད། མིའི་རི་མོ་ནང་ལ་ཡོད (དཔེ) the stripes of a tiger are on the outside but the stripes of man (fig. his wickedness) lie inside (his heart); ལག་པའི་རི་མོ the lines or figures on the palms

Digitized by Google

of the hand or on the fingers. རི་མོ་ཅན་ *ri-mo can*, རི་མོ་ལྡན་ *ri-mo ldan* marked with figures; རི་མོར་བྱེད་པ་ *ri-mor byed-pa* to represent by means of figures and colours, to paint.

རི་མོ་མཁན་ *ri-mo mkhan* चित्रक, लेखक painter.

Syn. རི་མོ་པ་ *ri-mo-pa*; བཀྲ་བྱེད་ *bkra-byed*; ཚོན་གྱིས་འཚོ་བ་ *tshon-gyis htsho-wa* (*Mńon.*).

རི་མོ་ཅན་ *ri-mo-can*=གོ་དུམ་བ་ *go-dum bà* n. of medicinal herb (*Mńon.*).

རི་མོ་དཔལ་གྱི་ཅན་ as met.=the peacock.

རི་མོ་གསུམ་པ་ *ri-mo gsum-pa* (*Mńon.*), the neck, throat, and voice.

རི་མོར་བྱེད་པ་ *ri-mor byed-pa* मानना to honour, venerate.

རི་རབ་ *Ri-rab* सुमेरु the centre of the world and king of mountains, the fabulous Sumeru or golden mountain; also called རི་རབ་ལྷུན་པོ་ *ri-ra blhun-po*, གསེར་གྱི་རི་ *gser-gyi-ri* རི་རྒྱལ་ *ri-rgyal*, རི་བོ་མཆོག་རབ་ *ri-bo mchog-rab*, རིན་ཆེན་རྣལ་བརྩེགས་ལྷ་ཡི་རི་བོ་ *rin-chen rnal-brtsegs lha-hi ri-wo.*

རི་སྲིབ་ *ri-srib* or སྲིབ་རི་ *srib-ri* the hill side not exposed to sun, the shady side, generally the north and north-western sides of a mountain.

རི་གུ་ *ri-gu* colloq. for ར་གུ་ young goat, kid.

རི་འོར་བ་ *ri-hor-wa* people living in the neighbourhood of mountains and forests also hamlets on mountains with few residents.

རི་བ་ men who live high up in solitary places and do not mix with the general people much, simple people &c.; also animals like mice which burrow high up in the mountains are called རི་བ།

རི་བྲགས་པ་ *ri-brags-pa* a hill-man (*A. 70*): རི་བྲགས་པ་རི་ནང་ལ་འདི་འཕྲོག་ཏུ་ཡོང་ the hill-men will come to rob this to-morrow.

རི་བྱི་ *ri-byi* 1. mountain rat. 2. a corruption of the word རི་ཤི་ *ri-çi* a sage, and applied to the name अगस्त्य. རི་བྱིའི་ཁྱིམ་ *ri-byihi khyim* the residence of Agastya is mentioned as being made of *Ketaka* gem (*Jä.*).

Syn. རི་ཤི་ *ri-çi*; ཀུམ་བྷ་ས་བྷ་ཡ་ *kum-bha sa-bha-ya*; རི་འདར་ *ri-hdar*; རི་འཕན་ *ri-hphan*; ཆུ་ལྷའི་བུ་ *chu-lhahi-bu*; བུམ་སྐྱེས་རྒྱལ་པོ་ *bum-skyes rgyal-po*; ཁྱོར་ཆུ་ཅན་ *khyor-chu can*; ལྷོ་ཕྱོགས་བདག་པོ་ *lho-phyogs bdag-po*; མདངས་གསལ་བ་ *mdańs-gsal-wa*; མཛའ་བོའི་བུ་ *mdsah-bohi bu* (*Mńon.*).

རི་ཤོ་ *ri-ço* n. of a medicinal plant: རི་ཤོ་མགྲིན་ལྷུང་ནད་ཟུག་གྱི་དུ་འདྲེན.

རིག་པ་ I: *rig-pa* vb. 1. ज्ञप्ति, वेत्ति, वेद, विदि, बुद्ध to know, to understand=ཤེས་པ་; with the termin. of the inf.: to know that, to perceive, to observe anything to be of a particular shape or likeness; རིག་ནས་ knowing or having known; ཁྲོས་པར་རིག་ནས་ *khros-par rig-nas* perceiving that he became angry (*Dzl.*); ཕ་ལ་རིག་པར་གྱིས་ *pha-la rig-par gyis* let your father know it, inform your father of it (*Tar.*); བཟློག་ཏུ་རིག་པར་བྱེད་ *zlog-tu rig-par byed* (it or he) teaches how to avert, prevent, etc. རིག་མཁན་ *rig-mkhan* one who knows or has capacity for learning; acc. to *Jä.*: a knowing person, a learned man. རིག་རྒྱུད་ *rig-rgyud* source of learning, intelligence, character. རིག་སྔགས་ *rig-sńags* a spell, charm, magic formula; རིག་སྔགས་མཁན་ *rig-sńags mkhan* a person skilled in charms, an exorcist. རིག་ཅན་ *rig-can* or རིག་ལྡན་ *rig-ldan* a learned man, an intelligent person; རིག་གནས་ *rig-gnas* learning; a science. 2. v. སྒྲིག་པ་ *sgrig-pa* (*Jä.*).

རིག་པ་ II: 1. in Buddhism=संवित्, སོ་སོ་སྐྱེ་བོའི་རིག་པ་ प्रतिसंवित्=ordinary *Samvid* which is of four kinds: (1) धर्मप्रतिसंवित्; (2) अर्थप्रतिसंवित्; (3) ངེས་པའི་ཚིག་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ निरुक्ति-

Digitized by Google

प्रतिसंविद्; (4) སྤོབས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ प्रतिभान प्रतिसंविद् comprehension, prudence, talents, natural gifts. རིག་པ་དང་ལྡན་པ talented, rich in knowledge, learned; རིག་པ་གསར་པ new information, disclosures, knowledge; also, news: ལོག་གི་རིག་པ་བསྒྲེགས་ན *log-gi rig-pa bsgregs-na* if false knowledge has belched (up) (*Ta. 174, Schf.*). 2. science, learning, literature; ནང་གི་རིག་པ the orthodox or sacred literature; ཕྱིའི་རིག་པ *phyiḥi-rig-pa* the heterodox or profane literature (*Cs.*); ཐུན་མོང་གི་རིག་པ literature or science common to both religions (Buddhism and Brahmanism). རིག་པའི་གནས *rig-paḥi gnas* and རིག་པ *rig-pa* any single science (philosophy, medicine, etc.) 3. the soul as an entity; རིག་པ་ལུས་དང་བྲལ་བ the soul separated from the body; རྟེན་དང་བྲལ་བ *rteṅ-daṅ bral-wa* the soul separated from her abode.

རིག་གནས་བཅུ *rig-gnas bcu* the ten sciences, ཆེ་བ་ལྔ་དང་ཆུང་བ་ལྔ of which five are the higher and five minor ones. The latter are :— གསོ་བ་རིག་པ *gso-wa rig-pa* the science of healing or medicine; སྒྲ་རིག་པ *sgra-rig-pa* the science of words or language; ཚད་མ *tshad-ma* and གཏན་ཚིག་རིག *gtan-tshig rig* न्याय dialectics; བཟོ་རིག་པ *bzo-rig-pa* mechanical arts. But ནང་དོན་སྡེ་སྣོད་གསུམ་རིག་པ *naṅ-don sde-snod gsum rig-pa* अध्यात्मविद्या spiritual knowledge of the Tripitaka forms the higher sciences. Acc. to the work called *Kosalaḥi-rgyan* (ཀོ་ས་ལའི་རྒྱན) the word རིག་གནས comprises both art and science; under these being placed medicine, and astronomy, besides the arts of painting and writing, with the following crafts :— མགར་བ *mgar-wa* (smith), སེན་མ་འབྲེག་མཁན *sen-ma-ḥbreg-mkhan* (barber), ཤིང་བཟོ *çiṅ-bzo* (carpentry), སྤོས་ཚོང་མཁན seller of frankincense, བརྩིག་མཁན *brtsig-mkhan* mason, བཙོ་ལ་མཁན *btso-la mkhan* dyer, ཚེམ་བུ་བ *tshem-bu-wa* tailor, གུར་མཁན *gur-mkhan* tent maker, ཆང་འཚོང་མ barmaid or beer-selling woman, བཤན་པ *bçan-pa* butcher, and the sellers of and workers in precious stones.

རིག་གནས་བཅོ་བརྒྱད *rig-gnas bco-brgyad* the eighteen arts and sciences mentioned in *Mdsod* comprise :— རོལ་མོ *rol-mo*, འཁྲིག་འབྲག *ḥkhrig-ḥbrag*, སོ་ཚིས *so-tshis*, གྲང་ཅན *graṅ-caṅ*, སྒྲ *sgra*, གསོ་བ *gso-wa*, ཆོས་ལུགས *chos-lugs*, བཟོ་བ *bzo-wa*, འཕོང་སྤྱོད *ḥphoṅ-spyod*, གཏན་ཚིག *gtan-tshig*, སྦྱོར་བ *sbyor-wa*, རང་གི་བཅས་པ *raṅ-gi bcas-pa*, ཐོས་པ་དྲན་པ *thos-pa dran-pa*, སྐར་མའི་དཔྱད *skar-maḥi dpyad*, རྩིས *rtsis*, མིག་འཕྲུལ *mig-ḥphrul*, སྔོན་རབས *sṅon-rabs*, སྔོན་བྱུང་བརྗོད *sṅon-byuṅ brjod*. In the དུས་འཁོར་ལོ *Dus-ḥkhor-lo* or *Kālacakra* system eighteen *Rig-gnas* are differently enumerated.

རིག་པ་ཅན *rig-pa can* = རིག་ལྡན *rig-ldan* intelligent, sagacious.

Syn. སྤྱང་པོ *spyaṅ-po*; གྲུང་པོ *gruṅ-po* (*Mṅon.*).

རིག་པ་མཆོག་གི་རྒྱུད *rig-pa mchog-gi rgyud* is a *Tantrik* mystical work believed to enable one to distinguish the mischief done to a person by human beings from that done by evil spirits.

རིག་པ་མཆེད་འདུས n. of a Bon religious work (*G. Bon. 4*).

རིག་པ་པོ ཤེས་པ the knower.

རིག་པ་མི་གསལ་བ *rig-pa mi-gsal-wa* = གླེན་པ *glen-pa* an idiot, a fool.

རིག་པ་འཛིན་པ *rig-pa ḥdsin-pa*, v. རིག་འཛིན *rig-ḥdsin*.

རིག་འཛིན་མ a complimentary address for a Buddhist nun similar to the form *Rje btsun-ma* (*Yig. k. 70*).

རིག་པའི་རྣ་བ *rig-paḥi rna-wa* = ནགས་ཀྱི་ཏིག་ཏ *nags-kyi tig-ta* (*Mṅon.*) a species of wild gentian.

རིག་པའི་རྒྱལ་པོའི་གཙོ་བོ་རྣམས *rig-paḥi rgyal-poḥi gtso-bo rnams* designation of the chief gods of learning :— སྣ་ཚོགས་ཡུམ; མཆོད་པར་འཕགས་པ; མཆོད་པར་མཛེ་བ; གཙུག་ཏོར་དཀར་པ; འདུལ་བ་མཐའ་ཡས; འདུལ

མ་འཇུག་པ ; རྒྱལ་བའི་གཙུག་ཏོར ; རྣམ་པར་རྒྱལ་བའི་གཙུག་ཏོར ; མཚོན་ཆ་འཁྲུག་པའི་གཙུག་ཏོར ; ... ; ... ; ... ; ... ; ... (...).

རིག་པའི་རྒྱལ་མོ *rig-paḥi rgyal-mo* the goddesses or queens of learning :—སྒྲོལ་མ *sgrol-ma* ; སྒྲོལ་མ་བཟང་པོ *sgrol-ma bzañ-po* ; གར་མཁན་མ *gar-mkhan-ma* ; ཁྲོ་གཉེར་མ *khro-gñer-ma* ; འགྲོ་བ་མཐའ་ཡས *ḥgro-wa mthaḥ-yas* ; འཇིག་རྟེན་འགྲོ་མ *ḥjig-rten ḥgro-ma* ; གོས་དཀར་མོ *gos-dkar-mo*, &c., also རྨ་བྱ་ཆེན་མོ *rma-bya chen-mo* (...) ; ནོར་སྦྱིན་མ *nor-sbyin-ma* ; དཔལ་ལྡན་མ *dpal ldan-ma* ; བཀྲ་ཤིས་བྱེད་མ *bkra-çis byed-ma* (*K. d.* ད, *112*).

རིག་པ་ལྡན་པའི་གནས *rig-pa ldan-paḥi gnas*= དཔའ་བོའི་ཁྱིམ *dpaḥ-woḥi khyim* the residence of a hero (*Mñon.*).

རིག་བྱེད *rig-byed* 1. accomplished, acquired knowledge: ང་རིག་བྱེད་གླུ་མཁན་མ་ཡིན་ནོ I am not an accomplished singer. 2. instruction, a book conveying knowledge, a scientific work: བཟོའི་རིག་བྱེད *bzoḥi-rig byed* a technological knowledge (*Glr.*). 3. ... the (four) sacred writings of the Brāhmans. 4. in *Rtsis.*: symb.=four.

རིག་བྱེད་བཞི *rig byed-bzhi* the four *Vedas* viz. :—(1) སྔན་ངག *sñan-ñag*, (2) ངེས་བརྗོད *ñes-brjod*, (3) མཆོད་སྦྱིན *mchod-sbyin*, (4) སྲིད་བསྲུང *srid-bsruñ*. རིག་བྱེད་ཀློག་པ *rig-byed klog-pa*= དྲང་སྲོང *drañ-sroñ* ... a rishi, a sage, one versed in the Vedas (*Mñon.*) ; རིག་བྱེད་ཀྱི ... the branches or divisions of the Vedas. རིག་བྱེད་བདག *rig-byed bdag* ... an epithet of Vṛhaspati, the teacher of the gods (*Mñon.*).

རིག་བྱེད་སྐྱེས *Rig-byed skyes* one of the names of Draupadi the joint wife of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

རིག་བྱེད་གདོང *rig-byed gdoñ* ... an epithet of Brahma.

Syn. རིག་བྱེད་སྙིང་པོ *rig-byed sñiñ-po* ; རིག་བྱེད་དབང *rig-byed dwañ* ; རིག་བྱེད་རྣམ་བྱང *rig-byed rnam-byañ* ; རིག་བྱེད་དྲང་པོ *rig-byed drañ-po* (*Mñon.*).

རིག་བྱེད་གདོང་མ *rig-byed gdoñ-ma* an epithet of Umā, the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

རིག་བྱེད་ལྷ་མོ *Rig-byed-Lhamo* an epithet of the goddess Kurukulli of the Buddhist pantheon. She is believed to bestow peculiar power on her devotees and therefore is called དབང་གི་ལྷ་མོ (*Rtsis*).

རིག་བྱེད་གསང་བར་སྨྲ་བའི་ལྟ་བ *rig-byed gsañ-war smra-waḥi lta-wa* the *Tirthika* doctrine Dars'ana (*Theg.*).

རིག་སྨྱུར་མ *rig-myur-ma* a libidinous woman, a voluptuous woman (*Mñon.*).

རིག་འཛིན *rig-ḥdsin* or རིག་པ་འཛིན་པ *rig-pa ḥdsin-pa* ... comprehension of a science with ease; also=a clever person; but usually རིག་འཛིན *rig-ḥdsin* (like རིག་འཆང *rig-ḥchañ*) denotes a kind of spirit to whom a high degree of wisdom is attributed by the Tantras. The names of the Rig-dzin or Vidyadharas :—... ; ... . All these spirits are alleged to reside in the magical forest called ... and to spend their time in perfect enjoyment with women who are equally accomplished (*K. d.* ར, *807*).

རིག་འཛིན་ཀུ་མཱ་ར་ཤྲཱི *Rig-ḥdsin ku-mā-ra çri* n. of an Indian Buddhist who was well versed

in the Vedas and the sciences. He carried with him to China the famous image of Buddha made of sandal wood called *Candanaprabhu* or ཙནྡན་ཇོ་བོ *tshan-dan jo-ḅo* (*Grub.* ང, *16*).

རིག་ཤེས *rig-çeş*= རིག་པ and ཤེས་རབ.

རིག་རིག *rig-rig* in མིག་རིག་རིག་བྱེད་པ to stare with revolving eye-balls, to look about, esp. in a timid or an anxious manner, (*Mil. Jä.*).

རིགས *rigş* in Budh. 1.= རུས ཚང, བརྒྱུད, गोत्र, कुल breed, culture, also spiritual descent. The word རིགས is so called, as we are told: དང་པོ་དེ་ལས་བྱུང་བ་དང་། བར་དུ་དེ་ཡི་བྱ་བ་བྱེད། མཐར་དེ་ཡི་རྒྱུད་འཛིན་ཕྱིར (*K. g.* ས, *44*) first, for having originated from that; secondly, for doing works belonging to that; lastly for holding lineage to that! རིགས་ཅན of noble birth. 2. = རིགས་རུས *rigş-ruş* race, lineage, relationship, and family; མའི་རིགས་སུ་ཉེ་བ *maḥi-rigş-su ñe-wa* a relation by the mother's side; རིགས་ཀྱི་བུ *rigş-kyi-bu* or བུ་མོ *bu-mo* noble or honoured sirs! honoured madam! a respectful address, which is applied to Buddhist monks and saints. 3. in a special sense जाति, caste, class in society, rank: མི་རིགས the human race, mankind. 4.= སྡེ class (*Mṅon.*) kind, sort, species: གྲོའི་རིགས་གསུམ་ཡོད *groḥi-rigş gsum-yod* there are three sorts of wheat; སྐད་རིགས་གོས་རིགས་མི་འདྲ་བ different kinds of language and costumes; རྒྱལ་ཆེན་རིགས་བཞི the four classes of great kings; སངས་རྒྱས་རིགས་ལྔའི་ཞིང་ཁམས the sphere of spiritual culture and enjoyment of the five classes of Buddhas; རིགས་ཀྱིས or རིགས་ལ by the day, by days, daily (*Glr.*). 5. some, divers, certain: ནད་རིགས་ལ་མི་འཛེམ་ན if one is not on his guard against certain diseases. 6. custom, routine: རིགས་བཀྲེ *rigş-ḥkre* customary work.

རིགས་ཀུན་ཁྱབ་བདག *rigş-kun khyab-ḅdag* 1= དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ *duş-kyi ḥkhor-lo* श्रीकालचक्र the *Tantrik* system of Buddhism called *Çri-kâlacakra* (*Mṅon.*). 2. =ངེས་པ་ལྔ་ལྡན *ñeş-pa lña-ḷdan* an epithet of the Dhyani Bodhisattwa རྡོ་རྗེ་འཆང *Rdo-rje ḅchaṅ* (in his mystical manifestation).

རིགས་ཀྱི་ཐུ་བ *rigş-kyi thu-wa*= བྲམ་ཟེའི་རིགས *bram-zeḥi rigş* (*Mṅon.*) Brâhmaṇ caste.

རིགས་ཀྱི་མ *rigş-kyi ma*= རིགས་སྐྱོང་མ *rigş-şkyoṅş-ma* or ཁྱིམ་བདག་མོ *khyim-ḅdag-mo* गृहपत्नी a housewife (*Mṅon.*). རིགས་སྐྱོང་མ *rigş-şkyoṅş-ma* id. (*Mṅon.*).

• རིགས་རྒྱུད *rigş-ṛgyuḍ* or རིགས་བརྒྱུད *rigş-ḅṛgyuḍ* =རྒྱུད་པ་རུས་རྒྱུད or གདུང་རྒྱུད *gduṅ-ṛgyuḍ* (*Mṅon.*) race, lineage, extraction, family (*Cs.*); རིགས་བརྒྱུད་འཛིན male issue: རིགས་བརྒྱུད་འཕེལ་བར་འགྱུར་བ *rigş-ḅṛgyuḍ ḅphel-war ḅgyur-wa* the rising of a numerous progeny (*Dom.*).

རིགས་བརྒྱའི་བདག *Rigş-ḅṛgyaḥi ḅdag*= རྡོ་རྗེ་འཆང *Rdo-rje ḅchaṅ* or Vajradhara.

རིགས་ངན *rigş-ṅan* low extraction or birth; མགར་བ་བཤན་པ་སོགས such as blacksmith, butcher, etc. རིགས་ངན་དཔོན་དུ་སྐོ་བ *rigş-ṅan dpon-du şko-wa* to raise a child of low extraction to the royal dignity (*Glr.*); རིགས་ངན་གྱི་གནས the quarters generally in the suburbs of cities and villages occupied by low class people.

• རིགས་ལྔ *rigş-lña* पञ्चगोत्र five older orders of monks: Pratyeka Buddha *gotra*, Tathâgatayâna *gotra*, Aniyata *gotra*, and Agotra (རིགས་མེད *rigş-meḍ*) (*Mṅon.*). རྒྱལ་བ་རིགས་ལྔ the five Dhyâni Buddhas; རིགས་གསུམ་མགོན་པོ *rigş-gsum mgon-po* the three protecting lords: Chenresi or Avalokites vara, Chhakdor or Vajra-Pâṇi and Jampal or Mañju S'ri.

རིགས་ཆེན *rigş-chen*= འཕགས་རིགས of high birth, noble extraction; also, of holy birth, *i.e.*,

Digitized by Google

incarnate beings; = སྐྱེས་བུ་དམ་པ *skyes-bu dam-pa* (*Mñon.*).

རིགས་ཉམས་པ *rigs-ñams-pa* degenerate: རིགས་ཉམས་དགེ་སློང་ *rig-ñams dge-sloṅ* a fallen monk, a monk disgracing his position or profession.

རིགས་མཉམ་པ *rigs-mñam-pa* = རིགས་མཐུན་པ समजातीय of equal rank or caste. རིགས་མཐུན *rigs-mthun* id., opp. to རིགས་མི་མཐུན་པ.

རིགས་ལྡན *rigs-ldan* 1 वर्णी, कुलिक noble birth. 2. = རྟ་མཆོག *rta-mchog* an epithet of *Uccaiçravā*, the horse of Indra; a horse of good breed (*Mñon.*).

རིགས་ལྡན་མ *rigs-ldan-ma* कलकारि (*Mñon.*).

རིགས་པ *rigs-pa* 1. vb. to have the way, manner, custom, or quality of: མགོ་ཕྱིར་འབྱུང་བའི་རིགས་སོ that its head should come out was a matter of course. 2. योग्यता, उचित necessary, proper, suitable, right, suited to the purpose: ད་རི་ཞིག་སྣང་བའི་རིགས now a mountain ought to appear (*Dzl.*); བསྲུང་བའི་རིགས་སམ would it not be proper to keep it? རིགས་ཀྱི་དུས་བབ་བོ it is right time (*Dzl.*); མི་སྨྲ་བའི་མི་རིགས་སོ it is not right to be silent; སྐྱད་པར་མི་རིགས་སོ it is not right to abuse. 3. possibility, capable or capability: ཁོང་རིགས་འདུག་པས because it is possible for him to come; དྲན་པའི་མི་ཟིན་རིགས་ལ *dran-pahi mi-zin rigs-la* if there should be any chance of his not remembering (*Thgr.*); ངན་སོང་དུ་འགྲོ་བའི་རིགས་པས as there is a posibility of going to hell; གདུལ་བའི་རིགས་པ *gdul-wahi rigs-pa* those capable of conversion (*Dzl.*); ལྷར་སྐྱེ་བ་ནི་རིགས་པ་མ་ལགས *lhar skye-wa ni rigs-pa-ma lags* his being born as a deity is not befitting, or also: not possible, not probable (*Dzl.*). མི་རིགས་པ wrong, not right, unbecoming, improper, etc., to do badly; རིགས་པ་མིན་པ unbecoming, improper.

རིགས་བྱུང་ *rigs-byuṅ* = རྒྱུད་པ *rgyud-pa* or གདུང་རྒྱུད *gduṅ-rgyud* extraction, descent; scion: ས་བོན་ལས་བྱུང་ *sa-bon las-byuṅ* grown of the seed (*Mñon.*).

རིགས་མེད *rigs-med* 1. नकुल the fourth Pāṇḍava, one of the five orders of the Buddhists v. རིགས་ལྔ *rigs-lṅa*. 2. mongoose.

རིགས་མེད་པ *rigs-med-pa* योगाचार the Kalachakra system of Buddhism (*Mñon.*).

རིགས་བཟང་ *rigs-bzaṅ* an ascetic, a hermit; ཁྲིམས་ལ་གནས་པ *khrims-la gnas-pa* one abiding by law, a holy man, one belonging to the holy order (*Mñon.*).

རིགས་བཞི *rigs-bzhi* चतुर्वर्ण the four castes of Ancient India: བྲམ་ཟེ *bram-ze*, Brahman, རྒྱལ་རིགས *rgyal-rigs* Kṣetriya, རྗེ་རིགས *rje-rigs* the gentleman or trading caste, གདོལ་བའི་རིགས *gdol-wahi rigs* Sudra caste.

རིགས་གསུམ *rigs-gsum* the three classes of beings: देव or ལྷ་རིགས the gods, नर or མི་རིགས the human race, नाग ཀླུ་རིགས the serpent demi-god race. The three *Bodhisattwas* who protect these three are called རིགས་གསུམ་མགོན་པོ.

རིགས་ཀུ་འགྲོ as met. = རྒྱ་མཚོ the ocean.

རིང་གག *riṅ-gag* also སྟོད་གག jacket or waistcoat without sleeves worn by Buddhist nuns.

རིང་ངེ་བ *riṅ-ṅe-wa* = རིང་སེ *riṅ-se*: ཁ་ཚ་རིང་ངེ་བ in *Mil. nt.* = every day warm meals.

རིང་ཐུང་ *riṅ-thuṅ* 1. long and short. 2. length, relatively.

རིང་དུ་འབྱུགས कृकविका as met. = that calls from a distance, *i.e.*, a cock.

རིང་དུ་ཁྱབ *riṅ-du khyab* perfume, sweet smell, scent.

Syn. དྲི་ཞིམ་པ *dri-shim-pa*; དྲི་ཞིམ་མོ *dri-shim-mo* (*Mñon.*).

རིང་དུ་མཐོང་བ *riṅ-du mthoṅ-wa* दूरदर्शी to see to a distance; fore-seeing, considerate; also as sbst. = a wise person. Syn. མཁས་པ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

Digitized by Google

རིང་ནས་འགུགས *riṅ-nas-hgugs* that attracts from smell; also=sweet scent. Syn. དྲི་ཞིམ་པོ *dri-shim-po* (*Mṅon.*).

རིང་འཕུར that soars or flies to a great height or distance=ཁྱུང n. of a star.

རིང་བ *riṅ-wa* 1. length of space or time; རིང་ཚད id.: དུས་ཀྱི་རིང་བ *dus-kyi riṅ-wa* length of time; གཟུགས་ཀྱི་རིང་བ *gzugs-kyi riṅ-wa* the distance of space, length of body, etc. རིང་ནས दूरात् from a distance; ད་དུང་ཡུལ་ལས་རིང་སྟེ *da-duṅ yul-las riṅ-ste* as he is still at a distance from the place; གནས་འདི་གྲོང་ཁྱེར་དང་རིང་བས because this place is far from the town (*Dzl.*); མི་རིང་བ་ན at no great distance. 2. or རིང་པོ and རིང་མོ adj. long, with respect to time: ཚེ་རིང་པོ a long life, adj. long-lived; རིང་མིན=མ་འགྱངས་པ without delay, shortly in a short time. རིང་མིན་ཚེ་མཇལ་དུ་ཆོག་པ་ཐུགས་མཚོར་འཛིན་པ་མཛད་པ་མཛད (*Yig. k. 26*) may it please you to keep in the ocean of your mind remembrance that I may be permitted to meet you within a short time. ཡུན་རིང་པོ་ནས *yun riṅ-po-nas* from a long time, a long time since; རིང་པོར་མ་ལོན་པར or རིང་པོ་མ་ལོན་པར soon afterwards; རིང་པོར་མ་ཐོགས་པར not delaying or being detained for long; མི་རིང་བར after not long, in a short time; དེ་ནས་མི་རིང་བར not long after that; རིང་ཞིག a long time; རིང་ཞིག་ལོན་པ་དང་ after a long time (*Dzl.*). རིང་ཞིག་ཏུ adv. a long while, for a long time; རིང་ཞིག་ཏུ་མ་འོངས་པ་བས as he did not come for a long time (*Dzl.*); རིང་ཞིག་ན after or during a long time (*Glr.*). རིང་ལ resp. སྐུ་རིང་ལ c. genit.=during, at; ཉིན་གྱི་རིང་ལ in the day time, during the day འདིར་བཞུགས་རིང་ལ་ཚོ་ཆས provisions for the time of his stay here. རིང་བ་ལྔ *riṅ-wa-lṅa* the five objects to be long admired: arms, eyes, breast, nose, knees (shanks) (*Mi.*).

རིང་མོ་སྐྱེས *riṅ-mo-skyes* चपल, पिप्पा n. of a very useful medicinal plant (*Mṅon.*).

རིང་ལུགས *riṅ-lugs* मत doctrine; one's sect, religious order, or school; old custom.

རིང་བསྲེལ *riṅ-bsrel* शरीर धातु (*Zam. 11*) also called འཕེལ་གདུང་ *hphel-gduṅ*, small very hard glittering particles said to be found in the burnt ashes of certain (not all) holy lamas: སངས་རྒྱས་གསུམ་གྱི་རིང་བསྲེལ་གདུང་རུས་སོགས་པ (*J. Zaṅ.*) the relics of bodies of the three Buddhas, etc.

† **རིང་བུ** *riṅ-bu*=འབྲེལ་མེད *hbrel-med* or རྐྱང་བ *rkyaṅ-wa* single, simple, solitary, unconnected; also=prose.

རིངས *riṅs*, རིངས་པ *riṅs-pa* hurry, haste; or རིངས་པ as vb.=མྱུར་དུ་བྱེད་པ *myur-du byed-pa* to make haste; མ་ཐོགས་རིངས་པའི་ཚུལ་གྱིས་ད་ཚུར་བྱོན not delaying do now come here in haste; རིངས་པར་རྒྱུག་པ *riṅs-par rgyug-pa* to run fast; རིངས་རུང་ *riṅs-ruṅ* though you be in a hurry; རིངས་པའི་བསོད་སྙོམས *riṅs-pahi bsod-sñoms* gifts of charity requiring haste; རིངས་སྟབས་སུ *riṅs-stabs-su* most speedily (*Jä.*). རིངས་པའི་ཚུལ *riṅs-pahi tshul* in སྤྱན་གསུམ་བླ་མའི་ཐུགས་ཀར་རིངས་རིངས་པའི་ཚུལ་གྱིས་གཟིགས་པ the three eyes cast looks quickly upon the lama's heart (*Khrid. 189*).

རིད་པ *rid-pa*=དྲོམ་དང a rotten thing; emaciated.

རིན *rin* मूल्य, अर्घ, पण the price, value, charge: རིན་གཅོད་པ to fix, to determine the price; རིན་རྟོག་པ *rin-rtog-pa* to ascertain the price, to estimate the value; རིན་འཆིམས་པ to abate, to lessen the price (*Cs.*); རིན་འབབ་པ རིན་འབྲི་བ *rin-hbri-wa* the sinking or falling in value; རིན་ཅན *rin-can* valuable, dear, costly; རིན་མེད *rin-med* worthless, also: free, gratis; རིན་གོང་ *rin-goṅ* or རིན་ཐང་ or རིན་རིན price, cost.

† རིན་ཅེན *rin-cen* or རིན་པོ་ཅེ *rin-po-ce* for རིན་ཆེན *rin-chen* or རིན་པོ་ཆེ *rin-po-che*.

རིན་ཆེ་བ *rin-che-wa* 1. of great price, value. 2.=དུ་བྲུ་བའི་རས (*Mṅon.*).

Digitized by Google

རིན་ཆེན་ *rin-chen* 1. रत्न, हिरण्य, मणि, वसु gem; precious, precious thing, gold, wealth (in metal). རིན་ཆེན་ཆེ or རིན་ཆེན་དང་པོ=གསེར gold: སྐུ་ཁམས་རིན་ཆེན་དང་པོའི་རང་མདངས་ལྟར་ལྷམ་མེར་ your health being glowing as gold its natural glitter (*Yig. k. 39*); རིན་ཆེན་གཉིས་པ=དངུལ silver (*Yig. k. 4*). རིན་ཆེན་དྲ་བ་ཅན་གྱིས་ཞུས་པའི་མདོ n. of a Sûtra delivered by Buddha at the request of Rin-chen-dra-wa-can (*K. d.* པ, *232*). རིན་ཆེན་སྙིང་པོ रत्नगर्भा the earth that has precious gems in its bowels; རིན་ཆེན་བདར་ཕྱེ dust (from rubbing) of gold, silver, copper and iron (*Rtsii*). རིན་ཆེན་རྣམ་གསུམ the three different Ratna or gems in Buddhism: Buddha or the supreme teacher; Dharma, the doctrine embodied in the scriptures that protects all living beings; and Sangha the church (comprising all the past Buddhas, Bodhisattwa, saints and the priesthood) which leads to salvation. རིན་ཆེན་སྣ་བདུན *rin-chen sna-bdun* the seven (really six) different precious articles believed to be the extraordinary treasures of a *Cakravartti* Râjâ: the precious wheel, the precious elephant, the precious gem, the precious wife, the precious minister and the precious general. རིན་ཆེན་འབྱུང་གནས रत्नाकर, रत्नाकर the earth, also the ocean; n. of a Bodhisattva. རིན་ཆེན་བཞི་འབབ great rivers like the Indus, Ganges, &c., which carry the four kinds of precious metals (*Yig. k. 16*). རིན་ཆེན་ཟླ་བས་ཞུས་པའི་མདོ *rin-chen zla-was shus-pahi mdo* n. of a Sûtra delivered by Buddha at the request of *Ratna candra*. (*K. d.* པ, *258*). 2. symb. seven (*Rtsii*).

རིན་ཐང་ मूल्य price, value; རིན་ཐང་ཅན valuable; རིན་ཐང་ཆེ महार्घ dear, costly; རིན་ཐང་མེད invaluable, priceless (*Yig. k. 3*). རིན་ཐང་ཕྱུང =འགྲོན་བུ सर्वमूल्य the cowry or the current coin of ancient India.

རིན་པོ་ཆེ *rin-po che*=དཀོར་ནོར, རིན་ཆེན, मणि, रत्न 1. precious, the title which the Lamas of Lhasa and Tashi-lhun-po receive when they are recognized as the embodiments of the souls of their predecessors and are installed in the hierarchical office. 2. sbst. gem, jewel, gold, silver, etc.

རིན་པོ་ཆེའི་གདུགས *rin-po chehi-gdugs* रत्नछत्र the jewelled umbrella, one of the eight auspicious articles in the possession of royalty.

རིན་པོ་ཆེ་སྣ་ལྔ the five different kinds of precious articles: gold, silver, turquoise, coral and pearl (*Rtsii*).

རིན་པོ་ཆེ་དང་ལྡན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རི n. of a submarine mountain of the Eastern ocean:—དཔག་ཚད་སྟོང་དུ་སྐྱར་བ་ཡིན་དུ་ལ་དང། ཧི་ལ་ཆེན་པོ་དང། རྡོ་རྗེ་དང། བཻ་ཌཱུ་རྱ་དང། ཙ་སྨ་ར་ག་ཏ་དང། ཤ་ཀ་དང། འདབ་མ་ར་ག་དང། ཟླ་གྲུམ་རི་བྲ་ལ་སོགས་པ་རིན་པོ་ཆེ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་དེ་བར་མཛེས་པ་ཡིན་ནོ (*K. d.* ར, *269*). རིན་པོ་ཆེའི་ཕུག་པ་ཅན་ཞེས་བྱ་བའི་རི n. of another mountain situated beyond the island of mother-o-pearl (མུ་ཏིག་གི་ཤུ་ཀ་ཏིའི་གླིང་ *mu-tig gi-çu-ka tihi-gliṅ*) (*K. d.* ར, *330*).

རིན་པོ་ཆེའི་སྒྲོམ रत्नपेटक a chest made of gold or silver and studded with precious stones.

རིན་པོ་ཆེའི་གླིང་ *rin-po chehi-gliṅ* रत्नद्वीप n. of a fabulous island (*K. d.* ར, *343*).

རིན་པོ་ཆེའི་ཕུང་པོ་ཞེས་པའི་མདོ n. of a Sûtra in (*K. ko.* ཀ, *261*).

རིན་སྤུངས or རིན་ཆེན་སྤུངས་པ n. of a town in Tsang the chief of which once ruled over Tibet. It has a fort or Jong (*Rtsii*).

རིན་གྱིས་ཉོས क्रयक्रीत bought with money or price.

རིན་དི *rin-di* 1. bad. 2. a musket-ball (*Jä.*).

རིབ *rib* colloq. of རིམ=ཡུད་ཙམ a short time, a little while.

Digitized by Google

རིབ་མ *rib-ma* (also, colloq. "*dibma*") fence, hedge, enclosure to protect fields from the cold winds, intruders, etc. (*Jä.*).

རིམ་གྲོ *rim-gro*=སྐུ་རིམ *sku-rim* परिचर्या, उपचार, सत्कार any religious service conducted in a temple or chapel, daily, monthly, etc.; also honour, homage, shown more esp. to gods, saints, and priests; special personal rites and other ceremonies. རིམ་གྲོ་བླ་ན་མེད་པ परिचर्याद्भुतार्थक extraordinary religious service; རིམ་གྲོའི་གནས place of religious service; རིམ་གྲོས་ཐར་བར་འགྱུར *rim-gros thar-war hgyur* he will yet be cured by religous ceremonies; དེའི་རིམ་འགྲོ་ལ *deḥi-rim gro-la* as a ceremony for him (the sick person) (*Mil.*); ཟང་ཟིང་གི་རིམ་གྲོས by offerings in goods, cattle, etc. (*Mil.*); རིམ་འགྲོ་ཆེན་པོ་བྱས *rim-hgro chen-po byas* he arranged a great sacrificial festival (*Jä.*).

རིམ་གྲོ་བ *rim-gro-wa* or རིམ་འགྲོ་པ *rim-hgro-pa* attendant, attending servant, aide-de-camp; in modern Tibetan the term comprises such high household officials as གསོལ་དཔོན *gsol-dpon*, གཟིམས་དཔོན *gzims-dpon*, &c. Ananda was Buddhas *rim-gro-pa*; and the priest conducting the fixed daily or monthly religious services in a temple or sanctuary is also called རིམ་གྲོ་པ *rim-gro-pa*.

རིམ་པ *rim-pa* परिक्रम, अनुक्रम, क्रम 1. order, series, succesion; རིམ་པ་བཞིན་དུ or རིམ་བཞིན in a row or line, in row, by turn; རིམ་པར *rim-par* successively, one after another, gradually; རིམ་གྱིས or རིམ་པས by degrees: རིམ་གྱིས་གཏོལ to come down by degrees; རིམ་པས་དང་པོ་མཆོག་ཡིན་ཕྱི་མ་དམན by degrees the first became chief and the last lowest; ཆ་ཁ་ཐོབ་རིམ་པ་བཞིན་བྱེད་པ to do business by turns, each taking a certain share of work (*Glr.*). རིམ་པ་གཞན་དུ་སྒྱུར निष्क्रम to put the succession in another (branch). 2. separate order or succession, the place in a row or file, constituent part or member of a series, an item; a folding part: དེའི་མི་བརྒྱུད་རིམ་པ་ལྔ་རྒྱལ་ས་བཟུང five members of his line occupied the throne (*Glr.*), སྒོ་རིམ་པ་བདུན *sgo rim-pa-bdun* a seven-fold door (*Dzl.*); དངོས་པོ་བཟང་ངན་གྱི་རིམ་པ items of good or bad articles; གྲངས་ཀྱི་རིམ་པ numerical order, serial number. རིམ་འབེབས་པ to degrade, bring down gradually (*Yig. k. 1*). 3. order, method: རིམ་པ་མེད་པ पर्याकुल without method, disorderly རིམ་པ་འདས་པ व्यतिक्रम out of order, changed, irregular; རིམ་པ་རིག་པ knowing the order or method; འཆད་པར་འགྱུར་བའི་རིམ་པ་འདིས by this method which will be explained immediately (*Jä.*); རིམ་བྲལ *rim-bral* disorderly, irregular (*Jä.*). 4. degree, stage: གོ་སའི་རིམ་པ degree in rank or dignity; ཡོན་ཏན་གྱི་རིམ་པ degree in talents or attainment; ས་དང་ལམ་གྱི་རིམ་པ stage in spiritual and saintly perfections. 5. time multiple: རིམ་ལྡབས *rim-ldabs* ཉིས་རིམ *ñis-rim* double; རིམ་གཅིག *rim-gcig*=ལན་གཅིག once, one time.

རིམས *rims* or རིམས་ནད *rims-nad* ज्वर infectious disease, plague, ངན་རིམས epidemic; རིམས་མི་ཟད་པ विषमज्वर typhoid fever; རིམས་གཏོང་བ *rims-gtoṅ-wa* to send, to cause a plague; རིམས་དྲག་པོ virulent contagious disease; རིམས་མེད་པ निर्ज्वर free from epidemic or plague: དུས་གདོན་གཉིས་ཀྱིས་མ་གཏོགས་རིམས་མི་འབྱུང plagues, epidemics, are caused by nothing but the season or by demons; དྲེག་ནས་རིམ་གྱིས་འགོས་པའི་ཕྱིར་རིམས་ནད་ཅེས་མིང because infection has set in gradually by the action of filth the disease has got the name *Rims-nad* (*Mñg. 23*).

+ **རིལ** *ril* or རིལ་པོ *ril-po* 1.=ཐམས་ཅད all, the whole, the entire thing (opp. to a part): ཟླ་བ་རིལ་པོ the entire month; རིལ་པོའི་ལྷག་མ *ril-poḥi lhag-ma* the remainder of the whole

Digitized by Google

(*Vai. kar.*); སྦུབས་རིལ་ལུས *bubs-ril-lus* the whole body; རིལ་གྱིས་གཡོགས་པ *ril-gyis gyogs-pa* entirely covered, completely enveloped, or wrapped up (*Sch.*); དབུ་ན་བཟན་རིལ་གྱིས་གཡོགས covered his head entirely with his shawl (*A. 86*). རིལ་མིད་པ *ril-mid-pa* to swallow a thing entire; རི་དགས་དང་རིལ་གྱིས་མཆིས་སྨྲིད་དང་མཆི་བ་གང་ཕྱིར་ཤིག tell me whether I am to come with all, or only with one half (of them) (*Jä.*). 2. ball, globule: རིལ་ཟོར་འཛིན་པ ཝིཎྜཔཱཏ accepting as a food-ball. 3. dung of sheep, rabbits, mice, etc. Also རིལ་མ *ril-ma.*

རིལ་འཇོག་མ *ril-hjog-ma* (ལྷའི་སྨད་འཚོང་མ *lhahi smad-htshoñ-ma*) n. of a celestial courtezan (*Mñon.*).

རིལ་ཏིང་ *ril-tiñ*, (གཏོར་མ་གཏོང་སྐབས་རིལ་བུ་དང་། ཏིང་ལ་སོགས་པ) balls or globules made of flour as offerings to the gods, spirits, etc., also the sacrificial water cup.

རིལ་པོར *ril-por*, adv. wholly, entirely: རྟག་བརྟན་རིལ་པོར་འཛིན་པ to consider a thing lasting and complete.

རིལ་བ *ril-wa* 1. or རིལ་མོ *ril-mo* round, cylindrical; སྲན་མ་རིལ་མོ *sran-ma ril-mo* peas are round (*Vai. sñ.*). 2. sbst. ཝརྟིཀཱ, ཝརྟིཀཱ a round, globular object, such as a round lump of butter, etc.; རིལ་བའི་སྦྱི་བླུགས *ril-wahi spyi-blugs* a bottle, narrow in the middle, a gourd-bottle (*Sch.*). Also= ཆབ་རིལ *chab-ril* or ཆབ་བླུག *chab-glug* water-pot to keep water for rinsing the mouth of monks; ཟངས་ཀྱི་རིལ་བ་གྱི་བླུགས་མ་གདའི་ཕྱི་ཧད་ཤང་པ a copper cylindrical pot used as a jug to contain one *drona* of Magadha (*A. 22*).

རིལ་བུ *ril-bu* small ball, globule, pill: རིལ་བུར་བསྒྲིལ་བ་སྲན་མ་ཙམ formed into a pill of the size of a pea (*Jä.*).

རིས *ris* 1. sbst. (apparently derived from འབྲི་བ *hbri-wa* to draw) any figure, form, design. རིས་སུ *ris-su*, in figure, རིས་སུ་འབྲི་བ *ris-su hbri-wa*= རི་མོ་ལ་འབྲི་བ *ri-mo-la bri-wa* to draw; རིས་སུ་འབྲི་བ་ལ་སོགས་པའི་བཟོ་རིག་བསྟན་བཅོས treatises on figure-drawing building, etc. (*A. 34*). པད་མ་རིས *pad-ma-ris* the figure of a lotus flower (*Glr.*); མིག་མང་རིས་སུ་བྲིས་པ *mig-mañ ris-su bris-pa* designed like a chess-board; སྐྱ་རིས *skya-ris* the blank parts of a picture (*Cs.*). 2. acc. to *Cs.*: part, region, quarter, hence མཐོ་རིས *mtho-ris* heaven, དབང་རིས *dwañ-ris* share of power or territory; མངའ་རིས *Mñah-ris* n. of a part of Tibet—the western province; 3. ཝིབྷཱག party: ཕྱོགས་རིས *phyogs-ris* partiality; *Cs.* has also: རང་རིས *rañ-ris* one's own party, གཞན་རིས *gshan-ris* another's party. རིས་ཅན *ris-can* partial, prejudiced. རིས་མེད་ impartial: རིས་མེད་ཀྱི་བློ་སྐྱོན་བརྒྱད eight uneasinesses of an impartial mind (*Khrid. 16*). རིས་སུ=ཉེ་རིང་མེད་པ or ཕྱོགས་རིས་མེད་པ impartial, lit. not considering one near to his side and another distant from it. རིས་མེད *ris-med* impartial, indifferent, hence also a hermit, because he ought to feel indifferent to every thing (*Jä.*). རིས་གསབ *ris-gsab* sym. num.=7, derived from the number of the greater planets together with the sun and moon (*Jä.*).

རུ *ru* 1. a horn,=རྭ *rwa*; གཡག་རུ yak's horn, ར་རུ *ra-ru* goat's horn, ལུག་རུ *lug-ru* ram's horn. 2.=ཆ *cha* a division, part, section: དམག་གི་རུ a brigade; རྫོང་རེ་རེའི་རུ་ཁག་སོ་སོའི་ཕྱུགས་ལུག་རྫིགས the cattle, sheep, goat, &c., of each division under the Jong (*Rtsii.*). རུས་གསུམ་བྱས་པའི་རུ་གཅིག *rus-gsum byas-pahi-ru-gcig* one part out of three parts. Also རུ ru is equivalent to the Chinese term usually translated "banner": གཡས་རུ *gyas-ru* right wing or district, or "banner"; གཡོན་རུ left "banner" or wing, དབུ་རུ *dwu-ru* central division. More especially རུ་དར *ru-dar* banner, military ensign of triangular shape used in Tibet; རུ་དར་འཕྱར་བ *ru-dar*

Digitized by Google

bphyar-wa to display, to hoist the banner. རུ་སྣ *ru-sna* division or wing of an army; རུ་དཔོན *ru-dpon* commander of a regiment or wing; རུ་མཚོན *ru-mtshon* a lance with a flag attached to its top, colours.

རུ་ང་ *ru-ṅa* hatred, grudge, malice; རུ་ང་ཅན *ru-ṅa-can* spiteful, malicious.

རུ་རྟ *ru-rta* कुष्ठ acc. to *Cs.*: a kind of spicy root [a sort of medicinal plant used as a remedy for the disease called *takman*; Costus speciosus]*S.*

Syn. བོད་འབར་མ *bod-hbar-ma*; དབྱུག་པས་མཚན *dbyug-pas-mtshan*; ཁྱབ་བྱེད *khyob-byed*; སྨིན་ལྡན *smin-ldan* (*Mṅon.*).

རུ་ཐོག *Ru-thog* or རུ་རྡོག *Ru-rdog* n. of an important fort as well as of a district in Tibet lying to the east of Ladak, about 15 miles beyond the east extremity of the *Paṅ-koṅ* Lake.

‡ རུ་པ་ཏི रूपति; one of the commanders of the Kaurava armies who fled from the battle field of Kurukṣetra and took shelter in Tibet (*J. Zaṅ.*).

རུ་པི *ru-pi* (in Sikk. *rubi*) माणिक.

རུ་པོ *ru-po*=ram in *W.* (*Jä.*).

རུ་བ *ru-wa* 1.=རེ་གུར *re-gur* a tent-covering made of yak's hair; རུ་བ་པ *ru-wa-pa* a person living in such a tent; རུ་བའི་ཚོགས *ru-wahi-tshogs* a number of such tents, a tent-village (*Jä.*). 2.=འབྲོག་པ *brog-pa* herdsmen of Tibet.

རུ་མ *ru-ma* curded milk, used as a ferment, in *C.*: འོ་མར་རུ་མ་བླུག་འདྲ *ho-mar ru-ma blug-hdra* as when sweet and curded milk are put together.

རུ་ཡོང་བཟའ the princess of Ru-yong who was married to King *Sroṅ-btsan sgam-po* and built the temple of Brag-Cha Klu-phug Lhakhang (*Loṅ* ཉ. *6.*).

‡ རུ་ར་ཀྵ *ru-ra-kṣa* रुरक्ष a kind of berry, prob. the smaller species of रुद्राक्ष, of which the rosaries used by *Tantrik* lamas are often made.

‡ རུ་རུ *ru-ru* 1. a kind of deer (*K. d.* ཞ, *177*). 2. species of fruit-tree (*Jä.*).

རུ་ལེབ *ru-leb* 'flat-horn,' occurs in ཤྭ་བ་རུ་ལེབ the *Cervus Wallichii*, and in ཐོ་རོལ་ཌིའི་རུ་ལེབ the stag discovered in Central Tibet by Dr. Thorold and afterwards named *Cervus Thoroldi.*

རུག་གི *rug-gi*=ཕྲལ་དུ *phral-du* or མྱུར་དུ *myur-du* soon, quickly: རུག་གི་དམྱལ་བར་འགྲོ་ཡང་མི་འགྱོད (*Beḥu. 70*) they do not repent even if they have to go to hell quickly.

རུག་གེ *rug-ge* adj. and adv. gracefully, finely: ཐམས་ཅད་རུག་གེ་བསྡད་འདུག they all sat gracefully; ཞིང་ཉམས་རུག་གེ *shiṅ-num rug-ge* the field had a smooth elegant appearance.

རུག་པ *rug-pa* vb. to bend; རུག་བྱས *rug-byas*= སྒུར་བྱས *sgur-byas* bent; ཇ་བུར་འདྲེན་པའི་མགོ་རུག་བྱས་པས from having bent down his head in serving tea and molasses (*A. 141*).

རུག་རུག་བྱེད་པ *rug-rug byed-pa*=བསྡུ་བ *bsdu-pa* to collect together: ཐམས་ཅད་མཉམ་དུ་རུག་རུག་བཅུག put all things together pell mell.

རུག་མ *Rug-ma* n. of a town in the country of Sindhu (*S. lam. 35*).

✢ རུང་ཁང་ *ruṅ-khaṅ* a polite term for bake-house or kitchen, generally such as belong to the clergy; also store-room for keeping clothes, furniture, and utensils permissible for the use of monks.

རུང་ཆུ *ruṅ-chu* water for washing the mouth (of a monk) before taking food and after he has finished his meal: ཟས་ཟོས་ཟིན་པ་དང་དགེ་རུང་ཆུ་ཡང་མང་དུ་འཐོར་བར་འབྱེད་མཆིས (*A. 35*).

Digitized by Google

རུང་བ *ruṅ-wa* (cognate to རན་པ, ཚོག་པ) 1. vb. to be fit, capable for, suitable, right, and adj.: योग्य, कल्प, पात्र, उचित proper, fit, etc., གང་བྱས་ཀྱང་རུང whatever has been done is proper; idiom for: you can do what you like. ཚིག་འདི་འཇིགས་སུ་རུང་ this word is calculated to terrify, is terrible; བཙོང་དུ་རུང་ it is saleable, vendible; སློབ་དཔོན་དུ་མི་རུང་ *slob-dpon-du-mi ruṅ* he is not fit to be a teacher; གཞན་དུ་མི་རུང་ he is good for nothing else, but also in the sense: he is too good for any thing else (*Glr.*); སྒྲུབ་རུང་དུ་ཡོད་པ one that is able to perform it; མི་རྙེད་མི་རུང་ *mi-rñed mi-ruṅ* it must be procured by all means; མི་བྱས་མི་རུང་ it ought to be done; མེད་ཀྱང་རུང་ can also do without (him); དེའི་ཚེ་གཏང་དུ་རུང་ངམ་མི་རུང་ would it not be as well to let him go at that time; ཇི་ལྟར་ཡིད་ཆེས་སུ་རུང་ how can one believe you? (*Jä.*). 2. *Jä.* mentions several other phrases with རུང་: ལུས་འདི་ཅི་རུང་ why should we care so much for this our body? Esp. ཅི་མ་རུང་, preceded by ན or (rarely) by ཡང་, why should not ......?, *i.e.*, O that! would that! འདི་བདག་གི་ཡིན་ན་ཅི་མ་རུང་ would that this were mine! ངའི་བུ་མོ་མིན་ན་ཅི་མ་རུང་ I only wish, she were not my daughter! would it were not my daughter! In *C.* colloq. and in later writings རུང ="although" after a verbal root: དེ་ཙམ་བསྡད་རུང་ though I have been sitting so long (*Mil.*); མི་དགོས་རུང་ though it is not necessary (*Mil.*); ཤེས་རུང་མི་ཤེས་པ་ལྟར་བྱེད་པ to plead ignorance although one knows the thing (*Mil.*); ཅི་ལ་ཐུག་རུང་ whatever may happen to me,=at all events, at any rate; ཅི་ཡིན་རུང་ though it may be; ལོག་ཡིན་རུང་མིན་རུང་ whether it be an erroneous (opinion) or not (*Mil.*) ཤི་རུང་གསོན་རུང་ though I live or though I die, གང་ཡང་རུང་ཅི་ཡང་རུང་ whosoever he may be, whatsoever it may be. མ་རུང་བ, མ་རུངས་པ (1) pernicious, dangerous, atrocious, as enemies, beasts of prey, malignant gods and spirits, etc. (2) spoiled, destroyed, ruined: མ་རུང་བར་བྱེད་པ to destroy, etc., མ་རུང་བར་འགྱུར་བ to be destroyed, etc., (*Jä.*).

‡ རུ་དྲ་ཀྵ *ru-drā-kṣa* रुद्राक्ष;=དྲག་པོའི་མིག *drag-poḥi-mig* malignant eye, "evil eye"; in Tibet it is gen. called ར་ཀ.

རུད *ruḍ*=ཉིལ a slip, that which has slipped down; a falling or fallen mass, as: ཁ་རུད snow-slip, avalanche, ཆུ་རུད deluge, inundation, flood (by the rupture of an embankment and the like), ས་རུད land-slip, descent of a mass of earth; རུད་རུད་པོ disintegrated, loosened; acc to *Lex.* པཤལ,=rough.

རུབ་ཆུ *Rub-chu* the large mountainous district of Rupchhu in the south of Ladak.

རུབ་པ *rub-pa* 1. to rush in upon, to attack, assault: ཕྱག་ཞབས་ཀུན་ནས་རུབ་རུབ་འཛུས་ཏེ rushing in upon him from every side in order to touch hands and feet (*Mil.*); བཤན་ལ་རུབ་པ to pounce on the prey, to fall upon the food (*Glr.*); ཁ་རུབ་བྱེད་པ *kha-rub byed-pa* to out-cry, to bear down by a louder crying (*Jä.*). 2. to join in an affray; མི་ཁ་ཤས་རུབ་ནས་མི་གཅིག་ལ་བརྡུང་བ a number of people joining together to assault one man; ཁོ་ང་རུབ་ཡོང (they) will jointly come upon me. 3. to close, shut: ཁ་རུབ་པ=ཁ་སྦྱར་བ to shut the mouth, to be silent; in colloq. ཁ་རུབ་སྡོད=ཁ་རོག་སྡོད sit quiet, shutting the lips.

རུབ་ཤོ *rub-ço* currant *W.* (*Jä.*).

རུམ *rum* or རུམས 1. womb, uterus,=མངལ but less frq.: རུམ་མི་བདེ་བ *rum mi-bde-wa* sensations of pain during pregnancy; རུམ་སུ་འཇུག་པ गर्भाक्रान्ति to take birth, to enter into the womb. 2. darkness, obscurity, also མུན་པའི་རུམ *mun-paḥi-rum* gen. ཀླག་རུམ. 3. n., Turkey, the Ottoman Empire, the site

of which is but vaguely known to the Tibetans, though some commodities from thence find their way to Lhasa; རུམ་པ a man from Turkey, a Turk; རུམ་ཤམ Syria (*Jä.*).

རུལ་བ *rul-wa*=རྙིས་པ 1. adj. broken, putrid. 2. vb. to go bad, to get rotten, to turn rancid, etc. རུལ་བར་འགྱུར་བ *rul-war hgyur-wa* to become putrid; འོ་མ་རུལ་སོང་ *ho-ma rul-soñ* the milk has gone bad, has become putrid. རུལ་བྱེད་སྐྱེས *rul-byed-skyes* lit. that which revives a rotten thing; n. of a medicinal fruit (*Mñon.*). 3. to thaw (of snow).

རུལ་པོ *rul-po* for ཧྲུལ་པོ *hrul-po* (*Cs.*).

རུས་པ *rus-pa* or རུས I=རིགས गोत्र, कुल lineage, family: མིང་དང་རུས་ནི་འདི་ལྟ་བུར their name and lineage are such; རུས་གཅིག་པ a kinsman. རུས་གཅིག་པ་གསོད་པ *rus-gcig-pa gsod-pa* murder of a kinsman རུས་གཅིག་པ་གསོད་པ་པོ་ནི་སྡིག་ཅན་རིགས་ངན་ཡིན the murderer of his kinsman is a detestable sinner, is low born. རུས་མཐོ་བ *rus-mtho-wa* high extraction; རུས་དམའ་བ *rus-dmah-wa* low extraction. རུས་རྒྱུད *rus-rgyud*=རྒྱུད་པ *rgyud-pa* or རིགས་རྒྱུད *rigs-rgyud* or གདུང་རྒྱུད *gduñ-rgyud* extraction, descendant, race (*Mñon.*).

རུས་པ II अस्थि, कीकस bone; སྒལ་རུས back-bone, the spine; རུས་ཆག fracture of the bone (*Med.*); རུས་པའི་རུས་བུ small bones of which the Tibetan anatomy enumerates 360. མི་རུས *mi-rus* human bone; ཤ་མེད་རུས་པ *ça-med rus-pa* bare-bone, skeleton, *i.e.*, bones when stript of flesh and skin; རྐང་རུས *rkañ-rus* bone of the foot; མགོ་རུས *mgo-rus* bone of the skull; ཀ་ནེ་རུ་ཀ *ka-ne ru-ka*=ཡན་ལག་གི་རུས་པ bones of the limbs; ན་ལ་ག *na-la-ga* the bones of the legs (*Mñon.*). Also, fig. སྙིང་རུས *sñiñ-rus* courage; energy, perseverance. རུས་པ་ཆགས་པ *rus-pa chags-pa*=སྙིང་པོ *sñiñ-po* the pith, *i.e.*, the meaning and sense (*A. 147*). རུས་ཆོད *rus-chod* precision, accuracy, thorough correctness: རྒྱལ་པོ་རྗེ་རྒྱུ་དང་ཡིག་རིས་ནས་ཐ་བ་སྤྱོད་དགོས་པ་ཡི་གེ་རུས་ཆོད་ཆེ་ as the king has to conduct affairs by means of correspondence and accounts the greatest accuracy in letters is essential.

རུས་ཆང་ *rus-chañ* (རུས་པ་བསྲེས་པའི་ཆང་ *Mñon.*), beer made of fermented bones.

རུས་པའི་རྒྱན कङ्कालक, ornaments of terrific deities and for magicians, made of human bones which are suspended from the girdle; རུས་པའི་རྒྱན་དྲུག the like ornaments fastened to six different parts of the body, viz., the top of the head, the ears, the neck, the upper arm, the wrists, and the feet.

རུས་པའི་སྙིང་པོ=मज्जा the marrow of the bone; lit. the pith of the bone.

རུས་པའི་གཟེབ *rus-pahi-gzeb*=པགས་པ *pags-pa* the skin (*Mñon.*).

རུས་པའི་ཐོང་=འགྲོན་བུ वराटिका cowries, bones or shells of exchange.

རུས་འབོལ་བ *rus-hbol-wa* 1. morbid symptoms. 2. the stone of the apricot and other stone-fruits *C.* (*Vai. sñ.*).

རུས་ཀྲང་ *rus-rkrañ* a skeleton.

རུས་པ་སྦ *Rus-pa-sba* n. of a celebrated lama (*Deb.* ཀ, *33*).

རུས་ཚད *rus-tshad* or རུས་ཚོད *rus-tshod* (?)

རུས་མདོ་ཏོ་ཏྲི་ཀཽ་ཏུ n. of a work upon genealogy (*J. Zañ.*).

རུས་ཤིང་ *rus-çiñ*, 1. *Sch.*: firmness, perseverance, repentance. 2. the spinal column.

རུས་སྦལ *rus-sbal* कूर्म, कच्छप, कमठक tortoise; རུས་སྦལ་མོ कूर्मी, कच्छपी the female tortoise; རུས་སྦལ་ཆེ་ཆུང་ महाकच्छप the sea or lake turtle (*S. Lex.*).

Digitized by Google

གསེར་གྱི་རུས་སྦལ *gser-gyi rus-sbal* or མ་ཧཱ་གསེར་གྱི་རུས་སྦལ *ma-hā gser-gyi rus-sbal* the fabulous golden tortoise from the figures upon whose breast the Chinese are said to have derived their knowledge of divination and astrology. The chart of divinition used by them for drawing omens, &c., is drawn on the figure of a tortoise and is called སྲིད་པ་ཧོ *srid-pa-ho ho* or *hwa* being the Chinese for a picture or chart).

Syn. ཡན་ལག་ལྔ་པ *yan-lag lṅa-pa*; དམ་དུ་འཛིན *dam-du-ḥdsin*; སྦལ་འགྲོ *bul-ḥgro*; ཡན་ལག་ལྔ་སྦས་པ *yan-lag lṅa sbas-pa*; གློག་འཐུང་ *glog-ḥthuṅ*; འགྲམ་སྐྱོང་ *ḥgram-skyoṅ*; ཁོག་པ་ཅན *khog-pa-can*; ངང་པའི་ཤུབས་ལྡན *ṅaṅ-paḥi çubs-ldan* (*Mṅon.*).

རུས་སྦལ་སེར་པོ *rus-sbal ser-po* n. of a *Sa-ḥdag* demon.

རེ *re* 1. for རེ་བ, also for རའི. 2. each, every, single, a single one, some (person or thing); one to each, one at a time; རེ་རེ one by one, every, everybody, each: མི་རེ་རྟ་རེ་ཞོན each man riding on a horse; ... dejection sometimes arises or despair comes from having no son; སྐད་ཅིག or སྐད་རེ for a moment, = སྐད་ཙམ about a moment; ལན་རེ་ལན་གཉིས once or twice. རེ་ཙམ *re-tsam* seems to signify: just about: མི་བརྒྱ་རེ་ཙམ་ཞོན་ཆོག་པ (a horse) sufficiently (large) for being mounted by about a hundred men; ལོ་རེ་ཙམ་མ་གཏོགས with the exception of about one year. རས་གོས་རྐྱང་རེ *ras-gos rkyaṅ-re* a single cotton garment; ... handing to each of the ten a phurpa; ... in each of his hands there was an ingot; ཉིན་རེ་བཞིན་... he slaughtered every day 10,000 animals. མི་རེ་ལུག་རེ་བསད each man killed one sheep ཉུང་རེ *ñuṅ-re* a little at a time རེ་རེ་གཉིས་གཉིས *re-re gñis-gñis* one and all, one with another, indiscriminately (*Mil.*). རེ་ཞིག *re-shig* somebody, something; some, a little; རེ་ཞིག also = (with or without ཙམ) a little while: རེ་ཞིག་སྡོད wait a while! རེ་ཞིག་ནས after a little while. 3. in such forms as མཆིས་ས་རེ, *mchis-sa-re* or གྱུར་ཏ་རེ *gyur-ta-re* it may be rendered by such an adverb as: certainly, indeed, undoubtedly. 4. occurs as a particle mostly put between two closely connected words for the purpose of giving the compound word a verbal signification; thus སྙིང་རྗེ *sñiṅ-rje*, signifying compassion, can be split into two with the particle རེ between them and then it means: to take pity upon སྙིང་རེ་རྗེ; in the same manner ངལ་བ fatigue becomes ངལ་རེ་བ = was fatigued. In like manner we have ..., ..., ... *skyug-re-log*; ...; ...; and ... (*Jä.* chiefly).

རེ་སྐན *re-skan*, also ordinarily རེ་ཀན,= seldom, by no means, never: འོང་རེ་སྐན that can seldom happen; ... they can by no means be satisfied with it.

རེ་སྐོང་ *re-skoṅ* or རེ་བ་སྐོང་ lit. fulfilment of hope = heaven, blissful state.

Syn. མཐོ་རིས་གནས *mtho-ris-gnas*; དགེ་ལེགས *dge-legs* (*Mṅon.*).

རེ་སྐོན *re-skon* n. of a bitter medicinal herb: ... (*Med*).

‡ རེ་ཁ *re-kha* रेखा;= རི་མོ *ri-mo* line, figure, drawing, picture, painting. རེ་ཁའི་འདབ *re-khaḥi-ḥdab* = སྟག་པ་ཤིང་ *stag-pa çiṅ* birch-tree (*Mṅon.*); རེ་ཁ་ཅན = རི་མོ་ཅན (*Yig. k.* 55).

རེ་འཁང་ *re-ḥkhaṅ* offence: རེ་འཁང་འབྱུང་བ to become offended and abusive. རེ་འཁོན *re-ḥkhon* frequent quarrel: ... quarrel in one's house both morning and evening.

རེ་གུར *re-gur* goat's hair tent; castle of hope.

རེ་བ *re-wa* I: आशा 1. sbst. hope; རེ་བ་དང་ལྡན་པ ... harbouring hope, hopeful;

Digitized by Google

རེ་བ་སྐོང་བ *re-wa skoṅ-wa* or རེ་བ་སྒྲུབ་པ *re-wa sgrub-pa* आशापूरण to fulfil a hope; རྙེད་པ *ṛñed-pa* to get fulfilled, to obtain, what one has hoped for, རེ་བ་ལྟར་བྱུང it has arisen as well as one could wish; རེ་བ་དང་ལྡན་པ hoping, full of hope, རེ་བ་མེད་པ hopeless, despairing. 2. vb., to hope: ཐམས་ཅད་མཐོང་དུ་རེའོ *thams-cad mthoṅ-du reho* all hope to see.

རེ་གྲོན *re-gron* hope; reliance; རེ་ལྟོས *re-ltos* hope, expectation: གཞན་ལ་རེ་ལྟོས་བྱེད་པ *gshan-la re-ltos byed-pa* to depend upon another, to repose hope on another; སྐྱབས་དང་སྐྱོབ་པ་སྦས་བྲོས་དང་རེ་ལྟོས་ཐམས་ཅད་ཟད་ནས་ཅི་བྱ་གཏོལ་མེད་པའི་སྐབས (*Khrid. 8*) at the time when all hope of refuge, protection, of hiding himself, or running away had been exhausted, he did not know what to do. རེ་གྲོན་མེད་པ *re-gron med-pa*=རེ་ལྟོས་མེད་པ *re-stos med-pa* to be hopeless, disappointed; also disappointment.

རེ་རྐྱང་ཀུ་ཤམ one of the 37 sacred places of the Bon. (*G. Bon. 37*).

རེ་ལྕག་པ *re-lcag-pa* a mezereon with white blossoms growing in the South Himalayas, of which paper is made; or the shrub *Daphne* and its bark (*Ya-sel. 28*).

‡ རེ་ཏི an epithet of the goddess *Dpal ldän Lhamo*.

རེ་དོགས *re-dogs* hope and fear. རེ་དོགས་ཅན =རེ་བ་དང་དོགས་པའི་སེམས་ཡོད་མཁན one possessed of hopes and fears; རེ་དོགས་མེད being without hope and without fear.

རེ་ཐག་ཆོད་པ *re-thag chod-pa*=ཁོ་ཐག་གཅོད་པ *kho-thag gcod-pa* to be disappointed; despair, disappointment.

རེ་ལྡེ *re-lde* a kind of buckler manufactured in Tsang (*Jig. 32*).

རེ་སྣམ *re-snam* woollen cloth or blanket made of goat's hair.

རེ་བ *re-wa* II: goats hair; རེ་བ་ནག་མོ a kind of cap made of black goat's hair; རེ་བོ *re-wo* acc. to some=སྦྲེ་བོ *sbre-bo* sackloth, a kind of cloth of yak's hair, a tent.

རེ་མོས *re-mos* or རེས་མོས turn, series, or more accurately: the turn or change of the series: ངེད་ལ་རྒུད་པའི་རེ་མོས་བབ then the turn of misfortunes came upon me.

卐 རེ་རྨ *re-rma* as a met.=བུད་མེད *bud-med* woman.

རེ་ཞིག *re-shig*, v. རེ *re*;=རེ་ཤིག सम्प्रति (འབྱུང་མ་ཆ) a short while: ཀང་འཚམ་ཞིག་རེ་ཞིག་ནས་ཁོབ་ཐོབ་ཟེར་ཙམ་ཞིག shortly there was *khob-thob* noise of something being struck.

རེ་རལ *re-ral* n. of a vegetable medicine: སྤྱམ་ཐུ་རེ་རལ, ཨ་བོ་ཕྲུག་ཐོས, གསུམ་ལ་རིམ་བཞིན་སྤྱམ་ཐ་བཙུན་མོ་སྤྲིན་ཐ་རེ་རལ་གསུམ་ཟེར.

རེ་རེ *re-re* singly; each...... each.

རེ་ཤིག *re-çig* used for རེ་ཞིག.

རེ་ས *re-sa*=རེ་བའི་གནས *re-wahi-gnas* place of repose of one's hope: ངས་ཁྱོད་རང་ལས་གཞན་རེ་ས་མེད I have none to repose my hopes other than you.

རེག་པ *reg-pa* 1.=ཐོབ་པ or ཐུག་པ to attain to, to reach: མཐར་ཐུག་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་ལ་མ་རེག་པར་དུ until attaining to the perfect state of Buddha (*Buddha-bhūmi*). 2. but chiefly: स्पर्श, स्पर्शस्पृश vb., to touch, to come in contact with: རེག་ན་བདེ་བ, सुखसंस्पर्श pleasure in coming in contact with; ལག་པས་མགོ་ལ་རེག touched (his) head with the hand. In *W*. very common under the form "*rag-ce*." 3. to feel, to perceive; esp. in W. where it sounds: *rag-ce*. 4. sbst. རེག *reg*, सम्पर्क connection; རེག་དུག *reg-dug* (poison that has entered the body by contact) contagion, hence venereal disease, syphilis.

རེག་བྱ *reg-bya* 1. what is felt, or may be felt, anything palpable or tangible, རེག་བྱ

Digitized by Google

མི་ཚོར *reg-bya mi-tshor* what may be felt is felt no longer. 2. feeling, sense of feeling: ལྤགས་པ་རེག་བྱ་གྲང་ལ *pags-pa reg-bya grang-la* whilst the outside of the body appears cold to the touch; རེག་བྱ་རྩུབ *reg-bya-rtsub* rough to the touch (*Jä.*).

རེག་ཞིན 1. touch. 2.= ཞིན་ཏྲི.

+ རེག་ཟེགས *reg-zegs*= ཞིན་ཏྲིས *zin-tris* draft.

རེག་བཟང་ *reg-bzang* पञ्च n. of a medicinal plant.

Syn. སྐྱེས་མ *skyes-ma*; ཚོས་བྱེད་མ *tshos-byed-ma*; མཆོད་སྦྱིན་མ *mchod-sbyin-ma*; འཁོར་ལོས་སྒྱུར *hkhor-los-sgyur*; ཚིགས་དྲུག་པ *tshigs-drug-pa*; མདུད་པ་དྲུག་པ *mdud-pa drug-pa*; དྲི་ཡི་རྩ་བ *dri-yi rtsa-wa*; བདེ་ལྡན་མ *bde-ldan-ma*; པ་ཏོ་ལ *pa-to la*; ས་བདག་འབྲས *sa-bdag-hbras*; གསལ་བ *gsal-wa*; རིགས་ལྡན *rigs-ldan*; ཁ་བར་བྱེད *kha-war-byed* (*Mñon.*).

+ རེགས་པ *regs-pa*= བྲེགས་པ *bregs-pa*.

རེང་བ *reng-wa*, also རེངས *rengs*= གྱོང་པོ *gyong-po* stiff, congealed, tense, rigid; རེངས་པར་བྱེད་པ *rengs-par byed-pa* to make hard or stiff: ཇོ་བོས་སྒྲོལ་མའི་བསྐྱེད་རིམ་གྱིས་རེངས་པར་བྱེད་པ་ཡོད *Jowo* by his series of rites for propitiating the goddess Dolma made it (the thief's body) stiff (*A. 139*); རྨའི་རེང་སྦྱངས *rmahi reng-sbyangs* to remove the stiff parts of a wound (*Vai. sñ.*).

རེང་བུ *reng-bu* (སྤོས་ཀྱི་རེང་བུ *spos-kyi reng-bu*) 1. pastil for fumigating: རེང་བུ་ཁྱེར་ཏེ་འགྲོན་ནམ would you proceed carrying a pastil of fumigating incense? (*Jig. 28.*) 2. separate, not belonging to anything else (*Sch.*).

རེངས *rengs*= ཁྱེངས་པ *khyengs* ཁམས.

རེངས་པོ *rengs-po* 1. rigid, coagulated. 2. alone, single (*Sch.*).

རེད་པ *red-pa* 1. auxiliary and substantive vb., very common throughout Central and Eastern Tibet where it largely replaces the other auxiliaries. It rarely occurs in books, though occasionally in *Mil.* It is most often used in the 3rd person and never in the 2nd person: ཁོ་རང་ག་པར་འགྲོ་ག་རེད where is he going? འདི་ཁྱོད་ཀྱི་ཁྱི་མ་རེད this is not your dog; ང་རང་ཤེས་ཀྱི་མ་རེད (pronounced always: *ña-rañ çin-gi-ma-re'*) I do not know. Often annexed to ཡོད་པ in common talk in the form ཡོད་པ་རེད (sounded: *yö' a-re'*): ཁོ་རང་ལ་བུ་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་རེད་མེད་པ་རེད "*khorañ-la pu kha-çe yö'a-re me' a-re*" has he any sons or not; "*dindé yö'a ma re*" is it so or not? 2. = གྲུབ་པ *grub-pa* ready, accomplished, done: རེད་མདའ *red-mdah* a spent arrow.

རེབ་རེབ་པ *reb-reb-pa* 1. hazy, something misty or glimmering before the eyes. 2. to be in a great hurry, to be very zealous (*Jä.*).

རེམ་པ *rem-pa* 1.= the vulg. colloq. རིག་པ་སྒྲིམ་པ *rig-pa sgrim-pa* to be cautious, careful. རེམ་ནས་ལངས he rose carefully (*Bdsa 28*); ད་རེ་རེམ་ཤིག་རེམ་ཤིག་གྲོགས་པོ་གཉིས ye two friends be careful this time (*Bdsa. 25*). 2. vb. and adj., (to be) strong, vigorous, durable, powerful, of men and animals.

རེམས = འཕྲོས run out; diffuse.

རེའུ *rehu*= ར་ཕྲུག kid, young of a goat; རེའུ་མིག *rehu mig* lit. kid's eye; squares of chess board.

རེའུ་ཚར the skin of a kid (*Rtsii.*).

རེས *res* 1. inst. of རེ *re*. 2. change, turn, time, times: རེས་འཇོག་བྱེད་པ to change places alternately (*Jig. 7*); ད་ཚོད་བྱེད་པའི་རེས་ལས་སུ it being now our turn of acting (*Dzl.*); རེས་བྱེད་པ *res-byed-pa* with verbal root, to do

Digitized by Google

a thing by turn with another person. ཆང་ལ་འགྲན་རེས་བྱེད་པ resp.: སྐྱེམས་ལ་གསོལ་རེས་མཛད་པ *skyems-la gsol-res mdsad-pa* to vie with one another in drinking beer (*Glr.*); རེས་མོས་བྱེད་པ *res-mos byed-pa* to work by turn; རིམ་གྱིས་བྱོན་པས་གྲོང་ཁྱེར་གཅིག་ན་རྒྱལ་པོ་རེས་མོ་བྱེད་པ (*A. 59*) having travelled gradually he found in a town that the kingly office was performed by turn; རེས་མོས་ཕྲང་པོ་དང་འཕྲང་པ་ལ་ཆགས་པ་ངན་པར་བསྟན by turns he explained to all the lepers and beggars that attachment (to life or worldly things) was bad (*A. 106*). 3.= མཐོང་ལམ་མཐོང་ལམ་ or རེས་འགའ *res-ḥgaḥ* at times, at intervals, occasionally: རེས་ནམ་མཁའ་ལ་འཁྱེར་བ་དང་ (*A. 18*) at times carried (it) to the sky. རེས་ཆེ་རེ་ཆུང་ *res-che re-chuṅ* now great, now small, or partly great, partly small; རེས་ཡོད་རེས་མེད *res-yod res-med* at one time is there, at another not (*Cs.*); རེས་དགའ at times cheerful, = རེ་དགའ or རེ་དགའ.

རེས་འགའ *res-ḥgaḥ* ཀདཱ; v. རེས 2. supra.

རེས་གཅིག *res-gcig* once, once upon a time.

རེས་མོས *res-mos*, v. རེ་མོས *re-mos*.

རེས་གཟའ *res-gzaḥ* an occasionally appearing star, a changing (wandering) star, a planet (*Cs.*); རེས་འགྲོགས་ཟླ་སྐར *res-ḥgrogs zla-skar* the stars with which the moon is successively in conjunction (*Sch.*).

རེས་པོ *res-po*, 1. = རེས་མོ *res-mo*. 2. old, v. འགྲེ་བ *ḥgre-wa* (*Jä.*).

རོ I: *ro*= བྲོ་བ or འདུད, also རོ་འདུད; sbst. རས taste, flavour, savour: ཁ་རོ *kha-ro* tasty thing; རོ་མྱོང་བ *ro-myoṅ-wa* to taste; རོ་མེད་པ= བྲོ་བ་མེད་པ निरास्वाद insipid, tasteless. རོ་ལ་དྲུག་སྟེ *ro-la drug-ste* there are six different kinds of taste:—མངར་བ *mṅar-wa* sweet, སྐྱུར་བ *skyur-wa* sour, ཁ་བ *kha-wa* bitter, བསྐ་བ *ska-wa* astringent, ཚ་བ *tsha-wa* acrid, ལན་ཚྭ་བ *lan-tshḫa-wa* salt. The medicines are also divided into six classes such as མངར་བའི་ མངར་བ *mṅar-waḥi mṅar-wa* sweet of sweet, མངར་བའི་སྐྱུར་བ *mṅar-waḥi skyur-wa* sweet with but a little sour. རོ་བརྒྱ་དང་ལྡན་པའི་ཟས་ food (for great men) consisting of one hundred different tastes, *i.e.*, of the most exquisite and manifold flavour (*Jä.*). རོ་མཆོག་ལྡན་པ རසවත් tasteful, of great relish (*S. Lex.*). རོ་འཛིན་པ को रस रस flavoury, flavour.

རོ་ལྡན *ro-ldan*, रसा 1. grapes. 2. garlic.= སྒོག་པ *sgog-pa*; ག་ཉ་དུ་ན *ga-ña-du-na* (*Mṅon.*). 3. chireta, gentian (*Mṅon.*).

རོ་ལྡན་མ *ro-ldan-ma* as met.= རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ *rgya-mtsho chen-po* ocean (*Mṅon.*).

རོ་བཟང་མ *go-bzaṅ-ma* n. of a Yakṣa princess (*K. g.* ང, *130*).

རོ་མ *ro-ma* 1. anything from which the juice or spirit or essence has been extracted. 2.= རྩ grass.

རོ་བཙོང་བ *ro-btsoṅ-wa* in Sikk. to importunate; persistence.

རོ་འཛིན *ro-ḥdsin* रसना as met. the tongue.

རོ་མྱང་ *ro-myaṅ* स्वादु 1. relish, taste; also delicious. 2.= སྦྲང་མ *sbraṅ-ma*, bee.

རོ་མྱང་བ *ro-myaṅ-wa* 1. to taste, to relish. 2. as met. the tongue, ལྕེ *lce* or བཅུད་ཀྱི་མ *bcud-kyi-ma* (*Mṅon.*).

རོའི་གསེར *roḥi-gser*= ག་བུར་ བཀྲ་ रसकपूर camphor (*S. Lex.*).

རོ II := རོ་མ residue, remains, sediment: ཚགས་རོ *tshag-ro* (or བཚགས་རོ *btshag-ro*) that which remains in a sieve or filter, husks, etc.; ཇ་རོ *ja-ro* tea-leaves left in a tea-pot; ཚིལ་རོ *tshil-ro* the remains of fat after having been melted; གལ་རོ *gal-ro*, རོ་རོ *ro-ro*, སོ་རོ *so-ro* rubbish; སྐུད་རོ *skud-ro* the ends of threads in a seam.

རོ III: 1. physical body, especially a beast's body: རོ་རྒྱབ *ro-rgyab* back; རོ་སྨད *ro-*

Digitized by Google

stod the upper part of the human body, chest and back (*Hbrom.* ཀ *88*); རོ་སྨད *ro-smad* the lower part of the body; རོ་སྨད་སྦྲུལ་དུ་འཁྱིལ་བ *ro-smad sbrul-du hkhyil-wa* the lower part of the body like a serpent (*Jä.*). 2. more frq. dead body, corpse, carcass: མི་རོ *mi-ro* a dead man, རྟ་རོ *rta-ro* dead horse; རོའི་ཡུལ་ས the place where a corpse is laid, the cemetery; རོ་སྲེག་པ *ro-sreg-pa* to burn a corpse. རོ་ཁང་ *ro-khañ* (1) the house or place where a dead body is kept before being carried to the cemetery for disposal; (2) चैत्य place for burning or burying the dead, a favourite spot for conjurations and sorceries of the Tantrik lamas. རོ་རྒྱབ་པ lit. one who carries a corpse on his back for disposal to a cemetery, hence the scavengers in Tibet are called rogyab-pa; but the word is ordinarily pronounced ra-gya-pa. རོ་སྒམ *ro-sgam* a coffin; རོ་དྲངས་ཉེས་པ *ro-drañs ñes-pa* defect in the performance of a funeral; རོ་ཡི་གནས *ro-yi gnas* श्मशान the place where dead bodies are disposed of; རོ་བུག *ro-bug* grave, tomb; རོ་བུམ *ro-bum* a structure resembling a མཆོད་རྟེན in which the རོ་སྟོད the upper half of the body is placed in upright position; श्राद्धोदन food offered to the manes of the dead. རོ་རས *ro-ras* cotton cloth for wrapping up a dead body before cremation; upon it incantations are frequently inscribed against demons and malignant spirits; རོ་ལངས *ro-lañs* वेताल the soul of the dead roving on earth, also (evil) spirit, or goblin that occupies a dead body.

རོ་ཉེ *ro-ñe* = ར་ཉེ *ra-ñe* or ཤ་ཉེ *sha-ñe* lead.

‡ རོ་ཙ་ཀ *ro-tsa-ka* रोचक, and རོ་ཙ་ཀ་ཆེན་པ *ro-tsa-ka chen-pa* महारोचक, are celestial flowers (*K. d.* ཤ, *156*).

རོ་ཙ *ro-tsa* or རོ་གཙའ *ro-gtsah* sexual instinct or power, carnal desire, lust (*Med.*). རོ་ཙ་སྐྱེད་པ *ro-tsa skyed-pa* to procreate, to increase the carnal appetite by medicine (*Cs.*); also: to feel it; རོ་ཙ་བ *ro-tsa-wa*, voluptuousness, sensual, lustful (*Mil.*).

རོ་ཚན་གསུམ *ro-tshan-gsum* a kind of officinal plant: རོ་ཚན་གསུམ་གྱིས་དུག་ནད་འཇོམས.

‡ རོ་ཧི་ཏ *Ro-hi-ta* 1. n. of river that flowed between the towns *Serskya* and *Lha-bstan*. (*J. Zañ.*) 2. a species of ibex said to possess three horns.

‡ རོ་ཧི་ཏ་ཀ *Ro-hi ta-ka* n. of a place in ancient India.

རོག་པོ *rog-po* 1. *C.* black, cf. བྱ *bya* and ཕོ་རོག *pho-rog*. 2. *W.*= རག་པ *rag-pa* reddish, yellowish-brown, of rocks. རོག་གེ་བ *rog-ge-wa* shining dimly with a face glowing gloomily as it were *Mil.*, *nt.* (*Jä.*).

རོག་པོ་འཇོམས་སྐྱེས *rog-po hjoms skyes* a medicinal herb.

རོགས *rogs* vulg. for གྲོགས *grogs* friend, companion, associate, assistant; རོགས་མེད་གཅིག་པ *rogs-med gcig-pa* friendless and quite alone. རོགས་རམ *rogs-ram* or རོགས་བྱེད་པ *rogs-byed-pa* to help, assist; གྲོགས་བྱེད་པ *grogs-byed-pa* help, assistance.

རོང་ *roñ* = གཞོང་ deep gorge, defile, narrow passage, cleft in a hill, also valley; རོང་ཁུང་ abyss, deep hole; བྲག་རོང་ *brag-roñ* dell or chasm between rocks; a ravine, ཀླུ་ཡུལ་རོང་མི་དོག་གམ is not the nether region of the Naga an abyss and very narrow? (*Hbrom. 163*).

རོང་བྱམས་ཆེན *Roñ-byams-chen* n. of a district in the mountainous country situated in the north of Tsang where in a monastery a huge image of Maitreya Buddha was constructed by Lama *Sems-dpah chen-po Gshon-nu rgyal mchog* (*Lon.* ཀ, *16*); རོང་སྟོན n. of a lama of Rong (*Deb.*

Digitized by Google

ཀ, 28); རོང་རོང་ཉི་ལ་མོ an epithet of the devil (*G. Bon. 8*).

རོང་ཡུལ *Roṅ-yul* the country of ravines; gen. Nepal, Sikkim, Bhutan, etc., are so called. རོང་མི *roṅ-mi*, a man coming from Rong; རོང་རྟ *roṅ-rta*, རོང་ལྕང་ *roṅ-lcaṅ* a horse bred in, a willow growing in, Sikkim or Bhutan.

རོད *rod* pride, haughtiness (in *Tsaṅ*).

+ **རོད་པ** *rod-pa* or རོད་པོ *rod-po*, 1. = གོས *gos* dress. 2. stiff, unable to help one's self. རོད་ཀྱི་བ *rod-ki-wa* id (*Jä.*).

རོལ *rol* deep, abyss, chasm: རོལ་ཤིན་ཏུ་མི་བཟད་པའི་ནང་དུ་སྐྱེས they are born in a very intolerable abyss (*Sorig. 19*).

རོམ་པོ *rom-po* (for སྦོམ་པོ in Sikk. and *C.*) thick, big, stout, massive, plump; deep, of sound; opp. to ཕྲ་མོ *phra-mo*.

རོལ་རྙེད *rol-rñed* लीला playfulness. རོལ་རྙེད་མ་འཕྲོག་པ *rol-rñed-ma ḥphrog-pa* the ravishment of རོལ་རྙེད་མ *rol-rñed-ma* (prob. लीलावती-हरण) n. of a dramatical work about which, Atisa remarked རོལ་རྙེད་ན་སྙིང་པ་དང་གསོད་བྱེད་ཀ་བ་བཤད་པའི (*A. 30*).

རོལ་རྟ *rol-rta*, 1. *Sch.*: the near horse in a team, the right-hand horse. 2. the act of playing with cymbals and wind instruments.

རོལ་གནས *rol-gnas* लीलागार a stage, a place of enjoyment; a pleasure grove; heaven.

རོལ་པ *rol-pa*, 1.= སྤྲུལ་པ *sprul-pa*, v. རོལ་བ *rol-wa*. 2. लीला playfulness; སྒེག་པ the coquettish airs and gestures of youthful playmates (*Mṅon*). 3. = ལོངས་སྤྱོད་པ *loṅs-spyod-pa* or ཚོགས་ཟ་བ *tshogs-za-wa* to enjoy, amuse oneself with women; also drinking, and merriment. རོལ་པའི་འགྲོས *rol-paḥi ḥgros* musical gait, dancing to music = རྐང་པའི་འདུ་བྱེད *rkaṅ-paḥi ḥdu-byed* (*Mṅon.*)

རོལ་པའི་མཚོ་བདུན *rol-paḥi mtsho-bdun* the seven lakes of which the waters move in gentle waves as if they were dancing to the music of the wind.

རོལ་པའི་རྡོ་རྗེ *rol-paḥi rdo-rje* लीलावज्र an epithet of the *Tantrik* god དགྱེས་པ་རྡོ་རྗེ *dgyes-pa rdo-rje* हेरुक Heruka (*Mṅon..*)

རོལ་པའི་ས *rol-paḥi-sa* as met = མཐོ་རིས་གནས *mtho-ris-gnas* the celestial regions (*Mṅon.*).

རོལ་བ *rol-wa* = རྩེ་བ་དང་བགད་པ क्रीडा 1. to amuse or divert one's self; to play and laugh. In རྒྱ་ཆེར་རོལ་པ *rgya-cher rol-pa*, *i.e.*, the Lalitavistara and in རོལ་པ་བཀོད་པ or *lalita nyāsa* (the name of a certain kind of contemplation), *rol-pa* is used for ललित, acting or playing on the stage of this worldly existence. 2. to take, taste, eat, drink: སྲིན་མོ་ཁྲག་ལ་རོལ་པ *srin-mo khrag-la rol-pa* witches or ogresses revelling in blood (*Mil.*); རོལ་པའི་སྟབས་སུ་བཞུགས་པ *rol-paḥi stabs-su bshugs-pa* there he sits, or to sit with revelrous mien. 3.= སྤྲུལ་བ *sprul-wa* to practise sorcery, to cause to appear in magical form; རྣམ་པར་རོལ་པ *rnam-par rol-pa* = རྣམ་པར་སྤྲུལ་པ *rnam-par sprul-pa*. ཡེ་ཤེས་རོལ་པའི་ཁྲེའུ་ལྔ *ye-çes rol-paḥi kheḥu lṅa* is used for: ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྤྲུལ་པ *ye-çes-kyi sprul-pa* incarnations of the divine Wisdom.

རོལ་མོ *rol-mo* 1. गमक वाद्य རོལ་མོའི་སྒྲ वाद्य the sound of music: རོལ་མོ་བྱེད་པ *rol-mo byed-pa* to make music; རོལ་མོ་སྤྱོད་པ *rol-mo spyod-pa* musical profession. 2. music, musical instrument, རོལ་མོའི་ཆ་བརྒྱད *rol-moḥi cha-brgyad* = the eight divisions of music. རོལ་མོའི་གནས *rol-moḥi gnas* or རོལ་མོའི་ས the place where music is performed, a theatre; རོལ་མོ་མཁན *rol-mo-mkhan* musician, esp.= སིལ་མཁན *sil-mkhan* a cymbal player (*Mṅon.*). རོལ་མོའི་སྒྲ་མཐའ་དག *rol-moḥi sgra-mthaḥ dag* n. of the

Digitized by Google

different kinds of musical sounds or notes· (1) སྒྲ་ཚ་ཐྲ་བ་ སུ་ཀ་ཝ་ काकली; (2) མི་གསལ་སྙན་པ་རྡུ་ཡ་ ग्राम; (3) ཤིན་ཏུ་མཐོ་བ་ ཏཱ་ར་ तार; (4) མ་མདྲ་ནི (समघनि) ཚ་ལང་གཅིག; (5) ཐེག་དང་པོ་གླུང་བཞུ་ནི [illegible]; སྙན་པའི་རྣམས་ནི་སྒྲ་མོའི་དབྱངས། སྣམ་པར་སྒྲོ་དང་ལྡན་པ་ནི (*Mṅon.*): In the same Tibetan work we find some curious definitions of what are termed རོལ་མོའི་སྒྲ་སོ་སོའི་འབྱུང་ཁུངས་བསྟན་པ the sources of the different musical sounds, which are specified in the following way:—[illegible] the violin, etc. emits sound from (striking) the strings; [illegible] drums etc. give sounds from beating the skin placed upon a hollow vessel; [illegible] the pipe, flute, etc. yield sounds through the passage of holes; [illegible] the sound of cymbals, etc., is by the falling of one disk of metal upon another at intervals (*Mṅon.*). Again རོལ་མོའི་སྤོང་ས *rol-moḥi spoṅ-sa* is the school-house or place where music is taught. Furthermore we hear of རོལ་མོའི་བྱེ་བྲག་བཅོ་བརྒྱད *rol-moḥi bye-brag bco-brgyad* the eighteen accompaniments of music:—[illegible] and [illegible].

རོལ་མོའི་དབྱེ་བ *rol-moḥi dbye-wa* the different kinds of musical instruments:—(1) ཌ་མ་རུ the damaru; (2) མ་ཌུ *ma-ḍu*; (3) སིལ་སྙན *sil-khrol*; (4) ཌཎྜི་མ *daṇḍi-ma* डिण्डिम drum; (5) བལ་རྔ *bal-rṅa* Nepalese drum; (6) མཁར་རྔ *mkhar-rṅa* kettle drum, fort drum (*Mṅon.*).

རོལ་རྩེད་མ *rol-rtsed-ma* रसिका a dancing girl; a coquettish woman.

རོལ furrow; རོལ་ཁ་གདོང་བ to begin ploughing in spring.

རླ *rla* sometimes for བླ *bla* (*Jä.*).

རླག *rlag* or རླག་པ *rlag-pa*= ཤོར་བ or ཤོར་བ 1. destruction, loss or ruin; འཇོམས་རླག་པ नष्टपुर n. of a city in ancient India which was destroyed by the Yavanas, hence termed the ruined city; རླག་པར་གྱུར་པ to be destroyed, ruined. 2.= འབྱུང་བ་མེད་པར་གྱུར་པ to become bodiless.

རླངས་པ *rlaṅs-pa* बाष्प vapour, steam; exhalations; ཁ་རླངས *kha-rlaṅs* breath, vapour from the mouth; ཆུ་རླངས *chu-rlaṅs* steam, watery vapour; རླངས་ཆུ་འདོན་པ to distil. རླངས་འཚུབ་བཅུད་པ to steam.

རླངས་པོ *rlaṅs-po*= གདོལ་པ *gdol-pa* चण्डाल, शूद्र the lowest social grade (*Mṅon.*).

རླན *rlan* आर्द्र 1. moisture, humidity; རླན་སྤང་བ *rlan spaṅ-wa* to avoid the wet; རླན་ཅན *rlan-can* moist, wet, humid; རླན་མེད *rlan-med* dry. རླན་སྟེང་ཉལ་བ *rlan-steṅ ñal-wa* to sleep in the wet (*Lt.*). 2. དྲབ a liquid; རླན་རློན *rlan-rlon* id., རླན་རློན་ཆང *rlan-rlon-chaṅ* the liquid (called) beer.

རླན་མ་འདབ་མའི་གོས་ཅན one dressed in leaves of trees (*Yig. k. 25.*).

རླན་སྐྱེས or རླན་ལས་སྐྱེས *rlan-las skyes* a general n. for insects or animals generated in moisture (*Mṅon.*).

རླབ་པ *rlab-pa* or རླབས་པ *rlabs-pa* to remove, to clear away (*Sch.*).

རླབས *rlabs* वीचि, ऊर्मि wave, billow, ripple: རྒྱ་མཚོའི་རླབས *rgya-mtshoḥi rlabs* large wave; རླབས་པོ་ཆེ *rlabs-po-che* or རླབས་ཆེན *rlabs-chen* महावीचि, महोर्मि, a large wave or billow; རླབས་ཀྱི་རི་མོ *rlabs-kyi ri-mo*= ཆུ་གཉེར *chu-gñer* (*Mṅon.*) ripples on water; རླབས་ཕྲེང *rlabs-phreṅ* series of waves or billows one following another in rapid succession.

Syn. ཆུ་རླབས *chu-rlabs*; དབའ་རླབས *dbaḥ-rlabs* or རྦ་རླབས *rba-rlabs* (*Mṅon.*).

རླབས་ཡས *rlabs-yas* सत्यम n. of a great number (*S. Lex.*).

རླམ་པ *rlam-pa*, v. རློམ་པ *rlom-pa*; also we find: རླམ་ཁྱེར *rlam-khyer*.

Digitized by Google

རླིག་པ་ *ṛlig-pa* སྒྲ་ གསང་ resp. གསང་རླིག་ *gsaṅ-ṛlig* testicles. རླིག་པ་འབྱིན་པ་ *ṛlig-pa ḥbyin-pa* or རླིག་པ་འཕྱིད་པ་ *ṛlog-pa ḥphyiḍ-pa* to castrate, emasculate (a man), to cut or geld (an animal); རླིག་པ་ཕྱུང་ *ṛlig-pa phyuṅ* emasculated; རླིག་མེད་ *ṛlig-meḍ* castrated; རླིག་སྐྲངས་ *ṛlig-ṣkraṅs* swollen testicle; རླིག་སྒོང་ གསང་ the testes; རླིག་ཅན་ *ṛlig-can* having testicles, a stallion; རླིག་གཅིག་པ་ *ṛlig gcig-pa* having only one testicle; རླིག་བུ་ *ṛlig-bu* or རླིག་ཤུབས་ *ṛlig-çubs* the scrotum; རླིག་རླུགས་པ་ *ṛlig ṛlugs-pa* or རླིག་སྦོས་པ་ *ṛlig ṣbos-pa* swollen testicles (*Ñag. 64*).

Syn. སྒྲོ་བ་ *ṣgro-wa*; སྦུབས་ *ṣbubs*; འབྲས་བུ་ *ḥbras-bu*; མཛོད་ *ṃdsoḍ* (*Mṅon.*).

རླིངས་ *ṛliṅs* entire, all; རླིངས་སུ་ entirely, altogether.

རླིད་ *ṛliḍ* a closed leather bag (*Sch.*).

རླིད་བུ་ *ṛliḍ-bu* 1. a whole, a lump or mass (*Sch.*). 2.=རྐྱལ་ *ṛkyal*, a skin or leather bag; gen. དུད་འགྲོའི་རླིད་བུ་ *duḍ-ḥgroḥi ṛliḍ-bu* the entire skin of an animal.

རླིབས་པ་ *ṛlibs-bu*=ཡངས་པ་ large, wide, spacious.

རླུགས་པ་ *ṛlugs-pa* 1.=སྦོས་པ་ *ṣbos-pa* (*Ñag. 64*), swollen: རླིག་པ་རླུགས་ a swollen testicle. 2. acc. to *Cs.*: to purge; མངལ་རླུགས་པར་བྱེད་པ་ *ṃṅal ṛlugs-par byeḍ-pa* to cause abortion; རླུགས་བྱེད་པ་ *ṛlugs-byeḍ-pa* a purge procuring abortion (*Jä.*). 3. in Tsang: to cast, to overthrow, to pull down; for ལུག་པ་ *lug-pa*. རླུགས་མ་ *ṛlugs-ma* anything cast forth, or ejected; the casting out, effusion; acc. to one *Lex.* excretion of indigested food (*Jä.*).

རླུང་ *ṛluṅ* I: वायु, मारुत, वात; ལྷགས་པ་ breeze, wind: རླུང་ལོ་མ་ལ་རེག་ *ṛluṅ lo-ma-la reg* the wind touches the leaves; རླུང་གིས་བསྐྱོད་ *ṛluṅ-gis-bṣkyoḍ* (a thing) is moved by the wind, blown away by the wind; རླུང་ཆེན་པོ་ *ṛluṅ-chen-po*, རླུང་དྲག་པོ་ *ṛluṅ-dṛag-po* a high wind, a gale. But among the common people of Central Tibet *ṛluṅ* in the simple sense of "the wind" seems to be almost unused except in certain compound words, such as *ṛluṅ-ṛta*, *ḥog-ṛluṅ* flatulence, etc. Alone it is known chiefly in the mystical sense; ལྷགས་པ་ *lhakṣ-pa* being in *C.* the colloq. word for: wind, breeze. རླུང་དམར་ *ṛluṅ-ḍmar*=རླུང་ཆེན་པོ་ *ṛluṅ chen-po* (lit. red-wind) storm, tempest, high wind, gale at sea: རླུང་དམར་ཐམས་ཅད་ཞི་ནས་ *ṛluṅ-ḍmar thamṣ-caḍ shi-nas* the tempest having subsided (*A. 16*). རླུང་ཚུབ་ *ṛluṅ-tshuḅ* whirl-wind, storm with rain and sleet.

Syn. ནམ་མཁའི་སྲོག་ *nam-ṃkhaḥi-ṣrog*; ནམ་མཁའི་འབྱུགས་ *nam-ṃkhaḥi ḍbyugs*; མ་མོས་འཕེལ་ *mạ-mos-phel*; ནམ་མཁའི་སྟོབས་ *nam-ṃkhaḥi ṣtobs*; གཡོ་བྱེད་རྡུལ་གྱི་ཁ་ལོ་པ་ *gyo-byeḍ ṛdul-gyi kha-lo-pa*; འགྲོ་བའི་ངང་ཚུལ་ *ḥgro-waḥi ṅaṅ-tshul*; འགྲོ་བའི་སྲོག་ *ḥgro-waḥi-ṣrog*; དྲི་བཞོན་ *dṛi-ḅshon*; དྲི་ལེན་ *dṛi-len*; དྲིའི་ཤིང་རྟ་ *dṛiḥi çiṅ-ṛta*; གནས་མེད་རྟག་འགྲོ་ *gnaṣ-meḍ ṛtag-ḥgro*; ཀུན་འདུལ་རྔ་ *kun-ḥdul-ṛṅa*; བསིལ་བྱེད་རེག་ལྡན་ *ḅsil-byeḍ reg-ḷdan* (*Mṅon.*).

རླུང་ II: 1. In the mystical physiology of Buddhism is set forth as one of the three humours of the body (ནད་ཉེས་པ་ *nad ñeṣ-pa*) and is supposed to exist in nearly all its parts and organs, circulating in veins of its own, producing both the arbitrary and the involuntary motions, and causing various other physiological phenomena. When deranged it is the cause of many diseases, esp. of such complaints the origin and seat of which are unknown, rheumatism, nervous affections, etc. This རླུང་ *ṛluṅ* or humour is divided into five species, viz: སྲོག་འཛིན་ *ṣrog-ḥdsin* which is the cause of breathing; གྱེན་རྒྱུ་ *gyen-ṛgyu* faculty of speaking, ཁྱབ་བྱེད་ cause of muscular motion, མེ་མཉམ་ of digestion and

assimilation; ཐུར་སེལ *thur-sel* of excretion. In mysticism, as *Jä.* remarks, རླུང་འཛིན་པ *rluñ ḥdsin-pa* seems to be= དབུགས་བསྐྱང་བ *dbugs bskyañ-wa* and to denote the drawing in and holding one's breath during the procedure called སྒོམ་མཚམས which is as much as to prepare one's self for contemplation, or to enter into a state of ecstasy (*Mil.*); རླུང་གི་དཀྱིལ་འཁོར *rluñ-gyi dkyil-ḥkhor* वायुमण्डल, a kind of subtle meditative performance. རླུང་གི་ནད *rluñ-gi nad* diseases caused by *rluñ* which are:—རླུང་ལ་རེངས *rluñ-la-reñs*, ཙོ་སྤྱང་མགོ *co-spyañ-mgo*, གཟུགས་འཁུམས *gzugs-ḥkhums*, བི་ཙི་རྩི *bi-ci-rtsi*, སྲན་མི་འཐིང་པོ *sran-mi ḥthiñ-po*, སྨད་ཀྱི་རྩ་དཀར་གྱི་རླུང *smad-kyi rtsa dkar-gyi rluñ* (*Sman.* 7). རླུང་གི་མི་ཡི་རང་བཞིན *rluñ-gi mi-yi rañ-bshin* the nature, constitution and appearance of one who is affected by an evil conjunction of རླུང *rluñ* (*K. g.* ད, 262).

རླུང་གི་རྒྱལ་མཚན *rluñ-gi rgyal-mtshan*= འཇའ་མཚོན *hjaḥ-mtshon*, the colours of the rainbow (*Mñon.*).

རླུང་གི་བལ *rluñ-gi bal*=as met. འཇའ་མཚོན *hjaḥ-mtshon* the rainbow (*Mñon.*).

རླུང་གི་ཤང་ཤོད་པ་ལེགས་བྱ་ཡི་བུ a fabulous bird which can fly one thousand miles in a moment and is said to live in the forest called གྲིབ་མ་སྔོན་པོའི་ནགས *grib-ma sñon-poḥi nags* (*K. d.* ར, 297).

རླུང་གི་བུ *Rluñ-gi bu* पवनपुत्र one of the names of the second Pāṇḍava brothers (*Mñon.*); also is an epithet of Hanumāna the monkey general of Rāma.

རླུང་གི་བུ་རྒྱུད *rluñ-gi bu-rgyud* as met.= monkey (*Mñon.*).

རླུང་གི་འབྲས་བུ *rluñ-gi ḥbras-bu* 1.=འཇའ་མཚོན *hjaḥ-mtshon* the rainbow (*Mñon*). 2. as met.=ཆར་པ *char-pa* or སྤྲིན་གྱི་མེ་ཏོག *sprin-gyi me-tog* rain (*Mñon.*).

རླུང་གི་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་མིང་, *i.e.*, the names of the different winds:—(1) རླུང་སྟེང་དུ་རྒྱུ་བ་ཅན, རླུང་འཕེལ་བྱེད, རླུང་འཇམ་བྱེད, རླུང་ཀུན་ཏུ་འགྲོ་བྱེད, རླུང་ཐམས་ཅད་ལ་འགྲོ, རླུང་དུས་མཐའ, རླུང་དམར, རླུང་འཇིག་རྟེན་འགྲོ (*K. g.* ཤ, 114); (2) མཐོང་བ་འཇིགས་བྱེད་རླུང་, རླུང་གི་ལྷ་སྔགས་རླུང་, རླུང་ནག, རླུང་དམར, དཔག་བསམ་རླུང་, ཁྱི་སྐམ (མེ་ལྕེ) བསྐོར་རླུང་, མཚོ་རི་རླུང་ or ཀུ་ཤེར (ཀུ་བེར) (*Mñon.*).

རླུང་གི་མཚན་ཉིད་དྲུག *rluñ-gi mtshan-ñid-drug* the six qualities of wind:—རྩུབ་པ *rtsub-pa*, ཡང་བ *yañ-wa*, གྲང་བ *grañ-wa*, སྲ་བ *sra-wa*, ཕྲ་བ *phra-wa*, གཡོ་བ *gyo-wa* (*Hbum.* 17).

རླུང་གི་ཤིང་རྟ *rluñ-gi çiñ-rta* lit. wind-chariot 1.=རླུང་ལས་སྐྱེས *rluñ-las-skyes* born of the wind, a figurative name for a horse (*Mñon.*). 2.=སྤྲིན *sprin* cloud (*Mñon.*).

རླུང་གི་གཤོག་པ་ཅན *rluñ-gi gçog-pa-can* (lit. having wind wings) a term for the swiftest horse; the kind of horse to which this compliment is given in Tibet is generally called གྱི་ལིང *gyi-liñ* (*Mñon.*).

རླུང་འཁོར་བ *rluñ ḥkhor-wa* वायुचक्र weathercock, an instrument that is turned by the wind.

རླུང་གཉིས་འཐུང་ *rluñ-gñis-ḥthuñ* as met.= རྔ་མོང *rña-moñ* camel, dromedary (*Mñon.*).

རླུང་རྟ *rluñ-rta* (lit. the wind-horse); the horse of fortune or luck, generally inscribed on flags with charms and allowed to flutter in the wind. But the long perpendicular flags attached to poles themselves are also styled "*lung-ta.*"

རླུང་ནག *rluñ-nag* (lit. black-wind), dust storm, a storm whirling up clouds of dust.

རླུང་གུ་སུན་འབྱིན *rluñ-gu sun-ḥbyin* one of the seven different winds of the human body; the names of the remaining six:— རླུང་དབུ་གི་རྩེ་མཐུན, རླུང་མེ་མཉམ་འདྲུ་བ་རྩེ, རླུང་འགྲོ་ཚེ, རླུང་རྡུལ་འཛིན་པ་མི་འགོད, རླུང་ར་སྣ་གྲིབ་བྱེད, རླུང་མཉམ་པ་འཇིགས་བྱེད (*K. d.* ཞ, 367).

Digitized by Google

རླུང་སྤྱོད *rluń-spyod* lit. that pairs while floating on the wind=བྱ་རྒོད *bya-rgod*, vulture (*Mńon.*).

རླུང་མ *rluń-ma* 1. col. wind. 2. n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 30*).

རླུང་གཡབ *rluń-gyab* a fan. Syn. བསིལ་གཡབ *bsil-gyab*; བསིལ་བ་སྟོབ *bsil-wa-stob* (*Mńon*).

རླུང་ལ་དགའ་བ *rluń-la dgaḥ-wa* (lit. that which delights in wind)= as met. the camel (*Mńon.*).

རླུང་ལྷ *Rluń-lha* པ་ཝ་ན, ཝཱ་ཡུ the god of wind. རླུང་ལྷའི་ཞོན་པ *rluń-lhaḥi shon-pa* the conveyance of the god of wind (*Mńon.*).

Syn. རླུང་གི་དབང་ཕྱུག *rluń-gi dwań-phyug*; དབུགས་འབྱིན་བདག *dbugs-hbyin-bdag*; སྨི་ཚོགས་རྟ་ཅན *smi-tshogs rta-can*; གཡོ་བྱེད་མགོན *gyo-byed-mgon*; ལོངས་སྤྱོད་མཛེས་པ *lońs-spyod mdses-pa*; སྟོབས་ཀྱི་ལྷ *stobs-kyi-lha*; ནུབ་བྱང་ཕྱོགས་སྐྱོང *nub-byań phyogs-skyoń* (*Mńon.*).

རླུང་ལས་རྒྱལ *rluń-las-rgyal* ... n. of the king of the horses, he that can win in the race with wind.

Syn. རྟ་མཆོག *rta-mchog*; ཅང་ཤེས་པ *cań-çes-pa* (*Mńon.*).

རླུང་གཡེང(ཆུ་རླབས) a wave (*S. Lex.*).

རླུང་བསྲེག *rluń-bsreg* the musk-deer.

Syn. གླ་བ *gla-wa*; གླ་རྩི་ཅན *gla-rtsi-can* (*Mńon.*).

རླུང་སངས་ཧོད་ལ་འཐེན *Rluń-sańs hog-la hthen* the son of ཡུམ་སངས་ཧོད་ལ་འཐེན *Yum-sańs hog-la hthen* (*G. Bon. 25*).

རླུབས *rlubs* 1.=དམའ་བ ... low. 2. acc. to *Jä.* in *C.*=a corner, hole, place for hiding a thing; གོས་ཀྱི་རླུབས the pocket in a robe (*Lex.*): ཁུང་བུའི་རླུབས *khuń-buhi rlubs*. 3. acc. to *Sch.*: ditch, pit, pool, abyss: མེའི་རླུབས *mehi-rlubs* fire-pool.

རླུབས་པ *rlubs-pa* 1. a cover; also as vb. to cover, hide; གོས་ཀྱིས་རླུབས་པ to hide under a robe. 2.=ཐུབས་པ.

རླག་པོ *rlag-po* foolish, stupid, of a little child (*Jä.*).

རློག་པ *rlog-pa* pf. བརླགས *brlags*, form of pres. and fut. བརླག *brlag*, imp. རློག *rlog* or རློགས *rlogs*, 1. to destroy; break down, turn up; as in སརློག་པ *sa-rlog-pa*, རྡོ་རློག་པ *rdo-rlogpa*, ... (*Sńiń.*) ... or རྡུལ་དུ་རློག་པ *rdul-du rlog-pa* to reduce to powder, to destroy entirely. 2. fig. to pervert, to infatuate; ... quite corrupted by the filth of sin (*Dzl.*); ... those infatuated by thoughts of marriage (*Jä.*).

རློན་པ I: *rlon-pa* 1.=Mongolian ... adj. ... wet, moist, damp; colloq. "*löm-po*"; ཚང་རློན *tshań-rlon* quite wet, wet through; of meat, vegetables and the like =མ་ཚོས་པ uncooked, as in འོ་རློན milk not boiled; also=མ་སྨིན་པ unripe as in ... རློན་པ, also used in ཤ་རློན་པ raw meat. 2. vb. with pf. and fut. in བརླན *brlan*=སྦང་བ *sbań-wa* to make wet, to moisten, *e.g.*, ཆུ or ཆར་པས with water or with rain; བརློན་ཏོ *brlon-to* made wet (*Situ. 76*).

Syn. རློན་ཅན *rlon-can*; གཤེར་པ *gçer-pa*; འབངས་པ *bańs-pa*; ཐག་ཅན *thag-can* (*Mńon.*).

རློན་པ *rlon-pa* II: to answer, with ལན *lan*; also གློན་པ *glon-pa*, ལྡོན་པ *ldon-pa*, བླན་པ *blan-pa*, ཟློན་པ *zlon-pa* (see *Jä.*).

རློབས *rlobs* as in བྱིན་གྱིས་རློབས with pf. བརླབས *brlabs*, fut. བརླབ *brlab*, imp. རློབས *rlobs*, v. བྱིན *byin*.

རློམ་པ *rlom-pa* 1.=ཧམ་པ *ham-pa* sbst. ... conceit, vanity. 2. vb. with pf. བརླམས *brlams* to be conceited, to be proud of, to glory in, to boast of, used with termin.

Digitized by Google

case: བདེར་རློམ་པ *bder rlom-pa* to boast of one's good fortune; གཅིག་ཏུ་རློམ་པ *gcig-tu rlom-pa* to be proud of being one with. 3. to love, to adhere to, to be attached to. 4. to covet: གཞན་གྱི་ནོར་ལ *gshan-gyi nor-la* to hanker after another's property; རློམ་སེམས་སྐྱེས་འདུག covetousness has grown up.

འབྲླ *brla* [illegible] the thigh འབྲླ་ཤ *brla-ça* [illegible], [illegible] muscular part of the thigh; འབྲླ་སྐྱེས *brla-skyes* born of the (Brahmâ's) thigh, = རྗེ་རིགས *rje-rigs*; འབྲླ་བྱུང་ (*Mṅon.*) the Vais'ya or the gentleman caste of India.

+ འབྲླ་འབྲན *brla-brñan* = སྨོན་པ *smon-pa* augmenting, growth, increase.

འབྲླག་པ *brlag-pa* 1. v. རློག་པ *rlog-pa* forsaken, abandoned. 2. = མེད་པར་བྱས་པ *med-par byas-pa*, demolished; དགྲ་འབྲླག *dgra-brlag* killed the enemy (*Situ.* 76). 3. = འཁྲུ་བ [illegible] to wash off (*S. Lex.*).

+ **འབྲླང་པོ** *brlañ-po* पारुष्य = རྩུབ་པོ *rtsub-po* rude, coarse, roughness in conversation: འབྲླང་པོའི་ཚིག *brlañ-pohi tshig* rough words, abusive language; རྩུབ་འབྲླང་བ་མ་ཡིན་པ *rtsub brlañ-wa ma-yin-pa* refraining from abusive language; འབྲླང་པོ་རྣམས་བྱེད་པ *brlañ-po rnams byed-pa* to make use of such language. འབྲླང་སྤྱོད *brlañ-spyod* = རྩུབ་སྤྱོད *rtsub-spyod* rough behaviour, misconduct; also described as རྩུབ་ཚིག་བྱ་བས་གཞན་ཡིད་འབྲླང་སྤྱོད་དུ་མཐོང་བའི་རྣམ་གྲངས་ཅེ་བ (*D. çel.* 11); འབྲླང་སྤྱོད་བྱེད་པ *brlañ-spyod byed-pa* to be rude or rough in manners. འབྲླང་མོ *brlañ-mo* = བུད་མེད་གཏུམ་མོ *bud-med gtum-mo* a fierce woman, an amazon (*Mṅon.*).

འབྲླན་པ *brlan-pa* 1. another form of རློན་པ, = གཤེར་བ or སྦང་བ *sbañ-wa*: ཆུས་འབྲླན་ཏོ *chus brlan-to* (*Situ.* 76); འབྲླན་སྐྱེས met. a tree. 2. = བསྡུས་པ *bsdus-pa* or ཕྱོགས་སུ་གཏོགས་པ *phyogs-su gtogs-pa* to collect or put aside.

འབྲླབ་པ *brlab-pa*, v. རློབ་པ *rlob-pa*.

འབྲླམ་པ *brlam-pa*, v. རློམ་པ *rlom-pa*.

འབྲླམས་པ *brlams-pa* = འཁྱོད་པ *bkyod-pa*, tremulous, trembling; འབྱུང་པོས་འབྲློམས *hbyuñ-pos brloms* quivering with a demon, described as མིའི་ལོག་པ་ལ་གདོན་ཞུགས་པ the occupation of one's body by an evil spirit (*Situ.* 76).

འབྲླིང་བ *brliñ-wa* गरीयान्, गुरु excellent (*Zam.* 12). Also = བརྟན་པ *brtan-pa* firm, steady: རང་བཞིན་འབྲླིང་བ་ཤེས་ལྡན་ཞེ he is wise who is naturally steady. འབྲླིང་པོ *brliñ-po* firm, secure, safe (both of men and things). འབྲླིང་ལོག *brliñ-log* confused, disorderly, not to be trusted (*Sch.*).

འབྲླུག་པ *brlug-pa* = མི་བརྟན་པ *mi-brtan-pa* (*Ñag.* 64) unsteady, not firm.

འབྲླུབས *brlubs*, v. རླུབས *rlubs* (གོས་ཀྱིས་གཡོགས་ཚར་བ *gos-kyis gyogs tshar-wa*) covered with clothes.

Digitized by Google

ལ

ལ *la* I: 1. is the twenty-sixth letter of the Tibetan alphabet, corresponding with the English *l* and Sanskrit ल. 2. numeral: 26.

ལ II: 1. a mountain pass, ལ་རྩེ the summit of a pass, ལ་ཟུར the edge or side of a pass, ལའི་རྒྱེན *laḥi-gyen* the ascent of a mountain pass, ལའི་ཐུར *laḥi-thur* the descent or declivity of a mountain pass. ལ་རྒལ་བ also ལ་བརྒྱབ་པ to cross a pass. 2. candle, wax-candle, wax-light, taper (from the Chinese *lāh* wax) in *C.*

ལ་ག the top of a mountain; ལ་ག་མཐོན་པོར on the summit of a lofty mountain (*Ḥbrom.* ཁ, *18*).

ལ III: ལ་ནི་བླང་བ་མེད་པའི་སྒྲོ། ཡོན་ཏན་མེད་ཕྱིར་ཐམས་ཅད་སྤོང *La* in mystic Buddhism is symbolic of the state of non-receiving, *i.e.*, of absolute repletion (*K. g.* ལ, *43*). ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ནི་བརྟན་པ་མི་གནས་པའི་ཕྱིར། ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ནི་བརྟན་པས་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་སྤོངས་ཏེ་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་བརྩོན་པའོ *La* signifies that a believer in the doctrine of (the less developed) *S'rāvaka* is changeful. The *Mahāyāna* doctrine (fully developed) being steady, giving up the *S'rāvaka* doctrine one should be assiduous in the *Mahāgāna* doctrine (*K. my.* ཀ, *208*).

ལ IV: postpos. or case-sign 1. denoting སུ, རུ, ར, དུ, ན, ཏུ all being said to possess ལ་དོན, *i.e.*, signifying—as to, to, on, in, at, into, upto, by, from, toward. དོན་ལ=as to the meaning; ཤར་ཕྱོགས་ལ(སུ)་འགྲོ go eastward; མཐའ་ལ(རུ)་འཁྱོལ brought to the end; མཐར་ལ་ཕྱིན=མཐར་ཕྱིན arrived at the limit, attained to perfection; རྒྱ་གར་ལ(དུ)འགྲོ goes to India; ཁ་ལ་ནན pressed down; མདུན་ལ(ན)་རྒྱུ running or moving in front; ལག་ལ(ཏུ)་འཛིན catch in or by the hand. གང་ལྟ་བ looking where to or at what; སྒྲོན་མེ་ཁ་ལ at or towards the lamp-light (*Situ. 19*); ས་ལ་འགྲེ་བ *sa-la ḥgre-wa* to roll (one's body) on the ground; ས་ལ་འགྲིལ་བ *sa-la ḥgril-wa* to fall to the ground; ནམ་མཁའ་ལ་འཕགས་པ to rise to heaven, ནམ་མཁའ་ལ་འཕུར་བ to soar or fly in the air, མེ་ལ at, on, in, the fire, རི་ལ on the mountain, ཆུ་ལ in, into, to, on, the water, ཤར་ལ towards the east, eastward, བོད་ལ in, to, Tibet; from, as: ནམ་མཁའ་ལ་ཁ་བ་བབས snow falls from heaven, རྟ་ལ་བབས he alights from his horse, བྲག་ལ་མཆོངས he leaps from the rock, ལུས་ལ་ཁྲག་འབྱིན་པ *luṣ-la khrag-ḥbyin-pa* to draw blood from the body. 2. དུས་ལ, *i.e.*, with reference to time: སྲོད་ལ་བདུད་བཅོམ at dusk vanquished the demon, ཞག་གསུམ་པ་ལ on the third day, ལོ་ཉི་ཤུ་པ་ལ in the twentieth year, ཟླ་བ་གསུམ་ལ within three months. *Phyag daṅ-po la* at, during, the first obeisance 3. to signify: དགོས་ཆེད necessity; དེའི་ཆེད་ལ or དེའི་ཆེད་དུ purpose of; also to signify དེ་ཉིད state of, nature of:—ལྷ་ར(ལ)་མངོན manifested as a god, གཅིག་ལ(ཏུ)་གྱུར became unified, མང་དུ་འཕེལ multiplied, became many; གཟུགས་ལ(སུ)་གྲུབ assumed shape (*Situ. 19*). Also=relying on, keeping to: དེ་ལ་བརྟེན་ནས *de-la rten-nas* depending on it; also: relative to, with respect to, in consequence of: དེ་ལ་དགའ་སྟེ glad, rejoicing at

Digitized by Google

it; སྡིག་པ་ལ་འཛེམ་པ *sdig-pa-la ḥdsem-pa* being afraid of sin; འ་དྲང་བ་འདི་ལ་ཞུས་ལམ་ཞུས་སོ he asked advice with respect to this not having been properly done. In introducing a new subject: ད་ནི་མི་ཉག་ལ་རྒྱལ་པོའི་སྲིད་འཕོས་པ now, as to the fact of the kingdom having been transferred (gone) to Miñag; in headings of chapters, etc., *e.g.*, གླིང་བཞིའི་མིང་ལ *gliṅ-bshiḥi miṅ-la* concerning the names of the four parts of the globe ཆེ་ཆུང་གི་ཚད་ལ *che-chuṅ-gi tshad-la* with respect to size. 4. in all relations mentioned above, ལ *la* is added, to the inf., the partic. and to the root of a vb. wheresoever the verb will at all admit of it; and besides it is used as gerundial particle in a similar way as ཏེ *te*: (*a*) after the inf. ལྷ་ཁང་ངམ་རྟེན་ཡོད་པ་ལ as there was in that place an idol-shrine or symbol; also to be translated by: although. (*b*) added to the root: མཐོང་བ་ལ་མ་བཅིངས (though) having seen it, yet he did not fasten it. In *C.* when ལ is added to adjectives it signifies ཡིན་པ་ལ being: སྐྲ་དང་ཁ་སྤུ་སེར་ལ་རིང་བ (*A. 31*) his hair and beard being yellow and long; ལུས་མི་སྡུག་ཅིང་ཚད་ལ་དབྱངས་སྙན་པ ugly as to his body (and) of small stature, (but) having a fine voice. In sentences containing two imperatives ལ = and: ཤོག་ལ་ལྟོས་ཤིག *çog-la ltos-çig* come and look!

ལ་ཁྱི་མོ *la-khyi-mo* the mountain-weasel (*Jä.*).

† ལ་གོར *la-gor* [illegible] = མགྱོགས་པ *mgyogs-pa*, མྱུར་བ *myur-wa* quick, swift.

ལ་རྒྱ *la-rgya* (pronounced *largya*) government order (gen. prohibiting the killing of wild animals and birds in a mountain tract).

† ལ་གཅན་པ *la-gcan-pa* (ལ་ལ་ཁྲལ་སྡུད་པ་པོ *la-la khral-sdud-pa-po*) a collector of duties on a mountain pass.

ལ་ཆ *la-cha* ལཱཀྵཱ shell-lac, sealing-wax. ལ་ཐིག *la-thig* a drop of sealing-wax on which the seal is pressed.

ལ་ཉུང *la-ñuṅ* for ལ་ཕུག and ཉུང་མ *ñuṅ-ma* radish and turnip.

ལ་ཉེ *la-ñe* a mark (*Sch.*).

ལ་བྱེ་ལ [illegible] vulture; lit. a bird that lives about the summits of mountains.

ལ་ཏ *la-ta* or ལ་ད *la-da* kind of yarn imported to Tibet from Assam and Bhutan.

ལ་ཊ *La-ṭa* a country of the Turuṣka (Turks) towards the west of India (*Duṣ-ye 39*).

ལ་སྟོང *la-stoṅ* mountain-pass solitudes, v. སྟོང་པ *stoṅ-pa*.

ལ་ཐོག *la-thog* = ལ་རྩེ *la-rtse* the summit of a mountain-pass.

ལ་ཐོད *la-thod* turban, *pagri* or cloth which the Indians wrap round their head (*Jig. 13*).

‡ ལ་དུ *la-du* [illegible], [illegible] ([illegible]) a kind of pastry made in Tibet; a medicinal food in which radish preponderates.

ལ་དྭགས *La-dwags*, also called མར་ཡུལ་ལ་དྭགས Ladak, province in the valley of the Indus between [illegible] and Balti, inhabited by Tibetans and formerly belonging to Tibet.

ལ་པ་ཤ *la-pa-ça*, ལ་པ་ཤག *la-pa-çag* a kind of upper garment without a girdle (*Cs.*).

ལ་པོ *la-po* 1. a pass over a lofty mountain; also a high peak. 2. buttermilk, boiled, but not yet dried into vermicelli (ཆུར་བ).

ལ་པེན *la-pen* occurs in མི་ཕམ་གྱི་ལ་པེན.

Digitized by Google

ལ་ཕུག *la-phug* मूल the radish; in Tibet a large round white root, not long and forked. Syn. ཧི་ལ *hi-la* (हिल); མུ་ཙི་ཀ *mu-tsi-ka* (मुचिक); འདབ་གསུམ་པ *ḥdab-gsum-pa*; ལེགས་འབབ *legs-ḥbab*; ངང་པའི་རྐང་ *ṅaṅ-paḥi-ṛkaṅ*; གཏུན་ཤིང་ *gtun-çiṅ*; ཏ་ལའི་རྩ་བ་ཅན *ta-laḥi ṛtsa-wa-can* (*Mṅon.*). བོད་ལ་ཕུག the common radish; རྒྱ་ལ་ཕུག *ṛgya-la phug* a reddish species of an acidulous taste; ཕྱང་ལ་ཕུག also called ལ་ཕུག་སེར་པོ *la-phug ser-po* carrot.

ལ་བ *la-wa* कम्बल, प्रावरण blanket, night-covering; = ཕྱ་བ a kind of cloak.

ལ་བོ་ཆེ *La-bo-che* n. of the high mountain situated to the back of the great monastery of Sam-ye: བསམ་ཡས་ཀྱི་ལ་བོ་ཆེ་ལ་སྤྱན་ཕྱག་འདོད་པ་ཆེ་ཏར་ཡང་གྲགས (*A. 97*).

ལ་མ *la-ma* acc. to *Sch.* a certain herb.

ལ་མ་སྲོ *la-ma-sro* the raspberry in Kunawar.

ལ་མོ *la-mo* 1. quickly: ལ་མོ་ཤོག come quickly. 2. n. of a village situated to the east of Lhasa: དེར་ལ་མོ་ཞུང་ཟུར་གྱི་ཕྱག་ཞེས་པའི་ཕྱག་མང་ཅིག་བྱུང་ཡོད (*Loṅ.* ཀ, *18*).

\+ ལ་སྩོགས་པ *la-stsogs-pa*= ལ་སོགས་པ etcetera.

ལ་རྫས *la-ṛdsas* or colloq. ལབ་རྩས, a cairn or votive pile in the form of a chhorten on the tops of hills.

ལ་ཟླས་པ *la-zlas-pa*= མཐའ་བཅད་པ to settle, decide finally; नियम final settlement. ལ་ཟློ་བ *la-zlo-wa*= མཐའ་བཟུགས་པ to put limits to, to settle finally.

ལ་ཧུར *la-ḥur*= འཕྲལ་དུ, མགྱོགས་པར quickly, hastily: ལ་ཧུར་བྱོད་ཅིག་ཤོར་ལ་གཉེགས do quickly pass out or run away; ལ་ཧུར་སྡུག་བསྔལ་ནས་ཐར་ན་ཡང it is proper to pass out of misery soon, i.e. to die, ཁྱེ་ཐམས་ཅད་ལ་ཧུར་ཤོག (*A. 137*).

ལ་ཧོག n. of a place in *Mon-mtsho-sna* (*Loṅ.* ཀ, *20*).

ལ་ཧོང་ a candle or lamp in Sikkim.

ལ་གྱོགས *la-gyogs* retribution: ལས་ངན་གྱི་ལ་གྱོགས་རང་ལ་འཁོར་གསུངས (*Ṛdsa. 17*) he said that retribution of one's wicked actions visits one.

‡ **ལ་རྫ་ལུ** *la-dsha-lu* a kind of herb, लज्जालु [the blushing herb, the sensitive plant, Mimosa pudica] *S.* ལ་ཛ་ལུ་དང་། ཤ་ར་ཕྱང་ཀའི་ཟ་བ་འཇམ་བུ་ཕྱང་ཐོས་འཆགས་ནས་ཕྱགས་པར་ཕྱིར (*K. g,* ཅ, *48.*)

ལ་ལ *la-la*= འགའ་ཞིག एकत्रे, केचित् (*A. K. 134*) or कश्चि some, a few; acc. to *Jä.*: partly, what—what; ལ་ལ་ཞིག कश्चित certain; also as a singular, somebody, someone.

ལ་ལ་ཕུད *la-la phud* जीवनि a medicinal herb; ལ་ལ་ཕུད་ཀྱིས་མ་ཞུ་ནད་ཕྱང་བ་སེལ the medicine *la-la phud* heals dyspepsia and gonorrhoea.

Syn. དྲག་ཤུལ་དྲི *drag-çul dri*; ཚངས་པའི་སྙིང་པོ *tshaṅs-paḥi sñiṅ-po*; ཡོལ་བ་ཅན *yol-wa-can* (*Mṅon.*).

ལ་ལོ་ལ་མོར *la-lo la-mor*= རིམ་གྱིས་རིམ་གྱིས *rim-gyis rim-gyis* gradually, by degrees; སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་ལ་ལོ་ལ་མོར་འཇིག་པའི་ལྟས་ཡིན་གསུངས he said that it was a sign of the gradual decay of the religion of Buddha (*A. 49*).

ལ་སོ *la-so* abbr. of ལ་རྩེ *la-ṛtse* top of a mountain-pass, and ལ་ལ་འབྱུང་བའི་སོ་ན.

ལ་སིང་ *La-siṅ* abbr. of Ladak-pa and Singpa the latter being the Tibetan name for a Sikh native of Punjab (*Yig. k. 13*).

ལ་སོགས *la-sogs* प्रमुख, प्रभृति, आदि= གཙོ་བྱས་པ *gtso byas-pa*, མཚོན་པ *mtshon-pa*, འགོ་བྱས་པ *ḥgo-byas-pa*= this being the principal one, others following it.

ལྭ་བ *lwa-wa* or ལ་བ *la-wa* कम्बल woollen blanket or cloth; ཁྲའི་ལྭ་བ *ṣkraḥi-lwa-wa* a kind of hair cloth; ལྭ་བ་ནག་པོ *lwa-wa nag-po*

Digitized by Google

a dress made of black-blanket: ལྭ་བ་ནག་པོ་ སྐེད་ཀྱི་སྟེ་ལ་གསོལ (*A. 11*) he wore a black cloak (or blanket) round his person. ལྭ་བ་པ *Lwa-wa-pa* n. of a Buddhist saint who had done many miraculous deeds. He used to wear only one piece of blanket as his raiment, hence was called La-wa-pa (*K. dun. 22*).

ལག། *lag* 1. v. ལ་གས. 2. ཧསྟཱ, ཀཱརཱི the fifth lunar mansion or constellation.

Syn. ནག་མོ *nag-mo*; དྲག་པོ *dṛag-po*; དྲག་ཤུལ་ཅན *dṛag-çul can*; དམག་དཔོན་དགྲ *dmag-dpon dgra* (*Ṛtsii.*).

ལག་པ *lag-pa* resp. ཕྱག *phyag*, ཧསྟ, པཱཎི, བཱཧུ the hand, arm: ལག་པ་ནས་འཛིན་པ to take or seize by the hand; ལག་པའི་རྒྱབ the back of the hand; ལག་པའི་མཐིལ *lag-paḥi-mthil* the palm of the hand; ལག་པའི་སོར་མོ ཧསྟཱཾ་གུ་ལི the fingers. ལག་པ་མ་སྒྲིམ do not move about the arms; ལག་པ་མ་སྦྲེལ do not join hands; ལག་པའི་སྙོད་བུ or ལག་པའི་རྒྱན bangle ornament worn on the arms; ལག་པ་ཁ་སྦྱར་བ ཧསྟཱཉྫལི joining of the palms of the hands together as in devotion. ལག་པའི་ཡལ་ག as met. the fingers, lit. the branches of the hand. ལག་ཏུ་ལེན་པ *lag-tu len-pa* to take in hand, to exercise, to practise, *e.g.*, སྒོམ་པ *sgom-pa* meditation; ཚིག་དོན་ལག་ཏུ་ལེན་པ to study and practise the import of a word. As metaph.: མཚོ་ལག arm of the sea, gulf, bay, གླིང་ལག *gliṅ-lag* or སྤུལ་ལག tongue of land; གླིང་ལག་འབྲེལ *gliṅ-lag ḥbrel* isthmus, neck of land *C*. Is used fig. for power, authority: མིའི་ལག་ཏུ་འགྲོ་བ *miḥi-lag-tu ḥgro-wa* to get into a persons power, to be at his mercy (*Thgy.*); ལག་ནས་འཕྲོག་པ *lag-nas ḥphrog-pa* to snatch out of a person's hand, to deliver from another's power (*Glr.*). ལག་པའི་རྣམ་འགྱུར *lag-paḥi ṛnam-ṛgyur* the different forms and configurations of the hand:—ས་ཐོག་གཏུགས་པ་ཐལ་མོ་འདབ་པ to bow touching the ground with the palms of hands; ཐལ་མོ་སྦྱོར་བ *thal-mo sbyor-wa* to twirl with the fingers joining the palms of the hands in devotion or out of respect; ཁྱོར་བ *khyor-wa*, the hollow of the སྙིམ་པ *sñim-pa*; ཁུ་ཚུར་བཅངས་པ *khu-tshur ḅcaṅs-pa* the clenched hands for boxing; ཁྱིད *khyiḍ* fist, མཐོ *mtho* span, ཁྲུ *khu* cubit, འདོམ *ḥdom* fathom measured by the stretching of the arms; བརྡ་སྟོན་པ *ḅṛda ston-pa* to signal by the hand (*Mṅon.*).

Syn. ཡལ་ག་ལྔ *yal-ga-lṅa*; འཛིན་བྱེད *ḥdsin-byeḍ*; གཟུང་བྱེད *gzuṅ-byeḍ*; བརྡ་སྟོན་བྱེད *ḅṛda-ston-byeḍ*; སུག་པ *sug-pa*; འཇུག་བྱེད *ḥjug-byeḍ*; འབབ་བྱེད *ḥbab-byeḍ*; གཅོད་བྱེད *gcoḍ-byeḍ*; དཔུང་པའི་འདབ *dpuṅ-paḥi ḥdab* (*Mṅon.*).

ལག་སྐྱོགས *lag-skyogs*= གཟར་བུ *gzar-bu* ladle (*Mṅon.*)

ལག་རྐྱོང *lag-ṛkyoṅ*= སྤྲང་པོ *sprañ-po* beggar, destitute person (*Mṅon.*).

ལག་སྐྱོང *lag-skyoṅ*= as met. knife (*Mṅon.*).

ལག་ཁུག *lag-khug* pouch, hand-bag (*Ṛtsii.*).

+ ལག་གི་བླ *lag-gi-ḅla* one who does general menial service to the congregation of lamas in a monastery.

ལག་གྲམ *lag-gram* one sitting with his cheek resting on his hand (as if in sorrow); acc. to *Jä.* leaning one's head on the hand

ལག་མགོ *lag-mgo* ལག་མགོ་ཅན 1. both hands put together in shape of a globe or ball. 2. a glove with only a thumb, a mitten *C*. (*Jä.*).

ལག་ངར *lag-ṅar* the fore-arm (the part of the arm between གྲུ་མོ *gru-mo* elbow and མཁྲིག་མ *mkhrig-ma* wrist).

ལག་བཅང *lag-ḅcaṅ* in: གཉིས་གཉིས་ཁྱད་དང་ལག་བཅང (*B. ch. 8*).

Digitized by Google

ལག་ཆ *lag-cha* utensils, tools, instruments; objects carried in the hands, *e.g.*, royal insignia at a festival procession (*Glr.*); འཁོར་གཡོག་ལག་ཆ་དང་བཅས་པ་ཐོང་ཞིག send the servants with the things (wanted for the journey)! (*Glr.*).

Syn. ཡཁི; ལག་པས་གྲོལ་བ *lag-pas grol-wa*; མཚོན་ཆ *mtshon-cha* (*Mṅon.*).

ལག་རྗེས *lag-rjes* 1. impression or mark of the fingers. 2. a work which immortalizes a person's name: ལག་རྗེས་འཇོག་པ *lag.rjes hjog-pa* to leave such a work behind (*Glr.*).

ལག་ཉ *lag-ña*=བྱིན་ལེན་མ་བྱས་པར་ལེན་པ receipt of a thing without acknowledgement; སྟེར་མཁན་མེད་པར་ལེན་པ *ster-mkhan med-par len-pa* to take what is not given, hence ལག་ཉ *lag-ña* sbst.: a grasp, a snatch (*Jä.*).

ལག་ཉལ *lag-ñal*= རྡོ་རྗེ *rdo-rje* thunder bolt.

ལག་རྟགས *lag-rtags* 1. resp. ཕྱག་རྟགས sign manual sign or mark made with the hand as a seal of verification, impressed on a legal document, but often only with the finger dipped in ink. 2. any small object, *e.g.*, a needle, which the deliverer of a letter has to hand over together with the letter; present in general (*Jä.*).

ལག་སྟབས *lag-stabs*=ལག་ལེན *lag-len*.

ལག་ཐོག cash payment; in cash, ready money;=ལག་ཐོད (*Rtsii.*).

ལག་མཐིལ *lag-mthil* [illegible] the palm of the hand.

ལག་དམ *lag-dam* 1., hon. ཕྱག་དམ, a seal. 2. ལག་དམ་པོ *lag-dam-po* in *C.* close-fisted, stingy, niggardly.

ལག་དར *lag-dar* acc. to *Lex.*=handkerchief; prob. the same as ལབ་དར *lab-dar W.* col. grater (*Jä.*).

ལག་དེབ note, note-book, hand-book; གཞིས་ཁག་ཁག་ཡིན་གྱི་ལག་དེབ a register or note of all the different *shi-kha* farm-estates (*Rtsii.*).

ལག་བདེ *lag-bde* 1. person that pours out the tea at a tea-carousal and serves food to the monks of the monastery (*Rtsii.*). 2. resp. ཕྱག་བདེ *phyag-bde*,=མ་གཡོག cook, one who serves in the kitchen or at table: ལག་བདེ་བདེ་སྒྲུག་ཅན་མང་ཚོགས་ཇུས་པའི་འདོད་གསོལ་བྱེད་པ་དང་ (*A. 141*). ལག་བདེ་དཔོན་པོ *lag-bde dpon-po* chief cook or table server.

ལག་འདོན *lag-hdon* a vassal or subject paying his landlord in money or kind, opp. to རྐང་འགྲོ *rkań-hgro* who performs his services as an errand-goer or a porter (*Jä.*).

ལག་རྡུམ *lag-rdum*=ལག་ཆད་པ *Mil.* having a mutilated or crippled hand (*Jä.*).

ལག་ལྡན *lag-ldan* ཀ་རི, ཧསྟིན having a hand or a trunk, hence as met.=elephant; ལག་ལྡན་མ *lag-ldan-ma*=གླང་མོ *glań-mo* she-elephant (*Mṅon.*). ལག་ལྡན་རྭ་བ elephant stable, place where elephants are kept (*Mṅon.*)

ལག་བརྡ *lag-brda* sign of the hand; signal made by the hand, beckoning.

ལག་བསྡམས *lag-bsdams*=འཁྲིག་པ *hkhrig-pa* sexual embrace (*Mṅon.*).

ལག་ན་རྡོ་རྗེ *Lag-na rdo-rje* or ལག་རྡོར *Lag-rdor* otherwise ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེ or ཕྱག་རྡོར *Phyag-rdor*, is another aspect of the Dhyani Bodhisattwa Dorje Chhang. In Tantrik ceremonial is often known as and depicted as "the green-robed *Lag-na rdo-rje*."

ལག་ན་གཞོང་ཐོགས *Lag-na gshon-thogs* holding a basin in hand, n. of a deity.

ལག་ནོར property in hand, also property that has not been sold or mortgaged.

ལག་སྣོད *lag-snod*=ལག་ཞིག a hand pot or vessel to measure milk or arack.

ལག་པ་བརྒྱང་བ *Lag-pa brgyań-wa* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ལག་པའི་ཆུ་བོ་ *Lag-pahi chu-bo*= ཆུ་བོ་སི་ཏ *chu-bo si-ta* a name of the river Sitā (*Mṅon.*).

ལག་པ་ཎ *Lag-pa-ṇa* or ལཀ་ས་ཎ *lak-sa-ṇa* ལཀྵཎ;=Lakṣmaṇa brother of Rāma the hero of the Rāmāyaṇa.

Syn. མཚོན་བྱེད་ *mtshon-byed*; མཛོད་འཛིན་ *mdsod-hdsin*; སྤྲིན་དགྲ་རྒྱལ་ *sprin-dgra-rgyal*; བཤེས་གཉེན་བཟང་ *bçes-gñen-bzań*; མཛོད་ལྡན་ *mdsod-ldan* (*Mṅon.*).

ལག་སྤྲོད་ cash payment (*Rtsii.*)

ལག་དཔོན་ *lag-dpon* work-master, overseer, esp. builder (*Jä.*).

ལག་བུབས་ *lag-bubs*, v. འབུབ་པ *hbub-pa.*

ལག་བེར་ *lag-ber* walking-staff (*Jä.*).

ལག་མངས་ *lag-mańs* many-armed; certain of the gods are represented as possessed of many arms, and one reason assigned is thatthey may therewith seize evil demons.

ལག་བྲིས་ 1. a letter, autograph. 2. the marks or lines in the hand.

ལག་དམར་ *lag-dmar* the red-handed, the executioner, hangman (*Jä.*).

ལག་རྩིས་ *lag-rtsis* ཧསྟ the lines or marks in the hands; palmistry.

ལག་འཚུག་ *lag-htsug* a shoot, a scion.

ལག་འཛིན་ a receipt, an acknowledgement (*Rtsii.*).

ལག་འདེབས་ seeds or plants sown or put into the ground by the hand; transplanting; it is also called ཕྱར་འདེབས་ (*Rtsii.*).

ལག་བཟང་གིས་ཞུས་པའི་མདོ་ *lag-bzań gis-shus pahi-mdo* n. of a *Sûtra* delivered by Buddha at the request of ལག་བཟང་ (*K. kon.* ཙ, *277*).

ལག་བཟང་མ་ *Lag-bzań-ma* n. of a celestial courtezan (*Loń.* མ, *5*).

ལག་གཟུངས་ *lag-gzuńs* balustrade, banister, railing.

ལག་གཡོག་པ *lag-gyog-pa* companion, assistant, associate.

ལག་ལེན་ *lag-len* resp. ཕྱག་ལེན་, also ལག་ཏུ་ལེན་པ and ལག་སྟབས་ *lag-stabs*=practice, practical knowledge: སེམས་ལ་གང་ཤར་ལག་ལེན་འཁྱུག་ཡོང་ངས (*Rdsa. 15*). ཆོས་ཀྱི་ལག་ལེན་ the practice of religion; ཁྲིམས་ཀྱི་ལག་ལེན་ *khrims-kyi lag-len* the practice of laws, རྩིས་ཀྱི་ *rtsis-kyi* of mathematics.

ལག་ལས་སྐྱེས་ *lag-las-skyes* as met.=རྒྱལ་པོ *rgyal-po* king (*Mṅon.*).

ལག་སོར་ *lag-sor* གཎྜཱུཥ handful of water or rather mouthful of water.

ལགས་ *lags* Sir, your honour, སྐུ་ཞབས་ཆེ་དྲུང་ལགས་ his honour the Chief Secretary; བླ་མ་ལགས་ your lama reverence! This word, however, though taken in modern times in this sense, is really only the pres. form of the vb. in next para., and merely= it is.

ལགས་པ *lags-pa* 1. resp. and eleg. for ཡིན་པ and འདུག་པ to be; ལགས་སོ་; so it is! yes to be sure! བླ་མ་མཚན་ཅི་ཟེར་བ་ལགས O Lama what is your name, sir? ཁྱེད་ལགས་སམ is it you, Sir? དགེ་སློང་དེ་སུ་ལགས *dge-sloń de-su lags* who is this reverend monk? (*Dzl.*); a lama asks: བཙལ་ལེ *btsal-le* (=བཙལ་ལམ) have you looked for it? and the disciple answers: བཙལ་ལགས *btsal-lags* yes, I have! (*Mil., Jä.*). 2.=བཟང་བ *bzań-wa* good. ལགས་མོད་དམ *lags mod-dam*=མིན་ནམ *min-nam* is it not; ཇོ་བོ་ལགས་མོད་ན my lord, if it is not so (*K. du.* ད, *261*). ལགས་མ་ལགས *lags-ma-lags*=རེད་མ་རེད yes or no.

ལགས་མོ *lags-mo* in *W.* clean=ལེགས་པ (*Jä.*).

‡ལང་ཀ *Lań-ka* ལངྐཱ Ceylon; ལང་ཀ་པུ་རི city of the Rakshasa (cannibal demons); ལང་ཀར་གཤེགས་པའི་མདོ *lań-kar gçegs-pahi-mdo* the Laṅkāvatāra Sûtra which was translated both from the original Sanskrit and

from the Chinese version into Tibetan (*K. d.* ཅ.).

ལང་ཀའི་བདག་པོ *Lan-kahi bdag-po* लङ्कापति the lord of Lankā, the king of Ceylon; the guardian of the south-western quarter.

Syn. ར་ཝ་ཎ *ra-wa-ṇa* (रावण), ལྷོ་ནུབ་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *lho-nub phyogs-skyon*; མགྲིན་བཅུ་པ *mgrin-bcu-pa*; གདོང་བཅུ་པ *gdon-bcu-pa*; སྲིན་པོའི་རྒྱལ་པོ *srin-pohi rgyal-po* (*Mṅon.*).

ལང་བ *lan-wa* 1. (also: ལོང་བ *lon-wa*), pf. ལངས imp. ལོང་ or ལོངས to rise, to get up; ད་ལོངས get up now! ལངས་སོ he has arisen; ལངས་ཏེ་སྡོད་པ *lans-te sdod-pa* to get up and stand, (not to move on) ནམ་ལངས་ཏེ night having passed away. 2. pf. ལངས to come up to, to arrive at, to be equal, to reach.

ལང་དཀར अलमयोगो।

ལང་ཐང་ *lan-tan* or ལང་ཐང *lan-than* धुस्तूर a species of Hyoscyamus: ལང་ཐང་ཙེ་ཡི་སྨན་ འབུ་སེལ་བར་བྱེད the seeds of Hyoscyamus are a cure for worms.

Syn. དྷུ་སྟུ་ར *dhu-stu-ra*; མེ་ཏོག་སྙིང་ཅན *me-tog sñin-can*; གསེར་མིང་ཅན *gser-min can*; སྨྱོ་བྱེད *smyo-byed*; གདུལ་དཀའ *gdul-dkah* (*Mṅon.*).

ལང་ཚོ *lan-tsho* वयस, यौवन youth, youthful age; ལང་ཚོ་ལ་བབས་པ entering early manhood; དེའི་ལང་ཚོ་ལ་མ་ཆགས་པས not being enticed or led away by their youthful appearance (*Glr.*); ལང་ཚོ་རྒྱས་པས *lan-tsho rgyas-pas* grown up to adolescence (*Jä*). ལང་ཚོ་རྒྱས་པ *lan-tsho rgyas-pa* youthful, *i.e.*, the period between the twenty-fifth and the thirty-sixth year of age (*Btsii.*); ལང་ཚོ་ཅན *lan-tsho can* or ལང་ཚོ་ལྡན adolescent, youthful; ལང་ཚོ་ཅན་མ *lan-tsho can-ma* यौवनी youthful maiden,=དར་བབ་མ *dar-bab-ma* (*Mṅon.*); ལང་ཚོ་མ *lan-tsho-ma* युवती maiden, a youthful woman; ལང་ཚོའི་མཚན་མ *lan-tshohi mtshan-ma*=ནུ་མ यौवन लक्षण the heaving breast of a maiden (*Mṅon.*); ལང་ཚོ་བརྟན་བྱེད *lan-tsho brtan-byed*=སྐྱུ་རུ་ར *Myrobalan emblica*, lit. that which preserves youth (*Mṅon.*). ལང་ཚོ་དང་པོ *lan-tsho dan-po* a girl just entering into youth, but still in her virginity. ལང་ཚོ་དར་བ *lan-tsho dar-wa* adult age, full manhood or womanhood, the period of enjoyment of life. Syn. ན་ཚོད་གནས་པ *na-tshod gnas-pa*; རིག་པ་ཚང་བ *rig-pa tshan-wa*; སྒྱུ་རྩལ་སྤྱོད་པ *sgyu-rtsal spyod-pa*; བདེ་བ *bde-wa*; རྒྱགས་པ *rgyags-pa*; ཁོ་ལག་རྫོགས *kho-lag rdsogs* (*Mṅon.*). ལང་ཚོ་ཡོལ *lan-tsho-yol* past youth, old-man (*Mṅon.*).

ལང་ལིང་ *lan-lin* moving along gently. Acc. to *Jä.* ལང་མ་ལིང་ *lan-ma-lin* in *Mil.* seems to be a word descriptive of the rising of a cloud, or the soaring of a bird of prey.

ལང་ལོང་ *lan-lon* languid; irregularly assembling or coming; ལང་ངེ་ལོང་ངེ་འཚོགས་པ་ལ་འཁོར་ཡུན་ཕུན་ཚོགས coming from different directions his complement of retinue became full (*A. 124*). Also occurs as ལང་ང་ལོང་ངེ *lan-na lon-ne*.

ལང་ཅོར *lan-çor* habit; habituated.

ལད་པ *lad-pa* acc. to *Cs.* weak, faint, exhausted, of men and animals; blunt, dull, (*Sch.*); also rotten, decayed (*Jä.*).

ལད་མོ *lad-mo* imitation, ལད་མོ་བྱེད་པ *lad-om byed-pa* to imitate, to mimic, to say after another: སྔོན་ལམ་འདི་སྐད་བདག་གི་ བཟླས་མོ་གྱིས say after me the following prayer (*Thgr.*); ཐ་ད་ཆམས་ཅད་ལད་མོ་ཡིན། ལད་མོའི་ནང་ལ་མཁས་པ་ཡིན all actions are imitations; among these imitations some are skilful (*Khrid. 193*).

ལན *lan* 1. time, times: ལན་གཅིག once, one time. Also དུས་ལན་གཅིག once, one day, both as to the past and the future: རྒྱལ་པོ་སྒྲ

Digitized by Google

བ་ལན་ཅིག *rgyal-po smra-wa lan-gcig* the king issues his command only once, *i.e.*, he does not change his words; བུ་མོ་གཏོང་བ་ལན་ཅིག་ཡིན marraige is given to one's daughter only once (*Tshig.*). ལན་ཅིག་སྐྱེས *lan-cig skyes*= བྱ་རོག *bya-rog* lit. that gives birth to its young only once); a met. for the crow (*Mṅon.*). ད་ལན this time; ལན་གཉིས twice, ལན་བཅུ ten times, etc.; ལན་བདུན(ནམ)གསུམ seven times or three times; བསྐོར་བ་ལན་མང་དུ་བྱས་ཏེ circumambulating round it many times (*Mil.*); བཞི་ལན་གཉིས་ལ་བརྒྱད་སོང twice 4 are 8. 2. as reflective and contrary attribute: retaliation ལན་བྱེད་པ *lan-byed-pa*, ལན་འཇལ་བ to reply, return, retaliate, repay; ཕན་ལན་གནོད་པས or ལེགས་པའི་ལན་ཉེས་པས to return evil for good. 3. प्रतिवचन rejoinder, answer, reply: ལན་ཐོབ to get a reply; ལན་སྨྲས་པ, प्रत्युक्तवत expressed in reply, replied; ཁྱོད་ཀྱི་གསུང་བ་དེའི་ལན་དུ as answer to your majesty's question (*Glr.*); ལན་འདེབས་པ *lan-hdebs-pa* frq., also སློན་པ *klon-pa* or ལྡོན་པ *ldon-pa* to answer; ལན་སླ་སྨྲག་པ to give a reply.

ལན་ཁན *lan-kan* 1. railing, fence, enclosures. 2.= པུ་ཤུ *pu-çu*, སྟེགས་བུ *stegs-pu*, or མདའ་ཡབ *mdah-yab* (*Ñag.*).

ལན་སྐྱར *lan-skyar*= ལན *lan* retribution, return.

ལན་གུས *lan-gus*= ཕྱི་མི *phyi-mi* (Chinese) an outsider, foreigner.

ལན་གྱོག *lan-gyog* vulg. for ལན་ཆགས *lan-chags*.

ལན་ཅིག་ཕྱིར་འོང་བ सकृदागामि returning to the world or transmigrating only once = a stage of perfection in the Hinayana system. ལན་གཅིག་ཕྱིར་མི་འོང་བ अनागामि not coming or transmigrating more than once.

ལན་ཆགས *lan-chags* misfortune, adversity, calamity, as supposed punishment for what has been done in a former life; every unlucky accident, that happens to a person without his own fault, being looked upon as a retribution for former crimes. Thus ལན་ཆགས *lan-chags* denotes about what Non-Buddhists would call destiny, fate, disaster (*Jä.*)

ལན་ཏ་ཀ *lan-ta-ka* n. of a drug: ལན་ཏ་ཀ་ཡི་མགོ་ཡིས་སྨ་གསོ་རོ་ཙ་མཆོག (*Med.*).

ལན་བུ *lan-bu* braid, plait, tress of hair (*Cs.* curl, lock of hair).

Syn. ལན་ཚར *lan-tshar*; སྐྲ་ལྷས་པ *skra-lhas-pa* (*Mṅon.*).

ལན་པ་སྤྱིལ་བུ *Lan-pa spyil-bu* n. of a place in C. Tibet: དེ་ནས་ལན་པ་སྤྱིལ་བུར་བྱ་བཅིག་བཞུགས (*A. 132*).

ལན་བུ་ཅན *lan-bu-can* as met. = a woman (in general) (*Mṅon.*).

ལན་བུ་མ *lan-bu-ma* a shoddy made of stuff mixed with inferior materials (*Jig.*). ལན་བུ་ལྷས = कुणाना.

+ ལན་བོན *lan-bon*= ལན་སློན *lan-slon*.

ལན་ཚ *lan-tsha* or ལན་ཛ *lan-dsa* corruption of रञ्जा; Hodg. n. of a style of writing in use among Nepalese Buddhists. It is a kind of ornamental writing used by caligraphists for inscriptions and titles of books from (*Jä.*).

ལན་ཚྭ *lan-tshwa* 1. लवण; met. ཆུ་ཡི་བཅུད salt as table-salt. 2. क्षार, brackish salt; ལན་ཚྭ་ཁ་ཟས་ཀུན་གྱི་ཐྲོ་བ་སྐྱེད salt gives relish to every dish. ལན་ཚྭ་ཆུ *lan tshwa-chu* salt-water: འདོད་ཡོན་ཐམས་ཅད་ལན་ཚྭའི་ཆུ་འཐོར་བཞིན (*A. 5*).

ལན་ཚྭ་ཉེས་བུ་བའི་རྒྱ་མཚོ n. of a sea seven thousand *yojana* wide containing submarine mountain-ranges inhabited by huge porpoises, sea-monsters, crocodiles, *Nāga*, *Çukti* (शुक्ति), also furnished the white *Vidruma* coral reefs, &c. (*K. d.* ར, *343*).

ལན་ལོན *lan-lon*= ལན་སློན.

Digitized by Google

ལབ་འདར་ *lab-hdar*, also ལབ་བརྡར་ *lab-brdar*, v. ལ་འདར་ *la-hdar*.

ལབ་པ་ *lab-pa* to speak, talk, tell—is a common word in colloq. of all classes: དེ་འདྲས་མ་ལབ་ *de-hdras ma lab* don't talk like that; ཧ་ཅང་མགྱོགས་པོ་ལབ་ཀྱི་རེད་ *ha-cań mgyogs-po lab-kyi-red* he speaks very quickly ལབ་ག་ *lab-ga* talk; ལབ་གྲོགས་ *lab-grogs*=ལབ་རྫ་ companion, intimate friend; ལབ་སྒྲ་ *lab-sgra* noise of tattle, talk; ལབ་གཏོང་བ་ *lab-gtoń-wa* to talk, to chat; རྒྱ་ལབ་ *rgya-lab* a great deal of talk, རྒྱ་ལབ་ཅན་ *rgya-lab-can* talkative; ལབ་རྡོལ་ *lab-rdol* talking unbecomingly (*Sch.*); ལབ་རྫ་ a pleader, a helper in speaking for one's defence: ང་ཚོ་ལབ་རྫ་ཡང་མི་དགོས་ we do not require a helper in speaking (*Hbrom.* ཁ, *134*).

ལབ་བཟང་ *lab-bzań*=གཏམ་བཟང་ *gtam-bzań* good speech, eloquence (*Mńon.*). ལབ་ཚམ་པ་ *lab-tsam-pa* acc. to *Sch.*: to speak while dreaming, to be delirious.

ལབ་གཞི་=སྐད་གཞི་ basis of speech, a discourse: སྔ་ནས་ལབ་གཞི་ཞིག་ཡོད་ from before there has been a cause (basis) of this talk (*Rdsa. 25*).

ལབ་རྩེ་ *lap-rtse* (incorrectly for ལ་རྩེ་) a heap of stones in which poles with little inscribed flags are pitched and gods are invoked to help travellers.

ལབ་སོན་ *lab-son* (is abbrev. for: ལ་ཕུག་ས་བོན་ *la-phug sa-bon*) radish seed.

ལམ་ *lam* 1. पन्था, मार्ग, वर्त्म, सरणि, सेतु a road, the way; passage, course, track; ལམ་ཆེན་ *lam-chen*, རྒྱ་ལམ་ *rgya-lam*, སྟོང་ལམ་ *stoń-lam* high-way, thoroughfare, public road, main-road, high-road. In Budh. ལམ་ལ་རྣམ་པ་གཉིས་ཏེ་ *lam-la rnam-pa gñis-te* there are two ways towards salvation:—(1) རྟག་པ་ *rtag-pa* नित्य the perfect road, which is open to the Buddhists; (2) མི་རྟག་པ་ *mi-rtag-pa* अनित्य; the imperfect-road *i.e.* the ways by which the *Tirthika* seek to enter the state of beatitude (*K. my. k. 436*). ལམ་ཐག་རིང་བ་ a long way; and as adj.=distant, remote; ལམ་ལ་འཁྱམས་པ་ to wander about on the road, to rove; གྱེན་ལམ་ *gyen-lam* an uphill road, an ascent, ཐུར་ལམ་ a horizontal or a sloping road that leads alongside a hill; གྲི་ལམ་ *gri-lam* the way of a knife, *i.e.*, a cut, slit, slash. 2. way, space or distance travelled over, journey. ལམ་དུ་ on the road, on the journey; བལ་པོ་ནས་བོད་ཀྱི་ལམ་ the journey from Nepal to Tibet. So ལམ་དུ་ *lam-du* may even=when: ཁྲུས་ལ་འགྲོ་བའི་ལམ་དུ་ *khrus-la hgro-wahi lam-du* when he went to bathe (*Dzl.*). 3. गति fig.: way or manner of acting in order to obtain a certain end: རྒྱ་ཆེ་ལམ་ [illegible] the broad way, དགེ་བའི་ལམ་ कुशलमार्ग the path of virtue; ལམ་གཅིག་པུ་ एकमार्ग, one way without variety or variation. ཐར་(་པའི)་ལམ་ *thar(-pahi)-lam* the way of deliverance, viz., for Buddhists, from the cycle of transmigrations. The six classes of beings are sometimes called the six ways of rebirth within the orb of transmigration. For "the way of deliverance" the following are synonyms:—ལམ་པོ་ཆེ་ *lam-po-che*; ཀུན་འགྲོའི་སྒྲོལ་ *kun-hgrohi-sgrol*; ལམ་བཟང་ *lam-bzań*; འགྲོད་བྱ་ *hgrod-bya*; འགོམ་བྱ་ *hgom-bya*; འཇུག་བྱ་ *hjug-bya*; རྒྱུ་བའི་ས་ *rgyu-wahi-sa*; སྒྲོལ་བའི་ས་ *sgrol-wahi-sa*; འགྲོ་བྱ་ *hgro-bya*; བགྲོད་ལམ་ *bgrod-lam* [*bgul-lam*]; ལམ་དམ་པ་ *lam-dam-pa*; ལེགས་པའི་ལམ་ *legs-pahi lam*; མཆོད་པར་བྱེད་པའི་ལམ་ *mchod-par byed-pahi lam*; འཁྱོག་བྲལ་ *hkhyog-bral*; དྲང་པོའི་ལམ་ *drań-pohi lam*; མ་ནོར་ལམ་ *ma-nor lam*; རྒྱ་ལམ་ *rgya-lam* (*Mńon.*). We may here add ལམ་བརྒྱད་ *lam-brgyad* the eight pure ways of all Bodhisattva:—(1) མ་རིག་དུ་བྱིན་པའི་ལམ་; (2) སྡུ་བའི་དངོས་པོའི་ལམ་; (3) མངོན་པར་ཤེས་པའི་ལམ་; (4) ཚད་མེད་པའི་ལམ་; (5) ཡིད་ལག་བསྡུད་པའི་ལམ་; (6) སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་སེམས་

ཐམས་བའི་ལམ; (7) མི་རྒྱུ་བའི་ཚེམ་ལ་འགོད་པ་ཆགས་བྱེ་ཐིགས་པའི་ལམ; (8) ཐམ་པར་ཐར་པ་གསུམ་གྱི་ལམ.

ལམ་ཀ *lam-ka*= ལམ *lam*. ལམ་ཀ་ན *lam-ka-na* or ལམ་ཁར *lam-khar* by the road-side (*Dsl.*, *Jä.*).

ལམ་མཁན *lam-mkhan* a guide both in the ordinary sense and fig: ལམ་གོལ་བ to go on the wrong way, to go astray, to mistake the right path.

ལམ་རྒྱུད *lam-rgyud* the stages of moral and spiritual existence. ལམ་རྒྱུད་ལྔ *lam-rgyud-lha* the five classes of beings, cf. འགྲོ་བ *hgro-wa*.

ལམ་རྒྱ་བཞི་མདོ *lam-rgya bshi mdo* the crossing of two roads or when four roads meet. Again we have: ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ the three principal ways: —(1) ངེས་འབྱུང་ नि:सरण-मार्ग the way of passing out to the state of beatitude; (2) བྱང་སེམས་ལམ बोधिसत्त्वमार्ग the way for the attainment of Bodhisattva perfection; (3) ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ सम्यग्दृष्टि the doctrine of perfection whereby is the entrance into the state of *Nirvāṇa*.

ལམ་འགྲོད *lam-hgrod* पथिक a traveller; a fore-runner.

ལམ་གྱི་འཚོ་བ मार्गजीवि one who subsits by begging, or by clearing roads in Tibet.

ལམ་རྒྱགས *lam-rgyags* provisions for a journey. ལམ་ཆས=སྣོ་ཆས requirements or provisions for a journey.

ལམ་རྒྱུས་པ *lam-rgyus-pa*= ལམ་མཁན *lam-mkhan*.

ལམ་ངན་པ *lam-ṅan-pa* a bad road.

Syn. ཉམ་ངའི་ལམ *ñam-ṅahi lam*; ཉེན་པའི་ལམ *ñen-pahi lam*; འཇིགས་བཅས་ལམ *hjigs-bcas-lam*; ཀོལ་བའི་ལམ *kol-wahi lam*; གྱོན་ལམ *gyon-lam*; ཉེས་པའི་ལམ *ñes-pahi lam* (*Mṅon.*).

ལམ་ཆེན *lam-chen*= རྒྱ་ལམ *rgya-lam*.

ལམ་རྟགས *lam-rtags* the signs of the way being nearly accomplished, *i.e.*, the acquirements and perfections of a saint (*Mil.*).

ལམ་རྟོག་པ *lam-rtog-pa* 1.= ཉུལ་བ་འདོད *ñul-wa hdod* (*Mṅon.*), wanderer, rover; an explorer. 2. to reflect on the way to Nirvāṇa.

ལམ་ལྟར་བཅོས་པ *lam-ltar bcos-pa* मार्ग प्रतिरूप an artificial doctrine, a false representation.

ལམ་ཐོག་མི་ཁལ *lam-thog mi-khal* a traveller's journeying and his luggage: དུས་ཐོག་འདི་འགྲོ་ཆེད་རིགས་ལ་ལམ་ཐོག་མི་ཁལ་གྱི་འགྲིག་ལྟ་བ (*D. ṣel. 8*).

ལམ་མཐུན *lam-mthun* a pedlar or one of similar profession. ལམ་མཐུན་པ fellow-passenger, gen. merchants who journey all together.

ལམ་དུ་འཇུག་ཉེས་པ *lam-du hjug ñes-pa*= ལམ་དུ་འགྲོ་རྒྱུ་ནོར་བ *lam-du hgro-rgyu nor-wa* to go astray, to miss the proper way, to take the wrong path.

ལམ་འདྲེན་པ *lam-hdren-pa*= ལམ་སྣ་པ *lam-sna-pa* a guide.

ལམ་བདེ་མ *lam-bde-ma* a good, easy road.

ལམ་པ *lam-pa* 1. སྤྲང་པོ *sprañ-po* a beggar, street-boy (*Mṅon.*). 2. police-officer stationed on high roads for seizing thieves or fugitives; toll-gatherer. 3. traveller, wayfarer (*Cs.*). 4. bell-wether sheep, in *W*. 5. signifies num. fig. 12 (*Ya-sel 54*).

ལམ་པ་ཀམ *Lam-pa-kam* n. of a country situated to the west of India (*Dus-ye. 39*).

ལམ་པོ *lam-po* or ལམ་པོ་ཆེ *lam-po-che* or ལམ་ཆེན་པོ *lam-chen-po* 1. highway; also a place for practising magic. 2. way to heaven.

ལམ་ཚམ *lam-tsam* colloq.= ཧ་ལམ *ha-lam* about as much, also= འགྲིགས་ཚམ as much as will suffice.

ལམ་འཛོམ་པ *lam-hdsom-pa* crossing of roads, junction of roads.

Syn. ལམ་འདྲེས *lam-hdres*; ལམ་འདོམ *lam-hdom*; སུམ་མདོ *sum-mdo*; བཞི་མདོ *bshi-mdo* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ལམ་ཡིག *lam-yig* passport, road-bill.

ལམ་རིང་པོ *lam-riṅ-po* long way, difficult way, tedious road.

Syn. འགྲོད་དཀའི་ལམ *ḥgrod-dkaḥi lam* (*Mṅon.*).

ལམ་ལོག *lam-log* erroneous (*Jä.*). Also विपथ, wrong ways, perverse ways, *i.e.*, heretical doctrines. There are mentioned twenty-two heretical doctrines all of which are opposed to the doctrine of Buddha (*K. d.* ཐ, 323).

ལམ་ཐོས n. of a large number (*Ya-sel. 57*).

ལམ་ཤོག *lam-çog* way bill, a passport.

ལམ་སངས *lam-saṅs* at once, immediately,—common in C. colloq.: ཁྱོད་ལམ་སངས་ཤོག *khyod-lam saṅs-çog* come at once; ལམ་སངས་མ་འགྲོ་ཤིག *lam-saṅs-ma ḥgro-shig* do not go immediately. Also ད་ལྟ་ལམ་སངས in C.

ལམ་སྐུར་པ་བྱེད मार्गदूषी condemning a religious doctrine; one who so condemns.

ལམ་སེ *lam-se* = ད་ལམ (*Ljaṅs.*) about; probably.

ལམ་སོག་པ *lam-sog-pa* col. a difficult, dangerous road.

ལམ་སྲང་ *lam-sraṅ* a lane, narrow street.

ལམ་གསུམ་འགྲོ *lam-gsum ḥgro* त्रिपथगामिनी (ཆུ་བོ་གང་གཱ *chu-bo gaṅ-gā*) an epithet of the river Ganges (*Mṅon.*).

ལར *lar* = ཡང་ *yaṅ* or སླར་ཡང་ *slar-yaṅ* afterwards, again, yet: ལར་ཕྱིས་པ་ཁ་ཞེན་པ་འདི་ཀུན་ན་བསྐྱུ་འཚག་ཅེར་ཅེང་ (*A. 19*).

ལར་རྒྱ *lar-rgya* usage, the local custom of a place; ཕྱི་ནང་གི་ལར་རྒྱ the internal and external usage of a country (*Yig. k. 87*).

ལས *las* I: sbst. col. ལས་ཀ *leka*, hon., ཕྱག་ལས *phyag-las* 1. कर्म, कार्य, क्रिया, कृति, any action, act, deed, work: ལས་ལ་དབང་བ कर्मवशिता to have control of one's own acts; བྱི་དོར་གྱི་ལས *byi-dor-gyi las* the act of sweeping; ལས་བཟང་ *las-bzaṅ* or ལས་དཀར *las-dkar* a good work, virtuous action; ལས་ངན *las-ṅan* or ལས་ནག *las-nag* a bad action; ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ལས actions, words, thoughts (*Dzl.*). ལས་རོར་མ་སོང་བ *las-ror ma-soṅ-wa* = ལས་ཀ་འཕྲོ་མ་ལུས་པ *las-ka ḥphro-ma lus-pa* a work that has not been left unfinished: དཀར་རྒྱུད་ སྨལ་ཆུ་ལས་རོར་མ་སོང་བ་ཞིག་ཏུ་གསུང་ (*A. 138*). ལས་ལ་འཇུག་པའི་སྔོན་འགྲོ་དག་གི་མིང་ terms signifying preparation, equipment or pioneering operation, also introduction to any work, are :—སྔོན་འགྲོ *sṅon-ḥgro*; ཉེར་བསྡོགས *ñer-bsdogs*; སྟ་གོན *sta-gon*; འགོམ་པ *gçom-pa*; རྩོམ་འགྲོ་འཛུགས་པ *rtsom-ḥgro ḥdsugs-pa*; འཇུ་བ *ḥju-wa*; ཟུག་པ *zug-pa*; ཚུགས *tshugs* (*Mṅon.*). ལས་ལ་ཞུགས་པ *las-la shugs-pa* incumbent, one holding an office; ལས་གཟེངས good or distinguished service or work. ལས་སུ་བསྐོ་བ कर्मनियोग to employ, to appoint to any work; ལས་སུ་བསྐོས་པ employed, employment. 2. = *karma* or the nett effect of actions in one life as transmitted to and exemplified in the next life; retribution, reward or punishment for human actions, frq. (cf. ལས་རྒྱུ་འབྲས *las-rgyu-ḥbras*); ལས་ཀྱི་མེ་ལོང་ *las-kyi me-loṅ* mirror of fate, mirror foreshadowing future events; ལས་ཀྱི་བུམ་པ *las-kyi bum-pa* a certain vessel used in religious ceremonies supposed to ascertain *karma* ལས་མ་ཟད་པས *las ma-zad-pas* because the measure of his deeds was not yet fulfilled. Under this head ལས is also used in the particular sense of: good actions, merit; and an accumulation of ལས is an accumulation of merit such as shall shape favourably the next period of existence.

ལས་དང་འབྲེལ་བ་དག་གི་མིང་ *las-daṅ ḥbrel-wa dag-gi-miṅ* that which relates to work or is directly connected with its performance.

Digitized by Google

Syn. རིང་དུ་བྱེད་ *riṅ-du-byed*; ཡུན་དུ་ཐོགས་ *yun-du-thogs*; འདྲེས་པར་སྤྱོད་ *hdres-par-spyod*; ཅི་འགྲུབ་བྱེད་ *ci-hgrub-byed*; ནུས་ལྡན་ *nus-ldan*; མཐུ་ལྡན་ *mthu-ldan*; སྟོབས་ལྡན་ *stobs-ldan*; ངེས་བྱེད་ *ńes-byed*; བྱ་བ་བྱེད་ *bya-wa-byed*; གཞུང་བྱེད་ *gshuń-byed*; འགྲུམ་པར་བྱེད་ *hgru-par-byed*; འདྲེན་པར་བྱེད་ *hdren-par-byed* (*Mńon.*).

ལས་ཀ *las-ka* 1. the colloq. word for: work, labour, a task. 2. acc. to *Sch.* and *Wts.*: dignity, rank, title.

ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྦྱོང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་གཟུངས n. of a *dharaṇi* contained in (*K. g.* མ,) the ricital of which cleanses all kinds of deflilement. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་རྣམ་པར་དག་པའི་མདོ n. of a *Sūtra* contained in *K. d.* མ, *251*. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་རྒྱུན་གཅོད་པའི་མདོ another *Sūtra* contained in *K. d.* མ, *474*.

ལས་ཀྱི་ཆོ་ག rites or religious observances for counteracting the effects of evil *karma*.

ལས་ཀྱི་འཇུག་པ *las-kyi hjug-pa.* भवदान, moral works, good real work or employment. Syn. རྟོགས་བརྗོད *rtogs-brjod*; རྩ་བའི་ལས *rtsa-wahi-las*; ལས་སུ་བྱས *las-su-byed* (*Mńon.*).

ལས་ཀྱི་རྟགས or ལས་ཀྱི་མཚན་མ लाङ्गल the sign of work; fig. the plough.

ལས་ཀྱི་མཐའ *las-kyi-mthah* साधन completion of a work, efficiency; དེ་ལྟར་བཟོ་དང་ལས་ཀྱི་མཐའི་བརྟན་བཙོས་ལ་མཁས་པ and so he was versed in works treating of technical arts and agriculture (*A. 37*).

ལས་སྐལ *las-skal* retributive fate.

ལས་ཁུངས any post or office, also an official.

ལས་མཁན་གཡེར་གྱི་རྒྱལ་མཚན་ཅན = ཡུ་གུ་ཤི *yu-gu-çi* (*Sman. 350*).

ལས་གླ *las-gla* wages for work (*Mńon.*).

ལས་རྒྱུ་འབྲས *las-rgyu-hbras* for ལས་དང་རྒྱུ་དང་འབྲས works their causes and their fruits. There is a division into བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་ལས་རྒྱུ་འབྲས sinful deeds; བསོད་ནམས་ཀྱི་ལས་རྒྱུ་འབྲས virtuous actions; མི་གཡོ་བའི་ལས་རྒྱུ་འབྲས *mi-gyo-wahi las-rgyu-hbras* ascetic or mystical works.

ལས་སྒོ *las-sgo* = བྱེད་སྒོ business; also the place from where articles of trade are brought: ལྷོ་མི་རྣམས་སྒོ་བྱང་གི་ཚྭ་ཁ་དང་ the places of trade of the south and the salt-mines of the north of Tibet (*Jig.*). ལས་སྒོའི་ཐབས་ཤེས the manner of doing business.

ལས་ངན *las-ńan* नीचवृत्ति, दुष्कर्म; mean profession or work; evil or wicked action or work ལས་ངན་ཅན་དེ་འགོས་མྱུར་དུ་ཀུན་མྱུར་ནས་འཕངས་མདའ་དམྱལ་བར་འགྲོ (*Mgrin. 107*) the doer of wicked actions when fallen goes straight to hell like an arrow shot forth.

ལས་སྟོད *Las-stod* n. of a place in upper Tibet (*Deb.* ཀ, *9*).

ལས་ཅན *las-can* 1. laborious, industrious 2. having acquired merit, worthy (*Mil.*, *Jä.*).

ལས་རྟགས *las-rtags Sch.* dignity, rank, title incident to the office held.

ལས་ཐོག་པ *las-thog-pa* acc. to *Sch.*: a person employed, an official, a functionary.

ལས་དང་པོ་པ *las-daṅ po-pa*, आदिकर्मिक, the first workers, a pioneer.

ལས་སྣ་ཚོགས *las-sna-tshogs* an epithet of the sun (*Mńon.*).

ལས་སྣ་ཚོགས་ཅན विश्वकर्मा the divine architect.

ལས་པ *las-pa* corrupt form of ལུས་པ *lus-pa* in རག་ལས་པ *rag-las-pa* etc. (*Jä.*).

ལས་པ *las-pa* 1. कर्मकार workman, labourer (*Cs.*). 2. in Spiti: vice-magistrate of a village.

ལས་དཔོན *las-dpon* superintendent of works; overseer of workmen.

ལས་སྤྱོད *las-spyod* works, actions, way of life: བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལས་སྤྱོད་སྤྱོད་པ to lead a holy life

Digitized by Google

(*Pth.*); ལས་འཕྲོ *las-hphro* blessings following meritorious deeds, prosperity in consequence of good works; good luck, fortunate events.

Syn. སྟོབས་ཆུང་བ *stobs-chuṅ-wa*; སྒྲུབ་ལས་པ *sgrub-las-pa*; ཉམ་ཆུང་བ *ñam-chuṅ-wa*; འཁོས་ཆུང་བ *hkhos-chuṅ-wa* (*Mṅon.*).

ལས་མྱུར་དུ་བྱེད་པའི་མིང་ *las-myur-du byed-pahi-miṅ* "terms signifying the quick performance of work," viz.: མྱུར་དུ་བྱེད *myur-du-byed*; མགྱོགས་པ་བྱེད *mgyogs-pa-byed*; རྟབ་རྟབ *rtab-rtab*; ཏུར་ཏུར *tur-tur*; རྫོགས་ལ་ཁད *rdsogs-la-khad*; ཟིན་ལ་ཁད *zin-la-khad*; ཚར་ལ་ཁད *tshar-la-khad* (*Mṅon.*).

ལས་ཚན *las-tshan* 1. office, post, service: ལས་ཚན་དུ་འཇུག་པ *las-tshan-du hjug-pa* to put into office, to appoint; ལས་ཚན་ནས་འདོན་པ *las-tshan-nas hdon-pa* to put out of office, to dismiss. 2. official, functionary (*Jä.*); ལས་ཚན་པ *las-tshan-pa* id. ལས་འཛིན་པ one holding an office one having work on his hand.

ལས་སུ་བྱ་བ *las-su bya-wa* the second case of Tibetan Grammar, the dative case.

ལས་གསུམ *las-gsum* the three works: ལུས་ཀྱི་ལས *lus-kyi-las* physical works; ངག་གི་ལས *ṅag-gi-las* works of speech, reading, writing, speaking, etc.; ཡིད་ཀྱི་ལས *yid-kyi-las* mental or intellectual work. Besides these there are three other works mentioned: ཆོས་ཀྱི་ལས *chos-kyi-las* spiritual work; ཆོས་མ་ཡིན་པའི་ལས *chos ma-yin-pahi las* irreligious work; མཐུན་པའི་ལས *mthun-pahi-las* agreeable work (*K. du.* པ, *41*). Also དགེ་བའི་ལས *dge-wahi-las* righteous work མི་དགེ་བའི་ལས *mi-dge-wahi-las* unrighteous work and ལུང་མ་བསྟན་པའི་ལས *luṅ ma-bstan-pahi las* works for doing which there is inspiration.

ལས་ II: 1. a postp. or case-sign used in analogy to ནས, or for ནས, with the meaning: from, from among, out of: ཆུ་ལས་ཉ་ཁྲ་བོ་ཞིག་དྲངས drew piebald fish out of the water. 2. used like བས= than. 3. a participial sign or continuative particle annexed to the infinitive form of the final verb of a subordinate clause, to be rendered: when he had done etc., so-and-so, after saying, eating, doing, etc., so-and-so. 4. other uses as follows:—ཟླ་བ་ལྔ་ལས་མི་སྡོད *zla-wa lṅa-las mi-sdod* I shall not stay longer than five months (*Glr.*); རས་ཡུག་གཅིག་ལས་མི་འདུག་གོ possessing nothing but one piece of cotton cloth (*Dzl.*); ང་ལས་མེད there is none besides myself; ཕྱིས་འཁྱེར་བ་ལས་མི་ཡོང *phyis-hkhyer-wa las mi-yoṅ* in the end you will probably do nothing else but despise me (*Mil.*); གསའ་གཅིག་ལས་རྗེ་བཙུན་མ་མཐོང་ we saw nothing but a snow-leopard, your reverence we did not see (*Mil.*); མི་ཕན་ཞིང་གནོད་པ་ལས་མེད it is good for nothing, it only does harm *Mil.*

ལས་ཆེ *las-che* in *C.* used for expressing probability as also in *W.* མཐོང་ལས་ཆེ *mthoṅ las che* he will probably have seen it; ངས་འདི་འབོར་ལས་ཆེ *ṅas hdi hbor-las che* as possibly I may put this yet aside; ཁྱེད་རང་མི་ལ་ལས་ཆེ you are not Mila, are you? (*Mil.*).

ལི I: *li* ལིས bell-metal; ལི་སྡེར a small plate made of bell-metal; ལི་སྐུ *li-sku* an image of bronze; ལི་དཀར *li-dkar*, ལི་དམར *li-dmar*; ལི་སེར *li-ser*, ལི་སྨུག *li-smug* are the different kinds of bronze with which cymbals, bells, gongs, etc., are made in China and Tibet (*Loṅ.* ཀ, *3*). ལི་ཁྲ *li-khra*; a compound made of gold, silver, zinc and iron cast together; ལི་ཐུར *li-thur* bronze spoon. ལི་མ *li-ma* a metalic compound con-

Digitized by Google

taining more gold and silver with which images are generally made (*Jig.*).

ལི II: apple, = སླི *sli* in *C.*, (*Jä.*).

ལི་ཀ *li-ka* n. of a tree: སྡོང་བུ་དང་ཡལ་ག་བཅད་ཕྱུང་དེ་མ་ཐག་ཕྱིར་སྐྱེ་བར་འབྱུར (*K. my.* ཀ, *228*) (the tree) of which when a branch is cut a new one immediately comes out in its place.

ལི་ཀ་ར *li-ka-ra* or ལི་ཁ་ར *li-kha-ra* खर्पर a medicinal sugar.

ལི་ཀ་ར་ཤིང་འཕེལ *Li-ka-ra çiṅ-ḥphel* पुण्ड्र-वर्धन ancient Malda and Dinajpur districts where sugarcane used to grow luxuriantly during the Buddhist period.

ལི་ཁྲི *li-khri* रक्तरेणु, सिन्दूर vermilion, acc. to *Jä.*, *Liç.*: red-lead, an orange-coloured powder.

Syn. སིན་དྷུར *sin-dhur*; བྱེ་མ་དམར་པོ *bye-ma dmar-po*; དྲི་འཛིན་སྐྱེས *dri-ḥdsin-skyes*; ཤ་ཉེ་སྐྱེས *sha-ñe-skyes*; རྡུལ་དམར *rdul-mar*; ཕྱེ་མ་དམར་པོ *phye-ma dmar-po*; དམར་སེར་མདོག *dmar-ser-tshon* (*Mṅon.*).

ལི་ག་དུར *li-ga-dur* कुङ्कुम, मुस्तक a drug.

Syn. གྲོང་བཟོ་པ *groṅ-bzo-pa*; སྟོབས་ལས་སྐྱེས *stobs-las-skyes*; ཡོངས་སུ་སྐྱོང *yoṅs-su-skyoṅ* (*Mṅon.*).

ལི་གི་སྒྲ = ཁྱ་རོག the crow *S.* (*Lex.*).

ལི་ཐང *Li-thaṅ* n. of a city and province in easternmost Tibet bordering China, where there is a large Buddhist monastery noted for containing blocks of the one hundred and eight volumes of the Kah-gyur.

ལི་ཐི *li-thi* incorrectly for ལོ་ཐོ or ལོ་ཐོ calendar, almanack.

ལི་དོང་ར *li-doṅ-ra* n. of a medicinal drug.

ལི་བ *li-wa* squinting, squint-eyed (*Sch.*), ལི་བ་མིག *li-wa-mig* squinting eyes.

ལི་ཙ་བྱི *Li-tsa-byi* लिच्छवि n. of a noble family of Magadha in Vai'sâlî &c. to which the Tibetan kings traced their origin (*J. Zaṅ.*).

+ ལི་མ་ལོག *li-ma-log* = དྲིན་ལན་ལོག་རྒྱལ *drin-lan log-ḥjal* evil return for good done.

ལི་ཡུལ *Li-yul* खोतन Khoten, old n. for a Buddhist country beyond northern Tibet..

ལི་ཡེ་ཙེ *Li-ye-tse* n. of a Chinese Buddhist teacher (*Grub.* ང, *2*).

ལི་ཤི *li-çi* लवङ्ग cloves.

Syn. ལྷ་ཡི་མེ་ཏོག *lha-yi me-tog*; དཔལ་གྱི་མིང་ཅན *dpal-gyi miṅ-can* (*Mṅon.*).

ལིག་བུ་མིག *lig-bu-mig* पोताञ्जन; *Sch.*: malachite: ལིག་བུ་མིག་གིས་མགོ་ནད་རུས་ཚད་སེལ the medicine *Lig-bu mig* cures headache and pains in the bones.

+ ལིག་ཤི་ཝེར *lig-çi-wer* जाति nutmeg; སྣ་མའི་མེ་ཏོག *sna-maḥi me-tog* mace and nutmeg flower.

ལིང *liṅ* (Chinese) a red flag (*Rtsii.*).

+ ལིང་ག *liṅ-ga* 1. རྟགས sign, mark. ཕོ་ལིང་ག (पुंलिङ्ग) = ཕོ་རྟགས masculine gender; स्त्रीलिङ्ग = མོ་རྟགས feminine gender (*Situ.*). 2. membrum virile, लिङ्ग; ལིང་ག་ཅན = མི་ཕོ the male sign or organ. 3. the effigy of the devil or that of an enemy which is burnt in the *Yajña* (སྦྱིན་སྲེག *sbyin-sreg* burnt offering) in order thus to kill him by witchcraft (*Jä.*). 4. in Lhasa the designation popularly given to all larger gardens, the walled enclosures of private houses in the suburbs of that city.

Digitized by Google

ལིང་ངེ *liṅ-ṅe*=ལེམ་ལེང་ reeling, dangling, waving, floating in the wind (*Mil.*); ལེང་ངེ་བ rocking; སྤྲིན་ཤིག་ལེང་བྱུང་བས *sprin-shig liṅ-byuṅ-was* a floating cloud arose; ཕྲུ་ལག་སྐྱ་ལིང་ངེ་འདུག་པ an infant struggling with hands and feet (*Pth.*, *Jä.*); རྣལ་འབྱོར་མ་གར་ལྡས་ཀྱི་ལིང་ངེ་བ་ཞིག (*A. 135*) a female yogini in dancing mood came reeling along.

ལིང་ཏོག *liṅ-tog* or ལིང་ཐོག *liṅ-thog* a film or pellicle on the eye (*Med.*).

ལིང་བ *liṅ-wa* any entire piece; ལིང་པོ *liṅ-po* or ལིང་ whole piece; ལིང་གཅིག *liṅ-gcig* of one piece; ལིང་བཞི *liṅ-bshi* four pieces or parts (of a slaughtered sheep or goat or yak). Often=རྣམ་པ *rnam-pa*; གསེར་གྱི་ལིང་བ *gser-gyi liṅ-wa* a piece of unwrought gold: མོ་ཧྲི་བ་རྒྱ་བཙོན་འཁྱམ་ཤེང་ལེ་ཤེས་ཟ་བ་དེ་ལ་གསེར་ལིང་ས་སྲང་བརྒྱ་ཙམ་འདུག་པ་ཞིག (*A. 65*).

ལིང་ཚེ *liṅ-tshe* gratings, lattice: ལིང་ཚེ་དགུ *liṅ-tshe-dgu* a lattice with nine squares or rectangles in it.

ལིང་ལིང་ *liṅ-liṅ*=often ལིང་ངེ *liṅ-ṅe* swinging, waving, &c.

ལིངས *liṅs* 1. banished, forsaken, abandoned; ལིངས་ཀྱིས་བསྐྱུར *liṅs-kyis-bskyur* to cast out entirely. 2. a hunting or a chase in which a number of people are engaged; དམག་ལིངས *dmag-liṅs* a general chase, all men of a village taking part in it; ལིངས་ལ་འགྲོ་བ *liṅs-la hgro-wa* to go a shooting, a hunting; ལིངས་ཁྱི *liṅs-khyi* a hound; ལིངས་ཁྲ *liṅs-khra* hunting falcon, hawk. ལིངས་གཏོང་བ *liṅs-gtoṅ-wa* to get by hunting, to hunt down (*Jä.*); ལིངས་བཏང་བ *liṅs- btaṅ-wa* what has been got by hunting, game shot or caught (*Jä.*); ལིངས་འདེབས་པ *liṅs-hdebs-pa Sch.*: to hunt.

ལིངས་པ I: *liṅs-pa* hunter, huntsman; ལིངས་པ་མོ *liṅs-pa-mo* huntress (*Cs.*).

ལིངས་པ II: *Sch.*: quite round or globular.

ལིབ *lib* all at once, suddenly; altogether.

ལུ *lu* 1.=བུ་མོ *bu-mo* a girl (mystic) (*K. g.* ཕ, *179*). 2. knag, knot, snag,=འཛེར་བ *hdser-pa*. 3. num. for 86.

ལུ་ཀང་ *lu-kaṅ* an incorrect form of ལུགས་ཀོང་ crucible for melting gold and silver (*Sch.*).

ལུ་གུ *lu-gu*, ལུག་གུ *lug-gu* lamb; diminutive of ལུག *lug*; ལུ་གུ་རྒྱུད *lu-gu-rgyud* a rope to which the lambs are fastened, or string; hence, any loop, chain or rope connected or knotted with another (*Yig.-k. 13*).

ལུ་བ *lu-wa* 1. vb. to throw up phlegm, to clear the throat; གློ་ལུ་བ *glo-lu-wa* to cough. 2. sbst. ཀས; a cough.

ལུ་མ *lu-ma* 1. green grass growing in swamps. 2. acc. to *Jä.*: a pool containing a spring; ground full of springs; ལུ་མ་ཅན rich in springs.

ལུ་ཧི་ཏ *Lu-hi-ta* n. of a group of hills situated on the bank of the river Patwalotana where grow wild the red *Sâlu* rice, *Mudga*, *Man bru-wa*, &c. (*S. Lam. 37*).

ལུག *lug* (ལུགས་ས) एड़का, मेष a sheep. ལུག་ལྟར་ལྐུགས་པ *lug-ltar lkugs-pa* stupid, innocent like a sheep (*Mṅon.*); ལུག་རོ the carcass of a slaughtered sheep (*Rtsii.*); ལུག་ཁྱུ *lug-khyu* flock of sheep. ལུག་སྙིད *lug-snid* or *lug-thaṅ* a wether (*Sch.*); ལུག་ཐུག *lug-thug* ram: ལུག་ཐུག་གི་རྭ་དབྱིབས *lug-thug-gi rva-dbyibs* like a ram's horn (*Vai-sṅ.*), རྒྱ་རུ་ལུག་ཐུག *rgya-ru lug-thug* a *Saiga* ram (*Jä.*); ལུག་རྡུལ the dust raised by a flock of sheep.

Digitized by Google

Syn. ཨེ་ཌ་ཀ *e-da-kā*; ལྟོ་འཕྱང་ *lto-hphañ*; བལ་ལྡན *bal-ldan*; བལ་ཅན *bal-can* or གྱང་དཀར *gyañ-kar*; གྱང་མོ *gyañ-mo* (*Mṅon.*).

ལུག་ཁྲིམ་ मेषराशि the sign of the Zodiac called the Ram.

ལུག་གི་ལོ *lug-gi-lo* the sheep-year, n. of a year of the Tibetan cycle of twelve years: ལོ་རྒྱུས་དང་སྦྱར་ན་ལུག་གི་ལོར་གནས་སོ (*A. 91*) if referred to chronology, it was in the year of the sheep.

ལུག་གི་གཅེད *lug-gi-gced* as met.=སྤྱང་ཀི *spyañ-ki* wolf (*Mṅon.*).

ལུག་གལ *lug-gal* or ལུག་སྒལ *lug-sgal* sheep's load, the bags put on the back of sheep.

ལུག་ངལ་བ *lug-ṅal-wa*=ལུག་ཆུང་བ *lug-chuñ-wa* name of a medicinal herb. (*Vai. sṅ.*).

ལུག་པ I: *lug-pa* 1. or ལུག་རྫི sbst. shepherd, keeper of sheep. 2. to huddle heads together like timid sheep, to be sheepish in behaviour (*Jä.*).

ལུག་བལ sheep's wool.

ལུག་མིག *lug-mig* also called རྒྱལ་བའི་སྤྱན *rgyal-waḥi-spyan* n. of a flower: ལུག་མིག་མེ་ཏོག་དུག་དང་རིམས་ཚད་སེལ the flower of *lug-mig* cures poison and plague.

ལུགས *lugs* 1. the casting, founding, of metal: ལུགས་སུ་བླུག་པ *lugs-su blug-pa* to found, cast. 2.=ཚུལ way, manner, fashion, mode, method: བོད་ཀྱི་ལུགས་སུ་གྱིས་ཤིག *bod-kyi lugs-su gyis-çig* do according to the fashion of Tibet; ངའི་ལུགས་ཀྱིས་བོན་བྱེད་དགོས *ṅaḥi-lugs-kyis bon-byed-dgos* you must live according to our, *i.e.*, the Bon fashion (*Mil.*); བསམ་གཏན་ལ་བསྡད་པའི་ལུགས་སུ་བྱས he feigned meditation *i.e.*, shewed as if he was in meditation (*Glr.*); འདི་ཡིན་པའི་ལུགས་སུ་བྱེད *di-yin-paḥi lugs-su-byed* they speak, act, make it appear, as if it really were so (*Tā.*); ང་རང་གི་ལུགས་ཀྱི་རྩིག་ལས my way of building (*Mil.*). 3. opinion, view, judgment, style of proceeding, ཁྱེད་རང་གི་ལུགས་ལ *khyed-rañ-gi lugs-la* according to you, if we followed your advice (*Mil.*); ཆོས་ལུགས *chos-lugs* religion, *i.e.*, a certain system of worship and faith, ཕྱི་ནང་གཉིས་ཆོས་ལུགས་གང་བཟང་ which of the two religions, the Brāhman or the Buddhist be the better one (*Glr.*). 4. रीति established manner, custom, usage, rite (from *Jä.*).

ལུགས་གོང་ *lugs-goñ* a crucible.

ལུགས་བཟང་=ལུགས་གཉིས: ཆོས་ལུགས and འཇིག་རྟེན་ལུགས; ལུགས་བཟང་, सुनीति good manners or morals.

ལུགས་མ *lugs-ma* a cast: རྒྱ་གར་ལུགས་མ *rgya-gar lugs-ma* an image cast in India (*Jä.*).

ལུགས་བཟང་སྐྱེས *lugs-bzañ-skyes*= སྐར་མ་བརྟན་པ *skar-ma btan-pa* ध्रुवतारा; the fixed star or the polar star (*Mṅon.*).

ལུགས་ལྡོག=ལུགས་ལྡོག 1. contrary to custom or usage. 2. पर्याय special order: ཤར་རྡོ་ལུགས་ལྡོག་འཆར་ལུགས (*Ya-sel. 48*).

ལུང་ I: *luñ* a holder, carrying sling, bent handle, strap of a vessel, basket, etc., different from ཡུ་བ *yu-wa* a straight handle, hilt.

ལུང་ II: 1. आगम or བཀའ་ལུང་ a precept, injunction; but hardly so imperative as a command; used of words spoken by secular persons commanding respect: ཕས་གནང་བའི་ལུང་ཐོབ་ནས *phas-gnañ-waḥi luñ-thob-nas* having obtained his father's permissive injunction (*Dzl.*). 2.=གདམས་ངག spiritual exhortation, admonition, instruction: ལུང་གཏོང་བ *luñ-gtoñ-wa* to admonish, enjoin; ལུང་གི་རྗེས་འབྲང་ *luñ-gi rjes-brañ* those who follow the precepts of the saints; ལུང་སྟོན་པ *luñ-ston-pa* also ལུང་དུ་སྟོན་པ *luñ-du ston-pa* to instruct, to give spiritual precepts, also

Digitized by Google

with regard to supernatural voices, etc. (*Mil.*); esp. to prophesy, predict. ལུང་བསྟན་པ व्याकरण precept, inspired command, prophecy, three or four kinds of which or of Vyākarana are mentioned in Buddhism: (1) एकांश व्याकरण ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་ལུང་བསྟན་པ; (2) विभज्य व्याकरण རྣམ་པར་ཕྱེ་སྟེ་ལུང་བསྟན་པ; (3) परिपृच्छा व्याकरण དྲིས་ནས་ལུང་བསྟན་པ; (4) स्थापनी व्याकरण (*M.V.*).

ལུང་བསྟན་ *luṅ-bstan* prophecy, precept, injunction: ལྷའི་ལུང་བསྟན་བཤད་པ *lhaḥi luṅ-bstan bçad-pa* to communicate the precepts of the god.

ལུང་ཐག *luṅ-thag* a strap or rope by which anything is suspended or held.

ལུང་ཐང་ *luṅ-thaṅ*=ལྦུ་བ་འཛིན *lbu-wa-ḥdsin* (*Mṅon.*).

ལུང་འདྲེན་པ *luṅ-ḥdren-pa* to cite, quote, an authority (*Tā*).

ལུང་དབྱུག་པ་གསུམ་གྱི་ཕྲེང་བ *luṅ-dbyug-pa gsum-gyi phreṅ-wa* n. of a religous work (*A. 36*).

ལུང་འབོགས་པ=ལུང་སྟོད་པ *luṅ-ḥbogs-pa* to give instruction; also उपदेश precepts given; ལུང་ཐོབ་པ one who has received instruction, one who is inspired.

ལུང་ཚགས་པ *luṅ-tshags-pa* a collected mind (*Ñag.*).

ལུང་རིགས *luṅ-rigs* here ལུང་ *luṅ* is the command of the saints and རིགས་པ *rigs-pa* is the learning of the sage. ལུང་རིགས་དང་ཨྱན་ངག་རི་མོ་ཀྱི་བདག་པོ་ཡིན he is the master of precepts of the saints and the learning of the sages (*A. 20*).

ལུང་པ *luṅ-pa* 1.=ཡུལ་ལྗོངས a district, a valley; རི་ལུང་ *ri-luṅ* mountain and valley; ལུང་ཆེན *luṅ-chen* a large valley. ལུང་པའི་མགོ the upper part of a valley; ལུང་པའི་མཇུག the lower part of a valley; ལུང་པའི་དབུས the central portion of a valley. 2. furrow, hollow, groove, *e.g.*, on the surface of a stick (*Mil.*), or of the liver. 3. one's country, native place: ང་རང་གི་ལུང་པ་འབྲོང་རྩེ་ཡིན my native place is Dong-tse.

ལུང་སྟོང་ *luṅ-stoṅ* a desolate, a solitary valley, as a fit abode for hermits.

ལུང་བཞི=མཐའ་བཞི चतुर्दिक the four borders or limits.

ལུད *lud* manure; ལུད་བགྲེམ་པ *lud-bgrem-pa*; to spread manure (on the fields); ལུད་ཁུ *lud-khu* dung-water; ལུད་དོང་ *lud-doṅ* dung-hole; ལུད་ཕུང་ *lud-phuṅ* dung-hill; ལུད་འབུ *lud-ḥbu* grubs, etc. in a dung-hill (*Jā.*).

ལུད་པ *lud-pa* श्लेष्मा sbst. phlegm, mucus: ལུད་པ་ཐུ་བ to cough and throw out phlegm. ལུད་འབོད་པ *lud-ḥbod-pa*=གློ་འགོགས་པ *glo-ḥgogs-pa* or འཁོགས་པ *ḥkhogs-pa* (*Mṅon.*) to cough out.

ལུམ་པ *lum-pa*= ངང་ངོ་ཤེས་བརྗོད་པ *ṅoṅ-ṅo shes-brjod-pa* saying that one is come or coming (mystic) (*K. g.* ཀ, *27*).

ལུམ་པ་ལྗོངས n. of a grove in the village of Lumpa in Tibet (*Rtsii.*)

† **ལུམ་བི** *Lum-bi*, ལུམ་བི་ནི *Lum-bi-ni* लुम्बिनी n. of a queen, and that of a grove called after her, situated in the Nepal Terai where Buddha is said to have been born.

ལུམས *lums* (སྨན་དཔྱད) a bath used as a medical cure; ཆུ་ཚན་གྱི་ལུམས *chu-tshan-gyi lums* a hot-bath; བདུད་རྩི་ལྔ་ལུམས *bdud-rtsi lṅa-lums* a bath in which the infusion of plants is used five; བརྩེགས་པའི་ལུམས *brtsegs-paḥi lums* fomentations.

ལུས *lus* also ལུས་པོ *lus-po* शरीर, विग्रह, काय, देह, गात्र the body, the physical frame, also the constitution; is also to be used in reflective sense: ལུས་ས་ལ་བརྡབ་པ *lus sa-la brdab-pa* to prostrate one's self on the ground, ལུས་སྟོན་པ *lus-ston-pa* to show one's self, to appear. ལུས་གཉེར་མས་བཟང་བ the body is

Digitized by Google

full of wrinkles; ལུས་ཀྱི་དབང་པོ *lus-kyi dwaṅ-po* कायेन्द्रिय the sense of feeling, in as far as it resides in the skin and the whole body of man (*Med.*). ལུས་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ *lus-kyi phyag-rgya* the configurations of the body and particularly of the hand and the fingers in making salutations to deities. ལུས་ཀྱི་མ་ལྔ *lus-kyi ma-lṅa* the five principal parts of the body which must be touched to the ground in making salutation to Buddhas and Bodhisattvas. These are the forehead, the palms of the two hands, the two knees: དེ་ནས་ལུས་ཀྱི་མ་ལྔ་ས་ལ་ཕབ་པ་ཞེས་བྱ་བ then what is called the prostrating to the ground the five principal parts of the body (*Khrid. 191*). ལུས་ཀྱི་གཡས *lus-kyi-gyas* the right side of the body is अपसव्यम् (ཨ་པ་ས་བྱམ *a-pa sa-byam*); ལུས་ཀྱི་གཡོན *lus-kyi-gyon* the left side of the body is called ས་བྱམ *sa-byam* (सव्यम्).

Syn. (resp. སྐུ *sku*); ཕུང་པོ *phuṅ-po*; ཐོབ་བྱེད *thob-byed*; རྣམ་འཛིན *rnam-hdsin*; གཟུགས *gzugs*; ཁོག་པ *khog-pa*; ཚོགས *tshogs*; འདུས་པ *hdus-pa*; ཟག་ཕུང *zag-phuṅ*; ཉེར་ལེན *ñer-len*; དབང་པོའི་སྐྱེ་མཆེད *dwaṅ-poḥi skye-mched* (*Mṅon.*).

ལུས་ཀྱི་རེག་པ *lus-kyi reg-pa* कायसंसर्ग copulation (*S. Lex.*).

ལུས་ཀྱི་རླན *lus-kyi rlan* as met. = རྔུལ་མ *rṅul-ma* sweat, perspiration (*Mṅon.*).

ལུས་ཀྱིས་འཐབ *lus-kyis-hthab* = ལུས་ཀྱི་རྒྱོལ *lus-kyi-rgyol* (*Mṅon.*) fighting with the body. also = རྐང་དཔག a foot soldier.

ལུས་ཀྱི་འགྲུང་པ the devil of the body, *i.e.*, Kâma or lust (*S. Lex.*).

ལུས་ཀྲབ *lus-kraḥ* tiger or leopard (*Mṅon.*).

ལུས་དཀར *lus-dkar* lit. white body; = ངང་པའི་རྒྱལ་པོ *ṅaṅ-paḥi rgyal-po* (*Mṅon.*) the king of the evil spirits.

ལུས་སྐྱེས *lus-skyes* 1. आत्मज born of the body, met. a son; also = ཁྲག *khrag* blood and སྤུ hair. 2. དགའ་བྱེད་དགྲ་སྟ་ཅན *dgaḥ-byed dgra-sta-can* an epithet of Paraçu Râma (*Mṅon.*).

ལུས་སྐྱོབ *lus-skyob* 1. = གོ་ཆ *go-cha* कवच coat of mail, armour (*Mṅon.*). 2. = as met. ཉི་མ *ñi-ma* the sun (*Mṅon.*).

ལུས་བསྐུམས *lus-bskums* = ཞིམ་བུ *shim-bu* cat (*Mṅon.*) lit. that can contract its body.

ལུས་རྒྱགས *lus-rgyags* corpulence, a fat body.

ལུས་ངན *lus-ṅan* 1. ugly body, an epithet of Vaiçravaṇa (*Mṅon.*). 2. = དགའ་བྱེད་ཉིང *dgaḥ-byed-çiṅ* (*Mṅon.*). ལུས་ངན་པོ यक्ष, कुबेर a yakṣa demon. (*S. Lex.*). ལུས་ངན་གྱི་ཕྱོགས कौबेरी the quarter of the ugly-bodied beings, the place where the yakṣa demons reside [the northern quarter] *S.*

ལུས་ཅན *lus-can* शरीरी that having a body, a living being: ལུས་ཅན་ཀུན་གྱི་གསོན་དེ། ཆུ་ཡི་ཆུ་བུར་འདྲ་བ་ཡིན the life of all bodied living beings is (momentary) like a bubble of water (*K. d.* ཀ, *65*). ལུས་ཅན་ཀུན་གྱི་ཡིད་དུ་འོང་ a favourite of every body; ལུས་ཅན་གནས *lus-can-gnas* = གྲོང་ཁྱེར *groṅ-khyer* town, city (*Mṅon.*).

ལུས་གཅིག་པ *lus-gcig-pa* एकाङ्ग of one body; बुधस्य an epithet of the planet Budha (*Mṅon.*).

ལུས་ལྡིམ *lus-ldim* = བུད་མེད་སྦྲུམ་པ *bud-med sbrum-pa* a woman with child, a pregnant woman (*Mṅon.*).

ལུས་ཆས *lus-chas* the entire clothing of the body comprising dress, hat and shoes.

ལུས་ཆེན *lus-chen* 1. = as met. རྔ་མོང *rṅa-moṅ* camel (*Mṅon.*). 2. epithet of the planet Râhu: ལུས་ཆེན་པོའི་ནང་ན་ལྷ་མ་ཡིན་གྱི་རྒྱལ་པོ་སྒྲ་གཅན་འཛིན་མཆོག་ཏུ་གྱུར་པ་ལྟར (*K. my.* ཁ, *59*).

ལུས་མཆོམ་མ *lus-mchom-ma* = བུད་མེད་མཆོག *bud-med mchog* a handsome woman (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ལུས་ཉམས་ཆུང་བ *lus-ñams chuñ-wa* a lean body. Syn. ཤ་སྐམ *ça-skam*; ཤ་མེད *ça-med*; སྐེམ་པ *skem-pa*; ཉམས་ཆུང་ *ñams-chuñ*; སྟོབས་མེད *stobs-med*; རིད་པ *rid-pa* (*Mñon.*).

ལུས་འཇིགས་མེད=ལུས་བརྟན་པ fearless body, firm body.

ལུས་གཉིས་པ *lus-gñis-pa* of composite body =ཚོགས་བདག *tshogs-bdag* an epithet of Gaṇapati whose body comprises those of man and elephant (*Mñon.*).

ལུས་རྡོལ་ཆེ *lus-rdol-che*=ལུས་ཆེ་བ *lus-che-wa* huge body, giant; gigantic (*Ñag. 40*).

ལུས་རིང་=བདུད the devil, the demon Māra (*S. Lex.*).

ལུས་ལྡན *lus-ldan* given as met.=བ *ba* or འཇོ་མོ *hjo-mo* cow, a milch cow (*Mñon.*).

ལུས་ལྡན་མ *lus ldan-ma* as met. a woman, a goddess (*Mñon.*).

ལུས་པ *lus-pa*, in *C.* also ལས་པ *las-pa*, to be left, to remain behind or at home: བོད་དུ་ཟླ་བ་གཉིས་ལུས་པ to remain in Tibet for two months; ནང་ལ་ལུས་པ་ཡོད has been left indoors; གཉེན་དུ་ལུས་པ *gñen-du lus-pa* to remain uppermost; ལུས་པར་བྱེད་པ *lus-par byed-pa* (*Pth.*), ལུས་སུ་འཇུག་པ *lus-su hjug-pa* to leave behind, to leave a remainder. མ་ལུས་པར *ma-lus-par* entirely, wholly, without any left; acc. to *Jä.* surely, undoubtedly, at any rate.

ལུས་ཕྲ *lus-phra* 1. fine or subtle body= གློག *glog* lightning. 2. ལུས་ཕྲམ ཏནྭངྒཱི lit. slender body fig. བུད་མེད *bud-med* woman (*Mñon.*). 3.=སྐེད་པ the waist (*S. Lex.*).

ལུས་འཕགས་པ *lus-hphags-pa* विदेह holy body=the eastern continent according to the Buddhist cosmogony; a name of Mithila or ancient Tirhut.

ལུས་བོངས *lus-boñs* bulk of the body; ལུས་བོངས་ཆེ प्रांशु bulky, corpulent, tall.

ལུས་བྱད *lus-byad* form of the body.

ལུས་འབབ *lus-hbab* as met.=རྔུལ་མ *rñul-ma* sweat (*Mñon.*).

ལུས་འབོད་པ *lus-hbod-pa* coughing, to cough. Syn. གློ་འགོགས་པ *glo-hgogs-pa* or འཁོགས་པ *hkhogs-pa* (*Mñon.*).

ལུས་གསང གུཧྱ the secret parts of the body.

ལུས་མ *lus-ma* remainder, balance, residue.

Syn. རྗེས་ལུས *rjes-lus*; ཕྱིར་ལུས *phyir-lus*; ལྷག་ལུས *lhag-lus*.

ལེ་ཁག *le-khag*=ལེ་ཚན or ལེའུ different sections or chapters.

ལེ་ལྷོད for ལེ་ལོ and འཐབ་རྩོད idleness and fighting or quarrelling; also=སྙིང་ལར (*Yig. 83*).

ལེ་བརྒན *le-brgan* or ལེག་རྒན *leg-rgan* 1. poppy, opium; ལེ་བརྒན་མེ་ཏོག *le-brgan me-tog* the poppy flower. ལེ་བརྒན་རྩིའི་ཁུ་བ་དང་། འབྲས་ཀྱི་ཆང་ཁ་ནས་ཁྲག་འཛག་པ་འགོག་པར་འགྱུར་རོ the juice of the poppy plant, taken with rice-beer stops hemmhorage from the mouth (*K. g.* ཅ, *46*). 2. diapered design of warm fabrics; thus in *Mil.*: ལེ་བརྒན་དམར་པོའི་གདན *le-bryan dmar-pohi-gdan* a flowered carpet; ལེ་བརྒན་འཇོལ་བེར *le-brgan hjol-ber* (*Pth.*) a flowered dress with a train (*Jä.*).

ལེ་ན *le-na* the soft downy wool of the Tibetan goat growing next to the skin and below the long hair, the shawl wool; fine woollen-cloth, *Malida* cloth of Kashmir.

ལེ་མ *le-ma* 1. v. ལེའུ *lehu*. 2. the striped broad sheets of cotton and wool manufactured in Sikkim and gen. worn by the Lepchas.

ལེ་ལག *le-lag* appendix, supplement, addition (*Cs.*).

Digitized by Google

ལེ་ལན *le-lan* rebuke, reprimand, blame, and ལེ་ལན་པ *le-lan-pa*, ལེ་ལན་བདའ་བ *le-lan bdah-wa* to blame.

ལེ་ལམ་མཁན *le-lam mkhan* for ལས་ལམ་མཁན *las-lam-mkhan*.

ལེ་ལོ *le-lo* or ལེ་ལོ་ཉིད *le-lo-ñid* आलस्य, कुसीद indolence, laziness, tardiness; ལེ་ལོ་མ་བྱེད་ཅིག *le-lo ma-byed cig* don't be lazy! ལེ་ལོ་ཅན *le-lo-can* अलस, तन्द्रालु sleepy, lazy, slothful, also=བཏང་སྙོམས་ཅན *btañ-snoms-can* indifferent (*Mñon.*); ལེ་ལོ་བ *le-lo-wa*=གླེན་པ *glen-pa* a fool, a stupid fool (*Mñon.*); ལེ་ལོ་མ कुसीदा a lazy woman; ལེ་ལོས་འགྲོས *le-los-hgros* ཤང་བའི་འདུ་བྱེད slothful motion, walking very slowly out of laziness.

ལེགས་པ *legs-pa* or ལེགས་མོ *legs-mo* भद्र, श्रेयः, शुभ, साधु, साम 1. good, serving the purpose, useful, proper, praiseworthy; ལེགས་པ་ཉིད साधुता goodness, excellence; adv. ལེགས་པར *legs-par* well, duly, properly. ལེགས་པར་འོངས་སོ *legs-par hoñs-so* you are welcome; ལོ་ལེགས་པ *lo-legs-pa* a healthy happy year; ཇི་ལྟར་བྱས་ན་ལེགས *ci-ltar byas-na-legs* which is the best way of doing? ནུས་ན་ཤིན་ཏུ་ལེགས་སོ *nus-na çin-tu legs-so* if you can do it, very well; also ལེགས་སོ *legs-so* very well; well done! ལེགས་ལེགས་སོ *legs-legs-so* excellent, capital. 2. neat, elegent, graceful, beautiful *C.* 3. ལེགས་མོ *legs-mo* in *Sikk.*=good, in *W.* as adv. well, duly, properly, like ལེགས་པ *legs-pa*. ལེགས་དགའ་མོ सुनन्दा she who is always cheerful. ལེགས་འགྲོ *legs-hgro* that goes gracefully, an epithet of the king of horses. ལེགས་བསམས well thought of, carefully considered. ལེགས་བརྗོད *legs-brjod* सुभाषित (1)=ལེགས་སྨྲ *legs-smra* full description, well said (*Mñon.*); (2)=ལེགས་བཤད सुभाषित elegant saying. ལེགས་པར་སྐྱེས सुजाता well or auspiciously born or grown; ལེགས་པར་བགོས सुनिवसन well-dressed; ལེགས་པར་གྲུབ सुसिद्ध well-accomplished, successful; ལེགས་པར་རབ་ཏུ་བྱུང་བ उपसम्पन्न fully ordained; ལེགས་པར་མཆོད་པ सत्पूजित adored, worshipped; ལེགས་པར་བསྲུང་བ सुसमाहित well-preserved, well arranged; ལེགས་པར་བརྟགས་པ सुपरीक्षा well examined; ལེགས་པར་ཕན་པ सुहित doing good service, to be useful; ལེགས་པར་ཕན་བྱེད उपकार to benefit, a benefactor; ལེགས་པར་འཕེལ *legs-par hphel*=ནོར་འཕེལ *nor-hphel* prosperity, increase of wealth or happiness (*Mñon.*); ལེགས་པར་འཁྲུག उत्पादन growing up well. ལེགས་པར་འཇོམས to suppress or vanquish fully; ལེགས་པར་བསྒྲུབ उपसम्पन्न fully acquired, well qualified. ལེགས་པར་འདུས समाहृत well collected, gathered carefully. ལེགས་པར་བརྩམས་པ सुसमारब्ध good beginning; ལེགས་པར་ཞིམ delicious; ལེགས་པར་བཅངས=སྐྱ་ཤ; ལེགས་པར་འོངས་པ स्वागत welcome; ལེགས་པར་རབ་ཏུ་ཆད सुप्रयुक्त very accurate or correct.

ལེགས་བརྗོད་མ *legs-brjod-ma* शची an epithet of the celestial queen, the wife of Indra.

ལེགས་ཉེས་ཀྱི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་བསྟན་པའི་མདོ n. of a *Sūtra* in which the fruits of good and bad actions are explained (*K. d.* ས, *304*).

ལེགས་པའི་སྐར་མ *Legs-pahi skar-ma* n. of a Bhikshu who had served for about twenty years and committed to memory twelve volumes of Sūtrānta works and is said to have attained the fourth stage of *Dhyāna* (*K. my.* ཕ, *288*).

ལེགས་བཤད *legs-bçad* elegant description or writings; moral lessons. Cognate terms:—ཚིག་བཟང་ *tshig-bzañ* elegant sayings; དགེ་བའི་གཏམ *dge-wahi gtam* moral maxims; སྙན་ངག་རོ་ལྡན *sñan-ñag ro-ldan* also a humorous poem (*Mñon.*).

ལེགས་པར་སོང་ सुगत one who has happily passed away.

ལེགས་སུ་སྨོན་པ आशीः benediction, blessing.

ལེགས་གསོ *legs-gso*=colloq. ཉམས་གསོ, repairs: ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚེམ་བཙོང་ཆེན་པོའི་ལེགས་གསོའི་ཕྱག་འཛིན་ལ

Digitized by Google

(*Yig. k. 3*) I am engaged in assiduously superintending the repairs of the great monastery ot Sam-ye.

ལེགས་གསོལ *legs-gsol* resp. thanks, acknowledgement, gratitude, in *C.*

ལེན་ཀ་ར *Len-ka-ra* n. of a place: (*A. 57*).

ལེན་པ *len-pa* I: (rarely ལོང་བ *loṅ-wa*, ལོན་པ *lon-pa*) pf. བླངས *blaṅs* (rarely ལོངས *loṅs*), fut. བླང་ *blaṅ* imp. ལོན *lon Cs.*, ལོང་ *loṅ* or ལོངས *loṅs Dzl.*, *Mil.*, བླངས *blaṅs Cs.* 1.= to receive, get, obtain, གནས་ངན་ལེན་པ *gnas-ṅan len-pa* to obtain an inferior place viz.: for being reborn *Thgy.* ལེན་པའི་རྒྱུ the cause of receiving or getting [material cause]*S.* 2. to accept, what is offered or given; opp. to འདོར་བ *hdor-wa*; also to bear, to suffer patiently, to put up with. 3. to seize, catch, lay hold of, grasp, *e.g.*, one that is about to leap into water *Dzl.*; to catch up; to catch, to take prisoner; to carry off, *e.g.*, the arms of killed enemies; མ་བྱིན་པར *ma-byin-par* to take what is not given, to steal, to rob; ལེན་པ་འདྲ *len-pa hdra* it is as if it had been stolen from me *Glr.*; ཆུང་མ་ལེན་པ *chuṅ-ma len-pa* to get or take a wife, frq., also to procure one for another person; སྲོག་ལེན་པ *srog-len-pa*= འཕྲོག་པ *hphrog-pa* to deprive of life, to kill (*Mṅg.*); to fetch it! to take possession of, to occupy (by force of arms) *Glr.* (*Jä.*).

ལེན་པ་བཞི *len-pa-bshi* in Budh. the four kinds of ལེན་པ *len-pa* taking are mentioned: (1) ལྟ་བའི་ལེན་པ *lta-wahi len-pa*; (2) ཚུལ་ཁྲིམས་དང་བརྟུལ་ཞུགས་མཆོག་ཏུ་འཛིན་པའི་ལེན་པ; (3) བདག་ཏུ་སྨྲ་བའི་ལེན་པ *bdag-tu smra-wahi len-pa*; (4) འདོད་པའི་ལེན་པ *hdod-pahi len-pa* (*K. d.* ཀ, *451*).

ལེན་པ II: n. of a place in the district of Pempo in Tibet (*Loṅ.* ༣, 3).

ལེབ་ཀན kunkuma, kuṅkum, [saffron]*S.*

ལེབ་མོ *leb-mo* (*Cs.* also ལེབ་པོ *leb-po*) Hind. flat, མོན་སྲན་ལེབ་མོ *mons-ran leb-mo* Indian flat, pease lenticular; ལེབ་ཅན *leb-can* flat, level; ལེབ་ལེབ *leb-leb* flat like the top of a table, level. ལེབ་མ *leb-ma*, ལེབ་ཐགས *leb-thags* lace, bandage, ribbon *Cs.*, དར་སྐུད་ཀྱི་ལེབ་ཐགས *dar-skud-kyi leb-thags* lace of silk thread; བག་ལེབ *bag-leb* a flat loaf of bread *C.*; ཤིང་ལེབ *çiṅ-leb* or ལེབ་ཤིང་ *leb-çiṅ* a board, plank; རྡོ་ལེབ *rdo-leb* a slab of stone, cf. གླེབ་པ *gleb-pa* (*Jä.*).

ལེའུ *lehu* परिच्छेद, परिवर्त, सर्ग; division, section of a speech, a chapter of a book.

Syn. ཚོ་ག *cho-ga*; ཚོ་ག་ཞིབ་མ *cho-ga shib-ma*; ས་རྒ *sa-rga*; སྐབས *skabs*; རབ་བྱེད *rab-byed*; རབ་བྱེད་རྟོག་པ *rab-byed tog-pa*; དུམ་བུ *dum-bu*; རབ་འབྱམས *rab-hbyams*; འདུས་པ *hdus-pa*; བརྟག་པ *brtag-pa*; རབ་ཏུ་བརྟག་པ *rab-tu brtag-pa* (*Mṅon.*).

ལོ *lo* I: a year (1. वत्सर, संवत्सर, वर्ष, ཁྱིམ་ཞག་གི་དངང་དུ་ཉམ་ཞག་པ ३६० *i.e.*,=360 ཁྱིམ་ཞག *khyim-shag* zodiacal days 2.=365 ཉིན་ཞག *ñin-shag* solar days). ३.=371 ཚེས་ཞག *tshes-shag* lunar days. ལོའི་ངང་པ= ལོའི་ཐོག་མ beginning of the year; ལོ་ལྔ་བཅུ་པ *lo lṅa-bcu-pa*, ལོ་ལྔ་བཅུ་ལོན་པ *lo lṅa-bcu lon-pa* fifty years old, of fifty years; བུ་མོ་ལོ་གཉིས་མ *bu-mo lo-gñis-ma* a girl two years old; ལོ་དང་ལོ *lo-daṅ-lo*, ལོ་རེ་རེ་བཞིན *lo-re re-bshin* or ལོ་རེ་བཞིན *lo-re-bshin*, annually, yearly; ལོའི་ཐོག་མ beginning of the year; ལོའི་ཆ་ཤས divisions or parts of the year; ལོ་ནས་ལོ་རུ *lo-nas lo-ru* from year to year; ན་ལོ *sña-lo*, last year; འདས་ལོ *hdas-lo* past year; འདི་ལོ *hdi-lo* or ད་ལོ *da-lo* this year; ཕྱི་ལོ *phyi-lo* in *C.* and སང་ལོ *saṅ-lo* next year; ལོ་འཁོར་ཏེ *lo hkhor-te* after one year had passed; ཟླ་ཀྱི་ལོ་འཁོར་ཏེ

Digitized by Google

sras-kyis lo-hkhor-te when the prince was one year old (*Glr.*). The names of the twelve years of the smaller cycle are those named after the following twelve animals: བྱི *byi* mouse, གླང་ *glaṅ* ox, སྟག *stag* tiger, ཡོས *yos* hare, འབྲུག *hbrug* dragon, སྦྲུལ *sbrul* serpent, རྟ *rta* horse, ལུག *lug* sheep, སྤྲེ *spre* ape, བྱ *bya* hen, ཁྱི *khyi* dog, ཕག *phag* hog; and these are combined with the names of the 5 elements each twice reiterated to make a cycle of 60 years. Thus the year 1903 is called ཆུ་ཡོས་ལོ the water-hare year, and ཡོས་ལོ་པ *yos-lo-pa* is a person born in that year, etc. 2. for ལོ་ཏོག *lo-tog*; for ལོ་མ *lo-ma*; also for ལོ་ཙཱ་བ *lo-tsa-wa*. 3. prob.: talk, report, rumour, saying, added (like སྐད *skad*) to the word or sentence to which it belongs: ཤི་ཞེ་མི་ཞིག་ལོ་ཟེར་བ་ཐོས་ན་ན when a rumour is heard that some body has died (*Thgy.*); བཤད་ལོ་རྩམ་ཟུང་གྲགས་པ་ཡིན though he may get a name (in the world) by his learned discussion, he after all is a liar (*Jä.*). 4. num.: 146 (*Jä.*).

ལོ་རྒྱུས *lo-rgyus*=གནས་ཚུལ་ ཁྲུགས་ story, account, history; ལོ་རྒྱུས་ཅན ཁ་བར news, containing a history; ལོ་རྒྱུས་ཡོད *ibid.*

ལོ་ཆགས *lo-chags Cs.* every second year.'

ལོ་ཆུང་ *lo-chuṅ* young; also for ལོ་ཙཱ་བ་ཆུང་བ *lo-tsā-wa chuṅ-wa* junior or lesser Sanskrit scholars of Tibet. ལོ་ཆེན *lo-chen*=ལོ་ཙཱ་བ་ཆེན་པོ *lo-tsā-wa chen-po* a great scholar of Sanskrit in Tibet.

ལོ་ཏོག *lo-tog* or ལོ་ཐོག *lo-thog* འབྲས the produce of the year, the harvest, crop; ལོ་ཏོག་རྔ་བ *lo-tog rṅa-wa* to reap it, to gather it in. ལོ་ཏོག་མཆོག་ཏུ་བདེ་བ *lo-tog mchog-tu bde-wa*=སྤོས་དཀར་ཅིང་ *spos-dkar-ciṅ* the *Sāl* tree (*Mṅon.*).

ལོ་ཐོ *lo-tho* an almanac.

ལོ་ཐོག=སྔར་ཐོག or ལོ་ཏོག.

ལོ་དུ་ཐལ *lodu-thal* how many years have passed, elapsed: སངས་རྒྱས་དགོངས་པ་ཐིམས་བུ་རྒྱང་ནས་འདས་ནས་ལོ་ཐལ་ལགས how many years have elapsed since the *Nirvāṇa* of Buddha (*A. 93*).

ལོ་དོང་ a kind of quiver manufactured in the Lo country (*Rtsii.*).

ལོ་འདབ *lo-hdab*=ལོ་མ *lo-ma* leaves of trees which fall every year.

ལོ་འདོད *lo-hdod*=འདོད་ལོ or འདོད་པ་ཅན yearning: ལོ་འདོད་དང་རེ་ལྟོས་ཀང་ཡང་མི་འདོགས་པས (*Hbrom. p. 13*) he had neither yearning nor hopes whatever, the earthly-minded sinner.

ལོ་ནག *lo-nag*; in every ten years there occurs one black-year in which it is not auspicious to do any good work; the year 1891 was ལོ་ནག *lo-nag*, and 1909 A.D. will also be a ལོ་ནག *lo-nag*.

ལོ་ཕྱག *lo-phyag* annual rent (*Yig. k. 52*); acc. to *Jä.* an embassy sent every year to a suzerain to renew the oath of allegiance.

ལོ་ཕྱུགས་ལེགས་པ *lo-phyugs-legs-pa* a good harvest and healthy cattle.

ལོ་མ or *lo-ma* ལོ་འདབ *lo-hdab* པ་ཏྲ a leaf. ལོ་མ་མེད པ་ཏྲ་ leafless; an epithet of the goddess Pandan Lhamo who when practising asceticism would not eat even a single leaf.

ལོ་མ་ལྔ *lo-ma-lṅa* the five leaves, fig.: generally those of the Mahāyāna Bodhidruma, the Bodhi-tree of Mahāyāna doctrine, the leaves of which are:—ཚུལ་ཁྲིམས *tshul-khrims* pure morals, ཐོས་པ *thos-pa* hearing and comprehending, *i.e.*, studying the sacred literature, ཁྱིམ་ནས་འབྱུང་ *khyim-nas-hbyuṅ* renunciation, དགོན་པ་ལ་གནས *dgon-pa-la gnas* residence in a solitude or wilderness and latterly in a monastery, འཕགས་པའི་རིགས་ཀྱི་ཆོག་ཤེས་པ to be content in the holy brotherhood (*K. d.* ༤, *327*).

Digitized by Google

ལོ་མ་ཁ *lo-ma-kha*=ཆུ་ལྷའི་ཤིང་ *chu-lhahi çiñ* Varuṇa tree, the tree of the god of water (*Mṅon.*).

ལོ་མ་གྱོན་མའི་གཟུངས *lo-ma gyon-mahi gzuṅs* n. of the *dhāraṇī* of a goddess who used to dress in leaves of trees believed to be efficacious in epidemics (*K. g.* པ, *147*).

ལོ་མ་བཟང་ *lo-ma-bzañ*=དོང་ག *doñ-ga* : དོང་གའི་འབྲས་བུ་མཆིན་ནད་སེལ་ཞིང་འཚམ་པ་འདྲ (*Mṅon.*).

ལོ་མ་གསུམ་པ *lo-ma gsum-pa*=དུར་བྱིད་སྨན *dur-byid-sman* (*Mṅon.*).

ལོ་མའི་འཁྲི་ཤིང་ *lo-mahi hkhri-çiñ* a creeping plant.

Syn. ཀླུ་ཡི་འཁྲི་ཤིང་ *klu-yi hkhri-çiñ* ; མུ་ཏིག་འབྲས *mu-tig-hbras* ; སོ་རྩི *so-rtsi* (*Mṅon.*).

ལོ་མོ n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *33*).

ལོ་མང་ཁུར་ལྡན *lo-mañ khur-ldan* an old man, one who is under the weight of many years (*Mṅon.*).

ལོ་མར *lo-mar* a year's supply of butter.

ལོ་ཚན *lo-tshan* annual produce, harvest.

ལོ་ཡི་ཤིང་རྟ *lo-yi çiñ-rta* as met.=ཉི་མ *ñi-ma* the sun (*Mṅon.*).

ལོ་ལེགས *lo-legs*,=ལོ་ཏོག་ལེགས་པ সুভিক্ষ the year in which thero has been a good harvest.

ལོ་ཤུག་ཁ silk or satin of the colour of juniper leaves (*Jig.*).

ལོ་ཤེས *lo-çes*=རྩིས *rtsis* monetary account; also astronomy (*Mṅon.*).

ལོ་བཤད *lo-bçad*=ལོ་ཐོ *lo-tho* (*Cs.*).

ལོ II: is also used to signify displeasure, disapproval, unwillingness as in འདི་སྐད་ལོ *hdi-skad-lo*, ཟེར་ལོ *zer-lo*, ཐོས་ལོ *thos-lo*, *thob-lo*, སྒོམ་ལོ *sgom-lo*, ཤེས་ལོ *çes-lo*, ཤེས་ལོ etc.

ལོ III: n. of place in upper Tibet: གཅིག་སྐད་ཀྱི་ཕྱིར་ཕྱིན་ནས་ལོ་ན་འདུག་པས (*A. 119*).

ལོ IV: interpretation; པཎྜི་ཏས་བྱང་ཆོས་མ་བཤད, ལོ་ཙཱ་བས་བྱང་ལོ་མ་རྟོགས (*A. 96*).

†ལོ་ཀ *lo-ka* লোক;=འཇིག་རྟེན *hjig-rten* world. ལོ་ཀེ་ཤྭ་ར *lo-ke çva-ra*, འཇིག་རྟེན་དབང་ཕྱུག *hjig-rten dwañ-phyug* epithets of Avalokites'vara *Bodhisattva*.

†ལོ་ཙཱ *lo-tshā* or ལོ་ཙཱ་བ *lo-tshā-wa* the well-known title given to the Tibetan translators of Sanskrit works. ལོ་པཎ *lo-paṇ*=ལོ་ཙཱ་བ *lo-tsha-wa* and པཎྜི་ཏ *paṇ-ḍi-ta* Indian pandit and Tibetan Sanskritist.

ལོ་ཧིཏ *Lo-hit* লৌহিত্য the river Brahmaputra in part of its course through East Assam. Also ལོ་ཧིན་ཏ་ར Lohin-tara: ལོ་ཧིན་ཏ་ར་རིན་ཆེན་ འབྱུང་ཁུངས (*A. 87*). the river Lohintara the source of treasure.

ལོག་པ *log-pa* I; vb., pf. and secondary form of ལྡོག་པ *ldog-pa*, q.v. 1. to return, to go back: ཡུལ་དུ *yul-du Glr.*; ལོག་པ་འབྲད *log-pa-hbrad Glr.*, ལོག་ལ་འདོད་དོ *log-la hdod-do Glr.* let us turn back, ཕྱིར་ལོག་པའི་ལམ *phyir log-pahi lam* the way back. 2. སླར to come back, to come again. 3. to turn round, to be turned upside down, to tumble down. ངོ་ལོག་པ *ño-log-pa* to revolt, rebel. ངོ་ལྡོག་པ *ño-ldog-pa* to turn away one's face, always used fig. for to turn one's back on, to apostatize: འཁོར་བའི་ངོ་ལྡོག་ན *hkhor-wahi ño-ldog-na* if you mean to turn your back to the land of the cycle of existences, ལོག་པོ་བྱེད་པ *log-po byed-pa* to revolt, to rebel; ལོག་པ་རྩོམ་པ *log-pa rtsom-pa* to plot, to stir up an insurrection *Glr.*, ལོག་པ་མཁན *log-pa-mkhan* a rebel *Glr.* (*Jä.*).

ལོག་པ II: adj. বি, বিপরীত, বিপর্য্যয় reversed, inverted, irrational, wrong; ལོག་པའི་ལམ *log-pahi-lam*, ལམ་ལོག་པ *lam-log-pa* in *Mil.*=a wrong way; ལོག་པོ་ལ་ཞུགས་པ *log-po-*

Digitized by Google

la zhugs-pa to rush into error, to turn to what is wrong. ལྟ་ལོག *lta-log* or ལྟ་བ་ལོག་པ *lta-wa log-pa*, v. infra ལོག་ལྟ *log-lta*. ཆོས་ལོག་པ *chos-log-pa* a wrong faith, false doctrine, heresy; གྲྭ་ལོག *grwa-log*, ཇོ་ལོག *jo-log* col. an apostate monk or nun; ལོག་པར *log-par* and (col.) ལོག *log* adv. wrong, erroneously, also: back, again. ལོག་པར་སེམས་པ *log-par sems-pa* to think evil, to have suspicions (about a thing), often = ལྟ་ལོག་སྐྱེད་པ *lta-log skyed-pa* to sin (*Jä.*).

ལོག་གེ་བ *log-ge-wa* [seems to be nearly the same as ལོག་པ *log-pa*, adj.; ཞེ་ཆོམ་ལོག་གེ་འདི་ངང་ལ prob.: entertaining irrational doubts or scruple; བང་རིམ་ལོག་གེ་བ *bañ-rim log-ge-wa* an inverted བང་རིམ *bañ-rim*, q.v.; ལོག་གེ་བ་ལ་ཁྱེར *log ge-wa-la khyer* he took it back again *Mil.*] from *Jä.* ལོག་སྤྱོད heresy, heretical observance; ངང་སྤྱོད་ངན་པས་ལོག་སྤྱོད (*Rdsa. 19*) by bad behaviour one falls into heresy.

ལོག་ལྟ *log-lta* (ལོག་པར་ལྟ་བ *log-par lta-wa*) or ལྟ་ལོག *lta-log* मिथ्यादृष्टि, मिथ्यादर्शन heresy, heretical doctrine, and is of two kinds:— ཡོད་པ་འཇིག་པ *yod-pa hjig-pa* and ལོག་པར་ཤེས་པ *log-par çes-pa*. The first one denies rebirth, the effect of charity, of self sacrifice and of doing good, also of wickedness and wisdom. The second one asserts that happiness and misery are divine gifts and there is no consequence from good or bad actions and no retribution (*K. d.* ཞ, *127*). Again we read: ཧྲེར་མཐངས་ཀྱམ་ཀྱི་འཕྲན་པ་ལམ་ཀྱི་རོལ་དུ་ཁྱར་བཞི་ལྟ་ལོག་ཅན་རྟག་ཆད་དུ་ལྟ་བ་སྨྲས་སོ (*Khrid. 10*) the doctrine which holds that all things are permanent or that every thing is perishable is considered heretical on account of both being contrary to the doctrine of Buddha.

Syn. ལོག་རྟོག *log-rtog*; འཁུ་བའི་བསམ་པ *hkhu-wahi bsam-pa* (*Mñon.*).

ལོག་ཐང་ *log-thañ* a kind of linen (*Rtsii.*).

ལོག་འདྲེན་བགེགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ *Log-hdren bgegs-kyi rgyal-po* विनायक an epithet of Ganes'a (*Mñon.*).

ལོག་པ་དུད་འགྲོའི་སྤྱོད་པ་ཅན *log-pa dud-hgrohi spyod-pa can* n. of a religious sect in ancient times who used to imitate the habits of beasts and so degrading themselves would perform a kind of austerity or penance with the hope of obtaining salvation (*Theg.*).

ལོག་པ་ཟ་འདོན་གྱི་སྤྱོད་པ a kind of severe ascetical penance performed by certain religious sects in ancient India in which the ascetic used to expose himself to vultures, sometimes burying himself in a trench that they might devour his living body; other ascetics used to burn a part of their body under a slow fire (ཕྱི་རོལ་སྤྱོད་པས).

ལོག་པ་ཉིད་དུ་འཛིན་པ to hold an erroneous notion as something positively good: ལོག་པའི་བློ भ्रान्ति misapprehension, mistake, blunder.

ལོག་པའི་བློ་གྲོས *log-pahi blo-gros* = ནོར་བ *nor-wa* or འཁྲུལ་པ *hkhrul-pa* (*Mñon.*) to blunder, to err, to make mistake.

ལོག་པར་སྒྲུབ to wrongly perform a thing.

ལོག་པར་ལྷུང་བ = ལོག་པར་ལྟུང་བ.

ལོག་པར་སྤོབས *lag-par spobs* = ངོ་ཚ་མེད་པ *ño-tsha med-pa* shameless; also shamelessness, effrontary, shameless boldness (*Mñon.*).

ལོག་པར་འཚོ་བ *log-par htsho-wa* to live by crime—perverse means and actions—by vice, to live in a sinful manner. It is of five kinds:—ཚུལ་འཆོས *tshul-hchos*; ཁ་གསག *kha-gsag*; གཞོག་སློང *gshog-sloñs*; ཐོབ་ཀྱིས་འཇལ་བ *thob-kyis hjal-wa*; རྙེད་པ་ལས་རྙེད་པ་སྒྲུབ་པར་བྱེད these should be avoided by the religious (*K. du.* ད, *503*).

ལོག་པར་བཞུགས་པ to embrace or hold heretical views: ལོག་པར་བཞུགས་པའི་དགྲ the enemy of heretics (*Yig. k. 10*).

Digitized by Google

ལོག་པར་ལྟུང་བ विनिपात downfall, perversity. ལོག་སྤྱོད *log-spyod* perverse conduct, a sinful life.

ལོག་སྨོན་ཅན *log-smon-can* one who wishes or prays to do evil and what is perverse.

ལོག་སྨྲ *log-smra* or ལོག་པར་སྨྲ་བ *log-par smra-wa* falsehood, slander, perverse speech, blasphemy. ལོག་སྨྲ་བའི་ནགས་ཚལ *log-smra-wahi nags-tshal* fig.: the wilderness of the perversity of speech (*Yid. 2*).

Syn. ལོག་སྒྲུབ *log-sgrub*; ལོག་འདྲེན་ཚིག *log-hdren-tshig*; སྐུར་བ་འདེབས་པ་འཕྱ་ཚིག *skur-wa hdebs-pa hphya-tshig* (*Mṅon.*).

\+ ལོག་གཞལ *log-gshal*=དྲིན་ལན་ལོག་འཇལ *drin-lan log-hjal* ingratitude, ungrateful return for a service done.

ལོག་གཡེམ *log-gyem* fornication, adultery; ལོག་གཡེམ་དད་ཆེ་བ *log-gyem dad-che-wa* one given up to adultery, an adulteror, ཆུང་མ་ལོག་གཡེམ་ཆེ་བ་སྤོངས forsake that wife who is given up to adultery (*Çe.*).

ལོག་ཤེས *log-çes*= ནོར་བ *nor-wa* or འཁྲུལ་བ *hkhrul wa* (*Mṅon.*) error, blunder.

ལོག་སྲེད་ཅན *log-sred-can* one who delights in vicious actions and sin, has no faith in religion, and blasphemes the sacred Buddhist religion, &c. (*K. my.* ཀ, *113*).

ལོགས *logs* 1. the side of anything, पार्श्व, पक्ष; རི་ལོགས a hill-side: ལ་རིའི་ལོགས་ཐམས་ཅད་འབྲང་རྒྱ་ཤིང་ནགས་ཚལ་ཁྱབ་པ (*Ḥbrom.* ཁ, *147*) all sides of the Lari mountain have been overgrown with dense forest of fruit-trees (berry trees); རྩིག་ལོགས *rtsig-logs* the side of a wall, མདུན་ལོགས *mdun-logs* fore-side, front-side, རྒྱབ་ལོགས *rgyab-logs* back, back part of a thing; སའི་ལོགས *sahi-logs* surface of the earth. 2. direction, side, region: རྐང་པའི་ལོགས་ནས *rkaṅ-pahi logs-nas* from the region of the feet, up from the feet (*Sch.*); གཡས་ལོགས *gyas-logs* the right side, གཡོན་ལོགས *gyon-logs* the left side frq.; ཚུར་ལོགས *tshur-logs* this side, ཕར་ལོགས *phar-logs* the other side, on the other side. ལོགས་ལ *logs-la* aside, apart, ལོགས་ལ་བཞག་པ *logs-la bshag-pa* to put aside, to put out of the way, to clear away. ཐག་པའི་སྣེ་མ་ལོགས་གཅིག *thag-pahi sñe-ma logs-gcig* the other end of the rope; ལོགས་ངན *logs-ṅan* the left or lower side (of a cloth). 3.= རྩིགས wall.

ལོགས་སྐྱེས *logs-skyes*= ནུ་མ *nu-ma* वक्षोज the udder, the female breast (*Mṅon.*).

ལོགས་བཅས पक्ष.

ལོགས་ཆེན་པོའི་རི *Logs chen-pohi ri* n. of a mountain in the continent of Purva Videha (*K. d.* ར, *337*).

ལོགས་ན་ཡོད་པ *logs-na yod-pa* to be distinct, separate, to live by one's self, to be solitary (*Schr.*).

ལོགས་པ *logs-pa* other, additional: རྒྱགས་ལོགས་པ *rgyags-logs-pa* spare-provision (*Jä.*).

ལོགས་སུ *logs-su* elsewhere; separate, apart, aside. ལོགས་སུ་བཀར་བ *logs-su bkar-wa* or ལོགས་སུ་དགར་བ *logs-su dgar-wa* to lay aside. Syn. གུད་དུ *gud-du*; གཞན་དུ *gshan-du* (*Mṅon.*).

ལོང *loṅ* or ལོང་མེ= ཁོམ་པ *khom-pa* leisure, spare-time, vacant time, ལོང་མེད་པ= མ་ཁོམ་པ, མཐོག་པ not able, not enabled (*A. 28*) no time. ལོང་ཡོད་དུ་རེ་བ་ནམ་སྐྱ་འདས whilst you are always hoping to have time (enough), you allow the favourable moment to pass away (*Mil.*); ང་རྒྱར་ཕྱི་ཕར་དུ་ལོག་ནས་ཇོ་བོ་ལ་གདམས་པ་ཞུར་འགྲོ་བ་ལོང་མི་ཡོང་ (*A. 65*) on returning to India I had no time to go to the *Jo-wo* for religious instruction.

ལོང་ཀ *loṅ-ka*, ལོང་ཁ *loṅ-kha*, ལོང་ག *loṅ-ga* पचाक intestines, entrails, guts.

ལོང་ཀི *loṅ-ki* (Chinese) a kind of red cloth manufactured in China (*Btsii.*).

ལོང་པོ་རྫོང n. of a district in the province of Kong-po.

Digitized by Google

ལོང་བ *loṅ-wa* pf. and secondary form of ལྡོང་བ *ldoṅ-wa*, as vb.: 1. to be blind, and as adj: blind, blinded, also as sbst.: a blindman. ལོང་པོ *loṅ-po*, ལོང་བ་པོ *loṅ-wa-po* a blindman (*Cs.*). 2. also ལོངས་པ *loṅs-pa*, = ལེན་པ *len-pa* (*Glr.*) or ལང་བ *laṅ-wa*.

ལོང་བུ *loṅ-bu*, ལོང་མོ or ལོང་པོ ankle-bone.

ལོང་ལོང་ *loṅ-loṅ* uprising in waves, bulging out.

ལོངས *loṅs* imp. of ལོང་བ *loṅ-wa*: rise up, awake, get up! ནང་ནས་ལོངས་ཤོག let him come out from in side or from his house; ད་ལྟ་ལོངས་ལ་ལམ་དུ་སྒུགས now get up and wait in the way (*A. 129*).

ལོངས་སྤྱོད *loṅs-spyod* भोग, सम्भोग 1. attainment, enjoyment, esp. with regard to sensual pleasures and eating and drinking: ལོངས་སྤྱོད་ཤ་ལ་བྱེད *loṅs-spyod ça-la-byed* they enjoyed themselves on meat, ལོངས་སྤྱོད་ཤིང་དེ་ལས་བྱེད *loṅs-spyod çiṅ de-las-byed* they lived on the fruits of this tree; ལོངས་སྤྱོད་པ to cohabit, enjoy sensually. 2. plenty, abundance: ཟས་བཏུང་གི་ལོངས་སྤྱོད་དཔག་ཏུ་མེད་པ་བསགས they had collected an enormous quantity of food and drink; ལོངས་ཆེ་བ *loṅs-che-wa* great riches; wealth, property, ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་བདག་པོར་གྱུར *loṅs-spyod-kyi bdag-por gyur* he became owner of the property (*Dsl.*); མཆོད་པ་ཐ་བའི་ལོངས་སྤྱོད་མེད he was not rich enough to bring an offering (to Buddha) (*Jä.*). 3. = ནོར་རྫས *nor-rdsas* or འབྱོར་པ *hbyor-pa* वैभव, विभव wealth, fortune. ལོངས་སྤྱོད་ལྡན *loṅs-spyod-ldan* = ལོངས་སྤྱོད་ཅན prosperous, possessed of health, prosperity and happiness; ལོངས་སྤྱོད་གནས *loṅs-spyod-gnas* = བང་མཛོད *baṅ-mdsod* treasury, repository (*Mṅon.*). ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པ perfect happiness, full enjoyment both materially and spiritually.

ལོད་པ *lod-pa* or ལོད་པོ *lod-po* = ལྷོད་པ *lhod-pa* 1. = relaxed. 2. = ལེ་ལོ་ཅན *le-lo-can* lazy, careless.

ལོད་རིམས the poor class of cultivators who are unable to raise a good crop (*Rtsii.*).

ལོན *lon* 1. news, tidings, message: ལོན་བཟང་ *lon-bzaṅ* good news, ལོན་སྤྲིང་ *lon-spriṅ-wa* to give notice, send word, send a message; ལོན་སྐྱུར་བ *lon-skyur-wa* to give a reply; ལོན་ཞིག་ཁྱེར་ལ་ཤོག *lon-shig khyer-la çog* let me know, send me word.

ལོན་པ *lon-pa* 1. reached, arrived at; ཁྱོད་ལོ་དུ་ལོན *khyod lo-du-lon* to what age have you reach, or what is your age. ལོ་ཅི་ཙམ་ལོན *lo ci-tsam lon* how old are you? བཅུ་དྲུག་ལོན *bcu-drug-lon* I am sixteen years old. 2. to elapse, to pass, in a general sense: ལོ་མང་པོ་ཞིག་ལོན་པ་དང་ after many years had elapsed (*Dsl.*); རིང་ཞིག་ལོན་ཏེ *riṅ-shig lon-te* after a long time, རིང་པོར་མ་ལོན་པར *riṅ-por ma-lon-par* after a short time.

ལོས I: *los* 1. in truth, indeed: མགོན་སྐྱབས་ངར་ལོས་ཡིན he is indeed the lord protector and refuge. 2. ཁྱོད་འགྲོ་ཐུབ་ལོང་ངམ can you go, could you go! ལོས་ཐུབ *los-thub* yes, I can. 3. true, certain ལོས་ཐུབ་བདེན it is sure and true; certainly it will come to pass.

ཤ

ཤ *ça* I: 1. is the twenty-seventh letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to Sanskrit श. It is pronounced like *sh* in the words shin, sharp, etc. but palatal; acc. to *Jä.* in *C.* it is distinguished from ཞ only by the following vowel being sounded in the high tone. 2. num.=27.

ཤ II: In Budh. various significations are attached to this letter:—ཆོས་རྣམས་ལ་ནི་གནས་ཡོངས་སུ་ཞི་གནས་པར་ཕྱེ་བར་སྟོན་ཏོ (*K. d.* ན, *114*) it exhibits to all things the state of perfect peace. Again we have: ཤ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་གནས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོར (*Hbum.* ཀ, *283*). So, too: ཤ་ཞེས་པ་སྡུག་བསྔལ་ལྔ་ཡོངས་སུ་སྤངས་པའོ (*K. my.* ཀ, *208*) ཤ explains the perfect avoidance of the five kinds of miseries.

ཤ III: मांस, आमिष 1. flesh, meat: ཤ་ལ་དགའ་བ་ཉིད་སེམས་ཅན་གྱི་སྲོག་གཅོད being fond of meat cuts off the life of animals. ཤ་སྐང་བ= དཀོས་ངན་པ कृश thin, emaciated; གཡག་ཤ yak's flesh, ལུག་ཤ mutton; ཤ་འཚོད་པ to boil meat, ཤ་རྡོད་པ to roast meat; ཤ་བཅུད་གསུམ *ça-bcud gsum* the three kinds of flesh which are possessed of different peculiar properties: (1) ཤ་ཆེན་ཚོན་པོ human flesh; (2) སྲམ་གྱི་ཤ otter's flesh; (3) འཕྱི་བའི་ཤ *ḥphyi-waḥi-ça* the flesh of the marmot (*Sman. 3*). ཤ་འཁྲིག་པ sexual instinct. 2. surface of the body, ཤ་ཡི་གོང་བུ कोशक [a lump of flesh; a senseless person]*S.* ཤ་ཡི་རི་མོ spots, stripes, etc. on the skin (of an animal); ཤ་དཀར *ça-dkar* white or fair complexion ཤ་བཀྲ *ça-bkra* D. of a cutaneous disease *Med.* [a kind of white leprosy]*S.* 3. for ཤ་བ, the stag. 4. पेशी muscle, བྲང་ཤ thoracic muscle (*Jä.*).

Syn. ཁྲག་སྐྱེས *khrag-skyes*; ཁྲག་ལས་གྱུར་པ *khrag-las gyur-pa*; ལུས་ཟུངས་གསུམ་པ *lus-zuṅs gsum-pa* (*Mṅon.*).

ཤ་ཀོན *ça-kon* for ཤ་འཁོན *ça-ḥkhon* (*Vai. sṅ.*) grudge, resentment, hatred.

ཤ་སྐད *ça-skad* the cawing or croaking of a raven; the cry of the stag.

ཤ་ཁུག *ça-khug* bag in which powdered dried meat is kept by travellers during a journey in Tibet and Mongolia.

ཤ་ཁོག *ça-khog* the body of a slaughtered animal, without the skin, head, and entrails, ཆེ་ཤ flesh of a large animal, ཆུང་ཤ that of a smaller animal.

ཤ་ཁྱི *ça-khyi*; རྔོན་པའི་ཁྱི a hound, a hunter's dog.

ཤ་ཁྲ *ça-khra* पित्त [bile]*S.*

ཤ་ཁྲག *ça-khrag* flesh and blood, meton. 1. for body: ཤ་ཁྲག་གསལ་བ a sound body. 2. for: children born of the same parents.

ཤ་འཁོན *ça-ḥkhon*=འཁོན་འཛིན or ཁོང་ཁྲོ anger, fury, enmity, an enemy; ཤ་འཁོན་ཆགས bearing grudge against a person, harbouring enmity, v. ཤ་ཀོན *ça-kon*.

ཤ་གོས *ça-gos* colloq. for ཤམ་གོས *çam-gos* lower garment.

ཤ་འགུགས *ça-ḥgugs* पलाश lit. curled flesh or body [the flower of the tree *Butea frondosa*]*S.*

ཤ་རྒྱགས *ça-rgyags* fat meat; ཤ་རྒྱགས་པ colloq. corpulent; ཤ་རྒྱས *ça-rgyags* healthy

Digitized by Google

corpulence. ཤ་ཉམས་རྒྱས *ça-ñams rgyas* health and ill-health; ཤ་ཉམས་རྒྱས་ཤིང་རྒྱགས་པ becoming healthy after illness or loss of flesh in the body also healthy corpulence.

Syn. འཚག་བཟང་ *ḥtshag-ḅzañ*; ཉམས་རྒྱས *ñams-ṛgyas*; སྐུ་ཤ་འབྱོར་པོ *ṣku-ça ḥbyor-po*; སྟོབས་བཅས *ṣtobṣ-ḅcaṣ*; སྟོབས་ལྡན *ṣtobṣ-ḷdan* (*Mñon.*).

ཤ་སྡོན་ཅན *Ça-ṣñon-can* n. of a heretical lama of Tibet who wrote many treatises explaining the Buddhist tenets wrongly and performed Buddhist religious rites in a reversed manner and who afterwards became a convert to Bon. He was called ཤ་སྡོན་ཅན་གྱི་བོན and belonged to the བོན་སྐྱ་བོ sect (*D. R.*).

ཤ་ཅན *ça-çan* विषा, मकुणादनी [a fibrous root; a medicinal plant commonly called Katki]*S.*

ཤ་ཆེན *ça-chen* नरमांस human flesh (*Ṣman.*)

ཤ་རྗེན་ཟ *ça-ṛjen za* पिशाच, पलाशिन् [carnivorous, a goblin]*S.*

ཤ་ཉེ *ça-ñe* near blood-relation, descendant.

Syn. རྒྱུད་པ *ṛgyuḍ-pa*; རིགས་རྒྱུད *rigṣ-ṛgyuḍ* (*Mñon.*).

ཤ་དུས *ça-duṣ* the month January when meat is cured and rent paid in meat collected by Government and land-lords in Tibet (*Ṛtsii.*).

ཤ་ཕིང *ça-phiñ* 1. (Chinese) a kind of tea (*Ṛtsii.*). 2. meat cooked with *phing* (a kind of vermicelli extracted from peas).

ཤ་བོ *ça-ḅo*=དགྲ enemy; =ཤ་འཁོན་འཛིན་ཅན་བྱུང་དགྲ་མི་ཤ་བོ་མཐོང་འཁྲུག་བྱུང (*Ṣñiñ.*); ཚེ་འདིར་ཡང་དགྲ་མི་ཤ་ཁོང་རྒྱུར་བ་རྣམས་བྱུང་ (*Khriḍ. 27*).

ཤ་མོ *ça-mo* 1. mushroom. 2. is described as=ལུག་གི་ཚང་ར sheep-fold (*Ṛtsii.*).

ཤ་མེད *ça-med* अवपन fleshless, emaciated; also, name of a hell.

ཤ་འབུ *ça-ḥbu* a maggot.

ཤ་བུར *ça-bur* in *W.* boil, abscess, ulcer; mark left by a lash, weal (*Jä.*).

ཤ་སྦྱང་ *ça-ṣbyañ* is described as གཅིག་ཅིག་གི་ཉ་ཤ (*Ṛtsii.*)

ཤ་སྦྲང་ *ça-ṣbrañ* मक्षिका flesh-fly, blue-bottle-fly (*Jä.*).

‡ ཤ་མ *ça-ma* 1. n. of a kind of singing bird like the linnet (*K. ko.* ཀ, *2*). 2. the placenta or after-birth, the bag or pouch in which the embryo is formed and which comes out immediately after the delivery of the child: hence, also, a wet nurse or धात्री. 3.=ལྷ་ཡི་གོས raiment of the gods (*K. my.* ཀ, *7*).

ཤ་རྨེན *ça-ṛmen* fleshy tumour, a lump in the muscular flesh. ཤ་ཚན་དམར་པོ *ça-tshan ḍmar-po* a tumour resembling a weal or a wart.

ཤ་རྩི *ça-ṛtsi*=ཤ་མདོག complexion, colour of the skin: བྲམ་ཟེའི་བུ་མོ་ཤ་རྩི་སེར་བ (*Ḥbrom.* ཁ *34*) the Brahman's daughter of fair complexion.

ཤ་ཚ *ça-tsha* 1. affection; ཤ་ཚ་མེད (*Jig. 35*) without affection; acc. to *Jä.*=a friend; ཤ་ཚ་ཅན amicable, attached. 2. hot meat.

ཤ་ཚེ *ça-tshe*=ཤ་ཤའ་དཀར nickel silver (*Jig. 16*).

ཤ་མཚན *ça-ṃtshan*=ཤ་རྟགས *ça-ṣtagṣ* (*Mñon.*) सामुद्रिक [lucky or unlucky marks on the body]*S.*; ཤ་མཚན་གྱི་དཔྱད सामुद्रिक विद्या [knowledge of lucky or unlucky marks on the body]*S.*

ཤ་འཛེར *ça-ḥdzer* wart; ཤ་འཛེར་ཅན one having warts in his skin

ཤ་ཟ *ça-za* or ཤ་ཟན पिशाच 1. prop. flesh-eater, carnivorous animal. 2. gen.: a class of demons. ཤ་ཟ་མོ and ཤ་ཟ་ཆེན་པོ are two

Digitized by Google

kinds of such loathsome demons, the names of others of which are as follows:— པི་ལུ *pi-lu*, ཉེ་བའི་པི་ལུ *ñe-wahi pi-lu*, པི་ལུ་བཟང་པོ *pi-lu bzaṅ-po*, པི་ལུ་མཐའ་ཡས *pi-lu mthaḥ-yas*, བསམ་པ *bsam-pa*, བསམ་པ་མ་ཡིན་པ *bsam-pa ma-yin-pa*, གདུང་བ་བཟང་པོ *gduṅ-wa bzaṅ-po*, ཟ་བྱེད *za-byed*, གཟི་བརྗིད་བཟང་པོ *gzi-brjid bzaṅ-po*, མི་བཟད་པོ *mi-bzad-po* (*K. g.* ད *126*).

ཤ་ཟའི་གླིང་ *Ça-zahi-gliṅ* n. of a cannibal-island situated beyond the island of horned cannibals: སྲིན་པོ་རྭ་བ་ཅན་གྱི་གླིང་ (*K. d.* ར, *335*). ཤ་ཟ་སྲིན་པོ *ça-za srin-po* राक्षस cannibal hobgoblin.

ཤ་ཟུག *ça-zug* or ཤ་གཟུག *ça-gzug*=ཟུག *zug*.

ཤ་རྫོང་ *ça-zoṅ* मांसाद [dry flesh, one who eats flesh]*S.*

ཤ་གཟིག་བདུ *ça-gzig bdu* किलास a kind of disease [white leprosy]*S.*

ཤ་ཟུག་སྟག་སྒོ *Ça-zug stag-sgo* n. of a sacred place in Tibet (*Deb.* ག *45*).

ཤ་ཡི་མཆོག *ça-yi-mchog* पिशित; as met.= སྲོག་གི་གནས *srog-gi-gnas* the heart, the seat of life (*Mṅon.*).

ཤ་ཡི་ལུས་འཚུད *ça-yi lus-hcud* met.=ཁྲག blood. ཤ་ཡི་ས་བོན *ça-yi sa-bon* रक्त id (*Mṅon.*).

‡ ཤ་ལི་ཧོ་ཏ *ça-li ho-ta* a religious instruction of the *Tantrik* class: ནང་གི་གསང་རབ་དམ་གྱི་འཁོར་ལོ། ཤ་ལི་ཧོ་ར་གདམས་པ། མཚོན་པ་མཚོན་འདུལ་བ་སོགས (*Ya-sel. 224*). [S'alihotra was a celebrated teacher of the science of horses in India]*S.*

ཤ་ལན *ça-lan* revenge by death for killing and the like.

ཤ་ལོག *ça-log* warped, oblique, aslant in *W.* (*Jä.*).

ཤ་ལོག *ça-log*=ཤ་ལོག་ལོག *ça-log-log* bloated.

ཤ་བཤགས *ça-bçags* is explained as ཤུགས་ཤ་བྱེད་པ་ཤགས (*Rtsii.*)

ཤ་སྲབ *ça-srab*=ཤ་རྣམས *ça-rnams* (*Mṅon.*).

ཤ་ལྷག *ça-lhag* excrescence on any part of the body which, acc. to some, is a sign of wickedness.

ཤ་ལ་གཡུ་རི *ça-la gyu-ri*=བཟང་པོ (mystic) (*Miṅ. 4*).

ཤ་ཤང་ *ça-çaṅ* n. of a large number, a numerical figure (*Ya-sel. 56*).

ཤ་ཀ *ça-ka* a kind of game (*Vai. sñ.*).

ཤ་ཀ་མ *ça-ka-ma*, more fully ཁ་ཆེ་ཤ་ཀ་མ saffron from Kashmir, in *C.*

‡ ཤ་ཀ་ཤི་ལ *ça-ka çi-la* n. of a precious stone, or gem: ཤ་ཀ་ཤི་ལས་གདོན་བྱུང་སྲུང་བར་བྱེད *ça-ka çi* is a protection against evil spirits.

ཤ་གང་ *Ça-gaṅ* n. of a place in Tibet ཤ་ཟང་ལོ་ཙཱ་བ n. of a celebrated Lo-tsā-wa of that place (*Deb* ཀ, 1).

ཤ་ཕོ་རུ་རྟ *ça-pho ru-rta* (རུད) कुष्ठ [medicinal plant *Costus speciosus*]*S.*

ཤ་ཆུ *ça-chu*=གོང་མོ *goṅ-mo* कपिञ्जल the white Crossoptilon grouse (*Mṅon.*).

‡ ཤ་ཏ *ça-ta* as met.=བརྒྱ *brgya* hundred.

ཤ་སྟ *ça-sta*=ཀླུ *klu* (*Vai. sñ.*).

‡ ཤ་སྟག *ça-stag* only, simply: རྫུན་པོ་ཤ་སྟག *rdsun-po ça-stag*=རྫུན་པོ་སྐྱང་སྐྱང་ *rdsun-po rkyaṅ-rkyaṅ* only false, falsehood pure and simple. ཤ་དག *ça-dag* mere, merely, only: ཁྱེའུ་ཤ་དག་བཙས་ཏེ *khyeḥu ça-dag btsas-te* only sons being born; མི་དབུལ་འཕོངས་པ་ཤ་སྟག as they are all of them poor people; བདེན་པ་མཐོང་བ་ཤ་སྟག་ཏུ་གྱུར་ཏོ they all came to the knowledge of the truth (*Jä.*).

‡ ཤ་ར་པ *Ca-ra-pa* n. of an Indian saint (*Loṅ.* ཞ *3*).

‡ ཤར་འབིགས་བྱེད *ça-ra hbigs-byed* मर्मभेदिन as met.=མདའ arrow (*Mṅon.*).

Digitized by Google

‡ ཤ་ན *ça-na* शण hemp, *Cs.*: flax; ཤ་ནའི་རས་ शाणक fine linen; ཤ་ནའི་གོས a garment made of fine linen.

ཤ་པོས *ça-pos* a thick blanket in *Ld.*

‡ ཤ་བ་རི *ça-wa-ri* शबर a hunter; a hunter-tribe.

Syn. རྔོན་པ *rňon-pa*; རི་དྭགས་པ *ri-dwags-pa* (*Mňon.*).

‡ ཤ་བ་རི་པ *Ça-wa ri-pa* n. of Buddhist *Tantrik* saint, a pupil of Nāgārjuna (*K. dun. 6*).

ཤ་རག *ça-rag* dried apricots with little pulp and almost as hard as stones.

ཤ་ར་ཤོ་རེ *ça-ra ço-re* (cf. གཤེར་པ *hçer-pa*) in *W.* moist (*Jä.*).

‡ ཤ་རར *ça-rar* शर्करा a kind of sugar, refined sugar (*Cs.*).

ཤ་ཤན *ça-çan* a kind of Chinese tea.

ཤ་ལ་ཡུ་རིང *ça-la yu-riň* (ཤ་ལ་ཡུ་རིང་ས་སྨན་འདུས་པའི་རྫ) (*Med.*).

‡ ཤཱ་རིའི་བུ *Çā-rihi-bu* शारिपुत्र the famous early disciple of Buddha.

‡ ཤ་ཀ་བྱཱ་ཀ་ར་ཎ *Ça-ka Vyākaraṇa* n. of a Vyākaraṇa or Sanskrit grammar by *Ācārya Chandra Gomin*.

ཤཱ་ཀྱ་ལག་ན་བེ་ཅོན *Çā-kya lag-na be-con* दण्डपाणि शाक्य the S'ākya who carries a club in his hand (*Yig. 17*) [n. of the father-in-law of Buddha according to the Lalitavistara]*S.*

ཤཱཀྱ *Çā-kya*=རིགས་པ शाक्य n. of a race to which the last Buddha belonged; prob. the Sacae of the ancients; the common names by which Gautama Buddha is universally known:—ཤཱཀྱ་ཐུབ་པ = S'ākya-muni; ཤཱཀྱའི་གཙོ་བོ शाक्यप्रभु; ཤཱཀྱའི་རྒྱལ་པོ शाक्यराज; ཤཱཀྱ་སེང་གེ शाक्यसिंह; ཤཱཀྱའི་བུ शाक्यपुत्र. ཤཱཀྱ་ཕྱུག་ཆེན section of the Sākya race. ཤཱཀྱ་ཡེ་ཤེས also called རྗེ་བྱམས་ཆེན་ཆོས་རྗེ the lama who founded the monastery of Sera near Lhasa (*Rje-nam. 353*).

ཤྭ *çwa* or ཤ་ཁྲག 1. blood. 2.=ཆུ་ལོག overflowing of rivers and lakes, in Amdo dialect.

ཤྭ་ན་མོ *çwa-na-mo*=ཤྭ་འགྲོ་མ शाकिनी, a class of nymph: ཇ་མཆེད་ཤྭ་ན་མོ་བཞིས་འཁོར་བའི་རྒྱལ་ཆམས་མཛད་ནས་ཕྱིན་ཀ་བཞུགས་སོ (*A. 102*).

ཤྭ་བ *çwa-wa* or ཤ་བ the large stag of Tibet with ten to twelve points on each horn, including under this name some three species.

Syn. རྭ་བཅུ་པ *rwa-bcu-pa*; (སྤྲ་ཥ་དྷ་ར *pra-ṣa dha-ra*); ཤྭ་བ *çwa-wa* (*Mňon.*).

ཤ་བ་རྣ་བ *Ça-wa rna-wa* n. of a country in the east of India the inhabitants of which have ears like those of the deer (*K. d.* ར *267*).

ཤྭ་བོ་སྒང *Çwa-wo sgaň* n. of a district in Kham (*Loň.* ས *3*).

‡ ཤྭ་ས་ན *çwa-sa-na* (mystic) a class of Brāhmaṇ (*K. g.* ཕ, *26*).

‡ ཤཀ་ཏི *çak-ti* शक्ति; spear, lance, pike, of sword also trident (*Cs.*).

ཤག *çag* in ཤག་བྱེར་སོང broke, it burst asunder (*Sch.*).

ཤག་ཤག *çag-çag* लोल pendant, hanging, projecting.

ཤགས *çags*=ཁ་ཤགས 1. joke, jest, fun: ཤགས་ཆེ་བ་བྱེད་པ to rally maliciously, to turn into ridicule with sarcasm; ངན་ཤགས a bad joke. 2. cause of contention, object of a

Digitized by Google

dispute or a quarrel, matter in dispute, quarrel in gen. (*Jä.*).

ཤག་མ *çag-ma* उपल stone or rock, gravel; ཤག་མ་ཅན gravelly; ཤག་ཐང a plain abounding with gravel. ཤག་རོད rocky ground; ཤག་ཕྱེ gravel; ཤག་ས earth mixed up with pebbles, stony sterile ground (*Jä.*).

ཤང *çaṅ* a kind of tambourine used by the Bons during their religious services (*Loṅ.* ན 5) v. གཤང *gçaṅ*.

‡ ཤང་ཀར *Çaṅ-kar* शङ्कर 1. n. of a religious sect in ancient India. Also n. of a Tîrthika teacher who held:— རྣམ་པར་མི་རྟག་འདོད་པོ། འདུས་བྱས་རྣམ་པར་མི་རྟག་འདོད་པ་ནི། བྱ་ལས་དབང་ཕྱུག་འདོད་པའོ (*Theg. 33*). 2. an epithet of Mahes'vara.

‡ ཤང་ཁ *çaṅ-kha* conch shell; ལྷོ་ཞང་གི་ཡུལ་ཤང་ཁའི་རྒྱལ་ཁབ the country of Shaugshung (*Yig. 9*).

ཤང་ཐག *çaṅ-thag* = འཕྲེད་རིང་བ (*Jig. 25*) warp; the longitudinal threads of cloth; length.

ཤང་ལང *çaṅ-laṅ* = གྲི་གུག sabre, sword knife (*Mṅon.*).

ཤང་ཤང *çaṅ-çaṅ* जीवजीव; जीवजीविक 1. crane (*S. Lex.*) (*Zam. 5*). བྱ་ཆེན་བོ་མི་ཙམ a bird of the height of man that subsists on poisonous drugs, &c., a fabulous creature with wings and bird's feet, but otherwise like a human being; ཤང་ཤང་ཏེའུ acc. to *Cs.*: pheasant or partridge. 2. n. of a flower: ཤང་ཤང་འདི་རྒྱ་གར་ན་མེད this S'angs'ang flower is not found in India (*A. 105*); ཤང་ཤང་ཤུག་པའི་ནགས་ཚོད་མཛེས charming is the forest of S'ang-S'ang and juniper (*A. 140*).

Syn. ཛཱི་ཝཾ་ཛཱི་པ་ཀ *dshi-waṅ dshi-pa-ka*; དུག་འཚོ་བྱེད *dug-ḥtsho-byed*; ཤང་ཤང་ཏེའུ *çaṅ-çaṅ deḥu* (*Mṅon.*).

ཤང་ཤོང *çaṅ-çoṅs* = མཐོ་དམན high and low; any undulating surface.

ཤངས *çaṅs* I: or ཤངས་བུ घ्राण; resp. the nose; ཤངས་ཁུང nostril, ཤངས་རྩེ tip of the nose. བག་ཆགས་ངན་ཞེས་གསུང་ནས་ཤངས་སྒྲོར་བ་(གཉེར་བ་)མཛད saying that attachments are bad he knit his nose (*i.e.*, brow) (*A. 106*).

ཤངས II: n. of a district of Tsang situated to the north of Tashi-lhunpo (*Loṅ.* ན 5). ཤངས་ཀྱི་ཞོང་ཚལ *Çaṅs-kyi shoṅ-tshal* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*). ཤངས་རྣམ་གླིང *Çaṅs-rnam gliṅ* a town with a monastery in Shang under a Jong-pon (*Rtsii.*). ཤངས་རྩ་གསེར *çaṅs rtsa-gser* n. of a place in Shang (*Deb.* ཀ *11*).

ཤད *çad* 1. = དྲང་པོ straight, perpendicular. 2. mark of punctuation resembling a perpendicular-stroke, also རྐྱང་ཤད or ཚེག་ཤད Is a diacritical sign of about the value of our comma or semi-colon; ཉིས་ཤད the double perpendicular-strokes dividing sentences, or, in metrical compositions; བཞི་ཤད the four-fold ཤད at the end of sections and chapters; ཚེག་ཤད the dotted ཤད, an ornamental form of the ordinary ཤད put after the first syllable of a line; ཤད་འབྱེད་པ་འཇོག་པ to make a ཤད (*Sch.*).

ཤད་པ *çad-pa* or བཤད་པ and བཤོད་པ to comb, to curry, (a horse), also ཤད་རྒྱག་པ. Also: to brush, to stroke, to rub gently with the hand in *W.* (*Jä.*). *çad-ma* curry-comb, horse-comb (*Sch.*).

ཤད་ཡར *çad-yar* = ཡ་རུ *ya-ru* a yak-calf one year old: ཤད་ཡར་གྱི་པགས་པ a skin of a yak-calf (*Rtsii.*).

ཤན *çan* 1. union, mounting, lining of: སྐད་གཉིས་ཤན་སྦྱོར *skad-gñis çan-sbyor* two different languages joined together, n. of a

Digitized by Google

Sanskrit and Tibetan vocabulary; ཤིང་གི་ཧྲོད་པ་ལྕགས་ཀྱིས་ཤན་སྦྱར a wooden vessel mounted with iron bands. 2. small-boat; ཤན་པ a ferry-man in *C.* 3. snow-leopard, in *W.* (cf. གསའ). 4. difference, distinction: ཤན་འབྱེད་པ to distinguish, decide, differentiate: གཞན་གྱིས་ཤན་མི་ཕྱེད་པས as no body else is able to decide it. ཤན་ཤོར *çan-çor* affected by company, union, or companionship.

ཤན་པ *çan-pa* I: 1. wrongly spelt for བཤན་པ, a butcher; སྡིག་ཅན་ཤན་པ sinful butcher; ཤན་ཁང་ slaughter-house, butcher's shop, ཤན་གྲི butcher's knife; ཤན་རྨོངས sinful ignorance of slaughtering an animal. 2. master or rower of a boat, boatman (*Jä.*).

ཤན་པ II: 1.=ཉེས་བབས་པ *ñes-bab-pa*, fault རྒྱལ་པོའི་ཁབ་ཤས་བསྙད་པའི་ཤན་པས་ཀྱིས by the fault of polluting the royal residence (*A. 144*). 2. बाधक, कुत्सित, बीभत्स, ugly, frightful.

‡ ཤན་ཏི་པ *Çan-ti-pa* n. of an Indian Buddhist teacher (*K. dun. 45*).

‡ ཤན་དི་ལ *Çan-di-la* or ཤན་ད་ཀྲི་ལ शाण्डिल्यगोत्र; n. of a race (*K. du.* ཆ, *333*).

ཤན་དམར *Çan-ḍmar* a wild animal of the deer class, called: རི་དྭགས་ཤེག (*K. ko.* ཀ, *2*).

ཤན་ཇ *çan-ja* a kind of Chinese tea.

ཤན་ཏུང་ *Çan-duń* the Chinese provinces of Shantung (*Grub.* ཀ *4*).

ཤབ *Çab* n. of a district between Sakya and Shiga-tse; ཤབ་སྒོ་ལྔ *Çab-sgo-lña* n. of a place in Tsang: དེ་ནས་ཤབ་སྒོ་ལྔ་ནས་ཕྱིན་པའི་ཚེ (*A. 88*) then at the time of proceeding from Sháb-go-nga.

ཤབ་ཤུབ *çab-çub* 1. whisper, whispering; jocular saying or speech, a joke; རྣ་བར་ཤུབ་པ to whisper in the ears. 2. acc. to *Jä.* a lie, falsehood, ཤབ་ཤུབ་བྱེད་པ to lie, to cheat; ཤབ་ཤུབ་ཅན deceitful, fraudulent, crafty.

ཤམ *çam*=གཤམ *gçam* the lower part of a thing, also that of a country; ཤམ་པ a low-lander (opp. to སྒང་པ and སྟོད་པ). གཤམ་དུ *gçam-du* adv. and postp.: below, at foot: རང་རང་གི་ཤམ་དུ་འཆད they will be treated of in their respective chapters at the end; དེའི་ཤམ་དུ under it, underneath that. ཤམ་གོས *çam-goṣ*=ཤམ་ཐབས under-vest, under garment; ཤམ་ཐབས *çam-thabṣ* चण्डातक, निवासन, resp. སྐུ་ཤམ *sku-çam*, a cassock-like garment worn by Tibetan monks. ཤམ་མ *Çam-ma* a man or woman of Lower Ladak.

ཤམ་ཐབས་སྔོན་པོ་ཅན *Çam-thabṣ sṅon-po-can* a *Tirthika* Pandit who preached a perverse system of *Tantra* and used to wear a blue petticoat: ཕྱི་རོལ་པ་ཞིག་ཡིན་པས་ཤམ་ཐབས་སྔོན་པོ་ཅན་ཞེས he was an outsider (*i.e.*, non-Buddhist) called the blue robe (*A. 66*).

‡ ཤམ་བྷ་ལ *Çam-bha-la* n. of the Buddhist Utopia, probably the capital of the eastern Greeks, *i.e.*, of Bactria, where Buddhism of the Mahâyâna School in the first century before and first century after Christ flourished. The Tibetans of the fifteenth century A.D. in their anxiety to find it on this earth are alleged to have identified it with the capital of Spain. S'ambhala in Tibetan is བདེ་འབྱུང་ often spoken of as a country in the north-west of Tibet, fancied to be a kind of paradise. ཤམ་བྷ་ལའི་ལམ་ཡིག Journey to S'ambhala, n. of a book written by Panchen Paldan Yeshe of Tashi-lhunpo.

ཤར *çar* पूर्व, प्राच्, पूर्व, पुरस्तात् 1. the east; ཤར་ཕྱོགས eastern direction or quarter; ཤར་ནས་འོངས come from the east; ཤར་དུ་གནས resides in the east, a resident of the east; ཤར་པ inhabitant of an eastern country, an

Digitized by Google

oriental. ཤར་གྱི་ཉི་མ the sun (*Yig. k. 14*). ཤར་གྱི་རི་བོ पूर्व शिला, one residing in the eastern hills, one of the early sects of Buddhism. ཤར་ལུས་འཕགས་པ Purva Videha n. of the eastern continent of Buddhist cosmogony. ཤར་ལྷོ south-east. 2. termin. of ཤ—ཤར into the flesh.

ཤར་གྱི་ཐགས་དམག = ཐན་པ or ཐར་མེད drought, rainlessness.

ཤར་གྱིས *çar-gyis* forthwith, straight (*A. 68*); ཤར་རྒྱག *çar-rgyag* directly, straight away, at once: ཤར་རྒྱག་རྒྱུག run at once (*Ljañs.*).

ཤར་འགྱུར་བྱེད *çar-hgyur-byed* as met.= blood (*Mñon.*).

ཤར་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ *Çar rgya-mtsho chen-po* seems to be the Pacific ocean, the great ocean extending to the east of China (*Yig. k. 14*).

ཤར་སྒོ་མེ་ལོང་གླིང *Çar-sgo me-loñ gliñ* n. of a place (*Rtsii.*).

ཤར་ཁ *Çar-kha* n. of a place in Tibet. ཤར་ཁ་དཔོན་པོ the chief or ruler of Shar-kha; also name of a celebrated Lama of that place who was known by the name Pandan Shar kha-wa (*Yig. 3*).

ཤར་ཇ *çar-ja* tea imported to Tibet from Amdo (*Jig. 22*).

ཤར་རས *çar-ras* a kind of cotton cloth formerly manufactured in Bengal and Assam (*Yig. 21*).

ཤར་པ *çar-pa* 1.= འདུས་པ समुदित collected, gathered, risen; also: a young man, grown-up youth. 2. उदयि Udayi the rising one; n. of a king of the *Litsabyi* race ལི་ཙ་བྱི་རིགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཤར་བའི་ཕྱུགས་བཟུང་ (*Loñ.* ཀ *5*).

ཤར་པོ *çar-po* 1. *W.* adulterer, on the part of the husband (*Jä.*). 2. a youth.

ཤར་བ *çar-wa* 1. उदय rise, dawning. 2. pf. and secondary form of འཆར་བ; ཉི་མ་ཤར, sunrise, སེམས་ལ་ཤར dawning in the mind. 3. n. of a tribe. 4. n. of king Utthânapada, son of king དཔག་བསྒྲུ་བ, मनतुज; this king was a contemporary of Buddha.

ཤར་མ *çar-ma* (བུད་མེད་དར་མ) 1. तरुणी a full-blown female; acc. to *Jä.* grown-up girls (collective noun). 2. *Sch.*: a strip: ཤར་རྒྱབ་པ *çar-rgyab-pa* to sew in long stitches.

ཤལ་དཀར *çal-dkar* a kind of white silk scarf used for presentation to gods; it is described as ཁ་བཏགས་ཀྱི་ཤལ་དཀར་པོ (*Rtsii.*).

ཤལ་བ *çal-wa* a harrow; ཤལ་ཤལ་བ to harrow (*Sch.*).

ཤལ་མ *çal-ma* stony ground; mountain side consisting of detritus; ཤལ་མ་ཅན full of sharp stones (*Jä.*).

† **ཤལ་མ་ལི** *çal-ma-li* शाल्मलि a tree of hell the leaves of which are sharp and pointed resembling swords, and when hell-beings try to climb up this tree it immediately changes the direction of its sword-like leaves and points towards them to pierce them.

ཤས *ças* 1. part, ཆ་ཤས id.; འབྲས་འདི་ལས་ཤས་གཅིག part of this rice; ཤས་ཤས་སུ་བགོ་བ to distribute,...among (*Jä.*). 2. some, a few; ཞག་ཤས some days; འགའ་ཤས frq. in colloq. as "*ka-she*," ཤས་གནང་བར་ or ཁ་ཤས་གནང་ please, give me some, a few (*A. 105*).

ཤས་ཆེ *ças-che* or ཤས་ཆེ་བ 1.= ཆར་པོ अधिक, प्रचुर, बहुसूत्र. 2. बहुतर = མི་ཉུང་བ a good deal, the greater part of; much. 3. ཤིན་ཏུ or དྲག་པོ तीव्र very strong, acute, powerful: ཉར་འབྱུང་ཤས་ཆེ་སྟེ (*Ya-sel. 19*). ཉི་ཟླ་ཤས་ཆེ་ ཐར་འགྱུར་བ to become very dull or stupid; ཤས་ཆེར,

Digitized by Google

ཤས་ཆེས or ཤས་ཆེན in an eminent degree, in an exceedingly great measure: ཤས་ཆེར་མི་འཕྲུང་ did not grow very powerful or strong.

ཤི་བ *çi-wa* = ཤུམ་པ or ཕྱོགས་དེར་བ་མཐིང, མཚལ, མཐག pf. and secondary form of འཆི་བ. 1. vb. to die, to expire, to go out (as light, fire); ཤི་འདུག is dead, died. 2. partic. and adj. मृत, lifeless, dead, deceased; ཤི་བའི་རོ corpse, dead body; ཤི་བ་ཆོས་པར་ཡང་ལུས་ one already dying still recovered; ཤི་བའི་ལུས the body of the deceased (*Jä.*); ཤི་བའི་འདུ་བྱེད་ཕྱོགས་སྐོར the associations of the dead, funeral observances; ཤི་བའི་ཕྱོགས་གཤམ the quarter of the dead, the south, in which quarter the lord of death dwells; ཤི་བའི་ཟས = གཤིན་ཟས the food of the dead, *i.e.*, སྦྱིན; also: food given to lamas, &c., at funerals.

ཤི་ཀི་མ *çi-ki-ma* = འཆི་ཁ་མ མཐུན; abst. dying, death: ཤི་ཀི་མ་ན in dying; ཤི་ཀི་མ་ཐོད = འཆི་ཁ་མ་ཐོད he is at the point of death, he is at death's door.

‡ **ཤི་ཀ** *Çi-ka* शिक n. of a king who mourned at the death of Buddha (*K. my.* ཁ, *526*).

‡ **ཤི་ཀ་ཀོ་ལ** *Çi-ka ko-la* n. of a place in Orissa on the seaside (*Dzam.*).

‡ **ཤི་ཁན་ཌི་ལ** *çi-khan ḍi-la* शिखण्डिल a peacock (*K. ko.* ག, *3*).

‡ **ཤི་རི་ཁཎྜ** *çi-ri khaṇḍa* (ཞེས) a kind of medicine: ཤི་རི་ཁཎྜ་དང་བུ་རམ་ཆོས་ན་གཉིད་ད་འབྱུང་ངོ S'iri khaṇḍa and molasses taken together induce sleep (*K. my.* ཁ, *341*).

‡ **ཤི་རི་ཥ** *çi-ri-ça* शिरीष n. of a tree, its flower and fruit (*K. du.* ཉ, *276*) [*Acacia sirisa*]*S.* ཤིང་ཤུག་ཤི་རི་ཥ་ནི་ཟུ་བ་སྐར་མ་པ་སངས་མཚོང་ན་འབྲས་བུ་སོར་ལྔ་རྒྱ་བར་འབྱུང (*K. my.* ཁ, *341*) the fruit called S'iris'a grows five fingers' in breadth on the appearance of the star (planet) S'ukra.

ཤི་རིག *çi-rig W.* clinking, jingling (*Jä.*).

ཤི་རོག *çi-rog* in *W.* a sort of early barley.

‡ ཤི་ལ *çi-la* wrongly for ཤཱི་ལ *çi-la* शील = ཚུལ་ཁྲིམས, ཚུལ་ཁྲིམས moral behaviour.

‡ ཤ་ལ་དྲུ *ça-la dru* = སྒྲུང་བ.

ཤིག *çig* 1. for ཅིག after a final ས. 2. = (to be) able: ད་ཁྱོད་ཀྱིས་མི་ཤིག་ཟེར་ར now you have said that you would not be able (to do that work) (*A. 60, 136*). 3. ཤིག, ཤིག louse; མི་ཤིག common louse; ལུག་ཤིག sheep-louse, tick, ཁྱི་ཤིག flea, ཤ་ཤིག or འདུ་ཤིག bug; ཤིག་འཕལ་བ to clean from lice; ཤིག་ཅན full of lice.

ཤིག་གེ་བ *çig-ge-wa* acc. to *Jä.* 1. standing or lying close together, close-bonded. 2. trembling, tottering, wavering; with མིག looking this way and that, looking about, perh., also, rolling (the eyes)] (*Jä.*).

ཤིག་གེག *çig-geg* = ལྷོད་པ शिथिल relaxed; also relaxation. Also: ཤིགས་ཏེ as in ལྷོད་ཤིགས་ཤིགས, ལྷོད་དེ, ཤིགས་ཏེ (*A. 150*) having relaxed; ད་ཁྱོད་ཀྱིས་མི་ཤིགས་ཟེར་ན་ཐབས་བྱེད་པ་མང་པོ་ཐོད་དུས (*A. 66*). now you said you would not relax, but you have some resources. Also = rocking in *Mil.*

ཤིང་ *çiṅ* I: gerundial particle for ཅིང་ after a final ས.

ཤིང་ II: 1. वृक्ष, तरु, a tree, ཤིང་སྡོང་ id., in col. *çiṅ-dum*; ཤིང་ a berry tree or fruit tree, ལོ་ལྡན་ཤིང་ a leafy tree; སྐམ་ཤིང་ a withered tree. 2. काष्ठ wood, timber; made of wood; ཤིང་ཤིག some wood; ཁང་ཤིང་ timber,

timber-wood, བུད་ཤིང་ fire-wood, fuel, སྐམ་ཤིང་ dry-wood.

‡ ཤིང་ཀ་ཀུ་བྷ། *çiṅ ka-ku-bha* ककुभ the *Arjuna* tree.

Syn. དཔའ་བོའི་ཤིང་ *dpaḥ-boḥi-çiṅ*; སྲིད་སྒྲུབ་ཤིང་ *srid-sgrub çiṅ*; ཕྱོགས་གྲུབ་ *phyogs-grub* (*Mṅon.*).

‡ ཤིང་ཀོ་ཀི་ལཱ་ཀྵ *çiṅ ko-ki lā-kṣa* कोकिलाक्ष the tree of cuckoo's eye [the plant *Asteracantha longifolia*]*S.*; with syn.: བུར་ཤིང་ *bur-çiṅ*; དྲི་ལྡན་ *dri-ldan*; ཁྱུ་བྱུག་མིག་ *khyu-byug-mig*; བུར་ཤིང་སྲུང་ *bur-çiṅ sruṅ* (*Mṅon.*).

‡ ཤིང་ཀ་པེཏྠ་ *çiṅ ka pet-tha* (दधित्थ) कपित्थ; the *Kapettha* tree.

Syn. ཀ་པོད་ *ka-pod*; སྐྱུར་རྩི་ *skyur-rtsi*; སོ་ཉམས་བྱེད་ *so-ñams-byed*; ད་དྷ་ཕ་ལ་ *da-dha pha-la*; སྷོ་འབྲས་ཅན་ *sho-ḥbras-can* (*Mṅon.*).

‡ ཤིང་ཀ་ད་མྦ *çiṅ ka-da-mba*; कदम्बक the *Cadamba* tree.

Syn. ཚོགས་ཅན་ *tshogs-can*; སྟོབས་བཟང་ *stobs-bzaṅ*; དགའ་བའི་ཤིང་ *dgaḥ-waḥi-çiṅ*; རྡུལ་སྟོབས་ཅན་ *rdul-stobs-can*; འབྲས་མང་ལྡན་ *ḥbras-maṅ-ldan*; གཤོལ་ལྡན་ *gçol-ldan*; དགའ་བྱེད་ *dgaḥ-byed*; ཤིང་བལ་ཅན་ *çiṅ-bal-can*; ཆུ་སྐྱར་ཅན་ *chu-skyar-can* (*Mṅon.*).

ཤིང་ཀཱ་ཤིམ་བ་ལ *çiṅ kā-çim-ba-la* the (रोचन) *Kāçimbala* tree.

Syn. སྲིད་པ་བརྩེགས་པ་ *srid-pa brtsegs-pa*; རུ་ཙ་ན་ *ru-tsa-na*; སྣང་བྱེད་ཕུང་པོ་ *snaṅ-byed phuṅ-po* (*Mṅon.*).

ཤིང་རྐུན་མའི་མེ་ཏོག *çiṅ-rkun-maḥi me-tog* चोरपुष्प; lit. the thief's flower tree.

Syn. ཆོམ་རྐུན་མེ་ཏོག *chom-rkun me-tog*; སྐྲ་ཅན་མ་ *skra-can-ma*; དུང་ཅན་མ་ *duṅ-can-ma* (*Mṅon.*).

ཤིང་ཀུན་ *çiṅ-kun* हिङ्गु, [illegible] asafœtida, used as medicine and as a spice: ཤིང་ཀུན་སྲིན་འཇོམས་གྲང་ནད་སྙིང་རླུང་སེལ asafœtida cures worms, cold, and wind in the heart.

ཤིང་སྔོན་ *çiṅ-sṅon* = སྙི་ཤུར་ *snyi-shur* (mystic) (*Mṅ. 3*).

ཤིང་སྐུ་ *çiṅ-sku* or ཤིང་གི་སྐུ་འདྲ་ any wooden image.

ཤིང་སྐྱ་ནར་ *çiṅ skya-nar*; पाटल the *Pāṭala* tree.

Syn. འདོད་པའི་ཕོ་ཉ་ *ḥdod-paḥi pho-ña*; མཛོད་ཐ་མ་ *mdsod-tha-ma*; མེ་ཏོག་རྩ་ནག་ *me-tog rtsa-nag*; ལུས་ངན་མིག་ *lus-ṅan-mig*; ཟངས་ཀྱི་མེ་ཏོག *zaṅs-kyi me-tog* (*Mṅon.*).

ཤིང་སྐྱ *çiṅ-skya* [illegible] = དུག་མོ་ཉུང་ *dug-mo-ñuṅ* (*Mṅon.*).

ཤིང་ཀིར་ཏི *çiṅ kir-ti* a carrying-frame for packs, etc.

ཤིང་གི་བ་ཐག *çiṅ-gi ba-thag* creeping parasitical plants.

Syn. རྩ་བ་ *rtsa-wa*; རལ་པ་ *ral-pa*; རྨང་ *rmaṅ*; རྩ་ཕྲན་ *rtsa-phran*; པ་ཐག་ *pathag* (*Mṅon.*).

ཤིང་གི་སྲིན་བུ *çiṅ-gi srin-bu* घुण; wood-eating worm, moth; a writer.

Syn. རྩ་འབུ་ *rtsa-ḥbu*; ཤིང་ཟན་ *çiṅ-zan*; ཡི་གེ་པ *yi-ge-pa* (*Mṅon.*).

ཤིང་གི་མིག *çiṅ-gi mig* [illegible], [illegible] [1. squint-eyed. 2. the plant *Shorea robusta*]*S.*

ཤིང་གི་མེ་ཏོག་ཁ་ཕྱེ *çiṅ-gi me-tog kha-phye* blossoming, the flowering of a tree.

Syn. སྦུབས་གྲོལ་ *sbubs-grol*; རྒྱ་གྲོལ་ *rgya-grol*; གོ་ཆ་གྲོལ་ *go-cha-grol*; རྣམ་དབྱེ་ *rnam-dbye*; རྣམ་ཕྱེ་ *rnam-phye*; རྣམ་པར་བྱེ་ *rnam-par-bye*; རབ་ཏུ་ཤར་ *rab-tu-çar* (*Mṅon.*).

ཤིང་གི་རྩ་བ *çiṅ-gi rtsa-wa* [illegible] the root or foot of a tree. ཤིང་གི་རྩེ་མོ *çiṅ-gi rtse-mo* the top of a tree.

ཤིང་རྒོན་ *çiṅ-rgon* wood-pecker; ཤིང་རྒོན་ཁྲ་བོ *çiṅ-rgon khra-bo* the spotted wood-pecker; ཤིང་རྒོན་མགོ་ནག *çiṅ-rgon mgo-nag* black wood-pecker.

Digitized by Google

ཤིང་རྒྱལ *çiñ-rgyal* 1. a tree of extraordinary height or circumference, a giant-tree. 2.=ཆུ་ལྷ वरुण the water-god.

ཤིང་མངར *çiñ-mñar* मधूक, यष्टिमधु liquorice; ཤིང་མངར་གློ་ནད་ཕོ་ནད་སེལ་བར་བྱེད liquorice cures disease of the lungs and that of the bowels.

ཤིང་མངར་ལྡན་པ *çiñ-mñar ldan-pa*; मधुरिका, मिश्री [an aromatic plant, *Anethum panmorium*]S. Syn. མི་སྲི *mi-si*; ཞི་བ་དཀར *shi-wa dkar*; གདུགས་དཀར *gdugs-dkar*; མེ་ཏོག་བརྒྱད་པ་མངར་ལྡན *me-tog brgyad-pa mñar-ldan*; གནས་སུ་སྐྱེས *gnas-su-skyes*; ར་བ་སྐྱེས *ra-wa-skyes* (*Mñon.*).

ཤིང་བཅུད *çiñ-bcud*=བུ་རམ molasses (mystic) (*Miñ. 4*)—ཤིང་བཅུད་གཉིས: བུ་རམ and སྦྲང་རྩི molasses and honey (*Sman. 3*).

ཤིང་ཆས *çiñ-chas* 1. wooden utensils, implements. 2. tools for working wood.

ཤིང་ཏ་ལ *çiñ-ta-la* तालवृक्ष palm-tree, ཤིང་ཏ་ལ་མགོ་བཅད་ན་སྐྱེ་བ་དང་འཕེལ་བར་མི་འགྱུར། སྐྱེར་མི་རུང་ (*K. du.* ད, *352*) it is stated that the palm tree will neither grow nor thrive if its head is cut.

‡ ཤིང་ཏི་ཀ་ཀ *çiñ-ti ka-ka* तिलकवृक्ष.

Syn. འདབ་མ་ཤིང *hdab-ma-çiñ*; ཏིལ་ཅན *til-can*; སྣོད་ལྡན *snod-ldan*; དཔལ་ལྡན *dpal-ldan* (*Mñon.*).

ཤིང་ཏོག *çiñ-tog* or ཤིང་ཐོག fruit of a tree, fruit. ཤིང་ཏོག་རྒྱལ་པོ *çiñ-tog rgyal-po*=སྙིང་ཏོ་ཤ a sour fruit used for medicinal purposes in appearance it is like the heart (*Sman.*). ཤིང་ཏོག་བིལ་བ *çiñ-tog bil-wa* prob. बिल्ववृक्ष, श्रीफल=the wood-apple. It is mentioned as most holy among the fruits of India and is particularly sacred to Mahâdeva and valued for its medicinal properties. It is one of the བཀྲ་ཤིས་རྫས་བརྒྱད eight auspicious objects.

ཤིང་རྟ་མོ *çiñ rta-mo* n. of a kind of bird; ཁྱིམ་ཁ་ཡི་སྐྱ་ཀ་བཀྲ་ཤིས་ཁྱིམ་བྱ་ཤིང་རྟ་མོར་སྐྱེར (*Ya-sel. 7*).

ཤིང་རྟ *çiñ-rta* ('lit. wooden horse') रथ, यान, शकट any chariot, waggon, cart, or wheeled conveyance; fig.=ཐེག་པ, vehicle of the doctrine, *e.g.*, ཤིང་རྟ་ཆེན་པོ Mahayana school of philosophy; ཤིང་རྟ་འཁོར་ལོ a wheeled carriage, chariot; གཡུལ་གྱི་ཤིང་རྟ *gyul-gyi çiñ-rta* or དམག་ལག་བརྒྱུད war chariot, of two sub-divisions:—རྒྱལ་བྱེད་རྟ་ཐེག་ཤིང་རྟ triumphal chariots, and སྤྲོད་མ་དང་སྤྱོད་ལམ་ཚལ་དགའ་ཐིག་མེ་ཏོག་ཤིང་རྟ पुष्परथ flower chariots, *i.e.*, light conveyances drawn by horses which were used by the rich and by royalty. ཤིང་རྟའི་ཁང་བཟང *çiñ-rtahi khañ-bzañ* chariot, the body of a waggon; ཤིང་རྟའི་མདའ *çiñ-rtahi mdah* the pole, beam, shaft of a cart; ཤིང་རྟའི་འཕང་ལོ *çiñ-rtahi hphañ-lo* chariot-wheel, ཤིང་རྟའི་རྗེས *çiñ-rtahi rjes* the track of a car or cart.

Syn. for ཤིང་རྟ:—ལམ་འགྲོད *lam-hgrod*; ཡོངས་བསྐྱོད *yoñs-bskyod*; རྣམ་པར་འདྲེན *rnam-par-hdren*; སྒྲ་ལྡན *sgra-ldan*; རྟ་ཅན *rta-can*; གཉའ་ཤིང་འཛིན *gñah-çiñ-hdsin*; ཐེག་པ *theg-pa*; འཁོར་ལོས་འགྲོ་བ *hkhor-los hgro-wa*; ཕ་རོལ་ལེགས་འགྲོ *pha-rol legs-hgro* (*Mñon.*).

ཤིང་རྟའི་ཁ་ལོ་པ *çiñ-rtahi kha-lo-pa* सारथि conductor of a vehicle, charioteer. Is mentioned especially in the early history of young Gautama as recorded in the Dulwa.

Syn. མགོ་འདྲེན *mgo-hdren*; སྣ་ཁྲིད *sna-khrid*; ཤིང་རྟའི་གཉེན *çiñ-rtahi-gñen*; གྱས་སློད *gyas-slod*; ཁ་ལ་སྒྱུར་བ *kha-la sgyur-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་རྟའི་གཉའ་ཤིང *çiñ-rtahi gñan-çiñ* युगन्धर the yoke attached to a chariot to which draught animals or horses are tied.

ཤིང་རྟ་བཅུ་པ *çiñ-rta bcu-pa* दशरथ n. of the king of Ayodhyâ whose son was Râma, the hero of the epic Râmâyaṇa. ཤིང་རྟ་བཅུ་པའི་སྲས son of Dasaratha, *i.e.*, king Râma, the vanquisher of Râvaṇa king of Lankâ (*Mñon.*).

Digitized by Google

ཤིང་རྟ་མ *çiñ-rta-ma* = ནདཱིརྣ a river, stream (*Mňon.*).

ཤིང་རྟ་མོ *çiñ-rta-mo* a toy-bird cut out of wood or sculptured (mystic) (*Miñ. rda. 4*).

ཤིང་རྟའི་ལུས *çiñ-rtahi-lus* = ཅ་ཏྲང་པ चक्रवाक, चोक the *choka* bird, a species of duck (*Mňon.*).

ཤིང་བ་གླང་མིག་པ *çiñ ba-glañ rmig-pa* the bull's eye-flower.

Syn. ཁ་དོག་གསུམ་པ *kha-dog gsum-pa*; བུར་ཤིང་དྲི *bur-çiñ-dri*; ཚེར་མ་ཞིམ *tsher-ma-shim*; ས་ཧི་ཚེར་མ *sahi tsher-ma*; ནགས་ཀྱི་རྔ་རྩི *nags-kyi rña-rtsi*; ས་ཧི་འགྱུར་བྱེད *sahi-hgyur-byed* (*Mňon.*).

ཤིང་བྱང་ཆུབ *çiñ byañ-chub* or བྱང་ཆུབ་ལྗོན་ཤིང་ *byañ-chub ljon-çiñ* पिप्पल, बोधिद्रुम the peepul tree.

Syn. མཆོད་རྟེན་ཤིང་ *mchod-rten-çiñ*; ཁྱད་པར་གནས *khyad-par-gnas*; པིབ་པ་ལ *pib-pa-la*; གླང་པོའི་ཟས *glañ-pohi-zas*; ཤིང་གི་དབང་པོ *çiñ-gi dbañ-po*. (*Mňon.*).

ཤིང་འབྲས་བུ་མེད་པ *çiñ hbras-bu med-pa*; a tree without fruit. Syn. མེ་ཏོག་འབྲས་མེད *me-tog hbras-med*; ནགས་དམན་པ *nags-dman-pa*; འབྲས་བུ་མེད་པ *hbras-bu med-pa*; མོ་གཅམ་ཤིང་ *mo-gcam-çiñ* (*Mňon.*). ཤིང་འབྲས་བུ་སྨིན་ནས་འཇིག་པ *çiñ hbras-bu smin-nas hjig-pa* tree that dies after its fruit has ripened, such as the plantain. Syn. ཆུ་ཤིང་ *chu-çiñ*; ཨེ་རཎྜ *e-randa*; སྨྱུག་མ *smyug-ma* bamboo etc. (*Mňon.*).

ཤིང་རྨ་བྱའི་གཙུག་ཕུད *çiñ rma-byahi gtsug-phud* कावली, मुस्तक; the peacock's crest tree [a species of grass, *cyperus rotundus*]*S.*

Syn. རྟོ་རྒོད་སྒྲོན་མེ *rto-rgod sgron-me*; རྨ་བྱ་ལོ་ཙ *rma-bya lo-tsa* (*Mňon.*).

ཤིང་མྱ་ངན་མེད *çiñ mya-ñan med* अशोकवृक्ष.

Syn. ཆུ་ལ་གར་རྩི *chu-la gar-rtsi*; དགའ་བ་སྦྱིན་བྱེད *dgah-wa sbyin-byed*; རྐང་མཛེས *rkañ-mdzes*; ཚ་བས་གར་ *tsha-was-gar*; ཚ་བ་འཛིན *tsha-wa-hdsin*; དང་འཁྲུངས *dañ-hkhruñs*; (*Mňon.*).

ཤིང་དམར *çiñ-dmar* = ནེ་ཙོ་སྣ *ne-tso-sna* (चालक) parrot's nose; red-tree; but acc. to *Lex.* = शुक, a parrot.

Syn. སྦལ་པའི་འདབ་ཅན *sbal-pahi hdab-can*; ཁྲག་ལྡན *khrag-ldan*; འཐད་ཅིང་གར་བྱེད *hthad-ciñ gar-byed*; ཚ་ལུས *tsha-lus*; འཁྲོ་འཛིན *hkro-hdsin*; ཀ་ཐཾ་ག *ka-thañga*; མེ་ཏོག་སྨུལ་རིང་ *me-tog smul-riñ*; གསེར་ཤིང་ *gser-çiñ* (*Mňon.*).

ཤིང་ཚ *çiñ-tsha* 1. गुडत्वक, कटुपत्र, त्वक्. 2. cinnamon; ཤིང་ཚའི་ལོ་མ तेजःपत्र, चविपत्र cinnamon leaf.

Syn. པགས་འདབ *pags-hdab*; ཤུན་པ *çun-pa*; ལུས་མཆོག *lus-mchog*; ཡན་ལག་མཆོག *yan-lag-mchog*; འགྲོ་ལྡིང་སྐྱེས *hgro-ldiñ-skyes*; ཚོ་ག་ཅན *cho-ga-can*; རེག་བྱེད་གདོང་ *reg-byed-gdoñ* (*Mňon.*).

ཤིང་ཚལ *çiñ-tshal* a forest; clip, shaving, splinter.

ཤིང་ཚེར་འབྲས་ཅན *çiñ-tsher hbras-can* पनस, कण्टकाफल jack-fruit tree.

Syn. གཙུག་ཕུད་ལྡན *gtsug-phud-ldan* (*Mňon.*).

ཤིང་གཞོང་ *çiñ-gshoñ* a wooden basin, tray, trough; tub.

ཤིང་འཛིན *çiñ-hdsin* = ཆུ་ཤིང་ the plantain plant (*Mňon.*).

ཤིང་གཟོང་ *çiñ-gzoñ* घुणावत an implement that "eats up" wood, or bores in wood, a gimlet [1. a carpenter's chisel or adze, 2. the Indian fig tree]*S.*

Syn. ཤིང་ཟ *çiñ-za*; ཤིང་འབིགས *çiñ-hbigs* (*Mňon.*).

ཤིང་བཟའ་ཨ་ཆོས *Çiñ-bzah a-chos* n. of the mother of the great Buddhist reformer Tsongkhapa (*Lon.* ꜰ, *18*).

ཤིང་བཟོ་པ *çiñ-bzo-pa* carpenter.

Syn. ཤིང་མཁན *çiñ-mkhan*; ཤིང་འཇོག་པ *çiñ-hjog-pa*; ཤིང་རྟ་བྱེད *çiñ-rta-byed*; ཤིང་གཅོག་མཁན *çiñ-gcog-mkhan* (*Mňon.*).

ཤིང་ཡན་ལག *çiñ-yan-lag* कण्टक thorn (*S. Lex.*).

Digitized by Google

ཤིང་ཡོངས་འདུ་ས་བརྟོལ་ *çiñ yoñs-ḥdu sa-brtol* कल्पवृक्ष the wish-fulfilling tree.

Syn. གསེར་ཤིང་ *gser-çiñ*; གསེར་གྱི་གདོང་ཅན་ *gser-gyi gdoñ-can*; ཀུ་མེད་ལོ་མ་ *ku-med lo-ma*; འདབ་ཟུང་ལྡན་ *ḥdab-zuñ-ldan*; རྔ་ཡབ་ཅན་ *rña-yab-can*; ཕུན་ཚོགས་འཕེལ་ *phun-tshogs-ḥphel*; ས་བརྟོལ་ *sa-brtol*; ས་འཇོམས་ *sa-ḥjoms*; དཔག་བསམ་ཤིང་ *dpag-bsam-çiñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་ *çiñ-lo* leaf of a tree, also twig. ཤིང་ལོ་མ་བདུན་པ་ *çiñ-lo-ma bdun-pa* सप्तपर्ण [seven-leaved, the tree *Alstonia*]*S.*

Syn. of latter: མི་མཉམ་འདབ་ *mi-mñam-ḥdab*; རྒྱ་ཆེན་ཤུན་པ་ *rgya-chen çun-pa*; ཡངས་པའི་ཤུན་ *yañs-paḥi-çun*; སྟོན་གྱི་མེ་ཏོག་ *ston-gyi me-tog*; དུག་ལོ་ཅན་ *dug-lo-can*; ལྔ་ཡི་བཟའ་ཤིང་ *lña-yi bzaḥ-çiñ*; འདབ་བདུན་པ་ *ḥdab-bdun-pa* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་གསར་དུ་ཁ་འབུས་པ་ *çiñ-lo gsar-du kha-ḥbus-pa* fresh shoots of leaves.

Syn. ཐོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-maḥi lo-ma*; ཤ་ལུ་སྐྱེས་ *sha-lu-skyes*; གསར་སྐྱེས་ *gsar-skyes*; ཁྱེའུ་ཁ་ *khyeḥu-kha*; དང་པོར་འཁྲུངས་ *dañ-por ḥkhruñs*; སྟེང་དུ་འཐོན་ *steñ-du-ḥthon*; གསར་པ་གསར་པ་ *gsar-pa gsar-pa*; མྱུ་གུ་ *myu-gu* (*Mñon.*).

ཤིང་ཤ་ལ་མ་ལི་ *çiñ-ça la-ma-li* = शाल्मली.

Syn. ཤིང་བལ་འཛིན་ *çiñ-bal-ḥdsin*; གྲོལ་བ་རིང་ *grol-wa riñ* འཚོ་ཚེ་བརྟན་ *ḥtsho tshe-brtan* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཤི་རི་ཥ་ *çiñ çi-ri-ça* शिरीष [the tree *Acacia sirisa*]*S.*

Syn. མེ་ཏོག་འཇམ་ *me-tog-ḥjam* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཤ་མི་ *çiñ ça-mi* शमी [the S'ami tree]*S.*

Syn. ཤ་ཀུའི་འབྲས་ *ça-kuḥi-ḥbras*; ཞི་བ་ *shi-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་ཤི་ལུ་ *çiñ çi-lu* शिलु a species of tree.

Syn. ཤི་ལུ་དཀར་པོ་ *çi-lu dkar-po* བད་ཀན་འཇོམས་ *bad-kan-ḥjoms*; འཁོར་མང་ཅན་ *ḥkhor-mañ-can*; བསིལ་བ་ *bsil-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་ཤུན་ *çiñ-çun* वल्कल, चोच the bark of trees; perhaps, cinnamon. ཤིང་ཤུན་གྱི་ཆང་ *çiñ çun-gyi chañ* wine extracted from the bark of a tree, cinnamon wine.

Syn. ཤིང་ལྤགས་ *çiñ lpags*; ཤིང་ལྐོགས་ *çiñ lkogs* (*Mñon.*).

ཤིང་སཱ་ལ་ *çiñ sā-la* सालवृक्ष the Sāl tree.

Syn. རྣམ་འཇོམས་ *rnam-ḥjoms*; དྲི་འགྱུར་ *dri-ḥgyur*; འདབ་མ་མཐོ་ *ḥdab-ma-mtho*; བརྟན་མ་ *brtan-ma* (*Mñon.*).

ཤིང་སེང་གེའི་མཇུག་མ་ *çiñ señ-geḥi mjug-ma* (lit. the lion's tail tree).

Syn. འདྲི་བྱེད་ལོ་མ་ *ḥdri-byed lo-ma*; ཐ་དད་འདབ་ *tha-dad-ḥdab*; རྗེས་ཀྱི་འདབ་མ་ *rjes-kyi ḥdab-ma*; རྐང་ལྡན་མ་ *rkañ-ldan-ma*; རྔ་མའི་འབྱོར་པ་ *rña-maḥi ḥbyor-pa*; ཆ་ཤས་གྲུབ་ *cha-ças-grub*; བུམ་ལྡན་ *bum-ldan* (*Mñon.*).

ཤིང་ཤིཛ་ཛུ་ *çiñ çij-ju* शिग्रु, वज्रद्रुम (lit. thunder-bolt tree).

Syn. རྡོ་རྗེ་ཤིང་ *rdo-rje-çiñ*; ཀུན་ཏུ་འོ་མ་ *kun-tu ḥo-ma*; སིདས་ཛུ་ *sids-dsu* (*Mñon.*).

ཤིང་སྲིན་ *çiñ-srin* घुण wood-moth, a kind of worm which eats up wood; ཤིང་སྲིན་བྲུན་ *çiñ srin-brun* excrement of wood-eating moth which is said to cure disease of worms.

ཤིང་སེར་ *çiñ-ser* = སྐྱེར་པ་ཤིང་ *skyer-pa-çiñ* (*Mñon.*) the yellow tree, berbery.

ཤིང་བཟའ་རྣལ་འབྱོར་མ་ *Çiñ-bzaḥ rnal-ḥbyor-ma* n. of a celebrated female saint of Tibet (*Mñon.*).

ཤིང་ཨུ་དུམ་བ་ར་ *çiñ u-dum-wa-ra* उडुम्बर, जन्तुफल [the glomerous fig tree]*S.*

Syn. བདུད་འཇོམས་ *bdud-ḥjoms*; མཆོད་སྦྱིན་ཡན་ལག་ *mchod-sbyin yan-lag*; གསེར་འོ་མ་ *gser-ḥo-ma*; ཛན་བུའི་འབྲས་ *dsan-buḥi ḥbras* (*Mñon.*).

ཤིང་སེད་ *çiñ-sed* a file or rasp (*Jä.*).

ཤིང་ཨ་རྐ་པརྣ་ *çiñ a-rka pa-rna* 1. अर्कपर्ण [the plant *Calotropis gigantea*]*S.* 2. the white species of this is called अलर्क.

Syn. of 1. ཉི་མའི་མིང་ཅན་ *ñi-maḥi miñ-can*; ཉི་མའི་ཤིང་ *ñi-maḥi-çiñ*; སྣ་ཚོགས་གཟུགས་ཅན་ *sna-*

Digitized by Google

tshog gsugs-can; མ་གགས་པ *ma-gas-pa*; ནོར་ལྡན *nor-ldan*; རྨ་ལས་འོ་མ་ཅན *rma-las ho-ma-can*; ཡིད་མོས *yid-mos* (*Mṅon.*).

Syn. of 2. རབ་ཏུ་གདུང་བ *rab-tu gduṅ-wa*; དཀའ་ཐུབ *dkah-thub*; ཞི་བའི་མེ་ཏོག *shi-wahi me-tog*; ཕྱུག་བདག་དགའ *phyug-bdag-dgah*; ཤིང་གཅིག *çiṅ-gcig*; སྤྲ་བ་བ་སུ *spra-wa ba-su* (*Mṅon.*).

ཤིང་ཨ་པ་མ་རྒ *çiṅ a-pá ma-rga* अपमर्ग a kind of tree.

Syn. རྩེ་མོ་ཅན *rtse-mo-can*; རྨ་བྱ་ཅན *rma-bya-can*; ལམ་བྲལ *lam-bral*; འོག་གི་ལམ *hog-gi-lam*; བོང་བུའི་སྙེ་མ *boṅ-buhi sñe-ma*; ཀི་ཤའི་འདབ *ki-çahi*; *hdab* कीशपर्ण (*Mṅon.*).

ཤིང་ཨ་ཏི་མུཀ་ཏ *çiṅ a-ti muk-ta* अतिमुक्तक [a tree called Harimantha]*S.*

Syn. སྣ་ཚོགས་ཤིང *sna-tshogs-çiṅ*; འཛག་བྱེད་ཤིང *hdsag-byed çiṅ*; མུ་ཁྱུད་ཤིང *mu-khyud çiṅ*; ཤིང་རྟའི་ཤིང *çiṅ-rtahi çiṅ*; སྣོད་ཤིང *snod çiṅ*; ཤིན་ཏུ་གྲོལ་བ་ཅན *çin-tu grol-wa-can* (*Mṅon.*).

ཤིང་ཨེ་རཎ་ཌ *çiṅ e-ran-ḍa* एरण्ड [the castor oil plant]*S.*

Syn. སྟག་གི་མཇུག་མ *stag-gi mjug-ma*; དྲི་ཟའི་ལག་པ *dri-zahi lag-pa*; སོར་མོ་ལྔ་པ *sor-mo lṅa-pa*; སྙིང་པོས་སྟོངས *sñiṅ-pos-stoṅs*; རླུང་གི་གྲོགས *rluṅ-gi-grogs*; རི་མོ་ཅན *ri-mo-can*; གླང་པོའི་རྣ་བ *glaṅ-pohi rna-wa* (*Mṅon.*).

‡ ཤིང་ཨེ་ལ་བ་ལུ་ཀ *çiṅ e-la-wa lu-ka* एलवालुक [the fragrant bark of *Feronia elephantum*]*S.*

Syn. ལུག་སྐྱེས *lug-skyes*; གསེར་གྱི་བྱེ་མ་ཅན *gser-gyi bye-ma-can*; དྲི་རྫས *dri-rdsas* (*Mṅon.*).

✠ ཤིད *çid* श्राद्ध funeral ceremony, religious service done in honour of, or for the memory of, the dead. ཤིད་ཟན श्राद्धान्न, food given at such funeral ceremony or occasion. ཤིད་ས *çid-sa* 1. burying ground or cemetery. 2. a fruitful field=གཤིན་ས (*Jä.*). གཤིད་གཤིད་མ *gçid-gçid-ma*, གཤིད་སྟོན, གཤིད་ཟན all signify གཤིན་ཟས or དུད་ཟས funeral repast, of which everybody may partake; ཤིད་ཆོས funeral religious ceremony.

ཤིད་སྲང *çid-sraṅ* the kind of steelyard in use in ancient times (*Lon* ༡, *9*).

ཤིད་བུ *Çid-bu* prob. S'iva; ཤིད་བུ་སེར་སྐྱ *Çid-bu ser-skya* n. of a Brāhmaṇ sage. ཤིད་བུ་སེར་སྐྱའི་རྗེས་སུ་འབྲངས་པ་ཁྲོས་ནས the followers of Kapila S'iva having become irritated (*A. 139*).

ཤིན་ཏུ *çin-tu* 1. अति, अत्यन्त, अलम्, सु, भृश very, greatly, esp. before adj. and adv. 2. भवतः really, indeed: བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྲུལ་པ་ཤིན་ཏུ་ཡིན he was really an incarnation of a *Bodhisattva* (*A. 68*). 3. or ཤིན་ཏུ་པ=ཕུལ་ཏུ་ཕྱིན *phul-tu-phyin* or ཏེ་པོར *te-por.* ཤིན་ཏུ་ཁྲོ *çin-tu-khro* चण्ड fierce, terrific; ཤིན་ཏུ་དགའ་བ *çin-tu dgah-wa*=ཡང་དག་དགའ་བ very pleased, great joy (*Mṅon.*). ཤིན་ཏུ་འཁོར་བ *çin-tu hkhor-wa*=ནོར་བ or འཁྲུལ་བ *hkhrul-wa* to be blundering, mistakeful. ཤིན་ཏུ་མཆོག *çin-tu mchog* excellent, very good (*Mṅon.*); ཤིན་ཏུ་མོའི་ཡི་གེ *çin-tu mohi yi-ge* very soft letters, very feminine letters (*Sum-rtag*).

ཤིན་ཏུ་དུག *çin-tu-dug*=བོང་ང་ aconite; wolf's bane (*Mṅon.*)

ཤིན་ཏུ་བྱུང *çin-tu byuṅ* n. of a class of Brāhmaṇs (*Mṅon.*).

ཤིན་ཏུ་མི་བཟད་མ *çin-tu mi-bzad-ma* n. of a *Yakṣa* princess (*K. g.* ད, *130*).

ཤིན་ཤུན་ཅན *çin-çun-can*=སྨན་པོ *sman-po* (*Mṅon.*).

ཤིན་ཏུ་མི་སྲུན་པ *çin-tu mi-srun-pa*=ལྷག་བརྗོད་པ the language of the gods of Tuṣita heaven.

ཤིན་ཏུ་ལན་ཚྭ་བ *çin-tu lan-tshha-wa*=རྒྱ་ཚྭ *rgya-tshha* the Indian table salt; very saltish (*Mṅon.*).

✠ ཤིན་ཛི་ཏཱ *çin-dsi-tá* शिञ्जिता n. of a fruit (*K. d.* ཕ, *202*).

Digitized by Google

ཤིབ་པ *çib-pa* to whisper (*Jä.*).

ཤིབ་ཤི་ལུ་ལུ *çib çi-lu-lu* or ཙུ་ཙུ in *Ld.* = the fruit of the dog-rose.

ཤིམ་པ *çim-pa* (སྤྲུགས) mixed up.

ཤིམ་མི་ཤིམ *çim mi-çim* has been explained as སྣ་ཚོགས་འདྲེས་པ composite, different things mixed up together (*Ṛtsii.*).

ཤིམ་ཤ་པ *çim-ça-pa* a kind of tree or wood (*Cs.*).

ཤིར *çir* or ཤིར་ཤིར with འབྱིན་པ 1. to gush out, to stream forth with a noise (*Cs.*). 2. a musical note (*K. my.* ཀ, *293*).

ཤིལ་བ *çil-wa W.* to drip through (*Jä.*).

ཤིལ་ལི *çil-li* [a gauze-like texture *W.*; ཤིལ་ཤིལ *çil-çil*, 1. id. 2. *Cs.*: 'a cant word denoting the noise of anything] *Jä.*

ཤིས *çis* or ཤིས་པ in བཀྲ་ཤིས शिव, भाग्यः, लक्ष्मी, मङ्गल good luck, fortune, glory, bliss; ཤིས་མཚན शिवङ्कर, auspicious, foreboding good. ཤིས་པར་བརྗོད་པ or ཤིས་བརྗོད [illegible]; आशीर्वाद benediction, words of blessing; དེ་འབྱུང་ན་ཤིས if that happens, it will be an auspicious sign; ཤིས་པའི་མིང་ a name foreboding good, མ་ཤིས་པའི་ལྟས an omen foreboding ill (*Vai-sñ.*); བསྟན་པའི་ཤིས *bstan-paḥi-çis* acc. to *Schl.* 232 denotes the religious plays performed in convents. ཤིས་པ one blessed, ཤིས་པ་མིན་པ to be blessed, ཤིས་པར་འགྱུར་བ to become blessed, ཤིས་པར་བྱེད་པ to make blessed, to bless; བཀྲ་ཤིས v. བཀྲ་བ.

ཤུ *Çu* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *9*). ཤུ་སྟོན་རྒྱ་གྲགས n. of a celebrated lama of Shu.

ཤུ་དག་དཀར་པོ *çu-dag-dkar-po* = གངས་ལྡན *gaṅs-ljan* also called ཙ་དག or ཙ་མས शिलाजतु a medicinal drug: ཤུ་དག་དཀར་པོ་མས་ཚ་དང་སྐྱེད་པ་ཀ [illegible] (*Med.*).

ཤུ་མོ་ཟ *çu-mo-za* pulse.

ཤུ་བ *çu-wa* 1. sbst. a kind of blister-like irruption on the skin; མ་ཤུ विस्फोटक, an abscess, ulcer, sore. ཤུ་བ་ཐོན an abscess rises, ཤུ་བ་ན gives pain, ཤུ་བ་སན the abscess heals; ཤུ་ཐོར the abscess becomes absorbed. 2. ཁཤུ scab, scurf, scald (*Jä.*). 3. a vb., with pf. བཤུས or ཤུས, fut. བཤུ, imp. བཤུས or ཤུ: (1) to take off, pull off, peel or strip; གཞན་གྱི་གོས་ཤུ་བ to take off a person's clothes; པགས་པ་ཤུ་བ "*pags-pa shu-wa*" (colloq. to give a good beating). (2) to copy, དཔེ a book, resp. ཞལ་ཤུས་བྱེད་པ; དཔེ་བཤུས copied (*Jä.*); འདྲ་བཤུས *hdra-bçus* a true copy.

‡ ཤུ་ནི་ཀ་ར་ན *Çu-ni ka-ra-na* n. of a city situated to the south of Kalāpa the capital of the fabulous Shambhala (*S. lam. 41*).

‡ ཤུ་བྷཾ *çu-bhaṁ* शुभ = བདེ་ལེགས happiness and good: ཤུ་བྷམསྟུ་བདེ་ལེགས་སུ་གྱུར་ཅིག happiness and good be (to all).

‡ ཤུར་ཤེ་ན *Çur-çe-na* n. of a tract in the neighbourhood of Mathura, not far from Agra.

ཤུག *çug* [1. a thrust, push, knock; ཤུག་ཕུལ་བ *çug phul-wa* to slove (by a more gentle motion) *C.* 2. in comp.: ཁྱོ་ཤུག *khyo-çug* v. ཁྱོ *khyo*; ཤུག་བཟའ *çug-bzaḥ* wife, consort, spouse *Schtr.* 3. *W.*: old, but still fit for use. 4. ཤུག་ཤུག་ལ *çug-çug-la* colloq. for ཤུབ་བུར *çub-bur* softly, gently, *e.g.*, འགྲོ་བ *hgro-wa* to walk, to tread, etc.] from *Jä.*

ཤུག་གུ *çug-gu* colloq. for ཤོག་བུ *çog-bu*.

ཤུག་པ *çug-pa* (also called སྤོས་ཤིང་ the incense-tree) acc. to *Jä.* the high, cypress-like juniper-tree of the Himālayā mountains, (*Juniperus excelsa*). It covers large mountain tracts and is considered sacred,

Digitized by Google

and much used in religious ceremonies; its berries being burnt as incense. ཤུག་འབྲུམ the berries of *Juniperus squamosa*, a low shrub and similar to the English *Juniperus cummunis*. ཤུག་དུད the smoke or perfume of juniper-incense.

Syn. རིམ་འགག; ལྷ་ཡི་ཤིང་ *lha-yi-çiṅ*; བརྒྱ་བྱིན་རྐང་འཐུང་ *bṛgya-byin ṛkaṅ-ḥthuṅ*; ཡོངས་བཟང་ཅན *yoṅṣ-ḥzaṅ-can*; འོད་ཟེར་འདབ་ཅན *ḥod-zer ḥdab-can*; ཐང་ཤིང་མདའ་འཛིན *thaṅ çiṅ ṃdaḥ ḥdsin*; བདུག་སྤོས་ཤིང་ *ḥdug-ṣpoṣ-çiṅ* (*Ṃṅon.*).

ཤུག་གཙང་ *çug-gtsaṅ* in Kham dialect: silk of four hues, *i.e.*, white, yellow, red and green colours (*Ṛtsii.*).

ཤུག་ཚོད *çug-tshod* a sort of mistletoe, *Viscum oxycedri*, growing on juniper and gradually killing it. The leaves have a slightly sour taste and are used for culinary purposes *W.* (*Jä.*).

ཤུགས *çugṣ* 1.=ཤུགས་དཔང་ वेग, रभस्, तरस्, बोलः velocity, force: རླུང་གི་ཤུགས *ṛluṅ-gi çugṣ* the force of the wind, ཆུ་ཡི་ཤུགས velocity of water, མེ་ཡི་ཤུགས consuming power of fire. 2. inherent strength, power, energy: དད་པའི་ཤུགས energy of faith; བྱམས་པའི་ཤུགས ardour of love; དགའ་བའི་ཤུགས་ཀྱིས *dgaḥ-waḥi çugṣ-kyiṣ* by the power of joy. རྟ་ཡི་ཤུགས power or strength of a horse; གླང་པོ་ཆེའི་ཤུགས elephant's strength. གཅིན་གྱི་ཤུགས་དགག་མི་བྱ the impulse to make water must not be suppressed (*Med.*); འདི་དག་སྔོན་གྱི་སྦྱིན་ཤུགས་ཡིན these are (the outcome of) the power of former alms; ཐུགས་རྗེའི་ཤུགས་ཀྱིས by the power of grace ཤུགས་ཀྱིས=རང་ཤུགས་ཀྱིས spontaneously, of one's own accord. ཤུགས་ལ་གཤོལ་བཏབ *çugṣ-la gçol-ḥtab* to oppose or try to dissuade one from an undertaking or adventure or from any work, also obstruction to progress of any work: མི་རེ་རེ་ཙམ་གྱིས་ཤུགས་ལ་གཤོལ་བཏབ (*A. 126*). ཤུགས་སྒྲོགས་པ *çugṣ-ṣgrogṣ-pa* to speak or address in loud and forcible language. 3. a groan: ཤུགས་དིར་བ *çugṣ-dir-wa* was explained as སྐད་སྒྲ་དིར་བ to groan loud from pain: བརྒྱད་ཁྲིང་དགའ་བང་ཚད་ནག་ཤུག་དིར་གྱིས་སོང་ངོ་ཤུགས་ནར *çugṣ-nar* or ཤུགས་རིང་ deep sigh, groan; ཤུགས་ནར་བྱེད་པ or འབྱིན་པ *ḥbyin-pa* to sigh, to groan: ཤུགས་རིང་ཡར་ནར་འདུག he heaves a deep sigh (*Jä.*).

ཤུགས་སྐད *çugṣ-ṣkad*=ཤུགས་སྒྲ *çugṣ-ṣgra* 1. a whistling. 2. calling out loudly or with emphasis; a voice of strength in pulling or in lifting up any object (*Jä.*). ཤུགས་པ *çugṣ-pa* [a small whistle which in sounding is put quite into the mouth].

ཤུགས་ཆེ་བ *çugṣ-che-wa* अतिवेग powerful, very strong; great velocity or motion.

ཤུགས་འགྲོ *çugṣ-ḥgro* mule, horse. ཤུགས་འགྲོའི་ཕ *çugṣ-ḥgroḥi-pha* (lit. father of the mule) an ass, a donkey (*Ṃṅon.*).

ཤུགས་འཕྱོ *çugṣ-ḥphyo* (ཕྲུགས) ཞེ་སྒྲ n. of a number.

ཤུང་བ *çuṅ-wa* pf. ཤུངས 1. to snore. 2. to hum, to buzz, *e.g.*, of a large beetle (*Jä.*).

ཤུད་པ *çud-pa* 1. pf. fut. བཤུད to rub, *e.g.*, one thing against another *C.* 2. to get scratched, excoriated, galled (cf. ཤུན་པ). 3. ཤུད་བྱེད་པ to steal silently away, to sneak off unperceived (*Jä.*).

ཤུན་པ *çun-pa*=པགས་པ त्वच्, शोलवल्कल bark, rind, peel, skin; ཤུན་ཀོག=ཤུན་པགས the last expression being also used of the skin of animals (*Lex.*). ཤུན་པ་རྗེས་པ त्वच् निर्मुक्त to cast off or change skin as snakes do.

ཤུན་པ་ཅན *çun-pa-can* वल्कलवान् having bark, skin or rind; acc. to *Lex.*=ཉ་ཁྲབ་ཅན scaly fish. ཤུན་ལྡན *çun-ḷdan*=ཤུན་པ་ཅན.

ཤུན་པ་འཇམ *çun-pa-ḥjam*=སྟག་པ་ཤིང་ *ṣtag-pa-çiṅ* (*Ṃṅon.*) birch tree; soft bark.

ཤུན་པ་དྲི་ཞིམ *çun-pa dṛi-shim*=ཀླུ་ཤིང་ *ḳlu-çiṅ*. (*Ṃṅon.*).

Digitized by Google

ཤུན་གླིང་ཁར་ *Çun-gliṅ-khar* n. of grassy swamp of Tibet (*Btsii.*). ཤུན་གདོང་དཀར་ *Çun gdoṅ-dkar* a place in Tibet (*Btsii.*). ཤུན་གསང་བདེ་ *Çun-gsaṅ-bde* a district with a Jong in Tibet (*Btsii.*).

ཤུབ་པ་ *çub-pa* pf. and imp. ཤུབས, to speak in a low voice; ཤུབ་བྱེད་པ to whisper: ཤུབ་ཙམ་མ་སྨྲས་ན if you had not spoken even whisperingly (*D.R.*). ཤུབ་བུ *çub-bu* a whispering; ཤུབ་བུས་བཀློག་པ to recite in a low voice; ཤུབ་ཤུབ་སྨྲ་བ to speak softly, to whisper in one's ear; ཤུབ་བུས་བསྐྱོད་པ to reprehend in a whisper; ཡིད་ལ་འབབ་པའི་གླིང་མོ་ཤུབ་བུ an agreeable low-voiced talk (*Jig. 36*); ཤུབ་ཤུབ *çub-çub* a whispering.

ཤུབས *çubs* (འཛིན་པའི་ཤུབས) case, covering, sheath, envelope, paper bag, etc.; ཤུབས་མེད་ཤིར་གཅེར without a case, unsheathed; སྣང་ཤུབས resp. ལྷམ་ཤུབས stocking, sock, གྲི་ཤུབས knife-sheath, ལག་ཤུབས, resp. ཕྱག་ཤུབས a glove.

ཤུམ་པ *çum-pa* pf. བཤུམས *bçums* or ཤུམས *çums*, fut. བཤུམ *bçum*, imp. ཤུམ or ཤུམས to weep, shudder: མ་ཤུམས་མཛོད do not weep! ངུ་ཤུམ weeping, lamentation. གྲང་ཤུམ་བྱེད་པ to tremble or shiver with cold, to shudder.

ཤུར་བུ *çur-bu* 1.=སྐེ་རགས་རིང་པོ སྐེ་ཅིག, girdle, belt. ཤུར་བུ་ཕྲེ *çur-bu-phreḅu*=སྐེ་རགས་ཐུང་ངུ་ short belt or sash. 2. acc. to *Cs.*: sore, ulcer. 3. In Tsang = dumpling of flour.

ཤུལ *çul* 1. an empty place, a place that has been left, that is no longer occupied; མི་སྡོད་པའི་ཤུལ deserted residence, the place which was once inhabited; ཁང་པ་རྙིང་པའི་ཤུལ ruins of a house; རང་ཤུལ་སྟོང་བས your own place becoming empty (by your quitting it). 2. ལམ a way, a track, narrow passage: རྨི་ལམ་དུ་ནུབ་ཕྱོགས་སུ་འགྲོ་བའི་ཤུལ་དཔང་རྒྱ་གར་དུ in his dream the track for travelling to Western India (appeared); ཆུ་སྐམ་པའི་ཤུལ dry channel or passage of water; ཤུལ་ཐག་རིང་ a long way. ཤུལ་ལམ=ཤུལ and acc. to *Cs.* also =manner, method. ཤུལ་མེད trackless;=ཤུལ་མེད without remainder or excess, without any trace of a thing; མེ་ཤུལ the extinguished cinders left by a fire. 3. property left by a deceased person: ཤུལ་ཚང་མ་གཡོག་པོ་ལ་ཐོབ his servant got all the property left by his master; ཕ་ཤུལ paternal inheritence, patrimony; ཕ་ཤུལ་འཛིན་པ son inheriting his father's property, the heir. 4. or ཤུལ་དུ behind: མི་ཤི་བའི་ཤུལ after a man's death, འདོད་པ་ཆགས་པ་ཆུང་ཤུལ་དུ་ལུས (wealth) earned by earnest desire remains behind.

ཤུལ་པ *çul-pa* 1. one inheriting a property or occupying the place of one gone away or dead. 2. backbone, back, posteriors (*Cs.*).

ཤུལ་བྱི *çul-byi* the Tibetan polecat.

ཤུས་མ *çus-ma* anything copied, a copy (*Cs.*).

ཤེ *çe* 1. also ཤེ་ཏག, ཤེ་དག, mere, only, nothing but (*Cs.*). 2. num.=117. 3. ཤེ་ཁག *çe-khag*=འབྲོག་ཁག, a tribe of *Dók-pa*: ཤེ་ཁག་གི་སྦྲ་ཚད the measure of Dok-pa herdsmen's yak-hair tents (*Btsii.*).

ཤེ་གཅོད *çe-gcod* immodest and unwarrantable conduct, acting not according to one's wish: འདོད་ལྡན་མ་ཡིན་པར་ཤེ་གཅོད་ཀྱི་བཟུང་འཛིན་ལུས་མི་ཆོག should not arrest a person who may be disagreeable unwarrantably (*Btsii.*).

ཤེ་ན་ *çe-na*=ཅེ་ན *ce-na.*

ཤེ་པ *çe-pa,* incorrectly for ཤེས་པ *çes-pa.*

✣ ཤེ་བམ *çe-bam* 1.=བཀའ་ཤོག official order or document, diploma. 2.=ཐོ་ཡིག =acc. to *Cs.* register, list, a contract.

Digitized by Google

ཤེ་སྦྱོར་ *çe-sbyor* = འཁྲིག་པ་ *ḥkhrig-pa* sexual union, copulation (*Mṅon.*).

ཤེ་མོང་ *çe-moṅ* divine predestination, divine protection; nature, fate, destiny; power, origin of power or authority; strength (*Jä.*).

ཤེ་རུལ་ *çe-rul* fetid, putrid (*Sch.*).

ཤེད I: *çed* 1. vb. = ཟེར་ says, said; is analogous to སྐད་པ་: བྲག་རྒྱབ་པའི་རྒན་པོ་ཞིག་ཤེད an old man (or village-head) of *Brag-rgyab-pa* said (*A. 66*). 2. = སེམས་ the mind; བྱིས་པ་ཤེད་མ་སྐྱེ་བ་ a boy whose mind is not developed and cannot understand what is good and what is injurious, *i.e.*, cannot distinguish between good and bad.

ཤེད་མཐུན་ *çed-mthun* honourable sir, noble lord; polite address among exalted persons, such as kings, ministers or leaders (*K. du.* ཅ, *285*).

ཤེད་བྱེ་བ་ *çed-bye-wa* बुद्धम intellectually developed, accomplished, sensible, having the power of judging or discriminating. ཤེད་མ་བྱེ་བ་ undeveloped; = བརྡ་དོན་མི་འབྱེད་པ་ unable to distinguish, open, explain (a sign or riddle). ཤེད་དབྱེ་མཁས་པ་ *çed-dbye mkhas-pa* one clever in discrimination, in distinguishing one thing from another.

ཤེད II: 1. = སྟོབས *stobs*, बल strength, force: དཔའ་བོ་ཤེད་ཅེ a mighty hero; ཤེད་འགྲི strength decreases, begins to fail, ཤེད་གསོས strength is restored, ཤེད་ཉམས strength is impaired; ཤེད་སྐྱེད་པ *çed skyed-pa* to grow strong. ཤེད་ཆུང་ *çed-chuṅ* weak, feeble, frail, gen. in reference to ལུས body. 2. the patriarch Manu of the Hindus.

ཤེད III: the approximate direction, region, quarter: ཉི་མའི་འོག་ཤེད་ན below the sun, *i.e.*, between the sun and the horizon (*Jä.*).

ཤེད་བདག *çed-bdag* 1. also རང་ཉིད = आत्म self. 2. one having power or authority, a lord, ruler.

ཤེད་བུ *çed-bu* नर, मानव, मानुष son of Manu, man, human being. In the beginning of this *Kalpa* (age) a celestial being on account of the exhaustion of his merits fell down from heaven to this world; he was called ཤེད་བུ Manu (*So-rig. 84*). ཤེད་ལས་སྐྱེས *çed-las-skyes* or ཤེད་བུ་ལས་སྐྱེས *çedbu las-skyes* मनुज, मानव man, humanity, progeny of Manu.

ཤེད་བུ་སེར་སྐྱ *Çed-pu ser-skya* a tribe (*A. 66*).

ཤེད་མ *çed-ma* 1. sbst. = ཤེད. 2. adj. = ཤེད་ཅན (*Jä.*)

ཤེ་བུའི་ཁྱུ་རུ *çe-buḥi khyu-ru* flock of lambs and kids (*A. 15*).

ཤེར་ཕྱིན *çer-phyin* abbr. for ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ प्रज्ञापारमिता, the title of a division of the *Kaḥgyur*. ཤེར་ཕྱིན་བདུན་བརྒྱ་པའི་མདོ n. of a *Sūtra* in (*K. ko.* ཨ, *307*).

ཤེར་བ *çer-wa*, pf. བཤེར *bçer* to compare, to confront (*Cs.*).

ཤེལ *çel* काच, स्फटिक, [illegible] crystal, glass; is also the term used by Mongols and Siberian Buriats. སྲེག་བྱེད་(ཤེལ) *sreg byed-(çel)* burning glass; འོད་གསལ་(ཤེལ) *ḥod-gsal-(çel)* glittering or reflecting glass, ཉི་མ་སྦྱངས་པའི་རྡོ་(ཤེལ) *ñi-ma sbyaṅs-paḥi rdo-(çel)* sun-purifying stone, དག་པའི་རྡོ་བ *dag-paḥi rdo-wa* cleansing stone or crystal, རྡོ་དཀར་པོ་ (ཤེལ) *rdo-dkar-po (çel)* white transparent crystal (*Mṅon.*) also called རང་ཤེལ or རང་བྱུང་ཤེལ natural crystal, as distinguished from བཙོ་ཤེལ artifical or melted crystal, *i.e.*, glass; སྤོས་ཤེལ *spos-çel* amber; ཆུ་ཤེལ चन्द्रकान्तमणि a magic stone supposed to have the power of producing water or rain (*Jä.*);

Digitized by Google

ཤེལ་ཕྲེང་ *çel-phreṅ* a string of crystal or glass-beads; ཤེལ་བུམ *çel-bum* glass-bottle; ཤེལ་མིག *çel-mig* or མིག་ཤེལ spectacles; རྒྱང་ཤེལ दूरवीक्षण telescope; ཤེལ་ཟླ *çel-zla* lit. crystal disc, the moon (*Ya-sel. 59.*)

ཤེལ་དཀར *çel-dkar* 1.= ཤེལ *çel* plain glass. 2. n. of a place in Tibet. 3. sugar (*Rtsii.*).

ཤེལ་སྒོང་ n. of a village situated to the south-west of Lhasa (*Rtsii.*).

ཤེལ་ཏ *çel-ta* a kind of gum.

ཤེས་པ *çes-pa* I: vb.= རིག་པ resp. མཁྱེན་པ 1. to be cognizant of; to know, perceive, apprehend: བཟང་པར་ཤེས་པ to know a thing to be good; ཤེས་པ་པོ ज्ञायक, knower; ཤེས་པ་མེད does not know, བརྟགས་ན་མི་ཤེས when (the soul) is searched for, it is not to be perceived or apprehended; ཤེས་ནས་དད་པ to know and to have faith in or regard for. མི་ཤེས་པ་དག those who do not care for knowing (a thing). སུས་ཤེ who knows, who can tell, ཅི་ཤེས what (do you) know, ཅི་ཡང་མི་ཤེས or མཁྱེན a know-nothing, ignoramus, dunce; མི་ཤེས་དགུ་ཤེས་པ knowing (even) the unknown things, knowing everything; ཅང་ཤེས clever person; ཤེས་པར་འགྱུར he will know; ངས་རྩིས་ཤེས I understand counting. 2. to be able, in a general sense, ཤད་ཤེས་པ to one's best ability, to the utmost of one's power; ཁྲུས་ཀྱིས་ཁྲག་གེ་གོང་འགུལ་ཤེས་པ a clot of blood could only quiver (showing life in it). With a negative: སྨྲ་མི་ཤེས་པ not being able to speak, དགྱེ་དགུ་མི་ཤེས་པ *dgye-dgu mi çes-pa* they cannot be bent or curved.

ཤེས་པ II: 1.=knowledge, wisdom; the knowing (about a thing). 2.= རིག་པ ज्ञान, विद्या, intelligence, science, learning, ཤེས་པ་ལ་གཡོ་སྒྱུར་ལྟ་བ to look upon science as a (sort of) cheating. ཤེས་པ or knowledge ordinarily is of two kinds: (1) དབང་ཤེས་པ knowledge communicated by the organs of sense, *i.e.*, physical; (2) ཡིད་ཤེས་པ knowledge of the soul: ཡིད་ཤེས་ཀྱིས་དུས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡུལ་འཛིན་པ་ཡིན་ནོ this is in reference to all times, past, present and future (*Chos Mṅon, 73*). In Budh. metaphysics knowledge is also of ten kinds:—(1) ཆོས་ཤེས་པ धर्मज्ञान; (2) ཕ་རོལ་གྱི་སེམས་ཤེས་པ परचित्तज्ञान; (3) རིམ་གྱི་རྟོགས་པར་ཤེས་པ अन्वयज्ञान; (4) ཀུན་རྫོབ་ཤེས་པ संवृतिज्ञान; (5) སྡུག་བསྔལ་ཤེས་པ दुःखज्ञान; (6) ཀུན་འབྱུང་ཤེས་པ समुदयज्ञान; (7) འགོག་པ་ཤེས་པ निरोधज्ञान; (8) ལམ་ཤེས་པ मार्गज्ञान; (9) ཟད་པ་ཤེས་པ क्षयज्ञान; (10) མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པ अनुत्पादज्ञान—[knowledge of (1) objects in general, (2) other's thoughts, (3) succession, (4) illusion, (5) sorrow, (6) origination, (7) cessation, (8) paths, (9) destruction, and (10) absence of origination]*S.*

ཤེས་སྒོ *çes-sgo* lit. the door of knowledge *i.e.* science, learning. ཤེས་སྒོ་མེད་པ *çes-sgo med-pa* without learning; ཤེས་སྒོ་ཞན *çes-sgo-shan* poor in learning.

ཤེས་རྒྱ *çes-rgya* talent, wisdom. also= ཤེས་རབ་ཆེ་བ great wisdom, powerful intellect (*Khrid. 28*).

ཤེས་པ་བཀྲ *çes-pa-bkra*= རིག་པ་རྣོ་བ विचित्रज्ञान versatile intellect, excellent wisdom.

ཤེས་པ་རྒྱས་བྱེད *çes-pa rgyas-byed* रेवती = སྐར་མ་ནམ་གྲུ one of the lunar mansions.

ཤེས་དང་ཤེས་བྱའི་བདག་ཉིད་མཆོག *çes-daṅ çes-byahi bdag-ñid mchog*= དཔལ་ལྡན་དུས་འཁོར the Tantrik system of Kālachakra (*Mṅon.*).

ཤེས་ལྡན *çes-ldan* 1. ज्ञानिन् one possessed of wisdom and learning: ཤེས་ལྡན་དག་སུས་ཤིང་ནྱ་གྲོ་དྷ་འདིའི་ཚད་དང་འདྲ་བ་ཅི་ཙམ་པ་མཐོང་ ye wisemen, whatever of the size of this *nyagrodha* tree had you seen? (*K. du.* ག, *310*). 2. possessed of consciousness: all living beings. ཤེས་ལྡན་མ an accomplished and intellectual woman (*Mṅon.*).

ཤེས་པའི་བུ་མོ *Çes-pahi bu-mo*= ཤེས་གསལ་མོ the daughter of Dakṣa, an epithet of Umā, the wife of Mahes'vara (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ཤེས་བྱ *çes-bya* ज्ञेय what may be known or ought to be known, ཤེས་བྱ་ཀུན་ every thing worth knowing, all the sciences.

ཤེས་སྒོར *çes-sgor* (དུད་འགྲོ་) that has consciousness only; a beast, an animal.

ཤེས་བཞིན *çes-bzhin* ज्ञात concious, state of knowing.

ཤེས་ཡོང་ *çes-yoṅ Ts.*= ཤེས་རྒྱ *çes-rgya* (*Jä.*).

ཤེས་མཛོད *çes-mdsod* (སློབ་དཔོན) a professor, teacher.

ཤེས་རབ *çes-rab* प्रज्ञा absolute or sublime wisdom, intelligence, or understanding. But in Buddh. absolute wisdom is of three descriptions: (1) ཐོས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ श्रुतमयी प्रज्ञा; (2) བསམ་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ चिन्तामयी प्रज्ञा; (3) སྒོམ་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ भावनामयी प्रज्ञा [(1) wisdom in listening, (2) wisdom in thinking, and (3) wisdom in meditating]*S*. We have also ཤེས་རབ་དགུ *çes-rab dgu*, the nine kinds of knowledge, mentioned in certain Buddhist works:—ཆེ་བའི་ཤེས་རབ; རྣོ་བའི་ཤེས་རབ *rno-wahi çes-rab*; མྱུར་བའི་ཤེས་རབ *myur-wahi çes-rab*; རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཤེས་རབ; ཤིན་ཏུ་ཟབ་པའི་ཤེས་རབ; རྒྱ་ཆེ་བའི་ཤེས་རབ; མཐའ་ཡས་པའི་ཤེས་རབ; མཉམ་པ་མེད་པའི་ཤེས་རབ; ཡང་དག་པའི་ཤེས་རབ (*K my.* ཁ, *223*). Another definition ཤེས་རབ་ཤེས་བྱ་བ་ནི་ཅི་ཞིག་ཅེ་ན། ཤེས་བྱ་བ་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པར་བྱེད་པའི་ that by which all things are known, or brought into cognition is called ཤེས་རབ. Again there seem to be three additional kinds of ཤེས་རབ besides those already mentioned: (1) ཐབས་ལ་རིག་པ་ལས་བྱུང་བ་ཐོབ་པའི་ཤེས་རབ; (2) ཐམས་ཅད་རིག་པ་ཉིད་དམ་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ; (3) སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བྱ་བ་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ (*K. d.* ཀ, *355*).

Syn. ཉལ་སློང་ *ñal-sloṅ*; ལེགས་རྟོགས *legs-rtogs*; ཀུན་ཏུ་རིག *kun-tu-rig*; བློ་ཡི་བྱེད་པ *blo-yi byed-pa*; རྣམ་རིག་བྱེད *rnam-rig byed*; ཀུན་ཆུབ *kun-chub*; དོན་སེམས *don-sems*; སྤོབས་པ *spobs-pa*; བློ་གྲོས *blo-gros*; རྣམ་དཔྱོད *rnam-dpyod*; (*Mñon.*), སྣང་བ *snaṅ-wa* (*K. d.* ས, *26*).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ *çes-rab kyi pha-rol-tu phyin-pa* प्रज्ञापारमिता the having arrived at the other side of wisdom or divine knowledge, *i.e.*, attainment of perfect spiritual enlightenment and knowledge; n. of the section in Kah-gyur collection of Buddhist scriptures treating of philosophical and doctrinal matters.

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན one of the five treatises said to have been composed by A'ryâsaṅga under inspiration from Maitreya *Bodhisattva* (*Tan. d.* ཀ,).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཚུལ་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་པ n. of a treatise in which both *Sûtra* and *Tantra* are mixed up (*K. g.* ཀ, *466*).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཉེར་ལྔ་པ n. of a *Tantra* containing twenty-five explanations of the mystic word OM. (*K. g.* ཀ, *247*).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ལྷ *Çes-rab kyi-lha* v. འཇམ་དཔལ.

ཤེས་རབ་བརྒྱ་པ *Çes-rab brgya-pa* प्रज्ञाशतक n. of a work containing a hundred wise or elegant sayings by Nâgârjuna (*Tan. d.* ཀ, *165*).

ཤེས་རབ་ཅན *çes-rab-can* प्रज्ञावान् one possessed of fine intellect, a wise and learned person.

Syn. གོ་ཅན *go-can*; ཤེས་ཅན *çes-can*; མངོན་པར་མཁྱེན་པ *mṅon-par mkhyen*; རྣམ་མཁྱེན *rnam-mkhyen*; ངེས་ལྡན *ṅes-ldan*; ངེས་པར་ཤེས *ṅes-par çes*; རྣམ་པར་ཤེས *rnam-par çes*; ལེགས་པར་ཤེས *legs-par çes*; རྒྱུ་མཚན་རིག *rgyu-mtshan rig*; རིག་པ་ཅན *rig-pa can*; ཤེས་ལྡན *çes-ldan*; བཤེས་གཉེན་ཅན *bçes-gñen can*; བསླབས་ཤེས་ཅན *bslabs-çes-can*; ཡིད་གཞུངས་པ *yid-gzhuṅs-pa*; ཁ་བྱང་བ *kha-byaṅ-wa*; གོམས་པ་ཅན *goms-pa-can*; དགེ་བ་ཅན *dge-wa can*; རྣམ་པར་ཐོས *rnam-par thos*; བསྟན་བཅོས་རིག *bstan-bcos-rig*; གྲགས་ལྡན *grags-ldan*; རྒྱ་ཆེར་གྲགས་པ་ཅན *rgya-cher grags-pa can*; བློ་གསལ *blo-gsal*; ཡོངས་སུ་རྟོགས་པ *yoṅs-su rtogs-pa* also ཀུན་ཤེས་ཤེས

rgyan-logs-çes; མང་དུ་ཐོས་པ *mań-du thos-pa* (*Mńon.*).

ཤེས་རབ་འཆལ *çes-rab-ḥchal* दुर्मेधा an erratic stupid person.

ཤེས་རབ་མ: *çes-rab-ma* = ཤེས་ཕྱིན་མ (*Mńon.*).

ཤེས་རབ་ལྷ་མོ *Çes-rab lha-mo* = དབྱངས་ཅན་ལྷ་མོ the goddess of wisdom and learning (*Mńon.*).

ཤེས་རབ་སྡོང་བུ *çes-rab sdoń.bu* प्रज्ञादण्ड an ethical work by Nāgārjuna (*Tan. d.* ང, *165*).

ཤེས་རབ་འཕེལ་བར་འགྱུར་བའི་མདོ n. of a *Sūtra* treating of the means of improving and increasing spiritual knowledge (*K. gu.* ཨ, *207*).

ཤེས་རབ་ཉམས་པར་འགྱུར་བའི་མདོ n. of a *Sūtra* in which are explained the causes which deteriorate spiritual culture (*K. ko.* ཨ, *208*).

ཤོ *ço* I: पाश, द्यूत die, dice; ཤོ་གདན *ço-gdan* = ཤོ་ཁྲ dice-board or a piece of cloth on which dice is thrown at the time of playing; ཤོ་རྩེ་བ *ço-rtse-wa* dice-play, to play at dice.

Syn. ཤོ *ço*; ཅོ་ལོ *cho-lo*; རྒྱན་པོ *rgyan-po*; ཤོ་རྒྱབ *ço-rgyab*; ཟ་རྒྱན *za-rgyan*; རྩོད་རྒྱན *rtsod-rgyan*; ཅོ་ལོ་བགྱེད *cho-lo bgyed* (*Mńon.*).

ཤོ II: [1. the white willow of Spiti and other Himalayan districts. 2. other plants སྒྲ་ཤོ, ཕག་ཤོ (*Vai-sń.*)] from *Jä.*

ཤོ III: 1. blast, blight, smit, mildew 2. for ཤོ་གམ *ço-gam.* 3. num.: 147.

ཤོ་སྐྱམ *Ço-skyam* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *39*).

ཤོ་གམ *ço-gam* = शुल्क ཁྲལ (*Mńon.*) customs duty, tax; ཤོ་གམ་ཆེ་བ high duty; ཤོ་གམ་ལེན་པ to take toll, to levy a duty; ཤོ་གམ་འདྲུ་བ to smuggle, to circumvent or defraud a customs officer (*Jä.*) ཤོ་གམ་པ *ço-gam-pa* or ཤོ་གམ་ཁྲལ་སྡུད་པ शौल्किक; collector of tolls, receiver of customs, toll-gatherer: ཤོ་གམ་པའི་ལས་བྱས did the work of a tax-collector.

ཤོ་ཚ *ço-tsha* = སྲང་ཐུར a pair of scales to weigh gold and silver; acc. to *Jä.* a kind of steel-yard.

✝ ཤོ་བེ *ço-be* = རྫུན་ཚིག *rdsun-tshig* falsehood, lie.

ཤོ་མང *ço-mań* a medicinal plant: ཤོ་མང་མེ་ཏོག་ཅན་ལ་སྐྱེས (*Med.*).

ཤོ་ར *ço-ra* = ཤོར་བ *çor-wa.*

ཤོ་རེ *ço-re* 1. = ཁ་ཤོ a thoughtless promise. 2. colloq. for ཤ་སྲབ hare-lip. 3. a defect, flaw, notch, gap; also damaged, spoiled (*Jä.*).

✝ ཤོ་ལོ་ཀ *ço-lo-ka* श्लोक Sanskrit verse of two, or four lines, etc.

ཤོ་བཀྲིགས *ço-bkrigs* well arranged: དཀར་དམར་ཤོ་བཀྲིགས་སྒྲིག་པ cloth of red and white colours arranged in the form of a chess-board (*Jig. 13*).

ཤོ་མདོ *Ço-mdo* abbr. name of a district in Kham called ཤོ་པ་མདོ (*Btsii.*).

ཤོ་ཟོ *ço-zo* = ཟོ་བ grain measure for barley, corn, flour, etc. (*Btsii.*).

ཤོ་ས *ço-sa* also called ཤོ་སོས a kind of bean the leaves of which are cooked with Tibetan gruel to add flavour to it; ཤོ་ས་དང་ནས་མཉམ *ço-sa* and barley are alike (in price). (*Btsii.*).

ཤོག *çog* imp. of འོང་བ *boń-wa*: ཤོག་ཅིག come! let him come; འབྲས་བུ་ཕྱི་ནས་ཤོག་གི་ཞེད་སྙིང་ང་ལ་མེད I do not wish that fruit should come to me from without; ཁྱེར་ཤོག carry it away; བླངས་ཤོག fetch it; ཁྱེར་ཤོག bring hither, (with ཁར inst. of ཤོག; take away!);

Digitized by Google

ཤོག་ཤོང་བ to say come, to invite, ངེད་ལ་ཤོག་ཟེར་མི་ཤོང we are not so much as invited. (*Jä.*).

ཤོག་པ *çog-pa* 1. པཀྵ wing, ཤོག་ལྡན་ པཀྵི a bird, one having wings; ཤོག་བརྐྱང་བ to spread the wings; མཇུག་ཤོག tail feather. 2. fin of fishes.

ཤོག་བུ *çog-bu* कागज paper, a sheet of paper; རྒྱ་ཤོག China paper; བོད་ཤོག Tibet paper; དར་ཤོག silk-paper; རས་ཤོག cotton-paper (also paper of linen rags); ཤིང་ཤོག bark-paper, པགས་ཤོག parchment; མཐིང་ཤོག, ནག་ཤོག dark blue or black paper for writing on in gold or silver; མཆོག་ཤོག resp. དབུ་ཤོག the first or the title page of a book; གསེར་ཤོག gold-leaf, thin film of gold; དངུལ་ཤོག silver-leaf or paper; ཤོག་ཁང་ *çog-khañ* paper house, paper-maker's farm; ཤོག་གང་ *çog-gañ* a full sheet of paper; ཤོག་གྲངས *çog-grañs* page number; number of leaves in a book. ཤོག་ལས་པ *çog-las-pa* paper manufacturer (*Rtsii.*).

ཤོག་ཤིང་ *çog-çiñ* the *daphne* plant, the plant from the bark of which paper is made.

Syn. ཆུ་གྲོགས *chu-grogs*; སྟོང་ཀ་ལྡན *ston-ka ldan*; འདམ་བུ་ཅན *hdam-bu-can*; བྱ་ཡི་ཟས *bya-yi zas* (*Mñon.*).

ཤོང་ *çoñ* 1.=སྒང་ the ridge of a mountain (*Lex.*). 2. also གཤོང་ or གཤོངས गर्त a pit, hole, cavity, excavation; a valley: ཆུ་ཤོངས cavity filled with water; སྤང་ཤོངས valley with meadows, low ground over grown with grass; སྣའི་ཁ་གཤོག་གི་གཤོངས the cavities near wings of the nose (*Jä.*). 3. n. of a place in Tibet; ཤོང་སྟོན་རྡོ་རྗེ་རྒྱལ་མཚན the famous poet and *Lo-tsā-wa* of Tibet who translated the Kāvyādars'a, the Avadāna kalpalatā and other Sanskrit works into Tibetan verse.

ཤོང་བུ *çoñ-bu* furrow, ཤོངས་བུ་འཐེན་པ *çoñs-bu hthen-pa* to make furrows (*Jä.*).

ཤོང་ཤོང་ *çoñ-çoñ* rough, rugged (*Sch.*).

ཤོང་བ *çoñ-wa* 1. धारण to hold, contain, to have room in or on: མི་ཤོང་ that is not to be got in, there is no room for it; ཟངས་ཀྱི་རིལ་བ་ཡི་བྱུག་པ་མ་ག་དྷའི་བྲེ་ཤོང་བ (*A. 22*) a copper globular pot (for anointing) that would hold one *bre'* measure of Magadha. 2.=ཤེས to comprehend, hold in the mind. 3. pf. བཤངས, fut. བཤང་, imp. ཤོངས, to empty, remove, carry or take away (*Jä.*).

ཤོད *çod* I: imp. of བཤད་པ or འཆད་པ *hchad-pa*: ཕྱམ་ཤོད describe it. རྗེ་བོའི་ཆོས་མ་ཐུབ་པར་ཤོད (*A. 122*) preach or explain the lord's teachings without reserve. ཤོད་ཚིག explanatory word or word explained.

ཤོད II: नीच, अधः the lower, the inferior part of a thing; སྟེང་ཤོད upper and lower; རྩེ་ཤོད *rtse-çod* top and bottom; རྒྱ་ཤོད (*Vai-sñ.*) a lower tract of land, with milder climate, opp. to རྒྱ་གླིང elevated cold region, ཤོད་དུ to or toward the bottom, down, downwards (*Jä.*).

ཤོན *çon* a form of dance; the turning to left in pantomimic dancing of women (*Ya-sel. 13*). ཕྱོགས་བཞིར་འཁོར་བ་ཐམས་ཅད་རྩེ་དྲོ་གར་ཤོན་རོལ་མོ་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ (*Ya-sel. 13*) in the four directions (on all sides) the subjects were making sports, dancing and performing pantomimic plays, etc., on an inconceivably large scale.

ཤོབ *çob*=གཤོབ *gshob* 1. smell of singeing 2.=གཤོབ a fib, falsehood, lie; ཤོབ་སྨྲ་བ to tell a lie; ཕྱམ་ཤོབ་ཤོབ་སྨྲ་བ to tell a lie, gen. in joke.

• **ཤོམ་པ** *çom-pa* pf. བཤམས *bçoms* or ཤོམས also བཤམས, *bçams* fut. བཤམ, imp. ཤོམས or ཤོམ

Digitized by Google

to prepare, make ready, arrange, put in order; དམག་གི་ཆས་ཤོམ་པ to make armaments; མཆོད་པའི་ཤོམས made preparations for a religious service (*A. 69*). ཤོམས་ར *çoms-ra* preparation, arrangement, fitting out; ཤོམས་ར་བསྒྲིགས་པ=སྒྲ་བཤམས་བྱས་པ to have made arrangement. ཤོམ་ར state, pomp, splendour, with བྱེད་པ to show off, to dress smartly, ཤོམ་ཅན stately, grand (*Jä.*).

ཤོར *çor*, v. ཤོ་རེ *ço-re*.

ཤོར་བ *çor-wa* to be fled, to be lost, to escape, slip. བྲོས་ཤོར་བ run away; རྐུན་མ་ཆོམ་པས་ཤོར་བ taken away by thieves or robbers; བུ་ལོན་གྱིས་ཤོར་བ lost in consequence of debt.

ཤོལ *çol*=ལྷག་པ་ ལྷགས excess, additional; sometimes wrongly for གཤོལ; ཤོལ་གྱི་ཀ *çol-kyi-rka* རྨོས furrow of the plough. ཤོལ་ཚོགས *çol-tsogs* རྨོས; cultivators, husbandmen.

ཤོལ་བ *çol-wa* 1. intercalation, insertion (*Cs.*); ཟླ་ཤོལ *zla-çol* intercalary month. 2. prest. tense of བཤོལ་བ *bçol-wa*.

ཤོལ་པོ *çol-po* a species of willow.

ཤོས *ços* 1. almost always in conjunction with གཅིག the other, of two, *e.g.*, བུད་མེད་གཅིག་ཤོས the other woman. 2.=བས་ or ཤས a termination indicating the comparative or superlative degree; རྒན་ཤོས the oldest or elder; དེ་ནས་མཁས་ཤོས་བླ་བུ་གཤང་ hence forth do behave as the wisest or the cleverest person; ཆུང་ཤོས the younger, the youngest; བུད་མེད་ལྔ་བརྒྱའི་ཆུང་ཤོས the youngest of the five hundred ladies; རིང་ཤོས the longest the tallest; ཡུན་རིང་ཤོས of the longest duration, ཚེ་རིང་ཤོས, the most long-lived; དྲིན་ཆེ་ཤོས the kindest, the principal benefactress (or benefactor); ནད་ཆེ་ཤོས་ནས་ནད་འཚེལ་བས because one is suffering under the chief disease, viz., old age (*Jä.*).

ཤོས་བུ=གཏོར་མ offerings of cakes, etc.; ཤོས་ཁང་ *ços-khañ* offerings made in fanciful designs of temples, castles, etc., gen. by the Bon priests.

ཤྲ་ཝ་ཎ *çra-wa-ṇa* the ear (mystic) (*K. gu.* ཁ, *27*).

ཤྲཱི *Çri* ཤྲཱི=དཔལ glory, magnificence; magnificient, splendid, grand. ཤྲཱི་རི *Çri-ri* (Tib. དཔལ་རི *dpal-ri*) ཤྲཱིཔརྦཏ is a mountain in the south of India where Nāgārjuna resided in the last stage of his life. ཤྲཱི་ཁཎ་ཌ *çri-khan-ḍa*,=དཔལ་གྱི་དཔལ་བུ wood-apple preserve. ཤྲཱི་ཁཎྜ་དཔལ་གྱི་ཁྲོང་ལས་དྲུ tames, *i.e.*, propitiates *Rudra* the fearful one.

གཤའ *gçuḥ*=ཡིན་ཤུས becoming, worthy, fitting, suitable.

གཤའ་མ *gçaḥ-ma*=ཡང་དག་པ or སྐྱོན་མེད་པ *skyon-med-pa* 1. stainless, righteous, upright, honest, good; བློ་གཤའ་མ *blo-gshaḥ-ma* an upright, true heart; མ་གཅིག་དཔལ་གཤའ་མ lit. the pious lady; n. of a Buddhist sanctity of Tibet. 2.=གཅིག only, merely, mere, nothing but (*Jä.*).

གཤའ་དཀར *gshaḥ-dkar* ཤ་ tin, cf. ཤ་ཉེ *sha-ñe*; གཤའ་དཀར་མ་གསོ་དངུལ་ཆུ་འཛིང་བྱེད་ཡིན tin (used as a medicine) heals ulcers and renders mercury harmless.

གཤག་པ *gçag-pa* 1. distinction, difference; to distinguish (one from another); to differentiate. 2. v. གཤོག་པ *gçog-pa* (*Jä.*).

Syn. གཤེག་པ *gçeg-pa*; འབྱེ་བ *dbye-wa*; གསེས་པ *gses-pa* (*Mṅon.*).

གཤགས *gçags* right, justice: གཤགས་འབྱེད་པ to investigate the righteousness (of an action); བཀའ་གཤགས court of justice; བཀའ་གཤགས་ཆེན་པོ the chief court of justice or council of the kalons at Lhasa. ལྷུང་གཤགས་བྱེད་པ justice or investigation done by

Digitized by Google

government; ཤི་གཤགས་ས inquest, inquiry into the death of a person. གཤགས་རྒྱལ་བ *gçags rgyal-wa* = གཏམ་རྒྱལ་བ *gtam-rgyal-wa* (*Mṅon.*) to win in discussion; ཁ་གཤགས་འགྱེད་པ to hold controversy.

གཤང་ *gçañ* a musical instrument, a tambourine especially used by the Bon-po; གཤང་འཁྲོལ་བ to play on the tambourine.

གཤང་བ *gçañ-wa* = བཤང་བ *bçañ-wa* (*Sch.*).

གཤང་གཤོང་ *gçañ-gçoñ* rough, rugged places or tracts (*Os.*).

གཤད་པ *gçad-pa* 1. = ཤད་པ to comb. 2. = བཤད་པ to explain, relate (*Jä.*).

གཤམ *gçam* སྨད: 1. the lower part of a thing; གཤམ་གསལ་བཀྲ་དོན = ཤོག་ཏུ་གསལ་བའི་ཡི་གེའི་དོན་བཞིན, according to the meaning of the letter or writing specified below; གཤམ་དུ adv. and postp. down, under, below, beneath; also. adv. further down, more towards the end, in the course of; དེའི་གཤམ beneath or under it. 2. barren མོ་གཤམ a barren woman, རྟ་གཤམ mare, བ་གཤམ cow (*Jä.*).

གཤམ་མ *gçam-ma* posterior, later, one following.

Syn. རྗེས་མ *rjes-ma*; ཕྱི་མ *phyi-ma*; རྟིང་མ *rtiñ-ma* (*Mṅon.*).

གཤར *gçar* the form of writing called ཤད་ཅེས (*Grub.* ན, *3*).

གཤར་བ *gçar-wa* to move one after another as soldiers or cattle do, to follow in succession as in measuring grain. འབྲུ་བྲེ་བ་གཤར་བ to measure grain by the *bré*.

གཤགས་མ *gças-ma Sch.* = གཤབ་མ *gçab-ma*.

གཤིག *gçig*, v. གཤིབ་པ *gçib-pa*.

གཤིན་པ *gçin-pa* 1. = མཐུན་པ agreeable, gracious, also good, fine: ཕྱོགས་དང་གཤིན་པའི་རླུང་ཕྱོགས་རྒྱུད་ཀྱི་རླུང་ལྟར་ཡིག་ཕྲིན་རྒྱུན་ཆད་མེད་དུ་ཞུ (*Yig. k. 87*) I pray that you would send me your kind letters uninterruptedly like the wind which encircles the globe; ཞིང་གཤིན་པ a fertile field; ས་ཕྱོགས་གཤིན་པ a rich, fine country; གཤིན་པར་རྨོ་བ *gçin-par rmo-wa* to plough well. གཤིན་ས *gçin-sa*, fertile field or land. ཞིང་ལས་བཏབ་ས་གཤིན་པོ *zhiñ-btab-sa gçin-po* fertile field, cultivation, also མི་ནང་མཐུན་པ *mi-nañ mthun-pa* a happy home where there is harmony. 2. ཤི, ཤི་བ; ghost, the dead; anything that is dead. གཤིན་མོ a dead woman; གཤིན་གྱི་དུར་ཁྲོད *gçin-gyi-smags* cemetery, cremation ground.

གཤིན་རྗེ *Gçin-rje* धर्मराज, प्रेताधिपति, दण्डधर, शमन, हरि, ..., यम the lord of the dead, the god of the lower regions, a ruler who is regarded as the judge of the dead.

Syn. ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ *chos-kyi rgyal-po*; བེ་ཅོན་འཆང་ *be-con-hchañ*; འཚོ་བའི་དགའ་ཕྱུག *htsho-wahi dgañ-phyug*; ཕ་གཤིན་བདག *pha-gçin bdag*; མཚོན་ལ་རོལ *mtshon-la rol*; མཚོན་གྱི་ལྷ *mtshon-gyi lha*; མཚུངས་འཇུག *mtshuñs-hjug*; ཡ་མུ་ནའི་སྤུན *ya-munahi spun*; འཆི་བདག *hchi-bdag*; དུས་འཛིན *dus-hdsin*; ཉི་མའི་བུ *ñi-mahi bu*; དབྱུག་འཛིན་མཐར་བྱེད *dbyug-hdsin mthar-byed*; ལྷ་པའི་བདག *lha-pahi-bdag*; གསོད་བྱེད *gsod-byed*; མ་ཧེའི་རྒྱལ་མཚན་ཅན *ma-hehi rgyal-mtshan-can*; ལྷོ་ཡི་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *lho-yi phyogs-skyoñ* (*Mṅon.*).

གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན *Gçin-rjehi hjig-rten* यमलोक the world of the lord of death; it is situated in the south beyond the three peaked mountains (རྭ་གསུམ་པའི་རི *rwa-gsum-pahi ri*): དེ་ལས་འདས་པར་གྱུར་ནས་ཉི་མ་དང་ཟླ་བའི་འོད་ཟེར་ནུབ་པར་གྱུར་ནས་ཐམས་ཅད་མུན་པ་ཆེན་པོར་གྱུར་པ when one has passed beyond that, one finds himself at a place where the rays of the sun and the moon have faded and everything is covered with gloom (*K. d.* ད, *278*).

Digitized by Google

གཤིན་རྗེ་མ་ཧཱ་ཀཱ་ལ *Gçin-rje ma-hâ kâ-la* one of the most powerful sons of Mahâdeva who carrying in his hand a huge club of the size of Sumeru mountain keeps the Asura in perpetual terror (*K. g.* ཤ, *317*).

གཤིན་རྗེའི་ཆུང་མ *Gçin-rjeḥi chuṅ-ma* the wife of Yama is དུད་པས་འཆེབས *dud-pas-ḥgcbs*. གཤིན་རྗེའི་གྲོང་ *gçin-rjeḥi-groṅ* the city of Yama is ཡང་དག་འགོག *yaṅ-dag-ḥgog*. གཤིན་རྗེའི་མདུན་པ *gçin-rjeḥi mdun-pa* the minister of Yama is ཉི་མ་ཅན *ñi-ma-can*. གཤིན་རྗེའི་ཡི་གེ་པ *gçin-rjeḥi yi-ge-pa* the writer of Yama is སྣ་ཚོགས་གཟུགས *sna-tshogs-gbas* चित्रगुप्त, चित्रगुप्त. གཤིན་རྗེའི་གཡོག་པོ *gçin-rjeḥi gyog-po* the servants of Yama are གཏུམ་པོ चण्ड and གཏུམ་ཆེན महाचण्ड (*Mṅon.*).

གཤིན་རྗེའི་བུ *Gçin-rjeḥi-bu*, 1. the son of the lord of death. 2. as met. = གྲོག་མ ant (*Mṅon.*).

གཤིན་རྗེ་ཕོ་རོག *Gçin-rje pho-rog* n. of a (མ་ནག) demon.

གཤིན་རྗེ་ཕྱོགས *Gçin-rje phyogs* याम्य the quarter of the lord of death, the south.

གཤིན་རྗེའི་སྲིང་མོ *Gçin-rjeḥi sriṅ-mo* (ཙ་མུ་ན་) the sister of the lord of death; an epithet of the river Yamunâ.

གཤིན་རྗེ་གཤེད་ནག་པོ black lord of death, a terrible deity; གཤིན་རྗེ་གཤེད་ནག་པོའི་རྒྱུད a *Tantra* to propitiate the black lord of death (*K. g.* ང, *29*).

གཤིན་རྗེ་གཤེད་དམར་པོ *Gçin-rje gçed dmar-po* = འཇིགས་བྱེད་དམར་པོ n. of a tutelary god the Red Bhairava: དཔལ་རྡོ་རྗེ་འཇིགས་བྱེད་གཤིན་རྗེའི་གཤེད་དམར་ (*A. 17*).

གཤིན་རྗེ་གཤེད་དམར་པོའི་རྒྱུད *gçin-rje gçed dmar-poḥi-rgyud* n. of a *Tantra* on exorcism and also for making enchanted medicines, swords, etc. (*K. g.* ང, *71*).

གཤིན་རྗེའི་གྲོང་ *Gçin-rjeḥi-groṅ* यमपुर the city of the lord of death.

གཤིན་རྗེའི་གདོན *Gçin-rjeḥi-gdon* n. of a fearful evil spirit (*Mig. 77*).

གཤིན་རྗེའི་བདག་པོ *gçin-rjeḥi bdag-po* शनैश्चर = the planet Saturn (*Mṅon.*).

གཤིན་རྗེའི་བ་དན *gçin-rjeḥi ba-dan* यमपताका the flag or standard of the lord of death.

གཤིན་རྗེའི་གཞོན *gçin-rjeḥi-gshon* महिष buffalo. Syn. མ་ཧེ *ma-he* (*Mṅon.*).

གཤིན་རྗེ་ཟས་འཕྲོག *Gçin-rje zas-ḥphrog* n. of a (མ་ནག) demon.

གཤིན་འདྲེ *gçin-ḥdre* the soul of the dead regarded as a ghost or spectre.

གཤིན་འཕྲས *gçin-ḥpras* the convulsive motions, the writhings of a dying creature (*Jä.*).

གཤིན་རྫས *gçin-rdsas* = འདོ་སྟོན *ḥdo-rton* goods and effects belonging to a deceased person which are given to the church to bless his soul. གཤིན་ཟས *gçin-zas* = རོ་ཟས food prepared for and offered to the dead; acc. to *Jä.* food presented to the lamas when a person has died.

གཤིན་པ *gçiṅ-pa* (མཐུན་ཕྱོགས་[illegible]) mutual agreement, concord, harmony.

གཤིན་པོ *gçin-pho* = ཤི་བོ *çi-bo*.

གཤིབ་པ *gçib-pa* or གཤིབས་པ or འཤིབས་པ = སྒྲིགས་པ *bsgrigs-pa* anything arranged, arrangement. གཤིབས་ཀྱི་གྲལ *gçibs-gyaḥi gral* a row or file (of men) that has been marshalled or drawn up (*Situ. 82*).

གཤིམ་པ *çim-pa* or གཤིན་པ ground down, crushed.

གཤིས *gçis* also འཤིས = རྒྱུན or ཆུགས; also = ཞིན. 1. nature, temper, natural disposition: རང་གཤིས་ཡིན = རང་བཞིན་ཡིན (*Yig. 15*) it is his or their nature, their natural disposition; གཤིས་ཀྱིས by the very nature of the

Digitized by Google

case, naturally, quite of itself. 2. the person, or the body: གཤིས་ཐམས་ཅད་དུ་བྱུགས་སོ they anointed the whole body (*Jä.*).

+ གཤིས་ལུགས *gçis-lugs* 1.=སྟོང་ཉིད *Çunyata* 2.=གནས་ལུགས disposition (*Yig. 51*).

གཤུང་བ *gçuṅ-wa* to rebuke, to blame, reproach; ཤུབ་ཤུར་དུ་སྨོད་པ་བྱེད་པ་དང་ཉེས་པ་བརྗོད་པ to blame in a whisper, *i.e.*, behind a person's back and to find fault with. གཤུངས་པ *gçuṅs-pa*=སྨོད་པ a curse, rebuke, censure.

གཤེ་བ *gçe-wa* pf. གཤེས *gçes*, to abuse, revile; གཤེ་ཡང་སླར་མི་གཤེ་བ even when one is reviled, (one should) not revile in return.

གཤེག *gçeg*, v. གཤོག་པ *gçog-pa*.

གཤེགས་པ *gçegs-pa* the honorific form of the vb. to go away, to depart; the one form representing both pres. and past tenses, but mostly used in past sense: gone, proceeded, one going, or gone; བདེ་བར་གཤེགས་པ gone to happiness, beatitude; also happily gone or passed away, *i.e.*, entered *Nirvāṇa*. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ *De-bshin-gçegs-pa* तथागत, gone to the state of तथा or तथात, *i.e.*, to Nirvāṇa, is the remarkable epithet for a Tathagata or past Buddha, meaning lit. "gone like that," or "gone like those other ones," *i.e.*, he has departed as did the other blessed ones in whose footsteps he trod. རང་གནས་སུ་གཤེགས་པ gone to one's own residence or abode. ཞིང་ལ་གཤེགས་པ is the term used when a Dalai Lama dies; ཕྱིར་གཤེགས་པ to return, to come back, to die; སྐུ་གཤེགས་པ resp. died, when speaking of kings, great lamas and saints and Buddhas. གཤེགས་བསྐྱེས *gçegs-bskyes* parting present, gen. a cup of beer or tea at the time of parting; གཤེགས་སྟོན parting feast or treat. གཤེགས་གཏོར *gçegs-gtor* offerings of cakes, &c. to the gods when they are asked to return to their own abodes.

གཤེགས་པའི་གོ་ཆ *gçegs-pahi go-cha*=སྙིང་སྟོབས་བརྩོན་འགྲུས fortitude and assiduity (*A. 136*).

གཤེད *gçed*=ཕྱེད approximate direction, somewhere; thereabouts; གཤེད་མེད whereabouts not known. ད་ནུབ་ཆོམ་རྐུན་ཡེ་མི་འོང་བ་འདུག་གསུངས་ནས་གཤེད་དུ་སོང་ having said that to-night probably there would not be any theft or robbery he went away in some direction (*A. 130*).

གཤེད་མ *gçed-ma* 1. घातक, वधक executioner, hangman; གཤེད་མ་བསྐོ་བ to engage a hangman, *i.e.*, to pay a murderer; fig.: ཕན་ཚུན་གཅིག་གི་གཤེད་གཅིག་གིས་བྱེད one destroying the other, one becoming the murderer of another (*Vai. sk.*). གཤེད་མ་པ *gçed-ma-pa* a murderer, executioner. 2. the angel of death who takes away life (*Btsii.*); gods of vengeance, those that torment the condemned in hell. 3. a mean person who is capable of doing the vilest act; གཤེད་ལྡན *gçed-ldan* [illegible] the vile one.

གཤེད་དམར་སྤུ་ཏིལ *Gçed-dmar spu-til*=གཤེད་རྗེ་གཤེན་དམར n. of a Bon deity (*B. Nam.*). གཤེད་པོ་དུར་འདེབས *Gçed-po dur-ḥdebs* n. of a demon.

གཤེན *Gçen* n. of an ancient family of Tibet, cognate to S'ākya.

གཤེན་རབས *Gçen-rabs* the founder of the Bon religion, his full name being: ཐོན་གཤེན་རབས་མི་བོ་ཆེ་གཤེན the omniscient human descendant of Gs'en; སྒྲུབ་གཤེན *sgrub-gçen* the Bon doctrine opp. to དམ་ཆོས or *Saddharma* of the Buddhists.

གཤེར་བ *gçer-wa* I:=རློན་པ *rlon-pa* or རྗེན་པ 1. *rlon-pa*, moist, damp, wet; also གཤེར་བ, གཤེར་པ, *gçer-pa* and གཤེར་ཐོ་འཁྱེར་བ to get thoroughly wet, to be drenched, to be moistened; གཤེར་བར་བྱེད་པ to make damp, to moisten. In *C.* གཤེར་བ seems

Digitized by Google

to mean "damp," and རློན་པ = "wet." 2. (=ཆུ) སྣ, ཀཱཉྩ, water, liquid. གཤེར་བཅས *gçer-bcas* སྤྲིན cloud. གཤེར་པའི་འབྲས *gçer-paḥi-ḥbras* ངོ་ཚ modesty, bashfulness. གཤེར་འཛིན *gçer-ḥdsin* as met. = ཆུ water (*Yig.*); also = a cloud or that which holds moisture or vapour.

གཤེར་བ II: vb. 1. to ask for, beg for: ཞུས་ཏེ་ཐོབ་སོང་ I got it by asking for it; གཤེར་ལས་པ to interrogate, to question, to try (judicially); as partic. and sbst. = the examining or criminal judge. གཤེར་དཔང་ *gçer-dpaṅ* a judge (*Yig. 39*); གཤེར་འབོད་མི་སྣ *gçer-ḥbod mi-sna* a bailiff, who calls for the attendance of the plaintiffs and defendants, &c. in a legal suit (*Rtsii.*). 2. = གཞལ་བ to measure.

གཤོ་བ *gço-wa* pf. གཤོས *gços* 1. to pour away the same as བཤོ་བ *bço-wa*; ཆུ་གཤོ་བ = ཆུ་བོ་བ to pour out water.

གཤོ་མོ *gço-mo* in *W.* a lever (*Jä.*).

གཤོག་པ *gçog-pa* I: ལུས་འདེགས་བྱེད་ abst. སྒྲ what lifts the body, the wings; also spelt ཤོག་པ *çog-pa*.

Syn. གཤོག་སྒྲོ *gçog-sgro*; སྒྲོ *sgro*; འདབ་གཤོག *ḥdab-gçog*; འདབ་མ *ḥdab-ma*; འཕེལ་བྱེད *ḥgebs-byed* (*Mṅon.*).

གཤོག་པ II: pf. བཤགས, *gçags* བཤགས *bçags*, fut. གཤག, imp. གཤོག *gçog* 1. to cleave, to break through; ཤིང་ཐལ་བར་གཤོག་པ to split wood entirely ཚལ་པ་བཞིར་གཤོག་པ to split into four pieces; དུམ་བུར་གཤོག་པ to cut into pieces; ཁྱགས་གཤོག་པ to break through the ice; ལམ་གཤོག་པ to hew a path, in *C.* 2. to confess སྡིག་པ, a sin, ཉེས་པ, a fault, ལྟུང་བ་བཤགས་པ to confess a fall, and thus to expiate it. སྡིག་བཤགས *sdig-bçags* atonement, expiation; སྦྲུལ་བསད་པའི་སྡིག་བཤགས་སུ as an atonement for having killed a serpent; མཐོལ་བཤགས = སྡིག་བཤགས: མཐོལ་བཤགས་ལ་དཀོན་མཆོག་མཆོད་པ to offer a killed animal (a sheep) as an atonement; སྡིག་བཤགས་སྨོན་ལམ *sdig-bçags smon-lam* penitential prayer (*Jä.*).

གཤོག་ཐོགས *Gçog-thogs* n. of a place in Tibet (*B. ch. 4*).

གཤོང་ *gçoṅ* also གཤོངས *gçoṅs*, གཤོང narrow place, deep valley: གཤོང་གཤོང་མང་པོ many defiles or ravines. གཤོངས་ཞིང་ *gçoṅs-shiṅ* fields for cultivation on flat slopes or in valleys. མདོ་ཁམས་སྒང་གསུམ་གཤོངས་ཞིང་འདུ Amdo, Kham and Gang, these three are cultivated valleys (*Yig. 9*).

གཤོག་བུ *gçog-bu* = སྣོད་བུ also ཆུ་སྣོད a vessel for water.

གཤོད་པ *gçod-pa* to comb (*Cs.*).

གཤོབ *gçob* = ཤོབ *çob*.

གཤོམ་པ *gçom-pa* = ཤོམ་པ *çom-pa*: གཡུལ་གཤོམ་པ *gyul-gçom-pa* to make preparations for war or battle.

གཤོར *gçor* 1. = ཆུ་ལམ or ཆུ་འབབ་གཤོར passage for water, a water-channel. 2. = རྭ་ཅོ་ལ རྭ་ཅོ་ལ *rwa-co-la* བཟོས་པའི་སྐྱོགས *bzos-paḥi skyogs* a ladle made of horn, also = ཕུར་བུ a punch or pricker.

གཤོར་བ I: *gçor-wa* vb., in *C.* also གཤེར་བ, pf. བཤར *bçar* 1. གཤོ་བསྒྲིགས་པ་འགྲོ་བ to move or go in a file gen. one following another, to proceed in procession; also to tell off, as beads of a rosary (passing through one's fingers), hence ཚིག་བཅོད་བཤར་ཀླང་མང་པོ་བྱེད to read prayers, recitations, etc. = གཤོ་བསྒྲིགས་འགྲོ་བ to go one after another in a row or file. 2. to measure, to weigh: གསེར་ལ་ར་གན་གཤོར་བ to weigh out brass for gold; གཤོར་བྲེ a measuring vessel. 3. to chase, run after: རི་དྭགས་འཚོར་བ to chase a game; ཉ་གཤོར་བ to fish.

Digitized by Google

གཤོར་བ II: adj., also གཤོར་བ rough, bristly, shaggy, (*Jä.*).

གཤོལ *gçol*=ཐོང or ཐོང་གཤོལ हल, सीर, लाङ्गल plough, the plough in Tibet consisting only of a crooked beam called གཤོལ་མདའ ཁཾཏཾཀ (without wheels) and the share called གཤོལ་ལྕགས or ཐོང་ལྕགས.

གཤོལ་མདའ་འཛིན one of the seven fabulous mountains mentioned in the Buddhist cosmogony (*Sorig. 8*).

གཤོལ་ལྡན *gçol-ldan*=ན་ལི་ཀེ་ར, or ན་རི་ཀེ་ལ नारिकेल, the cocoa-nut (*Mñon.*).

གཤོལ་པོ *gçol-po* poplar-tree (*Jä.*).

གཤོས་པ *gços-pa* v. གཤོལ and འཤོལ.

བཤའ *bçah* I: 1. or བཤའ་མ=ཡང་དག་པ or ཤ་ཚང་ལག་པ, apportionment, service: ངས་ཀྱིས་འབྲོམ་སྟོན་ལ་བཤའ་མ་མ་བྱས I did not render any service to Bromston. 2. innundation, flood (*A. 101*).

བཤའ་བ II:=བསད་པ with pf. བཤས *bças* to slaughter, to kill. ལུག་བཤས slaughtered a sheep; བཤན་པས་ལུག་གི་ལྟོ་བ་བཤས the butcher has opened the belly of a sheep (*Situ. 76*). བཤས་ར *bças-ra* a slaughter house: ལྷ་ས་བཤས་ར་བྱས་སོ he made Lhasa a slaughter house, *i.e.*, massacred many people at Lhasa (*J. Zañ.*).

བཤའ་མ *bçah-ma* cattle or live-stock kept for slaughter, v. གཤའ་མ *gçah-ma*.

བཤགས་པ *bçags-pa*=देशन to explain, lay open; བཤགས་པར་བྱ་བ *bçags-par bya-wa* देशनाकरणीया anything to be explained or laid open.

བཤང་བ *bçañ-wa* विष्ठा, पुरीष, विट्, वर्चस् alvine discharges: བཤང་བ་དོར to discharge ordure; བཤང་བ་འབྱིན་པ to operate on the bowels. བཤང་བ་སྦས་པ पूतिवर्चस् a cat, lit. that which discharges ordure secretly or covers it.

Syn. འདོར་བྱ *hdor-bya*; ཁྱབ་ལྡན *khyab-ldan*; ཕྱིས *phyis*; ལྟོ་སྙིགས *lto-sñigs*; དྲེ་ཆེན *dre-chen*; རྣམ་སྣང་ *rnam-snañ* (*Mñon.*).

བཤང་ལམ *bçañ-lam* पायु, गुदमार्ग, अपान the anus.

Syn. འོག་སྒོ *hog-sgo*; ཐུར་ལམ *thur-lam*; འོག་ལམ *hog-lam*; བཤང་བའི་སྒོ *bçañ-wahi-sgo*; གསང་ཁུང་ *gsañ-khuñ*; རྐུབ *rkub*; འཕོངས *hphoñs* (*Mñon.*).

བཤང་སེང་ *bçañ-señ* विट्खदिर species of catechu tree.

བཤངས་པ *bçañs-pa* leaky; ཕྱུགས་བཤངས a leak-hole, full of crevices (*Situ. 76*).

བཤད་པ *bçad-pa* 1. भाष, भाष्य, व्याख्या to explain, to declare, prove, ennunciate: ཆོས་བཤད་པ to expound religion, to preach; འཆི་བ་དང་འདྲ་བཤད he must be set down for dead (*Vai-sñ.*); བཤད་ཉེས་པ *bçad-ñes-pa* defective explanation or debate, wrong explanation; བཤད་བྱ *bçad-bya* the subject to be explained; བཤད་སྦྱར *bçad-sbyar* उपनिबन्धन subject of discourse, a discourse written down. བཤད་ཡམ *bçad-yam* an explanation or lecture in which too much is said or written and conveying little sense with a view to deceive (*Situ. 44*). ཁ་བཤད་འཆུན lecture, address verbally, དཔེ་བཤད to explain a book; to recite instances, examples; ཞིབ་པར་བཤད་པ to elucidate (*Situ. 76*). 2.=གཏང་བ to tell, to relate; བཤད་པའི་ཚུལ method of narration; ཟེ་རྒྱུས་བཤད to narrate a story.

བཤན་པ *bçan-pa* a cruel person, a butcher, v. ཤན་པ: བཤན་པས་ཤ་བཤས the butcher slaughters flesh (*Situ.*). གཤན་བུ *gçan-bu* a butcher's son (*Hbrom.* ཁ, *87*).

བཤམ་མ *bçam-ma* वञ्चना deception, defrauding.

Digitized by Google

བཤར་བ *bçar-wa*, v. ཤར་བ ཤཱལྨ=འདེད་པ to weigh, weighing; བྲེས་བཤར་བ to measure with a *bre*.

བཤལ་བ *bçal-wa* 1.=འཇིག་པ destroying; destruction, ruin. 2. to wash, to wash out or off, to cleanse by washing, to purge: ཁ་བཤལ washing the mouth, སྣོད་བཤལ *snod-bçal* washing or cleansing a vessel; ཆུས་བཤལ bathing or washing with water (*Situ. 76*); བྲམ་ཟེ་རྣམས་བཤང་གཅི་དང་བ་ཡི་བཤལ་བྱེད the Brāhmaṇs wash the passage of excrement and urine with water; ལྟོ་བ་བཤལ་བ *lto-wa bçal-wa* to purge the bowels. བཤལ་ཐག *bçal-thag* = འཁྲུད་མ *bkhruḍ-ma* water with which vessels have been washed. འཁོར་བའི་བཤལ་བ་ཟད་ཀྱང་བ་ཡིན have washed out of this transmigratory existence (*Khriḍ. 50*). བཤལ་ནད *bçal-naḍ* diarrhœa, indisposition from looseness of the bowels, flux, etc. བཤལ་བྱེད *bçal-byeḍ* laxative; བཤལ་སྨན *bçal-sman* purgative medicine.

བཤིག་པ *bçig-pa* pf. བཤིགས *bçigs*, v. འཇིག་པ *hjig-pa* ,, to destroy, break, upset: བསྟན་བཤིག་པ to subvert religion; ཁྲིམས་བཤིག་པ to infringe justice; ཁང་པ་བཤིག་པ to dismantle or break down a house; མཁར་བཤིགས destroyed the fort.

བཤིབ་པ *bçib-pa*, to arrange evenly, with pf. བཤིབས ;=བཤིབས or བཤམས: མཉམ་དུ་བཤིབས arranged evenly or properly; good arrangement (*Situ. 76*).

བཤུ་བ *bçu-wa*, v. ཤུ་བ *çu-wa*.

✝ བཤུག་པ *bçug-pa*=བསླང་བ *bslaṅ-wa*, ; acc. to *Cs.* to sell; གཅིག་གིས་གཅིག་བཤུག་པ to barter, to exchange; ནོར་བཤུགས *nor-bçugs* to exchange property (*Situ. 76*).

✝ བཤུང་བ *bçuṅ-wa*=དམའ་འབེབས་པ 1. to bring down, degrade, fall off, fall down. 2.=སྨོད་པ to curse.

བཤུད་པ *bçuḍ-pa* 1. to take off, to scratch, rub: སེན་མོས་པགས་པར་བཤུད, with its talons scratched the skin. (*Situ. 76*). 2. to purify by fire; བཤུད་མེ purifying fire (*Sch.*). 3. to put into the scabbard, to sheathe (*Sch.*).

བཤུམ་པ *bçum-pa*, v. ཤུམ་པ, pf. བཤུམས་པ, resp. of ངུ་བ, to shed tears, to weep. སྐྱབས་བཤུམས cried for help (*Situ. 76*).

བཤེགྲུ *bçeḥu* (cf. བཤད, ཤྭ *çwa*) inundation, flood (*Jä.*).

བཤུར་བ *bçur-wa* to singe: མེར་བཤུར་ཏོ *mer-bçur-to* scorches with fire=མེ་ལ་སྤུ་བཤུར་བཏང་བ *me-la spu-bçur btaṅ-wa* to cause hair to be singed (*Situ. 76*).

✝ བཤུལ *bçul*=ལམ journey, road; བཤུལ་ཁར=ལམ་དུ on the road; རྒྱ་གར་ནུབ་ཕྱོགས་སུ་ཕྱིན་པའི་ལམ་བཤུལ་ཁར་རྨི་ལམ་དུ in a dream while he was proceeding on a journey in Western India (*A. 31*). བཤུལ་ཀ *bçul-ka* journey, way (*A. 10*); བཤུལ་ཁ *bçul-kha*=ལམ་ཁ road. ཕྱིས་བལ་ལམ་ཁུལ་བཤུལ་ཁར afterwards travelling secretly on the Nepal road (*A. 85*). བཤུལ་རིང་ long way or journey.

བཤུས *bçus*, pf. of ཤུ་བ་པགས་པ་བཤུས=flayed, the skin taken off, but in དཔེ་བཤུས=copied a book (*Situ. 76*).

བཤེར *bçer* v. ཤེར་བ *çer-wa*: གཏམ་གཤེར་ཏོ *gtam-gçer-to* compared one's speech or what one has said (*Situ. 76*).

བཤེས་པ *bçes-pa* 1.=མཐུན་པ, གཉེན་པ to be in accord or harmony with, to be friendly; to be acquainted with. 2. in གཉེན་བཤེས a relation, relative, friend; ངོ་བཤེས, an acquaintance, མཛའ་བཤེས intimate friend: གཉེན་བཤེས་ལ་ཕན་པར་བརྩོན་པ་ཡིན་ནོ they are intent on being of use to their relatives; ཁྱོད་ལ་གཉེན་མེད་བཤེས་ཀྱང་མེད you have neither relation nor

friend; བཤེས་རྣམས་ལ་མི་རྟེན not to depend on friends. བཤེས་གཉེན मित्र a friend; དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན कल्याण-मित्र friend to virtue, pious or holy friend, spiritual friend or adviser; བཤེས་ཀྱི་ཁེ་འདོད་པ *bçes-kyi khe-ḥdod-pa* to profit by friendship, make a profit out of religion: བཤེས་མི་བྱེད་པ *bçes mi-byed-pa* an enemy; འཁོན་འཛིན vindictiveness; བཤེས་མེད *bçes-med* friendless, guideless: ཐང་པ་བཤེས་མེད་ཞར་རྐྱང་དུ་འཁྱམས་པ་ལྟ་བུ like a blind man roaming in the wilderness without a guide (*Khrid. 101*).

✢ བཤོ་བ *bço-wa* = འཁྲིག་པ 1. copulation; (or གསང་ཚིག mystic term.) to lie with, to have sexual intercourse with: དེ་དང་བཤོས་པས་བུ་སྐྱེས *de-dañ bços-pas bu-skyes* after having slept with him, she bore him a son; to engender, to generate, to beget: ཕག་རྫིས་བཤོས་པའི་བུ the son begotten by the swineherd (*Jä.*). 2. to pour out: ཆུ་བཤོ་བ to pour out water. 3. to vomit.

བཤོག་པ *bçog-pa*, v. གཤོག་པ *gçog-pa*.

བཤོངས *bçoñs* = དམའ་བ निम्न a low place, ravine.

བཤོད་པ *bçod-pa* v. བཤད་པ किंवदन्त, representation, rumour, report.

བཤོར་པོ *bçor-po C.*, liberal, munificent (*Jä.*).

བཤོར་བ *bçor-wa*, v. གཤོར་བ, to chase: རི་དྭགས་བཤོར་ཀར་ཏེ chased game (*Situ. 76*); རི་དྭགས་བཤོར་དུ་ཕྱིན went to chase wild animals (*Ḥbrom.* ཁ, *15*).

བཤོལ *bçol* = ཕྱི་བཤོལ delay, putting off; བཤོལ་བཏབ་པ to obstruct; ཤུགས་ལ་བཤོལ་བཏབ་པ raised strong objection (*A. 110*).

བཤོལ་བ *bçol-wa* to wait, defer, delay: ལས་ལ་ཕྱི་བཤོལ་བྱུག་པ to put off, postpone doing work. བཤོལ་འདེབས *bçol-ḥdebs* or བཤོལ་འཇེབས་པ = བཤོལ་བ: བཤོལ་མ་ཐེག he could not be kept back diverted from his purpose—relatives are called བདུད་ཀྱི་བཤོལ་འདེབས the devils' obstruction, *i.e.*, hindrances on the way of deliverance.

བཤོལ་མ *bçol-ma*, v. ཆང་དངོས सुरा = spirit, wine. བཤོལ་ལྡན་མཉེས *bçol-ldan-mñes* = ཆང་ (*Mñon.*) सुरा wine.

བཤོས *bços* 1. pf. of བཤོ་བ q. v. 2. resp. for ཟན food, victuals, provision of the table; བཤོས་ལ་གཤེགས་པ to go to dinner; དགེ་འདུན་ལ་བཤོས་གསོལ་བ to treat the priests to a meal; ལྷ་བཤོས *lha-bços* food offered to the gods. བཤོས་འདྲེན *bços-ḥdren* = नैवेद्य; ལྷ་ལ་ཕུལ་བའི་བཤོས་འདྲེན as met. food offered to the gods (*Zam. 9*); བཤོས་འདྲེན་དུ་ཕྱིན་པའི་དུས་སུ་སྟེང་ནམ་མཁའ་ལ he looked towards heaven at the time of going to dinner (*A. 101*).

བཤོས་བུ *bços-bu* offering-morsel, *e.g.*, small pieces of butter offered to the gods or to the ghosts.

Digitized by Google

ས

ས *sa* I: the twenty-eighth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit स and English S. 2. represents the num. fig. 28.

ས II: in Buddh. 1. ས་ཉིད་པ་ཆོས་རྣམས་མཉམ་ཉིད་ཁྱད་པར་མེད་པར་སྟོན་ནོ the letter ས illustrates the equality of all things, *i.e.*, matter, *i.e.*, the want of difference in them (*K. d.* ན, *114*). 2. ས་ནི་ཡང་དག་གསང་བའི་སྒོ། ངེས་པས་ཐམས་ཅད་གྲོལ་བར་བྱེད *sa* is the symbol of perfect secrecy or occultism, it liberates all by certitudes (*K. g.* ཕ, *43*). 3. In Tantrikism what is called *sa* applies to purity of promise, *i.e.*, to holy vows, signifying nothing else: ས་ནི་ཐ་བ་གཞན་མི་འགྱུར། དམ་ཚིག་ཙམ་ཉིད་པ་ཡིན (*K. gu.* ཁ, *179*).

ས III: 1. मही, धरा, भूमि, इरा, मृत्तिका, भू, गो, अवनि, मेदिनी the earth, soil, land, earth as elementary substance; ས་རྐོ་བ digging earth, excavation; ས་ཆུ་མེ་རླུང *sa chu me rluṅ* earth, water, fire, air; ས་ནས་འཐོན་པ भूमित् उत्थित come out from the earth or from the ground; ས་ཟུང་ཀ་ཅིག a small quantity of earth; རྫ་ས clay, argillaceous earth, ཕག་ས flint and earth; also for ore, metal (like རྡོ *rdo*), གསེར་ས gold-ore, དངུལ་ས silver-ore *Cs.*; ཕྱག་ས sweepings, offcourings; the ground, ས་ལ་འདུག་པ to sit on the ground, ས་ལ་ལྷུང་བ to fall to the ground. 2.=གནས place, spot, space; སྡོད་ས or བཞུགས་ས residence, dwelling house, སྐྱེ་ས birthplace, one's native place; ཡོད་ས the place where a person or thing is; ང་ལ་གྲོས་འདྲི་ས་ཅིག་ཡོད I have a place where to ask advice. 3. occasion, opportunity, possibility: ཉེ་བར་རེག་ས་མེད one cannot get near him; ཇོ་བོ་ཁྱོད་ཀྱི་གཤེགས་ས་དེ་ན་མེད you cannot go to that place, Sir! (*Mil.*); ནོར་གྱིས་བླུ་ས་མེད *nor-gyis blu-sa med* you cannot ransom yourself by money. Also with respect to men: ང་གཞན་ལ་ཞུ་ས (ཞུ་ས་རེ་ས)མེད I cannot address myself to anybody else with my words (requests, hopes). 4. position, step, grade: ཆུང་མ་ཆེ་སར་བསྐྱང he took and treated his second wife in the place of the first, *i.e.*, he showed the second the honour due to the first. 5. degree, stage, state; ས་བཅུ दशभूमि the ten stages or degrees of saintly perfection (from *Jä.*).

ས་ཀུན་དབང *sa-kun dbaṅ* or ས་ཀུན་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་པོ =འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོ सार्वभौम Chakravartti Râjâ, emperor of the universe (*Mṅon.*).

ས་ཁྲ *sa-kra*, or ས་བྲ 1. map, plan; ས་ཁྲ་འདྲེན་པ་ནི=ས་འི་ཞིག་ཚད་བླང་ངོ. drew out, *i.e.*, took a plan of the ground (*A. 61*). 2.=མགྲོན་ཁང accommodation, place for travellers, rest house; seems to be a corrupt form of the Sanskrit word सत्र entertainment house for pilgrims generally; གཞན་ཡང་མགྲོན་པོ་བློ་བུར་བ་བཅུ་གཉིས་ཀྱིས་ས་བྲ་དང besides accommodation for twelve occasional guests (*A. 119*).

ས་དཀར *sa-dkar* as met.=དཀར་རྩི white colour, white-wash; lime, chalk.

ས་རྐོ་བ *sa-rko-wa*=ཕག་པ वराह a pig; to dig ground.

ས་སྐམ *sa-skam* dry ground, steppe (*Sch.*).

ས་སྐོར *sa-skor* tour, travel, journey.

ས་སྐྱ *Sa-skya* पाण्डुभूमि grey earth; n. of an ancient city with a great monastery in

Digitized by Google

Tibet; the grand monastery of Sakya in upper Tsang.

ས་སྐྱེས་ *sa-skyes* 1.=ཤིང་, ལྗོན་པ་ ནག་ སྐ a general term for tree; lit. that grows from the ground. 2. =ལྷ་ཡི་གླུ་མཁན *lha-yi glu-mkhan* a celestial singer; ཀླུ་མིག་དམར་ སྐར, the planet Mars (Mañgala).

ས་སྐྱོང་ *sa-skyoṅ* ཀླུ་བ; རྒྱལ་པོ king, governor.

Syn. ས་བསྲུང་ *sa-bsruṅ*; མི་རྗེ *mi-rje* (*Mṅon*.

ས་སྐྱོང་དབང་པོ *sa-skyoṅ dwaṅ-po* an emperor, a great king (*Yig. k. 59*).

ས་སྐྱོབ *sa-skyob*=རི hill, mountain.

ས་བསྐོས *sa-bskos*=གྲོང་ཁྱེར *groṅ-khyer* a town or city (*Mṅon*.).

ས་ཁམས *sa-khams*=ས་ཡི་ཁམས the element of earth.

ས་ཁུ *sa-khu* water mixed with clay; ས་ཁུ་ རྙོག་པ made dirty by earth, dust, etc., soiled with clay.

ས་ཁོང་ *sa-khoṅ* ས་གམ the interior of the earth. ས་ཁོང་ན་ཡོད་པའི་གསེར the gold that is in the bosom of the earth, *i.e.*, still in the mines.

ས་ཁྱད *sa-khyad*=ས་ཆ land, place, dwelling place (*Btsii*.).

ས་ཁྱབ *sa-khyab* lit. covering the earth; one whose power extends over the land, hence=ས་བདག ruler, king.

ས་ཁྱོན *sa-khyon* the earth's extent or compass, area (*Cs*.).

ས་ཁྲ *sa-khra*=ས་བྲི map; ས་ཁྲ་འདེབས་=ས་ཁྲ་ ཚད་རྒྱང་ངོ draws a plan of the place (*A. 61*); ཁྱེད་རྣམས་ཀྱང་ཇོ་བོའི་ས་ཁྲ་བཀྱག་ནས you also having left the Jo-wo's place (*A. 123*).

ས་ཁྲ་བོ *sa-khra-bo* ཁྲེལ [ashamed]*S.*

ས་ཁྲལ *sa-khral* ground-tax, land-rent.

ས་ཁྲི *sa-khri* 1.=ས་ཡི་ཁྲི *sa-yi khri* (*Mṅon*.), a seat or chair made of earth. 2. =ས་ཆ a place.

ས་མཁན *sa-mkhan*=ས་མཁན་ one who is well acquainted with a particular place or country; a guide.

ས་མཁར *sa-mkhar* a castle the walls of which consist for the most part of earth (*Jä*.).

ས་གྱོང་ *sa-gyoṅ* tough-soil, hard ground.

ས་དགའ *sa-dga* and ས་དགྱེས *sa-dgyes*=ཀུ་མུད the lily (*Mṅon*.).

ས་དགྲ *sa-dgra* the enemy of a country, *i.e.*, in many cases nothing but a demon (*Jä*.).

ས་མགོན *sa-mgon* ཀླུ་བ, ས་བདག a hind, a landlord [n. of Ādi-Buddha]*S.*

ས་འདུལ *sa-hdul*=ས་གཡོས *sa-gyos* earthquake (*Mṅon*.).

ས་འགྲོ *sa-hgro*=རྨ་བྱ peacock, lit. that which walks on the ground.

ས་རྒྱལ་རྗེ་བློན་བཅུ་གཅིག *sa-rgyal rje-blon bcu-gcig* n. of a (ས་བདག) demon who moves with ten frightful attendants and carries mischief wherever he goes.

ས་ཕྱོགས *sa-phogs* place, region, tract: འཇིགས་ པའི་ས་ཕྱོགས *hjigs-pahi sa-phyogs* an unsafe place or region (*Jä*.).

ས་བརྒྱད *sa-brgyad* the eight stages of saintly perfection, acc. to the S'rāvakayāna school, viz.: རིགས་ཀྱི་ས *rigs-kyi sa*; བརྒྱད་པའི་ ས *brgyad-pahi sa*; མཐོང་བའི་ས *mthoṅ-wahi sa*; བསྲབས་པའི་ས *bsrabs-pahi sa*; འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་ས *hdod-chags daṅ bral wahi sa*; བྱས་པ་རྟོགས་པའི་ས *byas-pa rtogs-pahi sa*; ཉན་ཐོས་ཀྱི་ས *ñan-thos kyi sa* (ཤེས་བཤད་རིན་པོ་ཆེ 137).

ས་སྒོང་ *sa-sgoṅ* mound, heap of earth (*Mṅon*.).

ས་སྒྲེ *sa-sgre*=ས་སྐང་ གཅེར་བ [a bare ground]*S.*

ས་སྒྲོག *sa-sgrog* ཀུ་མུད [the esculent white water-lily]*S.* (*Mṅon*.).

Digitized by Google

ས་ངོས་ *sa-ṅos* clay, face of the earth.

ས་སྔོན་ *sa-sṅon* blue clay, blue earth.

ས་བཅད་ *sa-bcad*=མདོར་བསྡུས་ 1. a synopsis, a division;=ལེའུ་ a chapter. 2.=རིམ་པ་ or གོ་རིམ་ order, arrangement (*Yig. k. 1*).

ས་བཅུ་ *sa-bcu* (also called སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་) दशभूमि, दशभूमि, the ten stages of saintly perfection of a *Bodhisattva* according to the Mahāyāna school:—(1) རབ་ཏུ་དགའ་བ་ प्रमुदिता beatitude; (2) དྲི་མ་མེད་པ་ विमला spotless purity; (3) འོད་བྱེད་པ་ प्रभाकरी enlightenment; (4) འོད་འཕྲོ་བ་ཅན་ अर्चिष्मती illumination; (5)཰ཤིན་ཏུ་སྦྱང་དཀའ་ सुदुर्जया unconquerable; (6) མངོན་དུ་གྱུར་པ་ अभिमुखी salvation; (7) རིང་དུ་སོང་བ་ दूरङ्गमा far reaching; (8) མི་གཡོ་བ་ अचला immoveable; (9) ལེགས་པའི་བློ་གྲོས་ *legs-paḥi blo-gros* साधुमति righteousness; (10) ཆོས་ཀྱི་སྤྲིན་ *chos-kyi sprin* धर्ममेघा spiritual cloud.

ས་བཅུ་པ་ *sa-bcu-pa* दशभूमिक one who has passed all these ten stages or is in the tenth stage.

ས་བཅུའི་དབང་ཕྱུག་ *sa-bcuḥi dwaṅ-phyug* दशभूमीश्वर;=བྱམས་པ་མགོན་པོ་ an epithet of Maitreya *Bodhisattva* who has passed through all the ten stages of saintly perfection.

ས་བཅུད་ *sa-bcud*=མུ་ཟི་ गन्धक; lit. essence of the earth, *i.e.*, sulphur (mystic) (*Miṅ. 4*). ས་བཅུད་སེར་པོ་ *sa-bcud ser-po*=མུ་ཟི་ sulphur (*Sman. 445*).

ས་ཆ་ *sa-cha* in colloq=place, country, land.

ས་ཆེན་པོ་ *sa-chen-po* महाभूमि a large place, the whole earth; a high degree, *e.g.*, the eighth stage also महाभूमिक one in that stage.

ས་མཚོག་ *sa-mtshog* मो-भव chief place; a holy land. 2. हरि चन्दन [a sort of yellow sandalwood]*S*.

ས་མཆོད་མ་ *sa-mchod-ma*=རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-po* जलनिधि ocean (*Mṅon.*).

ས་འཆག་ཀུང་ས་སྨྱུལ་ *sa-ḥchag kuṅs-myul* (ས་བདག) n. of a demon.

ས་འཆིང་ *sa-ḥchiṅ* पद्म lotus.

ས་འཇོ་ *sa-ḥjo*=གློག 1. lightning. 2. भूमिप as met. a hog (*Mṅon.*).

ས་འཇོམས་ *sa-ḥjoms*=ཕག་རྒོད་ भूदार that which digs a hole, wild boar (*Mṅon.*).

ས་སྙིང་ཁུ་ *sa-sñiṅ khu* रसगर्भ [the inner fluid of the earth]*S*.

ས་གཏམ་པ་ *sa-gtam-pa*=རི་ hill.

ས་རྟེན་ *sa-rten*=འཇིག་རྟེན་ *ḥjig-rten* the world.

ས་སྟན་ *sa-stan*=ས་གདན་ a rug, a floor-carpet (*Jig.*).

ས་སྟེང་ *sa-steṅ* surface of the Earth, the higher regions of the Earth. སྟེང་འདིའི་མི་ the people of the four continents, beasts, the gods of the four Mahārāja kāyika, and the gods of the thirty-three (Trayatrimsa) heavens all live on the surface of this Earth. ས་སྟེང་ས་ *sa-steṅ sa* भौम भूमि the space or region above the surface of this Earth.

ས་སྟོང་ *sa-stoṅ* bleak arid tract, desert, terms that are synonimous and analogous to it are—དགོན་དུང་ *dgon-duṅ*; མ་རུ་ *ma-ru*; (मरु); མྱ་ངམ་ཐང་ *mya-ṅam thaṅ*; བརླན་བྲལ་ *brlan-bral*; སྐམས་པ་ *skams-pa*; འབྲོག་དགོན་པ་ *ḥbrog-dgon-pa*; བྱོ་མོག་ *byo-mog*; གསེག་མ་ *gseg-ma*; སོ་ཕག་ཅན་ *so-phag-can*; བྱེ་མ་ཅན་ *bye-ma-can*; གཙང་སྤོད་ *gtsaṅ-spod* (*Mṅon.*).

ས་སྟོབས་ *sa-stobs* 1. कुवलय, उत्पल, कुमुद; [water-lily]*S*. (*Mṅon.*). 2.=སྦྲ་ཕྱུག (*Mṅon.*).

ས་སྟོབས་མིག་ *sa-stobs mig* बलाक [n. of a prince]*S*.

ས་ཐམས་ཅད་དབང་པ་ *sa-thams cad dwaṅ-pa* or ས་ཐམས་ཅད་རིག་པ་ सार्वभौम a monarch.

ས་ཐལ་ *sa-thal* 1. dust. 2. n. of a number (*Ya-sel. 57*).

Digitized by Google

ས་ཐུལ་ *sa-thul* to prepare the soil, soil made ready to receive the seed.

ས་ཐེལ་ནག་པ *sa-thel nag-pa* 1. n. of a (ས་བདག) demon. 2. a deity of the *Horpa* tribe (*Jä.*).

ས་མཐིལ *sa-mthil* the central region on the globe; भूमितल [the surface of the earth]*S.*

ས་དང་པོ *sa-dañ-po* the first stage of saintly perfection.

ས་དུག *sa-dug* lit. earth-poison; evaporation damp or acting like poison on those sleeping on the bare ground.

ས་དོ *sa-do* (v. དོ་པོ *do-po*) half a load of earth, a sackful of earth, being half a donkey-load.

ས་དོང་ *sa-doñ* pit, hole in the ground.

ས་དྲ *sa-dra Tä. 184 and 187*, diploma, patent (*Sch.*).

ས་བདག *sa-bdag* ས་ཡི་བདག་པོ=རྒྱལ་པོ पार्थिव, क्ष्मापति, इलिकापति; भूपति 1. king, master or owner of land sovereign. 2. demons gen. of the *Nāga* class (*Mñon.*); god of the ground of any locality supposed to be a jealous and angry being, of terrific appearance, to whom on many occasions offerings are brought.

ས་བདག་ཁྱིམ *sa-bdag khyim*=རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་ *rgyal pohi-pho-brañ* king's residence, palace.

ས་མདའ *sa-mdah* 1. mouse-trap, also a large trap for catching leopards and other animals. 2. a fabulous plant (*Jä.*).

ས་མདའ་ཆུ་སྒྲོ་མ *sa-mdah chu sgro-ma* a sharp pointed arrow having a feather at its end which is shot to pierce the earth and also through water (*Rtsii.*).

ས་རྡེ *sa-rde*=ཨུ་ཚུགས *u-tshugs*, persistence, ས་རྡེ་བཙུགས་ནས *sa-rde btsugs-nas*=ཨུ་ཚུགས་བྱས་ནས having urged, insisted upon; ས་རྡེ་བཙུགས་ནས་བདག་ལ་རྒྱལ་སྲིད་ཀྱི་འབྱོར་པ (they) persisted on my getting the wealth of the kingdom (*A. 59*).

ས་རྡོ *sa-rdo* a stone of earthy formation; earth and stones.

ས་རྡོག *sa-rdog*=ལྕགས *lcags* iron (*Mñon.*).

ས་ལྡན *sa-ldan* 1.=རི or ཤིང་ a hill; tree. 2.=རྒྱལ་པོ ཞིང་བདག་ a king, a landholder.

ས་སྡེ *sa-sde* n. of a work (*Ya-sel. 45*).

ས་ནག་པོ *sa-nag-po* कृष्णभूमि 1. black earth or soil. 2. n. of a place in Tibet; *Sa-nag-pa* a native of Sanag.

ས་གནས *sa-gnas* 1.=ཀུ་ཤ the sacred *kuça* grass of the Hindus and of the Buddhists (*Mñon.*). 2. district, region, country, landscape: རྣམ་དག་པའི་ས་གནས a lovely place or landscape. ས་གནས་བསྲུང་སྐྱོང་བ་ནི་འཁྲུག་མེད་པ་མཛད་དགོས in short, the guardian of the district should make it free from feuds.

ས་གནོད་སྦྱིན *sa-gnod spyin* गुह्यक [a kind of demi-god living in mountain caverns and attending on the god of wealth]*S.*

ས་གནོན་པ *sa-gnon-pa* भूम्याक्रमण invading or subduing a country, conquest.

ས་རྣམ *Sa-rnam* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*); ས་རྣམ་པ a resident of *Sa-nam*. ས་རྣམ་ལྷུན་གྲུབ་རབ་བརྟན *Sa-rnam lhun-grub rab-brtan* the full n. of the Jong which is ordinarily called Sanam Jong (*Rtsii.*): ས་རྣམ་པ་བཅས་ཀྱིས་ཁྱེད་ཇོ་བོ་ to the Sanam-pa, you all also of Jo-wo etc. (*A. 123*).

ས་སྣ་ལྔ *sa-sna lña* soil of five different places or kinds.

ས་སྣོད *sa-snod* 1. earthen pot. 2. मल्लिका [a kind of jasmine]*S.*

ས་པ *sa-pa* one belonging to Sa-skya; inhabitant of the earth, of our globe (*Sch.*).

ས་པཎ *sa-pan*=ས་སྐྱ་པཎྜི་ཏ *Sa-skya pan-di-ta* Sakya Panchen (*Yig*).

ས་དཔྱད *sa-dpyad*=ས་བརྟག or ས་ཡི་བརྟག་པ discrimination of land, ascertaining the suitability of land for building sites, &c. (*Ya-sel. 33*).

Digitized by Google

སྤྱོད *sa-spyod* 1. भूचर a land-animal, possessing the earth, man. 2. སྤྱོད་པ भूपाल, क्ष्मापाल king, ruler, governor. ས་སྤྱོད་དམ་པ *sa-spyod dam-pa* a pious king or ruler (*Yig. k. 36*).

Syn. རྒྱལ་པོ *rgyal-po*; ས་དབང་ *sa-dwaṅ*; མི་དབང་ *mi-dwaṅ* (*Mṅon.*).

སྤྱོད་མ *sa-spyod-ma* = བཙུན་མོ lady, queen; སྤྱོད་མ་གནས *so-spyod ma-gnas* = བཙུན་མོའི་ཁྱུང་ the queen's apartments or palace (*Mṅon.*).

ས་སྤྱོད་རིན་པོ་ཆེ་འབྱུང་གྱི་མེ་ལོང་ n. of a quasi-religious work on the selection of sites for buildings, founding of monasteries, &c.

ས་པག *sa-pag* इष्टक brick, dried in the sun.

ས་ཕུག *sa-phug* भूविवरा, गह्वर cavern, cave; ས་ཕུག་ཆུང་ངུ་ *sa-phug chuṅ-ṅu* कुटीर cell, a small cavern.

ས་ཕུང་ *sa-phuṅ* earth-heap; ཤྲེག་པ་མ་བུ་གཉིས་ས་ཕུང་གི་འོག་ན་འདུག the two partridges, mother and son were under a mound of earth (*Ṙdsa. 16.*)

ས་ཕུར་བུ *sa-phur-bu* = རི गण्डशैल a hill, mountain.

ས་ཕྲ་རབས་ཅན *sa-phra rabs-can* परमाणु; matter, atom, atomic particles of earth; the earth.

ས་བོན *sa-bon* बीज seed: ས་བོན་འདེབས་སུ་བཅུག *sa-bon ḥdebs-su bcug* caused to sow seeds. Also = ཁུ་བ the semen virile. ས་བོན་ལས་སྐྱེས་ born of the seed, = རྒྱུད་པ *rgyud-pa*; གདུང་རྒྱུད *gduṅ-rgyud* (*Mṅon.*) extraction, progeny. ས་བོན་གྱི་ཚོགས *sa-bon gyi-tshogs* the aggregate of seeds, which are :—རྩ་བའི་ས་བོན *rtsa-wahi sabon*; ཐོག་གུའི་ས་བོན *thog-guhi sa-bon*; བཀག་པའི་ས་བོན *bgag-pahi sa-bon*; ས་བོན་གྱི་ས་བོན *sa-bon gyi-sa bon*.

ས་བོན་རུལ་པ *sa-bon rul-pa* पूतिबीज putrid or rotten seeds.

ས་བོན་སྐྱེད *sa-bon skyed* = འཇིག་རྟེན *ḥjig-rten*, ས་རྟེན *sa-rten* the world, earth.

ས་བོན་སྐྱེད་མ *sa-bon skyed-ma* बीजसू [bringing forth seed; the earth]*S.*

ས་བོན་ཉམས *sa-bon ñams* निष्फल fruitless.

ས་བོན་མཛོད *sa-bon mdsod* = པདྨའི་ཟེ་འབྲུ *pad-mahi ze-ḥbru* anthers of the lotus (*Mṅon.*).

ས་བླ *sa-bla* = མཐོ་རིས་གནས स्वर्लोक heaven (*Mṅon.*).

ས་དབང་ *sa-dwaṅ* = རྒྱལ་པོ *rgyal-po* king, ruler, governor of a place (*Mṅon.*). ས་དབང་ཆེན་པོ *sa-dwaṅ chen-po* = རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ a great ruler, governor : ས་དབང་ཆེན་པོའི་ཕྱག་འཛིན་མཁས་དཔག་མེད་ཕུལ་བྱུང་དུ་བྱུང་བ་ཡང་ (*Yig. k. 61*).

ས་འབོལ *sa-ḥbol* bulging soil, soft earth.

ས་འབྱེད *sa-ḥbyed* कुद्दाल, कुदार a hoe.

ས་འབྲི *Sa-ḥbri* abbr. of ས་སྐྱ (Sakya) and འབྲི་ཁུང (Di-khûng) two monasteries of Tibet (*Loṅ.* ད, *12*).

ས་མ་རྡོ *sa-ma-rdo* or ས་མིན་རྡོ་མིན *sa-min-rdo-min* neither earth nor stone, conglomerate.

ས་མན་ཏེ་གསུམ *Sa-man-te gsum* acc. to *L. Ç.* three different countries called Sa, Man and Te: དེའི་དུས་སུ་ས་མན་ཏེ་གསུམ་གྱི་འཐབ་པ at that time the dispute among the three states of Sa, Man and Te (*A. 86*).

ས་མལ *sa-mal* भूमिशय्या the bare ground used as a bed; [also = death-bed]*S.*

ས་མི་གནོད *sa-mi gnod* produced no unpleasantness or unhappiness (*A. 125*).

ས་མིན *sa-min* (*Sch.*) : 'white sand.'

ས་མོས *sa-mos* = ཀུ་མུ་ད *ka-mu-da* or *Utpala*, ས་མོས་ཚལ *sa-mos tshal* कुमुद्वन group of lily plants (*Mṅon.*).

ས་སྨུག *sa-smug* dark red earth used in medicine : ས་སྨུག་ཆ་སྐྱ་འཁྲིས་ལྡོང་རོས་ཀྱི་འབྱུང་ *Med.*

Digitized by Google

སདམར་ *sa-ḍmar* red earth; སདམར་འབོང་ n. of small monastery called "Simon-bong" in the neighbourhood of Darjeeling situated on a mountain-slope which consists of red coloured soil (*Hook. I.*) (*Jä.*).

ས་ཚིས *sa-tsiṣ*, ས་ཚིག *sa-tshig* or ས་ཚིག *sa-tsig* stage, post-station.

ས་གཙང་ *sa-g̣tsañ* a country free from contagious disease.

ས་རྩི་ *sa-ṛtsi*=དཀར་རྩི་ white-wash or ས་དཀར chalk, lime: ས་རྩི་གསོལ་འདི་ཀོ་ཞིང་ (*Ṛtsii.*).

ས་རྩིས་ཡོན་ཏན་རྒྱུད *sa-ṛtsiṣ yon-tan ṛgyuḍ* n. of a Bon work corresponding to *G̣ser-ḥoḍ dam-pa* Suvarṇa Prabhā.

ས་ཚུར *sa-tshur* a kind of acrid earth used in making paint and in dying (*Ṛtsii.*).

སམཚམས *sa-ṃtshams* border, frontier, boundary; སམཚམས་འགེགས་པ *sa-ṃtshams ḥgegṣ-pa* to guard the boundaries or limits; to mark out the boundaries.

ས་འཚོ *sa-ḥtsho* 1.=དགའ་གཟར་ཤིང་ *ḍgañ-g̣zar çiñ* (*Ṃñon.*). 2.=ས་སྐྱོང་ *sa-ṣkyoñ* རྒྱལ་པོ भूप; king (*Ṃñon.*).

སའཚོ་སྐྱེས *sa-ḥtsho-ṣkyeṣ* ऐरावतरुचि the elephant of Indra (*Ṃñon.*).

སའཚོ་འདབ *sa-ḥtsho ḥdab*=བེ་ཏའི་ཤིང *be-taḥi çiñ* (*Ṃñon.*).

སའཚོ་མ *sa-ḥtsho-ma* गोपा the wife of Buddha.

སའཚོའི་བུ་མོ *sa-ḥtshoḥi bu-mo* 1. चत्पच [lotus]*S.* 2. ཐལ་དྲེས *thal-dṛeṣ* n. of a medicinal plant (*Ṃñon.*)

ས་འཛིན *sa-ḥdsin*, 1.=ས་འཛིན་པ गान्धार Gandhāra, the modern Kandahar; भूधर mountain. 2.=རྒྱལ་པོ *ṛgyal-po* भूमिधर king (*Ṃñon.*). 3. symb. fig. 7 (*Ṛtsii.*).

སའཛིན་དཀར་པོ=གངས་རི lit. white mountain, *i.e.*, snowy mountain (*Ṃñon.*).

སའཛིན་སྐྱེས *sa-ḥdsin ṣkyeṣ* n. of an insect.

སའཛིན་དབང་པོ *sa-ḥdsin ḍwañ-po*=རི་རྒྱལ་ལྷུན་པོ Sumeru: བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་སྐུ་མཚོག་འགྱུར་བ་མེད་པ་གཞོང་སྐྱེ་སའཛིན་བརྟན་བཞུགས may your majesty's person (health) remain unchanged and steady like the Sumeru mountain (*Yig. k. 60*).

སཞག *sa-shag* हरिताली प्वेतक bitumon [rock-oil, petroleum]*S.*

ས་གཞི *sa-g̣shi* मही, धराधर, लोक, भूमितल, भुवन, हरिती soil, the earth; site, place.

Syn. ནོར་འཛིན *nor-ḥdsin*; མི་གཡོ་བ *mi-g̣yo-wa*; བརྟན་པ *ḅṛtan-pa*; བསྐྲུན་བྱེད *ḅṣkrun-byeḍ*; ཧོད་བསྲུང་བྱིན *ḥoḍ-ḅṣṛuñ byin*; འཛིན་མ *ḥdsin-ma*; ཞག་ལྡན *shag-ḷdan*; རིའི་ཕུར་བུ *rigi-phur-bu*; མཐའ་ཡས *mthaḥ-yaṣ*; ཡངས་ལྡན *yañṣ-ḷdan*; གསེར་ལྡན་མ *g̣ser-ḷdan-ma*; རྒྱ་མཚོའི་གོས་ཅན *ṛgya-ṃtshoḥi goṣ-can*; སྣ་ཚོགས་འཛིན *ṣna-tshogṣ ḥdsin*; ཀུན་བཟོད *kun-ḅzoḍ*; རི་ཡི་སྣ་བ་ཅན *ri-yi ṣna-wa can*; ནོར་ལྡན *nor-ḷdan*; ནོར་གྱི་བློ་གྲོས་མ *nor-gyi ḅlo groṣ-ma*; ཆུ་གཏེར་སྐ་རགས་ཅན *chu-g̣ter ṣka-ragṣ can*; ཆུ་སྐྱོབ *chu-ṣkyob*; བཟོད་མ *ḅzoḍ-ma*; བཟོད་ལྡན *ḅzoḍ-ḷdan*; རིན་ཆེན་སྙིང་པོ *rin-chen ṣñiñ-po*; དྲི་ལྡན *dṛi-ḷdan*; དོག་མ *dog-ma*; རྟེན་བྱེད་མ *ṛten byeḍ-ma*; འཆང་བྱེད་མ *ḥchañ-byeḍ-ma*; གླིང་ལྡན *gliñ-ḷdan*; ཀླུ་ཡི་གཞི *ḳlu-yi g̣shi*; འབྱུང་པོ་འཛིན་བྱེད *ḥbyuñ-po ḥdsin-byeḍ*; འབྱུང་པོའི་ཡུམ *ḥbyuñ-poḥi yum*; དབྱིག་གི་བློ་གྲོས་མ *ḍbyig-gi ḅlo groṣ-ma*; དབྱིག་འཛིན *ḍbyig-ḥdsin*; བཅུད་ལྡན *ḅcuḍ-ḷdan*; གླིང་འཛིན *gliñ-ḥdsin*; གསེར་གྱི་གླིང་ *g̣ser-gyi gliñ*; ལས་ས *laṣ-sa*; འཛོམ་བུའི་རྒྱལ་མཚན་ཅན *ḥdsom-buḥi ṛgyal ṃtshan-can*; ས་སྟོང་ *sa-ṣtoñ*; ཁུར་ལ་མི་འཇིགས *khur-la mi-ḥjigṣ*; མ་ཡི་འཇིག་རྟེན *ma-yi ḥjig-ṛten* (*Ṃñon.*).

ས་གཞི་སྐྱོང་ *sa-g̣shi ṣkyoñ* हरिगोपाल རྒྱལ་པོ *ṛgyal-po* king (*Ṃñon.*).

ས་གཞི་ངན་པ *sa-g̣shi ñan-pa* sandy desert, bleak tract, bad soil, sterile ground.

Syn. ས་སྟོང་ *sa-ṣtoñ*; དགོན་དུང་ *ḍgon-duñ*; མ་རུ *ma-ru*; མྱ་ངམ་ཐང *mya-ñam thañ*; བརླན་བྲལ *ḅṛlan-bral*; སྐམས་པ *ṣkamṣ-pa*; འབྲོག་དགོན་པ *ḥbrog-ḍgon-pa*; གྱོ་མོག *gyo-mog*; གསེག་མ་མོ་ལོག་ཅན

Digitized by Google

gseg-ma so-phag-can; བྱེ་མ་ཅན bye-ma can; གཙང་ཤོད gtsaṅ-çod (Mṅon.).

ས་གཞི་བཟང་པོ sa-gshi bzaṅ-po; सुक्षिका or ས་བཟང་པོ good soil, fertile earth or ground.

Syn. རབ་དྭངས rab-dwaṅs, ས་བཟང་ sa-bzaṅ, ས་གཤིན sa-gçin, འབྲུ་ཀུན་སྐྱེ་བའི་མ ḥbru-kun skye waḥi-ma (Mṅon.).

ས་གཞི་འཛིན sa-gshi ḥdsin धरणीधर the support of the earth, king, mountain.

ས་ཟླ sa-zla=གསེར gold (Yig. k. 2).

ས་ཟླའི་ལྷུན་པོ sa-zlaḥi lhun-po=གསེར་གྱི་རི golden mountain.

ས་བཟང་པོ sa-bzaṅ-po सहजा [a kind of fragrant earth]S.

ས་འོག sa-ḥog नागलोक, पाताल the nether world; nadir, underground. Syn. རྐང་འོག rkaṅ-ḥog; སྟོབས་ལྡན་གནས stobs-ldan gnas; བཅུ་འོག bcu-ḥog; ཀླུ་ཡི་འཇིག་རྟེན klu-yi ḥjig-rten (Mṅon.).

ས་འོག་སྡེ sa-ḥog sde the Nāga demi-gods occupying the nether region.

ས་འོག་ཕྲེང་བ sa-ḥog phreṅ-wa=བ་བླ ba-bla हरिताल sulphate of arsenic (Mṅon.).

སའི་ཁམས saḥi-khams पृथिवीधातु element of earth.

སའི་རྒྱ་བྱིན saḥi rgya-byin=རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ भूमीन्द्र an emperor, a great king (Yig. k. 58).

སའི་གོང་བ saḥi-goṅ-wa लोष्ट a lump of earth [a clod]S.

སའི་སྙིང་པོ saḥi sñiṅ-po 1.=གསེར gser gold. 2.=རྡོ་རྗེ་གདན Rdo-rje gdan Vajrāsana, Bodhi Gayā; also Aryabhūmi, Magadha (Mṅon.) 3. n. of a *Bodhisattva*. སའི་སྙིང་པོ་འཁོར་ལོ་བཅུ་པའི་མདོ n. of a Sūtra containing an account of the attributes of *Bodhisattva* Bhūmigarbha together with a *dhāraṇī* (K. d. ཞ, 154). སའི་སྙིང་པོའི་མཚན་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་པ་གཟུངས་སྔགས་དང་བཅས་པ n. of a *Tantra* containing the 103 names of Bhūmigarbha (K. g. ཕ, 85).

སའི་དབང་ཕྱུག saḥi-dbaṅ phyug=ས་དབང་པོ king (Mṅon.).

སའི་ཟླ་བ saḥi-zla-wa=གསེར gold.

ས་ཡ sa-ya (སྟོང་ཕྲག་བརྒྱ་ཕྲག་བཅུ)=1,000,000 प्रयुत, नियुत a million.

ས་ཡབ sa-yab, ས་ཡི་ཡབ sovereign, 'father to a country' (Jä.).

ས་ཡངས་པ sa-yaṅs-pa a wide open country.

ས་ཡི་ཐིག་ལེ་འཛིན sa-yi thig-le ḥdsin=ཡུལ་འཁོར་དབང (Mṅon.) a king, ruler.

ས་ཡི་གདུ་བ sa-yi gdu-pa कुवलय, उत्पल [a blue water-lily]S.

སའི་གདུ་བུ saḥi-gdu bu=ཀུ་མུད lily (Mṅon.)

ས་ཡི་འདབ sa-yi ḥdab=དུར་བ་རྩ dur-wa rtsa *durva* grass (Mṅon.).

ས་ཡི་རྣ་བ Sa-yi rna-wa an epithet of Karṇa a hero of the war of Kurukṣetra, son of Kunti by the sun-god (Mṅon.).

ས་ཡི་འཕུང་བྱེད་ནག་མོ sa-yi ḥphuṅ-byed nag-mo (མ་བདག) a female monster.

ས་ཡི་བྱི་ལམ sa-yi byi-lam (མ་བདག) n. of demon.

ས་ཡི་ཛམྦུ་ཀ sa-yi dsam-bu-ka=ཀླུ་ཤིང་ klu-çiṅ नागवल्ल [the betel plant]S.

ས་ཡི་གཡག་རྒོད sa-yi gyab-rgod lit. the wild yak of the ground; n. of a snake (Sman. 108).

ས་ཡི་སང་ག Sa-yi saṅ-ga भूमिसङ्ग n. of an Indian king who visited Tibet during the time of Ḥbrom-bstan-pa (Loṅ. ད, 4).

ས་ཡི་ལྷ sa-yi lha=भूदेव earth-god, a Brāhmaṇa (Mṅon.).

ས་ཡི་ལྷ་མོ sa-yi lha-mo वनदेवी sylvan goddess, nymph; ས་ཡི་ལྷ་མོ་བརྟན་མ the goddess who was witness to Buddha Gautama's greatest achievement, his final triumph over the devil.

Digitized by Google

ས་གཡོས་ *sa-gyos* earthquake, ས་རྣམ་པ་དྲུག་ཏུ་གཡོས་པ་དེ the expressions for earthquake and Earth's six kinds of convulsions are:— ས་གཡོས་ slight shock of earthquake; རབ་ཏུ་གཡོས་ strong but partial movement; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་གཡོས་ universal movement; ས་འགུལ་ *sa-ḥgul*; རབ་ཏུ་འགུལ་ *rab-tu ḥgul*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་འགུལ་ *kun-tu rab-tu ḥgul* (*Mṅon.*); ས་ལྡེག *sa-ldeg*, རབ་ཏུ་ལྡེག *rab-tu ldeg*, ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ལྡེག *kun-tu rab-tu ldeg*. Other terms are: ས་བུར་བུར *sa-bur bur*, རབ་ཏུ་བུར་བུར *rab-tu bur-bur*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་བུར་བུར *kun-tu rab-tu bur-bur*. Also: ས་ཆེམ་ཆེམ *sa-chem chem*; རབ་ཏུ་ཆེམ་ཆེམ *rab-tu chem-chem*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཆེམ་ཆེམ *kun-tu rab-tu chem-chem* (*K. ko.* ཀ, *259*).

‡ ས་དཔལ n. of an Indian saint (*Loṅ.* ༢, *5*).

ས་རབ *sa-rab* fertile land, excellent soil (*Rtsii.*).

ས་རིག་པ *sa-rig-pa* पार्थिव [1. king. 2. earthly]*S.*

ས་རིམ *sa-rim* route stages; the taking of *corvee* labour from the different villages in turn. ས་རིམ་གྱི་ཁྲིམས་འཆལ་བ་མི་འདི་ཕྱུང་གི་རྒྱུ་མཚན་དགོས the reason for breaking the regulations concerning the stages of the journey should be given by that man (*D. çel. 40*).

ས་རེག=རྗེ་རིགས *sa-reg*=*rjé-rigs* the gentleman or *Vaiçya* caste of India (*Mṅon.*).

ས་རེང་ལྡན *sa-reṅ ldan* कौस्तुभी [possessor of the precious jewel *Kaustubha*; an epithet of Vishnu]*S.*

ས་རླངས *sa-rlaṅs* exhalations, vapours of the earth.

ས་རློག *sa-rlog* as met.=pig.

ས་ལ་སྐྱེས *sa-la skyes* महीज [1. lit. earth-born; a tree. 2. Mars]*S.*

ས་ལ་འཁྱོག *sa-la ḥkhyog* सर्प met. a snake.

ས་ལ་སྒྲ་སྒྲོགས *sa-la sgra-sgrogs*=མ་བྱ་ मयूर peacock.

ས་ལས་བྱུང་ *sa-las byuṅ* भौम earth-grown [1. the planet Mars. 2. a tree]*S.*

ས་ལུད་སྣས *sa-lud ñai*=གླང་པོ་ཆེ *glaṅ-po che* हस्ति elephant.

ས་ལུས *sa-lus*=གླ་བ *gla-wa* or གླ་རྩི་ཅན *gla-rtsi can* musk deer (*Mṅon.*).

ས་གཤིན་པ *sa-gçin-pa* भूमि-ओज: [lit. vigour of land; fertile land]*S.*

ས་སྲུང་མ *S-sruṅ-ma* ऐरावती the river Irawadi (*S. Lex.*).

ས་སྲོས *sa-sros* the time after dusk.

ས་སློག *sa-slog* met. a wild boar (*Mṅon.*).

ས་གསུམ *sa-gsum* 1. त्रिभुवन the regions above, below, and on the earth: ས་སྟེང, and ས་འོག. 2. the third stage of Buddhist saintly perfection, *Prabhākarī* the enlightened: ཀླུ་སྒྲུབ་ཐོགས་མེད་ཅེས་དེ་ས་གསུམ་བརྙེས། ཁྱད་པར་ཡུ་གྲགས་པའི་ཞབས་ལ་ཕྱག་འཚལ (*Lam-rim.*) I bow down to the feet of the most famous (saints) Nāgarjuna and Āryāsaṅga who attained to the 3rd stage of saintly perfection.

‡ ས་ཀ་ཤེ *Sa-ka-çe* n. of a city in ancient India चम्पा, साकेत.

ས་ག *sa-ga* राधा, विशाखा n. of the fourteenth lunar mansion or constellation.

Syn. རྒྱུད་ལྡན་མ *rgyud-ldan ma*; དབང་པོ་ལྷ་ལྡན་མ *dwaṅ-po lha-ldan-ma*; གནམ་མཐོང་བོག *gnam-mthoṅ bog* (*Rtsis.*).

ས་ག་སྐྱེས *Sa-ga skyes* राधा, विशाखा; ས་ག་སྐྱེས་མ *sa-ga skyes-ma* विशाखा जननी an epithet of Umā the wife of Mahes'vara (*Mṅon.*).

ས་ག་མ *Sa-ga-ma* daughter of the householder called སྟོབས་ཀྱི་བཤེས་གཉེན Bala mitra who was married to the prime minister of Prasenajit king of Kos'ala a contemporary of Buddha (*K. d.* ཀ, *114*).

Digitized by Google

ས་གའི་ཟླ་བ *Sa-gahi zla-wa* the month of Vais'akha (April-May) in which Gautama Buddha was born, and in which he renounced the world and died.

ས་ག་ཉ་བ *sa-gaś ña-wa* वैशाख पूर्णिमा the full moon in April-May.

‡ ས་རྗི་ཀ *sa-rji-ka* medicinal herb, and flower : ས་རྗི་ཀ་ཞེས་པའི་མེ་ཏོག་དྲུད *M.*

‡ ས་པ་ཀ *Sa-pa-ka* n. of a great river of the western continent of Godāniya, which flows like a black line in the western ocean (*K. ko.* ག, *263*).

‡ ས་མ་ལ *Sa-ma-la* n. of a sanctuary in Mañyul (*Dus-ye. 39*).

‡ ས་སྨ་ག་སྨ *sa-mā ga-mā* = མི man (mystic) (*K. gu.* ཁ, *28*).

‡ ས་མུ་ཙ་ཡ *Sa-mu-tsa-ya* n. of a king (*K. dun. 14*).

‡ ས་ར་ཎ *Sarana* (शरण) n. of the son of ཙ་ར་ཀ *Charka* (चरकी) (*K. d.* ས, *35*).

‡ ས་ར་ལ *sa-ra-la* सरल n. of a tree (*K. ko.* ག, *3*).

ས་ར་སོ་རི *sa-ra so-ri* coarse-grained and fine-grained (corn, seeds, etc.), mixed up together *W.* (*Jä.*).

‡ ས་ར་ཧཱ *Sa-ra-hā* n. of an Indian Buddhist saint : དངོས་གྲུབ་ཐོབ་པའི་གྲུབ་ཆེན་ཐོབ་པར་ས་ར་ཧ་ཞེས་གྲགས the one who had received real perfection was famed as Sarahā (*A. 70*).

‡ ས་རང་ *sa-rañ* शरं a kind of sword (*Mñon.*).

‡ ས་རི *sa-ri* स्वातीनक्षत्र the fourteenth constellation or lunar mansion.

Syn. རླུང་གི་ལྷ་མོ *rluñ-gi lha-mo*; རླུང་གི་དབང་ཕྱུག *rluñ-gi dwañ-phyug*; གནམ་མཐོང་གོང་ *gnam-mthoñ goñ* (*Mñon.*).

‡ ས་རི་ཏ *sa-ri-ta* सरित्; = འབབ་ཆུ *hbab-chu* stream, river, (mystic) (*K. g.* ཁ, *21*).

‡ ས་རོ་རུ་ཧ *Saroruha* n. of an Indian Buddhist saint who is said to have sat for seven days on a pyre but was not burnt.

ས་ལ *Sa-la* 1. n. of a great river in Jambudvīpa, prob. the Salwen? (*K. my.* ག, *68*). 2. prob. a corruption of the word Sāra in Krisṇa Sāra n. of a species of antilope; ས་རྒྱ་ཕར་དུ་ཕྱིན་པ་དོན་ས་ལའི་འཕགས་པ went to India on account of an antilope-skin.

ས་ལིམ *Sa-lim* n. of an Indian king, (prob. Prince Selim who became emperor Jehangir): འཕགས་ཡུལ་དབང་བསྒྱུར་རྒྱལ་པོ་ས་ལེམ་པ King Salimpa who ruled over Ārya Bhūmi (*Loñ.* ཤ, *23.*)

‡ ས་ལུ *sa-lu* शालि *Oryza sativa* wild rice which according to the Buddhists was the food of our first parents. The plant grew wild and when reaped in the evening new ears came out next morning, to be fit for the sickle in the evening (*B. ch. 16*). ས་ལུའི་འབྲུ शालितण्डुल a kind of fine fragrant rice. ས་ལུའི་ཞིང་ *sa-luhi shiñ* rice field, the field where the fabulous s'āli grain ས་ལུ grew wild (*Mñon.*).

ས་ལེབ *sa-leb* is explained as ཆུ་གཤོང་ཟུང་བ shallow.

ས་ལེ་སྦྲམ *sa-le sbram* चामीकर fine grains of gold found in sand; ཆུ་མེ་དགོས་པར་རྡོག་རྡོག་རང་བྱུང་ (*Nag.*) natural gold picked up in pieces, not obtained from melting.

ས་སམ *sa-sam* = བཞི་མདོ *bshi-mdo* (mystic) crossing of roads (*K. g.* ཁ, *28*).

‡ ས་ཧུ་ཀ་ར *sa-hu-ka-ra* सहकार the mangoe-flower (*K. du.* ས, *330*). ས་ཧུ་ཀ་རའི་འཁྲི་ཤིང་ n. of a celestial creeping plant (*Yig. k. 37*).

Digitized by Google

‡ ས་ཧ་པཱ་ར *Sa-ha pā-ra* n. of a Buddhist monastery of shepherds in the confines of Nepal and Tibet (*Dsam.*).

‡ ས་ཧེ་བྷེ་ཏར *Sa-he bhe-tar* n. of a great city in south-west India (*Lam-yig. 16*).

‡ སྭ *swa* 1.= ལེགས་འོངས *legs-ḥoṅs* welcome; blessing or good be unto you (mystic) (*K. g.* ཕ, *179*). 2. སྭའི་སྒྲ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། *Swa* is symbolical of the void nature of all things (*K. d.* ཏ, *322*).

‡ སྭ་ནུ *swa-nu* = རི་བོ mountain (mystic) (*K. g* ཕ, *28*).

† སྭ་བྷ་ཐན *Swa-bha-than* n. of a town. མུ་སྟེགས་ཀྱི་གྲོང་ཁྱེར་སྭ་བྷ་ཐན་འདི་ཐལ་བར་རློག་ཅིག let Swabhathan the town of the heretics (*Muteg-pa*) be reduced to dust (*A. 18*).

‡ སཱ་ག་ར *sā-ga-ra* རྒྱ་མཚོ the sea, ocean.

‡ སཱ་ཙྪ *sā-tstsha* ཙ་ཚ its Tibetanized form is ཙ་ཙ miniature images of Buddha and *Bodhisattvas* and also Chaityas cast in moulds.

‡ སཱ་ར *Sā-ra* n. of a fabulous golden mountain (*K. d.* ར, *281*).

† སཱ་ལ་ཀི་ས *sā-la ki-sa* སྤོས་དཀར་ཤིང་གི་མེ་ཏོག the flower of *Sāl* tree.

སཱ་ལ་སེར་པོ *sā-la ser-po* སཱ་ལ; སྤྱི་ཤུར་ཤིང *spyi-shur çiṅ* (*Mṅon.*).

སཱ་ལའི་ལྗོན་པ *sā-laḥi ljon-pa* སྤོས་དཀར་ཤིང *spos-dkar çiṅ* སཱ་ལ་ཤྲུ the *Sāl* tree, *Shorea Robusta*. སཱ་ལའི་སྨན་ལྗོངས the sub-Himālayan regions abounding in medicinal plants and sâl forests: བསིལ་ལྡན་སཱ་ལའི་སྨན་ལྗོངས་བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་ཀྱི་ཚལ the cool medicinal region of Sâl is a grove of blessings and happiness (*Yig.*).

སཱ་ལུ་ལྗང་པའི་མདོ *sā-lu ljaṅ-paḥi mdo* n. of a *Sūtra* in which the twelve *Nidānas* (conditions of cyclic existence) have been illustrated from the growth of *Sālu* rice and its seedlings (*K. d.* མ, *190*).

སག *sag* 1. slow and oblique; སག་འགྲོས slow in walking or movement (*Yig. 43*). 2. brawn, callosity; *Sch.* also has: hair-side (of a skin); སག་ཅན brawny, སག་སྟུག a thick brawn. 3.= ཉ་སག *W.* scale (of a fish) ཉ་སག་ཅན scaly.

སག་བརྡར *sag-bdar* a rasp, སག་བརྡར་བྱེད་པ to rasp (*Jä.*).

སག་བདག་རིགས *sag-bdag rigs* = སུག་སྨེལ *sug-smel* the smaller species of cardamom (mystic) (*Mñ. 3*).

སག་པ *sag-pa C.* a little bubble (*Jä.*).

སག་རམ་རྩི *sag-ram rtsi* sulphuric acid (*Cs.*).

སག་རི *sag-ri* or སགས་རི *sags-ri* from Persian *Sagri*: 1. shagreen. 2. obliquely cut edge-lining of a robe: ཁ་འགྲིལ་བ་སག་རི་ཅན་སྣོད་པ་(*Rtsii.*).

སག་སིག *sag-sig* འགྲོ་སྡོད [moving and resting] *S.*

སང *saṅ* or སང་ཉིན to-morrow; སང་ཉི་མ་དགུང་ལ at noon to-morrow; སང་དང་པར to-morrow; སང་སྔ་པར early to-morrow morning; དེའི་སང the day after. In *W.* སང is also particle denoting the comparative degree (*Jä.*).

སང་ཕོད *saṅ-phod* = སང་ལོ next year; སང་ཕོད་ད་ལྟ་དུས a year hence, about this time next year: ཡང་སང་ཕོད་ད་ལྟ་དུས་མུ་སྟེགས་ཀྱི་སྟོན་པ next year the *Tīrthika* teacher about this time again (*A. 33*).

སང་ནུབ *saṅ-nub* = སང་དགོང to-morrow evening.

‡ སང་གྷ *saṅ-gha* incorrectly for སཾ་ཁྱ; n. of a *Tīrthika* sect of ancient India who

Digitized by Google

used to dress exactly like the Buddhist priests. དགེ་འདུན་གྱི་ཆ་ལུགས་སུ་ཞུགས་པ་ཙམ་ཞིག་ཉེ་བར་གྱུར་ཡོད་དོ (*Theg. 33*).

སང་ཏེ་ *sañ-te* 1. immaculate, stainless; དཀར་སང་ངེ pure white. 2. secret: སང་གསུང་ speaking secretly, privately, whisperingly. སང་སྦུགས *sañ-sbugs* hole for hiding money and treasures.

སང་བ *sañ-wa* pf. བསངས or སངས, fut. བསང་ or སང་ 1. to do away with, to remove (dirt, etc.), to cleanse, to make clean ཉེས་པ་བསངས་པ the guilt has been cleared, སྐྱོ་སངས་བྱེད་པ to be consoled, to be freed from grief or repentence; སྐྱོ་སངས་པ་ལ་འགྲོ་བ to go for recreation or to throw off suffering; མྱ་ངན་སང་བ to be free from sorrow, to comfort. ཟུང་སང་བ to get well, to be free from illness. 2. to take away or off: ཁེབས་སང་བ to remove the cover or lid, to uncover; to recover, to come to one's senses; ར་རོ་བ་བསངས་པ to recover from intoxication; གཉིད་པ་བསངས་སང་བ to awake from sleep. 3. to spoil, to render unfit or useless (*Jä.*).

སང་སྦད *sañ-sbad* hidden, latent, concealed.

སང་སྦྱིན *sañ-sbyin* a secret gift, a giver in secret.

སང་རས *sañ-ras* cleansing rag, towel: ཁ་ཚོ་སྤྱིར་མའི་ཞལ་ཕྱག་སང་རས་བཞིན་ (*A. 121*).

སང་སང་ *sañ-sañ* n. of a number. (*Ya-sel 56*).

སང་སེང་ *sañ-señ* hiding-place, crevice, ཁྱིམ་གྱི་སང་སེང་ chink of the house.

སངས *sañs* or སངས་པ (ཤུ་དང་སྐྱ) ཤུ purified, freed from, cleansed; evaporation.

སངས་རྒྱས *Sañs-rgyas* the Tibetan equivalent for any Buddha=སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ། མ་རིག་པའི་གཉིད་སྟུག་ཅན་བསངས་པ one who has become fully awakened from the slumber of *Avidyā*. Another explanation is: མ་རིག་པའི་ཉེས་མོངས་ཐམས་ཅད་སངས purified from all the sins arising from *Avidyā*,—རྒྱས=ཡེ་ཤེས་རྒྱས abounding in knowledge; also ཉེས་མོངས་པ་ཡེ་ནས་སངས་ཤེས་བྱ་དང་གཏིས་རྒྱས་པས་སངས་རྒྱས་ཞེས་པའི called *Sañgyas* being liberated from the beginning and by nature full of knowledge (*Tan. sñag.* ཤ *98*). The different epithets of Sañgé or Buddha:—རྒྱལ་བ जिन; བདུད་འདུལ मारजित्; འཇིག་རྟེན་འདུལ लोकजित्; བདེ་བར་གཤེགས सुगत; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ तथागत; ཐུབ་དབང मुनि; ཀུན་མཁྱེན सर्वज्ञ; དུས་གསུམ་མཁྱེན त्रिकालज्ञ; ཆགས་བྲལ वीतराग; ཆགས་འཇོམས *chags-hjoms*; ལྷ་གསུམ་པ त्रिमुनि गुरु; སྟོང་ཉིད समन्तभद्र; ཐམས་ཅད་མཁྱེན *thams-cad-mkhyen*; ཐམས་ཅད་རྟོགས *thams-cad-rtogs*; རྒྱལ་མེད་ཟླ་བ अनन्तजित्; རྒྱུ་བའི་དབང་པོ सुगेन्द्र; མཁྱེན་ལྡན་པ *mkhyen-ldan-pa*; འགྲོ་བའི་བླ་མ जगद्गुरु; ཐམས་ཅད་གཟིགས सर्वदर्शी; ཁང་གཉིས་གཙོ་བོ *rkañ-gñis gtso-wo* द्विपदाप्रधान; བཅོམ་ལྡན་འདས भगवान्.

སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་གྲངས་ཐམས་ཅད་དུ་འདུས་པ नानाबुद्धक्षेत्र सन्निपतिता [come together, assembled from various Buddhist lands] *S.*

སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ *sañs-rgyas kyi-shiñ* बुद्धक्षेत्र, बुद्धभूमि the fancied sphere of a particular Buddha or *Bodhisattva*; for instance Sukāvatī is the sphere of Amitābha Buddha, Tibet the chosen land of Avalokiteswara *Bodhisattva*.

སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཛད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་མདོ n. of a *Sūtra* containing descriptions of the achievements of the Buddha in his former existences (*K. d.* ཀ, *235*).

སངས་རྒྱས་དཀོན་མཆོག *sañs-rgyas dkon-mchog* Buddha Ratna, of two kinds:—དོན་དམ་པ परमार्थबुद्ध, *i.e.*, सम्यक्सम्बुद्ध the most perfect Buddha, and ཀུན་རྫོབ *kun-rdsob* संवृतिबुद्ध; unreal or artificial Buddha, *i.e.*, his image made of different materials or substances.

སངས་རྒྱས་སྐུ་གཟུགས *sañs-rgyas sku-gzugs* बुद्धशरीर Buddha's relic, his image or figure; also his tomb चैत्य containing relics.

Digitized by Google

སངས་རྒྱས་ཅན་འཁྲུངས་ལྷ་མོ *Saṅs-rgyas can-ḥkhruṅs lha-mo* the goddess Tārā.

སངས་རྒྱས་གཉིས་པ *Saṅs-rgyas gñis-pa* an epithet of the saint Padma Sambhava (*Yig. k. 26*).

སངས་རྒྱས་བསྟན་པ *saṅs-rgyas bstan-pa* Buddhism, the religion of Buddha.

སངས་རྒྱས་ཐོད་པའི་རྒྱུད *saṅs-rgyas thod-paḥi-rgyud* n. of a *Tantra* in (*K. gu.* ང, *5*).

སངས་རྒྱས་པ *saṅs-rgyas-pa* 1. to attain to Nirvāṇa. 2. बौद्ध a Buddhist, one believing or practising the religion of Buddha; སངས་རྒྱས་པའི་གྲུབ་མཐའ *saṅs-rgyas-paḥi grub-mthaḥ* the religious doctrines of the Buddhists (*Situ. 117*).

སངས་རྒྱས་སྤྱིའི་མ *saṅs-rgyas spyiḥi-ma* the common mother of all Buddhas; acc. to Tantrikism: the *Sakti* of all Buddhas, *i.e.*, Prajñāpāramita personified.

སངས་རྒྱས་སྦས་པའི་མགོན་པོ बुद्धगुप्तनाथ n. of a Buddhist sage who visited Tibet through Nepal and became the tutor of Lama Tārānātha the great historian of Tibet. He resided for several years at the monastery of *Phun-tshogs gliṅ* in Tsang and afterwards visited Tashilhun-po and Lhasa, where he discussed religious subjects with Panchen *Chos-kyi Rgyal-mtshan*. At Lhasa he paid homage to Buddha by prostrating himself before the great image which had been brought to Tibet from China by the queen of king *Sroṅ-btsan sgam-po*.

སངས་རྒྱས་རབས་བདུན, *Saṅs-rgyas rab-bdun* a succession of seven Buddhas who preceded Gautama Buddha: འོད་སྲུང་ Kas'yapa, གསེར་ཐུབ Kanaka muni, འཁོར་བ་འཇིག Krakuchanda &c.

སངས་རྒྱས་ལྷ་མོ *Saṅs-rgyas lha-mo* बुद्धदेवी an epithet of Vajra Varāhī.

སངས་པ *saṅs-pa* विबुद्ध purified, awakened.

སངས་པོ *saṅs-po* the first patriarch of the Bon the name of whose wife was *Chu-lcham* (*G. Bon. 25*).

སངས་སྤྱན *saṅs-spyan* बुद्धलोचन the eye of Buddha or transcendental wisdom.

སད *sad* I: frost, cold air, cold, coldness, སད་སེར for སད་སེར frost and hail; སད་ཀྱིས་འཇིགས་པ to be destroyed by frost *Glr.*; often in conjunction with སེར་བ hail (*Jā.*).

སད II: or སད་པ 1. discriminate, sort; to examine, see, try; ཉམས་སད་པ to try, to test: ཁྱོད་བཟོད་ལྡན་མི་བཟོད་སད་པར་བྱའོ I shall see, whether you are patient; གསེར་ལྟར་སད་ནས་མངོན་པར་འགྱུར like gold, it is revealed by testing.

སད་ཁོམ *sad-khom* not getting ill after one has awakened from sleep; སད་མི་ཁོམ falling ill or feeling unwell as soon as one gets awakened from sleep; སད་ཁོམ་ཐང་བཟང་བ་དེ་ནི་ངོ་མཚར་ཆེ he who remains fresh when roused from sleep is wonderful (*Khrid. 22*).

སད་མི་མི་བདུན *sad-mi mi-bdun* the picked seven or 'the seven men of trial,' *i.e.*, the seven most distinguished and talented among the young Tibetans who were selected by king *Khri-sroṅ deḥu-btsan* to be trained as monks by *Acārya* S'anti Rakṣita, and thoroughly instructed in religion and sacred sciences. The three elder ones (རྒན་གསུམ) among them were: Mañjus'ri of *Dpaḥ*, Devendra of *Rtsaṅs*, Kumudika of *Bran*; while the three junior one's (གཞོན) were: Nagendra of *Ḥkhon*, Vairochana Rakṣita of *Pagor*, and *Acarya* Rinchen-chog of *Rma* and an intermediate one was Katana of *Glaṅ*.

སད III: frq. in conjunction with གཉིད resp. མནལ 1. to cease to sleep, to awake,

Digitized by Google

རྨིས་མ་ཐག་ཏུ *rmis-ma thag-tu* directly from that dream; གཟིམ་པ་ལས *gzim-pa-las* from sleep to waken, more precisely སད་པར་བྱེད་པ *sad-par byed-pa*; also fig.: དགེ་བའི་རྩ་བ good virtuous emotions (*Tä. Jä.*).

སད་མདའ *sad-mdaḥ* རྣམ་འབྱེད་པའི་ཚིག word of discrimination. སད་ན་ལེགས n. of a dynasty of ancient Tibet (*Loṅ.* ན, 7) (*Mṅon.*).

སད་སུད *sad-sud* རང་ལ་ངེས་འབྱུང་དང་སྐྱོ་ཤས་སད་སུད་བྱུང (*Khrid.* 28) in myself faith and repentance arose.

‡ སན་ཏ་ནི་ཀ *san-ta ni-ka* सन्तानिका; སན་ཏ་ནི་ཀ་ཧེ་ཀ सन्तानकाख्य names of flowers (*K. my.* ག, 20).

སབ་སོབ *sab-sob* 1. something rotten, putrified. 2. incomplete or defective; སབ་སོབ་མིན not incomplete, in good order (*A.* 156).

‡ སཾ་སུ་ཁ *Sam-su-kha* संसुख n. of a fabulous region situated beyond the snowy mountains of S'ambhala the people of which are hermaphrodites like the Indian Hara-gauri (*Lam-yig.* 41).

‡ སམ་ཀྲི་ཏའི་སྐད *sam-kri-taḥi skad* = ལེགས་སྦྱར་སྐད *legs-sbyar-skad* संस्कृत the refined classical language of India.

སམ་ཏ *sam-ta* a wooden board used as a school-slate in Tibet for drafting and computation. Acc. to *Schr.* བརྩམ་ཏ *brtsam-ṭa* སམ་ཁྲ, *sam-khra* or སམ་ཏ pocket-book, note-book, memo-randum-book, tablets.

སམ་དལ *sam-dal Ld.* moustaches (*Jä.*).

‡ སམ་བྷ་རི *sam-bha-ri* सम्भरि a religious sect of ancient India (*Theg.* 33).

‡ སམ་བྷོ་ཊ *Sam-bho-ta* lit. the good Bhota, the name by which Thümi or Thonmi the father of Tibetan literature was known both in India and Tibet.

སམ་སུམ *sam-sum* or སམ་མ་སུམ་མེ *sam-ma sum-me* with a low voice, lowly, softly (*Jä.*).

སར *sar* = ས་རུ or སར in the place; termin. of ས: མཐོ་སར་འདོན་པ to promote to higher rank or dignity; ས་སྦྱངས་དཔའ་བོ Buddha the hero who has attained to the stages of saintly perfection; ས་བཅུ་ལ་ཕྱིན་པའི་དཔའ་བོ a spiritual hero who has reached the tenth stage of *Bodhisattva* perfection.

‡ ས་རྦ་མ་ཎི *sa-rwa ma-ṇi* सर्पमणि the serpent's gem. It is said to be obtained from the mouth of the serpent, its special quality enabling its possessor to float on water.

‡ ས་རྫི་ཀ *sa-rdsi-ka* सर्जिका alkaline earth largely used in India for washing clothes.

སར་པ *sar-pa* सरस [fresh, new]*S.*

སར་སོར *sar-sor* = ས་ར་སོ་རེ *sa-ra so-re* (*Jä.*).

སལ་བབ *sal-bab W.*, prob. also སལ་ཤེལ *Mil.*, gold ornament, gold-laces (*Jä.*).

སལ་ལེ་བ *sal-le-wa* (གསལ་བ་ཤར་བ་སྣང་བ lucid, vividly arising in the mind); clear, bright, brilliant; སལ་ལེར་སྣང་བ lighted up, brilliant, well-lighted = སང་ངེ་བ་སལ་ལེ (*Jä.*).

སས *saṣ* = ས་ཡིས instr. of ས.

སི *si* also སི་སི the sound of whistling through the teeth; སི་སྐད, སི་གླུ whistling, whistle; སི་སྐད whistling, as a call or sign; སི་གླུ a whistled tune. 2. num.: 58.

སི་གླ *si-gla* पिण्डक [1. a lump. 2. a bulbous plant]*S.*

Digitized by Google

† སི་ཏ *Si-ta* n. of one of the four great rivers of Jambudvīpa. The Sanskrit name of the great river of Tibet formed by the union of the Tamjo-khabab and the Kyi-chu of Lhasa; it is called Lohitya by the Indians (*Loṅ* ང, *5*). Acc. to some: the river Oxus, which is supposed to flow to the south of S'ambhala country (*K. d.* ར, *270*). Also = सित དཀར་པོ *dkar-po* white; also ཀུ་མུ་ད Kumuda flower (*Mṅon.*).

† སི་ཏའི་བདག *Si-taḥi-bdag* सीतापति the husband of Sīta, Rāma the hero of Rāmāyaṇa who resided in ཕོ་བྲང་མེ་ཏོག་ཅན the palace called Puṣpavatī (*Mṅon.*).

སི་ཏུ *si-tu* n. of a place in Kham (*J. Zaṅ.*).

སི་ཐ *si-tha* खर्जूर [the date tree]*S.*

སི་ར *si-ra* = མཆོད་པ worship (mystic) (*K. g.* ཀ, *216*).

སི་རི *si-ri* 1. pack-thread, twine *C., W.* 2. bar, bolt, door-bar (*Jä.*).

སི་རི་འབུ *si-ri ḥbu* centipede *W.* (*Jä.*).

སི་རིལ *si-ril* a kind of inkhorn, case for carrying an inkstand in one's pocket *Ld.* (*Jä.*).

† སི་ལ *si-la* सिल्लकी or शल्लकी a sort of incense. སིལླ་ཀིའི་ཤིང the *sillaki* tree [*Boswellia thurifera*]*S.*

Syn. གླང་པོའི་ཟས *glaṅ-poḥi-zas*; སི་ལ་འབབ *si-la-ḥbab*; དྲི་བཟང *dri-bzaṅ*; རོ་ལྡན *ro-ldan*; ཆེར་འགྱོ་མ *cher-gyo-ma*; ཚིམ་བྱེད *tshim-byed*; ལེགས་འབབ *legs-ḥbab*; ཐང་ཆུ་ཅན *thaṅ-chu-can*; བཅུད་བཟང *bcud-bzaṅ*; བཅུད་ལྡན *bcud-ldan*; ཤལླ་ཀི *çalla-ki* (*Mṅon.*).

སི་ལི་མ *si-li-ma* the breaking up of the ice (*Sch.*).

སི་ལི་ལི *si-li-li* the noise produced by the incessant downpour of rain.

† སི་སུ་མཱ་ར *si-su mā-ra* शिशुमार the dolphin.

† སི་ཧླ *si-hla* = སྤང་སྤོས or ཚིམ་བྱེད सिह्ल, तैलपर्णि a kind of pomade or perfumed ointment [1. the olibanum tree. 2. incense. 3. turpentine]*S.*

སིག་པ *sig-pa* jerk, to jerk, to hitch up, to give a hitch as porters do with a load on their back (*Cs.*); ལུས་སིག་པ to shake or jerk the body. སིག་སིག *sig-sig* འགུལ་བ་དང་འཁྱུག་པ to move, to jerk (*Mṅon.*).: མགོ་ཆུང་སིག་སིག་བྱས he shook his little head (*Rdza. 11*).

སིག་བུ *sig-bu* also སིག་ར *sig-ra* sort of a basket (*Schr.*).

སིང་སྐྱུར *siṅ-skyur* curdled milk, sour milk (*Sch.*).

† སིང་ག་ལའི་གླིང *Siṅ-ga-laḥi gliṅ* सिंहलद्वीप the modern Ceylon.

† སིང་གེ *siṅ-ge* = སེང་གེ सिंह the lion.

སིང་ངེ་བ *siṅ-ṅe-wa* = གཙང་མ holy, of pure character: ལྷ་ཁང་དུ་སིང་ངེ་བ་ཁོ་ན་(བ་ཞིག)གྲུབ་པ་ཞིག་ཡོད there resided only holy men for the purpose of acquiring perfection (*A. 124*).

སིང་པ *Siṅ-pa* the Tibetan name for the Sikhs of the Panjab derived from such names as Ranjeet Singh, Golab Singh and others.

སིང་བ *siṅ-wa* 1. vb., to pick out, sort out, wool for the third time, by which the finest is obtained. 2. adj. in compounds: ནག་སིང་བ jet-black, very black.

སིང་བུ *siṅ-bu* liquor made of mare's milk, Tartar arrack (*Sch.*).

Digitized by Google

ཤིང་ཚོལ *siṅ-tshol Ts.* tea-pot, tea-kettle (*Jä.*).

ཤིང་ཡོལ *siṅ-yol*, v. ཤེང་རམ in ཤེང་པོ *seṅ-po* (*Jä.*).

ཤིང་རི *siṅ-ri* 1. n. of a mountain. 2.= ཤིངས་པོ *siṅs-po* (*Jä.*).

ཤིང་ཤིང་ *siṅ-siṅ* 1. the sound of steel when struck to test its quality. 2. thin, limped *W.* cf. ཤེང་པོ).

ཤིངས་པོ *seṅs-po* (ཆང་ཙུ་འདུ་བ) काञ्जि unfermented rice-water. 1. adj. thin, clear, *W.* 2. sbst. *Cs.*, also ཆང་ཤིངས small-beer, the fourth infusion of ཆང་ a weak beverage, without any intoxicating qualities, yet not disrelished on that account (from *Jä.*).

ཤིད་པ *sid-pa* to whistle *Sch.*, ཤིད་སྒྲ *sid-sgra* ;= ཤི་སྒྲ *si-sgra* (*Jä.*).

‡ ཤིན་དུ་གི་རི *Sin-du gi-ri* सिन्धुगिरि 1. mountain bordering Sindh. 2. n. of a king of the country of Darada (Dardistan) (*K. d.* ཉ, *231*).

‡ ཤིན་དྷ་ར་ཐ *sin-dhara-tha* n. of a religious work: སློབ་དཔོན་ཤེས་རབ་ལྡན་སྐལ་སྐྱང་གིས་མཛད་པའི་ཤིན་དྷ་ར་ཐ་གསུང་བ་ནས་ཁོ་ནུ་ཅ་སྐྱུར (*A. 98*).

‡ ཤིན་དྷར *sin-dhar* सिन्धार n. of a religious sect of ancient India. ངན་སྐྱང་ལར་ཅེད་ལས་འདོད་པར those who have nothing to aim at or who desire to resemble the "do nothing" school of the Chinese Buddhists. ཤིན་དྷ་ར་ཐ prob. has reference to this school (*Theg. 33-39*).

‡ ཤིན་དྷུ *Sin-dhu* the country of Sindhu, modern Sindh, in western India. ཤིན་དྷུ་སྐྱེས *sin-dhu skyes* (lit. native of Sindh) a general term for horses imported from Sindh (*Mṅon.*). ཤིན་དྷུ་ར *sin-dhu-ra* = ཤི་ནྡུ་ར་ར for सिन्दूर; minium, red-lead = ཤི་ཁྲི (*Jä.*): ཤིན་དྷུ་ར་ཤེལ་ཟུ ཚད་དོན་མ་བཀྲ (*Med.*). ཤིན་དྷུའི་བདག་པོ *sin-dhuḥi bdag-po* = རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ सिन्धु-पति (*Mṅon.*) the ocean.

ཤིབ་པ *sib-pa* विलीन to be absorbed, ས་ལ་ཆུ་སྐྱ་ཐ as water on the ground; to evaporate, to soak in, to be imbibed; ཤིབ་ཤིབ་ཐིམ་པ to be lost in, to vanish in the air; ཤིབ་ཀྱིས ཐིམ་པ to evaporate or vanish quickly.

ཤིབ་བི *sib-bi* n. of a disease (*Ya-sel. 28.*)

ཤིབ་བུ *sib-bu*; *Cs.*: a sort of small-pox; *Schtr.*: the measles.

ཤིམ་པ *sim-pa* = བདེ་བ 1. to refresh, to be refreshed; acc. to *Jä.*: good health, prosperity, or vb. to be well, to be well of. ཤིམས་པར adv. = བདེ་བར happily, contentedly (*Yig.*).

ཤིམ་བྱིད *sim-byid* = ཟླ་བ as met. the moon, ཤིམ་འཇོད शीत cool. ཤིམ་སྒྲ་ཅན निर्झरिणी a rivulet that makes a refreshing sound.

ཤིལ *sil* or ཤིལ་སྙན *sil-sñan* and ཤིལ་ཤིལ ཐུམ་, ताल cymbal; ལྕགས་ཀྱི་ཤིལ་འཁྲོལ་བ *lcags-kyi sil ḥkhrol-wa Lex.*, ཤིལ་སྙན་རོལ་མོ་འཁྲོལ་བ *sil-sñan rol-mo ḥkhrol-wa* to strike the cymbals; ཤིལ་སྙན་མ a female cymbal player (*Tā. Jä.*). ཤིལ་ཁྲོལ་གྱི་སྒྲ *sil-khrol-gyi sgra* the sound produced by one bell-metal disk striking on another, the sound of a pair of cymbals (*Mṅon.*); ཤིལ་མཁན *sil-mkhan* a cymbal player (*Mṅon.*).

ཤིལ་སྒྲོག *sil-sgrog* = རྨ་བྱ as met. peacock.

ཤིལ་བུ *sil-bu*, ཉུང་ཤིལ་བུ = ཉུང་ཟད a little.

ཤིལ་མ *sil-ma* = ཤིལ་བུ 1. separate pieces, particles, dust, fragments. 2. the tinkling sound of a cymbal, ཆུ་འབབ་ཤིལ་ཤིལ་སྙན་པ འབོད tunefully flows the brook over its boulder bed; ཤིལ་ཆུ gurgling water; rippling brook (*Mil.*); also ཤིལ་དངུལ the rupee

Digitized by Google

of Ladak,=four-fifths of an Indian rupee (from *Jä.*).

སིལ་སིལ་ *sil-sil* किङ्किणी, घण्टिका (*Zam. 5*) small bell; ཀིང་ཀ་ཎའི་སྒྲ tinkling sound of bellets.

སུ I: *su* 1.=སྐལ་བཟང་མོ་ भद्रा a lucky and good woman, good luck. 2.=ཟ་བ་ཉིད eating (mystic) (*K. gu.* ཁ, *179*).

སུ II: 1. कः, interrog. pron., སུ་ཡིན who is; འདི་ན་སུ་ཡོད who is here? ཁྱོད་སུ་ཡིན who are you? སུ་ཞེ་སྐད་ཟེར་བ་ཡོད who is it and what is his name? སུ་སོང་ who went? སུ་ཟེར་ཟེར who says, or who said? སུས or སུ་ཡིས by whom? སུའི of whom, whose? which? རྒྱལ་པོའི་བུ་སུ་ཞིག which son of the king? སུ་རྣམས, སུ་དག plural forms of who? Colloq. ཁང་ is often used for སུ in certain districts. 2. correlative and indefinite pron.: སུ་མི་འདི་གསོད་པ་དེ་ལ་སྦྱིན་ནོ to him that kills this man, I shall give; ཁྱོད་ཀྱང་སུ་ལ་ཡང་སྔོན་ལ་མ་དྲིས་སམ have not you already asked some body before? སུ, སུ་ཞིག is also used for some body, some one, a certain: སུ་གྲོགས་པོ་ཞིག a certain friend; སུ་སེར་སྣ་ཅན་ཞིག a certain avaricious person, a certain miser.

སུ་སུ *su-su* who, who! མི་སུ་སུ་ཡོད what persons were there? 2. སུ་སུ་ཟེར་བ denotes the drawing in the breath in blowing up a fire, the lips being nearly closed, to prevent smoke from entering the mouth.

སུ III: termination: 1. of the term. case after a final ས: རང་གནས་སུ་སོང་ gone to his own place or residence. 2. num.: 88.

‡ སུ་གི *su-gi* vulgar corruption of ཡོ་གཱི or ཡོ་གི *yogi*.

‡ སུ་ཏ་ཡ *su-ta-ya* सुतय n. of an elephant that belonged to Kalyāṇa king of the country of Yava (prob. Java) (*K. d.* ཉ, *87*).

‡ སུ་ཏ་རི *Su-ta-ri* n. of a place in Himavata where lived a notorious hunter who was at last devoured by his own rapacious hounds (*Tan-ṡñag. 64*).

‡ སུ་བར་ཏ *Su-war-ta* n. of a *Gandharva* princess, daughter of king Kabula (*K. my.* ག, *482*).

‡ སུ་མ་ནཱ *su-ma-nā* सुमना: a species of flower (*K. d.* ར, *282*).

‡ སུ་མན་ཏྲ་བྱཱ་ཀ་ར་ཎ *su-man-tra bya-ka-ra-ṇa* सुमन्त्रव्याकरण n. of a Sanskrit grammar prob. of mystic and *Tantrik* terms by Acharya Chandra Gomin.

‡ སུ་མི *su-mi* सुमि n. of a medicinal root resembling turnip, imported into Tibet proper from Ladak. སུ་མི་དམར་སེར་སྨུག་གསུམ་དུག་ཀུན་འཇོམས the three species of *Sumi* of red, yellow-purple, and brown colours are antidotes to all poisons.

‡ སུ་མེ་ཐོ *Su-me-tho* सुमेथो n. of a mountain situated on this side of the mountain called སུ་ཤྲཱི་མ *su-çri-ma* (सुश्रीम) (*K. d.* ར, *282*).

‡ སུ་རའི་སྣོད *su-raḥi-snod*=ཆང་གི་སྣོད *chaṅ-gi-snod* wine-jug, prob. also the kind of water-pot called *surai* largely used in upper India for cooling water: སུ་རའི་སྣོད་ནས་བླུགས་པས་མི་རུང་བསྒྱུར་ (*A. 50*) having been poured from wine-jug it was unfit for—.

སུ་རུ་ཕན་ཚ *su-ru phan-tsha* also སུར་ཕན (vulg. called མར་ཙེ) red-pepper or *Capsicum annuum*, *i.e.*, guinea-pepper.

སུ་ལུ *su-lu* སུ་ལུའི་སྟབས་སུ་བཞུགས་པ denotes perh. the usual sitting posture of *Milaraspa* who, while reciting his songs, used to stretch out his left leg, drawing up the other, and supporting his right arm on it, his head leaning on his right hand (*Jä.*).

Digitized by Google

སུག *sug* reward, recompense; སུག་རྔན *sug-rñan* id.; སུག་རྗེད *sug-rjed* mark of honour as a reward *C.*; ཕག་སུག *phag-sug* a bribe (*Jä.*).

卐 སུག་པ *sug-pa* I. abst.=ལག་པ the hand, the four legs of animals; སུག་བྲིས *sug-bris*=ཕྱག་བྲིས hand-writing སུག་བྲིས་སུ་ཕབ་པའོ (*Çil. 10*) reduced into writing.

སུག་པ II: root of a kind of medicinal plant used for washing; སུག་པ་དཀར་ཐིད་ན་བ་བཙན་ཕར་སན the bleached *sug-pa* is a cure for deafness (*Med.*); སུག་ཕྱེ powdered *sug-pa* (*Rtsii.*).

སུག་པ III: vb. to push, jog, nudge a person, in order to awaken or make him attentive; to push open, a door with a a stick; སུག་པ་ཞིག་བྱེད་པ *sug-pa-shig byed-pa* to push, to shove, to displace (*Jä.*).

སུག་པ་སྐྱེས *sug-pa-skyes*=ཀུན་བེན (mystic) (*Miñ. 4*).

སུག་པོ *sug-po* a limb; སུག་བཞི the four limbs of an animal, esp. the lower part of the four limbs (gen. of those that are slaughtered for meat) (*Rtsii.*).

‡ སུག་རྨེལ *sug-rmel* or སུག་སྨེལ *sug-smel* 1. *Cs.*: a kind of spice. 2.=एला cardamom: སུག་སྨེལ་ཁམས་ནད་སྤྱང་བ་བསུམ་སེལ *Med.*

Syn. འཐུམ་གསུམ་པ *hthum-gsum-pa*; ཨུས་ངན་མ *us-ñan-ma*; ཉེ་བའི་ལྡེ་མིག *ñe-wahi lde-mig* (*Mñon.*).

སུག་སུག་སོད laughing loudly (*Rdsa. 10*).

སུད་པ *sud-pa* to cough, to breathe with difficulty (*Cs.*), སུད་དེ་ཤི་བ to die by being choked or suffocated.

卐 སུན *sun*=ཕྱུན or དུས time; སུན་རེ=དུས་རེ; མགོན་པོ་ཨ་ཏི་ཤ་ལ་སུན་རེ་དྲངས at times he called (invited) the lord Atis'a (*A. 155*).

སུན་པ *sun-pa*=སེམས་འཁོར་བ or སང་ཆད་པ vb. adj. སུན་པོ 1. to be out of humour, tired of, weary of, sick of; tired, weary, ཉན་པས་མི་སུན་ཏེ not tired of hearing (*Mil.*); ཡིད་སུན་པར་འགྱུར་བ to become tired, to get weary of; ཐུགས་སུན་དགོངས་པ་ཡིན་པ་འདུག I suppose your reverence will be tired of it; to make (a person) tired of (a thing), to vex, annoy, to stun or drown with noise, to deafen (*Jä.*). 2. दूषण; to blame; སུན་པར་བྱེད་པ दोषयति, दूषयति to blame, to find fault with, སུན་བྱུང་ became corrupted, biased, prejudiced. སུན་ཕྱོགས་བློ दूषितमति poisoned or prejudiced mind (*S. Lex.*).

སུན་ཁྱུད *sun-khyud* अपवाद scandal.

སུན་པར་འབྱིན་པ *sun-par hbyin-pa* 1. to stun or drown with, to overpower by noise, to silence. 2. to refute, confute, disapprove 3. to renounce, to resign: སུན་འབྱིན་པའི་སྟོབས strength to renounce (the world) (*Jä.*); occurs in ཉེ་དུའི་འཕྲུལ་འཁོར་གྱིས་བཅིངས་པ་དེ་སུན་འབྱིན་བྱེད་པ to renounce or break through the magic ties of relations (*Ya-sel. 7*). སུན་ཕྱུང་བ *sun-phyuñ-wa*=དགག་པ་བྱས་པ refuted, have obstructed one by logic in controversy, defeated an adversary: དབུ་མར་བཤད་པ་ཐམས་ཅད་རེ་རེ་ནས་སུན་ཕྱུང་བས by the *Mādhyamika* metaphysical demonstrations he having refuted all one by one (*A. 28*). སུན་འབྱིན་པའི་ཚིག *sun-hbyin-pahi tshig*=གཞན་ གྱི་སྨོན་བརྗོད་པ a libel, words of insult or disgrace to another person.

སུན་མ *sun-ma* अपमान insult, defamation, disgrace, dishonour, refutation. ཐུགས་རྗེ་དྲག་པོ་སུན་མི་ཕྱིན we should not dishonour the great favour (of the lama); འཕྲུལ་སྣང་གིས་སུན་ཕྱུང་བས་བཏབ་ལམ met by a miraculous refutation (*Khrid. 49*).

Digitized by Google

སྦུབ་པ *sub-pa* pf. བསྦུབས or སྦུབས, fut. བསྦུབ 1. to stop up, plug up, close, cork; to keep shut, locked up: ཁ་སྣ་ལག་པས་སྦུབ་པ to stop one's mouth and nose with one's hand; དབུགས་སྦུབ་པ to strangle, suffocate, choke a person; to fill up, choke up with earth, rubbish, etc. a lake (*Glr.*). 2. ཡི་གེ་ལྟ་བུ་སྦུབ་པ to blot out, erase like a letter; to cover, shut up, fig. རྐང་རྗེས་སྦུབ་པ to cover the trace or track, to efface every vestige; རི་མོ་སྦུབ་པ to rub out a figure or a drawing; བུ་ལོན་པའི་མིང་སྦུབ་པ to remove the name of a debtor; to hush up, conceal, *e.g.*, other people's offences; to suppress, to avoid, *e.g.*, obcene words; to allow to settle, the mash in brewing (from *Jä.*).

སྦུབ་སྦུབ *sub-sub* obliterated, rubbed out, erased; ལག་གིས་སྦུབ་སྦུབ་བྱས་པས having rubbed it out with his hand (*A. 44*).

སུམ *sum*, for གསུམ three, in compounds before consonants: སུམ་ཅུ त्रिंश thirty, སུམ་བརྒྱ त्रिशत 300, སུམ་སྟོང་ त्रिसहस्र 3000; སུམ་ཆ also སུམ་ཆར་ तृतीयभाग, तृतीयांश a third, the third part, འཛམ་བུ་གླིང་གསུམ་ཆ་གཉིས (or སུམ་གཉིས) two thirds of Jambudvipa; བོད་སུམ་གཉིས two thirds of Tibet. སུམ་སྐྱ *sum-skya* a cord of three twisted threads (*Sch.*). སུམ་ཅུ་རྩ་གསུམ *sum-cu rtsa-gsum* त्रयस्त्रिंशद्देवा the residence of the thirty-three gods (*Sorig.*); the heaven of Indra; སུམ་ཅུ་རྩ་གསུམ་པའི་ལེའུ་ཡི་མདོ the Sūtra on the Trayatrimsa heavens (*K. d. ङ, 208*).

སུམ་ཅུ་ཏིག *sum-cu-tig* or སུམ་ཏིག a medicinal herb growing in the clefts of rocks and amidst grass in Tibet. སུམ་ཅུ་ཏིག་གིས་མཆིན་མཁྲིས་ཚ་བ་སེལ *sum-cu tig* removes inflamation of the liver and biliousness. *Med.*

སུམ་ཅུ་པ *sum-cu-pa* 1. the 30 letters, of the Tibetan alphabet. 2. The original Tibetan grammar of Sambhoṭa in 30 s'lokas.

སུམ་རྟགས *sum-rtags* abbr. of སུམ་ཅུ་པ་དང་རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པ त्रिंशल्लिङ्गावतार the work treating of the Tibetan alphabet and the manner of compounding them by affixes, prefixes, surmounting and subjoining letters to them. ལུང་དུ་སྟོན་པ་རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པ་ཞེས་བྱ་བ व्याकरण-लिङ्गावतार नाम the grammar on the use of affix, prefix, sex, etc. (*Situ. 6*).

སུམ་མདོ *sum-mdo* चतुष्पथ: where several roads or rivers meet, the junction of roads or rivers (*Mṅon.*).

སུམ་པ *Sum-pa* or སུམ་པ 1. n. of a province and that of a monastery in Amdo. 2. acc. to *Jä.* adj. putrid, rancid, rotten. 3. vb. to bind or tie together, to draw together; to condense (*Sch.*)

སུམ་པ་མཁན་པོ *Sum-pa mkhan-po* (lit. the abbot of Sumpa n. of a celebrated Tibetan author who wrote various works among which those on medicine, astronomy, history, and of Buddhism, geopraphy are full of interest. He was born in Amdo; his real name was ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར (Yeshepaljor).

སུར་ཕན *sur-phan*, red pepper v. སུ་རུ་ཕན་ཚ.

སུམ་རྩེན *sum-rtsen* = མཐོ་རིས་གནས the heaven (*Mṅon.*) त्रिदश the heavenly residence of Brahmâ, Vishnu and S'iva (*Jig. 31*).

‡ སུར་ཡ *sur-ya* 1. सूर्य the sun. 2. colocynth. 3. n. of a disease.

སུར་སུར *sur-sur* coarse-grained, *e.g.*, grits *W.* (*Jä.*).

སུལ *sul* 1. an artificial plait in a dress; ཤམ་ཐབས་སྨད་གཡོགས་ཀྱང་སུལ་མེད་པ the lamaic petticoat, etc., which is also without plaits (*Jig. 11*). 2. furrow, channel, groove, trench, ditch; दरी, རི་སུལ lateral valley, ravine, hollow; རི་སུལ་གྱི་གྲོང་ཁྱེར a town in a lateral

Digitized by Google

valley; བྲག་སུལ narrow ravine between rocks; ཀ་སུལ the fluting in a column (*Jä.*).

སུལ་ཅན *sul-can* furrowed, having plaits or folds.

སུལ་མ *sul-ma* an angular, or grooved vessel.

སུལ་མལ *sul-mal* the third stomach of ruminating animals, the psalterium or book tripe (*Sch.*).

སུས *sus* instr. of སུ.

སུས་པ *sus-pa* colloq. the belly, stomach: སུས་པ་སྐྲངས་པ swollen belly.

སེ *se* 1. one of the six early tribes of Tibet (*Jig. 6*). 2. n. of a kind of small bird (*Rtsii.*). 3.= སེ་ཙམ, ཙང་ཀ a little, very small: ཞ་འགྲམ་སེ་ཙམ་ཡེབ་ཡེབ in his cheeks there were slight depressions (or wrinkles) (*A. 80*). 4. num.: 118.

སེ་ཁྲ་མ *se-khra-ma* species of fly (*Rtsii.*).

སེ་ཁྲིམ n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ, *29*).

སེ་གོལ *se-gol* अच्छटा 1. the snapping one's fingers. སེ་གོལ་སྒྲ अच्छटामात्र; the sound from the snapping of fingers; the time it takes to do this, *i.e.*, a very short time, a moment, a twinkling (*Cs.*), སེ་གོལ་གྱི་སྒྲ *se-gol-gyi sgra* the sound produced by snapping the fingers; སེ་གོལ་གྱི་བརྡ *se-gol-gyi brda* a signal given by snapping one's fingers; སེ་གོལ་གཏོགས་པ་ཙམ अच्छटासंघातमात्र as much as the snap of one's fingers as a sign of contempt or indignation.

སེ་རྒོད *se-rgod* for སེ་འབྲུ་རྒོད *se-hbru-rgod*; wild pomegranate: སེ་རྒོད་འབྲས་དུག་ཚད་མཚོན་ཚད་སེལ.

སེ་ཆེན་ཆོས་རྗེ *Se-chen chos-rje* Tibetan n. of one of the Tartar emperors of China (*Loñ.* ཀ *11*).

སེ་ཏ་རོག་པོ *se-ta rog-po* a species of an aquatic bird (*Rtsii.*).

སེ་ཏྲང *se-trañ* yellow beads of a rosary, coming from the central part of Tibet (*Jä.*).

སེ་དྲི *se-dri*, གསེ་དྲི *gse-dri* the disagreeable smell of the sweat of the armpits: སེ་དྲི་བསྣམས་པ *se-dri bsnam-pa* having that smell (*Pth.*) (*Jä.*).

སེ་བདུད *se-bdud* n. of a (སེ་བདུད) demon.

སེ་བ་རང་རྟ *se-wa rañ-rta* the horse on which a སེ་བདུད demon rides.

སེ་རྡུར *Se-rdur* n. of a place in Tibet ཁྲ་སྟོན་གྲིམ་འཛིན་གྱི་སེ་རྡུར་ཤེས་པའི་བཙུགས་ལག་ཁང (*A. 121*).

སེ་བ *se-wa* or གསེ་བ *gse-wa*, བསེ་བ *bse-wa* 1. a thorny plant bearing white flowers resembling the rose; acc. to *Jä.* rose-bush, rose-plant, rose; གསེར་མདོག་སེ་བའི་མེ་ཏོག *gser-mdog se-wa me-tog* prob. the yellow rose; wild roses with beautiful and rich blossoms frequently adorn the slopes of the lower hills in the Himâlayâ mountains; in *C.* hip, haw: ཤིང་སེ་བ *çiñ se-wa* is mentioned as the food of the silk-worm (*Jä.*). 2. in སེ་བ་ར་ཏི *se-wa ra-ti*, སེ་བ *se-wa* is the fruit of a plant which is used for gold and silver weighment; it is about two grains in weight: རྒྱལ་པོ་འདི་ལ་གསེར་སེ་བ་ར་ཏི་གཅིག་ཙམ་ཡང་མི་སྦྱིན do not give even one grain of gold to this king (*A. 128*).

སེ་བཙན་ནས་པ *Se-wan nas-pa* n. of one of the disciples of *Milarašpa.* (*Loñ.* ཀ, *21*).

སེ་བོ *se-bo* prob. for སེ་བོ grey, སྐྲ་སེ་བོ *skra-se-bo* grey hair; མགོ་སེ་བོ *mgo-se-wo* (resp. དབུ་སེ་བོ *dbu-se-wo*) a grey-headed person (*Jä.*)

སེ་བྱ *se-bya* one who calculates and studies the times and place of the issuing

Digitized by Google

of the *Sa-bdag* demon from the nether regions to do mischief to men and cattle; a *Sa-bdag* astrologer.

སེ་འབུ *se-hbu* a bad-smelling insect.

སེ་འབྲུ *se-hbru* কনক দাড়িম্ব pomegranate; སེ་འབྲུ་མེ་ཏོག *se-hbru me-tog* pomegranate flower.

Syn. མཆིན་ནད་དགྲ *mchin-nad-dgra* མཛོད་ལྡན *mdsod-ldan*; སྐེད་མ *sked-ma*; སྤྲེའུ་ཡི་ཤིང་ *sprehu-yi çiñ* (*Mñon.*).

སེ་འབྲོག *se-hbrog* spite, malice; backbiting: དེ་རྣམས་ཉམས་མ་དགའ་སེ་འབྲོག་པ་བསྐྱེད་པ་བཞིན་ཐོར་རེ་ཐོང་ those not being pleased grew spiteful and behaved maliciously.

སེ་མོ *se-mo* অলংকার a necklace (*Zam. 5*). སེ་མོ་དོ necklace (of amber); also a string of pearls or precious stone, a kind of ornament made of pearls (*Hbrom. 131*).

སེ་མོག *se-mog C.* venereal disease; སེ་རྨ *se-rma* syphilitic ulcers (*Sch.*); v. སེ་ཤིང་

སེ་དམར *Se-dmar* n. of a ferry near the monastery of Sam-ye: དེ་ནས་སེ་དམར་གྱི་གྲུ་ཚུགས་ལ་བྱོན་ནས from there he proceeded to the ferry of Se-mar. (*A. 91*).

སེའུ་རྟ་ཁྲིད *sehu rta-khrid* the groom of the chief of a class of demons.

སེ་ཡབ *se-yab* = བསེ་ཡབ (སྨན) বিম্ব a fig.

སེ་ཡོ་རེ་བ *se-yo re-wa* scanty grey-hair: སྐྲ་བསྐྱ་ཅན་ཅིག་པ་རྒན་པོ་མགོ་སེ་ཡོ་རེ་བ་འདུག་པ། there was a grey-headed old man said to be 500 years old (*A. 70*).

སེ་ར *Se-ra*, lit. place of wild rose or brier; n. of a large monastery near Lhasa.

སེ་རག་དུར་སྨན *se-rag dur-sman* carrot in *W.*

སེ་རུལ *se-rul* a kind of mineral earth used as medicine, probably bismuth; also yak-cow's dung collected in autumn for manure (*Jig. 9*). སེ་རུལ་འདྲུལ་ཚད་དུག་ནད་སེལ་བར་བྱེད (*Med.*).

སེ་རེལ *se-rel* half open, *W.* (*Jä.*).

སེ་ལོའི་ས་ཕྱགས *Se-lo' sa-phyags* the house-sweeper of the king of *Sa-bdag* demons.

སེ་ཤར་རེ་བ *se-çar re-wa* whitish brown: རྣལ་འབྱོར་མ་རྒན་མོ་རལ་པ་སེ་ཤར་རེ་བ another old female ascetic (*yogini*) whose flowing locks were whitish brown (*A. 69*).

སེ་ཤིང་ *se-çiñ* a kind of nettle. Acc. to *Cs.* a tree or shrub, good for hedges. སེ་དུག *se-dug* poison contained in སེ་ཤིང་. སེ་མོག or སེ་དུག་ནད *se-dug-nad* = རེག་དུག་ནད *reg-dug nad* syphilis (*Med.*).

སེ་སེ *se-se*, སེ་ཤར་ a kind of brick-tea (*Rtsii. 74*).

སེག *seg*, སེག་སེག *seg-seg* obliquely, awry, སེག་གཅོད་པ to cut obliquely.

སེག་བྱ *seg-bya* n. of an aquatic bird, prob. snipe (*Rtsii.*).

སེག་མ *seg-ma* small stones, gravel *W.* (*Jä.*).

སེགས་ཅན *segs-can* শর্করিল gravelly.

སེང་ *señ*, v. གསེང་ *gseñ*.

† སེང་གེ *señ-ge* সিংহ the lion—only known mythologically.

Syn. རི་དྭགས་ཟས་ཅན *ri-dbags zas-can*; གླང་པོ་འཇོམས *glañ-po-gjoms*; འཕོག་བྱེད *hphog-byed*; ནགས་ཀྱི་དབང *nags-kyi dwañ*; གདོང་ལྔ་པ *gdoñ-lña-pa*; ཁ་ལྔ་པ *kha-lña-pa*, ཚོགས་ཀྱི་བདག་པོ *tshogs-kyi bdag-po*; རལ་པ་ཅན *ral-pa-can* (কেশরী); གཙུག་ཕུད་ལྔ་པ *gtsugs-phud lña-pa*; ང་རོ་ཅན *ña-ro-can*; རི་དྭགས་རྒྱལ་པོ *ri-dbags rgyal-po*; ནམ་མཁའ་གནོན *nam-mkhah-gnon*; རྣམ་པར་གནོན *rnam-par-gnon*; སྡེར་ཆགས་དབང་པོ *sder-chags dwañ-po*; ཆ་ཤས་འཇིགས *cha-ças-hjigs* (*Mñon.*).

སེང་དཀར་གསང་བ *señ-dkar gsañ-wa* an officinal plant which has the property of removing

Digitized by Google

barreness: སེང་དཀར་ཁམས་ཁམས་ལྷུང་འདུག་ཁ་སྐྱེད་སྐྱེད་ཀླུང་འཇུག *klun-hjug* brings issue.

སེང་གེ་སྐྲོད *sen-ge-skrod*=ཀླུ་ཤིང་ *klu-çin* नाग-द्रुम (*Mnon.*) [a species of Euphorbia used in offerings to the snake-goddess Manasâ]*S.*

སེང་གེ་ཅན *sen-ge-can*=གྲུ་ཤན boat (*Mnon.*).

སེང་གེའི་སྒྲ་སྒྲོག་པ *sen-gehi sgra sgrog-pa* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mnon.*).

སེང་གེའི་ཤིང་རྟ་མ *sen-gehi çin-rta-ma* an epithet of the wife of Mahes'vara (*Mnon.*).

སེང་གེ་འཇིགས་མེད *sen-ge hjigs-med* n. of a medicinal herb; སེང་གེ་འཇིགས་མེད་མགོ་ཆག་རུས་པ་གསོ། *Senge-hjigs-med* cures fracture in the bones of the head.

སེང་གེ་མགོ་ཅན་ सिंहिकेय, सिंहिकासुत, राहु the planet Rāhu.

Syn. སྒྲ་གཅན *sgra-gcan* (*Mnon.*).

སེང་གེ་བཟང་པོ *Sen-ge bzan-po* सिंहभद्र an Indian Buddhist Pandit who wrote a commentary on the Prajñāpāramitā (*K. dun. 38*).

སེང་གེ་རྩེན *sen-ge-rtsen* an epithet of Jampal *Bodhisattva* (*Mnon.*).

སེང་གེའི་ཁྲི *sen-gehi-khri* सिंहासन a throne so called from its being supported by golden lions. The throne on which Buddha's image is seated borne by eight lions.

སེང་གེའི་སྒྲ *Sen-gehi sgra* the sixth in the list of the thousand Buddhas of the present Bhadra-kalpa (*Situ. 42*).

སེང་གེའི་སྒྲ་བསྒྲགས་པའི་མདོ *Sen-gehi sgra bsgrags-pahi mdo* n. of a *Sûtra* in (*K. d.* ཙ, *133*).

སེང་གེའི་རྩལ *sen-gehi rtsal* सिंहविक्रम; the prowess of the lion; one powerful as the lion.

སེང་གེའི་རལ་པ *sen-gehi ral-pa* the mane of the lion.

སེང་གེའི་རིགས *sen-gehi-rigs*=as met. a dog.

སེང་གེས་ཞུས་པའི་མདོ *Sen-ges zhus-pahi mdo* the *Sûtra* delivered at the request of prince Simha the son of king Ajāta S'utru (*K. ko.* ཙ, *73*).

སེང་ལྕམ་དཀར་མོའི་ནུ་ཞོ *sen-lcam dkar-mohi nu-sho*=གངས་ཆུ glacial water, natural=ice-water, glacier stream (*Sman. 351*).

སེང་ལྡང་ *sen-ldan* prob. a wrong spelling of སེང་ལྡེང་ also སེང་ཙེར a tree growing on the southern lower ranges of the Himalayas, having red wood, and a bark which by the poor is used for tea called ལྡང་ཇ; its sap serves as an officinal drug *Lt.* (*Jä.*).

སེང་ལྡེང་ *sen-lden* खदिर; *Acacia Catechu.* Syn. བྱིས་པའི་ནུ་མ *byis-pahi nu-ma*; གླུ་ལེན་མ *glu-len-ma* (*Mnon.*). *Damaru* (drumlets) made of this wood emit a very musical sound. It is of three species, red, yellow and white (*Lig.*): ང་རང་སེང་ལྡེང་ནགས་ཀྱི་སྒྲོལ་མ་ལྷ་ཀུན་ལས་མཆོག (*A. 31*) and my best of all the deities is Dolma of Sengdeng forest.

སེང་ལྡེང་ངན་མ *sen-lden nan-ma* an inferior species of Acacia catechu.

Syn. བཙན་དུག་སེང་ལྡེང་ *bcan-wahi sen-lden*; ཚིལ་དགྲ *tshil-dgra*; ཟླ་བའི་ཡལ་ག *zla-wahi yal-ga* (*Mnon.*).

སེང་ལྡེང་ལྡན *sen-lden ldan* one of the seven fabulous golden mountains of the Buddhist cosmogony (*So-rig. 8*).

སེང་པོ *sen-po,*=སེང་པ 1. clean, white, cf. དྭངས་. 2. *Sch.*: thin, airy, transparent, not dense or tight; སེང་སེང་ id. (*Sch.*: open, free, roomy, spacious); སྐྱེ་བོ་སེང་སེང་པོར་གྱུར *skye-bo sen-sen-por gyur* they became very thin, lean, pale people (*Jä.*).

Digitized by Google

སེང་བ *señ-wa* pf. བསེངས, fut. བསང་, also བསེང་, to lift up, to raise what was hanging down or drooping; སྐྱོ་སངས་བསེང་བ་ལ་འགྲོ་ he goes to take some recreation; ལུས་ངལ་བ་བསེང་བ to refresh the wearied body; ལུས་ཁམས་བསེང་བའི་རླུང་དྲང bracing air; སྐྱོ་བསང་བ to re-create, to divert one's self; སྐྱོ་སེང་ལ་འགྲོ་བ to take a constitutional walk, སེང་ལ་འཐེན་པ to drive out, to take the air in a carriage (*Pth.*); ཐུ་ངན་བསངས་བ་རེ consolatory, giving comfort (*Jä.*).

སེང་ཤང་ *señ-çañ* ཤ་བྱ་ཏ white, bleached.

སེང་ཤིང་ *señ-çiñ*, for སེང་ལྡེང་

སེང་སོར *señ-sor* = འཛུམ་སོར losing sight of, oversight, escaping from the memory (*Yig. 24.*)

སེད *sed* a file, rasp. (*Jä.*)

‡ **སེན་དྷ་པ** *sen-dha-pa* prob. Tibetanized form of the word Siddha = བསོད་སྙོམས་པ a Buddhist monk or mendicant; སེ་ཀྱ་བ and སེན་ད་བ are its corrupt forms.

སེན་མོ *sen-mo* ལག་པའི་སེན་མོ or resp. ཕྱག་སེན ནཁཛ, nail of finger, རྐང་པའི་སེན toe-nail; སེན་ཐོག a gripe, pinch, nip, twitch; སེན་མོ་འདེབས་པ to pinch, squeeze; སེན་མོས་བརྨས་ནཁ-ཀྵཏ scratched by the nails; སེན་ཚོ as much as may be put on a finger nail, a small quantity (*Sch.*); སེན་མོ་ལ་སྐྱེས་པ grown or appeared on the nails, སེན་དཀར a white spot, such as will some times appear on the nails of the fingers (*Jä.*).

Syn. སྡེར་མོ *sder-mo*; ལག་པའི་ཚེར་མ *lag-paḥi tsher-ma*; ལག་པའི་དཔའ་བོ *lag-paḥi dpaḥ-wo*; ལག་སྲིད་ཅན *lag-srid-can*; འདོད་མྱོས་ལྐགས་ཀྱུ *ḥdod-myos lkags-kyu*; སོར་མོ་སྐྱེས *sor-mo-skyes*; གླར་སྐྱེ *glar-skye*; ན་ག་ར *na-ga-ra* (*Mnon.*).

སེན་མོའི་གར *sen-moḥi* as met. peacock.

སེབ *seb*, v. གསེབ *gseb.*

སེམ་མེ *sem-me* (ཕྱན་ཅེས་མེ) slightly smiling: རྗེ་བོ་སེམ་མེ་མཛད་ནས་བཟོད་པ་མཛོད་གསུང་ (*A. 96*) the lord slightly smiling said, be patient, sir.

སེམས *sems* ཙིཏྟ, མནས्; ཨཱཏྨ; resp. ཐུགས 1. soul, as power of moral volition, spirit; སེམས་ཀྱི་ཁང་པ *sems-kyi khañ-pa* ཙིཏྟ the heart where the soul resides; ཡིད་ནང་གི་བྱེད་པ the doer in the heart; སེམས་ལ་དབང་བ to have power or influence over one's mind or self; སེམས་དགའ་བར་གྱུར his mind became cheered, the mind was joyous. འདོད་ཆགས་ཀྱི་སེམས passionate mind; lustful mind. འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་སེམས passionless mind. ཐུན་མོང་གི་སེམས the eternal spirit. 2. mind, resp. ཡིད *yid* and བློ *blo*: སེམས་གདུལ་བ་ལེགས་པ་ཡིན། སེམས་དུལ་བདེ་བ་ཐོབ་པར་འགྱུར (*K. d.* ཎ, *214*) it is good to control the mind, he who has controlled his mind will obtain happiness; སེམས་འཁྲུག the mind is sick, is troubled; སེམས་འཁྲུགས་པ *sems ḥkhrugs-pa* a mind agitated and troubled by sorrow, affliction, vexation etc.; བཟོད་པའི་སེམས forbearance, patient endurance, fortitude, constancy; གནོད་སེམས malice; ཤེས་རབ་དང་ལྡན་པའི་སེམས mind full of wisdom, knowledge. སེམས་མི་གཡོ་བ ཨཙལཙིཏྟ a steady, firm mind, not to become agitated or ruffled at heart; སེམས་གཏིང་དུ at the bottom or depth of the heart; སེམས་གཏིང་ཆད = ཕྱག་བརྟུལ misery, grief (*Mñon.*): སེམས་གཏིང་དུ་ཆད་པ one very much grieved, deeply concerned; སེམས་ཆུང་བ a timid, weak minded person; སེམས་བརྗེད་པ to lose one's senses, spirits; སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ *sems-kyi spyod-pa* ཙིཏྟ ཙརིཏ intellectual powers, mental faculties (*Vai.-sñ.*).

Syn. སྙིང་ *sñiñ*; རྣམ་ཤེས་རྟེན *rnam-çes-rten* (*Mñon.*).

སེམས་ཀྱི་ལོངས་སྤྱོད *sems-kyi loñs-spyod* thought, thinking, imagination.

Digitized by Google

Syn. རྣམ་རྟོག *rnam-rtog*; བསམ་མནོ *bsam-mno*; མནོ་བསམ *mno-bsam*. (*Mṅon.*)

སེམས་སྐྱེད་པ *sems skyed-pa* to suffer thoughts or inclinations to rise in one's mind, as *e.g.*, འདོད་ཆགས་ཀྱི་སེམས་སྐྱེད་པ libidinous thoughts arise; also: to nourish, indulge desires, passions, to give way to them; often used in reflective sense: སེམས་སྐྱུང་པ to humble one's self before a person; also བདག་གི་སེམས་ལ་སྐྱུང he blamed, scolded himself (*Jä.*).

སེམས་སྐྱོ *sems-skyo* repentance; weariness.

Syn. ཡིད་སྐྱོ *yid-skyo*; ངེས་པར་འབྱུང་ *ṅes-par-hbyuṅ*; སྐྱོ་ངེས *skyo-ṅes*; ཡིད་འབྱུང་ *yid-hbyuṅ*; སྐྱོ་ཤས *skyo-ças* (*Mṅon.*).

སེམས་བསྐྱེད *sems-bskyed* चित्तोत्पाद notion, thought, idea, any thing arising or dawning in the mind; these as enumerated in *Hbum*, *Pharphyin*, *Lamrim* and *Legs-bçad gser-phreṅ* are of two kinds: ཀུན་རྫོབ་པའི་སེམས་བསྐྱེད संवृतिमनोत्पाद and དོན་དམ་པའི་སེམས་བསྐྱེད परमार्थ मनोत्पाद (*M.V.*)

སེམས་ཁོང་ཆུད *sems-khoṅ-chud* = སྡུག་བསྔལ *sdug-bsṅal* suffering, sorrow, grief (*Mṅon.*).

སེམས་མཁན *sems-mkhan* intelligent, sensible: སེམས་མཁན་མི་གཅིག་ཀྱང་མ་བྱུང not one sensible person was present (*Glr.*, *Jä.*).

སེམས་འཁྱོག་པོ *sems-hkhyog-po* = མི་དྲང་པོ་མིན་པ *mi-draṅ-po min-pa* one who is not straightforward (*Mṅon.*) = འཆོས་པ་བྱེད་པ to be dissimulating, one behaving artfully, cunningly.

སེམས་འཁྲལ *sems-hkhral* a mind afflicted, painfully agitated (*Sch.*).

སེམས་འཁྲུག་པར་འགྱུར་བའི་རྒྱུ་ལྔ the so-called five but really four causes which agitate the mind:— 1. གཉེན་བཤེས་ཟད་པ termination of friendship, loss of friends and relations. 2. འབྱོར་པ་ཉམས་པར fall from prosperity, loss of wealth, etc. 3. ཁམས་མི་མཉམ་པ indifferent state of health, the state of health being not uniform. 4. སྔ་མ་ཡིན་ལས་བརྒྱམས་པ (སྔོན་གྱི་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ) the consequences of the acts of the former states of life (*K. du.* པ, *49*).

སེམས་དགའ་དགུ་བ *sems-dgah-dgu-wa* to be merry, cheerful; merriment, enjoyment.

སེམས་ཅན *sems-can* जन्तु, सत्त्व animated being, man, animal (in Kham and Amdo the term is applied only to the lower animals). སེམས་ཅན and སྲོག་ཆགས *srog-chags* are sometimes confounded together, the last term though in a general sense applying to animated beings being seldom used to signify humanity.

Syn. འགྲོ་བ *hgro-wa*; སྐྱེ་འགྲོ *skye-hgro*; སེམས་ལྡན *sems-ldan*; སྐྱེ་ལྡན *skye-ldan*; སྐྱེ་བོ *skye-wo*; སེམས་པ་ཅན *sems-pa-can*; སྲོག་ཆགས *srog-chags*; ཤེས་ལྡན *çes-ldan*; ལུས་ཅན *lus-can*; སྐྱེས་བུ *skyes-bu* (*Mṅon.*).

སེམས་ཅན་དང་ལྡན་པ *sems-can-daṅ ldan-pa* big with child, pregnant. སེམས་ཅན་ཤུགས *sems-can-shugs* = བུད་མེད་སྦྲུམ་པ *bud-med sbrum-pa* a pregnant woman (*Mṅon.*).

སེམས་ཆགས་པ *sems-chags-pa* to be fond of, loving, to be passionately devoted to a person or object.

སེམས་འཇའ་ཕབ་ནས་སྨྲས་པ *sems-hjah phab-nas smras-pa* = སེམས་མཐུན་ནས་ཆོས་ཀྱི་གཏམ་སྨྲས་པ to discourse on religious matters with an accordant mind.

སེམས་ཉིད *sems-ñid* the soul, spirit, mind, the inner working; memory, intelligence, consciousness.

Syn. ཤེས་པ *çes-pa*; སེམས *sems*; སེམས་པ *sems-pa*; སྙིང་ *sñiṅ*; ནང་གི་བྱེད་པ *naṅ-gi byed-pa*; དྲན་པ *dran-pa*; བློ *blo*; རིག་པ *rig-pa*; རྣམ་ཤེས *rnam-çes*; ཀུན་གཞི *kun-gshi*; ཡིད་བྱེད *yid-byed* (*Mṅon.*).

སེམས་སྙོམས *sems-sñoms* = སེམས་ཆུང་ *sems-chuṅ* or མི་སྙོམས་ཆུང་ a timid person. (*Ṅag. 29*).

Digitized by Google

སེམས་རྟེན *semş-ŗten* a keepsake, token (*Pth.*).

སེམས་ཐེབས་པ *semş-thebş-pa* mental absorption, to be absorbed in thought.

སེམས་དྭངས་པ *semş-ḍwańş-pa* चेतसः प्रसारः clearness of understanding [extension of knowledge]*S.*

སེམས་བདེ *semş-ḅde* cheerfulness, ease of heart.

སེམས་སྡུག *semş-şdug*=སྡུག་བསྔལ *şdug-ḅsńal* खेद, चित्तपीडा sadness, sorrow; misery, mental depression (*Mńon.*).

སེམས་ནད *semş-nad* heart-grief, affliction: སེམས་ཀྱི་ནད་དུ་ཆེ he has much heart-grief (*Jä.*).

སེམས་རྣལ *semş-ŗnal* (*yoga*) a peaceful state of mind, a concentrated mind. སེམས་རྣལ་དུ་འབབ་ནས་ལེགས་པ་བསམ་དགོས་སོ (*Situ. 71*) the mind to be brought into perfect rest must have good thoughts.

སེམས་རྣལ་དུ་མི་གནས་པ *semş ŗnal-du mi-gnaş-pa* a restless mind, a mind not in equanimity.

Syn. རྣལ་དུ་མི་གནས་པ *ŗnal-du mi-gnaş-pa*; བག་མི་ཕེབས *bag-mi-phebş*; ཞི་ལ་མི་གནས *shi-la mi-gnaş*; འཕྱང་མོ་ཅན *ḅphyań-mo-can* (*Mńon.*).

སེམས་སྣུམ་པ *semş şnum-pa*=དགའ་བ to be glad, gladness (*Mńon.*).

སེམས་པ *semş-pa* चेत, चिन्तन, संज्ञा; pf. སེམས or བསམས *ḅsamş*, fut. བསམ, imp. སོམ 1. to think: འདི་སྐད་དུ་སེམས་སོ or བསམས་སོ he thought as follows, he had the following thoughts; ལོག་པར་སེམས་པ to think perversely, to take the wrong view of a thing; to meditate, muse, ponder; སེམས་བཞིན་དུ absorbed in meditation, lost in thoughts; མི་དགའ་བར་སེམས་ཞིང་ immersed in melancholy thoughts (*Dzl.*); སེམས་བཞིན་དུ=ཤེས་བཞིན་དུ knowingly, wilfully, purposely; ཞིབ་ཏུ་སོམས་ཤིག think over seriously, རང་གི་ཡུལ་ལས་བརྗེད་པར forgetful of home, forgetting one's country; ཡི་གེ་འདི་ལ་མ་བསམས་པར disregarding this contract (*Glr.*); གཞན་དུ་མ་སེམས་ཤིག do not think of any body else, do not think otherwise; to intend, purpose, have in view, *e.g.*, གནོད་པར་བྱ་བར to do harm. 2. to fancy, imagine (*Do.*); with དང་འདྲ་བར and similar expressions, to hold, think, consider, to take for, to look upon as; ད་འཁོར་བའི་ཉེས་དམིགས་བསམ་བསམ་ཤེས་ན (for བསམ་ཞིང་) now that you know with full consciousness the punishment of (going through) the cycle (of animal existences) (*Mil.*). 3. an act of memory, a remembering; ལྷ་ཆོས་ཐོས་བསམ་བྱེད་པ་རྣམས those who have heard and kept in their memory the religion of Buddha (from *Jä.*).

སེམས་པ་ཅན *semş-pa can* आपन्नसत्वा pregnant, bearing child.

སེམས་དཔའ *semş-ḍpaḥ* a brave mind; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ a purified, brave and powerful minded soul, a saint of the Mahāyāna school.

སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ *semş-ḍpaḥ chen-po* महासत्त्व a saintly soul that has attained high perfection.

སེམས་ཕྱོས་པ *semş-phyoş-pa* चञ्चला: distracted mind, mind unable to fix on anything.

སེམས་བེམ་པོ *semş bem-po*=ལྐུག་པ *ļkug-pa* idiot, stupid, fool (*Mńon.*).

+ སེམས་བློང་བློང་པོ *semş-ḅloń ḅloń-po*=ཡི་མུག་པ a depressed heart.

སེམས་མ་བདེ *semş ma-ḅde* uneasiness of the mind, unhappy state of mind.

སེམས་མང་ *semş-mań* having many desires, speculating on many things.

སེམས་མི་དགའ་བ *semş mi-ḍgaḥ-wa* disconsolate, unhappy; displeased, dissatisfied.

སེམས་མི་གནས་པ *semş mi-gnaş-pa* a vacillating, unsteady mind unsteadiness, fickle-minded (*Mńon.*).

Syn. རྣམ་གཡེང་ *ŗnam-gyeń*; མི་བརྟན *mi-ḅŗten* (*Mńon.*).

Digitized by Google

སེམས་ཙམ་པའི་གྲུབ་མཐའ་ *sems-tsam-pahi grub-mthah* the doctrinal philosophy of the *Yogacārya* Buddhist school which is divided into two sects: སེམས་ཙམ་རྣམ་བདེན་པ *sems-tsam rnam bden-pa* and སེམས་ཙམ་རྣམ་བརྫུན་པ *sems-tsam rnam brdsun-pa.* ཇོ་བོའི་བླ་མ་ཀ་མ་ལ་རཀྴི་ཏ་སེམས་ཙམ་རྣམ་བརྫུན་པ་ཡིན (*A. 28*) Atis'a's spiritual tutor Kamala Rakṣita belonged to the *Rnam-brdsun-pa* sect of the *Yogacārya* school.

སེམས་འཚེར *sems-htsher* fatigue, weariness, disgust (*Sch.*).

སེམས་གཞན *sems-gshan* निरपेक्ष regardless; thinking differently.

སེམས་ཡངས་པ *sems-yaṅs-pa* magnanimous, one with liberal views.

Syn. བློ་ཁོག་ཡངས་པ *blo-khog yaṅs-pa*; བློ་ཆེ་བ *blo-che-wa*; བསམ་པ་ཡངས *bsam-pa-yaṅs* (*Mṅon.*).

སེམས་གཡེང་བ *sems-gyeṅ-wa* विक्षिप्त चित्त, विभ्रम: inattention, wandering, absent-mindedness; to be disturbed.

སེམས་གཡེངས *sems-gyeṅs* disturbed mind = སྡུག་བསྔལ *sdug-bsṅal* suffering, sorrow (*Mṅon.*).

སེམས་ལས *sems-las* or སེམས་ལས་ཆེ brain-work; a philosopher; one who thinks of many subjects (*Mṅon.*).

སེམས་ཤེས་པ *sems-çes-pa* पण्डित;= མཁས་པ a learned man, a sage (*Mṅon.*).

སེམས་ཤེས་ཁྱིམ *sems-çes-khyim* = དཔའ་བོའི་ཁྱིམ the residence of a sage; also that of a hero.

སེམས་གསོ *sems-gso* or སེམས་པ་གསོ་བ consolation, to console; སེམས་གསོ་ཐུབ་དགའ་མ་མཛོད (*Bdes. 19*) be consoled, do not be troubled in mind.

སེའུ *sehu* 1. दाडिम pomegranate. 2. a little tooth (*Jä.*).

སེར *ser* 1. for སེར་པོ. 2. སེར་རུ corruption, putrefaction. སེར་ཅན rancid *S.g.* (*Jä.*).

སེར་ཀ *ser-ka* = སེར་ཁ 1. crack དཀར་ཡོལ་ལ་སེར་ཀ་བྱུང་ there is a crack in the porcelain cup; a cleft, slit fissure, crevice, gap, བྲག་སེར chasm or cleft in a rock; རྒྱ་སེར a large gap. 2. = བུག་པ छिद्र a hole; སེར་ཁ་བསྡམ་པ to close or stop up a hole or crack.

སེར་སྐྱ *ser-skya* lamas and laymen, *i.e.*, Buddhist monks who dress in yellow and layman who dress in plain or in white. 2. कपिश, पाण्डर yellowish white, brown; ཁ་དོག་སེར་སྐྱ ཤེར; of fair complexion, of white-yellow colour.

སེར་སྐྱ་མ *ser-skya-ma* n. of a *Yakṣa* princess (*K. g.* ང, *130*).

སེར་སྐེ *ser-ske* yellow-sash used by Buddhist monks of Tibet (*Rtsii.*).

སེར་ཁ *ser-kha* v. སེར་ཀ.

སེར་ཁ་སེ *ser-kha-se* རྒན་སྤྲང་པོ་སེར་ཁ་སེ་གྲོང་ཁྱེར་ལ་ཅི་ལ་སྡོད་དོན་ཅི་ཞིག་ཡོད (*Khriḍ. 130*) for what has that old beggar settled in the city?

སེར་ཁྱིམ་པ *ser-khyim-pa* = དཔོན་པོ, a Buddhist monk of the *Tantrik* school who while doing priestly duties (chiefly astrological) lives as a householder and keeps female company; རབ་བྱུང་བ་ཡང་སེར་ཁྱིམ་པར་བསྒྱུར he converted even the ordained monks into householder priests (*A. 66*).

སེར་ཁྲལ *ser-khral* fees paid to a *Serkyim-pa* priest for protection against damage done by hail, *i.e.*, money paid to a *Tantrik* lama for his preventive ceremonies against hail storms.

སེར་ག་མ *ser-ga-ma* turmeric, *curcuma* (*Sch.*).

སེར་གོས *ser-gos* = ཆོས་གོས་སེར་པོ yellow robe, the dress of a Buddhist monk (*Khriḍ. 18*).

སེར་ཅན *ser-can* पित्तल brass.

སེར་ཆེ *ser-che* a yellow flower in *W. Saxifraga flagellaries* (*Jä.*).

སེར་ནག་མ *ser-nag-ma* कृष्ण पिङ्गला yellowish black.

Digitized by Google

སེར་སྣ *ser-sna* मात्सर्य avarice; སེར་སྣ་བྱེད་པ to be avaricious.

Syn. འཆུམས་པ *hchums-pa*; འཇུངས་པ *hjuñs-pa*; ཤིབ་མོ *shib-mo*; ཆ་ཕྲ *cha-phra*; སྲན་ཆེས *sran-ches* (*Mñon.*).

སེར་སྣ་ཅན *ser-sna-can* मत्सर, कृपण a covetous person, a miser.

སེར་སྣ་བ *Ser-sna-wa* n. of a heretical sect of ancient India (*Theg. 39*).

སེར་པོ *ser-po* पीत, अवदात, गौर pale, fair, yellow.

སེར་འཕྲེང་ *ser-hphreñ* clerical procession, (*Jä.*).

སེར་བ *ser-wa* करकावर्ष, करकाजल hail, hail-stones.

Syn. སྤྲིན་གྱི་རུས་པ *sprin-gyi rus-pa*; སྤྲིན་གྱི་རྡོ *sprin-gyi rdo*; ཆུ་མཁྲེགས *chu-mkhregs*; སྤྲིན་གྱི་གོང་བུ *sprin-gyi goñ-bu*; སྤྲིན་གྱི་ཀ་བ *sprin-gyi ka-wa*; རྡོ་ཡི་ཆར *rdo-yi char*; ལོ་ཏོག་གསེད *lo-tog gsed* (*Mñon.*).

སེར་བུ *ser-bu*, v. བསེར་བུ *bser-bu*.

སེར་མ=བཙུན་མ a Buddhist nun: དེབ་གྱི་སེར་མ་དེ་གནས་མན་ཆེ (*A. 90*).

སེར་མོ *ser-mo* 1. अङ्गुलि finger. 2. *W.* six-rowed barley, late barley. 3. in the Amdo dialect a Buddhist monk; སེར་མོ་བ *ser-mo-wa* the lama.

སེར་རྟའི་གོས *ser-rtahi-gos*=དཔག་བསམ་གོས the robe made of the bark of *Kalpadruma* tree. (*Ñag. 58*).

སེར་ཚུར *ser-tshur* a yellow mineral: སེར་ཚུར་ཚལ་གཅོད་སྨན་ལ་མཆོག (*Med.*).

སེལ *sel* 1. discord, dissension, ནང་སེལ domestic dispute. 2. a kind of incantation, like བསད; སེལ་འདུག་པ to exorcise, make use of conjurations or incantations (*Mil.*, *Jä.*).

སེལ་དགའ *sel-dgah*=འཐབ་དགའ delighting in conquest; also quarrelsome, one fond of brawls.

སེལ་བ *sel-wa* अपनय, अवक्षेपण, निराकृत, निर्हारक; pf., fut. བསལ, imp. སོལ, to throw off, to remove, esp. impurities, hence to cleanse; to pick, to pick off; to blot out, cross out: བུ་ལོན་སེལ་བ to blot out a debt; to clear, ལམ་སེལ་བ to clear a path or road; གནོད་སེལ་བ to repair (damages), to redress (grievances), ནད་སེལ་བ to cure a disease, མུན་པ་སོལ dispel (darkness) (*Jä.*).

སེལ་ཟེར་ཅན *sel-zer can* incorrectly for བསིལ་ཟེར་ཅན हिमांशु the moon.

སོ I: *so* 1. num.: 148. 2. in Budh. =ཆགས་པ attachment, adherence, desire (*K. g.* ཕ, *179*). 3.=སོ་བའི་བཏུང་བ a mild drink (mystic) (*K. g.* ཕ, *179*), also in སོ་ལ་རེག་པ= རོལ་མོ (mystic) (*K. g.* ཕ, *28*).

སོ II: 1. दन्त tooth: སོ་ཐམ་ཐམ་པ grinning, showing teeth (likea monkey). སོ་མེད toothless; སོ་ཐྲད विरल दन्त irregular teeth with spaces between; སྟེང་སོ, ཡ་སོ upper teeth; འོག་སོ, མ་སོ lower teeth; སོ་རྙིལ *se-rñil* दन्तमांस the gum; མདུན་སོ or གཞུང་སོ front tooth, incisors; སྦུབས་སོ *sbubs-so*, cheek-tooth, ཆུམ་སོ, ནང་ཐག་སོ, ཟུར་སོ molar-tooth, corner-tooth, canine-tooth. 2. tooth of a saw wheel, comb. 3. (གྲི་སོ) धार the sharp edge of a knife. 4.=མཚམས boundary, confines: རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་བར་གྱི་སོ་འཛིན་པའི་གནས a place on the confines of India and Tibet (*A. 152*).

Syn. resp. ཚེམས *tshems*; ལྡད་བྱེད *ldad-byed*; གཅོད་བྱེད *gcod-byed*; མཆེ་བ *mche-wa*; གཉིས་སྐྱེས *gñis-skyes* (*Mñon.*).

སོ III: 1. for ས in conjunction with certain words, *e.g.*, སོ་མཚམས for ས་མཚམས land boundary; ངན་སོར་སྐྱེ་བ *ñan-sor skye-wa* to be born in an inferior place. 2.=སྐྱིད་པ *skyid-*

Digitized by Google

pa happiness, comfort, joy; སོ་བསོད་ཉིད་བསྟོད་ do enjoy, let us enjoy, སོ་མི་བསོད་=མི་སྐྱིད་པ *skyid-pa*; འདི་ན་ཤར་ནུབ་ལྷོ་བྱང་ཐམས་ཅད་སོ་མི་བསོད here east, west, south, north, in all directions there is no happiness. 3.=བསོ look out, guard, spying, སོ་བྱེད་པ to watch, to spy, to look out; སོ་ཁུང་ peep-hole; སོ་པ keeper, guard, watchman, spy, emissary, ནོར་དོང་བདུད་ཀྱི་སོ་པ་ཡིན money and dainties are the devil's emissaries (*Jä.*); མེ་བསོ fig. a guard or watch kept by several persons round a fire; སོ་སྐད watch-word.

སོ IV: 1. ཕྲད་པ a grammatical termination: ཉིད་སོ for ཉིད་དོ *C.*, also *Glr.* 2. num. for སུམ་ཅུ *sum-cu* in the abbreviated numbers 31—39 (*Jä.*).

སོ་དཀར *so-dkar* white tooth.

སོ་སྐྱག *sa-skyag* དྲི་མ་ impurities in the teeth.

སོ་ཁའི་མཁར་བུ *so-khaḥi mkhar-bu*=ངལ་སོ་བའི་མཁར་རྒྱུག a staff or stick to take rest by leaning on it while travelling. དམ་ཚིག་སོ་ཁའི་མཁར་བུ་དང་འདྲ་བ (*Khrid. 57*) a word of honour is to be depended on like the traveller's stick.

སོ་ཁྲབ *so-khrab*=མ་བཅོས་པ གཉུག་མ natural not artificial.

སོ་ཁྲི་བཙན་པོ *So-khri btsan-po* successor of the first king of Tibet Nathi-tsan-po (*Yig. 63*).

སོ་གོས *so-gos*=མཆུ lip.

སོ་གྲི *so-gri* a saw.

སོ་འགྲིག་པ *so-ḥgrig-pa* མཉམ་པ; one with even and symmetrical teeth.

སོ་སྒོ *so-sgo* mouth, the lips. ལོ་ཙཱ་བའི་ཁ་ནས་དེ་འདྲ་སོ་སྒོ་ནས་འདོན་ཅིག (*A. 138*) Lo-tsā-wa, do not allow such expressions to come out of your lips.

སོ་སྒྲ *so-sgra* lit. the teeth sound, a whistle; སོ་སྒྲ་འདེབས་པ *so-sgra ḥdebs-pa* the whistling through the teeth, in the magic performances of the Bon-po (*Jä.*).

སོ་སྒྲིབ *so-sgrib*=མཆུ the cover of the teeth, *i.e.*, the lips.

སོ་ཅན *so-can* ཕ་ཀྱ, ཕྱིག=གླང་པོ་ཆེ *glaṅ-po-che* elephant (*Mṅon.*).

སོ་འཆིང་ *so-ḥchiṅ*=མཆུ lip.

སོ་གཉིས་པ *so-gñis-pa* ཕྱི with two tusks, an elephant (*Mṅon.*).

སོ་སྟོ་བ *so-sto-wa*=སོ་རྡང་རྡང་བྱེད་པ (*Ya-sel. 55*).

སོ་དྲེག *so-dreg* tartar formed in the teeth.

སོ་ལྡན *so-ldan*=གླང་པོ་ཆེ, དགའ་བ, དགའི, ཤིམས elephant (*Mṅon.*)

སོ་བུད *so-bud* a tooth that has fallen out.

སོ་བྲད་བྱེད *so-brad-byed* gnawing flesh from the bones: གཡོན་པ་མི་ལག་པ་སོ་བྲད་བྱེད (*A. 14*) the left one was biting flesh from a human arm.

སོ་མང་ *so-maṅ*=སྐྲ་ཤད་ བརྟུལ་ཤགས a hair-comb.

སོ་རྩི *so-rtsi* ཚག་ཚུགས tooth-paint; spiced betel leaves used by the Indians which give colour to the teeth.

སོ་ཞོ *so-sho* a small white spot on the tooth.

སོ་བཞི་པ *so-bshi-pa* the four-tusked, an epithet of Indra's elephant (*Mṅon.*).

སོ་ཟེད *so-zed* tooth-brush.

སོ་རལ *so-ral* irregular teeth, teeth having space between them.

སོ་ཤིང་ *so-śiṅ* དན་ཏ་ཀཥ tooth-pick; n. of a plant the twigs of which are used for rubbing or cleansing the teeth. སོ་ཤིང་ལ་ཡོན་ཏན་ལྔ་སྟེ tooth-brushing wood has five attributes: it induces salivation and regulates the bile or liver, suppresses phlegm, removes bad smell from the mouth, improves the sight (*K. du.* ཀ, *26*).

སོ་སྲུབ *so-srub* gap in the teeth (*Sch.*).

Digitized by Google

སོ་ག *so-ga* = སོག་ཀ *sog-ka*.

སོ་ཚ *so-cha* n. of an emetic fruit: སོ་ཚ་ནད་ཁུང་སྐྱེན་འདྲེན་སྐྱུགས་སྨན་མཆོག *M.*

‡ སོ་ཏོ་རོག་པོ *so-to rog-po* n. of a bird, the feathers of which are used in making a black dye for gray hairs (*Sman. 153*).

སོ་ཐག *so-thag* weaving linen.

སོ་ནམས *so-nams*, also སོ་ནམ, व्यवसा commerce, business; husbandry, སོ་ནམས་བྱེད་པ to till the ground, to practise agriculture, farming; སོ་ནམས་བྱེད་པ, སོ་ནམས་འདེད་པ, སོ་ནམ་པ husbandman, farmer; སོ་ནམ་གྱི་ལས་ཀ comprises husbandry, trading, tending and rearing up cattle, etc: སྔོན་ཆད་ནས་ཀྱི་སོ་ནམས་མ་བྱས་པ a man who had not always done husbandry (*A. 10*).

སོ་པ *so-pa* watchman.

‡ སོ་པ་ར *so-pa-ra* सुपारि areca-nut, which according to Tibetan works is beneficial to the teeth.

སོ་ཕག *so-phag* brick, tile; also collective noun, brick-work, tiling (*Jä.*).

སོ་བ *so-wa* धान्य unhusked paddy or grain; acc. to *Jä.* coarse, thick-shelled barley.

སོ་བྱ *so-bya* an aquatic bird *S.g.* (*Jä.*).

སོ་མ *so-ma* 1.= སོ་བ fresh meat in U and Tsang; in the dialect of Amdo and Kham = གསར་པ new. 2. सोम a climbing plant the juice of which was offered in libations to the gods; the Hindus also worshipped it on account of its intoxicating qualities.

‡ སོ་མ་ན་ཐ *So-ma na-tha* सोमनाथ n. of a Bramanical sanctuary (*Dus-ye. 29, 39*).

‡ སོ་མ་ར་རྩ *so-ma ra-rtsa* भङ्ग, सोमरस hemp; སོ་མ་ར་ཙའི་ཞིང hemp cultivation.

Syn. ཟླ་བའི་ལྕུག་མ *zla-wahi lcug-ma*; ཟླ་བའི་རྒྱལ *zla-wahi rgyal*; ལྕུག་མ་བཟང་པོ *lcug-ma bzañ-po*; འབྲས་བུ་ནག *hbras-bu nag*; ཏུལ་བའི་འབྲས་བུ *tul-wahi hbras-bu*; མདོག་མེད་སྐྱེས *mdog-med skyes*; འདབ་བཟང *hdab-bzañ* (*Mñon.*).

སོ་མི་བསོད *so-mi-bsod* v. སོ་བསོད 1.= མི་སྐྱིད་པ *mi-skyid-pa* unhappy, uncomfortable; འགྲོ་རྒྱུ་མེད་སོ་མི་བསོད་པ་ཅིའང་མེད there was no need to go, there was no unhappiness whatever (*A. 124*). 2. चपल; unsteadiness, fickleness, wavering.

Syn. རྣམ་གཡེང *rnam-gyeñ*; སེམས་མི་གནས *sems-mi gnas* (*Mñon.*).

སོ་རྩམ *so-rtsam* flour of rice and barley mixed together.

སོ་རྩི *so-rtsi* = སྐྱུར་རྩི་ཆེན་པོ *skyur-rtsi chen-po* pomelo (*Mñon.*).

སོ་ཚིས *so-tshis* or སོ་ཚིགས = ཁྱིམ་གྱི་སོ་ནམ house-keeping, management of domestic concerns, husbandry; cf. སོ་ནམ agriculture (*Jä.*).

སོ་འཛིན *so-hdsin* = མཐའ་མཚམས་འཛིན 1. occupying the confines of a country or region. རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་བར་གྱི་སོ་འཛིན་པའི་གནས (*A. 152*) a place for guarding the boundaries between Tibet and India. 2. མཆུ lip.

+ སོ་སོག་ཀྱང *so-sog-kyañ* = ཇི་ལྟར་ཐོགས་ཀྱང in whatever manner impeded or delayed; in pro. = སོ་སོ.

སོ་ཟུར་གནུབ *so-zur gnub* three lamas called So, Zur, and Nub, who belonged to the *Rñiñ-ma* sect. རྙིང་མའི་སོ་ཟུར་གནུབ་གསུམ (*Khrid. 23*).

སོ་རས *so-ras* = སོ་མ་ར་ཙའི་རས linen.

སོ་ལུག *so-lug* lees of liquors, yeast of beer (*Sch.*).

སོ་ལེ *so-le* fresh, well preserved.

Digitized by Google

སོ་ལེ་སྡོད་ *so-le sdod* to remain or appear fresh, fresh looking; དེ་ལ་མེ་ཏོག་ཤར་ནས་ཞག་བདུན་དུ་སོ་ལེ་སྡོད་པ there (in that) blossoms appearing which remained fresh for seven days (*A. 107*)

སོ་ལོག *so-log* high road, causeway *W.* (*Jä.*).

སོ་བསོད་ *so-bsod*=སྐྱིད་པོ་ཅིག comfortable, སོ་མི་བསོད་=སྐྱིད་པོ་མི་འདུག *skyid-po mi-hdug*, uncomfortable: བདག་མཆིམས་ཕུར་སོ་བསོད་ཅིག་བསྡད I lived comfortably at Chim-phu.

‡ སོཧུ་གན་དྷི་ཀ *sohu gan-dhi-ka* n. of a flower (*K. g.* ༥, *82*).

སོ་ཧྲུབ *so-hrub* minced meat; also pounded dried meat.

སོ་སོ *so-so*=ཐ་དད पृथक्, प्रत्येक 1. [distinct, separate, single, individual, སོ་སོ་བ प्रत्येकत्व individuality, distinctness, difference, ཟས་སོ་སོའི་ལག་ཏུ་འོངས་སོ the victuals came into the hands of the individual persons (*Dzl.*); སོ་སོ་ནས adv. separately: སོ་སོ་ནས་སྣོད་བཟེ་དེ '*singulation*,' each for himself, holding forth his vessel. 2. various; diverse, different, བསམ་པ་སོ་སོ different opinions, dissension; སོ་སོ་བྱེད་པ to separate, disjoin, divided, སོ་སོར་བཞག་པ to set, put, lay apart], from *Jä.*

སོ་སོར་སྐྱེ་བོ *so-sor skye-wo* पृथग्जन; prop. one separated (from the saints), one distinct from incarnate beings, an ordinary man; a lay man; as to his spiritual condition: a man in his natural state, one not yet enlightened.

སོ་སོར་འཁྲུལ *so-sor hkhrul* प्रतिहत [repelled, beaten back]*S.*

སོ་སོར་གོ་བར་བྱེད *so-sor go-war byed* कारणपत्ति comprehension [cause, reason, proof]*S.* སོ་སོར་གོ་བྱེད *so-sor go-byed* प्रतिसंविदि [accurate understanding of the particulars of anything]*S.*

སོ་སོར་འགོག *so-sor hgog* चक्रमच [obstruction]*S.*

སོ་སོ་འགྲོ *so-so-hgro* འགྲོ་བའི་ཉམས་པ gait or manner of walking or movement (*Mṅon.*).

སོ་སོར་གྱུར *so-sor gyur* 1. separated. 2. प्रतिभू [a surety, security]*S.*

སོ་སོར་རྒོད་ *so-sor-rgod*=སོ་སོར་བཤད *so-sor-bshad* (*Mṅon.*). ཀར་བཱི་ར करवीर n. of flower (*Mṅon.*).

སོ་སོར་ངེས་པ *so-sor nes-pa* प्रतिनियम, प्रतिनिर्वृत्ति [general rule, general prevalence]*S.*

སོ་སོར་བཅོམས *so-sor bcoms* निरस्त vanquished, subdued.

སོ་སོར་འཆིང་ *sa-sor hchiṅ* प्रतिबन्ध, विषम, बन्धुर [obstruction, ruggedness]*S.*

སོ་སོར་འཇོམས *so-sor hjoms* प्रतिघात [reaction, resistance]*S.*

སོ་སོར་ཉིན་བྱེད *so-sor ñin-byed* प्रतिदिवा [every day]*S.*

སོ་སོར་མཉན *so-sor-mñan*=ཁས་བླངས་པ *khas-blaṅs-pa* (*Mṅon.*) promise, assurance.

སོ་སོར་རྟོགས་པ *so-sor rtogs-pa* प्रत्यवेक्षणा, प्रतिसंवित्ता [watchfulness, knowledge]*S.*

སོ་སོར་ཐར་པ *so-sor thar-pa*, also སོ་སོར་ཐར་པ प्रातिमोक्ष, liberation, deliverance; སོ་སོར་ཐར་པའི་མདོ the Sûtra on deliverance, code of moral and monastic discipline, containing 250 rules for the priesthood.

སོ་སོར་ཐོབ་པ *so-sor thob-pa* प्रतिलब्ध [received back]*S.*

སོ་སོར་སྡུད *so-sor sdud*=བསྡུས་པ or བསྡུས (*Mṅon.*)

སོ་སོར་བསྡུས་པ *so-sor bsdus-pa* प्रत्याहार [1. drawing back. 2. combination of a group of letters into one whole]*S.*

སོ་སོར་གནས *so-sor gnas* residing separately; प्रतिष्ठान [removal, setting aside]*S.*

སོ་སོར་སྣང་བ *so-sor snaṅ-wa* प्रतिभा [brilliance, ingenuity]*S.*

Digitized by Google

སོ་སོར་སྤང་བ *so-sor spaṅ-wa* प्रतिमोक्ष [rules of moral discipline, rules of conduct]*S.*

སོ་སོར་འབད *so-sor hbad* individual exertion; संस्कार [repairing, reforming]*S.*

སོ་སོར་སྨྲ་བ *so-sor smra-wa* अभिवाद, प्रतिवाद [answer, reply]*S.*

སོ་སོར་འཛིན *so-sor hdsin* प्रतियत्न [effort, endeavour]*S.*

སོ་སོར་བཞག་པ *so-sor bshag-pa* प्रत्यवस्थान [removal, setting aside]*S.*

སོ་སོར་བཞེས *so-sor bshes* प्रतीच्छ [to receive, follow]*S.*

སོ་སོར་ཟས *so-sor zas* sesame.

སོ་སོར་རང་རིག་པ *so-sor raṅ-rig-pa* प्रतिसंविद् [accurate understanding]*S.* སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་བཞི प्रतिसंविद्: 1. ཆོས་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ, 2. དོན་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ, 3. ངེས་པའི་ཚིག་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ, 4. སྤོབས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ.

སོ་སོར་བཤགས་པ *so-sor bçags-pa* प्रतिदेशना [enjoining, teaching]*S.*

སོ་སོར་བཅད *so-sor bçad* प्रतिबिम्ब [demonstration]*S.*

སོ་སོར་གསལ་བ *so-sor gsal-wa* 1. illumination, enlightenment. 2. प्रतिदिवा [every day]*S.*

སོ་སོ་ཚ *so-so-cha* a medicinal herb, an emetic (*Vai. sn.*).

སོག *sog*, v. སོབ *sob*.

སོག་ཁ་པ *sog-kha-pa* n. of a kind of medicinal grain. སོག་ཁ་པ་ཡིས་སྐྱུག་པ་གཅོད་པར་བྱེད *Med.* *Sog-kha-pa* stops vomiting.

སོག་ཆུ n. of a river in east Tibet: དེ་ནས་སོག་ཆུ་ཁར་ཕྱིན་པའི་དུས་སུ་ཁང་པ་ཞིག་ཏུ then at the time of arriving at the bank of *Sog-chu* in a house... (*A. 28*).

སོག་འཇོག hoarding money.

སོག་པ *sog-pa* 1. sbst., also སོགས་པ *sogs-pa* shoulder-blade, scahula, སོག་པའི་མེ་ལོང་ *sog-paḥi me-loṅ* the flat part of it, སོག་གུ *sog-gu*. the narrow extremity of it; སོག་མོ་འདེབས་པ *sog-mo hdebs-pa* to divine from the shoulder-blade; སོག་ལྷུ *sog-lhu* shoulder as a piece of meat for boiling (*Jä.*).

སོག་པ II: सञ्चय; vb. (also: གསོག་པ, བསོག་པ, སོགས་པ) pf. བསགས, fut. བསག, to gather, heap up, hoard up, སོག་པར་བྱེད་པ सञ्चय to collect, to earn, to hoard; སོག་པ་པོ सञ्चयक one who hoards, or accumulates money or wealth, ཕྱི་སོག་འཇོག་མེད་པ without having collected and deposited the daily requisites, the things wanted every day (*Mil.*); བསོད་ནམས་སོག་པ or ཚོགས་སོག་པ to collect, to accumulate merits, ལས་ངན་སོག་པ repeated commission of sins; གསོག་སྐྱང་ morbid matter consisting in too great an accumulation of humours; དམག་གི་དཔུང་སོག་པ to collect an army (*Jä.*).

སོག་པོ *sog-po* मग, मख a Mugh, Tartar, Mongol (*S. Lex.*) སོག་མོ a Mongolian woman, སོག་ཕྲུག Mongol child, Mongol boy, སོག་ཆས Mongol dress or fashion of dress, སོག་རྟ Mongol horse. There was a tribe prob. of Tartary and Kabul who were Buddhists and used to go on pilgrimage to Gayā. ལོ་བཅུ་གསུམ་དུ་རྡོ་རྗེ་གདན་དུ་སོག་པོའི་འགྲིམ་འགྲུལ་ཆད for thirteen years there was an interruption in the intercommunication of the Tartars-Mughs at Vajrāsana (Gayā) (*A. 19*).

སོག་མ *sog-ma* पलाल hay, straw, blade, stalk, སོག་འབྲུ green corn that begins to sprout (*Sch.*). སོག་ཚིགས *sog-tshigs* joint on a stalk of straw, a knot on a stalk (*Cs.*); སོག་འབུར a small blade of straw, chaff; སོག་མའི་ལྷམ a shoe of straw; སོག་རྡུ, སོག་རྡུམ, སོག་སྡུམ stubbles (*Jä.*).

སོག་ལེ *sog-le* क्रकच, करपत्र, a saw: སོག་ལེས་གཅོད་པ to saw to pieces; སོག་སོ the tooth-edge of a saw, also botanical term: serreated (of leaves) (*Vai. sn. Jä.*).

Digitized by Google

སོག་ལེ་རྒྱབ *sog-le rgyab* saw-back, the back of certain animals, fish, etc., resembling a saw.

སོག་ལེ་སྒྲིབ *sog-le-sgrib*=ཀླུ་ཤིང་ *klu-çiṅ*. (*Mṅon.*)

སོག་ལེའི་སེམས་ལྡན་མ *sog-lehi sems-ldan-ma*=གྲུང་མེད་གཙུབ་མ (*Mṅon.*) a fierce woman, the woman with a heart as rough as the teeth of a saw; a cruel, heartless woman.

སོགས *sogs* gen. ལ་སོགས, ཀཱདི, དེ་སོགས ཨཱདི;=འགོ་ཙམ་པ, མཚོན་པ having this or these before; as chief, and so forth "and the like" usually preceded by ལ, as in: མི་ལ་སོགས་པའི་སྐྱེ་ཚོགས prop. the beings headed by man; བ་དན་ལ་སོགས་པས་བརྒྱན་ཏེ decorated with little flags and the like. ལ་སོགས་ཏེ instead of which always ལ་སོགས་པ or པའི may be used; often སོགས alone; after (ལ་)སོགས་(པ) usually a comma is to be supplied, and the words following are to be considered as in apposition: ཡི་གེ་རྩིས་ལ་ སོགས་པ་རིག་པའི་ གནས་ལྔ writing, arithmetic and so on, the five sciences; གསེར་སོགས gold and the others, viz. metals; ཨ་སོག་གསུམ the three ཨ sounds, ཨི, ཨུ, ཨེ (*Jä.*).

སོང་བ *soṅ-wa*, usually regarded as the perf. of འགྲོ་བ गत, उपसंक्रान्त, चल gone, passed, proceeded, སོང་སྟེ=དོང་སྟེ having proceeded; དེར་སོང་ནའང (*A. 132*) it is all right if gone there. སོང་སོང་བ गतगत those that had gone =འགྲོ་འགྲོ་བ or བྱིན་བྱིན་པ (*Mṅon.*). དེར་སོང་སོང་པས when he had gone thither; སོང་སོང་བ་ལས going on continually, continuing to do a thing; སོང་བ་ཡིན past or has gone, it is no longer extant; དབང་དུ་སོང་ passed or came into the power of. Also in the sense of: became, turned, etc. ཁྱི་མོ་ཞིག་ཏུ་སོང་ she became a bitch, was changed into a bitch; དཀར་པོར་སོང་ it turned white (*Jä.*). སོང་ནས་མེད disappeared, vanquished.

སོན *son* or སོན་པ 1. for ས་བོན (*Rtsii.*). 2.= སོང་བ or བྱིན་པ गत gone, come to; ཐར་སོན་པ= ཐར་ཕྱིན་པ attained thoroughness, gone to perfection; ལག་སོན हस्तगत has come to hand; ཆོས་ཁུངས་ལྡན་གྱི་རྩེ་མོར་སོན་ཞིང་ having attained to the highest point in true religion (*Yig. k. 10*).

སོན་པ *son-pa* 1. v. སོན. 2. v. གསོན་པ, གསོན་པོ (*Jä.*).

སོབ *sob* 1. null, void, vain, empty; ཤིང་སོབ་སོབ hollow tree, spongy wood; ནང་སོབ, ཤིང་སོབ, ཤིག་སོབ (*Vai. sñ.*). 2. also གསོབ some thing stuffed (as a chair); སོབ་ཏྲས cushion, bolster, mattress; ལྤགས་སོབ the stuffed skin of an animal; སེང་གེའི་སོབ the stuffed skin of a lion (*Jä.*).

སོབ་ཁྲ *sob-khra* (originally a Chinese word signifying inferior tea) (*Jig.*) bad in its quality; སོབ་ཇ inferior tea.

སོམ *som* 1.=རྣམ सम, समक equal, even. 2. གསོམ, སོམ་ཤིང་ pine-tree. 3. or=སོམས –སེམས ཤིག imp. of སེམས་པ.

+ **སོམ་ཉི** *som-ñi* སོམ་ཉིའི་དུ་བ=ཐེ་ཚོམ सन्देह, संशय, विमति doubt.

སོར *sor* 1. also གསོར gimlet; ཐུམ་པ་འབྱུགས་ པའི་སོར a sort of trephine. 2. v. སོར་མོ. 3. v. སར as in: སོར་བཞག་པ to put in its place; རང་ སོར, སོར་ཆུད་པ or འཇུད་པ to restore, renew, *e.g.*, exhausted strength: ཇོ་བོ་ཆུང་ཕྱིན་དུས་ཞལ་མིག་ སོགས་ཚད་སོར་ཆུད་ནས་ཡོད་པ (*A. 51*) at the time of the lord's return (its) mouth, eyes, etc. had all healed. སོར་གནས for ས་སོར་གནས separate place or residence.

སོར་མོ *sor-mo*=ལག་པའི་ཡལ་ག, also མཛུབ་མོ finger; སོར་མོ་འབྲར་བ जालाङ्गुलि web-fingers, one whose fingers are joined to each

others (*S. Lex.*); ཞབས་སོར toe. སོར་གདུབ *sor-gdub* མཛུབ་སྒྲུམ finger-ring, སོར་ཚིགས the joint of a finger. སོར་མོ་མེད་པ अनङ्गुलि fingerless. 2. inch: སོར་བཞི་པ four-inched; སོར་ལྔ་ पञ्चाङ्गुल fivefinger breadth. སོར་མོ་བཞི་པ *sor-mo bshi-pa*=རྡང་ཀ (*Mṅon.*) a mild purgative-fruit. 3. symbolical of ten by reason of there being ten fingers on the two hands (*Rtsii.*).

སོར་མོའི་ཕྲེང་བ་ལ་ཕན་པའི་མདོ *sor-mohi phreṅ-wa-la phan-pahi mdo* n. of a *Sūtra* delivered by Buddha for the benefit of Aṅguli Mālā (*K. d.* མ. *203*).

སོལ་བ *sol-wa* अङ्गार; མེས་ཚིག་པ anything burnt, སོལ་ནག charcoal; སོལ་བའི་མེ charcoal fire, རྡོ་སོལ coal. 2. imp. of གསོལ to pray, to beg. 3. अङ्गारक, कुज, मङ्गलवार the planet Mars which glows like live coal.

སོལ་ནག་ཐང་པོ *Sol-nag thaṅ-po* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་སོལ་ནག་ཐང་པོ་ཆེར་ཕྱིན་ཏེ from thence he arrived at the great plain of Sol-nag-thaṅ-po (*A. 91*).

སོལ་པོ *sol-po* resp. friendly, kind, affable *C.*, *W.* (*Jä.*).

སོལ་མདུད *sol-mdud* कण्ठमणि a gem worn on the neck; nape-joint.

སོས *sos* 1. instr. of སོ: སོས་འཆའ་བ to bite (*Sch.*), also to back-bite, to culumnate. 2. a pf. form of གསོ་བ: ནད་སོས་པ disease cured ཉམས་པ་སོས་པ cured impaired (health).

སོས་ཀ *sos-ka* निदाघ, ग्रीष्म the summer season. སོས་ཀ་ཚ་བའི་དུས *sos-ka tsha-wahi dus* the hot season, from about the middle of April till the middle of June.

Syn. ཚ་གདུང་ཅན *tsha-gduṅ-can*; ཚད་ཅན *tshad-can*; ཉེས་སྲེག *ñes-sreg*; དྲོད་ཧོང་དུས *drod-hoṅ-dus* (*Rtsi.*)

སོས་ཀ་བཤད *sos-ka-bshad*=འཇའ་མཚོན *hjah-mtshon* v. འཇའ (*Mṅon.*) rainbow.

སོས་དལ *sos-dal* = བྲེལ་བ་མེད་པ without haste or hurry about a thing, slowly, leisurely (*A. 131*).

སོས་གདལ *sos-gdal*=ལྷོད་ལྷོད *lhod-lhod* slow, with relaxation; སློབ་གཉེར་གྱི་ས་ལ་སོས་གདལ at the place of study be slow (*A. 132*).

སོས་ཟིན *sos-zin* 1. སོ་ཡིས་ཟིན་པ *so-yis zin-pa* caught by the teeth. 2. tetanus, lock-jaw (*Jä.*).

སྲ *sra* for སྲ་བ.

སྲ་བ *sra-wa*, also སྲ་པོ and སྲ་མོ (*Cs.*), कठिन, क्रूर, कर्कश, खर, घन, दृढ hard, solid, thick, firm, compact; སྲ་ཞིང་འཐས་པ दृढ-सार firm and compact; སྲ་བ་ཉིད solidity, hardness, compactness, of wood, meat, etc., རྒས་སྲ hearty, vigorous old age; མཚོན་ཁང་སྲ proof against cut and thrust (*Jä.*).

སྲ་བརྐྱང་འདིང *sra-brkyaṅ-hdiṅ* कठिनास्तरण coarse blanket used by Buddhist monks in ancient India.

སྲ་འབྲས *sra-hbras* n. of a medicinal fruit. སྲ་འབྲས་མཁལ་མའི་ནད་རྣམས་སེལ་བར་བྱེད *Med.*

Syn. དྲ་བ་ཆེན་མོ *dra-wa chen-mo*; མེ་ཏོག་སེར *me-tog-ser*; ཟུག་རྫུ *zug-rdzu* (*Mṅon.*).

སྲ་རྩི *sra-rtsi* hard varnish, raisin, gum; སྲ་རྩི་ཤིང *sra-rtsi-çiṅ*=སྤོས་དཀར་ཤིང *spos-dkar-çiṅ* *Sāl* tree (*Mṅon.*).

སྲ་སྲ *sra-sra* कल्मष=སྡིག་པ sin (*S. Lex.*).

སྲག་པ *srag-pa* शिशिर (*Zam. 6*).

སྲག་ཤུལ *srag-çul* चण्ड violent (*S. Lex.*).

སྲང *sraṅ* I: 1.=གྲོང་ ग्राम a hamlet, village. 2. तुला a pair of scales, balance; སྲང་ལ་འདེགས་པ or གཞལ་བ, to weigh, to balance.

Digitized by Google

3. པལ weight, in a general sense, སྲང་གཅིག་པལ་གཅིག one *pala*, སྲང་ཕྱེད་པལ་ཕྱེད one half of a *pala*; རྒྱ་སྲང་ Chinese weight or steel-yard. 4. as money = ten *sho*, *i.e.*, an ounce, སྲང་གང་ one ounce (of silver), སྲང་ཉིས two ounces, སྨན་སྲང་ two pounds of medicine.

སྲང་ II: = ཁྱམས open passage or ground round a monastery or temple, ལམ་སྲང་ lit. straight way; idiom.: forthwith, at once, without delay; སྲང་ལམ acc. to *Sch.*: tortuous path རྒྱ་སྲང་ street, lane (*Glr.*); རྒྱུ་སྲང་ the road which a person habitually walks (*Jä.*).

སྲང་ཆ *sraṅ-cha* balance and what belongs to it (*Sch.*). སྲང་ཐག *sraṅ-thag* the string of a pair of scales or that of a steel-yard by which it is held or suspended. སྲང་མདའ *sraṅ-mdaḥ* scale-beam or lever of a pair of scales (*Sch.*). སྲང་ཕོར *sraṅ-phor* scale, scale-pan or pot.

སྲང་ནང་ *sraṅ-naṅ* a street or lane running through a town or village: དེ་ནས་སྲང་ནང་རིང་པོ་ཞིག་ཏུ་ཕྱིན་ཙ་ན then when he had gone into a long lane (*A. 131*).

སྲང་བ *sraṅ-wa* to straighten, to make straight a crooked thing; adj. དྲང straight; མདའ་སྨྱུག་སྲང་བ a straight arrow, a bamboo arrow.

སྲད *Srad* n. of a district in Tibet, situated midway between Tashi-lhunpo in Tsang and Sakya (*Loñ. *, 11*).

སྲད་མ *srad-ma* pease v. སྲན་མ.

སྲད་བུ *sran-bu* = སྐུད་པ, ཐག, thread, yarn (*Ñag. 29*): སྲད་བུ་འཁེལ་བ to twist or roll yarn into thread.

སྲན་པ *sran-pa* 1. akin to སྲ་བ v. ante abst. hardship, severe distress or toil; སྲན་ཕར toilsomely, rigorously; སྲན་པ་པོ one that endures; སྲན་ཆེ་བ *sran-che-wa* = སྲན་ཐུབ་མཁན *sran-thub-mkhan* one who can endure much. 2. pf., and fut. བསྲན *bsran*, imp. སྲོན *sron* to bear (with patience), endure, to be hardened; སྲན་འཛུགས་པ to hold out, to stand, to endure much. སྲན་ཐུབ *sran-thub* = བཟོད་པ *bzod-pa* endurance, patience (*Mṅon.*). Also, as སྲ་བ *sra-wa* (opp. to ལྷོད་པོ *lhod-po* and འབོལ་མོ *hbol-mo*) hard, firm, durable, regid, strict. སྡུག་སྲན *sdug-sran* hardiness (*Mil.*, *Jä.*).

སྲན་མ *sran-ma* 1. grain, like ནས, *e.g.*, of Indian corn. 2. མཱཥ, ཀ་ལཱ་ཡ peas, pulses. སྲན་མའི་ཞིང་ field of peas. There are several species of this, viz.: white, yellow red, green, black, large or small. སྲན་དམར་མཁར [a sort of pulse or lentil] *S.*; སྲན་སེར *srad-ser*; མོན་སྲན་ཚེ་ཧུ་མ་ཤ *mon-sran çehu ma-ça*; མོན་སྲན་ལེབ་མོ་དཀར་པོ *mon-sran leb-mo dkar-po*. སྲན་མའི་ལོ་མ *sran-mahi lo-ma* leaf of the pea. སྲན་ལྗང་ *sran-ljaṅ* མུདྒ [a kind of kidney-bean] *S.* Other terms: མུན་དགའི་ལོ་མ *mun-gahi lo-ma*; ནུས་ལྡན *nus-ldan*; བྱ་རོག་མུདྒ *bya-rog mud-ga* (*Mṅon.*). སྲན་ཕུང་ *sran-phuṅ* a heap of pease; སྲན་ཕུབ *sran-phub* pease-straw; སྲན་ཕྱེ *sran-phye* flour of pease; སྲན་མེ་ཏོག *sran-me-tog* blossoms of the pea.

སྲབ *srab* ཁ་སིལ bridle, also རྟའི་སྲབ; སྲབ་སྒ་སྲབ་ཚང་བ a complete riding-gear. སྲབ་སྐྱོགས, སྲབ་སྐྱོགས *srab-skyogs* (*Cs.*) the reins; སྲབ་ལྕགས *srab-lcags* the bit (*Cs.*) སྲབ་མཐུར *srab-mthur* the halter; སྲབ་མདའ *srab-mdaḥ* reins (*Jä.*).

སྲབ་པ *srab-pa* 1. narrow, slight, ཉེས་སྒྲིབ་སྲབ་པ lesser sin or defilement. 2. shallow, loose, not close; སྲབ་མཐིལ inner sole, welt; སྲབ་མཐུག thickness, dimension (*Jä.*).

སྲབ་མོ *srab-mo* སྲབ thin, fine, slender (*Zam. 6*) རས་དང་ཀོ་བ་ཤོག་བུ་སྤྲིན་སྦུ like cloth, leather, paper, clouds.

Digitized by Google

སྲབ་སྲིབ *sṛab-sṛib*=རབ་རིབ 1. twilight, dusk; ནམ་འཚང་མ་འཚང་སྐབས (*Rdsa.*). 2. dark, obscure.

སྲམ *sṛam* उद्र 1. or ཆུ་སྲམ otter; different species of otter are:—བྲག་སྲམ rock-otter; ཉ་སྲམ fish-otter. 2. otter-skin, sable-skin (*Jä.*).

Syn. ཆུ་ཡི་སྤྲེའུ *chu-yi spreḥu*; སྐད་ཅིག་འདུགས *skad-cig-dbugs*; ཉ་འཛིན *ña-ḥdsin*; ཆུའི་སྲེ་མོང *chuḥi sre-moñ*; ཆུར་འཛུམ *chur-ḥdsum*; ཆུ་ཡི་བྱི་བ *chu-yi byi-wa*; ཧུག་པ་མཆོད་བྱེད *hug-pa mchod-byed* (*Mñon.*).

སྲར *sṛar* adv. of སྲ *sru*; severely, rigorously (*Sch.*).

སྲས *sṛas* or སྲས་པོ resp. for བུ son, male child, དཔོན་སྲས, རྒྱལ་སྲས son of a chief or king, a prince; རྒྱལ་སྲས जिनपुत्र; also: son of a Buddha (in spiritual sense), a *Bodhisattva*; ལྷ་སྲས a prince, a nobleman's son. ཐུགས་སྲས or ཐུགས་ཀྱི་སྲས་མོ spiritual son or daughter; སངས་རྒྱས་ཀྱི་དག་པའི་སྲས་མོ a spotless child of Buddha, ཉེ་བའི་སྲས उपपुत्र disciple, ཉེ་བའི་སྲས་ཆེན་བརྒྱད the eight spiritual sons or disciples of Buddha, v. ཉེ་བའི་སྲས *ñe-waḥi-sṛas*. སྲས་བུ *sṛas-bu*=སྲས *sṛas*. སྲས་མོ *sṛas-mo* daughter, young lady, princess. སྲས་ཚབ *sṛas-tshab* an adopted son or child.

སྲི *sṛi* I: ཁྲག blood (mystic) (*K. g.* ཁ, *179*). 2. a species of devil or demon, devouring esp. children, a vampire, also སྲི་ངན *sṛi-ñan Sch.*, ཆུང་སྲི *chuñ-sṛi Glr.*, ཕུང་སྲི *phuñ-sṛi Mil.* a devil bringing misfortune; they are supposed to live in under-ground places, and are also called མས་ཀྱི་སྲི *mas-kyi-sṛi*; སྲི་ལང *sṛi-lañ* a devil rises from below; སྲི་གནོན་པ *sṛi-non-pa* to suppress such an evil spirit (*Jä.*). 3. *Sri* has been described in *Rtsii.* as གཅན་གཟན་ཞིག a kind of wild animal.

སྲི II: or སྲི་བ *sṛi-wa* pf. བསྲིས *bsṛis*, fut. བསྲི *bsri* to retain; to be parsimonious, niggardly, esp. with ནོར; སྦ་སྲི་མེད་པར་གནང་བ *sba-sṛi med-par gnañ-wa* to give unsparingly, bestow very liberally. སྲི་མེད *sṛi-med* liberal. 2. in *W.* to wind, to wrap round, for དཀྲི་བ *dkri-wa*. (*Jä*).

‡ **སྲི** III: respect, deference, reverence (to lama, parents and elders, &c.): སྲི་ཞུ་བ *sṛi-shu-wa* or more frq. སྲིད་ཞུ་བ *sṛid-shu-wa* =བཀུར་སྟི་བྱེད་པ *bkur-sti-byed-pa* paying respect; སྲི་ཞུ་པ *sṛi-shu-pa* or སྲི་ཞུ་མཁན *sṛi-shu-mkhan* one showing deference.

སྲིའུ་རྒྱ་ཕིབས *sṛiḥu rgya-phibs* n. of one of the gilt domes of the great monastery of Sam-ye (བསམ་ཡས): དེ་ནས་སྲིའུ་རྒྱ་ཕིབས་སུ་ཟླ་བ་ཕྱེད་བཞུགས then he resided for a fort night under the dome of Sri. (*A. 97*).

སྲིའི་ཆུ *Sṛiḥi-chu* n. of a tributary of the Tsang-po which flows a little above the town of Lhartse in upper Tsang: ཙག་པ་ཕུང་བ་ལ་སྲིའི་ཆུ་ཡར་རྒྱུད་ན་ཙག་པའི་ཡུལ (*A. 27*).

སྲིའུ *sṛiḥu* मृतवत्सा a woman whose child dies after birth.

སྲིའུ་ནག *sṛiḥu-nag* mulberry tree (*Jä.*).

‡ སྲིང་ཀ་ཏ་ཀ *sṛiñ-ka ta-ka* शृङ्गाटक [the aquatic plant *Trapa bispinosa*]*S.*; n. of a tree the wood of which is used in the sacrificial fire (*K. g.* ད, *333*).

སྲིང་བ *sṛiñ-wa* pf. བསྲིངས *bsṛiñs*, fut. བསྲིང *bsṛiñ* 1. (cognate to རིང་བ) to extend, stretch, stretch out. 2. to fling far away *C*. 3. to postpone: འཆི་བའི་ཚེ་སྲིང་བ *ḥchi-waḥi tshe sṛiñ-wa* put off the term of death; to prolong life; to wait, to tarry. 4. (བསྐུར་བ) to send, སྤྲིན་སྲིང་བ=ཕྲིན་བསྐུར་བ, ཡི་གུད་སྲིང་བ=ཡི་གུད་བསྐུར་བ. 5. སྐྱེད་སྲིང་བ *skyed-sṛiñ-wa* to bring up, train up, to rear *Glr.* (*Jä.*).

སྲིང་མོ *sṛiñ-mo* भगिनी, स्वसा, sister, བུ་སྲིང *bu-sṛiñ*, མིང་སྲིང *miñ-sṛiñ*, resp. ལྕམ་སྲིང *lcam-sṛiñ* brother and sister, cousins (*Jä.*)

Digitized by Google

Syn. ཆེ་ཤེས *che-shes*; ལྕམ *lcam* (*Mṅon.*).

སྲིད I: *srid*=རྒྱུན आरोह height. 1. length, extension, སྲིད་དུ *srid-du* दैर्घ्य; in length; ཕུག་སྲིད་དུ་ཁྲུ་བཅོ་བརྒྱད་པ a cavern eighteen cubits long; with regard to time:= पर्यन्त till, during, འདི or དེ་སྲིད་ཀྱི་བར་དུ *de-srid-kyi-bar-du* for so long a time, ཅི་སྲིད་དུ *ci srid-du* also ཅི་སྲིད་དེ *ci-srid-de* how long? also, as long as; when followed by ཡང: be it ever so long; also སྲིད་པར *srid-par* or སྲིད *srid* in extension. 2. symbolical fig.: 14 (*Rtsis.*).

སྲིད II: dominion, government: སྲིད་ལ་མ་འཆམ་པས *srid la ma-hcham-pas* falling out with one another about the government རྒྱལ་སྲིད *rgyal-srid*, དབང་སྲིད *dwaṅ-srid* kingdom, power; སྲིད་བྱེད་པ *sri-byed-pa* to reign, to govern, སྲིད་འཚོ་བ *srid htsho-wu* to rule justly; འདི་གཉིས་ཀྱི་སྲིད་ཁང་ཡོད་རྣམས་བླངས he seized the territorial possessions of these two; བླ་སྲིད *bla--srid* a lama's dominion, སྡེ་སྲིད *sde-srid* a province under the rule of a *deba* or governor, ruler, commander, regent, reigning prince; ཆོས་སྲིད *chos- rid* clerical government, ecclesiastical dominion.

སྲིད་ཐུང *srid-thuṅ* short reign, a short-lived government.

སྲིད་རྗེ་བྲང་དཀར *Srid-rje braṅ-dkar* the eldest son of the patriarch king of the Bon called སངས་པོ *Saṅs-po* (*G. Bon. 23*).

སྲིད་སྒྲུབ *srid-sgrub* सित, अर्जुन 1. white. 2. n. of a celebrated mathematician who lived during Buddha Gautama's time (*K. d.* ཕ *113*), [the astologer Arjuna was the Buddha's mathematical teacher]*S.*

སྲིད་སྒྲུབ་མ *srid-sgrub-ma* an epithet of the river Sitā (*Mṅon.*).

སྲིད་སྒྲིབ་ཤིང *srid-sgrib-çiṅ* अर्जुनवृक्ष [the tree *Terminalia arjuna*]*S.*

སྲིད་པ *srid-pa* I: 1. भव; འཁོར་བ *hkhor-wa* transmigratory existence, སྲིད་པའི་དགོན *srid-pahi-dgon* भवकान्तार [forest of the world]*S.* སྲིད་པའི་བཙོན་རར་འཁོར་བ *srid-pahi btson-rar hkhor-wa* to roam or wander in the prison-enclosure of transmigratory existence, the state of being, life; སྲིད་པ་གཞན་རྣམས་སུ་སྐྱོང་བ to experience, to pass through, other periods of existence (*Vai. sṅ.*), སྲིད་པ་ཐ་མ་པ चरमभविक སྲིད་ཕྱི་མ *srid-phyi-ma Sch.*: the future period of life, of existence. 2. things existing, the world: སྲིད་པ་འཇིག་པ the destruction of the world, སྲིད་པ་གསུམ *srid-pa gsum* त्रिभुवन the three worlds སྲིད་པ་གསུམ་གྱི་མགོན *srid-pa gsum-gyi mgon* the lord protector of the three worlds (*Yig. 3*). སྲིད་པའི་འཁོར་ལོ *srid-pahi hkhor-lo* भवचक्र the revolving world, the transmigatory system (the cycle of existence); སྲིད་པའི་མཚོ *srid-pahi tsho* the ocean of existence (*Mil.*); སྲིད་པའི་ཆུ་ཀླུང་ཆེན་པོ *srid-pahi chu-kluṅ chen-po* stream of existence (*Mil.*); also a single being, commonly however སྲིད་པ་པ *srid-pa-pa*; བར་དོའི་སྲིད་པ *bar-dohi srid-pa*, བར་སྲིད་པ *bar srid-pa* བར་མ་དོའི་སྲིད་པ *bar-ma dohi-srid-pa* the beings in the Bardo, v. བར་དོ *bar-do*. 3. Symb. num.: 3. (*Rtsii.*).

སྲིད་པ་འཕོ་བའི་མདོ *srid-pa hpho-wahi-mdo* भवसंक्रान्ति a *Sūtra* on the termination of worldly life, *i.e.*, death (*K. d.* ༥ *279*).

སྲིད་པ་མ *srid-pa-ma* भवानी an epithet of the wife of Mahādeva (*Mṅon.*).

སྲིད་པའི་སྒྲོན་མེ *srid-pahi sgron-me* lamp of the world (*Yig. k.*), met. the sun (*Mṅon.*).

སྲིད་སྲུང་འཛིན *srid-sruṅ-hdsin*=སྲིད་པ་འཛིན *srid-pa-hdsin* (*Mṅon.*) an epithet of Mahes'vara.

སྲིད་པ II: vb. 1. भव to be. 2. सम्भव, सम्भावना, सम्भाव्य to grow, to be possible, ཐེ་ཚོམ་ཐམས་ཅད་སྤང་བ་ག་ལ་སྲིད (*Hbrom.* ཕ *2*), how can he leave off or be free from all doubts? [སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་སྤྱད་པ་སྲིད་ན *skye-wa daṅ hjig-pa*

Digitized by Google

kun-la srid-pa since springing up and passing away is the lot of all men *Dzl.*; ཕན་པ་ཞིག་སྲིད *phan-pa shig-srid* healing is possible *Pth.*; དེ་བསམས་ཏེ་བདེན་སྲིད་སྙམ་ནས accordingly thinking it might possibly be true; the verb is usually put in the infinitive mood terminating in པ: དེ་ཡིན་པ་བཟང་སྲིད *de-yin-pa baṅ-srid* after all it might be this man, it might be he *Mil.*; འདི་ན་ཕྱིར་ལ་མི་སྲིད་ད་བོད་དུ་བྲོས་པ་སྲིད he will scarcely come back, he will have escaped to Tibet *Glr.*; sometimes with the root of the verb: ཡོང་མི་སྲིད *'yoṅ-mi-srid Mil.*; བདག་ཐར་ཡང་སྲིད་ཀྱིས *bdag-thar-yaṅ srid-kyis* as it is a possible case, that I might be released *Dzl.*; མ་སྲིད་ཅིག *ma-srid-cig* may it not be or happen] from *Jä.*

སྲིད་འབྱོར *Srid-hbyor* भर्तृहरि [n. of a celebrated Sanskrit poet who lived in the latter half of the 7th century A.D.]*S.*

སྲིད་ཞུ *srid-shu*=ཞི་ཞུ परिचर्या also བསྙུར་ཞི praise [service]*S.* རྟེན་ཅི་ཡོད་རྣམས་སྲིད་ཞུ་དང་ལྡན་པར་བཅུགས་སུ་གསོལ I pray whatever idols there are may be worshipped (སློབ་མ. *4*).

སྲིད་སྲུང་གི་རིག་བྱེད *srid-sruṅ-gi-rig-byed* अथर्ववेद Atharva Veda.

སྲིད་སྲུང་འཛིན *srid-sruṅ-hdsin*=སྲིད་པ་འཛིན *srid-pa-hdsin* (*Mṅon.*) an epithet of Mahes'vara.

སྲིད་སྲུངས *srid-sruṅs* अथर्वा, अथर्वाण् [a priest versed in the Atharva Veda]*S.*

སྲིན *srin* for སྲིན་པོ, སྲིན་བུ and སྲིན་མོ q. v.

སྲིན་ཀླད *srin-klad* 1. n. of a disease in which worms grow in the brains (*L.C.*). 2. sort of flint-stone (*Sch.*).

སྲིན་གླང *srin-glaṅ* 1.=སྲིན་བུའི་གླང་ཐབས་ནད *srin-buhi-glaṅ-thabs-nad* (?). 2. having the staggers (of horses); being mad (*Jä.*).

སྲིན་འཇོམས *sriu-hjoms* 1. antidote for worms; 2. विटंक [a dove-cot, an aviary]*S.*

སྲིན་ཕྲན་མ *srin-phran-ma*=གྲོག་མ *grog-ma* ant (*Mṅon.*)

སྲིན་ཐོར *srin-thor* small ulcer or tumour (*Jä.*).

སྲིན་པོ *srin-po* क्रव्याद्, कर्बुर, निशाचर, राक्षस (*S. Lex.* and *Zam. 6*) cannibal demons, figuring in Indian and Tibetan mythology, with red neck and eyes, which drink blood and subsist on dead bodies. They are supposed to be, for the most part, of an enormous size, generally hostile to mankind, going about at night to do mischief to living beings. Their chief abode was Laṅkā (Ceylon), while Tibet and Mongolia were also originally inhabited by them. The Tibetans, acc. to the *Mani Kambum*, are descendants of a monkey emanation from Avalokites'vara who had married a *srin-mo* or female demon living in the rocks; འདྲེ་སྲིན *hdre-srin* a hobgoblin.

Syn. སྒྲ་སྒྲོགས *sgra-sgrags*; འབོད་སྒྲོགས *hbod-sgrogs*; མཁའ་འགྲོ་སྐྱེས *mkhah-hgro-skyes*; མཚན་རྒྱུ *mtshan-rgyu*; མཚན་སྤྱོད *mtshan-spyod*; ཐུན་མཚམས་རྟོགས *thun-mtshams-rtogs*; ཤ་ཟ *ça-za*; ཁྲག་འཐུང *khrag-hthuṅ*; མགྲིན་དམར་ཅན *mgrin-dmar-can*; ཀུན་གསོད *kun-gsod*; རོ་ཟན *ro-zan*; མི་ལ་འཚེ *mi-la-htshe*; མིག་དམར *mig-dmar*; བསོད་ནམས་སྐྱེ་བོ *bsod-nams skye-wo*; ཤ་རྗེན་ཟན *ça-rjen-zan* (*Mṅon.*).

སྲིན་པོའི་རྒྱལ་པོ *srin-pohi rgyal-po* रावण, राक्षसराज king of the *Rakṣasa*. His sword is styled རལ་གྲི་ཟླ་བ་དཀོད *ral-gri zla-wa dkod*; n. of his general: ལག་མཆོག་བཙན་བ་པོ *lag-mchog btsaṅ-wa-po*; n. of his ministers: गारुड འགྲོ་བྱེད *hgro-byed* and ཟླ་བ, ནེ་ཙོ *ne-tso*; n. of his pupils: ཤི་བ *shi-wa* and མཁའ་རྗེ་སྐྱེས *mkhah-rje-skyes*; n. of his capital city लङ्का Laṅkā; རྩེད་མོའི་རོལ་མཚོ *rtse-mohi rol-mtsho* is a lake for his water sport and diversion; n. of his རྩེ་བའི་ས་གཞི *rtse-wahi sa-gshi* or play ground: འཆི་མེད་འཕྲེང *hchi-med-hphreṅ*; n. of his pleasure grove: མྱ་ངན་མེད་པའི་སྟོབས *mya-ṅan med-pahi stobs*; names of his tanks or རྫིང་ཀ *rdziṅ-ka*: གསེར་གྱི་པད་མ་ཅན *gser-gyi pad-ma-can*,

Digitized by Google

འོད་ཟེར་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ *ḥod-zer skyed-par byed-pa* (*Mṅon.*).

Syn. ལང་ཀའི་བདག་པོ *laṅ-kaḥi bdag-po*; འོད་ཡངས་བུ *ḥod-yaṅs-bu*; གདོང་བཅུ་པ *gdoṅ-bcu-pa*; མགྲིན་བཅུ་པ *mgrin-bcu-pa*; ནོར་སྦྱིན་གཅུང་པོ *nor-sbyin gcuṅ-po*; དགའ་བྱེད་དགྲ *dgaḥ-byed-gra*; བསོད་ནམས་སྐྱེ་བོའི་དབང་ཕྱུག *bsod-nams skye-boḥi dbaṅ-phyug*; བདེན་བྲལ་གཙོ་བོ *bden-bral gtso-bo*; གནས་བཞི་པ *gnas-bshi-pa*; སྒྲ་སྒྲོག་རྒྱལ་པོ *sgra-sgrog rgyal-po*; རལ་འཛིན་ང་རྒྱལ *ral-ḥdsin ṅa-rgyal*; གསོད་བདག་རྒྱས *gsod-bdag-rgyes*; ལྷོ་ནུབ་ཕྱོགས་སྐྱོང *lho-nub phyogs-skyoṅ*; སྲིན་པོའི་དབང *srin-poḥi-dbaṅ* (*Mṅon.*).

སྲིན་པོའི་རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་མིང names of some great kings of the *Rākṣasa*:—སྒྲ་སྒྲོགས *sgra-sgrogs*; ནོར་ལྡན *nor-ldan*; རྣམ་པར་འཇུག་བྱེད *rnam-par ḥjug-byed*; གཟེར་རྣ *gzer-rna*; བུམ་རྣ *bum-rna* (कुम्भकर्ण); གཤིན་རྗེ *gśin-rje*; འཇིགས་བྱེད *ḥjigs-byed*; རྣམ་པར་འཇིགས་བྱེད *rnam-par ḥjigs-byed*; མི་བཟད་པ *mi-bzad-pa*; སྡིག་ལྡན་དབང་པོ་རྒྱལ *sdig-ldan dbaṅ-po-rgyal*; འཐབ་པ *ḥthab-pa*; ལེགས་པར་འཐབ་པ *legs-par ḥthab-pa*; མདུང *mduṅ*; མདུང་རྩེ་གསུམ་པ *mduṅ-rtse gsum-pa*; མགོ་གསུམ་པ *mgo-gsum-pa*; མགོ་མཐའ་ཡས་པ *mgo-mtha yas-pa* all of whom assembled to hear the sermons of Buddha when he had visited Ceylon to preach his doctrine there (*K. g.* ད, *126*). སྲིན་པོའི་དཔོན་པོ་ཁ་ཤས་ཀྱི་མིང names of some of the chiefs of *Rākṣasa*: ཁྲོས་བཞིན *khros-bshin*; མཆེ་བ་བཟང *mche-wa-bzaṅ*; དྲག་པོ་རབ་གཏུམ *drag-po rab-gtum*; འཇིགས་འཇིགས་ལྟ *ḥjigs-ḥjigs-lta*; སྐྲག་བྱེད *skrag-byed*; འཇིགས་བྱེད་ཆེན་པོ *ḥjigs-byed chen-po*; གཤིན་རྗེའི་དྲིལ་བུ *gśin-rjeḥi dril-bu*; རྣམ་པར་འཇིགས་འཇིགས་ལྟ *rnam-par ḥjigs-ḥjigs-lta*; ཟླ་བའི་སྡེ *zla-waḥi sde* (*K. g.* ཅ, *114*).

སྲིན་པོའི་གདོན *Srin-poḥi-gdon* n. of a fearful *gdon* or evil spirit (*Mñg., ch. 77*).

སྲིན་མོའི་གཙོ་མོ་རྣམས་ཀྱི་མིང *srin-moḥi gtso-mo rnams-kyi-miṅ* names of some of the *Rākṣasa* princesses:—སྲིན་མོ་སོ་ཅན *srin-mo so-can*; སྲིན་མོ་གཡེངས་བྱེད *gsrin-mo gyeṅs-byed*; སྲིན་མོ་མཚན་མོ་རྨུ *srin-mo mtshan-mo-rmu*, སོ་འཆལ་མ *so-ḥchal-ma*; རྨོངས་བྱེད་མ *rmoṅs-byed-ma*; དགོད་མ *dgod-ma*; གློག་ལྕེ་མ *glog-lce-ma*; བུ་ཙ་ལི *bu-tsa-li*, འོད་མོ་ཆེན་མོ *ḥod-mo chen-mo* all of whom with attendant goblin maid-servants came to hear the sermons of Buddha and took their seats on one side of the great teacher (*K. g.* ཅ, *117*).

སྲིན་བལ *srin-bal* acc. to (*Vai-sñ.*)=རས་བལ cotton, flock-silk; raw silk (*Sch., Schtr.*).

སྲིན་བལ་ཅན *srin-bal can* पिप्पलक [sewing thread] *S.*

སྲིན་བུ *srin-bu*=འབུ or འབུ་སྲིན *ḥu-srin* कृमि, कीट insect, worm, vermin; རྒྱུ་སྲིན *rgyu-srin*, ཁོང་སྲིན *khoṅ-srin* intestinal worm; ཕྱི་སྲིན *phyi-srin* vermin living on the skin. དར་སྲིན *dar-srin* silk-worm. ཆུ་སྲིན *chu-srin*=ཆུ་ཡི་སྲིན་པོ *chu-yi srin-po* sea-monster, crocodile.

སྲིན་བུ་ཀྭ་ཀྭ *srin-bu kwa-kwa* maggot-worm, generally infesting the mouth of the rectum (*K. d.* ཚ, *214*).

སྲིན་བུ་པད་མ *srin-bu pad-ma* जलौका leech.

Syn. པད་མ *pad-ma*; ཆུ་ཡི་སྣང་བ *chu-yi snaṅ-wa*; ཁྲག་འཐུང *khrag-ḥthuṅ*; སྲིན་བུ *srin-bu*; ཟ་མ་ཏོག་ཅན *za-ma-tog-can*; རུས་པའི་ཟོང *rus-paḥi-zoṅ* (*Mṅon.*).

སྲིན་བུ་སྤུ་ཅན *srin-bu spu-can*, སྲིན་བུ་ཁ་གནག *srin-bu kha-gnag*; སྲིན་བུ་སྤྲོ་མེད *srin-bu spro-med*; སྲིན་བུ་རབ་ཕྱེ *srin-bu rab-phye*, སྲིན་བུ་རྣམ་པར་རྨོངས་བྱེད *srin-bu rnam-par rmoṅs-byed*; སྲིན་བུ་མེད་མདོག་བྱེད *srin-bu med-mdog-byed*; སྲིན་བུ་འགྲེང་བྱེད *srin-bu ḥgreṅ-byed*, etc.; are different kinds of worms that infest the human body, and enumerated in *K. d.* ཤ, *367*.

སྲིན་བུ་མེ་ཁྱེར *srin-bu me-khyer* खद्योत, खद्योतक firefly: ཁོ་བོ་སྲིན་བུ་མེ་ཁྱེར་ལྟ་བུས་འཇིག་རྟེན་སྣང་བ (*A. 70*) I am like a fire-fly, (how can I) illuminate the world!

Digitized by Google

Syn. མཁའ་སྣང་ *mkha-snañ*; དཀར་འོད་ *dkar-hod*; ནམ་མཁའི་འོད་ *nam-mkhahi-hod*; ནམ་མཁའི་མུ་ཁྱུད་ *nam-mkhahi mu-khyud*; ཉིན་མི་གསལ་ *ñin-mi-gsal*; འོད་ཅན་ *hod-can*; འོད་ཀྱི་ས་བོན་ *hod-kyi sa-bon*; ལམ་འོད་ *lam-hod*. (*Mñon.*)

སྲིན་བུ་དམར་ལེབ *srin-bu dmar-leb* पालाश [the tree *Butea frondosa*]*S.*

སྲིན་བུའི་ནད་ *srin-buhi-nad* disease caused by worms in the stomach, skin, brains etc. (*Man. ch. 50*).

སྲིན་བྱ *srin-bya*=འདྲེ་བྱ पेचा lit. demon-bird, *i.e.*, nocturnal bird, owl etc.

Syn. འགལ་འདུའི་རྫུན་ཅན་ *hgal-hduhi rdsun-can*; འབྱུང་པོའི་བྱ་ *hbyuñ-pohi-bya*; ཉིན་མོ་དགའ་བྲལ་ *ñin-mo dgah-bral*; ཉིན་མོ་ཡིབ་ *ñin-mo-yib*; སེར་སྐྱའི་ལྟ་བྱེད་ *ser-skyahi lta-byed*; མིག་སེར་ཅན་ *mig-ser-can*; གད་མོའི་དབྱངས་ལྡན་ *gad-mohi dbyañs-ldan* (*Mñon.*).

སྲིན་མོ *srin-mo* यातुधान, यामि [a demon]*S.*

སྲིན་མོ་མཆེ་བ *srin-mo mche-wa* दाम्बिक a wild boar, a monster with huge teeth.

སྲིན་ཤིང་ *srin-çiñ* mulberry-tree (*Jä.*).

སྲིན་ལག *srin-lag* अनामिका, अनामा the ring finger.

Syn. སྲིན་མཛུབ *srin-mdsub*; མིང་མེད་ *miñ-med* (*Mñon.*).

+ སྲིབ *srib* or སྲིབས *sribs* 1. darkness, gloom, night. 2. shady side of a high mountain, north side of a mountain.

Syn བསྒྲིབས་པ *bsgribs-pa*; གྲིབ་རི *grib-ri*; མཚན་མ *mtshan-ma* (*Mñon.*).

སྲིབ་པ *srib-pa* vb. (pf. སྲིབས་པ *sribs-pa* or བསྲིབ་པ छादित shaded, convered), to grow dark or dusky.

སྲིལ *sril* silk-worm (*Sch.*).

སྲུ *sru* or སྲུ་མོ *sru-mo* मातृष्वसा mother's sister, aunt.

སྲུག་པ *srug-pa W.* for སྤྲུག་པ *sprug-pa*, སྲུབ་པ. *srub-pa* and དཀྲུག་པ *dkrug-pa*: 1. to shake, to shake out. 2. to stir, stir up, twirl. 3. to make to totter (*Jä.*).

སྲུང་བ *sruñ-wa* 1. vb., pf. བསྲུངས *bsruñs* or སྲུངས *sruñs*, fut. བསྲུང་ *bsruñ*, imp. བསྲུངས *bsruñs* or སྲུང་ *sruñ* रक्ष; 1. to watch to keep guard, to guard, to keep in custody, to save from, to protect, to shelter; ལུས་སྲུང་བ to keep one's self unpolluted, pure, chaste; བདག་སྲུང་བ *bdag-sruñ-wa* to guard one's seif, or in a special sense, to live as a *bdag-sruñ* hermit; to preserve; བདག་གནོད་པ་ཐམས་ཅད་ལས་སྲུངས་ཤིག may I be preserved from every harm (*Do.*); བདག་ལ་སྲུང་དུ་གསོལ *bdug-la sruñ-du-gsol* I pray to protect me (*Do.*). 2. to be cautious, to beware of, to guard against: འདྲེ་གདོན་བགེགས་བར་ཆད་ཚོགས་སྲུང་བ to guard against accidents, &c., from ghosts, evil spirits and demons; ལུས་དང་ངག་གི་ཉེས་པ་སྲུང་བ *lus-dañ ñag-gi ñes-pa sruñ-wa* or ལུས་དང་ངག་སྲུང་བ *lus-dañ ñag-sruñ-wa* to be cautions of what one does or says. 3. to keep, to observe faithfully, a promise, laws; བཀའ་སྲུང་མཁན *bkah-sruñ-mkhan* obedient, one who faithfully carries out a behest. 4. to hinder, forbid, prohibit; རིགས་ཀྱིས་བདག་པོས་སྲུང་ *rigs-kyis bdag-pos sruñ* ཆོས་ཀྱིས་སྲུང་ *chos-kyis-sruñ* it is forbidden, it is prohibited, by the degree of kindred, by the husband, by religion in general (*Jä.*).

སྲུང་བ II: रक्षा [sbst. 1. the keeping, guarding, watch, guard. 2. the person or the thing that guards, esp. an amulet, preventive, preservative; སྲུང་བ་བཏགས་པ *sruñ-wa btags-pa* to suspend an amulet, to the neck or other part of the body] *Jä.*

སྲུང་སྐུད *sruñ-skud* an amulet consisting of enchanted threads.

Digitized by Google

སྲུང་མཁན་ *sruṅ-mkhan* keeper, guardian, watchman.

སྲུང་འཁོར་ *sruṅ-ḥkhor* a talisman, a disk made gen. of threads consecrated by an incarnate lama.

སྲུང་མདུད་ *sruṅ-mdud* knotted silk-rags consecrated by incarnate lamas and presented to their devotees in return for presents made by them.

སྲུང་བ་པ་ *sruṅ-wa-pa* a guard, a keeper.

སྲུང་བུ་ *sruṅ-bu* or སྲུང་པོ་ *sruṅ-po* = སྲུང་མཁན་ *sruṅ-mkhan*.

སྲུང་བྱེད་ *sruṅ-byed* = གྲོང་ཁྱེར་ *groṅ-khyer* a city (*Mṅon.*) अवन्ति; the city of Avanti in ancient Malwa (*S. Lex.*). 2. यक्ष custodian of treasures, a demi-god.

སྲུང་མ་ *sruṅ-ma* guardian, དམྱལ་བའི་སྲུང་མ་ *dmyal-wahi sruṅ-ma* guardian of the infernal regions; ཆོས་སྐྱོང་བའི་སྲུང་མ་ཐམས་ཅད་ *chos-skyoṅ-wahi sruṅ-ma thams-cad* all the tutelar gods of religion (*Mil.*); collectively, body of watchmen; ལྷ་རྣམས་ཀྱི་སྲུང་མ་དང་པོ་ the first corps of watchmen of the gods, the *Nāgā*; རྒྱལ་པོའི་སྲུང་བའི་མི་ *rgyal-pohi sruṅ-wahi-mi* the men of the king's body-guard. སྲུང་སེམས་ *sruṅ-sems* the taking heed, being cautious (*Jä.*).

སྲུང་མཛད་ *sruṅ-mdsad* गोप्ता [a preserver]*S.*

སྲུངས་པ་ *sruṅs-pa* = སྦས་པ་ गुप्त latent, kept secret or hidden

སྲུན་པ་ *srun-pa* or བསྲུན་པ་ *bsrun-pa* = འདུལ་བ་ *ḥdul-wa* or བཏུལ་བ་ *btul-wa* calm, soft, mild; mildness, gentleness, meekness. ཤིན་ཏུ་མི་བསྲུན་ཞིང་ *çin-tu mi-bsrun-shiṅ* very wild, being unruly; malicious, malignant, of demons (*Mil.*, *Jä.*). མི་བསྲུན་པ་ *mi-bsrun-pa* = མི་རུངས་པ་ *mi-ruṅs-pa* rough, wild, uncultivated, rude.

སྲུན་པོ་ *srun-po* adj. = སྲུན་པ་ *srun-pa* esp. of horses: quiet, tame.

སྲུབ་ཀ། *srub-ka* a kind of grain valued for its medicinal properties: སྲུབ་ཀ་སྐམ་རྩུབ་གཅོད་དོད་སྐྱོད་ཆུ་སེར་འདྲེན.

སྲུབ་པ་ *srub-pa* मन्थन, मथ; pf. imp. བསྲུབས་ *bsrubs* or སྲུབས་ *srubs*, fut. བསྲུབ་ *bsrub* 1. to stir, stir up to churn; ཇ་དང་འོ་མ་སོགས་སྲུབ་པ་ to churn tea, milk, &c., ཞོ་སྲུབ་པ་ *sho-srub-pa* to make butter. 2. to rummage, to rake up, to stir, to turn over. 3. to rub, two pieces of wood against each other to produce fire (*Jä.*).

སྲུབ་ཐག་ *srub-thag* the rope with which the piston of a churner, *i.e.*, the churning rod is twirled, gen. when making butter.

སྲུབས་བྱེད་ *srubs-byed* मन्था the churner.

སྲུབས་མ་ *srubs-ma* मन्थन the churning rod. Syn. སྲུབས་ཤིང་ *srubs-çiṅ*; དཀྲོགས་མ་ *dkrogs-ma*; ཞོ་ཡི་སྐྱ་བ་ *sho-yi skya-wa* (*Mṅon.*).

སྲུབས་ *srubs* a cleft, slit, gap, fissure; བྲག་སྲུབས་ *brag-srubs* chasm or cleft in a rock, intermediate space, interval, interstice; rent in a dress; disunion, separation; wound (*Lex.*); སྲུབ་འབྱེ་ *srub-ḥbye Lt.*; སྲུབས་འཐོར་ *srubs-ḥthor* (*Sch.*) a severing, a wound has been made; སྲུབས་གཏོར་བ་ *srubs-gtor-wa* to rend asunder, to tear (*Sch.*, *Jä.*).

སྲུབས་མེད་གོས་ *srubs-med-gos* = གོས་མཆོག་ *gos-mchog* very fine silk robe (*Mṅon.*).

སྲུམ་ *srum* resp. for meat, flesh of animals used as food; སྲུམ་ཁོག་ *srum-khog* an animal slaughtered and cut up for a person of quality (*Jä.*).

སྲུལ་པོ་ *srul-po* = རུལ་པོ་ *ḥrul-po* प्रमेह, पूतक (*Zam. 6*). 1. rotten, putrid, decomposed. 2. evil demon, malignant spirit (*Mil.*); ལུས་སྲུལ་པོ་ *lus-srul-po* evil spirits with rotten body; sorcerer (*Lex.*). སྲུལ་པོའི་གདོན་ *Srul-pohi-gdon* n. of a frightful evil spirit.

Digitized by Google

སྲུལ་བ *sṛul-wa* pf. and fut. བསྲུལ *bsṛul* 1. to be corrupted, decomposed, of the human body (*Vai-sṅ.*). 2. to stir, to mix and stir. 3. to shove, to move to and fro (*Jä.*).

སྲུལ་མོ *sṛul-mo* [illegible] decayed.

སྲུམ *sṛum* unripe ears of wheat, etc., unripe grains of Indian corn, wheat &c. འབྲས་ཀྱི་སྲུམ *ḥbras-kyi-sṛum* an unripe shelled grain of rice.

Syn. སོ་མ *so-ma*; མ་ཉམས་པ *ma-ñams-pa*; རྨ་མེད *rma-med*; བྱིས་པ་ཟ་བྱེད *byis-pa za-byed*. (*Mṅon.*).

སྲུམ་པ *sṛum-pa* *Sch.* to thicken, to become more consistent by evaporation, or by boiling (*Jä.*).

སྲེ་ནག *sṛe-nag* *Lex.* soot; *W.* སྲེ་མོག *sṛe-mog* (*Jä.*).

སྲེ་བ *sṛe-wa* I: sbst. a certain shrub (*Cs.*) II: vb., pf. བསྲེས *bsṛes*, fut. བསྲེ *bsṛe*, imp. བསྲེས *bsṛes* or སྲེས *sṛes*, trans. to འདྲེ་བ *ḥdṛe-wa* 1. to mix with, to mingle, to admix; མར་ལ་སྲེ་བ *mar-la sṛe-wa* to mix with butter (*Lt.*), ཆང་ཆུ་སྲེ་བ *chaṅ-chu sṛe-wa* to mix beer with water (*Med.*); དྲེའུ་སྲེ་བ *dṛeḥu sṛe-wa* to breed mules; བསྲེས་པ *bsṛes-pa* mixed up, confused, of narration (*Tä.*); fig. ཁ་སྲེ་བ *kha sṛe-wa* or ལུས་སྲེ་བ *lus sṛe-wa* to communicate with another, *i.e.*, live, eat, drink, smoke with a person (*Do.*); སྐྱིད་སྡུག་སྲེ་བ *skyid-sdug sṛe-wa* to share pleasure and pain, joy and sorrow (*Glr.*). 2. add, to add up, cast up, sum up (*Jä.*).

སྲེ་བོ *sṛe-wo* (?) [illegible] (*Khrid. 39*).

སྲེ་མོ *sṛe-mo* or སྲེ་མོང *sṛe-moṅ* [illegible] weasel. Acc. to (*S. Lex.*)= [illegible].

སྲེ་མོག *sṛe-mog* v. སྲེ་ནག *sṛe-nag*.

སྲེ་ལོང *sṛe-loṅ* རྐང་ཚིགས ankle-joint [1. *Sch.*: the sinew above the heel. 2. n. of a medicine] *Jä.*

སྲེག་པ *sṛeg-pa* I: तित्तिर partridge. Syn. ཅོག་འཁྲ་བ *ćog-ḥkra-wa*; ཏིཏྟི་ར *ti-tti-ra.* (*Mṅon.*) [illegible] (*K. du.* ད, *111*) the spotted and unspotted feathers of a partridge are equal in number.

སྲེག་པ II: vb., pf. བསྲེགས *bsṛeg*, སྲེགས *sṛegs* fut. བསྲེག *bsṛeg*, imp. བསྲེག *bsṛeg* or བསྲེགས *bsṛegs* [illegible] 1. to burn, to consume, to destroy by or with fire, སྦྱིན་སྲེག *sbyin-sṛeg* burnt offerings; ལྕགས་སྲེག *lcags-sṛeg* red-hot iron. 2. to roast, fry, bake; to tan, to make swarthy: ཉི་མས *ñi-mas* (to be tanned) by the sun (*Jä.*).

སྲེག་གནས *sṛeg-gnas* [illegible] cemetery.

Syn. དུར་ཁྲོད *dur-khrod*; རོ་ཡི་གནས *ro-yi-gnas*, (*Mṅon.*).

སྲེག་བྱེད *sṛeg-byed*= པི་པི་ལིང *pi-pi-liṅ* piper longum (*Mṅon.*).

སྲེག་རྫས *sṛeg-rdzas* [illegible] clarified butter and other articles required to be thrown in the sacrificial fire.

སྲེག་ཟ *sṛeg-za* [illegible], [illegible] fire.

སྲེག་མ *sṛeg-ma* 1. baked; anything burnt; 2. [illegible], [illegible] [a barren spot]*S.*

སྲེག་བླུགས *sṛeg-blugs* [illegible] sacrificial offerings, oblations made to the gods.

སྲེང *sṛeṅ* མི་སྲེང *mi-sṛeṅ* *C.*= མི་རྐྱང *mi-rkyaṅ*, v. རྐྱང་པ *rkyaṅ-pa* (*Jä.*).

སྲེད *sṛed* (*Vai-sṅ.*), སྲེད *sṛed* *S.g.*, a species of corn.

སྲེད་པ *sṛed-pa*= [illegible] 1. symb. num.: 8. 2. [illegible] vb., sbst., adj. to desire, the desire, desirous, [illegible] of food

Digitized by Google

འདོད་པའི་སྲེད་པ love; གཟུགས་ཀྱི་སྲེད་པ carnal desire; ནོར་ལ་སྲེད་པ *nor-la sred-pa* hankering after riches, རོལ་མོ་ལ *rol-mo-la* (liking) music; ཡུལ་སྲེད་པ་ཆུང་བ *yul-sred-pa chuṅ-wa* not much attached to his native country; འཇིག་རྟེན་ལ་སྲེད་པ *hjig-rten-la sred-pa* avarice, covetousness, attachment to worldliness, འདོད་སྲེད་ཅན *hdod-sred-ca* covetous, greedy (*Pth.*), ཆགས་སྲེད་ཅན *chags-sred-can* lecherous, libidinous (*Pth.*); སྲེད་པ་ཐམས་ཅད་ལས་ཡོངས་སུ་གྲོལ་བ quite free of any desire (as is Buddha) (*Jä.*).

སྲེད་རྒྱལ་མ *sred-rgyal-ma* a deity of the Bonpo (*Mil.*, (*Jä.*).

སྲེད་ལྡན *sred-ldan* passionate, very earnest. སྲེད་པ་ཅན *sred-pa-can*=འདོད་པ་ཅན or ཆགས་པ་ཅན passionately attached, also very lewd, lascivous.

སྲེད་པོ *sred-po* a lover (*Cs.*).

སྲེད་མེད་བུ *sred-med-bu* नारायण; an epithet of Vishnu (*Mṅon.*). སྲེད་མེད་མ *sred-med-ma* नारायणी the wife of Vishnu.

སྲེད་མོ *sred-mo* sweet-heart.

སྲེལ་བ *srel-wa* 1. pf. and fut. བསྲེལ *bsrel* to rear, to bring up, to nurse (*Cs.*). 2.=འཛིན་པ or ཕྱག་ན་བཟུང་བ to hold, holding; ཆུ་གྲི་རྣོན་པོ་རེ་བསྲེལ་ནས་ (*Bu-ton. 142*) having held a sharp knife (in each of his hands).

སྲེལ་བྱ *srel-bya* as met.=གསེར gold.

སྲེས *sres* or སྲེས་པ *sres-pa* मिश्र to mix up; ཕར་ཚུར་སྲེས་པ *phar-tshur sres-pa* to mix up together this and that.

‡ **སྲོ** *sro* ardour སྲོ་ཤི་བ lose spirits, to be disheartened; དྲུགས་སྲོ *hugs-sro W.*, heat, passion, wrath, anger. སྲོ་ཅན *sro-can* furious, raging (*Jä.*).

སྲོ་བ *sro-wa* pf. བསྲོས *bsros* or སྲོས *sros*, fut. བསྲོ *bsro* imp. བསྲོས *bsros* or བསྲོ *bsro* to warm, མེ་ལ་སྲོ་བ to make warm, hot at the fire, ཉི་མ་ལ in the sun; འཇམ་པའི་དྲོད་ཀྱིས་བུ་བསྲོ *hjam-pahi drod-kyis bu-bsro* (a mother) foments her child with a gentle warmth (*Jä.*).

སྲོ་མ *sro-ma* लिक्षा; ཤིག་གི་སྒོ་ང་ 1. egg of a louse, a nit *C.*, *W.*, ཤིག་སྲོ་འདུ *çig-sro-hdu* nits are increasing fast (*S.g.*). 2. small bubble. 3. a medicinal herb, སྲོ་མ་སེང་གེ *sroma seṅ-ge* n. of a medicinal herb (*Jä.*). སྲོ་མ་ནག་པོ *sroma nag-po* སྲོ་མ་ནག་པོས་འདུད་ལྡན་ལུས་སྟོབས་སྐྱེད (*Med.*) the black species of *sroma* is nutritious and produces strength in the body.

སྲོ་ལོ *sro-lo* (*Med.*) Sedum and similar plants; སྲོ་ལོ་དཀར་པོ་གློ་བའི་ཚ་བ་སེལ the root of the white (species of) *sro-lo* cures inflammation of the lungs.

སྲོ་ལོང *sro-loṅ* a kind of bird (*Ya-sel. 11*).

སྲོག *srog* जीव, जीवित, प्राण; for སྲོག་ཆགས; =ཟླ life; སྲོག་ཆད་པ life extinct, death; སྲོག་གཅོད་པ་དག་སྤངས་པ *srog-gcod-pa-dag-spaṅs-pa* to give up killing etc.; སྲོག་ལེན་པ *srog-len-pa*, taking life, སྲོག་དང་འབྲལ་བ *srog-daṅ hphral-wa* id., esp. to execute, to put to death (*Glr.*); སྲོག་དང་འབྲལ་བ *srog-daṅ hbral-wa* to die; སྲོག་འབུལ་བ *srog-hbul-wa* to sacrifice, to yield up one's life; སྲོག་འདོར་བ *srog-hdor-wa* to cast away, to sacrifice one's life; སྲོག་ལ་མི་ལྟ་བ *srog-la mi-lta-wa* to make light of one's self; སྲོག་དང་བསྡོ་བ *srog-daṅ bsdo-wa* to risk, to hazard one's life; སྲོག་སྐྱོབ་པ *srog-skyob-pa* to save life; སྲོག་འབྱིན་པ *srog-hbyin-pa*: to save, to preserve life; སྲོག་འཚོ་བ *srog-htsho-wa* to sustain life, also to recover, to grow well again; འཕྲལ་དུ་སྲོག་སྦྱིན་དུ་གསོལ quickly give life (*Cān.*).

སྲོག་སྐྱོབ *srog-skyob* deliverer, redeemer, saviour (*Jä.*).

སྲོག་ཁུང་ *srog-khuṅ* 1. the hole or passage through which life passes away. 2. the deep cut or stab, by which Tibetan

Digitized by Google

butchers kill animals (*Huc. 1. 445*); སྲོག་ཁུང་འབྱེད་པ *srog-khuṅ hbyed-pa* to stab in this manner (*Jä*).

སྲོག་གི་ཀ་བ *srog-gi ka-wa* n. of a vein (*Jä.*).

སྲོག་གི་གནས *srog-gi-gnas* हिय the heart. Syn. སྙིང་ *sñiṅ*; རྣམ་ཤེས་རྟེན *rnam-çes-rten* (*Mṅon.*).

སྲོག་གི་མེ་ཏོག=གི་ཝང་ *gi-waṅ* गोरोचना; also དོམ་མཁྲིས *dom-mkhris* bear's bile used as medicine (*Sman. 355*).

སྲོག་ཅན *srog-can*, སྲོག་ལྡན *srog-ldan* जन्तु, जीवन having life, living, alive; a living being.

སྲོག་གཅོད་པ *srog-gcod pa* प्राणातिपात killing, taking the life of an animal; སྲོག་གཅོད་པའི་ལས་བྱེད་པ one who does the work of killing, a butcher, a slaughterer.

སྲོག་ཆགས *srog-chags* प्राणक, जीव, प्राणी this term comprises all animated beings including the gods, but in practice it signifies insects and worms only; མི་ལ་སོགས་པའི་སྲོག་ཆགས་ཐམས་ཅད all men and other living beings. སྲོག་ཆགས་ཀྱི་ཕུང་པོ *srog-chags kyi phuṅ-po* यूथ a flock, herd, or collection of animals; generally a swarm of flies or a number of worms or insects.

སྲོག་ཆགས་ཀྱི་ཉ་ཙུ་ལུ་ཀ *srog-chags kyi-ña-cu lu-ka* किञ्चुलक; Syn. སྲོག་ཆགས་རིང་མོ *srog-chags riṅ-mo*; ས་སྲིན་ཏལ *sa-srin-tal*; སའི་འཁྲི་ཤིང་ *sahi-hkhri-çiṅ* (*Mṅon.*).

སྲོག་ཆགས་རྐང་མང་ *srog-chags rkaṅ-maṅ* शिशि; an insect having many feet [a small earth-worm]*S*.

སྲོག་ཆགས་ལྡན pregnant woman (*Mṅon.*).

སྲོག་ཆགས་ཕྲ་མོ *srog-chags phra-mo* कीट insects, animalculæ.

སྲོག་ཐག *srog-thag*=དཔྱང་ཐག *dpyaṅ-thag*.

སྲོག་བདག་ཆེན་པོ *srog-bdag chen-po*=པེ་ཧར *Pe-har* or པེ་དཀར *Pe-dkar* the guardian genius of the monastery of Sam-ye.

སྲོག་འཕྲོག *srog-hphrog* प्राणहरण depriving an animal of its life.

སྲོག་མེད *srog-med* lifeless, inanimate.

སྲོག་མེད་དབུགས *srog-med dbugs*=མཆོད་མེ *mchod-me* oil-burner, an oil-lamp which is kept burning before the gods in a Buddhist temple; so called because though it has no life, yet it draws air for its existence (*Mamohi skaṅ-gso*).

སྲོག་རྩ *srog-rtsa* (ཡིན་པ) root of life, vein of life.

སྲོག་འཚོ་བ *srog-tsho-wa* जीव to sustain life.

སྲོག་རླུང་ *srog-rluṅ* प्राण, प्राणवायु life, life-breath. སྲོག་རླུང་འཛིན་པའི་རྫས་གསུམ the three precious articles keeping in the life-wind are ཤིང་ཀུན, ཧྭང་ཀུན, ཁ་ཆེ་ (*Sman.*).

སྲོག་ཤིང་ *srog-çiṅ* अक्ष, यष्टि=སྲོག་ཤིང་ 1. the life-tree. The later Indian Buddhist used to preserve a particular tree believing that the duration of his life depended on its existence. 2. axle, axle-tree; མཆོད་རྟེན་གྱི་སྲོག་ཤིང་ *mchod-rten-gyi srog-çiṅ* (*Mil.*) the pole in a *Chorten*; fig. prop. སེམས་ཀྱི་སྲོག་ཤིང་ *sems-kyi srog-çiṅ* (*Jä.*).

སྲོང་ *sroṅ* for སྲོང་བ straight forward, righteous; དྲང་པོར་སྲོང་ make straight; སྲོང་བཙན *sroṅ-btsan* the righteous (king).

སྲོང་པོ *sroṅ-po* विटप lit. growing straight and upright, as met. a tree.

སྲོང་བ *sroṅ-wa* [pf. བསྲངས *bsraṅs*, fut. བསྲང་ *bsraṅ*, imp. སྲོང་ *sroṅ* or སྲོངས *sroṅs* to make straight, to straighten, opp. to ཡོན་པོ *yon-po* what is awry, crooked *Lex.*; གཟེར་སྲོང་བ *gzer-sroṅ-wa* to beat out nails; སྐུ་དྲང་པོར་བསྲངས་ཏེ *sku-draṅ-por bsraṅs-te* (he sat)

Digitized by Google

straight and erect, cf. also སྲང་ *srañ* and འཕྲང་བ *ḥphrañ-po*] *Jä.*

སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ *Sroñ-btsan sgam-po* n. of the most accomplished king of Tibet who was a contemporary of S'ilâditya, Huyen tshang and Mahommed. His most famous match was with a daughter of the Chinese Emperor T'aijung. His second wife was the daugter of Ams'u Varma of Nepal. He was so called on account of his righteousness and thoroughness in the duties of religion and government. He it was who first introduced the art of writing into Tibet, and was the chief promoter of Buddhism and Buddhist-Sanskrit literature in that country.

སྲོངས་པ *sroñs-pa* adj. straight, not bent or crooked.

Syn. དྲང་པོ *drañ-po*; འཁྱོག་མེད *ḥkhyog-med* (*Mñon.*).

སྲོད *srod* (རྒྱུས་མཚོན) ... , ... evening twilight, the evening time; སྲོད་བྱིང་སོང་ *srod-byiñ-soñ* the dusk is over, *i.e.*, night has set in; སྲོད་ལ *srod-la* in the evening after sun-set; སྲོད་དང་ཐོ་རངས *srod-dañ tho-rañs* in the evening and at the dawn.

སྲོད་འཁོར *srod-ḥkhor* gen. after dusk or after dawn.

སྲོད་ཇ *srod-ja* evening and morning tea served to the monks of a Tibetan monastery after dusk or at dawn.

སྲོད་འཁྱིང་ *srod-ḥkyiñ* (སྲོད་དུས་ཀྱི་ཕྱེད) the middle part of the evening.

སྲོད་ཡོལ *srod-yol* the beginning of night, *i.e.*, after dusk. In Tibet and India two hours after sunset and two hours before sunrise are not reckoned in the night which is therefore called in Sans. *Triyâma* or *Thun-sum-po* in Tibetan.

སྲོད་ལ་རྒྱུ་བ *srod-la rgyu-wa* ... lit. moving about (for prey) at dusk or at dawn: a tiger, or often a *Râkṣasa*.

སྲོད་ལ་ཟ *srod-la za* ... one taking one's food at dusk or at dawn, a hob-goblin.

སྲོད་ལོང་ *srod-loñ* dusk-blind. Acc. to *Jä.* day-blind, nyctalops, seeing better in a mild than in a bright light.

སྲོལ *srol* colloq.=ལུགས་སྲོལ *lugs-srol* usage, custom, common use, habitual practice, habit; སྲོལ་བཟང་ *srol-bzañ* good custom; also=... good doctrine or religion. དེར་ཡི་གེའི་སྲོལ་མེད་པས *der yi-geḥi srol med-pas* as the art of writing was not yet in use there *Glr.*; ... keep in mind the good old customs (*Glr.*); སྲོལ་ཆགས་པ *srol-chags-pa*, སྲོལ་དུ་འགྱུར་བ *srol-du ḥgyur-wa* (*Cs.*) to become the custom (of a person; or that of a country); ཕྱག་སྲོལ *phyag-srol* is said to be a respectful expression for ལག་ལེན་གྱི་སྲོལ *lag-len-gyi srol* (*Jä.*) ... ལེགས་པའི་དཔེ་སྲོལ་བཙུགས་ཏེ *legs-paḥi dpe-srol btsug-ste* (*Glr.*) having introduced good customs for imitation; ཐོབ་སྲོལ *thob-srol* claim, title, right, founded on old custom (*Jä.*).

སྲོལ་རྒྱུན *srol-rgyun* any established custom, law or usage: ... (*D. ṣel. 7*).

སྲོལ་གཏོད་པ *srol-gtod-pa* to introduce a practice (*Glr.*).

སྲོལ་འཛིན *srol-ḥdsin* adhering to or following the old practice or custom; a follower.

སྲོལ་འཛུགས་པ *srol-ḥdsug-pa* to institute a custom.

སྲོལ་ལམ *srol-lam*=ལུགས་སྲོལ *lugs-srol* (*Rtsii.*), customary way or method of doing a work; an established practice.

སྲོལ་གོང་པ *srol-goñ-pa* n. of medicinal herb: ...

སྲོས་ *sros* 1. v. སྲོ་བ་ *sro-wa.* 2. *Cs.* sbst. = སྲོད་ *srod* twilight, dusk of evening, མུན་སྲོས་པ་ *mun-sros-pa* dusky, dark (*Glr.*); ས་སྲོས་ནས་ *sa-sros-nas* when it grew dark (*Jä.*).

སླ་ *sla* or སླ་བ་ *sla-wa* 1: adj., also སླ་མོ. thin, of fluids, opp. to སྐ་བ and སྟུག་པོ. 2.= ཉིད་བདེ་བ easy, opp to དཀའ་བོ *dkah-wo*; སླ་བ་བྱེད་ ལས་, easy work or doing; ཤེས་པ་སླ་བ་མ་ཡིན knowledge is not easily obtained; usally with the supine: རིག་པར་སླའོ *rig-par-slaho* it may easily be understood; or with the root of the verb: གོ་སླ *go-sla* easy to comprehend (*Jä.*). རྟོགས་སླ་བ *rtogs sla-wa* easy to perceive; ལས་སླ་བ *las-sla-wa* lit. easy work.

སླ་ང་ *sla-na* or ལྕགས་སླང་ iron pan for parching grain; རྫ་སླང་ earthen pan, for cooking, parching grain; heating stove in which charcoal or dried cattle-dung, etc. are used as fuel.

Syn. ཐེར་པོ *ther-po*; ལྕགས་སྣོད *lcags-snod*; རྔོད་པའི་གཞི *rnod-pahi-gshi*; རྔོད་རྫས *rnod-dzas* (*Mnon.*).

སླག་པ *slag-pa*=སློག་པ *slog-pa* robe, fur-coat. ར་ལྤགས་དང་དོམ་ལྤགས་ཀྱི་སློག་པ a robe made of goat skin or bear's skin; སྒོ་སློག *sgo-slog* or more corr. དགོ་སློག *dgo-slog* hunting-coat, made of the skin of an antelope; སྤྱང་སློག *spyan-slog* furcoat of a wolf's skin; ཚར་སློག *tshar-log* coat of lamb's skins; རས་སློག *ras-slog* prob.: a fur-coat covered with calico (*Jä.*).

སླང་ *slan* 1. colloq. for སླ་ང་ *sla-na*. 2. སློང་བ *slon-wa* ཐད་དུ་སླང་ raise vertically or perpendicularly.

སླང་ཁ *slan-kha*=ཡར་སླང་ཁ 1. (at) the time of rising or raising. 2. shelf, shelves, stand (*Jä.*).

སླང་བ *slan-wa* to accept, to take བསོད་སྙོམས་ སླང་བ to distribute food; བསོད་སྙོམས་སླང་བ to receive alms, to beg alms. v. སློང་བ *slon-wa*.

སླང་དྲེགས *slan-dregs* སླང་བའི་དྲེགས soot adhering to a cooking pan.

སླད *slad*, eleg. for ཕྱི; སླད་ཕྱིན་ཆད in future, henceforward; སླད་བཞིན་དུ=ཕྱི་བཞིན་དུ in future, behind: སླད་བཞིན་དུ་འབྲང་བ to walk behind one. 2.=ཕྱིས་སུ after; སླད་ན *slad-na* c. genit.=རྗེས་སུ; སླད་ནས *slad-nas* adv. afterwards, hereafter; subsequently; སླད་ཀྱི *slad-kyi* subsequent, later, posterior (*Jä.*).

སླད་དུ *slad-du* 1. on account of, for the sake of. 2.=ཕྱིར་དུ behind, afterwards.

སླད་མ *slad-ma*=རྗེས་མ after, that which comes after or follows, the hind part, the later or latter part: སླད་ཀྱིས afterwards, hereafter; སླད་མར་ཡང་ again in future.

སླད་མར *slad-mar* adv.=རྗེས་སུ *rjes-su*, ཕྱིས་སུ *phyis-su* afterwards.

+ སླད་རོལ *slad-rol*=ཕྱི་རོལ *phyi-ro* ཕྱལ outside, hind part, back part (*Les.*).

སླད་པ *slad-pa*=བསླད་པ or འདྲེས་པ, pf. བསླད *bslad*, to mix, esp. with something of an inferior quality, hence to adulterate, vitiate, to spoil, to corrupt; སྐྱོན་གྱིས *skyon-gyis* or སྐྱོན་གྱིས་མ་སླད་པ not marred by any defects. ཕྱིན་ཅི་ལོག་གིས་ཧ་ཅང་སླད་པ quite unfitted by perversity; གནོད་པ་ཅན་མ་སླད་པ without any thing detrimental, not subject to any noxious influence (*Vai.-sn.*); ཆང་གིས་བཟི་ནས་སླད་ ཅིང་ having made him drunk and thus disabled him (*Jä.*).

+ སླད་ཚ *slad-tsha*=མི་གཙང *mi-gtsan*, also བཤང་བ *bçan-wa* ordure, feces; gen. human excrement.

Digitized by Google

སླན་ *slan* = སྐར་ patch, patching. 2. the furred ear coverings used by Tibetan ladies. 3. = སྣད; སླན་ཆད = ཕྱིན་ཆད (*Jä.*).

སླན་ཏེ་ *slan-te* = སླར་ནས (*Jä.*).

སླན་པ་ *slan-pa* = སྦྱར་བ *sbyar-wa* 1. to mend, patch (*Sch.*). 2. v. བསླན (*Jä.*).

སླབ་པ for སློབ་པ.

སླབ་བའི་གཞི་བཅའ་བ *slab-wahi bshi bcah-wa* शिक्षापदसमादि [teaching the subject of discipline]*S.*; སླབ་ཡིག instruction, letters containing direction or orders (*Rtsii.*). In Sikk. prayer or petition to one's superior or official head.

སླམ་པ *slam-pa* 1. to roast slightly, to parch, to make brown by exposing to heat *e.g.*, meal *C.*, *W.* 2. to roast, to fry (*Jä.*).

སླར་ *slar* = ཡང་སྐྱར *yań-skyar* or ཕྱིར *phyir* again, once more, back: སླར་སྨྲ་བ पुनरुक्तवान् spoke again; སླར་སྨྲ་བར་བྱ should speak again; प्रतिसंख्यायते to be again considered (*S. Lex.*) སླར་ད afterwards, hereafter; སླར་ནས, སླར་ཡང་ पुनः again in future, སླར་ཡང་བསྣན་པ to add again (in letters); སླར་འོང་ निवर्तन to come back, སླར་ལོག་པ प्रत्यागमन return, སླར་ལོག་ནས having returned; སླར་སྟོབས་སྐྱེད *slar stobs-skyed* he regains strength (partly from *Jä.*).

སླར་སྐྱེས *slar-skyes* 1. द्विज hair, nail. 2. = ཡང་སྐྱར་སྐྱེས *yań-skyar-skyes* grown or born again (*Mńon.*).

སླར་གྲིབ་མ *slar-grib-ma* a shadow picture or photograph, an effigy; v. སླར་གཟུགས.

སླར་རྒོལ་བ *slar-rgol-wa* प्रतिक्षिप्त [rejected]*S.*

སླར་བཟློད 1. a rejoinder, reply. 2. n. of a class of Brahman (*Mńon.*).

སླར་བཏང་བ *slar-btań-wa* विसर्जन having forsaken, having cast away.

སླར་དུག *slar-dug* = བོང་ང aconite (*Mńon.*).

སླར་བསྡུ་བ *slar-bsdu-wa* to reduplicate, སླར་བསྡུ = རྫོགས་ཚིག *rdsogs-tshig* or སླ་སྡུད *sla-sdud* the final of a verb, indicating the end of a sentence formed by the reduplication of the terminating letter such as གོ, ངོ, དོ, ནོ, བོ, མོ, འོ, རོ, ལོ, སོ, ཏོ as in the words ཐུགས་སོ, བཟང་ངོ, ཐོབ་དོ, བྱིན་ནོ, ཐམས་ཅད་དོ, ལྟར་རོ, ཞེས་སོ, བཞིན་ནོ, འགྱུར་རོ Gram.

སླར་བྱས་མཐུན *slar-byas mthun* effigy, v. སླར་གཟུགས *slar-gzugs* (*Mńon.*).

སླར་འབྱུང་ *slar-hbyuń* पुनर्भू [re-generation, re-existence; a young widow remarried]*S.*

སླར་གཟུགས *slar-gzugs* प्रतिमा representation, image, picture of a thing or person.

Syn. སྐུ་འདྲ *skudra*; གཟུགས་བརྙན *gzugs-brńan*; སླར་གྲིབ་མ *slar-grib-ma*; སླར་བྱས་མཐུན *slar-byas-mthun* (*Mńon.*).

སླར་ཡང་འགྲོ *slar-yań hgro* संसार [transmigration, rotation]*S.*

སླར་གཅེགས *slar-gçegs* return; gone back; ཁོང་སླར་ཡང་སོང་ he went away again; སླར་གཤེགས་སུ་གསོལ I beg you would come back, pray come back.

སླས *slas* བཙུན་མོའི་སླས परिचारी 1. attendants of a princess, or lady's attendant. 2. retinue, train, attendants, servants, ས་སྐྱོང་གི་སླས a king's or prince's retinue, the court, people at court (*Jä.*).

སླི *sli O.* acc. to some authorities: a yellowish red apple, or Indian apple (opp. to ཀུ་ཤུ *ku-çu* Tibetan apple); acc. to *Cs.* cherry; cherries, however, are scarcely known in Tibet. སླི་ཙི *sli-tsi* small, wild-growing, cherry-like dwarf apple, *Pyrus baccata* (*Jä.*). In Sikk. སླི *sli* = pears.

སླུ་བ *slu-wa* वञ्चन, वेतन; pf. བསླུས *bslus*, fut. བསླུ *bslu*, imp. སླུས *bslus*, to entice, allure, ensnare, beguile, seduce: གཞན་ལ་བསླུ་བར་བྱེད to deceive or delude others by

design. སླུ་བྱེད་ བཅལ་ to impose on, to deceive: བརྫུན་བྱས་ཏེ་ *rdsun-byas-te* having played false, also=བསླུས་ སླུ་མཁན་ *bslu-mkhan* deceiver, deluder, imposter.

སླུ་ཁྲིད་ *slu-khrid* enticement, seduction, leading one into bad actions; bait; བཟང་པོའི་སླུ་ཁྲིད་ *bzañ poḥi slu-khrid* enticement to a good purpose; also elopement (*Jä.*). སླུ་འདྲིད་ *slu-ḥdrid*=མགོ་བསྐོར་བ་ *mgo-bskor-wa* to seduce; deception, seduction: དཔག་དཔག་ཕྲད་ཅིང་ན་སླུ་འདྲིད་བྱེད་ (*A. 6*). སླུ་མེད་ *slu-med* not capable of seduction or deceit; upright, sincere निर्व्यथ [without pain, unmoved]*S*,

སླུ་མི་མེས་ *Slu-mi-mes* n. of a individual. སླུ་མི་དཔལ། སླུ་མི་མེས་ (*A. 182*).

སླེ་ *sle* [1. a course blanket *Ts.*,=སར་, སའི་. 2. n. of the capital of Ladak] *Jä.*

སླེ་ཏྲེས་ *sle-tres* this is mentioned in *Liç.* as a word of the Shañ-shuñ dialect. 1. n. of a creeper or climbing plant (*Jä.*). 2. विश्व-भेषजि [universal medicine]*S.* ཀླུ་གཉིས; སླེ་ཏྲེས་ཀྱི་ཁྲ་བ་དང་། ཀླུ་འཛུམ་པས་ཁམས་ནད་ཀུན་ལ་ཕན་ཅེས་པར་བྱེད་དོ་ (*K. g.* ས, *47*).

Syn. ཟླ་བའི་ལྕུག་མ་ *zla-waḥi lcug-ma*; སྦྲང་རྩིའི་འདབ་ *sbrañ-rtsiḥi ḥdab*; རྒྱུད་ལྡན་ *rgyud-ldan*; ཟླ་བའི་མགུལ་པ་ཅན་ *zla-waḥi mgul-pa-can*; རྒས་མེད་ *rgas-med*; འཚོ་བྱེད་ *ḥtsho-byed*; བུ་ཟས་ཅན་ *bu-zas-can*; ཡང་པ་ཅན་ *yañ-pa-can* (*Mṅon.*).

སླེ་པོ་ *sle-po* in U, སླེ་བ་ *sle-wa* or སླེ་བོ་ *sle-wo* a flat basket (*Jä.*).

སླེ་བ་ *sle-wa* 1. vb., བསླེ་བ་ *bsle-pa*, ལྷེ་བ་ *lhe-wa*, pf. ལྷས་, to twist, plait, braid the hair, to make a basket, etc.; to knit. 2. sbst. distortion, dislocation (of a limb) (*Cs.*).

སླེ་བོ་ *sle-wo* 1. one that has a distorted limb. 2. a bamboo basket to carry loads.

སླེ་མིག་ *sle-mig* a distorted eye (*Cs.*).

སླེ་ཧུ་ *slehu* or སླེ་མོ་ *sle-mo*=ཕྱ་ར་ཁྲ་བོ་ *phya ra khra-wo* blanket made of a striped coarse goat's or yak's hair.

སླེ་ཡོན་ *sle-yon* (སེམས་ཀྱི་སྒྱུ་ཟོལ་དང་ཁོ་ན་དང་འཇུག་པ་) crookedness and cunning; craft, deceit, trickery; སླེ་ཡོན་བྱེད་པ་ *sle-yon byed-pa* to cheat, deceive, impose upon (*Cs.*),

སླེད་ *sled* knitting-needlei n *Ld.* (*Jä.*).

སླེབ་ *sleb* or སླེབ་པ་ *sleb-pa*, pf. བསླེབས་ *bslebs*, resp. འབྱོན་པ་ *ḥbyon-pa* 1. to arrive; ཕར་སླེབ་ *phar-sleb* to arrive there, on further side; ཚུར་སླེབ་ *tshur-sleb* to come this side or here; སླེབས་སིན་ *slebs-sin* I have arrived, he has arrived; སླེབ་འཆི་རྒྱུ་ཡིན་ is expected to come, སླེབ་པ་བྱེད་ཟེར་ do come, he says; སླེབ་ཚར་ has arrived. 2. to reach, to extend to a certain place or point. 3. coming in (of interest, rent, duties), hence སླེབ་ *sleb* income, revenue, public revenue, receipt of customs, etc.; སླེབ་ཐོ་ *sleb-tho* account of receipts (*Jä.*).

སློ་ *slo* the contents of the stomach of sheep or kid; སློ་དྲོན་ *slo-dron* warm fresh dung or contents of the stomach.

སློ་མ་ *slo-ma* शूर्प [a winnowing basket]*S.*

སློག་པ་ I: *slog-pa* 1. sbst. v. སླག་པ་ *slag-pa.*; vb., pf. བསློགས་ *bslogs*, fut. བསློག་ *bslog* (trans. to ལྡོག་པ་ *ldog-pa*) to turn round or about, to turn upside down or inside out; རྐྱལ་པ་ཕྱི་ནང་སློག་པ་ *rkyal-pa phyi-nañ slog-pa* to turn out the inside of a bag; མིག་སློག་པ་ *mig-slog-pa* to roll one's eyes; ས་སློག་པ་ *sa-slog-pa* to plough up, turn up, to dig the soil (*Jä.*).

+ སློག་པ་ II: a coat or robe of lamb or kid skin (or one lined with the same).

Digitized by Google

སློང་ *sloṅ* I: སླང་བ, pf. བསླངས *ḅslaṅs*, སླངས *slaṅs*, fut. བསླང་ *ḅslaṅ* or སླང་ *slaṅ*, imp. སློང་ *sloṅ* or སློངས *sloṅs*, causat. and transit. form of ལྡང་བ. 1. to cause to rise, to help to rise: མངོན་པར་སློང་བ *ṃṅon-par sloṅ-wa* to raise fully, to develope; གྱེན་དུ་སློང་བ *gyen-du sloṅ-wa* to raise upwards or vertically, སློང་བ་པོ *sloṅ-wa-po* a lifter, raiser, one who starts anything as a question, proposal, &c.; དགྲ་རུ་སློང་བ *dgra-ru sloṅ-wa* to cause a person to rise in revolt, an enemy, to make a person one's enemy; བསད་པའི་མི་རོ་སློང་བ *ḅsad-paḥi mi-ro sloṅ-wa* to resuscitate the slain. 2. to excite, cause, inspire (compassion, fear, terror, etc.); ཕྲག་དོག་གིས, ཞེ་སྡང་གིས་ཀུན་ནས་བསླངས་ཏེ (*Glr.*, *Mil.*) quite excited by envy and aversion. 3. to kindle (a disease) into action, hence སློང་རྐྱེན *sloṅ-ṛkyan* the exciting cause (of a disease); to raise, to erect, a pile, post, wall; སླང་ཤིང་ a pile, stay, prop, erected or set up (*Jä.*).

སློང་ II: signifies དོན་གཉེར *don-gñer* or བསོད་སྙོམས (*Mṅon.*). 1. to ask, require: ཀླུ་ཞིག་ང་ལ་དཔེ་སློང་ *ḳlu-shig ṅa-la dpe-sloṅ* a Lu asks me for the book (*Dzl.*); བུ་མོ་ཆུང་མར་སློང་བ *bu-mo chuṅ-mar sloṅ-wa* to ask a man's daughter in marraige; སློང་བའི་དངོས་པོ *sloṅ-waḥi dṅos-po* alms or articles obtained from begging; भिक्षा to beg, to try to get by begging: ཆུང་ཟད་བསླང་ངོ་ *chuṅ-zad ḅslaṅ-ṅo* we beg for a little of it! ཡབ་ལ་བསླངས་ནས་ཁྱེར he having obtained it from his father by begging took it; བསོད་སྙོམས་སློང་བ *ḅsod-sñoms sloṅ-wa* to collect alms by begging. 2. to collect, to gather, *e.g.* riches. 3. to examine, to probe (a wound): རྨ་གསར་མཛུབ་མོས་སློང་ *ṛma-gsar ṃdsug-moṣ sloṅ* to examine, probe a fresh wound with the finger; also: to search a man's house. 4. to give: ཁ་ཟས་ཅིག ལྷག་མ་སློང་ཅིག gather some of the remnants of the meal, and give them to me! (*Jä.*).

+ སློང་ཕོར *sloṅ-phor*=ལྷུང་བཟེད भिक्षा पात्र the mendicant's begging platter or alms-bowl.

སློང་མོ *sloṅ-mo* alms, भिक्षा, याच्ञा begging, alms. སློང་མཁན *sloṅ-ṃkhan*=སློང་བ་པོ *sloṅ-wa-po* or སློང་མོ་བ one who begs, a beggar. སློང་མོ་སློང་བ *sloṅ-mo sloṅ-wa* or སློང་མོ་བྱེད་པ *sloṅ-mo byed-pa* to ask for alms, to beg; སློང་མོས་འཚོ་བ *sloṅ-moṣ ḅtsho-wa* to live by begging, alms.

Syn. བསོད་སྙོམས་པ *ḅsod-sñoms-pa*.

+ སློན་པ *slon-pa*=སློག་པ *slog-pa* 1. to return, repulse. Acc. to *Sch.* to patch, to mend. 2. དབང་པོ་སྒྱུར་སློང་པར་བྱེད་པ to dissemble, to feign (*Sch.*). 3. *Cs.*: to thrust out.

སློབ་པ *slob-pa* I. vb., pf. བསླབས *ḅslabs*, fut. བསླབ *ḅslab*, imp. སློབ *slob* or སློབས to learn, to teach: ངས་སློབ I learn, teach me; ངས་སློབ I teach, དེ་མཁན་སློབ་དཔོན་གཉིས་ཀྱིས་ལོ་ཙཱ་བསླབས both the abbot and instructor taught him the art of translating and interpreting; ང་རྩིས་ཤེས་སློབ་འདོད་པས་སློབས as I should like to learn something of mathematics, teach me! བསླབས་པས་ཤེས་ཏེ *ḅslabs-paṣ çeṣ-te* when he had learned it; བསླབ་རུང་སློབས་པ་ཡང་དཀའ as learning is difficult, even if one is taught; སློབ་ཏུ་འཇུག་པ *slob-tu ḥjug-pa* to let one take lessons, to have or get one instructed; ཡོན་ཏན་སློབ་པ *yon-tan slobs-pa* to teach, also, to learn good, useful, things (*Jä.*).

སློབ་པ II: sbst. 1. the act of learning. 2.=སློབ་མ *slob-ya* teacher, instructor: བྲམ་ཟེ་སློབ་པ་རྣམས *bram-ze slob-pa-ṛnams* Brāhmaṇs as instructors; འཕགས་པ་སློབ་པ་རྣམས *ḥphags-pa slob-pa-ṛnam* the venerable preceptors (Buddhist saints). སློབ་མ pupil student;

Digitized by Google

སློབ་མ་མྱོང་བ *slob ma-myoṅ-wa* to become a student; also with མ as a negative = to have had no instruction or education; སློབ་འཁྲིད་པ *slob ḥkhrid-pa* to teach (*Jä.*).

སློབ་ཁྱད *slob-khyad W.* use, practice, exercise (*Jä.*).

སློབ་གྲྭ *slob-grwa* ("*lobta*)" school, school-room, school house.

སློབ་གྲོགས *slob-grogs* school-fellow, co-disciple.

སློབ་རྒྱུད *slob-rgyud* (opp. to ཟ་རྒྱུད hierachical succession) spiritual inheritance or succession.

སློབ་གཉེར *slob-gñer* student, scholar, སློབ་གཉེར་གང་དུ་བགྱིས *slob-gñer gaṅ-du-bgyis* where have you studied? at what college have been a student? (*Jä.*).

སློབ་དཔོན *slob-dpon* गुरु, आचार्य chief in teaching, gen. in spiritual matters; teacher, instructor, master, frq.; also a college title = professor. སློབ་དཔོན་གྱི་ཡོན་ཏན་བཟུང་། acquire the talents, good qualities of your teacher (*Lam-rim. 26*).

སློབ་འབངས *slob-ḥbaṅs* = བུ་སློབ *bu-slob* scholar, pupil, disciple.

སློབ་མ *slob-ma* शिष्य, शिक्ष pupil, disciple. དངོས་སློབ *dṅos-slob* one's own pupil, ཡང་སློབ *yaṅ-slob* a pupil's pupil.

སློབ་ཚིག *slob-tshig* instruction, teaching, precepts, advice.

Syn. བསྒོ་བ *bsgo-wa*; བརྗོད་པ *brjod-pa*; སློབ་པ *slob-pa*; དྲན་བསྐུལ *dran-bskul* and གཤེན་བསྐུལ *gshen-bskul* (*Mṅon.*).

སློབས *sloos* 1. imp. of སློབ. 2. exercise, practice, experience; མིག་སློབས་ངན་པ་སྐྱེ *mig-slobs ṅan-pa skye* a bad custom of seeing begins to prevail, (viz., that of looking downward, and minding only earthly things) (*Jä.*).

གསག་པ *gsag-pa Sch.* 1. to sew together (*Jä.*). 2. to hoard v. སོག་པ. ནོར་གསག་པ *nor-gsag-pa* to hoard up riches.

གསང་ *gsaṅ*, for གསང་བ 1. गुह्य, गुप्त, secret, hidden: གསང་བསྙད the secret revealed: གསང་འཆི་གར mystic dance, secret dancing and singing (*Ḥbrom. 94*); གསང་བའི་གཏམ secret conversation, speech, words, &c. 2. कौपीन [a privity, a piece of cloth worn on the privities]*S.*

གསང་ཁང་ *gsaṅ-khaṅ* a secret room (*Cs.*).

གསང་སྔགས *gsaṅ-sṅags* गुह्यमन्त्र, मन्त्र charms, secret religious instructions, mysterious incantations; གསང་སྔགས་ཟ मन्त्रवादी one versed in mysticism.

གསང་སྔགས་རྒྱལ *Gsaṅ-sṅags-rgyal* the lord of mysticism, an epithet of རྡོ་རྗེ་འཆང་ *Rdo-rje ḥchaṅ* or Buddha Vajradhara (*Mṅon.*).

གསང་སྔགས་ཐིག་ལེ *gsaṅ-sṅags thig-le* (རྒྱུད་ཀྱི་སྐོར *rgyud-kyi-skor*) n. of a work on mysticism. གསང་སྔགས་ཐིག་ལེའི་སྐོར་འགྱུར་གནང་ནས་རབ་བྱུང་ (*A. 66*) after translating the treatise on *Saṅ-ṅag thig le'* (essence of mysticism) he entered the *Pravrajya*, *i.e.*, became an ordained monk.

གསང་ཆེན *gsaṅ-chen* 1. रहस्य a great secret, mystery; 2. one versed in the *Tantrik* cult or the occult science of the Buddhists; an adept in mysticism. གསང་ཆེན་བསྟན་པའི་གསལ་བྱེད *gsaṅ-chen bstan-pahi gsal-byed* a complementary address for a high Rñiṅ-ma lama, signifying the illuminator of the doctrine, (*Yig. k. 67*). 2. human excrement; a privy (*Sman. 144*).

གསང་གཏམ *gsaṅ-gtam* = གསང་ཚིག *gsaṅ-tshig* secret or confidential conversation (*Mṅon.*).

གསང་གཏོར *gsaṅ-gtor* गुह्य, अभ्युक्षण sprinkling of consecrated water in mystical religious rites.

གསང་རྡོར *gsaṅ-rdor* = གསང་བའི་བདག་པོ *gsaṅ-wahi bdag-po* རྡོ་རྗེ་འཆང་ *rdorje ḥchaṅs*

Digitized by Google

གསང་བདག *gsan-bdag* an epithet of ཕྱག་རྡོར *Phyag-rdor* Vajrapâni, also that of Vais'ravaṇa (*Mṅon.*).

གསང་གནས *gsan-gnas* 1. mysteries, secrets: གསང་བའི་གནས་དུ་མ་གསུངས *gsan-wahi gnas-du ma-gsuṅs* he taught many mysteries, many, secret doctrines (*Jä.*). 2. secret abode, a place where secret matters are done or secret affairs are discussed; private parts of the body, pudenda, privities.

གསང་སྤྱོད *gsan-spyod* 1.=འཁྲིག་པ *hkhrig-pa* (*Mṅon.*) copulation, sexual union. 2. privy, necessary, water closet (*Jä.*).

གསང་ཕུ *Gsan-phu* n. of a district situated to the west of Lhasa (*Lon.* ཀ, *18*).

གསང་བ I: *gsan-wa* vb. to do a thing secretly, to conceal: གཏེར་གསང་བ to conceal treasures, ཉེས་གསང་བ to hide one's fault; གསང་སྟེ་སྟོན་པ *gsan-ste ston-pa* to reveal a thing treated as a secret, to let out a secret, to hide one's self, to be concealed; དབེན་པའི་གནས་ཤིག་ཏུ་གསང་སྟེ hiding one's self in a solitary place; ཡིད་མཐུན་པར་གསང་སྟེ *yid mthun-par gsan-ste* keeping it secret with one consent (*Jä.*).

གསང་བ II: sbst 1. गूढ, गुह्य, रहस्य secret things, a secret, mysticism; གསང་བའི་བདག་པོ *gsan-wahi bdag-po* = གསང་དབང་ गुह्यकाधिपति the lord of mysticism, an epithet of Vajrapâṇi. 2. secret parts *Med.*, also གསང་གནས *gsan-gnas Med.*, གསང་བའི་པད་མ *gsan-wahi pad-ma Med.*, sometimes the anus included. 3. adj. secret, hidden, concealed, གསང་བའི་ཆོས गुह्यशास्त्रं; doctrine of the mystics; ཕྱི་ནང་གསང་ the exoteric, esoteric and the mystic. 4. for གསོང་བ to be careful, to watch: ཁྱི་མོ་རྣ་ཤིན་ཏུ་གསང་བ a female dog of very sharp hearing.

གསང་བ་འདུས་པ *gsan-wa hdus-pa* गुह्यसमाज the communion of the mystic adepts; the *Tantrik* cult of the Buddhist; also the *Tantrik* pantheon.

གསང་བའི་འདྲེས *gsan-wahi hdres* मैथुन, मिथस् secret union.

གསང་བའི་ནད *gsan-wahi-nad* disease of the sexual organs (*Med.*).

གསང་བའི་སྙིང་པོ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ངེས་པ n. of a *Tantra* (*K. g.* ཞ, *267*).

གསང་བ་སྤྱིའི་རྒྱུད *gsan-wa spyihi rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ཚ, *71*).

གསང་བ་སྒྲིགས་པ *gsan-wa sgrigs-pa* a conspiracy, secret arrangement or design, intrigue.

གསང་བ་རྒྱན་གྱི་བཀོད་པའི་རྒྱུད *gsan-wa rgyan-gyi bkod-pahi-rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ཏ, *476*).

གསང་བ་དམ་པ་མ *Gsan-wa dam-pa-ma* n. of a *Yakṣinî* princess (*K. g.* ང, *130*).

གསང་བ་པ *Gsan-wa-pa* गुह्यक a class of *Yakṣa* living in the Himalayas, and in Tibet during the Pauranic times; the *shamans* of Tibet were also thus known to the early Indians.

གསང་བ་མེ་ལྷ་བསྟེན་པའི་ལྟ་བ *gsan-wa me-lha bsten-pahi lta-wa* n. of the doctrine of a sect of *Tîrthika* school of ancient India (*Theg.* *30*).

གསང་བའི་བླ་མ *gsan-wahi bla-ma* a secret spiritual guide; an epithet of Mahes'vara (*Mṅon.*).

གསང་བའི་བདག་ཉིད *gsan-wahi bdag-ñid* गुह्यात्मा, गूढात्मा mysticism.

གསང་བ་སྨྲ *gsan-wa-smra* मन्त्र a charm.

གསང་དབང་ *Gsan-dwan* = གསང་བདག गुह्यकेश्वर Kuvera, the deity of wealth who rules over the Guhyaka spirits.

གསང་བྱ *gsan-bya* that which should be kept secret.

Digitized by Google

གསང་བོས *gsaṅ-bos* that which is confidential, fit to be kept secret.

གསང་ཚིག *gsaṅ-tshig* = གསང་སྔགས secret speech སྙིང་ལ་མཆོད་པའི་གསང་ཚིག་རྣམས། ངན་པ་རྣམས་ལ་བརྗོད་མི་བྱ (*Ç. gya.*) the secrets of one's heart, should not be revealed to the wicked.

གསད *gsad* put out: མར་མེ་རླུང་གིས་བྱས extinguished, just as wind puts out a lamp or candle.

གསད་པ *gsad-pa* मरण death.

གསན་པ *gsan-pa* resp. to hear, to listen to; ཉོད་གསན་དང listen to me! (*Mil.*); ངའི་ཚིག་ལ་གསོན do listen to my word! to hear a person teaching, expounding, etc. (*Jä.*).

གསབ་པ *gsab-pa*, v. བསབ་པ; ཁ་གསབ་པ to reply, དྲིན་ལན་གསབ to return kindness.

གསའ *gsah*, also བསའ *bsah*, the snow-leopard, varying in colour from pale lemon to pure white, with clusters of black spots; living on the higher mountains of Tibet.

གསའ་ཡས *gsah-yas* (ཕྱུགས) n. of a number (*Ya-sel. 56*).

གསར་པ *gsar-pa* or གསར་པ नव, नूतन, नवीन fresh, new; young; good. རབ་ཏུ་གསར་པ very fresh; མངོན་པར་གསར་པ अभिनव quite new; གསར་གྲོགས a new friend; གསར་འཁྲུངས newly born; ལུག་ཤ་གསར་པ fresh mutton; རྨ་གསར་པ a fresh wound; བག་མ་གསར་པ bride, newly married wife; གསར་དུ་བསད་པའི་ཤ flesh of animals that have just been slaughtered; ཁ་གསར an edge or blade just sharpened; ཁང་གསར new house, གོས་གསར new clothes, མར་གསར fresh butter; རྟ་གསར a horse not yet broken in. གསར་འགྲོགས་པ *gsar-hgrog-pa Sch.*: to tell each other news; to make new acquaintance. གསར་རྙིང *gsar-rñiṅ* old and new, stale and fresh, is used as abstr. noun to signify: age, duration, existence. གསར་གཅོད་པ = རྩད་གཅོད་པ *rtsad-gcod-pa* inquire into, investigate, examine, study. གསར་འོངས fresh arrival.

Syn. གསར་པོ *gsar-po*; སར་པ *sar-pa*; སོ་མ *so-ma*; ཡག་མ *yag-ma*; ཤིན་ཏུ་གཞོན *çin-tu-gshon*; གཞོན་ནུ *gshon-nu*; བསང་པོ *bsaṅ-po*; རབ་གཞོན *rab-gshon* (*Mṅon.*).

གསར་སྐྱེས *gsar-skyes* नवजात new-born; fresh shoots and leaves, buds (*Mṅon.*).

གསར་སྟོད *gsar-stod* नव new.

གསར་བུ *gsar-bu* 1. नवक; སྟོན་ཐོག་གསར་བུ *ston-thog gsar-bu* fresh harvested grain, new corn. 2. beginner, tyro, novice (*Jä.*).

གསར་དུ་འོངས་པ *gsar-du hoṅs-pa* a new comer; = མགྲོན་པོ *mgron-po* (*Mṅon.*) guest.

གསར་མ *gsar-ma* modern, recent, new. The term gen. signifies the reformed or new school of Buddhism (opp. to རྙིང་མ *Rñiṅ-ma*). གསར་མ་པ *gsar-ma-pa* one of the new schools of Buddhism in Tibet.

གསར་ནས *gsar-nas* fresh or new barley.

གསར་འཚེ *gsar-htshe* (ནད་དང་བར་ཆད) fresh disease or accident.

གསར་གླད་མེད་པ *gsar-glad med-pa* = གསར་འཚེ་མེད་པ (*Yig. k. 13*) without any recent injury to health.

གསར་བཟོས *gsar-bzos* newly made or manufactured articles.

གསལ *gsal* 1. व्यक्त, भिन्न separate, व्यक्त, distinct, व्यक्त expressed, རབ་གསལ प्रकाश illuminated, fully manifest. 2. for གསལ་ལེང་སྐྱ pale.

གསལ་བ *gsal-wa* I: vb. to be clear, bright; གསལ་བར་བྱེད་པ to make clear, to elucidate, ཉར་ཤར་ཉིད་གསལ་ན when (the sun) shines bright again; མར་མེ་འཆི་ཁར་གསལ་བ་བཞིན flaming up once more, like an expiring lamp; ལྷང་ངེ་ལྷམ་མེར་གསལ་ཏེ *lhaṅ-ṅe lham-mer gsal-te* appearing bright, clear and glorious; གསལ

Digitized by Google

བར་བྱེད makes clear; གསལ་ལོ it has become clear, is made evident; also विवृत, explained: འདུལ་བ་ན་གསལ་ལོ it is explained in the *Dulwa*, it is clear there; གསལ་བར་བཀོད་པ to elucidate, to describe clearly.

གསལ་བ II: or གསལ་པོ adj. तेजः, शुचि, भास्वर, स्पष्ट clear, bright, light, pure, visible to a great distance, conspicuous, distinct, apparent, intelligible; ཕྱུགས་གསལ = the sky, the heaven; ངག་གསལ་པོ་ཟེར་མི་ཤེས *ńag-gsal-po zer mi-çes* his speech is not clear, he is not able to speak distinctly; ཡི་གེ་གསལ་པོ *yi-ge gsal-po* plain, legible handwriting; of colours, mirror: དཀར་གསལ *dkar-gsal* pure white; pure, free from faults and deficiencies: གསལ་ཞིང་དག་ལ་དྲི་མ་མེད་པའི་སྐུ (*A. 5*) the resplendent, the immaculate embodiment which is free from impurities.

གསལ་བ III: 1.=རྒྱས་པ स्फुट fully blown, copious in fullness. 2.=མངོན་པ प्रकट manifest. 3.=བསྐྱུར་བ निराकृत [set aside, turned away]*S.* 4.=གྲགས་པ fame.

གསལ་ཁ *gsal-kha*=གསལ་ཆ *gsal-cha.*

གསལ་གྲགས *gsal-grags* प्रतीत, प्रथित fame [celebrated, well-known]*S.*

གསལ་ཆ *gsal-cha* message; གསལ་ཆ་ཞིག་གནང་ཞུ I request (you) to give me a clear account; pray send me a message.

གསལ་ཆེན *gsal-chen* महारोचन [great lustre; the sun]*S.*

གསལ་རྒྱལ *Gsal-rgyal* king Prasenajit, son of king Brahmadatta born on the same day that Gautama Buddha was born (*K. du.* ཀ, *3*).

གསལ་མཐོང *gsal-mthoń* the sky, clear sight or vision.

གསལ་ལྡན *gsal-ldan* 1.=གསལ་བ་ཅན् शुचान् the sun [brilliant; fire]*S.*; the blue colour, sky-colour=མཐིང *mthiń* (*Mńon.*). 2.=an epithet of Buddha; the son of the moon, one of the planets in Indian and Tibetan astronomy (*Mńon.*).

གསལ་ལྡན་མ *Gsal-ldan-ma* काशी the city of Kās'i, modern Benares.

གསལ་འདེབ་པ *gsal-ḥdeb-pa* to refresh the memory, to meditate: དེའི་དབུ་མའི་ལྟ་བ་དེ་ཉིད་གསལ་འདེབ་པ་བཞིན་དུ་སོང་ that Mādhyamika doctrine became as if new to me (*A. 23*).

གསལ་གནས *gsal-gnas* as met. =ནམ་མཁའ the sky, the void space.

གསལ་བ་འོད་ཀྱི་གླིང *Gsal-wa hod-kyi gliń* the birth place of གཤེན་རབ *Gçen-rab* the founder of the Bon religion of Tibet (*G. Bon. 12*).

གསལ་བའི་ནོར་བུ *gsal-wahi nor-bu*=ཉི་མ द्युमणि the sun (*Mńon.*).

གསལ་བའི་བུ་མོ *Gsal-wahi bu-mo* दाक्षायणी 1. the daughter of *Dakṣa* an epithet of Durgā. 2.=ཟ་སྐར.

གསལ་བའི་སྒོ *gsal-wahi-sgo*=མཁས་པ a learned man, a sage (*Mńon.*).

གསལ་བའི་སྒྲ *gsal-wahi-sgra* clear voice, कलकलध्वनि murmuring noise.

གསལ་བའི་མ་མ *gsal-wahi ma-ma* मारिषा [the mother of the patriarch Dakṣa]*S.*

གསལ་བྱེད *gsal-byed*=མིག 1. the eye (*Mńon.*). 2. व्यञ्जन the consonants; གསལ་བྱེད་སུམ་ཅུ the thirty consonants of the Tibetan alphabet.

གསལ་མ *Gsal-ma* मङ्गल्या prosperous, n. of a goddess.

གསལ་མེ *gsal-me* lamp, candle (*Rtsii.*).

གསལ་ལ་དྭངས *gsal-la-dwańs* bright and sparkling, pure, free from impurities.

Syn. གཙང་དྭངས *gtsań-dwańs*; རྙོག་མེད *rńog-med* (*Mńon.*).

གསལ་འཛིན *Gsal-hdsin* n. of a place (*Bon. ch. 4*).

གསལ་ཧོས *gsal-hos* स्फुटार्थ explicit, clear.

Digitized by Google

གསལ་ལེ་བ *gsal-le-wa* very clear.

གསལ་ཤིང་ *gsal-çiṅ* (*Ṅag. 68*) a pointed stake for empaling malefactors; གསལ་ཤིང་དུ་སྐྱོན་པ to impale. གསལ་ཤིང་པ *gsal-çiṅ-pa* an impaler; one who has been impaled.

གསིག་པ *gsig-pa* or བསིག་པ to shake and throw up in a backward direction; ལུས་གསིག་གསིག་བྱེད drawing up the body, to shake it; རྔོག་པ་གསིག he shakes his mane; དཔུང་བསིག *Cs.*: the shaking of one's shoulder, (prob. for: shrugging); to winnow, to fan, to sift (*Jä.*).

གསིང་མ *gsiṅ-ma* 1. beer brewed out of rice or any other grain. 2. pasture-ground, meadow. 3. moor, fen (*Sch.*). 4. a flower growing in the pastures of Tibet resembling the daisy: ཇོ་བོ་སྤྱན་དྲངས་གསིང་མ་མེ་ཏོག having invited the *Jo-wo* (Atiśa) they presented him with daisy (*A. 105*).

གསིར་བ *gsir-wa* བསིར་བ *Cs.* 1. 'to whirl about, to twist; ཕང་གསིར་བ to whirl a spindle, མདའ་གསིར་བ *Cs.*: 'to whirl an arrow.' 2. *W.* to move by a repeated pushing; to smooth, to make even, with a plane, knife, etc.; to slide, glide, slip down a slope (*Jä.*).

གསིལ་བ *gsil-wa* 1.= བསྒྱུར་བ *bsgyur-wa* to multiply in arithmetic (*Rtsis.*). 2. to divide, split, དུམ་བུར་གསིལ་བ to cut to pieces, གསིལ་བལ wool that has been well combed. 3. to toll, sound, ring: དྲིལ་བུ་གསིལ་བ to ring a bell. ཁར་གསིལ v. ཁར་བ or ཁྲོ་དམ bronze which emits a ringing sound when struck (*Mṅon.*). གསིལ་སྙན་ *gsil-sñan* pleasant ringing sound, a kind of cymbal.

+ གསིལ་བྱེད *gsil-byed* or གསིལ་ཤིང་ *gsil-çiṅ* the staff which a *Tantrik* Buddhist monk carries in his hand with tinkling bells attached to it.

གསིལ་པ *gsil-pa* and གསིལ་མ *gsil-ma*, v. སིལ་བུ *sil-bu* (*Jä.*).

གསུག *gsug*, བསུག་པ = བརྔན་པ, ལག་གསུག bribery, bribe; remuneration, reward གསུག་དང་རྒྱལ་པོའི་བཀའ་དྲིན་དང་ should receive reward and royal favours (*Ç. doṅ. 1*).

གསུང་ *gsuṅ* = ངག or སྐད་ གཏམ resp. for སྐད and གཏམ 1. precept, expression, speech, voice: སངས་རྒྱས་ཀྱི་གསུང་ the speech or precept of Buddha; བླ་མའི་གསུང་ saying of one's spiritual teacher or lama; གསུང་སྒྲོས་པ a speech made; གསུང་གསལ་བ a lucid expression; གསུང་བྱུང་ a voice arose, was heard, གསུང་དག་པ an unmistakable, voice, like that of Buddha. 2. the act of speaking talking, གསུང་གླེང་བ *gsuṅ-gleṅ-wa* to converse, discourse; that which is spoken; གསུང་མ་གསུང་ do not express yourself; ཁྱེད་ཀྱི་གསུང་དེའི་ལན་དུ in answer to what you have said; གསུང་ཀློག་པ to read the sayings, the apothegms (of Buddha) (*Jä.*).

གསུང་བ *gsuṅ-wa* གསུངས, vb., pf. གསུངས *gsuṅs*, imp. གསུང་ = classical སྨྲ་བ *smra-wa* 1. to speak, talk, say, དེ་སྐད་མ་གསུང་ do not say so! such an expression should not come from you; རྫུན་གསུང་བ *rdsun gsuṅ-wa* to tell a falsehood, to speak lies. 2. to explain; to ask: མི་འདོད་མི་གསུང་བཞེས་པར་ཞུ please accept it without explaining that you do not want it; བསླབ་གདམས་གསུང་བ to give advice; ཆོས་གསུང་བ to preach; མགུར་མ་གསུང་བ to recite a religious song.

གསུང་གི་བདུད་རྩི *gsuṅ-gi bdud-rtsi* = བཀའ་ཞལ་ཆེ, lit. the nectar of speech, a complimentary expression applied to a person's speech, address, or advice (*Yig. k. 25*).

Digitized by Google

གསུང་གི་དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ *gsuń-gi ḍwań-phyug chen-po*=འཇམ་དཔལ་དབྱངས an epithet of Mañju S'ri *Bodhisattva* (*Situ. 6*).

གསུང་གིན *gsuń-gin* saying, talking about, reciting, reading or preaching: གསང་སྔགས་རྒྱུད་སྡེ་གསུང་གིན་ཡོད་པར (*A. 13*) when he was reading the *Tantra* class of Buddhist scriptures.

གསུང་བགྲོས *gsuń-ḅgroṣ* report, statement, opinion.

གསུང་གླེགས *gsuń-glegṣ*=བཀའ་ཤོག diploma, written authority: གསུང་གླེགས་གནང་རྟེན་བཅས་ཕྱག་བཀབ་རྟེན་ཅེ it is very gracious of you to have sent the communication with enclosures (*Yig. k. 18*).

གསུང་གླེང་བགྱིས་པ *gsuń-gleń ḅgyiṣ-pa* a discussion or discourse had on religious subjects.

གསུང་ཆོས *gsuń-choṣ* भाषित a religious discourse or sermon delivered orrally.

གསུང་མཆིད *gsuń-ṃchiḍ*=བཀའ་མཆིད resp. talk, discourse, speech; བཀའ་ལན reply to such a speech.

གསུང་མཆོག *gsuń-ṃchog* last advice, precept; also principal word, main dogma, *e.g.*, the Om-mani padme hūm (*Jä.*).

གསུང་སྙན *gsuń-ṣñan* a harmonious voice, an agreeable, speech.

གསུང་མདུད *gsuń-ṃduḍ* a knot of charmed silk used as a talisman, it is described as དར་སྐུ་བ་སྔགས་བཟླས་ནས་བསྲུང་བ་མདུད་པ, that is, incantations read over a piece of silk converted thereby into a talisman against evil spirits: "གནང་རྟེན་གསུང་མདུད" (*Yig. k. 5*) with enclosure consisting of charmed satin.

གསུང་སྤྲོས *gsuń-ṣproṣ* conversation between or among persons of rank; གསུང་བྲིས *gsuń-ḅriṣ* written precept, advice, letter, statement.

གསུང་བྱེད *gsuń-byeḍ*=ཁ *kha* or སྨྲ་བའི་སྒོ *ṣmra-wahi ṣgo* the mouth (*Mṅon.*).

གསུང་རབ *gsuń-rab* प्रवचन sermon, religious discourse; sacred writings.

གསུང་རབ་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས *gsuń-rab yan-lag ḅcu-gñiṣ* the twelve divisions of the apothegms of Buddha:—(1) མདོ་སྡེའི་སྡེ, (2) དབྱངས་ཀྱིས་བསྙད་པའི་སྡེ, (3) ལུང་དུ་བསྟན་པའི་སྡེ, (4) ཚིགས་སུ་བཅད་པའི་སྡེ, (5) ཆེད་དུ་བརྗོད་པའི་སྡེ, (6) གླེང་གཞིའི་སྡེ, (7) རྟོགས་པ་བརྗོད་པའི་སྡེ, (8) དེ་ལྟ་བུ་བྱུང་བའི་སྡེ, (9) སྐྱེས་པ་རབས་ཀྱི་སྡེ, (10) ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པའི་སྡེ, (11) རྨད་དུ་བྱུང་བའི་སྡེ, (12) གཏན་ལ་ཕབ་པའི་སྡེ.

གསུངས་ཤོལ *gsuńṣ-çol* प्रश्नोत्तर.

གསུད་པ *gsuḍ-pa* or བསུད་པ 1. विसूचिका a form of cholera, n. of a disease produced by indigestion, by undigested food: མ་ཞུ་གསུད་ནད་ཅེས་བྱ་བ (*Mṅg. 22*). རྒྱུན་པ་གསུད stands for विसूचिका spasmodic cholera which elsewhere is rendered མ་ཞུ་བ dyspepsia. 2. acc. to *Sch.* vb.=to be lost, to be dispersed. 3. *W.* to fill with food beyond satiety, to stuff, to cram (*Jä.*).

གསུམ *gsum* त्रि three; གསུམ་ཀ, གསུམ་ག the three, all the three. གསུམ་པ *gsum-pa* तृतीय the third; containing three; གསུམ་པོ *gsum-po* the three; གསུམ་ཆ *gsum-cha* a third part; གསུམ་གཉིས two thirds (*Rtsii*). གསུམ is used also elliptically for དཀོན་མཆོག་གསུམ, त्रिरत्न the three precious ones: གསུམ་ལ་སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བའི་མདོ the Sûtra on seeking protection of the Three Precious Ones (*K. d. ś 277*). བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་པ་གསུམ three times innumerable *Kalpa*. This usage should also be noticed: རྒན་མོ་མ་བུ་གསུམ་པོ་འདི the old woman with her (two) sons, the three; རྒྱལ་པོ་ཡབ་ཡུམ་གསུམ the king and his (two) queens, the three (*Jä.*); རབ་འབྲིང་མཐའ་གསུམ the excellent, the middling and the inferior ones, the three.

Digitized by Google

གསུམ་སྔགས *gsum-ṡṅags* त्रिष्टुप् [a Vedic metre] *S.* གསུམ་སྔགས་འཕྲེང་ त्रिष्टुपावलि a series of three charms.

གསུམ་སྦྲུལ *gsum-ṡbrul* the third stage in incarnations [emanation of the third degree, = ཉིང་སྦྲུལ *ñiṅ-ṡbrul*] *Jä.*

གསུམ་སྒྲ *gsum-ṡgra* = སྦྲང་མ *ṡbraṅ-ma* the bee, also fly.

གསུམ་ལྡན *gsum-ḻdan* त्रेता possessed of three parts.

གསུམ་ལྡན་དུས *gsum-ḻdan-dus* त्रेतायुग the age in which out of four parts three parts (of merits) existed in human beings.

གསུམ་རྩེན *gsum-ṛtsen* त्रिदिव the heaven. གསུམ་རྩེན་དབང་ त्रिदिवेश the lord of heaven.

གསུམ་བརྩེགས *gsum-ḇtsegs* three things piled one upon another: འབོལ་གདན་གསུམ་བརྩེགས three stuffed cushions piled up one upon another; ཁང་པ་གསུམ་བརྩེགས a three storied house.

གསུམ་ཟུར *gsum-zur* three-cornered.

གསུར་མ *gsur-ma* a thing slightly burnt, singed; གསུར་དྲི *gsur-dṛi* the smell of it (*Jä.*).

གསུས་པ *gsus-pa*, कोष्ठ [belly, stomach, གསུས་པ་སྦོས *gsus-pa ṡbos* the belly is swollen or distended] *Lex.*; གསུས་ནད *gsus-naḏ* dropsy of the belly; གསུས་རྐེད *gsus-ṛkeḏ* the belly and the waist; the middle part of the body, the waist (*Sch.*); Syn. བགང་བྱ *ḇgaṅ-bya*; ལྟོ་བ *ḻto-wa* (*Mṅon.*).

གསུས་པ་འགེངས *gsus-pa ḇgeṅs* = འགྲངས (*Mṅon.*) full stomach.

གསུས་པ་ཆེ लम्बोदर large protuberant belly or stomach (*Mṅon.*).

གསུས་པོ་ཆེ *gsus-po-che* = གསུས་པ་ཆེ or ལྟོད་པ་ཆེ महाकोष्ठिक 1. a large belly. 2. n. of a country (*K. d.* ད, *365*).

གསུས་ཁྱིམ་ཆེ་བ *gsus-khyim che-wa* = ལྟོ་བ་ཆེ་བ लम्बोदर a large belly: གཤིན་རྗེ་བདུད་དམར་མདོག་དམར་ གསུས་ཁྱིམ་ཆེ་བ the red-coloured manfesitation of the Lord of death has a huge belly (*A. 17*).

གསུས་འཕྱང་པོ *Gsus-ḫphyaṅ-po* n. of a deity (*Jä.*).

གསུས་རྫིང་ཅན *gsus-ṛdsiṅ-can* pot-belly, large belly (*Mṅon.*).

གསེ་བ *gse-wa* 1. v. སེལ. 2. v. གསེད་པ.

གསེ་རུ *gse-ru* for བསེ་རུ गण्डार, सृमि rhinoceros.

གསེག་བརྡར *gseg-ḇṛdar Sch.* a file (instrument), v. སག་གདར *sag-gdar*.

གསེག་མ *gseg-ma* 1. शर्करा sugar. 2. གསེར pebbles, small stones; གསེག་མ་ཅན full of stones (*Jä.*).

གསེག་གཤང *gseg-gçaṅ* = ཁར་གསིལ a mendicant's staff (*Lex.*).

གསེང *gseṅ*, also སེང *seṅ* = བར་མཚམས 1. intermediate space, opening; cleft, chink, crevice, fissure, leak, v. ཁོང་སེང sub. ཁོང; སྒོ་སེང *ṡgo-seṅ* chink of a door; གསེང་བསྲུབ་པ *gseṅ-ḇsṛub-pa Sch.* to stop up, plug up, crevices, etc. 2. harmonious, well-sounding. 3. sharp, acute, རྣ་བ་གསེང *ṛna-wa-gseṅ* quick ear *Sch.* 4. in ཉེ་གསེང it signifies སྤང་ལྗོངས grassy valley or plain.

གསེང་པ *gseṅ-pa* leaky, cracky, full of fissures (*Sch.*).

གསེང་པོ cautious, watchful.

གསེང་བ *gseṅ-wa* (colloq. and form of གསང་བ) गोपन to conceal; གཏམ་གསེང་བ to keep information or news secret.

གསེང་ཡབ *gseṅ-yab* balcony. ཚོང་ཁྲོམ་ཀྱང་ དགའ་ར་བ་གསེང་ཡབ་དང་མཐོང་རྒྱ་ཆེ་བ་འདིའི་ནང་དུ in this garden house with its excellent balcony and wide view you should (rejoice).

Digitized by Google

གསེད *gsed* several larger species of *Lonicera* (*Jä.*).

གསེད་པ *gsed-pa* also བསེད་པ to pick out, sort, to pull or pluck in pieces; བལ་གསེད་པ to assort wool.

གསེབ *gseb*=སེབ *seb* 1. stallion, a male horse or camel. 2. the narrow interstices between persons or things thronged together, hence with ན, ཏུ and ལ=between, among, with ནས=from between: ཁྱི་མི་ཡི་སེབ་ལ་མཆོང་ the dog leaps into the midst of the people; ཤོག་མའི་གསེབ་ཏུ་འཇུག་པ to put between leaves; སྤྲིན་གྱི་གསེབ་ནས་ལུས་ཕྱེད་འཐོན half of his body protrudes from between the clouds, *i.e.*, rises above, etc.; གྲོང་གསེབ་ཏུ་བསྡུགས་པ to sit among the villagers. 3. multitude, crowd: དམག་གསེབ army, ནགས་གསེབ dense forest (*Jä.*).

གསེབ་ལམ *gseb-lam* a passage through thickets, a secret path, by-way between rocks and underwood.

གསེར *gser* सुवर्ण, गैरिक, स्वर्ण, काञ्चन, हेम 1. gold; in Tibet gold is called *rinchen dań-po* the first precious (article). ལང་ཀ་ནས་རྙེད་པའི་གསེར་མཆོག the best gold is found in Ceylon (जम्बूसुवर्ण); གསེར་གྱི་མེ་ཏོག flower of gold, golden flower; གསེར་གྱི་བྱ་བདའ་བ = काञ्चनकाञ्चिका कोष. 2. fair, royal, celestical, precious; the world. གསེར is used fig. for unchangeableness (འགྱུར་བ་མེད་པ) and also as an honorific term: གསེར་ཞལ royal face, གསེར་སྐྱེམས celestial drink, *i.e.*, wine presented to kings and grand lamas as a substitute for nectar.

Syn. རིན་ཆེན་མདོག་བཟང་ *rin-chen mdog-bzań*; ཚོང་འདུས་འགྲིམ *tshoń-hdus-hgrim*; ཟོང་མཆོག *zoń-mchog*; ཚམ་པ་སྐྱེས *tsam-pa skyes*; ནུབ་མ་མཆོག ཤིད་པོང་; གཟི་བརྗིད་སྐྱེས *gzi-brjid skyes*; རིན་ཆེན་ཆེ *rin-chen che*; མདོག་ལྡན *mdog-ldan*; མདངས་ལྡན *mdańs-ldan*; འོད་བྱེད་པ *hod-byed-pa*; གཾ་ག་སྐྱེས *gam-gā skyes*; རི་ལས་སྐྱེས *ri-las-skyes*; མེ་ཡི་ས་བོན *me-yi sa-bon*; ཆ་ཤས་སྦྱངས *cha-śes sbyańs*; ཁ་དོག ཆེན་པོ *kha-dog chen-po*; བུམ་བརྒྱ་སྐྱེས *bum-brgya-skyes*; ས་ཡི་ཟླ་བ *sa-yi zla-wa*; འཚོ་བ་སྒྲོལ *htsho-wa sgrol*; བསྲེག་བྱ *bsreg-bya*; ས་ལེ་སྦྲམ *sa-le-sbram*; རིན་ཆེན་དང་པོ *rin-chen dań-po* (*Mńon.*).

གསེར་གྱི་བཀའ *gser-gyi-bkah* royal edict, the king's command, government order; འབངས་རྣམས་ལ་གསེར་གྱི་བཀའ་ཡི་ཙོང་བར་ཞེབས the royal edict was received loyally by the subjects (*Yig. k. 60*).

གསེར་གྱི་སྐུད་པ *gser-gyi skud-pa* 1. gold wire. 2. n. of a medicinal grass: གསེར་གྱི་སྐུད་པས་སྐྱེ་ནད་ཙ་ཙད་དུག་ཚད་སེལ (*Med.*).

གསེར་གྱི་འཁོར་ལོ *gser-gyi hkhor-lo* the golden wheel, one of the eight auspicious articles (अष्टमङ्गल द्रव्य) of the Buddhists.

གསེར་གྱི་དགྲ *gser-gyi-dgra* as met.=ལྕགས (lit. the enemy of gold) iron (*Mńon.*).

གསེར་གྱི་ཆུན་པོ *gser-gyi chun-po* हेमदाम gold necklace or chain.

གསེར་གྱི་ཉ *gser-gyi-ńa* 1. the golden fish, one of the eight auspicious articles of the Buddhists. 2. n. of a precious gem.

གསེར་གྱི་མེ་ཏོག *gser-gyi me-tog* सुवर्ण कुसुम, हेमपुष्प the golden flower; चम्पकपुष्प *Magnolia champaka*.

Syn. བསོད་ནམས་བསྲུང་ *bsod-nams-bsuń* (*Mńon.*).

གསེར་གྱི་མོན་ལྷས *gser-gyi mon-lhas* सुवर्ण दाम gold braided head ornament, also necklace.

གསེར་གྱི་སྡོང་པོ *gser-gyi sdoń-po* = ཚ་ཙ lit. golden plant, a kind of aquatic grass (*Mih. 3*).

གསེར་གྱི་འདབ་ཅན *gser-gyi hdab-can* an epithet of Vishnu (*Mńon.*).

གསེར་གྱི་མཆོག *gser-gyi-mchog* the finest gold.

Syn. ཛམ་བུ་ཆུ་གསེར *dzam-bu chu-gser*; རྐང་བརྒྱད་པ *rkań-brgyad-pa*; ཛམ་བུ་ན་དི *dzam-bu na-di* (*Mńon.*).

Digitized by Google

གསེར་གྱི་བྱེ་མ *gser-gyi bye-ma* 1. golden sand 2. a kind of mineral used for medicinal purpose. གསེར་གྱི་བྱེ་མ་ས་ཁམས་ནད་ཞི་འབབ་པ་ཞེས (*M.*).

གསེར་གྱི་གཟུགས *gser-gyi gzugs* हेमप्रतिमा golden image.

གསེར་གྱི་འོག་པགས *gser-gyi ḥog-pags* मेखला a gold sash, but gen. an apron with little gold bells attached to its edge which ladies of rank wear in Tibet.

གསེར་གྱི་རི་བདུན *gser-gyi ri-bdun* the seven golden mountains:—གཉའ་ཤིང་འཛིན *gñaḥ-çiṅ-ḥdsin*; གཤོལ་མདའ་འཛིན *gçol-mdaḥ-ḥdsin*; སེང་ལྡེང་ཅན *seṅ-ldeṅ-can*; ལྟ་ན་སྡུག *lta-na-sdug*; རྟ་རྣ *rta-rna*; རྣམ་འདུད *rnam-ḥdud*; མུ་ཁྱུད་འཛིན *mu-khyud-ḥdsin* (*Mdsod.*).

གསེར་གྱི་བརྩིག *Gser-gyi-brtsig* n. of an island in the Eastern ocean (*K. d.* ར, *269*).

གསེར་གྱི་རི་བོ *Gser-gyi ri-wo* हेमाद्रि the golden mountain situated beyond the mountain of Prāgjyotiṣa, where the tree of gold called *Sa-le-dam* abounds (*K. d.* ར, *283*).

གསེར་གྱི་རིལ་བ *gser-gyi ril-wa* = གསེར་གྱི་ཆབ་སྒྲིལ golden water pot.

གསེར་གྱི་ལུས *gser-gyi lus* हेमाङ्ग golden body; a complimentary address for noble ladies.

གསེར་གྱི་ཕུད་བུ *gser-gyi phud-pu* a kind of medicinal grain. གསེར་གྱི་ཕུད་བུ་ཁམས་ཁྲིམས་པ་ཉིན་དུ་འདྲེན (*Med.*).

གསེར་གྱི་གཙུག་ཕུད་ཅན *gser-gyi gtsug-phud-can* the golden crest; n. of a bird.

Syn. འདབ་གཤོག་བཀྲ་བ *ḥdab-gçog bkra-pa*; མཁའ་འགྲོའི་རྒྱལ་པོ *mkhaḥ-ḥgroḥi rgyal-po*; ཚུན་གླག *chun-glag* (*Mṅon.*).

གསེར་གྱི་སྦྲམ་བུ *gser-gyi sbram-bu* 1. = གསེར་རྡོག་པོ *gser-rdog-po* (*Nag. 53*) piece-gold, pieces of pure gold that are picked up from sand; pure, unalloyed gold: གཞན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཀྱང་གསེར་གྱི་སྦྲམ་བུ་ཞོ་རེ་རེ་ཡོད་པ་རེ་ཕུལ་ལོ (*A. 23*) all the others each presented him with a piece of gold worth a ཞོ.

གསེར་སྐུད *gser-skud* = གསེར་གྱི་སྐུད་པ སུཝརྞ་སཱུཏྲ gold thread.

གསེར་སྐྱ *gser-skya* pale, whitish gold (*Rtsii.*).

གསེར་སྐྱེམས *gser-skyems* lit. golden-drink, wine that is offered to royalty, &c. for drink; now-a-days wine offered to the gods and the Grand Lama which is touched with gold and grain wrongly as a, justification for that name (*Loṅ.* བ).

གསེར་ཁ *gser-kha* སུཝརྞ་ཁནི gold mine.

གསེར་ཁྲི *gser-khri* golden chair, throne, hierarchical chair.

གསེར་ཁང *Gser-khaṅ* 1. n. of a (མ་བདུད) demon. 2. n. of a certain noble man's family and castle in Amdo; གསེར་ཁང་རིན་པོ་ཆེ n. of a celebrated lama of Amdo belonging to that family.

གསེར་མཁན *gser-mkhan* goldsmith.

གསེར་མཁར *gser-mkhar* a royal castle.

གསེར་འགྱུར་མཁན *gser-ḥgyur-mkhan* an alchemist.

གསེར་གུག་སྲང *sger-gug-sraṅ* an ounce of gold of Gugé: གསེར་གུག་སྲང་སུམ་བརྒྱ་ཕུལ་ནས having offered three hundred ounces of Gugé gold (*A. 79*).

གསེར་མགར *gser-mgar* goldsmith (*Mṅon.*).

གསེར་གླིང *gser-gliṅ* सुवर्णद्वीप prob. the ancient Pegu where Buddhism flourished in the ninth and tenth centuries A.D.

གསེར་མགོ *gser-mgo* golden-flower (mystic) (*Miṅ-rda.*).

གསེར་འགྱུར་རྩི *gser-ḥgyur-rtsi* a chemical preparation said to convert other metals into gold. Nāgājuna is said to have known such secrets of alchemy.

Digitized by Google

གསེར་མངལ་ཅན་ *Gser-mṅal-can* हिरण्यगर्भ an epithet of Brahmā (*Mṅon.*).

གསེར་ཅན་ *Gser-can* 1. काञ्ची the golden city, n. of a city in southern India. 2. अम्लपर्ण n. of an officinal plant (*S. Lex.*).

གསེར་ཆུ་ *Gser-chu* liquid gold; gilding. Name of a river between Ladak and Lahul where the people of Lahul paid tribute in gold to former kings of Ladak. གསེར་ཆུ་གཏང་བ་ *gser-chu gtaṅ-wa* रसवर्ध to gild with gold.

གསེར་ཆོ་ལོང་ *gser-cho-loṅ* a kind of precious stone called गोमेदक.

གསེར་ཏིག་ *gser-tig* n. of a bitter medicinal herb: གསེར་ཏིག་བད་མཁྲིས་ཚ་བ་ཚད་སེལ་བར་བྱེད (*Med.*).

གསེར་ཏོག་ *gser-tog* golden badge, button.

གསེར་ཐལ་ *gser-thal* gold-dust, oxide of gold: གསེར་ཐལ་ཕྱི་ནས་སྐྱེ་ཤ་ལྷག་བཅོད་པར་བྱེད (oxidized) gold dust applied externally removes fleshy excrescences (*Med.*).

གསེར་ཐུབ་ *Gser-thub* कनकमुनि n. of the second Tathāgata (Buddha) of the present Kalpa.

གསེར་གདུགས་ཅན་ *gser-gdugs-can* having a golden-dome, a gilt-dome in the shape of a royal umbrella constructed on the top of a palace or castle: བླ་མའི་གཟིམས་ཁང་ཕོ་བྲང་གསེར་གདུགས་ཅན་དུ་ཕྱིན་དུ་ཕྱིན (*A. 24*) he visited the lama's residence (called) 'the palace of golden dome.'

གསེར་མདོག་ *gser-mdog* सुवर्ण वर्ण gold-colour; གསེར་མདོག་ཅན་ n. of a monastery in Tibet.

གསེར་ལྡན་ *gser-ldan*=ཨ་རུ་ར་ myrobalan. 2. हेमवत n. of the capital of Indra (*Sorig. 30*).

གསེར་རྡེའུ་མ་ *gser-rde ḥu-ma*=ཡུངས་དཀར་ white mustard (*Sman. 109*).

གསེར་རྡོ་ *gser-rdo* gold-stone, gold-ore: གསེར་རྡོ་ས་ཆུ་མེ་ར་སྦྱར་བ་བརྡུང་བར་བྱེད.

གསེར་ལྡན་མ་ *Gser-ldan-ma* 1. हेमवती, स्वर्णवती [possessing gold; n. of a wife of Krishna]S. 2. the goddess Umā, the river Ganges, and the planet Buddha. དང་མའི་བཀའ་ཚིགས་བྱུང་གསེར་ལྡན་མའི་རྒྱུན་བཞིན་ཡོད་པ་མཆིན (*Yig. k. 14*).

Syn. འབབ་ཆུ་ *ḥbab-chu*; ས་གཞི་ *sa-gshi*; སྟོན་གྱི་དུས་ *ston-gyi-dus*; གཟའ་ལྷག་པ་ *gzaḥ-lhag-pa*; ལྷ་མོ་ *lha-mo* ཨུ་མཱ་ *u-mā*; ཆུ་བོ་གང་གཱ་ *chu-ḅo Gaṅ-gā*.

གསེར་པ་ *gser-pa* gold-searcher, gold-washer; dealer in gold.

གསེར་ཕུར་ *gser-phur* ध्रुवतारा the polar star, the fixed star.

Syn. སྐར་མ་བརྟན་པ་ *skar-ma brtan-pa*; སྟོད་ཕུར་ *stod-phur* (*Mṅon.*).

གསེར་ཕུད་ *gser-phud* n. of a medicinal herb used as an emetic (*Med.*).

གསེར་འཕྲེང་ *gser-ḥphreṅ* gold-chain, n. of a work.

གསེར་བུ་ *gser-bu* n. of a bird of golden colour (*K. ko.* གི, *3*).

གསེར་བྱེ་ *gser-bye* golden sand, sand containing gold. གསེར་བྱེ་འདྲེན་མའི་གཙང་ a great river like, the Ganges, or the Indus etc., the Tibetan name of the Yangtse ki-yang of China, the river of golden sand. ཕྱག་དང་བཅུ་ལའི་ཕྱུང་མཆིད་ཕྱུང་གསེར་བྱེ་འདྲེན་མའི་རྒྱུན་ལྟར་བདེན་ཡོད་པ་མཆིན (*Yig. k. 27*) and may it please your honour to send your instructions and affectionate letters like the flow of the Ganges.

གསེར་སྦྱངས་ *gser-sbyaṅs* refined gold, purified gold (*Yig. k. 13*).

གསེར་མེ་=གསེར་གྱི་མེ་ཏོག་ *gser-me*=*gser-gyi me-tog* gold flower.

གསེར་མིང་ཅན་ *gser-miṅ-can* (ནཱ་གེ་སར་ *nā-ga ge-sar*) नागकेसर (*Mṅon.*).

གསེར་མིག་ཅན་ *gser-mig-can* lit. with golden-eyes, a fish; an owl.

Digitized by Google

གསེར་དམར་པོ *gser-dmar-po* lit. red gold तांबिया a compound of copper and gold.

གསེར་གཙོ་མ *gser-gtso-ma* = གསེར་བཙོ་མ refined gold (*Jä.*).

གསེར་ཟངས *gser-zaṅs* gold-gilt, gold laid on copper.

གསེར་བཟོ་བ *gser-bzo-wa* goldsmith.

Syn. གསེར་མཁན *gser-mkhan*; གསེར་མགར *gser-mgar*; ཁུ་ཚུར་གྱིས་འཚོ་བ *khu-tshur-gyis htsho-wa*; ཟླ་བའི་འཇུག *zla-wahi-hjug* (*Mṅon.*).

གསེར་ཞལ *gser-shal* = ཞལ་རས lit. golden face, a polite expression, for the face of kings, queens and grand lamas, also used as a compliment to respectable ladies. གསེར་ཞལ་དངོས་མཇལ་བཞིན་དགའ་བ་ཐོབ་པ་བཀའ་དྲིན་ཆེ (*Yig. k. 80*), thanks for your very great kindness, I have been as pleased as f from an actual interview.

གསེར་ཞལ་མཇལ *gser-shal-mjal* any interview with kings, queens, princesses and hierarchs.

གསེར་ཞོ *gser-sho* a gold piece of the weight of an English sovereign.

གསེར་གཞུང་རིང་མོའི་ཀླུང *gser-gshuṅ riṅ-mohi-kluṅ* = ཆུ་བོ་གང་ག an epithet of the Ganges. (*Yig. k. 85*).

གསེར་འོད *gser-hod* सवर्णप्रभा golden lustre, གསེར་འོད་ཅན *gser-hod-can* = གློག *glog* lightening (*Mṅon.*).

གསེར་ཡིག *gser-yig* golden letter, the royal mail; 'གསེར་ཡིག་པ *gser-yig-pa* bearer of a royal-letter,' an ambassador, envoy (*Glr.*, *Jä.*).

གསེར་སལ་ལེ་སྦྲམ *gser-sal le-sbram* pure gold.

གསེར་ལྷད་ཅན *gser-lhad-can* alloyed gold.

Syn. རྒྱན་གསེར *rgyan-gser*; རྭ་ཅན་གསེར *rwa-can-gser* (*Mṅon.*).

གསེར་ཤོག *gser-çog* leaf-gold, gold-foil.

གསེར་སྲང *gser-sraṅ* an ounce of gold; a gold coin = 16 rupees, a gold *Mohur* (*Jä.*).

གསེས *gses* 1. = རིམ order, class; ནང་གསེས *naṅ-gses*, as in སྡེ་ནང་གསེས་པ. 2. reciprocal, mutual (*Vai. sṅ. Jä.*).

གསོ་བ *gso-wa* pf. གསོས *gsos*, བསོས *bsos* (= འཚོ་བ *htsho-wa*) 1. पोषण to feed, nourish; to bring up, nurse up, train: གསོ་སླ་བ easy to bring up, to nourish; བུ་གསོ་བ to rear a child, དུད་འགྲོ་གསོ་བ to feed or rear up a beast; ལུས་གསོ་བ to nourish the body, to restore health; also གསོ་སྐྱོང་བ or གསོ་སྐྱོང་བྱེད་པ प्रतिपालयति, to foster; གསོ་བར་འདོད wishes to cure, nourish, or bring up. 2. चिकित्सा, प्रतिचिकि, प्रतिकार to mend, to repair, curing, healing; གསོ་བར་བྱེད treats medically; to stop, remove, to put an end to (of a disease); ངལ་གསོ་བ to rest, to recreate one's self; ཁྱིམ་གསོ་བ to repair a house; to restore, rebuild, re-establish, what had been destroyed, to kindle again, stir up again, a fire; ཞིག་གསོ་བ to repair (a house), to refresh, to comfort; སེམས་གསོ་བ resp. ཐུགས་གསོ་བ to console. གསོ་དཀའ *gso-dkah* difficult to cure; གསོ་མཁན *gso-mkhan* fosterer, restorer, cherisher.

གསོ་བའི་ལྷ་མོ *gso-wahi lha-mo* = སྐར་མ་ནམ་གྲུ रेवती नक्षत्र the constellation of Revati.

གསོ་དགའ་བྱེད *gso-dgah-byed* = སྐྱུར་རྩི་ཆེན་པོ *skyur-rtsi chen-po* जम्बिर a kind of citron; the larger species of lime used for medicinal purpose (*Mṅon.*).

གསོ་ཐབས *gso-thabs* way of curing, manner of healing (*Med.*).

གསོ་ཐིག *gso-thig* cure-drop.

གསོ་དཔྱད *gso-dpyad* = ནད་གསོ་ཐབས (སྨན་དཔྱད་རིག་ཐབས) the mode of healing, method of

Digitized by Google

treatment of disease and the science of medicine, = ཚེ་རིག་བྱེད་ आयुर्वेद the science of preserving or prolonging life (*Mṅon.*). གསོ་དཔྱད་བྱེད་ चिकित्सति treats medically, makes medical treatment or cure.

གསོ་དཔྱད་མཁན་ *gso-dpyad-mkhan* physician, a restorer of health (*Mṅon.*).

གསོ་དཔྱད་པ་ *gso-dpyad-pa* = སྨན་པ་ or འཚོ་བྱེད་པ་ *ḥtsho-byed-pa* a physician (*Mṅon.*).

གསོ་སྤྱད་ *gso-spyad* चिकित्सानिक्रिया the work of healing; भरणक्रिया nourishing, bringing up or rearing.

གསོ་བ་པོ་ *gso-wa-po* 1. physician (*Med.*). 2. a fosterer, ཕ་མ་རྣམས་ the parents (*Mṅon.*).

གསོ་བྱ་ *gso-bya* the thing to be cured, the disease (*Med.*).

གསོ་བྱེད་ *gso-byed* 1. the healing substance, the remedy; the healing person, a physician. 2. = ཁྱི་ dog (*Mṅon.*).

གསོ་ཚུལ་ *gso-tshul* = གསོ་ཐབས་ method of healing.

གསོ་རིག་ *gso-rig* or གསོ་བའི་རིག་པ་ चिकित्सा विद्या the science of medicine, the healing art. གསོ་རིག་གི་གཞུང་འབུམ་བཀོད་ཀྱི་ཕྲེང་བ་ n. of a medical work in 293 block-print leaves; གསོ་བ་རིག་པའི་བསྟན་བཅོས་ treatise on the healing art; སྦྱོར་བ་བརྒྱ་པ་ one hundred recipes or compounded medicines, n. of a medical work by Siddhā Nāgārjuna.

གསོ་སྦྱོང་བ་ *gso-sbyoṅ-wa* 1. for ཉེས་པ་གསོ་བ་ removing faults, and སྡིག་པ་སྦྱོང་བ་ washing or cleansing of sin by making confession to a priest. 2. पोषध reparation by penitence or repentance, གསོ་སྦྱོང་ལེན་པ་, taking the vow of *Poshadha* (fasting) གསོ་སྦྱོང་བ་བཞག་པ་ observing the *Posadha* vow of fasting or making confession of sin. ཉིན་གཅིག་གི་ཚུལ་ཁྲིམས་བསྲུང་བ་ observing rigidly religious vows for one full day.

གསོ་སྦྱོང་བ་ *gso-sbyoṅ-pa* पोषधिक one who has taken the vow of *Poṣadha*. གསོ་སྦྱོང་བཞག་པ་ *gso-sbyoṅ bshag-pa* to observe the vow of fasting.

གསོ་སྦྱོང་འཕགས་ *Gso-sbyoṅ-ḥphags* (Upoṣadha) n. of ancestor of Gautama Buddha.

གསོག་པ་ *gsoga-pa* v. སོག་ ; pf. བསགས་ *bsag* or བསགས་ *bsags* चयन to collect, to gather, to hoard: གསོག་པར་བྱེད་ hoards, gathers: ཟས་གསོག་ཤེས་པ་ knows how to collect food. གསོག་ལྡང་ཞི་གསུམ་ *gsog ldaṅ shi gsum* in དང་སྐྱང་ཤེས་ཀྱི་ནད་གསུམ་རེ་རེ་ལ་གསོག་ལྡང་ཞི་གསུམ་གྱི་རྒྱུ་དང་། the cause of each of the three diseases of wind, bile and phlegm its development and cure, &c. (*Ḥbum. 20*). གསོག་འཇོག་ *gsog-ḥjog* hoarding, accumulating riches.

གསོང་པོ་ *gsoṅ-po* 1. = དྲང་པོ་ *draṅ-po* (*Ṅag. 69*) straightforward, sincere; གསོང་པོར་སྨྲ་བ་ = དྲང་པོར་སྨྲ་བ་ to speak faithfully: སྐྱབས་གནས་བླ་མ་ལ་ཕྱག་བྱས་ནས་རང་གི་སྨྲ་བྱ་གསོང་པོར་སྨྲོས་ after making reverence to the teachers what you have to say speak out truly (*Ḥbrom.* ཁ, *27*). 2. पूर्वभाषी = སྔར་སྨྲ་བ་ one who speaks out a thing before hand.

གསོང་ *gsoṅ*, imp. of གསང་བ་ *gsaṅ-wa* as in གཏམ་གསོང་ཞིག་ keep the conversation secret (*Ṅag. 68*). Also there occurs: གསོངས་ཤིག་ *gsoṅs-çig* keep it confidential, (*Situ. 105*).

གསོད་པ་ *gsod-pa* = འཇོམས་པ་, pf. བསད་ *bsad*, fut. (*Lex.* usually) བསད་, imp. སོད་ *sod* 1. हिंस, वध, घात to kill, slay, murder, slaughter, གསོད་པ་ལ་དགའ་བ་ to delight in killing; གསོད་དུ་འཇུག་པ་ putting to death, causing to be killed; བསད་མ་ཐག་པའི་ཤ་ flesh of an animal just slaughtered; གསར་དུ་བསད་པའི་ཤ་ fresh meat; སྐྱལ་ཁྲིམས་གསོད་པ་ to be executed

Digitized by Google

by the authority of king; བསད་པ་ལ་ཐུག་ཙ at the time of or just on the point of being executed.

གསོད་གཅོད *gsod-gcod* the act of murdering; murder, slaughter; གསོད་གཅད་ཀྱི་འཇིགས་པ fear of murder or massacre; གསོད་གཅོད་མང་པོ་བྱེད་པ *gsod-gsod mań-po byed-pa* to murder, to slaughter a great deal; massacreing. 2. to put out, extinguish: ལྷ་མེ་སོད་བསད་ put out that lamp before gods. ཁྱད་གསད་པ to destroy the importance or excellence of a person or thing, hence to despise.

གསོད་པ་པོ *gsod-pa-po* murderer, slaughterer.

གསོད་བྱེད *gsod-byed* ཀཱལ, ཀཱཏཀ 1. killer, murderer, གསོད་བྱེད་རྔོན་པ the murderous huntsman. 2. ཡམ, མཱར the lord of death, the evil one, Māra. གསོད་བྱེད་ཀྱི་གནས *gsod-byed-kyi gnas* ཤཱུན slaughter house, the place of execution.

གསོད་ས *gsod-sa* place of execution.

གསོད་ལུགས *gsod-lugs* manner of killing.

གསོད་རྟགས་མེ་ཏོག་ཅན *gsod-rtags me-tog can* =ཀརཝཱིར (*Mṅon.*).

གསོད་བྱེད་སྦྱང་ཀི་ནག་པོ *gsod-byed sbyań-ki nag-po*=ཕྱུ་ལུས་ནག་པོ ཀྲམ་གྲུམ་ཞ (*Sman. 109*).

གསོད་པོ *gsod-po*=བསྙམས་པ་སྐྱིད་པ.

གསོད་སྐྱིད་པ *gsod-skyid-pa*=སྐྱིད་པོ་བདེ་བ happiness, ease; gen. in reference to one's state of the mind: གནས་འདི་དབེན་ཞིང་གསོད་སྐྱིད་པ this place being solitary is happy (*Rdsa. 9*).

གསོན 1. for གསོན་པ or གསོན་པོ: གསོན་ཁྲག་དྲོན་མོ warm blood of a living animal. 2. imp. of གསན་པ (ཞུ).

གསོན་པ *gson-pa* I; 1. intrs. vb., to live, to be alive, གསོན་ནོ he, she, etc. is alive, —to remain alive, to save or preserve one's own life, རྫུན་དུ་སྨྲས་ན་གསོན་ཡང་ though I could save my life by telling a falsehood; གསོན་པ་ལ་མི་འདོད I do not wish to live (any longer), of the fire: to burn, ད་གསོན་ནམ *W.* does burn now? 2. trans. vb. to wake, to rouse from sleep by shaking, to urge on, to hurry on by force, whereas སྐུལ་བ is only done by words (*Jä.*).

གསོན་པ II: or གསོན་པོ 1. sbst. life: གསོན་པའི་ཚེ་ or གསོན་པའི་དུས་སུ during (my, your, etc.) life; adj. ཛཱིཝ, living, alive: གསོན་པ་དང་ཤི་བ་གཞལ་ན་ཡང་བ་འདྲ་བར་མི་འགྱུར་རོ (*K. du.* ད, *10*) (an animal) weighed alive and dead will not balance equally; ཀྱེ་མ་བུ་གསོན་མཐོང་ངོ ah, there I saw my son alive! གསོན་པོར་བྱེད་པ to call into life, to animate; གསོན་པོར་དུར་དུ་འཇུག་པ to bury alive; གསོན་པའི་རྒྱུ་མ་འདྲོན་པ *gson-paḥi rgyu-ma ḥdren-pa* to tear out the bowels of a living man. 2. revival, restoring to health. 3. entire, whole, undivided, full. 4. སྙིང་གསོན་པ, v. སྙིང (*Jä.*).

གསོན་མ *gson-ma* colloq. for གསོན་པོ: ཕུག་རོན་གསོན་མ a live pigeon; གསོན་གཤིན the living and the dead (*Cs.*); གསོན་བསྲེག *gson-bsreg* a creature burnt alive; མི་ཞིག་གསོན་བསྲེག་བྱེད་པ to burn a person alive (*Jä.*).

གསོབ *gsob* རིཀྟ; hollow, empty, bloated; without substance. གསོབ་གསོབ *gsob-gsob* stuffed, spongy.

གསོབ་པ *gsob-pa*=སྐོང་བ་པ; pf. བསབས *bsab* fut. གསབ *gsab*, 1. to fill out or up, to supply, complete, make up; to cure (wounds). 2. to pay, repay, return; སྐྱིན་པ a loan (*Sch.*); དྲིན་གསོབ་པ to return a kindness (*Glr.*, *Jä.*).

གསོམ་ཤིང *gsom-çiń*=སོམ་ཤིང pine tree.

གསོར *gsor* 1. or འཕོར་གསོར=ལྷུང་ or ལྷུང་ཐུ ཨཱར, ཨར a punch, an awl, gimlet. 2. supine of གསོ་བ.

Digitized by Google

གསོར་བ་ *gsor-wa* to brandish, flourish

གསོར་འདེམ་པ་ *gsor-hdem-pa* a kind of medicinal grass: གསོར་འདེམ་པ་མེ་ཡིས་ཚིག་པའི་རྨ་ལ་ཕན the *gsor-hdem-pa* is useful in wounds from burning.

གསོལ *gsol* 1. for གསོལ་བ. 2. in Sikk. = entertainment, feast.

གསོལ་ཆེན *gsol-chen* = སྟོན་མོ་ཆེན་པོ great show or festival; in Hindi: *tamasha*.

གསོལ་པ *gsol-pa* = སྨྲས་པ་ བཀའ said.

གསོལ་བ་ *gsol-wa* I: vb., 1. = ཞུ་བ *shu-wa* ཞུ; to ask for, to beg for: རྒྱལ་པོ་ལ་སྲོག་གི་སྐྱབས་གསོལ་ཏོ he besought the king to save his life; སློབ་དཔོན་སྨོན་ལམ་འདེབས་པར་གསོལ་ཅིག ask the teacher to say the prayers; བཤད་དུ་གསོལ I beg (you) to explain; དགོངས་སུ་གསོལ I beg you to consider; ལྷ་གསོལ་བ to worship a god, by offering libations (*Jä.*). 2. resp. for གོན་པ or སྐོན་པ to dress to put on. སྐུ་བཞུད་ཆས་གསོལ་བ་ཆོས་གོས་གསོལ་བ་དབུ་ཞྭ་གསོལ, ཞབས་ལྷམ་གསོལ་བ to put on a garment, clerical robs, cap, shoes; སློབ་དཔོན་ལ་བེར་ཆེན་སྐུ་ལ་གསོལ་ཏེ putting the cloak on the teacher (*Ma.*). 3. ཁାདན, भोजन to eat, to drink, to take or offer a meal; གསོལ་ཟས་མཆོད་ཅིག do eat, take food! གསོལ་ཟས་མཆོད་ཟིན has finished his meal; གསོལ་ཟས་མཆོད་བཞིན་འདུག is eating; རྒྱལ་པོ་འབྲས་ཆང་གསོལ་ནས as the king had drunk rice-wine; to take, to give, administer (medicine); to place (food etc.) before, to serve up for clerical person (*Dzl.*). གསོལ་ཟ་མཆོད་ཅིག I place it before you, help yourself! རྒྱལ་པོས་ཁྲུས་སུ་ཁྲུས་གསོལ the king took a bath; སྲས་ལ་སྐུ་ཁྲུས་གསོལ་ལོ *sras-la sku-khrus gsol-lo* they administered a bath to the prince; མཚན་གསོལ་བ to assume, to receive a name, to give a name; དེའི་ཐུགས་ལ་གདོན་གསོལ a demon has entered his mind. གསོལ་བ་སྟོན, ཞལ་སྐོམ་ལ་འབུལ present or offering of food.

གསོལ་བ་ II: = 1. ཞུ་བ sbst. प्रार्थना; आवेदन prayer, request, entreaty; གསོལ་བ་འདེབས་པ *gsol-wa hdebs-pa* to make a request, to entreat, to pray for. 2. food: གསོལ་བ་བཞེས་པ to take food, to eat, dine.

གསོལ་དཀར *gsol-dkar W.* resp. for དཀར་ཡོལ crockery, china cup to take tea or wine.

གསོལ་སྐྲུམ *gsol-skrum* meat prepared for the table of a man of rank.

གསོལ་ཁ *gsol-kha* 1. request, prayer (*Sch.*). 2. meat, and drink *Sch.* 3. = ཁ་གསབ (*Jig.*).

གསོལ་ཁང་ *gsol-khan* resp. for ཐབ་ཚང་ *thab-tshan* a kitchen (*Mñon.*).

གསོལ་ངན *gsol-nan* poisoned food (*Glr.*).

གསོལ་ལྕོག *gsol-lcog* dining table.

གསོལ་ཆང་ *gsol-chan* resp. of ཆང་

གསོལ་མཆོད *gsol-mchod* prayer and offerings. གསོལ་ཇ *gsol-ja* resp. for ཇ tea, གསོལ་ཇ་སྒྲོན *gsol-ja sgron* = གསོལ་ཇ་འབུལ offering tea, tea-entertainment. གསོལ་ཉ *gsol-ña* fish dressed for the table of a respected person, for food of a great man. གསོལ་ཏིབ *gsol-tib* tea-pot (*Jä.*). གསོལ་ཐུག *gsol-thug* = བཅོས་ཐུག (*Jig.*) porridge or gruel made of barley flour with meat and dried curds. གསོལ་ཐབས *gsol-thabs* fire-place, kitchen. གསོལ་ལྡོང་ *gsol-ldon* = གུར་གུར *gur-gur*, churn; *hookah*. གསོལ་དཔོན *gsol-dpon* lit. head-cook, master-cook, ordinarily = a private secretary who receives prayers and requests. གསོལ་མར *gsol-mar* resp. for མར butter. གསོལ་ཚིགས *gsol-tshigs* dinner (*Jä.*); གསོལ་ཞིབ *gsol-shib* resp. for ཞིབ་ fine parched barley flour for a great man's food. གསོལ་གཡོག *gsol-gyog* under-waiter, table servant.

གསོལ་རས *gsol-ras* donation, gift, present, gen. distribution of money, victuals, &c., by a person of rank to common people.

Digitized by Google

གསོལ་ཕོགས་ *gsol-phogs* resp. for ཕོགས་ salary, allowance.

གསོས་པ་ *gsos-pa* पोषण, pf. བསོས་པ་ *bsos-pa* (*Ñag.* 76). to foster, cherish v. གསོ་བ་; གསོས་བྱེད་པ་ to cure བུ་མི་གསོས་པ་ not keeping, retaining a child alive; གསོས་བུ་ foster-son.

གསོས་མ་ *gsos-ma* cure, medicine; གསོས་མ་འདེབས་པ་ *gsos-ma hdebs-pa* to apply a remedy.

བསའ་ *bsah* v. གསའ་ *gsah*.

བསག་པ་ *bsag-pa* pf. བསགས་, ཚོགས་བསགས་ (*Situ.* 76) = ཚོགས་ accumulation of religious merits; hoarding money. v. གསོག་པ་ or ཚོགས་པ་.

བསང་བུ་ *bsaṅ-bu* resp. for ཟས་ food, fare (*Glr.*); བསང་འབྲས་ *bsaṅ-hbras* resp. a dish of rice (*Jä.*)

བསངས་ *bsaṅs* 1. incense, frank incense. བསངས་བསེལ་ *bsaṅs-bsel* incense removes defilement. བསངས་གཏོར་བ་ *bsaṅs-gtor-wa* to burn incense as an offering. 2. vb. pf. སངས་ *saṅs*, to cleanse, to remove: དྲི་མ་བསངས་ removed the dirt or stain (*Situ.* 76).

བསད་པ་ *bsad-pa* मारित killed, also killing: སྲོག་ཆགས་བསད་པ་ *srog-chags bsad-pa* killing animals (*Situ.* 76) v. གསོད་པ་. བསད་བྱ་ *gsab-bya* वध्य animal to be slaughtered.

བསབ་པ་ *bsad-pa* pf. བསབས་ *bsabs* = བསབ་པ་ to return, repay, retaliate: དྲིན་ལན་བསབས་ *drin-lan bsabs* returned kindness, shewed gratitude. ཁ་བསབ་བྱེད་པ་ to reply, give answer (*Situ.* 76).

བསམ་ *bsam* or བསམ་པ་ sbst. चिन्ता, भावना, भाव, भावना, सङ्कल्प 1. thought, reflection, wish, imagination, fancy: བསམ་པ་ངན་པ་སེམས་པ་ *bsam-pa ṅan-pa sem-pa* to foster bad thoughts (*Do.*); བསམ་པ་ཙམ་གྱིས་ *bsam-pa tsam-gyis* quick as thought; དུས་རྟག་འདི་སྐམ་དུ་བསམ་པ་བྱུང་ he was constantly haunted by those thoughts (*Dzl.*); བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་ अचिन्त्य inconceivable, beyond the reach of human intellect, incomprehensible etc.; ཆོས་བཟང་བས་བསམ་བཟང་གལ་ཆེ་ a good way of thinking is worth more than good (external) religion (*Mil.*); བསམ་ངན་ཅན་ malicious, wicked. 2. the will: བསམ་པ་ངན་པ་གཞན་ལ་བྱས་ན་རྒྱབ་ལན་ངན་པ་འོང་ if you have borne ill will to others, you will receive a rough return. མི་རང་གི་བསམ་པ་བཞིན་ (or བསྒྲུབ) བྱེད་པ་ to execute, to carry out a person's will; བསམ་པ་ལྟར་མ་བྱུང་བས་ as it did not go according to their wish; བསམ་པ་བསྒྱུར་བར་མ་འབད་ཅིག do not try to divert me from my purpose (*Dzl.*); བསམ་པར་ཤར་བྱུང་བ་ occurred in the mind; བསམ་པ་བཟང་པོ་ good intention or design (*Mil.*); desire, mind, inclination, liking, གསོད་པའི་ or གསད་གཅོད་པའི་བསམ་པ་ thirst for blood, murderous disposition (*Glr.*). 3. soul, heart: བསམ་པའི་དོན་མི་འགྲུབ་ (by doing so) you injure your own soul (*Mil.*, *Jä.*). བསམ་ཐག་པ་ནས་ *bsam-thag-pa nas* from the bottom of the heart.

Syn. འགོངས་པ་ *bgoṅs-pa* འདུན་པ་ *hdun-pa* (*Mṅon.*).

བསམ་པའི་སྟོབས་ *bsam-pahi-stobs* अध्यवसाय resolution, strength of mind, determination.

བསམ་དོན་འགྲུབ་ *bsam-don-hgrub* आशय, [illegible] fulfilment (of one's) desire or object.

བསམ་པ་མངོན་ཕྱོགས་ *bsam-pa mṅon-phyogs* bent of mind, inclination.

བསམ་པ་ *bsam-pa* fut. tense and secondary form of སེམས་པ་ *sems-pa*: དེ་བསམས་ thought, having thought (*Situ.* 76), has a pf. བསམས་པ་ *bsams-pa*, བསམ་དུ་མེད་ अचिन्त्य; not to be thought, cannot be thought of, inconceivable; བསམས་པ་དང་ having thought about it; also of one's own interest, = བསྒོམས་པ་དང་ having meditated upon, reflected, pondered (*A.* 57).

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་བསམ་འདས་པ་ अचिन्त्य परिवर्त n. of a very great number [n. of a chapter of

Digitized by Google

the Prajñâpâramita which treats of the inconceivable] *S.*

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་རྒྱལ་པོའི་མདོ *bsam-gyi mi-khyab-paḥi rgyal-poḥi mdo* n. of a *Sûtra* (*K. d.* ᐧ, *8*).

བསམ་གཏན *bsam-gtan* ध्यान, ध्यान, समाधि, समापत्ति state of complete abstraction, contemplation, meditation, concentration of thoughts; esp. that mystic meditation which at length evolves an astral counterpart of the meditator—the counterpart existing in Dewachan contemporaneously with the meditator who continues on earth.

Syn. ཏིང་ངེ་འཛིན *tiṅ-ṅe ḥdsin*; རྣལ་འབྱོར *rnal-ḥbyor*; ཞི་གནས *shi-gnas*; མཉམ་འཇོག *mñam-ḥjog* (*Mṅon.*).

བསམ་གཏན་བྱེད་པ *bsam-gtan byed-pa* to concentrate the mind on a certain moral virtue, to transpose one's self into the state of contemplation or meditation (*Jä.*).

བསམ་གཏན་ཁང་བུ *bsam-gtan khaṅ-bu*=རི་ཁྲོད *ri-khrod* (*Mṅon.*) mountain retreat of Buddhist sages and saints, hermitage on a lonely mountain.

བསམ་གཏན་ཕྱི་མའི་རྒྱུད *bsam-gtan phyi-maḥi rgyud* a *Tantra* containing descriptions of contemplation in 53 stanzas (*K. g.* ᐧ, *108*).

བསམ་མནོ *bsam-mno* or བསམ་བློ *bsam-blo*, also བློ་བསམ *blo-bsam*, thinking, wishing etc., working of the mind; བསམ་མནོ་བྱེད་པ or གཏོང་བ resp. ཐུགས་བསམ་གཏོང་བ to think, to meditate, consider, think upon; བཟང་བྱེད་ཀྱི་བསམ་བློ *bzaṅ-byed-kyi bsam-blo* wish to do good, a mind directed towards what is good.

Syn. མནོ་བསམ *mno-bsam*; རྣམ་རྟོག *rnam-rtog*; ཡིད་ཀྱི་ལས *yid-kyi-las* (*Mṅon.*).

བསམ་པ་ཡངས་པ *bsam-pa yaṅs-pa*=བློ་ཁོག་ཡངས་པ *blo-khog yaṅs-pa*, སེམས་ཡངས་པ *sems yaṅs-pa* broad heart, magnanimity (*Mṅon.*).

བསམ་འཕེལ་ལྗོན་དབང *bsam-ḥphel ljon-dwaṅ*= དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང the wish fulfilling tree, the fabulous *Kalpadruma* (*Yig. k. 33*).

བསམ་འཕེལ་མ་མ *bsam-ḥphel ma-ma*=རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ (*Yig. k. 35*) the great ocean.

བསམ་བློ་ཐེངས་པ *bsam-blo theṅs-pa*=བསམ་བློ་གཏང་བ *bsam-blo gtaṅ-wa* འདི་ཉིད་བསམ་བློ་ཐེངས་པའི་གསུང་གནས་ཀྱི་འགྱུར་བ་དཔྱད་ཤིང (*D. çel. 12*).

བསམ་བྱ *bsam-bya* ध्येय object of meditation, the deity or person who is thought of or meditated.

བསམ་བྱ་མཚུངས་པ *bsam-bya mthsuṅs-pa* coincident thoughts having the same or similar objects in view or to meditate upon.

Syn. ཕྱོགས་མཐུན *phogs-mthun*; མཉམ་བྱེད *mñam-byed*; མཚུངས་པར་སྤྱོད *mtshuṅs-par spyod*; མགྲིན་གཅིག *mgrin-gcig*; དབྱངས་གཅིག *dbyaṅs-gcig*; མགྲིན་པ་མཉམ *mgrin-pa mñam*; མཐའ་གཅིག་པ *mthaḥ-gcig-pa*; འཇུག་པ་གཅིག *ḥjug-pa gcig* (*Mṅon.*).

བསམ་སྦྱོར *bsam-sbyor* design, project, plan, བསམ་སྦྱོར་བཟང་པོ *bsam-sbyor bzaṅ-po* good design, or ངན་པ *ṅan-pa* bad design; བསམ་སྦྱོར་བྱེད་པ *bsam-sbyor byed-pa* to plan, to scheme, to project a plan (*C.*, *Jä.*).

བསམ་ཤེས *bsam-çes* knowing or reading another's mind; acc. to *Jä.* consciousness.

བསམ་བསེའུ *bsam-bseḥu* seminal vesicle.

བསར་བ *bsar-wa*=གྲལ་སྒྲིག་པ *gral-sgrig-pa* to arrange; arrangement: ཆ་རྒྱུད་སྒྲིག་བཀོད་སྒྲིགས་སོ (*Situ. 76*) arranged the things or furniture.

བསལ་བ *bsal-wa*=ཕྱེས་བ *phyes-wa* उद्घाटित opened, disclosed, revealed, cleared up: སྐྱོན་བསལ་ཏོ *skyon-bsal-to* disclosed the fault (*Situ. 76*); བསལ་དུ་གསོལ pray clear up. 2.= སྒྲོགས་པ घुष्यमाण advertising; to make known by trumpet or drum; also प्रसिद्धि reputation.

བསལ་ཚགས *bsal-tshags* शोधन, पावन straining, filtering; to clear or purify water of animal life, &c.

Syn. སེལ་བ *sel-wa*; སོལ་བ *sol-wa* (*Mṅon.*).

བསིག་པ *bsig-pa* pf. བསིགས *bsigs*, to fan ལག་གིས་ལུས་བསིག་པ to fan the body with the hand (*Situ. 76*) v. བསིག་པ.

བསིད་པ *bsid-pa* 1. to mend, repair. 2. pf. of སྡིད་པ to pick, sort, hair, wool; བལ་བསིད་པ to sort wool.

བསིར་བ *bsir-wa* 1. བསིར་བ. 2. *W.* sip (*Jä.*).

བསིལ་བ I: *bsil-wa* to cut, དུམ་བུར་བསིལ་ཏེ cut into pieces (*Situ. 76*).

བསིལ་བ II: 1.=གྲང་མོ *graṅ-mo* adj. and sbst. शीतल, हिम cool, coolness; བསིལ་བར་གྱུར་པ शीतीभूत, शीतीभाव become cold, the state of being cold [calm composure, equanimity] *S.*; ཁང་པ་བསིལ་བ་ཞིག a cool house. བསིལ་བ་ཕན coolness is wholesome (*Lt.*). བསིལ་བའི་ཆུ་སྐྱེས *bsil-waḥi chu-kyes*=ཀུ་མུ་ད. 2. vb., to cool; also resp. for འཁྲུད་པ *ḥkhruḍ-pa* to wash, ཞལ་བསིལ་བ to wash the mouth and face. ཚ་བ་བསིལ་བར་འགྱུར the heat changes to coolness. ལྕང་བསིལ *lcaṅ-bsil* 'willow shade,' cool place under a willow; བསིལ་ཞིང་གྲང་བ being shady and cool; ཉམས་བསིལ་ལོ it is cold, the weather is cold (*Ṅag. 69*). ཞབས་བསིལ water for cooling the feet (*Cs.*); ཆུ་དྲོན་མོས་སྐུ་བསིལ་བར་མཛད་པ to wash the body with warm water (*Cs.*); to shed, སྤྱན་ཆབ་མང་པོ་བསིལ shed many tears (*Jä.*).

བསིལ་ཁང *bsil-khaṅ*=ཡང་ཐོག་སྒྲོ, प्रतोलिका a dome, a turret on the roof of a house; also: a cool room, a summer house, summer residence (*Jä.*).

བསིལ་གྲིབ *bsil-grib* शीतच्छाया; cool, grateful shade.

བསིལ་འཐུང *bsil-ḥthuṅ* cool draught, a cooling drink or beverage (*Sch.*).

བསིལ་ལྡན *bsil-ldan* हिमवत, हिमवान the Himālayā; Tibet.

བསིལ་ལྡན་འཚོ་བྱེད *bsil-ldan ḥtsho-byeḍ*=བསིལ་བྱེད *bsil-byeḍ* (*Mṅon.*).

བསིལ་ལྡན་ས་ལའི་སྨན་ལྗོང *Bsil-ldan sa-laḥi smun-ljoṅ* n. of Tibet; though the fanciful Indians who had very little knowledge of Tibet implied by that name the Himālayan regions which abound in Sāl trees and medicinal plants (*Yig. k. 52*).

བསིལ་གདུགས *bsil-gdugs* parasol.

བསིལ་བ་གསུམ *bsil-wa gsum* the three cooling medicines:—ཅུ་གང, གུར་གུམ and སུག་སྨེལ, *i.e.*, bamboo manna, saffron and small cardamom (*Miṅ. 1*).

བསིལ་བུ *bsil-bu* cool or coolness, བསིལ་བུའི་རླུང *bsil-buḥi rluṅ* शीतवायु, हिमवायु a cool breeze.

བསིལ་བའི་འོད་ཟེར *bsil-wahi ḥoḍ-zer* moonbeam, the cooling beam.

བསིལ་བ་འཛིན *bsil-wa ḥdsin*=ཐོག་གི་ལོ་མ *thog-gi lo-ma* तमालक n. of a medicinal fruit (*Mṅon.*).

བསིལ་བྱེད *bsil-byeḍ* 1. हिमकर, तुषार snow, hoar-frost; also the coolers: the moon, cloud, wind, and sandal wood.

བསིལ་ཟས *bsil-zas* or བསིལ་བའི་ཟས cooling food.

བསིལ་ཟེར་ཅན *bsil-zer can* हिमांशु, चन्द्र the moon (*Mṅon.*).

བསིལ་གཡབ *bsil-gyab* विधवन, व्यजन a fan.

Syn. རླུང་གཡབ *rluṅ-gyab*; བསིལ་བ་སྟོབ *bsil-wa stob* (*Mṅon.*).

བསིལ་རི *bsil-ri*=གངས་རི snowy mountain, the cool or shady side of a mountain; also a hill of Magada near S'ītavana cemetry (*Ya-sel. 34*).

Digitized by Google

བསུ་བ་ *bsu-wa* = ཕེབས་བསུ *phebs-bsu*, perf. and imp. བསུས (*Ńag. 69*), ཕྲག་བསུ་ཕྱིན to go to meet: མ་བུ་བསུར་འོང་ the mother goes to meet her son; བསུ་བ་ཕྱིན had gone to receive the party; བསུས་ཤིག let him go to meet; བསུས་ནས་ བསྐྱལ་ནས having received or escorted him; to join, to make advances, to interest one's self for; to go to meet (solemnly), to welcome a respected person; མདུན་བསུས *mdun-bsus* (*Situ. 76*) advanced to receive a party. འཕྲོ་ཏེ་བྱོན་པ་ལ་བསུ་བ་བྱེད་དོ I will go to meet the arriving pandit; བསུ་བའི་དགའ་སྟོན་ཆེན་པོ great festivities on the occasion of reception; བག་མར་བསུ་བ་ཡིན we will lead her home as your bride. 2. defined as སྔོན་དུ་བཏང་ བའི་སྨན *sňon-du btań pahi sman* medicine that is first taken to be followed by another immediately (*Lig.*).

བསུ་ཆང་ *bsu-chań* = གདོང་ཆང་ in Sikk. wine that is sent for the refreshment of a respectable party or official when coming to a place.

བསུ་མི *bsu-mi* an escort, the men going to receive a gentleman or lady coming from a distance.

བསུ་སྨན *bsu-sman* clyster (*Sch.*).

བསུང་ *bsuń* དྲི་བཟང་བ, sweet smell; དྲི་བསུང་ ཞིམ་པ་བྲོའོ *dri-bsuń shim-pa broho* I enjoy the sweet fragrance. བསུང་གི་གྲོང་ཁྱེར *bsuń-gi groń-khyer* and བསུང་གི་གྲོང་ཁྱེར་ཆེན་པོ *bsuń-gi groń-khyer chen-po* are names of very sweet scented flowers (*K. my.* ཀ, *29*). བསུང་ངད *bsuń-ńad* fragrance. བསུང་སྨྱོས *bsuń-myos* and བསུང་སྨྱོས་ཆེན་པོ *bsuń-myos chen-po* are names of two kinds of fragrant flowers.

བསུན་པ *bsun-pa* dissolute: བསུན་པར་བྱེད་པ to be dissolute; to be irregular in habits.

བསུན་བསྐྱུར *bsun-bskyur* (*Sch.*): irregularity of life, dissoluteness; སེམས་བསུན་ནས་བསྐྱུར་བ abandoned prodigality.

བསུན་ཚམ *bsun-tsam* disgusting, obscene (*Sch.*).

བསུབ་པ *bsub-pa*, pf. བསུབས, to obliterate, རྐང་རྗེས་བསུབས rubbed out the foot mark (*Situ. 76*).

བསུམ་པ *bsum-pa* 1. = འཛུམ་པ to smile, 2. = སུམ་པ *sum-pa* to close or shut (*Cs.*) རྐོ་དང་རས་ཁུག་གི་ཁ་ བསུམ་པ to draw together the mouth-string of a cloth pouch or bag; (*Situ. 76*) to shut up the mouths of a vessel or cotton-cloth bag.

བསུར་སྨྱིག *bsur-smyig* *W.* clyster = བསུ་སྨན (*Jä.*).

བསུས་པ *bsus-pa* incorrectly for གསུས་པ = ལྟོ་བ གཞི, ཁོང་ belly, stomach.

བསེ *bse* 1. སེ་བ *se-wa*. 2. for བསེ་རུ, བསེ་ཁྲབ n. of a buckle or shield made of rhinoceros skin. བསེ་སྒམ *bse-sgam*, བསེའི་སྒམ་ཆུང leather-box or box lined with leather; བསེ་སྒོ *bse-sgo* leather-door, or a door-like target made of hides (*Jä.*). 3. a kind of demon. བསེ་འབྲོས་པའི་སྔགས *bse-hbros-pahi sňags* the charm to drive away བསེ demon: རྡོ་རྗེ་ ཕ་ཉེ་བ་སེ་བ (*K. g.* ཅ, *52*).

བསེ་ཀོ rhinoceros hide of which shields are made.

བསེ་ཁ་བསྒོ *bse-kha bsgo* n. of a wild animal, རི་དྭགས་ཞིག་གི་མིང་ (*K. ko.* ཀ, *2*).

བསེ་རུ *bse-ru* 1. བསེ་རུ་གོ rhinoceros; བསེ་ རུ་ལྟ་བུ བསེ་རུ་གཅིག་པ་ལྟ་བུ one who concentrates his mind on a subject in the manner of a rhinoceros which looks to its horn with the only intention of killing his adversary. 2. in Tibet is applied to the clumsy-looking deer known to sportsmen as the "serow." 3. three species of grain having medicinal properties: བསེ

Digitized by Google

རུ་དཀར་པོ white *seru*; བསེ་རུ་ནག་པོ black *seru*; བསེ་རུ་ཁྲ་བོ the spotted *seru*. བསེ་སྦུར་ *ḅse-ṣbur* a kind of grain with disagreeable odour.

བསེ་མ་ནུ *ḅse-ma-nu*=སེ་འབྲུ pomogranate seed (mystic) (*Miñ. 3*).

བསེ་མོ *ḅse-mo* नकुल species of weasel.

བསེ་ཡབ *ḅse-yab* སྐྱུར་མ *ṣkyur-ma* a kind of sweet and acidulous medicinal fruit.

བསེགས་པ *ḅsegs-pa* to come from one side, to come across one's way (*Sch.*); to come into collision with.

བསེང་བ *ḅseṅ-pa*=དྭངས་པ or ཁམས་སངས་པ to revive spirit, to awaken, rouse; རིགས་པ་བསེང་བའི་མན་ངག་བཅུ (*A. 135*) as advice for rousing one's spirits.

བསེད་པ *ḅseḍ-pa*, v. གསེད་པ *gseḍ-pa* to sort, to discriminate; ཞིབ་མོ་བསེད་པ to enter into details (*Situ. 76*).

བསེད་དཔྱད the bow for setting a drill in motion (*Sch.*).

བསེན་མོ *ḅsen-mo*, མོ་གདོན་ a female evil spirit.

+ བསེན་ཁྲུས་པ *ḅsen-khus-pa*=གཉེན་བསླུས་པ *gñen-ḅslus-pa* to allure, seduce (by the show of friendship).

བསེར *ḅser* in མདེའུ་བསེར *ṃdeḅu-ḅser* (*Situ. 76*)=མདའ་ཀྱོག་པོ་ཡོད་མེད་ལྟ་བ to see, examine if an arrow is crooked or not.

བསེར *ḅser*, or བསེར་བུ resp. of རླུང་ *ṛluṅ* wind: བསེར་བུ་གང་ནས་འོངས whence does the cold wind blow (*Ḥbrom.* ཁ, *18*); the term *ḅser* is generally applied to a cold breeze: བསེར་ཕྱིན་སོང he is affected by a cold wind (*Sch.*). 2. the feeling of cold: སྐུ་ཞབས་ལ་བསེར་ཕྱིན་མི་འདུག་གམ is not your honour feeling cold; catching cold; བསེར་དུ་ཡོང་ *ḅser-du-yoṅ* you will feel cold (*Jä.*).

བསེར་མ *ḅser-ma*=རླུང་ gen. wind in the stomach. བསེར་མ་མི་སྐྱེ་བ *ḅser-ma mi-ṣkye-wa*=རླུང་མི་སྐྱེ་བ *ṛluṅ mi-ṣkye-wa* in ཞོ་དངས་ཀྱི་དུས་སུ་སྤྱོད་ན་བསེར་མ་མི་སྐྱེ་བ (*A. 155*).

བསེར་མོ *ḅser-mo* adj. or sbst. ཁྱོད་བསེར་མོ་མང་པོ་མ་ཚོར་རམ *W.*, did you not feel very cold? བསེར་མོའི་ནད honorif. a catarrh, a cold (*Jä.*).

བསེལ *ḅsel*=སྐྱེལ་མ *ṣkyel-ma* 1. अनुगत followers, retinue. 2. v. + བསེལ་བ *ḅsel-wa* to protect from danger, remove fear or cause of danger. ལམ་བསེལ convoy; safe conduct, escort.

བསེལ་པ *ḅsel-pa* safe-guard, guide; ལམ་བསེལ་བྱེད་པ to accompany and protect one on the way, to escort him.

བསོ་བ *ḅso-wa* resp. ངལ་བསོ་བ to take rest, refresh one's self, to remove fatigue by rest.

བསོག་པ *ḅsog-pa* form of སོག་པ, pf. བསགས or བསོགས, ནོར་བསགས accumulated wealth; hoarded treasure (*Situ. 76*).

བསོང་པོ *ḅsoṅ-po*=དྲང་པོ straight, honest.

+ བསོད་སྙོམས *ḅsoḍ-ṣñoms* described as: འདོད་པ་ལ་ལྷག་པར་ཆགས་སུ་སྤྱོད་པ over enjoyment. བསོད་སྙོམས *ḅsoḍ-ṣñoms* पिण्ड alms of cooked food, edible things or money, gifts presented to clerical persons; food to the departed or to the manes of the dead; བསོད་སྙོམས་པ a receiver of such alms, བསོད་སྙོམས་ཀྱིས་འཚོ་བ to live by alms, on charity; བསོད་སྙོམས་བྱེད་པ or བསོད་སྙོམས་ལ་རྒྱུ་བ, resp. གཤེགས་པ to beg, ask, collect alms; བསོད་སྙོམས་སྦྱོར་བ to prepare an entertainment for the priesthood (*Jä.*).

བསོད་བཏགས *ḅsoḍ-ḅtags* for བསོད་ནམས་ཀྱི་ཁ་བཏགས, a kind of silk scarf which is believed to bring good luck to the person receiving it as a present.

Digitized by Google

བསོད་བདེ *bsod-bde*, resp. སྐུ་བསོད 1. good fortune, happiness, felicity; བསོད་བདེ་ཅན happy, བསོད་བདེ་ཆེན་པོ very happy and fortunate, བསོད་བདེ་མེད unhappy, wretched. 2. destiny, fate, =དཔང་རང་སྐུ་བསོད་ཆེན་པོ་ཞེ (*Schl.*) his destiny is a very high one; ཁྱོད་ཀྱི་བསོད་བདེ་ལ་བརྡུང་བ་ཐོད་པ་ཡིན it belongs to your destiny that you get a drubbing (*Jä.*).

བསོད་ནམས *bsod-nams* पुण्य, सुकृति, श्रेय, धर्म, पुण्य holiness, merit, virtue, good action. བསོད་ནམས་ཀྱི་གནས a holy place to visit which brings merit. འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ཕ་རོལ་ན། བསོད་ནམས་བྱས་པ་དགའ་བར་འགྱུར in this and in the next world, he who has done good actions will be happy (*K. du.* ། *271*). བསོད་ནམས་སྐྱེས་པོ *bsod-nams skyes-po* पुण्यजन a meritorious person, one having moral merits; བསོད་ནམས་སྐྱེས *bsod-nams-skyes* heaven, celestial region (*B. ch. 6*). བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་ལས *bsod-nams ma-yin-pahi las* sinful deed, an act that is not pious.

Syn. ཆོས *chos*; ལེགས་བྱས *legs-byas*; སྐལ་བ་བཟང *skal-wa bzañ*; ཁ་རྗེ་ཁྱུ་མཆོག *kha-rje khyu-mchog*; ཉམས་དགའ་བ *ñams-dgah-wa*; དགེ་བའི་ཚོགས *dge-wahi-tshogs*; བདེ་ལེགས *bde-legs*; སྡིག་ཟད *sdig-zad*; དམ་པ *dam-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན *Bsod-nams rgyal-mtsan* n. of a hierarch of Sakya (*Loñ.* ད, *12*).

བསོད་ནམས་རྒྱུན་བྱས *bsod-nams rgyun-byas* पुण्यभिषक्त one who is adorned with moral virtues.

བསོད་ནམས་ཅན *bsod-nams-can* a meritorious person, a virtuous, pious person.

Syn. དཔལ་ཡོན་ལྡན་པ *dpal-yon ldan-pa*; ལེགས་བྱས་པ *legs-byas-pa*; ཆོས་ལྡན *chos-ldan*; སྐལ་ལྡན *skal-ldan*; བཟང་བྱས *bzañ-byas*; ཁ་རྗེ་ཅན *kha-rje-can*; ལེགས་ལྡན *legs-ldan*; བསོད་ནམས་ལྡན་པ *bsod-nams ldan-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་ཆེ་བ *bsod-nams che-wa* महापुण्य a very virtuous person; of great moral merit.

བསོད་ནམས་མཆོག *Bsod-nams-mchog* the best moral virtue; n. of a prince, son of king དཔལ་བྱིན *dpal-byin* (*K. d.* ང, *183*).

བསོད་ནམས་ཐམས་ཅད་བསྡུས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན n. of *Sûtra* in (*K. d.* ན, *118*).

བསོད་ནམས་སྟོབས་ཀྱི་རྟོགས་བརྗོད *bsod-nams stobs-kyi rtogs-brjod* पुण्यबल-अवदान the moral life-story of Puṇyabala (*K. d.* ཁ, *1*).

བསོད་ནམས་དར་རྒྱས *Bsod-nams dar-rgyas* increased and abundant merits; n. of the father of Dalai Lama Kalzang Gyatsho (བསྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ) (*Loñ.* ཞ, *21*).

བསོད་ནམས་ལྡན *bsod-nams-ldan* पुण्यवान्, धन्य the pious, one possessed of virtue, moral merit, &c.

བསོད་ནམས་འཕེལ *Bsod-nams-hphel* पुण्यवर्धन, increase of moral merit; n. of a certain king of Benares (*Hbrom.* ཁ, *37*).

བསོད་ནམས་ཞིང *bsod-nams-zhiñ* तीर्थ a holy place, पुण्यक्षेत्र a place of pilgrimage, a place where deeds of virtue and piety were done and a visit to which brings merit.

ꖌ **བསོད་པ** *bsod-pa* = བཟང་པོ *bzañ-po*, ལེགས་པ pleasing, very good agreeable. བསོད་པ་དང་ངན་པ good and bad. Acc. to *Jä.* vb., to be pleased with, to take delight in, to like.

ꖌ བསོད་པའི་ཟས *bsod-pahi-zas* प्रणीत खाद्य;= ཟས་བཟང་པོ good food, well prepared, dressed, boiled (*Zam. 9*).

བསོལ *bsol* is explained as འཚོལ་བར་བྱེད་པ.

བསོས *bsos* in བསོས་པ 1. indemnification, damages paid for bodily injury. 2. to recreate; ངལ་བསོས *ñal-bsos* refreshed (*Situ. 76*). v. pf. of གསོ་བ: ཉམས་པ་བསོས་པ repaired

Digitized by Google

damage or things which had been injured; regained strength, &c.

བསྲང་ *bsraṅ* straightened; ཀྱོག་བསྲང་བྱེད་པ anything that was crooked or bent, made straight (*Situ.* 64).

བསྲང་པོ *bsraṅ-po* straight, upright.

བསྲང་བ *bsraṅ-wa*, pf. བསྲངས *bsraṅs*: ཡོ་བ་བསྲངས the crooked (thing) made straight; གཞུང་བསྲངས made the middle or the main portion of a thing straight (*Situ.* 76); v. སྲོང་བ *sroṅ-wa*.

བསྲད *bsrad*, v. བསྲོད་པ *bsrod-pa*.

བསྲན=བཟོད་པ क्षान्ति endurance, patience forbearance.

བསྲན་པ *bsran-pa* v. སྲན་པ བཟོད་བསྲན་པ=བཟོད་པ་བསྒོམ་པ to meditate on the virtue of forbearance; དཀའ་བསྲན་ཆེ very patient in troubles. སེམས་ཀྱིས་བསྲན་ཏེ endured mentally (*Situ.* 76).

བསྲབ་པ *bsrab-pa* 1. pf. བསྲབས to be diminished; གྲིབ་པ་བསྲབས = གྲིབ་པ་ཆེན་པོ་མེད་པ shadow or darkness has vanished, diminished; མུན་པ་བསྲབ་པ there is not much of darkness (*Situ.* 76). 2. (v. སྲབ *srab*) to bridle, keep under, restrain, check, curb, refrain; བག་ཆགས་བསྲབ་པ to restrain the passions.

བསྲལ་བ *bsral-wa* भिन्न to separate, to sort, to choose: གྲི་རྣོན་པོ་རེ་བསྲལ་ནས (*Buton.* 143) choosing each a sharp knife. (ཕྱིད་མ་ཕྱུང) v. སྲེལ་བ *srel-wa*.

བསྲི་བ *bsri-wa*, pf. བསྲིས *bsris* 1.=ཚགས་བྱེད་པ to economize, to save, ནོར་བསྲིས savings; ནོར་ལ་བསྲི economy in riches. 2. fondness, liking (*Situ.* 76). བསྲི་བ་མེད *bsri-wa-med* निष्ठुर cruel, unrelenting (*S. Lex.*).

བསྲིང་ *bsriṅ*, fut., pf. བསྲིངས *bsriṅs* (*Ñag.* 69);=རིང་དུ་བསྐུར་བ *riṅ-du bskur-wa* prolonged, to send to or cast to a distance: ཡི་གེ་བསྲིངས despatched a letter. ཚེ་བསྲིངས *tshe-bsriṅs*=ཚེ་རིང་ prolonged life; longevity (*Situ.* 76).

བསྲི་ཚགས *bsri-tshags* economy, frugality; carefully keeping stores and treasures ཕྱི་ནང་ཚང་མ་ལ་བསྲི་ཚགས་ཀྱི་དམ་པ་ཡོད་པ་དགོས there should be perfect economy in every respect in internals and externals (*D. çel.* 5).

བསྲིས་པ *bsris-pa*=སེར་སྣ stinginess; སྦ་བསྲིས་མེད་པ without stinginess and hiding (*Nâg.*).

བསྲུང་བ *bsruṅ-wa*=रक्ष; pf. བསྲུངས *bsruṅs*; fut. བསྲུང་བྱ *bsruṅ-bya*; བགེགས་སོགས་བསྲུངས *bgegs-sogs-bsruṅs* (*Ñag.* 69) to guard against evil or evil spirits that cause accidents; guardian, guard, watchman, sentinal, sentry; amulet.

Syn. སྐྱབས་བྱེད *skyabs-byed*; སྐྱོབ་པ *skyob-pa* (*Mṅon.*).

བསྲུང་མ *bsruṅ-ma* gen. spirits that guard Buddhism or Buddhist institutions and living saints.

བསྲུང་མིའི་ཚོགས *bsruṅ-mihi-tshogs* रक्षिवर्ग a body of guards; སྐུ་བའི་སྲུ་བསྲུངས་པ *sku-bsruṅs-pa* or བསྲུང་བ *bsruṅ-pa* royal body guard (*Mṅon.*).

བསྲུང་འཁོར *bsruṅ-hkhor* or བསྲུང་བའི་འཁོར་ལོ magic charm used as a protection against evil spirits.

བསྲུང་འཁོར་བ *bsruṅ-hkhor-wa*=སྔགས་པ *sṅags-pa* or སྔགས་འཆང་ (*Mṅon.*), a *Tantrik* priest who by the efficacy of his charms drives away evil spirits and thereby guards people against evil.

བསྲུང་མཛད *bsruṅ-mdsad* a guard, watcher.

Digitized by Google

བསྲུན་པ *bsrun-pa* = བཏུལ་བ *btul-wa* tamed, disciplined, civilized.

བསྲུབ་པ *bsrub-pa*, मथित churned; འོ་མ་དང་ ཞ་བསྲུབ་པ *ho-ma dañ ja-bsrub-pa*) v. སྲུབ; བསྲུབ་བྱེད *bsrub-byed* = ཉི་མ the sun (*Mñon.*).

བསྲེ་བ *bsre-wa* v. སྲེ་བ to mix: མཉམ་དུ་བསྲེ་བ *mñam-du bsre-wa* to mix together.

བསྲེག་པ *bsreg-pa* दहन, दग्ध; v. སྲེག་པ to burn, མེ་ལ་བསྲེག་པ *me-la bsreg-pa* བསྲེགས་པ दग्ध, भर्जित burnt, baked, singed.

Syn. ཚིག་པ *tshig-pa*; ཚིགས་མ *tshig-ma*; འཚིག་པ *btshig-pa* (*Mñon.*).

བསྲེག་ཁང་ *bsreg-khañ* चिता funeral pyre, crematory.

བསྲེག་བྱ *bsreg-bya* आहुति, हविस् anything to be burnt in the sacrificial fire.

བསྲེག་བླུགས *bsreg-blugs* आहुति clarified butter poured in the sacrificial fire as an oblation.

བསྲེལ *bsrel* (བཆང་བ *bchañ-wa*, གཉེར་བ *gñer-wa*) to maintain, keep (*Ñag.* 69); ཆུང་མ་ བསྲེལ་ཏོ *chuñ-ma bsrel-to* maintained his wife (*Situ.* 76).

བསྲེས་པ *bsres-pa* = འདྲེས་པ *bdres-pa* mixed up (*Ñag.* 69); संकीर्ण mixture; ཆུ་དང་འོ་མ milk with water; संसृष्ट, मिश्र mixed up (as articles of food). Syn. སྤེལ་བ *spel-wa.*

བསྲོ་བ *bsro-wa* v. སྲོ་བ (ཉི་མ་ལ་བསྲོ་བ *ñi-ma-la bsro-wa*) ཉི་མ་ལ་དྲོད་བཏང་བ *ñi-ma la drod-btañ-wa*, pf. བསྲོས *bsros*, མེར་བསྲོས *mer-bsros* dried in the sun, on fire, &c. (*Situ.* 77).

བསྲོ་ཁང་ *bsro-khañ* = ཐབ་ཚང་ kitchen; བསྲོས་ཁང་ bakery (*Mñon.*).

བསྲོད་པ *bsrod-pa* or བསྲེད་པ *bsred-pa* = སྲོ་བ *sro-wa* to dry, by exposing to the rays of the sun (*Sch.*).

བསླ་བ *bsla-wa*, v. སླ་བ *sla-wa.*

བསླང་བ *bslañ-wa* उत्क्षिप्त; = བསྒྲེང་བ to raise, to lift up; v. སླང་བ *slañ-wa*, pf. བསླངས *bslañs*: གྱེན་དུ་བསླངས *gyen-du-bslañs* lifted up (*Ñag.* 70).

བསླད་པ *bslad-pa* to corrupt, to pollute, to spoil; to alloy gold or silver with base metals: རྒྱལ་པོའི་མལ་སྟན་མས་བསླད་པའི་ཉེས་པས་གྱིས the king's bed being polluted with defilement (*A.* 144). བསླད *bslad* adulteration, གཞན་གྱིས་བསླད corrupted by others (*Situ.* 77); བསླད་བྱ *bslad-bya* will be corrupted, བསླད་ནས having been corrupted.

བསླན *bslan* = བསྡུས་པ collected or བཅུག་པ put in, arrange: ཕྱོགས་སུ་བསླན་ཏོ kept them together on one side (*Situ.* 77).

བསླབ *bslab*, pf. བསླབས *bsabs*, རིག་པ་བསླབ་པ education, teaching of arts and sciences (*Situ.* 77), v. སློབ་པ *slob-pa.* 1. sbst. शिक्षा training, culture; doctrine. བསླབ་པ་གསུམ त्रिशिक्षा the three moral trainings:—1. ལྷག་པ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་བསླབ་པ अधिशीलशिक्षा [training in higher conduct] *S.* 2. ལྷག་པ་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་བསླབ་པ अधिचित्तशिक्षा [training in higher meditation] *S.* 3. ལྷག་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་བསླབ་པ अधिप्रज्ञाशिक्षा [training in higher wisdom] *S.* (*K. du.* བ, 41). བསླབ་པ་གསུམ་གྱི་སྡོམ་པ the three vows for three moral trainings:—སོ་ཐར *so-thar*, བྱང་སེམས *byañ-sems* and གསང་སྔགས་ཀྱི་སྡོམ་པ *gsañ-sñags-gyi sdom-pa* = the vows for ordinary salvation, vows for *Bodhisattva*, and those for mystic cult (for entrance to Nirvāṇa by the less direct but the most delicate way of *Tantra*).

བསླབས་ཤེས་ཅན *bslabs-çes-can* student, studious, also = ཤེས་རབ་ཅན शिक्षित (*Mñon.*) an educated or trained person.

བསླབ་སྟོན *bslab-ston* = བཀའ་བསྒོས consultation, or instruction: ཁྱེད་རང་ཉིད་ཡོད་ནམས་བསླབ་སྟོན་མ་ལུས་པར་དང་འཚམ་གྱི་སྒོམ་བཟོད་མི་བྱེད (you) should not on

Digitized by Google

your own responsibility decide matters of importance without asking for instruction (*D. çel. 12*).

བསླབ་པའི་གནས dogma, tenet. བསླབ་བྱ *bslab-bya* शिक्षा what is to be learnt, doctrine, precept, admonition: འཇིག་རྟེན་མི་ཆོས་ལ་དགོས་པའི་བསླབ་བྱ་མཛད་དོ he imparted (to her) some practical doctrines or rules of life and social intercourse (*Glr.*); བསླབ་བྱ་སྟོན་པ to give admonitions, to exhort, reprimand (*Jä.*).

བསླབ་པའི་གཞི *bslab-pahi-gshi* शिक्षापद the basis of study (*Situ*) [the subjects of study]*S.*

བསླབ་གཙང་ *bslab-gtsaṅ* the spiritual purity, keeping one's morals and vows pure.

བསླབ་དོན *bslab-don* gen. representation of one's grievances, prayer or supplication (*Rtsii. 9*).

བསླུ་བ *bslu-wa* v. སླུ་བ (vulg. ལྷུ་བ) pf. བསླུས་པ *bslus-pa*, imp. སླུས *slus*; 1. ransom, སྲོག་བསླུ་བ *srog bslu-wa* to ransom life, འཆི་བ་བསླུ་བ *hchi-wa bslu-wa* to save one from death by paying money, etc. བསླུ་ཡོན *bslu-yon* price-money or ransom. བླུ་བྱ་བསླུས *blus-bya bslus* ransomed life (*Situ. 77*). 2. to seduce, decoy: བསླུ་ཚིག *bslu-tshig* persuasive language or sweet words; གཡོན་ཅན་འདིས་དེ་གཞོན་ནུ་མ་བསླུས་ཏེ་བྲམ་ཟེའི་ཆུང་མ་ཁྲིད་སོ (*K. du.* ད, *261*) this cunning man has seduced the young woman, the Bráhman's wife and has carried her away.

བསླུ་རྡོ *bslu-rdo* fig. temptation, bait, lit. the stone that is thrown at a dog to divert his attention: འཁོར་བའི་བསླུ་རྡོ་སྤངས་པ་ཡིན I have left off the temptations of worldly life (*Khrid. 18*).

Digitized by Google

ཧ

ཧ *ha* I: is the twenty-ninth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the Sanskrit ह and English *h*; it represents the numeral 29.

ཧ II: In Budh.: 1. =ཨེ་མ *e-ma* alas! ཧ་ (ཨེ་མ) དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་སོ alas! the Tathāgata has fully passed out of sufferings (*K. my.* ཀ, *207*). 2. fig.: ཧེམས་རབ་ཏུ་དགའ་བ to be greatly delighted, to be in ecstasy. 3. ཧ་ནི་སྒྲུད་དང་སྦྱར་བའི་ཡོ་གྲིན་དང་ལྡན་བས་ཐམས་ཅད་རྒྱས (*K. g.* ས, *43*). 4.=སྟོང་ས a number (mystic) (*K. g.* ཀ, *28*).

ཧ III: 1. breath, ཧ་འདེབས་པ *ha-hdebs-pa* to breathe. 2. colloq. nearly=ཕ yonder, further: ཧ་གི *ha-gi* over there; ཧ་ལ་རྒྱུག *ha-la-rgyug* (speaking contemptuously), go to that place *i.e.*, do not stay here, be gone!; ཧ་ལ་གནས residing there; one residing at an unknown place.

ཧྭ *hwa* I: 1. in Budh.: ཧྭ་ཞེས་པ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐ་སྙད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐོ་ཡིན་ (*Hbum.* ཀ, *283*). 2. (Chinese) a picture, a painting.

ཧྭ II: 1. in གོས་ཀྱི་ཧྭ *gos-kyi-hwa* collar of a coat.

ཧ་གོ་བ *ha-go-wa* to understand, to comprehend in *C.*, and *W.* ང་ཧ་གོ་སོང་ I have understood it; ང་ཧ་མ་གོ I did not understand; ཧ་མི་གོ=ཤེས་མི་ཐུབ (*Rdsa.*). ཧ་དང་མ་གོ་བ is explained as གསལ་རྟོགས་མ་ཐུབ་པ.

ཧ་ཅང་ *ha-caṅ* अतिशय, अति; adv. excessive, good deal, very, too much: མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་ཧ་ཅང་མྱུར་ཉེ་མོ his passing out of misery (death) was really too soon; ཧ་ཅང་ལེགས་པ very good, excellent; ཧ་ཅང་ཆེན་པོ very large great; ཧ་ཅང་མང་པོ too many; ཧ་ཅང་ལྷག་པ exceedingly good, ཧ་ཅང་ངན་པ very bad; ཧ་ཅང་རིང་བ अतिदीर्घ very long, very far; ཧ་ཅང་མི་རིང་ नातिदूर not very far; ཧ་ཅང་མི་ཉེ not very near or close. ཧ་ཅང་ཀྱུ་ལམང་དུ་མི་ཟ नातिवाचाल do not prattle much. ཧ་ཅང་སྦོམ་པ अतिस्थूल very big or stout: ཧ་ཅང་སྦོ་སྤྱི་ཙེ་བབ་འདུ་འཛོམ་གཏེངས (*Lo. 37*).

ཧ་ཛོ་ག་ཧོང་ *Ha-dso-ga-hoṅ* n. of a small town in Assam not far from the place called སྡོང་ཟམ་སྡེ་བ་ཐང་ *Sdoṅ-zam sde-wa-thaṅ* on the border of Bhutan (*Dsam.*). This small town of Hajo in Assam has a temple dedicated to the Hindu god Hayagriba who resembles the Buddhist god Tamdin (རྟ་མགྲིན) and is therefore worshipped by the Buddhists of Tibet who mistake Hajo for the Buddhist Kusanagari (Kusinera) the place where Buddha died. It is called by them Tsam-chog-tong (རྩ་མཆོག་གྲོང་).

ཧ་ན་ཧོ་ནི *ha-na ho-ni*, ཧན་ཧོན *han-hon* 1. very angry, much enraged *Ld.* (*Jä.*) 2.= མི་འཐོམ་འཐོམ a stupid dull man; a dozing dull man.

ཧ་ནི *Ha-ni* all of them, all together, in a body (*Sch.*).

‡ ཧ་ནུ་མན་ཏ *Ha-nu man-ta* Hanumāna, lit. he with high cheeks, a Mongolian or a Hun; the monkey-warrior in the epic of Rāmāyana, the devoted general and messenger of Rāma.

Digitized by Google

Syn. བོད་ལྡན་ *bod-ldan*; ཨཉྫ་ནའི་བུ་ *añdsa-naḥi bu*; མིག་གསུམ་པ་ *mig-gsum-pa*; དགའ་བྱེད་ཕོ་ཉ་ *dgaḥ-byed pho-ña* (*Mñon.*).

ཧ་པ་ *Hapa* a native of a Ha in Bhutan, = *Has-pa.*

ཧ་པ་ཧ་པ་ *ha-pa ha-pa* to breathe out steam or vapour (*Jä.*).

ཧ་པོ་ *ha-po* n. of a medicinal herb.

ཧ་ཡེགས་ *ha-yegs* woe (to you, etc.)! in *W.* (*Jä.*)

ཧ་ར་ *ha-ra W.* to play at dice (*Jä.*).

ཧ་ར་ཧུ་རེ་ *ha-ra hu-re* in *W.* impetuous, violent, impudent; also སྤྱོད་པ་རྩུབ་པ་ *spyod-pa rtsub-pa* rude behaviour or conduct.

‡ ཧ་རི་ *ha-ri* हरि, शुक parrot.

‡ ཧ་རི་ནི་ཀ་ *ha-ri-ni-ka* हरिणीक n. of a flower (*K. ko.* ཀ, *4*).

‡ ཧ་རི་ཏ་ཀ་ *ha-ri-ta-ka* हरितक vegetables, greens, pot herbs (*Vai. sñ.*).

‡ ཧ་རི་དྲ་ *ha-ri-dra* हरिद्रा the turmeric plant, *Curcuma* (*Jä.*).

‡ ཧ་རི་ཙནྡན་ *ha-ri tsan-dan* हरिचन्दन the finest species of white sandal wood.

‡ ཧ་རེ་ཎ་ཀ་ *ha-re ña-ka* n. of a medicinal plant.

ཧ་རེ་ *ha-re* a statue; ཧ་རེ་ལོང་ *ha-re-loñ* blind like a statue, *i.e.*, having eyes but without sight like a statue: ཧ་རེ་ལོང་གི་རྣམ་ཕྱག་མ་བྱེད་ཅིག (*A. 136*).

‡ ཧ་ལ་ *ha-la* or ཧ་ལ་ཧ་ལ་ हलाहल 1. poison in general. 2. a Tantrik form or aspect of the Bodhisattva Avolokites'vara (སྤྱན་རས་གཟིགས་).

ཧ་ལམ་ *ha-lam* = ཕལ་ཆེར་ (*Rtsii.*) about, just, nearly, tolerably, rather: དེ་འདྲ་ཧ་ལམ་འདྲ་བ་ nearly like that (*Vai. sñ.*).

ཧ་ལས་པ་ *ha-las-pa* = ཡ་མཚན་པ་ vb. to be astonished, frightened: ཧ་མ་ལས་ = ཡ་མི་མཚན་ nothing to be wondered at; ཐ་བ་རླུང་གིས་བསྐྱོད་པ་ཧ་མི་ལས (*Rdsa.*). ཡ་མཚན་སྐྱེད་པ་ to be struck with wonder, to be surprised.

ཧ་ལུང་མ་ཡོ་བ་ *ha-luñ ma-yo-wa* = དོན་མ་གོ་བ་ colloq. not understanding the meaning. ཧ་ལུང་མ་འདྲ་ལུང་མེད་པ་ is explained as ཁ་ཟང་ཟིང་བ་མེད་པར་ཐང་བ.

ཧ་ལོ་ *ha-lo* = མེ་ཏོག་ཧ་ལོ་ (*Yig. k. 51*) the holly-hock. But acc. to *Jä.* a flower, in gen. esp. a large beautiful garden flower, ཧ་ལོ་རྐྱང་པ་ a simple flower, not a double flower; ཧ་ལོ་སྟོང་ལྡན་ a double ཧ་ལོ་ flower.

ཧ་ཤང་ *ha-çañ* 1. a Chinese Buddhist priest or scholar who is also represented by a mask in religious plays. 2. ཧ་ཤང་རི་ n. of a hill in Tibet supposed to be the abode of demons.

ཧ་ཤིག་ *ha-çig* a mineral medicine, used as remedy for the stone; acc. to (*Vai. sñ.*). = ཐོད་ལེ་ཀོར་ *thod-le-kor* alabaster.

ཧ་སག་ *Ha-sag* (ལྷོ་ཡི་ཡུལ་ཞིག) n. of a country of the Lalo (*Dsam.*).

ཧ་ཧ་ཧོ་ *ha-ha-ho* in the mystic language of the gods of the Apara-nirmâna Rataya celestial regions = अपरनिर्माणरतयः སྡུག་བསྔལ་བ་ misery. ཧ་ཧ་ཐོབ་བྱེད་ *ha-ha thob-byed* = སྡུག་བསྔལ་བ་; ཧ་ཧ་ལྡན་ = འགོག་པ་ निरोध cessation from misery and ཧ་ཧ་ལྡན་བྱེད་ = ལམ་ the way to Nirvâṇa (*K. ko.* ཀ, *235*).

ཧའི་ *haḥi* a Chinese word = shoe in *C.*

ཧ་བུ་ཟ་བ་ *habu za-wa* n. of a medicinal herb (*Jä.*).

卍 ཧྭགས་ *hwags* खण्ड, prob. sugared medicine, like lozenges: ཟ་རས་ཀྱི་དངས་མ་ཞེ་ཁ་ར་སྟེ། ཁལ་མ་ཞེས་བྱང་ཆུབ། (*S. Lex.*, *Med.*).

Digitized by Google

‡ ཧཱ་ལཱ *hā-lā* हाला beer.

ཧང་ *haṅ* 1. vulg.=vacant or vacancy; སྟོང་སང་སང་=སྟོང་ཧང་ཧང་. 2.=ཧང་འཐོར་བ to squander, to dissipate.

ཧང་ནེ *Haṅ-ne* n. of the second wife of the king of ས་བདག demons.

ཧང་ཕན་སེར་པོ *haṅ-phan ser-po*=བྱ་ར་བ *bya-ra-wa* n. of a king of ས་བདག demons.

ཧང་བ *haṅ-wa* to pant, to gasp (*Jä.*).

ཧང་ཡོན *haṅ-yon* a kind of brick-tea (*Ṛtsii.*).

ཧང་སོང་ *haṅ-soṅ* or ཧང་སོས misunderstanding, misapprehension.

ཧད *haḍ* sudden; let alone! be off! *W.*

ཧད་ཀྱིས *haḍ-kyis* suddenly; ཧད་ཀྱིས་ལངས་པ to rise suddenly.

ཧད་དེ *haḍ-de* (idiom.)=ཧད་མཐོང་བ to look with dumb-surprise, to be astounded and senseless: མི་དེ་རྣམས་ཧད་དེ་ལས་རྣམ་མི་ཤེས་པར་གྱུར (*A. 120*).

ཧད་སྨན *haḍ-sman* n. of a kind of fruit (*S. kar. 179*).

ཧད་རམས *haḍ-rams* indigo of the best quality.

ཧབ་ཤ *hab-ça* violence.

ཧན་ལྡང་ *han-ldaṅ* in *W.* 1. dumb, mute, a confused, unmeaning speech. 2. imbecile, weak of mind (*Jä.*).

ཧན་ཧོན *han-hon*, v. ཧ་ན་ཧོ་ནེ *ha-na ho-ne.*

ཧབ *hab* 1. a mouthful: ཧབ་ཟ་བྱེད་པ, ཧབ་ཧབ་ཟ་བ to eat quickly; to devour greedily, *e.g.*, of dogs, pigs, etc. 2. a stitch, in sewing: ཧབ་འཚེམ་པ *hab ḥtsham-pa* to make here a stitch and there a stitch, as in quilting (*Mil. Jä.*). 3. ཧབ་ཧོར་བྱེད་པ to laugh sneeringly.

ཧབ་བཅད *hab-bcad* a needy wretch, a starving person.

ཧབ་ཐོབ་པ *hab-thob-pa* to gain or take by plunder, to *loot*, to get by snatching away from another's possession or as in the case of dogs: ཁྱི་སྐྱིད་དང་ཁྱི་མོ་མཐའ་ཀུན་དང་ནོར་ཧབ་ཐོབ་བྱེད (*Khriḍ. 52*). ཧབ་ཐོབ་བྱེད་པ *hab-thob byeḍ-pa* to scramble for, to strive or contend for (*Jä.*).

ཧབ་ཤ་ཆེ *hab-ça che* a dispute, a quarrel. སྙིང་རྗེ་མེད་པའི་ཁྲམས་ཀྱི་ཧབ་ཤ་ཆེ་བ་དང་ quarrel with merciless violence (*A. 144*). ཧབ་ཤ་བྱེད་པ *hab-ça byeḍ-pa* in *Mil.*, to dispute, to quarrel.

ཧམ་པ *ham-pa* 1. avarice, covetousness, greediness; ཧམ་པ་བྱེད་པ to be covetous; ཧམ་པ་མ་བྱེད be not covetous! *W.* 2. strength, force; ཧམ་པས་ཁྱེར taken away by force. 3. courage, bravery *W.*, of men and animals. ཧམ་ཐེར white film on liquids, etc., mould (*Jä.*).

ཧར *har*=the colloq. expression ཡལ་ལང་ས at once, abruptly, suddenly; ཧར་ལངས་པ to rise suddenly; ཨ་མ་ཧར་གྱིས་ལངས་ནས་ལྟད་མོ་ལྟ mother rising up at once to see the spectacle. ཧར་སྒྲ *har-sgra* an abrupt voice, sudden voice; ངུགས་ཧར་སྒྲ་འདོན་པའི་ཚེ when ejaculating a sudden sigh (*Khriḍ. 122*).

ཧས *has* exaggeration, hyperbole; ཧས་ཆེར་སྨྲ་བ to exaggerate.

ཧས་པ *has-pa* a hitch, doubt, discrepancy, error; ཧས་པ་ཤོར *has-pa-çor*=མ་འགྲིགས་པ in taking or giving money or things to another party if there be difference in the accounts, &c., or in cash balances their falling short, is called ཧས་པ་ཤོར་བ. ཧས་པ་མི་འདུག *has-pa mi-ḥdug* there is no hitch (about it); ཧས་པ་ཆེན་པོ་མི་འདུག *has-pa chen-po mi-ḥdug* nothing to be afraid of, or to doubt.

Digitized by Google

ཧས་པོ་རི *Has-po-ri* n. of a hill at a short distance from the grand monastery of Sam-ye.

ཧས་པོ་རི་ཐང་ *Has-po ri-thaṅ* n. of a place of Bon pilgrimage in Tibet.

ཧས་སྟག་ཚང་ *has-stag tshaṅ* n. of a place in Bhutan.

ཧི *hi* = numeral. 59.

‡ ཧི་ར *hi-ra* हीरक diamond.

ཧི་རི *hi-ri* corn-stack: ཧི་རི་རྩིག་པ to build a corn-stack.

ཧི་ལིང་ *hi-liṅ* a noise; ཧི་ལིང་བཏང་མཁན *hi-liṅ btaṅ-mkhan*; a bully, brawler (*Jä.*).

‡ ཧི་ལོན་ཤན *Hi-lon-çan* n. of a river mentioned in the Purāṇa (*K. my.* ཊ, *198.*)—prob. the Mongolian river Khelenchuan.

ཧི་ཧི *hi-hi* 1. the laughter of displeasure; or anger. 2. (mystic) = གསོད་པའི་སྟོན་མོ *gsod-paḥi ston-mo* (*K. g.* ཀ, *216*).

ཧིའི་ཀ *hiḥi-ka* breast-bone (*Sch.*).

ཧིག *hig*, or ཧིག་ག *hig-ka* the act of shuddering, also of sobbing; also, defined as རྣམ་ཤེས་ཡར་འཕོ་བ *rnam-çes yar ḥpho-wa* the departing of the soul from the body.

ཧུ *hu* 1. a kind of tea (*Rtsii.*). 2. represents num. 89. 3. in *W.* breath (*Jä.*).

ཧུ་ཁྱུ *hu-khyu* the sound of sighing (*Jä.*).

ཧུ་ཐུག་ཐུ *hu-thug-thu* Mongolian equiv. for འཕགས་པ མཆོག the venerable, the most holy.

ཧུ་ན *Hu-na* 1. हूण the Mongols or the Indo-Mongolian family to which the Tibetans are allied. 2. n. of a place in Tibet (*B. ch. 4*).

ཧུ་ཐུག *Hu-thug* 1. n. of one of 36 border countries of Tibet (*Jig. 31*). 2. for ཧུ་ཐུག་པ *ḥu-thug-pa* in ཇི་སྲིད་འཚོ་ཡི་བར་དུ་ཐུག་ཕྱི་དགའ་བའི་གླུ (*Khrid. 121*).

ཧུ་བདེ *hu-bde* a kind of sword used by the Mongols (*Jig. 31*).

ཧུ་རུ་རུ *hu-ru-ru* has been explained as མིག་རྡིག་རྡིག་པ to stare at with the eyes fixed and not revolving (*A. 136*). མིང་། ཧུ་རེ་བལྟ he stares, he gazes with wonder, horror, confusion (*Mil.*, *Glr.*).

‡ ཧུ་ལུ་ཀུན་ད *hu-lu kun-da* हुलुकुन्द n. of a bird of the land of Asura (*K. d.* ཀ, *15*).

ཧུམ་མཛད་ *hum-mdsad* हुंकार an expression of challenge and fearlessness, gen. to alarm an enemy.

ཧུང་ *Huṅ* n. of a Chinese imperial dynasty (*Grub.* ཀ, *5*).

ཧཱུྃ་ང *hūm-ṅa* in which *hūm* = the expression of anger: ང signifies I, myself and ཧཱུྃ་ང་ནི་བྱི་འགྲོ་ཕྱོགས་བདག་ཉིད་ཅན་པ་ཡིན (*A. 18*).

ཧུང་ཁུང་ *huṅ-khuṅ* a pyramid; a triangle or triangular figure gen. used in mysticism.

ཧཱུྃ *hūm* = ཁྲོ་བོའི་སྔགས *khro-boḥi sṅags* as a mystic expression of wrath from the lips of a frightful deity. The *Tantrik* lama also in vanquishing an evil spirit or an inimical god uses the expression *Hūm* to terrorize him.

ཧུན *hun W.* in news, tidings, intelligence, information; disclosure, explanation, opinion, idea; ཧུན་མེད་པ unexpectedly, unawares (*Jä.*).

ཧུབ *hub* a gulf, a draught: ཐོག་མར་ཧུབ་རེ་འཐུང་ཞིག at first take only one mouthful, one draught at a time (*Glr.*); ཧུབ་གཅིག one mouthful, ཧུབ་དོ *hub-do* two mouthfuls (*Cs.*).

ཧུབ་ཕོགས *hub-phogs* a kind of tea (*Rtsii.*).

Digitized by Google

ཧུར *hur* 1. has been explained as [illegible] 2. ཧུར་ཧུར to stare at out of wonder or surprise, an expression of amazement: [illegible] (*Rdsa.*).

ཧུར་བ *hur-wa* to be quick, active, dextrous. ཧུར་ཐག *hur-thag* quickly, immediately, with dispatch.

ཧུར་པོ *hur-po* 1. quick, alert, dextrous, clever. 2. hot, hasty, passionate in *Ld.*

ཧུས *hus* moisture, humidity, ཧུས་ཆན wet; ཧུས་ཞུགས injured by damp; [illegible] the book having got damp, let it dry.

ཧེ་ཧེ *he-he* a sound made unconsciously while laughing ཧེ་ཧེ་ [illegible] (*Rdsa.*).

ཧེ་བག *he-bag*, 1.=ཁྱད་པར difference: འདི་ལ་ཧེ་བག་མེད it makes no difference. 2. provocation, taunt.

† ཧེ་བ་ཛྲ *he-va-dsra* སྐྱེས=ཀྱེ་རྡོ་རྗེ also called ཀྱེ་རྡོ་རྗེ *kye rdo-rje* (*Mṅon.*) n. of a series of treatises (*Jä.*).

† ཧེ་རུ་ཀ *He-ru-ka* སྐྱེས terrific manifestation of the chief *Tantrik* god Sambhara or in Tibetan Demchog བདེ་མཆོག (*Mṅon.*). ཧེ་རུ་ཀའི་ཆས the dress of Heruka, namely, the rubbing dust over the whole body and face, adorning the body with different ornaments made of human bone, putting on a crown made of human skulls upon the head, wearing a tiger's skin and carrying in the right hand a trident, &c., in the left hand a human skull: [illegible] the prince proceeded having put on the dress of *Heruka* (*A. 14*).

ཧེག་པོ *heg-po* stale, putrid, rancid.

ཧེལ་པོ *hel-po* in *W.* wide, extended; of garments: wide, easy; ཧེལ་བ *hel-wa* id. and sbst.: width (*Jä.*).

ཧོ *ho* num.: 149.

ཧོ་སྒྲ་ཀུ་སྒྲ *ho-sgra ku-sgra* shouts and cries of *ho* and *ku* to show that one is watchful at night like a constable or *chaukidar*: [illegible] shouting *ho* and *ku* he walked round (*A. 13*).

† ཧོ་མ *ho-ma* སྐྱེས prop.: burnt-offering of clarified butter: [illegible] the triangular, pyramid shaped fire-pit in which burnt offerings are made; acc. to *Jä.* a small pit or a triangular box used for such an offering. ཧོམ་བྱེད་པ to sacrifice.

ཧོང་ལེན *hoṅ-len* སྐྱེས *Epidendrum tessolatum* thus described: [illegible] *Mṅ. rda. 5* a bitter medicinal root, frequently to be found on the mountains (v. also *Hook. I., 275*). This drug is of two species, the yellow and the red-brown *hoṅ-len*.

Syn. [illegible] *ciṅ-la se-wa*; [illegible] *ciṅ-skyes*; [illegible] *btsho-byed.*

ཧོན *hon* a weight equal to ten Chinese *li* (*Btsii.*).

ཧོན་ཧོན *hon-hon* stupid, foolish (*Cs.*).

ཧོབ་ཧོ *hob-ho W.*: bent in, or battered (*Jä.*).

ཧོམ *hom* སྐྱེས acc. to *Jä.*, a Mongol word signifying a pad placed under a camel's load

ཧོར *Hor* a Tartar. [illegible] the Mongol Jinghis Khan. [illegible] n. of a Tartar tribe in *Glr.*; ཧོར་ཡུལ *hor-yul* Turkestan.

Digitized by Google

ཧོར་ཟླ *hor-zla* Tibetan month.

ཧོར་ཁོངས *hor-khoṅs* deficiencies, gaps.

ཧོར་ཚམས *hor-chams* trunks, cups, trays, bucklers made of leather and painted.

ཧོར་ཏིང་ *hor-tiṅ* oblation cups manufactured in Mongolia (*Jig.* 21).

ཧོར་དུ *hor-du* a Mongolian encampment from ཧོར *Hor* Tartar or Mongolian and དུ *du* smoke. Each nomad's tent represents a fire-place and chimney, *i.e.*, a family.

ཧོར་དོང་ *hor-doṅ* Turkestan quiver (*Jig.* 24).

ཧོར་འདྲ *hor-ḥdra* 1. Tartar-like, *i.e.*, of rude and rough manners. 2. [*Sch.*: confiscation, ཧོར་འདྲ་བཏང་བ to confiscate] *Jä.*

ཧོར་པ *Hor-pa* 1. a *Dsungarian*; also a Tibetan from the northern provinces, a herdsman of North Tibet. 2. Crossoptilon pheasant. ཧོར་བ་དཀར་པོ a species of hawk (*Sch.*).

ཧོར་སེ *hor-se* a painted leather trunk manufactured in Turkestan (*Jig.* 21).

ཧོར་སླེ *hor-sle* a kind of coarse blanket manufatured in Turkestan: ཚོན་སླེ་དཀར་སླེ་ཞེས་པ ཕྱང་པ་མོ་མོ་ནས་ཐོན་སླེ་བུ (*Rtsii.*).

ཧོལ་བ *hol-wa* vb. to loosen the soil: ས་ཧོལ་དགོས the ground must be loosened, be made soft.

ཧྲག *hrag*=དཀར or སྦུགས a cleft, a gap, fissures: ཛེད་རྣམས་གཏམས་ཧྲག་ཏུ་གཏེར་ངོ་ (*Jig.* 65).

ཧྲག་པ *hrag-pa* hardness; hard like stone, tough.

Syn. སྲ་བ *sra-wa*; གྱོང་པོ *gyoṅ-po* (*Mṅon.*).

ཧྲང་ *hraṅ* 1.=ཧང་པོ strong, hardy: རྒད་པོ་དེ་ཧྲང་པོ་འདུག *rgad-po de hraṅ-po-ḥdug* that old man is hardy. 2. alone, མི་ཧྲང་, མོ་ཧྲང་ a single man and woman, also= མི་རྐང་ celibate.

ཧྲད་པ *hrad-pa* [1. to thrust, to push violently, to stem firmly. 2. to scratch; སྒོ་ལ་ཕྱག་ཧྲད་པ་འཐག་མཛད་པ (his Reverence) made several scratchings with his hand at the door *Mil.* 3. to exert one's self, to make every effort *W.*] from *Jä.*

ཧྲབ་ཧྲིབ *hrab-hrib* for རབ་རིབ *rab-rib.*

ཧྲལ *hral* torn.

ཧྲལ་བ *hral-wa* to rend, tear up, tear to pieces, *e.g.*, of a beast of prey; to tear up a persons body (*Jä.*); acc. to *Liç.* ཧྲལ་མེད་པ not in pieces, entire.

ཧྲི *hri* ཧྲཱིཿ 1.=ངོ་ཚ shame (mystic) (*K. g.* ཁ, *28*). 2. essence, substance: a mystical word (*Jä.*).

ཧྲིག་པ *hrig-pa* *W.* to hang (a thief); ཧྲིག་ས་ཤི died by hanging (himself).

ཧྲིལ་པོ *hril-po* [1. round, globular; ཧྲིལ་ཧྲིལ་བྱེད་པ *hril-hril byed-pa* to writhe with pain; ཧྲིལ་ཧྲིལ་ཀད་ཀར་བྱེད་པ *hril-hril kad-kar byed-pa* to be writhing, and then again stretching one's self or starting up (*Pth.*). 2. whole entire ཚེ་ཧྲིལ་པོར *tshe-hril-por* for the whole life (*Glr.*); མགོ་ཧྲིལ་ཧྲིལ་བཏུམ་ནས wrapping up his whole head (*Glr.*). 3. close, dense; ཧྲིལ་འདུས་ཏེ་འདུག་པ *hril-ḥdus-te ḥdug-pa* to sit or stand close to gether in rows (*Mil.*), and in *C.*] from *Jä.*

ཧྲུད་པ *hrud-pa* adj. rough, rugged; severe, strict; also ཧྲུད་པོ *hrud-po* adj. jagged, in *C.*

ཧྲུམ་པ *hrum-pa* to break, to smash (*Sch.*).

ཧྲུལ་བ *hrul-wa*, also ཧྲུལ་པོ, adj. and abst. ragged, tattered; raggedness; ཕྱིང་ཧྲུལ་བ་ཧྲུ

Digitized by Google

he put on a ragged dress (*A. 97*). 2. sbst. rags, tatters: གོས་སུ་ཧྲུལ་པོ་གྱོན་པ to put on rags for a garment; རིམ་བཞུགས་སུ་འདོད་པ་ལ་སྐྱེར་བ་གོས་ཧྲུལ་པོ་གྱོན་པ་ཞིག་ན་རེ (*A. 99*).

ཧྲེམ་པ *hrem-pa* swollen; ཧྲེམ་མེ *hrem-me* id. (*Jä.*).

ཧྲོབ *hrob* grit, bits; དངུལ་ཧྲོབ *dṅul-hrob* silver bit; སྨན་ཧྲོབ medicines not pounded.

ཧྲོབ་ཧྲོབ *hrob-hrob* gravel; gravelly; in bits, into pieces.

ཧྲོབ་སྲང་ *hrob-sraṅ* a tael, an ounce of silver in lump used as a currency: རྒྱ་དངུལ་ཧྲོབ་ཧྲོབ or རྡོག་རྡོག (*S. kar. 180*).

ལྷ *lha* अमर, सुर, अनिमिष, साध्य, मातृ, महारक, देव the whole class of petty or minor gods; and esp. the dwellers in one of the upper zones of Mount Sumeru who are ever at war with the *lha-ma-yin* or Asuras inhabiting the zone just beneath them. Buddhas and Bodhisattvas are regarded as superior *Lha*. Kings and nobles are complimented with the title of *Lha*. In Tibet the higher *ge-loṅ* or lamas are held to be superior in grade and in power to *lha*.

Syn. འཆི་མེད *ḥchi-med*; རྒས་མེད *ṛgas-med*; སྐབས་གསུམ་པ *ṣkabs-gsum-pa*; ལྷ་མིན་དགྲ་བོ *lha-min-dgra-wo*; ཚིག་མདུད་ཅན *tshig-ṃduḥ-can*; ལེགས་བྲིས *legs-bris*; མཁར་ཉལ *ṃkhar-ñal*; བདུད་རྩི་ཟས *ḥdud-ṛtsi-zas*; མི་སྦྱིན་སྐྱེས *mi-sbyin-skyes*; མིག་མི་འཛུམ *mig-mi-ḥdsum*; མེ་ཞལ *me-shal*; རྣམ་སད *ṛnam-sad*; རྨི་ལམ་མེད *ṛmi-lam-med*; ངག་གི་མཚོན་ཆ *ṅag-gi tshon-cha*; ཡ་ཡིག་སྐྱེས *ya-yig-skyes*; བདེ་འགྲོ *ḥde-ḥgro*; ཚིགས་བཟང་ *tshigs-ḥzaṅ*; འདོད་གཟུགས་ཅན *ḥdod-gzugs-can*; དགེ་སྐྱེས *dge-skyes* (*Mṅon.*).

The ལྷ *lha*, however, embrace multitudinous and varied collocations of deities, among which may be enumerated the following: (1) ཉི་མའི་ལྷ the gods of the sun; (2) ཟླ་ཚེས་ལྷ तिथिदेवता; (3) ནོར་ལྷ the gods of riches; (4) དགའ་ལྡན *dgaḥ-ldan* the gods of Tushita heaven; (5) འོད་གསལ་ལྷ आभास्वरदेवाः the gods of the illumined heaven; (6) རླུང་ལྷ the gods of the wind; (7) རྒྱལ་ཆེན་རིགས་ལྷ Mahārāj Kāyika; (8) གྲུབ་པ *grub-pa* Siddhā; (9) དྲག་པོ *drag-po* Rudra; (10) ཚོགས་ཀྱི་ལྷ Gaṇadhara dewa; (11) རིག་འཛིན *rig-ḥdsin* Vidyādhara; (12) ཆུ་སྐྱེས *chu-skyes* the gods of the clouds; (13) གནོད་སྦྱིན་ལྷ Yaksha gods; (14) སྲིན་པོ *srin-po* Rakshasa gods; (15) དྲི་ཟ *dri-za* the perfume-eating gods or Gandharva; (16) མི་འམ་ཅི Kinnara, the ugly-face gods; (17) ཤ་ཟ *ça-za* Pis'ācha; (18) གསང་བ་གྲུབ་པ *gsaṅ-wa grub-pa* Guhyak Siddhāḥ; (19) འབྱུང་པོ *ḥbyuṅ-po* the Bhūta.

ལྷའི་གླུ་མཁན *lhaḥi glu-ṃkhan* the divine musicians: སྐབས་གསུམ་པའི་གླུ་དབྱངས་མཁན *ṣkabs-gsum-paḥi glu-dḅyaṅs-ṃkhan*; སྒྲ་ངན་སྤངས *sgra-ṅan-spaṅs*; དབྱངས་ལྡན་མོ *dḅyaṅs-ldan-mo* དབྱངས་སྒྲོག་པ *dḅyaṅs-sgrog-pa*; དྲི་ཟ་སྐྱེས *dri-za-skyes*; དྲི་ཟ *dri-za* (*Mṅon.*).

ལྷའི་ལྗོན་ཤིང་ *lhaḥi ljon-çiṅ* देवतरु; the celestial trees: དཔག་བསམ་ལྗོན་ཤིང་ (*Yig. k, 27*) कल्पवृक्ष; ཡོངས་འདུ पारिजात; རྒྱ་མཚོ་སྐྱེས *rgya-ṃtsho-skyes*; ཡིད་མོས *yid-mos*; ཀོ་བི་དཱ་ར *kau-bi dā-ru* कोविदार; ཧ་རི་ཙན་དན हरिचन्दन; མན་དཱ་ར मन्दार; ལེགས་ཁྱབ *legs-khyab* (*Mṅon.*).

ལྷའི་བཏུང་བ *lhaḥi-ḥtuṅ-wa* the drink of the gods.

Syn. བདུད་རྩི *ḥdud-ṛtsi*; བདེ་འཐུང་ *ḥde-ḥthuṅ* (*Mṅon.*).

ལྷའི་ཆུ་བོ *lhaḥi chu-wo* the heavenly rivers: ས་བ་ཀ *sa-wa-ka*; མཐོ་རིས་ཀླུང་ *ṃtho-ri-kluṅ*; ལྷ་ཡི་ཆུ་བོ་བཅུད་རིང *lha-yi chu-wo ḥcud-riṅ* (*Mṅon.*).

ལྷའི་དྲང་སྲོང་ *lhaḥi-draṅ-sroṅ* देवर्षि; the heavenly sages: མཆུ་ལས་སྐྱེས *ṃchu-las-skyes*; མེ་སྦྱིན་བུ *me-sbyin-bu* नारद; རྒྱལ་བ (*Mṅon.*).

ལྷའི་སྨན་པ *lhaḥi sman-pa* अश्विनौ the celestial physicians: མཐོ་རིས་སྨན་པ་བ་མཁར་སྐྱེས་རྟེན་མ་སྐྱེས (अश्विनी कुमार); རྣམ་འབྱེད་བུ *ṛnam-ḥbyed-bu* (*Mṅon.*).

Digitized by Google

ལྷའི་གར་མཁན་ *lhaḥi gar-mkhan* the celestial dancers: དྲན་པའི་ཉེ་མ་ *dran-paḥi ñe-ma*; མེ་ན་ཀ *me-na-kā*; མཐོ་རིས་ལྷའི་གར་མཁན་ *mtho-ris lhaḥi gar-mkhan* (*Mṅon.*).

ལྷའི་སྨད་འཚོང་མ་ *lhaḥi smad-ḥtshoṅ-ma* स्वर्वेश्या the heavenly courtezans: མཐོ་རིས་སྨད་འཚོང་ལག་སྨྱོས་སྐྱེས་ *mtho-ris smad ḥtshoṅ-lags myos-skyes*; ཆུ་སྐྱེས་རག་དགའ་ *chu-skyes rag-dgaḥ*; གློག་འོད་ཅན་ *glog-ḥod-can*; དགའ་བའི་ཤིང་རྟ་ *dgaḥ-waḥi çiṅ-rta*; ལེགས་བརྒྱན་མ་ *legs-brgyan-ma*; ཆུ་ཤིང་བརླ་ཅན་ *chu-çiṅ brla-can*; པད་དཀར་མོ་ *pad-dkar-mo* (*Mṅon.*).

ལྷའི་བླ་མ་ *lhaḥi bla-ma* the teachers of the gods: སངས་རྒྱས་ *Saṅs-rgyas* (Buddha) and ཕུར་བུ་ *Phur-bu* (Vṛhaspati).

ལྷའི་གསེར་བདབ་ *lhaḥi gser-bdab* n. of a flower (*K. my.* ཀ, *20*).

ལྷའི་ལྕུག་མ་ *lhaḥi lcug-ma*=དྷུ་ཤིང་ *dhu-çiṅ* འབུད་མི་ལྡན་ *ḥbud-mi-ldan* (*Mṅon.*).

ལྷ་མིན་དགྲ་ *lha-min-dgra* दैत्यारि the enemy of the Daitya's (demons) *i.e.*, the gods.

ལྷ་མིན་སྙིང་ཁུ་ *lha-min sñiṅ-khu* वारुणी=ཆང་ wine.

ལྷ་མིན་ལྷ་ *lha-min-lha*=ཆུ་ལྷ་ वरुण; (*Mṅon.*).

ལྷ་མོ་ *lha-mo* देवी, भट्टिनी, आर्या a goddess, princess, lady.

ལྷ་མོ་བདུན་ *lha-mo-bdun* the seven goddesses:—(1) ཚངས་མ་ *tshaṅs-ma*; (2) དབང་མོ་ *dwaṅ-mo*; (3) ཕག་མོ་ *phag-mo*; (4) དྲག་མོ་ *drag-mo*; (5) ལུས་ངན་མོ་ *lus-ṅan-mo*; (6) ཁྱབ་འཇུག་མ་ *khyab-ḥjug-ma*; (7) གཞོན་ནུ་མ་ *gshon-nu-ma*.

ལྷ་མོ་རྟ་ *lha-mo-rta* a certain insect.

ལྷ་མོ་སྒྱུ་འཕྲུལ་མ་ *Lha-mo sgyu-ḥphrul-ma* मायादेवी the mother of Gautama Buddha.

ལྷ་མོ་སྒྱུ་འཕྲུལ་དྲ་བ་ཆེན་མོ་ཞེས་བྱ་བའི་རྒྱུད་ n. of a *Tantra* much used by the *Rñiṅ-ma* sect (*K. g. 1*).

ལྷ་མོ་མོ་ཕག་གི་ཤིང་རྟ་ཅན་ *lha-mo mo-phag-gi çiṅ-rta-can*=མ་ཡི་ལྷ་མོ་ཕག་མ་ (*Mṅon.*).

ལྷ་མོ་དྲི་མ་མེད་པས་ཞུས་པའི་མདོ་ *lha-mo dri-ma med-pas shus-paḥi-mdo* n. of a *Sūtra* delivered by Buddha at the request of king Ajāta S'atru's daughter.

ལྷ་མོ་ཆེན་མོ་དཔལ་ལུང་བསྟན་པའི་མདོ་ *lha-mo chen-mo dpal-luṅ bstan-paḥi-mdo* n. of a *Sūtra* (*K. d.* ཝ, *397*).

ལྷ་མོ་དཔལ་ཕྲེང་གིས་ཞུས་པའི་མདོ་ *lha-mo dpal-phreṅ-gis shus-paḥi-mdo* a *Sūtra* delivered at the request of king Prasenjit's daughter princess *Dpal Phreṅ* (*K. ko.* ཆ, *419*).

ལྷ་རྩེ་ *Lha-rtse* a district in upper Tsang belonging to the jurisdiction of the Tashi Lama, with a large monastery In English maps it is called Jang Lhar-che (Tsang Lhartse).

ལྷ་རྩེ་དཔོན་མོ་ *lha-rtse dpon-mo* n. of a Tibetan Buddhist saintess of Lhartse. (*Mṅon.*).

ལྷ་རྩེ་རོལ་པའི་གནས་ *lha-rtse rol-paḥi-gnas*= ནམ་མཁའ་ sky, heaven (*Mṅon.*).

ལྷ་ཚེ་རིང་པོ་ *lha-tshe riṅ-po* दीर्घायुषो देवाः the gods of extraordinary longevity.

ལྷ་མཚམས་ *lha-mtshams* n. of the 16th lunar mansion अनुराधा नक्षत्र.

Syn. ལག་སོ་ *lag-so*; མདའ་བོའི་ལྷ་ *mdaḥ-woḥi-lha*; ལག་པ་ *lag-pa* (*Rtsii.*).

ལྷ་ས་དང་གྲགས་ *lha-sa daṅ grags* n. of the queen of *Srid-rje brañ-dkar* son of *Saṅs-po* the founder of the first Bon dynasty of Tibet (*G. Bon. 23*).

ལྷ་བཟོ་ *lha-bzo* 1. देवकर्म, चित्रकर्म the art of making images of gods. 2. also ལྷ་བཟོ་བ་ देवशिल्पिन्, ऋभु, तक्ष divine artist, a framer of gods.

ལྷ་ཞི་བ་ *lha-shi-wa* mild aspect of any god, opp. to the *drag-po* (*rudra*) aspect.

ལྷ་ཞོ་ *lha-sho*=གངས་ཐིག་ *gaṅs-thig* snow drop, ice-drop (mystic) (*Miñ. rda. 4*).

Digitized by Google

ལྷ་འཛུག *lha-hdsug* occurs in ལྷ་ལ་འཛུག་སྒྲུ་ཞི་ཕྱི་ མེད་མདའ་དར་ཐོགས.

ལྷ་ཡིས་འཚོ་བ *lha-yis htsho-wa*=སྐུ་གཉེར *sku-gñer* or ལྷ་གཉེར *lha-gñer* (*Mṅon.*) a priest in charge of the images of deities, etc. contained in a temple or monastery.

ལྷ་རྫས *lha-rdsas* silk scarf for presentation with letters.

ལྷ་ཡུལ་གུང་ཐང་ *lha-yul guṅ-thaṅ* and ལྷ་ཆེར་བ are two of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 37*).

ལྷ་རས *lha-ras*=ལྷ་གོས satin, silk, handkerchief used by kings and gods (*Yig. k. 3*).

ལྷ་རི་གཟིམ་ཕུག *Lha-ri gsim-phug* n. of a small monastery with a large library presided over by an incarnate lama in Tsang.

ལྷ་རུ *lha-ru*=ལྷ་ར or ལྷར *lhar*, ལྷ་རུ་སྐྱེས *lha-ru skyes* born as a god or among the gods in heaven.

ལྷ་རིག་པའི་སེང་གེ *Lha-rig-pahi-seṅ-ge* an Indian pandit from whom Thon-mi Sambhota had learnt the Sanskrit language (*Situ. 1*).

ལྷ་རེག *lha-reg*=ལྷ་གོས silk scarf for presentation (*Yig. 4*).

ལྷ་ལ་ཕྱོགས *lha-la-phyogs* འགྲོ་བའི་རིམ་པ a mode of movement or gait in walking (*Mṅon.*).

ལྷ་ལ་གཏོར་བ *lha-la gtor-wa* བྱས to propitiate the gods by showing eatables to them.

ལྷ་ལས་སྐྱེས *lha-las-skyes* देवजाति originated from the gods, god born.

ལྷ་ལས་བབས་པའི་མཆོད་རྟེན *lha-las babs-pahi mchod-rten* देवावतार the memorial temple of Buddha's return from heaven.

ལྷ་ལུང་ *Lha-luṅ* n. of a district in the province of Lhobrag, the birth place of Lhalung Paldor, the assassin of king Langdarma (*Deb.* ཀ, *32*).

ལྷ་ཁང་ *lha-khaṅ* गन्धोल, विहार shrine, temple, sanctuary.

Syn. གཙུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag-khaṅ*; གན་དྷོ་ལ *gan-dho-la*; ལྷ་ཡི་གནས་གཞི *lha-yi gnas-gshi* (*Mṅon.*).

ལྷ་ཁང་པ *lha-khaṅ-pa* देवपुरीय [belonging to the divine mansion]*S*.

ལྷ་གོས *lha-gos*=ལྷ་རྫས *lha-rdsas* or ལྷ་རེག silk scarf enclosed as a present to accompany a letter: མཚོན་རྟེན་དར་ཁ་རྒྱལ་བའི་མཚམས་སྦྱིའི་ལྷ་གོས་བཅས (*Yig. k. 4*).

ལྷ་དགུ *lha-dgu* n. of a མ་བདུད demon.

ལྷ་རྒྱལ་བོད *lha-rgyal-bod* v. རྒྱལ་འབེབས་པ.

ལྷ་རྒྱལ་ལོ *lha-rgyal-lo* glory be to the gods; ཙམ་སྦྱིང་ར་ལྷ་རྒྱལ་ལོ (*Situ. 24*) invocation to the gods by throwing a handful of barley flour to the wind (*Rtsii.*).

ལྷ་རྒྱལ་མཚོན་མ *lha-rgyal mtshon-ma*=འཇའ་མཚོན *hjah-mtshon*, rainbow (*Mṅon.*).

ལྷ་གཅིག *lha-gcig* gen. ལྷ་ཅིག देव her or his or your majesty, your highness; acc. to *Jä.* Sir? dear lord or king. 2. princess.

ལྷ་ཆེན *lha-chen* महादेव a great and mighty deity; an address for kings like Sire.

ལྷ་ཆོས་པ *lha-chos-pa*=ཆོས་སྤྱོད་མཁན (*Situ. 184*) one who performs religious service, a priest.

ལྷ་ལྕམ *lha-lcam* a princess, a nobleman's wife, a great mistress: བྱམས་བརྩེའི་ཐུགས་དང་ལྡན་པ་ལྷ་ལྕམ་གྱི་ཞབས་མཚོག་ཏུ་བཞེངས་སུ་དུ (*Yig. k. 49*). to the feet of her ladyship the princess who is possessed of a loving and affectionate heart.

ལྷ་རྗེ *lha-rje* physician. This title was first conferred on the court physician of king Thi-sroṅ deu-tsan (*Yig.*).

Digitized by Google

ལྷ་ཉིད་ *lha-ñid* सुरत्व, देवत्व godhead, divinity.

ལྷ་གཉེར་ *lha-gñer* = སྐུ་གཉེར་ *sku-gñer* कायजीव a priest in charge of idols (*Mñon.*).

ལྷ་སྒང་ *Lha-sgañ* n. of a place in Kham.

ལྷ་རྟེན་ *lha-rten* image or temple of a god or of gods.

ལྷ་གཏོར་ཟ་བ *lha-gtor za-wa* (lit. the eater of offerings made to the gods) = as met. བྱ་རོག a crow (*Mñon.*).

ལྷ་ཐོ *lha-tho* (prob. for ལྷའི་ཐོ་ཡོར *lhahi-tho-yor*) heaps of stone erected on mountain passes or on the tops of mountains as votive cairns.

ལྷ་ནས *lha-nas* 1. barley grain offered to the gods (*Rtsii.*). 2. from the gods.

ལྷ་བུ *Lha-bu* n. of a place in the district of *Hol-dgah* (*Rtsii.*).

ལྷ་དག་བྱེད་པ *lha-dag-byed* 1. = ལྷའི་བདུད་རྩི. nectar, ambrosia. 2. a n. of the river Ganges (*Yig. k*, *85*).

ལྷ་ལྡན *Lha-ldan* n. of the city of Lhasa; it is also called ལྷ་ལྡན पञ्चाल because containing in its grand monastery five miraculously sprung images རང་བྱོན་ལྷ་ལྔ་གཙུག་ལག་ཁང་དེར་བཞུགས་པ (*Loñ.* ཉ, *6*).

ལྷ་གདོང་ *Lha-gdoñ* n. of a place in the province of བྱང་ཐང་ in upper Tibet: ཤར་ཕྱང་ནས་བྱང་ཐང་ལྷ་གདོང་ཞེས་བྱ་བ (*A. 66*).

ལྷ་འདབ *lha-hdab* = སྤྲ་སྐར.

ལྷ་སྡེ་མི་སྡེ *lha-sde mi-sde* 1. the clergy and the laity. 2. the class of gods and the class of men (*Jä.*).

ལྷ་ཐོ་ཐོ་རི་གཉན་བཙན *Lha Tho-tho-ri gñan-btsan* one of the famous early kings of Tibet (*J. Zañ.*).

ལྷ་མཐོང་ལོ་ཙཱ་བ *Lha-mthoñ lo-tsá-wa* n. of a Tibetan Sanskrit scholar.

ལྷ་ནད *lha-nad* hysterics; madness (*Sch.*).

ལྷ་གནས *lha-gnas* 1. celestial region, abode of the gods. 2. as met: = སྤྲིན cloud.

ལྷ་ཕྱག *lha-phyag* honorific of ཕྱག paying homage or making salutation: མོ་གཟུམ་བྱས་པ་ཅེན་པོས་ལྷ་ཕྱག་དང་བཅམས་ཏེ་གསོལ་བ་འདེབས་སྐྱེང་ (*Yig. k. 2*) honours shown to the ལྷ gods, worship paid to them; ཕྱོགས་བཞི་ལྷ་ཕྱག་མང་པོ་འཚལ་ཏེ bowing towards the four points of the compass in token of reverence to the gods (*Jä.*). ལྷ་ཕྱག་འབུལ་བ to salute respected persons in letters and otherwise.

ལྷ་དབང་ལེགས་སྐྱོབ *Lha-dwañ legs-skyob* an epithet of Indra (*Mñon.*).

ལྷ་ཕྱི *Lha-phyi* (Lab-chi) n. of an outer mountain of the Gauri Sankar or Everest group as seen from Tibet.

ལྷ་ཕྲུག *lha-phrug* a descendant from the gods, child of the gods; as a mask (*Schl. 235*).

ལྷ་བ *lha-wa* sap or resinous juice of trees (*Jig. 17*).

ལྷ་བླ་མ *Lha-bla-ma* n. of the father of Bromston (*Hbrom.* ཀ, *37*).

ལྷ་མ་ཡིན *lha-ma-yin* असुर in ancient times the Asura occupied the celestial regions, but in later times they were expelled by the *Deva* or *Lha* invaders; therefore in all accounts of the Asura they are called ལྷ་ལས་རྒན *lha-las-rgan* or སྔོན་གྱི་ལྷ *sñon-gyi lha* the elder brothers of the gods, *i.e.*, the earlier gods (*Mñon.*); but in later days were denominated *lha-ma-yin* or *lha-min*. They rank as one of the six classes of beings inhabiting Mount Sumeru at different zones.

Syn. སྦྱིན་སྐྱེས *sgyin-skyes*; སྦྱིན་བྱུང་ *sbyin-byuñ*; སྦྱིན་མའི་བུ *sbyin-mahi-bu*; ལྷ་ལས་རྒན *lha-*

Digitized by Google

las-rgan; སྔོན་གྱི་ལྷ *snon-gyi-lha*; མཆོད་སྦྱིན་དགྲ་བོ *mchod-sbyin dgra-wo*; དབང་པོའི་དགྲ *dwań-poḥi-dgra*; པ་སངས་སློབ་མ *pa-sàńs slob-ma*; གཟུ་ལས་སྐྱེས *gshu-las-skyes*; ད་ནུའི་བུ *da-nuḥi-bu*; གསེར་ཅན་བུ *gser-can-bu*; གཟུ་རྒྱལ *gshu-rgyal*; ལྷར་སྨོད *lhar-smod*; ལྷ་ལ་སྡང *lha-la-sdań*; ཁུ་བའི་སློབ་མ *khu-waḥi slob-ma*; ས་འོག་གནས *sa-ḥog-gnas*; (*Mńon.*).

ལྷ་མ་སྲིན *lha-ma-srin* gods, *Asura*, and *Rakṣasa*, etc.; or, perhaps, also ལྷ་མ་སྲིན་སྡེ་བརྒྱད *lha-ma srin sde-brgyad* the eight classes of gods, *Asura*, *Rakṣasa*, etc. *i.e.*, the whole world of spirits (*Jä.*).

ལྷའི་མ *lhaḥi-ma* देवमाता, अदिति the mother of the gods.

ལྷའི་རོལ་མོ *lhaḥi-rol-mo* the muses, goddesses born as musicians: ལྷ་མོ་དག་ཀྱང་ལྷའི་རོལ་མོ་བྱེད་པར་འགྱུར the goddesses will perform divine music.

ལྷའི་ཚོན་རིས *lhaḥi-tshon-ris* the celestial colours, the rainbow. Syn. འཇའ *hjaḥ*, འཇའ་མཚོན *hjaḥ-mtshon* (*Mńon.*).

ལྷའི་ཤིང *lhaḥi-çiń*=ཤུག་པ *çug-pa* देवदारु the deodar; also the juniper, acc. to *Lex.* मन्दार, पारिजात, हरिचन्दन [a tree of paradise]*S.* (*Mńon.*).

ལྷའི་གནས་གཞི *Lhaḥi-gnas-gshi*=གཙུག་ལག་ཁང vihâra, monastery (*Mńon.*).

ལྷའི་དམག་དཔོན *Lhaḥi-dmag-dpon* देवसेनापति the warrior general of the gods, Kumâra Shadânana the youngest son of Mahes'vara (*Mńon.*).

ལྷ་ཡི་འདབ *lha-yi-ḥdab*=ཀླུ་ཤིང *klu-çiń* (*Mńon.*).

ལྷའི་བཙུན་མོ *lhaḥi btsun-mo* अप्सरा [celestial damsels residing in the sky and regarded as the wives of the Gandharvas]*S.*

ལྷའི་བུ་མོ་རབ་གསལ་གྱི་ཞུས་པའི་མདོ a *Sûtra* delivered by Buddha at the request of the daughters of king Prasenajit (*K. ko.* ཀ, *419*). ལྷའི་བུ་རབ་རྩལ་སེམས་ཀྱིས་ཞུས་པའི་མདོ n. of a Sûtra delivered at the request of a Devaputtra (*K. d.* པ, *62*).

ལྷ་ཡི་སློབ་དཔོན *Lha-yi slob-dpon* सुरगुरु, सुराचार्य the teacher or spiritual guide of the gods.

ལྷ་ཡི་བླ་མ *Lha-yi bla-ma* Vṛhaspati the renowned teacher of the gods, who is said to have been formerly an ordinary god whose name was *Sarvajña*. On account of his profound learning and perfect command over the Sanskrit language and literature he was appointed tutor to Indra the king of the gods. Indra having had little leisure to devote to study it was arranged that Vṛhaspati should teach the children of the gods and so he came to be the teacher of the gods or heavenly schoolmaster (*Mńon*).

ལྷ་ལམ *lha-lam*=ལུགས་སྲོལ custom, usage: ཁང་མ་གྲོང་ས་བརྟུད་འགྲོའི་ལྷ་ལམ་མཐོས་པའི་རྒྱན་མཚོན་དམ་པ (*Yig. k. 2*).

ལྷ་ལས་རྒན *lha-las-rgan* lit. senior (in birth) to the gods, *i.e.*, the *Asura* (*Mńon.*).

ལྷ་ཤེས *lha-çes* दैवज्ञ a wise man; a diviner, an astrologer.

ལྷ་བསངས *lha-bsańs* (ལྷ་ལ་བསངས་གཏང་བ) offerings of incense to the gods (*Ńag. 64*).

ལྷ་བཤོས *lha-bços* नैवेद्य [an offering of eatables presented to a deity]*S.*

ལྷ་ས *Lha-sa* देवभूमि the capital of Tibet, so called from the time that the first image of Buddha was brought thither from China during the reign of king *Sroń-btsan sgam-po* in the first quarter of the seventh century A. D. This famous city is situated on the Kyi Chhu at an altitude of 11,600 feet above the level of the sea, in lat. 29° 39′ N., long. 91° 6′ E.

Digitized by Google

ལྷ་གསོལ *Lha-gsol* 1. n. of a place in the district of Dwag-po, S.E. Tibet (*Btsii.*). 2. invocation and offerings to the local gods.

ལྷ་སྲུང་ *lha-sruṅ* tutelar god; more correctly the gods who have undertaken to guard Buddhism in Tibet.

ལྷ་ང་ *lha-ṅa* knee pan, ཕུས་མོ་གཡས་པའི་ལྷ་ང་ས་ལ་འཛུག་པ to bend down the right knee; ལྷ་ཁུང་ the bend of the knee *W.* (*Jä.*).

ལྷ་བ *lha-wa* to soften, slough, suppurate.

ལྷ་རུ *lha-ru* cartilage.

ལྷ་མོ་དམར་མོ་ཙ་མུ་ཎྜི *Lha-mo dmar-mo tsa-muṇ-ḍi* the Indian goddess Chamaṇḍi ཙ་མུ་ཎྜི་རབ་ཀྱི་རི་བོ་སྒྲུང་བ་ཞེས་བྱ་བས་ལྷ་མ་ཡིན, ཏེ་དན་ན་ཀེ་ཀྲུའི་མགོ་བརྡད་དོ (*K. g.* ཞ, *317*).

ལྷ་མོ་དུང་གི་ནུ་ཞོ་ཅན *lha-mo duṅ-gi nu-sho-can* an officinal herb growing in the clefts of rocks and with leaves resembling those of the bamboo and yielding milky juice after incision; is used in ulcers and wounds.

ལྷ་མིན་བསེ་ཡི་ནུ་ཞོ་ཅན *lha-min bse-yi nu-sho-can* also called བདུད་རྩི་ནོ་འཛིན n. of a medicinal plant the leaves of which are used for wounds and sores.'

ལྷོ་བྲག་གྲུབ་ཆེན་ལས་ཀྱི་རྡོ་རྗེ *Lho-brag grub-chen-las-kyi: rdo-rje* n. of a Tibetan Buddhist saint and author who wrote volumes called ལྷོ་བྲག་སྙན་རྒྱུད belonging to Lhobrag. Tsong-khā-pa visited him.

ལྷ་སྡིངས *lha-sdiṅs* n. of a place in *Yar-kluṅ*: བཞུགས་ས་ཡང་དབུར་ལྷ་སྡིངས་སུ་བཞེངས (*A. 93*).

ལྷ་རྗེ་རགས *Lha-rje-rags*. a physician who made himself famous by constructing a river embankment: རགས་མཛད་པས་ད་ལྟ་ཡང་ལྷ་རྗེ་རགས་ཞེར་གྲགས being constructed by *Rags* it is still called *Lha-rje-rags* (*A. 90*).

ལྷག *lhag* I: अधिक, अतिरिक्त, अल exceeding, more, beyond; also adj. excellent, surpassing, excelling, superior: འདི་ལས་ལྷག་པའི་ཡོན་ཏན་ཆོས་མེད there is hardly any other virtue or religion superior to this; སྡུག་བསྔལ་བ་ང་ལས་ལྷག་པ་ཡོད་དམ is there any one that is suffering more than I? (*Jä.*).

ལྷག II: 1. रौहिणेय, बुध the son of the moon, a planet: གཟའ་ལྷག་པ *gzaḥ-lhag-pa* बुधवार the planet mercury. 2. or ལྷག་པ *lhag-pa* बुधवार; Wednesday.

Syn. ཟླ་སྐྱེས *zla-skyes*; ཟླ་བུ *zla-bu*; ལུས་གཅིག་པ *lus-gcig-pa*; མཛའ་ལྷའི་གྲོགས་པོ *mdsaḥ-lhaḥi grogs-po*; སྔོ་བསངས་ལུས *sṅo-bsaṅs-lus*; སྣར་མ *snarma*; ལྷ་མཚམས *lha-mtshams*; སོ་སོར་སྐྱེས *so-sor-skyes*; རྒྱལ་པོའི་བུ *rgyal-poḥi-bu*; གསལ་ལྡན *gsal-ldan*; ཐོས་ལྡན་སྐྱེས *thos-ldan-skyes*; ཚིམ་བྱེད་སྐྱེས *tshim-byed-skyes*; མཁས་པ *mkhas-pa* (*Mṅon.*).

ལྷག་པར *lhag-par* adv. more, mostly with adj., but also with verbs: ཤིན་ཏུ་ལྷག་པར *çin-tu lhag-par* far more; very exceedingly, uncommonly; ལྷག་པར་ལེགས་པ uncommonly good; ཆེས་ལྷག་པར extremely, excessively, further, furthermore (*Jä.*).

ལྷག་མ *lhag-ma* अवशेष remainder, the excess: དེ་ལས་ལྷག་མ the remaining portion of it.

ལྷག་པའི་དབང་ཕྱུག *lhag-paḥi dwaṅ-phyug* चक्रेश्वर emperor, supreme lord or king. ལྷག་པའི་དབང་ཕྱུག་མ चक्रेश्वरी empress or supreme queen.

ལྷག་པའི་ལྷ *lhag-paḥi-lha* अधिदेव [presiding deity]*S*.

ལྷག་པའི་ཤེས་རབ *lhag-paḥi çes-rab* अधिप्रज्ञा transcendental wisdom.

ལྷག་པར་ལྡན་མ *lhag-par ldan-ma* a lady possessing more than what is necessary or one ordinarily possesses; n. of a Yaksha princess (*K. g.* ད, *130*).

Digitized by Google

ལྷག་འབྱོར་ *lhag-ḥbyor* opulent, very wealthy.

Syn. འབྱོར་པ་ཆེན་པོ *ḥbyor-pa chen-po*; ཕྱུག་ཆེན *phyug-chen* (*Mṅon.*).

ལྷག་མེད *lhag-med* = all, entire, the whole, leaving nothing behind.

Syn. ཀུན *kun*; ཐམས་ཅད *thams-cad* (*Mṅon.*).

ལྷག་གིས *lhag-g.s* = ལྷང་ངེར *lhaṅ-ṅer*.

ལྷག་པ *lhag-pa* or ལྷགས་པ = རླུང་ *rluṅ* (*Ṅag. 64*) the wind; but acc. to *Jä.* usually signifies: cold wind. ལྷགས་ངར *lhags-ṅar* = རླུང་ཕྲ cold piercing wind.

ལྷགས་པ *lhags-pa* आगमन to approach, to meet, to assemble with other persons; to be adjacent or contiguous: དེང་སང་ཁྱེད་འདིར་ལྷགས་པ་ལེགས it is well that you should have now come to this place (*A. 25*); ... (*Pag. 309*) approaching to Buddha reverentially he bent down to his feet.

ལྷང་ངེ་ *lhaṅ-ṅe* (...) विरोचन clear, distinct, bright, resplendent.
Syn. ལྷམ་མེ *lham-me*; ལྷན་ནེ *lhan-ne*. (*Mṅon.*).

ལྷང་ལྷང་ *lhaṅ-lhaṅ* clear sound or noise, ཁྱི་སྐད་ལྷང་ལྷང་བ the clear barking of dogs; འབྲོག་པའི་སྐད་དུ་ལྷང་ལྷང་གྲག་པ it was heard distinctly as the voice of a herdsman (*A. 131*) ལྷང་ལྷང་སྒྲོགས་པ speaking with a clear, sonorous voice. ... (*A. 14*).

ལྷང་ལྷང་གཙུག *lhaṅ-lhaṅ-gtsug* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon. 35*).

ལྷང་ཚེར *lhaṅ-tsher* (...) an impressive expression; words that one feels.

ལྷད *lhad* 1. interpolation; ཆོས་ལ་ལྷད interpolation in religious works. ཕྱིས་ལྷད་དུ་བཅུག་པའི་ཚིག *phyis-lhad-du ḥcug-paḥi tshig* a later interpolation. 2. a baser substance mixed up with a finer one, an alloy. ལྷད་ཅན *lhad-can* adulterated, alloyed; ལྷད་མེད *lhad-med* unadulterated, pure, genuine, real, without alloy.

ལྷན *lhan* सह together, ལྷན་གྱིས (when refering to the subject of the action), ལྷན་ནས *lhan-nas* (as ablative case), ལྷན་དུ together, with one another, ལྷན་དུ་སོང་ सहगत gone together or along with. ལྷན་དུ་ཡོད existing or living together.

ལྷན་སྐྱེས *lhan-skyes* or ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པ *lhan-cig skyes-pa* सहज, सहजात born together with, as twins; also, esp., ལྷ *lha* or འདྲེ *ḥdre* born together with every human being.

ལྷན་རྒྱས *lhan-rgyas* 1. a state council; a society or company; acc. to *Jä.* partner of the seal, *i.e.*, a colleague using the same seal in official business (ལྷན་རྒྱས་ཀྱི་ཐེ་ཙེ *lhan-rgyas-kyi the-tse* or སྤྱི་དམ *spyi-dam*). 2. = ལྷན་གཅིག *lhan-gcig*.

ལྷན་གཅིག *lhan-gcig* together with, altogether; ལྷན་གཅིག་ཏུ id.; ལྷན་ཅིག་འགྲོ *lhan-cig ḥgro* moving together as do a party of dancers, soldiers &c. (*Mṅon.*). ལྷན་ཅིག་གནས་པ *lhan-cig gnas-pa* संवास; to live together in harmony, to live as husband and wife. ལྷན་ཅིག་སྤྱོད་མ *lhan-cig spyod-ma* as met. = བག་མ bride, wife (*Mṅon.*).

ལྷན་བྱེད་པའི་རྒྱན *lhan byed-paḥi rgyan* सहकारी, [auxiliary cause or dependence]*S.*

ལྷན་འབྱུང་ *lhan-ḥbyuṅ* सार्थ, सखा [together, a friend, companion]*S.*

ལྷན་ཏེ *lhan-te* = དབུ་ཏེ.

ལྷན་ནེ *lhan-ne* = ལྷང་ངེ་ विरोचन [shining; the sun]*S.*

ལྷབ་སེ་ལྷབ་པ *lhab-se-lhab-pa* to flutter to and fro, to glimmer (*Jä.*).

ལྷབ་ལྷུབ *lhab-lhub* 1. विभूषण excessive ornamentation; slovenly dress; wide,

Digitized by Google

flowing; དར་བེར་ལྷུག་ལྷུག a silk-cloak unnecessarily large with flowing sleeves.

ལྷབས *lhabs* मध्य [middle] *S.*

ལྷམ *lham* पादुका, उपानत् a felt boot, a shoe; རྒྱ་ལྷམ a Chinese boot, སོག་ལྷམ a Mongol boot. ལྷམ་སྒྲོག *lham-sgrog* or ལྷམ་སྒྲོ उपानह shoe-strap, latchet; string for lacing felt leggings; ལྷམ་མཐིལ *lham-mthil* boot-sole; ལྷམ་ཡུ *lham-yu* leg of a boot; ལྷམ་ཡུ་རིང་ boots with long legs (*Sch.*).; ལྷམ་ཀྲད *lham-krad* pieces of leather used for patching soles; ལྷམ་གོག *lham-gog* worn-boots; ལྷམ་འགྲམ *lham-hgram* the upper-leather or vamp; ལྷམ་སྒྲོ་གུ་ཅན *lham-sgro gu-can* पुला buskins; ལྷམ་ཡུ་ཆད *lham-yu chad* पुलकपुला a sort of slippers to which cotton leggings are attached. ལྷམ་ཉེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ *lham-ñe-wahi rin-po-che* पादुकोपरत्न shoes as a precious article owned by a *Cakravartti Rája*, its possession saving him from many inconveniences, besides enabling him to walk on the surface of water (*K. d. ɪ, 149*). ལྷམ་བཟོ་བ *lham-bzo-wa* चर्मकार a shoe-maker.

Syn. ཕྱགས *phyags*; མཆིལ་ལྷམ *mchil-lham*; བཅག་ལྷམ *bcag-lham*; མཐིལ་ལྷམ *mthil-lham*; ཚེར་མ་བསྲུང་ *tsher-ma-bsruñ* (*Mñon.*).

ལྷམ་མེ *lham-me* भासित illumined, blazing, bright.

ལྷམས་ཀྱིས *lhams-kyis* at once, all, every thing.

ལྷར་འགྲོ *lhar-hgro* (འགྲོ་བའི་རིམ་པ *hgro-wahi rim-pa*) (*Mñon.*).

ལྷར་བཅས *lhar-bcas* सदेव together with the gods; the youngest son of Paṇḍu Rája (*Mñon.*), also (*A. K.*).

ལྷས *lhas*=འདུ་ཁྱམས a place where many live huddled together; =व्रज, पशुशाला, गोशाला pen, fold, enclosure for cattle.

ལྷས་མ *lhas-ma* वेणी, रज्जु braid; wicker-work; also of pastry, twisted cake; rope.

ལྷས་བཀང་ *lhas-bkañ*=པད་མ་ཅན་གྱི་མཚོ *pad-ma can-gyi mtsho* lotus-lake, a pond overgrown with lotus plant (*Mñon.*).

ལྷས་བསྟན *Lhas-bstan* 1. n. of a city in Magadha, the birth place of the mother of Buddha. 2. देवदर्शित pointed out or directed by the gods.

ལྷས་པ *lhas-pa*, v. under སླེ་བ *sle-wa*.

ལྷས་བྱིན *Lhas-byin* देवदत्त 1. a brother of Ananda and cousin of Gautama Buddha, who, as the legends have it, continually annoyed Buddha by malicious artifices, whereby, however, the blameless character of the latter shone but the more conspicuously; hence proverbially used for any malicious character (*Cs.*). 2. n. of a certain king of Benares the account of whose son ལྷ་སྣང་སྟོབས་ལྡན *Lha-snañ stobs-ldan* occurs in *Mgrin. 2.*

ལྷིང་བ *lhiñ-wa* or ལྷིངས་པ *lhiñs-pa*=མི་འགྱུར་བ or བརྟན་པ strong, firm, steady; changeless. ལྷིང་ཆགས *lhiñ-chags* unbending, unflagging.

ལྷུ *lhu* a portion of the body of an animal, = ½ ཟུག *zug*; ལྷུ་རུ་གཤེགས་པ to divide, to parcel out; ལྷུ་མགོ *lhu-mgo* a limb-joint: འགྲམ་རུས་དང་ལྷུ་མགོ་ཐམས་ཅད་བྱི་མ་འདུར the cheek-bone and all the limb-joints had come out (*Khrid. 47*). ལྷུ་ཚིགས *lhu-tshigs* the joints of the limbs *i.e.*, of the hands and legs (*Jig.*).

ལྷུག *lhug*, v. ལྡུག་པ *ldug-pa* to pour out.

ལྷུག་པ *lhug-pa* and ལྷུག་མ prose (*Cs.*).

ལྷུག་པ *lhug-pa*=སྒོར་བ; in ངང་ཚུལ་མཁས་ལྷུག་པར་གནས (*Hbrom, 130*).

Digitized by Google

ལྷུག་པོ *lhug-po* abundant, diffuse, luxurious; also loose. གོས་ལྷུག་ལྷུག་གྱོན་པ also ལྷུག་པོར་བཞག་པ to remain naked or loosly dressed so that some parts of the body may be seen.

ལྷུག་པར *lhug-par* amply, abundantly, plentifully; ལྷུག་པར་གཏོང་བ to give in charity liberally, ལྷུག་པར་བཤད་པ *lhug-par bçad-pa* = ཐམས་ཅད་མེད་པར་བཤད་པ full statement, to explain completely. ཐུགས་རྗེ་ལྷུག་པར་ཐོབ་པོ received grace abundantly.

ལྷུགས *lhugs* successive, continuous; uninterrupted, having no gaps; unreserved (*Jä.*). ལྷུགས or ལྷུགས་བསྟོད continuous praise (*Sch.*).

ལྷུང *lhun* pî. of ལྷུང་བ *lun-wa*.

ལྷུང་ལྷུང *lhun-lhun* निर्झरी (*Mnon.*) a flowing stream, waterfall, cascade. ལྷུང་ལྷུང་སྙན་པའི་སྒྲ་སྒྲོག་ཅིང་འབབ་པོ sweetly murmuring (the gentle stream) descends (*Jä.*).

ལྷུང་བ་ཉིད *lhun-wa-ñid* पतनता fall, state of falling. ལྷུང་བ་སྐྱོང *lhun-wa-bskyon* one who saves the fallen; ངེས་པར་ལྷུང निपात sure fall, a sin (*Jig. 11*). རྣམ་པར་ལྷུང विभ्रष्ट [fallen away]S. ཡོངས་ལྷུང परिच्युत lost, swerved.

ལྷུང་བཟེད *lhun-bzed* = སྣོད་སྣོར पिण्डपात्र begging platter, the alms bowl of Buddha and of the Buddhist monks in which food or edibles are thrown by alms-givers. ལྷུང་བཟེད་འཚོལ *lhun-bzed-htshol* पात्र परिहिंड [searching all round an alms bowl]S. ལྷུང་བཟེད་ཆུང་ངུ *lhun-bzed chun-ñu* कुपात्र small platter. ལྷུང་བཟེད་འཛིན་པ *lhu-bzed-hthan-wa* पात्रधारक to hold out the alms bowl, one holding it out, a Buddhist monk; ལྷུང་བཟེད་ཤུབས *lhun-bzed-çubs* alms-bowl case, the bag in which the begging platter is kept or carried; ལྷུང་བཟེད་ཐག་པ *lhun-bzed thag-pa* the straps or strings by which this begging platter is suspended and carried; ལྷུང་བཟེད་ཁེབས *lhun-bzed-khebs* पात्रच्छाद alms bowl cover.

ལྷུང་ཡས *lhun-yas* (གྲངས) मेवटू, n. of a number (*S. Lex.*).

ལྷུན *lhun* mass, bulk ལྷུན་ཅན massy, bulky; ལྷུན་ཆེ་བ very large. ལྷུན་གྲུབ *lhun-grub* or ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པ निराभोग, अनाभोग miraculously sprung or grown, formed all at once; self-created, not contrived by human labour; བགོ་བ་དང་བཟའ་བ་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པས clothes and food having come forth from themselves (*Dzl.*); ལྷུན་གྲུབ *lhun-grub* is also noun personal.

ལྷུན་ཆགས *lhun-chags* unchanging (*Yig. 8*).

ལྷུན་པོ *lhun-po* मेरु; heap mountain, hill, upheaval; རི་རབ་ལྷུན་པོ *ri-rab lhun-po* the mountain Sumeru. བཀྲ་ཤིས་ལྷུན་པོ "*Tashi-lhunpo*" मङ्गलकूट heaps of glory, auspicious events or things; n. of the great monastery near Shigatse.

ལྷུམས *lhums*, resp. for མངལ गर्भ the womb: ལྷུམས་སུ་འཇུག་པ to enter the womb, conception; ལྷུམས་སུ་ཞུགས་པའི་དུས་མཆོད religious festival to commemorate the time of the conception (of Buddha).

ལྷུར *lhur* = devotion, earnest application.

ལྷུར་བཞེས་པ *lhur-bshes-pa* resp. for ལྷུར་ལེན་པ = ཐུགས་པ दया sympathy commiseration (*S. Lex.*; (*Yig. 15*).

ལྷེ་བ *lhe-wa*, v. *sle-wa*.

ལྷེན *lhen* = བྲང་གི་འོག *brag-gi-hog* the part of the belly below the breast.

ལྷེབ *lheb* in དབུགས་ལྷེབ་ལྷེབ་ཏུ་འདུག་པ *dbugs lheb-lheb-tu hdug-pa* (*Pth.*) gasping for breath (*Jä.*).

ལྷེམ *lhem* just now, at present, directly, instantly *C.*; ཁོ་ལྷེམ་བསླེབ་སོང he has just now arrived; ལྷེམ་བསད has just been killed.

ལྷེམ་ལྷེམ *lhem-lhem* = ལྷེབ་ལྷེབ *lheb-lheb* gasping like a fish when taken out of water.

Digitized by Google

ལྷེས་མ *lhes-ma* = ལྷས་མ *lhas-ma*; also = the act of twisting, plaiting (*Jä.*).

ལྷོ *lho* दक्षिण the south; ལྷོ་ནས་འོངས come from the south; ལྷོ་འཛམ་བུ་གླིང་ the continent of Jambudvipa in the south; ལྷོ་ནུབ *lho-nub* दक्षिण पश्चिम, south-west, ཤར་ལྷོ *çar-lho* south-east; ལྷོར, ལྷོ་ཕྱོགས་སུ to the south, towards the south. ལྷོ་ཕྱོགས *lho-phyogs* the south, southern direction: ལྷོ་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *lho-phyogs-skyoṅ* the guardian of the south an epithet of the lord of death (*Mṅon.*). ལྷོ་ནུབ་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *lho-nub phyogs-skyoṅ* the guardian deity of the south-west an epithet of Rāvaṇa the king of the cannibal-goblins, the king of Laṅkā (*Mṅon.*). ལྷོ་བགྲོད *lho-bgrod* the moving of the sun towards the south ལྷོ་བགྲོད་དང་བྱང་བགྲོད (*Ya-sel. 48*).

ལྷོ་ཁ *Lho-kha* the tract where the Tsangpo turns its course southward, n. of the south-eastern part of the province of *Ü*, with *Rtse-thaṅ* (Chethang) as its chief town.

ལྷོ་པ *lho-pa* (lit. the southerner) the Tibetan tribes in Sikkim and Bhutan. ལྷོ་འབྲུག་པ *lho-ḥbrug-pa* the southern Buddhists belonging to the *Ḥbrug-pa* sect, *i.e.*, the people of Bhutan.

ལྷོ་བྲག *Lho-brag* province of S. Tibet bordering Bhutan (*Rtsii.*).

ལྷོ་བྲག་གྲུབ་ཆེན་ལས་ཀྱི་རྡོ་རྗེ *Lho-brag grub-chen las-kyi rdo-rje* n. of a celebrated lama of Lhobrag.

ལྷོག། *lhog* acc. to *S. Lex.* [illegible] a fatal disease = གློག་པ *glog-pa* a large ulcer or sore (*Sch.*) cancer, cancerous, ulcer.

ལྷོགས་པ *lhogs-pa* = བཟློག་པ *bzlog-pa*, in ཡང་དམག་བྱས་ནས་ཁོ་བ་འཁྱམས་ནས་ལྷོགས་པར་གྱུར་ཏོ (*A. 127*).

ལྷོང་ *lhoṅ* 1. dangers, metaphysically said to be of three kinds:—(1) ཕྱིའི་ལྷོང་ *phyiḥi-lhoṅ* external or physical dangers, those arising from evil-spirits, enemies, robbers, wild animals, fire, water, wind, etc.; (2) ནང་གི་ལྷོང་ *naṅ-gi-lhoṅ* internal dangers, those arising from diseases of the body; (3) གསང་བའི་ལྷོང་ *saṅs-paḥi-lhoṅ* dangers of secret or concealed origin, *i.e.*, mental suffering, agony of the mind, depression of spirits and ravings of the heart, etc. 2. vexation, anger; ལྷོང་ཤོར *lhoṅ çor* he has lost the ལྷོང་ *lhoṅ* is said of one who was not equal to the exertions of incessant meditation, and who in consequence has lost his senses (*Jä.*).

ལྷོད *lhod-pa*, ལྷོད་པོ *lhod-po* = དལ་བ slow, also གློད་པ *glod-pa* or ལོད་པ *lod-pa* loose, relaxed, unstrung, slackened, ཡན་ལག of the limbs, *e.g.*, when death approaches; ལྷོད་པ་སྒྲིམ་པ *lhod-pa sgrim-pa* to tighten what is loose. ལྷོད་རིམ = དལ་བའི་རིམ gradually, in slow course, smoothly (*Yig. 39*); ལྷོད་ལྷོད་གཏོང་བ *lhod-lhod gtoṅ-wa* to slacken. ལྷོད་དེ *lhod-de* = བྲེལ་བ་མེད་པ *brel-wa med-pa*, without hurry or haste, slowly: ཡེ་རེ་ལྷོད་དེ *ye-re, lhod-de* (*A. 150*). 2. of the mind: easy, careless, unconcerned: ལྷོད་དེ་ཉོལ་ཅིག *lhod-de ñol-cig* sleep well! sleep soundly! (*Glr.*); བློ་ལྷོད་ཀྱིས་ལ་ཅོད *blo-lhod-gyis la-çod* relate the matter calmly, coolly (*Jä.*). ཞུམ་ལྷོད

ལྷོན་པ *lhon-pa* = གློན་པ *glon-pa* to return, to give or pay back (*Cs.*).

Digitized by Google

ཨ

ཨ I: is the last letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to अ the first letter of Sanskrit and the English *a*. The Tibetans include it in both the vowels and consonants of their language. As without it no consonant can be sounded it is regarded as a གསལ་བྱེད. The ཨ is also specially called སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཡི་གེ *skye-wa med-pahi-yi-ge*, probably because all speaking depends on and is rendered possible only by a previous opening of the glottis; hence this letter is a symbol of the deity or of the ཆོས་སྐུ *chos-sku* that was before everything else. Thus སྤྱན་རས་གཟིགས *Spyan-ras-gzigs* addresses a celestial Buddha with ཨ: ཨ་སྐྱེ་མེད་རྣམ་དག་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས. Other glosses on the letter affirm: ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུ་ཀུན་གྱི་མཆོག། དོན་ཆེན་ཡི་གེ་དངས་པ་ཡིན།། ཁོང་ནས་བྱུང་བ་སྐྱེ་བ་མེད།། ཚིག་ཏུ་བརྗོད་པ་སྤངས་པ་ཡི (*K. g.* ཀ, *3*); ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུ་ཀུན་གྱི་གཏེར (*K. g.* ཅ, *42*). 2. num. 30.

ཨ II: = resp. ལགས *lags* in conversation; in addressing a great man སྐུ་ཞབས་ལགས *sku-shabs-lags* (or colloq. སྐུ་ཤོགས་ལགས *sku-shogs-lags*) your honour! the reply will be "ཨ *a*." If, however, the superior person calls his servant ཞབས་དྲུང་ལགས *shabs-drung-lags*, the reply will be ལགས *lags* or ལགས་སྐུ་ཤོགས *lags-sku-shogs*.

ཨ III: in mystic Budh. ཨ་ཤེས་བྱ་བ *a shes-bya-wa* = དམ་ཚིག *dam-tshig* (*K. g.* ཁ, *179*). ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་སྟེ *chos thams-cad-kyi sgo-ste*, ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་དོན་དུ་སྟོན་ཏོ (*K. d.* ན, *114*)—མི་འཇིག་པའོ *mi-hjig-paho*—མི་ཟག་པའོ *mi-zag-paho*—ཡོན་ཏན་གྱི་ཚོགས *yon-tan-gyi tshogs* and སློབ་དཔོན *slob-dpon* (*K. my.* ཀ, *209*).

ཨ IV: in the Ladaki dialect stands for དེ *de* that, both alone and in compounds: ཨ་ནས *a-nas* from that, ཨ་ནར *a-nar* and ཨ་ན་རུ *a-na-ru* there, thither. Also ཨ་བོ *abo* = that (v. A. H. Francke in Journ. Asiatic Soc. Bengal, 1901).

ཨ་ཀ *A-ka* n. of a place in *Khams* (*Ya-sel. 46*).

ཨ་ཀ་བསོད་ནམས་བཟང་པོ *A-ka Bsod-nams bzang-po* one of the successors of Tsongkha-pa in the hierarchical chair of དགའ་ལྡན (Gahdan) (*Loṅ.* ཟ, *17*).

ཨ་ཀ་རུ *a-ka-ru* for ཨ་ག་རུ n. of the tree *agaru*; ཨ་ཀ་རུ་ཕུར་གཟེགས a wooden pin made of the tree called *agaru*.

ཨ་ཀམ *a-kam* = མེ་ཤིང fire-wood, fuel: ཨ་ཀམ་རློན་འདེགས *a-kam rlon-hdegs* (*Rtsii.*).

ཨ་ཀར *a-kar* = སྒུར་པན; in *Sikk.* for red pepper or *Capsicum*?

‡ ཨ་ཀྲ་གུ *a-kra-gu* n. of a fruit (*K. d.* གི, *13*).

ཨ་ཀྱང *a-kyaṅ* incorrectly for ཨ་ཙང, as in ག་རེ་འདི་འདྲ་ཨ་ཀྱང་རང་དཀྱུང (*Rdsa. 10*).

ཨ་ཀྲད *a-krad* = ཀོ་ཀྲད leather to make patches in shoes or portmanteaus; leather of old shoes.

ཨ་ཀྲོང *a-kroṅ* (*a-toong*) a species of fern.

ཨ་ཁ *a-kha* also ཨ་ཁ་ཁ and ཨ་ཁག exclamations expressive of bereavement, failure, mistake, etc.: ཨ་ཁ་ཁ་དགོང་མ་ཟ་དགོང་མ་ཟ་ཞེས་བསྒྲུངས (*Khrid. 38*).

ཨ་ཁུ *a-khu* uncle, father's brother.

Digitized by Google

Syn. ཁུ་བོ *khu-wo*; ཕ་ཡི་སྤུན་ཟླ *pha-yi spun-zla* (*Mṅon.*).

✝ ཨ་ག་རུ *a-ga-ru* शिंशपा, अगरु the aloe-wood, calambac; of three species, ཨར་སྐྱ *ar-skya* the grey species, ཨར་ནག *ar-nag* black, and ཨ་གར་གོ་སྙོད *a-gar go-snod*: ཨ་ག་རུ་ཤེ་མེ་ཤོ་དགྲ། དྲི་ཞིམ་ཅན་དུ་ང་བཤད་ (*Miṅ. rda. 7*).

Syn. མཛེས་སྦྱིན་བྱེད *mdses-sbyin-byed*; དྲི་ཞིམ་ལྗོན་པ *dri-shim ljon-pa*; མི་བདག་དགའ *mi-bdag-dgab*; ཐལ་བའི་སྙིང་པོ *thal-wabi sñiṅ-po*; འདབ་ཟུང་ཅན *bdab-zuṅ-can*; ནགས་ཀྱི་ཙན་དན *nags-kyi tsan-dan*; དུས་ལ་སྐྱེས *dus-la-skyes*; དུས་གྲིས་འབྲང *dus-gris-bbraṅ*; དྲི་ཡི་གཞིང *dri-yi-giṅ*; ཙན་དན་སེར་པོ *tsan-dan ser-po* (*Mṅon.*).

ཨ་ག་རུ་ནག་པོ *a-ga-ru nag-po* कृष्णागरु the best quality of aloe called also ཨ་ག་རུ་མཆོག *a-ga-ru mchog*.

Syn. ཕྲེང་བའི་དྲི *phreṅ-wabi-dri*; ནུས་ལྡན *nus-ldan*; བཀྲ་ཤིས་ཅན *bkra-çis-can*; ཀླུང་འཇོམས *kluṅ-bjoms*; ཞིང་ནགས་མདོག་སྦྱིན *ciṅ-nags mdog-sbyin*; སང་གུར་ནག་པོ *saṅ-gur nag-po*; ཞིང་ཤ་པ *çiṅ-ça-pa* or ཞིང་ཤ་པ *çiṅ ça-pa* or ཤ་པའི་ཞིང *ça-pabi-çiṅ*.

ཨ་ག་རུའི་ཐང *a-ga-rubi thaṅ* अगरुसार, शिंशपासार.

ཨ་གྱིས *a-gyis* an interrogative pleonastic term signifying: have you done it or done so?

✝ ཨ་གསྟྱ *A-gastya* अगस्त्य n. of an ancient Rishi.

ཨ་འགྲོ་མི་འགྲོ *a-bgro mi-bgro* also ཨེ་འགྲོ་མི་འགྲོ do you go or not go; is cognate to ཨ་ཙོང་མི་ཙོང་.

ཨ་སྐོར *a-skor* ear ornament of women: གསེར་གྱི་ཨ་སྐོར a gold ear-ornament (*Rtsii.*).

ཨ་ཀུག *a-cug* 1. ankle-bone (*Jä.*). 2. an interrogative interjection, 'have you put it in'? 3. expression of sudden pain.

ཨ་ཅང *a-caṅ* = in the colloq. ཅིས of course, oh, yes, it must be: ཨ་ཅང་དེ་ཕྱུག་ཀྱང་རྗེ་བྱམས་པའི་ཆོས (*Ḥbrom. 192*).

ཨ་ཅེ ཨ་ཅེ *a-ce* = ཨ་ལྕེ *a-lce* madam, sister; ཨ་ཅེ་ཐོང་ madam has left (*Ḥbrom. 49*); ཨ་ལྕེ་ལགས O, madam! ཨ་ལྕེ་ལགས་རིན་པོ་ཆེ *a-lce-lags rin-po-che* your ladyship (*Yig. 44*).

ཨ་ཆུ *a-chu*, ཨ་ཆུ་ཆུ अहह; interj. expressive of pain from cold, hence. ཨ་ཆུ་ཟེར་བ n. of one of the cold hells: སྡུག་བསྔལ་ཆུ་ནི་ཨ་ཆུ་ཟེར་བ་ཡི་ཨ་ཆུ་ཆུ (*Khrid. 38*) issues forth uninterrupted crying from agony, *achu, chu.* ཨ་ཆུ་ཟེར་བ *a-chu zer-wa* हहव; one of the eight cold hells of the Buddhist purgatory (*M.V.*).

ཨ་ཅེ *a-che* 1. an elder sister of a female person. 2. *W.* wife, mistress, madam, used as address and otherwise (*Jä.*).

ཨ་ཆི་ཐུ *A-chi-thu* n. of the Regent of Tibet during the time that ཤེ་ད་ She'-dā was prime minister of Tibet (*Yig. k. 19*).

ཨ་མཆོད *a-mchod* (vulg.) a priest who performs the daily religious services in a church or monastery.

ཨ་ཇོ *a-jo* used in *Lh.* and *Tsang.* for ཇོ་ལགས *jo-lags* and ཇོ་ཇོ *jo-jo* 1. an elder brother of a male person. 2. Sir, Mr., gentleman, lord, used in addressing and otherwise; also: friend! 3. n. of a god: དཔལ་པོ་བུ་དུད་ཨ་ཇོ་འབུམ་པ (*Deb. ཀ, 37*).

ཨ་ཉན *a-ñan* = ཨེ་ཉན hesitation, hesitation to listen to one's advice; doubt as to whether one would listen or not: དེ་ང་རང་གི་ཨ་ཇོ་ང་བསྒུལ་ཅིག་ཀྱང་ནམ་ཨ་ཉན་གྱི་སྐོར (*Rdsa. 21*).

ཨ་ཏ *a-ta* in Koṅ-po for ཨ་ཇོ *a-jo* elder brother: ཕུ་ཐོག་ཕྱག་ན་ཨ་ཏ་ཧོ་ཨ་ཇོ་ཇོ་ཐུད, also: father.

Digitized by Google

‡ ཨ་ཏི་ཤ *A-ti-ça* (in Tib. ཕུལ་བྱུང་ *Phul-byuñ* the accomplished one) अतिश; also called ཇོ་བོ་རྗེ or དཔལ་ལྡན་ཨ་ཏི་ཤ the Tibetan equiv. for Dīpamkara S'rījñāna, the celebrated Buddhist pandit of Bengal, who lived for thirteen years in Tibet and died at Nyethang near Lhasa in the beginning of the eleventh century A.D.

‡ ཨ་ཏི་མ་ཝེར *A-ti ma-wer* a Bon god whose attributes resemble those of Avalokites'vara.

‡ ཨ་ཏི་མུ་ཏ་ཀ *a-ti mu-ta-ka* अतिमुक्तक a kind of flower growing on the plateaus of Tibet (*K. d.* ད, *584*).

Syn. अतिमुक्तक; དཔྱིད་བཟང་ *dpyid-bzañ*; དཔྱིད་ཀྱི་ཕོ་ཉ *dpyid-kyi pho-ña*; སྦྲང་རྩི་སྐྱེས *sbrañ-rtsi-skyes*; འབྲས་བུ་ནག་སྨིན *hbras-bu nag-smin*; तिम; བདེ་བཟང་ *bde-bzañ*; ལག་འཇོམས *lag-hjoms* (*Mñon.*).

‡ ཨ་ཏི་མུག་ཏ་ཀ *a-ti muk-ta-ka* अतिमुक्तक [mountain ebony]S.

ཨ་ཐུལ *a-thul* or ཨེ་ཐུལ *é-thul* a colloq. expression of doubt as to whether an enemy would be vanquished: ཟླ་ཕམ་ནས་རྫོང་དེ་ཨ་ཐུལ་སྐྱོན (*Ljañs*).

ཨ་ཐོ་བ *a-tho-wa* beautiful, good (*Sch.*).

ཨ་འཐས *a-hthas* is explained as རྐྱང་བ་ལ་ཕྱ་བར་ཤར་ཞིང་བདེན་པར་འཛིན་པ a phenomenon always occurring to one's self which is taken for reality.

‡ ཨ་དའི་བུ *A-dahi bu* अदितिपुत्र the son of Aditi [the sun]S.

ཨ་རྡོགས *a-dogs* a table (*Sch.*).

ཨ་དོན *a-don*=སྐྱེ་བ་མེད་པ *skye-wa med-pa* unborn, uncreated, self-existent.

ཨ་དྲག *a-drag* (colloq.) doubt as to whether a thing is good or bad—I doubt if it is good! (*Rdsa. 26*).

ཨ་དྲུང *a-druñ*, རྟ་གཡོག 1. horseboy, one tending horses. 2.=དྲེལ་དཔོན *drel-dpon* or ཆིབས་དཔོན *chibs-dpon* chief-groom, muleteer, but ordinarily a messenger who riding a swift horse carries official despatches. ཨ་དྲུང་རྟ་ཤད *a-druñ-rta-çad*=ཤོ་ཟླ a messenger.

‡ ཨ་དུ་མ་ཡ *A-du ma-ya* अद्भुतमय n. of a country (*K. du.* ད, *584*).

ཨ་ནན *a-nan* a little man, a dwarf (*S. kar. 177*).

ཨ་ནུ *a-nu* resp. address for a noble lady; n. of the mother of Thonmi Sambhota, the father of Tibetan literature.

‡ ཨ་ནཱུ་ན *A-nū-na* n. of a mountain situated to the east of Jambudvīpa (*K. d.* ད, *267*).

ཨ་ནེ *a-ne* 1. an address to a Buddhist nun; a caressing word of address towards a nobleman's son. 2. uncle's wife, father's brother's wife.

ཨ་ནེ་མ་མོ *a-ne ma-mo* a certain red worm or vermin (*Rtsii. 83*).

ཨ་གནད་ལྟ་བ *a-gnad lta-wa* to see or examine as to the condition of a thing, any scruple about a thing or matter.

ཨ་པ I: *a-pa* 1 पिता father=ཨ་ཕ *a-pha*. 2. expression of compassion, or mercy: ཨ་པ་སེམས་ཅན་ཀུན alas, all animals (*A. 19*).

ཨ་པི *a-pi* an interjection expressive of wonder when one perceives a thing of which he had no knowledge before: ཨ་པི་དེ་འདྲ་ཡིན་པ་ངས་མ་ཤེས indeed, that it was so I did not know!

ཨ་པོ *a-po* 1. the junior husband of a Tibetan woman; also=youthful husband

Digitized by Google

of an elderly woman. 2. address for an elderly man: ཨ་ཕོ་རང་ཁྱོད་ཤེས་གསུང་མ་སྨྲོད (*A.* *104*); འདི་ཞིག་ཏོར་ཧུར་འཚོ་བའི་ཨ་ཕོ་ཡིན (*Rdsa.* *11*).

‡ ཨ་པ་བ་ཀ *a-pa ba-ka* राजपुत्र; royal personage, official, (mystic) (*K. g.* ཕ, *28*).

ཨ་པྲ *a-pra* or ཨ་བྲ *a-bra* applied to several species of *Lagomys* or tailless shrew.

ཨ་ཕ *a-pha* 1. for ཕ *pha* father; ཨ་པ་ཆེན་པོ *a-pa chen-po* the elder husband of a woman who is held to be father of all the children born of her; ཨ་པ་ཆུང་ཆུ the younger husband and junior father of her children. 2. uncastrated male animal, cf. ཕ.

ཨ་ཕོ་ང *a-pho-ña* = ཁོ་བོ་ང I myself (མི་ཁོ་བོ་ཕང I the man).

ཨ་ཕྱི *a-phyi* = ཕྱི་མོ *phyi-mo* grandmother (*Mil.*, *Jä.*).

ཨ་ཕྱིམ *a-phyim* old woman, goody, dame (*Sch.*).

ཨ་ཕྲག *a-phrag* = ཨ་མ་ཕྲག *a-ma-phrag* the breast-pocket attached to a Tibetan robe: ཨ་ཕྲག་ཏུ་སྡུ་བ *a-phrag-tu sdu-wa* to put into the bosom; colloq. = ཨ་བག་བག.

‡ ཨ་བ་དྷུ་ཏི *a-wa dhu-ti* = དྷུ་ཏི *dhu-ti* (སྲོག་རྩ་དབུས་མ *srog-rtsa dbus-ma*) the central life-vein for the རླུང in the human body.

ཨ་བང *a-bañ* for ཨ་ཞང the husband of the father's or mother's sister (*Cs.*).

ཨ་བར *a-bar* abbr. of ཨ་དར and བ་དར (*Rtsii. 76*).

ཨ་བོ་ཙེ *a-bo-tse* 1. acc. to *Sch.*: good, tolerable, middling. 2. ཨ་ཙེ in colloq.

ཨ་བྱག *a-byag* name of a medicine.

ཨ་འབྲས *a-hbras* n. of a kind of fruit in appearance like the bulbous excrescence of the maple tree: ཨ་འབྲས་སྨྲ་མའི་ནད་ལ་མཆོག་ཏུ་ཕན the fruit a-de' is very useful in kidney disease

‡ ཨ་བྷི་ཥ *a-bhi-ṣa* n. of a medicinal fruit: ཨ་བྷི་ཥ་ཡིས་མགོ་ཚག་དུག་ནད་སེལ.

ཨ་མ *a-ma* अम्बा, माता; colloq. of མ mother: ཨ་མ་དྲིན་ཅན my kind mother; ཨ་མ་གྱིས *a-ma gyis* you be to me a mother, behave to me as a mother.

ཨ་མ་ང *a-ma-ña* an expression of sorrow.

‡ ཨ་མ་དེ་བ *A-ma de-wa* (अमिताभ) (= འོད་དཔག་མེད) Tibetan corruption of the name of Amitābha.

ཨ་མི་མུ་སི་ཁྲི་དོ *A-mi mu-si khri-do* one of the earliest tribes of Tibet; acc. to some: an ancient dynasty (*J. Zañ.*).

‡ ཨ་མུ་ཀཾ *a-mu-kam* श्मशान = དུར་ཁྲོད *dur-khrod* cemetery (mystic).

‡ ཨ་མྲ *a-mra* चूत, आम्र mangoe; ཨ་མྲ་ཤིང *a-mra-çiñ* आम्रवृक्ष the mangoe tree.

Syn. for both:—སྦྲང་རྩིའི་ཕོ་ཉ *sbrañ-rtsihi pho-ña*; དཔྱིད་ཀྱི་ཤིང *dpyid-kyi-çiñ*; མ་ག་ན་ད *ma-gan-da*; རྐང་དྲུག་ཚེས *rkañ-drug-tshes*; མངོན་འདོད *mñon-hdod*; བསླབ་པའི་ཤིང *bslab-pahi-çiñ*; ཙཱུ་ཏ་ཨ་མྲ *cū-ta a-mra* (*Mñon.*).

ཨ་མྲའི་མཆོག་གི་མིང names of the best kind of mangoe:—འབུད་བཟང *bcud-bzañ*; དཔྱིད་ཀའི་གཉེན *dpyid-kahi-gñen*; ས་ཧ་ཀཱ་ར *sa-ha kā-ra*; དྲི་ཞིམ་ཨ་མྲ *dri-shim a-mra*; ཨ་མྲ་ཁྱད་པར་ཅན *a-mra khyad-par-can* (*Mñon.*).

‡ ཨཱ་མྲའི་འོ་མ *ā-mrahi ho-ma* दुग्धाम्रजीव [froth of milk; milk and mangoes] *S.*

‡ ཨ་མྲི་ཏ *a-mri-ta* अमृत; nectar, ambrosia.

Digitized by Google

‡ ཨ་མྲི་ཏ་ནཾ *a-mri ta-nam*=བདུད་རྩིའི་གནས the place of nectar (mystic) (*K. g.* ཁ, *28*).

ཨ་མྲོ *a-mro* for ཨ་མྲ *a-mra* mangoe (*S. kar. 179*).

‡ ཨ་ཙ *a-tsa*, or ཨ་ཙམ an expression of wonder or pity.

‡ ཨ་ཙ་ར *A-tsa-ra* a corruption of Acharya, the general name by which Indian people particularly Bengalis are known to the Tibetans: ཨ་ཙ་རས་གསེར་ཡོད་པ་ཤེས་ནས (*A. 67*) the Indians knowing, perceived that there was gold. 2. in *Mil.* a species of hobgoblin or spectre (*Jä.*). 3. the clowns in the Tibetan religious dances who are caricatures of the Indian Brahmans.

‡ ཨ་ཙ་ར་དམར་པོ *A-tsa-ra dmar-po* n. of an Indian saint (*A. 66*).

ཨ་ཙི *a-tsi* an expression of wonder: ཨ་ཙི་ང་ཤི་རྒྱ་གར་ན་དུད་རྩེ་མཚར་ཅན་གྱི་གཏམ་ཡོད (*A. 107*).

ཨ་ཙི་ཚི *a-tsi-tshi* an expression of repentance, regret: ཨ་ཙི་ཙི་ཨ་པ་ང་ཤི་བ་བ་ཡིན་འདུག.

ཨ་ཚ *a-tsha* or ཨ་ཚ་ཚ *a-tsha-tsha* an interj. expressing pain occasioned by burning heat or fire.

ཨ་ཚོར *a-tshor* an interjection or interrogation: གཟུགས་ཨ་ཚོར are you unwell, you are ill?

ཨ་འཚམ *a-ḥtsham* in Sikk.=is it all right?

ཨ་མཚར *a-mtshar*=ཡ་མཚར་པོ *ya-mtshar-po* wonderful, curious.

‡ ཨ་ཛ་ག་ར *a-dsa ga-ra* अजगर the python snake (*K. d.* ཞ, *464*).

‡ ཨ་ཛ་ན *a-dsa-na* [*Vai. sñ.*, ཨ་ཛི་ན *a-dsi-na* अजिन] the hairy skin of a black antelope which serves the religious student for a couch, seat, covering, etc.; Tibetan writers use the word for the animal itself: རི་དྭགས་ཨ་ཛི་ནའི་པགས་པ the skin of the *adsina* antelope.

‡ ཨ་ཛི་ར་བ་ཏཱི *A-dsi-ra wa-ti* n. of a river in ancient India (*K. du.* ང, *395*).

‡ ཨ་ཝ་དྷཱུ་ཏི *a-wa dhu-ti* air passage.

‡ ཨ་ཝ་བྲག་ཏྲི་ཏ *a-wa brag-tri-ta* अवभ्रत,= the language of the ghosts (*Yig. 7*).

ཨ་ཞང *a-shañ* colloq. for ཞང་པོ *shañ-po* mother's brother; ཨ་ཞང་ཚ་བོ uncle and nephew.

ཨ་ཧུ་ཙི *a-hu-tsi* 1.=it is of no consequence, it does not matter. 2. n. of a plant=བྱ་པོ་ཙི་ཙི *bya-po tsi-tsi* (*Jä.*)

ཨ་ཡ་ང *a-ya-ña*=ང་དེ་འདྲའི་བྱ་བ་ཁྱེད་འདུད I am tired of that kind of work!

ཨ་ཡུ *a-yu C.* (=ཁུ་ཡུ *khu-yu*) hornless, of cattle (*Jä.*).

ཨ་ར *a-ra* 1. an interjection expressive of pain in the body. 2. n. of a guinea pig. 3. n. of a section of the monastery of Sera near Lhasa (*Loñ.* ཞ, *7*).

‡ ཨ་ར་བ་ཙི་ན *a-ra-wa tsi-na* a mystical and symbolical word peculiar to the charms about Jamyang Bodhisattwa.

ཨ་རག *a-rag* resp. མཆོད་རག *ḃçes-rag C.*, འདོན་རག *ḥdon-rag W.*, arrack, brandy, the usual barley-brandy which is distilled in nearly every house (*Jä.*).

ཨ་རང་གསོམ *a-rañ-gçom* an expression of hesitation as to believing a thing: འདི་འདྲ་ཞང་པོའི་སྐྱོ་ལ་ཨ་རང་གསོམ (*Ṙdsa. 24*).

ཨ་རབ་སྒང་ *A-rab-sgañ* n. of a place in *Khams* (*Deb.* ཀ, *37*).

ཨ་རིག *A-rig* n. of a country of nomad herdsmen situated to the west of Amdo (*Loñ.* ཙ, *18*).

ཨ་རུ *a-ru* = ཨ་རུ་ར *a-ru-ra*.

ཨ་རུ་ར *a-ru-ra* हरितकी, परितकी, हरित, सुनिमेषज, पावनी, विश्व-भेषजि [myrobalan, universal medicine]*S.*

Syn. for the fruit as well as the tree of *Myrobalan arjuna*: འཇིགས་མེད *hjigs-med*; ནད་མེད *nad-med*; ཕན་པ་ཅན *phan-pa-can*; ནད་འདོར *nad-hdor*; བཅུད་ལེན *bcud-len*; བརྒྱ་བྱིན་སྤྲོས *brgya-byin-spros*; བདུད་རྩིའི་འབྲས་བུ *bdud-rtsihi hbras-bu*; བདུད་རྩི་གསེར་ལྡན *bdud-rtsi gser-ldan*; ཧ་རི་ཏ *ha-ri-ta*; འཕྲོག་བྱེད *hphrog-byed*; བདེ་བྱེད *bde-byed*; ཞི་བྱེད *shi-byed* (*Mñon.*).

ཨ་རུམ *a-rum* a species of garlic, with a pale-red blossom, *Allium strictum* (*Jä.*).

ཨ་རེ *a-re* 1. = ཁོ་རེ *kho-re* O, friend! (in derision). 2. an interj. ཨ་རེ་ཐོངས well then? throw it away! (*Jä.*).

‡ ཨ་རེ *a-re* अरे an interjection expressive of wonder = ཨ་ཙི *a-tsi* (*Rdsa.* *10*).

ཨ་རེ་མཛེས *a-re-mdses* अद्भुत a how nice!

‡ ཨ་རོ་ག *a-ro-ga* अरोग. = ནད་མེད with-out disease, in good health.

ཨ་རོགས *A-rogs* a common name of individuals in Tibet.

ཨ་ལ་རོང་ *A-la-roñ* the birth place of the tenth Karma-pa hierarch *Rol-pahi Rdorje* ललितवज्र (*Loñ.* ཉ, *27*).

ཨ་ལ་ལ *a-la-la* अहो an interjection, approving of one's action and complimenting by saying: you are clever and happy! = ཁྱེད་མཁས་ཤིང་བདེ་བ་ཆེ.

ཨ་ལ་ལ་ཧོ *a-la la-ho* or ཨ་ལ་ལཧོ *a-la-laho*, occurs in ཨ་ལ་ལ་ཧོ་དཀོན་མཆོག་གསོལ ye gods be propitious to us, pray hear our prayers! (*Ljañ.*).

ཨ་ལ་མ་ལ *a-la ma-la* explained as མཁས་ཤིང་ཐམས་ཅད་ཤེས་པ.

ཨ་ལི *a-li* = ཨ་ཕྲེང་ *a-phreñ* the series of vowels or string of vowels. ཨ་ལི་ཀ་ལི *a-li ka-li* the Tibetan alphabet, vowels and consonants.

‡ ཨ་ལི་ལ་བར་ཏ *A-li-la bar-ta* n. of a great river (*K. my.* ཀ, *68*).

ཨ་ལིག *a-lig* 1. a little. 2. a little boy.

ཨ་ལུང་ *a-luñ* = ཨ་ལོང་ *a-loñ* a ring.

ཨ་ལུས *a-lus* in Sikk. = cat.

ཨ་ལེ *a-le* = ཨ་ཙི *a-tsi* an expression of wonder (at hearing what was not known before): ཨ་ལེ་དེ་འདུག་མ་རེད། ཨ་ལེ་འདི་ན་འདུག oh, it is here. 2. a little while: ཨ་ལེ་ཙམ་ན་སྒྲ་སྐད་ནི་མེད་འདི་ཚིམ་མང་པོ་ཡོད (*A.* *80*); ཁྱོད་ཨ་ལེ་མ་འགྲོ *khyod a-le ma-hgro* do not go for a while; ཨ་ལེ་སྡོད་རོགས wait a while, stop a bit, please; ང་ཡང་ཨ་ལེ་མི་འོང་ I won't come for a little.

ཨ་ལོ *a-lo* sir, an address to gentlemen in Sikkim.

ཨ་ལོང་ *a-loñ* वलय a ring [bracelet]*S.*

ཨ་ཤ་པ *a-ça-pa* n. of a yaksha demon: གནོད་སྦྱིན་ཨ་ཤ་པ་བསད་པའི་གཏམ་རྒྱུད (*A.* *80*).

ཨ་ཤད *a-çad* = གཏུམ་མོ *gtum-mo* fierce.

‡ ཨ་ཤྭ་གན་དྷ *a-çwa gan-dha* अश्वगन्ध [the plant *Physalis flexuosalin*]*S.*: ཨ་ཤྭ་གན་དྷ་ཀྱང་སྣང་ཆུ་སེར་སེལ (*Med.*).

ཨ་ཤུ *a-çu* apricot.

ཨ་ཤེ *a-çe* a superior quality of scarf used for presentation on visits (*S. kar.* *179*).

Digitized by Google

‡ ཨ་ཤོ་ཏ་ར *a-ço ta-ra* a kind of worm growing in the clefts of withered trees (*K. d.* ཛ, *456*).

ཨ་ཤོ་ལེགས *A-ço-legs* one of the early kings of Tibet who was son of king སྤོ་དེ་གུང་རྒྱལ *Spo-de guñ-rgyal* (*Yig. 65*).

‡ ཨ་ས་ན *a-sa-na* असन: [the tree *Terminalia tomentosa*] *S.*

‡ ཨ་ས་ར *a-sa-ra* n. of a kind of flower (*K. d.* ཁ, *12*).

ཨ་སམ *a-sam* acc. to *Sch.*: a thick sauce or broth, soup; ཨ་སྦྱར *a-sbyar* a thin broth (*Jä.*).

‡ ཨ་སི *a-si* असि = གྲི *gri* knife (*Mñon.*).

‡ ཨ་སུ་རའི་བྲག་ཕུག *A-su-raḥi brag-phug* n. of a rock cavern in Sikkim visited by pilgrims of the *Ñiñ-ma* school.

ཨ་སྲུ *a-sru* for སྲུ་མོ *sru-mo* an aunt (*Sch.*).

ཨ་གསར *a-gsar* commonly ཨག་གསར: སྔོན་ཆད་ ངན་པ་ རྣམས་ཨ་གསར་བྱེད་སྤྱོད་སྤྱོད་གསར་པ་འདི་བསོད་བྱེད (*Pag. 300*).

ཨ་གསལ་ལ *a-gsal-la* = མངོན་གསལ་དུ adv. openly, manifestly, publicly (*Jä.*).

‡ ཨ་ཧ *A-ha* = དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ Is'vara, (mystic) (*K. g.* ཀ, *216*).

‡ ཨ་ཧོ་ཡེ *a-ho-ye* yes; acc. to *Jä.* an expression of laughter.

‡ ཨ་ཨུ་ར་བྲི་ཏ *a-u-ra bri-ta* the language of the demons or Asura (*Yig. 7*).

ཨཱ་ཡིག *â-yig* अ, अकार, the letter A.

ཨག་ཚོམ *ag-tshom* ཁ་ཚོམ resp. སྨ་ཚོམ also beard of the chin, chin tuft (*Jä.*). ཨག་ཚོམ་ཅན *ag-tshom-can* or ཨག་ཚར་ཅན *ag-tshar-can* a bearded or shaggy man; name for goat (*Mñon.*)

ཨག་གསར *ag-gsar* lover of new things (*Tsh. yuñ. 643*), fickle-minded.

ཨང་ *añ* 1. sbst. = འདོམས? ཨང་ཇུ, ཨང་རས loin-cloth *C.*, *W.*; ཨང་ཟུང་ under-garment, ཨང་རས trowsers, breeches (*Pth.*). 2. interj.: well then! now then! well! ཨང་མི་ཁླུག *añ-mi-khlug*, in མི་ཡིས་ཐོས་ཀྱང་ཨང་མི་ཁླུག (*Khrid. 51*).

‡ ཨང་ག *Añ-ga* अङ्ग ancient name of modern Bhagalpur. ཨང་གའི་རྒྱལ་པོ *Añ-gaḥi rgyal-po* अङ्गराज an epithet of Karna the first born of Kunti the mother of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

ཨང་གི *añ-gi* in colloq. "*añ-ki*," figure, number, cipher, usually added to the ordinal numbers in speaking, *e.g.*, ཨང་ཀི་དང་པོ "*añ-ki dañ-po*" the first, also: of best quality. ཨང་གྲངས, ཨང་ཡིག numeral figure.

‡ ཨང་གུ་ལི *añ-gu-li* अङ्गुलि the finger; = ཡན་ལག hand limbs.

‡ ཨང་འགབ་རག *añ-bgab-rag*... རྟོགས་ལྡན་གྱི་དོར་མ *rtogs-ldan-gyi dor-ma* कौपीन, कटिवस्त्र the trousers worn as an under-garment by Tantrik priests in Tibet.

ཨང་མ་ཚི *añ-ma-tsi* acc. to *Sch.* = flies, winged insects.

ཨད་མོ་ནིག *ad-mo-nig* = पाण्डुकम्बल [a white woollen covering or blanket] *S.*

ཨན *an* in *W.* white chalk (*Jä.*).

‡ ཨན་ཏས་ཐ *an-tas-tha* अन्तस्थ = སྨེ་ཤ་ཅན *sme-ça-can* (mystic) (*K. g.* ཁ, *28*) [Literally signifies "standing at the end." The letters *y*, *r*, *l*, *v* and *h* are called *antastha*] *S.*

ཨན་སྟོང *an-stoñ* (= སྐེ་ཚིགས་དང་པོ *ske-tshigs dañ-po*) cervical vertebra.

‡ ཨན་ད་རྙིལ *an-da-rñil* इन्द्रनील sapphire.

Digitized by Google

ཨན་གདོས *an-gdos* Chinese "life-boards" or head and arm stocks; ཨན་གདོས་ལ་འཛུད་པ to put (a person) into the stocks.

ཨན་འདར *an-ḥdar* in *C.* 1. board, plank, panel. 2. ལྕགས་ཀྱི་ཨན་འདར acc. to *Cs.* an iron instrument of torture; acc. to *Thgy.* a kind of press (*Jä.*).

ཨབ་བཏབ་པ *ab-btab-pa* = ཁ་བསྒྲུབ་པ or ཁ་བཏབ་པ (*Mṅon.*).

ཨམ་ཆོག *am-chog* col. for རྣ་མཆོག *rna-mchog* the ear; སྣམ་བྲག *snam-brag* the bosom (*Jä.*).

ཨམ་ཕྲག *am-phrag* breast-pocket of the Tibetan.

ཨམ་བན *am-ban* the Chinese Residents in Tibet, political and military officers, two of whom are resident at Lhasa.

ཨམ་གཙིགས *am-gtsigs* pressure of the lower lip with the upper teeth (in despair or out of anger):—གནས་ཅི་ཨམས་མེད་པར་ཨམ་གཙིགས་དམ (*Rdsa. 18*).

ཨར་ཀ *ar-ka* or ཨར་ག, also ཨེར་ཀ plaster floor made of pulverized marble and oil (*Jä.*). ཨར་ཆེན *ar-chen* a plaster floor or a floor made of pebbles (*Rtsii.*). ཨར་ལས *ar-las* the work of making a floor with pebbles, marble, or plaster (*Rtsii.*).

‡ ཨར་ཀ་མེ་ཏོག *ar-ka me-tog* ཨརྐཔུཥ [flower of the plant *Gynandropsis pentaphylla*]*S.*

ཨར་སྐྱ *ar-skya* a fragrant tree which is used in medicine and yields frankincense (*Rtsii.*).

ཨར་གོན *ar-gon* offspring of parents not having the same rank, nor the same religion, and not belonging to the same nation: in *Ld.* (*Jä.*).

ཨར་ཏི *ar-ti* or ཨར་ཏི་ཁ་དམར *ar-ti kha-dmar* cloth of raw-silk imported from Assam, having three stripes lengthwise; it is used for wrappers by the middle class Tibetans (*Rtsii.*).

‡ ཨར་དྷ་མེ་རུ *Ara dha-me-ru* (lit. half Meru) fabulous mountain situated beyond the continent of *Kuntu dgaḥ-war gur-paḥi gliṅ* and said to contain mines of *waidurya* (lapiz lazuli) guarded by two *Rākṣasa* called Māndehā and Rāma. Beyond that mountain is said to be a great ocean containing sea-elephants and sea-hogs (*K. d.* ར, *281*).

ཨར་ནག *ar-nag* used in medicine and as incense (*Rtsii.*).

ཨར་པ *ar-pa* a thief, robber.

Syn. རྐུན་པོ *rkun-po*; རྐུན་མོ *rkun-mo* (*Mṅon.*).

ཨར་མོ *ar-mo* n. of a bird (*Rtsii.*).

ཨར་མོ་ལི་ག *ar-mo li-ga* occurs in ཨར་མོ་ལི་གའི་རྡོ་ལེབ *ar-mo li-gaḥi rdo-leb* (*Gyal. S.*).

ཨར་ལ་གཏད་པ *ar-la gtad-pa Sch.*: to be reduced to extremeties, esp. to extreme misery (*Jä.*).

‡ ཨརྫ་ཀ *a-rdsa-ka* ཀརྤཱས; cotton: ཨརྫ་ཀའི་རྡོག་པ *Glr.* cotton-capsule.

Syn. ཉི་དགའ་མའི་འབྲས་བུ *ñi-dgaḥ-maḥi ḥbras-bu*; ལྕམ་པའི་འབྲས་བུ *lcam-paḥi ḥbras-bu* (*Mṅon.*).

‡ ཨ་ར་གྷའི་མེ་ཏོག *a-ra ghaḥi me-tog* = ཨར་ཀའི་མེ་ཏོག or སྦྲ་བ་ཧམ་ཚེར་མའི་མེ་ཏོག *sbra-wahan tsher-maḥi mo-tog* (*Mṅon.*) drug used in vesicular eruptions *Med.*

‡ ཨཱརྱ་དེ་བ *Arya de-wa* = འཕགས་པ་ལྷ the chief disciple of Nāgārjuna who succeeded

Digitized by Google

him in the Buddhist hierarchical chair of Nālanda and who converted many powerful paṇḍits such as A'sva-ghosha and others to Buddhism (*Grub. 16*).

ཨལ་གཅིག *al-gcig* the one half of a pair.

ཨལ་ཏ *al-ta* (for ད་ལྟ *da-lta*) 1. in *Bal.* now, at present. 2. to-day (*Jä.*).

ཨལ་ཏིང་ *al-tiṅ* something bulky or heavy (*Jä.*).

ཨལ་ལ *al-la*, v. ཨ་ལ་ལ *a-la-la*.

ཨཥ་ཊི *aṣ-ṭi* n. of a tree growing in *Ri-wo rtse-lṅa* (Putoshan in China):—རི་བོ་རྩེ་ལྔར་ཨཥ་ཊི་ཞེས་བྱ་བའི་ཤིང་... (*Loṅ.* ༤, *10*).

‡ ཨཤྨ་གར་བྷ *aśma-gar-bha* the emerald.

‡ ཨས་སརྟ *as-sarta* the female breast, teats of woman (mystic) (*K. g.* ང, *216*).

ཨི *i* 1. beer, =ཆང་ in *C.* 2. vulg. pronunc. of དབྱི *dbyi* the lynx. 3. num.: 60. 4. in Budh.: ཨི་ནི་མཐོང་བ་མེད་པའི་སྒྲོ། *i* is the invisible entity or it is symbolic of the same (*K. g.* ཀ, *43*).

ཨི་ཁུག *i-khug*=ཨིག in *W.* hiccough, sob (*Jä.*).

ཨི་གུ་ལྱ *i-gu-lya*= ཡན་ལག་དང་ཉིང་ལག ཡན་ལག, limb and the secondary parts of a limb (mystic) (*K. g.* ཀ, *340*).

ཨི་ལྡན *i-ldan* the letters surmounted by the vowel sign ི *i* such as ཀྱི *kyi*, གི *gi*, གྱི *gyi*, ཧི *hi*, ཡི *yi* (*Situ. 28*).

‡ ཨི་ལ་ཝ་ཏི *I-la-wa-ti* n. of a great river in ancient India, prob. the Irawadi of Burma (*K. my.* ཁ, *198*) [I-la-vati or Iravati is one of the five branches of the Indus flowing through the Punjab?]*S.*

‡ ཨི་ཤི་ཀ *i-çi-ka* a grass-like herb: རྩྭ་དྲ་བ་ཅན་རི་ཤི་ཀ (*K. my.* ཀ, *478*).

ཨི་ཤོ་ལེགས *I-ço-legs* son of king སྤོ་དེ་གུང་རྒྱལ *Spo-de guṅ-rgyal* (*Yig. 65*).

‡ ཨི་ཤོ་མ་ཏི *I-ço ma-ti* ইচ্ছামতি n. of a great river in India (*K. my.* ཁ, *98*) [Probably the same as the river Ichhamati which is a branch of the Padmā flowing through Bengal]*S.*

‡ ཨིནྡྲ་གོ་པ *in dra go-pa* [ইন্দ্রগোপ cochineal; yet among the substances devoted to a costly *Chorten* it is mentioned as one of the five divine jewels (*Glr. 7.*)] from *Jä.* [the insect cochineal of various kinds, frequently mentioned in Pali books]*S.*

‡ ཨིནྡྲ་ནཱི་ལ *in-dra nī-la* sapphire.

Syn. མཐོན་ཀ་ཆེ *mthon-ka-che*; ཨནྡ་རྙིལ *an-da-rñil*; དབང་སྔོན *dwaṅ-sṅon*; ནོར་བུའི་སྙིང་པོ *nor-buhi sñiṅ-po*; ནོར་བུ་སྔོན་པོ *nor-bu sṅon-po*; ཀ་ཀ་ནཱི་ལ *ka-ka nī-la*; ནཱི་ལ *nī-la*; སྔོ་སྐྱ་ནཱི་ལ *sṅo-skya nī-la*; ཚ་ལི *tsha-li* (*Mṅon.*).

‡ ཨིནྡྲ་བྱཱ་ཀ་ར་ཎ *in-dra byā-ka ra-na* ইন্দ্রব্যাকরণ n. of an ancient Sanskrit grammar.

ཨིམ་ཆི *im-chi* Tibetanized Mongol term for a physician.

ཨུ *u* 1.=num. 90. 2. ཨུ་ནི་ཐོས་པ་མེད་པའི་སྒྲོ། *u* is symbolical of the unheard (*K. g.* ཀ, *43*).

ཨུ་རྒྱན *u-rgyan*,=དབུ་རྒྱན the crown, the head ornament; but v. ཨོ་རྒྱན་ *O-rgyan*.

ཨུ་ཚུགས *u-cug* persistency; with བྱེད་པ= to persuade, to press, to urge, to persist in any matter.

‡ ཨུ་ཏ་ཀ *U-ta-ka* n. of an ancient sage (*K. my.* ཀ, *1530*).

Digitized by Google

‡ ཨུ་ཏྲ་ཡ་ན་ *U-tra-ya-na* n. of an ancient Indian king who during Gautama Buddha's time reigned in the great city of སྒྲ་སྒྲོགས *Sgra-sgrogs*. He was a devoted admirer of Buddha and ruled his people with righteousness and justice. In the latter part of his life abdicating the throne in favour of his son he entered the holy order of Bhikshu (*K. du.* ཉ, *298*).

‡ ཨུ་དུམ་བ་ར་ *u-dum ba-ra* उडुम्बर (*Ficus olomerata*) but in Tibetan literature a fabulous lotus of immense size (*Jä.*).

‡ ཨུ་ནི་ཀོ་ *U-ni-ko* n. of a demon Yaksha of Kashmir who was a friend of the Yaksha called བ་གླང་ལྡན *Ba-glaṅ-ldan* of the country of Rohita who had invited Buddha Gautama with his followers to dinner and served the guests with a large quantity of grapes of Kashmir (*K. du.* ཁ *298*).

ཨུ་སྤུ *u-spu* tea-kettle (*S. kar. 177*).

‡ ཨུཏྤལ་ལྡན *Ut-pa-ldan* उत्पलावती; n. of a city in ancient India (*A.K. 51, 6*, v.).

ཨུ་པ་ལ *U-pa-la* उपालि the learned disciple of Buddha who expounded the Abhidharma piṭaka at the first great Buddhist convocation (*K. du.* ད, *427*).

‡ ཨུ་མ *U-ma* goddess Umá, the wife of Mahes'vara (*Mṅon.*).

‡ ཨུ་ཙི་ཏིང་ག *u-tsi tiṅ-ga* n. of an insect, the touch of which produces sexual excitement even in such monks as had been free from all thought of female company (*K. du.* ཙ, *69*).

ཨུ་ཚུགས *u-tshugs*=ནན་ཏན *nan-tan* persistence.

‡ ཨུ་ཤའི་རི *U-çahi-ri* or ཨུ་ཤི་རི *U-çi-ri* n. of a hill range in Central India or Magadha wherein there was a dense forest called Tamasa (*K. du.* ཁ, *241* and *K. a.* ཕ, *257*).

ཨུག་ཆོས *ug-chos* n. of a flower: ཨོག་ཆོས་ནི་འདི་ནད་སེལ་སྨན་བ་སྟེ.

‡ ཨུཀ་ཤེ་མཱ་ཐོ *Uk-hi má-tho* also called གི་རི་མཱ་ཐོ *gi-ri má-tho* n. of a sanctuary containing the image of Hayagriba Vishnu (*Dzam. 6*).

‡ ཨུཏྤ་ལ *ut-pa-la* उत्पल the blue water lily; [a lotus]*S.*

Syn. ཆུ་སྐྱེས་སྔོན་པ *chu-skyes sṅon-pa*; ས་འི་གདུབ་བུ *sahi-gdub-bu*; དབང་མཆོག *dwaṅ-mchog*; སྟེང་འཐུང *steṅ-hthuṅ*; མིག་གི་གཉེན *mig-gi-gñen* (*Mṅon.*).

‡ ཨུཏྤལ་དཀར་པོ *ut-pa-la dkar-po*=कुमुद.

ཨུཏྤལ་ཆེ *ut-pa-la che* महोत्पल, पद्म [a full blown lotus]*S.*

ཨུཏྤལ་ལྟར་གས་པ *ut-pa-la ltar gas-pa* one of the eight cold hells of the Buddhists (*M.V.*).

ཨུཏྤལ་མདའ *ut-pa-la mdah* रण्ड, एरण्ड [the castor-oil plant]S.

ཨུཏྤལ་སྡོང་པོ *ut-pa-la sdoṅ-po* the lily plant.

ཨུཏྤལ་ཡུ་བ *ut-pa-la yu-wa* नालिका.

‡ ཨུཏྤལ་དམར་པོ *ut-pa-la dmar-po* रक्तोत्पल [the red lotus]*S.*

Syn. བུང་བ་དགའ *buṅ-wa-dgah*; དཔལ་གྱི་ལག་པ *dpal-gyi lag-pa*; དཔལ་གྱི་ཁྱིམ *dpal-gyi-khyim*; (ཨུཏྤལ་ད་མི་སེམས་པ་འདྲ) (*Mṅon.*).

‡ ཨུཏྤལ་ཤིང་ *ut-pa-la çiṅ* कमलाकर, उत्पल [the lotus plant]*S.*

Syn. ལྡེ་བ་ཅན *lte-wa-can*; ལ་ཀུ་ཙ *la-ku-tsa*; ཡོངས་བསྣུན *yoṅs-bsnun*; ཨུཏྤལ་ཤིང *ut-pa-la çiṅ* (*Mṅon.*).

ཨུཏྤལའི་མདོག *Ut-pa-lahi mdog* उत्पलवर्ण n. of one of the earliest disciples of Buddha (*M.V.*).

Digitized by Google

ཨུཏྤལའི་རྩ་བ *ut-pa-laḥi rtsa-wa* उत्पलमूल lotus root.

ཨུང་གུ *uṅ-gu* oil-lamp *C.* (*Jä.*).

ཨུན་ཆུང་ *un-chuṅ* = བཙུན་ཆུང་ a young monk.

ཨུན་ཐུག *un-thug*, v. བུ་ཐུག *bu-thug*.

ཨུར་རྒྱ *Ur-rgya* a warm meal-porridge; fermenting dough *C.*

ཨུར་རྡོ *ur-rdo*, v. འུར་རྡོ; ཨུར་བ, v. འུར་བ; ཨུལ་ལྷས colloq. for མཐུལ་ལྷས (*Jä.*).

ཨུར་ནན *Ur-nan* n. of a religious sect: ཨུར་བུ་ཨུར་ནན་གྱི་ལུགས་ལ་སྤྲུལ་པ་ཅིག (*Deb.* ཀ, *34*).

ཨེ *e* I: num.=120. 2. in *C.* and later literature, an interrogative particle usually put immediatetely before the vb. or the pron. standing in the place of the vb.: བདེ་མོ་ཨེ་ཡོད I am afraid he is not well, is he happy; ཨེ་ནུས་མི་ནུས shall we be able or not (*Mil.*). ཨ་ཞང་བཀའ་དྲིན་ཆེ་ཆེན་དེ་ཨེ་ངོ་བསྐྱུས my uncle who is very gracious why should he be in trouble? (*A. 128*).

ཨེ་དྲག *e-drag*=ཕུལ་ཕྱུག, superfine, the best: ཨེ་དྲག་ཆང་གི་དྲག་པོ་རེད (*Ljaṅs.*). In the mystic language of Virūpākṣa the guardian Mahārāja of the west, we have: ཨེ་ནེ *e-ne*, མེ་ནེ *me-ne*, དད་ཕུ *dad-phu*, ད་དབ་ཕུ *da-dab-phu*, as expressions=misery, sin, the way and cessation of misery.

ཨེ II: in Budh.: ཨེ་ཞེས་པ་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་ངང་ལས་འདས་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངོ་བོ (*K. my.* ཀ, *206*).

ཨེ III: n. of a place in Tibet (*Jig. 9*); ཨེ་པ E-pa a native of E'.

ཨེ་ལྷ་རྒྱ་རི་བ *E-lha rgya-ri-wa* n. of a scion of the ancient line of kings who belonged to the ministry under the 1st sovereign Dalai Lama (*Loṅ.* ཆ, *9*).

ཨེ་ཉ་ཡ *e-ña-ya*, ཨེ་ཎམ एण a fabulous black antelope with short legs and black eyes (*Jä.*).

‡ ཨེ་ཏཏྟ *e-tatta*=བཟའ་བ་དང་བཏུང་བ eating and drinking (mystic) (*K. g.* ཀ, *215*).

ཨེ་འཐད *e-ḥthad*=ཨེ་ཡོང་ has he come; also in མི་ཐམས་ཅད་བསད་ན་ཨེ་འཐད if all are killed, would it be liked? (*Yig. 58*).

ཨེ་དྲན *e-dran*=དྲན་ནམ *dran-nam* in སེམས་ལ་ཤར་འཕྲོ་ཐག་ཆོད་པ་ལ་བཞེད་པ་དང་ཨེ་དྲན (*Bdea. 14*).

ཨེ་མ *e-ma*, ཨེ་མའོ, ཨེ་མ་ཧོ or *a-ma-ho* ཨ་མ་ཧོ (*A. K. 1-6*) interjection expressing compassion.

‡ ཨེ་ཝཾ *e-wam* 1. एवम् yes, certainly, to be sure (*Vai. sṅ.*). 2. in Budh. this is symbolical of ཨེ *e* signifying (*a*) ཐབས *thabs* उपाय or (*b*) མདོ *mdo*=*Sûtra*; whilst ཝཾ *wam*=(*a*) ཤེས *çes* or ཤེས་རབ *çes-rab* knowledge or wisdom or (*b*) སྔགས *sṅags Mantra* or the mystical part of Buddhism. 3. n. of a Buddhist religious work.

ཨེ་རེད *e-red*=ཨེ་ཡིན *e-yin* or ཡིན་ནམ *yin-nam*.

ཨེ་རན་རྒྱལ་པོ་འཇིགས་མེད *e-ran rgyal-po ḥjigs-med* the yellow coloured myrabolan (*Sman. 109*).

‡ ཨེ་རན་ད *e-ran-da* अमण्ड, एरण्ड [the castor-oil plant] *S.*

‡ ཨེ་ལ *e-la* दाडिम=pomegranate.

ཨེ་ལའི་བརྒྱུད *E-laḥi-brgyud* an epithet of Vaiçravaṇa the guardian of the northern quarter of the world.

ཨེ་ལའི་འདབ *e-laḥi-ḥdab* रसना, as met.=the tongue.

‡ ཨེ་ལན *E-lan* n. of the empress of the tenth Tartar Emperor of China whose son was the Emperor Bogto (*Loṅ.* ཆ, *10*).

Digitized by Google

‡ ཨེ་ལབ *e-lab* ཨེལཔཏྲ occurs in མ་གཞིག་ལབ་ཧྲིད་ནི། ཨེ་ལབ་ཀྱི་འདབ་ཕྲེང་མཚོ་མེད་ཅེ (*Loń.* ༣, *32*).

‡ ཨེད་ནུ་མ་ཀཱ་ཀ་དྷེ་ནུ *ed-nu ma-kā-ka dhe-nu* n. of a bird (*K. ko.* ཀ, *2*).

ཨེན *en*=ཉུང་ཟད *ñuṅ-zad* : དཔའ་ཨེན་ཙམ་འགྲིམ་ནས་རྒྱང (*A. 144*). ཨེན་ཅིག *en-cig*=སྐད་ཅིག *skad-cig* : ཨེན་ཅིག་མ་ཐུང་རིང་ངམ་བྲེ་ཙམ་འཚོག (*Beh. 47*). ཨེན་རེ *en-re*=ཉུང་ཟད་རེ *ñuṅ-zad-re* a little only, ཨེན་ཙམ *en-tsam*=ཉུང་ཟད་ཙམ *ñuṅ-zad-tsam* only a little; the little one (a pr. name).

ཨེན་ཙམ *en-tsam*, in དཔའ་ཨེན་ཙམ་འགྲིམ་ནས་རྒྱང (*A. 144*); and in རྒྱ་སྐྱ་སྤྲི་བོ་ཞིག་ཡོད་ཅིང་ཞག་དུ། ཨེན་ཙམ་བཞེས་སྤྱར་གྱི་ཡར་བྱུང་ (*Sorig. 160*).

ཨེན་རེ *en-re*, fast, rapid: དགོས་འདོད་ཡུལ་ཨེན་ཨེན་རེ་རྒྱུད་པའི་ནམ་མཁའ་ལྡིང་བའི་ཁྱུང་ཆེན་འདོད་པའི་ཡུལ་ཐོབ་པ (*Deb.* ཀ, *36*).

ཨེན་འདར *en-ḥdar*, v. ཨན་འདར *an-ḥdar* (*Jä.*).

ཨེམ་ཆི *em-chi* or ཨམ་ཆི *am-chi* or ཨིམ་ཆི *im-chi* a doctor or physician. Acc. to *Liç.* it is a Mongolian word.

ཨེར་ཀ *er-ka C.* v. ཨར་ཀ *ar-ka* (*Jä.*).

ཨོ་དཀར་བྲག *O-ḍkar-brag* n. of a rock-cave under a huge white rock in ancient India where the sage *Pha Dampa Saṅs-rgyas* performed asceticism: དམ་པ་རྒྱ་གར་དུ་དུས་འདུག་ཅེས། ཨོ་དཀར་བྲག་གི་རྒྱ་མཚོ་བའི་མཚན་ཡང་ཐུབ་ནས་གཤེགས (*Deb.* ཀ, *37*).

‡ ཨོ་ཌི་ཡན *O-ḍi-yan*, v. ཨོ་རྒྱན *O-rgyan*.

ཨོག་མ *og-ma*=ཙི་ཙུ *tsi-tsu*.

ཨོ་ལྡོང *o-ldoṅ* or བོ་དོང *bo-doṅ* wind-pipe (*Jä.*).

ཨོ་རོག་ཇུག་འགར *o-rog jug-ḥgar* the Jungar srad of Mongolia (*Loń.* ༤, *16*).

ཨོ་ལོ *o-lo* 1.=a boy, stripling in *Ts.* and *U.* 2. an earthen-ware tea-pot. 3. *Sch.*: the place where two rivers join, the confluence of two rivers.

ཨོ་རྒྱན *O-rgyan*=ཨུ་རྒྱན *U-rgyan* the country of Oḍiyāna Sans. उड्यान; acc. to Lam-yig, the modern Gaznee in Cabul.

ཨོར་རྒྱན་རིན་པོ་ཆེ *Or-rgyan Rin-po-che* the chief epithet by which the Buddhist Saint Padma Sambhava is known to the Tibetans (*K. thang. 95*). The different names under which the saint Padma Sambhava is adored in Tibet are:—(1) འདུས་མ་བགྲོ་མགོན་རྒྱལ; (2) འདུས་མ་དཔའ་བོ་གྲུབ་མགོན; (3) འདུས་མ་སྒྲུབ་པའི་རྡོ་རྗེ; (4) འདུས་མ་ཆེ་མཆོག་རྒྱལ; (5) འདུས་མ་མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱུག; (6) མགོན་པོ་པེ་ཤ་ཝ; (7) འདུས་མ་ནག་པོ་སྤྱོད་པ; (8) ཀྱེའི་རྡང་མཁའ་སྤྱིང་རྒྱལ; (9) འདུས་མ་མ་རུ; (10) འདུས་མ་མཚན་འདུག་རྒྱལ; (11) འདུས་མ་ཀུན་དུ་རྒྱུ; (12) འདུས་མ་ཆགས་པ་མཆོག་རྒྱལ; (13) འདུས་མ་འགྲོ་བའི་སྐྱབས; (14) འདུས་མ་འཛིན་ལས་མགོན; (15) འདུས་མ་རྡོ་ཡོད་ཞགས་པ; (16) འདུས་མ་གྲི་འབྱེད་པོ་འདྲེ; (17) འདུས་མ་ཉི་མི་ནུབ; (18) རིགས་ལྡན་འདུས་མ་དཀར་པོ; (19) འདུས་མ་བདུད; (20) འདུས་མ་རྡོ་རྗེ་ཐེང་རྒྱལ (*K. thaṅ. 95*).

ཨོཾ *Om* the famous mystic syllable used separately as well as in various collocations.

ཨོཾ་མཛད *oṁ-mdsad* पाठक a priest who begins religious service by saying *om*.

ཨོཾ་མཛད་མ *oṁ-mdsad-ma* ओंकार [the mystic syllable *om*, signifying Buddha, Dharma and Sangha, [Brahmā, Vishnu and S'iva]*S.*

ཨོཾ་ཡིག་དྲུག *oṁ-yig-drug* षडुक्त the insertion of the sound *o* in different places with variety of prosodial length and accentuation in the recitation of hymns]*S.*

ཨོ་ཅོ *O-ço* one of the earliest kings of Tibet of the dynasty of སའི་ལེགས *Saḥi-legs* (*J. Zaṅ.*).

ཨོག་རྒྱ *og-rgya* beard; ཨོག་ཚུམ *og-tshum*=ཨག་ཚོམ *ag-tshom* (*Jä.*).

ཨོག་མ *og-ma* the throat, neck,=ལྐོག་མ *lkog-ma*; ཨོག་ཤོ *og-sho* a beautiful white

Digitized by Google

neck. ཨོག་གདོང་དཀར *og-gdoṅ-dkar* the red cat-bear of Sikkim and E. Nepal (*Ailurus ochracœus*). ཨོག་འཇོལ *og-ḥjol*= ལྐོག་མ *lkog-ma* the larynx.

ཨོང་གུ *oṅ-gu* a lamp; ཨོང་རས *oṅ-ras* the wick of a lamp, in *C.* (*Jä.*).

ཨོང་ལོག *oṅ-log* the ptarmigan (*Sch.*).

‡ ཨོ་ཌི་བི་ཤ *O-ḍi bi-ça* one of the five provinces of the eastern part of India, modern Orissa.

‡ ཨོ་ཏནྟ་པུ་རི *o-tanta pu-ri*= ཨོ་དནྟ་པུ་རི *o-danta pu-ri* (*A.* 9).

‡ ཨོ་ཏྲཾ *O-traṁ* n. of a country where ruleo. the king called Dasa-ratha (ཤིང་རྟ་བཅུ་པ *çiṅ-rta bcu-pa* (*Dus-ye.* ཞེ, *39*).

‡ ཨོ་དནྟ་པུ་རི *O-danta-puri* n. of the great Buddhist monastery of Behar which flourished after Vikramas'ila and was sacked under the orders of Baktyar Khiliji in 1203 A.D.—ཨོ་དནྟ་པུ་རིར་རྟ་མ་རཱ་ཀྲོ་ཏ་བ་ཞིག་རྣམ་རྒྱུག་གསན (*A.* *35*).

‡ ཨོ་ཡན་པ་ཕྱག་རྡོར *oyan-pa phyag-rdor* abbr. of ཨོར་རྒྱན་པ་ཕྱག་ན་རྡོར་རྗེ·

ཨོལ་མ *ol-ma* in *C.* throat, wind-pipe; ཨོལ་མདུད *ol-mdud* the "adam's apple" in larynx: བོད་ཀྱི་མི་ལ་ཨོལ་མདུད་པ་མེད་པ (*A.* *131*).

ཨོས་སྐོ *os-sko* the chin, resp. ཞལ་ཀོ *shal-ko*.

FINIS.

B. S. Press—4067J—1,000—23.8.1902.

Digitized by Google